DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

Seyyid Kutub

FÎ ZILÂL-İL KUR'AN

في ظلال القرآن

سيّد قطب

7

Tarayan?bilginDK
2018-08-06

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Seyyid Kutub

FÎ ZILÂL-İL KUR'AN

7

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Prof. Seyyid Kutub

Seyyid Kutub 1906 yılında, Mısır'ın Asyot kasabasında doğdu. Aile içi dini eğitimin yoğunluğunda yetişti. Temiz ahlâkı ve zekâsıyla dikkati çeken bu büyük şahsiyet, orta-lise tahsilini yerleştikleri Kahire'de Ezher Üniversitesi'nde yaptı. Daha sonra Darü'l-Ulum Fakültesi'ni bitirdi. 1933'te aynı okula edebiyat hocası olarak tayin edildi. Yazılarında edebi sadelik, fikri derinlik hakimdi. Yeni Fikir adında bir dergi çıkarmaya başladı. Sosyalizm, Kapitalizm gibi cahilî değerler ve cahilî yönetime ilişkin tenkidleri içeren ateşli yazılarına son verdirmek için Amerikan eğitim ve öğretimini incelemek gerekçesiyle Amerika'ya gönderilen Kutub, 1950 yılında Amerika'dan döndü. Ancak İslamî değerler konusunda daha bir bilenmiş olarak.

1946'da başlayıp, çoğunu zindanda yazdığı Fi Zilâl il-Kur'an hariç otuzbeş eserinde; unutulmuş, çarpıtılmış İslamî kavramların aslına parmak basmıştır. Ve şehadetinden (29 Ağustos 1966) 14 yıl önce yazdığı şu mısraları, yaşayarak doğrulamıştır:

"Kalem sahibi kimseler, birçok büyük işler yapabilirler. Ancak; fikirlerinin yaşaması pahasına kendilerini feda etmeleri şartıyla... HAKK bildikleri şeyin Hakk olduğunu fütur etmeden söyleyip, gerekirse bu uğurda başlarını vermeleri şartıyla.."

Bu eser, Dar'uş-Şuruk tarafından yayımlanan ve 1980 yılında, 9 kez basılan nüshasından çevrilmiştir.

DÜNYA YAYINCILIK, P.K. 9 Edirnekapı-İst. Tel: 523 19 09

Baskı, Elvan Ofset - Cilt, Kurtuluş - İstanbul, 1991

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Çeviri:
Salih Uçan
Vahdettin İnce
Mehmet Yolcu

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bismillâhirrahmanirrahim

"Fizılâl-il Kur'an"..;

Yazarın ruhu ile, düşüncesi ile, bilinci ile, kısacası tüm varlığı ile an-be-an, düşünce düşünce ve kelime kelime yaşadığı ve İman alemindeki canlı deneyimlerinin özünü satırlarına işlediği eser...

Artık bu eserin; para kazanma peşinde koşan bir tüccardan ziyade düşünce yayan bir kişi olduğunun bilincinde olan; düşünce yaymanın yüce bir görev olduğunu, fırsat kollayan bir vurgunculuk olmadığını bilen, güvenilir bir yayıncının elinde hak ettiği tabii konuma kavuşmasının zamanı geldi.

O halde, gayrı meşru baskılar arasında geçen uzun ve maceralı bir yolculuğun arkasından Dar-uş Şuruk yayınevinin hazırlayıp sunduğu bu meşru baskı, bu yeni görünümü içinde, yeryüzündeki şu gelip-geçici yolculuğumuzda, eserin şehid yazarına tarafımızdan sunulmuş bir saygı vesilesi olsun.

Muhammed KUTUB

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İsra Suresi
17

Mekke Döneminde İndi
Ayet Sayısı: 111

Bismillahirrahmanirrahim

İsra suresi Mekke döneminde inmiştir. Allah'ın noksan sıfatlardan tenzih edilmesi ile başlıyor, O'na övgüde bulunması ile sona eriyor. Büyük bölümü inanç sistemiyle ilgili konuları kapsıyor. Diğer konuları ise, inanç temeline dayalı bireysel ve toplumsal hayatın ilkeleri ve adabı ile ilgilidir. Ayrıca bu sure Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- bir gece götürüldüğü Mescid-i Aksa ile ilgili olarak İsrailoğulları'nın kıssalarını da içermektedir. Hz. Adem ile iblis kıssası, bir de yüce Allah'ın insanı onurlu kılması meselesi yeralmaktadır.

Fakat surenin içinde göze çarpan en belirgin özellik ve ekseni, ana konuları Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- kişiliği ve Mekke'de halkının O'na karşı takındığı tavırdır. Hz. Muhammed'e gönderilen Kur'an, bu Kur'an'ın tabiatı, O'nun insanları ilettiği yol ve halkın onu nasıl karşıladığı bu konuların odak noktasını oluşturmaktadır. Bu münasebetle zaman zaman peygamberlik ve peygamberlerin tabiatına bir de Hz. Muhammed'in peygamberliğinin üstünlüğüne de işaret ediliyor. Hz. Muhammed'in peygamberliğinin üstünlüğü, somut mucizeler, arkasından bu mucizeleri yalanlayanların yokedilmesinden kaynaklanıyor. Bunların yanında doğru yolu tercih etme veya sapık inançlara dalmada kişisel sorumluluğun esas olduğu toplum boyutunda ise hayat biçimi açısından toplumsal sorumluluğun sözkonusu olduğu vurgulanıyor.

Bu durum, yüce Allah'ın insanları mazur görmesinden, uyarıcı, müjdeleyici, peygamberler gönderip kendilerine ayrıntılı biçimde açıklama yaptıktan sonrası için geçerlidir.

"Her konuyu ayrıntılı biçimde anlattık." (1)

Surenin akışı içinde yüce Allah'ın noksan sıfatlardan uzak olduğu, her tür-

(1) İsra Suresi 12

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

lü kötülükten münezzeh olduğu, en güzel övgülere lâyık olduğu, O'nun verdiği nimetlere şükredilmesi gerektiği yer yer tekrarlanıp pekiştiriliyor. Surenin girişinde Allah Tealâ şöyle buyuruyor:

"Kulu Muhammed'i, bir gece Mescid-i Haram'dan (Kabe'den) yola çıkararak, kendisine bazı mucizelerimizi, olağanüstülüklerimizi gösterelim diye, çevresini kutsal kıldığımız Mescid-i Aksa'ya ulaştıran Allah, her türlü noksanlıktan münezzehtir." (2)

İsrailoğulları'ndan Allah'ın birliğini doğrulamaları istenirken, onların Hz. Nuh ile birlikte iman edenlerin soyundan geldikleri hatırlatılıyor:

"Hiç şüphesiz Nuh, şükür görevini yerine getiren bir kuldu." (3)

Müşriklerin ilahlara ilişkin yaklaşımlarına değinildikten sonra şöyle deniyor:

"Haşa, O onların bu saçma yakıştırmalarından uzaktır, yücedir, büyüktür. Yedi kat gök, yer ve buralardaki varlıkların tümü O'nu tesbih ederler, noksanlıklardan uzak olduğunu dile getirirler. Evrendeki her varlık onu överek tesbih eder, fakat siz onların tesbihlerini anlayamazsınız." (4)

Kur'an ayetleri kendilerine okunduğunda ehli kitaptan bazılarının söylediği de bu anlamı pekiştiren sözlerdendir:

"Ve diyorlar ki; Rabbimizin şanı yücedir, O'nun verdiği söz kesinlikle yerine gelecektir." (5)

Sure şu ayeti kerime ile sona eriyor:

"De ki; "Hamd, çocuk edinmemiş olan, egemenlikte ortağı bulunmayan ve güçsüzlüğünü telâfi ederek bir destekçiye gerek duymayan Allah'a mahsustur" de. O'nun büyüklüğünü gereğince dile getir." (6)

Sure, daha önce belirttiğimiz ana ekseni etrafında dolaşan bu değişik konuları işlerken birbirini izleyen bölümler halinde sürüyor.

Birinci bölüm, Peygamberimizi geceleyin Mescidi Aksa'ya götürme olayına değinerek başlıyor:

"Kulu Muhammed'i, bir gece Mescidi Haram'dan (Kabe'den) yola çıkararak, kendisine bazı mucizelerimizi, olağanüstülüklerimizi gösterelim diye, çevresine kutsal kıldığımız Mescid-i Aksa'ya ulaştıran Allah, her türlü noksanlıktan münezzehtir." (7)

Gece yolculuğunun hikmetini de açıklıyor:

"Kendisine bazı mucizelerimizi olağanüstülüklerimizi gösterelim diye."

Mescid-i Aksa'dan söz edilmesi nedeniyle Hz. Musa'nın kitabından ve İsrailoğullarının azgınlıkları ve bozgunlukları nedeniyle başlarına gelen belalar, felâketler ve iki kere yurtlarından kovulduklarına, üçüncü ve dördüncü defa oradan kovulabileceklerine ilişkin bu kitapta yeralan hükümlere değiniliyor: **"Fakat eğer kargaşaya dönerseniz, biz de sizi tekrar cezalandırırız."** Ayrıca son ilahi

(2) İsra Suresi 1 (3) İsra Suresi 3 (4) İsra Suresi 43-44
(5) İsra Suresi 108 (6) İsra Suresi 111 (7) İsra Suresi 1

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kitap olan Kur'an'ın daha doğru yola ilettiğini, fakat insanların aceleci olduğunu, duygusal tepkilerini dizginleyemediğini belirtiyor. Hidayet ve sapıklıkta ferdi sorumluluğun, uygulama ve hayat tarzında ise toplumsal sorumluluğun esas olduğunu belirtiyor.

İkinci bölüm, tevhid ilkesiyle başlıyor ki, bütün bir sosyal yapıyı ve hayat biçimini temellendirmek amacıyla tevhid ilkesini açıklamakla başlıyor. Ve bu ilkeyi hayat binasının ona dayanmaksızın ayakta duramayacağı esasına bağlıyor.

Üçüncü bölüm, puta tapıcı cahiliyenin kuruntularından, yanılgılarından söz ediyor. Onların Allah'a kızlar ve ortaklar izafe etmeleri, diriliş ve dirilişin gerçekleşmesini saçma bulmaları, Kur'an-ı Kerim'i dürüst biçimde karşılamamaları ve Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- hakkında ileri sürdükleri görüşler ele alınıyor. Bu arada yüce Allah'ın mü'minlere daha farklı sözler söylemeleri ve en güzel bir şekilde karşılık vermeleri emrediliyor.

Dördüncü bölüm, yüce Allah'ın neden Hz. Muhammed'i -salât ve selâm üzerine olsun- mucizelerle göndermediği açıklanıyor. Bilindiği gibi önceki milletler kendilerine gönderilen mucizeleri yalanladıkları için, yüce Allah'ın yasası (Sünnetullah) gereği yokedilmeyi haketmişlerdi. Ayrıca yüce Allah'ın Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- rüyası konusunda müşrikleri uyarmasına rağmen, onların nasıl bir tavır takındıkları, yalanlamaları ve azgınlıkları ele alınıyor. Bu arada iblisin kıssasının bir bölümü ve onun Hz. Adem'in neslıne karşı düşmanlık ilan edişi ele alınıyor. Hikâyenin bu bölümü adeta müşriklerin sapıklıklarının esas etkenlerini ortaya çıkarmak amacıyla yeralıyor. Arkasında insanların Allah'ın azabından korkmalarını sağlamak ve Allah'ın onlara yönelik nimetini hatırlatmak, insanların Allah tarafından onurlandırıldığına dikkat çekmek ve her grubun önderleri ile birlikte çağrılacağı günde itaatkârlar ile isyankârları bekleyen akibeti vurgulamak amacı ile bir değerlendirme yeralıyor.

"Kimlere amel defterleri sağ taraftan verilirse, onlar defterlerini sevine sevine okurlar. Onlara kıl kadar haksızlık yapılmaz. Bu dünyada gerçekler karşısında kör olan kimse ahirette de kör, doğru yoldan sapmışlık oranı daha büyük olur." (8)

Son bölümde müşriklerin Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- karşı kurdukları tuzakları, onu kendisine gönderilen vahyin bir kısmından vazgeçirmeye ve onu Mekke dışına çıkarmaya ilişkin çalışmalarını sergiliyor. Eğer O, yüce Allah'ın emri ile muhacir olarak değil de, onların zorlaması ile Mekke'den çıkarılmış olsaydı, daha önce peygamberlerini sürgün eden veya onları öldüren kasabaların halkları gibi onlar da yok edilirlerdi. Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- Kur'an'ını okuyarak, namazını kılarak, güzel bir giriş ve çıkışı kendisine nasib etmesi için Allah'a dua ederek, hakkın gelişini, ve batılın yokoluşunu ilan ederek, yoluna devam etmesini emrediyor. Ardından Hz. Muhammed'e, bir kısmından vazgeçirmek istedikleri bu Kur'an'ın mü'minlerin gönül şifası ve yol kılavuzu olduğu, fakat insanların az bilgileriyle bu olguyu kestiremedikleri belirtiliyor:

(8) İsra Suresi 71-72

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Size çok az bir bölümü verilmiştir." (9)

Kur'an'dan ve onun mucizeliğinden söz edilmesine devam ediliyor. Onlar ise halâ somut mucizeler istiyorlar. Meleklerin inmesini bekliyorlar. Peygamberin som altından bir evi, aralarından nehirler akan hurmalıklar ve üzüm bağlarından bahçeleri bulunması gerektiğini ileri sürüyorlar! Ya da kendilerine yerden kaynaklar çıkarmasını veya bizzat kendisinin göğe çıkıp oradan kendilerine okuyacakları somut bir kitap getirmesini teklif ediyorlar. Aslında onlar bütün bu teklifleri doğru yolu bulmayı ve ikna olmayı arzu ettikleri için değil, büyüklük taslâdıkları ve inat ettikleri için ileri sürüyorlar. Onların tüm bu tekliflerine verilen cevap şudur: **"Bunlar peygamberin görevi ve peygamberliğin tabiatı dışında kalan şeylerdir. Bu konuda yetki, yalnız Allah'ındır"** şeklinde olmuştur. Bütün bu tekliflerde bulunan müşriklerin gülünç durumlarını ortaya koymak için deniyor ki: Eğer onlar bütün genişliğine ve tükenmek bilmemesine rağmen Allah'ın rahmet hazinelerine sahip olsalar bile, yine de tükenir korkusuyla cimrilik ederlerdi! Aslında bütün bir evrenin içindeki varlıklarla birlikte yüce Allah'ı tüm kötü şeylerden tenzih etmesi onların bilinçlenmeleri için yeterliydi. Nitekim Hz. Musa -selâm üzerine olsun- daha önceleri böyle harika mucizeler getirmiş olmasına rağmen, bu mucizeler kendisini yurdundan sürgün edip, yüce Allah'ın azabına ve cezasına çarptırılan inatçıların iman etmelerine neden olmamışlardı.

Sure, Kur'an'ı ve Kur'an'ın ortaya koyduğu köklü gerçeği dile getirerek sona eriyor. Bu Kur'an ki, peygamberin yeri ve zamanı gelip, şartları oluştukça uzun bir zaman dilimi içinde topluma okuma, toplumun ondan yeterince etkilenmesi, canlı, realiteye dayalı, pratiğe uygun bir biçimde ona karşılık verip kabullenmesi için bölümler halinde inmişti; O Kur'an ki, daha önceden kendilerine ilim verilenler, onu derin bir gönül huzuru ile karşılamış, ağlama ve secdeye kapanmaya varacak derecede ondan etkilenmişlerdi. Sure, daha önce Allah'ın noksan sıfatlardan tenzih edilmesi ve kötü niteliklerden arındırılması ile başladığı gibi: **"Hamd çocuk edinmemiş olan, egemenlikte ortağı bulunmayan ve güçsüzlüğünü telafi edecek bir destekçiye gerek duymayan Allah'a mahsustur"** cümlesiyle de sona eriyor.

İSRA VE MİRAÇ MUCİZESİ

Mekke'deki Mescidi Haram'dan (Kâbe) Kudüs'teki Mescidi Aksa'ya gece yürüyüşü anlamında **"İsra"** Kudüs'ten en yüksek göklere ve Sidrei Münteha'ya ve bizce ne olduğu bilinmeyen aleme yükselişi ifade eden **"Miraç"**.. İsra kıssası ve aynı gecede meydana gelen Miraç kıssası.. Evet bu kıssa konusunda birbirinden uzak rivayet aktarılmıştır. Ve bunlarla ilgili büyük tartışmalar meydana gelmiştir. Bu tartışmalar günümüze kadar körüklenegelmiştir.

Hz. Peygamberin gece yolculuğuna başladığı yer konusunda ayrı ayrı görüşler ileri sürülmüştür. Bir rivayete göre bizzat Mescidi Haram'dan yola çıkmıştır. Bu görüş, ayetin açık anlamına da uygun düşmektedir. Peygamberimizden -salât ve selâm üzerine olsun- rivayet edilen bir hadiste ise deniyor ki: **"Ben birara Mescid'te Kâbe'nin yanındaki Hicr'de idim. uyku ile uyanıklık arasında-**

(9) İsra Suresi 85

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ken Cibril -selâm üzerine olsun- bana Burak'ı getirdi."

Yine deniliyor ki; Peygamberimiz Ebu Talib'in kızı Ümmü Hanin'in evinden yola çıkmıştır. Mescidi Haram'dan amaç, **"Harem"** bölgesidir. Zira bu bölge hem mescidi hem de çevresini kapsamaktadır. Nitekim İbn-i Abbas: **"Harem bölgesinin tamamı mesciddir"** demiştir.

Rivayet ediliyor ki: Peygamberimiz yatsı namazından sonra Ümmü Hani'nin evinde uyuyordu. Oradan alınarak gece yolculuğuna çıkarıldı ve aynı gecede geri döndü. Bu rivayete göre Peygamberimiz olayı Hani'ye anlatmış ve şöyle demişti: **"Peygamberler bana gösterildi. Onlara namaz kıldırdım."** Sonra mescide gitmek üzere ayağa kalktığını gören Ümmü Hani onun elbisesinden tutup bırakmak istemeyince, Peygamber: **"Sana ne oluyor"?** diye sormuş, Ümmü Hani de **"Kavmine başından geçenleri anlattığında seni yalanlamalarından korkuyorum"** demişti. Peygamber ise ona: **"Yalanlasalar dahi anlatacağım"** karşılığını vermiş ve dışarı çıkmıştı. Kâbe'de Ebu Cehil gelip yanına oturunca Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- ona İsra olayını anlattı. Ebu Cehil: **"Ey Kâ'b İbn-i Lüeyoğulları! Gelin"** dedi. Ve kendisine anlatılanları onlara anlattı. Bu olayı anlatırken insanlar hayretlerinden ve inkârlarından ıslıklar çalıyor, ellerini başlarının üzerine koyuyorlardı. Hz. Muhammed'e iman edenlerden bazıları bu olay üzerine dönüş yaptılar. Bazı insanlar Ebu Bekir'e -Allah ondan razı olsun- koştular. Durumu anlattılar. Ebu Bekir: **"Peygamber böyle diyor mu?"** diye sordu. "Evet" dediklerinde: **"Ben şahitlik ederim ki, eğer o bunları söylemişse doğrudur"** dedi. Adamlar: **"Bir gecede, Şam'a gidip, sabah olmadan tekrar Mekke'ye döndüğünü doğruluyor musun?"** diye sorduklarında: **"Ben bundan daha ötesine ilişkin konularda bile onu doğruluyorum. Onun gökten haber getirdiğine inanıyorum"** karşılığını verdi ve bu olay nedeniyle kendisine **"Sıddık"** adı verildi. Müşriklerden bazıları daha önce Kudüs'ü ve Mescidi Aksa'yı görmüşlerdi. Mescid'i Aksa'nın nasıl olduğunu anlatmasını istediler. Mescid'i Aksa Peygamberimizin gözleri önüne getirildi. Bakıp bakıp onlara anlattı. Bu durum karşısında sıfatlar tıpatıp uyuyor, demek zorunda kaldılar. O sırada yolda olan kervanımız hakkında bilgi ver dediler. Peygamberimiz **"develerinin sayısını ve durumlarını** onlara anlattı. **Falan gün güneş doğarken kervanınız gelecek, önünde rengi siyaha çalan bir deve olacaktır** dedi. Bu günü dört gözle beklediler. Günü geldiğinde kervanın önündeki deveyi görmek için tepeye çıktılar. İçlerinden biri: **"Allah'a yemin ederim ki, işte güneş doğdu"** dedi. Bir diğeri ise, **"Allah'a yemin ederim ki, işte kervan da geldi. Tıpkı Muhammed'in dediği gibi, önünde siyaha çalan bir deve bulunuyor"** dedi. Ve buna rağmen iman etmediler... Mescidi Aksa'dan göklere çıkarılması anlamındaki Mirac da bu gecede gerçekleşmişti.

İsra (gece yolculuğu) uyku halinde mi, yoksa uyanıkken mi gerçekleştiği de tartışmalıdır. Hz. Aişe (Allah ondan razı olsun)'den gelen bir hadiste onun şöyle dediği aktarılıyor: **"Allah'a yemin ederim ki, Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- bedeni kaybolmadı. Sadece ruhu ile göklere çıkarıldı."**

Hasanı Basri'den gelen bir rivayette ise: **"İsra uyku halinde gerçekleşmişti.**

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bu onun gördüğü bir rüya idi" deniyor. Başka haberler de İsra'nın hem ruh hem de beden ile gerçekleştiği ve peygamberin yatağı soğumadan tekrar geri döndüğü ifade ediliyor.

Bu konuda yeralan rivayetlerin ışığında ortaya çıkan nokta, Peygamberimizin Ümmü Hani'nin evindeki yatağından çıkıp, mescide geldiği, mescidin yanında yeralan Hicr denilen yerde uyku ile uyanıklık arası bir durumda iken Mescidi Aksa'ya götürüldüğü, oradan da göklere yükseldiği ve yatağı daha soğumadan geri döndüğü gerçeğidir.

Biz, Hz. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- hayatında gerçekleştiği kesin olan böyle bir olayın niteliği hakkında geçmişte ve günümüzde meydana gelen uzun boylu tartışmaları yersiz buluyoruz. Çünkü İsra ve Mirac'ın ruh veya bedenle olması ile uykudayken veya uyanıkken görülen bir rüya olması arasındaki mesafe fazla uzak değildir. Bu olayın Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- uzak yerlerin ve uzak dünyaların çok kısa bir zamanda gösterilmesiyle gerçekleşen bir ortaya çıkma ve belirginleşme olayı olması bu olayın karakterini ve yapısını değiştirmez. İlahi kudretin karakterini ve peygamberliğin tabiatını bir ölçüde kavrayanlar, bu olayın hiçbir tarafında gariplik görmezler. İnsanın bakış açısına, gücüne ve düşüncesine oranla değişik ölçülerde zor ve kolay işlerin hepsi Allah'ın gücü karşısında birdir. Bunlar insanların gördükleri ve alışageldikleri ölçülere göre farklılık gösterseler de önemli değildir. Allah'ın gücüne göre gerçekleşen olaylar insanlar arasında bilinegelen ölçülere göre değerlendirilemez.

Peygamberliğin ana özelliği, insanların alışmadığı ve onların ölçülerine bağlı kalmayacak bir şekilde, yüce Allah ile iletişimin kurulmasıdır. Uzak bir yerin veya uzak bir dünyanın peygamberin gözleri önüne getirilmesi, bilinen veya bilinmeyen bir vasıta ile oraya ulaşması, yüce Allah ile iletişimin kurulmasından ve ondan vahiy almasından daha akıl almaz bir olay değildir. Hz. Ebu Bekir -Allah ondan razı olsun- doğal ve normal olan bu olay karşısında dehşete düşüp olayı tuhaf karşılayanlara verdiği cevapta gerçekten çok doğru söylemişti: **"Ben bundan daha büyüğünü doğruluyorum. Onun gökten haber getirdiğini doğruluyorum."**

O zaman müşriklerin istekleri üzerine kervanın ve niteliklerinin ortaya konması üzerine doğruluğu somut delillerle de onaylanan bu olay üzerine şöyle bir tesbitte bulunabiliriz: Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- olayın tuhaflığı nedeniyle toplumun kendisini yalanlayabileceği endişesini dile getiren Ümmü Hani'yi -Allah ondan razı olsun- dinlemedi. Zira peygamber dile getirdiği gerçeğe ve yaşadığı olaya tam güveniyordu. Bu da insanlar nasıl değerlendirirse değerlendirsin, gördüğü gerçeği topluma açıklamasını gerekli kıldı. Bu olay karşısında bazıları dinden bile döndüler. Bazıları bu olayı kuşkulandırma malzemesi yaptılar. Fakat bunların hepsi Peygamberi -salât ve selâm üzerine olsun- inandığı gerçeği açıklamaktan alıkoyamazdı... Peygamberin bu tavrı dava sahipleri için güzel bir örnektir. Onlar, gerçeği ortaya koyarken insanların zoruna gitmesinden korkmamalıdırlar. Onu millete şirin gösterme yoluna gitmemeli-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

dirler. Dile getirilen, gerçek sözle çeliştiği halde, onların hoşlanacağı ve güzel gördüğü konuları araştırmaya özen göstermemelidirler.

Dikkat edilmesi gereken diğer bir nokta da Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- toplum tarafından ısrarla, istenmesine rağmen bu olayı peygamberliğini doğrulama yolunda kullanmasıdır. Halbuki onlara karşı en azından İsra olayının doğruluğu kesin delillerle ortaya konmuştu. Peygamberin böyle yapmasının nedeni bu davanın mucizelere dayanmamasıydı. Sadece davanın kendi karakterine ve sağlam fıtrattan destek alan, düzeltilip sağlamlaştırıldığı duyu organları ile de uyum sağlayan kendi metoduna dayanmasıydı. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- bu olayı açıklaması peygamberliği konusunda bir ölçüde ona dayanmak istemesinden kaynaklanmıyordu. Açıklamasının nedeni kesin bildiği ve inandığı bir gerçeği sırf bir gerçek olduğundan dolayı açıklama ihtiyacı duymasıydı.

Şimdi birinci dersi ayrıntılı biçimde ele almaya başlayalım.

İNSANLIĞA SUNULAN MUCİZE

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا ۚ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ①

1- Kulu Muhammed'i, bir gece Mescidi Haram'dan (Kabe'den) yola çıkararak, kendisine bazı mucizelerimizi, olağanüstülüklerimizi gösterelim diye, çevresini kutsal kıldığımız Mescidi Aksa'ya (Kudüs'e) ulaştıran Allah, her türlü noksanlıktan uzaktır. O her şeyi işiten ve her şeyi görendir.

Sure Allah'ın eksik sıfatlardan uzak tutulması ile başlıyor. Bu başlangıç İsra'nın yumuşak, sakin havasına uyum sağlayan psikolojik bir harekettir. Bu aydınlık ufukta kul ile Allah arasındaki en uygun bağdır.

Ayette, özellikle kulluk özelliğine dikkat çekiyor:

Kulu Muhammed'i... Ulaştıran Allah...

Amaç, İsra ve insanların ulaşmadığı derecelere yükseliş makamında bu sıfat pekiştirilsin ve yerleştirilsin. Peygamberin bu sıfatı unutulmasın. İlahlık makamı ile kulluk makamı karışmasın. Nitekim Hz. İsa'dan sonra, doğumu ve vefatına ilişkin birtakım gizemler ve kendisine verilen birtakım mucizeler nedeniyle Hristiyanlık inancında ilahlık ve kulluk makamları karışmıştı. Nitekim insanların bazıları Hz. İsa'ya verilen bu mucizeleri, kulluk makamı ile, ilahlık makamını karıştırmak için birer gerekçe olarak görmüşlerdir... İşte burada kulluk sıfatına dikkat çekilmesi İslâm inancının sadeliğini, berraklığını garanti etmiş ve yüce Allah'ın zatının yakından veya uzaktan ortak koşma veya varlıklara benzerlik gibi şaibelerden arındırılmasını sağlamıştır.

"İsra" kavramı "Sery" kökünden türemiştir. Gece yürüyüşü demektir.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

"**İsra**" ifadesi beraberinde zamanını da göstermektedir. Ayrıca zamanını belirtmeye gerek yoktu. Buna rağmen Kur'an-ı Kerim'in metoduna uygun olarak tasvir ve gölgelendirme amacıyla ayette "gece" sözcüğüne yer verilmiştir. "**Kulu Muhammed'i, bir gece Mescidi Haram'dan (Kabe'den) yola çıkararak, kendisine bazı mucizelerimizi, olağanüstülüklerimizi gösterelim diye, çevresini kutsal kıldığımız Mescidi Aksa'ya (Kudüs'e) ulaştıran Allah, her türlü noksanlıklardan uzaktır.**"

Böylece İsra'nın o güzelim hareketi ve ardarda gelen seyri insanın ruhuna dikte edilirken gecenin sakin gölgesi sergilenmekte ve insan ruhunu kuşatan sakin havası daha canlı biçimde teneffüs ettirilmektedir.

Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya yapılan bu yolculuk her şeyden haberi olan, her şeyi en güzel şekilde düzenleyen yüce Allah'ın yapılmasını istediği bir yolculuktur. Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'den -selâm her ikisinin de üzerine olsun- peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed'e -salât ve selâm üzerine olsun- kadar ki, tevhid inançlarının en büyük halkalarını birbirine bağlıyor. Bütün tevhide dayalı dinlerin kutsal saydıkları yerleri birbirine bağlıyor. Sanki bu hayret verici yolculuk ile son peygamberin kendisinden önceki tüm peygamberlerin kutsal değerlerine sahip çıktığı, onun peygamberliğinin bu kutsal değerlerin hepsini kuşattığı ve peygamberliğinin bu kutsal değerlerin hepsiyle ilgisi olduğu duyurulmak isteniyor. Bu, zaman ve mekân sınırlarının çok ötesine uzanan, zaman ve mekânın ufuklarından ve boyutlarından daha geniş bir alanı kapsayan, ayrıca ilk bakışta ortaya çıkan yakın anlamlardan daha büyük manâlar ifade eden bir yolculuktur.

Mescid-i Aksa'nın "**Çevresini kutsal kıldığımız**" şeklinde nitelendirilmesi, mescidin bütünüyle bereketle kuşatıldığını, onun çevresine taştığını sergileyen bir nitelendirmedir. Bu ifadenin yerine "**Onu mübarek kıldık**" veya "**İçine bereket yağdırdık**" gibi doğrudan kullanılması bu anlamı veremezdi. Bu da Kur'an'ın hayret uyandıran ifade inceliklerinden birisidir.

İsra beraberinde başka mucizelerin de bulunduğu bir mucizedir.

"**Ona ayetlerimizi gösterelim diye.**"

Hz. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- şekli ve keyfiyeti ne şekilde olursa olsun yatağının soğumayacağı kadar kısa bir zaman diliminde Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya hayret verici bir şekilde götürülüp-getirilmesi... Allah'ın mucizelerinden biridir. İnsanın kalbini bu evrendeki hayret verici ufuklara açmaktadır. İnsan denilen şu yaratığın bünyesinde gizli olan enerjileri yüce Allah'ın ve bünyesine bu güzel sırları yerleştirdiği şu insan cinsi arasından seçilen ve Allah'ın lütfunu karşılayabilecek şekilde kendisini hazırlayan Allah tarafından verilmiş yetenekleri ortaya koymaktadır.

"**O her şeyi işiten ve her şeyi görendir.**"

Kulaklara ve gözlere görünmeyen bütün sırları ve gizlilikleri sessizliklerine ve inceliklerine rağmen-görür ve işitir.

Surenin ilk ayetinde önce Allah tesbih ediliyor "**Kulu Muhammed'i bir ge-**

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rahley.org

ce, yola çıkaran Allah bütün noksanlıklardan münezzehtir." Ardından bu ifade tarzı değişiyor ve yüce Allah'ın yaptığı bir açıklama yeralıyor: **"Kendisine bazı mucizelerimizi gösterelim diye."**

Sonra da yüce Allah'ın nitelikleri sunuluyor:

"O her şeyi işiten ve her şeyi görendir."

İfadedeki ince anlamların duyarlı ve hassas bir ölçü ile ortaya konmasına uygun düşsün diye böyle yapılıyor. Allah'ı noksan sıfatlardan arındırma direk yüce Allah'a yükseliyor. İsra olayının amacının bildirilmesi de yine bizzat yüce Allah tarafından bildiriliyor. İşitme ve görme sıfatları da yüce Allah'ın zatı için kesin bir haber biçimi de sunuluyor. Sadece bir ayette bu üç ayrı ifadenin biraraya gelmesi, ayette verilmek istenen mesajın tüm inceliklerine varıncaya kadar eksiksiz biçimde yeralması içindir.

İSRAİLOĞULLARI

Bu İsra olayı Allah'ın mucizelerinden biridir. İnsanların alışageldikleri ölçülere göre hayret verici bir yolculuktur. Mescid-i Aksa yolculuğun bitiş noktasıdır. Mescid-i Aksa yüce Allah'ın İsrailoğulları'nı yerleştirip sonra oradan sürdüğü kutsal yurdun merkezidir. Dolayısıyla bu surenin aşağıdaki ayetlerde ele alınan Hz. Musa ve İsrailoğulları'nın kıssası tam uygun yerinde ele alınıyor:

وَءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ وَجَعَلْنَٰهُ هُدًى لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ
أَلَّا تَتَّخِذُوا۟ مِن دُونِى وَكِيلًا ۝٢ ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ
إِنَّهُۥ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا ۝٣ وَقَضَيْنَآ إِلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ فِى ٱلْكِتَٰبِ
لَتُفْسِدُنَّ فِى ٱلْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبِيرًا ۝٤ فَإِذَا جَآءَ
وَعْدُ أُولَىٰهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَّنَآ أُو۟لِى بَأْسٍ شَدِيدٍ فَجَاسُوا۟
خِلَٰلَ ٱلدِّيَارِ ۚ وَكَانَ وَعْدًا مَّفْعُولًا ۝٥ ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ ٱلْكَرَّةَ
عَلَيْهِمْ وَأَمْدَدْنَٰكُم بِأَمْوَٰلٍ وَبَنِينَ وَجَعَلْنَٰكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا ۝٦
إِنْ أَحْسَنتُمْ أَحْسَنتُمْ لِأَنفُسِكُمْ ۖ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا ۚ فَإِذَا جَآءَ
وَعْدُ ٱلْءَاخِرَةِ لِيَسُۥٓـُٔوا۟ وُجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا۟ ٱلْمَسْجِدَ
كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبِّرُوا۟ مَا عَلَوْا۟ تَتْبِيرًا ۝٧
عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يَرْحَمَكُمْ ۚ وَإِنْ عُدتُّمْ عُدْنَا ۘ وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَٰفِرِينَ
حَصِيرًا ۝٨

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

2- Musa'ya Tevrat'ı verdik ve "Bundan başkasını dayanak edinmeyiniz" diyerek bu kitabı yahudilere doğru yol kılavuzu yaptık.
3- "Ey Nuh ile beraber gemiye birdirdiklerimizin soyundan gelenler! Hiç şüphesiz Nuh, şükür görevini yerine getiren bir kuldu.
4- Tevrat'ta yahudiler hakkında "Yeryüzünde iki kez kargaşa çıkaracaksınız ve bu arada parlak bir yükseliş dönemi yaşayacaksınız" diye hüküm verdik.
5- Birinci kargaşaya ilişkin ilahi cezanın vadesi gelince üzerinize son derece atılgan ve acımasız kullarımızı saldık. Bunlar evlerinizin köşebucaklarını arayarak sizi yakalamaya giriştiler. Bu, Allah'ın yerine gelmesi kaçınılmaz bir sözü idi.
6- Sonra eski iktidarınızı size geri vererek bu düşmanlarınıza karşı üstün konuma gelmenizi sağladık. Sizi mal ve evlâd artışı ile destekledik ve sizi güçlü orduya sahip kıldık.
7- Eğer, iyilik ederseniz, kendiniz için iyilik edersiniz, eğer kötülük ederseniz, o da kendiniz içindir. Çıkaracağınız ikinci kargaşaya ilişkin cezanın vadesi gelince üzerinize salacağımız başka saldırganlar acınızın yüzlerinize yansımasına yolaçarlar. İlk seferinde gelenlerin yaptıkları gibi Mescid-i Aksa'ya girerler ve yükselttiğiniz her şeyi yerle bir ederler.
8- Bundan sonra rabbiniz size merhametli davranır. Fakat eğer kargaşaya dönerseniz, biz de sizi tekrar cezalandırırız. Biz cehennemi kâfirler için içinden çıkılmaz bir kale yaptık.

İsrailoğulları'nın hayatı ile ilgili olarak bu surede yeralan bölüm Kur'an'ın şadece bu suresinde geçmektedir.

Burada İsrailoğulları'nın akibetleri ve devletlerinin başlarına geçirilişi ele alınmakta, uluslarda bozgunculuğun yayılması ile bu ulusların Allah'ın yasasına (Sünnetullah'a) uygun biçimde yokedilişleri ortaya konmaktadır. Nitekim ilerde yine bu surede onların akibetlerinden sözedilmektedir. Çünkü yüce Allah bir kasabayı yoketmeyi takdir ettiğinde şımaran zenginlerini, oranın yıkılışı ve yokedilişi için neden olarak gösterir.

Bu bölüm, Hz. Musa'nın kitabı Tevrat'tan, Tevrat'ta İsrailoğulları'nın uyarılmasından, Rabbine şükreden büyük ataları Hz. Nuh'tan ve onunla gemiye binen atalarından -zaten iman edenlerden başkası gemiye alınmamıştır- söz ederek başlıyor.

"Musa'ya Tevrat'ı verdik ve "Benden başkasını dayanak edinmeyiniz" diyerek bu kitabı yahudilere doğruyol kılavuzu yaptık.

Ey Nuh ile beraber gemiye bindirdiklerimizin soyundan gelenler. Hiç şüphesiz Nuh, şükür görevini yerine getiren bir kuldu.

Bu uyarı ve bu hatırlatma az sonra surenin akışı içinde yeralan Allah'ın vaadini doğrulamaktadır. Zira yüce Allah bir milleti, kendisini uyaracak ve ona hatırlatmalarda bulunacak bir peygamber göndermeden cezalandırmaz.

Ayette Hz. Musa'ya kitap verilişinin birinci amacı da açıklanmaktadır.

"Benden başkasını dayanak edinmeyiniz diyerek bu kitabı yahudilere doğruyol kılavuzu yaptık.

Yani Allah'dan başka kimseye dayanmasınlar, Allah'dan başka kimseye

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yönelmesinler diye. İşte doğru yol budur. İşte iman budur. Allah'dan başkasına dayanan ne iman etmiş, ne de doğru yolu bulmuş olur.

Ayeti kerimede yüce Allah İsrailoğulları'na Hz. Nuh ile birlikte gemiye aldırdığı atalarının adıyla onlara hitap ediyor. Gemiye alınan bu insanlar yeryüzünün ilk Resulü Hz. Nuh döneminde insanlığın özünü oluşturuyorlardı. Onlara bu soy bağı ile hitap edilerek önceki atalarından şükreden bir kul olan Hz. Nuh ile birlikte Allah tarafından kurtarıldıkları hatırlatılmakta ve asil-imanlı köke dönmeleri telkin edilmektedir.

Hz. Nuh'un kulluk sıfatının burada özellikle vurgulanmasının bir anlamı ve nedeni budur. Bir diğer anlamı ise Allah tarafından seçilen peygamberlerin sıfatlarının uyumunu göstermek ve belirginleştirmektir. Nitekim daha önce Hz. Muhammed -salât ve selâm üzerine olsun- de Kur'an'ın, havasını ve akışını gözeten uyum metoduna uygun olarak kulluk sıfatı ile anılmıştı.

Yüce Allah'ın İsrailoğulları'na doğru yol kılavuzu olsun diye Hz. Musa'y gönderdiği bu kitapta yeryüzünde bozgunculuk yapacakları için yıkılacakların ve bu yıkılışlarının işledikleri bozgunculuğun tekrarlanacağı için bir kere dah gerçekleşeceğine dair hüküm haber veriliyor ve yüce Allah, yürürlükteki değiş mez yasasının gereği olarak yeryüzünde bozgunculuk yaptıkça tekrar yıkılacal ları uyarısında bulunuyor:

"Tevrat'ta yahudiler hakkında "yeryüzünde iki kez kargaşa çıkaracaks nız ve bu arada parlak bir yükseliş dönemi yaşayacaksınız" diye hüküm ve dik."

Bu haber ve hüküm, yüce Allah'ın ilahi ilmine dayanarak onların geleceğ ni, akibetlerini daha önceden haber vermesidir. Yoksa bu hüküm onların fiill rinin kendisinden kaynaklanacağı onları mecbur kılan bir hüküm değildir. Çünl yüce Allah hiç kimsenin bozguncu olmasına karar vermez. **"Allah kötülük işl meyi emretmez."** Yalnız, yüce Allah olup-biteni bildiği gibi meydana gelec olan şeyleri de bilir. Meydana gelmemiş olan şeyler, insanların bilgisine gö olmamış ve perdeleri henüz kalkmamış da olsa, Allah'ın ilmine göre olmuş-bitn şeyler gibidir.

Yüce Allah Hz. Musa'ya gönderdiği kitapta İsrailoğulları'nın yeryüzün iki kere bozgunculuk yapacaklarını, kutsal yurdu ele geçireceklerini ve ona e: men olacaklarını ve haber vererek yükselişlerini bozgunculuk yolunda kull: dıklarında onları perişan edecek, onların kutsal değerlerini ayakları altına ala ve onları yerle bir edecek kullarını başlarına musallat edeceğini hükmetmişt

"Birinci kargaşaya ilişkin ilahi cezanın vadesi gelince üzerimize son der saldırgan ve acımasız kullarımızı saldık. Bunlar evlerinizin köşe-bucaklarını : yarak sizi yakalamaya giriştiler. Bu, Allah'ın yerine gelmesi kaçınılmaz bir zü idi.

İşte bu birincisidir. Kutsal yurda hakim olurlar. Orada bir güç ve ikt elde ederler. Ve orada bozgunculuğa başlarlar. Yüce Allah da çetin, savaşç tuttuğunu koparan pek güçlü kullarından bir kısmını onların üzerine gönd

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ocaklarını darmadağın ederler. Sabah-akşam onları yıldırtıcı bir otoriteyle yüzyüze getirirler. Orada bulunan her şeyi ve herkesi korkusuzca ezer geçerler:

"Bu Allah'ın yerine gelmesi kaçınılmaz bir sözü idi."

Bu söz değiştirilemez. Yalanlanamaz.

İsrailoğulları mağlûbiyetin, baskının ve aşağılanmanın acısını çektikten sonra Rabbleri olan Allah'a dönerler. Hallerini düzeltirler. Başlarına gelen belâdan ders alırlar. Fetihlerle üstünlüğü ellerine geçirip güçleri kendilerini aldatıncaya, onlar da azgınlığa başlayıp yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya başlayıncaya kadar... Bundan sonra yüce Allah mağlûp olanlara galiplerin imkânlarını verir mustaza'fları müstekbirlerin yerine geçirir.

"Sonra eski iktidarınızı size geri vererek bu düşmanlarınıza karşı üstün konuma gelmenizi sağladık. Sizi mal ve evlât artışı ile desteklediik ve sizi güçlü orduya sahip kıldık."

Sonra kıssa yeniden tekrar ediliyor!

Surenin akışı içinde geri kalan doğru haberlere ve eksiksiz gerçekleşen sözlere geçilmeden önce çalışmanın karşılığını almanın ilkesi yerleştiriliyor:

"Eğer iyilik ederseniz, kendiniz için iyilik edersiniz. Eğer kötülük ederseniz o da kendiniz içindir."

Ne dünyada ne de ahirette değişir bu ilke. Bu ilkeye göre insanın tüm çalışması, bütün ürünleri ve bütün sonuçları ile kendisinindir. Verilen karşılık çalışmanın doğal sonucudur. Ondan elde edilir ve onunla şekillenir. Artık her insan kendisinden sorumludur. Dilerse kendisine iyilik yapar, dilerse kötülük... Cezaya çarptırıldığında artık kendisinden başkasını suçlamaya hakkı yoktur.

Bu ilkeyi güzelce yerleştirdikten sonra surenin akışı devam ediyor ve tarihi hakikatler tamamlanıyor.

"Çıkaracağınız ikinci kargaşaya ilişkin cezanın vadesi gelince üzerinize salacağımız başka saldırganlar acınızın yüzlerinize yansımasına yolaçarlar. İlk seferinde gelenlerin yaptıkları gibi Mescid-i Aksa'ya girerler ve yükselttiğiniz her şeyi yerlebir ederler."

Burada İsrailoğulları'nın yeryüzünde ikinci kez nasıl bir bozgunculuk yaptıkları belirtilmiyor. Daha önceki açıklama ile yetiniliyor.

"Yeryüzünde iki kez kargaşa çıkaracaksınız."

Daha sonra Allah'ın başlarına neyi musallat edeceği belirtiliyor:

"İkinci kargaşaya ilişkin cezanın vadesi gelince üzerinize salacağımız başka saldırganlar acınızın yüzlerinize yansımasına yolaçarlar."

Başlarına musallat olanlar kendilerine o kadar katı cezalar veriyorlar ki, bu yüzden içlerini kaplayan kötülük yüzlerine kadar yansıyor. Yahutta karşılaştıkları kötülük ve aşağılanma yüzlerinde ifadesini buluyor. Bütün kutsal değerleri ayak altına alınıp çiğneniyor:

"İlk seferde gelenlerin yaptıkları gibi Mescid-i Aksa'ya girerler."

Ellerine geçirdikleri malları ve yurtları yerlebir ediyorlar.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Ve yükselttiğiniz her şeyi yerle bir ederler."

Bu her şeyi darmadağın eden ve taş üstüne taş bırakmayan kapsamlı, büyük bir yıkılışın çizilen tablosudur.

Verilen haberler doğru çıkmış ve vaad yerini bulmuştur. Yüce Allah birinci seferinde İsrailoğulları'na zorla kendilerine egemen olacak bir milet göndermiştir. Sonra onları yurtlarından sürecek ve oradaki mallarını ve mülklerini yerle bir edecek bir millet başlarına musallat etmiştir.

Kur'an, İsrailoğulları'nın başlarına musallat edilen bu milletin hangi millet olduğunu belirtmiyor. Zira bu milletin adını vermek ondan alınacak derse bir katkıda bulunmuyor. Burada önemli olan ibret alınmasıdır. Amaç, yüce Allah'ın tüm insanlar için belirlediği yasanın açıklanmasıdır.

Surenin akışı içinde bu doğru haberden ve gerçekleşen sözden sonra bu yıkılışın bir rahmet kapısına yolaçabileceği belirtiliyor:

"Bundan sonra belki Rabbiniz size merhametli davranır."

Eğer olup-bitenlerden ibret alabilirseniz...

Ama İsrailoğulları, tekrar yeryüzünde bozgunculuğa kalkışacak olurlarsa, ceza yine hazırdır ve yasa yine yürürlüktedir:

"Fakat, eğer kargaşaya dönerseniz, biz de tekrar cezalandırırız."

Nitekim İsrailoğulları tekrar bozgunculuğa başlamışlardı. Yüce Allah da ceza olarak müslümanları onların başlarına musallat etti. Onları bütün Arap Yarımadası'nın dışına sürdüler. Bundan sonra yine bozgunculuk yaptılar. Bu sefer de başka kulları başlarına musallat etti. Böylece günümüze kadar geldiler. Bu asırda ise "Hitler" başlarına musallat oldu. Bugün de "İsrail" olarak tekrar bozgunculuğa başladılar. İsrail, oranın sahibi olan Araplar'a işkencenin binbir çeşidini tattırdı. Yüce Allah kesin olan vaadini doğrulamak ve değişmeyen yasasını yürürlüğe koymak için onlara azabın en acısını tattıracak bir milleti gönderecektir. Hiç şüphesiz yarın, bekleyeni için çok yakındır!..

Surenin akışı, ayeti kerimeyi kâfirlerin ahiretteki akibetlerini bildirerek tamamlıyor. Zira kâfirlerin sonu ile bozguncuların sonu arasında bir benzerlik bulunuyor:

"Biz cehennemi kâfirler için içinden çıkılmaz bir kale yaptık."

Kendilerini kuşatır, artık ondan kurtulamazlar. Hepsine yetecek genişliktedir. Hiç kimse dışarda kalmaz.

KUR'AN VE HİDAYET

İsrailoğulları'nın yaşantısından doğru yola gelsinler diye yüce Allah'ın Hz. Musa'ya gönderdiği kitaptan, onların doğru yola gelmeyip aksine sapıtarak yok edilişlerinden söz eden bu bölümden sonra, insanları en doğru yola iletsin diye gönderilen Kur'an-ı Kerim'den bahsediliyor:

إِنَّ هَٰذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ

الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا ۝ وَأَنَّ

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://tahley.org

الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٠﴾

9- Hiç kuşkusuz bu Kur'an insanları en doğru yola iletir ve iyi ameller işleyen mü'minlere, kendilerini büyük bir ödülün beklediği müjdesini verir.

10- Ahirete inanmayanlara gelince, onlar için acıklı bir azap hazırladığımızı bildirir."

Hiç kuşkusuz bu Kur'an insanları en doğru yola iletir."

Yol gösterdiği tüm insanlara her konuda kesin olarak en doğruyu gösterir. Uluslara ve kuşaklara yer ve zaman sınırı tanımadan kapsamlı bir şekilde doğru yolu gösterir. Kur'an'ın iletmiş olduğu doğru yol, insanların her yerde ve her zaman kullanabileceği bir metodu, yöntemi ve her iyiliği kuşatmaktadır.

Kur'an, insanın içi ile dışı, duyguları ve ahlâkı, inancı ve ameli arasında bir uyum oluşturarak onu en doğruyola iletir.

Kur'an-ı Kerim insanı anlaşılmayan ve kapalı hiçbir tarafı bulunmayan açık ve sade bir inanç sistemi ile vicdan ve bilinç dünyasında en doğru yola iletir. Bu inanç sistemi insanın ruhunu kuruntuların ve saçmalıkların ağırlıklarından kurtarır. Çalışmaya ve yapıcılığa elverişli olan beşeri güçlerini serbest bırakır. Tam bir uyum ve ahenk içinde evrenin doğal yasaları ile insanın bünyesinde yeralan fıtri yasalar arasında bağlar oluşturur.

Kur'an insanın içi ile dışı, duyguları ile ahlâkı, inancı ile ameli arasında bir uyum sağlaması ile de onu en doğru yola iletir. Bir de bakmışsın ki, bütün bunlar çözülmez bir şekilde sağlam olan kulpa bağlanmıştır. Yeryüzünde oldukları halde, onları daha yükseklere doğru yönlendirmiştir. Bir de bakmışsın ki, insanın Allah rızasına yönelerek yaptığı her çalışma, hayatta kendisine kazanç ve yarar sağlayan bir çalışma da olsa, ibadete dönüşmüştür.

Kur'an-ı Kerim insanı, gü ile yükümlülük arasında sağladığı denge ile ibadetler dünyasında da en doğru yola iletir. Bu sistemde yükümlülükler ne insanoğlunu usandıracak ve ümitsizliğe itecek kadar ağırdır, ne de insanın içine rehavet ve vurdumduymazlığın çökmesine neden olabilecek kadar ucuz ve basittir. İtidal, orta yol ve insanın güç yitirme kapasitesi dışına çıkmaz.

Bununla beraber Kur'an-ı Kerim insanların birbirleriyle olan ilişkilerini düzenlemede de en doğru yolu gösterir. Bireylerin ve eşlerin, hükümetlerin ve halkların devletlerin ve milletlerin ilişkilerini en güzel şekilde düzenler. Bütün bu ilişkileri arzulardan ve gönüllerden etkilenmeyen, sevgiye ve nefrete göre şekillenmeye şahsi çıkarlara ve menfaatlere göre farklılık göstermeyen köklü değişmez ilkeleri ölçüleri belirlemiştir. Bunlar her şeyi bilen ve her şeyden haberi olan yüce Allah'ın belirlediği ilkelerdir. O yarattığı varlıkları daha iyi bilir. Her yerde ve her kuşakta kendileri için nelerin daha yararlı olduğunu en iyi bilendir. Bu nedenle idare düzeni, ekonomik düzen, sosyal düzen ve insanlık alemine yaraşır uluslararası ilişkiler düzeni konusunda insanlara en doğru yolu ancak o gösterebilir.

Bütün ilahi dinlerin oluşumunda ve bunların hepsinin birbirlerine bağlanmasında, kutsal değerlerine saygı gösterilmesi ve dokunulmaz kabul edilen ol-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

gularının korunmasında en sağlıklı yolu yine Kur'an gösteriyor. Bir de bakmışsın ki, insanlığın tamamı bütün ilahi inançlar konusunda tam bir barış ve uyum içindedir.

"Hiç kuşkusuz bu Kur'an insanları en doğru yola iletir."

"İyi ameller işleyen mü'minlere kendilerini büyük bir ödülün beklediği müjdesini verir. Ahirete inanmayanlara gelince onlar için acıklı bir azap hazırladığımızı bildirir."

İşte yapılan iş ile ona verilecek karşılık arasındaki en köklü ilke budur. İman ve iyi ameller üzerinde kuruyor binasını. "Amelsiz iman olmaz." İmansız amel de olmaz." Birincisi yarım kalmıştır. Tamamlanmamıştır. İkincisi ise kesiktir, kopuktur. Hiçbir dayanağı yoktur. İşte bu nedenle hayatın en doğru yola girmesi ancak iman, amelle birlikte olduğu zaman mümkündür. İnsan ancak bu ikisini beraber yerine getirerek bu Kur'an'ın gösterdiği yola girebilir.

Bu Kur'an'a uymayanlar ise, insanların arzu ve isteklerine boyun eğmişlerdir. Kendisine neyin faydalı, neyin zararlı olduğunu bilmeyen, aceleci, peşinden gelen bir kötülüğün varlığını bilse dahi duygusal tepkilerini kontrol altına alamayacak kadar ihtiraslarına bağımlı insanın insafına bırakılmışlardır.

وَيَدْعُ الْإِنسَانُ بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ ۖ وَكَانَ الْإِنسَانُ عَجُولًا ﴿١١﴾

11- İnsan iyiliğe kavuşması için dua ettiği gibi aynı yönelişle başına kötülük gelsin diye de dua eder. Gerçekten insan pek aceleci pek, fevridir.

İnsan işlerin nereye varacağını ve sonucun nasıllığını bilemez. Bir işi yaparken onun kötülükle sonuçlanacağını bilemez. Bilmeden bir an önce onun sonuna kavuşmak, ister. Bazen de işin kötülükle sonuçlanacağını bilir. Fakat ihtiraslarını frenlemeye, hakim olmaya gücü yetmez. Bu nerde? Kur'an'ın doğru yolu gösteren, şefkatli ve huzurlu hidayeti nerede? İyi bilmeliyiz ki, bunlar birbirinden ayrı iki yoldur. Çok farklı hem çok farklı yollar... Biri Kur'an'ın gösterdiği yol, diğeri insanın arzularının gösterdiği yol.

EVREN VE İNSAN

Surenin akışı içinde şimdiye kadar sıra ile İsra olayı ve onunla birlikte meydana gelen olağanüstü olaylar, Hz. Nuh ve onunla birlikte gemiye alınan mü'minlerin kıssası, İsrailoğulları'nın kıssası, Allah'ın kitapta onlar hakkında verdiği hükümler belirtilmektedir. Şimdi de bu ilahi hükümler Allah'ın kulları için belirlediği yasalara, çalışmaya, çalışmanın karşılığına ilişkin ilkelere ve Kur'an'ın yol göstericiliğine kısaca değinilecek.

Allah'ın peygamberine vermiş olduğu bu ayetlere kısaca işaret edildikten sonra, bu varlık alemine Allah tarafından yerleştirilen ayetlere geçiliyor. İnsanın çalışmaları ve amelleri, çabaları ve bu çabaların karşılıkları, kazançları ve hesapları hep ayetlere bağlanıyor. Bir de bakmışsın ki, çalışmanın, çalışmaya verilecek karşılığın, kazancın ve hesabın hepsi evrenin büyük olan yasalarına kesin ve sıkı bir şekilde bağlıdır. Bizzat aynı yasalara mahkûmdur. Geceyi ve

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

gündüzü evirip-çeviren, geceyi ve gündüzü yaratıp düzenleyen yüce yaratıcının iradesi ile idare edilen şu evrenin şaşmaz düzeni gibi sistemli, dakik biçimde işleyen ve asla gecikmeyen ilkelere ve yasalara dayanır.

وَجَعَلْنَا الَّيْلَ وَالنَّهَارَ ءَايَتَيْنِ فَمَحَوْنَآ ءَايَةَ الَّيْلِ وَجَعَلْنَآ ءَايَةَ النَّهَارِ مُبْصِرَةً
لِّتَبْتَغُوا۟ فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ وَلِتَعْلَمُوا۟ عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ
وَكُلَّ شَىْءٍ فَصَّلْنَٰهُ تَفْصِيلًا ﴿١٢﴾ وَكُلَّ إِنسَٰنٍ أَلْزَمْنَٰهُ طَٰٓئِرَهُۥ
فِى عُنُقِهِۦ ۖ وَنُخْرِجُ لَهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ كِتَٰبًا يَلْقَىٰهُ مَنشُورًا ﴿١٣﴾ ٱقْرَأْ
كِتَٰبَكَ ۖ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ ٱلْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا ﴿١٤﴾ مَّنِ ٱهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا
يَهْتَدِى لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ
وِزْرَ أُخْرَىٰ ۗ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا ﴿١٥﴾ وَإِذَآ أَرَدْنَآ
أَن نُّهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا۟ فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا
ٱلْقَوْلُ فَدَمَّرْنَٰهَا تَدْمِيرًا ﴿١٦﴾ وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنَ ٱلْقُرُونِ
مِنۢ بَعْدِ نُوحٍ ۗ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهِۦ خَبِيرًۢا بَصِيرًا ﴿١٧﴾
مَّن كَانَ يُرِيدُ ٱلْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُۥ فِيهَا مَا نَشَآءُ لِمَن نُّرِيدُ
ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُۥ جَهَنَّمَ يَصْلَىٰهَا مَذْمُومًا مَّدْحُورًا ﴿١٨﴾ وَمَنْ
أَرَادَ ٱلْءَاخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُو۟لَٰٓئِكَ كَانَ
سَعْيُهُم مَّشْكُورًا ﴿١٩﴾ كُلًّا نُّمِدُّ هَٰٓؤُلَآءِ وَهَٰٓؤُلَآءِ مِنْ عَطَآءِ
رَبِّكَ ۚ وَمَا كَانَ عَطَآءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا ﴿٢٠﴾ ٱنظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا
بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ وَلَلْءَاخِرَةُ أَكْبَرُ دَرَجَٰتٍ وَأَكْبَرُ تَفْضِيلًا ﴿٢١﴾

12- Gece ile gündüzü varlığımızın ve yetkin gücümüzün iki ayeti, iki somut göstergesi olarak yarattık. Sonra Rabbinizin lütfu peşinde koşasınız ve yılların sayısı ile takvim hesabını bilesiniz diye geceyi kararterak gündüzü aydınlık yaptık. Her konuyu ayrıntılı biçimde anlattık.
13- Her insanın amelini halka yapıp boynuna takarız. Kıyamet günü açık olarak bulacağı bir amel defteri önüne çıkarırız.
14- Herkese "Oku kitabını, bugün sen kendin için yeterli bir

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

muhasebecisin" deriz.
15- Kim doğru yolu izlerse kendisi için izler. Kim doğru yoldan saparsa kendi zararına sapıtmış olur. Hiç kimse bir başkasının günah yükünü taşımaz. Bir peygamber göndermedikçe hiç kimseyi azaba çarptırmayız.
16- Biz birbeldeyi yoketmek istediğimizde oranın şımarık ele başlarına emrederiz de kötülüğe dalarlar. Böylece o belde hakkında hükmümüz haklılık kazanır. Bunun üzerine orayı alt-üst ederiz.
17- Biz Nuh'tan sonra gelen nice milletleri yokettik. Kulların günahlarından haberdar olucu ve onları görücü merci olarak Rabbin yeterlidir.
18- Kim geçici dünyanın mutluluğunu isterse dilediğimiz kimselere orada dilediğimiz kadar geçici nimet veririz. Fakat sonra onu cehenneme yollarız, horlanmış ve Allah'ın rahmetinden kovulmuş olarak oraya girer.
19- Buna karşılık, kim ahiret mutluluğunu ister de mü'min olmak şartı ile o uğurda gerekli çabayı harcarsa, böylelerinin çabaları takdir edilir, emeklerinin karşılığını alırlar.
20- Her iki grubu da yani berikilere de ötekilere de Rabbinin bağışından pay veririz. Hiç kimse Rabbinin bağışından mahrum edilmez. Onun bağış kapısı herkese açıktır.
21- Bir baksana, insanları dünyada nasıl birbirinden üstün kıldık. Oysa ahiretin dereceleri daha büyük olduğu gibi, aralarındaki üstünlük farkları daha geniş çaplıdır.

Geceye ve gündüze hükmeden evrensel yasanın insanın çalışması ve kazancı ile, senelerin ve hesabın ilmiyle, insanın iyi-kötü kazandığı şeylerle, işlediklerine karşılık olarak aldığı iyi-kötü cezalarla, doğru yolda veya sapıklıkta ilerleyişin doğurduğu sonuçlarla, kişinin kendi sorumluluğunu kendisinin yüklenmesi ve kimsenin günahını taşımaması ile, yüce Allah'ın bir elçi göndermeden hiçbir topluluğu cezalandırmayacağına ilişkin sözü ile, ileri gelen azgınlarının dinden sapması sonucunda Sünnetullah (Allah'ın yasası) gereği olarak bazı kasaba halklarının yokedilişi ile, hem dünyayı isteyenlerin akibetleri hem de ahireti isteyenlerin akibeti ve hem bunların, hem de ahirette tercih ettiklerinin Allah tarafından verilmesiyle doğrudan ilgisi vardır... Bu olayların ve işlerin hepsi değişiklik göstermeyen yasalara ve sabit olan bir ilkeye, değişimi olmayan bir sisteme uygun biçimde meydana gelmektedir. Bu işlerden ve olaylardan hiçbiri ölçüsüz, kontrolsüz değildir.

"Gece ile gündüzü varlığımızın ve yetkin gücümüzün iki ayeti, iki somut göstergesi olarak yarattık. Sonra Rabbinizin lütfu ile peşinde koşasınız ve yılların sayısı ile takvim hesabını bilesiniz diye geceyi kararlarak gündüzü aydınlık yaptık. Her konuyu ayrıntılı biçimde açıkladık.

Gece ile gündüz, evrenin büyük ayetlerinden sadece iki tanesidir. Bir defa dahi olsa şaşmayan, bir kerecik olsun duraklamayan gece ve gündüz sürekli olarak yorulmadan çalışan, değişmez bir kanun gibi sürüp giden iki ayet. Gece ayeti de gündüz ayeti gibi ortada varlığını sürdürürken, ayeti kerimede ifade edilen **(gecenin ayetini yokettik)** cümlesinin anlamı nedir acaba? Allah bilir ya, bu yok ediştен amaç, eşyayı içine gizleyen, hareketleri ve canlıları sükûnete kavuşturan gecenin karanlığıdır. Gece, gündüzün aydınlığına, ışığına, canlıların ve eşyanın

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rahtey.org

hareketine oranla yokluk gibidir.

Gündüz, her şeyi gözlerin önüne getiren aydınlığı ile sanki bizzat kendisi görünmektedir. Aydınlatmaktadır.

Gecenin karartılmasının ve gündüzün aydınlatılmasının amacı ayette şöyle açıklanıyor:

"Rabbinizin lütfu peşinde koşasınız ve yılların sayısı ve takvimin hesabını bilesiniz diye..."

Buna göre gece rahat, sükûnet ve dinlenmek içindir. Gündüz ise, çalışmak, kazanmak ve hareket içindir. Gece ile gündüz arasındaki ayrılık ve farklılıktan insanlar senelerin ve mevsimlerin sayısını öğrenirler. Ayrıca sözleşmelerin ve alışverişlerin hesabını yapma imkânı elde ederler.

"Her konuyu ayrıntılı biçimde anlattık."

Bu varlık aleminde hiçbir şey ve hiçbir iş başıboşluğa ve tesadüfe bırakılmamıştır. Geceyi ve gündüzü son derece hassas ölçüler içinde evirip çeviren yasanın şaşmaz şekilde işleyişi idarenin ve yürütmenin hassas ölçülerle yapıldığını ortaya koymakta ve bu olgular Allah'ın gücünü gösteren tanıklar ve belgeler olmaktadır.

İşte kâinattaki bu şaşmaz yasa, insanın çalışması ile çalışmanın karşılığı arasında bir bağ kurmaktadır.

"Her insanın amelini halka yapıp boynuna takarız. Kıyamet günü açık olarak bulacağı bir amel defteri önüne çıkarırız."

"Herkese "oku kitabını, bugün sen kendin için yeterli bir muhasebecisin" deriz.

Her insanın boynuna dolanan şey, onun amelinden doğan sonuçlardır. Yani amelden kendi payına düşen karşılıktır. Bu da onun işlediği amelleri ifade etmektedir. Boynuna dolanması ise, onun kendisine yapıştığını ve ondan ayrılmayacağını tasvir etmektedir. Çünkü Kur'an-ı Kerim'in metodunda soyut kavramlar somut bir şekilde canlandırılır, onlara şekil kazandırılıp net bir şekilde ortaya konulur. Onun yaptığı işler kendisinden geri durmaz. İnsan da onlardan yakasını kurtaramaz. Kıyamet gününde insanın kitabının açık olarak kendisine verildiğinin ifade edilmesi de bu türden bir ifadedir. Bu da onun tüm yaptıklarının apaçık ortaya çıktığını, onları gizleyemeyeceğini, bilmezlikten gelemeyeceğini ve bu konuda herhangi bir demagojiye kaçamayacağını tasvir etmektedir.

İşte bu soyut anlam açık olarak kitabın oluşturduğu tabloda canlandırılmaktadır. Bu şekildeki bir tasvir insanın ruhu üzerinde daha derin etkiler bırakmakta ve onun duygularında daha etkili bir şekilde varlığını hissettirmektedir. Böylece bir de bakmışsın ki, insanın hayal gücü çetin kıyamet gününden kaynaklanan bir korku içinde ürpermekte, boynuna dolanan bu amelleri ve açık olarak verilen bu kitabı ürpererek ele almaktadır. Bugün de bütün sırlar ve gizli saklı şeyler ortaya çıkmakta, artık ne bir şahide ne de muhasebeciye gerek kalmaktadır:

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Herkese "oku kitabını, bugün sen, kendin için yeterli bir muhasebecisin" deriz.

Evrende işleyen bu şaşmaz ilke ile çalışmanın ve çalışmaya verilen karşılığın ilkesi birbirine bağlanmaktadır.

"Kim doğru yolu izlerse kendisi için izler. Kim doğru yoldan saparsa kendi zararına sapıtmış olur. Hiç kimse bir başkasının günah yükünü taşımaz. Biz peygamber göndermedikçe hiç kimseyi azaba çarptırmayız."

Bu her insanın sadece kendini bağlayan bireysel sorumluluğun kendisidir. Eğer doğru yolu seçerse kendisine, sapıklık yolunu seçerse cezası kendisine aittir. Hiç kimse kimsenin günahını taşımaz, kimse de kimsenin yükünü hafifletemez. Herkes sadece kendi yaptığından sorumludur. Herkes de sadece yaptığının karşılığını görür. Ve orada hiçbir samimi dostunu sorup ilgilenemez.

Yüce Allah'ın rahmeti insanların fıtratlarını esas alarak, daha önce atalarının sulbünde iken, Ademoğullarından olma olduğu sözü gerekçe gösterip, onları sorumlu tutmaz. Ayrıca kâinatın sayfalarına, serpiştirdiği ayetlerle de yetinip onu sorumlu kabul etmez. [10] Onlara o iki delil ilave olarak uyarıcı ve hatırlatıcı peygamberler göndermeyi gerekli görmüştür.

"Biz peygamber göndermedikçe hiç kimseyi azaba çarptırmayız."

Kullarını cezaya çarptırmadan önce onları tüm mazeretlerini ortadan kaldırması Allah tarafından insana yönelik bir rahmettir.

Kasabaların yokedilişi ve oralarda yaşayan insanların dünyada cezalandırılması da gece ve gündüze hükmeden bu evrensel yasaya bağlıdır.

"Biz bir beldeyi yoketmek istediğimizde, oranın şımarık elebaşlarına emrederiz de kötülüğe dalarlar. Böylece o belde hakkındaki hükmümüz haklılık kazanır. Bunun üzerine orayı altüst ederiz."

Ayeti kerimede geçen **"Mutrafin"** sözcüğü her milletin refah içinde yaşayan, serveti, hizmetçileri bulunan, rahatları yerinde olan aristokrat kesimdir. Bunlar şan-şöhret konfor ve iktidardan alabildiğine yararlanırlar. İçlerine gevşeklik çöker. Bozulurlar. Doğru yoldan sapar ve hayasızlığa dalarlar. O milletin kutsal değerlerini, iftihar kaynaklarını ve diğer değerlerini ayaklar altına alırlar. Irzlarını, namuslarını ve dokunulmaz kabul edilen değerlerini önemsemezler. Kendilerine karşı çıkacak kimsenin olmadığını anladıklarında, yeryüzünde bozgunculuğu yayarlar. Milletin içine hayasızlığı yayar, yaygınlaştırırlar. Bir milleti ayakta tutan üstün değerleri ucuzlatırlar. Milletin kendisi için yaşadığı değerleri hiçe sayarlar. İşte bu nedenlerle millet çözülür, yılgınlığa düşer. Canlılığını güç kaynaklarını ve kendisini ayakta tutan enerji kaynaklarını yitirir. Yokolur, sayfası dürülür gider.

Ayeti kerime yüce Allah'ın şu yasasını yerleştiriyor: Bir millet yokoluşunun sebeplerine sarılıp, orada bozgunculuğun ele başları çoğalır da millet onları engellemez, yaptıklarına seyirci kalırsa, yüce Allah bu bozgunculuk önderlerini onların üzerine salar ve onları saptırırlar. Böylece sapıklık orada yaygınlaşır.

(10) A'raf Suresi 172. ayetin tefsirine bkz. Cilt 5, s. 9-16 Dünya Yay.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Millet çözülür ve dağılır. Allah'ın yasası gerçekleşir. Yıkılış başlar ve o millet yokolur. Millet; bozgunluğa önderlik yapanları engellemediği, bozguncuların varlığına izin veren düzenlerini düzeltmediği için başına gelen felâketten bizzat kendisi sorumludur. Zaten bozguncuların bizzat bu varlıkları bile, yüce Allah'ın bu bozguncuları onların başına salmasının ve orada bozgunculuk yapmalarının nedenlerinden birisidir.

Eğer bu bozguncuların yollarını kesip, orada yayılmalarına izin vermeselerdi, yokolmayı hak etmezlerdi. Allah da onların başına orada sapıklık, bozgunculuk yapacak ve onları felâkete sürükleyecek kimseleri salmazdı.

Allah'ın iradesi insan hayatı için şaşmayan ilkeler ve değişmeyen yasalar belirlemiştir. Sebepler oluştuğunda peşinden sonuçlar gelir. Allah'ın iradesi yürürlüğe girer ve onun sözü yerine gelir. Yüce Allah, sapıklığı emretmez. Çünkü yüce Allah kötü şeyleri, hayasızlığı emretmez. Fakat bozguncu önderlerin sadece varlıkları bile o milletin yapısının sarsıldığının, çözülme yoluna girdiğinin ve Allah'ın takdirinin ona uygun bir ceza vereceğinin kanıtıdır. Zira bozguncu liderlerin varlığına ve yaşamına izin vermekle Allah'ın bu yasasının gerçekleşmesine neden olmuşlardır.

Buradaki irade, sebebi yaratan zoraki yönlendirmeyi ifade eden irade değildir. Bu sadece sonucun sebebe göre şekillenmesidir. Bundan kaçış mümkün değildir. Zira bu iş, yasanın gereği olarak böyle olmaktadır. Yoksa iş sapıklığa yöneltme şeklinde bir şey değildir. Bu sadece sapıklık önderlerinin varlığından kaynaklanan doğal sonucu, yani sapıklığı yaratmaktan ibarettir.

Buradan hareketle şu sonuca varabiliriz. Eğer bir toplum, bozuk sistemlerin yaptıklarına engel olmazsa bunun kaçınılmaz sonuçlarından sorumlu olur. Orada bulunan sapıklık önderlerinin bozgunculuğuna engel olmak bütün bir toplumun görevi olmalıdır ki, azgınlar orada bozgunculuk yapıp, Allah'ın sözünün gerçekleşmesine ve orayı yerle bir etmesine neden olmasın.

Bu yasa, Hz. Nuh'tan bu yana yaşayan tüm eski milletlerde asırlar boyu uygulanagelmiştir. Hangi millette günahlar çoğalmış, yayılmışsa, bu onları aynı acıklı sona götürmüştür. Yüce Allah kullarını günahlarından haberdardır ve görendir.

"Nuh'tan sonra gelen nice milletleri yokettik. Kulların günahlarından haberdar olucu ve onları görücü merci olarak Rabbin yeterlidir."

ÜSTÜNLÜK VE HORLANMIŞLIK

Sonra, sadece bu dünya için yaşayıp içinde yaşadığı sınırların ötesine, daha yüce değerlere ulaşmak istemeyenlerin paylarını yüce Allah dilediğine bu dünyada verir. Ayrıca ahirette onu haklı olarak cehennem bekler. Bu yeryüzünün sınırları dışına taşmak isteyenler, yeryüzünün bataklığına, çamuruna ve pisliklerine batarlar. Oradan hayvanlar gibi yararlanırlar. Orada ihtiraslarına, arzu ve isteklerine teslim olurlar. Bu yeryüzünün zevklerini elde etme yolunda kendilerini cehenneme yuvarlayacak günahlar işlerler.

"Kim geçici dünyanın mutluluğunu isterse dilediğimiz kimselere orada di-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

lediğimiz kadar geçici nimet veririz. Fakat sonra onu cehenneme yollarız. Horlanmış ve Allah'ın rahmetinden kovulmuş olarak araya girer.

Yaptıklarından dolayı kınanır. Azabı cehenneme vardığı için oraya yuvarlanır:

"Buna karşılık kim ahiret mutluluğunu ister de mü'min olmak şartı ile o uğurda gerekli çabayı harcarsa, böylelerinin çabaları takdir edilir. Emeklerinin karşılığını alırlar.

Ahireti dileyenin onun için çalışması, yükümlülüklerini yerine getirmesi, ön şartları için paçasını sıvaması gerekir. Ahirete ilişkin çalışmasını imana dayandırması gerekir. İman temenni değildir. İman kalbe yerleşen ve davranışlarca da doğrulanan bir olgudur. Ahiret için çalışmak, kişiyi dünyanın güzel zevklerinden mahrum etmez. Sadece onun bakışlarını daha yüce ufuklara yöneltir. Dolayısıyla bu yeryüzünde bolluk ve bereket içinde yaşamak mü'minin hedefi ve amacı olamaz. İnsan kendisine hakim olduktan sonra onlardan yararlanmasında ve onları kullanmasında bir sakınca yoktur.

Dünyayı tercih eden kınanmış ve tartaklanmış halde cehennemi boylarken, ahireti tercih edenler ve bu yolda gereken çalışmayı yapanlar ise, ahirette övgülerle karşılaşacaklardır. Yüceler aleminde onurlandırılacaklardır. Güzel bir hedef için güzel bir çalışma sergilemelerinin, uzak ve aydınlık ufuklara yönelmelerinin karşılığı olarak...

Dünya için yaşamak kurtçuklara, sürüngenlere, böceklere, kuşlara, yırtıcı ve evcil hayvanlara yakışır bir hayattır. Ahiret için yaşamak ise, Allah tarafından onurlandırılmış olan insana yaraşır bir hayattır. Çünkü yüce Allah, insanı yaratmış, ona şekil vermiş, ayakları yerde bulunsa da kendisinini yükseklere doğru çeken gizli bir güç olan ruhu ona vermiştir.

Buna rağmen onların hem bu kesimi, hem de diğer kesimi Allah'ın bağışından yararlanırlar. Dünyayı isteyene nasibini dünyada, ahireti isteyene de nasibini ahirette veren O'dur. Allah'ın bağışına hiç kimse ne engel olabilir ne de yasaklayabilir. Allah'ın bağışı geneldir. Onu Allah'ın iradesi dilediği biçimde yönlendirir.

"Her iki grubu da, yani berikilere de, ötekilere Rabbinin bağışından pay veririz. Hiç kimse Rabbinin bağışından mahrum edilemez. Onun bağış kapısı herkese açıktır."

Yeryüzünün alanı dardır. Bir kara parçası olarak dünya sınırlıdır. Buna rağmen yeryüzünde yaşayan insanlar, şartları, imkânları, hedefleri ve amelleri açısından birbirinden çok farklıdırlar. Alabildiğine geniş ve alabildiğine uzun bir zamanı kapsayan, yani dünyanın bütünü ile yanında bir sinek kanadı kadar değeri bulunmayan ahirette onların aralarındaki farklar nasıl olur acaba?

"Bir baksana, insanları dünyada nasıl birbirinden üstün kıldık. Oysa ahiretin dereceleri daha büyük olduğu gibi, aralarındaki üstünlük farkları daha geniş çaplıdır."

Gerçekten farklı olmak isteyen, büyük üstünlükler elde etmek isteyen, bun-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ların geniş bir alana ve geniş bir zamana sahip olan, Allah'dan başkasının sınırlarını bilemediği ahirette olduğunu bilmelidir. Dileyen yarışçılar, bu konuda yarışsınlar. Basit, değersiz dünya malı konusunda değil!..

YAŞAM İLKELERİ VE İNANÇ SİSTEMİ

Geçen derste çalışma ile karşılığına, doğruyol ile sapıklığın, kazanç ile hesabın... İlkeleri geceyi ve gündüzü idare eden temel yasaya bağlanmıştı. Bu dersimizde ise, ahlâk ve yaşantının ilkeleri, bireysel ve toplumsal yükümlülükler Allah'ın birliği esasına dayalı inanç sistemine bağlanıyor. Aynı şekilde aile, toplum ve hayata ilişkin bütün bağlar ve bütün ilişkiler bu sağlam kulpa bağlanıyor.

Geçen derste **"Hiç şüphesiz bu Kur'an, insanları en doğru yola iletir** ve **"Her konuyu ayrıntılı biçimde anlattık"** ilkesine yer verilmişti. Bu derste ise, bu Kur'an'ın emirlerinden ve yasaklarından birtakım örnekler veriliyor. Kur'an'ın en güzel şekilde yol göstermesi bir ölçüde izah ediliyor. Hayat gerçeğine ilişkin yaşam kurallarının bazılarını bir ölçüde açıklıyor.

Bu ders, Allah'a ortak koşmayı, yasaklamakla, Allah'ın yalnız kendisine kulluk yapılmasına hükmettiğini duyurmakla başlıyor. İşte buradan hareketle emirler ve yükümlülükler şu şekilde sıralanıyor. Anne-babaya iyilik, yakınlara, yoksullara ve yolda kalmışlara saçıp savurmadan, yardımda bulunma, çocukları öldürme yasağı, zina yasağı, öldürme yasağı, yetimin malını koruma, sözünde durma, ölçüyü ve tartıyı doğru tutma, gerçeği iyice araştırma, böbürlenme ve büyüklük taslama yasağı. Ve bölüm Allah'a ortak koşmaktan sakındırarak sona eriyor. Böylece emirleri, yasakları ve yükümlülükleri dersin girişi ile sonu arasına serpiştiriyor. Hayat binasının üzerinde kurulduğu tevhid inancına bağlanıyor.

لَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَّخْذُولًا ﴿٢٢﴾

22- Allah'a yanısıra başka bir ilaha tapma. Yoksa horlanmış ve koruyucusuz bırakılmış olarak otura kalırsın.

Bu şirkin yasaklanması ve akibetinden sakındırılmasıdır. Aslında emir geneldir. Yalnız burada birey tek başına muhatab alınıyor ki, herkes bu emrin kendisine yöneltilen bir emir olduğunun, kendi şahsına yöneltildiğinin bilincine varsın. İnanç kişisel bir sorundur. Herkes bizzat kendisi ondan sorumludur. Tevhid inancından sapar herkesi bekleyen akibeti ise, daha önce işlediği kötü fiillerden dolayı **"oturması"** ve **"kınanması"**dır. Kınanmış durumda oturakalmasıdır. Yardımcısız bırakılmasıdır. Allah'ın yardım etmediği kimsenin çok yardımcısı olsa da yalnız kalmış demektir. **"Oturakalırsın"** sözcüğü, kınanan ve yalnız bırakılan adamın halini tasvir ediyor. Yalnızlık kendisini kuşattığı için oturmuştur. Bu ifade aynı zamanda acizliğini zayıflığını da ortaya koymaktadır. Çünkü bu şekildeki bir hal, insanın en zayıf halidir. Acizlik ve yerine çakılıp kalmanın en güzel tasviridir. Bu aynı zamanda onların bu yalnızlık ve itilmişlik hallerinin sürekliliğine işaret etmektedir. Zira oturuş; hareket ve durum değişikliğini çağrıştırmaz. Öyleyse bu söz, özellikle burası için seçilmiş bir sözdür.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّآ إِيَّاهُ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًا ۚ إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ ٱلْكِبَرَ أَحَدُهُمَآ أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل لَّهُمَآ أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُل لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ﴿٢٣﴾

23- Allah yalnız kendisine kulluk sunmanı ve ana-babana karşı nazik davranmanı kesin hükme bağladı. Eğer ana-babadan biri ya da her ikisi yanında yaşlılık çağına ererlerse, sakın onlara "öf be, bıktım senden" deme, onları azarlama; onlara tatlı ve saygılı sözler söyle."

Bu, şirkin yasaklanmasından sonra gelen ve yalnız Allah'a kul olmayı gerektiren bir emirdir. Yargı, hüküm biçiminde verilmiş bir emir. Bu, kesin bir hüküm kadar kesinlik ifade eden bir emirdir. **"Hükme bağladı"** sözcüğü bu emre bir pekiştirme anlamı katmaktadır, olumsuzluk ve istisna ifade eden **"ancak"** diye ifadesini bulan sınırlamayı da buna ilave etmeliyiz. **"Yalnız kendisine kulluk yapın, başkasına değil."** Böylece görülüyor ki, ifadenin tüm atmosferi pekiştirme ve sağlamlaştırma ile kuşatılmıştır.

Böylece ilke belirlendikten ve temel atıldıktan sonra bireysel ve toplumsal yükümlülükler geliyor. Artık bu yükümlülüklerin Allah'ın birliği, inancından kaynaklanan sağlam bir temelleri vardır. Bu da yükümlülüklerin ve çalışmaların etkenlerini ve hedeflerini birleştirir.

İnanç bağından sonra gelen ilk bağ aile bağıdır. İşte bu nedenle surenin akışı içinde anne-babaya iyilik, Allah'a kulluğa bağlanmaktadır. Bu da sözkonusu iyiliğin Allah katındaki değerini ortaya koymaktadır.

"Anne-babana karşı nazik davranmanızı kesin hükme bağladı."

Eğer ana-babadan biri ya da her ikisi yanında yaşlılık çağına ererlerse, sakın onlara "öf be, bıktım senden" deme. Onları azarlama. Onlara tatlı ve saygılı sözler söyle.

وَٱخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ ٱلذُّلِّ مِنَ ٱلرَّحْمَةِ وَقُل رَّبِّ ٱرْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِى صَغِيرًا ﴿٢٤﴾

24- Onlara karşı besleyeceğin acıma duygusunun etkisi ile önlerinde alçak gönüllülük kanatlarını indir ve de ki; "Ey Rabbim onlar küçükten beni nasıl büyüttüler ise, sen de öyle merhamet et."

İşte Kur'an-ı Kerim gönülleri rahatlatan ifadelerle ve yüklü tablolarla çocukların kalplerinde iyilik ve merhamet duygularını coşturmaya çahştırmaktadır. Çünkü hayat, kendi yolunda harekete iter. Herkesi hayattan daha fazla pay almaya sürükler. Onların en güçlü arzularını hep ileriye, çocuklarına, yeni yetişen kuşağa doğru yöneltir. Onlar çok az arzularını, geriye anne-babaya, geçmiş hayata, geçip-giden kuşağa yöneltirler. İşte bu nedenle çocukların geriye doğru duygulanmaları için, onların vicdanlarının güçlü bir şekilde coşturulması, annelere ve babalara yöneltilmesi gerekir.

Anne ve baba doğuştan gelen duygularla, çocuklarını korumaya yöneltil-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

miş bulunmaktadırlar. Onlar her şeylerini, hatta hayatlarını çocukları yolunda feda etmeye yatkın biçimde yaratılmışlardır. Tohumdan çıkan fidanın tohum tanesindeki bütün gıda maddelerini emerek onu kapak haline getirdiği, bir civcivin yumurtanın içindeki bütün gıdaları yiyerek onu bir kabuktan ibaret bıraktığı gibi çocuklar da anne-babalarının güzel nimetlerini, çabalarını, sağlıklarını ve bütün enerjilerini emerek onları -eğer ömürleri vefa ederse- düşkün ihtiyarlar haline getirirler. Buna rağmen yine de anne ve baba hallerinden mutludurlar.

Çocuklar ise, bunların hepsini çok çabuk unuturlar, ileriye dönük rollerini yerine getirmeye koşarlar. Eşlerine ve çocuklarına yönelirler. Böylece hayatın akışı devam eder.

İşte bu nedenle anne-babaların çocuklarına iyi davranmaları için özel bir övgüye ihtiyaçları yoktur. Bu konuda vicdanları sağlam br şekilde coşturulması gerekenler çocuklardır. Onlara hatırlatılmalıdır ki, kuru bir ceset haline dönene kadar bütün enerjilerini ve imkânlarını, onlar için harcayan kuşağa karşı görevlerini hatırlasınlar!

Burada anne-babaya iyilik emri, pekiştirilmiş bir emir anlamı taşıyan, Allah tarafından belirlenmiş bir hüküm şeklinde veriliyor. Bundan daha önce ise, Allah'a kulluk yapılması pekiştirilmiş bir biçimde verilmişti.

Surenin akışı, havayı en ince gölgelerle gölgelendirmeyi, vicdanı; çocukluk hatıraları, sevgi, merhamet ve acıma duyguları ile coşturmaya başlıyor.

"Eğer anne-babandan biri ya da ikisi yanında yaşlılık çağına ererlerse."

Büyüklüğün kendisine özgü bir saygınlığı vardır. Büyüklüğün zayıflığı ise çok anlamlı bir olgudur. **"Yanında"** sözcüğü yaşlılık ve zayıflık dönemindeki sığınmayı ve himayesine girmeyi dile getirmektedir.

"Sakın onlara "öf be, bıktım senden" deme, onları azarlama."

İşte, bu, korumanın ve onlara karşı edebini takınmanın ilk şartıdır. Böylece evlâdın sıkıcı ve üzücü hareketlerden sakınması, aşağılama ve edepsizlik olarak değerlendirilebilecek tutumlardan uzaklaşması sağlanmış olmaktadır.

"Onlara tatlı ve saygılı sözler söyle."

Bu ise yapıcılığı açısından daha etkili bir tavırdır. Onlara karşı konuşması, saygı ve hürmeti çağrıştırmaktadır.

Onlara karşı besleyeceğin acıma duygusunun etkisi ve önlerinde alçak gönüllülük kanatlarını indir."

Burada ifade daha berraklaşıyor. Ve daha yumuşuyor. Kalbin ortasına ve vicdanın her tarafına ulaşıyor. Bu, gözlerini dahi kaldırıp bakmayan ve hiçbir dediğini iki yapmayan bağlılığı andıran merhametin incelen ve yumuşayan şeklidir. Burada sanki, boyun eğmenin kanadı vardır. Onu geriyor. Barışı, huzuru ve teslimiyeti simgeliyor bu kanat geriş:

"Ey Rabbim, onlar küçükken beni nasıl büyüttüler ise, sen de öyle merhamet et" de.

Bu evlâdın, annesi ve babası tarafından korunduğu güçsüz çocukluk gün-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://antey.org

lerini hatırlamasıdır. Şimdi anne-baba aynı kendisinin çocukluk günleri gibi zayıf, korunmaya ve şefkate muhtaç durumdadır. Burada çocuk durup onlara merhamet etmesi için Allah'a yöneliyor. Çünkü Allah'ın rahmeti geniştir, koruması daha kapsamlıdır, Alah'ın himayesi daha boldur. Onlar kanlarını ve yüreklerini bu yolda harcadıkları için yüce Allah onlara, evlâdın gücünün yetmediği şeylerle ödüllendirebilir.

Hafız Ebu Bekir Bezzar kendi -rivayet zinciri ile- Büreyde'den o da babasından rivayet ediyorki, **"Bir adam Hac'da annesini sırtına almış Kâbe'yi tavaf ettiriyordu.** Bu arada Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- **"Onun hakkını ödeyebildin mi?"** diye sordu. Peygamberimize **"Hayır hamileyken aldığı bir nefesin hakkını daha ödeyemedin"** buyurdu.

ALLAH'IN KUŞATICILIĞI

Surenin akışı içindeki bütün tepkiler ve hareketler inanç sistemine bağlandığından bu noktadan hemen sonra her şeyin, niyetlerdekini, sözlerin ve işlerin perde arkasını bilen Allah'a döneceği belirtiliyor.

رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ إِن تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ لِلْأَوَّابِينَ غَفُورًا ﴿٢٥﴾

25- Rabbiniz kalplerinizdeki duygularınızı herkesten iyi bilir. Eğer iyi kalpli kimselerseniz, O kendilsine başvuranlarin günahlarını affeder.

Diğer bütün yükümlülükler, görevler ve sosyal ilişki kurallarına geçmeden önce bu gerçeği dile getiriyor ki, bundan sonraki her söz ve her eylem ona dayansın. Yanlış yapan veya eksik yapanlara tevbe ve rahmet kapısını açsın. Sonra bu yapılan hatalardan ve kusurlardan tevbe edilip dönüş yapılsın.

Kalp doğru olduğu sürece, bağışlanma kapısı her zaman açıktır. Ayette **"Evvabun"** diye ifade edilen kimseler ise, her hata ettiklerinde Rabblerine dönüş yapıp bağışlanma dileyenlerdir.

AKRABALIK BAĞLARI

Anne-babanın haklarını ortaya koyan surenin akışı, şimdi de bütün akrabaya yöneliyor. Bunlara bir de yoksulları ve yolda kalmışları ilave ediyor. Böylece yakınlık bağlarını genişletiyor. En geniş anlamı ile insani bağların hepsini kuşatıyor:

وَآتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ
وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا ﴿٢٦﴾ إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ كَانُوا
إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا ﴿٢٧﴾
وَإِمَّا تُعْرِضَنَّ عَنْهُمُ ابْتِغَاءَ رَحْمَةٍ مِّن رَّبِّكَ تَرْجُوهَا فَقُل لَّهُمْ قَوْلًا مَّيْسُورًا ﴿٢٨﴾

26- Akrabalarına, yoksula ve yarı yolda kalan yolcuya hakkını ver. Fakat savurganca davranma.
27- Çünkü savurganlar; harcamalarında ölçü gözetmeyenler, şeytanın kardeşleridir ve şeytan da Rabbine karşı son derece nankördür.
28- Eğer Rabbinden umduğu bir bağışın beklentisi içinde o hak sahip-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://...

lerinin haklarını verememenin ezikliği ile yüzlerine bakamıyorsun, bari onlara tatlı söz söyle.

Kur'an-ı Kerim'in akrabanın, yoksulların, yolda kalmışların, imkânları olanlar üzerinde bir hakkı olduğunu ve insanın boynuna borç bir yardım türü olarak kabul ettiğini anlıyoruz. Bu bir insanın başka birine lütfen yaptığı bir yardım değildir. Bu, Allah'ın farz kıldığı, belirlediği kulluk ve tevhid ilkesiyle birlikte ele aldığı bir haktır. Mükellefin vermekle kendi görevini yaparak kendisini kurtardığı, o sadece Allah'ın kendisine farz kıldığı bir görevi yerine getirmesine rağmen kendisi ile yardımı alan arasında bir sevgi ortamı oluşturan bir haktır.

Kur'an saçıp savurmayı yasaklıyor. Saçıp savurma (İbn-i Mes'ud ve İbn-i Abbas'ın da açıkladığı gibi) **"doğru olmayan yerlere harcamada bulunmaktır."** Mücahid der ki: Bir insan malının hepsini Allah yolunda harcasa, "saçıp-savurmuş" olmaz. Bir avuç dahi doğru olmayan yerlere harcasa "saçıp-savurmuş"lardan olur.

Demek ki, saçıp-savurmanın az veya çok harcama ile ilgisi yoktur. Harcamanın yapıldığı yerle ilgisi vardır. İşte bu nedenle saçıp-savuranlar, şeytanın kardeşi olmuşlardır. Zira onlar boş yerlere harcama yaparken, kötü şeylere de harcama yaparken günahta harcama yaparlar. İşte onlar şeytanın dostları ve arkadaşlarıdırlar: **"Şeytan Rabbine karşı çok nankördür."** Nimetin hakkını vermez. Saçıp-savuran kardeşleri de nimetin hakkını ödemezler. Nimetin hakkı, haddi aşmadan ve saçıp savurmadan onu Allah'a itaat etmek amacıyla hakların korunması uğrunda harcamaktır.

Eğer bir insan akrabanın, yoksulların ve yolda kalmışların hakkını ödeyecek bir imkân bulamıyor ve onlarla yüzyüze gelmekten utanıyorsa, Allah'a yönelsin, hem kendisine hem de onlara rızık göndermesini O'ndan dilemelidir. Kendilerini rahata, bolluğa çıkarmasını dilemelidir. Onlara yumuşak söz söylemelidir. Onların gelişi ile canını sıkmamalıdır. Onları kendi hallerine bırakıp susmamalı ve onların gelişiyle sıkıldığı imajını vermemelidir. Hoş ve tatlı bir söz bunun yerine geçer, umut verici ve güzel olur.

ORTA YOL

Saçıp-savurma ve bunun yasaklanması dolayısıyla tüm harcamalarda orta yolun izlenmesi emrediliyor.

وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ
مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا ﴿٢٩﴾

29- Elini sıkıp boynuna bağlama (cimri olma) onu büsbütün de açma; sonra kınanmış ve eliboş kalırsın.

Denge İslâm yolunun en büyük ilkelerinden biridir. Aşırı gitmek de, ihmal etmek gibi dengeyi bozar. Burada ifade ki, tasvir metoduna göre şekillenmiştir. Buna göre cimrilik elleri boynuna bağlı bir insan olarak tasvir ediliyor. Savurganlık ise, hiçbir şey tutmayan sonuna kadar açılmış bir el olarak gösteriliyor. Cimriliğin sonu da savurganlığın sonu da bir oturuş şeklinde veriliyor. **"Kınanmış ve yorgun düşmüş"** bir insanın oturuşu. Ayette geçen **"Hasir"** kelimesi söz-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rahtey.org

lükte "yürüyemez hale düşmüş, zayıflığından ve acizliğinden durup dinlenen hayvan" demektir. Cimrinin hali de böyle. Cimriliği, onu öyle bir yorgun düşürür ki, takattan düşürür, durup dinlenmek zorunda bırakır. Savurganın durumu da farklı değildir. Onun bu savurganlığı kendisini yorgun düşmüş hayvanın durumu gibi bir duruma getirir. Her iki halde de kınanmış,pişman olmuştur. Cimrilikte de, savurganlıkta da... Demek ki, işlerin en hayırlısı orta olanıdır.

Bu orta yol önerilip emredildikten sonra ızık verenin Allah olduğu, rızkı genişletip bollaştıranın O olduğu gibi, daraltıp kısanın da O olduğu belirtiliyor. Harcamada orta yolu emredenin de rızkı verenin de kendisi olduğu açıklanıyor.

إِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا ﴿٣٠﴾

30- Rabbin dilediğine geniş rızık verir ve dilediğinin rızkını kısıtlar. Hiç şüphesiz O, kullarını iyi görür, onların durumundan yakından haberdardır.

Dilediği kimsenin rızkını görerek ve bilerek artırır. Yine görerek ve bilerek dilediği kimsenin rızkını da kısar. Orta yolu ve itidali emreder. Cimriliği ve savurganlığı yasaklar. Bütün durumlarda en sağlıklı şeyin ne olduğunu gören ve bilen O'dur. Zaten o her durumda en doğru yola iletmesi için Kur'an'ı indirmiştir.

FAKİRLİK KAYGISI VE İĞRENÇ FİİLLER

Cahiliye döneminde bazı kimseler fakirlik ve yoksulluk korkusundan kız çocuklarını öldürüyorlardı. Önceki ayette yüce Allah'ın rızkı dilediğine bol şekilde verdiği, dilediğinin rızkını da kıstığı vurgulandıktan sonra surenin seyri içindeki en uygun yerde fakirlik korkusuyla çocukları öldürme yasağı geliyor. Madem ki, rızık Allah'ın elindedir, öyleyse çocukların çokluğu veya bu çocukların kız ya da erkek oluşu ile fakirliğin hiçbir ilgisi yoktur. Bu konuda yetkinin tamamı Allah'ın elindedir. İnsanların düşüncesinde fakirlik ile nüfus artışı arasındaki ilgi reddedildikten sonra ve bu açıdan inançları düzeltildikten sonra canlıların fıtratına ve hayatın yasasına aykırı olan bu barbarca geleneğin etkenleri de ortadan kaldırılmış olmaktadır.

وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَاقٍ ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ ۚ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْئًا كَبِيرًا ﴿٣١﴾

31- Yoksulluk kaygısıyla evlâtlarınızı öldürmeyiniz. Onların da sizin de rızkınızı veren biziz. Onları öldürmek ağır bir suçtur.

İnanç sisteminde başgösteren bozukluk, toplumun pratik hayatında da etkisini gösterir. Bu sapma ve bozulma sadece inanç bozukluğu ve ibadet niteliği taşıyan ayinlerle sınırlı kalmaz. Duyguların sağlıklı biçimde işlemesi ve yanlış algılamadan kurtulması sosyal hayatın da düzelip sağlıklı biçimde işlemesi ve yanlış algılamadan inanç sisteminin doğruluğundan kaynaklanır. Kızların diri olarak toprağa gömülmesi örneği insanın sosyal hayatı ve pratiğinde inancın etkilerini en açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu örnek gösteriyor ki, hayatın inançtan etkilenmemesi mümkün değildir. İnancın da hayattan kopuk biçimde yaşaması düşünülemez.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Şimdi de biz burada Kur'an-ı Kerim'in hayret verici ifade inceliklerini dile getiren bir örnek üzerinde kısaca durmak istiyoruz.

Burada çocukların rızkı babalarının rızkından önce gelmektedir.

"Onların da sizin de rızkını veren biziz." En'am suresinde ise babaların rızkı çocukların rızkından önce gelmekteydi.

"Sizinde onların da rızkını veren biziz. (11)

Bu ifadelerin bu şekilde verilmesinin sebebi her iki ayetin anlamlarındaki bir diğer farklılıktan kaynaklanmaktadır. Önce ayetlere bakalım:

"Yoksulluk kaygısıyla evlâtlarınızı öldürmeyiniz, onların da sizin de rızkını veren biziz."

Diğer ayet ise şudur:

"Yoksulluktan evlâtlarınızı öldürmeyiniz. Sizin de onların da rızkını veren biziz."

Bu surede çocuklar fakirliğe sebep oldukları için öldürülmüşlerdir. Bu nedenle onların rızkı ayette öne alınmıştır. En'am suresinde ise, onların öldürülüşü babalarının bilfiil fakir olmaları nedeniyle olduğundan, babalarının rızkı öne alınmıştır. Dolayısıyla rızkların ileriye-geriye alınışı her iki yerde de ifadelerin anlamlarına göre uygun yere yerleştirilmiştir.

ZİNAYA YAKLAŞMAYIN

Çocukların öldürülmesinin yasaklanmasından sonra zina yasağına geçiliyor:

وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنَىٰٓ إِنَّهُۥ كَانَ فَٰحِشَةً ۖ وَسَآءَ سَبِيلًا ﴿٣٢﴾

32- Sakın zinaya yaklaşmayınız. Çünkü o iğrenç bir kötülük ve kötü sonuçlu bir yoldur.

Çocukların öldürülüşü ile zina arasında bir ilişki, bir bağ vardır. Zaten zina yasağı çocukların öldürülmesi yasağıyla haksız yere adam öldürme yasağı arasına yerleştirilmiştir. Bu yerleştirmenin nedeni de aynı ilgi ve aynı bağdan kaynaklanmaktadır.

Hiç şüphesiz zina da birçok açıdan bir öldürme çeşididir. Her şeyden önce zina hayat özünün kendi asıl yerinden başka tarafa akıtılmasıyla bir öldürmedir. Zinadan hemen sonra onun yükümlülüklerinden kurtulmaya çalışma isteği harekete geçer. Bu da ana rahmindeki ceninin şekillenmeden önce veya şekil aldıktan sonra, doğmadan önce veya doğduktan sonra öldürülmesi şeklinde bir cinayete neden olmaktadır. Eğer ana rahmindeki bu çocuk hayata terkedilirse, genellikle kötü bir hayata veya aşağılanmış bir hayata terkedilmektedir. Bu ise, toplumda herhangi bir şekilde bir hayatın kayboluşudur. Zina bir başka açıdan da öldürme sayılır. Zina, içinde yaygınlık kazandığı toplumu öldürür. Soylar kaybolur, kanlar karışır. Namus ve çocuk konusundaki güven yitirilir. Toplumsal çöküntü başlar. Bütün bağlar kopar. Diğer toplumlar arasında ölümü andıran bir sonuçla karşı karşıya gelir.

Zina bir diğer anlamda da toplum için ölümdür. Zina insanların gayri meş-

(11) En'am Suresi 151

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ru yoldan kolay bir şekilde şehevi duygularını tatmin etmelerine yolaçar ve evlilik hayatını zorunlu olmayan saçma bir hayata dönüştürür. Aileyi gerekli olmayan bir yük olarak algılama sonucunu doğurur. Halbuki aile yeni yetişen nesil için en güzel yuvadır. Yeni neslin sağlıklı bir yapıya ve sağlıklı bir eğitime kavuşması ailesiz düşünülemez.

Eski tarihlerden günümüze gelinceye kadar hangi toplumda hayasızlık yaygınlık kazanmışsa, mutlaka onu çözülmeye götürmüştür. Bazı kimseler Amerika ve Avrupa'nın Fransa gibi eski milletlerinde bu çözülmenin etkilerinin apaçık görüldüğü kuşkusuzdur. Amerika Birleşik Devletleri gibi genç uluslara gelince, zina bu toplumlarda daha etkilerini yeterince göstermemiştir. Zira bu millet daha yenidir. Ve imkânları da geniştir. Bu milletlerin hali şehevi duygularını rasgele savurganlıkla kullanan ve gençliğinde de bu savurganlığının izleri bünyesinde ortaya çıkmayan fakat ihtiyarlığa ayak bastığında hızlı bir şekilde çöken ve kendi yaşıtları ve bu gücünü normal kullanan kuşağının katlanıp yüklenebildiği gibi yaşlılığın etkilerine güç yetiremeyen gencin hali gibidir.

Kur'an-ı Kerim zinaya yaklaşmaktan dahi sakındırmaktadır. Bu ise, ondan kaçınmayı abartmak içindir. Çünkü zinayı güçlü bir şehvet duygusu körüklemektedir. Bu nedenle ona yaklaşmaktan kaçınmak daha garantili bir önlemdir. Zina onun sebepleri vasıtasıyla kendisine yaklaşıldığında artık bir güvence kalmamış demektir.

Bu nedenle İslâm, zinaya iten sebeplerin yolunu keser. Böylece zinaya dü şülmesini engeller. Zorunlu şartlar dışında kadınlı-erkekli karma bir hayatı ho görmez. Kadın ve erkeğin başbaşa kalmasını engeller. Kadının süsler takara açılıp-saçılmasını yasaklar. Gücü yetenlerin evlenmesini teşvik eder. Gücü yet meyenlerin ise oruç tutmalarını öğütler. Evliliğe engel olan mehirlerin pahalılığ gibi, zor şartları hoş karşılamaz. Çocukların fakirliğe ve yoksulluğa yolaçacağ endişesini ortadan kaldırır. Namuslarını korumak amacıyla evlenmek isteyer lere yardımcı olmaya teşvik eder. Bütün bunlara rağmen zina suçu meydana gel mişse, en ağır cezayı uygular. Namuslu, hiçbir şeyden haberi olmayan kadınlar zina iftirasında bulunmaya da en ağır cezayı uygular. İslâm, toplumu gerilem ve çözülmeden korumak için daha buna benzer pek çok koruyucu ve tedavi edi ci önlemler almıştır.

CAN EMNİYETİ

Çocukların öldürülmesi ve zina yasağına ilişkin açıklama haksız yere ada öldürme yasağıyla sona eriyor.

وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ
جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِ سُلْطَانًا فَلَا يُسْرِفْ فِي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا ﴿٣٣﴾

33- Allah'ın dokunulmaz saydığı cana, gerekçesiz olarak kıymayınız. Gerekçesiz olarak öldürülen kimsenin alle temsilcisine, velisine yetki tanıdık. Ama o da 'cana karşılık can' sınırlarını aşmasın. Çünkü yasalar kendisine arka çıkmıştır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İslâm, hayat dinidir. Barış dinidir. İslâma göre haksız yere bir insanı öldürmek Allah'a ortak koşmadan hemen sonra gelen büyük bir cinayettir. Hayatı veren Allah'dır. Allah'ın izni olmadan ve O'nun belirlediği sınırlar gözetilmeden bir başkası onu sona erdiremez. Her insanın canı kutsaldır. O'na dokunulamaz. Koruma altındadır. Ancak haketmesi istisna. Bir insanın öldürülmesini helâl kılan bu hak ise, belirli ölçülere bağlanmıştır. Kapalı hiçbir tarafı yoktur. Bu konu insanların görüşlerine bırakılmamıştır. Onların isteklerinden etkilenmez. Buharî ve Müslim'de yeralan bir hadiste, Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- şöyle buyurmuştur Allah'dan başka ilah olmadığına, Muhammed'in elçisi olduğuna tanıklık eden bir müslümanın kanı ancak üç durumda helal olabilir. 1- Cana karşılık can olarak 2- Evli olduğu halde zina ederek 3- Dinini bırakıp cemaatten ayrılarak.

Birinci madde adalete dayalı kısas ilkesini ifade etmektedir. Yani insan birkişiyi öldürürse, öldürülür. Zira her insanın hayat hakkı garanti altına alınmıştır. **"Kısasta sizin için hayat vardır."** [12] Evet kısasta hayat vardır. Çünkü bir başkasını haksız yere öldürmeyi planlayan kimse ister-istemez kendisini bekleyen kısası da düşünecektir. Ve bu çirkin eyleme girişmeden önce bu ceza onu yıldıracaktır. Ayrıca kısasta şu açıdan da hayat vardır: Kısas, kan sahiplerinin elini kana bulamalarını engeller. Öç alma duygularının körüklenmesini önler. Onların sadece katili öldürmeleriyle durdurulamayacak ve öç almada ileri gidebilecek öfkelerini frenler. Böylece karşılıklı olarak öç almalar ve oluk oluk kanın akmasına yolaçacak girişimler bu yolla durdurulmuş olur. Kısas ayrıca her kişinin kendi kişiliğinden emin olmasını ve kısas ilkesinin adaletine gönülden inanmasını sağlaması açısından da bir hayattır. Böyle bir güven ortamında her insan güven içinde çalışır ve çalışmasının ürününü elde eder. Böylece İslâm ümmeti bütünüyle hayat dolu bir nitelik kazanır.

İkinci madde, hayasızlığın yayılmasıyla ortaya çıkacak öldürücü bozgunculuğu engellemeyi açıklamaktadır. Daha önce de değindiğimiz gibi zina bir tür öldürme eylemidir.

Üçüncü madde, toplumda anarşiyi yayan, onun Allah tarafından kendisine seçilmiş bulunan güvenini ve düzenini tehdit eden ve bunları katil bir kesime teslim eden bozgunculuk ruhunu engelleme amacını gütmektedir. Dinini terkedip müslüman toplumdan ayrılan kişinin öldürülme nedeni şudur: Bu adam hiç zorlanmadan İslâmı bizzat kendisi seçmiştir. Ve müslüman cemaatin bünyesine girmiş, onun tüm gizli sırlarından haberdar olmuştur. Bundan sonra onun çıkıp gitmesi İslâmın aleyhine bir tehdit unsurudur. Eğer bu adam İslâmın dışında kalsaydı, hiç kimse onu İslâma girmesi için zorlamayacaktır. Hatta eğer bu adam ehli kitaptan biriyse, İslâm yine onu himaye edecek ve onun varmak istediği yere ulaşması için gereken imkânları hazırlayacaktır. İnançta ayrı olan insanlara bunun da ötesinde bir tölerans tanınmaz.

"Allah'ın dokunulmaz saydığı cana gerekçesiz olarak kıymayınız." Haksız yere öldürülen kimsenin aile temsilcisi olan velisine yetki tanıdık. Ama o da

(12) Bakara Suresi 179

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

cana karşılık can ilkesinin sınırını aşmasın. Çünkü artık yasalar kendisine arka çıkmıştır."

İşte bu üç sebep bir kişinin öldürülmesini helâl kılabilir. Eğer bir kimse bu sebeplerin dışında haksız yere öldürülecek olursa, yüce Allah onun en yakın akrabası olan velisine katil üzerinde bir yetki vermiştir. Dilerse öldürülmesini ister. Dilerse onu bağışlayıp diyete razı olur. Dilerse diyeti de istemeden bağışlayabilir. Katil hakkında hüküm vermek artık onun hakkıdır. Çünkü katilin kanı onundur artık.

İslâm, bu büyük yetkiye karşılık, ölü sahibini kendisine verilen bu yetkisini kullanarak öldürmede aşırı gitmeyi yasaklar. Öldürmede aşırı gitmek, katilin yanında günahı olmayan başka kimseleri de öldürmektir. Nitekim cahiliye devrindeki intikamlarda katilin günahı onun tüm ailesine yükleniyor ve karşılığında babalar, kardeşler, oğullar ve diğer akrabalar haksız yere öldürülüyorlardı. Öldürmede diğer bir husus da katilin insanlık dışı bir şekilde öldürülmesiyle de ortaya çıkabilir. Aslında kan sahibi kanını insanlık dışı (ölünün uzuvlarını kesmek) eylemlere girişmeden alma yetkisine sahiptir. İnsanlık dışı öldürme şekillerini ise yüce Allah sevmediği gibi, peygamber de onu yasaklamıştır.

Ama o da cana karşılık can ilkesinin sınırlarını aşmasın. Çünkü artık yasalar kendisine arka çıkmıştır. Allah onun hakkındaki hükmünü vermiştir. Yasa onu desteklemektedir. Hakim de ona yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla da kısasında adil olsun. Zira tüm otoriteler onu desteklemekte ve onun hakkını eksiksiz bir şekilde almaktadırlar.

Kan sahibine, katili kısas yoluyla öldürme yetkisinin verilişi, hukukun ve hakimin otoritesinin yardım amacıyla onun hizmetine verilişi, insanın fıtri duygularını tatmin etmek ve kan sahibinin içinde kanayan öç alma duygularını sakinleştirmek içindir. Bu öyle bir öfkedir ki, onu öfke kızgınlığında ve duygusal hareketlerle sağa-sola saldırtabilir, rastgele cinayetlerin işlenmesine neden olabilir. Halbuki yüce Allah'ın kendisini katilin kanına sahip kıldığını ve kısası uygulamasına yardımcı olması için hakimin kendi hizmetine verildiğini kesin biçimde algılandığında, intikam duyguları gevşer, içi rahatlar, adalet ilkesine dayalı, huzura kavuşturan kısasın sınırları önünde durur ve onları aşmaz.

İnsanın bir insan olması nedeniyle yaradılışında kısasa ilişkin köklü bir isteği vardır. Dolayısıyla ondan fıtratında olmayan bir şey istenmesi doğru olmaz. Bu nedenle İslâm insanın bu fıtratını kabul eder ve güven verici sınırlar dahilinde onun isteklerini yerine getirir. Bu köklü isteği görmezlikten gelerek hoşgörülü olmasını bir farz olarak zorunlu kılmaz. İslâm, kan sahibini hoşgörülü olmaya çağırır. Onu etkilemeye çalışır. Hoşgörülü olmayı kendisine sevdirir ve buna karşılık ona mükafat da verir. Fakat bunların hepsini ona hakkını verdikten sonra telkin eder. Kan sahibinin hem kısas yaptırma, hem de bağışlama yetkisi vardır. Kan sahibinin bu her ikisine de gücünün olduğunu hissetmesi onu hoşgörüye ve bağışlamaya yanaştırabilir. Fakat bağışlamak zorunda olduğunu hissettiğinde bu duygu belki de öfkesini harekete geçirir ve onu aşırılıklara ve ihtiraslara itebilir!

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

YETİM MALI VE AHDE VEFA

Konunun akışı içinde namusun dokunulmazlığı ve canın dokunulmazlığı ortaya konduktan sonra, yetim malının ve sözleşmenin dokunulmazlığından söz ediliyor:

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي
هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ ۚ وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ ۖ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا ﴿٣٤﴾

34- Ergînlik çağına erişinceye kadar yetimin malına sadece niyetlerin en güzeli ile yaklaşınız. Verdiğiniz sözleşmeyi tutunuz. Çünkü verdiğiniz sözlerden sorguya çekileceksiniz.

İslâm, müslümanın kanını, namusunu ve malını koruma altına almıştır. Çünkü Allah'ın elçisi Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- buyuruyor ki: Müslümanın kanı, namusu ve malı müslümana haramdır. (13) Bu arada yetim malı üzerinde daha bir önemle duruluyor ve ona yaklaşılması kesin biçimde yasaklanıyor. Daha güzel hale getirmek amacıyla yaklaşma hariç tabii. Çünkü yetim, malını idare etmekten acizdir. Onu koruma gücünden de yoksundur. İslâm toplumu yetimi ve malını, gücünü elde edinceye, aklı erinceye, malını idare edip onu koruyacak güce gelinceye kadar korumakla yükümlüdür. Bu emirler ve yasaklara dikkat edersek görürüz ki, en bireysel konularla ilgili emirler ve yasaklar tekil ifadelerle verilmiştir. Toplumu ilgilendiren konularla ilgili emirler ve yasaklar ise çoğul şeklinde verilmiştir. Anne-babaya iyilik yapma, akrabaya yoksula ve yolda kalmışa mali yardımda bulunma, saçıp-savurmama, orta yolu izleyerek cimriliğe ve savurganlığa düşmeden infakta bulunma, sağlam biçimde öğrenme, böbürlenme ve büyüklük taslama yasağı ile ilgili emirler veya yasaklar tekil biçimde ifade edilmişlerdir. Zira bu konuların bireysel bir nitelikleri bulunmaktadır. Çocukları öldürme, zina, haksız yere adam öldürme yasakları ile yetimin malını koruma, sözünde durma, ölçüyü ve tartıyı doğru tutmaya ilişkin emirler ve yasaklar ise, çoğul biçimde verilmişlerdir. Zira bu konuların hepsi toplumsal bir nitelik taşımaktadır.

İşte bu nedenle daha güzelini kazandırma niyeti dışında yetim malına, yaklaşma yasağı çoğul olarak ifade edilmiştir. Tâ ki, toplumun tamamı yetimden ve malından sorumlu olsun. Bu toplum olması nedeniyle ona yüklenmiş bir görevdir.

Yetimin malını koruma, topluma yüklenmiş bir görev olması nedeniyle kandan sonra sözleşmeye kesin bağlılık direktifi veriliyor.

"Verdiğiniz sözü tutunuz. Çünkü verdiğiniz sözlerden sorguya çekileceksiniz."

Yüce Allah verdiği sözlerden insanı sorguya çekecek onu bozup yerine getirmeyenleri hesaba çekecektir.

İslâm, antlaşmaya bağlı kalmaya önem vermiş ve bu konuda kesin emirler vermiştir. Zira antlaşmaya bağlılık bireyin vicdanında ve toplumun hayatında dürüstlüğün, güvenin ve temizliğin kaynağıdır. Antlaşmaya bağlılık Kur'an-ı

(13) Bu hadisi Malik, Buhari, Müslim Ebu Davud ve Tirmizi kitaplarına almışlardır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kerimde ve hadiste çeşitli şekillerde ele alınmış ve işlenmiştir.Bu konuda Allah'la yapılan antlaşmayla kullar arasındaki antlaşma arasında fark yoktur. Bireyin antlaşması, toplumun antlaşması ve devletin antlaşması birdir. Yöneten ve yönetilenin antlaşması da aynıdır. İslâm, tarihi realitesinde antlaşmalara bağlılık hususunda öyle yüksek bir hedefe ulaşmıştır ki, insanlık ancak İslâmın gölgesinde bu yüksek dereceye ulaşabilmişlerdir. [14]

ÖLÇÜ VE TARTIDA DÜRÜSTLÜK

Antlaşmaya bağlılık emrinden sonra ölçü ve tartıda doğruluk ilkesi geliyor.

وَأَوْفُوا الْكَيْلَ إِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٣٥﴾

35- Bir şey ölçerken tam ölçünüz, tartılarınızda doğru terazi kullanınız. Bu tutum hem dünyada daha hayırlıdır, hem de ahirete ilişkin sonucu bakımından daha güzeldir.

Antlaşmaya bağlılık ile ölçüde ve tartıda dürüst hareket etme arasında hem söz hem de anlam yönünden bir ilgi olduğu açıktır. Ayrıca anlatımdaki geçişte bir uyum olduğu da görülmektedir.

Tam olarak ölçmek ve tartıda dürüst olmak sosyal ilişkilerin güvencesi ve kalbin temizliğidir. Bu ikisiyle toplumun sosyal ilişkileri düzene girer. Yine bunlarla insanların birbirine güveni artar. Hayat bunlar sayesinde bereketli bir yaşama dönüşür. **Bu tutum hem dünyada daha hayırlıdır, hem de ahirete ilişkin sonucu bakımından daha güzeldir."** Dünyada daha hayırlıdır. Ahiretteki sonucu ise daha güzeldir.

Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- buyuruyor ki: Eğer bir adam bir harama yönelir, sonra da sırf Allah korkusuyla ondan vazgeçerse, yüce Allah onun bu hareketinin karşılığını ahirete bırakmadan bu dünyada ondan daha güzeliyle verir."

Ölçü ve tartıdaki cimrilik pisliktir, aşağılıktır, sahtekârlık ve sosyal ilişkilerde hainliktir. Bu ise toplumun birbirine güvenini sarsar. Alış-verişte durgunluk yaratır. Toplum piyasasındaki bereketin azalmasına neden olur. Toplumun bu problemi teker teker bireylere de yansır. Onlar ölçüde ve tartıda hile yaparak birtakım kazançlar elde ettiklerini sanarken, aslında zarara uğrarlar. Çünkü bu hile yoluyla elde edilen kazanç, yüzeysel ve geçicidir. Fakat ticaret hayatındaki durgunluk kısa bir süre sonra teker teker bireyler üzerinde etkisini gösterir.

Bu ticaret dünyasında ileriyi görebilenlerin kavrayıp gerçeğini yerine getirdikleri bir gerçektir. Onların bu şekilde davranmalarının nedeni, ahlâki etkenler veya dini duygular değildir. Bu gerçeği pratiğe dayalı pazar deneyimlerinden çıkardıkları sonuçlarla kavramışlardır.

Ölçüye ve tartıya bir ticaret ahlâkı olarak bağlılık ile bir inancın gereği olarak bağlılık arasında çok fark vardır. Bir inanç gereği olarak ölçü ve tartıda dürüst davranan hem ticareti esas alanın hedeflerine ulaşmakta, bunlardan ayrı

(14) Geniş bilgi için "İslâm ve Dünya Barışı" kitabının "Toplum Barışı" bölümü "İlişkilerde Ahlâk İlkesi" maddesine bkz.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

olarak kalbin temizliğini elde etmekte faaliyet sahası içinde yeryüzünün hedeflerinden daha yüce ufuklara açılmakta, hayata bakış açısı ve ondan zevk alışı daha geniş alanlara açılmaktadır.

Böylece İslâm aydınlık ufuklarına engin amaçlar ve geniş alanlar doğru yolunda ilerlemekle beraber, yaşanan hayatın hedeflerine de sürekli gözetip gerçekleştirmektedir.

ŞÜPHELERDEN ARINMIŞ METOD

İslâm inancı açık berrak ve dosdoğru bir inançtır. Bu inanç sisteminde hiçbir şey tahmin, şüphe ve kuruntu temeline dayandırılmaz:

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ ۚ إِنَّ ٱلسَّمْعَ وَٱلْبَصَرَ وَٱلْفُؤَادَ كُلُّ أُو۟لَٰٓئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْـُٔولًا ﴿٣٦﴾

36- Bilmediğin şeyin ardına düşme. Çünkü kulak, göz, kalp var ya, bunların hepsi konusunda sorguya çekileceksiniz.

İşte bu kısa cümleler akıl ve kalp için mükemmel bir yol göstermektedir. Bu yol insanlığın yeni yeni ulaşabildiği bilimsel metodu da kapsamaktadır. Kalbin dürüstlüğünü ve Allah'ın kontrolünü buna ilave etmektedir. İşte bu da İslâmı kuru akılcılık metodlarından ayıran en belirgin özelliktir!

Bir haber, bir olay ve bir hareket hakkında kesin hüküm vermeden önce ciddi bir araştırma yapılması Kur'an-ı Kerim'in çağrısı gereğidir ve İslâmın hassas metodunun gereğidir. Kalp ve akıl bu yol üzere hareket ettiğinde artık inanç dünyasında kuruntulara ve saçmalıklara meydan verilmez. Hüküm, yargı ve sosyal ilişkiler dünyasında tahmine ve şüphelere yer verilmez. Araştırma, deneyim ve bilim dünyasında yüzeysel hükümlere ve kuruntuya dayalı teorilere meydan verilmez.

Modern çağda insanların bilime kazandırmış olduğu saygınlık ve güven, Kur'an'ın kendisine bağlanılmasını istediği akli ve kalbi saygınlık ve güveninin bir parçasından başka bir şey değildir. Kur'an bu akıl ve kalbe verdiği güven ile, insanı kulağından, gözlerinden ve kalbinden kulağı, gözü ve kalbi veren Allah'a karşı sorumlu tutar.

Bu organların, duyguların aklın ve kalbin güvenidir. İnsan bu emanetten sorumludur. Organlar duygular, akıl ve kalbin tamamı ondan sorulur. Bu öyle bir emanettir ki, insan ne zaman bir söz söylese, bir olayı anlatsa bir kişi veya olay veyahut iş hakkında hüküm verse vicdanı onun dikkati ve büyüklüğü karşısında tir tir titrer.

"Bilmediğin şeyin ardına düşme."

Kesin bir şekilde bilmediğin ve sağlıklı olduğunu kesin tesbit etmediğin şeylerin ardına düşme. Bu söylenen bir söz, aktarılan bir haber, yorumlanan bir olay, sebepleri belirlenen bir realite şer'i bir hüküm veya inançla ilgili bir mesele olabilir.

Bir hadiste buyuruluyor ki: **"Zan ile hüküm vermekten sakınınız. Zira zan'da bulunmak sözlerin en yalanıdır."**

Ebu Davud'un Sünen'inde yer alan bir hadiste ise: **"İnsanın en kötü bineği**

zannı ölçü almasıdır."

Başka bir hadiste **"Yalanların en kötüsü kişinin gözleriyle görmediğini onlara gördürmesidir."**

İşte bu şekilde ayetler ve hadisler bu eksiksiz mütekamil metodu yerleştirmek üzere yoğunlaşmaktadırlar. Bu eşsiz metod aklı tek başına hükümlerini belirlemede araştırmalarını sağlamlaştırmada ölçü olarak almaz. Aklın yanında kalbin düşüncelerini, direktiflerini, duygularını ve hükümlerini de değerlendirir. Olayın bütün birimleri ve bütün sonuçları kesin biçimde ortaya çıkarılıp sağlıklı sonuca varılmasını engelleyen her türlü kuşku ve tereddüt ortadan kaldırılmadan önce dil, tekbir söz söylemez. Tekbir olay aktarmaz. Tekbir rivayet nakletmez. Akıl hiçbir konuda, hüküm vermez ve insan hiçbir işte kesin çözüme kavuşmaz.

"Bu Kur'an en doğru yola iletir." Gerçekten de öyledir ve doğrudur.

DUYGULARIN TERBİYESİ

Tevhid inancına bağlı bu emirler ve yasaklar anlamsız yere büyüklük taslama ve yalan yere böbürlenme yasağıyla sona eriyor.

وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا ۖ إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَن تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا ﴿٣٧﴾

37- Yeryüzünde şımarıklık taslayarak yürüme. Çünkü sen ne yeri delebilirsin, ve ne de boyca dağlara erebilirsin.

İnsan, kalbini bütün kullarına egemen olan yaratıcı bilincinden boşalttığı zaman elindeki serveti, iktidarı, kuvveti veya güzelliğiyle övünme. Böbürlenme hissine kapılır. Eğer elindeki tüm nimetlerin Allah tarafından kendisine verildiğini, Allah'ın gücü karşısında çok zayıf olduğunu hatırlayıp anlayacak olsa büyüklük taslaması söner, böbürlenmesi iner. Yeryüzünde şaşkın ve şımarmış bir şekilde değil, olgun bir şekilde gezinmeye başlar.

Kur'an-ı Kerim bu kendini beğenmiş, üstünlük taslayan, gururlu insanı zayıflığı, acizliği ve basitliğiyle yüz yüze getirir.

"Sen ne yeri delebilirsin, ve ne de dağlar kadar yükselebilirsin." İnsan bedeni itibariyle çok zayıf, çok cılızdır. Allah'ın yaratmış olduğu büyük kütlelere ulaşamaz. O ancak Allah'ın kuvvetiyle güçlüdür. Allah'ın ona verdiği üstünlük sıfatıyla üstündür. Allah'ın kendisine üflediği soluk ile onurludur. İnsan ancak bu ruh vasıtasıyla Allah'la iletişim kurabilir. O'nun gözetimi altında olduğunu hissedebilir ve ancak bu şekilde O'nu unutmayabilir.

Kur'an'ın kendisine çağırmış olduğu kibir ve böbürlenmenin ortadan kaldırılmasıyla oluşacak, alçak gönüllülük ve olgunluk insanın Allah'a karşı ve insanlara karşı edebini takınması ile gerçekleşecektir. Bu hem psikolojik ve hem de sosyal bir edeptir. Ancak kalbi dar, uğraşıları basit olan kof insanlar, bu edebi bırakıp böbürlenmeye ve kendini beyenmeye saplanabilirler. Böyle kimselerin şımardığından ve nimetini inkâr ettiğinden dolayı Allah'ın sevmediği gibi, kabardığı ve üstünlük tasladığı için de insanlar sevmezler.

Bir hadiste buyuruluyor ki: **"Kim Allah için alçak gönüllülük yaparsa, Al-**

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

lah onu yükseltir. O kendi içinde basit bir insandır. Fakat insanların katında büyük bir insandır. Kim de büyüklük taslarsa, Allah onu alçaltır, O kendi içinde büyüktür. Fakat insanların katında basit birisidir. Hatta o bu haliyle insanlara göre köpekten ve domuzdan daha adi bir yaratıktır. [15]

Çoğunluğu kötü işler ve sıfatların yeralması ile ilgili olan bu emirler ve yasaklar, Allah'ın bu kötü sıfatlardan hoşlanmadığının ilan edilmesiyle sona ermektedir:

كُلُّ ذٰلِكَ كَانَ سَيِّئُهُ عِنْدَ رَبِّكَ مَكْرُوهًا ﴿٣٨﴾

38- Saydığımız bütün bu davranış ve tutumların kötü olanları, Rabbin tarafından çirkin ve iğrenç sayılmışlardır.

Bu açıklama emrin ve yasağın kaynağına ilişkin bir özetleme ve hatırlatmadır. Bu kaynağa göre Allah bu tür işlerin kötü alanlarından hoşlanmamaktadır. Onların güzel ve emredilmiş olanlarını ise sözkonusu etmemektedir. Zira, daha önce belirttiğimiz gibi, burada öncelikle kötü sıfatların ve fiillerin yasaklanması üzerinde durulmaktadır.

Bu emirler ve yasaklar, aynen başta olduğu gibi, bunların Allah'a, tevhid inancına bağlanması ve şirkten sakındırılmasıyla sona ermektedir. Ayrıca yüce Allah'ın peygambere vahiy ile gönderdiği Kur'an'ın bildirdiği hikmetlerden bazılarının bunlar olduğu açıklanıyor:

ذٰلِكَ مِمَّآ أَوْحَىٰٓ إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ ٱلْحِكْمَةِ ۗ وَلَا تَجْعَلْ مَعَ ٱللَّهِ إِلٰهًا
آخَرَ فَتُلْقَىٰ فِى جَهَنَّمَ مَلُومًا مَّدْحُورًا ﴿٣٩﴾

39- Bunlar, Rabbinin sana vahiy yolu ile bildirdiği bazı hikmetlerdir. Sakın Allah'ın yanısıra başka bir ilaha tapma. Yoksa yerilmiş ve Allah'ın rahmetinden kovulmuş olarak cehenneme atılırsınız.

Bu başlangıcı andıran bir sonuçtur. İslâmın hayatı, binasını üzerine kurduğu ana ilkeye, Allah'ın bir kabul edilip, O'ndan başkasına ibadet edilmemesi ilkesine doğrudan bağlıdır.

İkinci ders, Allah'ın birliği ve ona ortak koşma yasağıyla başlamış ve yine ayni şeylerle sona ermiştir. İlk son arasında hepsi de köklü tevhid ilkesine dayalı ve onun üzerinde yoğunlaşan yükümlülükler, emirler, yasaklar ve davranış kuralları yeralmıştır... Önümüzdeki bu ders ise, Allah'a çocuk ve ortak yakıştırma düşüncesini reddetmek ile başlamakta, bu düşüncenin tutarsızlıklarını ve çelişkilerini açıklamakta ve bütün bir evrenin tek olan yaratıcıya yönelmiş olduğunu vurgulayarak sona ermektedir:

"Evrendeki her varlık O'nu överek tesbih eder."

Ayrıca ahirette herkesin tekbir yere ve tekbir tarafa, yani Allah'a döneceği, yerdeki ve göklerdeki tüm varlıkları kuşatan tek ilmin sadece Allah'ın ilmi olduğu ve bütün yaratıkların işlerinde gönlünce tasarruf ve yetki sahibinin sadece Allah olduğu vurgulanıyor:

"Dilerse size merhamet eder, dilerse azaba çarptırır."

(15) Bu hadisi, İbn-i Kesir tefsirinde rivayet etmiştir.

Elektronik Kitap Arşivi - https://rantey.org

Konunun akışı içinde şirke dayalı inanç sisteminin bütün tutarsızlıkları ortaya konmakta, bu inanç yıkılıp gitmektedir. Gizlisiyle, açığıyla, dünyası ve ahiretiyle bu varlık aleminde yüce Allah yalnız başına ibadete, yönelişe kudrete, tasarrufa ve hüküm yetkisine tek başına sahiptir. Bütün bir varlık alemin canlıların ve cansızların katılımlarıyla gerçekleşen kapsamlı, kuşatıcı bir nitelik ile yaratıcısına yönelmekte ve onu noksan sıfatlardan tenzih etmektedir.

ALLAH'IN YÜCELİĞİ VE İNSANIN KÜSTAHLIĞI

أَفَأَصْفَىٰكُمْ رَبُّكُم بِٱلْبَنِينَ وَٱتَّخَذَ مِنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنَٰثًا ۚ إِنَّكُمْ لَتَقُولُونَ قَوْلًا عَظِيمًا ﴿٤٠﴾

40- Rabbiniz oğulları size ayırdı da kendisi meleklerden kızlar mı edindi? Siz gerçekten çok ağır, son derece küstahça bir söz söylüyorsunuz.

Bu olumsuzluğu ve aşağılamayı pekiştiren bir sorudur. Onların **"Melekler Allah'ın kızıdır"** şeklindeki iddialarını reddetmektedir. Yüce Allah, çocuktan ve arkadaştan münezzeh olduğu gibi, ortak ve benzer birisinden münezzehtir. Bu soru şu açıdan da aşağılayıcıdır: Onlar kızları erkeklerden daha aşağı gördükleri, fakirlik ve utanma belasından dolayı kız çocuklarını öldürdükleri, melekleri dişi olarak kabul ettikleri halde, bu kızları Allah'a nispet ediyorlardı!.. Böyle bir izafe gerçekten komik olmaktadır. Madem ki, kızları ve erkekleri Allah vermektedir. Öyleyse nasıl oluyor da, daha değerli olan erkekleri kendilerine ayırıyor, Allah için daha değersiz kabul edilen kızları bırakıyor!?

Bütün bu açıklamalar, onların bu iddialarında ne kadar haksızlık ettiklerini sergilemek ve yaklaşımlarındaki tutarsızlığı ve saçmalığı açıklamak içindir. Yoksa zaten mesele bütünü ile kökten tutarsızdır.

"Siz gerçekten çok ağır, son derece küstah bir söz söylüyorsunuz."

Çirkinliği ve iğrençliği açısından büyük, cüretkârlık ve küstahlık açısından büyük, içindeki iftiranın dehşeti açısından büyük, düşünülmesi ve doğrulanması açısından büyük bir söz.

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِى هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ لِيَذَّكَّرُوا۟ ۚ وَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا نُفُورًا ﴿٤١﴾

41- Kâfirler öğüt alıp, akıllarını başlarına toplasınlar diye bu Kur'an'da çeşitli uyarı yöntemleri kullandık. Fakat bu farklı uyarılar onların gerçekten daha da uzaklaşmalarından başka bir şeye yaramamıştır.

Kur'an-ı Kerim tevhid inancını getirmiştir. Bu inanç sistemini yerleştirmek ve açıklamak için değişik yollar, çeşitli üsluplar ve pek çok vasıtalar kullanmıştır.

"Öğüt alıp akıllarını başlarına toplasınlar diye."

Tevhidi hatırlatmada bulunma, fıtrata ve fıtratın mantığına, ayrıca evrendeki doğal ayetlere ve olağanüstülüklere değinmenin dışında başka bir eylem yapmaya ihtiyaç duymaz. Fakat onlar bu Kur'an'ı her dinlediklerinde, nefretleri daha da artmaktadır. Kur'an'ın getirdiği inanç sisteminden uzaklaşmaktadırlar. Hatta bizzat Kur'an'ın kendisinden de kaçmaktadırlar. Şirk, kuruntu gibi kendi inandıkları saçma konular hakkında Kur'an ayetlerinin gelmesinden korkmaktadırlar. Kızlar hikâyesi ve bunların Allah'a izafe edilişi hakkındaki iddia-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rahtey.org

ları, olduğu gibi ortaya konarak onların bu iddialarının çelişkileri ve çıkmazları ifade edilmektedir. Ayrıca sahte ilahlar hikâyesinde de onların iddialarını ortaya koymaktadır. Böylece bu sahte ilahların var olduğu kabul edilse bile, bunların da Allah'a yaklaşmaya çalışacakları ve bir yolunu bulup O'nun yoluna girecekleri kesin biçimde belirtilmiş oluyor:

قُل لَّوْ كَانَ مَعَهُۥٓ ءَالِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذًا لَّٱبْتَغَوْا۟ إِلَىٰ ذِى ٱلْعَرْشِ سَبِيلًا ﴿٤٢﴾

42- Ey Muhammed de ki; Eğer müşriklerin dedikleri gibi evrende Allah'ın yanısıra başka ilahlar olsaydı, bu ilahlar Arş'ın ve kesin egemenliğin sahibi olan Allah ile boy ölçüşmenin yolunu ararlardı."

Ayeti kerimede geçen "**lev**" edatı Arap dili gramerinin uzmanları tarafından belirtildiği gibi bir şeyin asla olmayacağını belirtmek için kullanılan bir olumsuzluk edatıdır. Çünkü mesele bütünüyle imkânsızdır. Onların iddia ettiklerinin aksine, Allah ile birlikte başka ilahlar yoktur. Onların çağırdığı ilahlar sadece Allah'ın yaratıklarından birer yaratıktır. İsterse bu bir yıldız ve gezegen olsun, ister bir insan veya bir hayvan olsun, isterse bitki veya cansız varlık olsun farketmez. Bütün bu yaratıklar evrene hükmeden fıtrat gereği, yüce yaratıcı olan Allah'a yönelmiş bulunmaktadır. Kendisine hükmeden ve ona göre tasarruflarda bulunan ilahi iradeye boyun eğmektedir. Allah'ın kesin yasalarına boyun eğmek ve iradesinin gereğini yerine getirmek suretiyle Allah'a giden yolunu bulmaktadır.

"Bu ilahlar Arş'ın ve kesin egemenliğin sahibi olan Allah ile boy ölçüşmenin yollarını ararlardı."

Burada Arş'tan söz edilmesi, yüce Allah'ın müşriklerin Allah ile beraber ilah olduklarına inanıp, çağırdıkları bu yaratıklardan tamamen yüce ve yüksek olduğunu ifade etmektedir. Zira bu yaratıkların hepsi O'nun Arş'ı altındadır, O'nunla birlikte değil...

Bundan sonra O yüceliğiyle beraber Allah'ın noksan sıfatlardan tenzih edilmesi yeralıyor.

سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا ﴿٤٣﴾

43- Haşa, O, onların saçma yakıştırmalarından uzaktır, yücedir, büyüktür.

Daha sonra surenin akışı içinde evrende bulunan bütün varlıkları ve canlıları içeren eşsiz bir sahne çizilmektedir. Her şey Allah'ın Arş'ı altındadır. Hepsi Allah'a yönelmektedir. Hepsi O'nu noksan sıfatlardan tenzih etmekte ve O'na varmak için bir vasıta bulmaktadır.

تُسَبِّحُ لَهُ ٱلسَّمَٰوَٰتُ ٱلسَّبْعُ وَٱلْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ ۚ وَإِن مِّن شَىْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِۦ وَلَٰكِن لَّا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤٤﴾

44- Yedi kat gök, yer ve buralardaki varlıkların tümü O'nu tenzih ederler, noksanlıklardan uzak olduğunu dile getirirler. Evrendeki her varlık, O'nu överek tesbih eder, fakat siz bu varlıkların tesbihlerini

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

anlayamazsınız. Hiç kuşkusuz O, kullarına karşı yumuşaktır, affedicidir.

Bu ifade bu koca evrende bütün atomların bir kalp gibi attığını göstermektedir. Allah'ı noksan sıfatlardan uzaklaştıran ifadelerle coşkun bir ruh halinde O'na doğru harekete geçmektedir. Bir de bakmışsın ki, bütün bir evren hareket ve hayat içindedir. Yine bir de bakmışsın ki, varlığın tamamı sevinç ve mutluluk içinde tek ses olarak O'nun adını yüceltmekte, yüce ulu ve bir olan yaratıcıya doğru bir saygı içinde yükselmektedir.

Kalp bu olayı zihninde, içinde canlandırdığında, onun eşsiz bir kâinat tablosu olduğunu görecektir. Bütün taşlar ve bütün çakıllar, bütün tohumlar ve bütün yapraklar, bütün çiçekler ve bütün meyveler. Bütün bitkiler ve bütün ağaçlar. Bütün böcekler ve bütün sürüngenler. Bütün insanlar ve bütün hayvanlar. Yeryüzünde bulunan bütün canlılar. Suda yüzen bütün canlılar, havada uçan bütün canlılar. Bunun yanında göğün sakinleri... Evet bütün bu varlıklar, Allah'ı noksan sıfatlardan uzak görmekte ve yüceliği için de O'na yönelmektedirler.

Ruh arınıp, temizlendiğinde hareket halinde bulunan veya yerinde duran varlıklara kulak verdiğinde, onların bir ruh ile canlandıklarını ve Allah'ı tesbihe yöneldiklerini görecektir. Bu da ruhları yüceler alemi ile iletişime geçmeye hazırlar. Bu varlığın sırlarından gafil insanların kavrayamadıkları gerçekleri kavrarlar. Balçığın katılığının, kalpleriyle vicdanı arasına girdiği gafiller bu evrendeki hareketli ve hareketsiz her şeyde rahat gözlenen bu coşkulu hayatı göremezler.

"O kullarına karşı yumuşaktır, affedicidir."

Burada yumuşaklığın ve bağışlanmanın sözkonusu edilmesi Allah'a övgü ile tesbihte bulunan bir kâinat kervanı içinde insanın birtakım yanlışlıklar ve kusurlar yapabileceğini ortaya koymaktadır. Evren böyle bir ruh ile donanmışken, insanlar inkâr içindedir, onların içinden bazıları Allah'a ortak koşmakta, O'na kızlar izafe etmektedir. Bazıları O'na övgüde bulunmak ve O'nu noksan sıfatlardan arındırmaktan habersizdir. Halbuki insan bu evren içinde her şeyden daha çok Allah'ı noksan sıfatlardan tenzih etme, O'na övgüde bulunma, O'nu tanıma ve birleme konumundadır. Eğer Allah'ın yumuşaklığı ve bağışlayıcılığı olmasaydı, bütün insanlar üstün ve iktidar sahibi birinin kıskıvrak yakalanışı gibi yakalanırlardı. Fakat O, insanlara zaman tanımakta, hatırlatmakta, öğüt vermekte ve onları sakındırmaktadır.

"O kullarına karşı yumuşaktır, affedicidir."

GÖREMEYEN GÖZLER VE ALGILAYAMAYAN KALPLER

Kureyş'in ileri gelenleri Kur'an'ı dinliyorlardı. Fakat yumuşamamaları için kalpleriyle mücadele ediyorlardı, etkilenmemesi için fıtratlarını serbest bırakmıyor, dizginliyorlardı. Bunun üzerine yüce Allah onlarla peygamber arasına bir perde koydu. Gizli bir perde, onların kalpleri üzerine bir örtü gerdi. Artık Kur'an'ı anlayamazlardı. Kulaklarını da sağır gibi yaptı. Bundan sonra onlar Kur'an'daki direktifleri anlamıyorlardı:

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ حِجَابًا مَّسْتُورًا ﴿٤٥﴾
وَجَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَن يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِذَا ذَكَرْتَ
رَبَّكَ فِي الْقُرْآنِ وَحْدَهُ وَلَّوْا عَلَىٰ أَدْبَارِهِمْ نُفُورًا ﴿٤٦﴾ نَّحْنُ
أَعْلَمُ بِمَا يَسْتَمِعُونَ بِهِ إِذْ يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ وَإِذْ هُمْ نَجْوَىٰ إِذْ يَقُولُ
الظَّالِمُونَ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَّسْحُورًا ﴿٤٧﴾ انظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا
لَكَ الْأَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا ﴿٤٨﴾

45- Ey Muhammed, sen Kur'an okurken, seninle ahirete inanmayanlar arasına görünmez bir perde gereriz.
46- Kur'an'ı kavramasınlar diye kalplerini bir kılıfla kaplarız ve kulaklarının işitme yeteneğini zayıflatırız. Allah'ın ortaksız birliğini dile getiren Kur'an ayetlerini okuduğun zaman arkalarını dönüp kaçarlar.
47- Onların seni dinlerken ne maksatla dinlediklerini, sonra aralarında neler fısıldaştıklarını ve o zalimlerin müslümanlara "Siz kesinlikle büyülenmiş bir adamın peşinden gidiyorsunuz" dediklerini iyi biliyoruz.
48- Senin hakkında nasıl benzetmeler, ne tür yakıştırmalar yaptıklarına bakssana! Sapıttılar, bir türlü doğru yolu bulamıyorlar.

İbn-i İshak "Siret" adlı eserinde Muhammed İbn-i Müslim İbn-i Şihab'tan o da Zührî'den rivayet ederek diyor ki: Ebu Süfyan İbn-i Harb, Ebu Cehil İbn-i Şiham, müttefiki Zühre oğullarının Ahnes İbn-i Şüreyk bin İmr İbn-i Vehbes Sakafi bir gece Peygamberi -salât ve selâm üzerine olsun- dinlemek için buluştular. Peygamber bu arada evinde namaz kılıyordu. Herkes okunan Kur'an'ı dinlemek için kendisine bir yer seçip oturdu. Herbirinin diğerinden haberi yoktu. Şafak sökünceye kadar Kur'an'ı dinlediler. Ondan sonra dağılıp gittiler. Yolda buluştular ve birbirlerini kınayarak "beyinsizin biri bizi bu halde görürse bu halimiz onlar üzerinde çok tesirli olacaktır" deyip gittiler. İkinci gece olunca her üçü de önceki gece oturdukları yerlerine gelip oturdular. Bütün bir geceyi Kur'an' dinlemekle geçirdiler. Şafak atınca dağıldılar. Yine aynı yerde buluştular. Tekrar birbirlerine önceki gece söylediklerini söylediler ve dağılıp gittiler. Üçüncü gece aynı şekilde gelip yerlerine oturdular. Yine biraraya geldiler. Birbirlerine **"Bir daha gelmeyeceğimize söz vermedikçe buradan ayrılmayacağız"** dediler ve bu ilke üzerinde anlaşarak dağıldılar. Sabahleyin Ahnes İbn-i Şureyk bastonunu alıp Ebu Süfyan İbn-i Harb'ın evine gitti. Ve "Ey Ebu Hanzale söyle bakalım, Muhammed'den dinlediklerin hakkında fikrin nedir? diye sordu. Ebu Süfyan "Ya Ebu Salebe, Allah'a yemin ederim ki, ben bir kısmını bildiğim ve manasını anladığım şeyler dinledim. Yine bazı şeyler dinledim ki: Onun anlamını bilmiyor ve onunla ne kastedildiğini de anlamıyordum" dedi. Ahnes ise; **"Bende öyle."** Senin kendisine yemin ettiğin ilah aşkına. Daha sonra Ahnes, Ebu Süfyan'dan ayrılarak Ebu Cehil'e gitti. Onu evinde buldu. İçerde O'na "Ey

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ebul Hakem Muhammed'den duydukların hakkında görüşün nedir?" diye sordu. Ebu Cehil "Ne dinlemişim? dedikten sonra şöyle devam etti. "Biz Abdilmenafoğulları'yla şeref konusunda mücadele içindeyiz. Onlar yedirdiler, biz de yedirdik. Onlar fedakârlık yaptılar biz de fedakârlık yaptık. Onlar verdiler. Biz de verdik. Bu yarışta dizler üzerine çökünceye kadar devam ettik. Biz bu konuda yarışa çıkmış iki at gibiydik. Şimdi onlar "bizden bir peygamber çıktı, kendisine gökten vahiy geliyor" diyorlar. Peki biz ne zaman buna ulaşacağız." Allah'a yemin ederim ki, asla O'na inanmam, siz de asla ona inanmayın ve onu doğrulamayın. Bunun üzerine Ahnes kalktı ve onu kendi haline bırakıp gitti.

İşte müşriklerin fıtratları Kur'an'dan bu derece etkilendiği halde, onlar buna engel oluyorlardı. Kalpleri o tarafa doğru kendilerini çekerken onlar, kalplerine engel oluyorlardı. Bu nedenle yüce Allah da onlarla peygamber arasına gizli bir perde gerdi. Bu perde gözlere görünmese de kalpler onun varlığını hissederler. Bir de bakmışsın ki, onlar artık Kur'an'dan yararlanamıyorlar. Okudukları Kur'an'dan kendilerine pay çıkarıp, doğru yola gelmiyorlar. İşte bu şekilde gizlice Kur'an'ın kendi kalpleri üzerindeki etkisini konuşuyorlardı. Sonra da buna kulak vermemek için komplolar düzenliyorlardı. Sonra tekrar onun etkisinde kalıyor, dönüş yapıyorlardı. Sonra tekrar, gizlice konuşuyorlardı. Nihayet bir daha dönmemek üzere antlaşma yapmak zorunda kalıyorlardı. Amaç kendilerini kalpleri ve akılları etkisi altına alan, gerçekliğiyle büyülenen kimseleri bu Kur'an'dan korumak ve onun etkisinden kurtarmaktı! Çünkü bu Kur'an'ın ana eksenini oluşturan tevhid inancı, onların makamlarını ayrıcalıklarını ve ululuklarını tehdit ediyordu. Bu nedenle ondan uzak kaçıyorlardı.

"Allah'ın ortaksız birliğini dile getiren Kur'an ayetlerini okuduğun zaman arkalarına dönüp kaçarlar."

Kendilerinin sosyal konumlarını tehdit eden tevhid kelimesinden kaçıyorlardı. Zira onların bu konumları putperestliğin kuruntularına ve cahiliyenin geleneklerine dayanıyordu. Yoksa Kureyş'in ileri gelenleri inanç sistemlerindeki tutarsızlıkları ve İslâm dinindeki bütünlüğü herkesten daha iyi biliyorlardı. Kur'an'ın yüceliğini, farklılığını ve üstün değerini farkedemeyecek kadar geri değillerdi. Aynı şeyleri yapan bu insanlar Kur'an'ı dinlemek ve onun huzuruna ermek konusunda kendi içlerinden gelen duygularına engel olamıyorlardı. Kalplerini ve duygularını şiddetle engellemeye çalışırken bile bu gerçekten uzak kalmamışlardı!

Fıtrat onları dinlemeye ve etkisinde kalmaya sevkediyordu. Büyüklük ise, teslim olmayı ve boyun eğmeyi engelliyordu. Bu nedenle Hz.Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- birtakım ithamlarda bulunuyorlardı. Böylece büyüklük taslayışlarını ve inatlarını bir mazerete dayandırmış oluyorlardı:

"O zalimler müslümanlara "Siz kesinlikle büyülenmiş bir adamın peşinden gidiyorsunuz" diyorlardı."

Bu söz de tek başına onların Kur'an'dan etkilendiklerini ortaya koymaktadır. Zira onda beşeri olmayan birtakım özellikler hissediyorlardı. Onun kendi duygularına gizliden etki ettiğini farkediyorlar ve buna rağmen böyle diyeni bü-

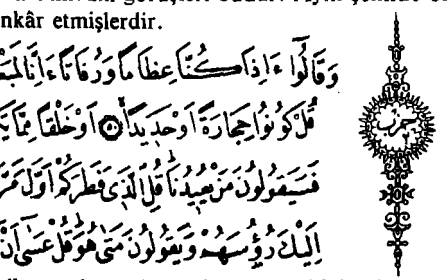
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yücülük yapmakla suçluyorlardı. Onun sözlerindeki bu hayret verici özelliği konuşmasındaki farklılığı ve edebi ifadesindeki üstünlüğü büyüye bağlıyorlardı. Buna göre, Muhammed kendiliğinden konuşmuyordu. Büyüden destek alarak beşer gücü olmayan bir güçten yararlanıyordu. Eğer biraz insaf etselerdi, onun Allah katından geldiğini söylerlerdi. Çünkü bunu ne bir insan ne de Allah'ın yarattığı başka bir varlık söyleyebilirdi.

Sen büyülenmediğin halde ve sadece Allah'ın elçisi olduğunu bilmelerine rağmen seni bir büyücüye benzetiyorlar. Böylece sapıtıyorlar ve doğruya gelmiyorlar. Şaşkınlık içine düşüyorlar. İzleyecekleri bir yol bulamıyorlar. Ne hidayete ulaştıracak bir yol ne de içinde bulundukları kuşkulu durumlarından kurtaracak bir yol!

DİRİLİŞİ YALANLAYANLAR

İşte onların Kur'an hakkında ve kendilerine Kur'an'ı okuyan Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- hakkındaki görüşleri budur. Aynı şekilde onlar dirilişi yalanlamış ve ahireti inkâr etmişlerdir.

49- Dediler ki; "Biz kemik ve toz haline dönüştükten sonra diriltilerek yaradılışın yeni bir aşamasına mı geçeceğiz?
50- Onlara de ki; İster taş olunuz, ister demir olunuz.
51- İster (canlılık olayı ile ilişkili olabileceğini) hafızalarınızın almadığı başka bir yaratık olunuz. Diyecekler ki "Bizi kim yeniden diriltecek? De ki "Sizi ilk kere yoktan vareden... O zaman şaşkın şaşkın başlarını sallayarak "Peki ne zaman?" diyecekler. Onlara de ki; "Belki de yakında."

Diriliş meselesi Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- ile müşrikler arasında uzun boylu tartışmalara neden olmuştur. Kur'an-ı Kerim bu tartışmanın çoğunu dile getirmiştir. Aslında hayatın ve ölümün yapısını, dirilişi ve mahşerin yapısını gözönünde bulundurup değerlendirenler, onun gayet açık, sade, anlaşılır bir mesele olduğunu göreceklerdir. Kur'an-ı Kerim bu aydınlıkta meseleyi defalarca ortaya koymuştur. Fakat karşıdaki müşrikler meseleyi bu kadar açık ve bu kadar sade bir biçimde düşünmüyorlardı. Bu nedenle bedenlerin çürüyüp yok olmasından sonra tekrar dirilmeyi düşünmek zor geliyordu.

"Dediler ki; "Biz kemik ve toz haline dönüştükten sonra diriltilerek yaradılışın yeni bir aşamasına mı geçeceğiz?"

Onlar, daha önceleri olmadıklarını sonra varolup hayat kazandıklarını, tekrar diriltmenin ilk yaratılıştan zor olmadığını, Allah'ın gücü karşısında hiçbir şeyin diğerinden zor olmayacağını, her şeyde yaratma aracının aynı olduğunu, bu-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rahley.org

nun da "Ol" demesi ve onun da meydana gelmesi şeklinde olduğunu düşünmüyorlar. Dolayısıyla bir şeyin Allah katındaki durumu O'nun insanlara göre zor da olsa kolay da olsa farketmediğini bilmiyorlar. Allah'ın iradesi kendisine yöneldikten sonra her şeyin aynı olduğunu anlamıyorlar.

Onların bu hayret edişlerine şu şekilde cevap verilmişti.

Onlara de ki; "İster taş olunuz, ister demir olunuz. İster (canlılık olayı ile ilişkili olabileceğini) hafızalarınızın almadığı başka bir yaratık olunuz."

Kemik ve unufak olmuş bedende bile yine de bir insanlık kokusu, hayatı andıran birtakım olgular vardır. Demir ve taş ise, bunlara göre canlılıktan daha uzaktır, onlara deniyor ki: İster taş olun ister demir, ister taş ve demirden başka canlanmasını ve hayatın içine gireceğini bir türlü düşünemediğin hayattan daha uzak bir varlık olun... Allah sizi kesin diriltecektir.

Aslında onlar taş, demir veya başka bir varlık olma imkânına sahip değiller. Fakat bu söz meydan okumak içindir. Ayrıca burada onlar aşağılanmakta ve azarlanmaktadır. Çünkü taş ve demir cansız varlıklardır, hissetmez ve etkilenmezler. Bu da onların düşüncelerindeki donukluğu ve taşlaşmayı tasvir etmektedir!

"Bizi kim yeniden diriltecek diyecekler."

Kemik olduktan, unufak olduktan veya daha fazla sönmüş ve ölmüş başka bir yaratık olduktan sonra kim bizi tekrar diriltecek?

"De ki sizi ilk kez yoktan vareden diriltecek."

Bu cevap problemi açık ve kolay anlaşılabilecek, sade bir düşünce biçiminde ortaya koymaktadır. Buna göre onları ilk olarak yoktan vareden, onları tekrar diriltme gücüne de sahiptir. Fakat onlar bundan yararlanmıyor ve ikna olmuyorlar.

"O zaman şaşkın şaşkın başlarını sallayacaklar."

Aşağı veya yukarı sallayarak alaylı ve reddeder bir tavır ile:

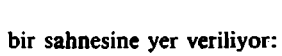
"Peki o ne zaman?" diyecekler.

Bu olayın uzak bir ihtimal olduğunu belirtmek, inkâr etmek için böyle diyecekler.

"Onlara de ki: Belki de yakında."

Peygamber onun ne zaman meydana geleceğini kesin bilmiyor. Fakat onların sandıklarından herhalde yakındır. Onların bu yalanlama ve alaya almaya dayalı gafletleri dikkate alınırsa, onların bugün korkmaları daha çok yerinde olurdu!

Sonra o günün kısa bir sahnesine yer veriliyor:

52- 'O gün Allah sizi çağırınca kendisine hamdederek çağrısına uyarsınız ve dünyada çok kısa bir süre kaldığınızı sanırsınız."

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bu, dirilişi inkâr eden ve onu yalanlayanların halini tasvir eden bir sahnedir. Ayağa kalkmışlar çağıranın çağrısına kulak veriyorlar. Dilleri Allah'a övgüler yağdırma çabasındadır. Onların bu sözden ve cevaptan başka hiçbir sözleri yoktur.

Bugünü bütünü ile inkâr eden, hatta Allah'ı da inkâr eden bu insanların verdikleri bu cevap gerçekten ilginçtir. Orada **"Allah'a hamdolsun Allah'a hamdolsun"** demekten başka cevapları yoktur.

O gün gölgenin dürüldüğü gibi, dünya hayatı dürülür.

"Dünyada çok kısa bir süre kaldığınızı sanırsınız."

Dünyanın bu şekilde canlandırılışı muhatapların gönlünde onun değerini azaltmaktadır. Bir de bakmışsın ki, dünya küçük, küçücüktür. Artık onun gönüllerde bir gölgesi, duygularda bir tablosu kalmamıştır. O bir an geçip giden bir dönem, dönüşen bir gölge ve kısa süren bir yararlanmadır.

MÜ'MİNLERİN AHLÂKI

Surenin akışı içinde diriliş ve mahşeri yalanlayan, Allah'ın ve Peygamberin kesin bildirdiği şeylerle alay eden, başlarını sallayarak reddeden, saldırıya geçen kimselerin durumları ortaya konduktan sonra Allah'ın mü'min kullarından söz edilmeye geçiliyor. Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- verilen direktif ile her zaman güzel söz söylemeleri ve sürekli güzeli konuşmaları emrediliyor:

وَقُل لِّعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ ۚ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنزَغُ
بَيْنَهُمْ ۚ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْإِنسَانِ عَدُوًّا مُّبِينًا ﴿٥٣﴾

53- Mü'min kullarıma de ki; konuşurken en güzel sözleri söylesinler. Çünkü şeytan aralarındaki havayı gerginleştirir. Hiç kuşkusuz, şeytan insanın açık düşmanıdır.

"Mü'min kullarıma de ki: Konuşurken en güzel sözleri söylesinler."

Genel olarak ve her alanda söylenecek sözlerin en güzelini seçip söylesinler... Böylece şeytanın aralarındaki sevgi bağını bozmasını engellesinler. Çünkü şeytan kardeşler arasında kullanılan sert sözler aracılığıyla bir sürtüşme çıkarmak, bunun arkasından gelecek bir kötü karşılık verme ile de aralarındaki sevgi, dostluk, uyum havasını, ayrılık, sertlik ve düşmanlığa dönüştürmek ister. Güzel söz ise, kalplerin yaralarını sarar, katılıklarını yumuşatır ve onları güzel bir sevgi etrafında toplar.

"Hiç kuşkusuz şeytan insanın açık düşmanıdır."

İnsanın ağzından çıkan bir sözü, dilinin sürçmelerini özellikle yakalamaya çalışır. Kişi ile kardeşi arasında bu şekilde kin ve düşmanlık tohumlarını ekmeğe çabalar. Güzel söz ise, bu gedikleri kapatır, yolunu keser. Kardeşliğin dokunulmazlığını, saygınlığını sürtüşmelerden ve körüklemelerden korur.

SİZİ EN İYİ BİLEN ALLAH'TIR

Bu kısa yönelişten sonra surenin akışı tekrar çağırıldıklarında Allah'a hamdederek karşılık verecekleri kıyamet gününde akıbetlerinin ne olacağına ilişkin

Sözcüler Dev Kitaplığı - https://kitantik.org

açıklamalara dönüyor. Burada her şeyin akibetinin Allah'ın elinde olduğu görülüyor. Dilerse bağışlar, dilerse azap eder. Onlar Allah'ın hükmüne bırakılmışlardır. Peygamber onlardan sorumlu değildir. O ancak bir elçidir:

رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِكُمْ إِن يَشَأْ يَرْحَمْكُمْ أَوْ إِن يَشَأْ يُعَذِّبْكُمْ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ
عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ﴿٥٤﴾ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِمَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيِّينَ عَلَىٰ بَعْضٍ وَآتَيْنَا دَاوُودَ زَبُورًا ﴿٥٥﴾

54- Ey insanlar, Rabbiniz sizi herkesten iyi bilir. Dilerse size merhamet eder, dilerse azaba çarptırır. Biz seni onların davranışlarının sorumlusu olarak göndermedik.
55- Rabbin gerek göktekileri (melekleri) ve gerekse yerdekileri (insanları) herkesten iyi bilir.

Sınırsız bilgi Allah'a aittir. O kendi ilmiyle insanların her halini bildiği için kime merhamet edeceğini kime de azap edeceğini ona göre belirler. Mesajı ulaştırdıktan sonra peygamberin görevi biter.

Yüce Allah'ın eksiksiz bilgisi, yerde ve göklerde varolan meleklerin peygamberlerin, insanların ve cinlerin hepsini kuşatır. Allah'dan başkasının ne olduklarını, değerinin ve derecesinin ne olduğunu bilemediği varlıkları da kapsamına alır.

İşte yüce Allah, yaratıkların gerçekliklerine ilişkin bu sınırsız bilgisi ile bazı peygamberleri bazılarından üstün kılmıştır.

"Biz bazı peygamberleri diğerlerinden üstün kıldık."

Bu ancak Allah'ın sebeplerini bilebileceği bir üstün kılmadır. Bu üstün kılmanın dış görünümleri ise daha önce Fi Zilâl'in üçüncü cüzünde **"Biz bu peygamberlerin bir kısmını diğerlerinden üstün kıldık."** [16] ayetinin yorumunda ele alınmıştı. Dileyen oraya baksın.

"Davud'a Zebur'a verdik."

Bu yüce Allah'ın peygamberlerine verdiklerinin bir örneğidir ve üstün kılmanın da görünümlerinden biridir. Zira kitap ehli bir zaman diliminde yaşayan belli bir kuşağın gördüğü maddi mucizelerden daha kalıcıdır.

MÜŞRİKLERE MEYDAN OKUMA

Çocuk ve ortak koşma düşüncesini reddetme ile başlayan yalnız yüce Allah'a yönelinmesi gerektiğini, O'nun bilgisi ve kulların akibetlerine hükmetmesiyle eşsiz olduğunu açıklayan bu ders, Allah'dan başka ortaklar olduğunu sananlara meydan okuyuş ile sona eriyor.

Eğer Allah onlara bir azap dilerse Allah'ın kendilerine dokundurduğu bu azabı gidermek için uydurdukları sahte tanrılarını çağırsınlar bakalım. Bu azabı ne başlarından savabilirler ne de başka birine dokundurabilirler.

قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِهِ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشْفَ الضُّرِّ عَنكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا ﴿٥٦﴾

(16) Bakara Suresi 253

56- Müşriklere de ki: "Allah dışında ilah olduklarını sandığınız putları imdada çağırınız bakalım. Onlar, başınızdaki belayı ne giderebilirler ve ne de başka birine aktarabilirler."

Allah'ın dışında hiçbir varlık sıkıntılarını gideremez. Başlarına gelecek bir felaketi değiştiremez. Kulların kaderini ellerinde bulunduran sadece Allah'dır.

Onlara kesin bildiriyor ki: Melek olsun, cin olsun, insan olsun, çağırdıkları tüm ilahlar, Allah'ın yarattığı varlıklardan başka bir şey değiller. Bunlar da Allah'a varacak bir yola muhtaçlar. O'nun rızasını elde etme yarışındalar, O'nun azabından sakınırlar. Zaten bu azabın gerçek mahiyetini bilen ondan sakınır ve korkar.

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ
وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ ۚ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا ﴿٥٧﴾

57- İmdada çağrılan bu ilahların Allah'a en yakın olanları dahil olmak üzere hepsi Allah'a yaklaşmanın yolunu ararlar. O'nun rahmetini diler ve azabından korkarlar. Çünkü Rabbinin azabı korkunçtur.

Onlardan bazıları Hz. Üzeyr'e Allah'ın oğlu diyor ve ona tapıyorlardı. Bazıları Hz. İsa'ya Allah'ın oğlu diyor ve ona tapıyorlardı. Bazıları meleklere Allah'ın kızları diyor ve onlara tapıyorlardı. Bazıları da daha başka varlıklara tapıyorlardı. Allah onların hepsine diyor ki: Sizin çağırdığınız bu yaratıklar, bunların en ileri olanları Allah'a bir vasıta arar ki, O'na kulluk yapıp kendisine yakın olsun. Rahmetine umut bağlasın. Bunların hepsi de Allah'ın azabından korkar. Gerçekten de Allah'ın azabı çetindir. O'ndan sakınmak ve korkmak gerekir. Öyleyse sizlerin de O'na yönelmeniz ne güzel olur. Nitekim sizin Allah dışında birer ilah olarak kabul ettiğiniz yaratıklar Allah'ın kullarıdırlar. O'nun rızasını elde etmeye çalışırlar.

İşte bu şekilde ders şirk ilkesine dayalı inanç sisteminin bütün şekilleriyle tutarsızlığını ortaya koyarak ilahlık, ibadet ve yönelişte yalnız O'na yönelinmesi gerektiğini belirterek başlıyor ve aynı şeyleri vurgulayarak sona eriyor.

İNSANLIĞIN BELİRLENEN AKİBETİ

Bundan önceki bölüm, kulların akibetlerini belirleme yetkisinin yalnız Allah'a ait olduğunu, dilerse onlara merhamet edeceğini, yine dilerse onları cezalandıracağını belirten, sahte ilahlarının onları kendilerinden bir sıkıntı savamayacaklarını ve durumlarını değiştiremeyeceklerini yerleştirerek sona ermişti.

Burada ise, bütün insanlığı bekleyen akibetin Allah'ın ilminde ve takdirin de belirlendiği biçimde açıklanıyor. Bu akibet, bütün şehirlerin kıyamet gününden önce ölüme ve yok oluşa varmalarıdır. Veya onlardan bazılarının azabı hakettiklerinde azaba uğratılmalarıdır. Canlı olan her varlık eninde sonunda şu iki sonuçtan birine varmak durumundadır. Ya yatağında ölecek veya azap ile yokolacaktır.

Bazı şehir halklarının başına gelen azap nedeniyle konunun akışı içinde Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- peygamberliğinden önce bazı pey-

gamberlerin eliyle gerçekleşen mucizelere değinilmektedir. Bu tür mucizeler Hz. Muhammed'in peygamberliği sırasında gerçekleşmemiştir. Zira daha önce bu mucizelerin gösterildiği milletler, onları yalanladılar. Doğru yola gelmediler. Bu yüzden yokedildiler. Kökten yoketme ise, Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- ümmeti için takdir edilmemişti. Bu nedenle Allah onu somut mucizelerle göndermemişti. Zaten mucizeler daha önceki milletleri, korkutmak amacına yönelikti. Mucizeler gönderildiği zaman yalanlayan milletlerin helâk edileceği anlatılıyordu.

Yüce Allah, Hz.Peygamberi, insanların şerrinden korumuş ve onların kendisine bir zarar vermelerini engellemişti. Allah İsra mucizesinde insanları denemek için ona gerçek şeyler göstermişti. Hz.Peygamber bu olayı, daha önceki peygamberliklerde olduğu gibi, bir mucize olarak onlara sunmadı. Ayrıca onları cehennemin ortasında gördüğü Kur'an'da lanetlenmiş ağaçlar, zakkum ağacı ile korkuttu. Bu korkutması da azgınlıklarını arttırmaktan başka işe yaramadı. Öyleyse mucizeler ancak onların azgınlıklarını arttırırdı.

İşte bu konular anlatılırken Hz. Adem ile şeytanın kıssasına yer veriliyor. Burada yüce Allah'ın İblis'e salih kullarının dışında Ademoğulları'nı azdırması iznini verdiği belirtiliyor. Salih kullarını Allah, şeytanın etkisinden ve aldatmasından korumuştur deniyor. Bu kıssa ile insanı azgınlığa ve inkâra ileten ve ayetler üzerinde düşünmekten alıkoyan sapıklığın asıl nedenleri ortaya konuluyor.

Burada yüce Allah'ın insanlara verdiği nimetleri hatırlatılarak ve onların bu nimetleri şımarma ve inkâr ile karşıladıkları ifade edilerek, insanın vicdanı harekete geçirilmek isteniyor. İnsanların sadece sıkıntıya ve dara düştüklerinde Allah'ı hatırladıkları belirtiliyor. Denizde dara düştüklerinde O'na sığındıkları, onları karaya çıkardığında ise, O'na ibadetten kaçındıkları anlatılıyor. Halbuki Allah onları hem karada, hem denizde yakalama gücüne sahiptir! Yüce Allah insanları onurlandırmış ve pek çok yaratıklarından üstün kılmıştır. Buna rağmen insanlar, Allah'a şükretmiyor ve O'nun nimetlerini anmıyorlar.

Bu ders bir kıyamet sahnesi ile sona eriyor. O gün kendi elleriyle işledikleri-nin karşılığını göreceklerdir. Çünkü hiç kimse, kendi eliyle kazandığının dışında bir kurtuluş yoluna sahip değildir.

KAÇINILMAZ SONUN TASVİRİ

وَإِن مِّن قَرْيَةٍ إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ أَوْ مُعَذِّبُوهَا
عَذَابًا شَدِيدًا ۚ كَانَ ذَٰلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا ﴿٥٨﴾

58- Kıyamet gününden önce her şehri ya yıkacak ya da ağır azaba uğratacağız. Bu hüküm kitapta yazılıdır.

Allah'ın takdirine göre, kıyamet günü gelmeden önce yeryüzünde hayat izi kalmayacaktır. Bu belirlenen kıyamet gününden önce her canlı yokolacaktır. Aynı şekilde işlemiş oldukları günahlar yüzünden bazı şehir halkları da azap ile yokedileceklerdir. Bu Allah'ın bilgisinde değişmez bir gerçektir. Yüce Allah

şu anda olanları bildiği gibi, gelecekte olacak şeyleri de bilir. Çünkü Allah'ın bilgisi açısından olmuş ve olacak her şey aynıdır.

Daha önceleri peygamberlere somut mucizeler verilirdi. Amaç, peygamberlerin doğrulanmalarını sağlamak, yalanlamaları durumunda helâk edileceklerini belirterek sakındırmaktı. Ne var ki, bu mucizelere inanma yeteneğine sahip kimselerin dışında inanan olmadı. İnkârcılar ise, zamanlarındaki bu mucizeleri yalanlamışlardı. İşte bu nedenle son peygamber, bu mucizelerle desteklenmemişti:

وَمَا مَنَعَنَآ أَن نُّرْسِلَ بِٱلْـَٔايَـٰتِ إِلَّآ أَن كَذَّبَ بِهَا ٱلْأَوَّلُونَ ۚ وَءَاتَيْنَا ثَمُودَ ٱلنَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوا۟ بِهَا ۚ وَمَا نُرْسِلُ بِٱلْـَٔايَـٰتِ إِلَّا تَخْوِيفًا ﴿٥٩﴾

59- Bizi somut mucizeler ortaya koymaktan alıkoyan sebep, daha önceki milletlerin bu tür mucizeleri yalanlamaları (ve bu yüzden ağır azaba çarptırılmayı haketmeleridir) Semudoğulları'na açık mucize olarak deveyi verdik. Fakat ona karşı zalimce davrandılar. Biz somut mucizeleri sadece insanları korkutmak için ortaya koyarız.

İslâmın mucizesi Kur'an'dır. Kur'an hayat için eksiksiz bir sistem belirlemektedir. Kalbe, düşünceye hitap etmekte ve bozulmamış fıtratın ihtiyaçlarına cevap vermektedir. Birbirini izleyen kuşakların kıyamet gününe kadar okuyup iman etmeleri için bu kitap apaçıktır. Maddi mucizelere gelince, bunlar sadece insanlığın bir kuşağına hitap ederler. Ve sadece bu kuşağın olaya şahit olanlarıyla sınırlı kalır.

Bununla beraber bu mucizeleri görenlerin çoğu, onlara iman etmemişlerdir. Konumuzun içinden Semud kavmi bu olaya örnek gösterilmektedir. Semud kavmi kendi istekleri ve açık tebliğleri sonucu kendilerine dişi devenin mucize olarak gönderildiği toplumdur. Bu mucizeyle onlar kendilerine zulmettiler. Ve kendi kendilerini felâketin kucağına attılar. Böylece Allah'ın mucizeyi inkâr edenleri yoketmeye ilişkin sözü de doğrulanmış oldu. Mucizeler, uyarmak ve korkutmak içindir. Bunların gelişinden sonra ihtilaf edenlerin yokedilecekleri kesindir.

İnsanlığın bu deneyimleri, son peygamberliğin mucizesiz gönderilmesini gerektirmiştir. Çünkü bu peygamberlik, sadece onunla muhatap olan bir neslin değil, gelecekteki tüm kuşakların peygamberliğiydi. Ayrıca bu, insanlığın olgunluğa eriştiği sırada gönderilen peygamberliğiydi. Kuşak-kuşak insanlığın tüm duygularına hitap ediyordu. İnsanın temel özelliği olan ve bu nedenle Allah'ın onu pek çok yaratıklarından üstün kıldığı kavrayışına ve anlayışına değer veriyordu.

Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- eliyle gerçekleşen İsra ve Miraç gibi olağanüstü olaylara gelince, bunlar peygamberliği doğrulayan mucizeler olarak ele alınmamıştır. Sadece insanların denenmesi ve sınanmasına yöneliktir.

وَإِذْ قُلْنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِٱلنَّاسِ ۚ وَمَا

وَإِذْ قُلْنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِالنَّاسِ ۚ وَمَا جَعَلْنَا الرُّؤْيَا الَّتِي أَرَيْنَاكَ إِلَّا فِتْنَةً لِّلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْآنِ ۚ وَنُخَوِّفُهُمْ ۖ فَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا طُغْيَانًا كَبِيرًا ﴿٦٠﴾

60- Ey Muhammed, hani sana "Rabbin insanları (Mekkeli müşrikleri) kuşatma altına aldı" dedik. (O gece) sana gösterdiğimiz görüntüleri ve Kur'an'da adı geçen lanetlenmiş ağacı da sırf insanlara bir sınav konusu olsun diye ortaya koyduk. Onları korkutuyoruz ama bu korkutmalarımız azgınlıklarını arttırmaktan başka bir işe yaramıyor.

İsra olayından sonra peyambere iman edenlerin bir kısmı dinden dönmüştü. Bir kesim ise dininde direnmiş ve inancını arttırmıştı. İşte bu nedenle yüce Allah'ın kuluna bu gecede gösterdiği rüya (insanlar için bir deneme) olmuştu. İmanları için bir sınav niteliğindeydi. Yüce Allah'ın insanları kuşatma altına alışına gelince bu Allah'ın peygamberine zafer vadetmesi ve kendisini onların saldırılarından koruması anlamına geliyordu.

Peygamber, Allah'ın kendisine verdiği bu sözü onlara bildirmiş ve kendisine gösterilen apaçık gerçekleri onlara anlatmıştı. Gördüğü gerçeklerden biri de Allah'ın yalanlayıcıları korkutmak amacıyla sözkonusu yaptığı zakkum ağacı idi. Onlar bu haberi yalanlamışlar ve hatta Ebu Cehil: "Bize hurma ve kaymak getirin. Sonra bunları bir ondan, bir bundan yiyerek zıkkımlanın! Bize göre zakkum bundan başka bir şey değildir!" diye alay etmişti.

Eğer somut mucizeler ve peygamberlerin eliyle gerçekleşen harika olaylar önceki peygamberliklerde olduğu gibi Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- peygamberliğinin de işareti olsaydı acaba bu toplumun durumu ne olurdu? Bu toplum İsra mucizesini ve zakkum ağacıyla tehdit edilişini hiçe saymış ve bu girişimler onların azgınlığını daha da arttırmaktan başka bir şeye yaramamıştı?

Yüce Allah onları katından göndereceği bir azap ile yoketmeyi istemediğinden onlara harika bir mucize göndermemişti. Zira Allah'ın iradesi mucizeleri yalanlayanları yoketmeyi gerektirmiştir. Kureyş'e gelince onlara zaman tanımı Hz. Nuh, Hz. Hud, Hz. Salih, Hz. Lut ve Hz. Şuayb'ın toplumları gibi onları hemen cezalandırmayı dilememiştir. Bu sırada peygambere karşı çıkanların bir kısmı daha sonra iman etmiş ve İslâm ordusunda seçkin askerler olmuşlardı. Ayrıca gerçek mü'minlerin arasına girenleri de vardır.

İslâmın mucizesi olan Kur'an, Hz. Muhammed'in bulunduğu -salât ve selâm üzerine olsun- kuşağının açık kitabı olduğu gibi, ondan sonraki nesillerin de apaçık kitabıydı. Peygamber zamanına ve arkadaşlarına ulaşmamış pek çok kimseler O'na iman ettiler. Ya Kur'an okuyarak veya Kur'an okuyan birine arkadaş olarak. Kur'an tüm nesiller için apaçık bir kitap olmaya devam edecektir. Henüz gayb aleminin derinliklerinde bulunan insanlar gelip onunla yollarını bulacaklardır ve onlardan öyleleri çıkabilir ki, bunların imanları daha sağlam, amelleri daha düzgün olabilir. Kendisinden önceki pek çok müslümandan daha fazla İslâma itaat edebilir...

YÜCELER ALEMİNDEN MESAJLAR

Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- gördüğü gerçekler ve orada gezip gördüğü alemler ve şeytanlara uyanların gıda maddesini oluşturan lânetli ağacın gölgesinde mel'un şeytanın sahnesi yeralıyor. Burada İblis sapıkları aldatacağına ilişkin tehditler savurmakta, kendi kendine söz vermektedir:

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِـَٔادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ
قَالَ ءَأَسْجُدُ لِمَنْ خَلَقْتَ طِينًا ﴿٦١﴾ قَالَ أَرَءَيْتَكَ هَٰذَا ٱلَّذِى
كَرَّمْتَ عَلَىَّ لَئِنْ أَخَّرْتَنِ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ لَأَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُۥٓ
إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٢﴾ قَالَ ٱذْهَبْ فَمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ فَإِنَّ جَهَنَّمَ
جَزَآؤُكُمْ جَزَآءً مَّوْفُورًا ﴿٦٣﴾ وَٱسْتَفْزِزْ مَنِ ٱسْتَطَعْتَ
مِنْهُم بِصَوْتِكَ وَأَجْلِبْ عَلَيْهِم بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ وَشَارِكْهُمْ
فِى ٱلْأَمْوَٰلِ وَٱلْأَوْلَٰدِ وَعِدْهُمْ ۚ وَمَا يَعِدُهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ
إِلَّا غُرُورًا ﴿٦٤﴾ إِنَّ عِبَادِى لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَٰنٌ ۚ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ وَكِيلًا ﴿٦٥﴾

61- Hani meleklere "Adem'e secde ediniz" dedik. Hepsi secde etti, yalnız İblis emrimize karşı geldi ve "Ben çamurdan yarattığın bir canlıya hiç secde eder miyim" dedi.

62- İblis dedi ki; "Benden üstün tuttuğun şu canlıyı görüyor musun? Eğer bana kıyamet gününe kadar mühlet verirsen, onun soyunu, pek az bir bölümü dışında, avucumun içine alıp mahvederim.

63- Allah dedi ki: "Defol git. Onun soyundan kim sana uyarsa onlarla senin ortak ve yeterli cezanız cehennemdir.

64- Gücünün yettiklerini sesinle ayartıp siperlerinden çıkar, atlılarını ve piyadelerini nara attırarak, üzerlerine çullandır, mallarına ve evlâtlarına ortak ol, onlara çeşitli vaadler yap, şeytanın insanlara yaptığı vaadler aldatmacadan başka bir şey değildir.

65- Benim gerçek kullarıma gelince, senin onlar üzerinde hiçbir nüfuzun yoktur. Allah, onlar için yeterli koruyucudur.

Burada sapıkların aldatılmasına sebep olan asıl nedenler ortaya konmaktadır. Bu sahnenin burada sunuluşuyla insanlar, sapıklığın nedenlerini gördükten sonra ondan sakınmaları gerektiğini belirtiliyor. Bu sahneyle onlar kendilerinin ve atalarının baş düşmanı olan şeytanın sapıklıkla kendilerini tehdit ettiğini ve bu tavrının öteden beri süregelen ısrarından kaynaklandığını görüyorlar:

"Hani meleklere "Adem'e secde ediniz" dedik, hepsi secde etti, yalnız İblis emrimize karşı geldi ve "Ben çamurdan yarattığın bir canlıya hiç secde eder miyim dedi."

İblis'in Hz. Adem'i kıskanması, Adem'in çamurdan olan bedenini sözkonusu edip, Allah'ın bu çamura soluk üflemesini gözardı etmesine neden olmaktadır!

İblis, bu yaratığın zayıflığını ve saptırılmaya müsait olduğunu ileri sürerek utanmadan diyor ki:

"Benden üstün tuttuğun şu canlıyı görmüyor musun?"

Katında benden üstün gördüğün şu yaratığı görüyor musun?

"Eğer bana kıyamet gününe kadar süre tanırsan, onun soyunu pek az bir kesimi dışında, avucumun içine alıp mahvederim."

Onlara egemen olurum. Onları kuşatırım. Dizginlerini elime alırım. Onlara avucumun içindeymiş gibi hükmederim.

İblis, insanın kötülüğe ve sapıklığa karşı eğilimi olduğu gibi iyiliğe ve doğru yola da eğilimi olduğunu görmezlikten geliyor. Allah'a bağlılığı devam ettiği sürece hep yükseldiğini, yüceldiğini, kötülük ve sapıklıktan kendisini koruduğunu hesaba katmıyor. Bu yaratığın en belirgin özelliğinin bu olduğunu anlamıyor. Halbuki insan bu iradesi ile tekdüze bir yeteneği bulunan, bu nedenle bir yoldan başkasına giremeyen, girdiği yolda iradesiz olarak ilerleyen yaratıklardan çok ileri geçmektedir. Bu olağanüstü yaratığın sırrı "irade"dir.

Allah'ın iradesi bu kötülük ve sapıklık elçisine dizgini vermeyi diliyor ki, insanoğluna ne yapacaksa yapsın diye.

"Allah dedi ki: Defol git. Onun soyundan kim sana uyarsa onlarla senin ortak ve yeterli cezanız cehennemdir."

"Git ne hünerin varsa göster. Git, onları azdırmana izin verildi. Onlar akıl ve irade ile donatılmışlardır. Sana hem uyabilirler, hem de uymayabilirler. "Onun soyundan kim sana uyarsa" içindeki sapıklık yeteneği doğruyolu bulma yeteneğine üstün gelir. Rahmanın çağrısını bırakıp, şeytanın çağrısına uyar, Allah'ın evrendeki mucizelerinden, gönderilen peygamberlerinden ve ayetlerinden habersiz kalırsa ?**"Onlarla senin ortak cezanız cehennemdir."** Senin ve sana uyanların cezası budur. Bu **"yeterli bir cezadır."**

"Gücünün yettiklerini sesinle ayartıp siperlerinden çıkar, atlılarını ve piyadelerini onların üzerine sal."

Bunlar saptırma ve kuşatmanın, kalplere, akıllara ve duygulara egemen olma yöntemlerinin canlandırılmasıdır. Bu büyük bir savaş meydanıdır. Burada bağırtılar, atlılar, piyadeler, savaşların ve meydan okuyuşların metoduna uygun olarak kullanılmaktadır. Burada ses, düşmanın sabrını taşırmak ve onları sağlam kalelerinden dışarı çıkarmak için kullanılıyor. Veya kurulmuş olan tuzağa, planlanmış olan taktiğe ulaşmaları için onlara bir süre tanınıyor. Tahrike kapılıp ortaya çıktıklarında atlılar onları yakalıyor ve piyadeler etrafını kuşatıyor!

"Mallarına ve çocuklarına ortak ol."

Bu ortaklık cahiliyenin putperest kuruntularında şekillenmektedir. Çünkü

onlar sahte ilahlarına yani şeytana mallarından bir pay ayırıyorlardı, yine çocuklarından veya kölelerinden bu ilahlara yani şeytan adına adaklarda bulunuyorlardı. Lat'ın kulu, Menat'ın kulu gibi. Bazan da "Abdulharis" (şeytanın kulu) isminde olduğu gibi çocuklarını şeytana adarlardı!

Şeytanın bu ortaklığı haram yoldan elde edilen mal veya haksız yerde kullanılan veya günah uğruna harcanan para gayri meşru yoldan edinilen her çocuk da İblis'in ortaklığının simgesidir. Bunlarda şeytanın ortaklığı vardır.

Bu ifade de, şeytan ile izleyicileri arasında hayatın temel iki daynağı olan mallar ile çocukları kapsayan bir ortaklık sözleşmesini tasvir etmektedir.

İblis vasıtaların hepsini kullanma iznini almıştır. Aldatıcı, kandırıcı sözler vermesi de bunlar arasındadır.

"Onlara çeşitli vaadlerde bulun. Şeytanın insanlara verdiği vaadler aldatmacadan başka bir şey değildir."

Cezadan ve kısastan kurtulma vaadi, haram yollarla zengin olma vaadi, haram yollar ve çirkin yöntemlerle üstün gelme ve başarıya ulaşma vaadi gibi...

Herhalde şeytanın verdiği sözler içinde en aldatıcı olanı günah ve hatadan sonra bağışlanacağına ilişkin sözdür. Doğrudan ve açık yolla kandırılması mümkün olmayan pek çok kalbi, şeytan bu yolla çok rahat avlayabilmektedir. Bu sağlam dirençli insanlara yumuşak biçimde yaklaşır, onlara günahları güzel gösterir, ilahi rahmetin genişliğini ve ilahi af ve bağışlamanın kapsayıcılığını telkin edip günaha sürükler.

Git, sana eğilim duyanları aldatabilmen için sana izin verilmişti. Fakat bir de kendilerine hiçbir şey yapamayacağın kimseler vardır. Zira onların sığındıkları kaleleri vardır. Bu kaleleri kendilerini, senden, atlılarından ve piyadelerinden korur!

"Benim gerçek kullarıma gelince, senin onlar üzerinde hiçbir nüfuzun yoktur. Allah onlar için yeterli koruyucudur."

Kalp Allah'a bağlandığında, ibadet ile O'na yöneldiğinde kopmayan sağlam kulpa yapıştığında, ruhunda yüce soluk harekete geçerek aydınlanıp, parladığında... Artık Allah'a bağlı bu kalbin ve iman nuru ile aydınlanmış bu ruhun üzerinde şeytanın bir tesiri olamaz.

"Rabbin onlar için yeterli vekildir."

Korur, yardım eder ve şeytanın hilelerini boşa çıkarır.

Şeytan yola koyulup verdiği sözleri yerine getirmeye kullarını emri altına almaya çalışır. Fakat buna rağmen Rahmanın kullarına dokunamaz. Zira şeytanın onlar üzerinde hiçbir tesiri yoktur.

NANKÖR İNSAN

İşte şeytanın insanlar için planladığı kötülükler ve eziyetler bunlar. Buna rağmen bazı insanlar bu şeytana uyarlar. Ona kulak verirler. Allah'ın çağrısına ve doğru yoluna kulak asmazlar. Halbuki Allah onlara merhamet eder, yardım eder, doğru yolu gösterir, yaşayışlarını kolaylaştırır, kendilerini sıkıntı ve üzün-

tüden kurtarır. Zorlu ve sıkıntılı durumlarda onların çağrısına karşılık verir... Buna rağmen bakarsın ki, onlar yüz çeviriyorlar ve inkâra kalkışıyorlar.

رَبُّكُمُ الَّذِي يُزْجِي لَكُمُ الْفُلْكَ
فِي الْبَحْرِ لِتَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِ إِنَّهُ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴿٦٦﴾
وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَن تَدْعُونَ إِلَّا إِيَّاهُ فَلَمَّا نَجَّاكُمْ
إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ وَكَانَ الْإِنسَانُ كَفُورًا ﴿٦٧﴾

66- Rabbinizin size sunduğu nimetleri arayasınız diye gemileri denizde yüzdüren O'dur. Hiç şüphesiz O, size karşı pek merhametlidir.
67- Eğer denizde başınıza bir bela gelirse, Allah dışında imdada çağırdığınız ilahlar ortalıkta görünmez olur. Allah sizi kurtarıp karaya çıkarınca O'na sırt çevirirsiniz. İnsan gerçekten son derece nankördür.

Konunun akışı içinde sergilenen bu sahne, denizdeki gemi sahnesi sıkıntı ve zor anlarının bir örneğidir. Böyle bir ortamda Allah'ın elini hissetmek daha kolay ve daha etkilidir. Denizin ortasında bir odun ya da maden parçasının dalgalar ve akıntılar tarafından kuşatılmasının manzarası insanların Allah'ın kudret eli üzerindeki bu noktaya can havliyle sarılışı manzarası!

Yüreğin ta derinliklerinde hissedilen gemideki her sarsılışın, her titreyişin korku ve dolu kalpler tarafından algılanan bir manzaradır bu. Geminin küçük veya büyük olması, durumu değiştirmez. Bu gemi Transatlantik dahi olsa bazı durumlarda denizin dev dalgaları karşısında rüzgârın önündeki tüy gibi çaresiz kalırlar! Bu ifade ürpertici bir şekilde kalplere dokunmaktadır. Bu ifadeyle denizdeki gemilerin Allah'ın eliyle hareket ettiği, O'nun nimetlerinden yararlanmaları için çalıştıkları insanlara hissettirmektedir.

"Hiç şüphesiz O size karşı pek merhametlidir."

Rahmet burada, buna benzer durumlarda kalplerin en çok hissedip, ihtiyaç duyduğu bir olgudur.

Sonra bu huzur ve rahat ortamı korku ve sıkıntıyla dolu bir hale dönüşmektedir. Bu sırada dalgalar arasında yuvarlanan geminin yolcuları Allah'ın dışındaki her gücü, her dayanağı ve her kurtarıcıyı unutuyorlar. Bu tehlike anında sadece O'na yöneliyorlar. O'ndan başka kimseye yalvarmıyorlar:

"Allah dışında imdada çağırdığınız ilahlar ortalıkta görünmez."

Fakat insan bildiğimiz insandır. Sıkıntılardan kurtulup, ayakları yere basınca, yerin sertliğini hissedince hemen sıkıntı zamanını unutur. Allah'ı da unutur. İstek ve arzular başına üşüşmeye, ihtiraslar kendisini çember içine almaya, tehlikenin temizlediği fıtratını tekrar örtmeye çalışırlar:

"Allah sizi kurtarıp, karaya çıkarınca, O'na sırt çevirirsiniz. İnsan gerçekten son derece nankördür."

Kalbini Allah'a bağlayıp aydınlatan ve parlatanlar hariç.

Burada konunun akışı içinde ele alınan daha önceki deniz tehlikesinin tasviri ve bu tehlikenin karada da kendilerini bulabileceğini veya tekrar denizde böyle bir tehlikeyle karşılaşabileceği hatırlatılıp, tasvir edilmesiyle muhatapların vicdanları ve duyguları harekete geçirilmek isteniyor. Gerçek güvenin ve emniyetin ne denizde ne de karada, ne coşkun dalgalar ve fırtına şeklinde esen rüzgârda, ne de sağlam sığınaklarda ve konforlu evlerde olduğunu, gerçek güven ve rahatın Allah'ın koruması ve himayesi altında gerçekleşebileceğini hissettirmek içindir.

أَفَأَمِنتُمْ أَن يَخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ الْبَرِّ أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ
لَا تَجِدُوا لَكُمْ وَكِيلًا ﴿٦٨﴾ أَمْ أَمِنتُمْ أَن يُعِيدَكُمْ فِيهِ تَارَةً أُخْرَىٰ
فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِّنَ الرِّيحِ فَيُغْرِقَكُم بِمَا كَفَرْتُمْ
ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ عَلَيْنَا بِهِ تَبِيعًا ﴿٦٩﴾

68- Allah'ın sizi karadayken yerin dibine geçirmeyeceğinden ya da üzerinize taş yağdırmayacağından emin misiniz ki, bu olayların arkasından bir koruyucu bulamazsınız.
69- Ya da Allah'ın sizi tekrar denize döndürüp üzerinize şiddetli bir kasırga estirmek suretiyle kâfirliğinizden ötürü sizi boğmayacağından emin misiniz ki, böyle bir olay üzerine bizden tazminatınızı isteyebilecek birini bulamazsınız.

İnsanlık her an ve her yerde Allah'ın kontrolü altındadır. Onlar denizde Allah'ın kontrolünde oldukları gibi, karada da O'nun kontrolündedirler. Dolayısıyla insan nasıl güven içinde olduğunu hissedebilir. Onlar Allah'ın depremler ve volkanik patlamalarla, yahutta Allah'ın kudretine boyun eğen başka sebeplerle yerin dibine geçirilmekten nasıl emin olabilirler? Onlar üzerlerine volkanlardan fışkıran bir dağ patlamasına yakalanıp kaynar sular, çamurlar ve taşlarla yakılmaktan nasıl emin olabilirler? Böyle bir durumda onlar Allah'dan başka kendilerini koruyacak ve bu felâketi başlarından savacak hiç kimse bulamazlar, yokolup giderler.

Yahut onlar tekrar denize döndüklerinde Allah'ın üzerlerine büyük bir fırtına göndermesinden tayfalarını yokedip, gemilerini parçalamasından küfürleri ve yüz çevirmeleri nedeniyle orada boğdurmasından nasıl emin olabilirler? Bu durumda onların peşine kim takılabilir ve onları boğulmaktan kurtarabilir?

İyi bilelim ki, bu insanları Rabblerine karşı nankör yapan ve O'ndan yüz çevirten sonra da O'nun yakalayıp cezalandırmasından emin kılan gafletin ve nankörlüğün ta kendisidir. Halbuki onlar dara düştüklerinde sadece ona yönelirler. Kurtulduktan sonra ise, O'nu unuturlar. Sanki Allah'ın onları yakalayabilecek tek fırsatı budur, bundan başka Allah onları kıskıvrak yakalayamaz!..

İNSANA SUNULAN İKRAM

Yüce Allah insan denen şu yaratığı, yarattığı pek çok varlıktan üstün kılmıştır. Bünyesi ve bedeni itibariyle onu onurlu bir şekilde yaratmıştır. Onun fit-

ratında çamur ile ilahi soluğu birleştirmiştir. Böylece insanın bünyesinde yer ile gök biraraya gelmiştir!..

Yine yüce Allah insanın fıtratına yerleştirdiği yeteneklerde de onu şereflendirmiştir. İnsan bu yetenekleri ile yeryüzünde değişiklik yapabilir, yer değiştirebilir, inşa faaliyetlerine girebilir, üretimle uğraşabilir, birtakım şeyleri birleştirirken, bazılarını çözümleyebilir. Böylece hayat için takdir edilen olgunluk derecesine ulaşabilir.

Allah insana yerdeki doğal kuvvetleri emrine vererek ve bunu gezegenlerdeki ve yıldızlardaki doğal güçlerin desteğiyle genişletmek suretiyle de ona ikramda bulunmuştur.

Bütün bir kâinatın koca ihtişamıyla onu karşılamasıyla da onu şereflendirmiştir. Bütün meleklerin karşısında secdeye kapandığı bu toplantı esnasında yüce yaratıcı olan Allah bu insana ikramda bulunduğunu ilan etmektedir.

Allah'ın bu ikramını, yücelerin yücesinden yeryüzüne gönderilmiş, sonsuza dek kalacak olan kitabı Kur'an'da, insanın bu onurlandırılışının tümüyle yeralması da onun için ayrıca bir şereftir.

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِيٓ ءَادَمَ وَحَمَلْنَٰهُمْ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ وَرَزَقْنَٰهُم
مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَفَضَّلْنَٰهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا ۝٧٠

70- Biz Ademoğulları'nı gerçekten çeşitli ayrıcalıklarla donattık. Onlara karada ve denizde taşıtlar sağladık, kendilerine temiz besin maddeleri bağışladık, onları yarattığımız diğer canlıların çoğundan üstün kıldık."

"Onlara karada ve denizde taşıtlar sağladık."

Karada ve denizde taşıtların sağlanması yasaların hizmete verilmesi ve onların insan hayatının yapısına ve bünyesine yerleştirilen yeteneklere uygun düşecek biçimde ayarlanmasıdır. Eğer bu yasalar insanın yapısına uygun şekilde ayarlanmasaydı, insan hayatı sözkonusu olamazdı. Çünkü insanın hayatı karada ve denizdeki doğal etkenlere oranla çok zayıf ve cılız kalmaktadır. Fakat insan orada yaşayacak güç ile donatılmıştır. Burada onu rahat kullanmasını sağlayacak yetenekler kendisine verilmiştir. Bütün bunlar, Allah'ın nimetleridir.

"Kendilerine temiz besin maddeleri bağışladık."

İnsanlar Allah'ın kendisine vermiş olduğu güzel rızıkları zamanla alışkanlık oluşturduğu için unutur. Bu güzelim nimetlerin değerini bilmez. Ancak bunlardan mahrum kaldığında onların değerini anlar. Bu sırada istifade ettiği nimetlerin değerini takdir eder. Fakat yine de tekrar eski haline döner ve unutur gider. İşte güneş, işte hava, işte su, işte sağlık, işte hareket edebilme gücü, işte duyu organları, işte akıl, işte yediğimiz-içtiğimiz ve gördüğümüz şu nimetler... İşte emrimize verilmiş olan şu uçsuz bucaksız kâinat ve içindeki sınırsız güzellikler...

"Onları yarattığımız diğer canlıların çoğundan üstün kıldık."

Bu uçsuz, bucaksız yeryüzündeki hakimiyeti O'na vererek O'nu buraya halife kılarak, kendisini üstün kıldık. Ayrıca Allah'ın mülkünde şu yaratıklar arasında onu en üst düzeye çıkaran fıtratına yerleştirilmiş yeteneklerle donatmak suretiyle de insana lütufta bulunduk.

HESAP GÜNÜ

Yüce Allah'ın ikramlarından biri de insanın kendi kendisini idare edebilmesidir. Niyetinin ve yaptıklarının sonuçlarına katlanmasıdır. İşte insanı insan yapan yegâne özellik budur. Yöneliş özgürlüğü ve kişisel sorumluluk. İşte insan bu dünyada bu özelliğinden dolayı halifelik görevine getirilmiştir. Dolayısıyla yönelişinin ve çalışmasının karşılığını hesap gününde görmesi adaletin gereğidir.

يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍۭ بِإِمَامِهِمْ ۖ فَمَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُۥ بِيَمِينِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَقْرَءُونَ كِتَٰبَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٧١﴾ وَمَن كَانَ فِى هَٰذِهِۦٓ أَعْمَىٰ فَهُوَ فِى ٱلْءَاخِرَةِ أَعْمَىٰ وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٧٢﴾

71- Biz o gün bütün insan gruplarını önderleri ile birlikte huzurumuza çağırırız. Kimlere amel defterleri sağ taraftan verilirse, onlar defterlerini sevine sevine okurlar. Onlara kıl kadar haksızlık edilmez.
72- Bu dünyada gerçekler karşısında kör olan kimse ahirette de kör, doğru yoldan sapmışlık oranı da daha büyük olur.

Bu sahne bütün yaratıkların toplandığı günü canlandırmaktadır. Burada her topluluk kendi adıyla işlemiş oldukları **"yolun"** adıyla çağrılmaktadır. Veya kendisine uymuş oldukları peygamberin adıyla yahutta dünya hayatında lider olarak gördükleri önderlerinin adıyla çağrılmaktadır. Çağrılıyor ki, dünyada yaptıklarının yazılı belgesi kitap teslim edilsin ve ahiret yurdundaki cezaları kendilerine bildirilsin... Orada kimin amel defteri sağ taraftan verilirse, o bu kitabıyla sevinir, onu okur ve okutur. Mükafatı da eksiksiz biçimde verilir. İsterse bir hurma çekirdeğinin ortasındaki çizgi kadar olsun! Dünyada doğru yolun kanıtlarını görmeyenler, ahirette de iyilik yolunu görmeyeceklerdir. Daha da sapık olacaklardır. Cezaları ise bellidir. Fakat ayetlerin akışı bu korkunç kalabalığın canlandırıldığı sahnede insanların halini tasvir ediyor. Kör bir adam yolunu şaşırmış, yürümeye çabalıyor. Kendisine yol gösterecek kılavuz bulamıyor. Yolunu bulabilmesi için başka bir imkânı da yok. Bu kör adam bu şekilde tasvir edildikten sonra öylece bırakılıyor. Onun hakkında kesin bir hüküm verilmiyor. Zira böyle korkunç ve zorlu bir ortamda körlük ve sapıklık sahnesi zaten başlı başına dehşet verici ve kalpleri ürperten bir cezadır!

PEYGAMBERİN KİŞİLİĞİ

İsra suresinin bu son bölümü surenin ana eksenini oluşturan konu üzerinde duruyor. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- kişiliği, toplumunun kendisine karşı takındığı tavır, peygamberin getirdiği Kur'an ve bu Kur'an'ın özellikleri.

Bu bölümde, müşrikler peygamberimizi, Allah'ın indirdiği bazı şeylerden

vazgeçirmek için girişikleri çalışmalarına işaret ederek başlıyor. Onların, peygamberi Mekke'den çıkarmak istemeleri ve Allah onu müşriklerin tuzaklarından ve saldırılarından koruması ele alınıyor. Çünkü yüce Allah daha önce onlara zaman vermeyi ve önceki milletler gibi onları yokedici azap ile cezalandırmamayı takdir etmiştir. Eğer onlar peygamberi yurdundan kovmuş olsalardı, yüce Allah'ın peygamberlerini sürgün eden toplumlara karşı değişmeyen yasasına uygun olarak yokedilirlerdi.

İşte bu nedenle Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- yoluna devam etmekle emrolunuyor. Rabbine namaz kılması, O'nun gönderdiği Kur'an'ı okuması, Allah'a niyazda bulunup kendisini, girdiği yere doğrulukla girmeyi, çıktığı yerden doğrulukla çıkmayı ve kendi katından destekleyici bir güç vermesi için dua etmesi isteniyor. Hakkın gelişini ve batılın yokoluşunu ilan etmesi emrediliyor. İşte bu Allah'a bağlılık, O'nu müşriklerin oyunlarına karşı kendisini koruyan zaferi ve egemenliği garanti eden silahıdır.

Sonra Kur'an'ın görevi açıklanıyor. O kendisine iman edenlere bir şifa ve rahmettir. Yalanlayanlar için ise bir azap ve cezadır. Kâfirler dünyada bu Kur'an'dan rahatsız olup işkence çektikleri gibi, ahirette de bu nedenle azaba uğrayacaklardır.

Rahmet ve azaptan söz edilmişken konunun akışı içinde bir de insanların rahmet ve azap durumlarındaki sıfatlarına değiniliyor. Nimet içinde insan şımarır ve yüz çevirir. Cezaya çarptırıldığında ise, ümitsizlik, çaresizlik içinde bocalayıp durur. Buna ilave olarak gizli bir tehdit yeralıyor. Her insana kendi karakterine uygun iş yapması için özgürlük veriliyor ki, ahirette cezasını çeksin.

Müşriklerin ruh hakkında peygambere soru sormaları nedeniyle insanın bilgisinin az ve yetersiz olduğu belirtiliyor. Ruh yalnız Allah'ın bilebileceği gayb konularından biridir. Onu kavramak insan gücünün sınırları içinde değildir... Kesin bilgi yüce Allah'ın peygamberine gönderdiği vahydir. Bu vahiyde onun kendi lütfundandır. Eğer o dileseydi böyle bir lütufta bulunmayabilir ve kimse de O'na hesap soramazdı. Fakat O rahmetinin ve lütfunun gereği olarak peygamberine bu vahyi indirmiştir.

Daha sonra başlı başına mucize olan Kur'an'ın bir benzerini tüm insanlar ve cinler biraraya gelseler ve bu konuda yardımlaşsalar dahi yapamazlar deniyor. Yüce Allah'ın Kur'an'ı her akla ve her kalbe hitap edebilmesi için çeşitli doğru yol belgeleriyle donattığı ve çeşitli özellikleri belirtiliyor... İşte bu özellikleri taşıyan Kur'an dahi Kureyş kâfirlerine yetmiyor,peygambere başvuruyorlar, basit maddi mucizeler istiyorlar. İstiyorlar ki, Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- yerden kaynaklar çıkarsın veya kendisinin som altından bir evi olsun. Ayrıca da ha da inatlaşarak insanın özelliklerinden olmayan birtakım şeyler istiyorlar. Peygamberin onların gözleri önünde göğe çıkmasını oradan okuyabilecekleri somut bir kitap getirmesini veya gökten bir azap gönderip kendilerini yoketmesini istiyorlar. İnkârlarında ve inatlarında daha da ileri giderek Allah'ı ve melekleri getirip karşılarına koymasını teklif ediyorlar!

Surenin akışı içinde kıyamet sahnelerinden biri daha sunuluyor. Burada müşriklerin bu inatlarının ve ahireti yalanlamalarının cezası olarak kendilerini bekleyen akibeti tasvir ediliyor. Çürüdükten ve kemik haline geldikten sonra dirilişi inkâr etmelerinin cezası sergileniyor.

Onların inatçılığına dayanan teklifleri hafife alınıyor. Ve deniyor ki: Eğer onlar Allah'ın rahmetinin bekçileri dahi olsalar beşeri olan cimrilikleri yakalarını bırakmaz. Bitmez-tükenmez hazinelerin eriyeceği korkusuyla cimrilik yaparlar! Bununla beraber onlar isteklerinde ve tekliflerinde hiçbir sınır tanımazlar.

Onların birtakım mucizeler istemeleri konu edilirken, Hz. Musa'nın gösterdiği bazı mucizelere değiniyor. Firavun ve kavmi bu mucizeleri yalanlamış. Bilindiği gibi yüce Allah yalanlayanları yoketmeye ilişkin yasası uyarınca da yokedilmişlerdi.

Bu Kur'an'a gelince O, sürekli ve gerçek bir mucizedir. Kur'an milletin ihtiyaçlarına uygun olarak bölümler halinde indirilmişti. Toplumu hazırlıyor ve eğitiyordu. Daha önceki milletlerin hem iman hem de ilim sahibi olanları Kur'an'ın gerçek olduğunu anlıyor ona boyun eğiyor ve bağlanıyorlardı. Ona iman edip teslim oluyorlardı.

Sure, Peygamberi -salât ve selâm üzerine olsun- yalnız Allah'a kulluk yapmaya, O'nu noksan sıfatlardan uzak görmeye ve kendisine övgüde bulunmaya teşvik eden bir direktif ile sona eriyor. Nitekim sure, Allah'ı noksan sıfatlardan arındırmak ve O'nu tenzih etmekle başlamıştı.

TASARLANAN OYUNLAR

وَإِنْ كَادُوا لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ لِتَفْتَرِيَ عَلَيْنَا غَيْرَهُ
وَإِذًا لَاتَّخَذُوكَ خَلِيلًا ﴿٧٣﴾ وَلَوْلَا أَنْ ثَبَّتْنَاكَ لَقَدْ كِدْتَ
تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا ﴿٧٤﴾ إِذًا لَأَذَقْنَاكَ ضِعْفَ الْحَيَاةِ
وَضِعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا ﴿٧٥﴾
وَإِنْ كَادُوا لَيَسْتَفِزُّونَكَ مِنَ الْأَرْضِ لِيُخْرِجُوكَ مِنْهَا
وَإِذًا لَا يَلْبَثُونَ خِلَافَكَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٧٦﴾ سُنَّةَ مَنْ قَدْ أَرْسَلْنَا
قَبْلَكَ مِنْ رُسُلِنَا وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحْوِيلًا ﴿٧٧﴾

73- Ey Muhammed, müşrikler az kalsın seni, indirdiğimiz vahiyden ayırıp adımıza başka sözler uydurmanı sağlıyorlardı, eğer bunu başarabilselerdi, seni dost edineceklerdi.

74- Eğer sana direnme gücü vermeseydik, azıcık onlara yanaşmak üzereydin.

75- Eğer onlara yanaşsaydın sana dünya hayatının ve ölüm ötesinin azabını katlayarak tattırırdık da bize karşı kendine yardım edebilecek hiç

kimse bulamazdın.
76- Gerçi müşrikler seni tedirgin ederek, bıktırarak Mekke'den çıkarmak amacındadırlar, ama o takdirde senden sonra orada ancak kısa bir süre kalabilirler.
77- Senden önce gönderdiğimiz peygamberlere ilişkin değişmez yasamız bu yolda işleyegelmiştir. Bizim yasamızın değiştiğini göremezsin.

Burada müşriklerin Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- karşı hazırladıkları oyunlar dile getiriliyor. Bu oyunların ilki onların peygamberimizi Allah'ın kendisine vahyettiği gerçeklerden saptırıp, O'nun adına iftirada bulunmasını sağlamaktı. Halbuki Peygamber doğru sözlü ve güvenilir bir kimseydi.

Onlar çeşitli metodlar deneyerek bu amaçlarına varmak istediler... bu tekliflerden biri **"Sen bizim ve atalarımızın bağlı bulundukları ilahları eleştirme, biz de senin ilahına kulluk yapalım."**

Bu tekliflerden biri de bazılarının: **"Allah nasıl Kâbe'yi kutsal saymışsa, sen de bizim yurdumuzu kutsal sayarsan sana uyarız"** demeleridir.

Bu tekliflerden biri de: **"Onlardan bazılarının fakirlerin katıldığı oturumdan ayrılarak kendilerine bir oturum ayırmasını istemeleridir...**

Ayeti kerimeler, detaylara girmeden bu girişimlere değiniyor. Yüce Allah'ın, peygamberi bu gerçek üzerinde sağlamlaştırması ve onu saptırmalardan koruması ile O'na nedenli büyük bir lütufta bulunduğunu hatırlatıyor. Eğer Allah'ın desteği ve koruması olmasaydı onlara biraz meylederdi. Onlar da kendisini dost edinirlerdi. Sonuçta müşriklerin tekliflerini kabul ettiği için cezaya çarptırılırdı. Bu ceza hem hayatta hem de ölümden sonra katlanılacak olan bir cezadır. Bu durumda onların hiçbiri kendisine yardım edemez ve onu Allah'ın cezasından koruyamazdı.

Yüce Allah'ın peygamberini etkisinden kurtardığı bu girişimler, her zaman iktidar sahiplerinin dava adamlarını, yoldan çıkarmak için başvuracağı girişimlerdir. Az da olsa onları davanın doğru yolundan ve sağlam metodundan saptırma girişimleri sürekli sözkonusudur. Dava sahiplerini yoldan saptırma uğruna ufak bir taviz için büyük servetleri feda ederler. Bazı dava sahipleri bu tekliflere kanabilirler. Zira bunun çok basit bir ödün olduğunu görürler. Yani iktidar sahipleri dava adamlarının davalarını bütünü ile bırakmasını istemezler. Tüm istedikleri, ufak tefek birtakım değişikliklerdir. Böylece her iki tarafın da yolun ortasında buluşma imkânını bulurlar. Şeytan dava sahiplerine, bu kanaldan sokularak davanın istikbali için birtakım ödünler verme karşılığında da iktidar sahiplerine, kazanmaları gerektiğini düşündürebilir!

Halbuki, yolun başında ufak bir ödün, küçük bir sapma yolun sonuna varıncaya kadar köklü, büyük bir sapmaya yolaçar. Küçük de olsa davanın bir parçasından vazgeçmeyi, basit de olsa davanın bir tarafını gözden çıkarmayı kabul edebilen bir dava adamı daha önce vermiş olduğu bu ödünü durdurma imkânını kaçırmış olur. Zira bir adım geri çekildikçe teslim olma eğilimi daha da artar.

Burada sorun davaya bir bütün olarak inanma sorunudur. Ne kadar kü-

çük de olsa, davanın bir parçasından vazgeçebilen, ne kadar önemsiz de olsa davanın bir tarafını gözden çıkarabilen bir kişinin davasına gerçek anlamda iman ettiği söylenemez. Davanın her tarafı, her yönü inanmış insanın gözünde aynıdır. Bu tarafı da diğer tarafı gibi gerçektir. Davanın içinde "olmasa da olur" diye bir şey yoktur. Dava her yönü ile birbirini tamamlayan bir bütündür. Bir parçasını yitirdiğinde tüm özelliklerini yitirmiş olur. Herhangi bir bölümünü yitiren dava, bir elementini yitiren bir bileşim gibi hiçbir özelliğini koruyamaz!

İktidar sahipleri, dava sahiplerine, dava erlerine yavaş yavaş sokulurlar. Dava erleri herhangi bir noktada ufak bir taviz verdiklerinde saygınlıklarını ve sağlamlıklarını yitirirler. Artık iktidar sahipleri pazarlığın sürmesi ve fiyatın arttırılmasıyla davanın tamamını teslim alabileceklerini öğrenmiş olurlar!

Basit ve değersiz de olsa davanın herhangi bir tarafını, iktidar sahiplerini kendi safına çekmek amacı ile gözden çıkarmak davanın zafere ulaşmasında iktidar sahiplerine dayanma ihtiyacı duymak ruhsal (psikolojik) bir bozgundur/yıkılıştır. Mü'minler ise davalarında yalnız Allah'a dayanmak durumundadırlar. Bir kere yıkılış/mağlûbiyet gönüllerin derinliklerine kadar indi mi, artık bu yıkılış asla zafere dönüştürülemez!

İşte bu nedenle yüce Allah, peygamberin kendisinin göndermiş olduğu vahiy üzerinde sağlamlaştırmak, onu müşriklerin tuzaklarından korumak, az da olsa, onlara dayanmaktan uzaklaştırmak ile çok büyük bir lutufta bulunmuştur. Onlara dayanmanın akibetinden yani dünya ve ahiretin azabından, yardımcı ve destekçiden yoksun kalmaktan rahmetiyle onu korumuştur.

Müşrikler, Peygamberi -salât ve selâm üzerine olsun- bu oyuna getirmekten aciz kalınca, O'nu yurdu olan Mekke'den sürgün etmeye giriştiler. Fakat yüce Allah daha önce Kureyş'i yokederek cezalandırmayacağını bildiği için, peygamberine oradan göç etmesini vahiy ile bildirdi. Eğer onlar Peygamberimizi -salât ve selâm üzerine olsun- baskı ve zorla sürgün etselerdi dünyada cezalandırmayı haketmiş olurlardı:

"O taktirde senden sonra orada ancak kısa bir süre kalabilirlerdi."

Bu, Allah'ın yürürlükte olan değişmez yasasıdır:

"Senden önce gönderdiğimiz peygamberlere ilişkin değişmez yasamız bu yolda işleyegelmiştir. Bizim yasamızın değiştiğini göremezsin."

Yüce Allah bu yasayı, sürekli geçerli olan değişmez bir ilke yapmıştır. Zira peygamberleri yurtlarından sürgün etmek kesin biçimde cezalandırmayı gerektiren bir suçtur. Bu evrene değişmez yasalar hükmetmektedir. Kişisel bir duruma göre değişiklik göstermez. Bu evrene hükmeden yasalar gelip-geçici tesadüfler değildir. Evren, sabit, sürekli işleyen yasalar tarafından idare edilmektedir. Yüce Allah Kureyş'i yüce bir hikmet gereği olarak peygamberlerinin mesajlarını yalanlayan önceki milletler gibi, maddi bir felâket ile yoketmeyi dilemediğinden, Peygamberimizi maddi harikalar ve mucizelerle göndermemiş, onların da O'nu zorla sürgün etmelerini takdir etmemiştir. Aksine O'na hicret etmesini vahiy ile bildirmiştir. Böylece Allah'ın yasası da değişmeden yoluna devam etmiştir.

HAKKIN ZAFERİ, BATILIN YIKILIŞI

Bundan sonra yüce Allah Peygamberine -salât ve selâm üzerine olsun- kendisine bağlanmasını, kendisinden yardım dilemesini, yoluna devam etmesini, Hakkın zaferini ve batılın yokoluşunu ilan etmesi gerekliğini belirtiyor:

أَقِمِ الصَّلَوٰةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَىٰ غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْءَانَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْءَانَ الْفَجْرِ
كَانَ مَشْهُودًا ﴿٧٨﴾ وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِۦ نَافِلَةً لَّكَ عَسَىٰٓ
أَن يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا ﴿٧٩﴾ وَقُل رَّبِّ أَدْخِلْنِى مُدْخَلَ
صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِى مُخْرَجَ صِدْقٍ وَٱجْعَل لِّى مِن لَّدُنكَ سُلْطَٰنًا
نَّصِيرًا ﴿٨٠﴾ وَقُلْ جَآءَ ٱلْحَقُّ وَزَهَقَ ٱلْبَٰطِلُ إِنَّ ٱلْبَٰطِلَ كَانَ
زَهُوقًا ﴿٨١﴾ وَنُنَزِّلُ مِنَ ٱلْقُرْءَانِ مَا هُوَ شِفَآءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ
وَلَا يَزِيدُ ٱلظَّٰلِمِينَ إِلَّا خَسَارًا ﴿٨٢﴾

78- Ey Muhammed, güneşin batmaya yöneldiği andan, gece kararıncaya kadar namaz kıl, sabahleyin Kur'an okumayı da ihmal etme. Çünkü sabahleyin okunan Kur'an'ı izleyen (melek)ler vardır.
79- Gecenin bir bölümünde sırf sana mahsus bir nafile olmak üzere Teheccüd ibadetini yap ki, belki Rabbin seni "övülmüş makam"a erdirir.
80- De ki; "Ey Rabbim, bir yere girerken oraya doğru olarak girmemi ve bir yerden çıkarken oradan doğruluk ilkesine bağlı olarak çıkmamı nasip eyle. Bana kendi katından destekleyici bir güç ver."
81- De ki; "Hak geldi, batıl yokoldu. Zaten batıl yokolmaya mahkûmdur."
82- Kur'an'da mü'minler için şifa ve rahmet olan ayetler indiriyoruz. Fakat bu ayetler zalimlere sadece yeni yıkımlar, yeni kayıplar getirirler.

Ayette geçen "dülükûş-şems" kavramı, güneşin batmaya yüz tutmasıdır. Buradaki namaz emri sadece peygamberi ilgilendirmektedir. Farz namazlara gelince, bunların Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- mütevatir hadisleri ve tevatüre dayalı ameli sünneti tarafından belirlenen vakitleri vardır. Bazıları "dülükûş-şems" kavramını güneşin gökyüzünün tam ortasından batıya doğru kaymasıdır. "Gasak" ise gecenin başlangıcıdır derler. "Fecir Kur'an'ını" da sabah namazı diye yorumlarlar. Ve bu ifadelerden beş vakit namazın vakitlerini çıkarırlar. Bunlar: Öğle, İkindi, Akşam, Yatsı güneşin gökyüzünde tam ortaya dikildikten sonra batıya kayıp gecenin başlangıcına kadar süren zaman diliminde kılınan namazlardır ve sabah namazıdır. Bunlara göre sadece gece kılınan teheccüt namazı peygambere mahsustur. O bu namazı kılmakla yükümlüdür ve bu onun için bir nafiledir -fazlalıktır-. Biz birinci görüşün daha doğru

olduğuna taraftarız. Buna göre, bu ayetlerde sözkonusu edilen her şey, Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- mahsustur. Farz namazların vakitleri ise, kavli ve fiili sünnet ile sabittir.

"Ey Muhammed, güneşin batmaya yöneldiği andan gece kararıncaya kadar namaz kıl."

Güneşin batmaya yüz tuttuğu andan itibaren gecenin başlangıcına ve karanlığın çöküşüne kadar namaz kıl.. Sabah Kur'an'ını oku...

"Sabahleyin Kur'an okumayı da ihmal etme."

Bu her iki zaman diliminin kendilerine özgü özellikleri vardır. Bu iki zaman dilimi gündüzün gelişi ve gecenin gelişi ile gecenin gidişi ve gündüzün gidişidir. Bu iki zaman diliminin insan ruhu üzerinde derin etkileri vardır. Çünkü gecenin gelişi ve karanlıkların çöküşü, aydınlığın doğuşu ve karanlığın açılması gibidir. Bu her ikisi de kalbi ürpertir. Her ikisi de bir an dahi durmayan ve bir kerecik dahi olsun şaşmayan evrenin yasaları üzerinde düşünüp, değerlendirme zamanıdır. Şafağın ilk aydınlığında, serinliğinde, ruhu okşayan meltemlerinde, her şeyi kuşatan sessizliğinde, sakinliğinde, aydınlıkla açılışında hareket ile atışında,hayatı teneffüs edişinde Kur'an okumanın -namaz gibi- derin etkileri vardır duygular üzerinde.

"Gecenin bir bölümünde de sırf sana mahsus bir nafile olmak üzere onunla teheccüd ibadeti yap."

Teheccüt gecenin ilk saatlerinde bir süre yattıktan sonra kılınan namazdır. "onunla" kelimesindeki "O" zamirinden amaç, Kur'an'dır. Zira Kur'an namazın ruhu (özü) ve temelidir/direğidir.

"Belki Rabbin seni övülmüş bir makama erdirir."

Bu namaz, bu Kur'an, bu Kur'an ile yapılan teheccüd ve Allah'a olan bu devamlı bağlılıkla... İşte insanı **"övülmüş makama"** götüren yol budur. Allah'ın elçisi ve O'nun tarafından tercih edilmiş, seçilmiş olan Hz. Muhammed -salât ve selâm üzerine olsun- Rabbinin ulaşmasına izin verdiği 'övülmüş makama' [17] kavuşabilmesi için namaz, teheccüd ve Kur'an'a yapışmakla emredildiğine göre, onun dışında kalan insanlar kendilerine layık görülen derecelerdeki makamlarına kavuşmak için bu vasıtalara daha fazla muhtaç olurlar... İşte yol budur. Ve işte yol azığı da budur.

"De ki; "Ey Rabbim, bir yere girerken oraya doğru olarak girmemi ve bir yerden çıkarken oradan doğruluk ilkesine bağlı olarak çıkmamı nasip eyle. Bana kendi katından destekleyici bir güç ver."

Bu, yüce Allah'ın elçisine öğrettiği bir duadır. Peygamber bununla dua edecek ve ümmetine Allah'a nasıl yalvaracaklarını, nasıl yöneleceklerini öğretecektir. Bir yere girerken ve bir yerden çıkarken doğruluk ilkesinden şaşmamaya ilişkin bir duadır bu. Bütün bir yolculuğun hepsini kuşatmaktadır. Başlangıcını ve bitiş noktasını, başını ve sonunu başı ve sonu arasında geçen her aşamasını kapsamaktadır. Müşrikler peygamberi oyuna getirip Allah'ın kendisine gönderdiği

(17) Bazı rivayetlerde bu makamın kıyamet gününde şefaat etme makamı olduğu belirtiliyor.

bazı ilkelerden vazgeçirmek ve bazı ilkeleri de Allah adına O'nun ağzından uydurmak istediklerinden, burada doğruluk-dürüstlük kavramının sözkonusu edilmesinin çok önemli bir yeri vardır. Ayrıca doğruluğun kendisine özgü bir etkisi vardır. Sarsılmaz tutum, gönül huzuru, içe ve dışa yönelik temizlik ve samimiyet gibi etkileri bulunmaktadır.

"Bana kendi katından destekleyici bir güç ver."

Yeryüzü otoritelerine, güçlerine ve müşriklerin kuvvetlerine karşı üstün gelmemi sağlayacak bir kuvvet ve heybet ver. **"Kendi katından"** ifadesi Allah'a yakınlığı, bağlılığı, doğrudan onun yardımından destek almayı ve O'nun himayesine sığınmayı ifade eder.

Dava sahibinin Allah'dan başka bir yerden güç alması mümkün değildir. Allah'ın gücü dışında başka bir şeyle korkutması da düşünülemez. Her şeyden önce Allah'a yönelmemiş bir iktidara veya yetki ve nüfuz sahibinin gölgesine sığınması, ondan yardım alması ve onun tarafından korunması beklenemez. Bazan dava, nüfuz ve iktidar sahiplerinin kalplerini fethederek kendisine bağlar, onlar da davaya asker ve hizmetçi olup kurtulurlar. Yalnız hiçbir dava, nüfuz ve iktidar sahiplerine askerlik yaparak kurtulamaz başarıya ulaşamaz. Dava, Allah'ın davasıdır. Ve işte bu dava, iktidar ve otorite sahiplerinin çok üstündedir.

"De ki; Hak geldi, batıl yokoldu. Zaten batıl yokolmaya mahkûmdur."

Allah'dan aldığın bu güç ile, bütün kuvveti, doğruluğu ve sağlamlığı ile Hakkın gelişini, batılın yokoluşunu, devrilişini ve dağılıp gidişini açıkça ilan et. Yaşamak ve süreklilik doğruluğun yapısı gereğidir. Geri çekilmek ve yokolup gitmek ise batılın özelliğidir.

"Zaten batıl yokolmaya mahkûmdur."

Bu pekiştirici ifade ile sunulan ve Allah katında kesin bir gerçektir. İlk bakışta batılın bir sağlamlığı ve gücü olduğu tahmin edilse de, aslında batıl şişer, kabarır, sonra da patlayıp sönüverir. Çünkü batıl asılsızdır, bir gerçeğe dayanmaz. Bu nedenle göz boyamaya çalışır, kendisini ulu, büyük, kocaman ve sağlam olarak gösterir. Çok cansız ve zayıftır. Hemencecik kırılır, bozulur yokolur. Kupkuru ot alevi gibidir. Birden göklere yükselir. Sonra hemen sönüverir. Kül olur gider. Halbuki alevin kor haline geleni ısıtır, fayda verir ve kalıcıdır. Batıl, suyun üzerindeki köpük gibidir. Yokolur gider. Su ise kalıcıdır.

"Zaten batıl yokolmaya mahkûmdur."

Çünkü kendi içinde kalıcılığın unsurlarını taşımaz. Sınırlı olan hayatını dış etkenlerden ve doğal olmayan desteklerden alır. Bu etkenler sarsıldığında, bu destekler de çekildiğinde yıkılır, yokolur gider. Hakka gerçeğe gelince, varlığının unsurları kendi içinden kaynaklanır. Bazan Hak, insanın gayri meşru arzu ve isteklerine, şartlara ve iktidara karşı koyar... Yalnız O'nun sağlamlığı ve güveni sonuçta onu zafere götürür. Onu kalıcı kılar. Çünkü Hak, Allah katındandır. Allah **"Hakk"** kendisinin isimlerinden biri kılmıştır. Allah ise diri ve kalıcıdır. Yokolacak değildir.

"Zaten batıl yokolmaya mahkûmdur."

Onun ardında şeytan vardır. Onun ardında iktidar vardır, yalnız Allah'ın verdiği söz daha doğrudur. Allah'ın iktidarı daha güçlüdür. İmanın tadını tadan her mü'min aynı zamanda verilen sözün ve yapılan antlaşmanın da lezzetine varmıştır. Allah'dan daha fazla antlaşmasına bağlı kim olabilir? Kim Allah'dan daha doğru sözlü olabilir?

KUR'AN GÖNÜLLERE ŞİFADIR

"Biz Kur'an'da müminler için şifa ve rahmet olan ayetler indiriyoruz."

Kur'an-ı Kerim'de kalplerine iman bilinci yerleşmiş, bu bilinçle aydınlanmış, Kur'an'ın huzurunu, güvenini ve sevincini algılamak için gönüllerini açmış bulunanlara şifa vardır, Kur'an'da rahmet vardır.

Kur'an, şeytani telkinlere, şaşkınlığa ve korkuya karşı bir şifadır. Kur'an, kalbi Allah'a bağlar. Sakinleştirir. Huzura kavuşturur. Koruma ve güvenlik bilincini yerleştirir. Gönülleri hoşnut eder. Allah'ın rızasını kazandırdığı gibi, hayattan da razı eder. Korku bir hastalıktır. Şaşkınlık psikolojik bir rahatsızlıktır. Şeytani telkinler de birer hastalıktır. İşte bunların hepsini etkisiz hale getiren Kur'an elbetteki inanan için bir rahmettir.

Kur'an, nefsi arzuların, pisliklerin, cimriliğin, kıskançlığın ve şeytani aşılamaların hepsine karşı bir şifadır. Bu hastalıklar kalp hastalıklarıdır. Kalbi zaafa, yorgunluğa ve hastalığa uğratırlar. Onu yıkılışa, çözülüşe ve çöküşe iterler. Bunlara engel olan Kur'an, elbetteki mü'minler için bir rahmet aracıdır.

Kur'an, düşünceye ve bilince yönelik yanlışı, yıkıcı akımları ve yönelişleri de engelleyen bir şifa unsurudur. Aklı haddini aşmaktan alıkoyar. Verimli olan alanlarda ona özgürlük hakkını verir. Faydasız alanlarda enerjisini tüketmesine engel olur. Sağlıklı-sağlam bir program içinde çalışmasını temin eder. Çalışmalarını verimli ve garantili hale getirir. Aklın çalışmalarını aşırılıklardan ve açmazlardan kurtarır. Kur'an'ın ölçülerine bağlı olan insan, vücudunun her organının enerjisini bastırmadan ve azdırmadan kullanır. Enerjilerini ve gücünü sağlıklı ve faydalı alanlarda değerlendirir. Enerjilerini verimli ürün veren alanlarda değerlendirir. İşte bu nedenle de Kur'an, mü'minler için bir rahmettir.

Kur'an, toplulukların yapılarını zedeleyen, güvenini, huzurunu ve sağlığını gölgeleyen sosyal hastalıklara karşı da bir şifa aracıdır. Bu ölçülere bağlı kalan toplum, Kur'an sayesinde sosyal düzeni, sağlık, güven ve huzur içinde gerçekleşen kuşatıcı adaleti ile oluşan atmosferde rahat içinde yaşar. Kur'an bu açıdan da mü'minler için bir rahmettir.

"Fakat bu ayetler zalimlere sadece yeni yıkımlar, yeni kayıplar getirirler."

Onlar, bu ayetlerin şifa unsurlarından ve rahmetinden yararlanmazlar. Ve onlar mü'minlerin Kur'an ile yükselişlerini bir türlü hazmedemezler. Onlara karşı kin ve öfke ile dolarlar. İnatları ve büyüklük taslayışları ile bozgunculuk ve zulümde daha da ileri giderler. Onlar bu Kur'an'ın taraftarlarına oranla dünyada dahi hep yeniktirler, hep kayıptadırlar. Ayrıca ahirette Kur'an'ı inkâr etmeleri ve taşkınlıkta ısrar etmeleri yüzünden azaba uğrayacaklardır. Yani onlar gerçekten büyük bir kayıp içindedirler:

"Fakat bu ayetler zalimlere sadece yeni yıkımlar, yeni kayıplar getirirler."

İNSAN FITRATI

İnsan rahmetsiz ve şifasız bırakıldığında... Kendi arzularına, ihtiraslarına ve tepkilerine bırakıldığında, eğer nimet içindeyse, haktan yüz çevirir ve şımarır. Şükretmez ve Rabbini hatırlamaz. Sıkıntı içinde olduğu zaman ise, Allah'ın rahmetinden ümidini keser. Hayat onun gözünde içinden çıkılmaz, karanlık bir hal alır.

وَإِذَآ أَنْعَمْنَا عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ أَعْرَضَ وَنَـَٔا بِجَانِبِهِۦ وَإِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ كَانَ يَـُٔوسًا ﴿٨٣﴾

83- Biz insana nimet verdiğimiz zaman sırt çevirir, bizden uzaklaşır. Başına bir kötülük gelince de umutsuzluğa kapılır.

İnsan nimeti vereni hatırlayıp O'na hamd ve şükretmediğinde bu nimet onu azdırır ve şımartır. Sıkıntıda, Allah'a bağlanmakla sıkıntı halinde ümit sahibi olur. Allah'ın rahmeti ve lutfu ile gönül huzuruna kavuşur, Olayları iyi biçimde yorumlar ve kendisine birtakım müjdeler çıkarır.

İşte burada da imanın değeri hem darlıkta hem de bollukta neden olduğu rahmet ortaya çıkmaktadır.

Bundan sonra konunun akışı içinde her bireyin ve her grubun, yoluna ve yönelişine uygun hareket ve iş yaptığı, bu yönelişleri ve amelleri değerlendirip hüküm verme yetkisinin ise, Allah'a ait olduğu yerleştiriliyor:

قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَىٰ شَاكِلَتِهِۦ فَرَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ أَهْدَىٰ سَبِيلًا ﴿٨٤﴾

84- De ki; "Herkes kendi kişiliği ve inancı uyarınca hareket eder. Rabbiniz kimin daha doğru yolda olduğunu herkesten daha iyi bilir.

Bu açıklamada yönelişin ve yapılan işin akibetine ilişkin gizli bir tehdit vardır. Bu tehdit ile herkesin bir endişe taşıması doğru yolda yürümeye çalışması ve kendisini Allah'a götürecek yolu bulmaya çabalaması gerektiği kavratılmak isteniyor.

RUH VE İNSAN

Bazıları Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- ruhun ne olduğunu soruyorlardı. Kur'an'ın bu tür konularda izlediği metod, en sağlıklı metoddur. Bu metoda göre, insanlar ihtiyaç duydukları konuları araştırmalıdırlar. İnsanın kavrayabileceği ve bilgisine ulaşabileceği konular üzerinde çalışmalıdırlar. Allah'ın kendilerine bağışlamış olduğu akli gücünü sonuç vermeyen, verimsiz alanlarda tüketmemelidirler. Vasıtalarına sahip olmadığı ve algılayamadığı konulara dalmamalıdır... İşte bu nedenle müşrikler peygambere ruhun ne olduğunu sorduklarında Allah ona, ruhun Allah katında bir olgu olduğunu ve Allah'ın dışında kimsenin onun hakkında bilgi sahibi olmadığını bildirmesini istedi.

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلرُّوحِ قُلِ ٱلرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّى وَمَآ أُوتِيتُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٨٥﴾

85- Sana ruh hakkında soru sorarlar. De ki; "Ruh Rabbimin tekelinde olan bir olgudur. Size bilginin çok az bir bölümü verilmiştir. (18)

(18) Tercih edilen görüşe göre bu soruyu kitap ehli sormuştu. Bu ayet ve ondan sonraki yedi ayet yine bu görüşe göre Medine'de inmişlerdi.

Bu ayet, insan aklını çalışmaktan alıkoyan, zihni donukluğu, yürürlüğe koymuyor. Sadece akla kendi sahası içinde çalışması gerektiğini kavrayabileceği alanlara yönelmesini ifade ediyor. Zira boşu boşuna çöllerde dolaşmanın anlamı yoktur. Kavrama imkân ve araçlarına sahip olmadığı alanlara yönelip gücünü, enerjisini harcamasına gerek yoktur. Ruh da aklın sınırları dışında kalan, Allah'dan başkasının kavramasına imkân olmayan, Allah'ın gayb konularından biridir. O'nun mukaddes sırlarından biridir. İnsan dönen bu yaratığa ve gerçekliğini bilmediğimiz bazı yaratıklara bu mukaddes sırrını bahşetmiştir. İnsanın bilgisi Allah'ın engin bilgisine oranla çok sınırlıdır. Bu varlık dünyasının gizemleri ise, sınırlı olan insan aklı tarafından kavranacak cinsten değildir. Daha çok geniş alana yayılmaktadır. Bu evreni idare eden insan değildir. Onun güçleri ve enerjileri geniş kapsamlı değildir. Ona yeryüzünde halifelik görevini üstlenecek orada az olan ilminin sınırları içinde Allah'ın gerçekleştirilmesini istediği şeyleri gerçekleştirecek, çevresinin ve ihtiyaçlarının gerektirdiği ölçüde bir güç bağışlanmıştır.

İnsan, bu yeryüzünde pek çok şeyleri keşfetmiş ve önemli icatlarda bulunmuştur. Fakat o, gizli bir sır olan ruh karşısında hep başarısız kalmıştır. Onun ne olduğunu, nasıl geldiğini, nasıl gittiğini, nerede olduğunu ve nerede olacağını bir türlü kestirememiştir. Her şeyi bilen ve her şeyden haberi olan Allah'ın Kur'an'da bildirdikleri hariç.

Kur'an'da bildirilen bilgiler kesin bilgilerdir. Zira bunlar, bilen ve haberi olan Allah'dan gelme bilgilerdir. Eğer Allah dileseydi insanlığı bu bilgiden mahrum edebilirdi. Peygamberine vahiy ile bildirdiklerini yokedebilirdi... Fakat bunlar ancak Allah'ın rahmeti ve lütfudur.

وَلَئِن شِئْنَا لَنَذْهَبَنَّ بِالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ بِهِ
عَلَيْنَا وَكِيلًا ﴿٨٦﴾ إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ ۚ إِنَّ فَضْلَهُ كَانَ عَلَيْكَ كَبِيرًا ﴿٨٧﴾

86- İstesek sana vahiy yolu ile indirdiğimiz mesajları tümü ile ortadan kaldırırız. Sonra bu konuda bize karşı senin savunmanı üstlenebilecek birini bulamazsın.

87- Bunun böyle olmayışı, Rabbinin sana yönelik rahmetidir. Onun sana yönelik lütfu büyüktür.

Yüce Allah bu lütuf ile, kendisine vahiy gönderme ve gönderdiği vahye kalıcılık kazandırma ile Peygamberimize bağışta bulunmuştur. İnsanlara yönelik bağışı ise daha büyüktür. İnsanlar bu Kur'an sayesinde nesiller, kuşaklar boyunca rahmet, nimet ve doğruyola kavuşma lütufları ile onurlandırılmışlardır.

KUR'AN MUCİZESİ

Nasıl ki ruh, yalnız Allah'ın bildiği sırlardan biri ise, Kur'an da yüce Allah'ın meydana getirdiği bir kitaptır. İnsanlar onunla ölçüşemez. İnsanlar ve cinler -ki bunlar gizli ve açık yaratıkları temsil ederler- biraraya gelseler de, bu işi gerçekleştirmek için yardımlaşsalar da O'nun bir benzerini yapamazlar.

قُل لَّئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَن يَأْتُوا بِمِثْلِ هَٰذَا الْقُرْآنِ

لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِۦ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ﴿٨٨﴾

88- De ki: "Eğer tüm insanlar ve cinler bu Kur'an'ın bir benzerini ortaya koymak amacı ile biraraya gelseler, ne kadar birbirlerine yardım etseler de onun bir benzerini ortaya koyamazlar.

Kur'an-ı Kerim insanların ve cinlerin boy ölçüşebileceği sözcüklerden ve cümlelerden ibaret değildir ki, bir benzerini ortaya koyabilsinler. Bu da yüce Allah'ın diğer yaratıkları gibi bütün yaratıkların bir benzerini yapmaktan aciz kaldığı bir şaheserdir. Kur'an'da ruh gibi, Allah katındadır. Yaratıklar O'nun bazı niteliklerini, özelliklerini ve etkilerini kavrayabilseler de eksiksiz, kuşatıcı ve kapsamlı sırrını anlayamazlar.

Bununla birlikte, Kur'an' eksiksiz bir hayat sistemidir. Bütün durumlarında ve bütün evrelerinde insanın iç dünyasına hükmeden, insan topluluklarına egemen olan fıtrat yasalarını gözönünde bulunduran bir sistemdir. Bu nedenle hem bireyin iç dünyasını, hem de en karmaşık toplumları fıtrata uygun, fıtratın köklerine, damarlarına, girintilerine, çıkıntılarına, bütün ile uyüm sağlayan kanunlar ile tedavi eden bir sistemdir. Bu tedavi her yönden ve her aşamada fıtrata uygun bir tedavidir. Aynı zamanda eksiksiz bir tedavi yöntemidir. İhtimallerden hiçbiri gözardı edilmez, bireyin ve toplumun hayatında yeralan birbiriyle çelişen güçlerden, görünümlerden bir tanesi dahi hesap dışında tutulmaz. Zira bu kanunları belirleyen yüce Allah'dır. Ve yüce Allah fıtratın bütün durumlarını, karmaşık olan bütün inceliklerini ve hassas noktalarını çok iyi bilmektedir.

Beşeri düzenler ise, insanın eksikliklerinden ve hayatının çıkmazlarından, açmazlarından etkilenirler. Dolayısıyla bu düzenler aynı zamanda tüm ihtimalleri gözönünde bulundurup değerlendirmekten aciz kalırlar. Bu düzenler, bireysel veya toplumsal bir olayı tedavi de edebilirler. Fakat bu tedavi yeni bir tedaviyi gerektiren başka bir olayın ortaya çıkmasına neden olur!..

Kur'an'ın mucizesi ise, nazmının ve anlamlarının i'cazından daha köklü ve daha derin boyutludur. İnsanların ve cinlerin O'nun benzerini meydana getirmekten aciz kalışları, O'nun sistemi gibi her şeyi kuşatan bir sistem ortaya koymaktan aciz kalındığını ifade eder.

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِى هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ مِن كُلِّ مَثَلٍ فَأَبَىٰٓ أَكْثَرُ ٱلنَّاسِ
إِلَّا كُفُورًا ﴿٨٩﴾ وَقَالُوا۟ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ تَفْجُرَ لَنَا مِنَ ٱلْأَرْضِ
يَنۢبُوعًا ﴿٩٠﴾ أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِّن نَّخِيلٍ وَعِنَبٍ فَتُفَجِّرَ ٱلْأَنْهَٰرَ
خِلَٰلَهَا تَفْجِيرًا ﴿٩١﴾ أَوْ تُسْقِطَ ٱلسَّمَآءَ كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا
كِسَفًا أَوْ تَأْتِىَ بِٱللَّهِ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةِ قَبِيلًا ﴿٩٢﴾ أَوْ يَكُونَ لَكَ
بَيْتٌ مِّن زُخْرُفٍ أَوْ تَرْقَىٰ فِى ٱلسَّمَآءِ وَلَن نُّؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتَّىٰ

سُبْحَانَ رَبِّي هَلْ كُنتُ إِلَّا بَشَرًا رَّسُولًا ﴿٩٣﴾

89- Biz bu Kur'an'da her türlü örneği verdik, öyleyken onların çoğu kâfirlikte direndi.
90- Bunlar dediler ki; "Bize yer altından pınarlar fışkırtmadıkça sana kesinlikle inanmayız."
91- Ya da kendi hurmalıkların ve üzüm bağların olmalı, bunların arasından ırmaklar akıtmalısın.
92- Ya da iddia ettiğin gibi göğü parça parça başımıza indirmeli, yahut Allah'ı ve melekleri karşımıza getirmelisin.
93- Ya da altından bir köşkün olmalı veya göğe çıkmalısın. Gökte bize okuyabileceğimiz somut bir kitap indirmedikçe de oraya çıktığına kesinlikle inanmayınız." Onlara de ki; "Sübhanallah! Ben peygamberlikle gönderilmiş bir insandan başka bir şey miyim ki?

İşte bu şekilde onlar Kur'an'ın mucizevi ufuklarına açılmaktan uzak durdular. Onlar kavrayamadılar. Maddi harikalar, mucizeler istemeye yöneldiler. Çocukça istekleriyle hareket ettiklerini gösteren tekliflerinde direttiler. Allah'ın zatı hakkında edepsizce ve çekinmeden şımardılar ve kafa tuttular. Kur'an'ın örneklerle çeşitli misallerle olayları ele alışı, her akla ve her duyguya her kuşağa ve her evreye uygun düşecek değişik yöntemlerle gerçeklerini sergilemesi onlara hiçbir fayda sağlamadı:

"Onların çoğu kâfirlikte direndi."

Böylece imanlarını, Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- iman edişlerini peygamberin kendilerine yerden pınarlar fışkırtmasına bağladılar! Ya da hurmalıklardan ve üzüm bağlarından oluşan bahçelerinin olmasına ve bunlar arasından ırmaklar akıtmasına!.. Ya da gökten kendilerine bir azap gönderilmesine, kıyamet gününde olacağını haber verdiği biçimde göklerin parça parça üzerlerine düşmesine!. Ya da Allah'ı ve melekleri karşılarına getirip kendisine yardım ettiklerini, onların kendi kabilelerini savundukları gibi kendisini savunduklarını göstermesini... Yahut değerli madenlerden bir evinin olmasına!.. Veya göklere yükselmesine, fakat sadece gözlerinin önünde göğe yükselmesinin yeterli olmadığını, geri geldiğinde mürekkeple yazılı okuyabilecekleri bir kitap getirmesi gerektiğine bağladılar iman etmelerini!..

Burada onların çocuksu kavrayışları ve düşünceleri ortaya çıktığı gibi, bu basit, tutarsız teklifleriyle ne kadar inatçı oldukları da gün yüzüne çıkıyor. Çünkü onlar altından bir eve sahip olmak ile göğe çıkmayı, yerden pınarlar fışkırtma ile yüce Allah'ı ve melekleri gözler önüne getirmeyi aynı görüyorlar! Onların düşüncelerinde bu tekliflerin hepsini aynı düzeye getiren, bunların hepsinin olağanüstü oluşlarıdır. Bunlardan birini yerine getirdiği taktirde, ona iman etmeyi ve kendisini doğrulamayı düşünebileceklerini söylüyorlar!

Onlar böyle derken, Kur'an'ın kalıcı bir mucize olduğunu unutuyorlar. Halbuki kendileri, söz dizimi, anlamı ve metodu açısından onun bir benzerini ortaya koymaktan aciz bulunuyorlar. Fakat bu mucizeyi duygularıyla, hisleriyle somut

olarak algılayamıyorlar, duygularıyla algılayabilecekleri bir mucize istiyorlar!

Mucize göstermek peygamberin işi ve görevi değildir. Onu yüce Allah takdirine ve hikmetine uygun olarak yapar. Yüce Allah kendisine vermedikten sonra peygamberin mucize istemesi doğru olmaz. peygamberlik ahlâkı ve Allah'ın idaredeki hikmetini kavrama peygamberi, Rabbinin açıklamadığı konularda O'na yol göstermekten alıkoyar:

"Onlara de ki; 'Sübhanallah! Ben peygamberlikle gönderilmiş bir insandan başka bir şey miyim ki?

Peygamber insanlığın sınırlarını aşmaz. Peygamberliğinin yükümlülüklerine uygun biçimde hareket ediyor. Allah'a yol göstermiyor. Allah'ın kendisine yüklediğinden fazlasını istemiyor.

İNKÂRCILARIN İNATLARI

Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- peygamber olarak görevlendirilmesinden önce de bundan sonra da bütün ulusları peygamberlere inanmaktan ve onlarla birlikte gönderilen doğru yol kılavuzuna uymaktan alıkoyan inatçılıkları onların, peygamberin bir insan oluşunu bir türlü hazmedememeleri ve peygamberin bir melek olmayışıdır:

وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَن يُؤْمِنُوٓا۟ إِذْ جَآءَهُمُ ٱلْهُدَىٰٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟ أَبَعَثَ ٱللَّهُ بَشَرًا رَّسُولًا ﴿٩٤﴾

94- İnsanlara doğru yol kılavuzu geldiğinde ona inanmamalarının tek gerekçesi, onların: "Allah bir insanı mı peygamber olarak gönderdi?" şeklindeki anlayışlarıdır.

Bu yanlış anlayışın kaynağı, insanların, beşer oluşlarının değerini ve bu beşer oluşun Allah katındaki yerini kavramamaktır. Bu nedenle bir insanın Allah katından haber getiren bir elçi olmasını çok görmüşlerdir. Ayrıca bu yanlış anlayışa düşmelerinin bir nedeni de evrenin yapısını ve meleklerin yapısını iyice kavramayışlarıdır. Meleklerin şu yeryüzünde meleklik sıfatı ile dolaşmaları, insanlardan ayrı birer varlık oldukları ve melek oldukları herkes tarafından kesin biçimde kabul edebilecek biçimde ortada oldukları halde bu dünyada yaşamayacaklarını, böyle bir yaşama uyum sağlayabilecek durumda olmadıklarını anlayamamaktan kaynaklanıyor.

قُل لَّوْ كَانَ فِى ٱلْأَرْضِ مَلَٰٓئِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَلَكًا رَّسُولًا ﴿٩٥﴾

95- De ki; "Eğer yeryüzünde doğallıkla, rahatça gezinen melekler yaşasaydı, onlara gökten melek kökenli bir peygamber gönderirdik.

Eğer yüce Allah, meleklerin yeryüzünde yaşamasını takdir etseydi, onları insan biçiminde yaratırdı. Zira bu şekil yaratılışın yasalarına ve yeryüzünün yapısına uygun düşmektedir. Nitekim başka bir ayette deniyor ki;

"Eğer meleklerden bir peygamber gönderseydik onu bir adam kılığında gönderirdik." (19) Allah'ın her şeye gücü yeter. Fakat O yaratıklarını yaratmış, onlar için değişmez yasalar belirlemiş ve bu yasalara uygun takdir ve seçimlerde

(19) En'am Suresi 9

bulunmuştur. Bu yasaların değişmeden, farklılık göstermeden yoluna devam etmelerini takdir etmiştir. Böylece yaratılış ve oluşuma ilişkin hikmeti de gerçekleşmiştir. Fakat insanlar bu gerçeği kavrayamamışlardır!

Bu, Allah'ın yaratıklara ilişkin değişmez yasası olduğundan peygamberine -salât ve selâm üzerine olsun- müşriklerle tartışması sona erdirmesini emrediyor, kendisinin de düşmanlarının da işini Allah'a havale etmesini, ona şahit tutmasını, kendilerine yönelik hükmünü vermesi için işleri O'na bırakmasını istiyor. Çünkü O kulların hepsini gören ve hepsinden haberi olandır:

قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ ۚ إِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا ﴿٩٦﴾

96- De ki; "Benimle sizin aranızda Allah'ın şahitliği yeterlidir. O kullarının yaptıkları her işten haberdardır ve her şeyi görür."

Bu tehdit kokusu taşıyan bir sözdür. Akibeti ise, korkunç kıyamet sahnelerinin birinde çizilmektedir:

وَمَن يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ ۖ وَمَن يُضْلِلْ فَلَن تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَاءَ
مِن دُونِهِ ۖ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ عُمْيًا وَبُكْمًا وَصُمًّا
مَّأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ ۖ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ سَعِيرًا ﴿٩٧﴾ ذَٰلِكَ جَزَاؤُهُم
بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا وَقَالُوا أَإِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا
أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا ﴿٩٨﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ قَادِرٌ عَلَىٰ أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ لَهُمْ
أَجَلًا لَّا رَيْبَ فِيهِ ۖ فَأَبَى الظَّالِمُونَ إِلَّا كُفُورًا ﴿٩٩﴾

97- Allah kimi doğru yola iletirse o doğruyolda olur. Kimileri saptırırsa da onlar için kendisinden başka bir kurtarıcı bulamazsın. Kıyamet günü biz onları kör, dilsiz ve sağır olarak yüzüstü süründürürüz. Varacakları yer cehennemdir. Oranın ateşi sönmeye yüz tuttukça onu yeniden tutuştururuz.

98- Onların cezaları budur. Çünkü ayetlerimizi yalanlamışlar ve "Biz kemik ve toz haline dönüştükten sonra diriltilerek yaratılışın yeni bir aşamasına mı geçeceğiz?" demişlerdi

99- Onlar gökleri ve yeri yoktan vareden Allah'ın kendi benzerlerini bir kez daha yaratmaya gücünün yeteceğini görmüyorlar mı? Üstelik Allah onlar için bir gün sona ereceği kuşkusuz olan sınırlı bir yaşama süresi belirledi. Buna rağmen bu zalimler küfürlükte direndiler.

Yüce Allah doğru yolun da sapıklığın da yasalarını belirlemiştir. İnsanları bu yasalarla başbaşa bırakmıştır. Bunlara göre yürümelerini ve sonunda akibetlerine katlanmalarını dilemiştir. İnsanın hem doğruyola hem de sapıklığa eğilim duyabileceği gerçeği de bu yasalardan biridir. Doğru yol üzerinde veya sapıklık

yolunda yürüme isteği ve çalışmasının sonucunda insanın nihai tercihi belirginlik kazanır. Yönelişi ve çabası ile Allah'ın hidayetini hakedeni Allah doğruyola iletir. İşte gerçekten doğruyolda olan da budur. Zira o Allah'ın belirlediği doğruyolu izlemiştir. Doğruyolun delillerinden, belgelerinden, işaretlerinden yüz çevirerek sapıklığı hakedenleri ise hiç kimse Allah'ın azabından koruyamaz:

"Allah'dan başka onun bir kurtarıcısını bulamazsın."

Allah onları kıyamet gününde aşağılayıcı, tiksindirici bir halde mahşer meydanına getirecektir:

"Yüzüstü süründürürüz."

Emekleyerek yürürler.

"Kör, sağır ve dilsiz olarak."

Bu kalabalıkta kendilerine yol gösterecek olan organlarından mahrum olurlar. Bu organlarını etkisiz halde bulurlar. Sonunda;

"Varacakları yer cehennemdir."

Soğumayan ve aralıksız olarak yanan cehennem.

"Sönmeye yüz tuttukça onu yeniden tutuştururuz."

Bu gerçekten ürperten bir sonuç ve korkunç bir cezadır. Fakat onlar Allah'ın ayetlerini inkâr etmekle bunu çoktan haketmişlerdir.

"Onların cezaları budur. Çünkü ayetlerimizi yalanlamışlardı."

Dirilişi reddetmişler ve meydana gelebileceğini kabule yanaşmamışlardır.

"Biz kemik ve toz haline dönüştükten sonra diriltilerek yaradılışın yeni bir aşamasına mı geçeceğiz?" demişlerdi

Konunun akışı içinde verilen bu sahne sanki gözler önündeki bir olaydan söz etmektedir. Sanki içinde yaşadıkları dünya artık sayfalarını kapamış ve uzak bir geçmişe karışmıştır... Bu Kur'an sahneleri canlandırma ve onları birer canlı realite olarak sergileme metodunun gereği olarak böyle ifade edilmiştir. Böyle sunar ki, zaman geçmeden önce bu sahne kalpler ve duygular üzerindeki etkisini göstersin.

Sonra dönüyor, müşriklerle gördükleri, fakat değerlendiremedikleri realitelere dayalı bir mantıkla tartışıyor:

Onlar gökleri ve yeri yoktan yaratan Allah'ın kendileri gibi küçücük yaratıkları bir kez daha yaratmaya gücünün yeteceğini görmüyorlar mı?"

Öyleyse dirilişte ne gibi bir gariplik vardır? Bu dehşet verici evrenin yaratıcısı olan Allah, insanlar gibi yaratıkları da yaratabilir ve insanları tekrar diriltebilir...

"Üstelik onlar için sınırlı bir yaşama süresi belirlemiştir."

Bu ecel gelene kadar kendilerine zaman tanımış ve süresi dolana kadar onlara mühlet vermiştir.

"Buna rağmen zalimler kâfirlikten başka bir şeyi kabul etmediler."

Öyleyse belgelerin konuşturulmasından, sahnelerin dile getirilmesinden ve

apaçık ayetlerden sonra onların çarpıtıldıkları bu ceza, gerçekten adil bir cezadır.

İNSANIN CİMRİLİĞİ

Bununla beraber Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- altından evler, hurma ve üzüm bahçeleri, kaynayan pınarlar gibi inatçı teklifler getirip bunları yapmasını isteyenler... Evet bunlar cimridirler, kıskançtırlar. Allah'ın rahmetinin hazineleri, kendilerine havale edilse, tükenir korkusuyla cimrilik ederler. Halbuki Allah'ın hazineleri azalmaz ve tükenmezler:

قُل لَّوْ أَنتُمْ تَمْلِكُونَ خَزَآئِنَ رَحْمَةِ رَبِّيٓ إِذًا لَّأَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ ٱلْإِنفَاقِ ۚ وَكَانَ ٱلْإِنسَٰنُ قَتُورًا ﴿١٠٠﴾

100- Onlara de ki; "Rabbimin rahmet hazineleri sizin elinizde olsa, bu hazineler tükenir kaygısı ile kimseye bir şey vermezdiniz. Zaten insan son derece cimridir."

Böylece, cimriliğin en aşırısı tasvir edilmiş oluyor. Zira Allah'ın rahmeti her şeyi kuşatacak genişliktedir. Azalmasından ve tükenmesinden korkulmaz. Fakat bu insanların gönüllerine giren cimrilik, bu rahmeti engellemeye ve onunla cimrilik yapmaya itecektir. Tabii ki, onun bekçileri oldukları zaman...

MUCİZELER VE DONUK KALPLER

Ne olursa olsun, mucizelerin çokluğu donuk kalplerde imanı meydana getirememektedir. İşte Hz. Musa'ya dokuz tane apaçık mucize verildiği halde Firavun ve kurmayları bunları yalanlamış ve hepsi de bu yüzden yokedilmişti:

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَىٰ تِسْعَ ءَايَٰتٍۭ
بَيِّنَٰتٍ فَسْـَٔلْ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ إِذْ جَآءَهُمْ فَقَالَ لَهُۥ فِرْعَوْنُ إِنِّى
لَأَظُنُّكَ يَٰمُوسَىٰ مَسْحُورًا ﴿١٠١﴾ قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَآ أَنزَلَ هَٰٓؤُلَآءِ
إِلَّا رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ بَصَآئِرَ وَإِنِّى لَأَظُنُّكَ يَٰفِرْعَوْنُ
مَثْبُورًا ﴿١٠٢﴾ فَأَرَادَ أَن يَسْتَفِزَّهُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ فَأَغْرَقْنَٰهُ
وَمَن مَّعَهُۥ جَمِيعًا ﴿١٠٣﴾ وَقُلْنَا مِنۢ بَعْدِهِۦ لِبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱسْكُنُوا۟
ٱلْأَرْضَ فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ ٱلْءَاخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا ﴿١٠٤﴾

101- Biz Musa'ya dokuz somut mucize verdik. Sor İsrailoğulları'na istersen. Musa onlara peygamber olarak geldiğinde, Firavun kendisine "Ya Musa, benim görüşüme göre sen büyülenmişsin" dedi.
102- Musa ona dedi ki; "Bu mucizelerin, getirdiğimiz ilahi mesajın gerçek olduğunu gösteren kanıtlar olarak yerin ve göklerin Rabbi tarafın-

dan gönderildiklerini kesin biliyorsun. Ey Firavun, bana göre sen mahvolmaya aday oluyorsun."
103- Firavun İsrailoğulları'nı yurtlarından sürmek istedi, biz onu yanındakiler ile birlikte denizde boğuverdik.
104- Onun ardından İsrailoğulları'na "Bu ülkede oturunuz. Ahiret günü gelince sizleri hep birlikte mahşerde biraraya getiririz" dedik.

Hz. Musa'nın ve İsrailoğulları'nın kıssasının bu bölümünde surenin akışı, surenin başında sözü edilen Mescid-i Aksa ve yine baş tarafta ele alınan İsrailoğulları ve Hz. Musa kıssası ile tam bir uyum sağlamaktadır. Bunun ardından ahiret hatırlatılıyor ve Firavun'un ve toplumunun getirilişi ele alınıyor. Zira surenin akışı içinde yakında bir kıyamet sahnesi yeralmış ve bu sahnede canlandırılan dirilişi yalanlayanların akibetlerine dikkat çekilmişti.

Burada sözü edilen dokuz mucize ise: 1- Hz. Musa'nın beyaz eli, 2- Asası, 3- Yüce Allah'ın Firavun ve toplumunun başına verdiği kıtlık, 4- Verimin azalması, 5- Tufan, 6- Çekirge, 7- Tahıl güvesi, 8- Kurbağa ve 9- Kan'dır...

"İstersen İsrailoğulları'na sor. Musa'nın dönemini."

Çünkü onlar Hz. Musa ile Firavun arasında geçen olaylara tanık olmuşlardı.

"Firavun ona "Ey Musa, bana göre sen büyülenmişsin" dedi.

Doğru söz, Allah'ın birliği, zulmü, azgınlığı ve işkenceyi bırakmaya çağrıda bulunma, tağutların geleneğinde ancak büyülenmiş ne dediğini bilmeyen insanların taktiğidir. Firavun gibi azgın tağutlar bu gerçekleri düşünemezler, akli dengesi yerinde bulunan bir insanın mevcut şartlara başkaldırıp onları eleştireceğine akıl erdiremezler!

Musa'ya gelince, o kendisine verilen parlak ve açık gerçek ile kuvvetlidir. Allah'ın kendisine yardım edeceğine ve zorba tağutları cezalandıracağına güveni tamdır:

"Musa ona dedi ki; "Bu mucizelerin, getirdiğim ilahi mesajın gerçek olduğunu gösteren kanıtlar olarak yerin ve göklerin Rabbi tarafından gönderildiklerini kesin biliyorsun. Ey Firavun benim görüşüme göre sen mahvolmaya adaysın."

Allah'dan başka hiç kimsenin bu harika olaylara gücünün yetmeyeceğini bildiğin halde, Allah'ın ayetlerini yalanlamanın cezası olarak yıkılacak, yokolacaksın. Çünkü bu mucizeler apaçık ortada, apaydınlık ve gözler önünde olgulardır. Sanki bunlar gerçekleri aydınlatıp ortaya koyan gözlerdir.

Bu durumda azgın tağut, kaba gücüne sığınıyor. Onları yurtlarından söküp atmaya ve yoketmeye karar veriyor.

"Onları yurtlarından sürgün etmek istedi."

İşte azgın tağutlar gerçek sözü bu şekilde karşılamayı düşünürler.

İşte böylece azgın iktidarlara karşı Allah'ın sözü gerçekleşmiş olur. Zalimlerin yokedilişine ve sabreden ezilenlerin onlara mirasçı kılınmasına ilişkin yasası yürürlüğe girer:

"Biz de Firavun'u beraberindekilerle birlikte denizde boğdurduk. Onun ardından İsrailoğulları'na "Bu ülkede oturunuz, ahiret günü gelince, sizleri hep

birlikte mahşerde birarayа getiririz" dedik.

İşte ayetleri -mucizeleri- yalanlamanın akibeti böyle oldu. Yine işte bu şekilde Allah yeryüzünü ezilenlere miras olarak verdi. Orada onları kendi eylemleri ve yaşayışları ile başbaşa bıraktı. Daha önce surenin başında onların akibetlerinin nasıl olduğunu görmüştük. Burada ise onların ve düşmanlarının durumları ahiretteki mahkemeye havale ediliyor:

"Ahiret günü gelince sizleri mahşerde hep birlikte birarayа getiriz."

HAYATI KUŞATAN MUCİZE

Bunlar harikalardan, mucizelerden bazı örneklerdir. Yalanlayıcıların onları nasıl karşıladıklarını ve Allah'ın yasasının yalanlayıcıları ne biçimde cezalandırdığını açıklamaktadır. Kur'an ise, sürekli bir mucize olsun diye Hak ile indirilmiştir. Uzun zaman dilimi içinde yavaş yavaş okunsun diye bölüm bölüm indirilmiştir.

وَبِالْحَقِّ أَنزَلْنَاهُ وَبِالْحَقِّ نَزَلَ ۗ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿١٠٥﴾

وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَىٰ مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنزِيلًا ﴿١٠٦﴾

105- Biz Kur'an'ı Hak içerikli olarak indirdiğimiz gibi, onun iniş amacı da hakkı gerçekleştirmektir. Ey Muhammed, seni müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik.

106- Kur'an'ı insanlara ağır ağır okuyasın diye bölümlere ayırdık ve ihtiyaçlar gerektikçe bölüm bölüm indirdik.

Bu Kur'an, bir ümmeti eğitmek ve ona bir düzen kurmak için gelmiştir. Bu ümmet de onu dünyanın doğusuna ve batısına, dört bir yanına yaymakla yükümlüdür. Bu düzeni, eksiksiz ve mükemmel metoduna, sistemine uygun biçimde tüm dünyaya öğretmekle mükelleftir. İşte bu nedenle Kur'an sözkonusu ümmetin pratik-realiteye dayalı ihtiyaçlarına karşılık verecek biçimde bölümler halinde inmiştir. Böyle bir iniş yöntemi ilk terbiye, eğitim zamanı ve şartlarına da uygun düşmüştür. Eğitim işi uzun zaman alan deneyimleri gerektirir. Kur'an, hazırlık aşamasında bölüm bölüm gerçekleştirilsin diye uygulamaya dayalı bir sistem olarak inmiştir. Teorik bir fıkıh, soyut bir düşünce ve zihinsel değerlendirmeler için sunulan bir sistem değildir.

İşte Kur'an'ın ilk dönemden itibaren bütün bir kitap olarak değil de, bölümler halinde inmiş olmasının hikmeti de budur.

İlk müslüman kuşak Kur'an'ı bu şekilde anladı. Her bir emir veya yasağı, Kur'an'dan edindikleri herbir görev ve emirleri hayatta uygulanmak üzere verilmiş bir direktif olarak değerlendirdiler.

Onu akıllarını veya ruhlarını tatmin etme aracı olarak algılamadılar. Şiir ve edebi metinler gibi değerlendirmediler. Eğlence ve teselli araçları olan hikâyeler ve efsaneler gibi onu kabul etmediler. Onunla günlük hayatlarını şekillendirdiler. Duygularını, vicdanlarını, yaşayışlarını, çalışmalarını, evlerini ve geçimlerini ona göre şekillendirdiler. Böylece Kur'an, onların daha önce bildiklerini, miras aldıklarını ve yaptıklarını bir kenara iterek yeniden hayatlarını şekillendiren bir hayat kitabıydı.

İbn-i Mes'ud -Allah ondan razı olsun- bizden herhangi birimiz Kur'an'dan öğrendiğimiz on ayetin anlamını iyice kavrayıp, hayata eksiksiz bir şekilde geçirmedikçe, başka ayetleri öğrenmeye yeltenmezdik.

Yüce Allah bu Kur'an'ı Hakka dayalı olarak indirdi.

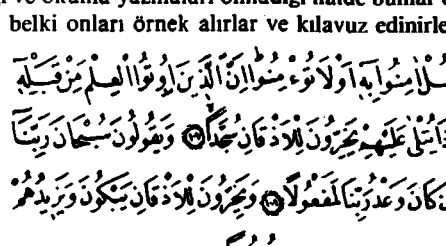
"Biz onu Hak ile indirdik."

Kur'an yeryüzünde Hakkı yerleştirmek ve sağlamlaştırmak için inmiştir.

"Hak ile indi."

Hak, Kur'an'ın özü, Hak Kur'an'ın amacıdır. Kur'an'ın ilkeleri Hakka dayalıdır. Hakka önem verir Kur'an. Varlık yasasında değişmez, köklü bir yasa olan Hak. Bu öyle bir haktır ki, Allah gökleri ve yeri onunla ayakta durdurmuştur. Her ikisi de Hak ile içiçedir. Kur'an'ın kendisi de bütün bir varlığın esasına bağlıdır. Ona işaret eder, onu gösterir ve onun bir parçasıdır. Hak, Kur'an'ın eti ve kemiğidir. Hak Kur'an'ın özü ve ana gayesidir. Peygamber de getirmiş olduğu bu gerçeği müjdeleyen ve ona aykırı düşmekten sakındıran Allah'ın elçisidir.

Burada Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- bu gerçek ile toplumun karşısına çıkması ve yollarını seçmelerini kendilerine bırakması isteniyor. İster Kur'an'a inansınlar, ister inanmasınlar. Artık kendileri için seçmiş oldukları yolun sonuçlarına kendileri katlanmak zorundadır... Ayrıca onların gözleri önüne bir de örnek koyuyor: Bunlar daha önceden kendilerine ilim verilmiş olan Yahudilerin ve Hristiyanların bu Kur'an'a iman edenleridir. Kendilerine ne ilim ne de kitap verilmediği ve okuma-yazmaları olmadığı halde bunlar onlara örnek olarak veriliyor ki, belki onları örnek alırlar ve kılavuz edinirler:

107- De ki; "Siz bu Kur'an'a ister inanın, ister inanmayın, o bundan önce kendilerine bilgi verilenlere okunduğunda, onlar çeneleri üzerine secdeye kapanırlar."

108- Ve derler ki, "Rabbimizin şanı yücedir, O'nun verdiği söz kesinlikle yerine gelecektir."

109- Çeneleri üzerine secdeye kapanırlarken, gözyaşları dökerler. Kur'an onları ürpertir, saygılarını artırır."

Bu derin anlamlı bir sahnedir. Vicdanlara dokunmaktadır. Bu, daha önceden kendilerine ilim verilenlerin sahnesidir. Bunlar Kur'an'ı dinliyorlar. İçten ürperiyorlar.

"Çeneleri üzerine secdeye kapanıyorlar."

Kendi kendilerine hakim olamıyorlar. Onlar secde etmiyorlar. Yalnız:

"Çeneleri üzerine secdeye kapanıyorlar."

Sonra dilleri çözülüyor. Duygularına hakim olan hisleri Allah'ın yüceliğini ve sözünün doğruluğu ile ifade ediyorlar.

"Rabbimizin şanı yücedir. O'nun verdiği söz kesinlikle yerine gelecektir."

Tamamen Kur'an'ın etkisi altına girerler. Gönüllerinde coşan gerçeği tasvir etmede sözcükler yeterli olmuyor. Sözcüklerin tasvir etmekten aciz kaldığı bu derin etkinin bir ifadesi olarak gözlerinden yaşlar boşanıyor:

"Çeneleri üzerine kapanıp gözyaşları dökerler."

Kur'an onların içten gelen ürpertilerini arttırır."

Ayrıca onu ürperti ile karşılarlar.

Derin bir bilinç halini sergileyen bir sahnedir bu. Bu Kur'an'ın aydınlık olmaya açık, daha önceden kendisine verilmiş bilgiden ötürü, yapısını ve değerini bilen açık kalpler üzerindeki etkisini canlandırmaktadır. Burada sözkonusu edilen ilim, yüce Allah'ın Kur'an'dan önce indirdiği kitap bilgisidir. Zira gerçek ilim, Allah'ın katından gelen ilimdir.

ALLAH'İN GÜZEL İSİMLERİ

Daha önceki bilginlere ilişkin bu yoğun anlamlı sahne toplumun bu Kur'an'a inanıp inanmaması konusunda serbest bırakılmasına ilişkin bir tercih olayından sonra yer veriliyor. Ardından onların diledikleri isimlerle Allah'ı çağırmakla başbaşa bırakılmaları yer alıyor. -Onlar cahiliyeden kaynaklanan yanılgılarından dolayı Allah'a Rahman adını vermeyi uygun görmüyorlardı. Rahman adını Allah'ın isimleri arasından çıkarıyorlardı-. Halbuki bunların herbiri Allah'ın adları idi. Artık dilediklerini kullanarak onu çağırabilirlerdi.

قُلِ ادْعُوا اللَّهَ أَوِ ادْعُوا الرَّحْمَٰنَ أَيًّا مَّا تَدْعُوا فَلَهُ
الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ ۚ وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ
بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١١٠﴾

110- De ki: "Onu ister "Allah" diye çağırın, ister "Rahman" diye çağırın. Hangisiyle çağırırsanız çağırın, en güzel isimler O'nundur. Namazda sesini fazla yükseltme, fazla da kısık tutma, bu ikisi arasında bir yol tut."

Bunun dışında kalan anlayışlar tartışmaya ve yorumlamaya değmeyecek olan cahiliyenin saçmalıkları puta tapıcılığın yanılgılarıdır.

Ayrıca Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- namazında açık ile gizli arasında orta bir yol tutmakla emrolunuyor. Zira onlar peygamberin namazını alaya alıyor ve onu rahatsız ediyorlardı. Ondan nefret edip kaçıyorlardı. Herhalde bu emir de bir hikmete bağlıdır. Çünkü Allah'ın huzurunda duruşta en uygun olan gizli ile açık arasında orta bir yol izlenerek okunmasıdır.

"Namazda sesini fazla yükseltme, fazla da kısık tutma, bu ikisi arasında bir yol tut."

Sure başladığı gibi, Allah'ın noksan sıfatlardan arındırılması, çocuksuz ve ortaksız olan birliğinin yerleştirilmesi, O'nun dosta ve yardımcıya ihtiyacının asla olmadığı, O'nun yüce ve ulu olduğunun bildirilmesi ile sona eriyor. Bu son bölüm, surenin etrafında dönüp dolaştığı eksenini, başlangıç ve bitimini özetlemektedir.

وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُ
شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُن لَّهُ وَلِيٌّ مِّنَ الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا ﴿١١١﴾

111- De ki; "Hamd, çocuk edinmemiş olan, egemenlikte ortağı bulunmayan ve güçsüzlüğünü telafi edecek bir destekçiye gerek duymayan Allah'a mahsustur. O'nun büyüklüğünü gereğince dile getir.

İSRA SURESİNİN SONU

Kehf Suresi

18

Mekke Döneminde İndi
Ayet Sayısı: 110

Bismillahirrahmanirrahim

Bu surede temel unsur, geçmiş toplumlara ilişkin hikâyelerdir. Surenin başında mağara arkadaşlarının (Ashab-ı Kehf) hikâyeleri yeralıyor. Ondan sonra iki bahçe hikâyesi geliyor. Onu da Hz. Adem -selâm üzerine olsun- ile şeytanın hikâyesine yönelik bir işaret izliyor. Surenin ortasında ise Hz. Musa -selâm üzerine olsun- ile bilge ve saygın bir kulun hikâyesi yeralıyor. Sonunda da Zülkarneyn hikâyesi anlatılıyor.Surenin ayetlerinin büyük bir kısmı bu hikâyelerden oluşmaktadır. Yüz on ayetin yetmişbirinde bu hikâyeler anlatılmaktadır. Geri kalan ayetlerin büyük çoğunluğu ise, surede yer alan hikâyeler üzerine yapılan yorumları ve değerlendirmeleri içermektedir. Bu hikâyelerin yanında, bazı kıyamet sahneleri, bir de Kur'anın tasvirli ifade yöntemi uyarınca bir düşünceyi ya da anlamı tasvir eden bazı hayat sahneleri de yeralıyor...

Fakat surenin konuları arasındaki bağlantıyı sağlayan ve surenin akışının etrafında yoğunlaştığı ana eksen; inanç sisteminin, bakış ve düşünce yönteminin ve bu inanç sisteminin koyduğu ölçüler doğrultusunda değer yargılarının düzeltilmesidir.

İnancın düzeltilmesine yönelik açıklama surenin başında ve sonunda yeralıyor. Surenin başındaki açıklama şöyledir:

"Hiçbir çarpık yeri olmayan, bu tutarlı kitab'ı (Kur'anı) kulu Muhammed'e indiren Allah'a hamdolsun."

"Peygamber, insanları, Allah'dan gelecek ağır bir azap konusunda uyarsın ve iyi amel işleyen mü'minlere de kendilerini iyi bir ödülün beklediği müjdesini versin diye bu dosdoğru kitap indirildi."

"Mü'minler o ödül yerinde (cennette) sürekli kalacaklardır."

"Bir de 'Allah evlat edindi' diyenleri uyarsın diye."

"Allah'ın evlat edindiği konusunda ne onların ve ne atalarının hiçbir bilgi-

si yoktur. Rastgele ağızlarından çıkan bu söz ne ağır bir iftiradır! Söyledikleri, yalandan başka bir şey değildir [1]

Surenin sonundaki açıklama ise: Dedi ki; **"Ben de tıpkı sizin gibi bir insanım, yalnız bana vahiy yolu ile ilahınızın tek Allah olduğu bildiriliyor. Buna göre kim açık alınla Rabb'inin huzuruna çıkmayı istiyorsa, iyi ameller işlesin ve kulluk görevlerinde hiç kimseyi Rabb'ine ortak koşmasın"** [2] şeklindedir.

Böylece surenin başlangıç kısmı ile son kısmı; yüce Allah'ın birliğini açıkça duyurmak, şirki reddetmek, vahyi kanıtlamak ve yüce Allah'ın zatı ile sonradan yaratılmış varlıkların kişiliklerinin kesin bir şekilde birbirinden ayrı olduklarını vurgulamak suretiyle aynı hedefe doğru, birbirleriyle uyum oluşturuyorlar.

Surenin akışı, birçok kere ve değişik şekillerde bu konuya değiniyor.

Örneğin mağaraya sığınan gençlerin hikâyesinde; bir olan Rabb'lerine inanmış gençler şunları söylüyorlar: **"Bizim Rabb'imiz, göklerin ve yerin Rabb'idir; ondan başkasına yalvarmayız; yoksa saçmalamış oluruz."** [3]

Yine mağaraya sığınan gençlerin hikâyesi üzerine yapılan değerlendirmede şu ifade yeralıyor. **"İnsanların O'nun dışında başka bir koruyucuları, başka bir önderleri yoktur ve O, egemenliğine hiç kimseyi ortak etmez."** [4]

İki bahçe hikâyesinde de mü'min kişi tartıştığı arkadaşına şunları söylüyor: ?"Seni önce topraktan, sonra spermadan yaratan, sonunda da insan biçimine koyan Allah'ı inkâr mı ediyorsun?

"Bana gelince benim Rabb'im Allah'tır. O'na hiç kimseyi kesinlikle ortak koşmam." [5]

Bu hikâye üzerine yapılan değerlendirmede ise şöyle denmektedir: **"O anda ne Allah dışında, yardımına koşabilecek destekçiler bulabildi ve ne de kendi kendini kurtarabildi. İşte orada koruyuculuk ve egemenlik, varlığı "gerçek" olan Allah'ın tekelindedir. En yararlı ödül ve en hayırlı akibet yalnız O'nun katındadır."** [6]

Surede yeralan kıyamet sahnelerinden birinde şu ifade yeralmaktadır: **"O gün Allah müşriklere 'Benim ortaklarım olduklarını sandığınız düzmece ilahları yardıma çağırınız' der. İşte onları yardıma çağırdılar, fakat çağrılarına karşılık vermediler. Onların aralarına engel olarak bir cehennem vadisi koyduk."** [7]

Bir diğer sahnenin ardından yapılan değerlendirmede ise şu ifadelere yer verilmektedir: **"Kâfirler, beni bir yana bırakarak bazı kullarımı önder edinebileceklerini mi sandılar? Biz cehennemi kâfirlere konaklama yeri olarak hazırladık."** [8]

DÜŞÜNCE VE BAKIŞ AÇISININ METODU

Bakış açısı ve düşünce yönteminin düzeltilmesi meselesi ise; hakkında hiçbir bilgiye sahip olmadıkları konularda ileri-geri konuşan ve söylediklerinin doğruluğunu belgeleyen bir kanıt göstermeyen müşriklerin iddialarını çürütürken,

1) Kehf Suresi, 1-5 2) Kehf Suresi, 110 3) Kehf Suresi, 14 4) Kehf Suresi, 26
5) Kehf Suresi, 37-38 6) Kehf Suresi, 43-44 7) Kehf Suresi, 52 8) Kehf Suresi, 102

ayrıca insanlara bildikleri şeylerde karar vermeleri; hakkında bir bilgiye sahip olmadıkları meselelerde karar vermeyi Allah'a bırakmaları direktifi verilirken belirginleşmektedir.

Örneğin surenin girişinde şöyle denmektedir:

"Bir de 'Allah evlat edindi' diyenleri uyarsın diye"...

"Allah'ın evlat edindiği konusunda ne onların ve ne de atalarının hiçbir bilgisi yoktur." (9)

Mağaraya sığınan gençler de şunları söylüyorlar:

"Şu soydaşlarımız, Allah'ı bir yana bırakarak çeşitli ilahlar edindiler; onların gerçekten ilah olduklarına ilişkin kesin delil göstermeleri gerekmez mi?" (10)

Yine bu gençler mağarada ne kadar kaldıklarını birbirlerine sorarlarken, bunun bilgisini Allah'a bırakıyorlar:

"Ne zamandan beri burada olduğumuzu Allah hepimizden iyi bilir." (11)

Hikâye anlatılırken de onların sayıları hakkında karanlığa taş atar gibi bilmeden konuşanların bu tutumlarını ayıplar tarzda şu açıklama yeralmaktadır: **Ey Muhammed, kimileri "onlar üç kişi idi, dördüncüleri köpekleridir. Kimileri 'beş kişi idiler, altıncıları köpekleridir' diyeceklerdir. Bu sözler karanlığa taş atmaktır. Kimileri de 'yedi kişi idiler, sekizincileri köpekleridir' diyeceklerdir. De ki; 'Onların sayısını hepimizden iyi Rabb'im bilir. O, insanlara çok az bilgi vermiştir.' Onlar hakkında derine dalan bir tartışmaya girme ve bu olay konusunda hiç kimseye bir şey sorma!"** (12)

Musa peygamber ile bilge ve saygın kulun hikâyesinde; Bilge kulun Hz. Musa'nın hoşuna gitmeyen davranışlarının sırrı ortaya çıkınca, o kul şöyle diyor: **"Bu Rabb'inin bir rahmetidir, yoksa ben o işleri kendi kafamdan yapmadım."**(13) Burada da mesele Allah'ın gücüne, Onun bilgisine havale ediliyor.

DEĞER YARGILARININ DÜZELTİLMESİ

Değer yargılarının, inanç sistemine dayalı ölçüler doğrultusunda düzeltilmesi meselesi ise, farklı yerlerde ele alınmakta ve gerçek değerleri, iman, iman doğrultusunda çalışma ve iyi işler yapma olarak ön plana çıkmaktadır. Bunun dışında yeryüzü menşeli, dünya kaynaklı gözalıcı değerler küçülüp gitmektedir.

Buna göre, yeryüzündeki tüm nimetler ve güzellikler insanları sınama ve deneme amacı ile yaratılmışlardır, sonuçta ise yokolup gideceklerdir:

"Biz dünyadaki her şeyi yeryüzünün süsü yaptık. Amacımız insanları sınavdan geçirerek hangilerinin daha iyi işler yapacaklarını görmektir.

"Günü gelince yeryüzünün bütün gözalıcı yeşilliklerini kesinlikle kupkuru bir toprak düzlüğüne çevireceğiz." (14)

İnsanlar sert zeminli ve dar bir mağaraya sığınsalar bile, Allah'ın himayesi geniş ve huzur vericidir. İşte soydaşları ile ilişkilerini kesen sonra da mağaraya sığınan mü'min gençler bakın neler söylüyorlar:

9) Kehf Suresi, 4-5 10) Kehf Suresi, 15 11) Kehf Suresi, 19 12) Kehf Suresi, 22
13) Kehf Suresi, 82 14) Kehf Suresi, 7-8

"Madem ki soydaşlarınızla ve onların Allah'ı bir yana bırakarak taptıkları ile ilişkinizi kestiniz, öyleyse mağaraya sığınınız, Rabb'iniz engin rahmetinden size bir pay göndersin ve şu işinizde size kurtuluş yolu göstersin." (15)

Bu arada mü'minlerle birlikte oturmaya kendini zorlaması, dünya hayatının gözalıcı güzelliklerine ve Allah'dan habersiz dünya ehline aldırış etmemesi için hitap Peygamber efendimize -salât ve selâm üzerine olsun- yöneltiliyor:

"Sırf Rabb'lerinin rızasını dileyerek sabah-akşam, O'na yalvaranlarla birarada olmaya kendini zorla, dünya hayatının çekiciliğini isteyerek böyle kimseleri gözardı etme. Adımızı anmayı kalbine unutturduğumuz ve ihtiraslarına tutsak olarak kendini akıntıya kaptırmış kimselerin arzularına uyma."

"Onlara 'Bu Kur'an, Allah tarafından gönderilmiş bir gerçektir, isteyen inansın, isteyen inkâr etsin' de." (16)

İki bahçe hikâyesi ise, bir mü'minin imanı sayesinde nasıl dünya malı, mevkimakam ve gözalıcı güzellikler karşısında onurlu ve başeğmez bir tavır takındığını, gerçek karşısında diklenen şişen arkadaşının kendisine nasıl bir cevap verdiğini, buna karşılık olarak onu, Allah'ı unutmasından dolayı nasıl uyardığını tasvir etmektedir:

"Aralarındaki tartışmayı sürdüren arkadaşı kendisine dedi ki; 'Seni önce topraktan, sonra spermadan yaratan, sonunda da insan biçimine koyan Allah'ı inkâr mı ediyorsun?' Bana gelince, benim Rabb'im Allah'dır, O'na hiç kimseyi kesinlikle ortak koşmam.' Aslında bahçene girdiğinde 'maşaellah! Gerçek güç, Allah'ın tekelindedir!' deseydin ya'. 'Gerçi sen malımın ve evlatlarımın seninkilerden az olduğunu görüyorsun. Fakat Rabb'im bana senin bahçenden daha iyisini verebilir ve senin bahçeni de gökten gelen bir afete uğratarak çıplak bir düzlüğe çevirebilir. Ya da bahçenin suyu yerin öyle derin katmanlarına sızar ki, bir daha onu aramaya bile gücün yetmez." (17)

Bu hikâye üzerine yapılan değerlendirmenin amacı ise, dünya hayatının parıldadıktan sonra çok çabuk yokolmasına bir örnek veriliyor: **"Ey Muhammed, onlara anlat ki, dünya hayatı tıpkı şuna benzer; gökten yağmur yağdırdık da, bu yağmur sayesinde yer yeşermiş, güveren ekinlerin başakları birbirine girmiş. Derken bu ekinlerin tümü ansızın rüzgârların havada uçurduğu saman kırıntılarına dönüşüvermiş. Hiç kuşkusuz Allah'ın gücü her şeyi yapmaya yeter."** (18)

Bunun üzerine, geçici değerlerle kalıcı değerlerin açıklanması şeklinde bir değerlendirme yapılmaktadır:

Mal ve evlatlar dünya hayatının süsüdürler. Kalıcı iyilikler ise, Rabb'in katında sevap kazandırma bakımından daha yararlı ve umut kaynağı olmaya daha lâyıktırlar.' (19)

Sonra Zülkarneyn hikâyesine geçiliyor... Ama ünlü kral olduğu için değil, yaptığı iyi işler için hikâyesi anlatılıyor. İki set arasında bulduğu toplum, kendilerine ye'cuc ve me'cuc'un saldırılarına karşı koruyacak bir set inşa etmesi karşılığında mal vermeyi önerince, O, yüce Allah'ın kendisini yeryüzüne egemen

15) Kehf Suresi, 16 16) Kehf Suresi, 28-29
17) Kehf Suresi, 37-41 18) Kehf Suresi, 45 19) Kehf Suresi, 46

kılmasının, onların önerdikleri maldan daha iyidir diyerek önerilerini geri çeviriyor: "**Rabb'imin bana bağışladığı güç, sizin bana vereceğiniz maldan daha hayırlıdır.**" (20)

Seddin yapımını tamamlayınca da işi yüce Allah'a bağlıyor, kendi beşeri gücüne değil. "**Bu set, Rabb'imin rahmetidir. Fakat Rabb'imin belirlediği an gelince onu yerle bir eder. Hiç kuşkusuz Rabb'imin sözü gerçektir.**" (21)

Surenin sonunda, en büyük zarara uğrayanların Rabb'lerinin ayetlerini ve onun huzuruna çıkmayı inkâr eden kâfirler olduğu vurgulanıyor: Bunlar iyi yaptıklarını sansalar bile dayandıkları bir ölçü, bir değer yargısı yoktur!

"**Ey Muhammed, de ki; 'Çalışmalarında en ağır kayba uğrayanları size haber verelim mi?' 'Dünya hayatında bütün emekleri boşa gittiği halde çok iyi işler yaptıklarını sananların kimler olduğunu size söyleyelim mi?' 'Bunlar Rabb'lerinin ayetlerini ve O'nun huzuruna çıkacaklarını inkâr edenlerdir. Bu yüzden onların iyi işleri geçersiz olmuştur. Kıyamet günü onların yaptıkları işleri tartıya almayız, kendilerine değer vermeyiz.**" (22)

Böylece görüyoruz ki, surenin ana ekseni inanç sisteminin, bakış açısı ve düşünce yönteminin ve bu inanç sisteminin koyduğu ölçüler doğrultusunda değer yargılarının düzeltilmesidir.

SURENİN ANA KONULARI

Surenin akışı, birbirini izleyen bölümlerde yeralan şu belli başlı konular etrafında dönüyor:

Birinci bölümde sure, kullarını uyarma ve müjdeleme için kitap indiren Allah'a hamd ile başlıyor. Müjde mü'minlere yöneliktir. Uyarı ise, 'Allah evlat edindi' diyenlere yöneliktir. Bu arada yeryüzünde bulunan tüm gözalıcı güzelliklerin insanların sınanması ve denenmesi için yaratıldığı, bunların en sonunda yokolup gidecekleri vurgulanıyor. Sonra şu mağaraya sığınan genç arkadaşların hikâyesi anlatılıyor. Bu hikâye, geçici hayata ve hayatın çekici güzelliklerine karşı imanı tercih etmenin, inancın zarar görmesini önlemek için mağarada Allah'ın rahmetine sığınmanın bir örneğidir.

İkinci bölüm, onun rızasını dileyerek sabah-akşam Rabb'lerine yalvaranlarla birlikte olmaya kendini zorlamasını ve Allah'ın uyarısının farkında olmayanları görmezlikten gelip, aldırış etmemesine ilişkin olarak Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- yönelik bir direktifle başlıyor. Sonra iki bahçe hikâyesi yeralıyor. Burada Allah'a inanan kalbin onurlu tutumu ve yeryüzü değerlerini küçümseyişi tasvir ediliyor. Bu bölüm, gerçek ve kalıcı değerlerin belirlenmesi ile son buluyor.

Üçüncü bölüm; birbirine bağlantılı olarak yeralan birkaç kıyamet sahnesinden oluşmaktadır. Bu sahnelerin arasında Hz. Adem'le -selâm üzerine olsun- şeytanın hikâyesine kısaca değiniliyor. Bu bölüm de yüce Allah'ın zalimleri yoketmesine ilişkin yasasının; günahkârlara belli bir süre merhamet edip mühlet tanımasının açıklanması ile son buluyor.

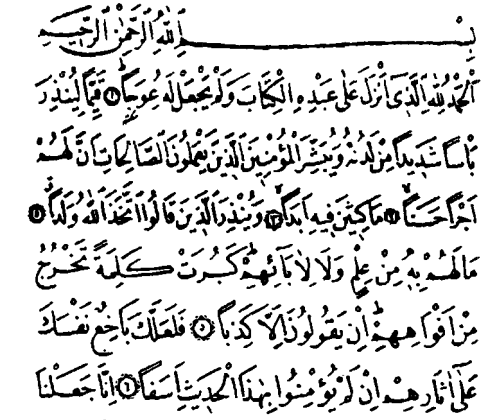
Hz. Musa -selâm üzerine olsun- ile Bilge ve saygın kulun hikâyesi dördün-

20) Kehf Suresi, 95 21) Kehf Suresi, 98 22) Kehf Suresi, 103-105

cü bölümü, Zülkarneyn'in hikâyesi de beşinci bölümü kaplıyor.

Sonra sure başladığı gibi bitiyor; mü'minleri müjdelemek, kâfirleri uyarmak, vahyin gerçekliğini kanıtlamak, yüce Allah'ın şirkten uzak olduğunu vurgulamakla son buluyor.

Şimdi birinci bölümü ayrıntılı olarak ele alalım:

1- Hiçbir çarpık yeri olmayan, bu tutarlı kitab'ı (Kur'an-ı) kulu Muhammed'e indiren Allah'a hamdolsun.

2- Peygamber, insanları, Allah'dan gelecek ağır bir azap konusunda uyarsın ve iyi amel işleyen mü'minlere de kendilerini iyi bir ödülün beklediği müjdesini versin diye bu dosdoğru kitap indirildi.

3- Mü'minler o ödül yerinde (cennette) sürekli kalacaklardır.

4- Bir de "Allah evlat edindi" diyenleri uyarsın diye.

5- Allah'ın evlat edindiği konusunda ne onların ve ne de ataların hiçbir bilgisi yoktur. Rastgele ağızlarından çıkan bu söz ne ağır bir iftiradır! Söyledikleri, yalandan başka bir şey değildir.

6- Ey Muhammed, eğer onlar bu yeni mesaja (Kur'ana) inanmazlarsa, arkalarından duyacağın üzüntü sebebi ile neredeyse kendini mahvedeceksin.

7- Biz dünyadaki her şeyi yeryüzünün süsü yaptık. Amacımız, insanları sınavdan geçirerek hangilerinin daha iyi işler yapacaklarını görmektir.

8- Günü gelince yeryüzünün bütün gözalıcı yeşilliklerini kesinlikle kupkuru bir toprak düzlüğüne çevireceğiz.

Tutarlı ve kesin ifadeli bir başlangıç... Bu başlangıçta **"Peygamber insanları Allah'dan gelecek ağır bir azap konusunda uyarsın"** diye çarpık bir yeri bulunmayan, her anlama yorulabilecek, eğri ve ne anlama geldiği belirsiz yuvarlak ifadelere yer vermeyen bu tutarlı kitabı, yani Kur'anı **"Kulu Muhammed'e"** in-

dirdiği için yüce Allah'a hamd edilmektedir.

Daha ilk ayetten itibaren temel ilkeler açıkça ortaya konuyor. İnanç sisteminde bir karışıklığa, bir kapalılığa meydan verilmiyor. Buna göre kitab'ı indiren yüce Allah'dır. Bu kitab'ı indirdiği için O'na hamdolsun. Peygamberimiz Hz. Muhammed'de -salât ve selâm üzerine olsun- O'nun kuludur. Allah'ın çocuğu ve ortağı yoktur.

Çarpık bir yeri bulunmayan, bu kitap **"tutarlı"** bir kitaptır. Bu anlam bir keresinde çarpıklığın olmadığını vurgulamak suretiyle bir keresinde de tutarlılığı vurgulamak suretiyle tekrarlanmaktadır. Amaç bu anlamı pekiştirmek ve güçlendirmektir.

Bu kitabın, yani Kur'anın indirilmesi ile güdülen amaç bellidir, açıktır: **"Peygamber, insanları Allah'dan gelecek bir azap konusunda uyarsın ve iyi amel işleyen mü'minlere de kendilerini iyi bir ödülün beklediği müjdesini versin diye bu dosdoğru kitap indirildi."**

Nitekim uyarının keskin gölgesi bütün ifadeye yansımaktadır. Ayet önce, uyarı amaçlı genel bir ifadeyle başlıyor. **"İnsanları Allah'dan gelecek bir azap konusunda uyarsın"** sonra tekrar dönüyor ve uyarıyı özelleştiriyor. **"Bir de 'Allah evlat edindi' diyenleri uyarsın diye."**

Bu arada **"iyi amel işleyen"** mü'minlere de müjde veriliyor. Ama bu müjde, imanın pratik, gözle görülür, realiteye dayanan ve realite tarafından desteklenen kanıtı ile bağlantılı olarak veriliyor.

Sonra surenin akışı müşriklerin en büyük ve en önemli meselede yani inanç sistemi (akide) meselesinde hüküm vermek ve bir yargıya varmak için tuttukları çarpık ve bozuk yöntemi gözler önüne sermeye başlıyor.

"Allah'ın evlat edindiği konusunda ne onların ve ne atalarının hiçbir bilgisi yoktur."

Böyle bir sözü, hiçbir bilgiye dayanmadan hem de saçmalayarak söylemek ne adi ve ne korkunç bir durumdur.

"Rastgele ağızlarından çıkan bu söz ne ağır bir iftiradır. Söyledikleri yalandan başka bir şey değildir."

Müşriklerin rastgele söyledikleri bu sözün korkunçluğunu vurgulama açısından, ifadedeki kelimelerin dizilişi ile bu kelimelerin telaffuzu esnasında ortaya çıkan müzikal vurgusu bir ahenk oluşturuyorlar. Ayet "(Keburet)- büyük, ağır" kelimesi ile başlıyor. Dinleyici meselenin önemini ve korkunçluğunu algılasın ve atmosfere bu anlamlar egemen olsun diye. Bu amaçla "El-Kelimet'ul Kebire" "Keburet Kelimetun" cümlesindeki zamirini belirginleştirici, ayırıcı bir işlev görüyor. Bununla da dinleyicilerin dikkatlerinin olaya iyice yöneltilmesi hedefleniyor, böylece bu sözün onların ağızlarından rastgele ve düşünmeden çıktığını **"Ağızlarından çıkan bu söz ne ağır bir iftiradır"** şeklinde ifade ediliyor. Ayrıca ayette yeralan "Efvahihim-ağızları" ifadesi kendine özgü müzikal vurgusu ile, onların ağızlarından çıkan bu sözün ağırlığını ve hayasızlığını ön plana çıkarmada katkıda bulunuyor. Çünkü bu kelimeyi telaffuz eden biri kelimenin

birinci yarısındaki "Efva" şeklindeki uzatmadan dolayı önce ağzını açar, sonra peşpeşe iki "ha" harfini telaffuz eder. Böylece "Efvahihim" ifadesinin sonundaki "mim" harfi telaffuz edilmeden önce ağız tamamen "ha" sesiyle dolar. Bu yüzden cümlenin dizilişi ile ifadenin müzikal vurgusu, birlikte anlamı tasvir edip bu anlamın yaydığı gölgeyi belirginleştirmektedir. Bunun üzerine olumsuzluk ve istisna edatları kullanılarak pekiştiricilik fonksiyonunu yerine getiren bir değerlendirme yapılıyor. **"Söyledikleri yalandan başka bir şey değildir."**

Bu cümlede olumsuzluğu ifade etmek için "ma" olumsuzluk edatı yerine "in" edatı kullanılıyor. Çünkü 'in' edatı sonundaki zorunlu sükun (hareketsizlik)dan dolayı kesinlik ifade etmektedir.'Ma'edatında ise, sonundaki uzatmadan kaynaklanan bir yumuşaklık vardır... Kuşkusuz "ma" yerine "in" edatının kullanılması müşriklerin tutumlarının iğrençliğinin daha net biçimde vurgulanması ve ağızlarından çıkan bu ağır iftiranın yalan olduğunun pekiştirilmiş bir ifadeyle gözler önüne serilmesi amacına yöneliktir.

DÜNYADAKİ SINAV

Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- soydaşlarının Kur'anı yalanlamalarından, doğruyola girmekten kaçınmalarından, buna karşılık sonunda yapacaklarını bildiği bir yolu izlemelerinden dolayı üzülmesini hoş karşılamamışa benzer bir hitap yöneltiliyor. Evet, serzenişe benzer bir ifadeyle Peygamberimize şöyle deniyor:

"Ey Muhammed, eğer onlar bu yeni mesaja (Kur'ana) inanmazlarsa, arkalarından duyacağın üzüntü sebebi ile neredeyse kendini mahvedeceksin."

Yani, şayet bu Kur'ana inanmayacak olurlarsa belki de duyacağın üzüntüden dolayı kendini öldüreceksin... Oysa onlar senin üzülmene, hayıflanmana değmezler. Bırak onları ne halleri varsa görsünler. Çünkü biz yeryüzünde yarattığımız gözalıcı güzellikleri, süsleri, nimetleri, mal ve evlatları yeryüzünde yaşayanları denemek, onları sınamak için yarattık. Bununla amacımız, dünyada iyi işler yapan ve güzel davranışlar sergileyen böylece dünyadaki nimetleri hakettiği gibi ahiret nimetlerini de hakedenleri ortaya çıkarmaktır:

"Biz dünyadaki her şeyi yeryüzünün süsü yaptık. Amacımız, insanları sınavdan geçirerek hangilerinin daha iyi işler yapacaklarını görmektir."

Aslında yüce Allah, kimlerin iyi işler yapacaklarını biliyor. Ama yüce Allah kulların eylemlerine ve hayatta sergiledikleri tutumlarına göre onlar hakkında hüküm verir. Burada iyi işler yapmayanlara değinilmiyor, onlar hakkında herhangi bir şey söylenmiyor. Çünkü ifadenin içerdiği anlam gayet açıktır.

Yeryüzüne bir çekicilik kazandıran bütün gözalıcı süslerin sonu ise bellidir. Yeryüzü gün gelecek bu süslerden yoksun kalacaktır. Yeryüzündeki her şey bir gün yokolacaktır.Kıyamet gününden önce yeryüzü çıplak, kupkuru ve dazlak bir yüzey halini alacaktır .

"Günü gelince yeryüzünün bütün gözalıcı yeşilliklerini kesinlikle kupkuru bir toprak düzlüğüne çevireceğiz."

İfadede bir kesinlik vardır. İfadenin canlandırdığı sahnede de öyle. Ayetin orjinalinde yeralan "cereza" kelimesi, sözlü vurgusu ile kuraklık, kurumuşluk

anlamlarını tasvir ediyor. Aynı şekilde "Saida" kelimesi de dümdüz ve sert bir yüzeyin sahnesini canlandırıyor.

ASHAB-I KEHF HİKÂYESİNE GİRİŞ

Sonra mağaraya sığınan gençlerin hikâyesi geliyor. Bu hikâye, mü'min gönüllerdeki imanın gerçekliğine bir örnek olarak sunuluyor. Mü'min gönüllerin nasıl imanla huzura kavuştukları, imanı ne şekilde dünyanın çekici güzelliklerine, gözalıcı nimetlerine tercih ettikleri, insanlar arasında bu imanın öngördüğü şekilde yaşamaları zorlaşınca, nasıl mağaraya sığındıkları, bunun yanında yüce Allah'ın bu mü'min gönülleri nasıl gözettiği, onları baskı ve işkencelerden nasıl koruduğu, onları rahmetiyle nasıl kuşattığı bu hikâyede somutlaştırılıyor.

Bu hikâyeye ilişkin çeşitli rivayetler vardır. Birçok söylenti, dolaşıp durmaktadır dillerde. Bazı eski kitaplarda ve efsanelerde değişik şekillerde yeralmıştır bu hikâye. Biz, bu hikâyenin Kur'anda anlatıldığı kısmının sınırında duruyor, onunla yetiniyoruz. Çünkü tek güvenilir kaynak Kur'andır. Birçok tefsirde yeralan ve sağlam bir dayanaktan yoksun diğer rivayetleri ve efsaneleri ise bir kenara atıyoruz. Özellikle Kur'an-ı Kerim bu konuda, Kur'an dışındaki bir kaynağa bilgi edinme amacı ile başvurmayı, karanlığa taş atar gibi tartışmaya girmeyi, bilir bilmez konuşmayı yasaklamıştır.

Bu hikâyenin ve Zülkarneyn hikâyesinin Peygamberimize indiriliş nedenine ilişkin olarak, yahudilerin Mekkeliler'i bu iki hikâye ve Ruh hakkında Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- birtakım sorular sormaya teşvik ettikleri veya Mekkeliler'in Hz. Peygamberi sınamak için yahudilerden kendilerine bazı sorular öğretmelerini istedikleri anlatılır. Bu anlatılanların tümü veya bir kısmı doğru olabilir. Nitekim Zülkarneyn hikâyesinin başında şöyle bir ifade yeralmaktadır:

"Ey Muhammed, sana Zülkarneyn hakkında soru sorarlar. Onlara de ki; 'Size onun hakkında bazı düşündürücü bilgiler vereceğim!"

Ne var ki, mağaraya sığınan genç arkadaşların hikâyesine ilişkin olarak benzer bir işaret yeralmıyor Kur'anda. Bu yüzden biz, daha önce de açıkladığımız gibi surenin ana ekseni ile bağlantısı açık olan hikâyeyi ele alarak yolumuza devam ediyoruz.

HİCRET VE RAHMET

Bu hikâyenin sunuluşunda, edebi açıdan izlenen yöntem, önce kısa ve öz bir anlatım, sonra da ayrıntılı biçimde açıklama yöntemidir. Hikâye sahneler halinde sunuluyor. Bu sahneler arasında da boşluklar bırakılıyor. Bu boşluklarda neler olup bittiği ise, hikâyenin akışından anlaşılıyor. [23]

Hikâye su ifadelerle başlıyor:

أَمْ حَسِبْتَ أَنَّ أَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ كَانُوا مِنْ آيَاتِنَا عَجَبًا ۝
إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا رَبَّنَا آتِنَا مِنْ لَدُنْكَ
رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا ۝ فَضَرَبْنَا عَلَى آذَانِهِمْ

23) Yazarın "Kur'anda Edebi Tasvir" kitabının "Kur'anda Kıssa" bölümüne bkz.

فِي الْكَهْفِ سِنِينَ عَدَدًا ﴿١١﴾ ثُمَّ بَعَثْنَاهُمْ لِنَعْلَمَ أَيُّ الْحِزْبَيْنِ
أَحْصَىٰ لِمَا لَبِثُوا أَمَدًا ﴿١٢﴾

9- Sen "Ashab-ı Kehf" ve "Ashab-ı Rakım" olayının, bizim şaşırtıcı mucizelerimizden biri olduğunu mu sanıyorsun?

10- Hani birkaç genç o mağaraya sığınmışlar ve "Ey Rabb'imiz, bize katından rahmet bağışla ve şu işimizde bize çıkış yolu göster" dediler.

11- Bunun üzerine onları mağarada yıllarca uykuya yatırdık.

12- Sonra iki gruptan hangisinin ne kadar uyuduklarını doğru olarak hesap edebileceğini belirlemek üzere onları uyandırdık.

Bu, hikâyeyi anahatlarıyla anlatan bir özettir. Hikâyenin belli-başlı ve temel çizgileri bu özette çiziliyor. Böylece "Eshab-ı Kehf'in -sayılarını bilmediğimiz- birkaç genç olduklarını, bir mağaraya sığındıklarını, aynı zamanda mü'min olduklarını, yine mağarada -kaç yıl sürdüğünü bilmediğimiz- uzun bir uykuya yatırıldıklarını anlıyoruz. Sonra yıllarca süren bu uzun uykudan uyandırıldıklarını, kendi durumları hakkında birbirleriyle tartışan iki gruba ayrıldıklarını, daha sonra bu iki gruptan hangisinin ne kadar uyuduklarını doğru olarak hesap edebileceğini belirlemek üzere uykudan uyandırıldıklarını görüyoruz. Aynı şekilde Eshab-ı Kehf hikâyesinin ilginçliğine rağmen, yüce Allah'ın şaşırtıcı mucizelerinden biri olmadığını, çünkü bu evrenin sayfaları arasında öyle olağanüstülükler, evrenin katmanları içinde öyle ilginç olaylar vardır ki, bunların Eshab-ı Kehf ve Rakım hikâyesinden çok daha olağanüstü olduklarını öğreniyoruz. (24)

Hikâyenin bu ilgi uyandırıcı özetinden sonra ayetlerin akışı, hikâyeyi ayrıntılı biçimde sunmaya başlıyor. Bu ayrıntılı açıklama, yüce Allah'ın birazdan anlatacaklarının, bu konuda anlatılan rivayetleri sonuca bağlayacağı ve bunun, kesin gerçek olduğunun vurgulanması ile başlıyor.

نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُم بِالْحَقِّ
إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى ﴿١٣﴾ وَرَبَطْنَا
عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ لَن نَّدْعُوَ مِن دُونِهِ إِلَٰهًا لَّقَدْ قُلْنَا إِذًا شَطَطًا ﴿١٤﴾
هَٰؤُلَاءِ قَوْمُنَا اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ آلِهَةً لَّوْلَا يَأْتُونَ عَلَيْهِم
بِسُلْطَانٍ بَيِّنٍ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ﴿١٥﴾
وَإِذِ اعْتَزَلْتُمُوهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ فَأْوُوا إِلَى الْكَهْفِ

24) Kehf: Kayanın içindeki oyuk, mağara demektir. Rakım ise -gene kanıya göre- onların isimlerini içeren yazıttır. Belki de bu, içinde kayıplara karışukları mağaranın kapısının üzerine konulan ve isimlerini belirten yazıdır.

يُبَشِّرُ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيُهَيِّئْ لَكُمْ مِنْ أَمْرِكُمْ مِرْفَقًا ﴿١٦﴾

13- Biz sana onların hikâyelerini doğru olarak anlatıyoruz. Onlar Rabb'lerine inanmış, bir grup gençti; onların hidayet bilincini arttırmıştık.

14- Kalplerini pekiştirmiştik. Hani, kâfirlerin karşısına dikilip şöyle demişlerdi; "Bizim Rabb'imiz, göklerin ve yerin Rabb'idir; O'ndan başkasına yalvarmayız, yoksa saçmalamış oluruz."

15- "Şu soydaşlarımız, Allah'ı bir yana bırakarak çeşitli ilahlar edindiler, onların gerçekten ilah olduklarına ilişkin kesin delil göstermeleri gerekmez mi? Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalim kim olabilir?"

16- İçlerinden biri dedi ki; "Madem ki, soydaşlarınızla ve onların Allah'ı bir yana bırakarak taptıkları ile ilişkinizi kestiniz, öyleyse mağaraya sığınınız, Rabb'iniz engin rahmetinden size bir pay göndersin ve şu işinizde size kurtuluş yolu göstersin.

Bu, hikâyede yeralan sahnelerin ilkidir. **"Onlar Rabb'lerine inanmış bir grup gençti" "Onların hidayet bilincini arttırmıştık."** İşlerini nasıl planlayacaklarını ilham etmek suretiyle doğruyu bulma yeteneklerini geliştirmiştik. **"Kalplerini pekiştirmiştik"** kalpleri, hiçbir etki karşısında sarsılmaz, dayanıklı, bildiği gerçeğe güvenen ve seçtiği iman sayesinde onurlu hale gelmişti.

"Kâfirlerin karşısında dikildikleri zaman" birinin karşısına dikilme; azim ve kararlılığı gösteren bir eylemdir. **"Bizim Rabb'imiz, göklerin ve yerin Rabbi'dir, demişlerdi."** Çünkü O, bütün evrenin Rabbi'dir. Bu yüzden: **"O'ndan başkasına yalvarmayız."** O tek bir ilahtır ve ortağı yoktur. **"Yoksa saçmalamış oluruz."** Doğru ve tutarlı inanç sisteminden ayrılarak gerçeği çiğneyip haddimizi aşmış oluruz.

Sonra bu mü'min gençler soydaşlarının tutumlarına dikkat çekiyor ve bu tutumu ayıplıyorlar. Soydaşlarının bir inanç sistemi belirlerken izledikleri metodu yeriyorlar.

"Şu soydaşlarımız, Allah'ı bir yana bırakarak çeşitli ilahlar edindiler, onların gerçekten ilah olduklarına ilişkin kesin delil göstermeleri gerekmez mi?"

İşte bir inanca bağlanmanın, onu benimsemenin yolu budur. Buna göre insanın dayandığı güçlü bir delili olmalıdır; elinde, ruhları, akılları etkileyecek ve onları ikna edecek bir belge bulunmalıdır. Aksi taktirde ileri sürülen görüş iğrenç bir yalan olur, çünkü bu durumda Allah'a iftira edilmiş olur. **"Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalim kim olabilir?"**

Buraya kadar gençlerin tutumları; son derece açık, net ve kesin şekilde ortaya çıkıyor. Tutumlarında bir gevşeklik, bir belirsizlik bir çekimserlik sözkonusu değildir. Gençtirler, bedenleri güçlü ve dinçtir. İmanları da güçlü ve sağlamdır. Aynı şekilde soydaşlarının inanç sistemini de son derece sert bir tavırla reddediyorlar ve yeriyorlar.

Kuşkusuz her iki yol da ortaya çıkmıştır. İki hareket metodu, birbirinden ayrılmıştır. Artık bir noktada buluşmanın, birarada barış içinde ortak bir hayat sürdürmenin imkânı yoktur. Şu halde inancı koruma amacı ile kaçıp bir yerlere

sığınma zorunlu hale gelmiştir. Bu gençler, soydaşlarına gönderilmiş peygamberler olmadıkları için, soydaşlarının karşısına doğru bir inanç sistemi ile çıkamıyorlar, onları bu inanç sistemine çağıramıyorlar ve peygamberlerin karşı karşıya kaldıkları türden tepkilerle karşılaşmıyorlar. Bunlar sadece, zalim ve kâfir bir ortamda doğru yolu bulmuş birkaç gençtirler. Bu ortamda, inançlarını duyuracak olurlarsa, bu inanca bağlılıklarını açığa vururlarsa kendilerine hayat hakkı tanınmayacaktır. Ayrıca onlar, soydaşlarının arasına girip onlarla içiçe de yaşayamıyorlar. İnançlarını açığa vuramayacak onların ibadet ettikleri şeylere ibadet edip Allah'a yönelik ibadetlerini de gizleyemiyorlar. Öyle anlaşılıyor ki, bu gençlerin durumu ortaya çıkmış, bu yüzden dinlerini korumak amacı ile Allah'a sığınmaktan ve mağarayı dünya hayatının gözalıcı süslerine tercih etmekten başka seçenekleri kalmamıştır. Nitekim bu amaçla biraraya gelmiş ve bu şekilde durum değerlendirmesi yapmışlardı:

"İçlerinden biri dedi ki; "Madem ki, soydaşlarınızla ve onların Allah'ı bir yana bırakarak taptıkları ile ilişkinizi kestiniz, öyleyse mağaraya sığınınız, Rabb'iniz engin rahmetinden size bir pay göndersin ve şu işinizde size kurtuluş yolu göstersin."

Burada mü'min kalplerde baş gösteren ilginç bir durum ortaya çıkıyor; toplumları ile ilişkilerini kesen, evlerini terkeden, ailelerinden ayrılan, yeryüzünün çekici süslerinden ve dünya hayatının gözalıcı nimetlerinden uzaklaşan ve dar, sert zeminli ve karanlık mağaraya sığınan bu gençler Allah'ın engin rahmetini soluyorlar. Bu, bir gölge gibi kuşatıcı, geniş ve engin rahmeti hissetmektir: **Rabb'iniz engin rahmetinden size bir pay göndersin"** ayetin orjinalinde geçen (Yenşuru) kelimesi, etrafa sonsuz bir genişlik, ferahlık ve huzur havası yayıyor. Bir de bakıyoruz ki, o daracık, sert zeminli, kapkaranlık mağara; engin rahmetin yayıldığı, etrafa saçıldığı, onları şefkatle, yumuşaklıkla ve huzurla saran kuşatıcı bir gölge gibi yayılan, geniş ve huzur veren bir boşluğa dönüşmüş. Kuşkusuz insanları sıkan dar sınırlar ortadan kaldırılır, ışık geçirmez yaman duvarlar saydamlaşır, incelir; ürkütücü yalnızlık şeffaflaşır. Her tarafı bir rahmet, bir şefkat, bir huzur ve bir yakınlık havası kaplar.

İşte bu, imandır...

Dış görünüşün ne değeri var? İnsanların dünya hayatında, üzerinde uzlaşma sağladıkları, önem verdikleri değer yargılarının, rejimlerin ve kavramların ne değeri vardır? İmanla dolup taşan, Rahman'la yakınlık kuran, mü'min kalplerin yaşadığı bir başka alem vardır. Bu alemi, rahmet, şefkat, huzur ve hoşnutluk kaplamıştır.

Bu gençlerin, Allah tarafından tatlı bir uykuya yatırıldıkları mağaradaki durumlarını sergileyen diğer bir sahne sunulmak üzere bu sahnenin perdeleri indiriliyor.

ASHAB-I KEHF MUCİZESİ

وَتَرَى الشَّمْسَ إِذَا طَلَعَت تَّزَاوَرُ عَن كَهْفِهِمْ ذَاتَ الْيَمِينِ

وَإِذَا غَرَبَت تَّقْرِضُهُمْ ذَاتَ الشِّمَالِ وَهُمْ فِي فَجْوَةٍ مِّنْهُ
ذَٰلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ مَن يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَن يُضْلِلْ
فَلَن تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُّرْشِدًا ﴿١٧﴾ وَتَحْسَبُهُمْ أَيْقَاظًا وَهُمْ
رُقُودٌ وَنُقَلِّبُهُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشِّمَالِ وَكَلْبُهُم
بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ بِالْوَصِيدِ لَوِ اطَّلَعْتَ عَلَيْهِمْ لَوَلَّيْتَ
مِنْهُمْ فِرَارًا وَلَمُلِئْتَ مِنْهُمْ رُعْبًا ﴿١٨﴾

17- Eğer orada olsaydın görecektin ki, doğan güneşin ışınları mağaralarının sağına sapıyor, batan güneşin ışınları ise sol tarafa kayıyordu. Böylece mağara tabanının geniş bir alanına dağılmış olarak uyudukları halde güneşten rahatsız olmuyorlardı. Bu olay, Allah'ın mucizelerinden biridir. Allah kimi doğru yola iletirse, o doğru yolu bulur. O kimi saptırırsa sen ona, doğru yola iletici bir önder bulamazsın.

18- Onları görseydin, uyanık sanırdın; oysa uyuyorlardı. Biz onları gâh sağ yanlarına, gâh sol yanlarına çeviriyorduk. Köpekleri de ön ayaklarını mağaranın eşiğine dayamıştı. Eğer karşılarına çıksan hemen geri dönüp kaçardın, içine saldıkları korkudan ödün patlardı.

Tasvirli, son derece ilginç ve hayret verici bir sahnedir bu. Bu sahnede kelimeler aracılığı ile gençlerin mağaradaki durumları aktarılıyor. Oradaki görüntüleri yansıtan hareketli bir film şeridi gibi. Mağaranın üzerine güneş doğuyor ama, güneşin ışınları mağaranın içine sızmadan sanki bilinçli olarak yana sapıyor. Ayetin orjinalinde geçen "sapıyor" ifadesi hem içerdiği anlamı tasvir ediyor, hem de eylemde bir iradenin sözkonusu olduğunu yansıtıyor. Güneş batarken de ışınları onların sol taraflarına kayıyor. Onlarsa, mağaranın geniş tabanına dağılmış durumdalar.

Bu hayret verici sahnenin izleyiciye aktarımı tamamlanmadan önce, onların bu durumları üzerine bir yorum yapılıyor. Bu da, uygun bir zamanda, hikâyelerin akışı içinde kalpleri istenen noktaya yöneltmek amacı ile yeralan Kur'ana özgü yorumlardan biridir.

"Bu olay Allah'ın mucizelerinden biridir."

Onların mağaranın içinde bu durumda olmaları; güneş ışınlarından etkilenmemeleri, güneş ışınlarının sadece yakınlarından geçmesi, ayrıca onların bulundukları yerde ölmeden, ama hareket de etmeden öylece kalmaları Allah'ın mucizelerinden biridir.

"Allah kimi doğru yola iletirse o doğru yolu bulur. O kimi saptırırsa sen ona, doğru yola iletici bir önder bulamazsın."

Doğru yolu bulmanın ve doğru yoldan sapmanın bir yasası vardır. Buna göre kim Allah'ın ayetlerini yol gösterici edinirse yüce Allah, koyduğu yasa uya-

rınca onu doğru yola iletir. Bu durumda o kişi, gerçek anlamda hidayete ermiş, doğru yolu bulmuş kimsedir. Kim de doğru yola iletici sebeplere sarılmazsa sapıtır. Bu sapıklığı kuşkusuz ilahi yasa uyarınca gerçekleşir. Şu halde O'nu saptıran yüce Allah'tır. Bundan sonra onu doğru yola iletecek bir önder bulmak imkânsızdır.

Bu yorumdan sonra surenin akışı bu hayret verici sahneyi tamamlamak üzere devam ediyor. Burada onlar, yıllarca süren uzun uykularında bir yandan öbür yana çevriliyorlar. Gören birisi bu durumda onları uyanık sanırdı, oysa uyuyorlardı. Köpekleri de-köpeklerin her zaman yaptığı gibi- mağaranın kapısının eşiğine yakın, ön ayaklarını uzatmış, adeta onlara bekçilik yapıyor. Onlar bu görünümleriyle karşılarına çıkacak birinin içine korku salarlar. Çünkü onları uyanıkmış gibi uyurken, gâh sağ yanlarına gâh sol yanlarına çevrilip dururlarken uyanmadıklarını görecektir. Hiç kuşkusuz bu, önceden belirlenen süre dolmadan hiç kimse onları rahatsız etmesin diye yüce Allah'ın belirlediği bir plandır.

Ve birdenbire içlerinde hayat kıpırdanmaya başlıyor. Öyleyse neler olup bittiğini seyredelim, dinleyelim:

وَكَذَٰلِكَ بَعَثْنَاهُمْ
لِيَتَسَاءَلُوا بَيْنَهُمْ ۚ قَالَ قَائِلٌ مِّنْهُمْ كَمْ لَبِثْتُمْ ۖ قَالُوا لَبِثْنَا
يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ ۚ قَالُوا رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثْتُمْ ۖ فَابْعَثُوا
أَحَدَكُم بِوَرِقِكُمْ هَٰذِهِ إِلَىٰ الْمَدِينَةِ فَلْيَنظُرْ أَيُّهَا أَزْكَىٰ
طَعَامًا فَلْيَأْتِكُم بِرِزْقٍ مِّنْهُ وَلْيَتَلَطَّفْ وَلَا يُشْعِرَنَّ
بِكُمْ أَحَدًا ﴿١٩﴾ إِنَّهُمْ إِن يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ يَرْجُمُوكُمْ
أَوْ يُعِيدُوكُمْ فِي مِلَّتِهِمْ وَلَن تُفْلِحُوا إِذًا أَبَدًا ﴿٢٠﴾

19-Sonra da günün birinde onları uyandırdık. Uyanınca birbirlerine soru sormaya başladılar. İçlerinden biri arkadaşlarına "Burada ne kadar kaldınız?" dedi. Arkadaşları "Birgün ya da daha az bir süre kaldık" dediler. Arkasından dediler ki; "Ne zamandan beri burada olduğumuzu Allah hepinizden iyi bilir. Şimdi şu gümüş para ile birinizi şehre gönderin de en temiz yiyeceği kimin sattığına baksın, birazını size getirsin. Fakat dikkatli olsun da kesinlikle burada olduğunuzu hissettirmesin."

20- Çünkü eğer hemşehrileriniz sizi ele geçirirlerse ya taşa tutarak öldürürler ya da kendi dinlerine döndürürler ki, o taktirde bir daha iflah olmazsınız."

Surenin akışı, hikâyeyi sunarken olayları beklenmedik bir anda sunma özelliğini koruyor. Bu sahne de sunulurken gençler uyanıyorlar, ama uykuya daldıklarından bu yana mağarada ne kadar kaldıklarını bilmiyorlar. Uyandıktan sonra gözlerini ovarlarken içlerinden biri diğerlerine dönüyor ve uzun bir uyku-

dan sonra uyanan biri gibi **"Burada ne kadar kaldınız?"** diye soruyor. Bu soruyu sorarken uzun bir uykunun etkisini hissettiği kesindir. **"Arkadaşları 'Bir gün ya da daha az bir süre kaldık' dediler."**

Ardından perde arkasını araştırma imkânına sahip olmadıkları bu meseleyle uğraşmaktan vazgeçip hakkında bilgi sahibi olmadıkları bir şeyle karşılaşan ve şu anda fiilen karşı karşıya kaldıkları pratik bir sorunu çözümlemeye karar veriyorlar. Evet, acıkmışlar ve yanlarında da şehirden çıkarken üzerlerine aldıkları gümüş paralar var: **"Ne zamandan beri burada olduğumuzu Allah hepimizden iyi bilir. Şimdi bu gümüş para ile birinizi şehre gönderin de en temiz yiyeceği kimin sattığına baksın, birazını size getirsin."** Yani şehirde satılan en temiz yiyecekleri seçip birazını size getirsin.

Durumlarının açığa çıkmasından, gizlendikleri yerin bilinmesinden, dolayısıyla şehirdeki yöneticilerin adamları, kendilerini yakalayıp müşrik bir şehirde tek bir ilaha kulluk sunmak suretiyle toplumun dinini terketmelerinden dolayı taşa tutarak öldürmelerinden korkuyorlardı. Bir de işkence yapmak suretiyle inançlarından dönmeye zorlamalarından çekiniyorlardı. Asıl korkuları buydu. Bu yüzden şehre gönderdikleri elçiye uyanık olmasını, kendisini ele vermemesini tavsiye ediyorlar.

"Fakat dikkatli olsun da kesinlikle burada olduğunuzu hissettirmesin." Çünkü eğer hemşehrileriniz sizi ele geçirirlerse ya taşa tutarak öldürürler ya da kendi dinlerine döndürürler ki, o takdirde bir daha iflah olmazsınız."

Çünkü imandan vazgeçip şirkle geri dönen birisi asla iflah olmaz. En büyük zarar budur.

Bu şekilde biz, yılların geçtiğinden, zaman çarkının döndüğünden, kuşakların ardarda geçip gittiğinden, bildikleri şehrin özelliklerinin değiştiğinden, benimsedikleri inanç hesabına korktukları yöneticilerin tarihe gömüldüklerini görüyoruz. Yine biz, zalim kralın baskısından kaçıp dinleri uğruna mağaraya sığınan genç arkadaşlarının hikâyesinin kuşaktan kuşağa aktarıldığından, bu gençler hakkında, inançları hakkında, ortadan kaybolmalarından itibaren geçen dönem hakkında birbiriyle çelişen çeşitli söylentilerin dilden dile dolaştığından habersiz bu gençlerin, korkarak gelecek tehlikelerden sakınarak aralarında konuştuklarını seyrediyoruz.

Burada yeni bir sahneye açılmak üzere bu sahnenin perdeleri indiriliyor. İki sahne arasında Kur'an'ın akışından neler olup bittiği anlaşılan bir boşluk bırakılıyor.

Ayetlerin akışından o gün şehir halkının mü'min olduklarını anlıyoruz. Çünkü şehir halkı, gençlerden birinin yiyecek almak amacıyla şehre inmesinden ve halkın onun eski zamanlarda dinleri uğruna kaçıp saklanan gençlerden biri olduğunun farkına varmasından sonra bu mü'min gençlere büyük saygı gösterisinde bulunuyorlar.

Şehre yiyecek getirmesi için gönderdikleri arkadaşları gelip şehri terketmelerinin üzerinden çok uzun bir zaman geçtiğini, çevrelerindeki dünyanın artık

değiştiğini, daha önce karşı çıktıkları, aynı şekilde görmeye alışık oldukları şeylerden eser kalmadığını, kendilerinin asırlar önce yaşamış bir kuşağa mensup olduklarını, insanların nazarında ve duygularında şaşkınlık uyandıran garip insanlar olduklarını, kendilerine normal insanlar gibi davranmalarının mümkün olmadığını, kendilerinin mensup oldukları kuşağa bağlayan tüm yakınlıkların, ilişkilerin, duyguların, gelenek ve alışkanlıkların mevcut olmadıklarını, kopmuş olduklarını, kendilerinin canlı birer hatıraya benzediğini, anlattığı zaman bu gençlerin içine düştüğü dehşeti yaşadıkları büyük şaşkınlığı düşünmek de bize kalıyor. Nitekim yukarıda saydığımız nedenlerden dolayı, içine düştükleri dayanılmaz dehşetten dolayı yüce Allah onlara merhamet ediyor, canlarını alıp onları kurtarıyor.

Biz bütün bunları düşünürken Kur'anın akışı diğer bir sahneyi, onların can vermelerinin sahnesini sunuyor. Bu sırada insanlar mağaranın dışında, hangi dine bağlıydılar? Onları nasıl sonsuza dek koruyacaklar? Hatıralarını gelecek kuşaklara nasıl aktaracaklar? diye birbirleriyle çekişiyorlar. Ayetlerin akışı doğrudan doğruya bu şaşırtıcı olaydan çıkarılması gereken ibret derslerine işaret ediyor.

وَكَذَٰلِكَ أَعْثَرْنَا عَلَيْهِمْ لِيَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ وَأَنَّ ٱلسَّاعَةَ
لَا رَيْبَ فِيهَآ إِذْ يَتَنَٰزَعُونَ بَيْنَهُمْ أَمْرَهُمْ فَقَالُوا۟ ٱبْنُوا۟
عَلَيْهِم بُنْيَٰنًا رَّبُّهُمْ أَعْلَمُ بِهِمْ قَالَ ٱلَّذِينَ غَلَبُوا۟ عَلَىٰٓ أَمْرِهِمْ
لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِم مَّسْجِدًا ﴿٢١﴾

21- "Böylece hemşehrilerinin onları bulmalarını sağladık. Amacımız, Allah'ın vaadinin gerçek olduğunu, kıyamet gününün mutlaka geleceğini, bunda hiçbir kuşku olmadığını öğrenmeleridir. Hemşehrileri o sırada bu gençlerin durumunu tartışmaya koyuldular. Bir bölümü 'Uyudukları mağaranın önüne bir anıt dikin, Rabb'leri onları hepimizden iyi bilir' dedi. Fakat inançlarının içyüzünü iyi bilenler ise 'Mağaralarının önünde mutlaka bir mescid yapacağız' dediler.

Bu gençlerin akibetinden çıkarılacak ders pratik, gözle görülür ve somut bir örnek olarak ölümden sonra dirilişe delil oluşturmasıdır, ölümden sonra diriliş meselesini, insanın kavrayışına anlaşılır biçimde yaklaştırmasıdır. Böylece insanlar, yüce Allah'ın insanların öldükten sonra dirileceklerine ilişkin sözünün gerçek olduğunu, kıyametin kesinlikle kopacağını, bunda hiçbir kuşkuya yer olmadığını öğrenmişlerdir. İşte yüce Allah, bu şekilde o gençleri uykularından uyandırmış ve hemşehrilerinin onları bulmalarını sağlamıştır.

Hemşehrilerinin bir bölümü **"Uyudukları mağaranın önüne bir anıt dikin"** hangi inanca bağlı olduklarını belirtmeden **"Rabb'leri onları"** ve benimsedikleri inancı **"hepimizden iyi bilir"** dediler. İnançlarının içyüzünü iyi bilen o zamanki yöneticilerse, **"Mağaralarının önünde mutlaka bir mescid yapacağız, dediler."** Burada mescidden maksat, mabettir. Bu ise, peygamberin ve azizlerin kabirlerinin yanında mabedler inşa eden yahudi ve hristiyanların yöntemi-

dir. Günümüzde de kimi müslümanlar, Peygamberimizin yol göstericiliğine, uyarısına karşı çıkarak, bu konuda yahudi ve hristiyanları taklit etmektedirler. Oysa Peygamberimiz şöyle buyurmuştu **"Allah yahudi ve hristiyanlara lanet etsin, peygamberlerinin ve örnek din büyüklerinin kabirlerini mescid yaptılar."** (26)

Bu sahnenin de perdeleri indiriliyor. Sonra Eshab-ı Kehf hakkında, bu insanların kaç kişi oldukları hakkında yapılan tartışmaları, dilden dile aktarılan rivayetleri, haberleri, kimisinde sayıları fazla gösterilen kimisinde de eksik gösterilen söylentileri, kuşaktan kuşağa aktarılan olaya eklenen hayal ürünü açıklamaları dinleyelim diye tekrar açılıyor perde. Bu eklemeler o kadar fazladır ki, mesele olduğundan fazla abartılmış ve çarpıtılmıştır. Asırlar geçtikçe bir tek haber ya da bir tek olay etrafında birbiriyle çelişen yığınla söylentiler yayılmıştır.

سَيَقُولُونَ ثَلَٰثَةٌ رَّابِعُهُمْ
كَلْبُهُمْ وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ رَجْمًۢا بِٱلْغَيْبِ
وَيَقُولُونَ سَبْعَةٌ وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ قُل رَّبِّىٓ أَعْلَمُ بِعِدَّتِهِم
مَّا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا قَلِيلٌ فَلَا تُمَارِ فِيهِمْ إِلَّا مِرَآءً ظَٰهِرًا
وَلَا تَسْتَفْتِ فِيهِم مِّنْهُمْ أَحَدًا ﴿٢٢﴾

22- Ey Muhammed, kimileri "Onlar üç kişi idi, dördüncüleri köpekleridir", kimileri "beş kişi idiler, altıncıları köpekleridir" diyeceklerdir. Bu sözler karanlığa taş atmaktır. Kimileri de "yedi kişi idiler, sekizincileri köpekleridir" diyeceklerdir. De ki; "Onların sayısını hepimizden iyi Rabb'im bilir." Onlar hakkında derine dalan bir tartışmaya girme ve bu olay konusunda hiç kimseye bir şey sorma.

Bu gençlerin sayıları hakkında tartışmaya girmenin hiçbir yararı yoktur. Sayılarının üç, beş, yedi ya da daha fazla olması farketmez. Onların durumu Allah'ı ilgilendirir ve onlara ilişkin kesin bilginin kaynağı Allah'tır. Bir de olayın meydana gelişini görenler veya olaya ilişkin doğru bir rivayeti okuyanlar doğrusunu bilirler. Şu halde sayılarını tartışmanın gereği yoktur. Sayıları az da olsa çok da olsa onların durumu ile amaçlanan sonuç, çıkarılması istenen ibret dersi gerçekleşmiştir. Bunun için Kur'an-ı Kerim Peygamber Efendimize -salât ve selâm üzerine olsun- insanın akli enerjisinin kendisine yarar sağlamayan konularda harcanmasını önlemeye ve müslümanları kesin bir bilgiye sahip olmadıkları konulara dalmaktan alıkoymaya ilişkin İslâm düşünce yöntemi uyarınca bu konuda tartışmaya girmemesi ve onlar hakkındaki tartışmaya taraf olan herhangi birisinden bu konuda bir şey sormaması yönünde bir direktif veriyor. Üzerinden uzun bir zaman geçen bu olay Allah'ın bilgisini ilgilendiren bir gaybtır. Şu halde ona ait bilgiyi Allah'a bırakmak gerekir.

Geçmişte kalmış gaybı tartışmaya ilişkin bu yasaklama yer almışken, gelecek zamanın kapsamında olan gayb ve o esnada meydana gelecek olaylar hakkında şimdiden bir hüküm vermemeye ilişkin bir yasak yeralıyor. Çünkü insan,

26) İbn-i Kesir, bu hadisi tefsirinde nakleder

bir şekilde gözleriyle görmediği sürece, gelecekte nelerin olacağını bilemez.

GAYBİ BİLİNÇ

وَلَا تَقُولَنَّ لِشَاْيْءٍ إِنِّي
فَاعِلٌ ذَٰلِكَ غَدًا ﴿٢٣﴾ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ ۚ وَٱذْكُر رَّبَّكَ إِذَا نَسِيتَ
وَقُلْ عَسَىٰٓ أَن يَهْدِيَنِ رَبِّي لِأَقْرَبَ مِنْ هَٰذَا رَشَدًا ﴿٢٤﴾

23- Hiçbir iş hakkında "Bunu yarın yapacağım" deme.
24- Bunun yerine, "Allah dilerse (inşaallah) yarın bu işi yapacağım" de. Böyle demeyi unuttuğunda ise Rabb'ini an ve "Umarım ki, beni şimdikinden daha çok doğruya yaklaştırır" de.

Kuşkusuz her hareket, her kıpırdama, daha doğrusu canlıların alıp verdikleri her nefes, yüce Allah'ın iradesine bağlıdır. Gaybın perdesi, içinde bulunulan anın ötesini örtmekte, bilinmesine imkân vermemektedir. İnsanın gözü gayb perdesinin ötesine uzanamaz, insan aklı da birçok şeyi bilmesine rağmen bu konuda yetersizdir, yorgun ve başarısızdır. Şu halde insan "yarın bunu yapacağım" demememelidir. Çünkü "yarın" Allah'ın bilgisine ait gaybın kapsamındadır. Gaybın perdesi ise sonuna kadar kapalıdır.

Kuşkusuz bu insanın yerinde oturup geleceği düşünmemesi, gelecekle ilgili planlar kurmaması, günübirlik yaşaması, sadece içinde bulunduğu anı değerlendirmesi, hayatının geride kalan kısmı ile bugünü ve yarını arasında bir bağlantı kurmaması anlamına gelmez. Kesinlikle böyle bir şey sözkonusu değildir. Bunun anlamı, insanın bir şey yaparken gayb gerçeğini ve onu yönlendiren iradeyi hesaba katmasıdır; bir şeye karar verip bu kararından dolayı yüce Allah'ın iradesinden yardım dilemesidir, yüce Allah'ın elinin kendi elinden üstün olduğunun bilincinde olmasıdır, yüce Allah'ın iradesinden yardım dilemesidir, yüce Allah'ın taktir ettiği planın kendisinin öngördüğü plandan farklı olabileceğini gözardı etmemesidir. Şayet yüce Allah onu verdiği kararında başarılı kılarsa, bu onun açısından iyi bir sonuçtur. Yok eğer yüce Allah'ın iradesi onun plânından farklı bir şekilde cereyan ederse o zaman üzülmemeli, karamsarlığa kapılmamalıdır. Çünkü işin başı da sonu da Allah'ın iradesinin kapsamındadır.

İnsan istediği gibi düşünebilir, gelecekle ilgili olarak dilediği gibi plânlar kurabilir. Ama, yüce Allah'ın imkân tanıması sonucu düşünebildiğinin, O'nun yardımı ile plân kurduğunun ve yüce Allah yardım etmediği sürece düşünemeyeceğinin, herhangi bir plân kuramayacağının bilincinde olmalıdır.Kuşkusuz bu durum, tembelliğe, rahata, düşkünlüğe, zayıflığa yahut gevşekliğe yolaçmaz. Tam tersine, insanın kendine güvenmesi, kedini daha güçlü hissetmesi, dirençli ve kararlı olması yönünde teşvik edici bir rol oynar. Bununla beraber gaybı örten perde açılıp yüce Allah'ın planının kendi planından farklı olduğu ortaya çıkarsa, insan yüce Allah'ın hükmünü hoşnutlukla, içtenlikle ve teslimiyetle karşılamalıdır. Çünkü daha önce bilinmeyen, perdenin açılması sonucu ortaya çıkan temel budur.

İslâmın müslüman kalbi ele alırken, onu eğitirken uyguladığı yöntem budur. Müslüman kalp düşünürken, herhangi bir konuda plân kurarken, kendini tek başına, yapayalnız hissetmez. Bu düşüncesi sonuç verir ve plânı başarıya ulaşırsa şımarmaz, gurura kapılmaz. Plânı sonuçsuz kaldığında, düşüncesi ile başarısızlığa uğradığında ise, üzülmez, karamsarlığa kapılmaz. Müslüman kalp her durumda Allah'a bağlılığını korur, O'na dayanmanın kendisine güç verdiğinin bilincinde olur, kendisini başarıya ulaştırmasından dolayı O'na şükreder, O'nun kaza ve kaderine içtenlikle teslim olur. Hiçbir zaman şımarmaz, asla karamsarlığa kapılmaz.

"Unuttuğunda ise Rabb'ini an."

Bu direktifi ve gözönünde bulundurulması gereken bu hedefi unuttuğu zaman hemen Rabb'ini an, O'na dön.

"Umarım ki, beni şimdikinden daha çok doğruya yaklaştırır de."

Kalbin ilgi duyduğu, yöneldiği her şeyde sürekli Allah'a bağlı kalmasını sağlayan düşünme yöntemine ulaştırır.

Ayette yeralan "umulur ki" kelimesi ile "yaklaştırır" kelimesi kalbin ulaştığı bu düzeyin yüksekliğini ve aynı zamanda her durumda bu düzeye yükselmeye çaba sarfetmenin zorunluluğunu göstermeleri amacı ile yeralıyorlar.

Buraya kadar, bu gençlerin mağarada ne kadar kaldıklarını henüz öğrenmiş değiliz. Ama artık öğreniyoruz, hem de doğrusunu öğreniyoruz.

وَلَبِثُوا۟ فِى كَهْفِهِمْ ثَلَٰثَ مِا۟ئَةٍ سِنِينَ وَٱزْدَادُوا۟ تِسْعًا
﴿٢٥﴾ قُلِ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثُوا۟ ۖ لَهُۥ غَيْبُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ
أَبْصِرْ بِهِۦ وَأَسْمِعْ ۚ مَا لَهُم مِّن دُونِهِۦ مِن وَلِىٍّ وَلَا يُشْرِكُ
فِى حُكْمِهِۦٓ أَحَدًا ﴿٢٦﴾

25- Kimileri derler ki, "O gençler mağarada üçyüz yıl kaldılar." Buna dokuz daha eklerler.

26- Dedi ki; "Onların mağarada ne kadar kaldıklarını herkesten iyi bilen Allah'dır. Göklerin ve yeryüzünün sırlarının bilgisi O'nun tekelindedir. O ne güzel görür ve ne güzel işitir. İnsanların O'nun dışında başka bir koruyucuları, başka bir önderleri yoktur ve O egemenliğine hiç kimseyi ortak etmez.

Onlar hakkında söylenecek son ve gerçek söz, göklerin ve yerin sırlarına ilişkin bilgileri tekelinde bulunduran yüce Allah'ın bu açıklamasıdır. O ne güzel görür ve ne güzel işitir. O her şeyden yücedir. Bu sözden sonra tartışmaya, demagojiye yer yoktur.

HİKÂYE ÜZERİNDE BİR DEĞERLENDİRME

Eshab-ı Kehf hikâyesi üzerine, hikâyenin ve hikâyedeki olayların akışında etkisi açıkça görülen yüce Allah'ın birliği ilkesinin açıklanması ile bir değerlendirme yapılıyor: **"İnsanların O'nun dışında başka bir koruyucuları, başka bir**

önderleri yoktur ve O egemenliğine hiç kimseyi ortak etmez."

Bu arada Peygamber Efendimize -salât ve selâm üzerine olsun- yönelik Rabb'inin kendisine vahyettiği ayetleri okumasına (çünkü bu ayetler bu meseleye ilişkin gerçeği içeren ve hiçbir zaman batıl bir unsuru barındırmayan gerçek sözlerdir) bir de sadece yüce Allah'a yönelmesine ilişkin bir direktif yeralıyor. Çünkü O'nun dışında gerçek anlamda bir koruyucu yoktur. Nitekim Eshab-ı Kehf'te kaçıp O'na sığınmışlardı. O da onları rahmeti ve hidayetiyle kuşatmıştı.

وَاتْلُ مَآ أُوحِيَ إِلَيْكَ مِن كِتَابِ رَبِّكَ ۖ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَلَن تَجِدَ مِن دُونِهِ مُلْتَحَدًا ﴿٢٧﴾

27- Sana vahyedilen Rabb'inin kitabını oku. Allah'ın sözlerini hiç kimse değiştiremez ve O'nun dışında sığınabileceğin başka bir kimse bulamazsın.

Başında, ortasında ve sonunda bu tür direktiflerin yeraldığı bu hikâyede böylece sona eriyor. Zaten Kur'an-ı Kerim'de hikâye bu tür direktifleri vermek, onların anlaşılıp uygulanmasını sağlamak amacı ile yer alırlar. Ama ayetlerin akışı içinde dini direktiflerle edebi sunuş arasında mutlaka bir ahenk olması gözönünde bulundurulur.

KALICI VE GEÇİCİ DEĞERLER

Bu ders bütünüyle inanç terazisindeki değerlere ilişkin açıklamalardan oluşuyor. Kuşkusuz gerçek değer mal değildir, mevki-makam değildir; iktidar değildir. Aynı şekilde dünya hayatının lezzetleri ve nimetleri de gerçek değer değildir. Bütün bunlar sahte ve geçici değerlerdir. Buna rağmen İslâm bunların iyi yönlerinden yararlanılmasını yasaklamaz. Fakat İslâm, bunları insan hayatının amacı olarak öngörmez. Bunlardan yararlanmak isteyen yararlanabilir, ama bu nimetleri bahşeden Allah'ı hatırlamalıdır. İyi işler yapmak suretiyle verdiği nimetlere karşılık ona şükretmelidir. Çünkü insanın geride bıraktığı iyi işler hem daha iyi hem daha kalıcıdır.

Bu ders Peygamber Efendimize -salât ve selâm üzerine olsun- yönelik bir direktifle başlıyor. Bu direktif, Allah'a yönelenlerle birlikte bulunmaya kendini zorlaması; Allah'ı anmayanları görmezlikten gelip onlara aldırış etmemesi, onlarla ilgilenmemesi anlamını içeriyor. Sonra bu iki grubun durumuna iki adamın başından geçenleri örnek veriyor. Bunlardan birisi, kendisine bahşedilen mal, şan-şeref ve nimetlerden dolayı büyüklük taslıyor, üstünlük kompleksine kapılıyor. Diğeri ise, samimi imanı ile onur duyuyor ve dünya nimetindense Rabb'inin katında bulunan daha hayırlı nimetlere kavuşmayı umuyor. Bunun üzerine de bütün dünya hayatına ilişkin bir örnek gösterilmek suretiyle bir değerlendirme yapılıyor. Bir de bakıyoruz ki, dünya hayatı rüzgârın önünde savrulan saman kırıntıları gibi çok kısa ömürlü ve geçicidir. Derste yeralan bütün konular gerçek ve kalıcı bir bildiri ile son buluyor.

Mal ve evlatlar dünya hayatının süsüdürler. Kalıcı iyilikler ise Rabb'in katında sevap kazandırma bakımından daha yararlı ve umut kaynağı olmaya daha lâyıktırlar.

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ وَالْعَشِيِّ
يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا
وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوٰىهُ وَكَانَ أَمْرُهُ
فُرُطًا ﴿٢٨﴾ وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيَكْفُرْ
إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظّٰلِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَإِنْ يَسْتَغِيثُوا
يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَاءَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٢٩﴾

28- Sırf Rabb'lerinin rızasını dileyerek sabah-akşam O'na yalvaranlarla birarada olmaya kendini zorla. Dünya hayatının çekiciliğini isteyerek böyle kimseleri gözardı etme. Adımızı anmayı kalbine unutturduğumuz ve ihtiraslarına tutsak olarak kendini akıntıya kaptırmış kimselerin arzularına uyma.

29- Onlara "Bu Kur'an, Allah tarafından gönderilmiş bir gerçektir, isteyen inansın, isteyen inkâr etsin" de. O ateşe atılanlar "su, su" diye feryad ettiklerinde çığlıklarına karşılık kendilerine ergimiş metal gibi yüzleri kavuran bir sıvı sunulur. O ne fena bir içecek ve orası ne fena bir barınaktır.

Rivayete göre bu ayetler "Şayet Kureyş kabilesinin önde gelenlerinin iman etmesini istiyorsa, Bilal, Süheyb, Ammar, Habbab ve Abdullah b. Mesud gibi yoksul mü'minleri yanından uzaklaştırmasını, yahut bu yoksulların üzerindeki hırkalardan, ter kokuları geldiği ve bu da önde gelen Kureyşli efendileri rahatsız ettiği için bu kişilerin toplantılarından ayrı bir toplantı düzenlemesini Peygamber Efendimize -salât ve selâm üzerine olsun- öneren Kureyş kabilesinin önde gelen liderleri hakkında inmiştir.

Yine rivayete göre Peygamber Efendimiz -salât ve selâm üzerine olsun- onların inanmalarını istemiş bu yüzden önerilerine olumlu yaklaşım göstermiştir. Bu yüzden yüce Allah şu ayeti indirmiştir: **"Sırf Rabb'lerinin rızasını dileyerek sabah-akşam O'na yalvaranlarla birarada olmaya kendini zorla."**

Yüce Allah bu ayeti, gerçek değerleri açıkça duyurmak ve yanılmaz teraziyi yerleştirmek için indirmiştir. Bundan sonra **"isteyen inansın, isteyen inkâr etsin."** İslâm hiç kimseye yaltaklanmaz. İnsanları, ne ilkel cahiliyye ölçüleriyle, ne de kendisinin koyduğu ölçüler dışında insanların hayatı için ölçüler koyan herhangi bir cahiliye sisteminin ölçüleriyle değerlendirmez.

"Kendini zorla" hemen yanlarından kalkacakmış gibi davranma ve acele etme. **"Sırf Rabb'lerinin rızasını dileyerek sabah-akşam O'na yalvaranlarla birarada bulunurlar."** Çünk onların gayesi, Allah'dır. Sabah-akşam O'na yalvarıyorlar, O'na yöneliyorlar, O'na yalvarmaktan vazgeçmiyorlar. O'nun rızasından başka bir şey istemezler. Onların istedikleri, dünya hayatını isteyenlerin tüm beklentilerinden daha üstün ve daha değerlidir.

Onlarla birlikte olmaya kendini zorla. Onlara arkadaşlık et, otur onlarla ve onları eğit. Çünkü ne hayır varsa onlardadır. Davet hareketleri onlara benzer insanların omuzlarında yükselir. Davet hareketleri, üstünlük sağlasın diye kendisine bağlananlara; halk kitlelerine öncülük etmek için bağlananlara; amellerini gerçekleştirmek için bağlananlara; çarşılarda menfaat sağlayacakları, izleyici bulacakları için bir çıkar aracı gözüyle bakıp bağlananlara dayanmaz.Tam tersine davet; sırf Allah'ın rızasını gözeterek, içtenlikle O'na yönelen bu kalplerle ayakta kalır. Onlar herhangi bir mevki, bir nimet ve bir çıkar peşinde değillerdir. İstedikleri Allah'ın rızasıdır, O'nun hoşnutluğuna umut bağlarlar.

"Dünya hayatının çekiciliğini isteyerek böyle kimseleri gözardı etme."

Dünyanın çekiciliğie kapılıp onlardan yararlananlar gibi hayatın güzelliklerine eğilim göstererek onlardan ilgini kesme. Çünkü dünya hayatının çekiciliği, sırf O'nun rızasını dileyerek, sabah-akşam Rabb'lerine yalvaranların yükseldikleri yüce ufkun düzeyine çıkamaz.

"Adımızı anmayı kalbine unutturduğumuz ve ihtiraslarına tutsak olarak kendini akıntıya kaptırmış kimselerin arzularına uyma."

Fakirlere karşı kendilerine ayrıcalık tanınmasına ilişkin isteklerine uyma. Eğer Allah'ı anmış olsalardı büyüklük taslamaktan vazgeçerlerdi, taşkınlıklarına son verirlerdi, büyüklük kompleksinden kaynaklanan istekler ileri sürmezlerdi, huzurunda tüm başların birbirine eşit olduğu yüce Allah'ın ululuğunun bilincinde olurlardı, insanları birbirine kardeş yapan inanç bağının farkında olurlardı. Ama onlar ihtiraslarına, arzularına uyuyorlar. Cahiliyye düşüncesinin ürünü arzularının peşinde gidiyorlar. Allah'ın kulları hakkında hüküm verirken cahiliye ölçülerini kullanıyorlar. Bu yüzden onlar ve sözleri bir değer ifade etmezler, bu sözler aptalca söylenmiş şeylerdir. Allah'ı anmaktan kaçınmalarının, ondan gafil olmalarının cezası olarak, ilgi duyulmamayı, önemsememeyi haketmiş onlar.

Kuşkusuz İslâm, tüm başları Allah'ın huzurunda birbirlerine eşit kılmak için gelmiştir. Mal, soy ve mevki açısından hiç kimseye bir üstünlük tanımaz. Bunlar sahte ve geçici değerlerdir. Herhangi bir kimsenin üstünlüğü yüce Allah'ın katındaki yerine bağlıdır. Bir kimsenin yüce Allah'ın katındaki yeri de, O'na yönelişi, O'nu her şeyden üstün tutması ile ölçülür. Gerisi, boş, geçersiz ve ihtiraslardan kaynaklanan değerlerdir.

"Adımızı anmayı kalbine unutturduğumuz kimselerin arzularına uyma."

Kendi şahsına, malına, evladına, çıkarına, zevkine, sefasına ve ihtirasına yönelik kalbinde Allah'a yer kalmadığı için Allah'ı anmayı kalbine unutturduk. Böyle şeylerle uğraşan bir kalp, bunları hayatının gayesi haline getiren bir kalp kesinlikle Allah'ı anmayı unutur. Allah da unutkanlığını arttırır, içinde bulunduğu durumu onun arzusuna uygun hale getirir. Böylece günler geçip gider ve yüce Allah'ın hem kendilerine hem de başkalarına zulmedenler için hazırladığı acıklı akibetle karşılaşırlar.

"Onlara; "Bu Kur'an Allah tarafından gönderilmiş bir gerçektir, isteyen

inansın, isteyen inkâr etsin" de.

Bu şekilde onurlu bir tavırla, böylesine bir açıklıkla ve böylesine bir kesinlikle söyle. Çünkü gerçek, hiç kimseye yaranmaz, hiç kimsenin önünde eğilmez. Çarpık bir tarafı bulunmayan dengeli yolunu, hiçbir zayıf tarafı bulunmayan güçlü metodunu, kapalılığa yer vermeyen, apaçık stratejisini izler. Şu halde isteyen bu gerçeğe inansın, isteyen inkâr etsin. Gerçekten hoşlanmayan gidebilir. Kişisel arzusunu Allah'dan gelen gerçek içerikli kitaba uyduramayanın arzusuna göre inanç sistemini şirin gösterme sözkonusu olamaz.Dünyanın çekiciliğine yönelik ilgisinden soyutlanmayana, Allah'ın ululuğu karşısında büyüklük kompleksinden vazgeçmeyene İslâm inanç sisteminin ihtiyacı yoktur.

İslâm inancı herhangi bir kimsenin malı değil ki, onu başkalarına şirin göstermeye çalışsın. Tam tersine İslâm inanç sistemi Allah'ındır. Ve Allah da alemlerin hiçbir şeyine muhtaç değildir. İnancı olduğu gibi, bir değişikliğe uğratmadan benimsemeyenler, içtenlikle kabul etmeyenler, inanç sisteminin üstün gelmesini, başarıya ulaşmasını sağlayamazlar. Sırf Allah'ın rızasını dileyerek sabah-akşam O'na yalvaran mü'minlere karşı üstünlük taslayanlardan ne İslâma ne de müslümanlara bir hayır gelmez.

MÜ'MİN VE KÂFİRLERİN AKİBETLERİ

Bundan sonra surenin akışı, bir kıyamet sahnesinde kâfirler ve mü'minler için hazırlanan akibetleri sunuyor.

"O ateşe atılanlar "su su" diye feryat ettiklerinde çığlıklarına karşılık kendilerine ergimiş metal gibi, yüzleri kavuran bir sıvı sunulur. O ne fena bir içecek ve orası ne fena bir barınaktır.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ إِنَّا لَا نُضِيعُ
أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا ﴿٣٠﴾ أُولَٰئِكَ لَهُمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ
الْأَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا
خُضْرًا مِنْ سُنْدُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُتَّكِئِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ ۚ
نِعْمَ الثَّوَابُ ۖ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٣١﴾

30- İman edip iyi ameller işleyenlere gelince, biz iyilik yapanları kesinlikle ödülsüz bırakmayız.

31- Onlar için altlarından çeşitli ırmaklar akan Adn cennetleri vardır. Kolları altın bileziklerle süslüdür. Orada ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler giyerek koltuklara kurulurlar. O ne güzel bir ödül ve orası ne güzel bir barınaktır.

O ateşi yakıp hazırlamışız. Tutuşturmak için yeni bir çabaya gerek yok. O ateşin hazırlanması da zaman almaz. Herhangi bir şeyin yaratılması, "ol" sözünün söylenmesi, onun da "oluvermesi" dışında bir çabayı gerektirmemekle beraber ayette kullanılan "hazırladık" kelimesi çabukluk, hazırlama, ortamı oluşturma ve gelecek için hazırlanan, tutuşturulan ateşle direkt karşılaşma an-

lamını çağrıştırıyor.

Bu ateşin tutuşturulduğu yerin çevresinde kalın duvarlar vardır ve zalimleri çepeçevre kuşatmıştır. Kaçmak mümkün değildir bu ateşten. Kurtulma, ateşten çıkma ümidi de yok. Bir esintiye yol verecek yahut bir hava akımının geçmesine imkân verecek en ufak bir delik bile yoktur bu duvarlarda.

Ateşin kavurucu sıcağından ve susuzluğun dayanılmaz boyutlara ulaşmasından dolayı su isteyecek olurlarsa, kendilerine su sunulur ama, bir görüşe göre kendilerine kaynamış yağın tortusuna diğer bir görüşe göre de kızartılmış irine benzer bir sıvı sunulur. Bu sıvı yaklaştırılır yaklaştırılmaz yüzleri kavuruyor. Peki bu sıvıyı yutacak boğazlar ve karınlar buna nasıl katlanacak. Ateşten kavrulanların içtiği bu sıvı "**ne fena bir içecektir.**" Barınmak ve yaslanmak için ateş ve onu kuşatan duvarları ne fena bir yerdir. Ateş ve surlardan barınak olarak söz edilmesinde acı bir olay vardır. Yoksa onlar ateşte barınmıyorlar, tam tersine kavruluyorlar. Ama bu ifade iyi işler yapan mü'minlerin cennetlerde barınmalarına karşılık olarak yer alıyor... Ne var ki, iki barınak arasında korkunç bir fark vardır.

Bunlar, bu durumdayken iyi işler yapan mü'minler de Adn cennetlerinde oturuyorlar... Altlarından çeşitli ırmaklar, tatlı bir esinti ve güzel manzaralar arasında akarlar. Onlar burada gerçek anlamda barınıyorlar. "**Koltuklara kurulurlar.**" Değişik renklerde, ince, saf, yumuşak ve hafif ipekten giysiler giyerler. Çekici, altın yaldızlı ipek giysiler vardır üzerlerinde. Bunların yanında süs ve zevk amacı ile altın bilezikler takarlar kollarına. "**O ne güzel bir ödül ve orası ne güzel bir barınaktır.**"

Şu halde kim neyi isterse onu seçsin. İsteyen inansın, isteyen kâfir olsun. Dileyen elbiselerinden ter kokuları gelen yoksul mü'minlerle birarada otursun dileyen bundan kaçsın. Allah'ı anmak suretiyle arınan tertemiz kalpleri bürüyen giysilerden gelen ter kokularından hoşlanmayanlar, ateşten duvarları barınak edinebilirler, kaynamış yağın tortusunu ya da ateşin kavuruculuğu karşısında kendilerine sunulan yakıcı irini afiyetle (!) içebilirler.

Sonra surenin akışı içinde, iki adamın ve iki bahçenin hikâyesi sunuluyor. Bu hikâye geçici ve kalıcı değerlere bir örnek oluşturması amacı ile veriliyor. Bu amaçla sunulan örnekte dünya hayatının çekici nimetleriyle gururlanan, üstünlük kompleksine kapılan öte yandan sadece Allah'a dayanarak onur duyan iki açık karakter çiziliyor. Bu iki karakterin herbiri insanlardan bir grubu temsil ediyor. Bahçelerin sahibi olan adam varlıklı bir insandır; serveti aklını başından almış, kendisine bahşedilen nimetten dolayı şımarmıştır. Bu yüzden insanların kaderine ve hayatına hükmeden en büyük gücü unutmuştur. Bu nimetin sonsuza kadar süreceğini ve asla yok olmayacağını sanmaktadır. Ne var ki, gücü ve makamı onun sonsuza kadar yaşamasını sağlamaya yetmiyor. Arkadaşı ise, imanı ile onur duyan; Rabb'ini sürekli hatırlayan, nimeti onu verenin varlığına bir kanıt olarak algılayan, bu yüzden nimeti verene hamdederek, şükrederek O'na yönelen, O'na hiçbir zaman karşı gelmeyen, O'nu inkâr etmeyen, mü'min bir insanın örneğidir.

Hikâye bahçelerin verim ve gözalıcılığın zirvesinde oldukları anı yansıtan bir sahneyle başlıyor.

وَاضْرِبْ لَهُم مَّثَلًا رَّجُلَيْنِ
جَعَلْنَا لِأَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ أَعْنَابٍ وَحَفَفْنَاهُمَا بِنَخْلٍ وَجَعَلْنَا
بَيْنَهُمَا زَرْعًا ﴿٣٢﴾ كِلْتَا الْجَنَّتَيْنِ آتَتْ أُكُلَهَا وَلَمْ تَظْلِم مِّنْهُ شَيْئًا
وَفَجَّرْنَا خِلَالَهُمَا نَهَرًا ﴿٣٣﴾ وَكَانَ لَهُ ثَمَرٌ فَقَالَ لِصَاحِبِهِ
وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَنَا أَكْثَرُ مِنكَ مَالًا وَأَعَزُّ نَفَرًا ﴿٣٤﴾

32- Onlara şu iki adamı örnek olarak anlat. Adamlardan birine iki üzüm bağı vermiştik, bağlarını hurma ağaçları ile çevirmiş ve iki bağın arasına bir tahıl tarlası koymuştuk.

33- Bağlar meyvalarını cömertçe veriyorlar, hiçbir ürünlerini esirgemiyorlardı. İki bağ arasından bir de ırmak akıtmıştık.

34- Adamın bol serveti vardı. Bu yüzden tartışma sırasında arkadaşına dedi ki "Ben senden daha varlıklıyım ve tayfam da seninkinden daha kalabalıktır.

Bunlar üzüm bağlarından oluşan, hurma ağaçları ile çevrilmiş, aralarında tarlalar bulunan, ortasından nehir akan iki bahçedir. Kuşkusuz bu, gözalıcı bir manzaradır, canlılık, zevk ve mal bahşeden bir servettir.

"Bağlar meyvalarını cömertçe veriyorlar, hiçbir ürünlerini esirgemiyorlardı."

İfadenin ojinalinde "kısma", "alıkoyma" anlamında "tazlumu" kelimesi kullanılıyor. İki bahçe ile onların kendisine zulmeden, şımaran, şükretmeyen, gurura kapılıp kibirlenen sahipleri arasında karşılaştırma yapılıyor.

Bakın, işte bu bahçelerin sahibi, aklını fikrini onlarla doldurmuş, onlara bakmakla kendinden geçiyor, korkunç bir gurura kapılıyor. Horoz gibi şişiyor. Tavus kuşu gibi kabarıyor, gerine gerine yoksul arkadaşına şunları söylüyor: **"Bir tartışma sırasında arkadaşına dedi ki; "Ben senden daha varlıklıyım ve tayfam da seninkinden daha kalabalıktır."**

Sonra arkadaşını alıp bahçelerden birine götürüyor. Kendisine bahşedilen nimetlere karşı içini azgınlık kaplamış, gurura kapılmıştır.Hiç kuşkusuz Allah'ı da unutmuştur, kendisine bahşettiği nimetlere karşılık, O'na şükretmeyi aklına bile getirmemiştir. Bu verimli bahçelerin hiçbir zaman yok olmayacaklarını sanmaktadır ve kıyametin kopmasını da kesinlikle inkâr etmektedir. Diyelim ki kıyamet kopacak, o zaman da ödüllendirilmede kayırılacağını, başkalarına tercih edileceğini sanmaktadır. Dünyada bağ-bahçe sahibi değil miydi o halde beyefendiye ahirette de ayrıcalık tanınacaktır.

وَدَخَلَ جَنَّتَهُ وَهُوَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ قَالَ مَا أَظُنُّ أَن تَبِيدَ هَٰذِهِ

أَبَدًا ﴿٣٥﴾ وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِن رُّدِدتُّ إِلَىٰ رَبِّي لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِّنْهَا مُنقَلَبًا ﴿٣٦﴾

35- Kendine zulmetmiş olan bu adam (arkadaşını yanına alarak) bahçesine girdi ve dedi ki; "Bu bahçenin sonsuza dek yok olacağını sanmıyorum."

36- Kıyametin kopacağını da sanmıyorum. Ama eğer Rabb'ime döndürülecek olursam orada bundan daha iyi bir akibetle karşılacağımdan eminim.

Gurura kapılan mevki-makam, mal-mülk sahipleri dünya tutkunları; kendi aralarındaki ilişkilerde gözönünde bulundurdukları değer yargılarının, öte dünyada, yüceler aleminde de kendileri için geçerli olacaklarını sanırlar. Yeryüzünde insanlara karşı büyüklük tasladıklarına göre gökte de ayrıcalıklı bri konuma sahip olmaları kaçınılmazdır.

Fakat ne malı, ne tayfası, ne bağı-bahçesi ne de serveti bulunan yoksul arkadaşı daha kalıcı, daha üstün değerlerle onur duyuyor, inancı ve imanı ile onur duyuyor, huzurunda tüm alınların yere kapandığı yüce Allah'a dayanıp güveniyor. Kendisine bahşedilen nimetten dolayı şımaran, gurura kapılan arkadaşının gururunu ve şımarıklığını kınayarak cevap veriyor, kendisine basit bir su ve çamurdan ibaret olan ilk kaynağını hatırlatıyor ve onu, nimeti verene karşı takınılması zorunlu olan edep tavrına yöneltiyor, onu, şımarıp haddi aşmanın, büyüklük kompleksine kapılmanın akibetine karşı uyarıyor. Bunun yanında kendisi için bağlardan bahçelerden ve servetten daha hayırlı olan Rabbi katında nimetler umuyor:

قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَكَفَرْتَ
بِالَّذِي خَلَقَكَ مِن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّاكَ رَجُلًا ﴿٣٧﴾
لَّٰكِنَّا۠ هُوَ اللَّهُ رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِرَبِّي أَحَدًا ﴿٣٨﴾ وَلَوْلَا إِذْ دَخَلْتَ
جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ إِن تَرَنِ أَنَا أَقَلَّ مِنكَ
مَالًا وَوَلَدًا ﴿٣٩﴾ فَعَسَىٰ رَبِّي أَن يُؤْتِيَنِ خَيْرًا مِّن جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ
عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِّنَ السَّمَاءِ فَتُصْبِحَ صَعِيدًا زَلَقًا ﴿٤٠﴾ أَوْ يُصْبِحَ
مَاؤُهَا غَوْرًا فَلَن تَسْتَطِيعَ لَهُ طَلَبًا ﴿٤١﴾

37- Aralarındaki tartışmayı sürdüren arkadaşı kendisine dedi ki; "Seni önce topraktan, sonra spermadan yaratan, sonunda da insan biçimine koyan Allah'ı inkâr mı ediyorsun?"

38- Bana gelince, benim Rabb'im Allah'dır. O'na hiç kimseyi kesinlikle ortak koşmam.

39- Aslında bahçene girdiğinde 'Maşaellah' gerçek güç, Allah'ın tekelindedir deseydin ya! Gerçi sen malımın ve evlatlarımın seninkilerden az olduğunu görüyorsun.

40- Fakat Rabb'im bana senin bahçenden daha iyisini verebilir ve senin bahçeni de gökten gelen bir afete uğratarak çıplak bir düzlüğe çevirebilir.

41- Ya da bahçenin suyu yerin öyle derin katmanlarına sızar ki, bir daha aramaya bile gücün yetmez.

İşte imanın kaynaklık ettiği onurluluk ve üstünlük duygusu mü'min nefiste bu şekilde coşar. Artık mü'min mal ve tayfaya aldırmaz, zenginlik ve şımarıklığa yaltaklanmaz, haktan, doğruluktan taviz vermez, bu konuda arkadaşa eşe-dosta ayrıcalıklı davranmaz. Mü'min, mevki-makam ve mal-mülk karşısında üstün bir konumda olduğunu, yüce Allah'ın katındaki nimetlerin dünya hayatının çekici güzelliklerinden daha hayırlı olduğunu yine yüce Allah'ın lütfunun büyük olduğunu o yüzden bu lütfa ümit bağlaması gerektiğinin bilincinde olur. Aynı şekilde yüce Allah'ın öc almasının korkunç olduğunu ve bunun da Allah'ı anmaktan gafil olan azgınlara isabet etmesinin pek de uzak olmadığını bilir.

Aniden surenin akışı bizi gelişme ve verimliliğin yansıtıldığı sahneden alıp yerle bir olmanın, verimsizliğin, çoraklığın yansıtıldığı sahneyle karşı karşıya getiriyor. Az önceki şımarık ve büyüklük taslayan tip gitmiş, yerine pişmanlık duyan, af dileyen bir başka tip gelmiştir. Evet mü'min adamın dedikleri fiilen gerçekleşmiştir.

وَأُحِيطَ بِثَمَرِهِۦ فَأَصْبَحَ يُقَلِّبُ كَفَّيْهِ عَلَىٰ مَآ أَنفَقَ فِيهَا وَهِىَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَيَقُولُ يَٰلَيْتَنِى لَمْ أُشْرِكْ بِرَبِّىٓ أَحَدًا ﴿٤٢﴾

42- Derken bahçesinin tüm ürünü ansızın yok oluverdi. Yerle bir olan üzüm kütüklerinin yıkıntıları karşısında yapmış olduğu masrafların iç yanıklığı ile vahlanmaya ve elleri ile dizlerini döverek "Keşke Rabb'ime hiç kimseyi ortak koşmasaydım" demeye koyuldu.

Tamamen canlı, psikolojik durumları somutlaştırarak yansıtan hareketli bir sahne. Bütün ürün yerle bir ediliyor. Sanki her yönden bir baskına uğramış da geride sağlam, işe yarar birşey kalmamış gibi. Bahçe bir felakete uğramış, üzüm kütükleri yerle bir olmuş, kırılıp dökülmüşler. Sahibi de yapmış olduğu masrafların iç yanıklığı ile, kaybolup giden malının, boşa giden emeklerinin ardından duyduğu üzüntü ile dizlerini dövüyor. Allah'a ortak koşmaktan dolayı pişman olmuştur, şu anda O'nun Rabb'lığını, teklifini kabul ediyor. Fakat burada şirki açıkça ifade etmiyor. Ne var ki, O'nun şu anda pişmanlık duyduğu, reddettiği şirkin; imani değerlerin dışında yeryüzü menşeli diğer değerlerle onur duyup büyüklük taslama olduğu anlaşılıyor. İş işten geçtikten sonra pişmanlık duyduğu, kaçınmak istediği şirk budur işte.

Bu noktada yüce Allah'ın önderlik ve güç açısından birliği ön plana çıkıyor. O'nun gücünden başka güç yoktur. O'ndan gelecek yardımın dışında herhangi bir yardım da sözkonusu değildir. O'nun verdiği sevap her türlü ödülden daha hayırlıdır. Bir kişinin O'nun katında kaydedilmiş bir iyiliği, geride bırakılan her şeyden daha hayırlıdır.

وَلَمْ تَكُن لَّهُۥ فِئَةٌ يَنصُرُونَهُۥ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَمَا كَانَ مُنتَصِرًا ﴿٤٣﴾

هُنَالِكَ الْوَلَايَةُ لِلَّهِ الْحَقِّ هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَخَيْرٌ عُقْبًا ﴿٤٤﴾

43-O anda ne Allah dışında, yardımına koşabilecek destekçiler bulabildi ve ne de kendi kendini kurtarabildi.

44- İşte orada koruyuculuk ve egemenlik, varlığı "gerçek" olan Allah'ın tekelindedir. En yararlı ödül ve en hayırlı akibet yalnız O'nun katındadır.

Yerle bir olmuş, kırılıp dökülmüş bahçenin ve bu bahçenin boşa giden emeklerinden dolayı üzülen ve pişmanlıktan dizlerini döven sahibinin bu ibret verici konumunun yansıtıldığı sahnenin üzerine perde indiriliyor. Yüce Allah'ın ululuğu, karşı konulmaz büyüklüğü olayın tümünü gölgeliyor, o kadar ki, insanın gücü geri plâna çekiliyor, kaybolup gidiyor.

Bu sahnenin önünde bütün dünya hayatına ilişkin bir örnek veriliyor. Böylece görüyoruz ki, dünya hayatı da az önce örnek verilen bahçe gibi kısadır, geçicidir, sürekliliği sözkonusu değildir.

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلَ الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا
كَمَاءٍ أَنزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ فَأَصْبَحَ
هَشِيمًا تَذْرُوهُ الرِّيَاحُ ۗ وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ مُّقْتَدِرًا ﴿٤٥﴾

45- Ey Muhammed, onlara anlat ki, dünya hayatı tıpkı şuna benzer. Gökten yağmur yağdırdık da bu yağmur sayesinde yer yeşermiş, güveren ekinlerin başakları birbirine girmiş. Derken bu ekinlerin tümü ansızın rüzgârların havada uçurduğu saman kırıntılarına dönüşüvermiş. Hiç kuşkusuz Allah'ın gücü her şeyi yapmaya yeter.

Bu sahne kısa ve birden bire parlayıp sonra tekrar kaybolan ifadelerle sunuluyor. Amaç seyirci de yok olup gitme ve geçicilik duygularını uyandırmaktır. Çünkü burada değinilen su gökten yağıyor, fakat sel olup akmıyor. Tam tersine topraktaki bitkiler bu suyu emiyor. Ama bu suyu emen bitkiler de gelişip olgunlaşmıyorlar. Aksine kırılıp dökülüyorlar, rüzgârlar da bu döküntüleri savurup götürüyor. Böylece üç tane kısacık cümle ile dünya hayatı özetleniyor ve bir film şeridi gibi hızla gözlerimizin önünde geçip gidiyor.

Sahnelerin sunuluşunu kısa tutmak amacı ile cümlecikler birbirine eklenerek diziliyor. Bu diziliş de "Fa" bağlacı ile sağlanıyor, böylece ortaya şöyle bir anlam çıkıyor.

"Gökten yağmur yağdırdık" derken **"bu yağmur sayesinde yer yeşermiş, güveren ekinlerin başakları birbirine girmiş"** çok geçmeden **"bu ekinlerin tümü ansızın rüzgarların havada uçurduğu saman kırıntılarına dönüşüvermiş."** Ne kadar kısa ve ne kadar basit bir hayat!

Geçici dünya hayatının yansıtıldığı sahne seyircinin üzerinde gereken etkiyi sağladıktan sonra surenin akışı, inanç ölçüsü doğrultusunda yeryüzünde insanların kullukta bulundukları dünya hayatının değerleri ile önemsenmesi, bağlı bulunulması gereken kalıcı değerleri belirliyor.

الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا ۖ وَالْبَٰقِيَاتُ الصَّٰلِحَٰتُ خَيْرٌ عِندَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمَلًا ﴿٤٦﴾

46- Mal ve evlatlar dünya hayatının süsüdürler. Kalıcı iyilikler ise Rabb'in katında sevap kazandırma bakımından daha yararlı ve umut kaynağı olmaya daha lâyıktırlar.

Mal ve evlatlar dünya hayatının süsüdürler; İslâm da normal ve temizlik sınırları içinde bu süslerden yararlanılmasını yasaklamaz. Ne var ki, İslâm mal ve evlada sonsuzluk terazisinde herhangi bir süs ve değer ifade ediyorsa o değeri verir, fazla değil.

Mal ve evlatlar süstürler ama değer değildirler. Şu halde insanların bu süslere göre ölçülmeleri, dünya hayatında bu süsler temel alınarak değerlendirilmeleri doğru değildir. Gerçek değer, hareket tarzı, söz ve ibadet gibi geride bırakılan yararlı ve kalıcı şeylerdir.

Öteden beri insanlar mal ve evlada karşı eğilimli olsalar bile, geride bırakılan iyi ve kalıcı davranışlar sevap kazandırma bakımından daha yararlı ve umut kaynağı olmaya daha lâyıktırlar. Tabii ki, kalplerin onlara bağlanması, ümitlerin onlara yönelmesi, mü'minlerin bunların hesaplaşma günündeki sonuçlarının ve meyvelerinin beklentisi içinde olması şartıyla.

KALICI İYİLİKLERİN MÜKAFATI

Böylece, sırf Rabb'lerinin rızasını dileyerek sabah-akşam O'na yalvaranlarla birlikte bulunmaya kendini zorlamasına ilişkin Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- yönelik ilahi direktif ile iki bahçe hikâyesinin verdiği mesajlar ve dünya hayatına ilişkin verilen örneğin oluşturduğu hava; ayrıca dünya hayatındaki geçici değerlerle dünya hayatından sonra geçerli olan kalıcı değerleri belirleyen bu son açıklama birbirleri ile uyum oluşturuyorlar. Bunların tümü inanç terazisi uyarınca değerleri yerli yerine koymada birbirlerine katkıda bulunuyorlar ve hepsi de Kur'an-ı Kerim'deki edebi ahenk ve vicdani ahenk kuralı uyarınca sure içinde eşit önem arzediyorlar. [27]

Geçen ders kalıcı iyiliklere ilişkin bir açıklama ile son bulmuştu. Şimdi de kalıcı iyiliklerin bir değer ifade ettikleri kıyamet gününün ve hesaplaşmanın nitelikleri anlatılarak o açıklama ile bağlantı kuruluyor. O günün nitelikleri bir kıyamet sahnesinde sunuluyor. Surenin akışı içinde bu sahneden sonra şeytanların kendilerine düşman olduklarını bildikleri halde şeytanları önderler edinen, böylece hesaplaşma gününde bu fiilleri azaba çarptırılmalarına gerekçe olan Ademoğullarının bu tavırlarının tuhaflığı vurgulanıyor. Bu amaçla iblis'in Hz. Adem'e -selâm üzerine olsun- secde etmesinin emredildiği gün Rabb'inin emrini çiğnemesine yönelik bir işaret yer alıyor. Buradan hareketle ileride karşılarına çıkacağı haber verilen bu günde kendilerine kulluk sunanlara olumlu karşılık veremeyen düzmece tanrılara değiniliyor.

27) "Kur'anda Edebi Tasvir" kitabının "Edebi Ahenk" bölümüne bkz.

Doğrusu bu Kur'anda yüce Allah, böyle bir günün kötülüğünden korunmaları için insanlara her türlü örneği vermiştir. Ama insanlar inanmamış, azaba çarptırılmalarını veya geçmiş toplumlar gibi yok edilmelerini istemişlerdi. Gerçeği yenmek için batıl uğruna mücadele etmişler, Allah'ın ayetlerini ve peygamberlerini alaya almışlardı. Eğer yüce Allah'ın kendilerine yönelik rahmeti olmasaydı kesinlikle bekletilmeden azaba uğratılacaklardı.

Kıyamet sahnelerinden ve Allah'ın ayetlerini yalanlayan toplumların harap olmuş yurtlarının manzaralarından oluşan bu bölüm, inanç sisteminin düzeltilmesine ve belki doğru yolu bulurlar diye Allah'ın ayetlerini yalanlayanları bekleyen akibetin açıklanmasına ilişkin surenin ana ekseni birbirleri ile bağlantılıdır.

وَيَوْمَ نُسَيِّرُ الْجِبَالَ وَتَرَى
الْأَرْضَ بَارِزَةً وَحَشَرْنَاهُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا ﴿٤٧﴾ وَعُرِضُوا
عَلَىٰ رَبِّكَ صَفًّا لَقَدْ جِئْتُمُونَا كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ بَلْ زَعَمْتُمْ
أَلَّنْ نَجْعَلَ لَكُمْ مَوْعِدًا ﴿٤٨﴾ وَوُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ
مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَالِ هَٰذَا الْكِتَابِ
لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا
حَاضِرًا وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا ﴿٤٩﴾

47- O gün dağları yerlerinden söküp yürütürüz. Yeryüzünü çırılçıplak ve dümdüz görürsün. Tek bir kişiyi gözardı etmeksizin tüm insanları biraraya toplarız.

48- Hepsi sıra sıra Rabb'inin huzuruna çıkarılırlar. Onlara "Tıpkı ilk yaratttığımızda olduğunuz gibi şimdi karşımıza çıktınız. Oysa benimle hiç karşılaşmayacağınızı sanmıştınız" denir.

49- İnsanların amel defterleri (çalışma karneleri) ortaya getirilmiştir. Günahkârların bu defterlerin yazılarını korku dolu gözlerle incelediklerini görürsün. Bir yandan da "Vay başımıza gelenlere! Ne biçim defter miş bu; küçük-büyük hiçbir davranışımızı atlatmadan sayıp dökmüş, derler." Yaptıkları her işin kaydını karşılarında bulmuşlardır. Rabb'in hiç kimseye haksızlık etmez.

Bu tabiat olaylarının yeraldığı bir sahnedir. Bu olayların meydana getirdikleri korku, kalplerin bu olaylar karşısında duydukları korku somutlaştırılıyor. Bu sahnede sarsılmaz dağlar hareket ediyor, yürüyor. Peki kalpler nasıl ürpermez, dehşete kapılmaz. Bu sahnede yeryüzü çıplak olarak beliriyor; her taraf ortadadır yeryüzünün. Üzerinde tepe, çukur, dağ, vadi gibi hiçbir şey yok dümdüz ortadadır. Kalplerin gizlilikleri de saklı hiçbir şey kalmamak üzere bu şekilde ortaya dökülecektir.

Herhangi bir şeyin gözlenmesine, herhangi bir kimsenin saklanmasına im-

kân vermeyecek şekilde dümdüz ve her şeyiyle ortada bulunan bu yeryüzünde **"Tek bir kişiyi gözardı etmeksizin tüm insanları biraraya toplarız."**

Hiç kimseyi gözden kaçırmayan bu kapsamlı toplantıdan, alınarak hepsi büyük bir meydana götürülürler **"Hepsi sıra sıra Rabbinin huzuruna çıkarılırlar."** İnsanların dünya üzerine ayak basmalarından dünya hayatının sonuna kadar yeryüzünde bulunan sayısız yaratık, biraraya gelir, toplanır ve sıra sıra dizilirler. Hiçbiri bu toplantıya, bu sıraya katılmazlık edemez. Çünkü yeryüzü hiç kimseye saklanma imkânı vermeyecek şekilde her şeyiyle ortadadır ve dümdüz hale getirilmiştir.

Bu noktada surenin akışı o günün niteliklerini saymayı bir yana bırakıyor ve doğrudan doğruya o geniş meydanda toplananlara hitap ediyor. Sanki sahne şu anda gözlerimizin önünde yaşanıyor gibi. Sahnede olup bitenleri adeta görüyor, konuşulanları bizzat işitiyoruz gibi. Bu günü yalanlayan, böyle bir şeyi inkâr edenlerin yüzlerindeki utanç ifadesini görüyor gibiyiz. **"Tıpkı ilk yarattığımızda olduğu gibi şimdi karşımıza çıktınız. Oysa benimle hiç karşılaşmayacağınızı sanmıştınız."**

O günün niteliklerinin anlatılmasından, doğrudan toplananlara hitap etmeye yönelik bu dönüşüm, sahneyi daha canlı hale getiriyor, somutlaştırıyor. Sanki bu sahne gaybın bilinmezlikleri içinde hesaplaşma gününde değil de şu anda karşımızdaymış gibi.

Yüzlerdeki utanç ifadesini, çehrelere yansıyan aşağılanmışlık belirtilerini ayrıca bu suçlulara azarlayıcı bir üslupla hitap eden ulu ve dehşet verici sesi çok yakından hissediyor ve görüyor gibiyiz. **"Tıpkı ilk yarattığımızda olduğunuz gibi şimdi karşımıza çıktınız."** Ama siz böyle bir şeyin olmayacağını sanıyordunuz. **"Oysa benimle hiç karşılaşmayacağınızı sanmıştınız."**

Bir olayı tanımlama üslubundan direkt hitap üslubuna geçmek suretiyle sahne canlı ve hareketli hale getirildikten sonra surenin akışı tekrar orada olup bitenleri anlatmaya başlıyor:

"İnsanların amel defterleri (çalışma karneleri) ortaya getirilmiştir. Günahkârların bu defterlerin yazılarını korku dolu gözlerle incelediklerini görürsün." İşte bu önlerine konan, onların dünya hayatlarındaki çalışma karnesidir, amel defteridir. Bu defteri inceliyorlar, evirip çeviriyorlar, her şey var defterde. Son derece kapsamlı, iğneden ipliğe, her şeyi içeren incelikli bir defter. Bunu görür görmez başlarına gelecek akıbetten korkmaya başlıyorlar. Hiçbir şeyi gözden kaçırmayan hiçbir davranışı atlamayan bu defteri inceleyince içleri daralıyor, sıkılıyorlar. **"Vay başımıza gelenlere! Ne biçim deftermiş bu, küçük-büyük hiçbir davranışımızı atlamadan sayıp dökmüş"** derler." Bu, yürek acısından kaynaklanan, öfke dolu ve en kötü akibete çarptırılacağının bilincinde olan birinin söyleyeceği sözdür. Çünkü kıskıvrak yakalanmış, her şey ortaya dökülmüştür. Bir tarafa kaçması, kıvırması mümkün değildir. Demagoji yapmaya, yalan yanlış açıklamalarda bulunup yakayı kurtarmaya imkân yoktur: **"Yaptıkları her işin kaydını karşılarında bulmuşlardır."** Böylece haksızlığa uğramadan hakettikleri cezaya çarptırılmışlardır. **"Rabb'in hiç kimseye haksızlık etmez."**

Kıyamet günü durumları bundan ibaret olan suçlular güruhu şeytanın kendilerine düşman olduğunu biliyorlardı. Ne var ki, onlar bu düşmanı dost bilip önder edindiler. O da onları bu korkunç duruma sürükledi, başlarına bu felâketin gelmesine neden oldu. Şeytan ve soydaşları Hz. Adem'le -selâm üzerine olsun- İblis arasında başgösteren olaylardan bu yana insanlara düşmanlıklarını sürdürdükleri halde insanların onları dost bilip önderler edinmesi ne kadar çelişkili, ne kadar tuhaf bir durumdur!

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟
لِـَٔادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ ۖ كَانَ مِنَ ٱلْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِۦٓ ۗ
أَفَتَتَّخِذُونَهُۥ وَذُرِّيَّتَهُۥٓ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِى وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌۢ ۚ
بِئْسَ لِلظَّٰلِمِينَ بَدَلًا ﴿٥٠﴾

50- Hani Rabb'in meleklere "Adem'e secde ediniz" dedi. Onlar da secde ettiler. Yalnız İblis (şeytan) secde etmedi. O cin kökenli idi ve Rabb'inin buyruğu dışına çıktı. Şimdi siz beni bırakıp onu ve soyunu dost mu ediniyorsunuz? Oysa onlar sizin düşmanlarınızdır. Zalimlerin yaptığı bu dost değişimi ne kötü tercihtir!

Kökeni insanlığın ilk doğuşuna dayanan bu eski hikâyeye yönelik bu işaret, sözü edilen bu ezeli düşmanlığa rağmen, Allah'ı bırakıp İblis'in soyunu dost olarak önder edinen Ademoğullarının bu tutumlarındaki tuhaflığını vurgulamak amacı ile burada yeralıyor.

İblis (şeytan) ve soyunun önderler edinilmesi, günahkârlığa ve isyankârlığa ilişkin çağrıya koşup buna karşılık Allah'a itaat etmeye ilişkin çağrıya sırt çevirme şeklinde somutlaştırılıyor. Peki insanlar niçin bu ezeli düşmanlarını dost bilip önder ediniyorlar? Oysa onlar kendilerini ayrıcalıklı kılacak bir bilgiye, caydırıcı bir güce sahip değildirler. Yüce Allah, ne göklerin ne yerin ve ne de kendilerinin yaratılışını onlara göstermemiştir. Yani onları gaybten haberdar etmemiştir. Aynı şekilde, yüce Allah onları kendisine yardımcı edinmemiş ki, etkin bir güce sahip olsunlar?

مَآ أَشْهَدتُّهُمْ خَلْقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ وَلَا خَلْقَ أَنفُسِهِمْ ۖ وَمَا كُنتُ مُتَّخِذَ ٱلْمُضِلِّينَ عَضُدًا ﴿٥١﴾

51- Ben şeytanları ne gökler ile yerin yaratılışına ve ne de kendi yaratılışına tanık etmedim. Benim insanları yoldan çıkaranları kendime yardımcı tutmam sözkonusu değildir.

Göklerin, yerin ve kendilerinin yaratılışı tek başına yüce Allah'ın gerçekleştirdiği bir olaydır. Şeytanlar buna ilişkin gaybı bilemezler. Yüce Allah'ın onların yardımına başvurması da sözkonusu olamaz.

"Benim insanları yoldan çıkanları kendime yardımcı tutmam sözkonusu değildir."

Yüce Allah insanları yoldan çıkarmayanları kendisine yardımcı tutuyor mu ki?

Yüce Allah alemlere muhtaç olmaktan uzaktır. O sarsılmaz ve tükenmez bir güce sahiptir. Bu ifade müşriklerin asılsız kuruntularını yıkmak, tutarsızlıklarını ortaya koyup kökten kurutmak amacı ile yeralıyor. Çünkü şeytanı önder edinip onu yüce Allah'a ortak koşanlar, şeytanın gizli bir bilgiye, olağanüstü bir güce sahip olduğu vehmine kapılarak böyle bir şeye yelteniyorlar. Oysa şeytan insanları yoldan çıkaran, saptırıcı bir varlıktır. Yüce Allah da ne sapıklıktan ne de saptıranlardan hoşnut değildir. Sözgelimi yüce Allah birilerini yardımcı tutma gereğini -bir varsayım olarak- duysa, bunları insanları saptıranlar arasından seçmesi sözkonusu olamaz.

Bu ifadeden anlaşılması istenen anlam, oluşması istenen atmosfer budur.

Sonra, bir kıyamet sahnesi sunuluyor; bu sahnede Allah'ın ortakları oldukları sanılan düzmece tanrıların ve bu düşünceyi benimseyen suçluların akibetleri gözler önüne seriliyor:

وَيَوْمَ يَقُولُ نَادُوا شُرَكَائِيَ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ فَدَعَوْهُمْ
فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُم مَّوْبِقًا ﴿٥٢﴾ وَرَأَى الْمُجْرِمُونَ
النَّارَ فَظَنُّوا أَنَّهُم مُّوَاقِعُوهَا وَلَمْ يَجِدُوا عَنْهَا مَصْرِفًا ﴿٥٣﴾

52- O Allah müşriklere "Benim ortaklarım olduklarını sandığınız düzmece ilahları yardıma çağırınız" der. İşte onları yardıma çağırdılar, fakat çağrılarına karşılık vermediler. Onların aralarına engel olarak bir cehennem vadisi koyduk.

53- Günahkârlar cehennem ateşini görünce oraya atılacaklarını anlarlar, fakat geri kaçarak sığınacakları bir başka yer bulamazlar.

Onlar kanıtsız hiçbir iddianın dikkate alınmadığı, bir anlam ifade etmediği bir konuda bulunuyorlar. Bu durumda insanları yaptıklarından dolayı hesaba çeken yüce Allah, kendisinin ortakları olduğunu ileri sürdükleri düzmece tanrıları getirmelerini ve huzurunda hazır bulunmaları için onları çağırmalarını emrediyor. Onlar da bir an için ahirette olduklarını unutarak bu düzmece tanrılara sesleniyorlar. Fakat Allah'a ortak koştukları bu düzmece tanrılar onlara cevap vermiyorlar. Çünkü bunlar yüce Allah'ın yarattığı bazı yaratıklardır. Böylesine dehşet verici bir ortamda ne kendilerine ne de başkalarına herhangi bir yararları dokunamaz. Yüce Allah kullukta bulunulan bu düzmece tanrılarla onlara kulluk sunan suçlular arasında yok edici bir engel koymuştur. Ne onlar, ne de bunlar bu engeli aşamazlar. Yüce Allah'ın aralarına koyduğu engel cehennem ateşidir. **"Onların aralarına engel olarak bir cehennem vadisi koyduk."**

Suçlular bu engeli görüyorlar. Bu yüzden sürekli korku ve endişe içindedirler. Her an ateşten bu uçuruma yuvarlanma beklentisi içindedirler. Ne kadar zor bir durum insanın hazırda bekleyen bir azaba uğratılacağını bilmesi. Onlar da bu azaptan kurtulamayacaklarını, bir yere sığınamayacaklarını anlamışlar.

"Günahkârlar cehennem ateşini görünce oraya atılacaklarını anlarlar. Fa-

kat geri kaçarak sığınacakları bir başka yer bulamazlar."

Şayet onlar kalplerini dünyadayken bu Kur'ana yöneltselerdi, Kur'anın sunduğu hak mesajı tartışma konusu yapsalardı, bugün bu azaptan kaçıp bir sığınak bulabilirlerdi. Nitekim yüce Allah bu Kur'anda onlara her türlü durumu kapsayan değişik alanlardan çeşitli örnekler vermişti.

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ لِلنَّاسِ مِن كُلِّ مَثَلٍ ۚ وَكَانَ
الْإِنسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا ﴿٥٤﴾

54- Biz bu Kur'anda insanlara her türlü örneği verdik. Fakat insan, tartışmaya son derece düşkün bir varlıktır.

Surenin akışı bu noktada insandan bir "şey" olarak söz ederek onun tartışmaya düşkün bir şey olduğunu vurgulamaktadır. Amaç insanın büyüklenme duygusunu frenlemek, gururunu azaltmak, kendisinin yüce Allah'ın yarattığı birçok varlıktan biri olduğunu düşünmesini sağlamak, yüce Allah'ın bu Kur'anda her türlü örneği göstermiş olmasına rağmen, yine de tartışmayı sürdüren bir varlık olduğunu vurgulamaktır.

Ardından tarih boyunca, yüce Allah tarafından gönderilmiş bir mesajla (risalet) karşı karşıya kaldıkları zaman mü'min olmayanların kapıldıkları bir şüphe sunuluyor. Bunlar da insanların çoğunluğunu oluşturuyorlar:

وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَن يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ وَيَسْتَغْفِرُوا رَبَّهُمْ إِلَّا
أَن تَأْتِيَهُمْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ قُبُلًا ﴿٥٥﴾

55- İnsanlara doğru yola ileten bilgi geldikten sonra onların iman etmelerine ve tövbe edip Allah'a yönelmelerine engel olan tek şey, eski sapık milletler hakkında işleyen ilahi yasaların kendileri hakkında da işlemesini ya da somut azapla yüzyüze gelmeyi beklemeleridir.

Kuşkusuz doğru yolu bulmalarını sağlayacak yeterlikte yol gösterici mesajlar gelmişti kendilerine. Ama onlar daha önce Allah'ın ayetlerini yalanlayan sapık milletler gibi yokedilmeyi (bu istekte bulunurken, aslında böyle bir şeyin olacağına ihtimal vermemişlerdi ve sırf alaya alma amacındaydılar) ya da çarptıracaklarını gözleriyle görecekleri şekilde azapla yüzyüze getirilmeyi istemişlerdi. Ancak bu şekilde ikna olacaklarını, inanacaklarını söylemişlerdi.

Kuşkusuz onları eski sapık milletler gibi yok etmek ya da inanmaları durumunda ileride çarptırılacakları azabı onlara göstermek peygamberin görevleri arasında yeralmaz. Çünkü yalanlayanları yok etmek veya -mucize gösterilip onların da inkâr etmelerinden sonra yüce Allah'ın geçmiş milletlere ilişkin yasası uyarınca- azap göndermek bütünüyle yüce Allah'ın tekelindedir. Peygamberlere gelince, onlar sadece müjdeleyici ve uyarıcıdırlar.

وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ
إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ ۚ وَيُجَادِلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالْبَاطِلِ

لِيُدْحِضُوا بِالْبَاطِلِ لِيَدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَمَا أُنْذِرُوا هُزُوًا ﴿٥٦﴾

56- Biz Peygamberleri sadece müjdeleyici ve uyarıcı olarak göndeririz. Oysa kâfirler hakkı (gerçeği) batıl (eğri) karşısında yenik düşürmeye uğraşırlar. Onlar ayetlerimi ve kendilerine yönelik uyarılarımı alaya aldılar.

Gerçek açık ve anlaşılırdır. Ama kâfirler gerçeği yenmek, onun varlığına son vermek için batıl safında yer alıp onunla mücadeleye girişirler. Bu yüzden onlar mucize gösterilmesini istedikleri, azaba çarptırılmaları için acele ettikleri zaman amaçları ikna olmak değildir. Onlar bu tavırlarıyla Allah'ın ayetlerini, onlara yönelik uyarılarını alaya alıyorlar, küçümsüyorlar:

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ فَأَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِيَ مَا قَدَّمَتْ
يَدَاهُ إِنَّا جَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي
آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِنْ تَدْعُهُمْ إِلَى الْهُدَىٰ فَلَنْ يَهْتَدُوا إِذًا أَبَدًا ﴿٥٧﴾

57- Allah'ın ayetleri kendisine hatırlatıldığı halde, onlara sırt çevirenden ve işlediği kötülükleri hiç hatırına getirmeyenden daha zalim kim olabilir? Biz onların kalplerini, Kur'anı anlamalarına engel oluşturacak biçimde perdeledik ve kulaklarını sağırlaştırdık. Bu yüzden sen onları doğru yola çağırsan da doğru yola gelmezler.

Allah'ın ayetlerini ve uyarılarını alaya alan bu adamların Kur'anı gereği gibi inceleyip üzerinde düşünmeleri, ondan yararlanmaları beklenemez. Bunun için yüce Allah kalplerinin üzerine bu Kur'anı anlamalarını önleyen, perdeler germiştir. Kulaklarını adeta sağırlaştırmış, böylece Kur'anı dinlemelerine engel olmuştur. Allah'ın ayetlerini alaya almaları ve uyarılara sırt çevirmeleri yüzünden yüce Allah onların sapıklar olarak kalmalarını ve hiçbir zaman doğru yolu bulmalarını taktir etmemiştir. Çünkü doğru yolu bulmak için açık ve algılama yeteneğine sahip kalpler gereklidir.

وَرَبُّكَ الْغَفُورُ ذُو الرَّحْمَةِ لَوْ يُؤَاخِذُهُمْ بِمَا
كَسَبُوا لَعَجَّلَ لَهُمُ الْعَذَابَ بَلْ لَهُمْ مَوْعِدٌ لَنْ يَجِدُوا مِنْ دُونِهِ مَوْئِلًا ﴿٥٨﴾

58- Affedici ve merhametli Rabb'in, eğer onları kötülükleri karşılığında hemen cezalandırmak isteseydi, azaplarını çabuklaştırırdı. Fakat onların belirli bir vadesi vardır, o zaman gelince, kaçıp saklanacakları bir sığınak bulamazlar.

Ne var ki yüce Allah onlara yönelik merhametinden dolayı onlara mühlet veriyor, çabuklaştırılmasını istedikleri yok edilme cezasını erteliyor. Ama kesinlikle onları ihmal etmiyor.

Fakat onların belirli bir vadesi vardır, o zaman gelince kaçıp saklanacakları bir sığınak bulamazlar.

Dünyada hakettikleri azabın bir kısmını görecekleri bir vadeleri vardır. Bir

de hesaplarının bütünüyle görüleceği ahiretteki vade vardır. Kuşkusuz onlar zulmetmişlerdir, bu yüzden kendilerinden önce yıkılmış kentler gibi azabı ya da yok edilme cezasını haketmişlerdir. Şayet yüce Allah onlara ilişkin iradesinin öngördüğü bir hikmetten dolayı bir süreye kadar onlara mühlet tanıyıp daha önceki kentler gibi yakalarına yapışıp cezalandırmıyorsa, onlar için de mutlaka şaşmaz bir vade belirlemiştir.

وَتِلْكَ الْقُرَىٰٓ أَهْلَكْنَٰهُمْ لَمَّا ظَلَمُوا۟ وَجَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِم مَّوْعِدًا ﴿٥٩﴾

59- İşte şu kentler, haklarının zalimlikleri yüzünden onları yok ettik ve yok oluşları için belirli bir vakit kararlaştırdık.

Şu halde kendilerine süre tanınmış olmasına aldanmamalıdırlar. Çünkü bu surenin sonunda belirlenen vade mutlaka gelecektir. Allah'ın bu konuda koyduğu yasa kesinlikle şaşmaz ve yüce Allah sözünden dönmez.

Hz. Musa'nın -selâm üzerine olsun- hayatı ile ilgili bu bölüm bütün Kur'anda sadece bu surenin bu bölümünde anlatılır. Kur'an-ı Kerim "iki denizin birleştiği yer" ifadesinden başka, olayın geçtiği yeri belirtmiyor. Yine bu olayın Hz. Musa'nın -selâm üzerine olsun- hayatı içinde geçtiği tarihe de değinmiyor. Acaba bu olay daha Hz. Musa Mısır'dayken ve henüz İsrailoğulları ile birlikte burayı terketmemişken mi gerçekleşmiştir? Şayet Mısır'ı terkettikten sonra gerçekleşmemişse ne zaman gerçekleşti? Kutsal topraklara (Filistin) gitmeden önce mi? Yoksa orada zorba bir toplum yaşadığı için bölgeye giremeyip civar bölgelerde bekledikleri sırada mı? Yoksa çölde kaybolup şuraya buraya dağıldıkları sırada mı?

Aynı şekilde Kur'an-ı Kerim Hz. Musa'nın karşılaştığı bilge ve saygın kul hakkında da herhangi bir açıklamada bulunmuyor.Kimdir bu adam? Adı nedir? Bir peygamber mi? Resul mu? Yoksa bir alim yahut bir veli mi?

Bu hikâyeye ilişkin gerek İbn-i Abbas'tan, gerek başkalarından aktarılan birçok rivayet vardır. Ama biz "Kur'an-ın Gölgesinde" yaşamak için, ayrıca Kur'an-ı Kerim'de bu şekilde detaya girmeden yer, zaman ve isim belirtmeden sunulmasının özel bir hikmeti olduğuna inandığımız için hikâyenin Kur'anda geçen şekliyle yetiniyoruz. Kur'anda yeralan bu açıklamalarla yetinip ötesine geçme gereğini duymuyoruz. [28]

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِفَتَىٰهُ لَآ أَبْرَحُ حَتَّىٰٓ أَبْلُغَ مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ أَوْ أَمْضِىَ حُقُبًا ﴿٦٠﴾

60- Hani Musa, genç arkadaşına "Hiçbir güç beni durduramaz, ya iki denizin birleştiği yere varırım, ya da yıllarca yol yürürüm" demişti.

28) Buhari Kur'an-ı Kerim'de yeralan bu hikâyeden söz ederken şu rivayetleri aktarır:

"Bize Hümeydi, Süfyandan o da Amr b. Dinar'dan o da Said b. Cübeyr'den şöyle naklettiı: "İbn-i Abbas'a dedim ki "Nevf el-Bekkali Hızır'a- arkadaşlık eden Musa'nın İsrailoğullarının peygamberi Hz. Musa olmadığını iddia ediyor" İbn-i Abbas dedi ki "Allah'ın düşmanı yalan söylüyor" Übey b. Ka'b Hz. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- şöyle dediğini anlattı: Hz. Musa İSrailoğullarına hitap etmek üzere ayağa kalktı, o sırada kendisine insanların en bilgininin kim olduğu soruldu, o da "Benim" dedi. Bunun üzerine yüce Allah kendisini azarladı, çünkü her şeyi bilmiyordu. Daha sonra yüce Allah, iki denizin birleştii yerde bir kulum var, o senden daha bilgilidir diye vahyetti. Musa "Ya rabbi onu nasıl bulurum? dedi. Yüce Allah yanına bir balık al ve onu bir bohçaya koy. Bu balığı nerede kaybettiysen o kulum oradadır" dedi.

En doğrusunu Allah bilir, ama genel kanıya göre burada sözü edilen iki denizin birleştiği yer "Akdeniz'le Kızıldeniz'in birleştiği yerdir, iki denizin birleştiği yer, acı göllerle timsah gölünün bulunduğu bölgedeki buluşma noktalarıdır. Ya da Kızıldeniz'deki Akabe Körfezi ile Süveyş Kanalı'nın birleştiği bölgedir. Çünkü bölge Mısır'ı fethettikten sonra İsrailoğulları tarihinin yaşandığı sahnedir. Bununla neresi kastedilmiş olursa olsun Kur'an-ı Kerim bu noktayı kapalı bırakıyor. Biz de bu işaretle yetiniyoruz.

Hikâyenin daha sonraki akışından anlıyoruz ki, Hz. Musa'nın çıkmaya karar verdiği bu yolculuğun asıl hedefi, her şeyin ötesinde elde etmek istediği bir sonucun varlığıydı. Çünkü Hz. Musa ne kadar meşakkatli olursa olsun, oraya varması ne kadar sürerse sürsün iki denizin birleştiği yere varmakta kararlı olduğunu açıkça duyuruyor. Kur'an-ı Kerim'in anlattığı şekliyle Hz. Musa kararlılığını şöyle ifade ediyor. **"Ya da yıllarca yol yürürüm"** ayetinin orjinalinde geçen el-Hukb kelimesi bir görüşe göre "bir yıl", diğer bir görüşe göre de "seksen yıl" demektir. Fakat burada bu kelime bir zaman dilimini belirlemekten çok, kararlılığı ifade etmek için kullanılıyor.

فَلَمَّا بَلَغَا مَجْمَعَ بَيْنِهِمَا نَسِيَا حُوتَهُمَا فَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ سَرَبًا ﴿٦١﴾
فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ لِفَتَاهُ آتِنَا غَدَاءَنَا لَقَدْ لَقِينَا مِنْ سَفَرِنَا هَذَا
نَصَبًا ﴿٦٢﴾ قَالَ أَرَأَيْتَ إِذْ أَوَيْنَا إِلَى الصَّخْرَةِ فَإِنِّي نَسِيتُ الْحُوتَ
وَمَا أَنْسَانِيهُ إِلَّا الشَّيْطَانُ أَنْ أَذْكُرَهُ وَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ عَجَبًا ﴿٦٣﴾

61- İki denizin birleştiği yere vardıklarında yanlarındaki balığı bir kenarda unuttular, o da bir yeraltı deliğinden kayarak denize kaçtı.

62- İki denizin birleştiği yeri geçtiklerinde Musa, genç arkadaşına, "Azığımızı getir bakalım, gerçekten bu yolculuğumuzda çok yorgun düştük" dedi.

63- Genç arkadaşı Musa'ya "Bak sen! Kayalığa vardığımızda balığı unutmuştum, bana onu hatırlatmayı unutturan mutlaka şeytandır, balık şaşırtıcı bir şekilde canlanarak denize kaçtı" dedi.

Yine tercih edilen görüşe göre balık pişirilmişti ve bu balığın canlanarak bir delikten geçip denize kaçması yüce Allah'ın buluşma yerlerini bulmasını sağlamak amacı ile Hz.Musa'ya gösterdiği bir mucizedir. Musa'nın genç arkadaşının balığın denize kaçmasına şaşırmış olması, bunu gösteriyor. Eğer balık elinden düşüp denize dalsaydı, bunda şaşılacak bir şey olmazdı. Yolculuğun bütünüyle gaybı ilgilendiren sürpriz gelişmelerle dolu olması bu görüşü tercih etmemize neden oluyor. Nitekim bu gelişme de sözünü ettiğimiz sürprizlerden biridir.

Bunun üzerine Hz. Musa bilge ve saygın kul ile buluşması için Rabb'inin belirlediği noktayı geçtiğini ve bu noktanın da kayalıklı bölge olduğunu anlıyor. Bunun üzerine o ve genç arkadaşı geldikleri yolu izleyerek geri döndüklerinde o kulu orada buluyorlar.

قَالَ ذٰلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِ ۚ فَارْتَدَّا عَلٰٓى ءَاثَارِهِمَا قَصَصًا ﴿٦٤﴾
فَوَجَدَا عَبْدًا مِّنْ عِبَادِنَآ ءَاتَيْنٰهُ رَحْمَةً مِّنْ عِندِنَا وَعَلَّمْنٰهُ مِن لَّدُنَّا عِلْمًا ﴿٦٥﴾

64- Musa: 'Bizim aradığımız da buydu zaten" dedi. Hemen geldikleri yoldan kendi izlerini sürerek geri döndüler.

65- Orada kendisine tarafımızdan rahmet sunduğumuz ve katımızdan dolaysız biçimde ilim öğrettiğimiz bir kulumuzu buldular.

Öyle anlaşılıyor ki, bu buluşma Hz. Musa ile Rabbi arasında bir sırdı ve Musa buluşma gerçekleşene kadar genç arkadaşını bundan haberdar etmemişti. Bu yüzden hikâyenin az sonra sunulacak sahnelerinde Hz. Musa'nın, bilge kulla başbaşa kaldığını görüyoruz!

قَالَ لَهُۥ مُوسٰى هَلْ أَتَّبِعُكَ عَلٰٓى أَن تُعَلِّمَنِ مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا ﴿٦٦﴾

66- Musa, ona "Sana öğretilen bilginin birazını bana öğreterek olgunlaşmamı sağlaman amacı ile peşinden gelebilir miyim?" dedi.

Bir peygambere yakışan bir edep tavrı ile peşinden gelip gelmeyeceğini soruyor. Ve işi oldu bittiye getirmeye kalkışmıyor. Bir peygamber olarak bilge bir kuldan olgunlaştırıcı gerçek bilgiyi öğretmesini istiyor.

Fakat adamın sahip olduğu bilgi sebepleri belli, sonuçları bilinen beşeri bilgilere benzemiyor. Bu gayba ilişkin dolaysız bilginin bir türüdür. Yüce Allah öngördüğü bir hikmetten dolayı ve dilediği oranda ona bu bilgiden öğretmiştir. Bu yüzden bir peygamber, bir resul olmasına rağmen, Hz. Musa bu adama ve uygulamalarına karşı sabredemiyor. Çünkü bu uygulamalar dış görünüşleri itibariyle akıl ve mantıkla, eşyanın tabiatına ilişkin hükümlerle çelişiyorlar. Bu yüzden bu uygulamaların gerisindeki gizli hikmeti kavramak zorunludur. Aksi taktirde şaşkınlık uyandıracak, hoşnutsuzluğa neden olacaklardır. Bunun için kendisine dolaysız bilgi öğretilen bu kul da Musa'nın, arkadaşlığına ve uygulamalarına karşı sabredemeyeceğinden, bunlara katlanamayacağından korkuyor:

قَالَ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِىَ صَبْرًا ﴿٦٧﴾ وَكَيْفَ تَصْبِرُ عَلٰى مَا لَمْ تُحِطْ بِهِۦ خُبْرًا ﴿٦٨﴾

67- O kulumuz, Musa'ya dedi ki; "Sen benimle beraber olmaya katlanamazsın."

68- "Sebeplerini kavrayamayacağın olaylar karşısında nasıl sabredeceksin."

Musa sabretmeye ve dediklerine uymaya söz veriyor. Bu hususta Allah'dan yardım diliyor ve onun iradesini dile getiriyor.

قَالَ سَتَجِدُنِىٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ صَابِرًا وَلَآ أَعْصِى لَكَ أَمْرًا ﴿٦٩﴾

69- Musa "İnşeallah, beni sabırlı bulacaksın, hiçbir konuda sana karşı gelmeyeceğim."

Adam konuyu biraz daha açıyor, meseleyi biraz daha pekiştiriyor, yolculuğa çıkmadan önce beraberce çıkmalarının şartını belirtiyor. Bu şart, sabretmesi, hiçbir şey hakkında soru sormaması, kendisi sırrını açıklamadığı sürece herhangi bir uygulaması hakkında yorum yapmaya kalkışmamasıdır.

قَالَ فَإِنِ اتَّبَعْتَنِي فَلَا تَسْأَلْنِي عَنْ شَيْءٍ حَتَّىٰ أُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا ﴿٧٠﴾

70- O kulumuz, Musa'ya dedi ki; "Eğer benimle birlikte gelecek-sen yapacağım hiçbir iş hakkında bana soru sorma, benim sana o konuda açıklama yapmamı bekle."

Musa kabul ediyor... Ve biz onların yaşadığı ilk sahnenin karşısında buluyoruz kendimizi.

فَانطَلَقَا حَتَّىٰ إِذَا رَكِبَا فِي السَّفِينَةِ خَرَقَهَا ۖ قَالَ أَخَرَقْتَهَا لِتُغْرِقَ أَهْلَهَا ۖ لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا إِمْرًا ﴿٧١﴾

71- Böylece yola koyuldular. Bir süre sonra bir gemiye bindiler. O kulumuz bu gemide bir delik açtı. Musa ona, "İçindekileri boğmak için mi gemiyi deldin? Gerçekten çok çirkin bir iş yaptın" dedi.

Bindikleri gemide, başka yolcular da var. Denizin ortasında yol alırlarken o kul geliyor gemide bir delik açıyor! Dış görünüşe bakılırsa bu davranış, gemiyi ve yolcularını batma tehlikesi ile karşı karşıya getiriyor, büyük bir kötülüğe neden oluyor. Şu halde bu adam niçin bu kötülüğe yelteniyor?

Hz. Musa -selâm üzerine olsun- mantıksal hiçbir gerekçesi bulunmayan bu tuhaf davranış karşısında hem verdiği sözü hem de arkadaşının ileri sürdüğü şartı unutuyor. İnsan bir ilkeyi soyut olarak etraflıca düşünebilir, ama bu anlamın pratik uygulaması, somut bir örneği ile karşı karşıya kaldığı zaman teorik düşünceden farklı bir realite karşısında bulunduğunu farkeder. Çünkü pratik deneyimin soyut düşünceden farklı bir tadı vardır. İşte Musa önceden, sebeplerini kavrayamadığı olaylara katlanamayacağı uyarısında bulunulmuş, ama o sabretmeye karar vermiş, yüce Allah'dan yardım dilemiş, sabredeceğine söz vermiş, ileri sürülen şartı kabul etmişti. Fakat o, bu adamın uygulamalarındaki pratik deneyimle karşı karşıya kalınca tepki gösteriyor, karşı çıkıyor.

Evet, Hz. Musa'nın tepkisel ve heyecanlı bir karaktere sahip olduğu doğrudur. Bu karakterin özelliklerini hayatın tüm devrelerindeki uygulamalarında gözlemlemek mümkündür. Örneğin bir yahudi ile kavga ettiğini görünce bir Mısırlı'yı yumruklamış, bilinen o kızgınlığı ile adamı öldürmüştü. Daha sonra yaptığına pişman olmuş, özür dileyerek Rabbi'nden affedilmesini istemişti. Ama ikinci gün yahudinin bir başka Mısırlı ile kavga ettiğini görünce tekrar saldırmıştı. (30)

Evet. Hz. Musa işte böyle bir karaktere sahiptir. Bu yüzden adamın davranışı karşısında sabredemiyor, işin tuhaflığı karşısında verdiği sözü yerine getiremiyor. Ne var ki, pratik deneyimden, teorik düşünceden farklı bir tat alma ve apayrı bir gerçekle karşılaşma bütün insanların ortak özellikleridir. İnsanlar fiilen tatmadıkça, pratik olarak denemedikçe meseleleri gereği gibi kavrayamazlar.

İşte bu yüzden Hz. Musa kızıyor, adamın yaptığına karşı çıkıyor:

"Musa ona "İçindekileri boğmak için mi gemiyi deldin? Gerçekten çok çirkin

30) "Kur'anda Edebi Tasvir" kitabının "Kur'anda Kıssa" bölümüne bkz.

bir iş yaptın" dedi.

O bilge kul büyük bir sabır ve yumuşaklıkla, yolculuğa çıkmadan önceki sözlerini hatırlatıyor:

قَالَ أَلَمْ أَقُلْ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٧٢﴾

72- O kulumuz Musa'ya "Ben sana, benimle beraber olmaya katlanamazsın dememiş miydim?" dedi.

Hz. Musa unutkanlığını ileri sürerek özür diliyor; adamdan özrünü kabul etmesini, hemen azarlayıp vazgeçmemesini, verdiği sözü hatırlatmamasını istiyor:

قَالَ لَا تُؤَاخِذْنِي بِمَا نَسِيتُ وَلَا تُرْهِقْنِي مِنْ أَمْرِي عُسْرًا ﴿٧٣﴾

73- Musa; "Unutkanlığım yüzünden beni azarlama ve bilginden yararlanma konusunda bana zorluk çıkarma" dedi.

Adam Hz. Musa'nın özürünü kabul ediyor. Böylece kendimizi ikinci sahnenin karşısında buluyoruz:

فَانطَلَقَا حَتَّىٰ إِذَا لَقِيَا غُلَامًا فَقَتَلَهُ قَالَ أَقَتَلْتَ
نَفْسًا زَكِيَّةً بِغَيْرِ نَفْسٍ لَّقَدْ جِئْتَ شَيْئًا نُّكْرًا ﴿٧٤﴾

74- Yine yola koyuldular. Bir süre sonra bir genç ile karşılaştılar. O kulumuz, delikanlıyı öldürdü. Musa; "Bir cana karşılık olmaksızın masum bir cana mı kıydın? Gerçekten çok kötü bir iş yaptın" dedi.

Birinci davranışı; gemide delik açması, dolayısıyla yolcuların boğulma ihtimali idi. Bu ise düpedüz adam öldürmektir. Hem de bilerek öldürmek, sadece bir ihtimal değil... Kuşkusuz bu, büyük bir cürümdür. Söz vermiş olduğu hatırlatılmasına rağmen Hz. Musa, bu olay karşısında da kendisini tutamıyor, sabredemiyor:

"Musa; "Bir cana karşılık olmaksızın masum bir cana mı kıydın? Gerçekten çok kötü bir iş yaptın" dedi."

Bu sefer unutmuş ya da söz verdiğini bilmiyor değildir. Bilinçli davranıyor, meydana gelişine katlanamadığı ve hiçbir sebeple izah edemediği bu kötü işe karşı çıkıyor. Çünkü ona göre delikanlı suçsuzdur. Öldürülmesini gerektirecek bir suç işlemiş değildir. Kaldı ki henüz erginlik çağına erişmediği için yaptıklarından sorumlu da tutulamazdı.

Bir kez daha o bilge kul, Hz. Musa'ya koştuğu şartı, verdiği sözü ve birincisinde söylediği; üstüste deneyimlerin doğruladığı sözü hatırlatıyor:

قَالَ أَلَمْ أَقُل لَّكَ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٧٥﴾

75- O kulumuz Musa'ya; "Ben sana benimle beraber olmaya katlanamazsın dememiş miydim?" dedi.

Bu sefer özellikle belirterek **"Sana dememiş miydim"** diyor. "Sana" yani açık-seçik ve kesin bir ifadeyle sana söyledim. Buna rağmen ikna olmadın, beraberliğimizi sürdürmemizi istedin, ileri sürdüğüm şartı kabul ettin.

Musa kendine geliyor ve iki kere sözünü tutmadığını, yapılan uyarılardan, etraflıca düşünüp ona göre davranmasına ilişkin hatırlatmalardan sonra vaadini unutmuş olduğunu hatırlıyor. Bu yüzden kendi kendine kızıyor, bağlayıcı bir karar olarak önündeki yolları kapatıyor ve bunu kendisi için son fırsat olarak değerlendiriyor:

قَالَ إِنْ سَأَلْتُكَ عَنْ شَيْءٍ بَعْدَهَا فَلَا تُصَاحِبْنِي قَدْ بَلَغْتَ مِنْ لَدُنِّي عُذْرًا ﴿٧٦﴾

76- Musa; "Eğer sana bir daha bir şey sorarsam artık benimle arkadaşlık etme, o zaman seni mazur görürüm" dedi.

Surenin akışı devam ediyor ve bu kez kendimizi hikâyenin üçüncü sahnesinin karşısında buluyoruz:

فَانْطَلَقَا حَتَّىٰ إِذَا أَتَيَا أَهْلَ قَرْيَةٍ اسْتَطْعَمَا أَهْلَهَا فَأَبَوْا
أَنْ يُضَيِّفُوهُمَا فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارًا يُرِيدُ أَنْ يَنْقَضَّ فَأَقَامَهُ قَالَ
لَوْ شِئْتَ لَتَّخَذْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا ﴿٧٧﴾

77- Yine yola koyuldular. Bir süre sonra bir köye vardılar. Köylüden yemek istediler, fakat ağırlanma istekleri reddedildi. Az sonra yıkılmaya yüz tutmuş bir duvarla karşılaştılar. O kulumuz, eğri duvarı doğrulttu. Musa ona 'Eğer isteseydin bu yaptığın işe karşılık bir ücret alabilirdin' dedi.

İkisi de acıkmış. Bu sırada açları doyurmayan, misafir kabul etmeyen cimri bir köyden geçiyorlardı. Bir süre sonra yıkılmak üzere olan eğik bir duvarla karşılaşırlar. Ayet, duvara canlılar gibi irade ve hayat özelliklerini yakıştırıyor ve "yıkılmak istiyor" anlamında "yıkılmaya yüz tutmuş" ifadesini kullanıyor. İşte bu tuhaf adam, hiçbir karşılık beklemeden yıkılmaya yüz tutmuş bu duvarı doğrultmakla uğraşıyor.

Hz. Musa, adamın tavrındaki çelişkiyi farkediyor. Aç oldukları halde kendilerine yiyecek vermeyen, kendilerini misafir etmekten kaçınan bir köyde, bu adamı yıkılmaya yüz tutmuş bir duvarı doğrultmaya iten etken ne olabilir? En azından buna karşılık yiyecek almalarını sağlayacak bir ücret istemesi gerekmez miydi?

"Musa ona; 'Eğer isteseydin bu yaptığın işe karşılık bir ücret alabilirdin' dedi."

Musa'nın bu sözü beraberliğin sonu oluyor. Artık Musa'nın ileri sürebilecek bir mazereti, dolayısıyla da adamla arkadaşlığını sürdürmesine imkân kalmıyor:

قَالَ هَٰذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ ۚ سَأُنَبِّئُكَ بِتَأْوِيلِ مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا ﴿٧٨﴾

78- O kulumuz, Musa'ya dedi ki; "Bu olay, birbirimizden ayrılmamızın sebebidir. Şimdi sana sabırla karşılayamadığın olayların nedenlerini açıklayacağım.

Buraya kadar Hz. Musa ve surenin akışı içinde hikâyeyi izleyen bizler, kendimizi izleyen ve sırrını bilmediğimiz sürpriz gelişmeler karşısında buluyoruz.

Hikâyeyi izleyen bizlerin durumu tıpkı Hz. Musa'nın durumu gibidir. Üstelik biz bu tür garip davranışlarda bulunan adamın kim olduğunu bile bilmiyoruz. Bizi saran kapalı havayı tamamlamak için Kur'an-ı Kerim adamın ismini açıklamıyor. Hem ismin ne önemi var ki. Bu adamın yüce ilahi hikmeti temsil etmesi isteniyor. İlahi hikmette ise, yakın sonuçlara, bilinen önermelere yer yoktur. Tam tersine ortaya çıkan sonuçlar, görme kapasitesi sınırlı olan gözlerin göremediği uzak hedeflere göre değerlendirilir. Bu yüzden adamın adının anılmış olmaması, temsil ettiği manevi kişiliğe uygun düşmektedir. Daha baştan itibaren görünmez, gaybi güçler hikâyede etkin rol oynuyorlar. Örneğin Hz. Musa kendisi ile görüştürüleceği vadedilen bu adamla buluşmak amacı ile yoluna devam ediyor. Ama genç arkadaşı azıklarını kayalıklı yerde unutuyor. Sanki geri dönmeleri için unutmuş gibi. Geri döndüklerinde sözü edilen adamla karşılaşıyorlar. Şayet yollarına devam etselerdi; eğer ilahi takdir tekrar geri dönmelerini öngörmeseydi adamla karşılaşamayacaklardı. Görüldüğü gibi hikâyeye egemen olan hava bütünüyle kapalı ve bilinmezliklerle dolu bir havadır. Bu yüzden ayetlerin akışı içinde adamın adı da gizli ve kapalı kalıyor.

Sonra yavaş yavaş sır ortaya çıkıyor...

أَمَّا السَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسَاكِينَ يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ فَأَرَدْتُ أَنْ أَعِيبَهَا وَكَانَ
وَرَاءَهُمْ مَلِكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا ﴿٧٩﴾

79- O gemi var ya, yoksul deniz işçilerinin malı idi. Onda bir kusur meydana getirmek istedim. Çünkü bu denizcileri, rastladığı her sağlam gemiye zorla el koyan bir hükümdar kovalıyordu.

Bu kusur sayesinde gemi zalim hükümdarın eline geçmekten kurtuldu. Gemiye verilen bu küçük zarar; sağlam kalması durumunda başına gelecek olan ve gaybın perdesi altında saklı bulunan büyük zarara karşı koruyuculuk işlevi görmüştür.

وَأَمَّا الْغُلَامُ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ فَخَشِينَا أَنْ يُرْهِقَهُمَا طُغْيَانًا وَكُفْرًا ﴿٨٠﴾
فَأَرَدْنَا أَنْ يُبْدِلَهُمَا رَبُّهُمَا خَيْرًا مِنْهُ زَكَاةً وَأَقْرَبَ رُحْمًا ﴿٨١﴾

80- O delikanlıya gelince, onun ana-babası mü'min kimselerdi. Onları azgınlığa ve kâfirliğe sürüklemesinden çekindik.

81- İstedik ki, Rabb'leri onlara o delikanlıdan daha temiz ve daha iyiliksever bir evlat bağışlasın.

Şu anda ve görüldüğü kadarıyla öldürülmeyi haketmeyen bu delikanlının gerçek karakteri üzerindeki gayb perdesi kalkıyor ve her yönüyle bu bilge kulun gözlerinin önüne seriliyor. Delikanlının özü itibariyle kâfir ve azgın bir karaktere sahip olduğu ortaya çıkıyor. Küfür ve azgınlığın tohumları içine ekilmiştir. Bu tohumlar gün geçtikçe kökleşiyor, davranışlarına yansıyor... Şayet yaşasaydı, kâfirliği ve azgınlığı ile mü'min ana-babasını zor durumda bırakacaktı. Kendisine yönelik sevgilerinin etkisiyle onları, kendi yolunu izlemeye zorlayacaktı. İşte bu yüzden yüce Allah, kâfir ve azgın bir karaktere sahip olan bu delikanlı-

nın öldürülmesini, ayrıca onun yerine daha iyi ve anne-babasına karşı daha merhametli bir evladın bahşedilmesini diledi. Ve bu bilge kulunun da o delikanlıyı öldürmesini istedi.

Şayet mesele, dış görünüşe göre değerlendirme yapan insanın bilgisine bırakılmış olsaydı, sadece çocuğun o durumu onu ilgilendirecekti. Dolayısıyla yasal olarak öldürülmesini gerektirecek bir suç işlemediği için elinde çocuğun aleyhinde kullanabileceği bir gerekçe olmayacaktı. Yüce Allah'dan ve yüce Allah'ın kendi tekelinde olan gayba ilişkin bir kısım bilgi öğrettiği kimi kullarından başka hiçbir kimse, herhangi bir insanın gaybın bilinmezlikleri arasında yeralan bir özelliği hakkında karar veremez. Yine hiçbir kimse bu bilgiye dayanarak şeriatın verdiği hükümden farklı bir hüküm ortaya koyamaz. Şu kadarı var ki, yüce Allah'ın emri, sonsuz gayba ilişkin bilgisine dayanır.

وَأَمَّا ٱلْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَٰمَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِى ٱلْمَدِينَةِ وَكَانَ
تَحْتَهُۥ كَنزٌ لَّهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا صَٰلِحًا فَأَرَادَ رَبُّكَ أَن يَبْلُغَآ
أَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنزَهُمَا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ وَمَا فَعَلْتُهُۥ
عَنْ أَمْرِى ذَٰلِكَ تَأْوِيلُ مَا لَمْ تَسْطِع عَّلَيْهِ صَبْرًا ﴿٨٢﴾

82- O duvar var ya, o şehirde yaşayan iki yetim çocuğun malı idi ve duvarın altında bu yetimlere miras kalmış bir hazine vardı. Babaları iyi bir insandı, Rabb'in istedi ki, o yetimler, erginlik çağına erdikten sonra Rabb'lerinin bir merhameti olan hazinelerini kendi elleri ile duvarın altından çıkarsınlar. Yoksa ben bu işleri kendi kafamdan yapmadım. İşte sabırla karşılayamadığın olaylara ilişkin açıklamam budur.

Her ikisi de aç oldukları, üstelik köylüler tarafından misafir edilmedikleri halde, bu adamın köylülerden herhangi bir ücret istemeden doğrultmaya çalıştığı bu duvarın altında bir hazine gizliydi, duvarın dibinde şehirde bulunan yetim ve güçsüz iki delikanlıya ait bir servet saklıydı. Şayet duvar yıkılmaya terkedilseydi, altındaki hazine ortaya çıkacaktı. Bu durumda çocuklar kendilerine ait bu hazineyi koruyamayacaktı. Babaları iyi bir insan olduğu için yüce Allah bu iyilikten onları zayıflıklarında, küçüklüklerinde yararlandırmak istedi. Büyümelerini, erginlik çağına erişmelerini, mallarını koruyabilecekleri bir durumdayken hazineyi çıkarmalarını diledi.

Ardından adam bu meseleden elini çekiyor. Çünkü bu tür davranışlarda bulunmasını öngören, yüce Allah'ın rahmetidir. Gerek bu meseleye gerekse bundan önceki meselelere ilişkin gaybtan onu haberdar eden, sonra da bu bilgi doğrultusunda onu bu tür uygulamalara yönelten yüce Allah'dır: **Bunları Rabb'inin rahmeti sonucu yapıyorum, yoksa ben bu işleri kendi kafamdan yapmadım."**

Şu anda yüce Allah'ın hoşnut olduğu kullarından başka hiçbir kimseye bildirmediği gayb üzerindeki perde aralandığı gibi, bu adamın uygulamalarının hikmeti üzerindeki perde de kalkmış bulunuyor.

Ortaya çıkan sırrın ve açılan perdenin dehşetinden o adam ayetlerin akışı içinde ilk kez göründüğü gibi gözlerden kayboluyor. Meçhulden geldiği gibi tekrar meçhule doğru yol alıyor. Hikâye evrende yeralan en büyük hikmeti temsil ediyor. Bu hikmet, ancak belli oranlarda ortaya çıkar. Gerisi yüce Allah'ın bilgisi kapsamında, perdelerin ötesinde bir gayb olarak varlığını sürdürür.

Böylece surenin akışı içinde, Hz. Musa ve bilge bir kulun hikâyesi ile Eshab-ı Kehf hikâyesi; gayba ilişkin meselelerin yüce Allah'a özgü kılma noktasında birleşiyor. Kuşkusuz yüce Allah, olayları sonsuz bilgisi uyarınca bir hikmete göre planlar. İnsanlar ise bu plânı kavrayamazlar. Gaybın üzerine gerîli perdelerin önünde dikilip dururlar. Perdelerin ötesindeki sırları da ancak belli oranlarda öğrenebilirler.

ONBEŞİNCİ CÜZ'ÜN SONU-ONALTINCI CÜZ'ÜN BAŞLANGICI

Kehf suresinin bu son dersinin ana konusu, Zülkarneyn hikâyesidir. Onun yeryüzünün doğusuna, batısına ve orta bölgesine yaptığı üç yolculuk, bir de Ye'cuc ve Me'cuc saldırılarına karşı yaptığı setin anlatılmasıdır.

Ayetlerin akışı setin yapımını tamamladıktan sonra Zülkarneyn'in söylediği şu sözü aktarıyor: **"Zülkarneyn; 'Bu set, Rabb'imin rahmetidir. Fakat Rabb'im belirlediği an gelince onu yerle bir eder. Hiç kuşkusuz Rabb'imin sözü gerçektir.'"** Sonra sura üfleme ve bir kıyamet sahnesi ile bu sözün gerçekliği üzerine bir değerlendirme yapılıyor. Ardından sure üç kısa bölümle son buluyor. Bu bölümlerin her biri "de ki" ifadesi ile başlıyor.

Bu bölümler surenin belli başlı konularını ve genel yönlendirmelerini özetliyor. Sanki bunlar, son derece ahenkli bir nağme halinde seslendirilen etkileyici son melodilerdir.

Zülkarneyn hikâyesi şöyle başlıyor!

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنْ ذِى ٱلْقَرْنَيْنِ ۖ قُلْ سَأَتْلُوا۟ عَلَيْكُم مِّنْهُ ذِكْرًا ﴿٨٣﴾

83- Ey Muhammed, sana Zülkarneyn hakkında soru sorarlar. Onlara de ki; "Size onun hakkında bazı düşündürücü bilgiler vereceğim."

Muhammed b. İshak, bu surenin indiriliş sebebine ilişkin olarak şunları anlatıyor: "Bize, kırk küsür seneden beri yanımıza gidip gelen Mısırlı bir ihtiyar anlattı, o da İkrime'den, o da İbn-i Abbas'tan dinlemiş: Kureyşliler, Nadr b. Haris ve Ukbe b. Ebu Muayt'ı Medine'ye yahudi hahamlarının yanına göndererek şöyle dediler: **"Onlara Muhammed hakkında bazı şeyler sorun, onun niteliklerini ve söylediklerini anlatın. Çünkü yahudiler kendilerine kitap gönderilen ilk toplumdurlar, onlar, peygamberler hakkında bizim bilmediğimiz bilgilere sahiptirler."** Bunun üzerine bu şahıslar çıkıp Medine'ye gittiler. Onlara Peygamber Efendimize -salât ve selâm üzerine olsun- ilişkin birtakım sorular sordular. Onun durumunu anlatıp bazı sözlerini aktardılar. Ardından şunları söylediler; **"Siz Tevrat'a bağlı kimselersiniz, bu arkadaşımız hakkında bize fikir verirsiniz diye geldik."** Bunun üzerine hahamlar şöyle dediler. **"Size söyleyeceğimiz üç**

şeyi sorun. Eğer bu konularda size bilgi verirse Allah tarafından gönderilmiş bir peygamberdir. Aksi taktirde yalancı birisidir, artık ona karşı nasıl isterseniz öyle davranın. İlk çağlarda kaybolan gençlerin başına ne geldiğini sorun. Çünkü bu gençlerin hikâyeleri oldukça ilginçtir. Sonra yeryüzünün doğusuna, batısına ulaşan gezgin adamın durumunu anlatmasını isteyin. Bir de O'na ruhun ne olduğunu sorun. Eğer bunlardan size bilgi verirse, O bir peygamberdir, O'na uymalısınız. Yok eğer gerekli bilgiyi veremezse yalan uyduran birisidir. Bu durumda O'na karşı neyi uygun görürseniz onu yapın"... Nadr ve Ukbe Kureyşliler'in yanına dönüp şöyle dediler: "Ey Kureyşliler, sizinle Muhammed arasında başgösteren sorunu çözüme bağlayacak bazı bilgiler getirdik. Yahudi hahamları, O'na bazı meseleleri sormamızı tavsiye ettiler." Sonra da hahamların dediklerini onlara anlattılar. Bunun üzerine Kureyşliler kalkıp Peygamberimizin yanına gelerek: "Ya Muhammed, bize bilgi ver" diye hahamların dediklerini sordular. Bunun üzerine Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- "Sorduğunuz konular hakkında yarın size açıklamada bulunacağım" dedi. Fakat "inşaallah" demedi. Kureyşliler geri dönüp gittiler. Peygamberimiz onbeş gece beklediği halde yüce Allah bu konuda kendisine vahiy indirmedi. Cebrail de gelmedi. Öyle ki Mekkeliler "Muhammed bize yarın demişti, ama bugün onbeşinci gündür, henüz sorularımıza bir cevap vermiş değildir" diye yaygara kopardılar. Vahyin gecikmesi, Peygamberimizi üzüyor ve Mekkeliler'in söyledikleri, zoruna gidiyordu. Sonra Cebrail -selâm üzerine olsun- yüce Allah katından ona Eshab-ı Kehf suresini getirdi. Bu sure, müşriklerin tutumlarına üzülen Peygamberimize yönelik serzeniş niteliğindeki ayetleri içeriyordu. Ayrıca bu sure, gençler ve gezgin adam hakkında sorulan sorulara ilişkin bilgileri ihtiva ediyordu. Bir de şu ayet inmişti: "Sana ruh hakkında soru sorarlar. De ki; "Ruh Rabb'imin tekelinde olan bir olgudur. Size bilginin çok az bir bölümü verilmiştir." [31]

Bu bir rivayettir. Özel olarak "Ruh" ayetinin indiriliş sebebine ilişkin İbn-i Abbas'tan bir başka rivayet nakledilmiştir. Avfi bu rivayetten söz eder. Rivayete göre yahudiler, Peygamber Efendimize şöyle demişler: "Bize ruhtan söz et. Cesetteki ruh nasıl azap görür, halbuki ruh doğrudan doğruya Allah vergisidir." Bu konuda Peygamberimize herhangi bir vahiy inmedi. Onlara herhangi bir açıklamada da bulunamadı. Daha sonra Cebrail geldi ve ona şu ayeti indirdi: "Sana ruh hakkında soru sorarlar. De ki; "Ruh Rabb'imin tekelinde olan bir olgudur. Size bilginin çok az bir bölümü verilmiştir."

Ayetlerin indiriliş sebepleri ile ilgili çeşitli rivayetler vardır. Ancak biz, doğruluğunda kuşkuya yer bulunmayan Kur'an ayetinin sınırları içinde kalmayı tercih ediyoruz. Bu ayetten anlıyoruz ki, Zülkarneyn hakkında bir soru sorulmuş ama kesin olarak kimin sorduğunu bilmiyoruz. Soruyu kimin sorduğunu bilmek, hikâyenin ifade ettiği anlama bir katkıda bulunmayacaktır. Bu yüzden biz hikâyeye herhangi bir eklemede bulunmadan Kur'an ayetini ele alıyoruz.

Ayet, Zülkarneyn'in şahsı, yaşadığı dönemi ve yeri hakkında herhangi bir açıklamada bulunmuyor. Bu belirsizlik, Kur'anda yeralan hikâyelerin değişmez özelliğidir. Çünkü Kur'anda yeralan hikâyelerin asıl amacı, tarihi tespit değil-

31) İsra, 85

dir. Amaç, hikâyeden yararlı sonuç çıkarmaktır. Çoğu zamanda yer ve zaman tespitine gerek kalmadan hikâyelerden istenen sonuç çıkarılabilir.

Yazılı tarih, İskender-i Zülkarneyn adlı bir kraldan söz eder. Ancak bu kralın Kur'an-ı Kerim'de sözü edilen Zülkarneyn olmadığı kesin. Çünkü Yunan Kralı İskender putperestti. Oysa Kur'anda sözü edilen Zülkarneyn Allah'ın birliğine inanan bir mü'mindir, ölümden sonra dirilişe ve ahirete inanan birisidir.

Astronomi bilgini Ebu Reyhan el-Biruni "Geçmiş yüzyıllardan geride kalan izler" adlı eserinde şöyle der: "Kur'an-ı Kerim'de sözü edilen Zülkarneyn, bu isimle anılan bir Himyer kralı idi. Çünkü Himyer kralları, isimlerinin başına "zi" eki bitiştirilerek anılırlardı. "Zinüvas, Ziyezn" gibi. Sözünü ettiğimiz kralın da adı Ebubekir b. İfrikaş idi. Bu kral, orduları ile birlikte Akdeniz sahillerine kadar gitmiş, Tunus ve Merakeş gibi yerlere uğramıştı. Orada İfrikiye şehrini kurmuştu. Daha sonra tüm kıta, bu adı (Afrika) almıştı. Güneşin doğduğu ve battığı yerlere ulaştığı için Zülkarneyn adını almıştı."

Bu sözler doğru olabilir. Ancak bu sözlerin doğru olup olmadığını kesin şekilde belirleme imkânına sahip değiliz. Çünkü hayatının bir bölümü Kur'anda anlatılan Zülkarneyn'le ilgili olarak yazılı tarihte bir araştırma yapmak mümkün değildir. Bu hikâyenin durumu, tıpkı Kur'an-ı Kerim'de anlatılan Nuh, Hud, Salih kavimleri gibi diğer hikâyelerin durumuna benzer. Çünkü insanlığın ömrüne oranla tarih ilminin doğuşu çok yeni bir olaydır. Kuşkusuz yazılı tarihten önce hakkında hiçbir şey bilinmeyen çok olaylar yaşanmıştır. Dolayısıyla bu tür olaylar hakkında, henüz yeni doğmuş olan tarih ilminden açıklama beklenemez.

Şayet Tevrat bozulmuşluktan ve eklemelerden kurtulabilmiş olsaydı, bu tür olaylar hakkında güvenilir bir kaynak olacaktı. Ne var ki Tevrat; efsane olduğundan şüphe götürmeyen yığınla hurafeyle doludur. Allah tarafından vahyedilmiş olan asıl Tevrat'a eklendiklerinden kuşku duyulmayan birçok rivayet yeralmaktadır. Şu halde Tevrat içindeki tarihi hikâyeler, güvenilir bir kaynak kabul edilemez.

Bu durumda, bozulma ve değiştirilmeden korunmuş bulunan Kur'andan başka kaynak kalmıyor. İçindeki tarihi hikâyelerin tek kaynağı odur.

İki açık nedenden dolayı Kur'anda yeralan hikâyeleri tarih ilmine göre değerlendirmeye tabi tutmanın doğru olmayacağı kesindir.

Birincisi, tarih ilmi yeni doğmuştur. Tarih ilmi doğmadan önce insanlık tarihinde, hakkında herhangi bir şey bilinmeyen sayısız olaylar yaşanmıştır. Kur'an-ı Kerim'de tarihte izine rastlanmayan bu tür olayları zaman zaman anlatır.

İkincisi; tarih -bu olayların bazısını kapsamına alsa bile- her yönüyle yetersiz bir varlık olan insanoğlunun ürünüdür. Bu yüzden insanın ortaya koyduğu her üründe kendini gösteren eksiklik, yanlışlık ve tahrif ona da yansıyacaktır. İletişim araçlarının ve araştırma yöntemlerinin bunca gelişme kaydettiği günümüzde bile bir tek haber ya da olayın değişik şekillerde anlatıldığına tanık olabiliyoruz. Bu bir tek haber ya da olaya farklı açılardan bakıldığını, hakkında birbiriyle çelişen yorumlar yapıldığını görebiliyoruz. İşte tarih dediğimiz ilim bu dedikodulardan, birbiriyle uyuşmayan çelişkili bilgilerden meydana gelmiş-

tir. Bundan sonra incelemeye ve ayıklamaya tabi tutulduğu söylense de.

Kur'an-ı Kerim'de yeralan hikâyeler hakkında tarih ilminin görüşüne başvurmaktan sözetmek, Kur'anın her konuda gerçek ve kesin hükmü belirlediğini vurgulayan inanç sisteminden önce, insanların kabul ettikleri bilimsel kurallara da ters düşmektedir. Dolayısıyla Kur'ana inanan aynı şekilde bilimsel araştırma yöntemlerine inanan birisi böyle saçma bir söz söyleyemez.

Bazıları Zülkarneyn hakkında Peygamberimizden -salât ve selâm üzerine olsun- soru sormuş, yüce Allah da Zülkarneyn'in hayatının burada anlatılan kısmını vahyetmişti. Zülkarneyn'in hayatını ele alan Kur'an dışında bir başka kaynak da yok elimizde. Bu yüzden bir bilgiye dayanarak hikâyeyi daha geniş boyutlarda ele alma imkânından yoksunuz. Tefsirlerde bu hikâyeye ilişkin çeşitli söylentiler vardır. Ancak biz bu söylentilere kesinlikle güvenemiyoruz. İçindeki israiliyat ve hurafelerden dolayı bu söylentilerden uzak durulmasının gerekliliğine inanıyoruz.

Kur'anın akışında, Zülkarneyn'in çıktığı üç yolculuktan söz ediliyor: Birincisi; yeryüzünün batısına, ikincisi; doğusuna, üçüncüsü de; iki set arasındaki bölgeye yapılmıştır. Şu halde ayetlerin akışı içinde bu üç yolculukta olup bitenleri izleyelim.

Zülkarneyn hikâyesi önce onunla ilgili bir açıklama ile başlıyor.

إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ وَآتَيْنَاهُ مِن كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا ﴿٨٤﴾

84- Biz onu yeryüzünde egemen kıldık ve her amaca ulaştıracak sebebi buyruğuna sunduk.

Yüce Allah onu yeryüzünde egemen kılmış, ona sağlam dayanaklı bir iktidar bahşetmişti. Hakimiyet kurmasını, ülkeler fethetmesini, yeryüzünü imar ediş bayındır hale getirmesini, iktidar ve nimet elde etmesini sağlayacak sebepleri buyruğuna sunmuştu. Kısacası dünya hayatında insanın egemenlik kurmasını sağlayacak her türlü imkânı eline vermişti.

فَأَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٨٥﴾

85- O da bir sebebe sarılarak yola koyuldu.

Allah'ın gitmesini nasip ettiği tarafa yöneldi, batıya doğru yol aldı.

حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِي عَيْنٍ حَمِئَةٍ
وَوَجَدَ عِندَهَا قَوْمًا ۗ قُلْنَا يَا ذَا الْقَرْنَيْنِ إِمَّا أَن تُعَذِّبَ وَإِمَّا
أَن تَتَّخِذَ فِيهِمْ حُسْنًا ﴿٨٦﴾ قَالَ أَمَّا مَن ظَلَمَ فَسَوْفَ نُعَذِّبُهُ ثُمَّ
يُرَدُّ إِلَىٰ رَبِّهِ فَيُعَذِّبُهُ عَذَابًا نُّكْرًا ﴿٨٧﴾ وَأَمَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا
فَلَهُ جَزَاءً الْحُسْنَىٰ ۖ وَسَنَقُولُ لَهُ مِنْ أَمْرِنَا يُسْرًا ﴿٨٨﴾

86- Sonunda güneşin battığı yere varınca güneşi, çamurlu bir su pınarında batarken buldu. Orada rastladığı bir toplum ile ilgili olarak kendisine "Ey Zülkarneyn, onlara istersen ceza ver, istersen kendilerine iyi davran" dedik.

87- Zülkarneyn o topluma dedi ki; "Aranızdaki zalimleri cezaya çarptıracağız. Onlar, ilerde Rabb'lerinin huzuruna vardıklarında eşi görülmemiş, ağır bir azaba uğrayacaklardır."

88- İman edip iyi ameller işleyenlere gelince onları, ödüllerin en güzeli beklemektedir. Böylelerine kolay işler buyuracağız.

Güneşin battığı yer, bakanların ufkun ötesinde güneşin battığını gördükleri yerdir. Bu ise bulunulan yere göre değişir. Çünkü bazı yerlerde bakanlar, güneşin bir dağın arkasında battığını görürler. Büyük okyanuslarda ve denizlerde olduğu gibi bazı yerlerde de güneşin "su"da battığı görülür. Gözün görebildiği kadar uzanan uçsuz bucaksız çöllerde de güneşin kumlara battığı görülür.

Ayetten öyle anlaşılıyor ki Zülkarneyn Atlas Okyanusu'nun sahillerinde bir yere ulaşana kadar batıya doğru yol almıştı. -Atlas Okyanusu karanlıklar denizi olarak anılırdı. Çünkü karaların burada bittiği sanılırdı- Bu sırada güneşin okyanusta battığını görmüştü.

Tercih edilen görüşe göre Zülkarneyn'in sahile ulaştığı nokta bir nehrin denize döküldüğü yerdi. Böyle yerlerde yeşil otlar, sazlıklar çok olur. Çevresinde bataklıklar, çamur deryaları olur. Bu bataklıklarda oluşan su birikintileri, su kaynağı gibi görülür. İşte Zülkarneyn güneşin burada battığını görmüş **"Güneşi çamurlu bir su pınarında batarken buldu."** Ancak bizim, güneşin battığı bu yeri belirlememiz çok güçtür. Çünkü Kur'an ayeti yer tespitinde bulunmuyor. Ayrıca yer tespitinde, dayanabileceğimiz güvenilir bir diğer kaynak da yok elimizde. Bunun dışında bu konuda söylenen tüm sözler güvenilir olmaktan uzaktırlar. Çünkü doğruluğu tartışmasız bir kaynağa dayanmazlar.

İşte Zülkarneyn, bu çamurlu su kaynağının çevresinde yaşamakta olan bir topluma rastlar; **"Ey Zülkarneyn, onlara istersen ceza ver, istersen kendilerine iyi davran" dedik.**

Yüce Allah bunu Zülkarneyn'e nasıl söylemiştir? Acaba yüce Allah ona vahiy mi indirmiştir? Yoksa bu söz durumu anlatma amacına mı yöneliktir? Çünkü yüce Allah onu bu toplum üzerine egemen kılmış ve onlar üzerinde tasarrufta bulunma yetkisini ona vermiştir. Bununla sanki; "Onlara dilediğini yapabilirsin. İstersen onları cezaya çarptırabilirsin ya da onlara iyi davranabilirsin" demek istemiştir. Her ikisi de mümkündür. Çünkü ayeti hem öyle, hem de böyle anlamamızda herhangi bir engel yoktur. Önemli olan Zülkarneyn'in fethettiği ve yüce Allah'ın izniyle halklarının kendisine boyun eğdiği ülkelere yönelik uygulamalarda kabul ettiği prensiptir.

"Zülkarneyn, o topluma dedi ki; 'Aranızdaki zalimleri cezaya çarptıracağız. Onlar ilerde Rabb'lerinin huzuruna vardıklarında eşi görülmemiş ağır bir azaba uğrayacaklardır."

"İman edip iyi ameller işleyenlere gelince, onları ödüllerin en güzeli beklemektedir. Böylelerine kolay işler buyuracağız."

Saldırgan zalimleri dünyada ağır bir cezaya çarptıracağını, bundan sonra onların Rabb'lerinin huzuruna döneceklerini ve orada insanların bundan önce hiç görmedikleri eşi görülmemiş bir azaba çarptırılacaklarını duyuruyor. İyi işler yapan mü'minleri, güzel bir ödülün, temiz bir karşılamanın, saygın bir yerin, yardım ve kolaylaştırmanın beklediğini bildiriyor.

İşte doğru ve iyi nitelikli bir egemenliğin temel prensibi budur. Çünkü iyi işler yapan bir mü'min, yönetici kimsenin yanında değer bulmalıdır. Kendisine kolaylık gösterilmelidir ve iyi bir ödül almalıdır. Haksızlık yapan zalimse cezaya çarptırılmalıdır, eziyet görmelidir. İyilik severleri, toplumda iyiliklerinin karşılığı olarak güzel bir ödüle, saygın bir yere yetiştirecek, onlara destek ve kolaylık sağlanmalıdır. Haksızlık yapanlar da kötülüğün cezasının verildiği, aşağılanma ve dışlanma ile karşılandığı bir toplumda kendilerini, iyi işler yaparak üretici olmak zorunda hissederler. Fakat ölçüler karıştığı zaman, bozgunculer ve haksızlık yapanlar yöneticilere yakın oldukları, devlet kademelerinde önemli bir yer işgal ettikleri zaman, çalışanlar, iyi işler yapanlar dışlandıkları ya da sürekli baskı altında yaşadıkları bir ortamda yöneticilerin elindeki iktidar, insanlığın bozulmasına neden olan bir araca, zalimin elindeki bir kırbaca dönüşür. Toplumsal düzen yerini anarşizme, bozgunculuğa bırakır.

Sonra Zülkarneyn yeryüzüne egemen olmuş ve her türlü imkâna sahip olarak yeryüzünün batısına yaptığı seferden dönüyor ve bu defa yeryüzünün doğusuna doğru yolculuğa çıkıyor.

ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٨٩﴾ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلَىٰ قَوْمٍ لَّمْ نَجْعَل
لَّهُم مِّن دُونِهَا سِتْرًا ﴿٩٠﴾ كَذَٰلِكَ وَقَدْ أَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا ﴿٩١﴾

89- Arkasından yine bir sebebe sarılarak yola koyuldu.

90- Sonunda güneşin doğduğu yere varınca güneşi, öyle bir toplumun üzerine doğarken buldu ki, bu adamlar ile güneşin ışınları arasında hiçbir engel, hiçbir sütre koymamıştık.

91- İşte böyle, onun serüveni, bütün ayrıntıları ile bilgimizin kapsamı içindedir.

Güneşin battığı yer hakkında söylenenler, doğduğu yer için de geçerlidir. Zaten burada maksat, güneşin doğu ufkundan doğduğu zamanki görünüşüdür. Kur'an-ı Kerim Zülkarneyn'in vardığı ve güneşin doğuşunu gördüğü bu yeri belirlemiyor. Sadece bu yerin özelliğini ve orada bulduğu toplumun durumunu anlatıyor. **"Sonunda güneşin doğduğu yere varınca güneşi, öyle bir toplumun üzerine doğarken buldu ki, bu adamlar ile güneşin ışınları arasında hiçbir engel, hiçbir sütre koymamıştık."** Yani dümdüz bir araziye ulaşmıştı. Bu arazide güneş ışınlarının yansımasını önleyecek herhangi bir tepe ya da orman gibi bir şey yok. Bu yüzden güneş doğar doğmaz buradaki insanların üzerine doğuyordu. Bu nitelikler çölleri ve geniş ovaları andırıyor. Çünkü sürenin akışı kesin şekilde yer tespitinde bulunmuyor. Bütün söyleyebileceğimiz burasının uzak doğuda herhangi bir yer olabileceğidir. Güneş hiçbir engelle karşılaşmadan direkt bu düz ve engebesiz araziye doğar. Burada kastedilen yerin Afrika'nın doğu sahillerindeki

bir yer de olabilir. Aynı şekilde "**Bu adamlar ile güneşin ışınları arasına hiçbir engel, hiçbir sütre koymamıştık.**" ifadesi ile, bu adamların çıplak dolaştıkları, güneşten korunmak için elbise giymedikleri de kastedilmiş olabilir.

Bilindiği gibi Zülkarneyn bundan önce yönetimde uyacağı prensibi açıklamıştı. Burada bu prensibin tekrar açıklanmasına gerek duyulmuyor. Aynı şekilde Zülkarneyn'in doğu seferindeki uygulamaları da açıklanmıyor. Çünkü bundan evvel yaptığı yolculuğundaki uygulamalardan bunu kestirmek mümkündür. Kuşkusuz yüce Allah, onun sahip olduğu bütün fikirleri ve gerçekleştirmek istediği bütün hedefleri çok iyi biliyordu.

Bu hikâyenin sunuş tarzındaki edebi ahenk üzerinde kısaca durmak istiyoruz. Surenin akışı içinde sunulan sahne her şeyi ile açık ve ortada olan bir tabiat sahnesidir. Güneş hiçbir engelle, hiçbir sütre ile karşılaşmadan bu toplumun üzerine doğuyor ve öylece yükseliyor. Aynı şekilde Zülkarneyn'in vicdanı ve içinde sakladığı niyetleri bütünüyle Allah'ın kapsamlı bilgisine açıktır. Böylece Kur'ana özgü o incelikli ahenk yöntemi uyarınca tabiat sahnesi ile Zülkarneyn'in vicdanı arasında uyum sağlanıyor.

ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٩٢﴾ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَجَدَ مِن دُونِهِمَا قَوْمًا لَّا يَكَادُونَ
يَفْقَهُونَ قَوْلًا ﴿٩٣﴾ قَالُوا يَا ذَا الْقَرْنَيْنِ إِنَّ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مُفْسِدُونَ
فِي الْأَرْضِ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلَىٰ أَن تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا ﴿٩٤﴾
قَالَ مَا مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّي خَيْرٌ فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ
رَدْمًا ﴿٩٥﴾ آتُونِي زُبَرَ الْحَدِيدِ حَتَّىٰ إِذَا سَاوَىٰ بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ قَالَ انفُخُوا
حَتَّىٰ إِذَا جَعَلَهُ نَارًا قَالَ آتُونِي أُفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًا ﴿٩٦﴾
فَمَا اسْطَاعُوا أَن يَظْهَرُوهُ وَمَا اسْتَطَاعُوا لَهُ نَقْبًا ﴿٩٧﴾
قَالَ هَٰذَا رَحْمَةٌ مِّن رَّبِّي فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ رَبِّي جَعَلَهُ دَكَّاءَ وَكَانَ وَعْدُ رَبِّي حَقًّا ﴿٩٨﴾

92- Arkasından yine bir sebebe sarılarak yola koyuldu.

93- Sonunda iki seddin arasına varınca setlerin berisinde nerede ise hiç söz anlamayan bir toplumla karşılaştı.

94- Bu adamlar "Ey Zülkarneyn, Ye'cuc ile Me'cuc bu yörede sürekli kargaşa çıkaran topluluklardır. Sana bir miktar mal versek, karşılığında onlar ile aramızda bir set yapar mısın?" dediler.

95- Zülkarneyn onlara dedi ki; "Rabb'imin bana bağışladığı güç, sizin bana vereceğiniz maldan daha hayırlıdır. Siz bana beden gücünüzle yardımcı olunuz da onlar ile aranıza aşılmaz bir set çekeyim."

96- "Bana demir parçaları getiriniz." Getirdikleri demir parçalarının oluşturduğu yığını yanlardaki setlerin tepeleri ile aynı düzeye çı-

karınca adamlara "körükleri çalıştırınız" dedi. Demir yığınını ateş haline getirince "Bana biraz erimiş bakır getiriniz de üzerine dökeyim" dedi.

97- Ye'cuc ile Me'cuc, bu setin ne üzerinden aşabildiler ve ne de bir yerinde delik açabildiler.

98- Zülkarneyn "Bu set, Rabb'imin rahmetidir. Fakat Rabb'imin belirlediği an gelince onu yerle bir eder. Hiç kuşkusuz Rabb'imin sözü gerçektir" dedi.

Biz, ne Zülkarneyn'in "iki set" arasında vardığı yer hakkında ne de bu iki setin nerede oldukları hakkında kesin bir şey söyleyemiyoruz. Ayetten bütün anladığımız, onun aralarında bir boşluk veya geçiş yeri bulunan iki doğal engel ya da sonradan yapılmış iki set arasındaki bir bölgeye vardığı ve orada "**nerede ise hiç söz anlamayan**" ilkel bir toplumla karşılaştığıdır.

Onun güçlü bir fatih olduğunu görüp, gücünü yapıcı yönden kullanan iyiliksever biri olduğunu anladılar. İki engelin ötesinden üzerlerine saldıran, geçiş yerinden girip yurtlarını talan eden, aralarında bozgunculuğun yaygınlaşmasına neden olan, bu arada kendilerini savunarak engel de olamadıkları Ye'cuc ve Me'cuc'a karşı, aralarında topladıkları bir miktar mal karşılığında bir set yapmasını önerdiler.

Yeryüzünde bozgunculuğa karşı savaş açmış bulunan bu iyilik taraftarı hükümdar, daha önce açıkça duyurduğu iyiliği ve yapıcılığı öngören hayat sistemi uyarınca kendisine sunulan malı reddetti ve karşılıksız olarak seti yapmaya karar verdi. Bu arada seti yapmanın en kolay yolu iki doğal engel arasındaki geçidi kapatmak olduğunu düşündü. Bu amaçla, bu ilkel toplumdan maddi ve bedensel güçleriyle kendisine yardımcı olmalarını istedi: "**Siz bana beden gücünüzle yardımcı olunuz da onlar ile aranızda aşılmaz bir set çekeyim**", "**Bana demir parçaları getiriniz.**" Onlar da demir parçalarını toplayıp iki engel arasındaki açıklığa yığdılar. Böylece iki doğal tepecik aralarına yığılan demir parçaları sayesinde birbiri ile bitişmiş gibi oldular. "**Getirdikleri demir parçalarının oluşturduğu yığın yanlardaki setlerin tepeleri ile aynı düzeye çıktı.**" Bu yığın iki tepenin zirveleri ile aynı düzeye kadar yükseldi. Daha sonra Zülkarneyn demiri eritmek amacı ile tutuşturulmuş ateşe doğru "**Adamlara 'körükleri çalıştırınız' dedi.**" Demir yığını şiddetli alevin ve kızgınlığın etkisi ile "**ateş haline gelince**", "**Bana biraz erimiş bakır getirin de üzerine dökeyim dedi.**" Yani demir ile kaynaşıp karışması, böylece daha dayanıklı hale getirmesi için erimiş bakır getirin.

Bu yöntem demirin daha dayanıklı hale getirilmesi için yeni yeni kullanılıyor. Çünkü son dönemlerde belli oranlarda bakır katıldığında demirin daha sağlam ve daha dayanıklı olacağı ortaya çıkarılmıştı. İşte bu yöntemi yüce Allah Zülkarneyn'e göstermiş ve Allah'dan başka hiç kimsenin sayısını bilemediği yüzyıllar önce kullanılan bu yöntemi, modern beşeri bilimlerden çok önce ebedi kitabında tescil etmiştir.

Böylece iki doğal engel bitişti. Ye'cuc ile Me'cuc'un saldırı için kullandıkları yol da kapanmış oldu.

"**Ye'cuc ile Me'cuc, bu setin ne üzerinden aşabildiler**" yani tırmanamadı-

lar. "**Ne de bir yerinde delik açabildiler.**" Yani bir açıklık bulup içeri sızamadılar. Artık bu güçsüz ve ilkel topluma saldırmalarına imkân kalmamıştır. Onlar da kendilerini güvenlikte hissedip huzura kavuştular. [32]

Zülkarneyn kendi elleriyle gerçekleştirdiği bu büyük işe baktığında şımarmıyor, büyüklüğe kapılmıyor. Güç ve bilginin verdiği coşkuyla kendinden geçmiyor, zaferiyle sarhoş olmuyor. Tam tersine yüce Allah'ı anıyor, ona şükrediyor. Yüce Allah'ın başarmasını sağladığı bu iyi işi, ona bağlıyor. Allah'ın gücü adına kendi gücünü görmezlikten geliyor. İşi bütünüyle ona bırakıyor. Kıyamet gününden önce tüm dağların, engellerin ve setlerin unufak olacağına, yeryüzünün engebesiz dümdüz bir yüzeye dönüşeceğine ilişkin inancını duyuruyor.

"**Zülkarneyn 'Bu set, Rabbimin rahmetidir. Fakat Rabb'imin belirlediği an gelince onu yerle bir eder. Hiç kuşkusuz Rabb'imin sözü gerçektir' dedi.**"

Bununla Zülkarneyn'in hayatından aktarılan bu bölüm son buluyor. Kuşkusuz Zülkarneyn, iktidarını iyi işler uğruna, yapıcı yönde kullanan hükümdarın güzel bir örneğidir. Yüce Allah, onu yeryüzüne egemen kılmış, her türlü sebebe sarılma imkânını eline vermişti. O da yeryüzünün doğusuna ve batısına seferler düzenlemiş ama zorbalık yapmamış, büyüklük taslamamıştı. Elindeki iktidarı kullanarak azgınlaşmamış, şımarmamıştı. Gerçekleştirdiği fetihleri, maddi kazanç için bir araç olarak kullanmamıştı. Fertleri, toplumları ve ülkeleri sömürmemişti. Fethettiği ülkelerde yaşayan insanlara köle muamelesi yapmamıştı. O ülkelerin halklarını, kendi amaçları ve ihtirasları uğruna kullanmamıştı. Gittiği her yerde adalet dağıtmıştı. Geri kalmış ilkel toplumlara yardımcı olmuş, hiçbir karşılık beklemeden düşmanlarını kovmuştu. Yüce Allah'ın kendisine bahşettiği güç ve iktidarı, yeryüzünün kalkınması, insanların ıslahı, haksızlığın bertaraf edilmesi ve hakkın gerçekleşmesi uğruna kullanmıştı. Sonra yüce Allah'ın kendi elleriyle gerçekleştirdiği bütün iyilikleri yüce Allah'ın rahmetine ve lütfuna bağlamıştı. Gücünün zirvesinde olduğu bir sırada bile yüce Allah'ın gücünü, ululuğunu en sonunda O'na döneceğini unutmamıştı.

Şimdi... Peki kimdir bu Ye'cuc ile Me'cuc? Şu anda nerededirler? Durumları neydi, bundan sonra ne olacak?

Bu sorulara kesin bir cevap vermek güçtür. Çünkü Kur'anda ve bazı sahih hadislerde onlarla ilgili yeralan açıklamaların dışında herhangi bir bilgiye sahip değiliz.

Kur'an-ı Kerim bu konuda Zülkarneyn'in diliyle şu açıklamada bulunuyor: "**Rabb'imin belirlediği an gelince onu yerle bir eder. Hiç kuşkusuz Rabb'imin sözü gerçektir.**"

Bu ayet, herhangi bir zaman belirtmiyor. Yüce Allah'ın vaadi seddi yerle bir etmesi anlamındadır. Bu da Tatar saldırıları, yeryüzünü istila edip devletleri yıkmaları ile birlikte gerçekleşmiş olabilir.

32) Tirmizi şehri yakınlarında 'Demir kapı' adı ile bilinen bir set ortaya çıkarıldı. Onbeşinci yüzyıl başlarında Alman bilgini (Sıld Berger) buraya uğramış ve kitabında ondan sözetmişti. Aynı şekilde İspanyol tarihçi (Glawjo) 1403 yılındaki yolculuğunda buradan sözederek "Şehrin demir kapı olarak bilinen seti Semerkant ve Hindistan yolu üzerindedir" der. Zülkarneyn'in yaptığı set bu olabilir.

Bu konuyla ilgili Enbiya suresinde ise şöyle buyurulmaktadır:

"Sonunda Ye'cuc ile Me'cuc'un önündeki set yıkıldığında bunlar bütün tepelerden akarak her tarafa yayılırlar." "Gerçek vaadin (kıyamet gününün) eşiğine gelindiğinde kâfirlerin bakışları dehşetten donakalır ve 'Eyvah halimize! Biz bu anın geleceğinden gafil yaşadık, biz gerçekten zalimlerden olduk' derler." (33)

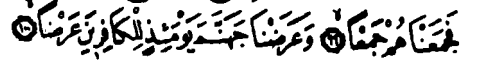
Bu ayette Ye'cuc ile Me'cuc'un harekete geçmesi ile ilgili herhangi bir zaman belirlemiyor. Gerçek vaadin yaklaşması ise kıyametin yaklaşması anlamındadır. Bu da Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- döneminden itibaren gerçekleşmiştir. Çünkü Kur'an-ı Kerim'de şöyle bir ifade vardır: **"Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı"**(34) Yüce Allah'ın hesabındaki zaman insanlarınkinden farklıdır. Dolayısıyla kıyamet yaklaşması ile kopması arasında milyonlarca yıl ya da asır geçebilir. İnsanlar bunu çok uzun bir süre olarak görürler. Ama yüce Allah'a göre çok kısa bir süredir.

Şu halde bu setin "Kıyamet yaklaştı" denildiği an ile günümüz arasındaki zaman diliminde açılmış olması, dolayısıyla doğudan saldırıya geçen Moğol ve Tatar istilalarının Ye'cuc ile Me'cuc'un yayılması şeklinde yorumlanması mümkündür.

Bir de İmam Ahmed'in Süfyan es-Sevri'den, onun da Urve'den, onun da Zeynep binti Ebu Selemeden, onun da Habibe binti Ümmi Habibe binti Ebu Süfyan'dan, onun da annesinden, onun da Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- eşi Zeynep binti Cahş'tan rivayet ettiği sahih bir hadis var. Hz. Zeynep diyor ki: Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- bir gün uykudan uyandığında yüzü kıpkırmızı olmuş ve şöyle diyordu: "Yaklaşan tehlikeden vay Araplar'ın haline, bugün (başparmağı ile şehadet parmağını halka yaparak) tıpkı bunun gibi Ye'cuc ile Mec'cuc'un önündeki sed açıldı. "Ya Resulullah içimizdeki iyi insanlar olduğu halde yokolur muyuz?" dedim. "Evet kötü insanlar çoğalırsa" dedi.

Bu rüya onüç buçuk asır önce görülmüştür. Ondan sonra Tatar saldırıları başgöstermiş, Hülağu tarafından son Abbasi hükümdarı Mutasım'ın devrilmesi sonucu Abbasi halifeliğinin yıkılması ile birlikte Araplar'ın egemenlikleri yerle bir olmuştu. Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- gördüğü rüyanın yorumu bu olabilir. Hiç kuşkusuz bunu en iyi bilen yüce Allah'dır. Bütün söylediklerimiz görüşler arasından birini gerçeğe daha yakın bulmaktan ibarettir. Yoksa kesin bir şey söylüyor değiliz.

Ardından surenin akışına döndüğümüzde Zülkarneyn'in dile getirdiği Rabbinin gerçek sözü üzerine bir kıyamet sahnesi ile değerlendirme yapıldığını görüyoruz.

33) Enbiya, 96-97 34) Kamer 1

الَّذِينَ كَانَتْ أَعْيُنُهُمْ فِي غِطَاءٍ عَنْ ذِكْرِي وَكَانُوا لَا يَسْتَطِيعُونَ سَمْعًا ﴿١٠١﴾

99- O gün biz insan yığınlarını önce dalgalanmaya bırakırız. Sonra Sur'a üflenince hepsini biraraya toplarız.

100- O gün cehennemi, kâfirlerin gözleri önüne dikeriz.

101- Dünyada onların gözlerini, bizi hatırlarına getirmelerini engelleyen bir perde örtmüştü ve kulakları da işitme yeteneğini yitirmişti.

Bu her renkten, her cinsten, her bölgeden, her kuşaktan ve her çağdan dirilip koşuşan insanların biraraya gelmesi ile meydana gelen hareketi gözler önüne seren bir sahnedir. Bu sahnede insanlar düzensiz ve özensiz olarak birbirlerine karışmışlar. Topluluğun itişip kakışması, tıpkı deniz dalgalarının üstüste binmesi gibidir. Birbirlerine girip karışmaları, deniz dalgalarının birbirine karışmasına benziyor. Sonra birden toplanıp düzene girmeleri için bir boru çalınıyor. **"Sonra Sur'a üflenince hepsini biraraya toplarız."** Ve işte hepsi sıraya girmiş, düzenli bir görünüm almışlar.

Sonra, gözlerinin önünde perde varmış, kulakları sağırmış gibi Allah'ın katından yüz çeviren kâfirlere cehennem sunuluyor. Ama bu sefer Allah'ın kitabından yüz çevirdikleri gibi cehennemden yüz çeviremiyorlar. Bugün cehennemden kaçamıyorlar. Yüce Allah gözlerinin önündeki perdeyi çekip kaldırmıştır. Dolayısıyla Allah'ın kitabından yüz çevirmelerinin, onun içerdiği gerçeği görmeyişlerinin tam karşılığı olan cezayı, olanca dehşetiyle görüyorlar!

Ayet, Kur'anın edebi ahenk yöntemi uyarınca hem sahnede hem de harekette Allah'ın kitabından yüz çevirme eylemi ile cehennemin sunuluşu arasında bir uyum oluşturuyor.

Bu karşılıklı eylemler acı veren bir azarlama, yakıcı bir alayla değerlendiriliyor yapılıyor.

أَفَحَسِبَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ يَتَّخِذُوا عِبَادِي مِنْ دُونِي أَوْلِيَاءَ ۚ إِنَّا أَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ نُزُلًا ﴿١٠٢﴾

102- Kâfirler, beni bir yana bırakarak bazı kullarını önder edinebileceklerini mi sandılar? Biz cehennemi, kâfirlere konaklama yeri olarak hazırladık.

Kâfirler Allah'ı bir yana bırakarak, onun kulu olan bazı yaratıkları yardımcı edinebileceklerini, bunların Allah'a karşı kendilerine yardım edebileceklerini, kendilerini Allah'ın azabına karşı savunabileceklerini mi sandılar? Şu halde bu sanılarının akibetine katlansınlar. **"Biz cehennemi kâfirlere konaklama yeri olarak hazırladık."** Gelecek için hazırlanan bu konaklama yeri, ne dehşet vericidir. Çaba sarfetmeye ve beklemeye gerek yok. Hazırdır burası, konaklayacak kâfirleri bekliyor.

Şimdi bu surenin son melodilerine gelmiş bulunuyoruz. Burada surenin temel çizgilerinin çoğu özetleniyor. Surenin farklı ahenklere sahip melodileri birarada, topluca sunuluyor.

Bu melodilerin verdiği ilk mesaj; sapıkların alışageldikleri geçici değer ve ölçülerle, gerçekte benimsenmesi gereken, yapılan işlere ve şahıslara ilişkin değer ve ölçüleri içeriyor:

قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ
أَعْمَالًا ﴿١٠٣﴾ الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ
يُحْسِنُونَ صُنْعًا ﴿١٠٤﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ
فَحَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا ﴿١٠٥﴾

103- Ey Muhammed, dedi ki; "Çalışmalarında en ağır kayba uğrayanları size haber verelim mi?"

104- "Dünya hayatında bütün emekleri boşa gittiği halde çok iyi işler yaptıklarını sananların kimler olduğunu size söyleyelim mi?"

105- Bunlar, Rabb'lerinin ayetlerini ve O'nun huzuruna çıkaracaklarını inkâr edenlerdir. Bu yüzden onların iyi işleri geçersiz olmuştur. Kıyamet günü onların yaptıkları işleri tartıya almayız, kendilerine değer vermeyiz.

De ki; 'Çalışmalarında en ağır kayba uğrayanları size haber verelim mi?' Onlardan daha ağır, daha etkili kayba uğrayan yoktur." "Dünya hayatında onların bütün emekleri boşa gitmiştir." Bu emekleri onları doğru yola iletmemiş, onlara bir kazanç elde etmelerini, bir hedefe varmalarını sağlayamamıştır. Buna rağmen "Onlar çok iyi işler yaptıklarını sanmaktadırlar." Çünkü onlar gerçeklerden o kadar habersizdirler ki, emeklerinin boşa gittiğinin, çabalarının kabolduğunun bile farkında değildirler. Boşa giden, kaybolan, kendilerine hiçbir yarar sağlamayan bu çabalarını sürdürüyorlar, ömürlerini bu uğurda boşu boşuna tüketiyorlar.

De ki, bunların kimler olduklarını ize haber verelim mi?

Onların kimler olduğuna ilişkin öğrenme isteği ve beklentisi bu noktaya varınca ayet onların kimler olduğunu açıklıyor. Onlar:

"Rabb'lerinin ayetlerini ve O'nun huzuruna çıkacaklarını inkâr edenlerdir. Bu yüzden onların iyi işleri geçersiz olmuştur."

Ayetlerin orjinalinde geçen "Habita" kelimesi, bir hayvanın zehiri bir bitki yemesi sonucu karnının şişmesi, sonra da patlayıp ölmesi anlamına gelir. Bu kelime onların yaptıkları iyi işlere son derece uygun düşmektedir. Çünkü bu işler parlak ve şişkin görünürler, onlar da bu işlerin iyi, başarılı ve kârlı olduklarını sanırlar. Ama çok geçmeden yokolup giderler!

"Bunlar, Rabb'lerinin ayetlerini ve O'nun huzuruna çıkacaklarını inkâr edenlerdir. Bu yüzden onların iyi işleri geçersi olmuştur." "Kıyamet günü onların yaptıkları işleri tartıya almayız, kendilerine değer vermeyiz."

Onlar ihmal edilirler. "Kıyamet günü" ortaya konacak gerçek ve yanılmaz terazide onlar bir değer ifade etmezler, yaptıkları iyi işler tartıya alınmaz. Bundan başka bir de cezaya çarptırılırlar:

ذَٰلِكَ جَزَآؤُهُمْ جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُوا۟ وَٱتَّخَذُوٓا۟ ءَايَٰتِى وَرُسُلِى هُزُوًا ﴿١٠٦﴾

106- İşte onların cezası cehennemdir. Bu ceza onların inkârcı tutumlarının, ayetlerimi ve peygamberimi alaya almalarının karşılığıdır.

Sahnedeki bütünlük atmosferi, mü'minlerin terazideki kefelerinin ve değerlerinin sunulması ile tamamlanıyor:

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّٰتُ ٱلْفِرْدَوْسِ نُزُلًا ﴿١٠٧﴾
خَٰلِدِينَ فِيهَا لَا يَبْغُونَ عَنْهَا حِوَلًا ﴿١٠٨﴾

107- İman edip iyi ameller işleyenlere gelince onlar, Firdevs cennetlerinde ağırlanacaklardır.

108- Orada sonsuza dek kalacaklar, başka bir yere taşınmak istemeyeceklerdir.

Mü'minlerin Firdevs cennetlerinde ağırlanmaları, kâfirlerin cehennemde ağırlanışlarına karşılık olarak yer alıyor. Her iki grubun ağırlandığı yer arasında ne korkunç bir fark vardır!

Bir de "**başka yere taşınmak istemeyeceklerdir**" cümlesinde ifadesini bulan insan ruhunun özelliğine ve zevk alma duyarlılığına yönelik şu derin ve incelikli yaklaşıma dikkat çekmek istiyoruz. Bu psikolojik yaklaşımın derinliği ve inceliklilği karşısında durup bir miktar düşünme gereğini duyuyoruz.

Evet mü'minler Firdevs cennetlerinde sonsuza kadar kalacaklardır. Ama insan ruhu, değişikliğe ve farklı ortamlara eğilimlidir. Monotonluktan sıkılır. Sürekli bir durumda hep aynı yerde kalmak ona bıkkınlık verir. Nimetin değişmeyeceğini, tükenmeyeceğini anlayınca ona karşı duyduğu derin arzu kaybolur. Uzun süre bir tempoda hareket etmek sonunda onu biktırır. Hatta sıkılır, ondan kaçıp kurtulmaya çalışır.

Bu, yüce bir hikmeti gerçekleştirmesi amacı ile yaratılan insanın değişmez özelliğidir, fıtratıdır. İnsanın psikolojik yapısında yeralan bu değişmez özellik onun üstlendiği yeryüzü halifeliğine ve bu görevde oynadığı role uygun düşmektedir. İşte insanın yeryüzü halifeliğinde üstlendiği bu rol, yüce Allah'ın bilgisinin kapsamında olan planlanmış olgunluk düzeyine erişene kadar hayatın sürekli değişmesini, gelişmesini öngörür. Bu yüzden insanın fıtratına değişme, farklılaşma sevgisi, ortaya çıkarma, yeni şeyler öğrenme istediği, bu durumdan diğer bir manzaraya, bir düzenden diğer bir düzene geçme arzusu yerleştirilmiştir. bir manzaraya, bir düzenden diğer bir düzene geçme arzusu yerleştirilmiştir. Amaç, insanın; hayatın realitesini değiştirmek, dünyada gizli kalmış, bilinmeyen şeyleri ortaya çıkarmak, toplumsal düzende ve maddenin biçiminde yenilikler gerçekleştirmek üzere harekete geçmesi, bu yolda ilerleme kaydetmesidir. Böylece değişikliklerin, buluşmaların ve yeniliklerin ardından hayat düzeyi yükselir, gelişir, adım adım yüce Allah'ın bilgisinin kapsamında planlanan olgunluk düzeyine erişir.

Evet, bunun yanısıra, insan fıtratında eskiye alışma, alışkanlığa bağlanma

ve geleneği koruma duygusunun da köklü bir yere sahip olduğu doğrudur. Ancak bütün bunlar, gelişme ve yenilenme eylemlerine köstek olmayacak, hayatı ilerlemeden ve yükselmeden alıkoymayacak; fikirlerin ve rejimlerin donuklaşmasına, hantallaşmasına neden olmayacak bir dereceye kadar olur. Aslında insanın fıtratında yeralan bu direnme özelliği, atılganlık özelliğini dengelemektedir. Ne zaman bu denge bozulur ve herhangi bir topluma donukluk egemen olursa, o zaman hayat çarkını hızla döndüren, gelişme ve ilerleme eğilimlerinin normal sınırlarını aşan devrimler patlak verir. Bu yüzden insanlık hayatının en iyi, en yararlı dönemleri itici ve çekici güçlerin aynı düzeyde tutulduğu ve hayat mekanizmasındaki sürükleyici ve tutucu unsurlar arasında denge sağlandığı dönemlerdi.

Ancak donukluk ve durgunluk egemen olursa bu, hayatın sürükleyici, itici unsurlarının frenlenmesinin, fert ve toplum hayatının ölüme mahkûm edilmesinin ilanıdır.

Bu fıtrat, insanın yapısında yeralan bu özellik, onun yeryüzünde üstlendiği halifelik görevine uygundur. Şu halde kesin olgunluk yurdu olan cennette durum ne olacak? Çünkü orada bu fıtrata, bu özelliğe iş düşmez. Şayet insan ruhu dünyadaki özelliğini koruyacaksa, tükenme endişesi bulunmayan kalıcı nimetler içinde bu özelliğini koruyarak yaşayacaksa, bununla beraber kendisi ve de bu nimet hiç değişmeyecekse, hiç kuşkusuz bir süre sonra bu nimet dünya hayatı için uygun olan özelliklere sahip insan ruhu için cehenneme dönüşecektir. Cennet, konaklayanlar için bir zindan olacaktır. Cehenneme gitme pahasınada olsa bir süre sonra onu terketmek isteyeceklerdir. Değişimin, farklı ortamlara geçişin kargaşasına, zahmetine razı olacaklardı.

Ne var ki, insan ruhunu yaratan yüce Allah -onun durumunu herkesten iyi bildiği için- bu tür eğilimlerini değiştiriyor ve cennetten taşınma isteğini ortadan kaldırıyor. Hiç kuşkusuz insan ruhunun özelliklerinde yapılan bu değişiklik, cennetteki değişmeyen ve tükenmeyen sonsuzluk hayatını karşılar niteliktedir.

Bu derste yeralan ikinci melodinin, dinleyicilere verdiği mesajlar ise sınırsız ilahi bilgiye karşılık, son derece sınırlı olan insan bilgisini tasvir ediyor. Kur'anın ifade ve tasvir yöntemi uyarınca ilahi ilmi, somut bir örnek aracılığı ile insanın yetersiz düşünme yeteneğine yaklaştırıyor:

قُل لَّوْ كَانَ ٱلْبَحْرُ مِدَادًا لِّكَلِمَٰتِ رَبِّى لَنَفِدَ
ٱلْبَحْرُ قَبْلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَٰتُ رَبِّى وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِۦ مَدَدًا ﴿١٠٩﴾

109- De ki; "Rabb'imin sözlerini yazmak için, denizler mürekkep olsa da onlara bir o kadarını daha katsak, Rabb'imin sözleri bitmeden önce denizler biterdi."

İnsanların bildiği en geniş ve en bol şey denizdir. Ayrıca insanlar yazacakları şeyleri ve geniş olduğuna inandıkları bilgilerini mürekkeple yazarlar, onunla kaydederler.

Bu yüzden surenin akışı, olanca genişliği ve derinliği ile denizi yüce Allah'-

ın bilgisinin delili olan sözlerinin yazıldığı mürekkep şeklinde sunuyor. Bir de bakıyoruz, deniz tükeniyor ama yüce Allah'ın sözleri bitmiyor. Sonra bu denize bir diğeri daha katılıyor, sonra bu deniz de tükeniyor ve Allah'ın sözleri halâ yazılmak için mürekkep bekliyor.

Bu somut tasvir ve belirgin hareket aracılığı ile sınırlı düşünme yeteneği ile aralarındaki oran çok büyük ve geniş de olsa, sınırsız bir anlam insanını sınırlı düşüncesine yaklaştırılıyor.

Somut bir şekilde örneklenmediği sürece, soyut genel bir anlam insan düşüncesinde yer etmez, çabucak silinir gider. İnsan aklı her ne kadar soyutlandırma gücüne, yeteneğine saip olsa da yine de soyut anlamların tablolar, şekiller, özellikler ve örnekler halinde somutlaştırılmasına ihtiyaç duyar. İnsan aklının sınırlılığa örnek oluşturan, soyut anlamlar karşısındaki durumu bu... Ya sınırsız anlamlar karşısındaki durumu nasıldır?

Bunun için Kur'an-ı Kerim insanlara birtakım örnekler gösteriyor. Burada olduğu gibi birtakım örnekler vererek insanlara sunmak istediği en büyük anlamları, birtakım belirtileri, özellikleri ve şekilleri, somut tablolar ve sahneler halinde onların duygularına yaklaştırarak algılamalarını sağlar.

Bu örnekte deniz, insanın son derece geniş ve derin sandığı bilgisini temsil ediyor. Oysa deniz genişliğine ve derinliğine rağmen sınırlıdır. Allah'ın sözleri ise O'nun sınırsız bilgisini temsil ediyor. İnsanlar bu bilginin sonuna ulaşamazlar. Daha doğrusu insanların bu bilgiyi dile getirmesi bir yana, onu algılayıp kaydedemezler.

İnsanlar, kendi iç ve dış alemlerinde ortaya çıkardıkları bazı sırlardan dolayı gurura kapılıyorlar. Bu bilimsel zafer karşısında kendilerinden geçiyorlar. Her şeyi öğrendiklerini, en azından her şeyi öğrenmek üzere olduklarını sanıyorlar!

Ne var ki, dipsiz ve sınırsız ufukları ile bilinmezlik dünyası çıkar karşılarına. O zaman henüz kıyılarda dolaştıklarını, karşılarındaki okyanusun gözleri ile gördükleri ufuktan çok daha engin, çok daha sınırsız olduğunu anlarlar!

Yüce Allah'ın bilgisinden insanın algılayıp kaydettiği şeyler çok az ve önemsizdir. Çünkü bu bilgi sınırlı bir varlıkla sınırsız bir varlık arasındaki oranı temsil ediyor.

Şu halde insanoğlu istediğini öğrenebilir, varlıklar aleminde birtakım sırlar ortaya çıkarabilir. Ama ilmi gururunu frenlemelidir. Çünkü onun bilgisinin ulaşabileceği son nokta denizin elinde mürekkep olmasıdır. Deniz tükenir fakat yüce Allah'ın sözleri tükenmez. Yüce Allah bu denize bir diğerini de katsa o da tükenir, ama yüce Allah'ın sözleri tükenmek nedir bilmez.

İnsanoğlunun sahip olduğu bilginin önemsizliğini, küçüklüğünü gözler önüne seren bu sahnenin oluşturduğu havada, surenin üçüncü ve son melodisi seslendiriliyor. Burada insanlığın en yüce ufku canlandırılıyor. Eksiksiz ve tüm insanlığa yönelik kapsamlı peygamberlik ufkudur bu. Bu ufukda bakışların yetersiz kaldığı, gözlerin uzanamadığı o en yüce ufuk karşısında son derece sınırlı ve

yakın olarak beliriyor.

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ فَمَن كَانَ يَرْجُو
لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا ﴿١١٠﴾

110-De ki; "Ben de tıpkı sizin gibi bir insanım, yanız bana vahiy yolu ile ilahınızın tek Allah olduğu bildiriliyor. Buna göre kim açık alınla Rabb'inin huzuruna çıkmayı istiyorsa, iyi ameller işlesin ve kulluk görevlerinde hiç kimseyi Rabb'ine ortak koşmasın."

İşte bu her şeyden ulu, her şeyden yüce ilahlık ufkudur. Bu ufuk nerde, peygamberlik ufku nerde? Çünkü peygamberlik ne de olsa insanlığa özgü bir ufuktur...

"De ki, 'ben de sizin gibi bir insanım. Yalnız bana vahyediliyor."

Bu ulu ufuktan mesaj alan bir insan... Kuruması sözkonusu olmayan bu kaynaktan bilgisini alan bir insan... Dostundan ve önderinden aldığı yol gösterici vahyin belirlediği sınırları aşmayan bir insan... Öğretilen, öğrenen ve öğreten bir insan... Şu halde bu aydınlık ufkun yakınına uzanmak isteyenler, en yüce ufuktan mesaj alan peygamberden öğrendiği şeylerden yararlansınlar. O yüce ufka ulaşmak için bu yolu izlesinler. Çünkü başka yol yoktur:

"Buna göre kim açık alınla Rabb'inin huzuruna çıkmayı istiyorsa, iyi ameller işlesin ve kulluk görevlerinde hiç kimseyi Rabb'ine ortak koşmasın."

İşte ulu buluşmaya gitmek için, gerekli olan geçiş vizesi budur.

Böylece vahiy ve Allah'ın tek ilah olduğu ilkesi ile başlayan Kehf suresi, basamak basamak derinleşen, gittikçe daha kapsamlı hale gelen bu melodilerle son buluyor. En sonunda yeralan bu kapsamlı ve derin melodi ise, büyük inanç korosundaki diğer nağmelerin etrafında yoğunlaştığı asıl mesaj işlevini görüyor.

KEHF SURESİNİN SONU

Meryem Suresi

19

Mekke Döneminde İndi
Ayet Sayısı: 98

Bismillahirrahmanirrahim

Bu surenin eksenini, Allah'ın birliği ilkesi, O'na evlat ve ortak yakıştırmanın asılsızlığını vurgulama oluşturur. Bunun yanısıra Allah'ın birliği ilkesine dayalı olarak "yeniden diriliş" olgusu gündeme gelir. Surenin işlediği temel konu budur. Tıpkı Mekke inişli çoğu surelerde olduğu gibi.

Peygamber hikâyeleri surenin hammaddesini, omurgasını oluşturur. Surenin başlarında Hz. Zekeriyya ile Yahya hikâyesi anlatılır. Arkasından Hz. Meryem ile Hz. İsa'nın doğuşu olayı sunulur. Bunu Hz. İbrahim ile babası arasındaki olayların bir bölümünün hikâyesi izler. Daha sonra sırası ile Hz. İshak ile Yakup, Hz. Musa ile Harun, Hz. İsmail, Hz. İdris, Hz. İbrahim ve Hz. Nuh peygamberlerin hikâyelerine kısaca değinilir. Yüce Allah'ın birliğini ve yeniden dirilişi kanıtlamayı, O'na evlat ve ortak yakıştırmanın asılsızlığını vurgulamayı ve adı geçen peygamberlerin ümmetleri içindeki doğru yola girmiş ve sapıtmış kesimlerin davranış tarzlarını açıklamayı amaçlayan bu hikâyeler, surenin yaklaşık olarak üçte ikilik bölümünü kapsar.

Bu aradaş bazı kıyamet sahneleri gözlerimizin önüne getirilir; yeniden diriliş olgusu konusunda kâfirler ile girişilen bazı tartışmalara yer verilir; yüce Allah'a evlat yakıştırma, O'na ortak koşma iddiaları çürütülür; Allah'a ortak koşanların, peygamberleri yalanlayanların dünyada ve ahirette yüzyüze geldikleri ve gelecekleri toplu cezaların somut görüntüleri sunulur. Bütün bunlar, surede anlatılan peygamber hikayelerin doğrultusu ile uyumlu olarak işlenir, bütün ara konular surenin ana eksenine bağlanır.

Surenin kendine özgü bir havası vardır. Bu hava onun bütününe gölge salmış, her ayetine sinmiş, her konusuna damgasını basmıştır.

Bu sure, başından sonuna kadar bir heyecanlar ve güçlü duygular vitrini niteliğini sergiler. Onun ayetlerini okurken insan ruhundan yükselen heyecanlar

ve tepkiler yanında insanı kuşatan evrenin "özü"nden fışkıran heyecanlar ve tepkiler ile de yüzyüze geliriz. Evet, cansız ve duyarsız bir varlıklar yığını olarak bildiğimiz şu evren, bu surenin ayetlerinde duyarlı, duygulu, heyecanlı "benliği" olan bir varlık bütünü kimliği ile karşımıza çıkar. Cansıza can veren bu sıcak anlatım biçimi, sureye özgü havanın tasvirine ilişkin çizgilere yenilerini ekler. Bu tabloyu izleyen bizler göklerin, yeryüzünün ve dağların öfkelendiklerini heyecanlandıklarını, duyarlı bir protesto ifadesi olarak paramparça olduklarını, yarıldıklarını ve yerle bir olduklarını görürüz. Acaba bu duygusal protestonun sebebi nedir? Okuyalım:

"Onlar rahmeti bol olan Allah'a çocuk yakıştırdılar diye."

"Oysa rahmeti bol olan Allah'a çocuk edinme yakışmaz." (1)

İnsan ruhundan yükselen heyecanlara gelince ilkinden sonuncusuna kadar surenin tüm ayetleri bu etkili duyguların titreşimleri ile dalgalanır. Anlatılan hikâyelerin başlıcaları, çarpıcı ve dokunaklı noktalarında bu heyecanların yoğun dalgaları ile çalkalanırlar. Özellikle Hz. Meryem hikâyesi ile Hz. İsa'nın doğumu olayında bu heyecan dalgalarının yükseklikleri doruk noktasına erer.

Surenin havasına egemen olan motif merhamet, hoşnutluk, kaynaşma ve iletişim motifidir. Nitekim sure yüce Allah'ın, kulu Hz. Zekeriyya'ya yönelik rahmetini dile getirerek söze başlıyor:

"Bu ayetlerde Rabbinin, kulu Zekeriyya'ya yönelik rahmeti anlatılıyor."

Arkasından Hz.Zekeriyya'nın, Rabbine yalvarışı, içten yakarışı ile karşılaşıyoruz:

"Hani O, Rabb'ine içinden yalvarmıştı." (2)

Surede "merhamet" kavramı ile sık sık karşılaşırız. Bu kavrama kimi yerde somut sözcük, kimi yerde anlam ve kimi yerde çağrışım olarak yer verilir. Yine surede sık sık kullanılan "Rahman (rahmeti bol)" sıfatı, yüce Allah'ın mü'minlere sunulmuş, "sevgi" türündeki nimetini tasvir eder. Okuyoruz.

"İman edip iyi ameller işleyenlere gelince Allah, onlara sevgi armağan edecektir." (3)

Bu arada Hz. Zekeriyya'nın "sevecenliği" yüce Allah'ın kendisine sunduğu nimetlerden biri olarak anılır. Okuyalım.

"Yine ona (Zekeriyya'ya) tarafımızdan sevecenlik ve kalp temizliği bağışladık. O kötülüklerden sakınan bir kimse idi." (4)

Hz. İsa'nın anasına karşı olan saygısı, bağlılığı; hoşgörülü ve geçimli bir insan oluşu da yüce Allah'ın kendisine sunduğu nimetlerden biri olarak vurgulanır. Okuyoruz:

"Beni anama düşkün bir evlat olarak yarattı; dik kafalı ve kötülük düşkünü biri olmaktan uzak tuttu." (5)

1) Meryem Suresi 91-92 2) Meryem Suresi 2-3 3) Meryem Suresi 96
4) Meryem Suresi 13 5) Meryem Suresi 32

Dikkatli bir okuyucu bu surenin kelimelerinde, cümlelerinde ve çağrışımlarında merhamet melteminin serin okşayışlarını, ferahlatıcı esintilerini hissettiği gibi "şirk" sözcüğünün etkisi ile küplere binen evrenin homurtularını ve sarsıntılarını da somut biçimde algılar. Çünkü evrenin "özü" bu sözcüğe, bu sözcüğün içeriğine katlanamamaktadır.

Yine dikkatli okuyucu, bu surenin özel bir melodisi, özel bir müzikal ahengi olduğunu farkeder. Kelimelerinin ve duraklarının titreşimleri serin titreşimler ve derin ferahlıklar yansıtır. "Radıyyen", "Seriyyen","Hafiyyen", "Neciyyen" gibi. Sert ifadeyi ve pekiştirmeyi gerektiren yerlerin durakları ise şeddeli harf-çoğunlukla çift olarak-karşımıza çıkar. "Medden", "İdden", "Zıdden","Hedden" ya da "İzzen","Ezzen", "Gayyen" gibi.

Surede konular ve hava değiştikçe melodi, durak ve kafiyeler de değişir. [6] Bu özellik Hz. Zekeriyya ile Hz. Yahya hikâyesinde görülmeye başlar. Bu hikâyeyi anlatan ayetlerin sonlarındaki duraklar ve kafiyeler şu düzende karşımıza çıkar:

"Zekeriyya", "Hafiyya"... gibi. Aynı durak ve kafiye düzeni ile bu hikâyeyi izleyen Hz. Meryem ile Hz. İsa hikâyesinde yüzyüze geliriz:"Şerkıyya", "Seviyya"... gibi.

Hikâyenin sonuna kadar bu düzen devam eder. Hikâyeyi izleyen ve meryemoğlu Hz. İsa'nın gerçek kimliğini belirten, onun "Allah'ın oğlu" olduğu biçimindeki asılsız yakıştırmalara ilişkin son sözü söyleyen değerlendirme ayetlerinde ise durak ve kafiye sisteminin değiştiğini görürüz. Bu ayetlerin sonları sesli harflerle biten ahenkli "ye"harfleri ile değil, sessiz "m" ya da "n" harfleri ile bağlanır: "Yemterun", "Feyekün"... gibi.

Bu değerlendirme ve son sözü söyleme ayetleri sona erip tekrar hikâyelere dönülünce daha önceki ahenkli ve uzun okunuşlu kafiye sisteminin geri geldiğini görürüz. "Nebiyyen", "Şey'en"... gibi. Söz sırası peygamberleri yalanlayanlara, bu kimseleri bekleyen cezaya ve ilâhi intikama gelince müzikal ahenk ve kafiye titreşimi tekrar değişerek şu biçime giriyor: "Medden", "Cunden"... gibi. Protesto içerikli ifadelerde ise şeddeli (çift sesli)"de" harfi kullanılarak bu titreşimin frekans ve ses tonunun şiddetlendirildiğini görüyoruz: "Veleden", "İdden", "Hedden"... gibi.

Böylece surenin ayetleri boyunca müzikal ahenkle anlamın ve havanın atbaşı gittiğini, havadan havaya ve anlamdan anlama geçildikçe bu geçişlere paralel olarak müzikal ahenk ile anlam arasında çağrışım uyandırıcı bir bütünlüğün sürekli olarak gözetildiğini görürüz.

Surenin içeriği, işlediği konulara paralel olarak üç bölüme ayrılır:

1- Birinci bölüm şu konuları içerir:Hz. Zekeriyya ile Hz. Yahya hikâyesi; bu hikâyeye ilişkin bir değerlendirme bölümü. Bu değerlendirme bölümünde yahudiler ile hristiyanlar arasında yoğun tartışmalara yol açan Hz. İsa'nın kimliği so-

6) Daha geniş bilgi edinmek için yazarın "Kur'an'da Edebi Tasvir" adlı eserinin "sanatsal Uyum" bölümüne başvurulabilir. -Daruşşuruk-

rusuna ilişkin son söz söyleniyor.

2- İkinci bölümün işlediği konular şunlardır: Hz. İbrahim ile babası ve soydaşları arasındaki olayları anlatan hikâyenin bir bölümü; Hz. İbrahim'in putperest soydaşlarından ayrılışı ve ilerde bağımsız bir ümmete kaynaklık edecek olan bir soyun çekirdeğini oluşturması.Bunun arkasından diğer peygamberlerin hikâyelerine değiniliyor, bu peygamberlerin çağrılarına uyan mü'minler ile onları izleyen sapık kuşaklar sözkonusu ediliyor ve bu iki kesimin sonlarına ışık tutuluyor. Bu bölümün sonunda ortaksız olarak ibadet edilmesi gereken tek Allah'ın "Rabb"lığı ilân edilir. Okuyoruz:

"O göklerin, yerin ve bu ikisi arasındaki tüm varlıkların Rabbidir. O halde sırf O'na kulluk ediniz ve bu kulluğun omuzlarınıza bindirdiği tüm yükümlülüklere katlanınız. O'nun bir benzerini tanıyor musun? (7)

3- Üçüncü ve son bölüm ise "yeniden diriliş" olgusuna ilişkin bir tartışma ile söze giriyor, arkasından bazı kıyamet sahnelerini gözler önüne seriyor, daha sonra tüm evrenin, Allah'a ortak koşma iddiasına yönelik bir protesto tablosunu sunuyor ve sapık milletlerin toplu biçimde yokedilmeleri ile ilgili tüyler ürpertici bir manzarayı canlandırarak noktalanıyor. Okuyoruz:

"Biz bu inatçılardan önce nice kuşakları yokettik. Şimdi onların hiçbirini ortalıkta görüyor musun, ya da onlardan kaynaklanan en zayıf bir ses kulağına geliyor mu? (8)

Şimdi birinci bölümün konularını incelemeye giriyoruz:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

كٓهيعٓصٓ ۝١

1- Kâf, ha, ya, ayn, sad

Bazı surelerin başlarında gördüğümüz bu birbirinden kopuk harfler hakkında, öteden beri benimsediğimiz yorum şudur: Bu harfler, bu Kur'an-ı Kerim'in ayetlerini oluşturan alfabenin bir bölümüdürler. İnsanlar gündelik konuşmalarında ve yazılarında bu harfleri kullanabildikleri halde, bu harflerden oluşan kelimeleri halde bu harf ve kelime malzemesini kullanarak bu kutsal kitabı ortaya koyan yüce sanatkârın eserinin bir benzerini meydana getirmekten acizdirler; bu harfler, yüce sanatkârın eserinde insanın ifade gücünü aşan bir sentezin yapı taşları olarak karşımıza çıkıyor.

Bu, birbirinden kopuk harflerin hemen arkasından surenin ilk hikâyesi olan Hz. Zekeriyya ile Hz. Yahya hikâyesi başlıyor. Hikâyenin temel dayanağı ve egemen havası merhamet olduğu için "merhamet" kavramını gündeme getirerek, merhameti anan bir girişle başlıyor. Okuyalım:

ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُۥ زَكَرِيَّآ ۝٢

2- Bu ayetlerde Rabbinin, kulu Zekeriyya'ya yönelik rahmeti anlatılıyor.

7) Meryem Suresi 65 8) Meryem Suresi 98

Hikâyenin bu "hatırlatma"yı izleyen sahnesi, bir dua sahnesidir. Bu sahnede Hz. Zekeriyya'yı, yanık bir yürekle ve gizli bir fısıltı ile Rabbine dua ederken görüyoruz. Okuyalım:

إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ نِدَآءً خَفِيًّا ۝٣ قَالَ رَبِّ إِنِّي وَهَنَ ٱلْعَظْمُ مِنِّي وَٱشْتَعَلَ ٱلرَّأْسُ
شَيْبًا وَلَمْ أَكُنۢ بِدُعَآئِكَ رَبِّ شَقِيًّا ۝٤ وَإِنِّي
خِفْتُ ٱلْمَوَٰلِيَ مِن وَرَآءِي وَكَانَتِ ٱمْرَأَتِي عَاقِرًا فَهَبْ لِي
مِن لَّدُنكَ وَلِيًّا ۝٥ يَرِثُنِي وَيَرِثُ مِنْ ءَالِ يَعْقُوبَ ۖ وَٱجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا ۝٦

3- Hani O, Rabbine içinden yalvarmış.

4- Ve demişti ki; "Ey Rabbim, kemiklerim yıprandı, yaşlılık alevi başımı sardı. Şimdiye kadar sana dua edip de bedbaht olduğum hiç olmadı."

5- Benden sonra yerime geçecek yakınlarımdan yana endişeliyim. Eşim de çocuktan kesilmiştir. Bana kendi katından bir oğul bağışla."

6- "Bu oğul, benim ve Yakuboğullarının mirasını sürdürsün. Ya Rabbi, onu sevimli bir insan yap."

Hz. Zekeriyya insanların gözlerinden uzak, söylediğini işitemeyecekleri tenha bir köşede, yüce Allah'ı ile başbaşa kalarak O'na yalvarıyor. O'na omuzlarını çökerten, canını sıkan derdini açıyor. O'na yakınlık ve dolaysız ilişki ifade eden bir dille sesleniyor; "Rabbim" diyor. Araya harflerin ve ünlem edatlarının aracılığını bile koymuyor. Gerçi yüce Allah, kulların hiçbir çağrısı, hiçbir seslenişi olmadan da onların dertlerini işitir. Fakat dertliler, dertlerini anlatmakla ferahlarlar; bu yüzden şikayetlerini sözlere dökme gereğini duyarlar. Rahmeti bol olan yüce Allah, kullarının bu fıtrat kaynaklı niteliklerini bildiği için onların kendisine dua etmesinden, O'na dertlerini açmalarından, canlarını sıkan problemlerini O'na duyurmalarından hoşlanır. Bu hoşlanışın ifadesi olarak şöyle buyuruyor:

"Rabbiniz 'Bana dua ediniz de duanızı kabul edeyim' dedi." (9)

Amaç kulların sinirlerini rahatlatmalarıdır, taşıdıkları yükün baskısından kurtulmalarıdır, yüklerini kendilerinden güçlü ve kendilerinden muktedir olan Allah'a havale etmiş olmanın rahatlığını, hafifliğini gönüllerinde hissetmeleridir; dergâhına başvuranları eliboş döndürmeyen, kendisine güvenenleri hayal kırıklığına uğratmayan bir yüce merci ile ilişki içinde olduklarının gönül huzurunu duymalarıdır.

Hz. Zekeriyya, Rabbine "kemiklerinin yıpranmışlığını" şikayet ediyor. İnsanın kemikleri yıpranınca tüm vücudu da yıpranmış olur. Çünkü kemikler, vücudun en dayanıklı kesimini oluştururlar. Vücudu ayakta tutan, organları arasındaki birliği sağlayan unsurlar onlardır. Yine Hz. Zekeriyya'nın "yaşlılık alevinin başını sarması"ndan şikayet ettiğini okuyoruz. Bu tasvir edici ifade yaşlılığı, tutuşmuş bir ateşe benzeterek bu tutuşmuş ateşin, başın her yanını sardığını, bu

9) Mü'min Suresi 60

alevlenmiş başta hiçbir siyah noktanın kalmadığını somutlaştırarak gözlerimizin önüne getirmektedir.

"Kemiklerin yıpranmışlığı" ve "başı ihtiyarlık alevinin sarması" aşırı yaşlılığı ve düşkünlüğü somutlaştıran "kinaye" nitelikli ifadelerdir. Hz. Zekeriyya'nın içini kemiren dert budur. Rabbine durumunu anlatırken ve dilediğini sunarken dile getirdiği şikayet budur.

Bu yoldaki şikayetine şu sözleri eklemeyi gerekli görüyor:

"Şimdiye kadar sana dua edip de bedbaht olduğum hiç olmadı."

Bu sözleri ile şunu itiraf ediyor: Rabbi, onu yaptığı duaları kabul etmeye alıştırmıştır. O gençlik günlerinde, güçlü dönemlerinde Rabbine dua edip de bedbaht olduğunu hiç hatırlamamaktadır. Oysa şimdi, şu yaşlılık çağında, şu elden ayaktan düştüğü günlerde yüce Allah'ın duasını kabul etmesine ve şahsına yönelik nimetlerini tamama erdirmesine her zamankinden daha çok muhtaçtır.

Hz. Zekeriyya durumunu anlattıktan, dilekçesini sunduktan sonra neden korktuğunu açıklıyor ve dilediğini somut olarak arzediyor. Korkusu ölümünden sonra arkada bırakacakları ile ilgilidir. Onların mirasına istediği biçimde sahip çıkmayacaklarından korkmaktadır. Onun başta gelen mirası, üstlendiği ve yürüttüğü hakka çağrı misyonudur. Çünkü O, İsrailoğullarının önde gelen peygamberlerinden biridir. Diğer bir mirası, gözetimi altındaki yakınlarıdır. Bu yakınlarından biri üzerine titrediği Hz. Meryem'dir. Çünkü bu kadın, sorumlusu olduğu mabedin bakımını yürütmektedir. Bir başka mirası da iyi yönettiği ve yüce Allah'ın rızası uğruna kullandığı servetidir. İşte Hz. Zekeriyya, bu mirasının tümünden yana, yerini alacak olan yakınlarından endişelidir. Bu miras karşısında tavırlarının kendi tutumu gibi olmayacağından korkmaktadır. Bize gelen bazı bilgilere göre O, yerine geçecek yakınlarının bu mirasa sahip çıkacak nitelikte kimseler olmadığı kanısındadır. Şimdi de derdinin ana noktasına basmaya sıra geliyor:

"Eşim de çocuktan kesilmiştir."

Eşinden çocuğu olmamıştır. Bu yüzden mirasına sahip olmak üzere yetiştireceği, yerine geçirmek amacı ile eğitebileceği bir evladı yoktur.

İşte Hz. Zekeriyya'nın korkusu, endişesi budur. Ne istediğine gelince Rabbinden kendisini aratmayacak, onun, babalarının ve atalarının peygamberlik mirasına gerektiği gibi sahip çıkacak, hayırlı bir evlat istiyor. Okuyoruz:

"Bana kendi katından yerimi tutacak bir oğul bağışla. Bu oğul, benim ve Yakuboğullarının mirasını sürdürsün."

Hz. Zekeriyya, yüce Allah'ın bu seçkin peygamberi, yaşlılığının son günlerinde Rabbinden istediği bu evladın nasıl bir insan olması gerektiğini, onun hangi meziyetle bezenmesi gerektiğini belirtmeyi de unutmuyor. Okuyoruz:

"Ya Rabbi, onu sevimli bir insan yap."

Onu sert, geçimsiz, şımarık ve ihtiraslı bir kişi yapma. "Sevimli" sözcüğü, bütün bu çağrışımları özünde taşır. "Sevimli" insan seven, sevilen ve çevresin-

deki herkese hoşnutluk ve sevgi ışığı saçan kimse demektir.

İşte Hz. Zekeriyya'nın yanık bir yürekle ve fısıltılı bir ses tonu ile Rabbine-yönelttiği dua budur. Bu duanın sözleri, anlamları, çağrışımları ve gönülleri okşayan müzikal melodisi, ortaklaşa bir biçimde bu dua sahnesini somut olarak gözlerimizin önüne getirmektedirler.

Bir sonraki ayette bu duanın kabul edilme anının tablosu çiziliyor. Bu tablodan buram buram ilâhi ilgi, ilâhi lütuf ve ilâhi hoşnutluk tütüyor. Okuyalım:

يَا زَكَرِيَّا إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ اسْمُهُ يَحْيَىٰ لَمْ نَجْعَل لَّهُ مِن قَبْلُ سَمِيًّا ۝٧

7- Allah dedi ki; "Ya Zekeriyya, sana Yahya adında bir oğul müjdeliyoruz. Bu adı daha önce hiç kimseye vermemiştik."

Görülüyor ki, yüce Allah, bu sevgili kuluna yücelikler aleminden seslenıyor; "Ya Zekeriyya" diye. Ona hemen müjdeyi veriyor; "sana bir oğlun müjdesini veriyoruz." Onu engin rahmeti ile çepeçevre kuşattığının açık bir belirtisi olarak müjdesini verdiği bu oğlunun adını da kendisi koyuyor; "O'nun adı Yahya'dır." Bu ad, daha önce hiç kullanılmamış bir addır; "Bu adı, daha önce hiç kimseye vermemiştik."

Bu bir ilahi kerem yağmurudur. Yüce Allah, bu kerem yağmurunu sevgili kulu Hz. Zekeriyya üzerine sağanak halinde yağdırıyor. Çünkü O, Rabb'ine yanık yürekle dua etmiş, sessiz bir dille yalvarmış, korkusunu açıklamış ve arzusunu dile getirmişti. Çünkü onu, Rabbine dua etmeye sevkeden faktör, ölümünden sonra yerine geçecek olan yakınlarından yana beslediği endişe idi. Yerine geçecek olan yakınlarının onun inanç mirasına gerektiği gibi sahip çıkmayacaklarından, malının kullanımının ve yakınlarının gözetimini yüce Allah'ın rızasına uygun biçimde yürütemeyeceklerinden korkuyordu. Yüce Allah, onun bu yoldaki niyetini bildiği için ona rahmetini yağdırmış, dilediğini yerine getirerek onu memnun etmişti.

Bu sırada Hz. Zekeriyya kendine gelir gibi oluyor. Kendisini kaptırdığı dilek heyecanından ve umut coşkusundan ayrılır gibi oluyor. Dikkatini, duasının bunca hızlı biçimde kabul edilişi olayı üzerinde yoğunlaştırmaya yöneliyor. O zaman da somut gerçekle yüzyüze geliyor. Kendisi son günlerini yaşayan, iki ayağı çukurda bir ihtiyardır. Kemikleri zayıflayan, vücudunun ağırlığını taşıyamaz olmuş, saçlarını ihtiyarlık alevi çepeçevre sarmıştır. Eşi ise kısır bir kadındır. Ona delikanlılığında ve gençliğinde bile bir çocuk verememiştir. Peki, şimdi nasıl bir oğlu olacak? İçini kemiren bu kuşkudan sıyrılmak istiyor. Bunun için yüce Allah'ın hangi vasıtayı araya koyup ona bir oğul armağan ettiğini öğrenmek istiyor. Okuyoruz:

قَالَ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَامٌ
وَكَانَتِ امْرَأَتِي عَاقِرًا وَقَدْ بَلَغْتُ مِنَ الْكِبَرِ عِتِيًّا ۝٨

8- Zekeriyya dedi ki; "Benim nasıl oğlum olabilir. Eşim çocuktan kesildi, ben ise ileri derecede yaşlandım."

Hz. Zekeriyya, somut gerçekle yüzyüze olduğu gibi yüce Allah'ın vaadi ile de yüzyüzedir ve Allah'ın vaadine güvenmektedir. Fakat karşısında bulunduğu bu olumsuz gerçeğe rağmen bu ilahi vaadin nasıl gerçekleşeceğini bilmek ve içini kemiren kuşkuların baskısından kurtulmak istemektedir. Bu da son derece doğal bir psikolojik duygudur. Örnek bir peygamber olan Hz. Zekeriyya'nın yerinde kim olsa aynı arzuyu duyar. Çünkü o da bir insandır. Somut gerçeği gözardı etmeyi başaramadığı için yüce Allah'ın onu nasıl dağiştireceğini öğrenmek için sabırsızlanan, meraktan yanıp tutuşan bir insan!

İşte bu noktada beklediği cevap geliyor, sorusunun rahatlatıcı karşılığını alıyor. Bu olay yüce Allah için kolaydır, basit bir şeydir. Yüce Allah, ona bu konuda çok yakınından, kendisi ile ilgili bir örnek veriyor. Kendisi daha önce bir hiçken yoktan varedilmiş değil miydi? Bu örnek sadece kendi için değil, bütün canlılar için, hatta şu evrendeki tüm nesneler için geçerli idi. Okuyoruz:

قَالَ كَذَٰلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِن قَبْلُ وَلَمْ تَكُ شَيْئًا ۝٩

9- Allah dedi ki;"Rabbin buyurdu ki, bu iş O'nun için kolaydır, vaktiyle ben seni hiçbir şey değilken yoktan varetmiştim."

Yaratma konusunda yüce Allah için ne "zorluk" ve ne de "kolaylık" sözkonusu değildir. O'nun küçük-büyük, önemli-önemsiz her varlığı yaratma yöntemi aynıdır. Yaratmayı dilediği varlığa sadece "ol" der, o da hemen oluverir.

Kısır bir kadını çocuk doğurmaktan alıkoyan O olduğu gibi ileri yaştaki bir ihtiyarı dölleme gücünden yoksun bırakan da O'dur. Bu nasıl böyle ise O, kısır bir kadını iyileştirerek bünyesindeki kısırlık sebebini gidermeye ve gebe bırakma yeteneğini yitirmiş, yaşlı bir erkeğin dölleme gücünü yenilemeye de muktedirdir. Bu güç, tazeleme işi, insanların gözünde bile hiçbir izi olmayan bir canlıyı yoktan var etmekten daha kolaydır. Gerçi O'nun sınırsız gücü karşısında yeniden yaratmak da, hiç yoktan varetmek de kolaydır, "zor" diye bir şey yoktur O'nun için.

Hz. Zekeriyya, bunun böyle olduğunu kuşkusuz çok iyi biliyor. Fakat bir kere ok yaydan çıkmış ve Rabbinden içini rahatlatmasını istemişti. Şimdide o isteği doğrultusunda yeni bir adım atarak sözkonusu ilahi müjdenin fiilen gerçekleşmesine öncülük edecek bir belirti, bir kanıt görmeyi diliyor. Kendisine gerek dua ederken ve gerekse duasının kabul edildiğini öğrendiği sırada içinde bulunduğu psikolojik ortama uygun düşen bir belirti gösteriyor. Bu belirti, aynı zamanda yaşlılığının son günlerinde kendisine bir oğul armağan etmiş olan yüce Allah'a karşı ödemekle yükümlü olduğu şükür borcunu da yerine getirmesini sağlayacak bir nitelik taşıyor. Sözünü ettiğimiz belirti şudur. Hz. Zekeriyya, üç gün-üç gece boyunca insanların dünyasından koparak yüce Allah ile başbaşa kalacaktır. Bir süre hiç kimse ile konuşmayacak sadece yüce Allah'ın adını anarken dili çözülecektir. Bu konuşmaktan alıkonma olayının hiçbir organik sebebi yoktur. Ne dili tutulmuştur ve ne de konuşma yeteneği zedelenmiştir. Kısacası vücudu sapasağlamdır. Okuyalım:

قَالَ رَبِّ اجْعَل لِّيٓ ءَايَةً ۚ قَالَ ءَايَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ
ٱلنَّاسَ ثَلَٰثَ لَيَالٍ سَوِيًّا ﴿١٠﴾ فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِۦ مِنَ ٱلْمِحْرَابِ
فَأَوْحَىٰٓ إِلَيْهِمْ أَن سَبِّحُوا۟ بُكْرَةً وَعَشِيًّا ﴿١١﴾

10- Zekeriyya, "Ya Rabbi, bunun için bana bir belirti göster" dedi. Allah, ona "Bunun belirtisi, hiçbir organik rahatsızlığının sonucu olmaksızın üç gün, üç gece hiç kimse ile konuşamamandır, bu süre içinde dilinin dönmemesidir" dedi.

11- Bunun üzerine Zekeriyya mihrapta yüzünü soydaşlarına dönerek sabahları ve akşamları Alah'ı her tür noksanlıktan tenzih etmelerini işaret etti.

Böylece soydaşları, onun içinde yaşadığı havanın aynısının içine girecekler, yüce Allah'ı hem ona hem de ölümünden sonra tüm soydaşlarına bağışlamış olduğu nimete hep birlikte şükretmiş olacaklardı.

* * *

Surenin akışı Hz. Zekeriyya'yı bu noktada suskunluğu ve tesbihi ile başbaşa bırakarak bu sahnenin perdesini indiriyor, bu sayfayı çevirerek yeni bir sayfaya geçiyor. Bu yeni sayfanın konusu Hz. Yahya'dır. Sayfanın hemen başında yüce Allah,ona yücelikler aleminden şöyle sesleniyor:

يَٰيَحْيَىٰ خُذِ ٱلْكِتَٰبَ بِقُوَّةٍ ۖ وَءَاتَيْنَٰهُ ٱلْحُكْمَ صَبِيًّا ﴿١٢﴾

12- Allah, ona "Ey Yahya, tüm gücünle kitab'a (Tevrat'a) sarıl" dedi. Ona daha çocukken bilgelik verdik.

Anlaşılan bu arada Hz. Yahya doğmuş, emeklemiş ve bebeklik çağının ilk adımlarını atmıştır. Bu gelişmeler, bu iki sahne arasındaki boşluk döneminde gerçekleşmiştir. Kur'an-ı Kerim, hikâye anlatımında kullandığı sanatsal üslubu uyarınca bu boşluk dönemini atlayarak hikâyenin en önemli noktalarını ve sahnelerini, en can alıcı ve hareketli kesitlerini sunmakla yetiniyor.

Dediğimiz gibi bu ayet, Hz. Yahya'dan tek bir söz bile etmeden önce ona bu yüce seslenişi yöneltiyor. Çünkü bu sesleniş sahnesi, onun konumunun yüceliğini kanıtlayan görkemli ve çarpıcı bir sahnedir. Bunun yanısıra babası Hz. Zekeriyya'nın duasının kabul edildiğini de vurgulamaktadır. Bilindiği gibi Hz. Zekeriyya, gerek inanç sistemini savunma konusunda ve gerekse yakınlarını gözetme-kayırma hususunda yerini gerektiği gibi dolduracak, soyunu sürdürecek hayırlı bir varis istemişti. İşte Hz. Yahya, babasının özlemini gerçekleştirecek olan bu kutsal misyonunun ilk aşamasında, büyük emaneti taşımak üzere göreve getirilme aşamasındadır.

"Ey Yahya,tüm gücünle kitab'a (Tevrat'a) sarıl."

Sözü edilen "kitap" Hz. Musa'dan beri İsrailoğullarının kutsal kaynağı olan Tevrat'tır. Hz. Musa'dan sonraki İsrailoğullarına gelen bütün peygamberler bu kitaba dayanmışlar, insanlara onu öğretmişler, hükümlerinde onun ilkelerini

rehber edinmişlerdir. Nitekim Hz. Yahya da babası Hz. Zekeriyya'dan bu mirası devralıyor, bu misyonu yüklenmeye, güçlü ve kararlı bir enerji ile bu emaneti omuzlamaya çağrılıyor; bu mirasın yükümlülüklerini yerine getirirken zayıflık ve ihmalkârlık göstermemesi, geri çekilmeye kalkışmaması isteniyor.

Bu yüce seslenişin hemen arkasından Hz. Yahya'nın, omuzlarına bindirilen bu büyük yükün altından kalkabilmek için hangi ayrıcalıklarla donatıldığı açıklanıyor..

..."**Ona daha çocukken bilgelik armağan ettik.**"

وَحَنَانًا مِّن لَّدُنَّا وَزَكَوٰةً ۖ وَكَانَ تَقِيًّا ﴿١٣﴾ وَبَرًّا بِوَالِدَيْهِ وَلَمْ يَكُن جَبَّارًا
عَصِيًّا ﴿١٤﴾ وَسَلَامٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ يَمُوتُ وَيَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا ﴿١٥﴾

13- Yine ona tarafımızdan sevecenlik ve kalp temizliği bağışladık. O kötülüklerden sakınan bir kimse idi.

14- Yine ona ana-babasına bağlılık duygusu aşıladık. O dik kafalı, serkeş ve huysuz biri değildi.

15- Doğduğu gün, öleceği gün ve tekrar diriltileceği gün ona selâm olsun.

İşte Hz. Yahya'nın, yüce Allah tarafından donatıldığı, liyakat kazandırıcı ayrıcalıklar bunlardır. Yüce Allah, kendisini bu ağır emaneti taşımaya çağırırken, onu bu ayrıcalıklarla desteklemiş, güçlendirmiştir.

Her şeyden önce ona daha küçük bir çocukken "bilge"lik armağan etmiştir. Görüldüğü gibi onun adı orjinal ve doğumu "olağan-dışı" bir olay olduğu gibi, donanımı da orijinal ve normal insanlarınkine benzemezdir. Sebebine gelince insan, "bilge"liğe normal olarak ileri yaşlarında sahip olabilirken, ona bu ayrıcalık daha çocukken armağan edilmişti.

Yine ona yüce Allah'ın dolaysız bir lütfu olarak "sevecenlik" bağışlanmıştı. Bunun için özel bir çaba harcamamış, özel bir eğitim görmemişti. Adeta yaratılış hamuru sevecenlik mayası ile yoğrulmuş, bu tutum doğal niteliği olmuştu. Sevecenlik, insanların gönüllerini ve duygularını gözetmek zorunda olan, gönülleri kazanarak onları yumuşak bir şekilde iyiliğe çekmekle görevli olan bir peygamber için vazgeçilmez ve yeri doldurulmaz bir sıfattır.

Yüce Allah'ın, Hz.Yahya'ya bağışladığı diğer ayrıcalıklar kalp temizliği, gönül arınmışlığı ve duygu saflığı idi. O, bu nitelikler sayesinde kalplerin kirlerine, vicdanların pisliklerine karşı koyacak, onları temizlemeye, arındırmaya çalışacaktı.

Ayrıca O "kötülüklerden sakınan bir kimse idi." Yüce Allah ile sürekli ilişki halinde idi, O'ndan çekiniyor, O'nu hiç hatırından çıkarmıyor, O'ndan korkuyor, gizli-açık her davranışında O'nun gözetimi altında olduğunun bilincini taşıyordu.

İşte bunlar, yüce Allah'ın, Hz. Yahya'ya çocukluğunda armağan ettiği nitelikler ve ayrıcalıklardı. O bunlar sayesinde babasının yerini dolduracaktı; baba-

sının sessiz dualarının özlemini gerçekleştirecek, bu dualara karşılık olarak Hz. Zekeriyya'ya "temiz bir oğul" bağışlayan yüce Allah'ın ilerdeki kuşaklara ışık saçacak, somut lütfu olacaktı.

Hz. Yahya'yı canlandıran sahnenin perdesi bu noktada iniyor. Tıpkı daha önce Hz. Zekeriyya sahnesinin perdesi inişi gibi. Bu sahnede Hz. Yahya'nın hayatına, mücadele yöntemine ve doğrultusuna ilişkin ana hatlar canlandırılmıştır; Hz. Zekeriyya'nın duasını, bu duanın yüce Allah tarafından kabul edilişini, yüce Allah'ın Hz. Yahya'ya seslenişini ve kendisine armağan ettiği ayrıcalıkları anlatan hikâyeden çıkarılması gereken derse, vurgulu ifadelerle dikkat çekilmiştir. Hikâyenin bunun ötesindeki ayrıntılarına bu dersin çapını genişletecek, ana fikrini güçlendirecek bir iş kalmamıştır.

Şimdi sırada Hz. Yahya'nın doğuşundan daha ilginç, daha acayip bir hikâye var. Hz. İsa'nın doğuşu hikâyesi. Daha önceki hikâyeden bu hikâyeye geçerken acayipliğin ve olağanüstülüğün dozu tırmanış gösteriyor. İlk hikâyedeki acayiplik, kısır bir kadının ileri yaştaki kocasından gebe kalarak çocuk doğurması idi. Şimdi okuyacağımız hikâyedeki acayiplik ve olağandışılık bakire bir kızın kocasız olarak çocuk doğurmasıdır ki, bu daha şaşırtıcı ve daha olağandışı bir olaydır.

Eğer insanın başlangıçtaki yaratılışını ve bugünkü biçimine sokuluşunu bir yana bırakacak olursak Meryemoğlu Hz. İsa'nın doğuşu, insanlığın tarihi boyunca yaşadığı en enteresan olay olur. Bu olay ne daha önce ve ne de daha sonra benzerine rastlanmış orijinal ve örneksiz bir harikadır.

İnsan soyu, tarihinin son derece enteresan olayı olan kendi yaratılışının tanığı olamamıştır. Anasız ve babasız olarak yaratılan ilk insanı hiç kimse görememiştir. Bu olayın üzerinden nice yüzyıllar geçtikten sonra yüce Allah'ın hikmeti, Hz. İsa'nın babasız doğuşu aracılığı ile ikinci bir olağanüstülüğü sergilemeyi dilemiştir. Bu doğum olayı yeryüzünde insanoğlunun başlangıcından beri geçerli olan üreme kurallarına ters düşen bir gelişmedir. Amaç bu harikaya insanlığın tanık olmasıdır, insanlık tarihinin sicilinde dikkatleri çeken bariz bir olay olarak kalmasıdır. Hiç kimsenin tanığı olmadığı ilk yaratılış mucizesi üzerinde yoğunlaşması imkânı bulamamış olan insanoğluna, hafızasından hiçbir zaman silinmeyecek bir mucize gösterilmek istenmiştir.

Yüce Allah'ın canlı soyların sürekliliğini sağlayan yasasına göre istisnasız bütün canlı türlerinin üremesi, erkeğin dişiyi döllemesi yolu ile olur. Hatta erkek ve dişi cinslerinin belirgin biçimde birbirinden ayırdedilmediği canlı türlerinde bile aynı bireyde hem erkeklik hem de dişilik hücrelerinin birarada bulunduğunu görürüz. Bu yasa uzun yüzyıllar boyunca işleye işleye insanoğlunun zihnine tek üreme yolu olarak yerleşmiştir. İnsanlar böyle düşünürken, ilk yaratılış olayını, insanın yoktan varedilişi olayını unutmuş oldular. Çünkü bu olay, zihinlerin kalıplaşmış algılarına ters düşüyordu. İşte bu yüzden yüce Allah, insanlara Hz. İsa örneğini göstermek istedi. Bu örnek aracılığı ile onlara gücünün kayıtsızlığını, iradesinin özgürlüğünü, bu gücün ve bu iradenin, kendi tercihi ile

işlerlik kazanan doğal yasalarla sınırlı olamayacağını hatırlatmayı diledi. Hz. İsa olayının bir benzerine bir daha hiç rastlanmadı. Çünkü normal olan, yüce Allah'ın koyduğu kanunların yürümesi, tercih ettiği doğal yasaların işlemesidir. Amacı ilahi iradenin özgürlüğünün, doğal kanunlarla sınırlı olmadığını fiilen kanıtlamak olan bu tek olay, insanların gözü önünde her zaman kalacak belirgin bir örnek olarak yeterli görülmüştür. Nitekim yüce Allah, az ilerde okuyacağımız ayetlerden birinde şöyle buyuruyor:

"Bu olayı insanlara gücümüzü kanıtlayan bir mucize olarak sunmak istiyoruz."

Olay son derece şaşırtıcı ve olağanüstü olduğu için, bazı gruplar onu olduğu gibi kavrayamamışlar, meydana gelişinin gerisindeki hikmeti havsalalarına sığdıramamışlardır. Bu yüzden Meryem oğlu İsa'ya ilahlığın bazı sıfatlarını yakıştırmaya kalkışmışlar, onun doğuşu ile ilgili çeşitli hurafeler ve masallar uydurmuşlardır. Böylece onun bu akıl almaz şekilde yaratılmasının ardındaki hikmeti tersyüz etmişlerdir. Onun bu şekildeki yaratılışının hikmeti, az önce belirttiğimiz gibi, ilahi gücün sınırsızlığını kanıtlamaktı. Ona ilahlık yakıştıran gruplar işte bu hikmeti tersyüz ederek Allah'ın birliği (tevhid)inancını zedelemişlerdir.

Kur'an'ın bu suresinde bu çarpıcı ve olağanüstü olayın nasıl meydana geldiği anlatılıyor. Onun gerçek anlamının ne olduğu açıklanıyor ve sözünü ettiğimiz düzmece hurafeler ve masallar çürütülüyor.

Okuyacağımız ayetler, bu hikâyeyi çarpıcı, yoğun duygu ve heyecanlarla yüklü, canlı tablolar halinde sunuyor. Öyle ki, bu ayetleri okuyanların tüyleri, sanki canlandırılan tablonun olaylarını sahiden görüyorlarmış gibi ürperiyor, diken diken oluyor.

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مَرْيَمَ إِذِ انتَبَذَتْ مِنْ أَهْلِهَا مَكَانًا
شَرْقِيًّا ﴿١٦﴾ فَاتَّخَذَتْ مِن دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا
فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا ﴿١٧﴾ قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَٰنِ مِنكَ
إِن كُنتَ تَقِيًّا ﴿١٨﴾ قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ
غُلَامًا زَكِيًّا ﴿١٩﴾ قَالَتْ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي
بَشَرٌ وَلَمْ أَكُ بَغِيًّا ﴿٢٠﴾ قَالَ كَذَٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ
وَلِنَجْعَلَهُ آيَةً لِّلنَّاسِ وَرَحْمَةً مِّنَّا وَكَانَ أَمْرًا مَّقْضِيًّا ﴿٢١﴾

16- Bu Kitap'ta Meryem hakkında anlattıklarımızı da hatırla. Hani O, ailesinden ayrılarak doğu tarafında bir yere çekilmişti.

17- Komşuları ile arasına bir perde germişti. Bu sırada ona ruhumuzu (Cebrail'i) gönderdik. O, ona normal bir erkek kılığında görünmüştü.

18- Meryem, O'na "Ben senden "Rahman" olan Allah'a sığınırım. Eğer kötülük yapmaktan sakınan biri isen bana dokunma"dedi.

20- Meryem, Cebrail'e "Benim nasıl oğlum olabilir? Bana hiç erkek eli değmiş değildir, hiç gayrimeşru ilişkim de olmadı" dedi.

21- Cebrail dedi ki; "Allah şöyle diyor: Bu iş benim için kolaydır. Bu olayı insanlara gücümüzü kanıtlayan bir mucize ve oğlunu da onlara rahmet kaynağı olarak sunmak istiyoruz. Bu olay kesinleşmiş bir hükümdür."

Şimdi hikâyenin ilk sahnesi önündeyiz. Karşımızda vücuduna erkek eli değmemiş, genç bir bakire kız var.Daha ana karnındayken annesi tarafından bir mabedin hizmetine adanmış. Onun hakkında hiç kimse temizliğinden ve iffetliliğinden başka bir şey bilmiyor. Hatta bu yüzden İsrail mabedinin temiz bakıcılarının babası olan Hz. Harun'un soyundan geldiği söyleniyor. Öteden beri ailesi temiz ve dürüst olarak tanınıyor.

İşte şimdi bu genç kız özel bir durumunun gereği olarak ailesinden uzaklaşarak onların göremeyecekleri tenha biryere çekiliyor. Bu "özel durum"un ne olduğunu ayetler bize söylemiyor. Belkide bu özel durum tamamen genç kızlara özgü bir durumdur da bu yüzden açıklanmıyor.

İşte genç kızımız bu tenha köşede, yalnız olduğundan emin olarak otururken, birdenbire çarpıcı bir sürprizle yüzyüze geliyor. Karşısında eli-ayağı düzgün, normal bir erkek duruyor. Okuyoruz:

"Bu sırada ona ruhumuzu (Cebrail'i) gönderdik. O, ona normal bir erkek kılığında görünmüştü."

Bu sürpriz üzerine ödü kopan genç kızımız, şimşek hızı ile ayağa kalkıyor. Issız bir yerde yalnız başınayken yabancı bir erkekle yüzyüze gelen her genç kız gibi paniğe kapılmıştır. Hemen Allah'a sığınıyor, kendisine yardım etmesini, bu zor durumunda imdadına yetişmesini diliyor. Bir yandan da karşısındaki yabancı erkeğin takva duygusunu uyarmaya girişiyor. Onu Allah'dan korkmaya, bu tenha yerde kendisini gözetleyen yüce Rabbinden çekinmeye çağırıyor. Okuyalım:

"Meryem O'na 'Ben senden Rahman olan Allah'a sığınırım. Eğer kötülük yapmaktan sakınan biri isen bana dokunma' dedi."

Öyle ya. İçinde kötülükten sakınma duygusu taşıyan kimse "Rahman" sıfatlı yüce Allah'ın adını duyar duymaz irkilir ve şehvetini frenleyerek şeytandan gelen dürtülerine gem vurur.

Hikâyemizin kahramanı olan genç kızı hayalimizde canlandırmaya çalışalım. Tertemiz, masum, son derece güçlü bir namus eğitimi almış, iffetli bir aile ortamında büyümüş, daha ana karnındayken Allah'a adandıktan sonra Hz. Zekeriyya'nın gözetimi altına girmiş bir iffet örneği karşısındayız. Bu yüzden az önce karşılaştığı sürpriz, onu tepeden tırnağa sarsan ilk "şok" olur. Devam ediyoruz:

"Cebrail, ona 'Ben Rabbinin gönderdiği bir elçiyim. Sana temiz,hayırlı bir erkek çocuğu bağışlamak için geldim' dedi."

Hayalimizi işletmeye devam ederek bu masum genç kızın işittiği bu sözler karşısında duyacağı korkunun ve utancın derecesini kavramaya çalışalım. Karşısında eli ayağı düzgün, normal, yani insan cinsinden olduğu kuşkusuz görünen yabancı bir adam duruyor. Adam, Allah tarafından gönderildiğini söylüyor, ama genç kız henüz bundan emin değildir. Belki de saflığından, temiz duygularından yararlanmayı amaçlayan kötü niyetli bir tuzakla karşı karşıyadır. Adam, her mahçup genç kızın kulaklarını tırmalayacak bir amaçla geldiğini açık açık söylüyor. Kendisine bir erkek çocuğu bağışlamak istediğini belirtiyor. O tenha yerde yalnız ikisi vardır, ortalıkta başka hiçbir Allah kulu yok. Bu yüzden bu durum, Hz. Meryem'i bir daha tepeden tırnağa sarsan ikinci "şok" olur.

Fakat çok geçmeden toparlanır ve namusunu tehdit altında hisseden bir dişiye yaraşacak bir kahraman kesilir. Bu eda ile karşısındaki erkeğe açık açık sorar. Nasıl? Okuyoruz:

"Meryem, Cebrail'e 'Benim nasıl oğlum olabilir? Bana hiç erkek eli değmiş değildir, hiç gayrımeşru ilişkim de olmadı' dedi.'

Görüldüğü gibi Hz. Meryem, dobra dobra konuşuyor. Hem söylemek istediğini açık sözlerle dile getiriyor, örtülü ifadelerin dolambaçlığına başvurmuyor. Bu ıssız yerde yabancı adamla başbaşadır. Üstelik adam bu baskın kokan ziyaretinin amacını az önce açıklamış durumda. Fakat nasıl olacak da adam kendisine bir erkek çocuk bağışlayacak? Meryem bunu henüz anlamış değil. Gerçi adam kendisine **"Ben Rabbinin gönderdiği bir elçiyim"** dedi. Kendisine ne doğumunda ve ne de hayatında hiçbir lekeli nokta bulunmayan tertemiz bir erkek çocuğu armağan etmek amacı ile geldiğini belirtti, böylece güvenini kazanmaya çalıştı, ama bu tatlı sözler, O'nu içinde bulunduğu durumdan kaynaklanan korkusunu yatıştırmaya yetmedi. O halde şimdi utangaçlığın sırası değil. En iyisi açık açık konuşmalı. Bu iş nasıl olacak? Kendisi vücuduna erkek eli değdirmemiş bir bakiredir. Ayrıca bir fahişe de değildir ki, çocuk peydahlamaya yol açacak bir cinsel ilişkide bulunmayı kabul etsin!

Hz. Meryem'in bu sorusundan açıkça anlıyoruz ki, kendisi bilinen erkek-kadın çiftleşmesi dışında başka bir çocuk peydahlama yöntemi olabileceğini bir an bile aklının ucundan geçirmiyor. Bu da insan düşüncesinin çerçevesi içinde son derece normal bir tavırdır. Devam edelim:

Cebrail dedi ki; "Allah şöyle diyor: Bu iş benim için kolaydır. Bu olayı insanlara gücümüzü kanıtlayan bir mucize ve oğlunu da onlara rahmet kaynağı olarak sunmak istiyoruz."

Evet, Hz. Meryem'in, gerçekleşebileceğini aklının ucundan bile geçirmediği bu olağanüstü olay yüce Allah için son derece kolaydır. Çünkü olmasını istediği şeye sadece "ol" demesi yeterli olan sınırsız güç için, her iş kolaydır. O iş ister öteden beri bilinegelen yasalara uygun olsun, isterse ters olsun, farketmez.

Okuduğumuz ayette Cebrail, Hz. Meryem'e şu açıklamayı yapıyor: Yüce Allah, kendisine bu işin O'nun için son derece kolay olduğunu bildiriyor. Bu

olayı meydana getirmekteki amacı onu insanlara bir mucize olarak sunmaktır. Bu mucize O'nun varlığını, gücünün sınırsızlığını ve iradesinin kayıtsızlığını gösteren bir kanıt olacaktır. Ayrıca başta yahudiler olmak üzere bütün insanlar hesabına rahmet niteliği taşıyacaktır. Çünkü onları yüce Allah'ı tanımaya, O'nun kulu olmayı benimsemeye ve hoşnutluğunu kazanmaya özendirecektir.

Cebrail ile bakire Meryem arasındaki karşılıklı konuşma bu noktada sona eriyor. Bu karşılıklı konuşmadan sonra neler olduğunu ayetler bize anlatmıyor. Başka bir deyimle Kur'an-ı Kerim'in hikâye anlatımında her zaman gördüğümüz sanatsal üslubun tezahürü olarak bir "boşluk" ile karşı karşıyayız. Bununla birlikte bize şu bilgi verilmektedir. Vücuduna erkek eli değmemiş bir bakire olmasına rağmen, Hz. Meryem'e bir oğlu olacağı bildirilmişti ve bu erkek çocuğun insanlara yönelik bir mucize ve rahmet olması yüce Allah tarafından kararlaştırılmıştı ya, bu karar bir oldu-bitti niteliği kazanmıştı, gerçekleşmesi kesinleşmişti. Okuyoruz:

"...Bu olay kesinleşmiş bir hükümdür."

Peki nasıl? burada bu konuda daha fazla bir açıklama yapılmıyor. [10]

Bunun arkasından hikâyenin yeni bir sahnesi gözlerimizin önüne getiriliyor. Az önce şaşkınlığı ile başbaşa bıraktığımız bakire Meryem, bu yeni tabloda daha dehşetli bir görüntüde karşımıza çıkarılıyor. Okuyalım:

فَحَمَلَتْهُ فَانْتَبَذَتْ بِهِ مَكَانًا قَصِيًّا ﴿٢٢﴾ فَأَجَاءَهَا الْمَخَاضُ
إِلَىٰ جِذْعِ النَّخْلَةِ قَالَتْ يَا لَيْتَنِي مِتُّ قَبْلَ هَٰذَا وَكُنتُ نَسْيًا مَّنسِيًّا ﴿٢٣﴾

22- Böylece Meryem, oğluna gebe kaldı. Bu döneminde gözlerden uzak bir köşeye çekildi.

23- Bir süre sonra doğum sancıları tutunca bir hurma ağacının altına sığınmak zorunda kaldı ve "Keşke, daha önce ölmüş ve hafızalardan silinmiş olsaydım" dedi.

Bu tabloda Hz. Meryem'i, üçüncü "şok" yaşarken görüyoruz.

10) "Tahrim" suresinin 12. ayetinde **"namusuna el değdirmiş olan İmran kızı Meryem de mü'minler için ibr örnektir. Biz ona ruhumuzdan bir soluk üflemiştik"** deniyor. Acaba incelemekte olduğumuz Meryem suresinin yukarıdaki bir ayetinde geçen "ruhumuz" ifadesi ile "Tahrim" suresinde geçen "ruhumuz" ifadesi içerik bakımından bir midir, başka bir deyimle bu ifadeler anlamdaş mıdırlar?

Kişisel kanımıza göre bu ifadeler farklı anlam taşıyorlar. Bu ifade ile, bu surede "Ruh-ul al emin (güvenilir) lâkabı ile anılan Cebrail kasdedilliyor. O yüce Allah'ın Hz. Meryem'e gönderdiği elçidir. Buna karşılık bu ifadenin "Tahrim" suresindeki anlamı, yüce Allah'ın Hz. Adem'e bir soluğunu üflemiş olduğu "ruh"un aynısıdır. Hz. Adem bu soluğun sonucunda "insan" biçiminde ortaya çıkmıştı. Yine bu ruh, Hz. Meryem'in edep yerine üflenen bir soluk sayesinde rahimdeki dişi sperma hücresi gelişmeye hazır bir canlı kimliği kazanmıştır. Bu ilahi soluk, hem hayat vermekte ve hem de ortaya çıkardığı canlıya türünün gerektirdiği temel yetenekleri bağışlamaktadır. İnsan sözkonusu olunca bu temel yetenekler, onu yücelikler alemine tırmandıran, "insan"a yaraşır algılarla, düşünce ile, duygularla ve sezgilerle donatan ayrıcalıklı nitelikler demektir.

Bu yaklaşımımızın ışığı altında biz Hz. Meryem'in olayını da şöyle açıklıyoruz: "Ruh-ul emin" lâkabı ile anılan Cebrail, yüce Allah'dan aldığı bu "ruh"un soluğunu taşıyarak Hz. Meryem'e iletmiştir.

Ama bu açıklamamızın arkasından şu temel görüşümüzü bir kere daha vurgulamak isteriz: Biz ne "Cebrail" anlamındaki ruhun ve ne de öbür anlamdaki ruhun özünü kavrayamayız. Bunların her ikisi de bilgimize kapalı kavramlardır. Yalnız biz bu iki surenin ilgili ayetlerini irdeleyince buradaki "ruh"un, oradaki "ruh"tan farklı anlama geldiğini anlarız.

Ayetler, onun hamileliğine ilişkin bilgi vermiyor. Acaba nasıl gebe kaldı ve bu gebeliği ne kadar sürdü? Acaba bu hamilelik, her kadının başından geçen normal bir hamilelik mi idi? Eğer öyle ise şöyle düşünebiliriz: Cebrail'in soluğu,dişi spermaya canlılık ve hareket aşıladı. Arkasından bu sperma, embriyoya, embriyo bir lokmalık et parçasına ve et parçası kemiğe dönüştü, sonra kemikler kaslarla giydirildi, böylece oluşan cenin, ana rahmindeki bilinen günlerini doldurmuş oldu.

Olayların böyle bir gelişme çizgisi izlemiş olmaları mümkündür. Çünkü dişi sperma, döllendikten sonra gelişme ve büyüme sürecine girer ve bu süreç dokuz kameri ay sonra noktalanır. Bu olayda Cebrail'in üflediği soluk dölleme olayını gerçekleştirmiş ve dişi sperma bu noktadan itibaren doğal gelişim sürecini izlemiş olabilir.

Buna karşılık böylesine özel bir durumda dişi sperma, Cebrail'in üflediği soluktan sonra normal dışı bir gelişme çizgisi de izlemiş olabilir. Bu durumda sözünü ettiğimiz gelişme aşamalarının süreleri kısaltılmış olabilir. Böylece bu aşamaları izleyen ceninin oluşumu, gelişmesi ve olgunlaşması son derece kısa bir zamana sığmış olabilir.

Ayetler bu iki gelişme sürecinden hangisinin gerçekleştiği hakkında bilgi vermiyor. Bu yüzden hakkında herhangi bir delile sahip olmadığımız bu meseleyi daha fazla kurcalayacak değiliz.

Şimdi gözlerimizi, ailesinden uzak bir köşeye çekilen Hz. Meryem'e çevirelim. O bu yalnızlık köşesinde öncekilerden çok daha dehşet uyandırıcı bir durumdadır. Daha önceki durumlardaki problemi namus, terbiye ve ahlak problemi idi. Bu problem, kendisi ile vicdanı arasındaki bir problemdi. Oysa şimdiki sıkıntısı başkadır. Şimdi toplum önünde rezil olmanın, bir skandal kahramanı olarak çevresi ile yüzyüze gelmenin eşiğindedir.

Bu psikolojik acılarının yanısıra fizyolojik sancıların pençesindede kıvranmaktadır. Kendisini bir hurma ağacı dalının yanına koşturan, bu hurma dalına tutunmaya zorlayan amansız doğum sancıları çekmektedir. Bu ıssız yerde tek başınadır, yapayalnızdır. Bakire bir genç kız olarak bu tür sancılarla ilk kez tanışmanın şaşkınlığı içinde bocalamaktadır. Karşı karşıya geldiği durum hakkında hiçbir ön bilgisi olmadığı gibi, kendisine en ufak bir yardımda bulunacak bir kimsesi de yoktur. Bu yüzden bunalım derecesine yaklaşmış bir bezginlik içinde şöyle dediğini duyuyoruz:

"Keşke daha önce ölmüş ve hafızalardan silinmiş olsaydım."

Biz onun bu sözleri söylerken yüzünde beliren ızdıraplı mimikleri görür gibi oluyor, duygusal çırpınışların nabzını avucumuzda hisseder gibi oluyor, çektiği acıların yüzlere yansıttığı izlere ellerimizle dokunur gibi oluyoruz. O karşı konulmaz bir özlem ile "unutulmuş" olmayı arzuluyor. Tıpkı aybaşı kanını silmek için kullanılan ve sonra fırlatılıp atılan bir paçavra gibi olmak istiyor.

İşte bu dayanılmaz acılar içinde engin dehşetin dalgaları ile boğuşurken kar-

şılaştığı sürprizlerin en büyüğü meydana geliyor. Okuyalım:

فَنَادٰىهَا مِنْ تَحْتِهَآ اَلَّا تَحْزَنِيْ
قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا ﴿٢٤﴾ وَهُزِّيْٓ اِلَيْكِ
بِجِذْعِ النَّخْلَةِ تُسٰقِطْ عَلَيْكِ رُطَبًا جَنِيًّا ﴿٢٥﴾
فَكُلِيْ وَاشْرَبِيْ وَقَرِّيْ عَيْنًا ۚ فَاِمَّا تَرَيِنَّ مِنَ الْبَشَرِ اَحَدًا
فَقُوْلِيْٓ اِنِّيْ نَذَرْتُ لِلرَّحْمٰنِ صَوْمًا فَلَنْ اُكَلِّمَ الْيَوْمَ اِنْسِيًّا ﴿٢٦﴾

24- Bu arada, ayakları altından şöyle bir ses duydu; "Sakın üzülme, Rabb'in senin için ayakların altından akan bir dere açtı."

25- "Hurmanın dalını silkele de üzerine olgun ve taze hurmalar dökülsün."

26- "Ye, iç, gönlün rahat olsun. Eğer birini görecek olursan 'Ben Rahman olan Allah'a konuşmama orucu adadım, bu yüzden bugün hiç kimse ile konuşmayacağım' de."

Aman Allah'ım! Az önce dünyaya gelen çocuk, ayaklarının yanıbaşındaki yattığı yerden annesine sesleniyor. Kadına gönlünü rahatlatacak, yüce Allah ile ilişkisini tazeleyecek sözler söylüyor. Ona ne yiyeceğini ve ne içeceğini gösteriyor. O'na Rabbini bulduracak delillere ve açık kanıtlara iletiyor.

Diyor ki; sakın üzülme; **"Rabbin senin için ayaklarının altından akan bir dere açtı."** O seni unutmuş, sahipsiz bırakmış değildir. O senin ayaklarının dibinde bir akarsu varetti. En akla yakın yoruma göre hemen o anda bir yeraltı kaynağından su fışkırdı, ya da dağdan kaynaklanan gizli bir su yolundan ansızın su kaynamaya başladı. Gövdesine dayandığın şu hurma ağacı var ya, silkele onu da olgun ve taze hurmalarını kucağına döksün. İşte sana yiyecek ve işte sana içecek. Tatlı yiyecek, lohusalar için uygun bir besin maddesidir. Hurma ise lohusa kadınlar için en yararlı bir yiyecek türüdür. O halde afiyetle "ye ve iç". "Gönlün rahat olsun" kalbin huzur içinde olsun. Eğer biri ile karşılaşacak olursan kendisine, hiç ağzını açmadan işaret yolu ile rahmeti bol olan Allah'a konuşmama orucu adadığını, kendi kendine konuşma yasağı koyduğunu, kendini Allah'a ibadet etmeye adadığını anlat ve hiç kimsenin sorusuna cevap verme.

Öyle sanıyoruz ki, Hz. Meryem, elini uzatıp yanıbaşındaki hurma ağacını silkelemeden ve böylece taze ve olgun hurmaların kucağına düşmesini sağlamadan önce uzun bir süre dehşet içinde, olduğu yerde donakaldı. Biraz sonra kendini toparlayınca yüce Allah'ın kendisini sahipsiz bırakmadığını kesinlikle anladı. Doğru yola iletici kılavuzunun yanıbaşında olduğunu farketti. O kılavuz, daha kundaktayken konuşan bu minicik yavrudur. Şimdi bu minik yavrunun kişiliğinde kendisine sunulan harikayı, olağanüstülüğü açıklamaya, tanıtmaya sıra gelmişti. Okuyalım:

فَاَتَتْ بِهٖ قَوْمَهَا تَحْمِلُهٗ ۗ قَالُوْا يٰمَرْيَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَيْـًٔا فَرِيًّا

﴿ ٢٧ ﴾ يَٰٓأُخْتَ هَٰرُونَ مَا كَانَ أَبُوكِ ٱمْرَأَ سَوْءٍ وَمَا كَانَتْ أُمُّكِ بَغِيًّا ﴿ ٢٨ ﴾

27- "Bebeğini kucağına alıp yakınlarının yanına gelince kendisine dediler ki; "Ey Meryem, sen çok utandırıcı bir suç işledin."

28- "Ey Harun'un kızkardeşi, senin ne baban kötü bir adamdı ve ne de annen iffetsiz bir kadındı."

Şimdi bu çarpıcı sahneyi izleyelim.

Hz. Meryem'i kucağında bir bebekle görenlerin yüzlerinde beliren dehşeti tasavvur etmemiz zor olmasa gerek. Anlaşılan onu ilk görenler, en yakın akrabalarından oluşan dar çevresinin bireyleridir. Adamlar tertemiz, bakire, tapınak hizmetine adanmış, özünü ibadete vermiş kızları ile yüzyüzeler. Kızın kucağında yeni doğmuş bir bebek vardır. Onlar için bundan daha şaşırtıcı bir şey düşünülebilir mi? Ayeti tekrar okuyalım:

"...Kendisine dediler ki; 'Ey Meryem, sen çok utandırıcı bir suç işledin."

'Ey Harun'un kızkardeşi, senin ne baban kötü bir adamdı ve ne de annen iffetsiz bir kadındı."

Adamların dilleri çözülmüş, Hz. Meryem'i paylama ve kınama yağmuruna tutmuşlar; **"Ey Meryem, sen çok utandırıcı bir suç işledin"** diyorlar, bağışlanmaz bir rezaletin damgasını yediğini yüzüne vuruyorlar. Arkasından öfkeleri acı bir alaya dönüşüyor; kendisine "Ey Harun'un kızkardeşi" diye sesleniyorlar. Hz. Harun seçkin bir peygamberdir. Sağlığında kutsal mabedin bakımını yürütmüş ve ölümünden sonra bu görevi soyundan gelenlere devretmiştir. Sen ki, kendini ibadete vermekle ve mabedin hizmetine adamakla soyunu ona dayandırdın. Ama taşıdığın bu saygın soy bağı nerede, işlediğin rezalet nerede! Bu ikisi hiç birbiri ile bağdaşır mı? Üstelik;

"Senin ne baban kötü bir adamdı ve ne de annen iffetsiz bir kadındı."

O halde kime çektin de bu çirkin işi yaptın? Senin bu işlediğin rezaleti ancak kötü babaların ve iffetsiz annelerin kızları yapar.

Adamların bu suçlamalarını hiç ses çıkarmadan dinleyen Meryem, bu noktada kucağındaki harika çocuğun az önceki tavsiyesini uyguluyor. Okuyoruz.

﴿ فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ ۖ قَالُوا۟ كَيْفَ نُكَلِّمُ مَن كَانَ فِى ٱلْمَهْدِ صَبِيًّا ﴿ ٢٩ ﴾

29- Bunun üzerine Meryem, eli ile oğlunu göstererek onunla konuşmalarını önerdi. Onlar da "Biz beşikteki çocukla nasıl konuşabiliriz?" dediler.

Şimdi adamların şaşkınlıklarının ne kadar arttığını, öfkeden nasıl küplere bindiklerini varın, siz düşünün. Bakire kızları, ansızın kucağında bir bebekle karşılarına çıkıyor. Sonra işlediği rezaleti kınayanlarla alay ediyor, onlara hava atıyor. Kendisi hiç ağzını açmazken, yakınlarına kucağındaki bebeği gösteriyor, "bu işin sırrını ona sorun" demek istiyor. Adamlar ortak tepkilerini şöyle dile getirirler:

"Biz beşikteki çocukla nasıl konuşabiliriz" dediler.

İşte tam o sırada başka şaşırtıcı bir harika meydana geliyor. Okuyoruz:

قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِيَ الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا ﴿٣٠﴾
وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ
مَا دُمْتُ حَيًّا ﴿٣١﴾ وَبَرًّا بِوَالِدَتِي وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا ﴿٣٢﴾
وَالسَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدتُّ وَيَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا ﴿٣٣﴾

30- O sırada beşikteki çocuk dile gelerek dedi ki; "Ben Allah'ın kuluyum. O bana kitap vererek beni peygamber yaptı."

31- "Nerede olursam olayım, beni insanlara yararlı kıldı. Bana sağ oldukça namaz kılmamı ve oruç tutmamı emretti."

32- "Beni anama düşkün bir evlat olarak yarattı; dik kafalı ve kötülük düşkünü biri olmaktan uzak tuttu."

33- "Doğduğum gün, öleceğim gün ve tekrar diriltileceğim gün Allah'ın rahmeti ve bağışı benimle birliktedir."

Görülüyor ki, Hz. İsa -selâm üzerine olsun- bizzat kendi ağzından yüce Allah'ın kulu olduğunu açıklıyor. O halde bazı hristiyanların ileri sürdükleri gibi O yüce Allah'ın oğlu değildir. Başka bazı hristiyanların ileri sürdükleri gibi O, ilah da değildir. Diğer bir hristiyan mezhebinin iddia ettiği gibi üç ilahın üçüncüsü de değildir ki, bu iddiaya göre bu üç ilah hem ayrı ayrı olarak ve hem de üçü birlikte ilahtırlar. Bunların yanısıra Hz. İsa, yüce Allah'ın kendisini peygamber olarak görevlendirdiğini ilan ediyor.Yani yüce Allah'ın oğlu ya da ortağı sözkonusu değildir. Yine bu açıklamasına göre yüce Allah onu insanlara yararlı kılmış, kendisine yaşadığı sürece namaz kılmayı, zekât vermeyi emretmiş, ana-babasına karşı hayırlı bir evlat olmasını, soydaşlarına karşı alçak gönüllü olmasını buyurmuştur. Demek ki, onun da herkes gibi süresi belirli, sınırları çizilmiş bir ömrü vardır. O da herkes gibi ölecek ve sonra yeniden diriltilecektir. Yüce Allah gerek doğduğu, gerek öldüğü ve gerekse yeniden diriltileceği gün esenliği, güveni ve gönül huzurunu ona yoldaş kılmıştır.

Okuduğumuz ayetler Hz. İsa'nın öleceğini ve yeniden diriltileceğini son derece açık bir dille ifade etmektedirler. Bu gerçek ne başka türlü yorumlanabilir ve ne de tartışma kaldırır.

Ayetler, bu tabloya başka bir şey eklemiyorlar. Adamların bu harika olayı nasıl karşıladıklarını, bu çarpıcı olaydan sonra gerek Hz. Meryem'in gerekse harika oğlunun durumlarının ne olduğunu anlatmıyor. Hz. İsa'nın **"O, bana kitap vererek beni peygamber yaptı"** biçimindeki sözleri ile işaret ettiği peygamberlik olayının ne zaman gerçekleştiği de belirtilmiyor.

Çünkü burada bu hikâyeyi anlatmaktan güdülen tek amaç Hz. İsa'nın doğumu olayına dikkatleri çekmektir. Bu yüzden hikâyenin bu

olağanüstü olaylı sahnesine ulaşılıp bu amaç gerçekleştirilince perde iniveriyor. Şimdi hikâyenin en uygun yerinde, güdülen bu amacı vurgulamaya, değerlendirme konusu yapmaya sıra gelmiştir. Bu değerlendirme yapılırken hem açık anlatımdan ve hem bu ifadelerin çağrışımlarından yararlanılmıştır. Okuyoruz:

ذَٰلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ ۚ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِي فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿٣٤﴾ مَا كَانَ
لِلَّهِ أَن يَتَّخِذَ مِن وَلَدٍ ۖ سُبْحَانَهُ ۖ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ
كُن فَيَكُونُ ﴿٣٥﴾ وَإِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ ۗ هَٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٣٦﴾

34- İşte "gerçek söz"e göre Meryemoğlu İsa budur, oysa insanlar bu gerçek sözü kuşku ile karşılıyorlar.

35- Allah'a oğul edinmek yakışmaz. O böyle bir şeyden münezzehtir. O bir iş hakkında kesin hüküm verince o işe sadece "ol" der, o da hemen oluverir.

36- "Kuşku yok ki Allah sizin de benim de Rabb'imizdir, öyleyse sırf O'na kulluk ediniz. İşte dosdoğru yol budur."

İşte Hz. İsa budur. Yoksa onu ilahlaştıranların ya da doğuşu konusunda annesine çirkin iftiralar atanların dedikleri gibi değildir. O gerçek mahiyeti ile böyle olduğu gibi dünyaya geliş biçiminin içyüzü de budur. Bu gerçekleri anlatırken o doğru söylüyor. Fakat insanların bir bölümü onun söylediklerini kuşku ile karşılıyorlar özlerine inanmaya yanaşmıyorlar. Oysa bu sözleri kendi ağzı ile söylüyor, hem de hikâyesinin olağanüstü akışı bu mesajı veriyor. Bu mesajın özü şudur:

"Allah'a oğul edinmek yakışmaz."

O böyle bir şeyden münezzeh olan bir yücedir. Evlât edinmek O'nun bu yüceliği ile bağdaşmaz. Ölümlüler soylarını sürdürmek için ve güçsüzler destek kazanmak amacıyla evlât ediniyorlar. Oysa yüce Allah kalıcıdır, varlığının sona ermesi sözkonusu değildir. Ayrıca güçlüdür, hiç kimsenin yardımına ihtiyacı yoktur. Tüm varlıklar O'nun "ol" sözü ile var olur. O bir işin olmasına karar verince o işe sadece "ol" der, o da hemen oluverir. Yani neyi gerçekleştirmek isterse ona iradesini yönelterek gerçekleştirir, bunun için ne evladın ve ne de yardımcının aracılığına ihtiyaç duymaz.

Hz. İsa, bu sözlerine ve olağanüstü olaylarının doğal çağrışımlarına yüce Allah'ın, hem kendisinin hem de tüm insanların Rabbi olduğunu açıklayarak, herkesi tek ve ortaksız Allah'ın kulluğunu benimsemeye çağırarak son veriyor. Okuyalım:

"Kuşku yok ki, Allah sizin de benim de Rabbimizdir. Öyleyse sırf O'na kulluk ediniz. İşte dosdoğru yol budur."

Gerek Hz. İsa'nın ve gerekse hikâyesinin bu tanıklığından sonra bu konuda kuruntulara ve masallara yer yoktur. İşte hikâyeye ilişkin bu değerlendirmenin gerek açık ifadelerinden ve gerekse çağrışımlarından güdülen maksat bu gerçeği vurgulamaktır.

Bu açıklamanın arkasından çeşitli mezheplerin ve kesimlerin Hz. İsa konusunda görüş ayrılığı içinde oldukları belirtiliyor. Bu yalın gerçeğin ışığı altında bu görüş ayrılıkları dayanaksız ve birer çirkin iftira olmaktan öteye gitmiyor.

فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ ۖ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا مِن مَّشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٣٧﴾

37- Çeşitli gruplara ayrılan insanlar, aralarında görüş ayrılığına düştüler. Vaygele kâfirlerin başına! O "büyük gün"de gözleri neler görecek.

Roma İmparatoru kardinallerden oluşan bir yüksek konsey topladı. Bu konsey hıristiyanlık tarihindeki üç ünlü konseyden biridir. Bu konseye iki bin yüz yetmiş kardinal katılmıştı. Adamlar Hz. İsa hakkında yoğun tartışmalar yaptılar. Her kafadan ayrı bir ses, her gruptan farklı bir görüş çıktı. Kimileri "O Allah'tır. Yeryüzüne indi, kimine can verdi kiminin canını aldı, arkasından tekrar göğe çıktı" dedi. Kimileri "O Allah'ın oğludur" dedi. Kimileri "O baba, oğul ve kutsal ruhtan oluşan üç ilahi unsurdan biridir" dedi. Kimileri "O üç ilahın üçüncüsüdür; Allah da, o da, annesi de birer ilahtır" dedi. Bazıları da "O Allah'ın kulu, peygamberi, ruhu ve kutsal sözüdür" dediler. Diğer bazı gruplar, başka farklı görüşler ortaya attılar. Gruplar arasında görüş birliğine varılamadı. En çok taraftar toplayan görüş ancak üç yüz sekiz kişiyi biraraya getirebildi. Bunun üzerine imparator bu görüşü benimsedi, onu savunanları destekleyip diğer görüştekileri dışladı ve başta tek Allah yanlıları olmak üzere tuttuğu görüşün karşıtlarını görevlerinden atarak sürgüne gönderdi.

Hz. İsa'ya ilişkin sapık inançlar kalabalık sayıdaki kardinallerin katılımı ile oluşan kilise konseyleri tarafından kararlaştırıldıkları için okuduğumuz ayetin devamında, tek Allah inancından sapan kâfirler, kardinal kalabalıklarından çok daha büyük kalabalıkların katılacağı önemli günün, kıyamet gününün dehşeti ile korkutuluyor. O gün kâfirlerin başına neler geleceğini herkes görecektir. Okuyoruz:

أَسْمِعْ بِهِمْ وَأَبْصِرْ يَوْمَ يَأْتُونَنَا لَٰكِنِ الظَّالِمُونَ الْيَوْمَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾

وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ ۘ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٩﴾

38- Karşımıza gelecekleri gün kulakları ne güzel işitecek ve gözleri ne iyi görecek. Fakat o zalimler, bugün açık bir sapıklık içindedirler.

39- Ey Muhammed, onları o hayıflanma ve pişmanlık günü hakkında uyar. Hani o gün onlar halâ gaflet içinde yüzerken ve inanmazlıklarını sürdürürlerken haklarındaki hüküm kesinleşiverir.

Evet, o "büyük gün" de görecekleri dehşetli manzara yüzünden vaygele başlarına! Sözkonusu "büyük gün"ün belirtisiz bırakılması, olağanüstü önemini ve korkunçluğunu vurgulamak içindir. O gün öyle büyük bir toplantı gerçekleşecek ki, bu toplantıya insanlar, cinler, melekler tümü ile katılacaklar ve bu toplantı, kâfirlerin kendisine düzmece ortaklar yakıştırdıkları yüce Allah'ın huzurunda

gerçekleşecektir.

Ayetlerin devamında kâfirlerle alay ediliyor, onların dünyadayken doğru yola erdirici kanıtları umursamazlıkla karşılayan tavırları kınanıyor. Oysa onlar o büyük ana-baba gününde kulakları herkesten iyi işiten, gözleri herkesten keskin gören kimseler olacaklardır. Ayeti bir daha okuyalım:

"Karşımıza gelecekleri gün kulakları ne güzel işitecek ve gözleri ne iyi görecektir. Fakat o zalimler bugün açık bir sapıklık içindedirler."

Bu kâfirler ne biçim adamlar! İşitmenin ve görmenin doğru yola ve kurtuluşa erdirici olduğu zaman ne kulakları işitir ve ne de gözleri görür. Fakat o büyük toplantı gününde en keskin gözlü ve hassas kulaklı kimseler kesilirler. Oysa o gün görmenin ve işitmenin onlara perişanlıktan, rezillikten başka bir şey kazandıracağı yoktur. Hep istemedikleri sözler işitecekler ve sırf korkunç manzaralar göreceklerdir o dehşetli günde! Devam ediyoruz:

"Ey Muhammed, onları o hayıflanma ve pişmanlık günü hakkında uyar."

O gün hayıflanmalar ve pişmanlıklar öyle üstüste biner, öyle yoğun olur ki, sadece hayıflanma günü, ahlanma ve vahlanma günü halini alır, başka bir şeye rastlanmaz olur. O günün havasına hayıflanma egemendir, en göze çarpıcı gelişmesi yazıklanma olur. Ey Muhammed, onları hayıflanmaların, ahlanmaların ve vahlanmaların yarar sağlamadığı o gün hakkında uyar. Çünkü;

"Hani o gün onlar halâ gaflet içinde yüzerlerken, ve inanmazlıklarını sürdürürlerken haklarındaki hüküm kesinleşiverir."

İfade o kadar canlıdır ki, sanki "o gün" ile onların iman etmemeleri arasında hiçbir zaman aralığı yoktur, o gün ile onların içinde yüzdükleri gaflet sanki bitişik, birbirleri ile bütünleşmiştir.

Onları işte o gerçekleşeceği kuşkusuz gün hakkında uyar. O gün yeryüzünün tüm varlıkları, tüm insanları yüce Allah'a döneceklerdir, O tek mülk sahibinin mülkiyetine gireceklerdir. Okuyoruz:

إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿٤٠﴾

40- Kuşku yok ki, yeryüzünün ve oradaki tüm varlıkların son mirasçısı biz olacağız, tüm insanlar bize döndürüleceklerdir.

Hz. İsa'nın doğuşu hikâyesi, "Allah'ın oğlu"masalının çirkinliğini, asılsızlığını, düzmeceliğini ve sapıklığını ortaya koyarak noktalandı. Bunu Hz. İbrahim hikâyesinin bir bölümü izliyor. Bu hikâyede de müşriklik inancının ve puta tapıcılığın çirkinliği, asılsızlığı, düzmeceliği ve sapıklığı ortaya konuyor. Hz. İbrahim, Arapların soyundan geldikleri bir peygamberdir. Hatta Mekkeli müşrikler, O'nun oğlu Hz. İsmail ile birlikte inşa ettiği kutsal evin, yani Kâbe'nin bakıcıları, koruculan olduklarını söylerler.

Hikâyenin bu bölümünde Hz. İbrahim'in sevecenliği tatlı huyluluğu ve yumuşak kişiliği belirgin biçimde dikkatimizi çeker. Ayetlerden bize Arapça ter-

cümleleri nakledilen sözleri ve ifadeleri onun fedakâr, kararlı ve yumuşak huylu kişiliğinin somut kanıtlarıdır. Aynı kişiliğin izlerini babasının cahillikleri karşısında takındığı canayakın tutum da yansıtır. Bunun yanısıra bu hikâyede yüce Allah'ın ona yönelik rahmeti de gözler önüne serilir. Bu engin rahmetin tecellisi olarak yüce Allah, ona babasının ve putperest ailesinin yerine, sonradan büyük bir ümmete dönüşecek olan hayırlı bir soy armağan etmiştir. İlerde bu soydan birçok peygamberler ve örnek kişilikli önderler çıkacaktır.

Fakat bu örnek neslin arkasından namazı savsaklayan, ihtiraslarının tutsağı olan bir kuşak geldi. Bunlar ataları Hz. İbrahim'in açtığı aydınlık çığırdan, dosdoğru yoldan saptılar. Sözünü ettiğimiz bu kuşak Peygamberimizin karşısına dikilen şu müşriklerdir.

Yüce Allah, Hz. İbrahim'i dürüst ve gerçeğe son derece bağlı bir peygamber olarak tanıtır. Bu sıfat hem doğruluk, hem de gerçek tutkunu anlamlarını taşır. Bu sıfatların ikisi de onun kişiliğine uygun düşer. Şimdi ayetleri okuyalım:

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ ۚ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا ﴿٤١﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ
لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِي عَنكَ شَيْئًا ﴿٤٢﴾ يَا أَبَتِ
إِنِّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَاتَّبِعْنِي أَهْدِكَ صِرَاطًا
سَوِيًّا ﴿٤٣﴾ يَا أَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَانَ ۖ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ
لِلرَّحْمَٰنِ عَصِيًّا ﴿٤٤﴾ يَا أَبَتِ إِنِّي أَخَافُ أَن يَمَسَّكَ عَذَابٌ
مِّنَ الرَّحْمَٰنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا ﴿٤٥﴾

42- Bu kitapta İbrahim hakkında anlattıklarımızı da hatırla. O son derece doğru sözlü ve dürüst bir peygamberdi.

43- Hani babasına dedi ki; "Ey babacığım, niye işitemeyen, göremeyen ve sana hiçbir yararı olmayan putlara tapıyorsun."

44- "Ey babacığım, sakın şeytana kul olma; çünkü o, rahmeti bol olan Allah'a başkaldırmıştır."

45- "Ey babacığım, senin Allah'dan gelecek bir azaba çarptırılarak şeytanın dostu olacağından korkuyorum."

Hz. İbrahim, işte bu tatlı dille babasına yaklaşıyor. Onu yüce Allah'ın kendisini erdirdiği, bilgisi ile donattığı iyiliğe, hayırlı yola erdirmeyi deniyor. Ona "babacığım"gibi buram buram sevgi tüten bir seslenişle kendisine **"Niye işitemeyen, göremeyen ve sana hiçbir yararı olmayan putlara tapıyorsun?"** diye soruyor.

Normal olarak insanın ibadeti insandan daha üstün, daha bilgili ve daha güçlü bir varlığa yöneltmesi; insanın konumundan daha yüce ve daha ulu bir makama sunmasıdır. Ancak böyle bir tutum ibadet kavramı ile bağdaşabilir.

Durum böyleyken nasıl olur da insan ibadeti, insandan daha aşağı konumda olan, hatta işitmez, görmez, fayda ve zarar sağlamaz nitelikleri yüzünden hayvandan bile daha aşağı konumda olan cansız varlıklara sunabilir? Bilindiği gibi Hz. İbrahim'in babası ve soydaşları, tıpkı İslâmın karşısına dikilen Kureyşliler gibi, putlara tapıyorlardı.

İşte Hz. İbrahim, çağrısına başlarken ilk önce bu temel espriye parmak basıyordu. Arkasından bu dediklerini kendi kafasından uydurmadığını vurguluyor. Tersine bu sözleri, yüce Allah'ın kendisine göndererek bilincine erdirdiği yüce bilgiye dayanıyordu. Gerçi o babasından yaşça küçük ve tecrübesiz bir delikanlı idi. Fakat yüce Allah'ın lütfu sayesinde gerçeği kavramış ve tanımıştı. O, buna dayanarak bu bilgiden yoksun olan babasına öğüt veriyor, tatlı sözlerle bilgisine erdirildiği yolda peşinden gelmesini istiyordu. Okuyoruz:

"Ey babacığım, sana gelmemiş olan bir bilgi bana geldi. O halde bana uy da seni düz yola ileteyim."

Eğer evlat, yüce bir kaynak ile ilişki halinde ise babasının onun peşinden gitmesi küçük düşürücü bir tutum değildir. Çünkü bu durumda baba, aslında o yüce kaynağın direktiflerine uymuş ve böylece hidayete erdirecek yolu izlemiş olur.

Hz. İbrahim putlara tapmanın ne kadar çirkin ve saçma bir tutum olduğunu açıkladıktan ve babasına çağrı yöneltirken hangi kaynağa dayandığını, gücünü nereden aldığını belirttikten sonra babasına açık açık söylüyor ki, tuttuğu yol, şeytanın yoludur, oysa kendisi onu rahmeti bol olan Allah'ın yoluna iletmek istiyor. Bu arada yüce Allah'ın babasına kızarak kendisini şeytanın bağlıları arasına katmasından, bu konuda kesin hüküm vermesinden korktuğunu hatırlatıyor. Okuyoruz:

"Ey babacığım, sakın şeytana kul olma; çünkü o, rahmeti bol olan Allah'a başkaldırmıştır.

Ey babacığım, senin Allah'tan gelecek bir azaba çarptırılarak şeytanın dostu olacağından korkuyorum."

İnsanları, yüce Allah'ı bir yana bırakarak putlara tapmaya kışkırtan şeytandır. Bu yüzden putlara tapanlar, aslında şeytana tapıyor, şeytana kul oluyorlar demektir. Şeytan ise "rahmeti bol" olan Allah'a başkaldırmıştır. Hz. İbrahim babasını uyarıyor. Yüce Allah'ı öfkelendirmesinden endişe ettiğini söylüyor. Eğer yüce Allah'ı öfkelendirirse O'nun kendisini cezalandırarak şeytanın dostu ve çömezi yapabileceğini haber veriyor. Çünkü yüce Allah'ın kulunu doğru yola iletmesi, ibadete yöneltmesi bir nimet olduğu gibi, onun şeytana kul-köle olmasını hükmetmesi de bir bedbahtlık, bir felâkettir. Bu felâket kulu, son hesaplaşma gününde daha ağır azaba ve daha onarılmaz bir zarara sürükler.

Fakat en sevecen ve tatlı sözler aracılığı ile yapılan bu nazik çağrı bile putperest babanın kalbini yumuşatamaz, onun duygularını etkilemeyi başaramaz. Nitekim Hz. İbrahim'in babasının bu yumuşak sözlere verdiği cevabın paylama,

azarlama ve tehdit olduğunu görüyoruz. Okuyalım:

قَالَ أَرَاغِبٌ أَنتَ عَنْ آلِهَتِي يَا إِبْرَاهِيمُ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ لَأَرْجُمَنَّكَ وَاهْجُرْنِي مَلِيًّا ﴿٤٦﴾

46- Babası, ona "Ey İbrahim, sen benim taptığım tanrılara sırt mı çeviriyorsun? Eğer bu tutumundan vazgeçmezsen seni taşa tutarak öldürürüm, uzun bir süre yanımdan uzaklaş" dedi.

Sen benim taptığım ilahlara karşı mı çıkıyorsun? Onlara tapmak istemiyor musun? Onlara yüz mü çeviriyorsun? Cüretini bu kadar ileri boyutlara mı vardırdın? Eğer böyle ise seni uyarmak isterim. Eğer bu çirkin tutumunda ısrar edersen sonun feci bir ölümdür. Okuyoruz:

"Eğer bu tutumundan vazgeçmezsen seni taşa tutarak öldürürüm."

Eğer sağ kalmak, canını kurtarmak istiyorsan yüzüme görünme, uzun bir süre yanımdan uzaklaş. Okuyalım:

"Uzun bir süre yanımdan uzaklaş."

İşte adam yukardaki terbiyeli ve nazik sözlere, böylesine kabaca bir karşılık veriyor, kendisine yöneltilen doğru yola gelme çağrısını bu kadar sert bir küstahlıkla reddediyor. İmanın eğittiği, olgunlaştırdığı kalp ile kâfirliğin kararttığı kalp arasındaki, iman ile küfür arasındaki ilişki hep böyle olmuştur.

Tatlı huylu Hz. İbrahim, bu kabalık karşısında kızmıyor, öfkelenmiyor. Babasına yönelik iyilikseverliğini, yapıcı duygusunu yitirmiyor, terbiyesini bozmuyor. Okuyalım:

قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا ﴿٤٧﴾
وَأَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ وَأَدْعُو رَبِّي عَسَىٰ
أَلَّا أَكُونَ بِدُعَاءِ رَبِّي شَقِيًّا ﴿٤٨﴾

47- İbrahim, babasına dedi ki; "Esenlik dilerim sana. Senin adına Rabbimden af dileyeceğim, hiç kuşkusuz benim Rabbim lütufkârdır."

48- "Sizleri, Allah'ı bir yana bırakarak taptığınız putlarla başbaşa bırakarak bir yana çekiliyor ve Allah'a yalvarıyorum. Umuyorum ki, Rabbime yalvarırsam kötü olmaktan kurtulurum."

Benden yana esenlik ve güven sana. Seninle tartışacak, sana kaba söz söyleyecek, tehditlerine ve korkutmalarına karşılık verecek değilim. Tersine senin için yüceAllah'a dua edeceğim. Seni affetmesini; sapıklığı sürdürmenin, şeytana çömezlik etmenin gerektirdiği cezadan seni muaf tutmasını, sana merhamet etmesini, doğru yolu bulmanı nasip etmesini dileyeceğim. Yüce Allah bana karşı hep lütufkâr davranarak O'na yaptığımız duaları her zaman kabul etmiştir?

Madem ki, yakınında oluşumdan, seni mü'min olmaya çağırmamdan rahatsız oluyorsun, senden ve soydaşlarından ayrılacağım, başımı alıp uzaklara gideceğim. Sizleri, yüce Allah'ı bir yana bırakıp taptığınız putlar ile başbaşa bırakacağım. Sizden uzak bir yerde tek başıma Rabbime kulluk edeceğim. Umuyorum

ki, O benim dualarımı reddetmeyerek kötü duruma düşmeme meydan vermez.

Görüldüğü gibi Hz. İbrahim'in tek dileği, yüce Allah'ın kendisini kötülüğe kapılmaktan korumasıdır. O'nun terbiyesi, bilinçli çekingenliği bunu gerektiriyor. O kendini üstün görmüyor ve bu alçak gönüllülük duygusu içinde kötülüğe kapılmaktan korunmanın ötesinde bir şey dilemeye dili varmıyor.

Böylece Hz. İbrahim, babasından ve soydaşlarından ayrılıyor. Onları taptıkları putlarla başbaşa bırakarak ailesini ve yurdunu terkediyor. Fakat yüce Allah, onu yalnız bırakmıyor. Tersine onu hayırlı evlatlarla ve yolunu izleyecek bir soy zinciri ile ödüllendiriyor. Okuyoruz:

فَلَمَّا اعْتَزَلَهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ
مِن دُونِ اللَّهِ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا ﴿٤٩﴾
وَوَهَبْنَا لَهُم مِّن رَّحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا ﴿٥٠﴾

49- İbrahim, onları taptıkları putlarla başbaşa bırakarak yanlarından ayrılınca kendisine İshak'ı ve Yakub'u bağışladık ve bunların her ikisini de peygamber yaptık.

50- Onlara rahmetimizden pay verdik. Her dilde saygı ile anılmalarını sağladık.

Hz. İshak, Hz. İbrahim'in oğludur. Eşi Sare'den doğmuştur. Sare'nin bundan önce çocuğu olmuyordu. Hz. Yakup ise Hz. İshak'ın oğludur. Fakat Hz. İbrahim'in oğlu gibi sayılır. Çünkü dedesinin sağlığında dünyaya gelmiş, onun evinde ve eli altında yetiştiği için doğrudan doğruya dedesinin oğluymuş gibi kabul edilir. Hz. Yakup bu ocakta büyürken gerekli din eğitimini görmüş ve bu bilgisini sonradan evlatlarına aktarmıştır. O da babası Hz. İshak gibi bir peygamberdi.

Okuduğumuz ayetlerin ikincisinde **"Onlara (yani İbrahim'e, İshak'a, Yakub'a ve soylarına) rahmetimizden pay verdik"**buyuruluyor. Burada Hz. İbrahim'e ve soyundan gelenlere yönelik bağışların "rahmet" deyimi ile ifadesinin gerekçesi şudur: Her şeyden önce rahmet, bu surenin havasına egemen olan en belirgin motiftir. Sonra bu bağışlar, inancı uğruna ailesini ve yurdunu terkeden Hz. İbrahim'in gönlünde ve çevresinde doğan boşluğu dolduran, onu yalnızlıktan ve gariplikten kurtaran ilahi armağanlar olarak sunuluyor. Devam ediyoruz:

"Her dilde saygı ile anılmalarını sağladık."

Adları geçen bu peygamberler ciddi, güvenilir dava adamları idi. Soydaşları ve milletleri arasında sözlerinin ağırlığı vardı. Direktiflerine uyuluyor, telkinleri saygı ile karşılanıyordu.

Ayetlerin akışı, Hz. İbrahim'in soyunu gündemde tutmaya devâm ediyor. Önce bu soyun Hz. İshak kolunu ele alarak Hz. Musa ile Harun'un hikâyesini anlatıyor.

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَىٰ إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا ﴿٥١﴾

وَنَادَيْنَاهُ مِن جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا ﴿٥٢﴾ وَوَهَبْنَا لَهُ
مِن رَّحْمَتِنَا أَخَاهُ هَارُونَ نَبِيًّا ﴿٥٣﴾

51- Bu kitapta Musa hakkında anlattıklarımızı da hatırla. O tarafımızdan seçilerek gönderilmiş bir peygamberdi.

52- Ona Tur'un sağ yanından seslendik ve kendisi ile özel olarak konuşmak için onu yakınımıza getirdik.

53- Rahmetimizin bir sonucu olarak ona kardeşi Harun'u peygamber olarak armağan ettik.

Burada Hz. Musa "seçilmiş" bir önder olarak bize tanıtılıyor. Yüce Allah, onu kendisi için seçmiş ve çağrısını seslendirmek üzere görevlendirmiştir. O hem "Resul" hem de "Nebi" idi. "Resul" kendisine orijinal bir çağrı mesajı sunulmuş ve bu çağrıyı insanlara iletmekle görevlendirilmiş seçkin bir peygamberdir. "Nebi" ise insanlara orijinal bir mesaj duyurmakla görevlendirilmiş değildir. O, yüce Allah'dan aldığı bir inanç sisteminin taşıyıcısıdır. İsrailoğulları arasında Hz. Musa'nın çağrısını sürdürmekle ve ona yüce Allah tarafından gönderilen Tevrat'ı hayata aktarmakla görevlendirilmiş birçok "Nebi"ler vardı. Nitekim yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Gerek İslâma bağlı peygamberler ve gerekse Allah'a bağlı bilginler ve din adamları Allah'ın bu kitabının görevli koruyucuları ve doğruluğunun şahitleri sıfatı ile yahudiler arasında buna göre hükmetmişlerdir." (11)

Yine bu ayetlerde Hz. Musa'ya önemli üstünlükler bağışlandığı belirtiliyor. O'na Tur'un sağ yanından (doğallıkla o sıradaki pozisyonuna göre sağına düşen taraftan) seslenilmiş ve konuşma mesafesine kadar Allah'a yaklaştırılmıştır. Bu yakın mesafeden yapılan konuşma yüce Allah'a yakarma biçiminde olmuştu. Biz bu konuşmanın nasıl gerçekleştiğini ve Hz. Musa'nın onu nasıl anlayabildiğini bilmiyoruz. Acaba bu konuşma kulakların işitebileceği seslerden mi oluşmuştu, yoksa insan yapısının bütünü ile algılayamadığı dolaysız bir mesaj mıydı? Eğer öyle idi ise yüce Allah, Hz. Musa'nın insana özgü yapısını O'nun ezeli sözünü algılamaya nasıl yetenekli hale getirdi? Bunların hiçbirini bilmiyoruz. Fakat bu konuşma olayının gerçekleştiğine inanıyoruz. Yüce Allah'ın kullarından biri O'nunla iletişim kurabilir. Bu iletişim sırasında ne kul, kulluk niteliğinden soyutlanır ve nede yüce Allah'ın yüce sözü, yüceliğini kaybeder. Böyle bir iletişimi gerçekleştirmek Allah için basit bir iştir. Üstelik daha önce insan "insan" olma niteliğini, Allah'ın ruhundan yapısına üflenen bir soluk sayesinde kazanmıştı.

Bilindiği gibi Hz. Harun, Hz. Musa'ya yardımcı ve destekçi olarak verilmişti. Bunu Hz. Musa yüce Allah'dan istemişti. Okuduğumuz ayetlerde bu armağan, Hz. Musa'ya yönelik bir rahmet olarak anılıyor. Başka bir ayette Hz. Musa'nın bu isteği bize şöyle aktarılır:

"Kardeşim Harun'un konuşma yeteneği benimkinden üstündür. Onu

11) Maide Suresi 44

benimle birlikte görevlendir ki, beni desteklesin, omuzlasın. Çünkü onların beni yalanlayacaklarından korkuyorum. [12]

Zaten "rahmet" bu surenin tümünün havasına egemen olan bir motiftir.

Ayetlerin devamında Hz. İbrahim'in soyunun başka bir kolu ele alınarak Araplar'ın atası Hz. İsmail gündeme getiriliyor. Okuyoruz:

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا ﴿٥٤﴾
وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِندَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا ﴿٥٥﴾

54- Bu Kitapta İsmail hakkında anlattıklarımızı da hatırla. O sözünün eri idi ve tarafımızdan gönderilmiş bir peygamberdi.

55- O yakınlarına namaz kılmayı ve zekât vermeyi emrederdi. O Rabbinin hoşnutluğunu kazanmış bir kişi idi.

Burada Hz. İsmail sözün eri olmakla, sözünü tutmakla övülüyor. Sözünde durmak tüm peygamberlerin, hatta bütün iyi kulların ortak niteliğidir. Fakat anlaşılan bu nitelik Hz. İsmail'de son derece belirgindi. Bu yüzden özellikle vurgulanması, dikkatlere sunulması uygun görülmüştür.

Hz. İsmail, orijinal mesaj sahibi bir "Resul" idi. Bu yüzden ilk Araplar arasında hakka çağrı görevi yürütmüş olmalıdır. Zaten Arapların atası idi. Peygamberimizin peygamber olmasına yakın yıllarda tek Allah inancına bağlı, tek-tük bazı araplara rastlanıyordu. Bu kimselerin Hz. İsmail'in bağlılarının uzantıları olmaları kuvvetle muhtemeldir. Ayetlerde Hz. İsmail'e gelen inanç sisteminin temel ibadetlerinin namaz ve zekât olduğu anlatılıyor ve Hz. İsmail'in yakınlarına bu ibadetleri yapmalarını emrettiği belirtiliyor. Sonra da O'nun Allah'ın hoşnutluğunu kazanmış birkişi olduğu dile getiriliyor. "Hoşnutluk" bu surenin havasına egemen olan belirgin motiflerden biridir. Bu motif, "merhamet" motifinin bir benzeri, aralarında anlam yakınlığı vardır.

Ayetlerin devamında son olarak Hz. İdris'in hikâyesine değiniliyor. Okuyoruz:

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِدْرِيسَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا ﴿٥٦﴾ وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا ﴿٥٧﴾

56- Bu Kitapta İdris hakkında anlattıklarımızı da hatırla. O son derece doğru sözlü ve dürüst bir peygamberdi.

57- Onu yüce bir konuma çıkarmıştık.

Biz Hz. İdris'in hangi dönemde yaşadığını tam olarak bilemiyoruz. Fakat Hz. İbrahim'den daha önce yaşamış olması kuvvetle muhtemeldir. O İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerden değildi. Bu yüzden yahudi kaynaklarında adına rastlanmaz.

Okuduğumuz ayetlerde Hz. İdris son derece doğru sözlü ve dürüst bir peygamber olarak övülüyor, Allah tarafından yüce bir konuma yükseltildiği belirtiliyor. Yani kendisine yaşadığı toplumda rastlanmayan bir konum bağışlanmış,

12) Kasas Suresi 34

adı saygı ile anılır olmuştur.

Bu konuda bir görüş var. Bu görüşü şimdi kısaca tanıtacağız. Yoksa onu ne onaylıyoruz ne de reddediyoruz. Eski Mısır kültürünü araştıran tarihçilere göre İdris, eski Mısır dilindeki "Özeris" kelimesinin, Yahya, "Yuhanna"nın ve "el-Yesa" "el-yuşa"nın Arapçalaşmış biçimleridir. Bu araştırmalara göre "Özeris, hakkında birçok masallar uydurulmuş bir mitoloji kahramanıdır. Eski Mısırlılar'a göre o göğe çıkmış ve orada muhteşem bir tahta kurulmuştur. Bu inanışlara göre öldükten sonra davranışları tartıya vurularak iyilikleri kötülüklerinden daha ağır gelenler ilahları saydıkları Özeris'e kavuşurlar. Özeris göğe yükselmeden önce kendisine inananlara çeşitli bilgiler öğretmişti.

Herneyse biz Kur'an'ın Hz. İdris'e ilişkin verdiği bilgi ile yetiniyor ve onun İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerden daha önce görev yaptığını güçlü ihtimal olarak kabul ediyoruz.

Şimdi okuyacağımız ayetler, hikâyeleri anlatılan peygamberleri, hızlandırılmış bir tarihi film şeridi gibi gözlerimizin önünden geçiriyor. Amaç her türlü kötülükten arınmış ve başını peygamberlerin çektiği bu seçkin mü'minler kafilesi ile sonradan onların yerini alan Arap ve yahudi putperestler arasında karşılaştırma yapmaktır. Bu karşılaştırma bu örnek eski kuşaklar ile onların yerine geçen yeni kuşaklar arasındaki farkın çarpıcı, mesafenin geniş ve uçurumun derin olduğunu ortaya koyuyor. Okuyoruz:

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ مِنْ ذُرِّيَّةِ آدَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ
وَمِنْ ذُرِّيَّةِ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْرَائِيلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا ۚ إِذَا تُتْلَىٰ
عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَٰنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا ﴿٥٨﴾ فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ
أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا ﴿٥٩﴾

58- Bunlar nimete erdirdiği kimselerdir.Bunların kimi Adem soyundan, kimi Nuh ile birlikte gemiye bindirdiklerimizin soyundan, kimi de İbrahim ile İsrail'in soyundan gelen peygamberler ile doğru yola iletiğimiz seçkin mü'minlerdir. Bunlar rahmeti bol Allah'ın ayetleri kendilerine okunduğunda ağlayarak secdeye kapanırlardı.

59- Bunların yerine namazı umursamayan ve ihtiraslarına tutsak olmuş kuşaklar geçti. Bu kuşaklar sapıklıklarının cezasına çarpılacaklardır.

Peygamberler tarihine ilişkin bu hızlı film şeridinde sadece tarihe yön vermiş belirgin halkalara değinilmekle yetinilmiştir. "Adem soyu"ndan, "Nuh ile birlikte gemiye binenler"den, "İbrahim ile İsrail'in soyu"ndan sözedilmiştir.

Hz. Adem bu kafilenin tümünü kapsar. Hz. Nuh, Hz. Adem'den sonrasını kapsar. Hz. İbrahim, kendisi ile başlayan iki peygamber kolunu kapsar. Hz. Yakup, İsrailoğullarına gönderilen peygamberler zincirini kapsar. Araplar'ın atası olan Hz. İsmail, aynı zamanda bir Arap olan ve peygamberler zincirinin son

halkasını oluşturan bizim Peygamberimize kadarki zincirin ilk halkasını oluşturur.

Bu kafilenin başını çekenler peygamberlerdir. Onların yanında peygamberlerin sonraki kuşaklara sarkmış iyi davranışlı "seçilmiş" soydaşları vardır. Bu kafilenin belirgin niteliği şudur:

"Bunlar rahmeti bol olan Allah'ın ayetleri kendilerine okunduğunda ağlayarak secdeye kapanırlardı."

Yani onlar her türlü kötülükten titizlikle sakınan, yüce Allah'a son derece duyarlıkla bağlı kimselerdi. Yanlarında yüce Allah'ın ayetleri okunduğunda vicdanları ürperirdi. Duygularını dalgalandıran inanç coşkunluğunu anlatacak sözler bulmamız mümkün değildir. Gözlerinden sel gibi yaşlar akar ve "ağlaya ağlaya secdeye kapanırlar."

İşte bunlar, bu gözlerinden seller gibi yaş akıtanlar, yüce Allah'ın adı anılınca kalpleri ürperenler, her türlü kötülükten titizlikle uzak duran, duyarlı Allah bağlıları var ya? Onların arkasından yerlerine, yüce Allah'dan uzak kuşaklar gelmiştir. Bunlar **"namazı umursamayan ve ihtiraslarının tutsağı olmuş"** yığınlardır. Yani namazı bırakmışlar, onu inkâr etmişler ve ihtirasların akıntılarına kapılmışlardır. Bunlar ile onlar arasındaki fark ne kadar büyük ve aradaki benzemezlik ne kadar çarpıcıdır!

Bundan dolayı okuduğumuz ayetin son cümlesi, doğru yolu titizlikle izleyen atalarından ayrılmış bu yığınları sapıtmakla ve yokoluşla tehdit ediyor. Okuyoruz:

"Bu kuşaklar sapıklıklarının cezasına çarpılacaklardır."

Bu ceza,doğru yolu şaşırmanın, sapıtmanın sonucu olan kaybolmak ve helâk olmaktır.

Fakat arkadan gelen ayetlerde tövbe kapısı ardına kadar açılıyor. Bu kapıdan esen merhamet, lütuf ve nimet meltemi yüzümüzü okşuyor. Okuyoruz:

إِلَّا مَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ
شَيْئًا ﴿٦٠﴾ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدَ الرَّحْمَٰنُ عِبَادَهُ بِالْغَيْبِ ۚ إِنَّهُ كَانَ
وَعْدُهُ مَأْتِيًّا ﴿٦١﴾ لَّا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا إِلَّا سَلَامًا ۖ وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ
فِيهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا ﴿٦٢﴾ تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَن كَانَ تَقِيًّا ﴿٦٣﴾

60- Yalnız tövbe ederek iman edip iyi ameller işleyenler bu genel hükmün kapsamı dışındadırlar. Onlar cennete girecekler ve en ufak bir haksızlığa uğratılmayacaklardır.

61- Rahmeti bol Allah'ın kullarına, somut olarak göstermeden vadettiği Adn cennetlerine gireceklerdir. Allah'ın vaadi kesinlikle gerçekleşecektir.

62- Onlar orada boş sözler değil, sadece esenlik dilekleri işitirler.

Orada sabah-akşam yemekleri de hazırdır.

63- İşte kötülüklerden kaçınan kullarımızın mirasçısı olacakları için de sürekli kalacakları cennet budur.

İnsanın imanını tazeleyen, iyi amellerin başlangıç adımını oluşturan, böylece yapıcı anlamını pratiğe yansıtan, kararlı tövbe sahibini bu acı sondan korur. Böyle bir tövbe edenler ağır cezalardan kurtulurlar. Bunun yerine en ufak bir haksızlığa uğratılmaksızın cennete girerler. Orada sürekli kalmak üzere cennete girerler. O cennet ki, rahmeti bol olan Allah, onu kullarına vadetmişti ve mü'minler de daha orayı görmeden bu vaade inandılar. Yüce Allah'ın vaadi mutlaka gerçekleşir, havada kalmaz.

Daha sonra cennete ve cennetliklere ilişkin, somut bir tablo ile gözgöze geliyoruz. Okuyalım:

"Onlar orada boş sözler değil, esenlik dilekleri işitirler. "

Cennette ne gevezelik ne sürtüşme ve ne de tartışma vardır. Orada yalnız bir tek ses işitilir. Oranın "hoşnutluk" saçan havasına uygun düşen bu ses esenlik dileklerinin havayı çınlatan sesidir. Orada yemek-içmek garanti altındadır. Cennetliklerin bu ihtiyaçların peşinden koşmaları, çaba harcamaları gerekmez. Orada hiç kimse "acaba yemeğim aksar mı?", "acaba yiyecek stoklarımız biter mi?" diye endişeye ve korkuya kapılmaz. Okuyoruz:

"Orada sabah-akşam, yemekleri de hazırdır."

Oradaki bolluk, güven ve hoşnutluk havasına, endişe ve peşinden koşma girişimi uygun düşmez. Devam edelim:

"İşte kötülüklerden kaçınan kullarımızın mirasçısı olacakları, içinde sürekli kalacakları cennet budur."

Oraya mirasçı olmak isteyenlerin izleyecekleri yol bellidir. Tövbe, iman etmeye yararı yoktur. Sebebine gelince yukarda sözünü ettiğimiz kötülükten arınmış peygamberler ile yüce Alah'ın doğru yola ilettiği seçkin kimseler, arkalarınmış peygamberler ile yüce Allah'ın doğru yola ilettiği seçkin kimseler,arkalarında soylarından gelen mirasçılar bırakmışlardır. Fakat bu mirasçılar "namazı savsakladıkları ve ihtiraslarının tutsağı oldukları" için bu mirasçılıklarının hiçbir yararını göremeyerek "ilerde suçlarının cezasına çarpılmak"tan kurtulamamışlardır.

Peygamber hikâyelerinden oluşan bu bölüm yüce Allah'ın kayıtsız-şartsız Rabblığını ilan ederek insanları kulluğu sırf O'na yöneltmeye ve bu kulluğun yükümlülüklerine katlanmaya çağırarak, O'nun eşi ve benzeri olmadığını vurgulayarak noktalanıyor.

وَمَا نَتَنَزَّلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ ۖ لَهُ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا
وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذَٰلِكَ ۚ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا ﴿٦٤﴾
رَّبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ ۚ هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا ﴿٦٥﴾

64- Cebrail, Muhammed'e dedi ki; "Biz ancak Rabbinin izni ile yere ineriz. Geleceğimiz, geçmişimiz ve bu ikisi arasındaki tüm olaylar O'nun tasarrufu altındadır. Senin Rabbin hiçbir şeyi unutmaz.

65- O göklerin, yerin ve bu ikisi arasındaki tüm varlıkların Rabbidir. O halde sırf O'na kulluk ediniz ve bu kulluğun omuzlarına bindirdiği tüm yükümlülüklere katlanınız. O'nun bir benzerini tanıyor musun?

İlk ayette bize aktarılan Cebrail'in "Biz ancak Rabbinin izni ile yere ineriz" sözüne ilişkin elimizde çeşitli rivayetler vardır. Bu söz, yüce Allah'ın buyruğu üzerine vahiysiz geçen bir dönemin bitiminde Peygamberimize söylenmişti. Bu dönem boyunca Cebrail, Peygamberimize gelmemiş, mesaj indirmemişti. Bu yüzden Peygamberimiz yalnızlık duygusuna kapılmış, sevgilisi ile iletişim kurmayı özlemişti. İşte bu ara dönemin sonunda yüce Allah, Cebrail'i "Biz ancak Rabbinin izni ile yere ineriz" demekle görevlendirmişti. Cebrail, kısaca "Bizim her işimiz O'nun elindedir" demek istemişti. Ayeti okumaya devam edelim:

"Geleceğimiz, geçmişimiz ve bu ikisi arasındaki tüm olaylar O'nun tasarrufu altındadır."

O hiç bir şeyi unutmaz. Yalnız sadece O'nun hikmeti gerektirince vahiy iner. Okuyoruz:

"Senin Rabbin hiçbir şeyi unutmaz."

Bu açıklamanın arkasından yüce Allah'a kulluk etmenin getireceği yükümlülüklere katlanmak gerektiğini, bunun yanısıra Rabb olarak sırf O'nun tanınmasını, başkasını ilahlaştırmaktan kaçınılmasını vurgulamak uygun görülmüştür. Okuyoruz:

"O göklerin, yerin ve bu ikisi arasındaki tüm varlıkların Rabbidir."

O halde şu koca evrende O'nun dışında bir hakim ve O'nun bir başka ortağı yoktur.Devam edelim:

"O halde sırf O'na kulluk et ve bu kulluğun omuzlarına bindirdiği tüm yükümlülüklere katlan."

Evet, sırf O'na kulluk et ve kulluğun getirdiği yükümlülüklere sabırla katlan. Bu yükümlülükler, insanı yüce Allah'ın katında,yüce bir doruğa yükselten, bu yüce dorukta sürekli kalmayı sağlayan zorluklardır. O'na kulluk sun, kendini bu amaca ada, tüm gücünü bu yüce doruktaki buluşma ve feyiz alma için seferber et. Bu anlamdaki ibadetin sıkıntıları vardır. Bu sıkıntılar kendini bu işe vermenin, bu amaç üzerinde yoğunlaşmanın, bundan alıkoyacak her uğraştan, her fısıltıdan, her yan etkiden sıyrılmanın sıkıntılarıdır. Fakat bu çabada sadece tadanların bilebilecekleri bir haz vardır. Fakat o sıkıntılara katlanmadan, kendini o amaca vermeden, o amaç üzerinde yoğunlaşmadan, bu uğurda canı dişe takmadan o hazza erilemez. Bu haz, varlığını ona adayanlar dışında hiç kimseye sırrını açmaz, hiç kimseye büyüleyici kokusunu koklatmaz. Bunun için insanın duygularının gözeneklerini ve kalbini tümü ile ona açması gerekir.

Evet **"O halde sırf O'na kulluk et ve bu kulluğun omuzlarına bindirdiği tüm yükümlülüklere katlan."** İslâmda "ibadet" demek, sadece belirli görevleri

yapmak demek değildir; her faaliyet, her hareket, her duygu, her niyet ve her yöneliş "ibadet" kavramının kapsamına girer. Bütün bu konularda, tüm bu faaliyet dallarında insanın sadece yüce Allah'a yönelmesi, başka hiçbir varlığı gözönünde tutmaması sıkıntılı bir çabayı gerektirir. Sabırlı olmayı, direnmeyi gerektirir. Bu direnme sonucunda kalbi, yeryüzüne ilişkin tüm faaliyetlerden uzaklaştırarak göğe yöneltmek gerekir. Tüm duyguları yeryüzü tortularından, ihtiyaçların boyunduruklarından, nefsin tutkularından ve hayatın cazibelerinden arındırmak gerekir.

İslâma göre ibadet eksiksiz bir hayat biçimidir. İnsan bu hayat biçimi uyarınca yaşar. Hayatının küçük-büyük her türlü olayında Allah'a ibadet etme bilinci taşır. Her türlü faaliyetinde ibadetin bu temiz ve aydınlık saçan doruğuna tırmanır. Bu hayat biçimide sabretmeyi, çaba harcamayı ve sıkıntıya katlanmayı gerektirir.

Evet "O halde sırf O'na kulluk et ve bu kulluğun omuzlarına bindirdiği tüm yükümlülüklere katlan", çünkü O, şu evrende kendisine kulluk sunulan tek ilahtır; fıtratların ve kalplerin doğal bir dürtü ile yöneldikleri tek mercidir.

"O'nun bir benzerini tanıyor musun?"

O'nun bir başka eşini tanıyormusun? Haşa! Allah'ın eşi ve benzeri yoktur.

Bu surenin geçen bölümünde bize şunlar anlatıldı: "Hz. Zekeriyya ile Yahya'nın doğuşu", "Meryem ile Hz. İsa'nın doğuşu", "Hz. İbrahim ile onun babasından ayrılışı." Bu peygamberlerin arkasından gelen doğruyol izleyicileri ile sapanlar, son olarak bu hikâyelere ilişkin bir genel değerlendirme bölümü okuduk. Bu değerlendirme bölümünde tek Allah'ın Rabblığı açıklanmıştı. O tek Allah'ın ortaksız biçimde ibadet etmeye lâyık olduğu vurgulanmıştı. Bu sonuç, sözü edilen hikâyelerin olaylarında, somut tablolarında ve yorumlarında ön plân çıkan son derece önemli bir gerçektir.

Surenin bu son bölümünün gündemini, müşriklik inancı ile yeniden diriliş olgusunu inkâr etme saplantısına ilişkin tartışma oluşturur. Bunun yanısıra çeşitli insan gruplarının akibetlerine ilişkin kıyamet sahneleri sunulur. Bu sahneler son derece canlı, hareketli ve heyecanlı sahnelerdir. Bu sahnelerde gökleri, yeri, insanları, cinnleri, mü'minleri ve kâfirleri ile tüm evren gözlerimizin önüne serilir.

Bu sahnelerde sık sık dünyadan ahirete geçilir. Bu ani geçişler sırasında dünya ile ahiretin birbirine bağlı olduğunu, aralarında kopukluk olmadığını fark ederiz. Sebepler buraya, bu yeryüzüne bağlı olarak sunulur, arkasından bu sebeplerin sonuçları orada, ahiret sahnesinde karşımıza getiriliyor. Sahnenin iki tablosu arasında sadece birkaç ayetlik ya da birkaç kelimelik mesafe olduğunu görürüz. Bunu görünce bu iki alemin bitişik, bütünleşmiş ve birbirini tamamlar nitelikte olduklarını anlarız.

وَيَقُولُ الْإِنسَانُ أَإِذَا مَا مِتُّ لَسَوْفَ

أُخْرَجُ حَيًّا ﴿٦٦﴾ أَوَلَا يَذْكُرُ الْإِنسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِن قَبْلُ
وَلَمْ يَكُ شَيْئًا ﴿٦٧﴾ فَوَرَبِّكَ لَنَحْشُرَنَّهُمْ وَالشَّيَاطِينَ ثُمَّ
لَنُحْضِرَنَّهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ جِثِيًّا ﴿٦٨﴾ ثُمَّ لَنَنزِعَنَّ مِن كُلِّ شِيعَةٍ
أَيُّهُمْ أَشَدُّ عَلَى الرَّحْمَٰنِ عِتِيًّا ﴿٦٩﴾ ثُمَّ لَنَحْنُ أَعْلَمُ بِالَّذِينَ هُمْ أَوْلَىٰ بِهَا
صِلِيًّا ﴿٧٠﴾ وَإِن مِّنكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا
﴿٧١﴾ ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوا وَّنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا ﴿٧٢﴾

66- İnsan "Ben öldükten sonra mı yeniden diriltileceğim?" der.

67- İnsan, vaktiyle hiçbir şey değilken, kendisini yoktan varettiğimizi düşünmüyor mu?

68- Rabb'inin yüceliği hakkı için, onları peşlerinden gittikleri şeytanları ile birlikte biraraya getireceğiz, sonra da dizüstü çöktürerek cehennemin çevresinde toplayacağız.

69- Sonra her grubun,rahmeti bol olan Allah'a başkaldıran en azılı elebaşlarını ayıracağız.

70- Sonra biz onların hangilerinin öncelikle cehenneme girmeleri gerektiğini, kuşkusuz, herkesten iyi biliriz.

71- Aranızda cehenneme uğramayacak hiç kimse kalmayacaktır. Bu Rabbinin kesinleşmiş bir hükmüdür.

72- Sonra sakınanları kurtararak zalimleri, dizüstü çökmüş durumda orada bırakırız.

Sahnenin perdesi "insan"ın yeniden diriliş konusunda söylediği sözlerle açılıyor. Çünkü bu sözler, değişik yüzyıllarda yaşayan çeşitli insan grupları tarafından söylenmiş sözlerdir. Bu yüzden bu sözler, "insanoğlu"nun her kuşakta tekrarlanan kuşkusunu ve itirazını özetler gibidir. Tekrar okuyalım:

"İnsan 'Ben öldükten sonra mı yeniden diriltileceğim' der."

Bu itiraz, insanın ilk yaratılışından habersiz oluşundan kaynaklanır. İlk yaratılışından önce nerede idi? Nasıl bir şeydi? O hiçbir şey değilken sonra varolmuştu. Eğer insan düşünse yeniden dirilmek, ilk kez yaratılmaktan daha akla yakın,daha akla sığar bir olaydır. Okuyoruz:

"İnsan vaktiyle hiçbir şey değilken kendisini yoktan varettiğimizi düşünmüyor mu?"

İnsan aklının bu tuhaf yaklaşımı vurgulandıktan ve kınandıktan sonra bu kınamayı tehdit içerikli bir yemin izliyor. Yüce Allah, yüce varlığı adına yemin ediyor ki, bu en büyük, en çarpıcı yemindir. Yeminin arkası şöyle geliyor: İnsanlar yeniden diriltildikten sonra büyük bir toplantıda biraraya getirileceklerdir. Bu konudaki hüküm kesinleşmiştir. Okuyalım:

"Rabbinin yüceliği hakkı için onları peşlerinden gittikleri şeytanları ile

birlikte biraraya getireceğiz."

Hem sadece onları değil, şeytanlarını da kendileriyle birlikte biraraya getireceğiz. İnkârcılıkta onlara elebaşılık yapanlar şeytanlardır. Onlar ile şeytanları arasında önder-çömez, ve güden-güdülen ilişkisi vardır. Bunun arkasından onlara ilişkin somut bir tablo gözlerimizin önünde canlandırılıyor. Bu küçük düşürücü perişanlık tablosunda inkârcıların dizüstü çökmüş durumda cehennemin çevresinde toplandıklarını görüyoruz. Okuyalım

"Sonra da onları dizüstü çöktürerek cehennemin çevresinde toplayacağız."

Bu son derece korkunç, tüyler ürpertici bir tablodur. İnkârcıların oluşturduğu bu sayıya vurulmaz, hesaba gelmez yığınlar cehennemin karşısında toplanmışlar dizüstü çökmüş durumda etrafında halkalanmışlardır. Cehennemin korkunç alevlerini gözleri ile görüyorlar, onun kavurucu sıcakları vücudlarını yalıyor. Her an yakalanıp içine atılma beklentisi ile titriyorlar. Aşağılanma ve korku içinde dizleri üzerinde çırpınıyorlar.

Özellikle kendini beğenmiş zorbalar için son derece aşağılayıcılık yansıtan bu sahneyi bir başka sahne izliyor. Bu sahnede en azılı ve en zorba kâfirlerin kalabalıktan ayıklanıp başka bir yere götürülmek üzere tutuklandıklarını görüyoruz. Okuyalım:

"Sonra her grubun rahmeti bol olan Allah'a başkaldıran en azılı elebaşlarını ayıracağız."

Ayetteki "ayıracağız" fiili, şeddeli (çift sesli) olarak kullanılmıştır. Amaç seslerinin titreşimi ile çağrışımı ile sözü edilen "ayırma" eyleminin sert olan biçimini canlandırmaktır. Bu ayırmayı cehenneme atma tablosu izliyor ki, bu hareketi okuyucunun hayal gücü tamamlıyor.

Kuşku yok ki, bu günahkârlar kalabalığı içinde kimlerin daha önce cehenneme atılmaları gerektiğini bilir. Bu yüzden aslında sayıya gelmeyecek kadar kalabalık olmalarına rağmen yüce Allah'ın tek tek sayıya vurmuş olduğu yığınlardan hiç kimse rastgele cehenneme atılmaz. Okuyoruz:

"Sonra biz onların hangilerinin öncelikle cehenneme girmeleri gerektiğini, kuşkusuz, herkesten iyi biliriz."

Bunlar cehenneme atılacakların öncüleri olmak üzere seçilmektedirler.

Bu korkunç gösteri, mü'minler tarafından da izlenir. Okuyalım:

"Aranızda cehenneme uğramayacak hiç kimse kalmayacaktır. Bu Rabb'inin kesinleşmiş bir hükmüdür."

Mü'minler cehennemin yanına getirilirler, oraya yaklaştırılırlar, yanından geçerler; o sırada onun alevlerinin harlamalarını, yalazlaşmasını ve ağarmasını görürler. Bu zamanda ağır suçluların ayıklanıp içine atılışına da tanık olurlar. Fakat;

"Sakınanları kurtarırız."

Mü'minler, suçlu yığınların yanında uzaklaştırılırlar, son anda paçayı kurtarırlar. Devam ediyoruz:

"Zalimleri dizüstü çökmüş durumda orada bırakırız."

Günahkârların aşağılanarak ve horlanarak dizüstü bekletildikleri, günahlardan sakınanların paçayı kurtararak zalimleri o perişan durumda arkalarında bıraktıkları sahneden bir dünya sahnesine geçiyoruz. Bu sahnede şunlarla gözgöze geliyoruz. Kâfirler, mü'minlere tepeden bakıyorlar, yoksullukları yüzünden onları ayıplıyorlar. Buna karşılık şu geçici dünyadaki varlıkları etkileyici görüntüleri ile ve değerleri ile böbürleniyor, caka satıyorlar. Okuyoruz:

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟
أَىُّ ٱلْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَّقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا ﴿٧٣﴾

73- Açık ayetlerimiz okunduğu zaman kâfirler, mü'minlere "Hangimizin sosyal konumu daha üstün, hangimizin itibarı daha yüksektir" derler.

Bir tarafta sosyetik davetler, muhteşem toplantılar, yozlaşma dönemlerinde seçkinlerin ve şımarıkların geçerli saydıkları çeşitli değerler at oynatıyor. Karşı tarafta mütevazi görünüşlü toplantılar, yoksul sofraları göze çarpıyor. Bu toplantılarda varolan, bol bulunan tek şey "iman." Gerisi hep "yok." Süs yok, gösteriş yok, cazibe yok, ihtişam yok, görkem yok. Bu iki kutup şu yeryüzünde karşı karşıya geliyorlar, yanyana duruyorlar.

Birinci kutup bütün ayartıcı, baştan çıkarıcı silahlarını kuşanarak ortaya çıkıyor. Servetini, güzelliğini, saltanatını, itibarını, gerçekleştirdiği çıkarlarını, cebini şişiren vurgunlarını, eğlencelerini ve lüks yaşantısını ortaya koyuyor. Karşı kutup ise yoksul ve alçakgönüllü görüntüsü ile meydana çıkıyor. Mala ve eğlenceli hayata dudak büker. Mevki ile, saltanatla alay eder. İnsanları tarafına çağırır. Bunu ne gerçekleştirmek istediği bir haz uğruna, ne yoluna koymayı dilediği çıkarları uğruna yapar. Bir egemenliğin yakınlığını kazanmak, bir yetkiliye sırtını sıvazlatmak da değildir amacı. Bu çağrıyı inancı adına seslendirir. Mücadelesi gösterişten yoksun, her türlü çekicilikten arıdır, yüce Allah'dan başka hiç kimsenin beğenisine metelik vermez. Dahası var. Bu inancı insanlara tanıtırken sıkıntı çeker, ter döker, göğüs göğüse çarpışır, hakaretlere uğrar. Bu dünyanın hiçbir varlığı hiçbir değeri bu mücahidlere ödül olaya lâyık değildir. Onların tek ödülü yüce Allah'ın yakınlığını kazanmalarıdır. Asıl ödüllerini, eksiksiz biçimde, son hesaplaşma gününde alacaklardır.

Kureyş kabilesinin şu burnu büyük şeflerine bakınız. Yüce Allah'ın ayetleri kendilerine okununca yoksul mü'minlere dudak bükerek şöyle derler; "Hangimizin sosyal konumu daha üstün, hangimizin itibarı daha yüksektir? Muhammed'e inanmayan kodomanlarınımı, yoksa O'nun etrafında halkalanan yoksulların mı? Söyleyin bakalım bu iki kesimin hangisinin sosyal konumu daha üstün, hangisinin itibarı daha yüksektir? Nadir b. Haryis'in, Amr b. Hışam'ın, Velid b.

Muğire'nın ve kodoman dostlarının mı, yoksa Bilâl'in, Ammar'ın, Habbab'ın ve gariban yoldaşlarının mı? Eğer Muhammed'in, insanları benimsemeye çağırdığı inanç sistemi iyi bir şey olsaydı, onun bağlıları, Kureyş toplumu içinde hiçbir yeri, hiçbir önemi olmayan şu birkaç gariban mı olurdu? İnananlar basık, yoksul ve çıplak bir kulubeden başka toplanacak yer bulamayan zavallılar mı olurdu? Buna karşılık karşıtları sosyetik toplantıların davetlileri ve toplumun parmakla gösterilen yıldızları mı olurdu?

Bu mantık toprağa bağımlıların, her zaman ve her yerde rastlanan yüce ufukları görecek gözü olmayan nasipsizlerin mantığıdır. Bu inanç sisteminin süsten, gösterişten, debdebeden ve diğer baştan çıkarıcı avantajlardan soyutlanmış bir yalınlıkta ortaya çıkması rastgele değildir; bu durum yüce Allah'ın hikmetinin sonucudur. Güdülen amaç şudur: Bu inancın sırf kendisini isteyenler, insanların alkışlarını ellerinin tersi ile bir yana iterek yüce Allah'ın rızasına gözdikenler, insanların karşılarında takla attıkları değerleri ve baştan çıkarıcı avantajları hiçe sayabilenler ona gelsinler. Buna karşılık mevki, çıkar, gösteriş, debdebe, servet, refah ve lüks hayat düşkünleri ondan uzak dursunlar.

Bir sonraki ayette şaşkın, mevkileri ve debdebeleri ile böbürlenen kâfirlerin bu şımarık sözlerine vicdanları titreten bir karşılık veriliyor. Bu karşılık, kalpleri eski sapık kuşakların yokoluşlarına yöneltiyor. Eski sapıkların sahip oldukları parlak mevkilere ve başlarını döndüren ölçüsüz refaha rağmen yokolmaktan kurtulamadıklarına dikkat çekiliyor. Okuyoruz:

وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّن قَرْنٍ هُمْ أَحْسَنُ أَثَاثًا وَرِئْيًا ﴿٧٤﴾

74- Oysa biz eski dönemlerde onlardan daha varlıklı ve daha gösterişli nice kuşakları yokettik.

Evet, o sapıkların dayalı-döşeli köşkleri, lüksleri, tantanaları ve cazip görüntüleri kendilerine bir yarar sağlamadı. Yokolmalarına ilişkin ilahi kararın gerçekleşeceği anda bunların hiçbiri onları yüce Allah'ın cezasından kurtaramadı.

Ama şu "insanoğlu" denen varlık unutkandır. Eğer gerçekleri hatırlasa ve düşünse görünüşün büyüsüne aldanarak gurura kapılmazdı. Eski sapıkların yokedilişlerine ilişkin tarihi olaylar gözünün önüne dikilip kendisini uyarırken, benzer akibete uğramaktan, sakındırırken hiçbir şey olmamış gibi pervasız yaşantısını sürdürmezdi. Kendisinden daha güçlü, daha zengin ve daha kalabalık tayfalı eski yoldaşlarının acı akibetlerinin kendisini de beklediğini gözardı etmezdi.

Sapıkların dikkatlerini geçmişin acı olaylarından ders almaya yöneltmek isteyen bu "ihtar"dan sonraki ayette Peygamberimiz, bu kâfirlere meydan okumaya çağrılıyor. Bu iki grubun hangisi sapık yolda ise yüce Allah'ın sapıklığını arttırmasını dilemesini emrediyor. Nasıl olsa kâfirler ya tehdit edildikleri dünya azabı ile ya da kıyamet gününün dehşeti ile yüzyüze geleceklerdir. Okuyalım:

قُلْ مَن كَانَ فِي الضَّلَالَةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ الرَّحْمَٰنُ مَدًّا ۚ حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ إِمَّا

الْعَذَابَ وَإِمَّا السَّاعَةَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ شَرٌّ مَكَانًا
وَأَضْعَفُ جُنْدًا ﴿٧٥﴾ وَيَزِيدُ اللَّهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى
وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ مَرَدًّا ﴿٧٦﴾

75- Onlara de ki; rahmeti bol olan Allah sapık yolda olanlara ne kadar geniş maddi imkân verirse versin, sonunda tehdit edildikleri somut azab ile ya da kıyamet günü ile yüzyüze geldiklerinde nasıl olsa kimin sosyal konumunun daha düşük ve kimin askeri gücünün daha zayıf olduğunu öğreneceklerdir."

76- Allah doğru yolda olanların sapmazlıklarını pekiştirir. Kalıcı iyi ameller, Rabb'in katında daha iyi ödül kazandırıcı ve daha mutlu akibete erdiricidirler.

Müşrikler, zengindirler diye, lüks içinde yüzüyorlar diye kendilerinin, Peygamberimizin bağlılarından daha doğru yolda sanıyorlar, öyle mi? Öyle olsun bakalım! Peygamber, işi olayların akışına bıraksın da yüce Allah, sapık tarafın sapıklığını ve doğru tarafın doğruya bağlılığını daha da arttırsın. Nasıl olsa yüce Allah'ın tehdidi bir gün gerçekleşecektir. Bu tehdit ya sapıkların, mü'minler eli ile cezalandırılmaları ya da kıyamet gününün "büyük azab"ı şeklinde somutlaşacaktır. O zaman onlar hangi tarafın sosyal konumunun düşük, hangi tarafın askeri gücünün zayıf olduğunu öğreneceklerdir. İşte o gün mü'minlerin sevinç ve övünme günü olacaktır. Okuyalım:

"Kalıcı, iyi ameller Rabbinin katında daha iyi ödül kazandırıcı ve daha mutlu akibete erdiricidir."

Evet, "kalıcı, iyi ameller" yeryüzü tutsaklarını övündüren ve baştan çıkaran bütün kof değerlerden daha üstündür.

Daha sonraki ayetlerde kâfirlerin şımarıklıklarına yeni bir örnek veriliyor, onların kınanan ve tuhaflığı vurgulanan bir başka sözleri aktarılıyor. Okuyalım:

أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِآيَاتِنَا وَقَالَ لَأُوتَيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا ﴿٧٧﴾
أَطَّلَعَ الْغَيْبَ أَمِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَٰنِ عَهْدًا ﴿٧٨﴾ كَلَّا ۚ سَنَكْتُبُ
مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُ مِنَ الْعَذَابِ مَدًّا ﴿٧٩﴾ وَنَرِثُهُ مَا يَقُولُ
وَيَأْتِينَا فَرْدًا ﴿٨٠﴾

77- Ey Muhammed, şu ayetlerimizi inkâr eden ve "Bana kesinlikle mal ve evlat verilecek" diyen adamı gördün mü?

78- Gaybın bilgisi mi önüne açıldı, yoksa rahmeti bol olan Allah'dan kesin söz mü aldı?

79- Hayır, öyle bir şey yok. Onun söylediklerini yazacağız ve uğrayacağı azabı alabildiğine arttıracağız.

80- Sözünü ettiği malı ve evladı bize kalacak da kendisi yalnız başına huzurumuza gelecektir.

Bu ayetlerin iniş sebebine ilişkin elimizde bir belge var. Bu belgeye göre sahabilerden Habbab b. Art şöyle diyor: Ben bir demirci idim. Müşriklerden As b. Vail'de bir alacağım vardı. Kendisinden bu alacağımı istemeye gidince bana "Hayır, Muhammed'i inkâr etmedikçe, vallahi, sana borcumu vermem" dedi. Bende ona "Hayır, vallahi, Muhammed'i inkâr etmem. Sen ölüp de tekrar diriltilince nasıl olsa yine karşılaşacağız" dedim. O da bana "Ben ölüpde tekrar diriltilince gelirsin, benim orada da malım ve evlatlarım olacak, o zaman borcumu öderim" diye cevap verdi. Bunun üzerine yüce Allah, **"Ey Muhammed, şu ayetlerimizi inkâr eden ve 'Bana kesinlikle mal ve evlat verilecek' diyen adamı gördün mü?"** diye başlayan ayetleri indirdi. (13)

As b. Vail'in bu sözü kâfirlerin, yeniden diriliş olgusunu alay konusu ettiklerini, hafife aldıklarını kanıtlayan bir örnektir. Kur'an-ı Kerim **"Gaybın bilgisi mi önüne açıldı?"** diyerek bu müşrikin tutumundaki tuhaflığı vurguluyor, saçma iddiasını kınıyor. Yoksa o, öte tarafta neler olup biteceğini biliyor mu da böyle konuşuyor? Yoksa rahmeti bol olan Allah'dan kesin söz mü aldı da bu sözün gerçekleşeceğine mi güveniyor? Arkasından yüce Allah'ın cevabı geliyor; "Hayır!" Bu kelime olumsuzlama ve yalanlama ifade eder. Hayır, ne gaybın bilgisi önüne açılmıştır ve ne de rahmeti bol olan Allah'dan kesin söz almıştır. O sadece kâfirliğini açığa vuruyor ve alay ediyor.

O halde böylesine koyu bir kâfire verilecek en susturucu karşılık tehdit ve yıldırmadır. Okuyoruz:

"Hayır, yok öyle bir şey. Onun söylediklerini yazacağız ve uğrayacağı azabı alabildiğine arttıracağız."

Onun bu sözlerini defterine yazarak son hesaplaşma günü karşısına çıkaracağız. Bu sözlerinin unutulmasını önleyerek demagoji yapmaya yeltenmesini önleyeceğiz. Bu ifadeler, As b. Vail'e yöneltilen tehdidi somutlaştırma amacı güdüyor. Yoksa son hesaplaşma sırasında demagojiye yeltenmesi sözkonusu bile değildir. Çünkü küçük-büyük hiçbir gerçek yüce Allah'ın bilgisinden kaçmaz. O gün ona alabildiğine uzun süreli, ağır, kesintisiz ve aralıksız bir azaba çarptıracağız. Ayette somut ifadeli tehdidin sürdürüldüğünü görüyoruz. Okuyalım:

"Sözünü ettiği malı ve evladı bize kalacak."

Yani ölünce geride bırakacağı serveti ve evlatları bize kalacaktır. Tıpkı her ölen kimsenin malının mirasçılarına geçişi gibi. Ayetin sonunu okuyoruz:

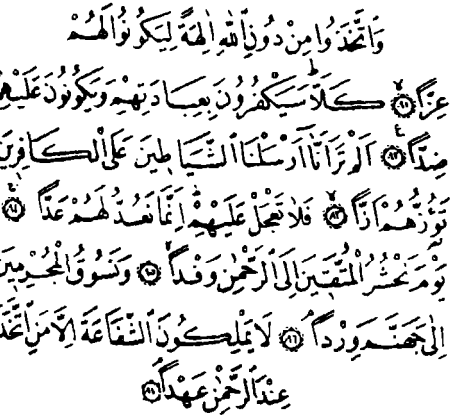
"Kendisi yalnız başına huzurumuza gelecektir."

Yanında ne malı, ne evlatları olacak; ne destekçisi ve dayanağı bulunacak; her türlü güvenceden soyutlanmış, güçsüz, tek başına bırakılmış, dayanaklarından ayrı düşürülmüş olarak karşımıza getirilecektir.

İşte şu Allah'ın ayetlerini inkâr eden adamı görüyor musun? Adam, elinde hiçbir şeyin kalmayacağı, şu dünyada sahip olduğu her şeyden yoksun bırakacağı güne randevu veriyor! Bu tipik bir kâfir örneğidir. Kâfirliğin, kuru iddiacılığın ve gerçekleri alaya almanın somut bir prototipidir.

13) Buhari, Müslim

Daha sonraki ayetler, kâfirliğin ve putperestliğin belirtilerini sergilemeye devam ediyorlar. Okuyalım:

81- Müşrikler, Allah'ı bir yana bırakarak kendilerine destek olsunlar diye çeşitli ilahlar edindiler.

82- Hayır. O düzmece ilahlar, müşriklerin kendilerine yönelik tapınmalarını reddedecekler ve onlara karşı çıkacaklardır.

83- Şeytanları, kâfirlerin üzerine kışkırtıcı olarak saldığımızı görmedin mi?

84- Onların bir an önce yokedilmelerini isteme. Biz onların yaptıklarını ve alıp verdikleri nefesleri tek tek sayıyoruz.

85- O gün kötülükten sakınanları seçkin konuklara yaraşır bir saygınlıkla, rahmeti bol olan Allah'ın huzurunda biraraya getiririz.

86- Buna karşılık ağır günahkârları, susamış hayvan sürüleri gibi cehenneme süreriz.

87- Allah'ın bu yolda yetki verdiği kimseler dışında hiç kimse bir başkasına aracılık, şefaat edemez.

Yüce Allah'ın ayetlerini inkâr ederek O'nun dışında ilahlar edinen bu sapıklar, taptıkları bu düzmece ilahlardan üstünlük, onur ve zafer bekliyorlar. Bu kâfirler arasında bu amaçla meleklere ve cinlere tapanlar, onların desteği ile güç kazanacaklarını umanlar vardır. Fakat bu beklentileri boşunadır. Çünkü gerek melekler ve gerekse cinnler onların tapınmalarını reddedecekler, kulluk yaklaşımlarını geri çevirecekler ve yüce Allah'ın huzurunda bu iddialarla hiçbir ilgileri olmadığını belirteceklerdir. Okuduğumuz ayetlerden birinin deyimi ile bu ilahlaştırma sapıklığına dönük ilgisizliklerini **"onlara karşı çıkarak"** açığa vuracaklar, yüce Allah'ın huzurunda aleyhlerinde tanıklık edeceklerdir.

Şeytanlar onları kötülük işlesinler diye dürterler, özendirirler. Çünkü elebaşları olan İblisin insanları serbestçe ayartabilmeye yönelik dileğinin kabul edildiği günden beri şeytanlar, onların üzerine salınmıştır, onları yoldan çıkarma çalışaları yapmalarına izin verilmiştir. Fakat ey Muhammed;

"Onların bir an önce yokedilmelerini isteme."

Onlar yüzünden canını sıkma. Çünkü onlara yakın bir zamana kadar mühlet tanınmıştır. Onların her türlü davranışları tarafımızdan hesaba geçirilmekte, sayıya vurulmaktadır. Ayette bu hesaba geçirilme işleminin titizliği somut bir ifade ile tasvir ediliyor. Okuyalım:

"Biz onların neler yaptıklarını teker teker sayıyoruz."

Bu ürkütücü bir tasvirdir. Günahları, davranışları ve alıp verdiği nefesler, yüce Allah tarafından sayılanların vaygele başlarına! Bütün yaptıklarını didik didik inceleyerek çetin bir hesaplaşmaya çekeceği kimselerin vay haline!

Dünyadaki davranışları amirleri tarafından sıkıca izlenenler, hataları duyarlıkla gözlenenler, korku ve ürküntüye kapılırlar, sürekli endişe içinde yaşarlar, hep dikenler üzerinde otururlar.Peki eğer kendilerini izleyen amir, üstün iradeli ve intikam alıcı olan yüce Allah olursa, o zaman duymak durumunda oldukları endişenin derecesini varın, siz düşünün!

Okuduğumuz ayetlerde canlandırılan bir kıyamet sahnesinde bu "hesap tutma sayıya vurma" işleminin sonucu tasvir ediliyor. Mü'minler, rahmeti bol olan yüce Allah'ın huzuruna saygın bir konuk gibi çıkarılırlar. Onurlandırıcı bir ilgi ile karşılanırlar. Okuyoruz:

"O gün kötülükten sakınanları seçkin konuklara yaraşır bir saygınlıkla rahmeti bol olan Allah'ın huzurunda biraraya getiririz."

Buna karşılık ağır suçlular, hayvan sürüleri gibi güdülerek cehenneme yollanırlar. Okuyoruz:

"Buna karşılık ağır günahkârları, susamış hayvan sürüleri gibi cehenneme süreriz."

O gün iyi amel işlemiş olanlardan başka hiç kimse aracılıktan, şefaatten yararlanamaz. İyi amel işleyenlere ise yüce Allah'ın bu yolda verilmiş sözü vardır. Yüce Allah, iman edip iyi ameller işleyenleri hakettiklerinin fazlası ile ödüllendireceğini vaadetmiştir. O, sözünü kesinlikle yerine getirir.

Daha sonraki ayetlerde birkere müşriklerin çirkin sözlerinden birine dikkat çekiliyor. Bu çirkin söz şudur: Müşrik Araplar, meleklerin yüce Allah'ın kızları olduklarını; müşrik yahudiler, Üzeyr'in Allah'ın oğlu olduğunu ve müşrik hıristiyanlar da Hz. İsa'nın Allah'ın oğlu olduğunu ileri sürüyorlar. Bu çirkin iddia karşısında insanlar bir yana, cansız evren bile küplere biniyor, çünkü cansız evrenin özü bu iddiayı reddediyor, vicdanı onu protesto ediyor. Ayetleri okuyalım:

وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَٰنُ وَلَدًا ﴿٨٨﴾ لَقَدْ جِئْتُمْ
شَيْئًا إِدًّا ﴿٨٩﴾ تَكَادُ السَّمَاوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنشَقُّ
الْأَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًّا ﴿٩٠﴾ أَن دَعَوْا لِلرَّحْمَٰنِ وَلَدًا ﴿٩١﴾
وَمَا يَنبَغِي لِلرَّحْمَٰنِ أَن يَتَّخِذَ وَلَدًا ﴿٩٢﴾

88- Bazı kâfirler "Rahmeti bol olan Allah, evlat edindi" dediler.

89- Siz'ler, böyle demekle son derece çirkin bir iddia ileri sürdünüz.

90- Bu iddia karşısında nerede ise gökler paramparça olacak, yer yarılacak ve dağlar gürültü ile göçerek yerle bir olacak.

91- Onlar rahmeti bol olan Allah'a çocuk yakıştırdılar diye.

92- Oysa rahmeti bol olan Allah'a çocuk edinmek yakışmaz.

Bu ayetlerde kullanılan sözcüklerin titreşimleri ve ifadelerin vurgusu adeta öfke, ayaklanma ve tahammülsüzlük saçarak oluşturulmak istenen yaygın protesto havasının frekansını yükseltiyorlar. Cansız evren tüm varlığı ile, bütün parçaları ile başkaldırıyor, çırpınıyor ve sarsılıyor. Çünkü bu tüyler ürpertici iddiayı işitmiş, yüce Allah'ın dokunulmaz kutsallığının çiğnendiğinden haberdar olmuştur. Onuru saldırıya uğrayan, ya da sevdiği, saydığı bir kimsenin şerefi çiğnenen bir insanın bu yüzden öfkeye kapıldığını düşününüz. Bu insanın elinin-kolunun nasıl titrediğini, bütün vücudunun nasıl sarsıldığını düşününüz. İşte bu tüyler ürpertici söz karşısında cansız evrende aynı sert reaksiyonu gösterir.

Bu tüyler ürpertici iddanın yolaçtığı evrensel başkaldırıya gökler, yer ve dağlar da katılırlar. Ayetlerde kullanılan sözcüklerin titreşimleri, bu zelzelenin, bu gümbürtünün sarsıntılarına somutluk kazandırır.

Bu kâfirler **"Allah, evlat edindi"** der demez, bu tüyler ürpertici iddia ağızlarından çıkar çıkmaz, karşılığı olan protesto ve kınama hemen yüzlerine çarpılıyor. Okuyoruz:

"Siz böyle demekle son derece çirkin bir iddia ileri sürdünüz."

İşte o anda çevrelerindeki bütün durgun nesneler zelzeleye tutuluyor, bütün hareketsiz varlıklar sarsılmaya başlıyor. Yaratıcısına bağlı evrenin tümü öfke saçmaya koyuluyor. Bu sözün yapısına ve özüne ters düştüğünü hissediyor. Özünün zembereğinin koptuğunu ve varlığının ekseninin devrildiğini farkediyor. Dayanağı olan ve dengesini sağlayan alt tabanın sarsıldığını görüyor. Okuyoruz:

"Bu iddia karşısında nerede ise gökler paramparça olacak, yer yarılacak ve dağlar gümbürtü ile göçerek yerle bir olacak. Onlar rahmeti bol olan Allah'a çocuk yakıştırdılar diye. Oysa rahmeti bol olan Allah'a çocuk edinmek yakışmaz."

Bu evrensel öfkenin homurtuları arasında şu tüyler ürpertici açıklamanın gürlemesi işitilir.

إِن كُلُّ مَن فِي السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ إِلَّا آتِي الرَّحْمَٰنِ عَبْدًا ﴿٩٣﴾ لَّقَدْ أَحْصَاهُمْ وَعَدَّهُمْ
عَدًّا ﴿٩٤﴾ وَكُلُّهُمْ آتِيهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَرْدًا ﴿٩٥﴾

93- Göktekilerin ve yerdekilerin tümü rahmeti bol olan Allah'ın huzuruna kul olarak geleceklerdir.

94- Allah, onları bir bir sayarak hesaba geçirmiştir.
95-Kıyamet günü hepsi O'nun huzuruna teker teker geleceklerdir.

Bütün göktekiler ve bütün yerdekiler sadece birer "kul"durlar; itaatkâr bir tavırla, boyunlarını eğerek Rabblerinin huzuruna gelirler. Hiç kimsenin O'nun oğlu yada ortağı olması sözkonusu değildir. Herkes O'nun sadece yaratığı ve kuludur. İnsan şu açıklamanın anlamını derinliğine düşününce varlığı tepeden tırnağa zelzeleye tutulur. Okuyalım:

"Allah onları bir bir sayarak hesaba geçirmiştir."

Buna göre bir tekinin bile kaçıp kaybolması ya da unutulması düşünülemez. Devam ediyoruz:

"Kıyamet günü hepsi O'nun huzuruna teker teker geleceklerdir."

Yüce Allah'ın gözü herkesin üzerindedir. Herkes yalnız başına O'nun karşısına çıkar. Yanında ne bir yoldaşı ve ne de varlığından güç alacağı bir destekçisi vardır. İnsan o sahnede toplum ruhundan, "toplumsallık" duygularından bile soyutlanır. O anda insan hesaplaşma gününün yüce hakimi karşısında yapayalnız ve kimsesizdir.

Bu ürkütücü yalnızlığın, tek başına kalmışlığın korkunçluğu ortasında bir de bakıyoruz ki, mü'minler yüce bir sevginin Allah'dan gelen sevginin okşayıcı melteminin serinliğini yüzlerinde ve gönüllerinde hissetmektedirler. Okuyalım:

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَٰنُ وُدًّا ﴿٩٦﴾

96- İman edip iyi ameller işleyenlere gelince Allah, onlara sevgi armağan edecektir.

Burada ifadesini bulan "sevgi"nin havası kalpleri okşayan, ılık bir meltem estiriyor, gönülleri ısıtan bir hoşnutluk yazıyor. Bu yücelikler aleminden kaynaklanarak yeryüzüne ve insanlara saçılan, tüm evreni doldurup taşıran bir sevgidir.

Nitekim sahabilerden Hz. Ebu Hureyre'nin bildirdiğine göre Peygamber efendimiz -salât ve selâm üzerine olsun- şöyle buyuruyor:

-Yüce Allah, bir kulunu sevince Cebrail'i yanına çağırarak kendisine "Ben falancayı seviyorum, onu sen de sev" der. Bunun üzerine Cebrail de o adamı sever. Arkasından göktekilere (meleklere) seslenerek "Allah falancayı seviyor, onu siz de sevin" der. Bunun üzerine göktekiler de o kulu severler. Arkasından o kulun yeryüzünde de benimsenmesi, sempati görmesi sağlanır.

Buna karşılık yüce Allah bir kuldan nefret edince Cebrail'i yanına çağırarak kendisine "Ben falancadan nefret ediyorum, ondan sen de nefret et" der. Bunun üzerine Cebrail o adamdan nefret eder. Arkasından göktekilere (meleklere)seslenerek "Allah falancadan nefret ediyor, ondan siz de nefret edin" der. Bunun üzerine göktekiler de o kuldan nefret ederler. Arkasından yeryüzünde de o kuldan nefret edilmesi, antipati duyulması sağla-

nır." (14)

Kötülükten sakınan mü'minlere yönelik müjde ile yüce Allah'a başkaldıran kâfirlere yönelik uyarı, bu Kur'an'ın iki ana amacını oluşturur. Yüce Allah, Arapların bu Kur'an'ın iki ana amacını oluşturur. Yüce Allah, Araplar'ın bu Kur'an'ı kolay anlamalarını sağlamak ve onu rahat okuyabilsinler diye Peygamberimizin dili ile indirmiştir. Okuyoruz:

فَإِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَتُنذِرَ بِهِ قَوْمًا لُّدًّا ﴿٩٧﴾

97- Ey Muhammed, kötülükten sakınanları müjdeleyesin ve inatçılar güruhunu uyarasın diye biz bu Kur'an'ı ana dilinde indirerek onu kolay anlamanı sağladık.

Bu sure somut bir sahne ile noktalanıyor. Bu sahne kalpleri uzun bir süre dalgalandıracak, vicdanları derinden derine titretecek ve uzunbir süre hayallerden izi silinmeyecek müthiş bir sahnedir. Okuyalım:

وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّن قَرْنٍ هَلْ تُحِسُّ مِنْهُم مِّنْ أَحَدٍ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا ﴿٩٨﴾

98- Biz bu inatçılardan önce nice kuşakları yokettik. Şimdi onların hiçbirini ortalıkta görüyor musun, yada onlardan kaynaklanan en zayıf bir ses kulağına geliyor mu?

Sayın okuyucu, bu sahne seni önceki yıkıcı bir sarsıntı ile yüzyüze getiriyor, arkasından engin bir suskunluğun denizine gömüyor. Sanki seni elinden tutup engin bir vadinin başına dikerek yüzyıllardan beri dönem dönem yokedilmiş eski insan kuşaklarının belli belirsiz kalıntıları ile yüzyüze getiriyor. Bakışlarının sınırlarına eremediği erginlikteki bu vadide hayalin, vaktiyle kımıldayan,hareket eden kalıntılar arasında yüzüyor, bir zamanlar nabzı atan, seğirten canlılar arasında zıplıyor, yine bir zamanlar yaşayan ve umutlar besleyen duygular ve özlemlerle at koşturuyor. Sonra ortalığa birden derin bir sessizlik çöküyor, her şeyin üzerine ölüm abanıyor. Kadavralardan, leşlerden, çürümüş kemiklerden ve kalıntılardan başka hiçbir şey görünmüyor. Ne bir inilti ne bir algı ne bir kımıltı ve ne de bir çıt var. Okuyoruz:

"Şimdi onların hiçbirini ortalıkta görüyor musun? Ya da onlardan kaynaklanan en zayıf bir ses kulağına geliyor mu?"

Bak da görmeye çalış. Kulak ver de dinle. Derin bir sessizlikten ve tüyler ürpertici bir suskunluktan başka birşey yok. Koca evrende ölüm nedir bilmeyen tek diriden, yani yüce Allah'dan başka hiç kimse yoktur artık.

MERYEM SURESİNİN SONU

14) Bu hadisi İmam-ı Ahmed; Affan, Ebu Avane, Suheyl, Suheyl'in babası ve Ebu Hureyre yolu ile naklederken İmam-ı Ahmed ve Buhari'nin ortak rivayet zinciri şöyledir: İbn-i Cureyc, Musa el-Eşari, İbn-i Utbe, Nafi, Ebu Hureyre.

Taha Suresi
20

Mekke döneminde indi
Ayet Sayısı: 135

Bismillahirrahmanirrahim

Bu sure Peygamberimize seslenerek başladığı gibi, yine O'na yönelik bir seslenişle noktalanıyor. Bu seslenişlerde O'nun görevinin ne olduğu ve yükümlülüğünün sınırları belirtiliyor. Peygamberin görevi, alnına yazılmış bir mutsuzluğa katlanmak olmadığı gibi, kendisine sürekli acı çektirecek bir sıkıntıda değildir. O'nun görevi sadece gerçeğe çağırmak, öğüt vermek, müjdelemek ve uyarmaktır. İnsanların bunun ötesindeki akibetleri, kendisinden başka ilah olmayan yüce Allah'a kalmıştır. O evrenin görünen ve görünmeyen tüm varlıklarına ve gelişmelerine egemendir; kalplerin açık-gizli bütün duygularından haberdardır; alınlar O'nun huzurunda secdeye kapanır ve itaatkâr ile asisi ile tüm insanlar O'nun huzuruna döneceklerdir. Öyleyse Peygamber, yüce Allah'ın ayetlerini yalanlayanların, O'nu inkâr edenlerin sorumlusu değildir; kâfirler gerçeği yalanlıyorlar, yüce Allah'ı inkâr ediyorlar diye mutsuzluğa kapılması, sıkıntıya düşmesi gerekmez.

Surenin başlangıcı ile sonu arasında önce Hz. Musa'nın hikâyesi sunuluyor. Hikâye, Hz. Musa'nın peygamber oluşundan başlayarak, yahudilerin Mısır'dan ayrıldıktan sonra altın buzağıya tapmalarına kadar geçen olayları ayrıntılı biçimde anlatıyor. Özellikle Hz. Musa ile yüce Allah arasındaki söyleşme tablosu, Hz. Musa ile Firavun arasındaki tartışma tablosu ve yine Hz. Musa ile Firavun'un büyücüleri arasındaki karşılaşma tablosu son derece detaylı bir biçimde gözler önüne seriliyor. Bu hikâyenin anlatımı sırasında yüce Allah'ın gözü önünde büyütüp özel eğitimden geçirdiği Hz. Musa'ya yönelik gözetimi, yoğun ilgisi açığa vuruluyor. Nitekim yüce Allah, Hz. Musa ile kardeşi Hz. Harun'a şöyle buyuruyor:

"Allah, onlara dedi ki; "**Korkmayınız. Ben sizinle beraberim. Ben her şeyi** işitir, her şeyi görürüm." [1]

Daha sonra gelen Hz. Adem'in hikâyesi ise kısaca anlatılıyor. Hikâyede özellikle yüce Allah'ın Hz. Adem'e yönelik rahmetine dikkat çekiliyor. Çünkü işlediği hatadan sonra kusuru bağışlanarak doğru yola iletildiği gibi soyundan gelen tüm insanlık, gerekli öğütlerden ve uyarılardan sonra doğru ya da eğri yolu seçmek üzere özgür iradeleri ile başbaşa bırakılıyor.

Hz. Adem'e ilişkin hikâyeyi kıyamet sahneleri kuşatıyor. Bu sahneler, sanki hikâyenin yücelikler alemindeki başlangıcının bir devamı, bir uzantısı gibi sunuluyor. Çünkü bu sahnelerde yüce Allah'a itaat edenler cennete dönerken O'na karşı gelenler cehenneme gönderiliyor. Bu uygulama, cennetteki o bildiğimiz olaylar meydana geldikten sonra insanların atası olan Hz. Adem'e söylenen sözler olarak ortaya çıkıyor.

Bundan dolayı bu sure iki bölüme ayrılır. Birinci bölümün başında Peygamberimize yönelik şu ilahi sesleniş yer alıyor:

"Biz sana bu Kur'anı sıkıntıya düşesin diye indirmedik."
"Onu Allah'dan korkanlara uyarı olsun diye indirdik." [2]

Bu girişin arkasından Hz. Musa'nın hikâyesi anlatılıyor. Hikâye, yüce Allah'ın, çağrısını insanlara duyurmak üzere seçtiği peygamberleri koruma altında tuttuğunu, bu korumanın güvencesi altında görev yaptıkları için sıkıntıya düşmelerinin sözkonusu olmadığını kanıtlayan somut ve tipik bir örnektir.

İkinci bölümde ise kıyamet sahneleri ile Hz. Adem hikâyesi karşımıza çıkar. Bunların gelişim doğrultusu ile surenin girişinin ve Hz. Musa'ya ilişkin hikâyenin gelişim doğrultusu aynıdır. Sonra surenin sonuç bölümü ile yüzyüze geliriz. Surenin sonuç bölümü ile giriş bölümü arasında sıkı bir benzerlik göze çarptığı gibi sonuç ve başlangıç ile surenin genel havasında da uyuşan bir paralellik görülür.

Bu surenin tüm havasına sinen, kendine özgü bir motifi vardır. Kalpleri ürperten, vicdanlara huzur aşılayan ve alınları secdeye kapandıran yüce ve kutsal bir motiftir bu. Bu yüce motif, rahmeti bol olan yüce Allah'ın, kulu Hz. Musa ile yaptığı uzun söyleşi sırasında kutsal Tuva vadisine yansıyan tecellisinin motifidir. O sırada sessiz bir gece vardır, Hz. Musa yapayalnızdır ve bütün varlık alemi, bu uzun söyleşi ile iletişim halindedir. Bu motif, görkemli kıyamet günü toplantısında her şeyi tasarrufu altında tutan yüce Allah'ın tecellisinin yansıttığı motifin aynısıdır. Nitekim O, şöyle buyuruyor:

"O gün Rahmeti bol olan Allah'ın korkusu ile tüm sesler kısılmıştır. Bu yüzden fısıltıdan başka bir ses duyamazsın." [3]

"O gün bütün yüzler diri ve tüm varlıkları gözetip yöneten Allah'ın karşısında öne eğiktir." [4]

1) Taha Suresi, 46 2) Taha Suresi 2-3 3) Taha Suresi 108 4) Taha Suresi, 111

Surenin müzikal melodisi, başından sonuna kadar bu hava ile uyumlu olarak akar gider. Bu akış okşayıcı, coşturucu, sürükleyici ve serin esintilidir. Bu ahenk, aşağı yukarı bütün ayet sonlarında karşılaştığımız kısa çekimli bir uzatmalı "elif" harfinin sesi aracılığı ile meydana getirilmektedir.

KUR'AN'IN FONKSİYONU

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

طٰهٰ ۝١ مَا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَىٰ ۝٢ إِلَّا تَذْكِرَةً
لِّمَن يَخْشَىٰ ۝٣ تَنزِيلًا مِّمَّنْ خَلَقَ الْأَرْضَ وَالسَّمَاوَاتِ الْعُلَىٰ ۝٤
الرَّحْمَٰنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَىٰ ۝٥ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي
الْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ الثَّرَىٰ ۝٦ وَإِن تَجْهَرْ بِالْقَوْلِ فَإِنَّهُ
يَعْلَمُ السِّرَّ وَأَخْفَى ۝٧ اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ ۝٨

1- Ta, ha.

2- Biz sana bu Kur'an'ı sıkıntıya düşesin diye indirmedik.

3- Onu Allah'dan korkanlara uyarı olsun diye indirdik.

4- O, yeri ve yüce gökleri yaratan Allah tarafından indirildi.

5- O rahmeti bol olan Allah, Arş'a kurulmuştur.

6- Göklerdeki, yerdeki, bu ikisi arasındaki ve toprağın altındaki tüm varlıklar O'nundur.

7- Söyleyeceğin sözü ister sesli olarak, ister içinden söyle. Çünkü Allah saklıyı da, saklının saklısını da bilir.

8- O kendisinden başka ilah olmayan Allah'dır. Ve en güzel isimler O'nunkilerdir.

Gönlü okşayan, ılık meltemli bir "giriş" karşısındayız. Bu giriş, Arap alfabesinin iki harfi ile başlıyor. Bu harfler, anlamlı bir cümle oluşturmayan, birbirinden kopuk harflerdir. Böyle başlayan diğer surelerde dediğimiz gibi bu kopuk harflerin anlamı şudur: Bu sure -tıpkı bu Kur'an gibi- gördüğünüz bu harflerin bileşiminden oluşur. Yalnız bu surenin başında kullanılan iki kopuk harfin müzikal melodileri, tüm suredeki durakların melodileri ile aynı ses tonunu yansıtır. Bu harfler kısa okunuşlu "elif" sesleri ile bağlanıyor, böylece ayet sonlarının melodisi ile ses uyumu meydana getiriyorlar.

Bu iki harfin hemen arkasından böyle kopuk harfler ile başlayan surelerin tümünde olduğu gibi "Kur'an" gündeme geliyor. Bu gündeme geliş, Peygamberimize yönelik bir "seslenme" biçiminde karşımıza çıkıyor. Okuyoruz:

"Biz sana bu Kur'anı, sıkıntıya düşesin diye indirmedik."

Biz sana bu Kur'anı, mutsuzluğunun gerekçesi ya da sebebi olsun diye indirmedik. Onu okurken ve gereklerini yerine getirirken sıkıntıya düşesin diye bu kitab'ı sana indirmiş değiliz. Bu kitab'ı sana indirmekle seni, gücünü aşan bir yü-

kün, ağır bir sıkıntının altına sokmak istemedik. Bu kitap zorluk çekmeden okunabilen, rahat anlaşılır, akıcı ifadeli bir kitaptır. Getirdiği yükümlülükler de insan gücünü aşmaz. Sana yapabileceğin görevler yüklüyor; gücünün yetmeyeceği işleri empoze etmiyor. Onun gücünün sınırları içinde kalan buyrukları yerine getirmek bir sıkıntı değil, tersine bir nimettir; yücelikler alemi ile ilişki kurma fırsatıdır; güç ve güven arama girişimidir. İnsana hoşnutluk, birliktelik ve ilişki bilinci aşılar.

Ayrıca biz sana bu Kur'anı, ne insanlarla ilişkilerinde sıkıntıya düşesin, ne de insanlar ona inanmıyorlar diye mutsuz olasın diye indirmedik. Senin görevin, insanları zorla bu kitab'a inandırmak değildir. Onlar hesabına hayıflanmanı da istemiş değiliz. Çünkü bu kitab'ın fonksiyonu öğüt vermek ve uyarmaktır. Okuyoruz:

"Onu Allah'dan korkanlara uyarı olsun diye indirdik."

Allah'dan korkanlar, kendilerine öğüt verildiğinde öğüt alırlar, Rabblerinden çekinerek günahlarının bağışlanmasını dilerler. Peygamberin görevi işte bu noktada sona erer. O kalplerin kilitli kapılarını açmakla, gönüllere ve vicdanlara egemen olmakla yükümlü değildir. Bu iş, Kur'anın indiricisi olan yüce Allah'a düşer. O, tüm evrenin sınırsız egemeni, kalplerin gizli sırlarının kuşatıcısıdır. Okuyoruz:

"O, yeri ve yüce gökleri yaratan Allah tarafından indirildi."

"O rahmeti bol olan Allah, Arş'a kurulmuştur."

"Göklerdeki, yerdeki, bu ikisi arasındaki ve toprağın altındaki tüm varlıklar O'nundur."

Yani bu Kur'anı indiren Allah, yerin ve göklerin, "yüce" göklerin yaratıcısıdır. Buna göre yücelikler aleminden gelen Kur'an, tıpkı yer ve gökler gibi evrensel bir olgudur. Bu ayetlerde evrene egemen olan yasalar ile Kur'anın insanlara indirdiği hükümler arasında bağ kuruluyor. Öte yandan yüce gökler ile yeryüzü arasındaki düzey farkının bir benzeri, yücelikler aleminden inen Kur'an ile yeryüzü arasında da vardır. Burada bu simetrik uyuma, bu çakışmaya da dikkat çekiliyor.

Bu Kur'anı yücelikler aleminden yere indiren, yeryüzünü ve yüce gökleri yaratan "rahmeti bol olan"Allah'dır. Buna göre O, Kur'anı, kulu sıkıntı çeksin, mutsuz olsun diye indirmiş olamaz. "Rahmeti bol" sıfatı burada bu esprinin farkına varılsın diye vurgulanmaktadır. Yüce Allah, tüm evrenin sınırsız egemenidir. Okuyoruz:

"O rahmeti bol olan Allah, Arş'a kurulmuştur."

"Arş'a kurulmak" sonsuz üstünlüğü, sınırsız egemenliği anlatmayı amaçlayan dolaylı, kinayeli bir ifadedir. Öyleyse insanların geleceklerine yön verecek olan O'dur. Peygambere düşen sadece Allah'dan korkanlara öğüt vermektir.

Sonsuz üstünlük ve sınırsız egemenlik yanında kayıtsız mülk sahibi olmak ve bilgisi ile her şeyi kuşatmak da O'nun sıfatları arasındadır. Okuyoruz:

"Göklerdeki, yerdeki, bu ikisi arasındaki ve toprağın altındaki tüm varlıklar O'nundur."

Burada bazı evrensel kesitlerin kullanılması, Allah'ın yaygın mülkiyetini ve bilgisinin her şeyi kuşattığını somut şekilde ifade ederek insanlara kavrama kolaylığı sağlamak içindir. Yoksa meselenin çapı aslında burada söylenenden çok daha büyüktür. Kısacası varlık aleminde her ne varsa bütünü ile O'nundur. Varlık aleminin bütünü ise, doğallıkla, "göklerdeki, yerdeki, bu ikisi arasındaki ve toprak altındaki varlıklar"dan çok daha geniş kapsamlıdır.

Yüce Allah'ın mülkiyet alanına giren her şey aynı zamanda O'nun bilgisinin kapsamı içindedir. Okuyoruz:

"Söyleyeceğin sözü ister sesli olarak, ister içinden söyle. Çünkü Allah saklıyı da, saklının saklısını da bilir."

Burada "Göklerdeki, yerdeki, bu ikisi arasındaki ve toprağın altındaki tüm varlıklar O'nundur" ayetinin içeriği ile "söyleyeceğin sözü ister sesli olarak, ister içinden söyle. Çünkü Allah saklıyı da, saklının saklısını da bilir" ayetinin içeriği arasında bir uyum, bir çağrışım örtüşmesi olduğunu görüyoruz. Sebebine gelince evrenin görünen ve algılanan tüm varlıkları ile açıkça söylenen, kelimelere dökülen sözler terazinin bir kefesine konurken, toprak altındaki saklı varlıklar ile gönüllerde gizli tutulan duygular, ayetin deyimi ile "saklı ile saklının saklısı" öbür kefeye konuyor. Böylece Kur'an'daki uyumlu ve simetrik tasvir üslubunun çarpıcı bir örneği ortaya konuyor. "Sır" gizli şeyler demektir. "Sırdan daha gizlisi" ise saklılığın ve perde gerisinde oluşan daha ileri derecelerini tasvir eden, somutlayıcı bir ifadedir ve bu ifade yer katmanlarının derinliklerinde bulunan varlıkların simetriği, çakışığıdır.

Bu ayetlerdeki Peygamberimize yönelik seslenişin amacı O'nun kalbine güven aşılamaktır. Rabbinin yanıbaşında olduğunu, O'nun söylediği her sözü işittiğini, Kur'anı kendisine sıkıntı çektirmek için indirmediğini, O'nu asla yalnız ve kâfirler karşısında desteksiz bırakmayacağını vurgulamaktır. Eğer Peygamberimiz O'na sesli olarak yalvarıyorsa bilmelidir ki, Allah sözün saklısını da, saklının saklısını da bilir. Eğer Peygamberimizin kalbi yüce Allah'ın yanıbaşında olduğunu, gizlisi ile fısıltısı ile, bütün duygularını bildiğini hissederse güvene kavuşur, hoşnut olur, bu yüce yakınlığın birlikteliğinden güç alır. Artık yüce Allah'ın ayetlerini yalanlayan entrikacıların arasındaki yalnızlığından ürkmez, inanç sisteminin ve zihniyetinin karşıtları arasında gariplik, öksüzlük kompleksine kapılmaz.

Bu giriş bölümü yüce Allah'ın sınırsız egemenliğini, ortaksız mülkiyetini ve sonsuz bilgisini dile getirdikten sonra O'nun birliğini, tekliğini ilân ederek noktalanıyor. Okuyoruz:

"O, kendisinden başka ilah olmayan Allah'dır ve en güzel isimler O'nun isimleridir."

Buradaki "en güzel" sıfatı hem diğer ayetlerin duraklarındaki ses uyumuna

paralel düşüyor, hem de o ayetlerin içerikleri ile çağrışım ortaklığı kuruyor. Bu ortak çağrışım hem bu giriş bölümünün ve hem de tüm surenin havasına sinen rahmet, Allah'a yakınlık ve ilahi gözetim çağrışımıdır.

HZ. MUSA VE PEYGAMBERLİĞİ

Daha sonraki ayetlerde yüce Allah, Peygamberimize Hz. Musa'nın hikâyesini anlatıyor. Bu hikâye, insanları yüce Allah'a çağırma görevini yüklenmek üzere seçilmiş peygamberlere yönelik ilahi gözetimi kanıtlayan bir örnek olarak sunuluyor. Hz. Musa hikâyesi, Kur'anda en çok anlatılan peygamber hikâyesidir. Fakat her surede o surenin ana konusuna, genel havasına ve çağrışım sistemine uygun düşen bölümleri anlatılır. Şimdiye kadar sırası ile Bakara, Maide, A'raf, Yunus, İsra, Kehf surelerinde bu hikâyenin çeşitli bölümleri sunulmuş, ayrıca birkaç surede de hikâyeye kısaca değinilmekle yetinilmişti.

Maide suresinde bu hikâyenin sadece bir bölümüne yer verilmişti. Bu bölümün konusu, yahudilerin kutsal topraklardaki bir kentin kapısı önünde durmaları, kentte zalim bir kavmin yaşadığı gerekçesi ile içeriye girmek istememeleri idi. Kehf suresinde de hikâyenin bir tek bölümü yeralmıştı. Bu bölümde Hz. Musa'nın, Allah'ın "iyi kullarından biri" ile tanışması ve onunla bir süre arkadaşlık etmesi anlatılmıştı.

Bakara, A'raf, Yunus sureleri ile bu surede hikâyenin birden çok bölümüne yer verildiğini görüyoruz. Fakat hikâyenin bu surelerde anlatılan bölümleri sureden sureye farklılık gösterir. Kimi surelerde anlatılan bölümler değişik olduğu gibi, kimi surelerde de ele alınan bölümün farklı taraflarına dikkat çekilmektedir. Böylece hikâyenin anlatılan bölümü ile içinde yeraldığı surenin anlatım doğrultusu arasında uyum ve paralellik gözetilmektedir.

Meselâ Bakara suresinde bu hikâyeden önce Hz. Adem'in hikâyesine yer verilmekte, Hz. Adem'in yücelikler aleminde ağırlanması, yüce Allah'ın kendisini yeryüzü halifesi olarak görevlendirmesi ve işlediği kusuru bağışladıktan sonra kendisine nimet sunması anlatılıyor. Arkasından Hz. Musa hikâyesine geçiliyor. Bu geçişin amacı şudur:Yahudilere yüce Allah'ın bağışladığı nimetler hatırlatılıyor. Verdiği sözü tutarak kendilerini Firavun'un ve zorba adamlarının elinden kurtardığına değiniliyor. İstekleri üzerine kendilerine su sağlandığı, bunun için yerden fışkıran pınarlara kavuşturuldukları, ayrıca onlara yiyecek olarak kudret helvası ile bıldırcın eti armağan edildiği anlatılıyor. Ayrıca Hz. Musa'nın yüce Allah ile buluşması, O'nun yokluğunu fırsat bilen yahudilerin altın bir buzağıya tapmaları, arkasından yüce Allah'ın bu sapıklıkları bağışlaması, sonra kendilerinden, bir kayanın altında bağlılık sözü alması, arkasından Cumartesi günü yasağını çiğnemeleri ve en son olarak itirazcı karakterlerini sergileyen "inek" hikâyesi gündeme getiriliyor.

A'raf suresinde ise bu hikâyenin öncesinde bir uyarı yeralıyor. Bu uyarıda Hz. Musa döneminden önce yaşamış kâfirlerin, yüce Allah'ın ayetlerini yalanlamış sapıkların acı sonlarına değiniliyor ve arkasından söz bu hikâyeye getiriliyor. Hikâyenin orada anlatılan bölümleri şöyle sıralanıyor: Hz. Musa'ya pey-

gamberlik görevinin verilişi; değnek ve "ak parıltı saçan el" mucizeleri; İsrailoğullarının su baskını, çekirge sürüsü, zararlı böcek salgını, kurbağalar ve kanlı su mucizeleri ile sınavdan geçirilişleri, büyücüler olayı, Firavun ile yüce Allah'ın ayetlerini yalanlamış yakın adamlarının acı sonu, Hz. Musa'nın yokluğunu fırsat bilen yahudilerin altından yapılmış bir buzağı heykeline tapmaları. Ve hikâyenin orada anlatılan bölümleri, "şu okuma-yazmasız Peygamber"in, yani bizim Peygamberimizin izinden giden mü'minlerin, yüce Allah'ın rahmetinin ve hidayetinin yeni mirasçıları olarak ortaya çıktıkları ilân edilerek noktalanıyor.

Yunus suresinde ise bu hikâyenin öncesinde, yüce Allah'ın ayetlerini yalanlamış eski toplumlara ilişkin toplu-yokoluş sahneleri sunuluyor. Bu sahnelerin arkasından ele alınan Hz. Musa hikâyesinde Hz. Musa'nın peygamber olarak görevlendirilişi, büyücüler sahnesi, Firavun ile soydaşlarının nehir sularına gömülüp yokedilişleri ayrıntılı olarak anlatılıyor.

Bu sureye gelince, Hz. Musa hikâyesinin burada sunulan bölümlerinden önce bir giriş bölümü ile karşılaşıyoruz. Bu giriş bölümünde yüce Allah'ın, peygamber olarak görevlendirdiği, insanlara bu inanç sisteminin sesini duyurmak üzere seçtiği elçilerine yönelik rahmeti ve himayesi vurgulanıyor. Arkasından bu hikâye gündeme geliyor. Böylece hikâyenin tüm bölümleri, bu ilahi rahmetin ve himayenin şemsiyesi altına alınıyor. Sonra hikâyenin ayrıntılarına geçiliyor. Önce Hz. Musa ile yüce Allah arasındaki söyleşi sunuluyor. Bu söyleşide yüce Allah'ın, Hz. Musa'ya yönelik himayesinin, yüreklendirici desteğinin çeşitli örnekleri hatırlatılıyor. Bu himaye ve desteğin, Hz. Musa'nın peygamber oluşundan önceki dönemlerini de kapsadığına, ilk çocukluk çağından beri bu himayeyi ve desteği hep yanıbaşında bularak büyüdüğüne, yüce Allah'ın kendisini her zaman koruması ve gözetimi altında bulundurmuş olduğuna işaret ediliyor. Okuyoruz:

وَهَلْ أَتَىٰكَ حَدِيثُ مُوسَىٰ ۝٩ إِذْ رَأَىٰ نَارًا فَقَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا
إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَّعَلِّي آتِيكُم مِّنْهَا بِقَبَسٍ أَوْ أَجِدُ عَلَى النَّارِ هُدًى ۝١٠

9- Sana "Musa olayı"na ilişkin bilgi geldi mi?

10- Hani o bir ateş görünce ailesine dedi ki; "Siz burada kalın, ben bir ateş gördüm. Ya oradan size bir kor getiririm, ya ateşin yakınlarında bize yol gösterecek birini bulurum."

Yani ey Muhammed, sana "Musa olayı"na ilişkin bilgi ulaştı mı? Bu olay, Allah'ın seçtiği peygamberlere ilişkin koruyuculuğunun ve yol göstericiliğinin yaşanmış bir örneğini oluşturur. Bu konuda hiçbir bilgin var mı?

Şimdi Hz. Musa ile karşı karşıyayız. Hikâyemizin baş kahramanı, Medyen-Mısır yolu üzerindeki Tur dağının yanıbaşındadır. Yüce Allah'ın peygamberinden biri olan Hz. Şuayb ile arasındaki anlaşma süresinin bitmesi üzerine ailesini yanına almış, tekrar Mısır'a dönüyor. Hz. Şuayb ile yapmış olduğu anlaşma uyarınca kızlarından biri ile evlenme karşılığında ona sekiz yada on yıl boyunca hizmet etmişti. Bu anlaşma süresinin on yıl olması ihtimali daha güçlüdür. An-

laşma süresi dolunca Hz. Şuayb'ın yanından ayrılmayı kararlaştırır. Artık eşi ile birlikte ayrı ve bağımsız bir hayat yaşamak istiyor. Bu hayatı doğup büyüdüğü ülkede, yani Mısır'da kurmayı tercih ediyor. İşte bu amaçla yoldadır. Çünkü soydaşları olan İsrailoğulları Mısır'da, Firavun'un kamçısı ve baskısı altında çile dolu bir hayat yaşamaktadırlar. (5)

Acaba niçin Mısır'a dönüyordu? Oysa oradan bir kaçak olarak ayrılmıştı. Çünkü İsrailli soydaşı ile kavga ederken gördüğü bir kıptiyi öldürmüş ve bu yüzden ülkesini kaçarak terketmek zorunda kalmıştı. Üstelik soydaşları olan İsrailoğulları işkenceler altında inlerken kendisi Medyen'de, kayınbabası Hz. Şuayb'ın yanında huzur ve güven içinde yaşıyordu.

Sebep yurt ve aile çevresi özlemi idi. Yüce Allah'ın dileği, Hz. Musa için hazırladığı rollere bu duyguyu siper etmişti. Bizim hayattaki bütün hareketlerimiz de aynı niteliği taşır. Bizleri çeşitli özlemler, esinler, içgüdüler, arzular, acılar ve idealler harekete geçirir. Oysa bunların hepsi, asıl gizli amacın gerçekleşmesini sağlayan görünür nedenlerdir, gözlerin göremediği ve bakışların kavrayamadığı güçlü elin, her şeyi çekip çeviren, her şeye egemen olan, üstün iradeli yüce Allah'ın elinin dıştan görülebilen perdeleridirler.

İşte Hz. Musa bu sebeplerle Mısır'a dönüş yolculuğuna çıktı. Çölde yolunu şaşırdı. Yanında eşi, belki de bir de hizmetçisi vardı. Dediğimiz gibi yolu şaşırmışlardı. Gece zifiri karanlıktı. Çöl uçsuz-bucaksızdı. Bunu O'nun ailesine söylediği şu sözlerden anlıyoruz:

"Siz burada kalın, ben bir ateş gördüm. Ya oradan size bir kor getiririm, ya da ateşin yakınlarında bize yol gösterecek birini bulurum."

Bilindiği gibi geleneklere göre, çöllerde yaşayanlar, geceleri tepeciklerde, tümsekler üzerinde ateş yakarlar. Böylece gece yolcuları çölde ateşi görerek yollarını belirler. Ya da ateşin yanına varınca konuk olacakları bir yerleşim birimi veya kendilerine yolu tarif edecek yerli bir rehber bulurlar.

Hz. Musa çöl ortasında yanan bir ateş görünce sevindi. Hemen ateşin yandığı yere gitmeye koyuldu. Amacı öncelikle oradan getireceği bir korla ateş yakarak ailesini ısıtmaktı. Çünkü gece soğuktu. Bilindiği gibi çöl geceleri buz gibi soğuk ve kapkaranlık olur. Başka bir amacı da uzakta yanan ateşin yanında kendisine yolu tarif edecek bir kılavuz bulmaktı, o da olmazsa ateşin ışığından yararlanarak kendisi de yolunu belirleyebilirdi.

Hz. Musa bir kor parçası bulmaya, ya da karanlıkta yolunu belirlemeye gitmişti. Ama büyük bir sürprizle karşılaştı. Evet aradığı ateşi bulmuştu. Ama bu ateş, vücutları değil, ruhları ısıtan bir ateşti. Bu ateş de yol bulmaya yarıyordu. Fakat karanlıkta yolunu yitirenlere değil, "büyük yolculuğun" yolcularına ışık tutuyordu. Okuyoruz:

فَلَمَّآ أَتَىٰهَا نُودِيَ يَٰمُوسَىٰٓ ۝ إِنِّيٓ أَنَا۠ رَبُّكَ

5) Hikâyenin bu bölümü, bu sureden önce inen Kasas suresinde anlatılmıştır.

فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى ﴿١٢﴾
وَأَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَىٰ ﴿١٣﴾ إِنَّنِي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا أَنَا
فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي ﴿١٤﴾ إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ
أَكَادُ أُخْفِيهَا لِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَىٰ ﴿١٥﴾ فَلَا يَصُدَّنَّكَ
عَنْهَا مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ فَتَرْدَىٰ ﴿١٦﴾

11- Ateşin yanına gelince kendisine şöyle seslenildi; "Ey Musa!"

12- "Hiç kuşkusuz ben senin Rabbi'nim. Pabuçlarını çıkar. Çünkü sen kutsal Tuva vadisindesin."

13- "Seni ben peygamber seçtim. Şimdi vahyedilecek mesajı dinle."

14- "Hiç kuşkusuz ben Allah'ım. Benden başka ilah yoktur. Öyleyse bana kulluk et. Beni anmak için namaz kıl."

15- Herkes yaptıklarının karşılığını görsün diye kıyamet anı kesinlikle gelecektir. Ben o anı neredeyse gizli tuttum.

16- "Bu anın geleceğine inanmayanlar, ihtiraslarının tutsağı olanlar seni onun bilincinden uzaklaştırmasın. Yoksa mahvolursun, aşağı düşersin."

Burada öylesine görkemli bir sahne karşısındayız ki, insan onu sırf hayal edince bile kanı donar, vücudu zelzeleye uğramış gibi sarsılır. Düşünelim ki, Hz.Musa o çölün ortasında yapayalnızdır, gece dondurucu bir ayazdır, karanlıktan göz gözü görmemektedir. Çevreye ürkütücü bir sessizlik egemendir. Baş kahramanımız bu ortamda uzaktan Tur dağının eteğinde yanarken gördüğü ateşin yanına varmaya çalışmaktadır. O sırada çevresindeki tüm varlıklar, şu yüce selenişle yankılanır. Okuyoruz:

"Ey Musa! Hiç kuşkusuz ben senin Rabbi'nim. Pabuçlarını çıkar. Çünkü sen kutsal Tuva vadisindesin.

"Seni ben peygamber seçtim."

O küçücük, güçsüz ve sınırlı zerre, gözlerin göremediği ululukla, gölgesi altında göklerin ve yerin küçülerek mikroskopik varlıklara dönüştükleri o yücelikle karşı karşıyadır ve O'ndan gelen mesajı algılayabilmektedir. Beşeri varlığının sınırlı duyarlığı ile o yüce seslenişi algılayabilmektedir. Nasıl? Eğer yüce Allah'ın lütfu olmasa böyle bir şey nasıl olabilir?

O an, bütün insanlığın, Hz. Musa'nın kişiliğinde yüceldiği, doruklara tırmandığı bir andır. Bir insan için, bir an için bile olsa, o görkemli kaynaktan mesaj almaya dayanmak ne ulaşılmaz bir mazhariyettir! Biçimi nasıl olursa olsun, böyle bir iletişim kurmaya elverişli halde olmak, tüm insanlık için ne paha biçilmez bir onurdur! Peki bu iletişim nasıl gerçekleşti? Nasıl olduğunu biz bilemeyiz. Çünkü insan aklının bu olayı kavraması, bu konuda yargıya varması sözkonusu değildir. Onun elinden gelen tek şey, hayretten donup kalarak bu

olayın gerçekliğine tanıklık etmesi, bu olaya inanmasıdır. Tekrarlıyoruz:

"Ateşin yanına gelince kendisine şöyle seslenildi; Ey Musa! Hiç kuşkusuz ben senin Rabbi'nim."

Kullanılan fiil "edilgen" çatılıdır. Buna göre sesin hangi kaynaktan çıktığı, hangi taraftan geldiği belli değil. Seslenme olayının nasıl ve ne şekilde meydana geldiği belirsiz. Tıpkı bunlar gibi, Hz. Musa'nın bu çağrıyı nasıl işitebildiğini, bu mesajı nasıl alabildiğini de bilmiyoruz. Kısacası Hz. Musa'ya bilmediğimiz bir şekilde seslenilmiş ve o da yine bilmediğimiz biçimde bu mesajı algılamıştır. Bu bir ilahi mucizedir. Gerçekleştiğine inanıyoruz, ama nasıl gerçekleştiğini sormuyoruz. Çünkü onun oluş biçimi, insan aklını, insana özgü kavrama kapasitesini aşar. Okumaya devam edelim:

"Ey Musa! **Hiç kuşkusuz ben senin Rabbinim. Pabuçlarını çıkar. Çünkü sen kutsal Tuva vadisindesin."** (6)

"Seni ben **peygamber seçtim."**

Aman Allah'ım, bu ne büyük şeref! Doğrudan doğruya yüce Allah, aracısız olarak bir kulu seçiyor. Sayılara sığmaz insan yığınları arasından bir ferdi seçiyor. Bu fert, uzaydaki milyonlarca gezegenden birinde yaşıyor. Yani üzerinde yaşadığı gezegen, uzaydaki benzerlerinin sayılmazlığı karşısında sadece bir zerredir. Üstelik üzerinde yaşadığı gezegenin benzerlerinin tümü biraraya gelse, yüce Allah'ın tek bir "ol" buyruğu üzerine "oluveren" koca evrene göre bu dolaysız seçilme şerefi, rahmeti bol olan Allah'ın şu insana yönelik bir lütfundan başka ne olabilir ki?

Yüce Allah, Hz. Musa'yı onurlandırdığını, kendisini peygamber olarak seçtiğini, pabuçlarını çıkararak kendisi ile söyleşmeye hazırlanmasını bildirdikten sonra verilecek mesajı almasına ilişkin direktifi duyuruyor. Okuyoruz:

"Şimdi sana vahyedilecek mesajı dinle."

Hz. Musa'ya vahyedilen mesaj, birbirine bağlı şu üç ilkede özetleniyor: Allah'ın birliğine inanmak, O'na kulluk etmek ve kıyamet gününe inanmak. Bunlar bütün peygamberlerin kişiliklerinde ortak olan "peygamberlik misyonu"nun temel ilkeleridir. Okuyoruz:

"Hiç kuşkusuz ben Allah'ım, benden başka bir ilah yoktur. Öyleyse bana kulluk et, beni anmak için namaz kıl."

Herkes yaptıklarının karşılığını görsün diye kıyamet anı kesinlikle gelecektir. Ben o anı hemen hemen gizli tuttum.

Bu anın geleceğine inanmayanlar, ihtiraslarının tutsağı olanlar seni onun bilincinden sakın uzaklaştırmasın. Yoksa mahvolursun, aşağı düşersin."

Yüce Allah'ın birliği ilkesi bu inanç sisteminin temel direğidir. Onun için yüce Allah Hz. Musa'ya yönelik "sesleniş"inde bu ilkeyi, bütün pekiştirme yön-

6) Buradaki "Tuva" bir görüşe göre sözkonusu vadinin adı, başka bir görüşe göre adı bilinmeyen bir vadi sıfatıdır.

temlerini kullanarak vurguluyor. Bir defa **"Hiç kuşkusuz ben Allah'ım"** şeklindeki ilk "olumlu" cümleye Arap dilinin bilinen bütün pekiştirme edatlarını yüklüyor. **"Benden başka bir ilah yoktur"** şeklindeki ikinci cümlede de "olumsuzluk" ve "istisna" edatlarını birarada kullanarak kesin bir "soyutlama" anlamı kazandırıyor. Birinci cümle ilahlığın sırf Allah'a özgü olduğunu perçinlerken ikinci cümle bu sıfatı, O'nun dışındaki her şeyden soyutluyor.

"İlah" varlığı, bu ilaha kulluk edilmesini gerektirir. Kulluk, hayattaki her türlü faaliyette yüce Allah'a yönelme anlamına gelen geniş kapsamlı bir kavramdır. Fakat burada özellikle namaz ibadetinden söz ediliyor:

"Beni anmak için namaz kıl."

Çünkü namaz en "bütünleşmiş" ibadet biçimi ve yüce Allah'ı anmanın en mükemmel yoludur. Çünkü namaz sırf Allah'ı anma amacına yönelik olduğu belli olan, başka her türlü yan etkiden ve amaçtan arınmış olduğu tartışmasız olan bir ibadet biçimidir. Namaz, insanların vicdanlarını sırf bu amaca yönelmeye hazırlar, yüce Allah ile ilişki kurma özlemi üzerinde konsantre eder, hissi yoğunlaşma sağlar.

Kıyamet günü beklenen bir randevudur. Bu buluşmada dünyadaki davranışların adil ve eksiksiz karşılıkları verilecektir. Bu buluşma vicdanlara sürekli bir dikkat kazandırır. Herkes o günü hesaba alır. Herkes tuttuğu yolda ilerlerken titiz ve ölçülü adımlar atar; sürçmekten, ayağının kaymasından çekinir. Yüce Allah, bu buluşma gününün geleceğinin kesin olduğunu pekiştirmeli bir ifade ile vurguluyor. Okuyalım:

"Kıyamet anı kesinlikle gelecektir."

Fakat bu günün ne zaman geleceğini hemen hemen gizli tuttuğunu belirtmeyi de gerekli görüyor. Gerçekten insanların bu konudaki bilgisi son derece azdır, yüce Allah'ın açıklamaları ile sınırlıdır. Bu açıklamaların miktarı, yüce Allah'ın gerek kullarına bilgi verirken ve gerekse bazı şeyleri bilgilerinden saklarken gözettiği hikmetin dengesine bağlıdır.

"Bilmezlik" insan hayatının, insanın psikolojik yapısının temel unsuru, sürükleyici lokomotifidir. İnsanların hayatında meraklarını kamçılayan bilinmezler, "meçhuller" mutlaka bulunmalıdır. Eğer insanlar, şimdiki doğal yapıları ile, her şeyi bilselerdi, bütün faaliyetleri durur ve hayatları kupkuru olurdu. Buna karşılık şimdi onlar "bilinmezler"in ardından koşuyorlar, ondan korkuyorlar, ona umutlar bağlıyorlar. Bu meraklarının itici enerjisi ile deneyler yapıyorlar, bilgilerini geliştiriyorlar, gerek kendi organizmalarındaki ve gerekse çevrelerini kuşatan evrendeki saklı güçleri keşfediyorlar, yüce Allah'ın gerek iç alemlerindeki ve gerekse dış dünyadaki varlık ve ululuk kanıtlarını görüyorlar, yüce Allah'ın izni ve dileği oranında yeryüzünde yenilikler ortaya koyuyorlar.

İnsanların kalplerini ve duygularını ne zaman geleceği belli olmayan bir kıyamet gününün bilinmezliğine bağlamanın asıl önemli yararı şudur: Bu yolla onların başıboşluğa sürüklenmeleri, sorumluluk duygusundan arınmaları önle-

nir. Çünkü onlar kıyamet gününün ne zaman geleceğini bilmedikleri için bu konuda sürekli bir endişe ve kesintisiz bir hazırlık çabası içinde olurlar. Tabii ki, bu söylediğimiz, fıtratı sağlıklı ve dengeli olanlar için geçerlidir. Fıtratı bozulanlara ve ihtiraslarının tutsağı olanlara gelince onlar bu konuda umursamaz, vurdumduymaz ve aldırışsız olurlar. Bu yüzden de geriye giderler, sürekli olarak insanlık düzeyinin aşağısına doğru kayarlar. Okuyoruz:

"Bu anın geleceğine inanmayanlar, ihtiraslarının tutsağı olanlar, sakın seni o anın bilincinden uzaklaştırmasın. Yoksa mahvolursun, aşağı düşersin." sin."

Çünkü ihtirasların tutsağı olmak, kıyamet gününü inkâr etmeye yolaçan başlıca faktördür. Oysa sağlıklı insan fıtratı, samimi olarak inanır ki, dünya hayatında ne insana yaraşır olgunluğa erilebilir ve ne de eksiksiz adalet idealine ulaşılabilir. Bu yüzden mutlaka başka bir hayat biçimi olmalıdırki, o hayatta insan için belirlenen olgunluğun doruğuna tırmanılabilsin ve bütün davranışlara dengeli karşılıklar biçen mutlak adalet ideali gerçekleşebilsin.

ALLAH'IN HZ. MUSA İLE SÖYLEŞİSİ

Hz. Musa'nın kulaklarına gelen bu esrarengiz ses, çevredeki tüm varlıklarda yankılanan yüce "sesleniş"in ilk aşamasıdır. Yüce Allah, peygamberliğe seçtiği kuluna yönelik çağrısının bu ilk bölümünde tek Allah ilkesine dayalı inanç sisteminin temel kurallarını duyurmuştur.

Bu görkemli sürpriz karşısında Hz. Musa, hem kendini ve hem de o ateşin yanına niçin geldiğini unutmuş olmalıdır. Herhalde diğer her şeyden soyutlanarak tüm vücudunu ürperten bu yüce sese kulak kesilmiş, tüm varlığını içine dolan bu kutsal mesajı algılamaya vermiştir. O bu çarpıcı sürprizin sarsıntıları içinde kendinden geçmişken, vücudun tek bir zerresi bile bu sürprizden başka hiçbir şeye ilgi duymazken, ansızın kendisine cevaplandırmasını gerektirmeyen bir soru yöneltiliyor. Okuyalım:

وَمَا تِلْكَ بِيَمِينِكَ يَا مُوسَىٰ ﴿١٧﴾ قَالَ هِيَ عَصَايَ أَتَوَكَّأُ عَلَيْهَا وَأَهُشُّ بِهَا
عَلَىٰ غَنَمِي وَلِيَ فِيهَا مَآرِبُ أُخْرَىٰ ﴿١٨﴾

17- "Sağ elindeki nedir, ya Musa."

18- Musa dedi ki; "O benim değneğimdir. Ona dayanırım. Onunla koyunlarıma yaprak silkerim. Bunlar dışında daha birçok işime de yarar o."

Sağ elinde değneği vardır. Ama kendisinden iyice geçmiş olan Hz. Musa, değneğinin nasıl farkında olsun! Ancak kendini biraz toparladıktan, aklını başına getirebildikten sonra cevap verebiliyor.

Ona değneğinin ne işe yaradığı değil, sağ elinde ne olduğu sorulmuştu. Fakat kısa bir toparlanma döneminden sonra anladı ki, kendisine değneğinin kendisi hakkında soru sorulmuyor, çünkü onun ne olduğu bellidir. Ona sorulan şey, bu değneğinin ne gibi bir işine yaradığıdır. Bu yüzden okuduğumuz cevabı ve-

riyor.

Hz. Musa'nın, elindeki değneğinin fonksiyonu hakkında bildikleri sadece bu kadardı. Dururken ve yürürken ona dayanıyordu. Onunla ağaç dallarını çırparak yere düşen yaprakları koyunlara yediriyordu. Bilindiği gibi o bir çobandı. Hz. Şuayb'ın koyunlarını gütmüştü. Hatta bazı bilgilere göre Hz. Şuayb, yanından ayrılırken kendisine olan borcunu koyun olarak ödemiş, o da payına düşen bu koyunları önüne katarak Mısır yolculuğuna çıkmıştı. Hz. Musa, değneğini "başka amaçlar için"de kullanıyordu. Ama bu amaçlar, söylediklerinin benzerleri idi. Zaten bu "başka amaçlar"ı genel bir ifade ile geçiştirmiş, onları tek tek saymayı gerekli görmemişti. Çünkü saydığı görevler, o "başka amaçlar" için örnek oluşturuyordu.

Fakat o ne? Yüce Allah'ın üstün ve sınırsız gücü elindeki değneğe onun aklının ucundan geçmeyen işler gördürüyor, onu hiç düşünemeyeceği kılıklara sokuyordu. Bu gösterinin amacı Hz. Musa'yı o çok önemli görevine hazırlamaktı.

قَالَ أَلْقِهَا يَا مُوسَىٰ ﴿١٩﴾ فَأَلْقَاهَا فَإِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعَىٰ ﴿٢٠﴾
قَالَ خُذْهَا وَلَا تَخَفْ ۖ سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا الْأُولَىٰ ﴿٢١﴾

19- Allah "onu yere at." dedi.

20- Musa değneği yere atıverdi. Birde ne görsün! Ansızın sürünen bir yılan oluvermiş!

21- Allah dedi ki; "Al onu yerden, korkma, biz onu eski haline dönüştüreceğiz."

Olağanüstü bir mucize oldu. Aslında bu mucize her an oluyor. Fakat insanlara çarpıcı gelmiyor, hatta dikkatlerini bile çekmiyor. Canlanma mucizesi meydana geldi. Çünkü cansız değnek, yerde sürünen bir yılana dönüşmüştü. Oysa nice milyonlarca ölmüş ya da değnek gibi aslında cansız bir cismi oluşturan zerre her an canlı hücreye dönüşüyor. Fakat bu sayısız olaylar insanlara, Hz. Musa'nın değneğinin yerde sürünen bir yılana dönüşmesi gibi çarpıcı gelmiyor. Çünkü insan, algılarının,duyu organlarının ve somut deneyimlerinin tutsağıdır. Düşüncelerinin çerçevesi duyu organlarının algılarını fazla aşmaz. Bir değneğin sürüngen bir yılana dönüşmesi, gözlerine çarpıcı gelen somut bir olaydır, bu yüzden sarsıcı bir şekilde dikkatini çeker. Ama gerek sık yaratılışın tanığı olmadığı olayları, gerekse her an çevresinde kımıldayan can bulma mucizesinin sayısız olguları, onun ilgi alanından uzak ya da gizli olaylardır, pek seyrek olarak dikkatini çeker. Özellikle bu tür olayları göre göre, içinde meydana gelen kanıksama duygusu, bu olayların duyu organlarında bırakacağı yenilik ve "orjinallik" izlerini siler-götürür. O zaman da bu olayların yanıbaşından umursamaz bir kayıtsızlıkla geçip gider.

Evet, mucize meydana geldi ve Hz. Musa'nın bundan ödü koptu, müthiş bir korkuya kapıldı. Devam edelim:

"Allah dedi ki; Al onu yerden; korkma, biz onu eski haline dönüştüreceğiz."

Yani onu tekrar değnek haline getireceğiz.

Buradaki ayetler, başka bir surede hikâyenin bu noktasında yeralan ayrıntıya değinmiyor. [7] O surede Hz. Musa'nın sürünen yılanı görünce "arkasına bakmadan dönüp kaçtı"ğı belirtilmişti. Burada Hz. Musa'nın kapıldığı korkuya sadece dolaylı bir şekilde değinmekle yetinilmiştir. Çünkü bu surenin egemen motifi, güven ve huzur motifidir ve bu motifin üzerine korku, seğirtme, uzağa kaçma gibi hareketlerin gölgesi düşürülmek istenmemiştir.

Yüce Allah'ın verdiği bu güvence üzerine baş kahramanımızın korkusu dağıldı ve hiç çekinmeden yerde sürünen yılanı avuçlayıverdi. Bir de ne görsün! Avucundaki yılan eski şekline dönüşüvermiş, yani tekrar değnek olmuştu. Böylece değişik kılıkta başka bir mucize meydana gelmişti. Canlının "cansız"a dönüşmesi mucizesiydi bu. Çünkü avucundaki birkaç saniye öncesinin yılanı, tıpkı ilk mucizeden önce olduğu gibi, ölü ve cansız bir cisim olup çıkmıştı.

Az sonra yüce Allah, sevgili kulu Hz. Musa'ya yeni bir emir verdi.

وَاضْمُمْ يَدَكَ إِلَىٰ جَنَاحِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ آيَةً أُخْرَىٰ ﴿٢٢﴾

22- "Elini yenine sok da hiçbir organik bozukluk sonucu olmaksızın bir başka mucize olarak ak bir parıltı ile geri çıksın."

Bu emir uyarınca baş kahramanımız elini koltuğunun altına soktu. Burada koltuk-altı ile kol, kuşlardaki kanat imajına benzer bir imaj vermek üzere kullanılıyor. Çünkü bu uçarı, bu yer çekiminden ve gövde ağırlığından sıyrılmışlığı hayal ettiren ortamda koltuk-altı ve kol, ağırlıksızlık, çekimsizlik ve havalanmaya hazır olma duygusunu pekiştirmektedir. Baş kahramanımızın koltuğu altına soktuğu eli az sonra ak bir parıltı saçarak dışarı çıkacaktır. Bu ak parıltı herhangi bir organik bozukluğun, herhangi bir anatomik anormalliğin sonucu filan değildir. Tersine deminki "değnek mucize"sini izleyen **"başka bir mucize"**dir.

لِنُرِيَكَ مِنْ آيَاتِنَا الْكُبْرَى ﴿٢٣﴾

23- "Böylece sana birkaç büyük mucizemizi göstermek istedik."

Bu mucizelere, dolaysız ve aracısız olarak, bizzat kendin tanık olasın istedik. Bunlar gözünün önünde gerçekleşsin de onları çıplak duygularla algılayasın diye diledik. Böylece güven duygusu içinde büyük görevini omuzlamanı planladık. Okuyalım:

اذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ ﴿٢٤﴾

24- "Şimdi sen Firavun'a git. Çünkü o gerçekten azıttı."

Buraya gelinceye kadar Hz. Musa, böylesine önemli bir göreve atandığını bilmiyordu. O Firavun'u iyi tanıyordu. Çünkü sarayında büyümüştü. Azgınlığını ve zorbalığını gözleri ile görmüştü. Soydaşlarına ne işkenceler yaptığına, ne ağır cezalar çektirdiğine yakından tanık olmuştu. Şu anda o, Rabbi'nin huzurunda idi. Gönlü hoşnutluk, onurlanmışlık ve ağırlanmışlık duyguları ile dolup taşıyordu. Bu yüzden bu zor görevinin üstesinden gelmesini güvenceye bağlayacak, peygamberlik yolunda sapmaya uğramaksızın ilerlemesini garanti edecek her

7) Neml Suresi, 10

şeyi Rabbi'nden isteyebilirdi. Ayetleri okumaya devam edelim:

قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي ﴿٢٥﴾ وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي ﴿٢٦﴾ وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِّن لِّسَانِي ﴿٢٧﴾
يَفْقَهُوا قَوْلِي ﴿٢٨﴾ وَاجْعَل لِّي وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِي ﴿٢٩﴾ هَارُونَ أَخِي ﴿٣٠﴾
اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي ﴿٣١﴾ وَأَشْرِكْهُ فِي أَمْرِي ﴿٣٢﴾ كَيْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا ﴿٣٣﴾
وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا ﴿٣٤﴾ إِنَّكَ كُنتَ بِنَا بَصِيرًا ﴿٣٥﴾

25- Musa dedi ki; "Ya Rabbi', gönlümü genişlet."
26- "Görevimi kolaylaştır."
27- "Dilimin düğümünü çöz."
28- "Böylece söyleyeceklerimi anlayabilsinler."
29- "Ailemden bana bir yardımcı armağan et."
30- "Kardeşim Harun'u yani."
31- "Ona arkamı dayayıp güç kazanmamı sağla."
32- "O'nu görevime ortak et."
33- "Böylece seni daha çok noksanlıklardan tenzih edelim."
34- "Senin adını daha çok analım."
35- "Kuşku yok ki, biz senin gözetimin altındayız."

Gördüğümüz gibi, Hz. Musa, öncelikle Rabbi'nden gönlünün genişletilmesini istedi. Çünkü gönül genişliği, sırtlardaki yükümlülüğün sıkıntısını mutluluğa acısını hazza dönüştürür. Gönüller geniş olunca omuzlardaki yükümlülükler hayatın itici dinamosu olurlar, adımları ağırlaştıran birer ağır yük olmazlar.

Hz. Musa'nın Rabbi'nden bir başka dileği, görevini kolaylaştırmasıdır. Çünkü yüce Allah'ın, kullarının işlerini kolaylaştırması, başarının vazgeçilmez güvencesidir. Yoksa kul ne yapabilir? Bu ilahi destek olmadan insan nasıl omuzladığı görevlerin üstesinden gelebilir? Çünkü onun güçleri sınırlı, bilgisi yetersiz; buna karşılık aşmak zorunda olduğu yol, uzun, dikenli ve sürprizlerle doludur.

Yine Hz. Musa'nın, Rabbi'nden dilinin düğümünü çözmesini ve insanların sözlerini kolayca anlamalarını sağlamasını dilediğini görüyoruz. Elimizdeki bilgilere göre Hz. Musa'nın dilinde tutukluk, bir tür pelteklik vardı. Firavun'un karşısına çıkacağı şu sırada, anlaşılan en büyük sıkıntısı buydu. Nitekim başka bir surede bize aktarılan şu sözü, bu problemine çözüm yolu aradığının açık kanıtıdır:

"Kardeşim Harun'un dili benimkinden daha düzgündür." [8]

Hz. Musa, yüce Allah'dan önce göğsünü genişletmesini, işini kolaylaştırmasını dilemişti. Görüldüğü gibi bu dilekler birer genel nitelikli dua ifadeleri idi. Sonra dileklerini belirtmeye, yapacağı işi başarmasını sağlayacak ayrıntılı dileklerini sıralamaya yöneldi.

Örnek verecek olursak yüce Allah'ın kendisini ailesinden bir yardımcı ile,

8) Kasas Suresi, 34

kardeşi Harun ile desteklemesini istedi. Çünkü Hz. Harun'un etkili bir konuşma yeteneğine sahip, duygularına egemen, ağırbaşlı ve soğukkanlı bir kimse olduğunu biliyordu. Oysa kendisi çabuk parlayan, ateşli ve heyecanlı bir insandı. Bu yüzden yüce Allah'ın kendisini kardeşi ile desteklemesini, atılacağı son derece önemli işte sorumluluğunu paylaşmasını, eksiklerini tamamlamasını dilemişti.

Atılmak üzere olduğu bu son derece önemli iş, her şeyden önce yüce Allah'ı sık sık noksanlıklardan tenzih etmeyi, O'nun adını çokça anmayı, O'nunla sıkı ilişki kurmayı gerektiriyordu. Nitekim az önce Hz. Musa'nın, yüce Allah'dan gönlüne ferahlık serpmesini, işini kolaylaştırmasını, dilinin bağını çözmesini ve kardeşinin yardımcılığı ile kendisini güçlendirmesini dilediğini gördük. Hemen belirtelim ki, bütün bunları doğrudan doğruya görevini göğüsleyebilmek için istememişti. Bu dilekleri seslendirirken güttüğü asıl amaç, kendisi ve kardeşi için bu imkânların yüce Allah'ı sık sık noksanlıklardan tenzih etmenin, O'nu çokça anmanın, O'nun her şeyi gören ve her şeyi bilen ululuğu ile sıkı ilişki içinde olmanın yardımcı faktörleri olmalarıdır. Okuyalım:

"Kuşku yok ki, biz senin gözetimin altındayız."

Sen bizim durumumuzu, zayıflığımızı, yetersizliğimizi, senin yardımına ve önlemlerine ne kadar muhtaç olduğumuzu yakından biliyorsun.

Görüldüğü gibi Hz. Musa, yüce Allah'a uzun bir dilek listesi sundu, bütün ihtiyaçlarını dile getirdi, zayıflığını açıkça belirtti, Rabbi'nden yardım, destek, kolaylık ve sıkı ilgi istedi. Yüce Rabbin onun yakarışlarını işitiyordu. Zayıf ve yetersiz hali ile huzurundaydı. Ona seslenmiş ve kendisi ile söyleşmişti. Nitekim bu kerem sahibi, üstün bağışlayıcı sevgili konuğunu mahçup etmiyor, elini boş döndürmüyor, tersine hiç vakit geçirmeden bütün dileklerini kabul ediyordu. Okuyoruz:

قَالَ قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَا مُوسَىٰ ﴿٣٦﴾

36- "Ey Musa, bu istediklerin sana verilmiştir."

İşte bu iş bu kadar. Bir kerede ve tek sözle her şey çözüme bağlanıyor. Özet niteliğinde, ayrıntıya girmeyi gereksiz kılan bir sözdür bu. Üstelik anında uygulamaya dökülen, vaad ve erteleme niteliğinde olmayan bir söz. "İstediğin her şey sana verilmiştir. Fiilen verilmiştir" deniyor. Yoksa "verilir" ya da "verilecek" denmiyor. Bu söz kesin uygulamaya dönük oluşu yanında sevecenlik, onurlandırma ve yakınlık da ifade ediyor. Çünkü yüce Allah, ona adı ile seslenıyor, **"Ya Musa"** diyor. Şanı yüce Allah'ın, kullarından birine adı ile hitap etmesinden daha büyük onurlandırma, daha büyük şeref düşünülebilir mi?

Buraya kadar Hz. Musa, Allah tarafından yeterince, hatta fazlası ile onurlandırılmış, okşanmış, yakınlık ve ilgi görmüştür. Yüce Allah'ın tecellisi ve aralarındaki söyleşi oldukça uzamış, baş kahramanımızın dilekleri karşılanmış, her istediği yerine getirilmiştir. Fakat yüce Allah'ın lütuf hazinesinin bekçisi olmadığı gibi, rahmetini engelleyebilecek biride yoktur. Bu yüzden O, sevgili kulunu rahmet, bağış ve hoşnutluk yağmuruna tutmaya devam ettiriyor. Onu huzurunda

tutuyor. Onunla söyleşmeyi sürdürerek, kendisine eski nimetlerini hatırlatıyor. Böylece ona yönelik rahmetinin eskiden beri sürdüğünü, kendisini öteden beri gözettiğini vurgulayarak güvenini pekiştirmek, azmini perçinlemek istiyor. Aslında Hz. Musa'nın bu pozisyonda, bu parlak makamda geçirdiği her an, yeni bir mutluluk, yeni bir nimet, yeni bir yol azığı, yeni bir birikimdir. Ayetleri okuyoruz:

وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَيْكَ مَرَّةً أُخْرَىٰ ﴿٣٧﴾
إِذْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ أُمِّكَ مَا يُوحَىٰٓ ﴿٣٨﴾ أَنِ ٱقْذِفِيهِ فِى ٱلتَّابُوتِ فَٱقْذِفِيهِ
فِى ٱلْيَمِّ فَلْيُلْقِهِ ٱلْيَمُّ بِٱلسَّاحِلِ يَأْخُذْهُ عَدُوٌّ لِّى وَعَدُوٌّ لَّهُۥ
وَأَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِّنِّى وَلِتُصْنَعَ عَلَىٰ عَيْنِىٓ ﴿٣٩﴾ إِذْ تَمْشِىٓ
أُخْتُكَ فَتَقُولُ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ مَن يَكْفُلُهُۥ فَرَجَعْنَٰكَ إِلَىٰٓ أُمِّكَ كَىْ تَقَرَّ
عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَقَتَلْتَ نَفْسًا فَنَجَّيْنَٰكَ مِنَ ٱلْغَمِّ وَفَتَنَّٰكَ
فُتُونًا فَلَبِثْتَ سِنِينَ فِىٓ أَهْلِ مَدْيَنَ ثُمَّ جِئْتَ عَلَىٰ قَدَرٍ يَٰمُوسَىٰ
﴿٤٠﴾ وَٱصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِى ﴿٤١﴾

37- "Biz, bundan önce de bir kere daha sana lütufta bulunmuştuk."

38- Hani annene şu mesajımızı vahyetmiştik:

39- "Musa'yı bir sandukaya koy ve nehre at; nehir onu sahile atsın da oradan onu benim ve kendisinin ortak düşmanımız alsın. Gözümün önünde yetişesin diye seni sevgimin kanatları altına aldım."

40- Hani izini bulmaya çıkan kızkardeşin Firavun ailesine "size bu çocuğa bakacak bir kadın bulayım mı?" dedi. Böylece annenin yüzü gülsün, üzüntüden kurtulsun diye seni ona geri verdik.

Bir de hani sen bir adam öldürmüştün de seni bu olayın tasasından kurtarmıştık. Seni daha birçok musibetle sınavdan geçirdik. Böylece Medyen halkı arasında yıllarca kaldın. Sonra ey Musa, belirlediğimiz vakit gelince buraya geldin."

41- Şimdi seni sırf kendime ayırdım.

Hz. Musa o günlerin en güçlü kralı, en azgın zorbası ile karşılaşmaya gidiyor. Bir mü'min sıfatı ile azgınlığa karşı yaman bir savaş vermeye gidiyor. Birçok olayla ve problemle boğuşmaya gidiyor. Bu olayların ve problemlerin ilk sıradakileri Firavun ile kendisi arasında, daha sonrakileri soydaşları İsrailoğulları ile arasında geçecektir. Çünkü uzun baskı ve kölelik dönemi İsrailoğullarını yozlaştırmış, fıtratlarını bozmuştur. Bu yüzden kurtuluştan sonra omuzlayacakları göreve hazırlıklı olmaktan uzaktırlar.

İşte ağır şartlar karşısında yüce Allah, Hz. Musa'ya haber veriyor ki, o ağır görevin başına giderken hazırlıksız ve birikimsiz değildir. Tersine hazırlıklı ve

birikimli olarak görevine gönderilmektedir. Çünkü o uzun süreden beri yüce Allah'ın gözü önünde yetiştirilmiştir. Meme emme çağından beri sıkıntılara karşı özel bir eğitimden geçirilmiştir. Doğduğundan beri yüce Allah'ın ilgisinden bir an bile hiç yoksun kalmamış, bu ilgi sürekli yoldaşı olmuştur. Bir zamanlar Firavun'un sarayında, bu zorbanın eli altında idi. O sırada her türlü birikimden, her türlü güçten yoksundu. Buna rağmen Firavun'un kötü eli ona uzanmamıştı. Çünkü yüce Allah'ın güçlü eli onu destekliyor, güçlü gözü onu her adımında gözetiyordu. Öyleyse bugün Firavun ona hiçbir şey yapamazdı. Çünkü hem kendisi yetişkin çağına ermişti, hem de yüce Allah onunla beraberdi. Onu kendisi için yetiştirmiş, kendine seçmiş, yükleyeceği göreve ayırmıştı. Şimdi de okuduğumuz ayetleri inceleyelim:

"Biz bundan önce de bir kez daha sana lütufta bulunmuştuk."

Yani sana yönelik lütfumuz eski tarihli, sürekli ve kesintisizdir. Çoktan beri akışını devam ettirmektedir. Öyleyse şimdi bu ağır görevin altına girdikten sonra bu lütfumuzun kesileceği düşünülemez.

Sana yönelik o eski lütfumuz şöyle açığa çıkmıştı. Hani annenle ilgili bir mesaj sunmuş, ona içinde bulunduğu kötü şartları karşılayacak olan şu direktifi ilham etmiştik:

"Musa'yı bir sandukaya koy ve nehre at; nehir onu sahile atsın da oradan onu benim ve kendisinin ortak düşmanımız alsın."

Ayetin aktardığı tüm hareketler sarsıcı ve serttir. Düşünelim ki, henüz doğmuş bir bebek sandukaya kapatılıyor, arkasından sanduka nehre atılıyor, sonrada nehir bu sandukayı kıyıya atıyor. Ya sonra? İçine bebek kapatılarak nehire atılan ve bir süre nehir suları tarafından sürüklendikten sonra kıyıya atılan sanduka nereye gidiyor? Onu atıldığı kıyıdan kim alıyor? Kim olacak?; **"Benim ve kendisinin ortak düşmanımız.!"**

Bütün bu yoğun korkular arasında, bütün bu ağır muamelelerden sonra ne oldu? Her türlü güçten yoksun o zavallı bebeğin başına neler geldi. Her türlü korumadan yoksun o küçük sanduka ne gibi serüvenler yaşadı? Okuyalım:

"Gözümün önünde yetişesin diye seni sevgimin kanatları altına aldım."

Öyle müthiş bir güç karşısındayız ki, yumuşacık ve esnek nitelikli bir duygu olan sevgiden göğsünde darbeleri karşılayan, dalgaları kıran bir zırh yapıyor da azgın şer güçler bu zırha bürünen kimseye hiçbir zarar veremiyor; bu zırha bürünen kimse başkasına el kaldıramayan, henüz yürüyemeyen hatta konuşamayan, kundaktaki bir bebek bile olsa, kimse kılına dokunamıyor!

Okuduğumuz ayetlerin canlandırdığı sahnede iki karşıt tablo ile gözgöze geliyor ve bu tabloların karşı karşıya konmalarını hayretle izliyoruz: Bir tarafta kundak çağındaki bir bebeğe pusu kuran azgın, zorba güçler var; bütün şartları ve belirtileri ile kuşatılmış, acımasız bir sertlik ortalıkta kol geziyor. Öbür tarafta ise yumuşak ve uçarı merhamet bu çocuğa göz kırpıyor, onu tehlikelerden koruyor, sertliklerden sakındırıyor. Bu koruyuculuğu ve kayırmayı, kamçı ve dar-

be ile değil, sevginin sıcaklığı ile yapıyor. Tekrar okuyalım:

"Gözümün önünde yetişesin diye..."

Bu hayret verici Kur'an ifadesinin uyandırdığı sevecen, yumuşak ve derinlikli çağrışıma hiçbir açıklama katkıda bulunamaz. Evet; **"Gözümün önünde yetişesin diye..."** Söyler misiniz, insan dili, Allah'ın gözü önünde yetişen, büyüyen bir varlığı nasıl tanımlayabilir? İnsan hayalinin, insan düşüncesinin bu konuda söyleyebileceği en son söz şu olabilir: Bu yüce ilgiye bir saniye bile mazhar olmak insan için büyük bir onur, büyük bir ödüldür. Buna göre Allah'ın gözü önünde yetişen, büyütülen kimsenin mazhar olduğu şerefin ölçüler üstü yüksekliğini varın, siz düşünün! Hiç kuşkusuz Hz. Musa, yüce Allah ile söyleşme gücü, bu yüce kaynaktan gelen mesajın sarsıcı görkemine dayanabilmeyi bu sayede kazanabilmiştir.

- Evet, **"Gözümün önünde yetişesin diye..."** aynı zamanda **"senin ve benim ortak düşmanımız"** olan Firavun'un gözü karşısında ve eli altında. Savunucusuz, koruyucusuz ve bekçisiz olarak. Fakat onun gözleri sana hiç kem bakamıyor. Çünkü üzerine sevgimin kanatlarını gerdim." Ben seni gözümün önünde yetiştirirken o zorbanın eli, kılına bile zarar dokunduramıyor. Ayrıca, ben seni Firavun'un sarayında gözetme ve kayırma çemberi içinde tutarken, anneni evinde endişe ve kaygı içinde de bırakmadım. Tersine sizi birbirinizle buluşturdum. Okuyoruz:

"Hani izini bulmaya çıkan kızkardeşin Firavun ailesine 'size bu çocuğa bakacak bir kadın bulayım mı?' dedi. Böylece annenin yüzü gülsün, üzüntüden kurtulsun diye seni ona geri verdik."

Bu yüce Allah'ın bir plânı, bir önlemi idi. Şöyle ki: Saraya ne kadar süt annesi adayı getirildi ise -bu ilahi plânın gereği olarak- çocuk hiç birinin memesini ağzına almıyor. Dalgaların nehir kenarına attığı bu çocuğu evlat edinen [9] Firavun ile eşi, çocuğa memesini emeceği bir süt annesi arıyorlar. Bu haber şehirde dilden dile dolaşıyor. Bunun üzerine Hz. Musa'nın kızkardeşi, annesinin isteği ile, Firavun'un sarayına gelerek ilgililere "Size bu çocuğa bakacak bir kadın bulayım mı?" diyor. İlgililerin onayını alan kız, hemen koşup annesini saraya getiriyor, çocuk da hemen onun memesini emmeye koyuluyor.

Böylece yüce Allah'ın gerek bu çocuğa ve gerekse annesine ilişkin plânı gerçekleşiyor. Zaten kadın, aldığı ilham üzerine ciğerparesini sandukaya kapatmış ve sandıkayı nehre atmış, sonra da dalgalar bu sandukayı kenara savurmuştu. Bu plânın amacı, yüce Allah'ın ve Hz. Musa'nın ortak düşmanının onu saraya almasıydı. Bunun sonucu olarak bu korkular ortasına atılmasından güven doğacak, İsrailoğullarının bütün yeni doğan çocuklarını boğazlayan Firavun'dan canını kurtarabilmesi için korucusuz ve yardımcısız olarak bu zorbanın önüne atılması gerekecekti.

Yüce Allah'ın, Hz. Musa'ya yönelik bir başka lütfu daha var. Okuyalım:

9) Dalgalar tarafından nehir kıyısına atılan bu çocuğa Firavun ile eşinin evlat edindiğine burada değinilmiyor, bu ayrıntı başka bir surede açıklanmıştır.

"Bir de hani sen bir adam öldürmüştün de seni bu olayın tasasından kurtarmıştık. Seni daha birçok musibetle sınavdan geçirdik. Böylece yıllarca Medyen halkı arasında kaldın. Sonra ey Musa belirlediğimiz vakit gelince buraya geldin."

"Şimdi seni sırf kendime ayırdım."

Burada anlatılan olay Hz. Musa'nın, Firavun'un sarayında yaşadığı dönemde ve baş kahramanımızın delikanlılık çağında meydana geldi. Olayın oluşu şöyledir. Genç Musa bir gün şehre iner. Orada kavgaya tutuşmuş iki adamla karşılaşır. Kavgacılardan biri soydaşı, yani İsrailoğullarından biri, öbürü ise bir Mısır yerlisi, yani kıptidir. Soydaşının kendisinden yardım istemesi üzerine genç Musa, kıptıya bir yumruk atar, adam hemen o anda cansız yere yığılır.

Aslında baş kahramanımız kıptıyı öldürmek istememişti, amacı sadece onu soydaşının başından savmaktı. Adamın öldüğünü görünce derin bir üzüntüye kapıldı. Oysa bebekliğinden beri yüce "Allah'ın gözü önünde" yetişmişti. İçini korku sardı, suçluluk duygusu bir kor parçası gibi kalbine düştü.

İşte yüce Allah, Hz. Musa'ya o olaya ilişkin nimetini hatırlatıyor. Hani onu af dilemeye yöneltmiş, içine ferahlık salmış, onu pençesine düştüğü sıkıntıdan kurtarmıştı. Fakat bu olayı sınavsız atlatmasına da meydan verilmemişti. Çünkü yüce Allah, pişirmek, dileği uyarınca eğitmek istiyordu. Bu yüzden onu korku ve kısastan kaçma ile sınavdan geçirdi. Ailesinden, yurdundan ayrılarak gurbete düşmesi ve gurbet diyarında hizmetçilik ve koyun çobanlığı yapması, bütün bunların hepsi ayrı birer sınavdı. Sebebine gelince o günlerin en güçlü kralının sarayında zamanın en göz kamaştırıcı lüksü, konforu, bolluğu ve görkemi içinde büyüdükten sonra uzun yıllar koyun gütmek zorunda kalmıştı.

Bu yıllar içinde olgunlaştı, geleceğe hazırlandı. Sıkıntı çekti, azmetti, sabretti. Sınandı ve girdiği sınavdan alnının akı ile çıktı. Bunun yanısıra Mısır'daki şartlar ve imkânlar da hazır hale geldi. İsrailoğullarına yapılan işkenceler patlama noktasına vardı.

İşte yüce Allah'ın bilgisinde belirlenen bu uygun zaman gelince baş kahramanımız Medyen'den geri getirildi. Ama o bu ilahi plândan habersiz olduğu için kendisi geldiğini sanıyor. Okuyoruz:

"Böylece yıllarca Medyen halkı arasında kaldın. Sonra ey Musa belirlediğimiz vakit gelince buraya geldin."

Yani sen gelmen için belirlediğim zamanda geldin. Devam edelim:

"Şimdi seni sırf kendime ayırdım."

Yani artık tamamen, tüm varlığınla benim, vereceğim peygamberlik görevinin ve çağrımın hizmetindesin. Bu dünyanın hiçbir şeyi ile ilgin yok. Bu dünyada senin için hiçbir önemli şey yok. Sen uğrunda gözümün önünde yetiştirildiğin göreve aitsin, seni yerine getirmek üzere ayırdığım görevden başka hiçbir fonksiyonun yok. Artık ne kendine, ne ailene ve ne de başka hiç kimseye ayıracak hiçbir yanın, hiçbir zerren yok. Haydi şimdi varlığının adandığı görevin ba-

şına koş. Devam ediyoruz:

اذْهَبْ أَنتَ وَأَخُوكَ بِآيَاتِي وَلَا تَنِيَا فِي ذِكْرِي ﴿٤٢﴾ اذْهَبَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ ﴿٤٣﴾

فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَّيِّنًا لَّعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ ﴿٤٤﴾

42- Sen ve kardeşin ayetlerimle, mucizelerimle gidiniz. Bu arada adımı anmayı hiç ihmal etmeyiniz.

43- Firavun'a gidiniz. Çünkü o gerçekten azıttı.

44- Ona yumuşak sözler söyleyiniz. Belki aklı başına gelir ya da kötü akıbete uğramaktan korkar.

Sen ve kardeşin mucizelerimin itici enerjisinden güç almış olarak yola çıkınız. -Bilindiği gibi Hz. Musa, bunlardan değneğin yılana dönüşme mucizesi ile ak parıltı saçan el mucizesini gözleri ile görmüştü- Bu arada adımı anmayı hiç ihmal etmeyiniz. Bu sizin cephaneniz, silahınız, sırtınızı vereceğiniz sağlam dayanağınız, düşmez kalenizdir. Firavun'a gidiniz. Ben seni vaktiyle onun kötülüğünden korumuştum. O zaman yeni doğmuş bir bebektin. Bir sandukaya kapatıldın, sanduka nehre atıldı ve dalgalar onu kıyıya bıraktı. Bu terör senin kılına dokunamadı, bu korkular sana hiçbir zarar vermedi. Oysa şimdi eğitimlisin, donanımlısın, göreve hazırsın. Şimdikinden çok daha kötü, çok daha büyük tehlikelerden kurtulduğuna göre artık sana bir şey olmaz.

Kardeşinle birlikte Firavun'a gidiniz. Çünkü o iyice azıttı, gemiyi azıya aldı, zorbalığını aşırı boyutlara vardırdı. Okuyalım:

"Ona yumuşak sözler söyleyiniz."

Çünkü yumuşak söz, karşı tarafı kızdırmaz; onun günahla, kötülükle gururlanma damarını kabartmaz. Azgın zorbaların başını döndüren kof bencillik kompleksini depreştirmez. Tersine kalbi uyarır. Uyanan kalp ise öğüt alır, azgınlığın sonundan korkmaya başlar.

Kardeşinle Firavun'a gidiniz. Giderken doğru yola dönmez önyargısına kapılarak umutsuzluğa kapılmayınız. Öğütlerinizi dinleyebilir, kötülüklerinden korkup vazgeçebilir iyimserliği içinde olunuz. Çünkü eğer bir çağrı görevlisi, çağrısının etkisi ile karşısındaki kimsenin doğru yola gelebileceğini ummazsa, coşku için çağrı görevini yapamaz, karşı tarafın ayak diremeleri ve inkârcılığı ile yüzyüze gelince tüm gücü ile davasını savunmayı sürdüremez.

Hiç kuşkusuz yüce Allah, Firavun'un başına neler geleceğini, sonunun nasıl olacağını biliyor. Fakat her işte olduğu gibi, çağrı görevinde de sebeplere yapışmak gereklidir. Yüce Allah, insanları yaptıklarına göre, bu yaptıkları kendi dünyalarında meydana geldikten sonra, hesaba çeker. Gerçi O, olup-bitenlerin öyle olacağını baştan bilir. Çünkü yüce Allah'ın olayların geleceğine ilişkin bilgisi şimdiki zamana ve geçmişe ilişkin bilgisi gibidir, O'nun bilgisi açısından zaman dilimleri arasında hiçbir fark yoktur.

DAVETE İLİŞKİN İLAHİ TALİMAT

Buraya kadar yüce Allah, Hz. Musa'ya sesleniyordu. Sahne çölde geçen bir

"söyleşi" sahnesi idi. Bu noktada ise mesafelerin, boyutların ve zamanların dürülüp aşıldığına tanık oluyoruz. Bir de bakıyoruz ki, Hz. Musa, kardeşi Harun ile beraberdir. İkisi birlikte Rabb'lerine sesleniyorlar. Firavun ile karşılaşmalarına ilişkin korkularını, kendilerine hemen işkence yapacağından, çağrıları karşısında öfkelenip küplere bineceğinden endişe ettiklerini açıklıyorlar. Okuyalım:

قَالَا رَبَّنَآ إِنَّنَا نَخَافُ
أَن يَفْرُطَ عَلَيْنَآ أَوْ أَن يَطْغَىٰ ﴿٤٥﴾ قَالَ لَا تَخَافَآ إِنَّنِى مَعَكُمَآ أَسْمَعُ
وَأَرَىٰ ﴿٤٦﴾ فَأْتِيَاهُ فَقُولَآ إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَأَرْسِلْ مَعَنَا
إِسْرَٰٓءِيلَ وَلَا تُعَذِّبْهُمْ قَدْ جِئْنَٰكَ بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّكَ وَٱلسَّلَٰمُ
عَلَىٰ مَنِ ٱتَّبَعَ ٱلْهُدَىٰٓ ﴿٤٧﴾ إِنَّا قَدْ أُوحِىَ إِلَيْنَآ أَنَّ ٱلْعَذَابَ عَلَىٰ مَن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿٤٨﴾

45- Musa ve Harun dediler ki; "Ey Rabbi'miz, korkarız ki, Firavun bize karşı bir taşkınlık yapar, ya da azgınlığını artırır."

46- Allah, onlara dedi ki; "korkmayınız. Ben sizinle beraberim. Ben her şeyi işitir, her şeyi görürüm."

47- "Ona varınız ve deyiniz ki; 'Biz Rabbi'inin sana gönderdiği elçileriz. İsrailoğullarının bizimle birlikte Mısır'dan ayrılmalarına izin ver. Onlara işkence etme. Sana Rabbi'inden, doğru söylediğimizi kanıtlayacak mucizeler ile geldik. Doğru yola girenler esenliğe ereceklerdir."

48- "Bize gelen vahye göre Allah'ın ayetlerini yalanlayarak gerçeğe sırt çevirenler azaba uğrayacaklardır."

Hz. Harun'un, uzun "söyleşi" olayı sırasında Hz. Musa'nın yanında olmadığı kesindir. Bu söyleşi yüce Allah'ın sevgili kulu Hz. Musa'ya özgü bir lütfudur. Yüce Allah bu söyleşiyi uzatmış, bu konuşmayı geniş tutmuş, onu çeşitli soru ve cevaplarla zenginleştirmiştir. Buna göre Hz. Musa ile Hz. Harun'un **"Ey Rabb'imiz, korkarız ki, Firavun bize karşı bir taşkınlık yapar, ya da azgınlığını arttırır."** şeklindeki sözleri "söyleşi" sırasında söylenmemişti. Fakat ayetler hikâyelerin canlı, duygulandırıcı, dokunaklı ve vicdanları etkileyici sahnelerine bir an önce ulaşabilmek için zaman ve yer boyutlarını dürüp aşıyor ve olayların arasında sözün akışından yararlanılarak doldurulabilecek boşluklar bırakıyorlar.

Buna göre Hz. Musa ile Hz. Harun, baş kahramanımız Tur dağı yakınlarındaki "söyleşi"den döndükten sonra buluşmuş olmalıdırlar. Yüce Allah, Hz. Harun'a, Firavun'u hakka çağırmaya kardeşi ile birlikte gitmesini vahyetmiştir. İşte bunun üzerine ikisi birlikte korkularını, kaygılarını yüce Allah'a duyuruyorlar:

"Musa ve Harun dediler ki; 'Ey Rabb'imiz, korkarız ki, Firavun bize karşı taşkınlık yapar, ya da azgınlığını arttırır."

"Taşkınlık" ilk aşamada hemen yapılan kötülük anlamına gelir. "Azgınlık" ise taşkınlıktan da işkenceden de daha geniş kapsamlı bir kavramdır. O günlerin

zorba Firavunu bu kötülüklerin herhangi birini ya da her ikisini birlikte yapmaktan çekinmeyecek derecede azıtmış bir canavardır.

Yüce Allah hemen onlara kesin cevabını yetiştiriyor. Her türlü korkuyu ve endişeyi silen bir cevaptır bu. Okuyalım:

"Allah onlara dedi ki; 'Korkmayınız, ben sizinle beraberim; ben her şeyi işitir, her şeyi görürüm."

Ben sizin yanınızdayım. Ben ki, güçlü, kahrecidi, yüce ve uluyum. Ben ki, kullarımın üzerinde ezici bir egemenliğe sahibim. Ben ki bütün evreni, canlıları, fertleri ve nesneleri sadece bir "ol" direktifi ile yaratanım. İşte bu sıfatlarımla sizin yanınızdayım. Aslında bu kısa ve kesin güvence yeterlidir. Fakat yüce Allah onların güvenini pekiştirmeyi uygun görüyor. Bunun için desteğini somut bir gerekçeyle perçinliyor. Tekrar okuyalım:

"Ben her şeyi işitir, her şeyi görürüm."

Firavun sizi karşısında görünce istediği kadar parlasın, taşkınlık yapsın, azıtsın; ne yazar, ne yapabilir, elinden ne gelir? Her şeyi işiten, her şeyi gören yüce Allah onlarla birlikte olduktan sonra o kim oluyor?

Bu güven aşısının ardından çağrıyı nasıl yapmaları gerektiğine, nasıl bir tartışma yolu izleyeceklerine ilişkin bir talimatla, bir taktik dersi ile karşılaşıyoruz. Okuyalım:

"Ona varınız ve deyiniz ki; 'Biz Rabb'inin sana gönderdiği elçileriz. İsrailoğullarının bizimle birlikte Mısır'dan ayrılmalarına izin ver. Onlara işkence etme. Sana Rabb'inden doğru söylediğimizi kanıtlayacak mucizelerle geldik. Doğru yola girenler esenliğe ereceklerdir."

"Bize gelen vahye göre Allah'ın ayetlerini yalanlayarak gerçeğe sırt çevirenler azaba uğrayacaklardır."

Görüldüğü gibi bu taktik ile ilk önce elçiliklerinin temel dayanağını vurgulamaları emrediliyor. Tekrarlıyoruz:

"Biz Rabb'inin sana gönderdiği elçileriz."

Bu çarpıcı girişin amacı Firavun'a evrende kendisinin ve bütün insanların Rabbi olan bir ilahın varlığını duyurmaktır. Bu ilah o günlerin bazı yaygın putperest hurafelerinde ileri sürüldüğü gibi sadece Musa ile Harun'un, ya da sırf İsrailoğullarının ilahı değildir. Bu geleneksel hurafelere göre her oymağın ve her soy topluluğunun bir, ya da birkaç ilahı vardı. Bunun yanısıra Firavun'un, Mısır'da tapınılan bir ilah olduğu, çünkü ilahlar soyundan geldiği saplantısı da asılsızdır. Bu saplantı çeşitli yüzyıllarda yaygın bir biçimde savunulagelmiştir.

Arkasından Hz. Musa ile Hz. Harun'un misyonları, elçilik görevlerinin içeriği açıklanıyor. Okuyoruz:

"İsrailoğullarının bizimle birlikte Mısır'dan ayrılmalarına izin ver, onlara işkence etme."

Onların Firavun nezdindeki elçilikleri bu misyonla sınırlı idi. Yani İsrailo-

ğullarını kurtaracaklar, Allah'ın birliği inancına döndürecekler ve yüce Allah'ın kendilerine yurt olarak belirlediği "Kutsal topraklar"a göçetmelerini sağlayacaklardı (Sonradan bu yurtlarında kargaşa çıkaracaklar ve yüce Allah da onları toplu biçimde yokedecektir.)

Arkasından "Allah'ın elçileriyiz" derken doğru söylediklerine ilişkin kanıtlar gösteriyorlar. Okuyalım:

"Sana Rabb'inden doğru söylediğimizi kanıtlayacak mucizelerle geldik."

Bu mucizeler sana Rabbimizin emri ile geldiğimizi, sınırlarını çizdiğimiz bu görevi bize verenin gerçekten yüce Allah olduğunu kanıtlar.

Arkasından Firavun'a özendirici, gönül alıcı bir söz söylüyorlar. Okuyoruz:

"Doğru yola girenler esenliğe ereceklerdir."

Yani umutları odur ki, Firavun, doğru yola girsin de esenliğe erenler arasına katılmayı haketsin.

Bu özendirici cümleyi bir tehdit ve korkutma ifadesi izliyor. Fakat okuyacağımız sözlerin içerdiği tehdit ve korkutma direkt değildir, dolaylıdır.Çünkü Firavun'un kof büyüklük kompleksini ve azgınlığını depreştirmekten dikkatle kaçınıyorlar. Okuyoruz:

"Bize gelen vahye göre Allah'ın ayetlerini yalanlayarak gerçeğe sırt çevirenler azaba çarpılacaklardır."

Umutları odur ki, Firavun, Allah'ın ayetlerini yalanlayanlardan, gerçeğe sırt dönenlerden olmaz.

İşte yüce Allah, Hz. Musa ile Harun'un kalplerine böylece güven aşılamış, onların yolunu çizmiş ve işlerini programlamıştır.Artık ne yapacaklarını bilerek, adımlarını nasıl atacaklarının bilincinde olarak, kendilerine güvenerek yola çıkabilirler.

Bu noktada sahnenin perdesi iniyor. Bu perde tekrar kalktığında Hz. Musa ile Hz. Harun'u, azgın zorba ile karşılıklı konuşurken, hararetli hararetli tartışırken göreceğiz.

DAVETİN BAŞLANGICI VE FİRAVUN

Hz. Musa ile Hz. Harun, Firavun'un yanına vardılar. Ayetler onun yanına nasıl gittiklerini anlatmıyor. Her şeyi işiten ve gören Rabb'leri yanlarında olduğu halde o zorbanın yanına vardılar. Adına konuştukları, sözcüsü oldukları bu güç, bu otorite ne büyük bir güç, ne ezici bir otoritedir. Bu yüce otoritenin yanında Firavun gibi bir zorbanın lafı mı olur? Varsın, kim olursa olsun! Yanına girince Rabb'lerinin kendilerine duyurmayı emrettiği mesajı duyurdular ona. Şimdi karşısında durduğumuz sahne Hz. Musa ile Firavun arasında geçen bir karşılıklı konuşma ile başlıyor. Okuyalım:

قَالَ فَمَنْ رَّبُّكُمَا يٰمُوْسٰى ﴿٤٩﴾ قَالَ رَبُّنَا الَّذِيْٓ اَعْطٰى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهٗ ثُمَّ هَدٰى ﴿٥٠﴾

49- Firavun "Ey Musa, sizin Rabb'iniz kimdir?" dedi.

50- Musa "Bizim Rabb'imiz, her varlığı farklı niteliklerle donatarak yaratan, sonra da bu varlıkları nitelikleri doğrultusunda yönlendiren Allah'dır."

Hz. Musa, ile Harun kendilerini tanıtırlarken "Biz Rabb'inin sana gönderdiği elçileriz" diye söze girmişlerdi, ama Firavun, Hz. Musa ile Harun'un Rabbinin kendisinin de Rabbi olduğunu kabul etmeye yanaşmıyor. Bu yüzden asıl yetkili elçi olduğunu farkettiği Hz. Musa'ya soru sorarken şöyle diyor:

"Ey Musa, sizin Rabbiniz kimdir?"

Adına konuştuğunuz ve İsrailoğullarını serbest bırakmamı istediğiniz "Rabbiniz" kimdir?

Hz. Musa ise yüce Allah'ın yaratıcılık, yoktan varedicilik ve yönlendiricilik sıfatlarını vurgulayarak bu soruya karşılık veriyor. Okuyoruz:

"Bizim Rabb'imiz, her varlığı farklı niteliklerle donatarak yaratan, sonra da bu varlıkları nitelikleri doğrultusunda yönlendiren Allah'dır."

Yani bizim Rabb'imiz her varlığa "varoluş" niteliğini armağan etti. Her varlığı, varoluşuna kattığı, fıtratını donattığı niteliklere sahip olarak yarattı. Sonra her varlığı yaratılış amacını oluşturan fonksiyona yöneltti, onu bu fonksiyonu ile uyumlu, yardımcı imkânlarla donattı. Ayette kullanılan "sonra" sözcüğü, zamanca bir "sıralama", "arkaya bırakma" anlamı taşımaz. Çünkü yaratılan her varlık, yaratılış amacını oluşturan fonksiyona doğal olarak eğilimli biçimde yaratılır. Başka bir deyimle varlıkların yaratılışları ile fonksiyonların yaratılışı arasında bir zaman aralığı yoktur. Buradaki "sonra"lık bir varlığın yaratılışı ile o varlığın fonksiyonuna yönlendirilişi arasındaki düzey farkını ifade eder. Başka bir deyimle herhangi bir varlığı fonksiyonuna yöneltmek, onu başıboş olarak yaratmaktan daha üst düzeyli bir eylemdir.

Burada Hz. Musa'nın dilinden bize aktarılan ilahi vasıf, şu varlık alemini yaratan ve yönlendiren ilahlık belirtilerini en özlü biçimde dile getiren vasıftır. Yani her varlığı "varoluş" sunmayı, her varlığı yaratılış amacına uygun niteliklerle donanmış olarak yaratmayı ve her varlığı yaratılış amacına uygun fonksiyona yöneltmeyi kasdediyoruz. İnsan gücünün yettiği oranda gözünü ve basiretini şu koca evrenin çeşitli kesimleri üzerinde gezdirdiği takdirde küçük-büyük her varlıkta bu yoktan varedici ve yönlendirici "güç"ün izlerini açıkça görür. Bu izler tek tek atomlardan en iri cisimlere, tek hücreden insanda somutlaşan en yüksek düzeyli canlılara kadar, her varlıkta açıkça gözlenebilir.

Şu koca evreni düşününüz. Sayısız atomlardan, hücrelerden, maddelerden, canlılardan oluşmuştur. Her atom kımıldıyor, her hücre canlılık belirtileri gösteriyor. Her canlı hareket ediyor, her varlık diğer varlıklarla karşılıklı ilişki halinde, ortak çalışma içindedir. Bütün varlık birimleri gerek tek başına, gerekse öbür varlık birimleri ile birlikte, yaratılışlarında ve yapılarında varolan doğal yasalar uyarınca faaliyet gösterirler. Bu faaliyetler de bir an bile bir çatışma, bir çelişme, bir aksama ve bir gevşeklik görülmez.

Her varlık birimi, başlıbaşına ayrı bir evrendir, kendine özgü bir alemdir. Bütün atomlar, bütün hücreler, bütün organlar ve sistemler yaratılış amacını oluşturan öz karakterine göre, genel doğa yasalarının çerçevesi ile sınırlı olarak uyumlu ve düzenli faaliyet gösterirler.

Koca evren bir yana, insan bilimi, insan çabası bile tek tek varlık biçimlerinin özelliklerini, fonksiyonlarını, bozukluklarını, bu bozuklukların giderilme yollarını araştırıp ortaya koyabilme konusunda yetersizdir. Sözünü ettiğimiz sadece bu varlık birimlerine yönelik bir araştırma, onlarla ilgili bilgi edinme çabasıdır. Yoksa insanların onları ne yaratması ve ne de fonksiyonlarını yönlendirmesi sözkonusudur. Bu işler, insan kapasitesinin tamamen dışındadır. Çünkü insan da yüce Allah'ın bir yaratığıdır. Ona "varoluşu"nu sunmuş, onu yaratılış amacına uygun niteliklerle donatmış, onu bu amaca uygun fonksiyonlara yönlendirmiştir. Tıpkı canlı-cansız diğer tüm varlıklar gibi.

Söylediğimiz iş, ortaksız Allah'ın, her varlığa kendine özgü yaratılışını sunduktan sonra onu fonksiyonlarına yönlendiren yüce Rabb'imizin tekelindedir.

Firavun, Hz. Musa'ya bu sorunun arkasından şu ikinci soruyu soruyor:

قَالَ فَمَا بَالُ الْقُرُونِ الْأُولَىٰ ﴿٥١﴾

51- Firavun "Peki, bizden önceki kuşakların durumu ne olacak?" dedi.

Bizden önce yaşamış insan kuşaklarının durumu nedir? Bunlar nereye gittiler? Rabb'leri kimdi? Sözünü ettiğiniz ilahlarını tanımadan öldülerse durumları nasıl olacak? Devam ediyoruz:

قَالَ عِلْمُهَا عِندَ رَبِّي فِي كِتَابٍ لَّا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنسَى ﴿٥٢﴾

52- Musa dedi ki; "Onlara ilişkin bilgi Rabb'imin katındaki kitapta yazılıdır. Benim Rabb'im ne yanılır ne de unutur."

Böylece tarihin karanlık dehlizlerinde gömülü bulunan, bilgilerimize kapalı olan bu "gayb" meselesini, bilgisinden hiçbir şey kaçmayan ve hiçbir şeyi unutması sözkonusu olmayan Rabbine havale ediyor. Bu eski kuşakların gerek geçmişe ve gerekse geleceğe ilişkin durumlarını sadece o bilir. Çünkü hem bilinmez aleme ilişkin bilgi ve hem de insanların durumlarının ne olacağına ilişkin tasarruf yetkisi, yüce Allah'ın tekelindedir.

Sonra Hz. Musa sözlerine devam ederek, Firavun'a, yüce Allah'ın evrene ilişkin tasarlayıcılığının belirtilerini, insan denen şu varlığa bağışladığı bazı nimetleri ve imkânları tanıtıyor. Bu tanıtmayı yaparken özellikle Firavun'un yakınında bulunan, toprakları verimli, suları bol, tarım alanları zengin, hayvancılığı gelişmiş olan Mısır'daki, her an görebildiği ilahi nimetleri örnek gösteriyor.

الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا وَسَلَكَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا وَأَنزَلَ
مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِّن نَّبَاتٍ شَتَّىٰ ﴿٥٣﴾ كُلُوا

وَأَرْعَوْا أَنْعَامَكُمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّأُولِي النُّهَىٰ ﴿٥٤﴾

53- "O size yeryüzünü beşik yaptı, orada sizin için yollar açtı ve gökten su indirdi. O su sayesinde çiftler halinde çeşitli bitkiler bitirdik.

54- Bu bitkilerden kendiniz yiyesiniz ve hayvanlarınızı otlatasınız diye. Sağduyu sahiplerinin bu olaylardan alacakları birçok dersler vardır.

Yeryüzünün her tarafı insanlar için her zaman bir beşik gibidir. Tıpkı bebek beşiği gibi. Tüm insanlar da aslında yeryüzünün yavruları, çocuklarıdırlar. Yeryüzü onları bağrında barındırır ve sütü ile besler. Öte yandan yeryüzü, insanların üzerinde yürümelerine, toprağı sürmelerine, ekip biçmelerine ve yaşamalarına elverişli olarak yaratılmış, bu faaliyetler için insanların yararlarına sunulmuştur. Her şeyi tasarlayıp yönlendiren yüce Allah, her şeyi amacına uygun olarak yarattığı gün, yeryüzüne bu konumu vermiştir. Görevine uygun niteliklerle donatarak yarattığı yeryüzünü, gerçekleşmesini öngördüğü "hayat" olgusuna elverişli olarak varetti. Bunun yanısıra fonksiyonuna uygun nitelikle donatarak yarattığı insanoğlunu da, bu yeryüzünde yaşamaya uygun bir biçimde yarattı. Yani yeryüzünü insanların yararına sunduğu gibi orayı onlar için beşik de yaptı. Bu anlamların her ikisi birbirine yakın ve bağlantılıdır.

Beşik örneği ve "yarara sunulma" benzetmesi, Mısır için olduğu oranda dünyanın hiçbir bölgesi için geçerli değildir. Bu ülke toprakları verimli, yemyeşil bir vadidir. Oranın insanları en az emekle topraklarını ekip biçme imkânına sahiptirler. Burası bu nitelikleri ile sanki içinde yatan bebeği bağrına basan, kayıran, şefkat dolu bir "çocuk beşiği" gibidir.

Yeryüzünü insanlar için beşik olarak tasarlayan yüce yaratıcı orada insanlar için yollar açtı, gökten oraya su indirdi. Bu yağmur sularından nehirler ve yeraltı kaynakları oluşuyor. Bu nehirlerden biri de Firavun'un yakınından akan Nil nehridir. Bu sular sayesinde yeryüzünde, erkekli-dişili çiftler halinde çeşitli türden bitkiler yetişmektedir. Bu açıdan da Mısır yeryüzünün en dikkat çekici örnek yöresidir. Bu ülkede gerek insan besini ve gerekse hayvan yemi olarak çeşitli bitkiler ve otlaklar yetişmektedir.

Yüce tasarlayıcı, bitkileri, öbür canlılar gibi, erkekli-dişili çiftler halinde yarattı. Erkekli-dişili çiftler halinde olmak, bütün canlılarda görülen ortak bir olgudur. Çoğu bitkilerde erkeklik ve dişilik organı aynı çiçek üzerinde bulunur. Kimi bitkilerde de, çeşitli hayvan türlerinde olduğu gibi, "döllenme" sadece erkeklik organı taşıyan bitkiler tarafından gerçekleştirilir. Böylece hayat yasaları açısından bütün canlı türleri arasında uyum ve süreklilik sağlanır. Devam ediyoruz:

"Sağduyu sahiplerinin bu olaylardan alacakları birçok dersler vardır."

Rotasını şaşırmamış hiçbir sağlıklı akıl düşünemezsiniz ki, bu hayret uyandırıcı düzeni düşünsün de bu düzenin içerdiği kanıtları farketmesin; bu kanıtların, her varlığa yaratılış biçimini sunarak onu fonksiyonuna yönlendiren tasarlayıcı bir yaratıcının varlığını ispatladığını gözlemesin.

Daha sonraki ayetlerde Hz. Musa'nın bu konuşması doğrudan doğruya yüce Allah'ın bir sözü ile noktalanıyor. Okuyalım:

مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَىٰ ﴿٥٥﴾

وَلَقَدْ أَرَيْنَاهُ آيَاتِنَا كُلَّهَا فَكَذَّبَ وَأَبَىٰ ﴿٥٦﴾

55- Sizleri topraktan yarattık, yine oraya döndüreceğiz ve tekrar dirilterek oradan çıkaracağız.

56- Biz Firavun'a tüm ayetlerimizi gösterdik, fakat o bunları yalanladı, kabul etmeye yanaşmadı.

Hani şu sizin için beşik görevi yapan, üzerinde yollar açılan, üzerine gökten yağmurlar yağdırılıp insan besini ve hayvan yemi olsun diye erkekli-dişili bitki çiftleri yetiştirilen yeryüzü var ya. İşte sizleri o yeryüzünün toprağından yarattık, sizi yine oraya döndüreceğiz ve öldükten sonra tekrar dirilterek oradan çıkaracağız.

İnsan bu yeryüzünün hammaddesinden yaratıldı. Organizmasının bütün hücreleri ve dokuları yeryüzünün elementlerinden oluşmuştur. Yeryüzünün bitkileri ile besleniyor, suyunu içiyor ve havasını teneffüs ediyor. Kısacası insan yeryüzünün çocuğudur, burası onun beşiğidir. Günü gelince döneceği yer de burasıdır. Bu yeryüzünün toprağı vücudunu yutacak çürümüş kemiklerini elementlerine karıştıracak ve çürüyen bedeninin yayacağı gazlar havadaki gazlara katılacaktır. Sonra yine diriltilerek oradan çıkarılacaktır. Bu ikinci hayatı, ilk yaratılışının uzantısı olacaktır.

Yeryüzü ile insan arasındaki sıkı ilişkiyi vurgulayan bu "hatırlatma" ile kendisini ilah sanan, mağrur Firavun ile Hz. Musa arasındaki bu karşılıklı konuşma sahnesi arasında sıkı bir bağlantı vardır. Çünkü insanlar önünde ilahlık taslayan bu şımarık zorba aslında bu topraktan yaratılmış ve ölünce onun kara bağrına dönecektir. Başka bir deyimle bu başı dönmüş diktatör bozuntusu, yüce Allah'ın yeryüzünde yaratarak fonksiyonuna yönlendirdiği diğer sıradan varlıklardan biridir, başka bir niteliği yoktur. Devam ediyoruz:

"Biz Firavun'a tüm ayetlerimizi gösterdik, fakat o bunları yalanladı, kabul etmeye yanaşmadı."

Ona evrendeki ayetlerimizi gösterdik. Hz. Musa, bu evrensel ayetlerin onun yakın çevresinde bulunanlarına dikkat çekmeye çalıştı. Ayrıca ona yılana dönüşen değnek mucizesi ile ak parıltı saçan el mucizelerini, ayetlerini gösterdi. Burada bu mucizelerin gösterilişine ayrıca değinilmiyor. Çünkü bunlar yüce Allah'ın ayetlerinin bütünü içinde yeralırlar ve O'nun evrendeki ayetleri bu iki mucizeden hem daha büyük, hem de daha kalıcıdır. Bu yüzden burada bu iki mucizenin Firavun'a gösterildiği ayrıca belirtilmiyor. Fakat bu gösterinin gerçekleştiğini biz sözün akışından, dolaylı olarak anlıyoruz. Çünkü Firavun'un, "bütün ayetler"i yalanlandığı vurgulanıyor. Bu vurgulamadan anlıyoruz ki, o bu iki mucizeyi de inkâr etmiştir. Ayetleri okumaya devam ediyoruz:

قَالَ أَجِئْتَنَا لِتُخْرِجَنَا مِنْ أَرْضِنَا بِسِحْرِكَ يَا مُوسَىٰ ﴿٥٧﴾ فَلَنَأْتِيَنَّكَ بِسِحْرٍ
مِثْلِهِ فَاجْعَلْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ مَوْعِدًا لَا نُخْلِفُهُ نَحْنُ وَلَا أَنْتَ
مَكَانًا سُوًى ﴿٥٨﴾ قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمُ الزِّينَةِ وَأَنْ يُحْشَرَ النَّاسُ ضُحًى ﴿٥٩﴾

57- Dedi ki; "Ey Musa, sen bizi büyücülüğünle yurdumuzdan çıkarmaya mı geldin?"

58- "Biz de seninki gibi bir büyü ile karşına çıkacağız. Seninle buluşacağımız bir zaman belirle . Bu randevudan sen de bizde caymayalım. Buluşma yerimiz açık bir düzlük olsun."

59- Musa "Sizinle buluşmamız süslenme gününüzde, halkın toplandığı kuşluk vakti olsun" dedi.

Görülüyor ki, Firavun, Hz. Musa karşısında pesetti, tartışmayı sürdüremedi. Çünkü Hz. Musa'nın öne sürdüğü deliller son derece açık ve güçlü idi. Sebebine gelince bu delilleri, yüce Allah'ın evrendeki ayetleri ve Hz. Musa eli ile gösterilen özel mucizeler oluşturuyordu. Firavun tartışmayı sürdüremeyince Hz. Musa'yı büyücülükle suçlama şarlatanlığına başvurdu. Ona göre değneğin yerde sürünen bir yılana dönüşmesi ve koltuk altına daldırılan sapasağlam bir elin ak parıltı saçarak dışarı çıkarılması birer "büyü"den başka bir şey değildi.

Büyücülüğün Firavun'un aklına gelen ilk ihtimal olması, aslında normaldi. Çünkü bu sanat o günlerde Mısır'da pek yaygındı. Üstelik Hz. Musa'nın gösterdiği bu iki mucize nitelikleri itibarı ile geleneksel büyü gösterilerine pek benziyorlardı.

Büyücülüğe gelince bu bir hayal oyunudur, gerçek değildir. Özü bakımından gözü ve diğer duyu organlarını yanıltmaya dayanır. Bu yanıltmaca, bazan algı aldanmasına kadar işi vardırabilir. Beyinde gerçek algılara benzer somut algılar meydana getirebilir. O durumlarda insan, aslında varolmayan bir nesneyi sanki varmış gibi, ya da olduğundan farklı bir biçimde görebilir. Tıpkı bunun gibi büyülenmiş insanlarda, kimi zaman öyle sinirsel ya da organik etkilenmeler görülebilir ki, somut dış etkenler olsa aynı etkilenmeleri meydâna getirirler.

Ama Hz. Musa'nın mucizeleri bu türden aldatmacalar değildirler. Onlar yüce Allah'ın yoktan varedici sanatının eserleridir. Bu güçlü sanat, nesnelerin yapısını gerçekten değiştirir. Bu değiştirme kimi zaman geçici, kimi zaman da kalıcı olur. Şimdi okuduğumuz ayetleri inceleyelim:

"Dedi ki; Ey Musa, sen bizi büyücülüğünle yurdumuzdan çıkarmaya mı geldin?"

Anlaşılan Firavun'un, İsrailoğullarını köleleştirmesi, onların nüfusca çoğalıp iktidarı ele geçirmeleri korkusundan kaynaklanan politik bir önlemdi. Zaten diktatörler, iktidarlarını korumak için en vahşice, en barbarca cinayetleri işlemekten çekinmezler. Bu uğurda insanlıkla, ahlak kuralları ile şerefle ve vicdanla en bağdaşmaz entrikalara, gözlerini kırpmadan başvururlar. İşte bundan dola-

yı Firavun, İsrailoğullarına karşı sinsi bir soykırım politikası uyguluyor, onları eziyordu. Bu politikası uyarınca bu toplumun erkek çocuklarını öldürüp kız çocuklarını sağ bırakıyor, normal yaştaki erkekleride ağır angaryalara koşarak tedrici bir ölüme sürüklüyordu. Bu yüzdendir ki, Hz. Musa ile Harun, kendisine "İsrailoğullarının bizimle birlikte Mısır'dan ayrılmalarına izin ver, artık onlara işkence etme" dedikleri zaman, onun bu öneriye verdiği karşılık, "Ey Musa, sen bizi büyücülüğünle yurdumuzdan çıkarmaya mı geldin?" şeklinde oldu. Çünkü İsrailoğullarının serbest kalmaları, iktidarını ve ülkesini ele geçirmelerinin ilk adımı olarak yorumluyordu.

madem ki, Hz. Musa, bu amaçla İsrailoğullarının serbest bırakılmalarını istiyordu ve madem ki, gösterdiği bütün olağanüstü kanıtlar basit birer büyü gösyterisiydi, o halde ona verilecek cevap son derece kolaydı. Okuyoruz:

"Biz de seninki gibi bir büyük ile karşına çıkacağız."

İşte zorbaların, diktatörlerin geleneksel mantığı budur. Onlara göre inanç sahiplerinin mücadelelerinin arkasında mutlaka dünyaya ilişkin bir amaç yatar. Onların savundukları dava, iktidar ve koltuk ihtirasını gizleyen bir maskeden başka bir şey değildir. Sonra onlar dava adamlarında bazı kozlar, bazı haklılık kanıtları görürler. Bu kanıtlar, kimi zaman Hz. Musa'nın mucizeleri gibi, olağanüstü uygulamalar olur. Kimi zaman da olağanüstü bir nitelik taşımamakla birlikte insanların kalplerini yavaş yavaş etkileyen önlemler olur. O zaman diktatörler hemen bu önlemlere görünüşte onlara denk düşen, benzer önlemlerle karşılık verirler. Bize karşı büyü ile mi karşı çıkılıyor? Biz de ona büyü ile karşı koyarız. Bize sözle mi karşı çıkıldı? Biz de ona aynı türden sözlerle karşılık veririz. Bize karşı reformculuk, aksaklıkları düzeltme silahı ile mi çıkılıyor. Biz de bu kampanyaya karşı sözde reformcu ve aksaklıkları düzeltici gibi görünürüz. Bize yararlı bir iş yapılarak mı karşı konuluyor? Biz de başka bir iyi iş yapıyormuşuz gibi sahneye çıkarız. İşte zorbaların zihniyeti, iktidarlarını koruma yöntemlerinin özü budur. Fakat onlar bilmezler ki, inanç sistemlerinin "iman" kaynaklı birikimleri ve yüce Allah'ın yardımı biçiminde cephaneleri vardır. İnanç sistemleri düşmanlarını bu birikimler ile ve bu cephanelerle yenerler. Yoksa görünüşlerle ve şekilci önlemle değil.

İşte bu amaçla Firavun, Hz. Musa'dan kendi büyücüleri ile karşılaşağı bir "randevu" belirlemesini istedi. Meydan okuma edası ile karşılaşma zamanının seçimini karşı tarafa bıraktı; **"Seninle buluşacağımız bir zaman belirle"** dedi. Meydan okuma edasını pekiştirmek amacı ile kararlaştırılacak randevudan tarafların caymamasını ısrarla vurguladı; **"Bu randevudan sen de biz de caymayalım"** dedi. Ayrıca karşılaşma yerinin seyircinin izlemesine elverişli, geniş bir düzlük olmasını önerdi; **"Buluşma yerimiz açık bir düzlük olsun"** dedi. Böylece meydan okumasının dozunu daha da arttırdı.

Hz. Musa, Firavun'un bu meydan okuma amaçlı teklifini kabul etti. Karşılaşma günü olarak da Mısır halkının süslü elbiseler giyerek ve takılar takarak meydanlarda, açık yerlerde toplandıkları, şenlikli bir bayram gününü seçti. Oku-

yalım:

"Musa dedi ki; 'Sizinle buluşmamız süslenme günü olsun."

Ayrıca halkın o gün kuşluk vakti toplanmasını önerdi. Böylece karşılaşma, hem herkese açık bir alanda olacak ve hem de günün aydınlık, güneşli bir diliminde yapılacaktı. Görülüyor ki, Hz. Musa, Firavun'un meydan okumasına aynen karşılık verdiği gibi üstelik daha cesurca davranarak bir bayram gününün en aydınlık, en bol güneşli ve en kalabalık olmaya elverişli bir zaman dilimini seçti. Sabah vaktini seçmedi, çünkü o saatlerde halkın çoğu henüz evlerinden çıkmamış olurdu. Öğle vaktini seçmedi, çünkü halkın toplanmasını aşırı sıcak engelleyebilirdi. Akşam saatlerini de seçmedi, çünkü bu saatlerde hava kararacağı için halk toplantı yerinde kalmaz, dağılmaya başlar, ya da dağılmasa bile olup bitecekleri iyi göremezdi:

Böylece "iman" ile "azgınlık" arasındaki meydan okumanın ilk perdesi burada noktalandı.

Bu noktada perde kapanıyor. Bir süre sonra tekrar açıldığında "karşılaşma" sahnesi ile yüzyüze geleceğiz.

İMAN İLE AZGINLIĞIN KARŞILAŞMASI

فَتَوَلَّىٰ فِرْعَوْنُ فَجَمَعَ كَيْدَهُۥ ثُمَّ أَتَىٰ ﴿٦٠﴾

60- Bunun üzerine Firavun dönüp gitti, hilelerini hazırladıktan sonra randevu yerine geldi.

Şimdi bu kısa ifadenin bu kadar az sözcüğe neleri sıkıştırdığını birlikte düşünelim. Firavun, bir karşılaşmanın yapılacağını haber vererek bu konudaki talimatını veriyor. Önde gelen yardımcıları bu karşılaşmaya ilişkin görüşlerini açıklıyorlar. Arkasından Firavun, Hz. Musa ile yarışacak olan seçme büyücülerine dönüyor. Onları özendiriyor, yüreklendiriyor,kendilerine büyük ödüller vadediyor. Sonra yarışmaya ilişkin görüşlerini ve taktiklerini anlatıyor, danışmanları da bu alandaki düşüncelerini dile getiriyorlar. İşte size bir yığın lâf! Fakat görüyorsunuz ki, ayet-i celile bu lâf yığınını **"Bunun üzerine Firavun dönüp gitti, hilelerini hazırladıktan sonra randevu yerine geldi"** şeklindeki birkaç cümlecikle özetleyiverdi. Bu kısacık tek ayet, şu üç ardışık hareketi ifade ediyor: Firavun'un dönüp gitmesini, hilelerini ve plânlarını hazırlamasını ve karşılaşma alanına gelişini.

Hz. Musa, yarışma öncesinde Firavun'un büyücülerine öğüt vermeyi uygun gördü. Onları yalancılığın ve yüce Allah'a iftira atmanın acı sonu hakkında uyardı. Bu öğütleri ile onları doğru yola döndürmeyi ve büyü yolu ile kendisine meydan okumaktan vazgeçirmeyi denedi. Çünkü büyücülük, bir aldatmaca idi. Okuyoruz:

قَالَ لَهُم مُّوسَىٰ وَيْلَكُمْ لَا تَفْتَرُوا عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا فَيُسْحِتَكُم بِعَذَابٍ ۖ وَقَدْ خَابَ مَنِ ٱفْتَرَىٰ ﴿٦١﴾

61- Musa onlara dedi ki; "Vay gele başınıza! Allah adına yalan uydurmayınız. Yoksa sizi bir azaba çarptırarak kökünüzü kurutur. Allah'a iftira atan gerçekten aldanmıştır."

Doğru ve samimi söz bazı kalpleri etkiler, onların derinliklerine işler. Bu olayda da böyle olduğu görülüyor. Anlaşılan Firavun'un bazı büyücüleri, bu samimi sözlerden etkilendiler ve yapacakları gösteri konusunda isteksizliğe, tereddüde kapıldılar. Fakat yarışmanın hararetli taraftarları hemen paçaları sıvadılar, Hz. Musa'nın işitmesinden çekindikleri fısıltılarla, tereddütlü arkadaşları ile tartışmaya koyuldular, onları ikna etmeye giriştiler. Okuyoruz:

فَتَنَٰزَعُوٓاْ أَمۡرَهُم بَيۡنَهُمۡ وَأَسَرُّواْ ٱلنَّجۡوَىٰ ۝٦٢

62- Bunun üzerine büyücüler aralarında gizlice fısıldaşarak durumlarını tartıştılar.

Büyücüler birbirlerini kışkırtmaya yöneldiler. Aralarındaki hızlı Firavun yanlıları, Hz. Musa ile Hz. Harun'dan duyulan korkuyu abartarak endişelenen arkadaşlarını psikolojik baskı altına almaya giriştiler. Bu elebaşları "Bu iki adam, ülkemizi, yani Mısır'ı ele geçirmek ve halkımızın inançlarını değiştirmek istiyorlar. Bu yüzden tereddüde ve iç tartışmaya meydan vermeden el birliği ile bu ortak tehlikeye karşı koymamız gerekir. Bu gün ölüm-kalım savaşının günüdür. Bu savaşı kazanan taraf, zafere ve kesin başarıya ulaşan taraf olacaktır" türünden propagandalar yapıyorlardı. Okuyoruz:

قَالُوٓاْ إِنۡ هَٰذَٰنِ لَسَٰحِرَٰنِ يُرِيدَآنِ أَن يُخۡرِجَاكُم مِّنۡ أَرۡضِكُم بِسِحۡرِهِمَا وَيَذۡهَبَا بِطَرِيقَتِكُمُ ٱلۡمُثۡلَىٰ ۝٦٣ فَأَجۡمِعُواْ كَيۡدَكُمۡ ثُمَّ ٱئۡتُواْ صَفّٗاۚ وَقَدۡ أَفۡلَحَ ٱلۡيَوۡمَ مَنِ ٱسۡتَعۡلَىٰ ۝٦٤

63- Ve dediler ki; "Bu iki adam büyücüdür, sizleri büyüleyerek yurdunuzdan çıkarmak, sizin örnek dininizi ortadan kaldırmak istiyorlar."

64- "Bütün hilelerinizi biraraya getiriniz, sonra sıra halinde buluşma yerine geliniz. Bugün üstün gelen başarıya ermiştir."

Görülüyor ki, Hz. Musa'nın samimi, doğru ve inanç yüklü kısacık sözleri, eğrilik yanlılarının kampı üzerine bir bomba gibi inerek onların saflarını darmadağın etti. Onların kendilerine ve güçlerine olan güvenlerini sarstı, savundukları inançlardan ve düşüncelerden kuşkulanmaya başladılar. Bu yüzden aralarındaki aşırılar yüreklendirmelere ve karşı tarafa dönük kışkırtmalara gerek duydu. Oysa Hz. Musa ile Hz. Harun sadece iki kişi idiler. Buna karşılık büyücüler kalabalıktı. Üstelik arkalarında Firavun, Firavun'un krallığı, ordusu, zorbalığı ve serveti vardı. Ama Hz. Musa ile Hz. Harun da yalnız değillerdi. Onların beraberlerinde her şeyi işiten ve her şeyi gören Rabbleri vardı.

Gerek azgın ve zorba Firavun'un, gerekse sırtlarını bu zorbaya dayamış olan büyücülerin tutumlarını da ancak bu faktörün ışığı altında açıklayabiliriz. İşin en başına dönersek şu soru kafamıza takılır:

Hz. Musa ile Hz. Harun kimdirler ki bu iki garip adam kim oluyorlar ki, önce Firavun onlara meydan okuma gereğini duyuyor, sonra onların meydan okumalarını kabul ediyor; arkasından plânlarını ve tuzaklarını kurup karşılaşma alanına geliyor, onca büyücüyü biraraya getiriyor, kalabalıkları karşılaşmayı izlemek üzere meydanda topluyor; üstelik kendisi ve önde gelen yakınları yarışmayı görmek için meydandaki yerlerini alıyorlar. Nasıl oldu da Firavun, Hz. Musa'nın kendisi ile tartışmasına, ona kafa tutmasına göz yumabildi. Oysa Hz. Musa, onun amansız baskısı altında ezilmiş, köleleştirilmiş bir toplum olan İsrailoğullarından biri değil mi? Burada Hz. Musa ve Harun ile beraber olan ve her şeyi işitip her şeyi gören yüce Allah'ın bu iki garip elçisine sunduğu bir heybetle, bir ürkütücü saygınlıkla karşı karşıyayız.

Yine hünerli büyücülerin saflarını parçalanma tehlikesi ile karşı karşıya getiren o kısa konuşmanın gücünün arkasında da bu heybeti, bu ürkütücü saygınlığı aramak gerekir. Bu parçalanma sarsıntısı üzerine büyücüler aralarında fısıldaşmaya, somut tehlike çanları çalmaya, birbirlerini kışkırtmaya; birlik, dayanışma ve direnme çağrıları yapmaya mecbur olmuşlardır. Sonra ileriye atıldılar.

قَالُوا يَا مُوسَىٰ إِمَّا أَن تُلْقِيَ وَإِمَّا أَن نَّكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَلْقَىٰ ﴿٦٥﴾

65- Büyücüler "Ey Musa, ya sen önce hünerini göster ya da önce biz hünerimizi ortaya koyalım" dediler.

Bu teklif,rakibe yöneltilmiş bir meydan savaşı çağrısıdır. Bunun yanısıra iç dayanışma, centilmenlik ve cesaret kaynaklı meydan okuma anlamlarını da taşır. Devam ediyoruz:

قَالَ بَلْ أَلْقُوا ۖ

66/a- Musa "Önce siz hünerinizi gösterin" dedi.

Hz. Musa, rakiplerinin meydan okumalarını kabul etti; ilk hamleyi yapma fırsatını onlara tanıyarak son sözü söyleme hakkını kendine bıraktı. Fakat o ne? Adamlar, görüldüğü kadarı ile müthiş bir büyü gösterisi yaptılar. Kalabalık sürpriz bir sarsıntı ile çalkalandı, bu sarsıntının dalgaları Hz. Musa'ya kadar ulaştı. Okuyalım:

فَإِذَا حِبَالُهُمْ وَعِصِيُّهُمْ يُخَيَّلُ إِلَيْهِ مِن سِحْرِهِمْ أَنَّهَا تَسْعَىٰ ﴿٦٦﴾

فَأَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خِيفَةً مُّوسَىٰ ﴿٦٧﴾

66/b- O sırada adamların yere attıkları ipler ve değnekler büyülerinin etkisi ile Musa'ya yürüyorlarmış gibi göründüler.

67- Bunun üzerine Musa'nın içine korku düştü.

İfade sözkonusu büyü gösterisinin müthişliğini ve çarpıcılığını açığa vuruyor. Öyle ki, her şeyi işiten ve her şeyi gören yüce Rabbi yanıbaşında olduğu halde rakiplerinin büyü gösterisi, Hz.Musa'nın içine korku düşürüyor. Hz. Musa'nın içine korku düşebilmesi için, kendisine daha güçlü olduğunu bir an için unutturan müthiş bir olay meydana gelmiş olmalıdır. Bunun üzerine yüce Allah'ın kendisine, onun yanında olduğunu ve asıl ezici gücün kendinde olduğu-

nu hatırlatması gerekmiştir. Okuyalım:

قُلْنَا لَا تَخَفْ إِنَّكَ أَنتَ الْأَعْلَىٰ ﴿٦٨﴾ وَأَلْقِ مَا فِي يَمِينِكَ تَلْقَفْ مَا صَنَعُوا ۖ إِنَّمَا صَنَعُوا
كَيْدُ سَاحِرٍ ۖ وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَىٰ ﴿٦٩﴾

68- Allah ona dedi ki: "Korkma, üstün gelecek olan sensin."
69- "Sağ elindeki değneğini yere atıver de onların gösterdikleri marifetleri yutuversin. Onların hünerleri, bir büyücü hilesinden ibarettir. Büyücü hiçbir yerde başarılı olamaz."

Korkma, üstün olan sensin. Çünkü sen "hak" taraftarısın, onlar ise "batıl"yanlılarıdır. Sen inancına dayanıyorsun, onlar ise sanatlarına güveniyorlar. Sen bağlısı olduğun sistemin doğruluğunu kanıtlamak için meydana atıldın, onların bu yarışmadan bekledikleri ise ücret ve kazançtır. Sen en büyük güç ile ilişki kurmuşsun, onlar ise ne kadar azgınlık ve zorbalık yapsa da günün birinde ölüp gidecek olan bir yaratığa hizmet ediyorlar.

Sakın korkma, **"sağ elindekini atıver."** Hz. Musa'nın elindekinin önemini büyütmek için "belirtisiz" bir ifade kullanılıyor. **"Elindeki, onların gösterdikleri marifetleri yutuversin."** Onların gösterisi, usta bir büyücünün ortaya koyduğu bir büyü eylemidir. Oysa büyücü, nereye giderse gitsin, hangi yolu tuttursa tuttursun, başarıya eremez. Çünkü o hayal peşinde koşar ve hayal oyunu oynar. Dayanağı değişmez, kalıcı, gerçek değildir. Onun durumu, gerçeğe dayanan, gücünü doğrudan alan "hak" yanlısı karşısındaki bütün eğrilik (batıl) taraftarları gibidir. Eğrilik taraftarının eğrisi, kimi zaman görkemli, parlak, havalı ve korkunç görülebilir. Bu göz aldanmasına ancak gerçeğin (hakk'ın) hava atmayan, küstahlığa kalkışmayan, gösterişe tenezzül etmeyen müthiş gizli gücünü farkedemeyenler uğrayabilirler. Gerçeğin gücü hava atmaz, ama sonunda eğrinin, batılın beynine balyoz gibi iniverir de bir de bakarsın ki, batılın defteri dürülmüş, gerçek tarafından yutuluvermiş, yokolmuş, gözden kaybolmuştur.

Hz. Musa elindeki değneği yere atar atmaz, büyük sürpriz meydana geldi. Ayet,bu sürprizin büyüklüğünü, büyücülerin vicdanlarında meydana getirdiği etkinin sarsıcılığı yolu ile anlatıyor. Bu büyücüler en ateşli bir kazanma hırsı ile bu karşılaşmaya çıkmışlardı. Yarışmaya çıkmaya hazırlandıklarından beri sürekli biçimde birbirlerini yüreklendirmişler, hatta birbirlerini kışkırtmışlardı. Üstelik hepsi de sanatlarının seçkin ustalarıdır. Hatta bu yüzden Hz. Musa'nın gönlüne gizli bir korku salmayı bile başarmışlar, bir peygamber olmasına rağmen yere attıkları değneklerini ve sopalarını sürüngen yılanlarmış gibi görmesini sağlamışlardır.

Ayet, büyücülerin vicdanlarında meydana gelen bu sürpriz sarsıntıyı köklü bir duygu değişikliği ve tam bir başkalaşım olarak ifade ediyor. Öyle ki, adamlar bu durumlarını sözlere dökemiyorlar, neye uğradıklarını anlatacak söz bulamıyorlar.

فَأُلْقِيَ السَّحَرَةُ سُجَّدًا قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ هَارُونَ وَمُوسَىٰ ﴿٧٠﴾

70- Bunun üzerine büyücüler secdeye kapanarak "Biz Musa ile Harun'un Rabbine inandık" dediler.

Bu, duyarlı sinirlere rastladığı için bütün vücudu sarsan, elektrik düğmesine bastığı için ışığı yakarak karanlıkları dağıtan bir dokunuştur. Bu, imanın insan-kalbine akarak içindeki kâfirliği bir anda mü'minliğe dönüştürmesidir.

Fakat zorbalar bu ince sırrı nereden anlayacaklar? Onların kalplerin nasıl değiştiklerini kavramaları hiç beklenebilir mi? Onlar çoktan beri azgınlık ve sapıklık bataklığında debelendikleri için; bağlılarının bir tek parmak işareti ile önlerinde eğilmelerine hep alıştıkları için yüce Allah'ın kalplerin değiştiricisi olduğunu; yüce Allah ile bağlantı kuran, Ondan güç alan, O'nun nuru ile aydınlanan kalbin başka hiçbir kimsenin egemenliğini kabul etmeyeceğini çoktan unutmuşlarır. Ayetleri okuyalım:

قَالَ ءَامَنتُمْ لَهُۥ قَبْلَ أَنْ ءَاذَنَ لَكُمْ
إِنَّهُۥ لَكَبِيرُكُمُ ٱلَّذِى عَلَّمَكُمُ ٱلسِّحْرَ ۖ فَلَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُم مِّنْ
خِلَٰفٍ وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ فِى جُذُوعِ ٱلنَّخْلِ وَلَتَعْلَمُنَّ أَيُّنَآ أَشَدُّ عَذَابًا وَأَبْقَىٰ ﴿٧١﴾

71- Firavun dedi ki; "Ben size izin vermeden ona inandınız ha! O size büyücülüğü öğreten elebaşınızdır. andolsun ki, sağlı-sollu birer el ve ayağınızı kesecek, arkasından sizi hurma dallarına asacağım, böylece hangimizin azabı daha ağır, daha sürekliymiş, öğreneceksiniz."

Evet, zorba Firavun, imana gelen büyücülerine ne diyor? **"Ben size izin vermeden ona inandınız ha!"** Bu nasipsiz zorba bilmiyor ki, eski büyücüleri, kalplerini ateşi ile tutuşturmuş olan bu imanı, kendileri bile geri püskürtemezler. Çünkü "insan kalbi,rahmeti bol olan yüce Allah'ın iki parmağı arasındadır", onu dilediği tarafa döndürüverir. Ayeti okumaya devam ediyoruz:

"O size büyücülüğü öğreten elebaşınızdır."

Bu nasipiz zorbaya göre büyücülerin Hz. Musa'ya teslim olmalarının sebebi budur. Yoksa bu teslim oluşun nedeni, hiç beklemedikleri bir kanaldan sızan iman nurunun kalplerine yürümesi, yada rahmeti bol olan yüce Allah'ın, gözlerini örten sapıklık perdesini kaldırmış olması değildir.

Arkasından sert tehditler yağıyor. Zorbaları ayakta tutan tek koz olan işkence ve ceza canavarı kanlı dişlerini göstermekte gecikmiyor. Bütün acımasız diktatörler öyledir. Kalpleri ve ruhları baskı altına almaktan umutlarını kesince hınçlarını bedenlerden, etlerden ve kemiklerden çıkarmaya kalkışırlar, gönüllerine boyun eğdiremedikleri kahramanların vücudlarını işkenceler altında inletirler. Okuyoruz:

"Andolsun ki, sağlı-solu birer el ve ayağınızı kesecek, arkasından sizi hurma dallarına asacağım!"

Arkasından acımasız kaba gücü ile çalım satıyor, hava atıyor. Ormandaki vahşi hayvanların kullandıkları, gözünü kırpmadan karınları deşen ve kemikleri kıran, kaba gücü ile üstünlük taslıyor.Kanıtlarla kendini savunan insan ile pen-

çeleri ile saldıran hayvanı birbirinden ayırmıyor. Okuyalım:

"Böylece hangimizin azabı daha ağır, daha sürekliymiş, öğreneceksiniz."

Fakat iş işten geçti artık. İmanın dokunuşu, küçücük atomu görkemli kaynağına ulaştırmayı başarmıştır. Şimdi o kaynak, yani kalp, artık güçlüdür. Şimdi bütün yeryüzü kaynaklı güçler artık zayıftır. Şimdi yeryüzü tutsaklığı anlamındaki hayat, son derece değersiz ve ucuzdur. Artık bu kalplerin önüne ışıklı, parlak ufuklar açılmıştır. Artık bundan sonra ne yeryüzüne ve orada beslenen kısa ömürlü amaçlara metelik verirler ve ne de yeryüzü tutsaklığı anlamındaki yaşamayı aldatıcı lüksleri umursarlar. Okuyoruz:

قَالُوا لَن نُّؤْثِرَكَ عَلَىٰ مَا جَاءَنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالَّذِي
فَطَرَنَا فَاقْضِ مَا أَنتَ قَاضٍ ۖ إِنَّمَا تَقْضِي هَٰذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ﴿٧٢﴾ إِنَّا
آمَنَّا بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطَايَانَا وَمَا أَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ السِّحْرِ ۗ وَاللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ ﴿٧٣﴾

72- Büyücüler dediler ki; "Biz seni, bize gelen açık delillere ve yaratıcımıza tercih edemeyiz. Vereceğin hükmü ver. Senin hükmün ancak dünya hayatında geçerli olabilir."

73- "Biz Rabbimize inandık. O'ndan günahlarımızı affetmesini ve bize zorla yaptırdığın büyücülüğümüzün suçunu bağışlamasını diliyoruz. Allah'ın ödülü, herkesinkinden daha üstün ve daha kalıcıdır."

Bu kalpleri iman melteminin rüzgârı okşamış da o yüzden böyle aslan kesilmişlerdir. Oysa aynı kalpler daha birkaç saniye öncesine kadar Firavun'un önünde eğiliyorlar, onun yakınlığını kazanmayı paha biçilmez bir ganimet sayıyorlar, bu uğurda birbirleri ile kıyasıya yarışıyorlardı. Fakat birkaç saniye sonra güçlü bir protesto ile karşısına dikilmişler; onun tahtını, debdebesini, lüksünü, şöhretini ve otoritesini hiçe saymışlardır. Okuyoruz:

"Büyücüler dediler ki, 'Biz seni, bize gelen açık delillere ve yaratıcımıza tercih edemeyiz.'"

Bu yaratıcımız bizim için daha değerli, daha üstün, daha yüce, daha büyük ve daha uludur. Devam edelim:

"Hakkımızda vereceğin hükmü ver."

Dünyada bizden neyi alabileceksen o senin olsun. Devam ediyoruz:

"Senin hükmün ancak dünya hayatında geçerli olabilir."

Çünkü senin otoriten bu hayatın alanı ile sınırlıdır. Bu hayatın ötesinde senin otoriten bize geçmez. Oysa dünya hayatı ne kadar kısa ve ne kadar basittir. Senin bize çektirebileceğin işkence, bize verebileceğin ceza yüce Allah ile ilişki kurmuş ve ölümsüz, ebedi hayata ümit bağlamış bir kalbi korkutamayacak kadar basittir. Okuyoruz:

"Biz Rabbimize inandık. Ondan günahlarımızı affetmesini ve bize zorla yaptırdığın büyücülüğümüzün suçunu bağışlamasını diliyoruz."

O büyücülük suçunu sen bize baskı altında, zorla yaptırıyordun. Biz sana başkaldıramıyorduk. Şimdi Rabbimize iman ettiğimiz için, O'nun günahlarımızı bağışlayacağını umuyoruz. Çünkü;

"Allah'ın ödülü, herkesinkinden daha üstün ve daha kalıcıdır."

Yüce Allah'ın bize vereceği pay ve O'na yakın olmak daha hayırlı, karşılık ve ödül olarak daha kalıcıdır. Senin bizi O'nunkinden daha ağır ve daha kalıcı bir ceza ile tehdit etmenin bizim için hiçbir önemi yoktur.

Rabblerine iman etmiş olan bu büyücüler, ilham yolu ile uyarılarak bu zorbaya ders vermeye, O'na tepeden bakmaya çağrılıyor. Okuyoruz:

إِنَّهُۥ مَن يَأْتِ رَبَّهُۥ مُجْرِمًا فَإِنَّ لَهُۥ جَهَنَّمَ لَا يَمُوتُ
فِيهَا وَلَا يَحْيَىٰ ﴿٧٤﴾ وَمَن يَأْتِهِۦ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ
فَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلدَّرَجَٰتُ ٱلْعُلَىٰ ﴿٧٥﴾ جَنَّٰتُ عَدْنٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا
ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ جَزَٰٓؤُا۟ مَن تَزَكَّىٰ ﴿٧٦﴾

74- Kim Rabbine günahkâr olarak gelirse onun için cehennem vardır. O orada ne ölür ve ne de dirilir.

75- Kim Rabbine, iyi ameller işlemiş bir mü'min olarak gelirse işte onlar için yüksek dereceler vardır.

76- Altlarından çeşitli ırmaklar akan "Adn" cennetleri yani. Onlar orada sürekli kalacaklardır. İşte günahlardan arınmışların ödülü budur.

Firavun, mü'min büyücüleri daha ağır ve daha sürekli bir ceza ile tehdit ediyor ya. İşte ona bir tablo: Asıl ağır ve kalıcı azaba çarpılacak olanın günahkâr olarak Rabbinin karşısına gelen kul olduğunu kanıtlayan bir tablodur bu. Okuyoruz:

"Kim Rabbine günahkâr olarak gelirse O'nun için cehennem vardır. O orada ne ölür ve ne de dirilir."

Ne ölür de kurtulur ve nede canlanır da huzurlu bir hayat yaşar. Onun için tek realite ne ölümle noktalanacak olan ne de "hayat" ile sona erecek olan bitimsiz bir azaptır.

Bu acı tablonun karşı yüzünde yüce dereceler ve içlerinde sürekli kalınacak cennetler vardır. Bu cennetlerin köşkleri altından akan nehirler, ortalığa gönül okşayıcı bir serinlik yayarlar. **"İşte günahlardan arınmışların ödülü budur"** kötülüklerden uzak duranları, temiz kalmayı başaranları böylesine mutlu bir son beklemektedir.

Görülüyor ki, mü'min kalpler bu acımasız zorbanın tehditleri ile alay ettiler. Mü'mine yaraşır sözü yüzüne karşı dobra dobra haykırdılar. Güven verici imanın aşıladığı üstünlük duygusu ile, yalın imanın önerdiği çekingenlikle ve köklü imanın gürleştirdiği umutla bu küstah zorbaya meydan okudular.

Bu tablo, insan kalbinin özgürlüğünü ilân eden bir belgesi olarak insanlık tarihine geçti. İnsan kalbinin yeryüzü tutsaklığını, yer kaynaklı otorite bağımlılığını, ödül tutkusu ile iktidar korkusunu alt edişini insanlığın siciline yüz ağartıcı bir sayfa olarak işledi. İnsan kalbi bu mertçe ve dobra dobra çıkışı, ancak imanın ışığı altında gerçekleştirebilir.

Burada sahnenin perdesi iniyor. Az sonra tekrar kalktığında bu hikâyenin başka bir sahnesi ile, yeni bir halkası ile yüzyüze geleceğiz.

Bu yeni sahne düşünce ve inanç düzeyinde zafere ulaşan gerçeğin ve imanın, bu üstünlüğünün arkasından, görülen pratik hayatta da zafere ermesinin somut belgesidir. Yukardaki ayetlerde değnek mucizesinin, büyücülük karşısında; büyücülerin kalplerini aydınlatan imanın, göz boyayıcılık karşısında yine bu kalplerdeki imanın çıkar beklentileri, korkutmalar, tehditler ve yıldırmalar karşısında zafere erişinin hikâyesini okumuştuk.

Şimdi de bu yeni sahnede hak, batıl karşısında; doğru, eğri karşısında; hidayet, sapıklık karşısında; iman, kaba güç karşısında, bu kez, görünen pratik hayat düzeyinde zafer kazanıyor. Bu ikinci zafer, ilk zaferle bağlantılıdır, onun uzantısıdır. Çünkü pratik hayattaki zafer, ancak insanın iç dünyasında gerçekleşecek zaferden sonra kazanılabilir. "Hak" yanlıları savundukları gerçeğe vicdanlarında, iç dünyalarında üstünlük kazandırmadıkça onu dış dünyada üstünlük tahtına çıkaramazlar. Gerçeğin ve imanın yalın bir özü, reel bir kimliği vardır. Bu inananların duygularında somutlaşınca yol almaya ve kendini açığa vurmaya başlar, ve insanlar onu gerçek kimliği ile görme imkânına kavuşurlar. Buna karşılık iman, kalpteki somutlaşmamış, bulanık bir sembol ve gerçek (hak) da vicdandan kaynaklanmayan kuru bir slogan olarak kaldıkça, zorbalık ve batıl, bu imanı ve bu hakkı yenilgiye uğratabilirler. Çünkü zorbalığın ve batılın, gerçek maddi güçleri vardır; sözde kalan, içtensiz imanın ve hakkın bunlara verecek, denk karşılığı yoktur.

Demek oluyor ki, imanın özü vicdanlarda gerçeklik kazanmalı ve hakkın kimliği kalplerde somutlaşmalıdır. Ancak o zaman iman ile hak, batıla üstünlük sağlayan ve zorbalığa saldırganlık cesareti veren reel maddi güçleri alt edebilirler. İşte Hz. Musa'nın büyücülük ve büyücüler karşısında, arkasından büyücülerin Firavun ile onun önde gelen kurmayları karşısında kazandıkları parlak zaferin sırrı bu noktada gizlidir. İşte aşağıda okuyacağımız ayetlerin gözlerimizin önünde canlandıracakları sahne bu gerçeği bir daha kanıtlayacaktır. O sahnede göreceğiz ki, eğer hak yeryüzünde somut bir zafer kazanmışsa bu zafer, hak yanlılarının imanlarının dışa yansıyarak zalimlerin kaba güçlerini dize getirmeleri sayesinde elde edilmiştir. Şimdi ayetleri okuyalım:

وَلَقَدْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي فَٱضْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا
فِي ٱلْبَحْرِ يَبَسًا لَّا تَخَافُ دَرَكًا وَلَا تَخْشَىٰ ﴿٧٧﴾ فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ

بِجُنُودِهِۦ فَغَشِيَهُم مِّنَ ٱلْيَمِّ مَا غَشِيَهُمْ ﴿٧٨﴾ وَأَضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُۥ وَمَا هَدَىٰ ﴿٧٩﴾

77- Musa'ya "Kullarımı geceleyin yola çıkar,denize değneğini vurarak onlar için kuru bir yol aç, ne yakalanmaktan kork ve ne de boğulmaktan çekin" diye vahyettik.

78- Firavun, ordusu ile peşlerine düştü, fakat denizin suları onları korkunç bir saldırı ile kuşatıverdi!

79- Firavun, soydaşlarını sapıklığa sürükledi, onları doğru yola iletemedi.

Büyücülerin kişiliklerinde somutlaşan imanın, Firavun'un kişiliğinde somutlaşan azgın, kaba güce karşı çıkmasından sonra acaba neler oldu? Ayetler bu soruya cevap vermiyorlar. Büyücüler imanlarına sarılarak zorbanın tehditlerini, yıldırmalarını Rabbine bağlanmış, kararlı bir yüreklilikle karşılaşmışlar; hayat ile, nimetleri ile, insanları ile tüm dünyayı hiçe saymışlardı. Acaba yiğitlikleri ile Firavun'un tepesini attıran bu kahramanlara karşı,o şımarık zorba nasıl bi uygulamaya girişmişti? Ayetler bu konuda bize bilgi vermiyorlar. Bunun yerin karşımıza, hemen sözünü ettiğimiz ikinci sahne çıkıyor. Kalpteki zaferi dış dün yada gerçekleşen pratik zafere bağlayan kesin zafer sahnesi ile yüzyüze geliyo ruz. Yüce Allah'ın mü'min kullarına yönelik himayesini, kayırıcılığını somut bi yetkinlikle gözler önüne seren bir sahnenin parlak ışıkları gözlerimizi kamaştır yor. Bu yüzden bu sahnede Hz. Musa'nın İsrailoğulları ile birlikte Mısır'dan ç kışı ve denizin önüne varınca kafileyi durduruşu olayları üzerinde durulmuyo Oysa diğer surelerde hikâyenin bu bölümü ayrıntılı biçimde anlatılmıştı. Burac söz kısa kesilerek hemen zafer sahnesi sunuluyor, zaferin öncesindeki gelişm lere değinilmiyor. Çünkü bu ön gelişmeler kalplerde ve vicdanlarda gerçekle mişti.

Bize sadece Hz. Musa'ya gelen bir vahiyden sözediliyor. Bu vahyin içerdi direktife göre Hz. Musa'ya, yüce Allah'ın mü'min kulları olan İsrailoğulları geceleyin yola çıkaracak, denizin yanına varınca değneği ile sulara vurarak da galar arasında kupkuru bir yol açacak. Bize bu kadarı açıklanıyor. Başka bir a rıntı verilmiyor, söz kısa kesiliyor. Biz de ayetlerin verdikleri bilgiyi olduğu bi sunuyoruz. Bunun yanısıra Hz. Musa'ya yüce Allah'ın himayesine güvenm gerektiği hatırlatılıyor. Yüce Allah kendilerini kayıracağı için peşlerine düş Firavun'un ve ordusunun onları yakalayacağından korkmamaları gerektiği g önlerine kuru bir yol açmış olan denizin dalgalarından da çekinmemeleri ge kir. Çünkü kendi iradesinin yansıması olan doğal kanunlara göre suyu akı yüce "kudret"in eli, istediği zaman o akar suyun dalgalarını yararak aralarını "kupkuru" bir yol geçirmeye muktedirdir. Ayetleri okuyoruz:

"Firavun, ordusu ile peşlerine düştü, fakat denizin suları onları k kunç bir saldırı ile kuşatıverdi.

Firavun, soydaşlarını sapıklığa sürükledi, onları doğru yola iletemed

Görüldüğü gibi Firavun'un ve soydaşlarının denizin engin sularına gör

meleri olayı kısa geçiliyor, ayrıntılı biçimde anlatılmıyor. Böylece olayın vicdanlardaki etkisinin geniş çaplı ve korkunç olması isteniyor, olayın geniş çapı ve dehşeti ayrıntılı açıklamalarla sınırlandırılmıyor. Firavun, soydaşlarını nasıl hayatları boyunca sapıklığa sürüklediyse, şimdi de yol tıkanıklığına ve denizin engin derinliklerine sürüklüyor. Bunların her ikisi de mahvedici sapıtmalar, yoldan çıkmalardır.

Bu sahnede acaba neler oldu? Bu konuyu kurcalamaya, ayrıntılara dalmaya girişecek değiliz. Tersine bu olayı özet halinde sunmanın ardında saklı duran hikmete ayak uydurmayı tercih ediyoruz. Bizim asıl üzerinde durmak istediğimiz nokta, bu olayın taşıdığı ibret dersidir. Biz bu sahnenin kalplerde meydana getirdiği etkinin titreşimlerine kulak vermek istiyoruz.

Bu olayda yüce Allah'ın güçlü eli, iman ile azgın kaba güç arasındaki savaşın yönetimini bizzat üstlenmiştir. İman yanlılarına bu savaşta vahyin direktifine uyarak geceleyin yola çıkmaktan başka bir görev verilmemiştir. Çünkü iki tarafın güçleri, somut ölçüler ile denk olmak şöyle dursun, birbirlerine yakın bile değildi. Hz. Musa ve soydaşları her türlü maddi güçten yoksun zavallılar iken, Firavun ile ordusu maddi gücün bütün silahları ile donanmıştı. Bu yüzden iman cephesinin, somut bir meydan savaşına girmesi mümkün değildi. Öyle olunca yüce Allah'ın güçlü eli savaşın yönetimini üzerine aldı.

Fakat bu ilahi müdahalenin öncesinde imanın özü, hak yanlılarının kalplerinde olgunluk düzeyine erdi, zorbalık karşısındaki bu biricik güç kaynakları gerçek kimliğine kavuştu. Tüm açık sözlülüğü ile azgın kaba güç karşısına dikildi. Korku duvarını aştığı gibi maddi çıkar beklentilerini de elinin tersi ile bir yana atmasını bildi. Ne tehditlere pabuç bıraktı ve ne de ödül umutlarına bel bağladı. Bilindiği gibi azgın zorba **"Andolsun ki, sağlı-sollu birer el ve ayağınızı kesecek, arkasından da sizi hurma dallarına asacağım"** diye küfredince iman cephesinden şu kesin cevabı aldı; **"Vereceğin hükmü ver; senin hükmün ancak dünya hayatında geçerli olabilir."**

İşte iman ile azgın kaba kuvvet arasındaki savaş, mü'minlerin kalplerinde bu kararlı aşamaya erince yüce Allah'ın güçlü eli hak yanlılarının en ufak bir çabasını işe karıştırmaksızın hak sancağını tutup doruğa dikti ve batılın bayrağını ayaklar altına serdi.

Ders alınması gereken bir başka incelik de şudur:

İsrailoğullarının, Firavun'un baskılarına onursuzca boyun eğdikleri, bu acımasız zorbanın erkek çocuklarını öldürüp kızlarını ve kadınlarını ersiz bırakma girişimlerine sessizce katlandıkları dönemlerde yüce Allah'ın aynı güçlü eli, bu savaşa doğrudan el koymayı uygun görmedi. Çünkü İsrailoğulları, sadece onurlarını yitirdikleri için, haysiyetlerini ayaklar altında çiğnettikleri için, korktukları için bu ağır faturayı ödüyorlardı. Ama sonra iş değişti. Hz. Musa'ya inananların imanları kalplerindeki gelişim aşamasını tamamlayarak dışarıya taşmaya başladı. Firavun'un işkencelerine göğüs germeyi göze aldılar. Artık başları dikti. Kıvırmadan, çekinmeden ve uğratılacakları ağır işkenceleri umursamadan

inançlarının gereği olan sözleri, Firavun'un yüzüne karşı erkekçe haykırdılar. İşte o zaman yüce Allah'ın gücü, savaşa doğrudan doğruya el koyarak daha önce ruhlarda ve kalplerde gerçekleşen zaferi bu defa pratik dünyadada ilân etmekte gecikmedi.

İşte okuduğumuz ayetler bu ibret dersini ön plâna çıkararak dikkatlerimize sunuyorlar. Dikkatlerimiz dağılmasın diye özetle anlatım yöntemi seçiliyor, ayrıntılara dalıp meselenin özünü gözden kaçırmayalım diye sahneler ardarda gözlerimizin önünde canlandırılıyor. amaç dava adamlarının bu olaylardan gereğince ders almalarıdır. Kendilerinin her türlü maddi savaş aracından yoksun oldukları, dönemlerde yüce Allah'ın desteğini bekleyebilmek için hangi şartları yerine getirmeleri gerekeceğini iyi anlamalarıdır.

HZ. MUSA VE KAVMİNİN KURTULUŞU

Bu zafer ve kurtuluş havası içinde kurtulanlara seslenilerek öğüt ve uyarı yöneltiliyor. Acı geçmişlerini unutmamaları, şımarmamaları, kazandıkları savaştaki tek silahları olan imanlarını yitirmemeleri, böylece zaferlerini ve başarılarını güvenceye bağlamaları gerektiği kendilerine hatırlatılıyor. Okuyalım

يَٰبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ قَدۡ أَنجَيۡنَٰكُم مِّنۡ عَدُوِّكُمۡ وَوَٰعَدۡنَٰكُمۡ
جَانِبَ ٱلطُّورِ ٱلۡأَيۡمَنَ وَنَزَّلۡنَا عَلَيۡكُمُ ٱلۡمَنَّ وَٱلسَّلۡوَىٰ ﴿٨٠﴾ كُلُواْ
مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقۡنَٰكُمۡ وَلَا تَطۡغَوۡاْ فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيۡكُمۡ غَضَبِي
وَمَن يَحۡلِلۡ عَلَيۡهِ غَضَبِي فَقَدۡ هَوَىٰ ﴿٨١﴾ وَإِنِّي لَغَفَّارٞ لِّمَن تَابَ
وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحٗا ثُمَّ ٱهۡتَدَىٰ ﴿٨٢﴾

80- Ey İsrailoğulları, sizi düşmanınızdan kurtardık. Size Tur'un sağ yanında Tevrat'ı indirmeyi vadettik. Size gökten kudret helvası ile bıldırcın indirdik.

81- Size sunduğumuz temiz rızıklardan yiyiniz. Yiyeceklere ilişkin sınırlarımızı çiğnemeyiniz. Yoksa gazabıma çarpılırsınız. Kim gazabıma çarpılırsa mahvolur.

82- Kuşku yok ki, ben tövbe edip iman edenlere iyi ameller işleyip doğru yoldan ayrılmayanlara karşı affediciyim.

İsrailoğulları tehlikeli bölgeyi aşmışlar, kurtulmuş olarak "Tur dağı" bölgesine varmışlar, Firavun ile askerlerini boğulmuş olarak arkada bırakmışlardı. Düşmanlarından kurtuluşları henüz taze bir olaydı, onu deminki gibi hatırlıyorlardı, henüz üzerinden fazla bir zaman geçmiş değildi. O halde bu olayı burada sıcağı sıcağına gündeme getirmenin amacı onu tarihin arşivine geçirmek, bu arada yüce Allah'ın kendilerine yönelik somut nimetlerini hatırlatarak onlara bu nimetleri bilmeye ve şükür ile karşılamaya yöneltmektir.

Burada Tur dağının sağ yanındaki buluşma kararına, olmuş-bitmiş bir gelişme olarak işaret ediliyor. Gerçekten İsrailoğullarının Mısır'dan çıkışlarından

kırk gün sonra Tur dağına gelmesi emredilmişti. Burada bir hazırlık döneminden sonra yüce Allah ile buluşarak kendisine kutsal "Levhalar"da yeralan İsrailoğulları halkı için düzenlenen hukuk ilkeleri vahyedilecekti. Çünkü Allah bu halk için Mısır'dan göçederek geldiği "Kutsal Topraklar"da yerine getireceği önemli bir görev belirlemişti.

Yüce Allah, İsrailoğullarına çöldeki yolculukları sırasında gökten "kudret helvası" ve "bıldırcın eti" indirmişti. "Kudret helvası" bir tür ağacın yapraklarında biriken tatlı bir maddedir. "Bıldırcın" ise eti yenen bir kuş türüdür. Yüce Allah onlara bu kolay elde edebildikleri, kolay sindirimli yiyecekleri çöl ortasında sunuyordu.Kupkuru çölde gerçekleşen bu nimet bağışı, yüce Allah'ın onlara yönelik gözetiminin somut bir göstergesiydi. Bu gözetim onların gündelik yiyeceklerini bile sağlamayı ustleniyor, yemeklerini en kısa yoldan önlerine getiriyordu.

Yüce Allah kendilerine bağışlanan temiz yiyecekleri yesinler ve yiyecekler konusunda azıtmasınlar diye İsrailoğullarına bu nimetlerini hatırlatıyor. Oburluktan, mide düşkünlüğünden, uğrunda Mısır'dan göçettikleri görevlerini gözardı etmelerinden, yüce Allah'ın kendilerini omuzlamak üzere hazırladığı yükümlülüğü yüzüstü bırakmalarından onları sakındırıyor. Bu uyarıyı yaparken yiyecekler konusundaki ölçüsüzlüğü "azma, azıtma" sözcükleri ile ifade ediyor. Böylece daha etkili bir sakındırma üslubu kullanmış oluyor. Çünkü "azıtma"yı ve "azgınlığı" onlar herkesten iyi tanırlar. Ondan ayrılalı henüz çok olmadı. Onun kendilerine nasıl dayanılmaz acılar tattırdığını iyi biliyorlar, üstelik onun acı sonunu da kendi gözleri ile gördüler. İşte bu canlı hatıralar beyinde tazelensin diye kendilerine şöyle buyuruluyor:

"Yiyeceklere ilişkin sınırlarımızı çiğnemeyiniz. Yoksa gazabıma çarpılırsınız. Kim gazabıma çarpılırsa mahvolur."

Nitekim Firavun kısa bir süre önce mahvoldu, toz oldu. Hem tahtından oldu, hem de engin suların dibini boyladı. "Toz olmak, dibe inmek" burada "azıtma"yı, "büyüklenme"yi ters yönde karşılayan bir konumdur. Kur'an'ın çarpıcı bir simetrik üslubu ile karşı karşıyayız.

Bu bir uyarı ve sakındırmadır. Yüce Allah bu uyarıyı uğrunda yurtlarından göçettikleri görevi omuzlamak üzere çöllere düşen bir topluma yöneltiyor. Onları dünya nimetlerine kapılarak şımarmamaya, baştan çıkıp gevşememeye çağırıyor. Bu uyarı ve sakındırmanın yanıbaşında günah işleyip de arkasından pişman olanların önüne tövbe kapısı açılıyor. Okuyalım:

"Kuşku yok ki, ben tövbe edip iman edenlere, iyi ameller işleyip doğru yoldan ayrılmayanlara karşı affediciyim."

Yalnız tövbe sadece ağızdan çıkan, kuru bir "söz"değildir, o kalpten kaynaklanan bir kararlılıktır. Onun özü imanda ve iyi amellerde gerçeklik kazanır. Belirtisi de gündelik hayatın somut davranışlarında açığa çıkar. Eğer kötülükten vazgeçme eylemi gerçekleşir, sahiden iman edilir ve bu kararlılık davranışlarla

doğrulanırsa, o zaman insan imanın rehberliği ve iyi amellerin güvencesi altında doğru yola koyulmuş olur. Buna göre doğru yolda olmak, eyleme yönelik niyetin ve pratik uygulamanın sonucu ve meyvasıdır.

Zafer sahnesi ile bu sahneye ilişkin değerlendirme burada sona eriyor. Bu yüzden sahnenin perdesi iniyor. Bu perde az sonra tekrar açılınca Tur dağının sağ yanında gerçekleşen ikinci "söyleşi" sahnesi ile karşı karşıya geleceğiz.

Yüce Allah, Tur Dağı'nda Hz. Musa -selâm üzerine olsun- ile tekrar buluşmanın zamanını belirlemişti. Kırk günlük bir süreden sonra buluşacaklardı. Hz. Musa bu buluşmada yükümlülükleri, yenilgiden sonra gelen zaferin yükümlülüklerini alacaktı. Hiç şüphesiz zaferin kendisine has sorunları, inanç sisteminin kendisine özgü yükümlülükleri vardır. Bu nedenle sözkonusu yükümlülüklerin altına girebilmek için maddi ve manevi bir hazırlık yapılması gerekiyordu.

Bu anlaşma gereği olarak Hz. Musa Tur dağına çıkarken milletini bu dağın eteklerinde bırakmış ve Hz. Harun'u kendi yerine vekil olarak bırakmıştı.

H. Musa Rabb'ine niyazda bulunmanın ve O'nun huzurunda durmanın heyecanı ve arzusu ile dolu bulunuyordu. Daha önce bu aşk ve heyecanın zevkini tatmıştı. Bu anı dört gözle beklemeye ve onu iple çekmeye başlamıştı. Bu aşk ve özlemle Rabb'inin huzuruna gelip durmuştu. Yokluğunda neler olduğunu, milletinin kendisinden sonra neler yaptığını bilmiyordu. Sadece onları Tur dağının eteklerinde bıraktığını biliyordu.

İşte burada Rabb'i, Hz. Musa'dan sonra meydana gelen olaylardan kendisini haberdar ediyor. Şimdi bu sahneyi seyredelim ve karşılıklı konuşmalara kulak verelim:

وَمَآ أَعۡجَلَكَ عَن قَوۡمِكَ يَٰمُوسَىٰ ﴿٨٣﴾ قَالَ هُمۡ أُوْلَآءِ عَلَىٰٓ أَثَرِي وَعَجِلۡتُ إِلَيۡكَ رَبِّ
لِتَرۡضَىٰ ﴿٨٤﴾ قَالَ فَإِنَّا قَدۡ فَتَنَّا قَوۡمَكَ مِنۢ بَعۡدِكَ وَأَضَلَّهُمُ ٱلسَّامِرِيُّ ﴿٨٥﴾

83- Ey Musa, soydaşlarının önünden koşup gelmenin sebebi nedir?

84- Musa, 'Ya Rabb'i, işte onlar da arkamdan geliyorlar. Ben önlerinden koşarak sana geldim ki, hoşnutluğunu kazanayım" dedi.

85- Allah dedi ki "Biz senin arkandan soydaşlarını sınavdan geçirdik ve Samiri onları yoldan çıkardı.

Hz. Musa böylece hayal kırıklığına uğradı. Çünkü o yüce Rabb'i ile buluşmak ve ondan İsrailoğullarının uyacağı yeni bir hayat sisteminin direktiflerini almak için tam kırk gün, hem maddi, hem de manevi bir hazırlık yaptıktan sonra bir an önce Rabb'ine ulaşmak istiyordu. Hz. Musa onları zillet ve kölelik hayatından kurtarmıştı. Çünkü, Hz. Musa İsrailoğullarından mesaj sahibi bir ümmet, yükümlülükleri bulunan bir cemaat oluşturmayı ümit ediyordu.

Ne var ki, putperest Firavunluk sistemi altındaki uzun süren zillet ve kölelik hayatı, İsrailoğullarının ruhlarına sinmişti. Onların karakterlerini bozmuştu. Yükümlülük üstlenebilme, zorluklara katlanabilme, anlaşmaya bağlı kalabilme ve her şeye rağmen sözünde durma gibi özelliklerini zayıflatmıştı. Onların iç dünyalarında ve psikolojik yapılarında bir boşluk, her şeye boyun eğmeye ve her

işi isteyerek taklid etmeye uygun kozmopolitlik oluşmuştu. İşte bu nedenle Hz. Musa onların idarelerini Hz. Harun'a devredip kısa bir süre uzaklaşır uzaklaşmaz hemen inançları sarsılmış ve ilk sınavda yıkılıp yok-olmuşlardı. Onların normal psikolojik durumlara dönebilmeleri için ardarda sınavlardan ve yer yer tekrarlanan zorluk çemberinden geçmeleri gerekiyordu. İsrailoğullarının birinci sınavı, Samiri'nin yapmış olduğu "Altın Buzağı" sınavı idi: **"Allah dedi ki: "Biz senin arkandan soydaşlarını sınavdan geçirdik ve Samiri onları yoldan çıkardı."**

Rabb'i ile buluşup, ondan vahiylerin yazılı olduğu levhaları alıncaya kadar Hz. Musa'nın bu sınavdan haberi yoktu. Hz. Musa'nın Rabb'inden aldığı bu levhalarda 'Doğru yol" gösteriliyor, İsrailoğullarını talip oldukları bu önemli görevi üstlenebilecek bir düzeye yükselten hukuki ilkeler açıklanıyordu.

Sözün gelişi Tur dağındaki dua ve niyaz sahnesini "Buzağı" tablosuyla sona erdiriyor. Ve hemen, bu sınama olayından henüz haberi olan, içi üzüntü ve öfkeyle dolu olarak hızla geri dönen Hz. Musa'nın -selâm üzerine olsun- bu olay karşısında gösterdiği tepkiyi tasvir etmeye geçiyor. Halbuki yüce Allah Hz. Musa aracılığı ile onları, putperest bir sistemin altında yaşadıkları zillet ve kölelikten kurtarmıştı. Onlara, gayet kolay bir şekilde rızıklarını göndermiş ve çölde onları şefkatli bir koruma altına almıştı. Az önce de kendilerine vermiş olduğu bu nimetleri hatırlatmıştı. Onları sapıklıktan ve doğuracağı sonuçlardan sakındırmıştı. Fakat onlar şimdi, putperestliği hortlatan "Buzağıya tapmaya çağıran" ilk adama uyuyorlar!

Burada Hz. Musa'nın kendi milletine dönüşü ön plana çıkarıldığı için yüce Allah'ın bu sınavın detaylarına ilişkin Hz. Musa'ya verdiği bilgilere değinilmiyor. Fakat sözün gelişinden bu detaylara ilişkin ipuçları anlaşılıyor. Çünkü Hz. Musa üzüntülü ve öfkeli bir halde dönüyor. Milletini azarlıyor, kardeşine kızıyordu. Zira kardeşi Harun'un milletin işlemiş olduğu bu işin çirkinliğini daha önce kavramış olması gerekirdi.

فَرَجَعَ مُوسَىٰٓ إِلَىٰ قَوْمِهِۦ غَضْبَٰنَ أَسِفًا ۚ
قَالَ يَٰقَوْمِ أَلَمْ يَعِدْكُمْ رَبُّكُمْ وَعْدًا حَسَنًا ۚ أَفَطَالَ عَلَيْكُمُ ٱلْعَهْدُ
أَمْ أَرَدتُّمْ أَن يَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَخْلَفْتُم مَّوْعِدِى
﴿٨٦﴾ قَالُوا۟ مَآ أَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ بِمَلْكِنَا وَلَٰكِنَّا حُمِّلْنَآ أَوْزَارًا
مِّن زِينَةِ ٱلْقَوْمِ فَقَذَفْنَٰهَا فَكَذَٰلِكَ أَلْقَى ٱلسَّامِرِىُّ ﴿٨٧﴾
فَأَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا جَسَدًا لَّهُۥ خُوَارٌ فَقَالُوا۟ هَٰذَآ إِلَٰهُكُمْ وَإِلَٰهُ
مُوسَىٰ فَنَسِىَ ﴿٨٨﴾ أَفَلَا يَرَوْنَ أَلَّا يَرْجِعُ إِلَيْهِمْ قَوْلًا وَلَا يَمْلِكُ

لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا ﴿٨٩﴾ وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَارُونُ مِن قَبْلُ يَا قَوْمِ إِنَّمَا
فُتِنتُم بِهِ ۖ وَإِنَّ رَبَّكُمُ الرَّحْمَٰنُ فَاتَّبِعُونِي وَأَطِيعُوا أَمْرِي ﴿٩٠﴾
قَالُوا لَن نَّبْرَحَ عَلَيْهِ عَاكِفِينَ حَتَّىٰ يَرْجِعَ إِلَيْنَا مُوسَىٰ ﴿٩١﴾

86- Bunun üzerine Musa soydaşlarının yanına öfkeli ve üzgün olarak döndü. Onlara dedi ki: "Rabb'iniz size güzel bir vaadde bulunmadı mı? Sizden ayrılalı çok uzun bir zaman mı geçti, yoksa Allah'ın gazabına çarpılmak istediniz de mi bana verdiğiniz sözden caydınız?

87- Soydaşları dediler ki; "Biz sana verdiğimiz sözden kendi başımıza caymadık. Fakat yanımızda Mısırlılar'a ait birkaç insan yükü süs eşyası getirmiştik. Bu yükleri ateşe attık. Samiri de yanındaki süs eşyalarını ateşe atmıştı.

88- Samiri, o erimiş altınlardan böğüren bir buzağı heykelini yontarak İsrailoğullarının önlerine dikti. Onlar da birbirlerine "İşte sizin ve Musa'nın ilahı budur, fakat Musa onu unuttu" dediler.

89- Oysa onlar, o buzağı heykellerinin kendilerine cevap vermediğini, ne zarar ve ne de fayda dokunduramadığını görmüyorlar mı?

90- Üstelik Harun daha önce onlara "Ey soydaşlarım, bu altın heykel aracılığı ile siz sınav geçiriyorsunuz. Aslında sizin Rabb'iniz rahmeti bol olan Allah'dır. Bana uyunuz ve dediğimi yapınız" demişti.

91- Onlar Harun'a "Musa bize dönünceye kadar bu buzağı heykeline tapmayı sürdüreceğiz" dediler.

İşte asıl sınav budur. Ayetlerin akışı, bu sınavı Hz. Musa'nın milleti ile karşılaşması sırasında açıklamaktadır. Hz. Musa'nın Tur dağındaki buluşması sebebiyle bu konuya değinilmemiş ve detaylarıyla birlikte muhafaza edilmişti ki, Hz. Musa'nın bizzat içinde bulunduğu bir sorgulama sahnesinde açıklansın.

Şimdi Hz. Musa geri döndü. Çünkü, milletinin altından yapılan ve böğürebilen bir "Buzağı"ya nasıl taptığını görebilsin! Onların "Bu sizin de Musa'nın da ilahıdır. Musa onu unutmuş, Rabb'ini dağ başında aramaya çıkmıştır. Halbuki Rabbi işte burada duruyor" dediklerini işitsin.

Üzüntülü fakat azarlayıcı bir üslupla milletine sorular yöneltmeye başladı: **"Rabbiniz size güzel bir vaadde bulunmadı mı?** Allah onlara zaferi göstermiş ve Tevhid'in gölgesinde Kutsal toprağa gireceklerine ilişkin söz vermişti. Verilen bu sözün üzerinden uzun bir zaman da geçmemişti. Hz. Musa hayretlerini açığa vurarak onları azarlıyor: **"Sizden ayrılalı çok uzun bir zaman mı geçti, yoksa Allah'ın gazabına çarpılmak istediniz de mi."** Sizin bu yaptığınız iş, Allah'ın gazabına uğramak isteyenlerin yapabileceği bir eylemdir. Sanki siz bunu bile bile ve kasıtlı olarak istediniz de bunun için mi **bana verdiğiniz sözden caydınız?** Hani ben giderken anlaşmıştık. Bana verdiğiniz sözden dönmeyecektiniz. Emrim olmadan inanç sisteminizi ve yaşam tarzınızı değiştirmeyecektiniz!

İsrailoğulları bu sırada hayret edilecek mazeretler ileri sürüyorlar. Bu mazeretlerinden uzun süren kölelik hayatının, psikolojik varyasyonların ve akli yöndeki aptallığın izlerini okumak mümkündür: **Soydaşları dediler ki: Biz sana**

verdiğimiz sözden kendi başımıza caymadık. Çünkü bu mesele gücümüzü aşıyordu: **Fakat yanımızda Mısırlılar'a ait birkaç insan yükü süs eşyası getirmiştik.** Onlar göç ederken, kendi karılarının yanında emanet bulunan Mısırlı kadınlara ait yığınlarca süs eşyası getirmişlerdi. Karıları bunları da beraber alıp gelmişlerdi. İşte İsrailoğulları, bu yüklerle ifade edilen süs eşyasına işaret ediyor ve diyorlar ki: Biz süs eşyaları haram oldukları için onlardan kurtulmak amacıyla onları attık. Samiri onları aldı ve onlardan bir buzağı yaptı. Samiri, "Samerra"lı bir adamdı. Kendileriyle birlikte yolculuk ediyordu. Ya da İsrailoğullarından biriydi. Bu takma isimle tanınıyordu. Buzağının içinde birtakım dilekler yapmıştı. Rüzgâr içine girdiğinde buzağının böğürmesine benzeyen sesler çıkarıyordu. Bu buzağıda ne can vardı ne de ruh vardı. O sadece bir cesetti -ceset kavramı, içinde hayat bulunmayan bedenler için kullanılır.- Onlar altından yapılmış, böğüren bir buzağı görür görmez, kendilerini zillet yurdundan kurtaran Rabb'lerini unuttular. Altından yapılan buzağıya tapmaya başladılar. Aşağılık bir düşünce ve pörsümüş bir ruhla dediler ki: **İşte sizin ve Musa'nın ilahı budur.**" İlahı burada yanımızda olmasına rağmen Musa gitmiş onu dağ başında arıyor. Musa, Rabb'ine giden yolu şaşırdı ve nereden ona ulaşacağını unuttu.

Onlar bu sözle aptallık ve iğrençliğin da ötesine geçerek yüce Allah'ın gözetimi ve denetimi altında, onun yönlendirmesi ve yol göstermesi ile kendilerini kurtaran, peygamberlerini töhmet altında bırakıyorlardı. Onu, Rabbi ile ilişkisi olmamakla ve ona nasıl varacağını bilmemekle suçlamış oluyordu. Yani ne Hz. Musa doğru yolu bulabilmiş, ne de Rabbi ona yol göstermiş oluyordu!

Halbuki bu konuda aldatıldıkları apaçık ortadaydı: **"Oysa onlar, o buzağı heykelinin kendilerine cevap vermediğini, ne zarar ve ne de fayda dokunduramadığını görmüyorlar mı?**

Yani tapındıkları bu buzağı, onların sözlerini işiten ve normal buzağıların çağırıldıklarında karşılık verdikleri gibi sözlerine karşılık veren canlı bir buzağı da değildi. Bu nedenle hayvanların düzeyinden daha alçak bir derecede bulunuyordu. Doğal olarak da en basit şekliyle dahi onlara ne bir fayda ne de bir zarar verebilirdi. Ne boynuzlayabilir, ne yarışabilir, ne de değirmen veya su dolabı çevirebilirdi?

Bütün bunlardan ayrı olarak Hz. Harun onlara öğüt vermişti. Hz. Harun da onların peygamberiydi. Kendilerini o zor şartlardan kurtaran peygamberin vekiliydi. Bunun bir sınav olduğunu onlara hatırlatmıştı. **"Ey soydaşlarım, bu altın heykel aracılığı ile siz sınav geçiriyorsunuz. Aslında sizin Rabb'iniz rahmeti bol olan Allah'dır.** Hz. Harun onların, Hz. Musa'ya verdikleri sözün gereği olarak kendisine uymalarını, Hz. Musa'nın Rabb'i ile buluşmasını tamamladıktan sonra geri döneceğini bildirmişti. Fakat onlar Hz. Harun'un sözünü dinleyeceklerine döneklik yaptılar, onun öğüdünden ve O'na itaat edeceklerine ilişkin peygamberlerine verdikleri sözden caydılar. **"Musa bize dönünceye kadar bu buzağı heykeline tapmayı sürdüreceğiz" dediler.**

Hz. Musa üzüntülü ve öfkeli bir halde milletine döndü. Onların mazeretle-

rini dinledi. Böylece onların psikolojik yönden ne denli çöküntü içinde ve düşünce yönünden de ne kadar düzeysiz olduğunu gördü. Öfkenin şiddeti ile kardeşine döndü. Ve bu kızgınlık ve heyecanla kardeşinin saçından ve sakalından tuttu.

قَالَ يَٰهَٰرُونُ مَا مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوٓا ﴿٩٢﴾ أَلَّا تَتَّبِعَنِ ۖ أَفَعَصَيْتَ أَمْرِى ﴿٩٣﴾

92- Musa dönünce dedi ki: "Ey Harun, onların sapıttıklarını gördüğünde seni engelleyen ne oldu?

93- Niye beni izleyerek onlara karşı koymadın? Yoksa emrime karşı mı geldin?

İsrailoğullarının buzağıya tapmalarına engel olmadığı, ona ibadet edilmesini ortadan kaldırmadığını ve kendisinin ardından yanlış bir şeyin ortaya çıkıp yaygınlaşmasına müsaade etmemesi hususunda, Hz. Musa'nın -selâm üzerine olsun- emrine uymadığı için onu azarlıyor. Emrine bağlılık gösterip onu uygulamadığı için onu paylıyor. "Bunu, gerçekten emrime karşı geldiğin için mi yaptın?" diye soruyor.

Kanun akışı içinde Hz. Harun'un tutumu beliriyor. Şimdi o abisini bu durumdan haberdar ediyor. Onun öfkesini dindirmeye çalışıyor.

Bu amaçla onun içindeki merhamet duygusunu harekete geçirmeye gayret ediyor.

قَالَ يَبْنَؤُمَّ لَا تَأْخُذْ بِلِحْيَتِى وَلَا
بِرَأْسِىٓ ۖ إِنِّى خَشِيتُ أَن تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْلِى ﴿٩٤﴾

94- Harun Musa'ya "Ey anamın oğlu, saçımı-sakalımı çekme, ben 'İsrailoğullarını birbirlerine düşürdün, sözümü tutmadın' diyeceksin diye korktum" dedi.

Böylece Hz. Harun'un, Hz. Musa'dan daha yumuşak huylu ve duygularına ondan daha fazla hakim olduğunu görüyoruz. O bu sırada Hz. Musa'nın vicdanında hassas bir noktaya parmak basmaya çalışıyor. Merhamet damarından ona yaklaşıyor. Bu gerçekten hassas bir konudur. Daha sonra bu konudaki görünüşü ona açıklıyor. Kendisine göre abisinin emrine itaatın ne anlama geldiğini izah ediyor, olayın üzerine sert bir yöntemle gittiği taktirde bununla İsrailoğullarının ikiye ayrılmasından, bir kesimin buzağıdan, bir kesiminin ise kendisnin öğüdünden yana çıkarak, ikiye bölünmesinden endişe ettiğini dile getiriyor. Halbuki abisi onu, İsrailoğullarını kollaması ve herhangi bir olayın meydana gelmemesi için görevlendirmişti. Demek ki, Hz. Harun'un bu tutumu da başka bir açıdan kendisine verilen emre itaatı ifade etmektedir.

Bu sırada Hz. Musa öfkesini ve tepkisini bu tuzağın asıl sahibi olan Samiri'ye yöneltiyor. İlk etapta ona yönelmeyip, onu sorumlu tutmamasının sebebi şudur: Çünkü bu olayda birinci derecede de sorumlu olan kendi milletiydi. Yapılan menfi propagandaya uymamaları gerekirdi. Sonra ikinci derecede sorumlu olan Hz. Harun'du. Milleti böyle bir işe kalkıştığında engel olmalıydı. Zira O, onların lideri ve işlerinden sorumlu olan kişiydi. Samiri'ye gelince, onun suçu daha sonra gelirdi. Zira, onları zorla bu işe sürüklememiş ve onların akıllarını durdurmamıştı. Onları sadece aldatmak istemişti. Onlar da hemen aldanmışlardı. Halbuki onlar peygamberlerinin yolunda diretebilir, vekilinin öğü-

düne kulak verebilirlerdi. Öyleyse birinci derecede sorumlu olan kendileriydi. İkinci derecede onların idarecisi sorumluydu. Tuzak ve aldatma sahibi ise ancak üçüncü derecede sorumlu olabilirdi. Ve Hz. Musa, Samiri'ye yöneldi:

قَالَ فَمَا خَطْبُكَ يَا سَامِرِيُّ ﴿٩٥﴾

95- Bunun üzerine Musa "Ey Samiri, peki senin amacın neydi?" dedi.

Senin durumun ve maksadın neydi, anlat bakalım. Bu ifade biçimi yapılan eylemin büyüklüğünü ve dehşetini ortaya koymaktadır.

قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا بِهِ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً مِّنْ أَثَرِ الرَّسُولِ
فَنَبَذْتُهَا وَكَذَٰلِكَ سَوَّلَتْ لِي نَفْسِي ﴿٩٦﴾

96- Samiri dedi ki; "Ben onların görmediklerini gördüm. Bana gelen ilahi elçinin ayak izlerinden avucumu doldurarak onu erimiş altın külçesinin bulunduğu potaya attım. Böyle yapmamın iyi olacağı içime doğdu.

Samiri'nin bu sözü ile ilgili pek çok rivayetler var. Samiri'nin gördüğü şey neydi? Ayak izlerinden bir avuç alarak potaya attığı bu elçi kimdi? Bu olayın Samiri'nin yaptığı altın buzağı ile ilgisi neydi? Bu bir avuçluk izin buzağı da meydana getirdiği etki neydi?

Bu rivayetlerin en yaygın olanı şudur: "Samiri Hz. Cebrail'i -selâm üzerine olsun- yere indiği şekli ile görmüş, onun ayağının altından veya atının ayak bastığı yerden bir avuç toprak almış ve bunu altın buzağının üzerine atmıştır. O da bundan ötürü böğürebilecek olmuştur. Veyahut bu bir avuç toprak o altın külçesini böğürebilecek bir buzağıya dönüştürmüştür!

Burada Kur'an-ı Kerim olayın gerçekte nasıl meydana geldiğini anlatmıyor. Sadece Samiri'nin sözünü aktarıyor. Biz Kur'anın olayı bu şekilde verişini Samiri'nin, meydana gelen olayın sorumluluğundan kurtulmak amacıyla bir mazeret olarak ileri sürdüğü şeklinde değerlendirmeyi doğru buluyoruz. Yani Samiri İsrailoğullarının beraberinde getirdikleri Mısırlılar'a ait süs eşyalarını toplamış ve bunlardan bir altın buzağı yapmıştı. Ve bunu, rüzgâr estiğinde buzağının böğürmesini andıran bir ses çıkaracak şekilde yapmıştı. Sonra bu elçi hikâyesini ileri sürerek kendini temize çıkarmaya çalışmıştı. Kurnaz davranarak bu işin sorumluluğunu, elçinin izine yüklemek istemişti.

Hangi açıdan bakarsak bakalım sonuç değişmeyecektir. Neticede Hz. Musa Samiri'yi İsrailoğulları topluluğundan kovduğunu açıklamış ve kararın hayatı boyunca değişmeyeceğini ilan etmiştir. Bundan ötesini ise Allah'a havale etmiştir. Kendi eliyle yapmış olduğu ilahı konusunda ise ona şiddetle karşı çıkmıştır. Böylece onun yaptığı heykelin ilahlık niteliği taşımadığını, yapıcısı olan Samiri'yi bile koruyamadığını hatta kendi kendisini bile savunamadığını somut bir şekilde milletine göstermek istemişti:

قَالَ فَاذْهَبْ فَإِنَّ لَكَ فِي الْحَيَاةِ أَن تَقُولَ لَا مِسَاسَ وَإِنَّ لَكَ مَوْعِدًا

لَنُحَرِّقَنَّهُۥ ثُمَّ لَنَنسِفَنَّهُۥ فِى ٱلْيَمِّ نَسْفًا ﴿٩٧﴾

97- Musa ona dedi ki: "Çekil karşımdan" Sen hayatı boyunca insanlara 'Bana değmeyin' demeye mahkûm oldun. Ayrıca asla yakanı kurtaramayacağın başka bir cezan daha vardır. Şimdi tapmaya devam ettiğin ilahının başına neler geleceğini gör. Onu ateşte eriteceğiz, sonra da parçalarını denize atacağız.

Artık gözüme gözükme! Kovuldun sen! Bundan böyle kimse sana ne iyilik yapacak ne de kötülük! Sen de öyle. -Hz. Musa'nın dinindeki cezalardan biri buydu. Toplumun boykotu ve insanın kovulmuşluğunu ilan ederek hiç kimsenin ona yaklaşmamasını, onun da kimseye yanaşmamasını söyleme cezası.- Diğer ceza ise Allah katındaki azab ve ceza idi. Öfkeyle ve içerlenerek altın buzağının devrilmesini, yakılmasını ve eritilip suya atılmasını emrediyor. Öfke Hz. Musa'nın en belirgin özelliklerinden biriydi. Zaten, yalnız burada Allah için, Allah'ın dini için öfkelenmişti O. Ki bu tür durumlarda öfke güzeldir. Sert tepki gösterilmesi hoş bir tavırdır.

Yakılan ve suya atılan sahte ilah sahnesinden sonra Hz. Musa gerçek inanç sistemini bütün açıklığıyla ortaya koyuyor.

إِنَّمَآ إِلَٰهُكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ وَسِعَ كُلَّ شَىْءٍ عِلْمًا ﴿٩٨﴾

98- Aslında sizin ilahınız, kendisinden başka ilah olmayan Allah'-dır. O'nun bilgisi her şeyi kapsamı içine almıştır.

Bu açıklama ile surede yeralan Hz. Musa kıssasının bu bölümü sona eriyor. Bu kıssada yüce Allah'ın kendisine kulluk yapan ve dinini hayata egemen kılmaya çalışan davetçileri nasıl koruduğu, onlara nasıl şefkatle davrandığı ortaya çıkıyor. Sınavdan geçirilip yanlış yola girdikleri zaman bile... Bunun dışında kıssanın diğer bölümleri burada verilmiyor. Çünkü bundan sonra İsrailoğulları işledikleri günahlar, yaptıkları bozgunculuk ve azgınlık yüzünden cezaya çarptırıldılar. Surenin bütününe ise Allah'ın seçkin kullarının korunduğu ve merhametle muamele edildiği hava hakimdir. Dolayısıyla kıssanın bu tatlı ve şefkat dolu havasını bozabilecek, diğer sahnelerin burada sunulması uygun düşmez.

Bu süre Kur'andan söz ederek başlamıştı. Bu Kur'anın Hz. Muhammed'i -salât ve selâm üzerine olsun- sıkıntıya düşürmek amacıyla gönderilmediği belirtilmişti. Kur'andan böylece söz edildikten sonra Hz. Musa'nın -selâm üzerine olsun- kıssasına geçilmişti. Bu kıssada yüce Allah'ın Hz. Musa'yı kardeşini ve milletini nasıl koruyup gözettiği ortaya konmuştu.

Şimdi ise ayetlerin akışı Hz. Musa kıssasından tekrar Kur'ana, Kur'anın asıl fonksiyonuna ve O'ndan yüz çevirenlerin sonlarına açıklık getirmeye geçiyor. Bu kıyamet sahnesinden onların acıklı sonları, canlı bir şekilde sunuluyor. Bu sahnede dünya hayatının günleri gerçekten basitleşiyor. Yeryüzü bütün dağlarından, taşlarından soyutlanıyor ve dümdüz hale geliyor. Bütün sesler Rah-

man'a boyun eğiyor. Bütün yüzler, güç ve hayat sahibi Allah'a yöneliyor. Ki belki bu sahne ve Kur'andaki tehditler insanın iç alemindeki takva duygusunu harekete geçirir. Ona Allah'ı hatırlatır ve O'na bağlanmasını sağlar...

Bu bölüm... Hz. Peygamberin kendisine gönderilen Kur'andan duyduğu endişe açısından -içinin- rahatlatılmasıyla sona eriyor. Unutma korkusuyla Kur'anı hemen tekrar etme gayretinin gereksiz olduğu, bununla kendisini üzmemesi gerektiği, yüce Allah'ın bu konuda işini kolaylaştıracağı ve Kur'anı koruyacağı belirtiliyor. Rabb'inden ilmini artırmasını dilemenin yeterli olacağı bildiriliyor.

Hz. Peygamberin kendisine gelen vahyin okunması sona ermeden, unutma korkusuyla hemen onu tekrar etmeğe özen göstermesi ile ilgili olarak, Hz. Adem'in yüce Allah'a vermiş olduğu sözü unutması, dile getiriliyor. Bu olay, Hz. Adem ile iblis arasında düşmanlığın ilan edilmesi ve Hz. Adem'in neslinden olup Allah'a verilmiş bu söze bağlılık gösterenler ile ondan yüz çevirenlerin akibetlerinin açıklanması ile sona eriyor. Onların bu sonları bir kıyamet sahnesinde sergileniyor.Sanki bu ruhlar aleminde başlamış olan yolculuğun son noktasıdır. Yani yolculuk burada başlamış. Tekrar dönüp dolaşıp aynı yere gelinmiştir.

Bu süre ilahi mesajı inkâr edenlerin yalanlamalarından, yüz çevirenlerin yüz çevirişlerinden ötürü peygamberin canını sıkmamasını tavsiye eden öğütlerle sona eriyor.Peygamber onların bu tavırları yüzünden canını sıkmamalı, kendi kendini yememeli ve onları dünya hayatında onlara verilmiş iradeleriyle başbaşa bırakmalıdır. Çünkü onların belirlenmiş bir süresi varıdr. Ve bu dünyada onlar için birer sınanma yeridir. Peygamber Allah'a ibadet etmeye ve O'nun nimetlerini dile getirmeye kendisini adamalı, içini ve ruhunu bununla sükûna erdirip huzura kavuşmalıdır. Nitekim bu müşriklerden önce de nice milletler yok olup gitmişlerdir. Her şeye rağmen yüce Allah bu millete de son peygamberini göndermekle, onların tüm mazeretlerini geçersiz kılmayı dilemiştir. Öyleyse peygamber, onların yaptıklarıyla canını sıkmamalı ve onları akibetleriyle başbaşa bırakmalıdır.

"Onlara de ki; "Şimdi siz de biz de bekleme dönemindeyiz. Bekleyiniz ilerde hangimizin düz yolda olduğunu, hangimizin doğru yönde ilerlediğini öğreneceksiniz."

كَذَٰلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ مَا قَدْ سَبَقَ ۚ وَقَدْ ءَاتَيْنَٰكَ مِن
لَّدُنَّا ذِكْرًا ﴿٩٩﴾ مَّنْ أَعْرَضَ عَنْهُ فَإِنَّهُۥ يَحْمِلُ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وِزْرًا ﴿١٠٠﴾
خَٰلِدِينَ فِيهِ ۖ وَسَآءَ لَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ حِمْلًا ﴿١٠١﴾ يَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ
وَنَحْشُرُ ٱلْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا ﴿١٠٢﴾ يَتَخَٰفَتُونَ بَيْنَهُمْ إِن
لَّبِثْتُمْ إِلَّا عَشْرًا ﴿١٠٣﴾ نَّحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ إِذْ يَقُولُ أَمْثَلُهُمْ
طَرِيقَةً إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا يَوْمًا ﴿١٠٤﴾

99- Sana böylece geçmişin bazı olaylarını anlatıyoruz. Sana katımızdan öğüt içerikli bir kitap verdik.

100- Kim bu kitab'a yüz çevirirse, kıyamet günü ağır bir günah yükünü sırtında taşır.

101- Onlar ebedî olarak bu yükün altında kalırlar. Kıyamet günü bu yük onlar için ne kötü bir yüktür.

102- Sur'a üflendiği gün, o gün günahkârları korkudan ağarmış gözlerle biraraya toplarız.

103- Kısık bir ses tonu ile birbirlerine "Siz dünyada sadece on gün kaldınız" derler.

104- Aralarındaki konuşmaları biz herkesten iyi biliriz. Bu arada en isabetli görüşlüleri "Siz dünyada sadece bir gün kaldınız" derler.

Hz. Musa'nın durumu ile ilgili olarak sana bildirdiğimiz bu kıssalar da önceki milletlerin haberleridir. Kur'anda bunları sana anlatıyoruz. Ki bu Kur'anda "Zikir" diye de adlandırılır. Çünkü Kur'an Allah'ı ve ayetlerini hatırlatmaktır. Önceki asırlarda meydana gelen bu tür ayetleri hatırlatmaktır.

Kur'an-ı Kerim bu hatırlatmadan yüz çevirenlere suçlular adını vermekte ve onları kıyamet günündeki bir sahnede canlandırmaktadır. Bu suçlular, yolcuların kendi yüklerini taşımaları gibi ağır günah yüklerini taşımaktadırlar. Aman Allah'ım! Ne kötü bir yüktür bu! Mahşer gününde toplanma amacı ile Sur'a üfürüldüğünde bu suçlular, üzüntü ve kederden yüzleri mosmor kesilmiş bir halde toplanırlar. Aralarında gizli gizli konuşurlar. Korku, ürkeklik ve mahşer alanını kuşatan dehşet dolu atmosferi sebebiyle seslerini yükseltemezler. Ve onlar yeryüzünde geçirdikleri günleri tahmin ediyorlar. Artık dünya hayatı onların gözünde basitleşmiş ve geçirdikleri günler hayallerinde oldukça silinmiştir. Onlar bu hayatı, birkaç günden öte bir şey olarak değerlendirmiyorlar artık. **"Siz dünyada sadece on gün kaldınız.** Onların daha akıllı olanları ve daha sağlıklı görüş sahipleri ise onun çok daha kısa olduğunu öne sürüyor. **"Siz dünyada sadece bir gün kaldınız."** İşte bu şekilde yeryüzünde yaşadıkları koca ömürleri bir anda siliniyor, gözlerinde eriyip gidiyor. Hayatın mutlulukları ve üzüntüleri bir anda basite iniyor. Bütün bunlar hem zaman, hem de değer açısından gayet küçülüyor. Her türlü zevk ve imkânla donatılmış olsa dahi, on günün ne değeri olabilir? Her bir dakikası ve her bir saniyesi mutluluk ve sevinç dolu olsa dahi bir gecenin ne değeri olabilir? Sonsuza dek uzanıp giden bir hayatın yanında bir günün, on günün sözü edilir mi? Mahşerden sonra kendilerini bekleyen ve kesintisiz devam edecek olan bu dönemin yanında, şu kısacık mutlulukların sözü mü edilir?

Sahnenin dehşeti, dağların o gün ne olacağı konusunda sordukları bir soruyla daha bir şiddetlenerek beliriyor. Bu soruya verilen cevap, onların karşı karşıya bulunduğu dehşetin derecesini bütün açıklığıyla ortaya koyuyor.

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْجِبَالِ
فَقُلْ يَنسِفُهَا رَبِّى نَسْفًا ﴿١٠٥﴾ فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا
﴿١٠٦﴾ لَّا تَرَىٰ فِيهَا عِوَجًا وَلَآ أَمْتًا ﴿١٠٧﴾ يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ ٱلدَّاعِىَ

لَا عِوَجَ لَهُ وَخَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَٰنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا
﴿١٠٨﴾ يَوْمَئِذٍ لَّا تَنفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَٰنُ وَرَضِيَ لَهُ
قَوْلًا ﴿١٠٩﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا
﴿١١٠﴾ وَعَنَتِ الْوُجُوهُ لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ ۖ وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا
﴿١١١﴾ وَمَن يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا ﴿١١٢﴾

105- Ey Muhammed, sana dağlara ilişkin soru sorarlar. De ki; Rabb'im onları ufalayıp havada savurur.

106- Yerlerini dümdüz ve çırılçıplak bir alana dönüştürür.

107- O alanda hiçbir engebe, hiçbir tümsek göremezsin.

108- O gün insanlar, hiç sağa-sola sapmaksızın, kendilerini toplamaya çağıran görevlinin adımlarını izlerler. Rahmeti bol olan Allah'ın korkusu ile tüm sesler kısılmıştır. Bu yüzden fısıltıdan başka bir şey duyamazsın.

109- O gün rahmeti bol olan Allah'ın izin verdikleri ve sözünden hoşlandıkları dışında hiç kimsenin aracılığı, şefaati işe yaramaz.

110- Allah, insanların geçmişlerini ve geleceklerini tümü ile bilir, fakat insanların bilgisi O'nu kuşatamaz.

111- O gün bütün yüzler, diri ve tüm varlıkları gözetip yöneten Allah'ın karşısında öne eğiktir. Sırtında zulüm yükü taşıyanlar perişan olmuşlardır.

112- Mü'min oldukları halde iyi ameller işleyenler ne haksızlığa ve ne de ödül kısıntısına uğramaktan korkarlar.

Bu sahnenin korkunçluğu bütün özelliğiyle ortaya çıkıyor. Bir de bakmışsın ki, o göklere yükselen, yere sağlam biçimde oturan dağlar savrulup atılmışlardır. Onca yükseklik, şimdi ovaya dönüşmüştür. Her türlü engebeden uzak dümdüz bir ovaya... Yeryüzü dümdüz hale getirilmiş, yüksek ve alçak bir tarafı kalmamıştır.

Daha sonra her şeyi unufak yapıp savuran ve dümdüz hale getiren fırtına diniyor. Toplanıp mahşer alanına getirilen topluluklar sessizliğe gömülüyor. Canlılık ve hareketin izine bile rastlanmıyor. Sürüler gibi sessiz ve teslim olmuş bir halde, sağa-sola bakmadan ve geride kalmadan mahşer yerinde toplanmaya çağıran görevliyi dinliyor ve onun direktiflerine uyuyorlar. -Halbuki onlar daha önce doğru yola çağırıldıklarında geri duruyor ve yüz çeviriyorlardı. Onların teslim oluşlarını şu cümle ifade ediyor. "O gün insanlar hiç sağa-sola sapmadan kendilerini toplanmaya çağıran görevliye uyarlar." Böylece insanların durumlarını sunan sahneyle hiçbir engebesi kalmamış ve dümdüz hale getirilmiş dağlar sahnesi birbiriyle uyum içinde anlatılmıştır.

Sonra korkunç bir sessizlik ve yıldırıcı bir bekleyiş bütün alanı kaplıyor. **"Rahmeti bol olan Allah'ın korkusuyla tüm sesler kısılmıştır. Bu yüzden fısıltıdan başka bir ses duyamazsın. O gün bütün yüzler, diri ve tüm varlıkları yöne-**

tip gözeten Allah'ın karşısında öne eğiktir."

Böylece Allah'ın yüceliği bütün bir alanı kuşatıyor. Gözün göremeyeceği kadar engin bir alanı korku, sessizlikve ürperten bir bekleyiş kaplıyor. Konuşmalar fısıltı şeklindedir. Sorular gizlice sorulur. Herkes sessizlik içinde sonucu beklemektedir. O gün başlar öne eğilmiştir. Hayat ve dirlik veren Allah'ın yüceliği, kudreti bütün gönülleri derin bir yücelikle dolduruyor. Burada Allah'ın kendisine söz hakkı verdiği kimsenin dışında şefaat etme yetkisi yoktur. İlmin tamamı Allah'a aittir. İnsanların bilgisi asla O'nu kuşatamaz. Burada zalimler zulümlerinin cezasını yüklenirler. Hüsrana uğrarlar. İman edenler ise güven içindeler. Hesaptaki herhangi bir haksızlıktan veya adaletsizlikten endişe etmiyorlar. Zira zamanında iyi işler yapmışlardı.

Bu Rahman'ın (Allah'ın) huzurunda bütün bir atmosferi kaplayan ve kuşatan yüceliğin, ihtişamın sergilenişidir.

وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَٰهُ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا وَصَرَّفْنَا فِيهِ
مِنَ ٱلْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ أَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْرًا ﴿١١٣﴾

113- Biz bu Kur'anı böylece sana Arapça bir kitap olarak indirdik. Bu kitapta çeşitli tehditlere yer verdik ki, insanlar kötülüklerden sakınsınlar ya da gönüllerinde uyarıcı bir iz bırakır.

İşte bu şekilde Kur'anda, azabın ve cezanın tablolarını, sahnelerini zengin bir biçimde sergiledik. Belki bu yolla ilahi mesajı yalanlayanların gönlündeki alıcı duyuları harekete geçiririz. Veya ahiretteki acıklı durumlarını hatırlatıp, bu kötülüklerden vazgeçmelerini sağlarız. Nitekim surenin başında yüce Allah şöyle buyuruyordu:

"Biz sana bu Kur'anı sıkıntıya düşesin diye indirmedik."

"Onu Allah'dan korkanlara uyarı olsun diye indirdik."

Hz.Peygamber vahyi alırken Kur'anın sözlerini ve ayetlerini, vahyin inişi sona ermeden hemen tekrar ediyor ve onları unutmaktan korkuyordu. Bu ise onu çok yoruyordu. İşte bunun için yüce Allah yüklemiş olduğu bu görev ve emanet konusunda onun kalbini rahatlatmak istedi.

فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ ٱلْمَلِكُ ٱلْحَقُّ وَلَا تَعْجَلْ بِٱلْقُرْءَانِ مِن قَبْلِ أَن
يُقْضَىٰٓ إِلَيْكَ وَحْيُهُۥ وَقُل رَّبِّ زِدْنِى عِلْمًا ﴿١١٤﴾

114- Gerçek egemen olan Allah yücedir. Ey Muhammed, Kur'anın sana vahyedilişi sona ermeden onu okumakta acele etme ve Rabb'im bilgimi artır' de.

Tüm başların önünde eğildiği, zalimleri hüsrana uğrattığı, iyi işler yapan mü'minleri güvene kavuşturduğu, her şeyin asıl sahibi olan Allah gerçekten yücedir. Kur'an-ı Kerim yücelerin yücesinden gelmiştir. Öyleyse Kur'anı aceleyle tekrar etmene gerek yok. Zira onu gönderen bir amaca hizmet etsin diye onu indirmiştir. Onun kaybolmasına asla müsaade etmeyecektir. Sen, Rabb'inden

sadece ilmini artırmasını dile. Verdiği mesajlara gönülden bağlan. Onu yitirmekten korkma! İlim sadece Allah'ın öğrettikleridir. İnsan için değerli olan, boşa gitmeyen ve hüsranla sonuçlanmayan en kalıcı ilim Allah'ın bildirdikleridir.

Sonra Hz. Adem'in kıssası geliyor. Hz. Adem yüce Allah'a vermiş olduğu sözü unutmuş ve sonsuzluk cazibesi önünde zayıf düşmüştür. Şeytanın telkinlerine kulak vermiştir. Bu olay yeryüzünün halifeliği verilmeden önce Hz. Adem için bir sınav niteliğindeydi. İblisin çevireceği dolaplara bir örnekti. Adem'in çocukları bundan ders alacaklardı. Sınandıktan hemen sonra Allah'ın rahmeti kendisine yetişmiş ve onu doğru yola iletmiştir.

Kur'andaki hikâyeler, içinde bulundukları sureyle tam bir bütünlük ve uyum içindedir. Hz. Adem'in hikâyesi, Peygamberimizin unutma korkusuyla Kur'anı çabucak tekrar ettiğini açıklayan bölümden sonra geliyor. Bu nedenle Hz. Adem hikâyesinden özellikle unutmayla ilgili bölüm seçiliyor. Bu iki konuya da, yüce Allah'ın seçkin kullarına yönelik şefkatinden ve koruyuculuğundan söz eden bir surede yer veriliyor. Burada da Hz. Adem'in kıssasından, yüce Allah'ın onu seçtiği, tövbesini kabul ettiği ve kendisine doğru yolu gösterdiği bölüm anlatılıyor. Bunun ardından bir kıyamet sahnesi yeralıyor. Bu sahnede Ademoğullarından Allah'ın emrine bağlı olanların sonu ile ona karşı gelenlerin sonu tasvir ediliyor. Sanki bu, yeryüzündeki yolculuğun sona erip asıl yurda dönüşün bir ifadesidir. Burada herkes dünyada yaptıklarının karşılığını alır.

Şimdi burada yeralan kıssanın aşamalarını adım adım izleyelim.

وَلَقَدْ عَهِدْنَآ إِلَىٰٓ ءَادَمَ مِن قَبْلُ فَنَسِىَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُۥ عَزْمًا ﴿١١٥﴾

115- Biz vaktiyle Adem'e o yasak ağacın meyvasından yememesini tembih ettik. Fakat o bu tembihimizi unuttu. Onda güçlü irade bulamadık.

Yüce Allah Hz. Adem'e bir ağacın dışında oradaki tüm meyvelerden yemesini belirtmişti. Bir ağacın yasak edilişi ise iradesini eğitmesi, kişiliğini sağlamlaştırması için gerekli olanbir yasaktı. İnsan ruhunun gerektiğinde, ihtiyaçları aşarak sınırsızca hareket etmesine sebep olan arzu ve isteklerin baskısından kurtulması, bu arzu ve isteklerin egemenliği altına girip, onun kulu olmaması için böyle bir yasak gerekiyordu. İnsanın yükselmesinde en sağlıklı ve şaşmaz kriter budur işte. İnsan kendi arzularını kontrol altında tutabildiği, onlara hükmedebildiği, üstün gelebildiği ölçüde, beşeri yükseliş merdiveninde çıkmaya başlar. Bu arzular ve istekler karşısında zayıf düşüp onlara mahkûm olduğu ölçüde ise hayvanlığa doğru yaklaşır ve aşağıya doğru iniş başlar.

Bu nedenle yüce Allah'ın yardımı insan denen bu yaratığa ulaştı. İradesini denemek, direnme gücünü ölçmek, şeytanın süslü gösterdiği arzular ile iradesi ve Rahman'a verdiği söz arasındaki mücadeleyi yaşamasını istemiştir. İşte ilk denemenin sonucu açıklanıyor. **"Fakat o tenbihimizi unuttu. Onda güçlü irade bulamadık."** Sonra olayın detayına geçiliyor.

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِـَٔادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰ ﴿١١٦﴾

116- Hani meleklere "Adem'e secde ediniz" dedik de hemen secde ettiler. Yalnız iblis bu emre uymadı.

Kısaca bu şekilde veriliyor. Bu sahne başka surelerde detaylı olarak veriliyor. Çünkü burada özellikle nimet ve koruma-kollama sözkonusu ediliyor. Onun için korumadaki nimetin görüntüleri öncelikle anlatılıyor.

فَقُلْنَا يَٰٓـَٔادَمُ إِنَّ هَٰذَا عَدُوٌّ لَّكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكُمَا
مِنَ ٱلْجَنَّةِ فَتَشْقَىٰٓ ﴿١١٧﴾ إِنَّ لَكَ أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا وَلَا تَعْرَىٰ ﴿١١٨﴾
وَأَنَّكَ لَا تَظْمَؤُا۟ فِيهَا وَلَا تَضْحَىٰ ﴿١١٩﴾

117- Bunun üzerine dedik ki: "Ey Adem, bu şeytan senin ve eşinin düşmanıdır. Sakın sizi cennetten çıkarmasın. Yoksa sıkıntı çeker, mutsuz olursun."

118- "Şimdi cennette acıkmayacaksın, çıplak kalmayacaksın."

119- "Yine burada susuzluk çekmeyecek, sıcaktan kavrulmayacaksın."

Bu uyarılar yüce Allah'ın Hz. Adem'i koruduğu ve gözettiği için kendisine karşı gelen, günah çukuruna batan ve Rabb'inin emrettiği şekilde Hz. Adem'in önünde secdeye yanaşmayan düşmanına karşı uyarması, oyunlarından sakındırması anlamına geliyordu. **"Sakın sizi cennetten çıkarmasın. Yoksa sıkıntı çeker, mutsuz olursun.** Çalışma, zorluk, kovulma, sapıklık, ürkeklik, şaşkınlık, hayıflanma, bekleyiş, üzüntü, mahrumiyet ve yoksulluk... gibi nice şeylerle mutsuz olma, cennetin dışında sizi beklemektedir. Burada, firdevs cennetinin içinde, kaldığımız müddetçe bunların hepsinden güvencede bulunuyorsunuz demektir." **Şimdi cennette acıkmayacaksın, çıplak kalmayacaksın. "Yine burada susuzluk çekmeyecek, sıcaklıktan kavrulmayacaksın."** Cennette kaldığın sürece bütün bunlara karşı güvencedesin... Açlık ve çıplaklık, susuzluk ve kavrulmayı tam karşılamaktadır. Bunların hepsi bir bütün olarak insanın yeme, içme, giyinme ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını elde etme uğrunda karşılaştığı zorlukları simgelemektedir.

Ne var ki, Hz. Adem'in deneyimlerden haberi yoktu. Buna ilave olarak da insanın ebedi kalma, hakim olma arzularına karşı zaafı vardır. Şeytan işte bu gedikten kendisine nüfuz etmişti.

فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ ٱلشَّيْطَٰنُ قَالَ يَٰٓـَٔادَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَىٰ شَجَرَةِ ٱلْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَّا يَبْلَىٰ ﴿١٢٠﴾

120- Fakat şeytan "Ey Adem, ölümsüzlük ağacını ve hiç yıkılmayacak egemenliğin sırrını sana göstereyim mi?" diyerek onu ayarttı.

Şeytan Hz. Adem'in gönlündeki en hassas noktaya dokunmuştu. İnsanın ömrü sınırlıydı. İnsanın gücü sınırlıydı. Bu nedenle insan uzun hayatı, kayıtsız bir hakimiyeti elde etmek istiyordu. İşte şeytan bu iki gedikten ona yanaşıyordu. Hz. Adem, insanın fıtratını ve insanın zaaflarını üzerinde taşıyan bir yaratıktı. Tabii ki, belirlenmiş bir planın ve gizli bir hikmetin gereği olarak ... Bu nedenle verdiği sözünü unuttu. Ve yasağı çiğnedi.

فَأَكَلَا مِنْهَا فَبَدَتْ لَهُمَا سَوْءَاتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا
مِن وَرَقِ الْجَنَّةِ وَعَصَىٰ آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَىٰ ﴿١٢١﴾

121- Böylece ikisi de o ağacın meyvasından yediler. Meyvayı tadar tatmaz ayıp yerlerinin farkına vardılar. Bunun üzerine cennetteki ağaçların yaprakları ile örtünmeye koyuldular. Adem Rabb'inin emrine karşı geldi ve yoldan çıktı.

Ayeti kerimede geçen "Sev'at" kavramı, onların avret yerleri anlamında olduğu açıktır. Daha önce bu yerleri kendilerine gizli iken şimdi görünmüştür. Yani bu, her ikisinin bedenlerindeki iffet yerleridir. Onların bu davranıştan sonra cennet yaprakları ile oraları örtmeye çalışmaları, onları kapatmak için adeta yarışmaları da bu görüşü desteklemektedir. Bu, onların bünyelerinde zaten var olan cinsel duyguların uyarılmasına yol açan bir nesne de olabilir. Bu cinsel duygular uyanmadan insan iffet yerlerinin açılması halinde utanmaz ve onlara karşı uyanık bulunmaz. Cinsel duygular harekete geçtiğinde ise insan avret yerlerine karşı hassaslaşır ve onların açılması halinde utanır.

Bu ağacın onlara yasak edilmesinin nedeni, yasak meyvenin Allah'ın dilediği bir zaman sonra onların bedenlerinde bu cinsel duyguları uyarmak içindi. Aynı zamanda Allah'ın yasağını unutup ona karşı gelmeleri, onların azimlerini kırmış ve yaratıcıları olan Allah ile bağlarını koparmış bu nedenle de bedensel arzuları onlara egemen olup cinsel duygularını uyarmış da olabilir. Sonsuzluk arzusu da bir nesil sahibi olmak için onların cinsel arzularını uyarmış olabilir. Çünkü şu sınırlı olan ömrün ötesine uzanabilmenin, insanın eli altında bulunan yolu da budur. Onların yasak ağaçtan yemeleriyle birlikte ayıp yerlerinin kendilerine görünmesi ile ilgili yorumlar genelde bu tarzdadır. Yüce Allah ayeti kerimede **"Ayıp yerleri meydana çıktı"** demiyor. **"Ayıp yerlerinin farkına vardılar"** diyor. Bu da gösteriyor ki, onların bu ayıpları kendilerine kapalıydı. İçten gelen bir dürtüyle onlar bunun farkına vardılar... Başka bir ayette iblisten şöyle söz edilmektedir:

"Fakat şeytan, gözlerinden saklı tutulan ayıp yerlerini meydana çıkarmak amacı ile..."

Şeytanın üzerlerinden soyduğu elbise somut bir elbise değil de, ayıp yerlerini örten bir duyu olabilir. Bu durumda o duygu, suçsuzluk, arınmışlık ve Allah ile bağını sürdürme hissi olmuş olur. Ne olursa olsun bunların hepsi, daha önce de belirttiğimiz gibi, kanıtsız birer tahminden öteye geçemez. Biz bunların hiçbirini desteklemiyor ve hiçbirini benimsemiyoruz. Bunları sözkonusu etmemizin nedeni, insanlık hayatının birinci deneyiminin kolay anlaşılmasını sağlamaktır.

Allah'a karşı geldikten sonra yine de yüce Allah'ın rahmeti Hz. Adem ve eşine yetişti. İşte bu birinci deneyimdi.

ثُمَّ اجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَىٰ ﴿١٢٢﴾

122- Fakat bir süre sonra Rabb'i, onu seçkinlerden yaptı, tövbesini kabul ederek kendisini doğru yola iletti.

Düşman olduktan, özür diledikten ve bağışlanma isteğinde bulunduktan sonra. Burada Hz. Adem'in bütün yaptıkları açıklanmıyor ki, surenin tüm atmosferini Allah'ın rahmeti kuşatsın.

Bu ilk karşılaşmadan sonra her iki amansız düşmanın, sürekli bir savaş meydanı olan, yeryüzüne inmeleri emrediliyor.

قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ
مِنِّي هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ ﴿١٢٣﴾

123- Allah dedi ki; Her ikiniz de cennetten yere ininiz. Sizler birbirinizin düşmanısınız. Benden size bir hidayet geldiğinde kim benim doğru yola çağıran mesajıma uyarsa o, ne sapıtır ve ne de sıkıntıya düşer.

Böylece insanlar ve şeytanlar arasındaki düşmanlık açıklanmış oldu. Artık Hz. Adem ve çocukları için hiçbir mazeret kalmamış oluyordu. Hiç kimse "ben gafil avlandım" "bilmediğim için aldamdım" diyemezdi. Çünkü artık öğrenmiş ve bilmiş oluyorlar. Bu yüce emir, bütün aleme ilan edilmişti. **"Siz birbirlerinizin düşmanısınız.**

Yerleri ve gökleri titreten bütün meleklerin şahit olduğu bu açıklamanın yanında yüce Allah, kullarına yönelik merhametinin sonucu olarak, doğru yolu gösterecek peygamberlerini de göndermiştir. Elleriyle kazandıklarının cezasını çekmeden onları uyarmayı uygun görmüştür. Hz. Adem ile iblis arasındaki düşmanlığı ilan ettiği günde, kendilerine doğru yolu gösteren peygamberlerin geleceğini ve bundan sonra doğru yolda gidenleri ödüllendireceğini, sapıklığa düşenleri ise cezalandıracağını açıklamıştır.

وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي
فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَىٰ
﴿١٢٤﴾ قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَىٰ وَقَدْ كُنتُ بَصِيرًا ﴿١٢٥﴾
قَالَ كَذَٰلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيتَهَا وَكَذَٰلِكَ الْيَوْمَ تُنسَىٰ ﴿١٢٦﴾ وَكَذَٰلِكَ
نَجْزِي مَنْ أَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِن بِآيَاتِ رَبِّهِ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَدُّ وَأَبْقَىٰ ﴿١٢٧﴾

124- Ama kim benim uyarıcı mesajıma sırt çevirirse o geçim sıkıntısına düşer ve kıyamet günü onu kör olarak toplantı yerine süreriz.

125- O der ki "Ya Rabb'i, beni niye kör olarak toplantı yerine sürdün, oysa daha önce benim gözlerim görüyordu."

126- Allah da ona der ki: "İşte böyle. Vaktiyle sana ayetlerim geldi de onları unutmuştun. Bugün de böylece tarafımdan unutulursun.

127- Biz azıtarak Rabb'inin ayetlerine inanmayanları işte böyle ce-

zalandırırız. Hiç kuşkusuz ahiret azabı daha ağır ve daha süreklidir.

Hikâyeden sonra yeralan bu sahne, onun devamı niteliğindeymiş gibi sunuluyor. Bu ilke, kıssanın sonunda yüceler aleminde açıklanmıştı. Öyleyse bu çok eskiden beri belirlenmiş bir hükümdür. Bunda asla geri dönüş ve değiştirme olmaz.

"Kim benim doğru yola çağıran mesajıma sırt çevirirse o geçim sıkıntısına düşer."

Kişi Allah'ın yolunu izlemekle sapıklıktan ve mutsuzluktan yana güven içinde olur. Bunlar cennetin kapısında onları beklemektedir. Yüce Allah yalnız yolunu izleyenleri, sapıklık ve mutsuzluktan koruyacaktır. Mutsuzluk, sapıklığın ürünüdür. İsterse sapıklığa düşen, dünyanın bütün imkânlarına sahip olsun. Bu imkânların bizzat kendileri bile mutsuzluktur, onun için hem dünyada mutsuzluk, hem ahirette mutsuzluk... Haram olan nimetleri ve kazançları mutlaka bir keder izler. Sürekli üzüntü içindelerdir. İnsan Allah'ın doğru yolundan sapınca şaşkınlığa, huzursuzluğa ve bunalımlara girer. Oradan oraya sürüklenir. Bir türlü dengeli istikrarlı olamaz. Mutsuzluk, yemyeşil-gür bir çayır gibi görünse de zehirli otları da barındıran bir otlak gibidir. Çünkü hemen ardından ahiret yurdunda en büyük mutsuzluk gelir. Allah'ın doğru yolunu izleyenler ise yeryüzünde sapıklık ve mutsuzluktan uzaktırlar. Bu ise kaybedilen cennetin tekrar geri gelişidir. Ahiret gününde ise zaten oraya dönecektir.

"Ama kim benim uyarıcı mesajıma sırt çevirirse o geçim sıkıntısına düşer."

Allah ve O'nun geniş rahmeti ile bağını koparan yaşam, ne kadar bolluk ve eğlence dolu olsa da sıkıntı doludur. Bu Allah ile bağını koparmanın ve onun huzurundan koruyuculuğundan mahrum olmanın sıkıntısıdır. Şaşkınlığın, ürkekliğin ve kuşkulu hayatın sıkıntısıdır. İhtirasın ve endişenin sıkıntısı. Elindekine dört elle sarılma ve onları kaybetmeme endişesinden kaynaklanan sıkıntı. Arzuların parıltıları ardında sürüklenme ve kaçırdığı her şeye karşı duyulan hayıflanma sıkıntısı. İnsanın kalbi Allah'ın koruyuculuğu dışında başka hiçbir yerde huzura kavuşamaz. Allah'ın kopmayan sağlam kulpuna yapışmadan, güvenin huzurunu hissedemez. Şüphesiz ki, imanın verdiği huzur, hayattaki tüm lezzet ve rahatlığın üstünde bir durumdur. İmanın huzurundan mahrum olmak ise, öyle bir mutsuzluktur ki, fakirlik ve yoksulluğun sebep olduğu mutsuzluk asla onunla bir olamaz.

"...Uyarıcı mesajıma sırt çevirirse..." Benimle bağını keserse... **"O geçim sıkıntısına düşer ve kıyamet günü onu kör olarak toplantı yerine süreriz."**

Bu da onun sapıklığına benzer bir sapmadır. Dünyada Allah'ın mesajından yüz çevirdiği için bu şekilde cezalandırılıyor. Bu kişi körlüğünün nedenini anlayamadığı için soruyor **"Ya Rabb'i beni niye kör olarak toplantı yerine sürdün, oysa daha önce benim gözlerim görüyordu."** Kendisine şöyle cevap veriliyor. **İşte böyle. Vaktiyle sana ayetlerim geldi de onları unutmuştun. Bugün de böylece tarafımdan unutulursun.**

"Biz, azıtarak Rabb'inin ayetlerine inanmayanları işte böyle cezalandırırız. Hiç kuşkusuz ahiret azabı daha ağır ve daha süreklidir.

Rabb'inin uyarıcı mesajından yüz çeviren, savurganlık yapmıştır. Savurganlık yapmış, en kıymetli hazine ve en büyük servet olan elinin altındaki doğru yolu bir kenara itmiştir. Gözlerini, asıl yaradılış amacının dışında kullanıp, Allah'ın ayetlerini hiç görmeyen insan da savurganlık yapmıştır. Artık dayanılmaz bir sıkıntı içinde yaşamayı hak etmiştir. Kıyamet gününde ise kör olarak mahşere getirilecektir!

İfadedeki ahengin bütünlüğü ve tasvirdeki uyumun olağanüstülüğü, cennetten kovuluş ve ardından mutsuzluk ve sapıklık. Ve karşısında tekrar cennete dönüş, mutsuzluk ve sapıklıktan kurtuluş. Yaşamdaki bolluk ve karşıtı darlık-sıkıntı. Doğru yolda yürüme ve tam karşısında körlük. Bu olay, bütün bir insanlığın da hikâyesi olan Hz. Adem kıssasının bir yorumu olarak yer alıyor. Kıssanın sergilenmesine cennetteki bölümden başlanıyor. Ve yine cennette sona eriyor. Nitekim bu hikâye A'raf suresinde de geçmişti. Bununla beraber surelerin konu farklılığı, bu surelerde sergilenen tabloların farklılığını da beraberinde getirmişti.

Bu gezinti tüm yönleriyle sergilendikten sonra konunun akışı, önceki milletlerin akibetlerine doğru kayıyor. Bu mesele zaman açısından, kıyametten daha yakındır. Kıyamet gayb konularından biri olup bilinememesine rağmen bu olay gözle görülebilen bir realite olarak gözlenmektedir.

أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ
فِي مَسَاكِنِهِمْ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّأُولِي النُّهَىٰ ﴿١٢٨﴾ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ
سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَكَانَ لِزَامًا وَأَجَلٌ مُّسَمًّى ﴿١٢٩﴾

128- Vaktiyle yok ettiğimiz nice eski kuşakların acı sonları onları doğru yola iletmiyor mu? Oysa onlar bu yok edilmiş kuşakların oturdukları konutları geziyorlar. Sağduyu sahiplerinin bu olaylardan çıkaracağı birçok dersler vardır.

129- Eğer Rabb'inin daha önce verilmiş bir hükmü ve belirlenmiş bir vadesi olmasaydı yok edilmeleri kaçınılmaz olurdu.

İnsan, geçmiş nesillerin sonlarını düşündüğünde, gözleriyle onların erimiş toprak haline gelmiş evlerini, tarihi mimarilerini seyrettiğinde, hayalinde bu evlerde yaşayan o insanları canlandırdığında, geçip giden bedenlerini-kişiliklerini, yok olan ruhlarını, hareketlerini ve duruşlarını, düşüncelerini ve umutlarını, arzularını ve amellerini... Evet bu bütün hayalleri, somut tabloları, heyecanları ve duyguları düşündüğü zaman... Sonra gözlerini açıp, boşluk ve ıssızlıktan başka bir şey görmediğinde... İşte o zaman insan önceki milletleri yutan gücün kendisini de yutmak üzere olduğunun farkına varır. O zaman önceki milletleri yakalayan kudret elinin kendisini de yakalayabileceğini anlar. O zamanda artık uyarmanın ne demek olduğunu anlar. İbret alınacak olayların gözleri önüne serildiğini görür. Önceki milletlerin akibetleri aklı başında olan insanlar için bir

ibret olması gerekirken bu insanlar ne oluyor da doğru yola gelmiyorlar: **Sağduyu sahiplerinin bu olaylardan çıkaracakları birçok dersler vardır.**

Eğer yüce Allah'ın üstün bir hikmetin gereği olarak onları, bu dünyada azap ile cezalandırmamaya ilişkin sözü olmasaydı, öncekilerin başına gelenler onların da başına gelirdi. Fakat senin Rabb'in daha önce onlara söz vermiş ve onlara belirlenmiş bir süre tanımıştır: **"Eğer Rabb'inin daha önce verilmiş bir hükmü ve belirlenmiş bir vadesi olmasaydı, yokedilmeleri kaçınılmaz olurdu."**

Belli bir süreye kadar ertelendiklerine, kendi hallerine bırakılmayıp, mühlet verildiklerine göre -Ey Muhammed- onlara karşı ve sırf bir sınanma aracı olarak kendilerine verilmiş. O dünya hayatının güzelliklerine karşı senin bir sorumluluğun yoktur. Onlara sunulanlar sırf bir sınanma aracıdır.

Yüce Allah'ın sana nimet olarak verdikleri, onlara sınanma aracı olarak verdiğinden çok daha iyidir.

فَاصْبِرْ عَلَىٰ
مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا ۖ وَمِنْ
آنَاءِ اللَّيْلِ فَسَبِّحْ وَأَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَىٰ ﴿١٣٠﴾ وَلَا تَمُدَّنَّ
عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ ۚ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ ﴿١٣١﴾ وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ
وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا ۖ لَا نَسْأَلُكَ رِزْقًا ۖ نَحْنُ نَرْزُقُكَ ۗ وَالْعَاقِبَةُ
لِلتَّقْوَىٰ ﴿١٣٢﴾

130- Ey Muhammed, öyleyse onların söylediklerine sabret. Güneşin doğuşundan ve batışından önce Rabb'ini övgü ile noksanlıklardan tenzih et; gecenin bir bölümü ile gündüzün başlangıcı ile sonunda da O'nu noksanlıklardan tenzih et ki, karşılığında hoşnut olasın.

131- Sınavdan geçirmek amacı ile bazı kâfirlere verdiğimiz dünya hayatına ilişkin çekici nimetlere sakın göz dikme. Rabb'inin katındaki rızık daha değerli ve daha süreklidir.

132- Ey Muhammed, yakınlarına namaz kılmayı emret, kendin de onu sürekli olarak kıl. Senden geçim peşinde koşmanı istemiyoruz. Biz geçimini sağlarız. Mutlu son, kötülüklerden sakınanların olacaktır.

Onların inkârlarına, alaylarına, inanmayışlarına ve yüz çevirişlerine sabret. Onlardan dolayı canını sıkma. Onlara üzüldüğünden dolayı kendini yiyip bitirme. Rabb'ine yönel. Güneş doğmadan ve batmadan önce Rabb'ini noksan sıfatlardan tenzih et. Henüz yeni nefes almaya başlayan, hayata can katan sabahın sessizliğinde, sakinliğinde, güneş batarken evrenin gözyaşlarını gizlemeye çalıştığı akşam zamanında, gecenin ve gündüzün belli zaman dilimlerinde ona şükretmeye gayret et... Gün boyunca Allah ile bağını kesme... "Ki karşılığında

hoşnut olasın."

Kuşkusuz Allah'ı noksan sıfatlardan arındırmak, Allah'a bağlılıktır. Allah'a bağlı olan kalp, hoşnut olur ve huzura kavuşur. Bu güzelim hoşnutluğun himayesinde güven bulur. Bu emin koruma altında huzura kavuşur.

Hoşnutluk, Allah'ı noksan sıfatlardan arındırmanın ve O'na kulluk yapmanın ürünüdür. Hoşnutluk yalnız başına insanın iç aleminden akıp gelen ve kalbin derinliklerinden coşup gelen peşin bir mükafattır.

Kulluk yaparak Rabb'ine yönel. "Bazı kâfirlere verdiğimiz dünya hayatına ilişkin çekici nimetlere sakın göz dikme." Bunlar dünya hayatının süs, eşya, mal, çocuk, şöhret ve iktidar gibi güzellikleridir: **Dünya hayatına ilişkin çekici nimetlere."** Dünya hayatı onlara, bir bitkinin parlak ve çekici olan tomurcuğunu açışı gibi gelir. Çiçek, parlaklığına, sevimliliğine ve güzelliğine rağmen çabucak solar. Biz onu bir sınama aracı olarak kullanırız.

Böylece onların gizli kalan karakterlerini bu nimet ve eğlence aracı karşısındaki tutumundan çıkaralım. Bu nimetler tıpkı bir çiçek gibi geçici birer eğlence aracıdır. Çabucak soluverirler. **"Rabb'inin katındaki rızık daha değerli ve daha süreklidir?"** Bu, sınav amacı ile değil, yararlanılsın diye sunulan bir nimettir. Temiz, güzel ve kalıcı bir rızıktır. Hemen soluveren, aldatan ve sınav aracı olan bir rızık değil. Solmaz, aldatmaz, sınamaz.

Bu, hayatın güzel nimetlerinden el-etek çekme çağrısı değildir. Daha kalıcı, köklü değerlerle onurlanmaya, Allah ile sürekli bir bağ içinde bulunmaya ve ondan razı olmaya davet eden bir çağrıdır. Böylece servetin güzelliği karşısında insanların ruhları alçalmaz. Yüce değerlerle onurlanma duygusunu yitirmez. Gözleri kamaştıran sahte güzelliklerin üstüne çıkma özgürlüğünü sürekli olarak korur.

"Yakınlarına namaz kılmayı öğret." Müslüman erkeğin başta gelen görevlerinden biri evini müslüman bir eve dönüştürmesidir. Hem onları, hem de kendisini Allah'a bağlayan görevleri yerine getirmek için yönlendirir. Böylece onların hayattaki yüce amaçları bütünleşmiş olur. Her ferdin Allah'a yöneldiği bir evin havası içinde, hayat ne güzeldir...

"Kendin de onu sürekli olarak kıl." Onu eksiksiz bir biçimde kılmaya ve gereklerini gerçekleştirmeye çalış. Çünkü namaz insanı aşırılıklardan ve kötülükten alıkoyar. İşte namazın en sağlıklı etkisi de budur. Duygularında ve hayatta, bu ürünlerini verene kadar namaza devam etmek gerekir ki, bu sonuçlar alınsın. Böyle olmadıktan sonra namaz kılınmış olmaz. Sadece hareketlerden ve kelimelerden ibaret kalır.

Bu namazın, ibadetin ve Allah'a yönelişin başlıca görevlerindendir. Bu senin ibadetlerinden Allah'ın hiçbir yararı yoktur. Yüce Allah'ın sana ve diğer kulların ibadetlerine ihtiyacı yoktur: **"Senden geçim peşinde koşmayı istemiyoruz. Biz geçimini sağlarız."** Bu ibadetler takva duygusunu uyandırırlar. **Mutlu son, kötülüklerden sakınanların olacaktır."** Buna göre kulluk yapan insan hem dünyada , hem ahirette kazanç elde etmiş olur. Kulluk yapar. Hoşnut olur.

Huzura kavuşur ve rahatlar. Kulluk yapar, bundan sonra da bol mükafata kavuşur. Yüce Allah ise, bütün alemlerden zengindir.

Surenin sonuna doğru sözü tekrar zengin olan ve ilahi mesajı yalanlayan büyüklük taslayanlara getiriyor. Bunlar Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- kendilerine gönderilen Kur'an-ı Kerim'e rağmen Rabb'inin yanından bir mucize getirmesini istiyorlar. Kendisinden önceki peygamberlik mesajlarının getirdiği hükümleri ortaya koyan Kur'anın ötesinde bir mucize istiyorlar.

وَقَالُوا۟ لَوْلَا يَأْتِينَا بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّهِۦٓ ۚ أَوَلَمْ تَأْتِهِم بَيِّنَةُ مَا فِى ٱلصُّحُفِ ٱلْأُولَىٰ ﴿١٣٣﴾

133- Müşrikler "Muhammed bize Rabb'inden bir mucize getirseydi ya" dediler. Onlara daha önce inen kutsal sayfalara ilişkin açıklamalar gelmedi mi?

Onları böyle bir isteğe sevkeden şey büyüklük taslama, yanlışta diretme ve istekte bulunma arzusundan başka bir şey değildir. Yoksa Kur'an mucizesi yeterlidir. Çünkü Kur'an peygamberlik mesajının şimdikisini geçmiştekilerine bağlamaktadır. Onların yapısını ve yönelişini bütünleştirmektedir. Önceki kutsal sahifelerde özetle açıklanan konular detaylı olarak anlatılıyor.

Yüce Allah ilahi mesajı yalan sayanların bahanelerini ortadan kaldırmak için onlara peygamberin sonuncusu olan Hz. Muhammed'i salât ve selâm üzerine olsun- göndermiştir.

وَلَوْ أَنَّآ أَهْلَكْنَٰهُم بِعَذَابٍ
مِّن قَبْلِهِۦ لَقَالُوا۟ رَبَّنَا لَوْلَآ أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ ءَايَٰتِكَ
مِن قَبْلِ أَن نَّذِلَّ وَنَخْزَىٰ ﴿١٣٤﴾

134- Eğer onları daha önce azaba çarptırarak yoketseydik; "Ey Rabb'imiz, bu rezilliğe ve perişanlığa düşmeden önce bize bir peygamber gönderseydin de ayetlerine uysaydık, olmaz mıydı?" diyeceklerdi.

Onlar bu ayetler kendilerine okunuyor diye bir an bile rezilliğe ve perişanlığa düşmemişlerdi. Bu onların kesin olan akibetlerinin tasvirinden ibarettir. Onlar burada zillete düşecek ve perişan olacaklardı. Herhalde onlar orada böyle diyeceklerdi **"Ey Rabb'imiz, bu rezilliğe ve perişanlığa düşmeden önce bize bir peygamber gönderseydin ya."** İşte size peygamber. Artık tutacak bir dalları kalmamıştır. Bundan böyle ne bir özür ne de mazeret ileri sürebilirler!

Söz akışı içinde onları bekleyen kesinleşmiş akibetlerinden söz edilirken Hz. Peygamber salât ve selâm üzerine olsun- onlardan elini eteğini çekmekle emredilmektedir. Onların tutumlarına bakıp mutsuz olmamalı, iman etmediler diye üzülmemelidir. Onları böyle bir akibetin beklediğini onların da dile getirdikleri gibi beklemelerini açıklamalıdır sadece.

قُلْ كُلٌّ مُّتَرَبِّصٌ فَتَرَبَّصُوا۟

فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ أَصْحَابُ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ وَمَنِ اهْتَدَىٰ ۝

135- Onlara de ki: "Şimdi siz de biz de bekleme dönemindeyiz. Bekleyiniz, ilerde hangimizin düz yolda olduğunu, hangimizin doğru yönde ilerlediğini öğreneceksiniz.

Kur'anın Hz. Peygamberi salât ve selâm üzerine olsun- mutsuz kılmak için gönderilmediği gerçeğinin açıklanması ile başlayan ve Kur'anın görevini diye belirleyen Taha suresi böylece sona eriyor. Surenin başı ile sonu arasında tam bir uygunluk var. Bu son dokunuş hatırlatmanın kendisine fayda vereceği kimseler için son hatırlatmadır. Mesajı güzel bir şekilde açıkladıktan sonra sonucu beklemekten başka çare yoktur. Sonuç ise Allah'ın elindedir.

TAHA SURESİ VE 16. CÜZ'ÜN SONU

Enbiya Suresi
21

Mekke Döneminde İndi
Ayet Sayısı: 112

Bismillahirrahmanirrahim

Bu sure Mekke'de inmiştir ve Mekke'de inen surelerin ele aldıkları ana konuyu inanç konusunu işlemektedir. Bu konuyu en geniş alanda tevhid, peygamberlik ve ölümden sonra diriliş alanlarında ele almaktadır.

Surenin akışı, bu konuyu koca evreni yönlendiren yasaların genişliğinde sunmakta ve inanç sistemini bu evrensel yasalar sistemine bağlamaktadır. Çünkü inanç sistemi evren binasının bir parçası olup büyük evrensel yasaya göre hareket etmekte ve göklerle yerin dayanağı olan gerçeğe dayanmaktadır. Göklerle yerin planındaki ciddiyete dayalı olan inanç sistemi bir oyun, boş bir şey değildir. Çünkü bu evren oyun olsun diye yaratılmamıştır. Yaratılışında batıla yer yoktur.

"Biz göğü, yeri ve ikisi arasındaki varlıkları oyun olsun diye yaratmadık." (1)

İşte bu yüzden ayet-i kerime kalpleri, basiretleri ve düşünceleri ile bir bütün olarak insanları evrenin iki büyük alanında gökte ve yeryüzünde dolaştırıyor. Dağlarda-ovalarda, gece ve gündüzde, güneşte, ayda dolaştırıyor... Dikkatlerini bu evrensel alanlara hükmeden, onları yönlendiren yasalar sisteminin birliğine, çekiyor. Ayrıca bu birliğin de yaratıp yönlendiren ilahın, mülkünde, hükümranlıkta, yaratmada ortağı bulunmayan yaratıcının tekliğine işaret ettiğini gösteriyor.

"Eğer yerde ve gökte Allah'dan başka ilahlar olsaydı, yerin ve göğün düzeni altüst olurdu." (2)

Arkasından kavrama yeteneklerini, şu yeryüzündeki hayata hükmeden yasalar sisteminin tekliğini ve hayatın kaynağının birliğini algılamaya yöneltiyor:

"Bütün canlıları sudan meydana getirdiğimizi görmüyorlar mı?" (3)

1) Enbiya Suresi, 16 2) Enbiya Suresi, 22 3) Enbiya Suresi, 30

Ayrıca canlıların varacağı akıbetin birliğini "**Her canlı, ölümü tadacaktır**"[4] en sonunda gidecekleri yerin birliğini ise "**Sonunda bize döneceksiniz**"[5] diyerek gözler önüne seriyor.

İnanç sisteminin büyük evrensel yasalar sistemi ile sağlam bir ilişkisi vardır. İnanç sistemi de birdir, tıpkı evrensel yasalar sistemi gibi... Zaman içinde birçok peygamber gelmiş geçmişse de, inanç sistemi birdir:

"Senden önce gönderdiğimiz bütün peygamberlere 'Benden başka ilah yoktur, sırf bana kulluk ediniz' diye vahyettik." [6]

Yüce Allah'ın iradesi bütün peygamberlerin insanlar arasından seçilip gönderilmesini öngörmüştür:

"Biz senden önce de vahiy ile donattığımız erkekleri peygamber olarak gönderdik." [7]

İnanç sistemi ile büyük evrensel yasalar sistemi arasında sağlam bir ilişki olduğu gibi, yeryüzünde inanç sistemini ilgilendiren koşullarla evrensel yasalar sistemi arasında da güçlü bir bağ vardır. Hak, evrenin temeli ve egemen unsuru olduğu için, hakkın en sonunda galip gelip batılın yok olması ilahi bir yasadır:

"Hayır, biz hakkı, gerçeğin batılın, eğriliğin başına çarparız da batılın beyni parçalanır ve yok oluverir." [8]

Ayrıca yüce Allah'ın zalim yalanlayanları yoketmesi, peygamberler ve mü'minleri kurtarması da bu yasanın bir parçasıdır:

"Sonra sözümüzü **tutarak onları ve dilediğimiz kimseleri kurtararak ölçülerimizi çiğneyen azgınları yokettik."** [9]

Yüce Allah'ın salih kullarının yeryüzüne mirasçı olmaları da bu yasanın gereğidir.

"Andolsun ki, nezdimizdeki saklı belgelerden sonra peygamberlere indirdiğimiz kutsal kitaplara da 'Ancak salih, yapıcı kullar yeryüzünün varisleri olabilirler' diye yazdık." [10]

Bu yüzden surenin akışı, tek bir topluluk olan peygamberler ümmetini uzun halkalar şeklinde ama hızlıca sunmaktadır. Hz. İbrahim'in -selâm üzerine olsun- hikâyesinden bir halka sunulurken ayrıca Hz. Davud ve Süleyman'a işaret edilirken anlatım biraz uzatılıyor. Buna karşın Hz. Nuh, Harun, Lut, İsmail, İdris, Zülkifl, Zannun, Zekeriyya, Yahya ve İsa peygamberlerin -selâm üzerlerine olsun- hikâyelerine kısaca değiniliyor.

Bu hikâyelerden halkalar sunuldukça, surenin akışı içinde daha önce vurgulanan anlamlar, peygamberlerin hayatında ve davet süreçlerinde beliren pratik durumlar şeklinde ön plana çıkıyor... Daha önce de genel kurallar ve yasalar şeklinde ön plana çıkmıştı.

Ayrıca surenin akışı bazı kıyamet sahnelerini de içermektedir. Yine bu anlamlar, kıyamet gününde yaşanan gerçek durumlar şeklinde bu sahnelerde somutlaşmaktadır.

4) Enbiya Suresi, 35 5) Enbiya Suresi, 35 6) Enbiya Suresi, 25 7) Enbiya Suresi, 7
8) Enbiya Suresi, 18 9) Enbiya Suresi, 9 10) Enbiya Suresi, 105

Böylece surede çeşitli vurgular tek bir hedef etrafında yoğunlaştırılmaktadır. Bu hedef, insan kalbini, son Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- getirdiği inanç sisteminin özünü oluşturan gerçeği kavramak üzere harekete geçirmektedir. Ta ki, surenin başında da değinildiği gibi insanlar bu gerçeği umursamazlıkla karşılamasınlar, ondan yüz çevirmesinler, alaya almasınlar:

"İnsanların hesap verme günü yaklaştığı halde onlar halâ gaflet içinde gerçeğe yüz çeviriyorlar."

"Onlar Rabb'lerinden gelen her yeni uyarıyı kesinlikle alaya alarak dinliyorlar."

"Kalpleri oyundadır." (11)

Hiç kuşkusuz bu evrenin yaratılışı gerçek ve ciddi bir olay olduğu gibi, peygamberin insanlara sunduğu bu mesaj, risalet de gerçektir ve ciddi bir mesajdır. Şu halde bu mesajı alaya alma imkânı yoktur. Olağanüstü mucizeler istemek gereksizdir. Yüce Allah'ın evrensel ayetleri, evreni yönlendiren yasaları, O'nun tek başına yaratan ve her şeye gücü yeten bir ilah olduğunu göstermektedir. İşte peygamberin insanlara sunduğu mesaj, bu bir ve her şeye gücü yeten yaratıcının katından gelmektedir.

Sözel yapısı ve musiki vurgusu açısından bu surenin söz dizimi, bir düşünceyi açıklamaya, yerleştirmeye yöneliktir. Bu durum, hem surenin ele aldığı konu ile, hem de konu sunulurken oluşan akış atmosferi ile uyum oluşturmaktadır. Surenin Meryem ve Taha sureleri ile denge oluşturması bunu açıkça gösteren bir örnektir. Meryem ve Taha surelerine atmosferle uyuşan serbest ve rahat bir musiki vurgu egemendir. Burada da surenin konusuna ve atmosferine uygun aynı düzeyde devam eden bir musiki vurgu egemendir.

Bu durum İbrahim peygamberin Meryem suresinde yeralan kıssasının söz dizimi ile, bu kıssanın bu suredeki söz dizimi arasında gözetilen denge de iyice belirgindir. Aynı şekilde kıssanın hem orada hem de burada anlatılan halkaları üzerinde düşünüldüğünde bu nokta daha çok açığa kavuşacaktır. Hikâyenin Meryem suresinde geçen bölümünde Hz. İbrahim ile babası arasında yumuşak bir havada geçen karşılıklı konuşma yer almaktadır. Buna karşılık hikâyenin bu surede yeralan halkasında putların kırılması ve Hz. İbrahim'in ateşe atılması sözkonusu edilmektedir. Amaç, konu, ortam, söz dizimi ve musiki vurgu arasında ahenk oluşturmaktır.

Bu surenin akışı dört bölüm halinde sürmektedir:

Birinci Bölüm: Son derece etkin ve kalpleri sarsan darbeler içeren bir girişle başlıyor. Bu giriş bölümünde dikkatler kendilerini kuşatan ve oldukça yakın olan tehlikeye çekiliyor. Ama kalpler bu tehlikeden habersizdiler, ciddiye almıyorlar.

"İnsanların hesap verme günü yaklaştığı halde onlar halâ gaflet içinde gerçeğe yüz çeviriyorlar." (12)

Ardından kalpler, geçmiş milletlerin başına gelen felâketlerin yeraldığı bir

11) Enbiya Suresi, 1-3 12) Enbiya Suresi, 1

sahneyle bir kez daha sarsılıyorlar. Onlar da Rabb'lerinin ayetlerinden habersizdirler. Zulüm bataklığına dalmış her şeyden habersiz yaşıyorlardı.

"Halkları zalim olan nice şehri kırıp geçirdik de arkasından başka halklar ortaya çıkardık."

"Bu zalimler azabımızın gelip çattığını farkettiklerinde derhal şehirlerinden kaçmaya koyuluyorlardı."

"Kaçmayınız, sizi baştan çıkaran nimetlere ve evlerinize dönünüz ki, sorguya çekileceksiniz!"

"'Eyvahlar olsun! Biz gerçekten kendimize zulmetmişiz' dediler."

"Onlar böyle vahlanıp dururken biz kendilerini biçilmiş ekinler gibi cansız yere seriverdik." (13)

Arkasından peygamberin insanlara sunduğu İslâm davasının özünü oluşturan gerçek ve ciddilik unsurları ile, evrensel düzenin dayanağı olan gerçek ve ciddilik unsurları arasında ilgi kuruluyor. Bu ilgi, tevhid inancı ile varlık yasaları, yaratıcı ve yönlendiricinin birliği ile peygamberlik misyonu ve inanç sisteminin birliği ve daha önce de işaret ettiğimiz gibi, hayatın kaynağı, sonu ve varacağı noktanın birliği arasında da kuruluyor.

İkinci bölümde ise, Peygamberi -salât ve selâm üzerine olsun- hafife alıp alay konusu yaparak, karşılayan kâfirlerden söz açılıyor. Mesele son derece ciddi ve gerçek olduğu halde, çevrelerinde yeralan her şey uyanık olmayı, dikkatli olmayı telkin ettiği halde, onlar çabucak azaba çarptırılmayı istiyorlar. Halbuki azap yanıbaşlarındadır. Bu noktada, kıyamette gerçekleşecek olan sahnelerden biri sunuluyor. Bununla dikkatler kendilerinden önce yaşamış ve peygamberleri alaya almış toplumların başına gelen azaba çekiliyor. Böylece hiç kimsenin kendilerini Allah'a karşı koruyamayacağı vurgulanıyor: Kalpleri, toprağın alanını gün geçtikçe azaltan parçalarını alıp düren kudret elini düşünmeye yönelttiliyor. Belki bu sayede sürekli nimetin ve uzun bir rahatlık döneminin neden olduğu gafletten uyanırlar diye...

Bu bölüm Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- yönelik görevini açıklamasına ilişkin bir direktifle son buluyor:

"De ki; 'Ben vahyin mesajına dayanarak sizi uyarıyorum!"

Bunun yanında kendilerini tehdit eden felaketi hatırlatması isteniyor.

"Fakat sağırlar, uyarıldıklarında çağrıyı işitemezler." (14)

Adalet terazilerinin kurulduğu sırada bile onlar gafilliklerini sürdürürler.

Üçüncü bölüm; peygamber ümmetinin sunulduğu bir bölümdür. Burada peygamberlik misyonu ile peygamberlerin sunduğu inanç sisteminin birliği ön plana çıkıyor. Ayrıca yüce Allah'ın salih kullarına yönelik rahmeti, onları doğru yola iletmesi, buna karşın yalanlayanları cezalandırması vurgulanıyor.

Dördüncü ve son bölümde ise, son derece etkileyici bir kıyamet sahnesinde, varılacak yer, uğranılanacak akibet sunuluyor. Surenin sonu da başlangıcı

13) Enbiya Suresi, 11-15 14) Enbiya Suresi, 45

gibi son derece güçlü musiki vurguyu ve açık bir uyarıyı içeriyor ve onları kaçınılmaz akibetleri ile başbaşa bırakıyor.

GAFİLLER VE YAKLAŞAN KIYAMET

Şimdi birinci bölümü ayrıntılı olarak ele almaya başlayalım.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُعْرِضُونَ ① مَا يَأْتِيهِم
مِّن ذِكْرٍ مِّن رَّبِّهِم مُّحْدَثٍ إِلَّا اسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ ② لَاهِيَةً
قُلُوبُهُمْ ۗ وَأَسَرُّوا النَّجْوَى الَّذِينَ ظَلَمُوا هَلْ هَٰذَا إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ
أَفَتَأْتُونَ السِّحْرَ وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ ③ قَالَ رَبِّي يَعْلَمُ الْقَوْلَ
فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ۖ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ④ بَلْ قَالُوا أَضْغَاثُ
أَحْلَامٍ بَلِ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلْيَأْتِنَا بِآيَةٍ كَمَا أُرْسِلَ
الْأَوَّلُونَ ⑤ مَا آمَنَتْ قَبْلَهُم مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا ۖ أَفَهُمْ
يُؤْمِنُونَ ⑥ وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوحِي إِلَيْهِمْ ۚ فَاسْأَلُوا
أَهْلَ الذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ⑦ وَمَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَدًا
لَّا يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَمَا كَانُوا خَالِدِينَ ⑧ ثُمَّ صَدَقْنَاهُمُ الْوَعْدَ
فَأَنجَيْنَاهُمْ وَمَن نَّشَاءُ وَأَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِينَ ⑨

1- İnsanların hesap verme günü yaklaştığı halde onlar halâ gaflet içinde gerçeğe yüzçeviriyorlar.

2- Onlar Rabb'lerinden gelen her yeni uyarıyı kesinlikle alaya alarak dinliyorlar.

3- Kalpleri oyundadır. Bu zalimler gizlice şöyle fısıldaştılar; "Şu Muhammed, sadece sizin gibi bir insan değil mi? Gözünüz göre göre büyüye mi kapılacaksınız?"

4- Peygamber dedi ki; "Benim Rabb'im, gökte ve yerde söylenen her sözü bilir. o işiten ve bilendir.

5- O zalimler dediler ki; "Hayır, Muhammed'in söyledikleri birtakım karmaşık, birbirinden kopuk hayallerdir. Hayır, bu sözler O'nun uydurmasıdır. Hayır, O bir şairdir. Öyle değilse bize daha önceki peygamberlerin gösterdiklerine benzer bir mucize göstersin."

6- Oysa onlardan önceki helâk ettiğimiz kentlerin hiçbiri inanmamıştı. Şimdi onlar mı inanacaklar?

7- Biz senden önce de vahiy ile donattığımız erkekleri peygamber

olarak gönderdik. Eğer bu konuda bilginiz yoksa bilenlere sorunuz.

8- Biz onları yemek yemez organizmalar olarak yaratmadık. Onlar ölümsüz de değillerdi.

9- Sonra sözümüzü tutarak onları ve dilediğimiz kimseleri kurtararak ölçülerimizi çiğneyen azgınları yokettik.

Gafilleri kuvvetle sarsan bir giriştir bu. Hesaplaşma zamanı yaklaştığı halde gaflet içinde yüzüyor onlar. Ayetler gözlerinin önüne serildiği halde doğru yola sırt çeviriyorlar. Durum oldukça ciddidir. Ama onlar ne durumun ne de tehlikenin farkında değiller. Kur'anın inen her bölümü kendilerine okundukça, eğlenerek alaya alarak karşılıyorlar. Oynayarak şakalaşarak dinliyorlar Kur'anı...

"Kalpleri oyundadır."

Oysa kalpler düşünme, ölçüp biçme ve etraflıca ele alma işlevini yerine getirirler.

Bu, ciddiyetten habersiz, boş ruhların tablosudur. Bunlar en tehlikeli anlarda bile işi eğlenceye verirler Ciddi olunması gereken yerlerde şaka yaparlar. Kutsal yerlerde laubali hareketler yaparlar. Kendilerine gelmiş bulunan uyarıcı kitap **"Rabb'lerinden"** geldiği halde, şaka ve oyun ile karşılıyorlar. Ne bir vakar ne de bir kutsallık... Ciddiyetten, önem verme duygusundan, kutsallıktan yoksun bir ruh, tutarsız, çorak ve dejenere olmuş bir ruhtur. Bir sorumluluk alamaz, bir görevi yerine getiremez, bir yükümlülük üstlenemez. İçindeki hayat basit, önemsiz ve uyuşuk bir hayattır!

Kutsal şeyleri alaya alan laubali ruh, hasta bir ruhtur. Laubalilik sorumluluk duygusunun tersidir. Sorumluluk duygusu güçtür, ciddiliktir, bilinçtir. Laubalilik ise, bilincin kaybolmasıdır, bunaklıktır.

Kur'an-ı Kerim'in tanıttığı bu kelimeler, bir hayat nizamı, bir hareket metodu, insanlararası ilişkileri düzenleyen bir kanun olarak Kur'an ayetlerini, oynayarak, eğlenerek karşılıyorlardı. Hesaplaşma gününün yaklaşmasına aldırış etmiyorlardı. Bunlara benzer kimseler her çağda bulunur. Çünkü insan ruhu ciddilik, önemseme ve kutsallık duygularından yoksun oldu mu, Kur'anın çizdiği bu hastalıklı duruma düşer. Hayatı bir eğlenceye, eyleme, boş bir oyalanmaya dönüşür. Ne bir hedefi ne de bir dayanağı olur!

Öte taraftan mü'minler, gönülleri dünya ve içindeki zevklerden uzaklaştıran, onlara bu geçici nimetleri unutturan bu sureyi büyük bir ilgiyle karşılıyorlardı.

Amidi Amr b. Rabia'yı anlatırken şu rivayete yer verir: Bir gün Bedevilerden biri kendisine konuk olur Amr ona ikramda bulunur. Bir müddet sonra bu adam tekrar gelir, bu sefer bir arazi eline geçmiştir. Şöyle der; 'Resulullah'tan -salât ve selâm üzerine olsun- çölde bir vadinin bir bölümünü aldım. Bir parçasını sana vermek istiyorum. Senden sonra da varislerine kalır. "Bunun üzerine Amr: "Senin arazine ihtiyacım yok" dedi. O gün bize dünya zevklerini, nimetlerini unutturan bu sure indi:

"İnsanların hesap verme günü yaklaştığı halde onlar halâ gaflet içinde ger-

çeğe yüzçeviriyorlar."

Canlı, algılayabilen ve etkilenen kalplerle, ölü, kilitli ve uyuşuk kalpler arasındaki fark budur. Bu kalpler ölmüşlüğünü eğlenceyle örter, uyuşukluğunu laubalilikle gizler. Uyarıdan etkilenmezler. Çünkü hayat unsurlarından yoksundurlar.

"Bu zalimler gizlice şöyle fısıldaştılar."

Onlar kendi aralarında gizlice toplanıyor, gizli planlar kuruyorlardı. Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- hakkında **"Şu Muhammed, sadece sizin gibi bir insan değil mi? Gözünüz göre göre büyüye mi kapılacaksınız?" diyorlardı.**

Onlar kalplerinin ölmüşlüğüne, hayat belirtilerinden yoksun oluşlarına rağmen bu Kur'anın etkisi ile sarsılmaktan, titremekten kendilerini alamıyorlardı. Etkisinin ezici gücü karşısında bahanelere sığınıyorlar ve "Muhammed bir insandır, kendiniz gibi bir insana nasıl inanacaksınız? O'nun getirdiği büyüden başka bir şey değildir, göz göre göre nasıl büyüye inanıp bağlanacaksınız?" diyorlardı.

Bu noktada Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- kendisi ile onlar arasındaki meselenin çözümünü Rabb'ine bırakıyor. Yüce Allah kendisine onların, gizlice yaptıkları konuşmaları haber vermişti. Onları, Kur'andan ve onun güçlü etkisinden korunmak için düşündükleri hilelerden haberdar etmişti.

"Peygamber dedi ki; 'Benim Rabb'im gökte ve yerde söylenen her sözü bilir. O işiten ve bilendir."

Yeryüzünün herhangi bir köşesinde geçen hiçbir gizli konuşma yoktur ki, Allah ondan haberdar olmasın. O göklerde ve yerde söyleneni bilir... Onların aralarında gizlice tasarladıkları her planı bilir ve peygamberine haber verir. Çünkü O, her şeyi bilir.

Bu Kur'anı nasıl tanımlarız, onun etkisinden ne şekilde korunuruz diye uğraşıp duruyorlardı. "Bu bir büyüdür" diyorlardı. "Muhammed'in görüp anlattığı karmaşık rüyalardır" diyorlardı. "Şiirdir" dedikleri de oluyordu. "Bunu kendisi uydurmuş sonra da kalkıp Allah katından vahyedildi iddiasında bulunuyor" diyorlardı.

"O zalimler dediler ki; 'Hayır, Muhammed'in söyledikleri birtakım karmaşık, birbirinden kopuk hayallerdir. Hayır bu sözler O'nun uydurmasıdır. Hayır, O bir şairdir."

Bir tanım üzerinde karara varamıyorlardı, onun hakkında ileri sürdükleri bir görüşü uzun süre benimsemiyorlardı. Çünkü onlar kaypaklık yapıyorlardı. Kur'anın ruhları üzerindeki sarsıcı etkisini çeşitli bahanelerle izah etme çabası içindeydiler, ama beceremiyorlardı. Bu yüzden ikide bir görüş değiştiriyorlardı. Bir iddiadan diğerine, bir bahaneden öbürüne geçiyorlardı. Bir türlü karara varamayan şaşkınlar gibiydiler. İşte bu sıkıntıdan kurtulmak için, Kur'ana inanma karşılığında kendilerinden önceki milletlerinkine benzer bir mucize gösterilmesini istediler:

"Öyle değilse bize daha önceki peygamberlerin gösterdiklerine benzer bir mucize göstersin."

Daha önce mucizeler gelmişti. Ama kendilerine mucize gösterilenler inanmamışlardı. Bu yüzden, mucizeleri yalanlayanların yok edilmelerine ilişkin değişmez ilahi yasa uyarınca yok edilmişlerdi.

"Oysa onlardan önceki helak ettiğimiz kentlerin hiçbiri inanmamıştı."

Çünkü somut maddi mucizeye iman etmeyecek kadar inatçılığı ileri götüren birinin ileri sürebilecek bir mazereti kalmamış demektir. Islah olması da beklenemez. Artık yok edilmeyi haketmiştir.

Kuşkusuz sık sık mucizeler gönderilmiştir. Mucizeler gönderildikçe yalanlayanlar da olmuş, sonunda yok edilmeyi haketmişlerdir. O halde mucize gösterilecek olsa inanacaklarını söyleyen bu adamlara ne oluyor. Bu yok edilen milletlerden bir farkları mı var?

"Şimdi onlar mı inanacaklar?"

"Biz senden önce de vahiy ile donattığımız erkekleri peygamber olarak gönderdik. Eğer bu konuda bilginiz yoksa bilenlere sorunuz."

"Biz onları yemek yemez organizmalar olarak yaratmadık. Onlar ölümsüz de değillerdi."

Allah'ın hikmeti peygamberlerin insan olmalarını, vahyi alıp insanları davet etmelerini gerektirmişti. Bundan önce gönderilen peygamberler birer insandılar, bedenleri, organları vardı. Yüce Allah onlara beşeri organlar verip de onları yemek yemez kimseler kılmamıştı. Yemek yemek bedensel bir ihtiyaçtır. Beden sahibi olmak da beşeri bir zorunluluktur. Onlar birer insan olduklarından dolayı ebedi de değillerdi. Bu her zaman için geçerli olan ilahi bir yasadır. Eğer bilmiyorlarsa, daha önce gönderilen peygamberleri tanıyan ehl-i kitaba sorsunlar.

Peygamberler birer insandı, insanlar gibi yaşayacaklardı. Pratik hayatları, getirdikleri şeriatın doğrulayıcı kanıtı olacaktı. Onların pratik uygulamaları davet ettikleri insanlara örnek olacaktı. Çünkü canlı ve pratikle desteklenen söz daha etkilidir, daha güzel yol göstericilik yapabilir. Çünkü insanlar bu şeyleri, söylediklerinin canlı bir tercümanı olan bir kişinin uygulamalarında somutlaşmış olarak görürler.

Eğer peygamberler, birer insan olmayıp da yemek yemez, çarşılarda dolaşmaz, kadınlarla birleşmez, içlerinde beşeri duygular ve tepkiler uyanmayan başka yaratıklar olsalardı. Onlarla insanlar arasında bir bağ olmazdı. İnsanları harekete geçiren etkenlerin farkında olmazlardı. İnsanlar da onları örnek alıp arkalarından gitmezlerdi.

Herhangi bir davetçi davet ettiği insanların duygularını anlayamıyorsa, insanlar da onun duygularını anlamıyorlarsa, davetçinin onların hayatları üzerinde hiçbir etkinliği olmayacaktır. Birbirlerini anlayıp olumlu karşılık vermeleri mümkün olmayacaktır. İstedikleri kadar sözlerini dinlesinler, ama bu sözlerin etkisiyle harekete geçmeyeceklerdir. Çünkü davetçi ile aralarında duygu anlayış kopukluğu vardır.

Herhangi bir davetçinin hareketleri dediklerini doğrulamıyorsa, söyledikleri kulakların eşiğinde kalacak, kalplere nüfuz edemeyecektir. İstediği kadar parlak sözler söylesin, ifadeleri son derece güzel olsun. İnançla içtenlikle söylenen, pratik uygulama ile desteklenen sıradan bir söz daha verimlidir. Başkalarını harekete geçirebilecek güçtedir.

O gün peygamberin melek olmasını önerenler, bugün peygamberin beşeri tepkilerden soyutlanmış olması gerektiğini ileri sürenlere benziyorlar. Ama hepsi de inatçıdırlar, Bu gerçekten habersizdirler. Melekler yaratılışları itibarı ile insanlara özgü bir hayat yaşamazlar. Yaşamaları mümkün de değildir. Bedensel içgüdüleri ve bunların gerektirdiği davranışları anlamaları imkânsızdır. Özel bir organik yapıya sahip insan denen yaratığın duygularını bilmeleri mümkün değildir. Oysa peygamber içgüdülere ve bu duygulara bizzat kendisi sahip olmalıdır. Kendisini izleyen insanlara, yaşanan hayatın prensiplerini kendi hayatı ile belirlemesi için pratik olarak bunları yaşamalıdır.

Gözönünde bulundurulması gereken bir diğer nokta da şudur: İnsanlar peygamberin bir melek olduğunu farkettikleri an, içlerinde hayatın herhangi bir alanında onu izleme duygusu uyanmaz. Çünkü peygamber diğer bir canlı türüne mensuptur. Kendilerinden farklı bir tabiata sahiptir. Günlük hayatlarında onun yöntemini izleme eğilimini göstermezler. Oysa peygamberlerin hayatı diğer insanlar açısından itici bir örnek olmamalıdır.

Bunların yanında ileri sürdükleri bu öneriler, yüce Allah'ın peygamberlerini onların arasından seçerek, yücelikler alemi ile ilgi kurmalarını, oradan direktif almalarını sağlayarak insan türüne bahşettiği onurdan habersiz olmaktan kaynaklanmaktadır.

Bütün bunlardan dolayı Allah'ın evrensel yasası, peygamberlerin insanlardan seçilmesini öngörmüştür. Onların da diğer insanlar gibi doğup ölmelerini duygu ve tepkilere sahip olmalarını, acı çekmelerini, bazı şeyleri arzulamalarını, yiyip içmelerini, kadınlarla birleşmelerini gerektirmiştir. Peygamberlerin en büyüğünün, en olgununun, içlerinde en kalıcı ve en son mesajı temsil edeninin, insanların yeryüzündeki hayatlarına eksiksiz bir örnek olmasını, insan hayatının gerektirdiği bütün özelliklere, deneyimlere ve davranışlara sahip olmasını gerektirmiştir.

Yüce Allah'ın peygamberlerin seçimi konusunda uyguladığı kanun budur. Bunun gibi peygamberlerin ve onların yanında yeralanların kurtulması, ölçüleri çiğnemiş zalim yalanlayanların yok edilmesi de onun belirlediği bir kanundur.

"Sonra sözümüzü tutarak onları ve dilediğimiz kimseleri kurtararak ölçülerimizi çiğneyen azgınları yokettik."

"Bu da tıpkı peygamberlerin seçilmesine ilişkin yasa gibi Allah'ın yürürlüğe koyduğu bir yasadır. Yüce Allah peygamberleri ve onların yanında yeralan mü'minleri; pratik hayatta doğrulanan gerçek imana sahip olanları kurtaracağına söz vermişti. Nitekim sözünü yerine getirdi de. Ölçüleri çiğneyenleri, onlarla birlikte Allah'ın koyduğu sınırları aşanları da yoketti.

CAHİLİ ARAPLAR İNSANLIĞA NE VEREBİLİRLER?

Yüce Allah bu yasayı hatırlatarak peygambere karşı küstahça davranan, onu yalanlayan, ona ve yanında yeralan mü'minlere eziyet eden müşrikleri korkutuyor. Kendilerine yönelik rahmeti gereği, maddi bir mucize göndermediğini, maddi bir mucize gönderse ve onlar da öncekiler gibi yalanlamış olsalardı, onları kökten yok edeceği uyarısında bulunuyor. Onlara kendilerini onurlandıran bir kitap gönderdiğini hatırlatıyor. Çünkü bu kitap ana dilleri ile gönderilmiştir. Kendi hayatlarını düzenlemektedir. Onları yeryüzünde sözü geçen, insanlar katında saygı ile anılan bir millet haline getirmektedir. Bu kitap, kendisini inceleyecek akıllara her zaman açıktır. Ve onları insanlık düzeyinde evrensel barışa doğru yüceltir:

لَقَدْ أَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ كِتَابًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠﴾

10- Andolsun ki, size namınızı yücelten, öğütler içeren bir kitap indirdik. Buna aklınız ermiyor mu?

Kur'an mucizesi bütün kuşaklara hitap eden bir mucizedir. Yalnızca bir kuşağa hitap eden, sonra da işlevi biten ve sadece bu kuşak içinde şahit olanları etkileyen maddi mucizeler gibi değildir.

Araplar bu Kur'anın içerdiği mesajı, yeryüzünün doğusuna, batısına taşıdıkları sıralarda, insanlar arasında bir üstünlükleri vardı, her yerde onlardan söz edilirdi. Bu Kur'an inmeden önce insanlar arasında sözü edilen bir millet değildiler. İnsanlara sunabilecekleri, öğretebilecekleri onunla ün salacakları bir üstünlükleri de yoktu. Bu Kur'ana sarıldıkları, onun öngördüğü hayatı yaşadıkları sürece insanlar hep onlardan söz ettiler, bu Kur'an sayesinde asırlar boyu insanlığa önderlik yaptılar. Bu hitap sayesinde hem kendileri, hem de insanlık mutlu bir hayat yaşadı. Bu kitaptan onun öngördüğü hayattan vazgeçtikleri zaman insanlık da onları terketti. Artık onlardan söz edilmez oldu. İnsanlık kafilesinin peşine takılıp, başkaları tarafından sürüklenen sıradan bir millete döndüler. Oysa daha önce kendileri insanlığı peşlerinde sürüklüyor, güven içinde yaşıyorlardı!

Araplar bunun dışında insanlığa sunacakları bir zenginliğe sahip değiller. İnsanlığa sunabilecekleri bunun dışında bir ideolojileri de yok. Eğer insanlığa bu kitabı sunacak olurlarsa, insanlar katında saygın bir konuma gelirler, onun sayesinde tanınır, her tarafta kendilerinden söz edilir, onunla yücelirler. Çünkü insanlar onlar katında, bu kitapta yararlanacakları şeyler bulurlar. Ama yalnızca bir Arap ırkı olarak, insanlığın karşısına çıkacak olurlarsa, ne olacak? Nedir değerleri?.. Bu kitap olmadan bu milletin ne gibi bir değeri olabilir ki?.. Çünkü insanlık onları kitapları ile, inanç sistemleri ile, bu kitap ve bu inanç sisteminden kaynaklanan hayat biçimleri ile tanıyor. Onları sırf Arap oldukları için tanımıyor. Arap ırkının insanlık tarihinde bir değeri yok. Çünkü uygarlık birikiminde bir katkıları yoktur, bir anlam ifade etmez Araplar.

Bunlar Kur'an-ı Kerim'in, her yeni gelen ayetlerini eğlenerek, yüz çevirerek, gafil davranarak, yalanlayarak karşılayan müşriklere seslenirken işaret ettiği gerçeklerdir.

"Andolsun ki, size namınızı yücelten, öğütler içeren bir kitap indirdik. Buna aklınız ermiyor mu?"

Yüce Allah'ın onlara bu Kur'anı indirmesi, buna karşın istedikleri türden maddi bir mucize göstermemesi, onlara yönelik rahmetinin belirtisidir. Çünkü yüce Allah, gösterilen mucizeleri yalanlayan, bu yüzden kökleri kurutulan beldeler gibi, her zaman yürürlükte olan yasası uyarınca onları bir musibetle cezalandırmıyor. İşte bu noktada, her tarafı kasıp kavuran felaketin, kökten yok edilmenin canlı bir sahnesi sunuluyor:

وَكَمْ قَصَمْنَا مِن قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَأَنشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا
آخَرِينَ ﴿١١﴾ فَلَمَّا أَحَسُّوا بَأْسَنَا إِذَا هُم مِّنْهَا يَرْكُضُونَ ﴿١٢﴾ لَا تَرْكُضُوا
وَارْجِعُوا إِلَىٰ مَا أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَمَسَاكِنِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْأَلُونَ ﴿١٣﴾
قَالُوا يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿١٤﴾ فَمَا زَالَت تِّلْكَ دَعْوَاهُمْ
حَتَّىٰ جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا خَامِدِينَ ﴿١٥﴾

11- Halkları zalim olan nice şehri kırıp geçirdik de arkasından başka halklar ortaya çıkardık.

12- Bu zalimler azabımızın gelip çattığını farkettiklerinde derhal şehirlerinden kaçmaya koyuluyorlardı.

13- "Kaçmayınız, sizi baştan çıkaran nimetlere ve evlerinize dönünüz ki, sorguya çekileceksiniz!"

14- "Eyvahlar olsun! Biz gerçekten kendimize zulmetmişiz" dediler.

15- Onlar böyle vahlanıp dururken biz kendilerini biçilmiş ekinler gibi cansız yere seriverdik.

Ayette geçen "kasame" kelimesi en sert şekilde kırıp geçme hareketlerini ifade etmektedir. Zalim beldelerin üzerine azabı, onlar hakkında verilen kesin hükmün şiddetini, dayanılmaz felâketin kırıp döken gölgesini yaymaktadır. Toplumlar yerle bir edilmiş darmadağın edilmişler.

"Arkasından başka halklar ortaya çıktı."

Her tarafı kırıp geçiren felâket vurgulandığı zaman, ifadedeki fiil beldeler adına kullanılmaktadır. Amaç, oralarda yaşayan canlı cansız tüm varlıkları kapsamaktır. Yeniden inşa olayına değinilirken de fiil, toplumlar adına kullanılmaktadır. İnşa eden, beldeleri yeniden onaran toplumlardır çünkü. Bu bir gerçeğin ifadesidir de...

Felaket hem yurtları hem de o yurtlarda kalanları kırıp geçirir, yok eder. Ama yeniden inşa etme, yeniden var etme, önce insanlardan başlar, onlar da yurtları yeni baştan onarırlar. Ancak bu gerçeğin bu şekilde sunulması, kırıp geçme ve yerle bir etme operasyonunun dehşetini daha bir arttırmaktadır. İşte tasvir yöntemi uyarınca ifadeden algılanması istenen anlam budur. (15)

15) Daha geniş bilgi için yazarın "Kur'anda Edebi Tasvir" kitabının "Edebi Tasvir" ve "Kur'an Yöntemi" bölümlerine bakabilirsiniz.

Arkasından bakıyor ve bu beldelerde yaşayan toplumların hareketlerini ve onları kıskıvrak yakalayan Allah'ın azabını seyrediyoruz. Kendilerini yakacak ateş karşısında kapana kısılmış fareler gibi, bir bu yana bir o yana çırpınıp duruyorlar.

"Bu zalimler azabımızın gelip çattığını farkettiklerinde derhal şehirlerinden kaçmaya koyuluyorlardı."

Şehirden çıkmak için koşuşup duruyorlar. Bir koşuyorlar, bir geri dönüyorlar. Allah'ın azabının baskınına uğradıklarını anlamışlar çünkü. Sanki koşup durmak onları Allah'ın azabından kurtaracak. Ve sanki onlar çabuk davranırlarsa, ilahi azap onları yakalamayacak gibi. Ama bu kapana kısılmış fareninki gibi, düşünmmeden yapılmış bilinçsiz bi çırpınıştan başka bir şey değil.

Tam bu noktada acı bir alayı içeren ifade yer alıyor:

"Kaçmayınız, sizi baştan çıkaran nimetlere ve evlerinize dönünüz ki, sorguya çekileceksiniz!"

Şehrinizden kaçmayın. Bol nimetler içinde süren hayatınıza, konforlu yaşayışınıza dönün. Dönün, çünkü bütün bu nimetleri nerelerde harcadınız diye sorguya çekileceksiniz.

Burada herhangi bir soru sormaya yada cevap vermeye imkân tanınmıyor. Sırf onlarla dalga geçmek, alay etmek amaçlanıyor.

Bu noktada uyanıyor ve Allah'ın her tarafı kuşatan azabı karşısında bir yere kaçıp kurtulamayacaklarının, bir sığınak bulamayacaklarının farkına varıyorlar. Kaçmak yarar sağlamayacaktır. Kaçış kurtuluş değildir. Bu yüzden suçlarını itiraf etmeye, yaptıklarından pişman olmaya, Allah'dan bağışlanma dilemeye başlıyorlar:

"Eyvahlar olsun! 'Biz gerçekten kendimize zulmetmişiz' dediler."

Ne var ki, iş işten geçmiştir artık. İstediklerini söyleyebilirler. Onlar her şey bitip nefesleri tükenene kadar dilediklerini söylemek üzere serbesttirler:

"Onlar böyle vahlanıp dururken biz kendilerini biçilmiş ekinler gibi cansız yere seriverdik."

İnsanın bir ot gibi biçilmesi, sönüvermesi ne enteresan bir olay. Oysa daha biraz önce hareket ediyordu. İçinde hayat belirtisi vardı.

AKİDE CİDDİYETİ GEREKTİRİR

Burada surenin akışı, az önce sözü edilen inanç sistemi ile, inanç sistemine göre devreye giren ve yalanlayanların aleyhine işleyen yasalar sistemi ile, bütün evrenin dayanağı olan gerçek ve ciddilik unsurlarını birbirine bağlıyor. Göklerin ve yerin yaratılışının özünde de bu iki unsur yatmaktadır.

Eğer müşrikler Kur'anın gelen her yeni ayetini oyun ve eğlence ile karşılıyorlarsa, işin gerçekliğinin ciddiliğinin farkında değillerse, çok yakında gelecek olan hesaplaşma gününden habersizlerse, ayetleri alaya alarak yalanlayan kimseleri bekleyen akibetin farkında değillerse, bilmeleri gerekir ki, büyük gerçek-

le, evrenin özünde yer eden ciddilikle sıkı bir bağlantısı bulunan ilahi yasa her zaman yürürlüktedir ve işlevini yerine getirmektedir:

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ
وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ ﴿١٦﴾ لَوْ أَرَدْنَا أَنْ نَتَّخِذَ لَهْوًا
لَاتَّخَذْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا إِنْ كُنَّا فَاعِلِينَ ﴿١٧﴾ بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ
عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ وَلَكُمُ الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾

16- Biz göğü, yeri ve ikisi arasındaki varlıkları oyun olsun diye yaratmadık.

17- Eğer bir eğlence edinmek isteseydik, özümüzden kaynaklanan bir eğlence edinirdik. Yapacak olsak böyle yapardık.

18- Hayır, biz hakkı, gerçeği batılın eğriliğin, başına çarparız da batılın beyni parçalanır ve yok oluverir. Allah'a yakıştırdığınız uygunsuz sıfatlardan ötürü vay gele başınıza!

Yüce Allah bu evreni bir hikmete göre yaratmıştır. Oyun olsun, eğlence olsun diye değil... Evreni bir hikmete göre planlamıştır. Boşu boşuna gereksiz yere yaratmamıştır. Yüce Allah, göklerin, yerin ve her ikisi arasında yeralan varlıkların yaratılışının dayanağı kıldığı ciddilik unsurunun gereği olarak göndermiştir peygamberleri, buna göre indirmiştir kitapları, farzları buna göre belirlemiştir. Bu doğrultuda koymuştur yasaları.

Bu evrenin özünde, planında, ciddilik vazgeçilmez bir unsurdur. Yüce Allah'ın insanlar için öngördüğü inanç sisteminde, ölümden sonra gerçekleşecek hesaplaşma olayında da vazgeçilmez temel unsur ciddiliktir.

Şayet yüce Allah eğlence edinmek isteseydi, özünden kaynaklanan bir eğlence edinirdi. Bu da kendi zatına özgü bir eğlence olurdu ve sonradan yaratılmış, geçici yaratıklarla bir ilgisi bulunmazdı. Bu, sadece tartışma amacı ile söylenmiş bir varsayımdır:

"Eğer bir eğlence edinmek isteseydik, özümüzden kaynaklanan bir eğlence edinirdik. Yapacak olsak böyle yapardık."

Dil bilginlerinin söylediği gibi "velev" edatı imkânsızın imkânsızlığını belirtmek için kullanılır. Cevaptaki fiilin meydana gelişinin imkânsızlığını, şarttaki fiilin meydana gelişinin imkânsızlığı ile ifade eder. Yüce Allah bir eğlence edinmek istememiştir, ortada bir eğlence de yoktur. Ne onun katında ne de ondan kaynaklanan herhangi bir şeyde... Böyle bir şeyin olması imkânsızdır, çünkü yüce Allah daha baştan böyle bir şey istememiştir, iradesi de kesinlikle böyle bir eğilim göstermemiştir.

Yapacak olsak böyle yapardık."

"İn", "Ma" anlamında olumsuzluk edatıdır. Cümlenin bu şekilde kurulması en başta böyle bir eyleme yönelik isteğin gerçekleşmediğini vurgulamak amacına yöneliktir.

Bu, sadece soyut bir gerçeği vurgulamak amacı ile ve tartışma yöntemi ile dile getirilen bir varsayımdır. Buna göre yüce Allah'ın zatı ile ilgili bulunan her şey öncesizdir, sonradan meydana gelmiş değildir. Sonsuzdur, geçici değildir. Şayet yüce Allah eğlence edinmek isteseydi, bu sonradan yaratılmış bir şey olmayacaktı. Gökler, yer ve her ikisinin arasındaki varlıklarla da ilgili olmayacaktı bu eğlencenin. Çünkü bunların hepsi de sonradan yaratılmış varlıklardır. Bu eğlence, onun özünden kaynaklanacaktı. Bu yüzten öncesiz ve sonrasız olacaktı. Dolayısıyla öncesiz ve sonrasız zatı ile ilgili olacaktı.

Değişmez yasa, her zaman yürürlükte olan kanun, ortada bir eğlencenin olmamasını, ciddiliğin, gerçeğin olmasını, köklü gerçeğin köksüz batıla üstün gelmesini öngörmüştür.

"Hayır, biz hakkı, gerçeği batılın, eğriliğin başına çarparız da batılın beyni parçalanır ve yok oluverir."

Ayette geçen "bel" edatı, eğlence konusu ile ilgili açıklamayı kesip yerine herzaman için geçerli olan realiteden söz etmek amacı ile kullanılmıştır. Çünkü yürürlükte olan kanun bu realiteye göre işlemektedir. Evrensel yasa bunu gerektirmiştir. Bu da gerçeğin üstün gelmesi, batılın ise yok olup gitmesidir.

İfade, bu kanunu somut, canlı ve hareketli bir tablo şeklinde çizmektedir. Sanki gerçek, kudret elinde bir bombadır. Onu batılın üzerine atıyor, beynini parçalıyor! Böylece batıl, kaybolup gidiyor, toz duman olup yok oluyor.

İşte değişmez kanun budur. Evrenin tabiatında gerçek, köklü bir unsurdur. Varlıkların yapısında derin etkinliğe sahiptir. Batıl ise evrenin yaratılışının temelinden uzak bir unsurdur. Geçicidir, aslı yoktur. Bir etkinliğe de sahip değildir. Yüce Allah onu kovacak, hakkı onun üzerine atacak, beynini parçalayacaktır. Allah'ın karşı koyduğu bir şeyin kalıcılığı sözkonusu olamaz. Allah'ın eli tarafından atılan ve parçalanan bir şeyin varlığını sürdürmesi mümkün değildir.

İnsanlar zaman zaman hayatın realitesinin, her şeyi bilen ve her şeyden haberdar olan yüce Allah'ın vurguladığı bu gerçeğin tersine geliştiğini sanabilirler. Bu da batılın üstünlük sağlamış gibi kabardığı, gerçeğin de yenilmiş gibi köşesine çekildiği dönemlerde olur daha çok. Oysa bu durum sadece belli bir süre devam edecektir. Yüce Allah deneme ve sınama amacı ile dilediği kadar bu süreyi uzatır. Bundan sonra hem göklerle yer binasının dayanağı, hem de inanç sistemlerinin, davet hareketlerinin dayanağı olan öncesiz ve sonrasız ilahi yasa fonksiyonunu yerine getirmek üzere devreye girer.

Allah'a iman edenler, onun sözünün gerçekliğinden, varlık binası ve düzeni içinde gerçeğin vazgeçilmezliğinden, yüce Allah'ın batılın üzerine atıp onunla batılın beynini parçaladığı gerçeğin zaferinden kuşku duymazlar. Eğer yüce Allah, kimi zaman batılı galip getirmek suretiyle onları sınıyorsa, bunun bir fitne olduğunu bilirler, bunun bir imtihan olduğunu kavrarlar, içlerinde bulunan bir zaaf veya bir eksiklikten dolayı Rabb'lerinin onları eğittiğini farkederler. Rabb'leri onları, hakkın zafer kazandığı bir geleceğe hazırlamaktadır.

Onları kaderine perde yapmaktadır. İmtihan dönemini yaşamalarını, bu dönemde eksikliklerini tamamlamalarını, zaaflarını tedavi etmelerini istemektedir. Onlar ne kadar çabuk eksikliklerini giderirlerse, yüce Allah da imtihan dönemini o kadar kısa tutacaktır, onlar aracılığı ile dilediğini gerçekleştirecektir. Akibete gelince, kesinlikle değişmez:

"Hayır, biz hakkı, gerçeği batılın, eğriliğin başına çarparız da batılın beynini parçalanır ve yok oluverir."

Allah dilediğini yapar.

Kur'an-ı Kerim bu gerçeği, Kur'an ve peygamber hakkında ileri geri konuşan, Kur'anı büyü, şiir ve uydurma olarak nitelendiren müşriklere bu şekilde açıklamaktadır. Oysa bu Kur'an her zaman üstün gelen, batılın beynini parçalayan, onu yok eden hakkın kendisidir. Bu açıklamanın ardından, ileri geri konuşmalarının akibeti açıklanarak, uyarma amacı ile bir değerlendirme yer alıyor:

"Allah'a yakıştırdığınız uygunsuz sıfatlardan ötürü vay gele başınıza!"

Ardından, kendi serkeşliklerine, sırt çevirmelerine karşı uysallık ve kulluk örneklerinden biri sunuluyor. Bu, kendilerinden daha çok Allah'a yakın olanların örneğidir. Buna rağmen onlar Allah'a itaat etme tavrını sürdürüyorlar, O'na sürekli kulluk ediyorlar, gevşeklik göstermiyor, ihmalkârlık etmiyorlar.

وَلَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَمَنْ عِندَهُۥ لَا يَسْتَكْبِرُونَ
عَنْ عِبَادَتِهِۦ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ ﴿١٩﴾ يُسَبِّحُونَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ ﴿٢٠﴾

19- Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. O'nun katındakiler hiçbir büyüklük kompleksine kapılmaksızın ve hiç bıkmaksızın O'na ibadet ederler.

20- Hiç ara vermeksizin, gece-gündüz O'nu noksanlıklardan tenzih ederler.

Göklerde ve yerde olan bütün canlı varlıkları Allah'dan başka kimse bilemez. Sayılarını hesaplayamaz. İnsan aklının, insan tecrübesinin ürünü bilimler sadece insanın varlığını tartışmasız kabul ederler. Mü'minler ise, Kur'anda sözü edildiklerinden dolayı meleklerin ve cinlerin varlığını da kesinlikle kabul ederler. Ama biz melekler ve cinler hakkında yaratıcılarının bildirdiklerinin dışında bir şey bilmiyoruz. Bunların dışında ve dünya gezegeninden başka gezegenlerde akıl sahibi varlıklar olabilirler. Bunlar da yaşadıkları gezegenlere uygun özelliklere ve şekillere sahip olabilirler. Hiç kuşkusuz bunun bilgisi Allah katındadır.

Biz, **"Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur"** ayetini okuduğumuz zaman, bildiğimiz canlıları anlıyoruz. Bilmediklerimize ilişkin bilgiyi de gökleri, yeri ve her ikisi arasındaki canlı varlıkları yaratan yüce Allah'a bırakıyoruz.

"Onun katındakiler" ifadesi ile öncelikle melekler kastedilmiş olabilir. Ama biz ifadeyi sınırlandırmaya, belli bir canlı türüne özgü kılmaya kalkışmıyoruz. Çünkü ifade geneldir, melekleri olduğu kadar başka varlıkları da içermektedir. İfadeden öyle anlaşılıyor ki, bunlar yüce Allah'a en yakın canlılardır. "Katında" kelimesi, Allah için kullanıldığı zaman yer ifade etmez, bir sıfatın açıklaması

da sayılmaz.

"O'nun katındakiler hiçbir büyüklük kompleksine kapılmaksızın ve hiç bıkmaksızın O'na ibadet ederler."

Şu müşriklerin yaptığı gibi Allah'a kulluk etmekten kaçınmazlar, büyüklük taslamazlar, **"bıkmaksızın O'na ibadet ederler"**, yani ibadette kusur işlemezler. Bütün hayatları ibadetten, gece gündüz bıkmadan, usanmadan, kesintiye uğratmadan Allah'ı eksikliklerden uzak tutmaktan, tesbih etmekten ibarettir.

İnsanlar da tıpkı melekler gibi hayatlarını ibadetten ibaret hale getirebilirler. Ara vermeden hep Allah'ı eksikliklerden uzak tutma ile, kulluk ile geçirebilirler hayatlarını. Çünkü kişi Allah'a yöneldiği sürece İslâm, onun her hareketini, her nefesini ibadet olarak tanımlar. Hayatın güzelliklerinden kişisel olarak yararlanmak dahi olsa.

ÖLÜYÜ DİRİLTECEK OLAN KİMDİR?

Göklerin, yerin ve her ikisi arasındaki varlıkların sahibi, bir ve ortaksız Allah'a yönelik sürekli ve kesintisiz tesbihlerin etkinliği altında müşriklerin davranışlarını kınayan, düzmece tanrılara ilişkin iddialarını çürüten bir ifade yeralıyor. Surenin akışı, bir ve ortaksız planlayıcıyı gösteren evrenin, görülen düzeninden ve değişmez yasasından, bir de ehli kitabın elinde bulunan ve kuşaktan kuşağa aktarılan geçmiş kitaplardan, yüce Allah'ın birliğinin kanıtlarını bize sunmaktadır.

أَمِ اتَّخَذُوٓا۟ ءَالِهَةً مِّنَ ٱلْأَرْضِ هُمْ يُنشِرُونَ ﴿٢١﴾
لَوْ كَانَ فِيهِمَآ ءَالِهَةٌ إِلَّا ٱللَّهُ لَفَسَدَتَا ۚ فَسُبْحَٰنَ ٱللَّهِ رَبِّ ٱلْعَرْشِ عَمَّا
يَصِفُونَ ﴿٢٢﴾ لَا يُسْـَٔلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْـَٔلُونَ ﴿٢٣﴾ أَمِ ٱتَّخَذُوا۟
مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً ۖ قُلْ هَاتُوا۟ بُرْهَٰنَكُمْ ۖ هَٰذَا ذِكْرُ مَن مَّعِىَ وَذِكْرُ
مَن قَبْلِى ۗ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ٱلْحَقَّ فَهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٢٤﴾
وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِىٓ إِلَيْهِ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱعْبُدُونِ ﴿٢٥﴾

21- Yoksa müşrikler, ölüleri diriltebilecek yeryüzü kaynaklı ilahlar mı edindiler?

22- Eğer yerde ve gökte Allah'dan başka ilahlar olsaydı yerin ve göğün düzeni altüst olurdu. Arş'ın rabbi olan Allah, o müşriklerin asılsız yakıştırmalarından münezzehtir.

23- O yaptıklarından sorumlu değildir. Oysa onlar davranışlarından sorumludurlar.

24- Yoksa onlar O'nun dışında başka ilahlar mı edindiler? Onlara de ki; "Bu konudaki delilinizi ortaya getiriniz. Bu kitap, gerek benimle birlikteki mü'minlere yönelik direktifleri ve gerekse benden önceki peygamberlere ilişkin bilgileri içeriyor." Hayır onların çoğunluğu gerçeğin ne olduğunu bilmeksizin ona sırt çevirirler.

25- Senden önce gönderdiğimiz bütün peygamberlere "Benden başka ilah yoktur, sırf bana kulluk ediniz" diye vahyettik.

Düzmece tanrılar edinmelerine ilişkin soru, yaptıkları tutumlarını kınama amacına yöneliktir. Bu düzmece tanrıların da topraktan ölüleri çıkarttıklarını, yani ölüleri kaldırıp can verdiklerini sözkonusu eden ifadede, bu düzmece tanrılara yönelik bir alay yatmaktadır. Çünkü gerçek bir ilahın en başta gelen sıfatı ölüleri topraktan çıkarıp diriltebilmesidir. Onların kulluk ettikleri bu düzmece tanrılar böyle bir şey yapabiliyorlar mı? Hayır. Kesinlikle yapamazlar. Bunlar hayatı yarattıklarını, yeniden hayat verme gücüne sahip olduklarını da iddia edemezler. O halde onlar ilahlığın sıfatlarından en başta gelenini kaybetmişlerdir.

Yeryüzünde gözlemlenen realitenin mantığıdır bu. Bir de varlığın realitesinden kaynaklanan evrensel bir kanıt vardır:

"Eğer yerde ve gökte Allah'dan başka ilahlar olsaydı yerin ve göğün düzeni altüst olurdu."

"Evren, bütün parçalarını birbirine bağlayan, tüm parçalarını bir ölçüye göre düzenleyen, bu parçalar ile düzenli bütünün hareketleri arasında bir ahenk oluşturan tek ve değişmez bir yasalar sistemine dayanmaktadır. Bu tek ve değişmez yasa, tek ve ortaksız bir ilahın biricik iradesinin ürünüdür. Eğer birden çok ilah olsaydı iradeler de birden fazla olacaktı. Bunun sonucu olarak da yasalar sistemi de birden fazla olacaktı. Çünkü irade, irade sahibi zatın belirtisidir. Yasa sistemi de etkin iradenin belirtisidir. Evrenin bütün parçaları arasında bir ahenk oluşturan, sistemini, hedefini ve hareket tarzını yönlendiren birlik unsuru olmasaydı, ahengin ortadan kalkmasından dolayı anarşizm ve bozulmuşluk egemen olacaktı. Bu ahengi en aşırı ateistler bile inkâr edemezler. Çünkü bu somut bir realitedir.

Hiç kuşkusuz varlık bütününü yönlendiren tek yasalar sisteminden gelen mesajları algılayabilen bozulmamış bir fıtrat, fıtratın gereği olarak bu yasalar sisteminin birliğine, bu sistemi oluşturan iradenin birliğine ve yapısında bir bozulmuşluk, hareket tarzında bir boşluk bulunmayan düzenli ve uyumlu evrenin planlayıcısının, yaratıcısının birliğine tanıklık edecektir:

"Arş'ın Rabb'i olan Allah, o müşriklerin asılsız yakıştırmalarından münezzehtir."

Onlar yüce Allah'ı birtakım ortakları olduğunu varsayarak nitelendiriyorlardır. Her şeyden üstün ve her şeye egemen, "Arş'ın Rabbi" olan Allah, onların bu nitelemesinden uzaktır. Arş; mülkün, egemenliğin ve yüceliğin sembolüdür. Yüce Allah onların dediklerinden uzaktır, yücedir. Nizamı ile, boşluk ve bozulmuşluktan uzak oluşu ile, varlık bütünü, onların bu sözlerini yalanlamaktadır.

"O yaptıklarından sorumlu değildir. Oysa onlar davranışlarından sorumludurlar."

Varlığın bütününe egemen olan bir ilah ne zaman sorguya çekilecektir? Kulları üzerinde ezici bir güce sahipken, başka bir irade tarafından, hattâ kendisinin belirlediği ve varlık düzenine egemen kıldığı yasalar sistemi tarafından sınırlandırılmayan serbest bir iradeye sahipken, kimmiş O'nu sorguya çekecek olan? Sorgulama ve hesaba çekme, belirli sınırlara konulmuş kriterlere daya-

nır. Sınırları ve kriterleri belirleyen serbest iradedir. Bu yüzden evren için dilediği gibi belirlediği sınırlar ve kriterler tarafından sınırlandırılamaz bu irade. Yaratıklar ise, kendileri için konulmuş olan bu kriterler doğrultusunda tutulup hesaba çekileceklerdir.

Kimi insanlar zaman zaman gurura kapılıp inkârcı bir eda ile, hayret ederek birtakım sorular sorarlar... Allah niye böyle yapmış?.. Bunu yaparken hangi hikmeti gözetmiştir? gibi.. Sanki şunu demek istiyorlar. Biz bunda bir hikmet görmüyoruz!

Bu tutumları ile onlar yüce ma'bud karşısında takınılması gereken zorunlu edep tavrının sınırlarını aşıyorlar. Bunun gibi insanın kapasitesi belli olan kavrama yeteneğinin sınırlarını da aşıyorlar. İnsanın kavrama yeteneği belli bir alanda sınırlı olduğu için nedenleri, gayeleri ve etkenleri bütünüyle kavrayamaz.

Her şeyi bilen, düzenleyen ve her şeye egemen olan kim ise O'dur planlayan, yöneten ve hükmeden.

"O yaptıklarından sorumlu değildir. Oysa onlar davranışlarından sorumludurlar."

Varlık bütününün tabiatından ve realitesinden kaynaklanan evrensel kanıtın yanısıra kendilerinden, hiçbir kanıta dayanmayan şirk iddialarını dayandırdıkları, geçmiş toplumlardan aktarılan bir kanıt istenmektedir.

"Yoksa onlar O'nun dışında başka ilahlar mı edindiler? Onlara de ki; 'Bu konudaki delilinizi ortaya getiriniz. Bu kitap, gerek benimle birlikteki mü'minlere yönelik direktifleri ve gerekse benden önceki peygamberlere ilişkin bilgileri içeriyor."

Hz. Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- çağdaş olanların durumlarını içeren bu Kur'an işte buradadır. Ondan önceki peygamberlerin durumlarına ilişkin bilgiler de orada. Onların getirdiği kitaplarda Allah'ın ortaklarının olduğundan sözedilmiyor. Çünkü bütün dinler tevhid inancına dayanmaktadırlar. Peki evrenin tabiatının reddettiği, geçmiş kitaplarda doğrulayıcı bir kanıtın bulunmadığı bu şirk iddiasını nereden çıkarıyor müşrikler?

"Hayır, onların çoğunluğu gerçeğin ne olduğunu bilmeksizin ona sırt çevirirler."

"Senden önce gönderdiğimiz bütün peygamberlere 'Benden başka ilah yoktur, sırf bana kulluk ediniz' diye vahyettik."

Yüce Allah'ın insanlara peygamber göndermeye başlamasından bu yana inanç sisteminin temelini tevhid oluşturmaktadır. Bu ilkede bir değişiklik, bir farklılık sözkonusu değildir. İlahın, ma'budun birliği ilkesidir bu.

İlahlıkla Rabb'lığı birbirinden ayırmak mümkün değildir. Hem ilahlıkta hem de kullukta şirke yer yoktur. Bu ilke, evrensel yasalar sistemi gibi kalıcı ve değişmezdir. Bu yaşalar sistemine bağlıdır, onun bir parçasıdır tevhid.

PUTPERESTLERİN DEDİKODUSU

Ardından surenin akışı, Allah'ın çocuklarının olduğuna ilişkin Arap müş-

riklerinin bir diğer iddialarını sunuyor. Hiç kuşkusuz bu da, cahiliyenin saçma iddialarından biridir:

وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَٰنُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ ۚ
بَلْ عِبَادٌ مُكْرَمُونَ ﴿٢٦﴾ لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ
﴿٢٧﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا
لِمَنِ ارْتَضَىٰ وَهُمْ مِنْ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُونَ ﴿٢٨﴾ وَمَنْ يَقُلْ مِنْهُمْ
إِنِّي إِلَٰهٌ مِنْ دُونِهِ فَذَٰلِكَ نَجْزِيهِ جَهَنَّمَ كَذَٰلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ﴿٢٩﴾

26- Müşrikler "Rahman olan Allah evlat edindi" dediler. Haşa! O böyle bir şeyden münezzehtir. Tersine melekler, onurlu kullardır.

27- Onlar Alah'dan önce söz söylemezler ve ne yaparlarsa sırf O'nun emri ile yaparlar.

28- Allah, onların önlerindekini ve arkalarında bıraktıklarını (yapacaklarını ve yaptıklarını) bilir. Onlar sadece Allah'ın hoşnut olduğu kimselere şefaat ederler ve Allah'ın korkusundan titrerler.

29- Eğer onlardan biri "Ben Allah'ın dışında ilahım derse onu cehennem ile cezalandırırız. Biz zalimleri böyle cezalandırırız.

Yüce Allah'ın oğul edindiğine ilişkin iddia değişik cahiliye toplumlarında değişik şekillerde ortaya çıkmıştır. Arap müşriklerinin, meleklerin Allah'ın çocukları olduklarına inandıkları bilinmektedir. Yahudi müşrikler de Üzeyir'in Allah'ın oğlu olduğunu söylemekteydiler. Bu inanç hristiyanlar arasında da İsa peygamberin Allah'ın oğlu olduğu iddiası şeklinde ortaya çıkmıştır. Hepsi de değişik çağlarda, değişik şekillerde ortaya çıkmış cahiliye sapıklıklarıdır.

Burada kastedilenin, Arap müşriklerinin meleklerin Allah'ın çocukları olduklarına ilişkin iddiaları olduğu anlaşılmaktadır. Bu iddiaya, meleklerin özellikleri açıklanarak cevap veriliyor. Buna göre müşriklerin iddia ettikleri gibi, melekler Allah'ın kızları değildirler. **"Tersine melekler Allah katında onurlu kullardırlar."** O'na karşı takındıkları edep tavrı, O'na ibadet etmeleri, O'nun heybetinden korkmaları gereği O'na herhangi bir şey önermezler. Allah'ın buyruklarını anında yerine getirirler ve tartışma çıkarmazlar. Allah'ın bilgisi onları kuşatmıştır. Yüce Allah'ın, hakkında aracılık edilmesini istediği kimseler için, onlardan aracılık yapmasını istediklerinin dışında aracılık yapmaya kalkışamazlar. Onlar tabiatları gereği Allah'dan korkarlar, onun heybetinden ürperirler. Allah'a yakın olmalarına, istisnasız ve belirlenen özelliklerinden sapmaksızın tertemiz ve itaatkâr olmalarına rağmen. Onlar kesinlikle ilahlık iddiasına kalkışmazlar. Söz gelişi böyle bir iddiaya kalkışacak olurlarsa, böyle bir iddiaya kalkışan herhangi bir yaratık gibi cezalandırılırlar, cehenneme atılırlar. Bütün gerçeklere, tüm fertlere ve varlık aleminde yeralan her şeye haksızlık ederek böylesine zalimce bir iddiaya kalkışanın cezası budur.

Böylece müşriklerin bu iddiası, bu haliyle çürük, yakışıksız ve hiç kimse-

nin ileri süremeyeceği imkânsız bir iddia olarak beliriyor. Ama biri böyle bir iddiada bulunacak olursa, bunun can yakıcı azabını da tadacaktır.

Böylece Allah'a itaat eden, O'nun korkusu ile ürperen meleklerin sahnesi ile vicdanlar uyarılıyor. Halbuki müşrikler bu konuda ileri geri konuşuyor, asılsız iddialar ileri sürüyorlar.

GÖKLER VE YERİ BİZ AYIRDIK

Gözlemlenen evrende tek bir ilahın varlığını gösteren kanıtların, ayrıca birden fazla ilahın varlığını çürüten geçmiş kitaplardan aktarılan kanıtların, bunun yanında insanın vicdanını uyaran psikolojik kanıtların sunulduğu bu aşama ile surenin akışı, insan kalbini evrenin uçsuz bucaksız alanlarında dolaştırmaya başlıyor. Kudret elinin bu evreni, bir hikmete göre yönlendirdiğini gösteriyor. Buna rağmen müşrikler, bakışların ve kalplerin istifadelerine sunulan evrensel mucizelerden yüz çeviriyorlar.

أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا
فَفَتَقْنَاهُمَا ۖ وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ ۖ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٠﴾
وَجَعَلْنَا فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا فِيهَا
فِجَاجًا سُبُلًا لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣١﴾ وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ سَقْفًا
مَحْفُوظًا ۖ وَهُمْ عَنْ آيَاتِهَا مُعْرِضُونَ ﴿٣٢﴾ وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ
اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ۖ كُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٣٣﴾

30- Kâfirler, gökler ile yer birbirine yapışıkken onları ayırdığımızı ve bütün canlıları sudan meydana getirdiğimizi görmüyorlar mı? Onlar yine de iman etmiyorlar mı?

31- Yeryüzü dengede dursun da insanları sarsmasın diye orada köklü dağlar yarattık ve istedikleri yere gidebilsinler diye o dağlarda geçit veren yollar açtık.

32- Göğü dengesizlikten korunmuş bir tavan, bir çatı yaptık. Onlar ise gökteki ayetlere, düşündürücü kanıtlara dönüp bakmıyorlar.

33- Geceyi, gündüzü, güneşi, ayı yaratan O'dur. Bunların herbiri kendi yörüngelerinde yüzerler.

Bu, gözler önüne serilmiş, evren boyutunda çıkılan bir gezintidir. Ama, kalpler evrende yeralan büyük mucizelerden habersizdirler. Açık bir basiretle, bilinçli bir kalple, uyanık bir duygu ile düşünüldüğü zaman, insan kalbini şaşırtan mucizeler vardır evrende.

Burada yeralan göklerle yerin bitişikken ayrıldıklarına ilişkin açıklama, üzerinde düşünülmesi gereken bir açıklamadır. Evrende meydana gelen olayları yorumlamak amacı ile ortaya atılan astronomi bilimine ilişkin teoriler, Kur'an-ı Kerim'in bin üçyüz sene önce dile getirdiği bu gerçeğin etrafında dönüp durmuşlardır.

Bugün için geçerli olan teori şudur: Güneş ile onun uyduları sayılan yer ve ayın oluşturduğu güneş sistemi gibi yıldız kümeleri bir kütle halindeydiler. Sonra birbirinden ayrılıp bu yuvarlak şekli almışlardır. Yeryüzü de güneşin bir parçasıydı. Ondan ayrılmış ve soğumuştur.

Ne var ki, bu astronomik bir teoriden başka bir şey değildir. Bugün geçerlidir, yarın çürütülebilir. Evrende meydana gelen olayları daha tutarlı yorumlayan başka bir teori ortaya çıkabilir, böylece önceki teoriyi geçersiz kılabilir.

İslâm inancına sahip olan bizler kesin olan Kur'an ayetini kesinliği sözkonusu olmayan, bugün kabul edilen, yarın çürütülen bir teori doğrultusunda açıklamaya kalkışamayız. Bu yüzden Fi Zilâl'il Kur'an'da, Kur'an ayetleri ile bilimsel diye adlandırılan teorileri uyuşturmaya çalışmıyoruz. Çünkü bilimsel diye adlandırılan teoriler, ısıda madenlerin genleşmesi, sıcakta suyun buharlaşması, soğukta ise donması gibi deneyle, kanıtlanmış değişmez ilmi gerçeklerden farklı şeylerdir. Daha önce Fi Zilâl'de değindiğimiz gibi, bu ilmi gerçekler varsayımlara dayalı teorilerden tamamen ayrıdırlar.

Kuşkusuz Kur'an, bilimsel teorileri içeren bir kitap değildir. Deneysel bir bilim olması için de gelmemiştir. Kur'an hayatın bütününü ele alan bir sistemdir. Aklın kendi sınırları içinde hareket etmesini ve toplumun kendi sınırları içinde hareket eden akla fırsat tanımasını sağlamak ve kesinlikle bilimsel ayrıntılara müdahale etmemeyi öngören bir sistemdir. Çünkü bilimsel ayrıntı sayılan konular çalışma ve hareket etme özgürlüğü sağlandıktan sonra insan aklına bırakılmıştır.

Burada açıkladığı gerçek gibi Kur'an-ı Kerim zaman zaman evrensel gerçeklere işaret eder:

"Gökler ve yer yapışıkken biz ayırdık onları."

Sırf Kur'an-ı Kerim'de yeralıyorlar diye biz bu gerçekleri tartışmasız kabul ediyoruz. Ama göklerle yerin nasıl ayrıldıklarını ya da göklerin yerden ayrılış şeklini bilmiyoruz. Sadece Kur'an-ı Kerim'in genel bir ifade ile dile getirdiği bu gerçekle çelişmeyen astronomik teorileri kabul ediyoruz. Ama herhangi bir Kur'an ayetini bu teorilerden birine göre yorumlamaya kalkışmıyoruz. Kur'an-ı Kerim den insanların ortaya attığı teorileri doğrulamasını da istemiyoruz. Çünkü tartışmasız kabul edilmesi gereken gerçek, Kur'an-ı Kerim'in içerdiği gerçeklerdir. En fazla şunu söylemek mümkündür! Bugün geçerli olan astronomik teori kesinlikle kuşağa aktarılan bu Kur'an ayetinin genel ifadelerle dile getirdiği anlama çelişmiyor!

Ayetin ikinci bölümüne gelince, **"Ve bütün canlıları su'dan meydana getirdik."** Bu da çok önemli bir gerçeği dile getirmektedir. Bilginler bu gerçeğin keşfini ve ortaya çıkarılmasını büyük bir olay sayıyorlar. Bu gerçeği ortaya çıkardığı ve hayatın ilk kaynağının su olduğunu belirlediği için Darwin'i gökten çıkarıyorlar.

Bu gerçeğe dikkatli bakmak gerekir. Bu gerçeğin Kur'an-ı Kerim'de yer alması bizi hayrete düşürmez ve bu Kur'anın doğruluğuna ilişkin inancımızı artır

tırmaz. Çünkü biz onun Allah katından geldiğine inandığımız için her açıklamasını kesinlikle doğru olarak kabul ediyoruz. Bilimsel teorilere ya da keşiflere uyduğu için değil. Burada da en fazla şunu söyleyebiliriz: Darwin ve arkadaşlarının ortaya attıkları, "hayatın ortaya çıkışı ve gelişmesi"ne ilişkin teori bu açıdan Kur'an ayetinin ifade ettiği anlamla çelişmiyor.

Onüç asırdan fazla bir süredir, Kur'an-ı Kerim kâfirlerin bakışlarını evrende yeralan ilahi sanatın olağanüstülüklerine çevirmekte ve bu olağanüstülüklerin varlıklar alemine serpiştirildiğini gördükleri halde inanmayışlarını ayıplamaktadır.

"Onlar yine de iman etmiyorlar mı?"

Çevrelerinde yeralan evrendeki her şey, onları yaratan, yarattıklarını hikmetle yönlendiren Allah'a inanmaya zorladığı halde halâ inanmıyorlar mı?

Ardından göz kamaştırıcı evrensel sahnelerin sunulmasına devam ediliyor.

"Yeryüzü dengede dursun da insanları sarsmasın diye arada köklü dağlar yarattık."

Bununla sarsılmaz dağların yeryüzünde dengeyi sağladıkları, böylece yeryüzünü sarsılmadan, çalkalanmadan korudukları vurgulanıyor. Yeryüzünde dengenin sağlanması çeşitli şekillerde olabilir. Dünyanın dışarıdan karşılaştığı basınçla, içindeki baskılardan gelen ve bölgeden bölgeye değişen basınç arasındaki dengenin korunması olabilir. Bir yerde dağların yukarı doğru yükselmeleri bir başka yerdeki çöküntüyü karşılamış olabilir. Her ne şekilde olursa olsun, bu ayet açıkça dağlar ile yerin dengesi ve istikrarı arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Şu halde bu dengenin sağlanış biçimini bilimsel araştırmalara bırakalım. Çünkü burası bilimsel araştırmaların esas çalışma alanıdır. Biz de vicdanları uyaran, mesajları ile insanları düşünmeye sevkeden Kur'anın gerçeği ifade eden ayeti ile yetinelim ve bu olağanüstü evrende harikalar yaratan yarattıklarını yönlendiren kudret elinin faaliyetlerini izleyelim:

"İstedikleri yere gidebilsinler diye o dağlarda geçit veren yollar açtık."

Dağların yüksek kısımlarının arasındaki boşluklardan oluşan, yol ve güzergah olarak kullanılan dağların arasındaki geniş yollardan söz edilmesi... Evet burada bu geniş yollardan söz edilmesi, bunun yanında doğru yolu bulmaya işaret edilmesi, öncelikle pratik bir gerçeği tasvir etmekte, sonra da örtülü olarak inanç alemine ilişkin başka bir konuya işaret etmektedir. Belki kendilerini imana götürecek yolu bulurlar. Dağların arasındaki geniş yollarda yol aldıkları gibi.

"Göğü dengesizlikten korunmuş bir tavan, bir çatı yaptık."

Gök yüksek olan her şeyi kapsamaktadır. Biz üstümüzde tavana benzer bir şey görüyoruz. Kur'an da göğün korunmuş bir tavan olduğunu vurgulamaktadır. Evrenin bütün ayrıntıları en ince noktasına kadar içeren düzeni sayesinde boşluktan korunmuştur. Allah'ın ayetlerinin indiği yüceliğe sembol olması itibari ile pislikten korunmuştur.

"Onlar ise gökteki ayetlere, düşündürücü kanıtlara dönüp bakmıyorlar."

"Geceyi, gündüzü, güneşi, ayı yaratan O'dur. Bunların her biri kendi yö-

rüngelerinde yüzerler."

Gece ve gündüz evrensel iki mucizedirler. Güneş ve ay insanın yeryüzündeki hayatı ile bütün hayatı ile sağlam ilişkileri bulunan önemli iki gök cismidirler. Gece ve gündüzün dönüşümü, güneş ve ayın hareketleri, hem de bir kez bile şaşmayan bir dikkatle, bir an bile durakşamayan bu süreklilikle. Evet bunlar üzerinde düşünmek, insan kalbini yasalar sisteminin birliğini, iradenin birliğini, her şeye gücü yeten ve her şeyi yönlendiren yaratıcının birliğini kavramaya iletecek son derece önemli etkenlerdir.

HİÇ KİMSE ÖLÜMSÜZ DEĞİLDİR

Bölümün sonunda ayetlerin akışı, yaratılışı, organik yapısı ve yönlendirilmesi bakımından evrene egemen olan yasalar sistemi ile özelliği, akibeti ve varacağı yer bakımından insan hayatına egemen olan yasalar sistemini birbirine bağlıyor.

وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِّن قَبْلِكَ الْخُلْدَ ۖ أَفَإِن مِّتَّ فَهُمُ
الْخَالِدُونَ ﴿٣٤﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ۗ وَنَبْلُوكُم
بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً ۖ وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٣٥﴾

34- Senden önceki hiçbir insana ölümsüzlük imkânı vermiş değiliz. Sanki sen ölürsen onlar sonsuza dek yaşayacaklar mı?

35- Her canlı, ölümü tadacaktır. Nasıl davranacağınızı görelim diye sizi hem kötülükle ve hem de iyilikle sınavdan geçiririz. Sonunda bize döneceksiniz.

Senden önce hiçbir insanın sonsuza kadar yaşamasını öngörmedik. Sonradan yaratılan herkes fanidir. Başlangıcı olan her şeyin sonu da vardır. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- ölecekse, onlar sonsuza kadar mı yaşayacaklar? Sonsuza kadar yaşamayacaklarına göre niye ölümlü kimseler gibi davranmıyorlar? Niye gözlerini açmıyorlar, etraflıca düşünmüyorlar?

"Her canlı, ölümü tadacaktır."

Hayata egemen olan bir yasadır bu. Bu hiçbir canlıyı dışarda bırakmayan genel bir kuraldır. Canlıların zorunlu olarak tadacakları bu olayı hesaba katarak davranmaları ne kadar gereklidir?

Hiç kuşkusuz ölüm her canlının sonudur. Yeryüzünde gerçekleşen kısa yolculuğun son durağıdır. Ve herkes Allah'a dönecektir. Yolculuk esnasında insanın başına gelen iyi, kötü olaylara gelince, bunlar fitne ve sınama amaçlı şeylerdir:

"Nasıl davranacağınızı görelim diye sizi hem kötülükle ve hem de iyilikle sınavdan geçiririz."

Kötülükle sınamak anlaşılır bir şeydir. Sınanan kişinin dayanma gücünü, sıkıntı anında sabretmesini Rabb'ine bağlılığının derecesini, O'nun rahmetine olan ümidinin boyutunu ortaya çıkarma amacına yöneliktir. İyilikle sınamaya gelince, bunu biraz açıklamak gerekir.

Kimi insanlar iyilikle sınamanın kötülükle sınamadan daha hafif olduğunu düşünseler bile, iyilikle, nimetle sınamanın ağırlığı daha fazladır.

Kötülükle sınanmaya katlanan çok olur ama, iyilikle sınanmanın zorluklarına dayanan çok az kimse vardır.

İşkencelere, eziyetlere katlanan, korkuya kapılmadan sabreden çok kimse vardır. Savrulan tehditlere, gözdağı vermelere aldırmadan direnen çok insan vardır. Ama yeterli donatıma, güce ve silaha sahip olmak, bunun yanında güvenli bir hayat sürdürmek, başarma imkânı çok zor olan bir sınama şeklidir. Bu durumdayken insanları kendi ihtiraslarına kul-köle yapmadan insanı tembelliğe, bezginliğe sürükleyen konfora yenik düşmeden ayakta durabilen çok az kimse vardır.

Zorlukla sınama büyüklük duygusunu harekete geçirir. Direnci arttırır, sinirleri güçlendirir, insanın bütün gücünü geleceğin zorluklarına ve ona karşı koymaya hazırlar.

Ama rahatlık, sinirleri gevşetir, onları uyuşturur, uyanma ve direnme yeteneğini kaybettirir.

Bunun için birçokları sıkıntılı aşamaları başarıyla geçtikleri halde, biraz rahatlığa kavuşunca imtihana yenik düşerler. Bu, insanların temel özelliğidir. Yüce Allah'ın koruduğu kimseler hariç... Onlar hakkında Allah'ın peygamberi şöyle buyurmaktadır:

"Mü'minin işleri hayret vericidir. Çünkü her işi iyiliktir onun. Ve mü'minden başkası da böyle değildir. Mü'min bolluğa erişecek olursa, şükreder bu onun için iyiliktir. Bir sıkıntıya düşecek olursa sabreder, bu da onun için iyiliktir." [16] Ama sayıları çok azdır bunların.

Kişinin iyilikle sınanırken kötülükle sınandığı zamandan daha çok uyanık olması gerekir. Her iki durumda da başarılı olmanın garantisi Allah'a bağlılıktır.

Evrenin uçsuz bucaksız köşelerinde, varlık yasaları alanında, tarih boyunca gelmiş geçmiş davet hareketlerine egemen olan kanunlar meydanında, insanlığın akibeti ve yok olmuş miletlerin harap edilmiş yurtları etrafında dolaşan bu uzun bölümden sonra surenin akışı, müşriklerin Peygamberi -salât ve selâm üzerine olsun- ve beraberindeki vahyi karşılayış biçimlerine, onu alaya almalarına, şirkte ısrar etmelerine ilişkin olarak surenin başında yeralan bir örneği yeniden sunuyor.

Sonra insanın aceleci tabiatından, azaba çarptırılmakta aceleci davranmasından söz ediyor ve aceleyle istedikleri şeyden onları sakındırıyor. Peygamberi -salât ve selâm üzerine olsun- alaya almanın akibetinden korkutuyor. Onlara dünyada galip gelip egemenlik kuranların etkinliklerinin, gölgelerinin kısılmasına, gittikçe küçülmesine ilişkin bir sahne sunuyor. Ardından Allah'ın ayetlerini yalanlayanların ahiretteki azaplarının sergilendiği bir sahne yeralıyor.

Bölüm, kıyamet gününde gerçekleşen hesaplaşma ve dünyada yapılanların karşılığını bulması olaylarının ne denli özenle, dikkatle gerçekleştiğine ilişkin bir açıklama ile bitiyor. Hesaplaşma ve dünyada yapılanların karşılığını bulma-

16) Müslim, Zühd ve Rekaik bölümünde rivayet eder.

sı olaylarını evrensel yasalara, insanın fıtratına ve yüce Allah'ın insan hayatına ve davet hareketlerine egemen olan kanunlarına bağlıyor.

KÂFİRLERİN PEYGAMBERİ VE VAHYİ ALAYA ALMASI

وَإِذَا رَآكَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا
أَهَٰذَا الَّذِي يَذْكُرُ آلِهَتَكُمْ وَهُم بِذِكْرِ الرَّحْمَٰنِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿٣٦﴾

36- Kâfirler seni gördüklerinde birbirlerine "ilahlarınıza dil uzatan adam bu mu?" diyerek seni alaya almaktan geri durmazlar. Oysa kendileri "Rahman" olan Allah'ı hatırlamaya bile yanaşmazlar.

Şu kâfirler Hz. Peygamberin, tanrılarına dil uzatmasını önlemek için evrenin yaratıcısı ve planlayıcısı olan rahmanı inkâr ediyorlar. Üstelik Rahmanı inkâr ederken sıkılma, utanma nedir bilmiyorlar. Bu ise, hayret verici bir durumdur!

Onlar Peygamberle -salât ve selâm üzerine olsun- alay ediyorlar, şu düzmece tanrılarını diline dolamasını "Sizin tanrılarınızı diline dolayan bu mudur"? diyerek orada burada anlatıyorlar ama, kendileri Allah'ın kulları oldukları halde onu inkar etmelerinden, onun indirdiği Kur'andan yüz çevirmelerinden sözetmiyorlar. Bu, fıtratlarında meydana gelmiş bozulmanın boyutunu ve olayları değerlendiriş biçimlerini ortaya koyan ilginç bir farklılıktır.

Sonra onlar, Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- kendilerini tehdit ettiği, sonucundan korkuttuğu azabın çabucak gelmesini de istiyorlar. Gerçekten insan tabiatı gereği son derece aceleci bir yaratıktır.

خُلِقَ الْإِنسَانُ مِنْ عَجَلٍ ۚ سَأُرِيكُمْ آيَاتِي فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ ﴿٣٧﴾
وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٨﴾

37- İnsanın yaratılışında "acelecilik" mayası vardır. Size ayetlerimi, mucizelerimi yakında göstereceğim; biraz sabırlı olunuz.

38- "Eğer söylediğiniz doğru ise bu tehdidiniz ne zaman gerçekleşecek?" dediler.

"İnsanın yaratılışında 'acelecilik' mayası vardır."

Acelecilik insanın tabiatında ve yapısında vardır. Her zaman bulunduğu anın ötesine gözlerini diker, onu ele geçirmek ister. Aklına gelen her şeyin o anda gerçekleşmesini ister. Zararına da olsa, kendisine karşı da olsa söz verilen her şeyin hemencecik meydana gelmesini ister. Allah'a bağlanmadığı, O'na dayanıp güven duymadığı, gerçekleşmesi için aceleye kapılmadan Allah'a dayanmadığı sürece bu özelliğini korur. Çünkü iman; bağlılıktır, sabır ve güvendir.

Şu müşrikler de azabın çabucak gelmesini istiyorlardı. "Bu tehdit ne zaman gerçekleşecek?" diye soruyorlardı. Tehdit de ahiret ve dünya azabına ilişkindi. İşte Kur'an onlar için ahiret azabından bir sahneyi canlandırıyor, kendilerinden önce peygamberleri yalanlayan toplumların başına gelen dünya azabı ile onları uyarıyor:

"Eğer söylediğiniz doğru ise bu tehdidiniz ne zaman gerçekleşecek?" derler.

لَوْ يَعْلَمُ الَّذِينَ كَفَرُوا حِينَ لَا يَكُفُّونَ
عَنْ وُجُوهِهِمُ النَّارَ وَلَا عَنْ ظُهُورِهِمْ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ
﴿٣٩﴾ بَلْ تَأْتِيهِمْ بَغْتَةً فَتَبْهَتُهُمْ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ رَدَّهَا
وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ ﴿٤٠﴾ وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ
فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٤١﴾

39- Kâfirler, cehennem ateşini yüzlerinden ve sırtlarından savamayacakları ve hiç kimseden yardım göremeyecekleri anın dehşetini eğer bilseler, böyle yapmazlardı!

40- Aslında o tehdit, apansız bir şekilde karşılarına çıkıverir de şaşkınlıktan donakalırlar. O zaman onu ne başlarından savabilirler ve ne de kendilerine mühlet verilir.

41- Senden önceki peygamberler de alaya alınmıştı. Fakat o alaycılar, alay konusu ettikleri azabın pençesine düştüler.

Eğer onlar ne olacağını bilselerdi, daha değişik bir tutum sergilerlerdi. Peygamberi alaya almaktan, kendilerine yönelik tehditlerin çabucak gerçekleşmesini istemekten vazgeçerlerdi. Şu halde neler olacağını seyretsinler...

Bakınız, işte onlar ateş tarafından kuşatılmış durumdadırlar. Kur'an ifadesinin, satırların ötesinden çizdiği şekliyle, ateşi yüzlerinden, sırtlarından uzaklaştırmak için çaresiz bir çırpınma içindedirler. Ama ellerinden bir şey gelmiyor. Sanki ateş onları her taraftan sarmış da, onu uzaklaştıramıyorlar, cezaları ertelenmiyor, az bir süre de olsa bekletilmiyorlar.

İşte azabın çabucak gelmesini istemelerinin, ansızın gerçekleşen cezasıdır bu. Çünkü "**Eğer söylediğiniz doğru ise bu tehdidiniz ne zaman gerçekleşecek derler.**" Bu sorunun cevabı da akılları oynatan, iradeyi darmadağın eden, insanı düşünmekten hareket etmekten alıkoyan bu anı yakalayıştır. Bekleme imkânı verilmeden, bir süre ertelenmeden cezalandırılmalarıdır.

Bu ahirette karşılaşacakları azaptır. Dünyadaki azaba gelince, bundan önce Allah'ın ayetlerini yalanlayanların başına gelmişti bu azap. Bu müşriklerin kökten yokedilme cezasına çarptırılmaları takdir edilmişse de öldürülme, tutsak edilme ve yenilgiye uğrama cezasına çarptırılmalarına bir engel yoktur. O halde peygamberlerini alaya almaktan sakınmalıdırlar. Yoksa peygamberi alaya alanların akibeti bilinmektedir. Değişmez ilahi yasa bunu gerektirmektedir. Geçmişte peygamberleri yalanlayanların harap olmuş yurtları buna tanıklık etmektedir.

Yoksa Rahman'ın dışında gece gündüz onları koruyan birileri mi var? Allah'ın dışında dünya ve ahirette azaba uğramalarını önleyen bir ilah mı var?

قُلْ مَنْ يَكْلَؤُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ مِنَ الرَّحْمَٰنِ

بَلْ هُمْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِمْ مُعْرِضُونَ ﴿٤٢﴾ أَمْ لَهُمْ آلِهَةٌ
تَمْنَعُهُمْ مِنْ دُونِنَا لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَ أَنْفُسِهِمْ
وَلَا هُمْ مِنَّا يُصْحَبُونَ ﴿٤٣﴾

42- De ki; "Gece-gündüz sizi 'Rahman' olan Allah'ın azabından kim koruyabilir?" Fakat onlar Rabb'lerini hatırlamaya yanaşmıyorlar.

43- Yoksa onların, kendilerini koruyacak bizim dışımızda başka ilahları mı var? O sözde ilahlar kendilerine bile yardım edecek güçte olmadıkları gibi bizden de destek göremezler.

Gece gündüz herkesi koruyan Allah'dır. En büyük rahmet onun sıfatıdır. O'nun dışında bir gözetici, bir koruyucu yoktur. Sor onlara: O'nun dışında bir koruyucuları var mı?..

Bu soru olumsuzluk içermektedir. Allah'ın kitabından, onun mesajından habersiz oluşlarını kınama amaçlı bir sorudur. Oysa gece-gündüz onları koruyan Allah'dır. O'nun dışında bir gözeticileri yoktur.

"Fakat onlar Rabb'lerini hatırlamaya yanaşmıyorlar."

Bu sefer soru onlara değişik bir üslupla yöneltilmektedir:

"Yoksa onların, kendilerini koruyacak bizim dışımızda başka ilahları mı var?"

Şu halde onları koruyan gözeten bu tanrılar mıdır? Kesinlikle hayır. Çünkü bu düzmece tanrılar **"Kendilerine bile yardım edecek güçte değildirler."** Onlar şu halde başkasına hiç yardım edemezler.

"Bizden de destek göremezler."

Dolayısıyla ilahi gücün dostluğundan güç kazanamazlar. Nitekim Harun ve Musa peygamberler -selâm üzerlerine olsun- güçlerini oradan almışlardı. Yüce Allah onlara şöyle seslenmişti.

"Ben sizinle beraberim, hem duyarım hem görürüm." [17]

Bu düzmece tanrılar kendilerinden kaynaklanan bir güçten yoksundurlar. Ondan güç almalarını sağlayan Allah'la bir bağları yoktur. Şu halde bu düzmece tanrılar zavallının zavallısıdırlar.

Müşriklerin inançlarının saçmalığını, mantık ve kanıttan yoksunluğunu ortaya koyan bu alaylı tartışmanın ardından ayetlerin akışı tartışmaların kaynağını ifade ediyor. İnatçılıklarının nedenini ortaya koyuyor. Sonra kalpleri titreten bir uyarı ile vicdanlarına dokunuyor. Bu uyarı, kudret elinin faaliyetlerini düşünmeye yöneltiyor onları. Kudret elinin yeryüzünde galip gelenlerin ayaklarının altındaki toprağı dürdüğünü, yavaş yavaş onları dar bir alana sıkıştırdığını, ufacık bir parçada yalnızlığa ittiğini, geniş toprak parçalarına, caydırıcılığa ve egemenliğe sahipken, onları köşelerine çekilmeye zorladığını vurgulamaktadır.

17) Taha Suresi, 46

بَلْ مَتَّعْنَا هَٰؤُلَاءِ وَآبَاءَهُمْ
حَتَّىٰ طَالَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ ۗ أَفَلَا يَرَوْنَ أَنَّا نَأْتِي الْأَرْضَ
نَنقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا ۚ أَفَهُمُ الْغَالِبُونَ ۝

44- Işlında biz onlara ve atalarına geniş geçim imkânları bağışladık da uzun yıllar refah içinde yaşadılar. Fakat bizim, kâfirlerin yurtlarını uçlarından kırptığımızı, müslümanlar lehine alanlarını daraltığımızı görmüyorlar mı? Acaba üstün gelen onlar mıdır?

Atalarından devraldıkları, öteden beri süren bol nimetli hayat onların fıtratlarını bozmuştur. Nimet içinde yüzmek, rahat bir hayat sürdürmek beraberinde vurdumduymazlığı, sorumsuzluğu getirir. Vurdumduymazlık ise kalbi bozar, duyguları köreltir. En sonunda insanın Allah'a karşı duyarsızlığına, basiretinin körelmesine, onun ayetleri üzerinde düşünemez duruma gelmesine kadar varır. İnsanın uyanık bulunmadığı, kendini kontrol etmediği, sürekli olarak Allah'la ilişki halinde bulunmadığı, O'nu unuttuğu zaman nimetler ile böyle sınanır işte.

Bu yüzden ayetlerin akışı, her gün dünyanın bir köşesinde meydana gelen bir realiteyi içeren bir sahne sunarak vicdanlarını uyarıyor. Şöyle ki: Yeryüzünde galip olan devletlerin egemenlikleri altında bulunan topraklar gün geçtikçe dürülüyor, ufalıyor, daracık bir alana dönüşüyor. Daha önce birer imparatorluk olan bu ülkeler, birer ufak devletçiğe dönüşüyorlar. Bundan önce galip birer devletken yenik duruma düşüyorlar. Daha önce kalabalık ve etkin bir nüfusa sahipken azınlık haline geliyorlar. Önceleri her yönden birçok zenginliğe sahipken şimdi az bir gelirle yetinmek zorunda kalıyorlar.

Kur'anın ifade tarzı kudret elinin, toprağı dürüşünü, çevresini daraltmasını, boyutlarını küçültmesini, o kadar canlı çiziyor ki, latif bir hareketin, ürpertici korkuların yeraldığı büyüleyici bir sahne beliriyor gözlerimizin önünde.

"Acaba üstün gelen onlar mıdır?"

Ötekilerin başına gelenler onların başına gelmeyecek mi?

ÇAĞRIYA KULAK TIKAYANLAR

Kalplerin ürpererek seyrettiği bu sahenin gölgesinde Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- uyarıcı sözü söylemesi emrediliyor:

قُلْ إِنَّمَا أُنذِرُكُم بِالْوَحْيِ ۖ وَلَا يَسْمَعُ الصُّمُّ الدُّعَاءَ إِذَا مَا يُنذَرُونَ ۝

45- De ki; "Ben vahyin mesajına dayanarak sizi uyarıyorum." Fakat sağırlar, uyarıldıklarında çağrıyı işitemezler.

Şu halde söylenenleri duymayan sağırlar olmaktan sakınmalıdırlar! Yoksa ayaklarının altındaki toprak dürülür. Kudret eli çevrelerini daraltır, geçmişte bol nimet içindeki hayatlarını düşünerek sızlanıp durdukları bir duruma düşürür.

Surenin akışı, kalpler üzerinde son derece etkili olan mesajını iletmeye devam ediyor ve onların azaba uğratıldıkları zamanki durumlarını tasvir ediyor:

وَلَئِن مَّسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِّنْ عَذَابِ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٤٦﴾

46- Andolsun ki, Rabb'inin azabının en hafif bir fiskesi eğer onlara değse kesinlikle "Eyvahlar olsun! Biz gerçekten kendimize zulmetmişiz" derler.

Esinti ifadesi genelde rahmet için kullanılır. Ama burada azap için kullanılıyor. Sanki, "Rabb'inin azabı ufaktan dokunacak olsa, hemen onları suçlarını itirafa zorlar" denmek isteniyor. Ama o zaman da itiraf bir şeye yaramayacak. Surenin akışı içinde, Allah'ın azabının baskınına uğrayan beldelerin durumunu gözler önüne seren sahneyi görmüştük. O şehirlerin halkları şöyle feryat etmişlerdi:

"Eyvahlar olsun! 'Biz gerçekten kendimize zulmetmişiz' dediler."

"Onlar böyle vahlanıp dururken biz kendilerini biçilmiş ekinler gibi cansız yere seriverdik." (18)

Şu halde iş işten geçtikten sonra suçlarını itiraf ediyorlar. Bununsa onlara bir yararı yok. Onlar için en yararlı olanı, azaptan bir esintiye uğramadan, vakit müsaitken, vahyin uyarsına kulak vermeleridir.

VE HESAP GÜNÜ

Bu bölüm, hesaplaşma gününün sahnesinden oluşan son bir mesajla bitiyor:

وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا
وَإِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَىٰ بِنَا حَاسِبِينَ ﴿٤٧﴾

47- Kıyamet günü doğru tartan, duyarlı teraziler kurarız. Orada hiç kimseye haksızlık edilmez. İşlenen amel, bir hardal tanesi kadar bile olsa onu ortaya koyarız. Hesap görücü olarak biz yeteriz."

Hardal tanesi gözlerin görebileceği en küçük, terazide de en hafif olan nesneyi tasvir etmektedir. Hesaplaşma günü bu bile terkedilmez, gözden kaçırılmaz. Son derece hassas ve dakik olan terazi onunla ya ağır basar ya da hafif kalır.

O halde herkes yarına ne hazırladığına baksın. Kalbini uyarıya açsın. Allah'ın ayetlerinden yüz çeviren, onları alayla karşılayan ve onların içerdiği hak mesajdan habersiz olanlar, bu uyarı dünya veya ahirette gerçekleşmeden kendilerine gelmelidirler. Eğer dünya azabından kurtulacak olurlarsa, bir de ahiret azabı vardır. Orada teraziler kurulur ve hiç kimse haksızlığa uğramaz. Bir hardal tanesi kadar bir şey bile gözden kaçırılmaz.

Böylece ahirette kurulan bu ince ve hassas teraziler, evrenin ince ve hassas yasalar sistemine, tarih boyunca gelmiş geçmiş davet hareketlerini yönlendiren ilahi kanunlara, hayat ve insanların tabiatlarına bağlanıyor. Hep birlikte tek ve ortaksız iradenin elinde ahenkli bir bütün oluşturup surenin ana ekseni olan tevhid

18) Enbiya Suresi, 14-15

meselesine tanıklık ediyorlar.

Bu üçüncü bölüm, peygamberler ümmetini sunuyor. Dar bir çerçevede değil elbette. Bazısına yalnızca işaret ediyor. Bazısından ayrıntılı olarak söz ediliyor, uzun uzun anlatılıyor, bazen de özetle değiniliyor.

Bu işaretler ve halkalar arasında yüce Allah'ın peygamberlerine yönelik rahmeti ve yardımı, buna karşın kendilerine apaçık kanıtlar geldikten sonra peygamberleri yalanlayan toplumların uğradığı akibetler belirginleşiyor. Ayrıca bazı peygamberlerin iyilik ve kötülükle denenmelerine ve bu imtihanı nasıl aştıklarına değiniliyor.

Aynı şekilde yüce Allah'ın peygamberlerini insanlardan seçip göndermesine ilişkin yasası, bütün peygamberlerin aynı inanç sistemini ve aynı yolu izledikleri, zaman ve mekân farklılığına rağmen tek bir ümmet oldukları vurgulanıyor.

İşte bunlar harikalar yaratan ilahlığın, her şeyi planlayan iradenin ve evrensel yasa sisteminin birliğinin kanıtlarıdır. Bu yasalar sistemi, Allah'ın evrene hükmeden kanunlarını birbirine bağlıyor, onları kaynaştırıyor, onları tek bir hedefe, tek bir mabuda yöneltiyor.

Benden başka ilah yoktur, sırf bana kulluk ediniz."

PEYGAMBERLER ZİNCİRİ

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ٱلْفُرْقَانَ وَضِيَآءً وَذِكْرًا لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾
ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِٱلْغَيْبِ وَهُم مِّنَ ٱلسَّاعَةِ مُشْفِقُونَ ﴿٤٩﴾
وَهَٰذَا ذِكْرٌ مُّبَارَكٌ أَنزَلْنَٰهُ أَفَأَنتُمْ لَهُۥ مُنكِرُونَ ﴿٥٠﴾

48- Andolsun ki, biz Musa ile Harun'a doğru ile eğriyi ayırdeden ve takvalılar için ışık ve öğüt olan kitab'ı verdik.

49- Onlar Rabb'lerinden görmeden korkarlar ve kıyamet gününün dehşetinden ürkerler.

50- Bu Kur'an, tarafımızdan indirilmiş kutsal bir öğüttür. Siz onu inkâr mı ediyorsunuz?

Surenin akışı içinde müşriklerin bir insan olduğundan dolayı Hz. Peygamberi -salât ve selâm üzerine olsun- alaya aldıklarından, vahyi yalanladıklarından, "bu olsa olsa büyüdür ya da şiirdir veya kendisi uydurmuştur" dediklerinden söz edilmişti.

İşte burada onlara peygamberlerin insanlar arasından seçilip gönderilmesinin her zaman için yürürlükte olan bir kanun olduğunu gösteriyor. Bu kanunun geçmişte yaşanan örnekleri vardır. O halde peygambere kitapların gönderilmiş olması yadırganacak bir şey değildir. İşte bakın Musa ve Harun peygambere de yüce Allah kitap göndermiştir.

Bu kitap "Furkan" (Hak ile batılı birbirinden ayıran) olarak nitelendiriliyor. Bu aynı zamanda Kur'anın da niteliğidir. İki kitabın birliği isimlerinde bile kendini gösteriyor. Çünkü indirilen bütün kitaplar, hak ile batılı, hidayet ile sa-

pıklığı, bir hayat sistemi ile ötekini, hayatta gözetilen bir amaç ile ötekini birbirinden ayırmak üzere indirilmişlerdir. O halde bu kitapların hepsi de "furkan"dırlar. İşte bu nitelik Tevrat ve Kur'anın ortak niteliğidir.

Tevrat'ın bir "ışık" kılınmasından, kalp ve inancı kaplayan karanlıkları, sapıklığın ve batılın karanlıklarını dağıtması kastediliyor. Bunlar içinde insan aklının ve vicdanının şaşkınlıkla bocaladığı karanlıklardır. İçinde iman aydınlığı parlamadıkça, her tarafı aydınlanmadıkça, hareket sistemi belirmedikçe, hedefi belirlenmedikçe, değerleri, anlam ve planlamaları birbirine karışmaktan kurtulmadıkça, insan kalbi hep karanlıklar içinde kalır.

Tevrat da Kur'an gibi "Allah'dan korkanlar için bir uyarı" kılınmıştır. Onlara Allah'ı hatırlatmaktadır. İnsanlar arasında bir saygınlık kazanmalarını, sözü dinlenir bir toplum olmalarını sağlamaktadır. Tevrat inmeden önce İsrailoğulları neydiler? Firavun'un kırbacı altında eziliyorlardı. Firavun, oğullarını öldürüp kadınlarını erkeksiz bırakıyordu. Çeşitli işkencelerle, horlamalarla onları aşağılıyordu.

Ayette kendilerinden söz edilen muttakiler, **"Onlar Rabb"lerinden görmeden korkarlar"** diye tanımlanıyorlar. Çünkü Allah'ı görmedikleri halde, kalpleri Allah'ın korkusu ile ürperenler **"Kıyamet gününün dehşetinden ürken"** kimselerdir. O gün için çalışırlar, bu özellikleri ile onlar aydınlıktan yararlanırlar. Bu aydınlığın kılavuzluğunda yol alırlar. Allah'ın kitab'ı da onlar için bir uyarı olur. Onlara Allah'ı hatırlatır. İnsanlar arasında kendilerinden söz edilmesini sağlar.

Bu Musa ve Harun'un durumu...

"Bu Kur'an, tarafımızdan indirilmiş kutsal bir öğüttür."

İlk defa meydana gelmiş, alışılmamış bir olay değildir. Daha önce benzeri yaşanmış ve bilinen bir kuraldır.

"Siz onu inkâr mı ediyorsunuz?"

Bu kitabın indirilmiş olmasını neden yadırgıyorsunuz, bundan önce de peygamberler gönderilmişlerdi.

Musa ve Harun'a ve ayrıca onlara verilen kitaba yönelik kısa bir işaretten sonra surenin akışı, İbrahim peygamberin kıssasının bir halkasını bir bütün olarak sunmaya başlıyor. Hz. İbrahim Araplar'ın büyük atasıdır, putlarla doldurdukları, içinde putlara ibadet ettikleri Kâ'be'nin kurucusudur. Oysa Hz. İbrahim -selâm üzerine olsun- daha önce putları kırmıştı. Surenin akışı burada Hz. İbrahim'i, şirk'e karşı çıkarken, putları kırarken tasvir etmektedir.

Burada bilinen halka peygamberlik misyonunun sunulduğu halkadır. Bu halka aralarında küçük aralıklar bulunan ardarda sıralanan sahnelere bölünmüştür. Bu halka, Hz. İbrahim'in daha önce olgunluğa, doğruluğa kavuşmuş olmasına işaret ederek başlıyor. Olgunluğa erişmekle tevhidi bulmak kastediliyor. Çünkü en büyük olgunluk tevhittir. Burada bir hikmetten dolayı "olgunluk" olarak tanımlanmaktadır.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَآ إِبْرَٰهِيمَ رُشْدَهُۥ مِن قَبْلُ وَكُنَّا بِهِۦ عَٰلِمِينَ ﴿٥١﴾

51- Andolsun ki, daha önce de İbrahim'e doğru ile eğriyi ayırdetme yeteneği vermiştik. Onun peygamberliğe elverişli olduğunu biliyorduk.

Biz onu olgunlaştırdık. Biz onun durumunu, daha önceki peygamberlerin yüklendikleri peygamberlik emanetini yüklenebileceğini biliyorduk.

إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ مَا هَٰذِهِ ٱلتَّمَاثِيلُ ٱلَّتِىٓ أَنتُمْ لَهَا عَٰكِفُونَ ﴿٥٢﴾

52- Hani O babasına ve soydaşlarına "Şu karşılarında saygı duruşu yaptığınız heykeller nedir?" dedi.

Bu sözleri, onun olgunlaştığının kanıtıdır. Ağaçtan ve taştan yontulmuş nesneleri gerçek isimleri ile tanımlıyor "**Bu heykeller**" diyor. Bunların "tanrılar" olduğundan söz etmiyor. Onlara ibadet edilmesini de kınıyor. Ayette geçen "Âkifûn" kelimesi sürekli bağlılığı, üzerine düşmeyi ifade etmektedir. Aslında onlar bütün vakitlerini putlara ibadet etmekle geçirmiyorlardı. Ama hayatın her alanında onlarla ilgiliydiler. Bu da manevi bir sürekliliktir, zaman açısından değil buradaki bağlılık. Hz. İbrahim, bu heykellere yönelik kesintisiz ilgilerini, iğrenç eğilimlerini kınamaktadır.

Verdikleri cevap, ileri sürdükleri gerekçe ise şundan ibaretti:

قَالُوا۟ وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا لَهَا عَٰبِدِينَ ﴿٥٣﴾

53- Onlar da "Babalarımızı onlara tapar bulduk" dediler.

Bu cevap, imanın sağladığı özgürlüğe, bakış ve düşünce serbestliğine, eşya ve olayları geleneğe göre değil gerçek değerleri ile değerlendirmeye karşılık ölü geleneğin kalıpları içinde meydana gelmiş, akli ve ruhsal taşlamaya kanıt oluşturmaktadır. Çünkü Allah'a inanmak, geleneksel kuruntulara dayanan kutsallıklardan, hiçbir kanıta dayanmayan donuklaşmış alışkanlıklardan kurtulmak, özgür olmak demektir.

قَالَ لَقَدْ كُنتُمْ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُمْ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٥٤﴾

54- İbrahim "Gerek siz, gerekse babalarınız gerçekten koyu bir sapıklığa düşmüşsünüz" dedi.

Ataların onlara yönelik ibadetleri bu heykellere sahip olmadıkları bir değeri kazandıramaz. Haketmedikleri halde, üzerlerine kutsallık kisvesini giydirmeye neden oluşturamaz. Çünkü değerler, ataların geleneklerinden ve onların ileri sürdüğü kutsallıktan kaynaklanmaz. Özgür ve serbestçe yapılan bir değerlendirmeden kaynaklanır.

İbrahim bu ölçme serbestliği ile kesin hükümlülüğü ile onlara karşı koyunca, şu şekilde sormaya başlıyorlar.

قَالُوٓا۟ أَجِئْتَنَا بِٱلْحَقِّ أَمْ أَنتَ مِنَ ٱللَّٰعِبِينَ ﴿٥٥﴾

55- Onlar "Ciddi mi söylüyorsun, söylediğin gerçek midir, yoksa bizimle dalga mı geçiyorsun?" dediler.

İyice düşünmediğinden, gerekli araştırmayı yapmadığından inancının dayanaklarına güvenmeyen, bu yüzden sarsılmış bir inanca sahip birinin soracağı bir sorudur bu. Bununla beraber, kuruntulara dayalı geleneklerin etkisi ile düşünsel ve ruhsal olarak donuklaşmış biridir bu adam. Hangi sözlerin gerçek olduğunu bilmiyor çünkü. İbadet kesin bir bilgiye dayanır, hiçbir kanıta dayanmayan asılsız kuruntulara değil. İşte aklın ve vicdanın dengeli, kesin ve açık kararlar vermesini sağlayan tevhidi inanç sistemine uymayanlar böyle bir bataklık içinde yüzerler.

Ama İbrahim Rabb'ine kesinlikle inanmaktadır, O'na bağlıdır ve O'nu biliyor. Bu bilgi ve inanç aklında ve belleğinde somutlaşmıştır. Bunu inanan ve inandığına güvenen bir mü'minin üslubu ile ifade etmektedir.

قَالَ بَل رَّبُّكُمْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
الَّذِي فَطَرَهُنَّ وَأَنَا عَلَىٰ ذَٰلِكُم مِّنَ الشَّاهِدِينَ ﴿٥٦﴾

56- İbrahim dedi ki; "Hayır, Rabb'iniz göklerin ve yerin Rabb'idir, onları yoktan vareden O'dur. Ben bu gerçeğin tanıklarından biriyim."

O tek bir Rabb'tır. Hem insanların hem de göklerin ve yerin Rabb'idir. O'nun Rabb'lığı yaratıcı oluşundan kaynaklanmaktadır. Çünkü bunlar, birbirlerinden ayrılmaz sıfatlardır.

"Hayır, Rabb'iniz göklerin ve yerin Rabb'idir, onları yoktan vareden O'dur."

Açık ve doğru inanç sistemi budur, müşriklerin birtakım tanrıların olduğuna inanmaları, aynı zamanda bu bunların herhangi bir şey yaratmadıklarını, her şeyi yaratanın Allah olduğunu söylemeleri değil... Ve halâ hiçbir şey yaratmadıklarını bildikleri bu düzmece tanrılara ibadet ederler.

Hz. İbrahim, içinde kuşkuya yer bulunmayan realiteyi bizzat gözlemleyen birinin güveni içindedir.

"Ben bu gerçeğin tanıklarından biriyim."

İbrahim Peygamber -selâm üzerine olsun- göklerin ve yerin, kendisinin ve milletinin yaratılışını görmüş değildir. Ama durum mü'minlerin güvenle şahitlik edecekleri kadar kesin ve gerçektir... Evrende olan her şey, her şeyi planlayan yaratıcının birliğini dile getirmektedir. İnsanın yapısındaki her şey, yaratıp planlayan yüce Allah'ın evreni yönetip yönlendiren yasalar sisteminin birliğini kabul etmeyi telkin etmektedir insana.

Sonra İbrahim kendisi ile bu tartışmayı yapanlara, tanrıları hakkında geriye dönülmez bir karar verdiğini açıkça duyurmaktadır:

وَتَاللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَامَكُم بَعْدَ أَن تُوَلُّوا مُدْبِرِينَ ﴿٥٧﴾

57- "Vallahi siz arkanızı dönüp gittikten sonra putlarınıza bir oyun oynayacağım, bir komplo düzenleyeceğim."

Ama putlara kurmayı planladığı komployu açıklamıyor, kapalı bırakıyor. Surenin akışı onların bu sözlere ne gibi bir tepki gösterdiğini de anlatmıyor. Belki de onlar İbrahim'in, düzmece tanrılarına herhangi bir komplo kuramayacağından emindiler. Bu yüzden kendi haline bırakıp gitmişlerdir.

فَجَعَلَهُمْ جُذَٰذًا إِلَّا كَبِيرًا لَّهُمْ لَعَلَّهُمْ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ ﴿٥٨﴾

58- Arkasından o putları kırıp parça parça etti, fakat bilgisine (!) başvursunlar diye en büyük putu sağlam bıraktı.

Kendilerine ibadet edilen düzmece tanrılar kırık dökük ağaç parçalarına, taş parçalarına dönüştüler. Büyükleri hariç... İbrahim -salât ve selâm üzerine olsun- "bilgisine başvursunlar" diye ona dokunmamıştır. Olayın nasıl meydana geldiğini, kendisi de oradayken bu ufak tanrıları neden savunmadığını sorarlar diye onu kırmamıştır. Belki de o zaman meseleyi yeni baştan ele alırlar, doğruyu bulurlar. Bu putlara ibadet etmenin saçmalığını, tutarsızlığını kavrarlar diye.

Halk geri döndüğünde, bu putun dışındaki bütün düzmece tanrılarının paramparça edildiğini görmüş, ama ne ona ne de kendilerine şunu sormayı düşünmemişlerdir. Eğer bunlar tanrı iseler, neden başlarına böyle bir şey geldi? Ve neden kendilerini savunmadılar? Bu büyükleri niye onları savunmadı peki?... Ama bu soruyu kendilerine sormayı akıl etmediler. Hiçbir gerçekliğe dayanmayan, tamamen efsaneden kaynaklanan boş inanç sistemi akıllarının düşünme yeteneğini devre dışı bırakmıştı. Çünkü gelenekler, düşünme, düşündüğünü anlama, anladığını değerlendirme yeteneklerine zincir vurmuştu. Ama onlar, bu doğal soruyu, tanrılarının parçalayan, onları bu hale getiren kişiden intikam almak için soruyorlar.

قَالُوا مَن فَعَلَ هَٰذَا بِآلِهَتِنَا إِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٥٩﴾

59- Soydaşları "Bu işi ilahlarımıza kim yaptı? Kim yaptı ise o gerçekten bir zalimdir" dediler.

O zaman Hz. İbrahim'in -selâm üzerine olsun- babasının ve onunla birlikte bulunanların bu heykellere ibadet etmelerine karşı çıkışını "Gittiğinizde bu tanrılarınıza bir komplo düzenleyeceğim" dediğini duyanlar, bu konuşmaları hatırlıyorlar:

قَالُوا سَمِعْنَا فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ إِبْرَٰهِيمُ ﴿٦٠﴾

60- "Duyduğumuza göre 'İbrahim adında bir delikanlı bu ilahlarımıza dil uzatıyordu' dediler."

Onların bu sözlerinden anlaşılıyor ki, yüce Allah İbrahim'i putlara ibadet etmeyi ayıplayacak, onları kırıp parçalayacak bir olgunluğa eriştirdiğinde henüz çok gençti. Ama acaba o sıralarda yüce Allah ona vahiy göndermiş miydi? Yoksa peygamberlik göndermeden önce kendisini gerçeğe iletecek bir ilham mı bahşetmişti? Babasını buna dayanarak mı tevhide davet etmişti, kavminin hayat biçimini bundan dolayı mı iğrenç bulmuştu?

Tercih edileni ikinci ihtimaldir.

"Duyduğumuza göre 'İbrahim' adında bir delikanlı bu ilahlarımıza dil uzatıyordu."

Bu sözleri ile belki de onu tanımazlıktan gelip fazla önemsemediklerini vurgulamak istiyorlar. Nitekim "**İbrahim adında bir delikanlı**" demeleri de bunu gösteriyor. Onun fazla önemli olmadığını, hiç kimsenin kendisini tanımadığını vurgulamak istemiş olabilirler. Ne var ki biz, bu sıralarda Hz. İbrahim'in henüz yaşı küçük bir delikanlı olduğunu kabul ediyoruz.

قَالُوا۟ فَأْتُوا۟ بِهِۦ عَلَىٰٓ أَعْيُنِ ٱلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ ﴿٦١﴾

61- "O halde onu yakalayıp halkın karşısına getiriniz ki, herkes bu suçunun tanığı olsun" dediler.

Onu teşhir etmek, yaptıklarını halka göstermek istiyorlardı.

قَالُوٓا۟ ءَأَنتَ فَعَلْتَ هَٰذَا بِـَٔالِهَتِنَا يَٰٓإِبْرَٰهِيمُ ﴿٦٢﴾

62- Soydaşları O'na "Ey İbrahim, bu işi ilahlarımıza sen mi yaptın?" dediler.

Paramparça edildikleri halde halâ onların tanrı olduklarında ısrar ediyorlar. Ama İbrahim onları hafifsiyor, kınayıcı ve iğneleyici konuşuyor. Halbuki İbrahim tek başınadır, onlarsa çokturlar. Çünkü O, açık aklı ile ve Allah'a bağlı kalbi ile bakıyor, bu yüzden onları alaya almaktan horgörmekten başka bir şey gelmiyor elinden. Akıllarının yuvarlandığı bu aşağılık düzeye uygun bir cevap vermekten başka seçeneği yok.

قَالَ بَلْ فَعَلَهُۥ كَبِيرُهُمْ هَٰذَا فَسْـَٔلُوهُمْ إِن كَانُوا۟ يَنطِقُونَ ﴿٦٣﴾

63- İbrahim soydaşlarına dedi ki; "Aslında bu işi şu en büyükleri yapmıştır. Bunu onların kendilerine sorunuz. Tabii ki, eğer konuşabiliyorlarsa."

Bu alaylı cevapta Hz. İbrahim'in onlarla dalga geçtiği açıkça görülmektedir. Dolayısı ile, bunu Hz. İbrahim'in söylediği bir yalan olarak nitelendirmek ve tefsircilerin üzerinde görüş ayrılığına düştükleri çeşitli meşru gerekçeler aramak yersizdir. Mesele bundan çok daha basittir. Hz. İbrahim onlara şunu söylemek istemiştir: Şu heykelleri kimin kırdığını bilmiyorsunuz. Ben mi, yoksa onlar gibi hareket edemeyen şu büyük put mu? Bu heykeller düşünme yeteneğinden yoksun katı cisimlerdir. Sizde onlar gibi düşünme yeteneğinizi yitirmişsiniz, normal ile anormali birbirinden ayırdedemiyorsunuz. Bu yüzden ben mi kırmışım yoksa bu heykel mi kırmış bilmiyorsunuz. O zaman "**Kendilerine sorunuz. Tabii ki, eğer konuşabiliyorsalar.**"

Öyle anlaşılıyor ki, bu horlama amaçlı alay onları hafifçe sarsmış, birazcık düşünmeye, akıllarını kullanmaya yöneltmiştir.

فَرَجَعُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ فَقَالُوٓا۟ إِنَّكُمْ أَنتُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٦٤﴾

64- Bunun üzerine vicdanlarına başvurarak birbirlerine "asıl zalimler sizlersiniz" dediler.

İçinde bulundukları durumun saçmalığını, şu heykellere yönelik kulluğun zulüm oluşunu, ilk kez basiretlerini açıp düştükleri komik durumu düşünmeleri, içinde yüzdükleri zulmü görmeleri iyi bir iyilik belirtisiydi.

Ama bu sadece bir parıltıydı ve arkasından yine her tarafı koyu bir karanlık basmıştı. Bu sadece bir kıpırdanma idi. Ardından kalpleri yine eski donukluğuna dönmüştü.

ثُمَّ نُكِسُوا عَلَىٰ رُءُوسِهِمْ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هَٰؤُلَاءِ يَنطِقُونَ ﴿٦٥﴾

65- Fakat sonra yine eski dikkafalılıklarına dönerek İbrahim'e "Sen de iyi bilirsin ki, bunlar konuşamazlar, dediler.

Önce ruhlarına dönmüş, vicdanlarının sesine kulak vermişlerdi. Sonra da başüstü yere çakılır gibi eski inatçılıklarına dönmüşlerdi. Kur'an-ı Kerim'in olağanüstü, tasvirli ifade tarzının dile getirdiği gibi. Birincisi bakmak ve düşünmek için insanın içinde uyanan bir hareketti. İkincisi ise, düşünmeden, aklını kullanmadan tepeüstü yuvarlanmaktır. Yoksa bu son sözleri onların aleyhine bir kanıttır. Bu putların konuşmamasından daha büyük bir kanıt mı vardı İbrahim'in elinde?

Bu yüzden bilinen sabırlılığının ve yumuşaklığının dışında alışılmamış bir sıkıntıyla sert çıkıyor. Çünkü içine düştükleri bu gülünesi durum yumuşak huylu İbrahim'in sabrını taşırıyor:

قَالَ أَفَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ
اللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ ﴿٦٦﴾ أُفٍّ لَّكُمْ
وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾

66- Bunun üzerine İbrahim dedi ki; "Allah'ı bırakıp size ne fayda ve ne de zarar dokunduramayan bu putlara mı tapıyorsunuz?"

67- "Yuh olsun size ve Allah'ı bir yana bırakıp taptığınız putlarınıza! Sizin hiç kafanız çalışmıyor mu?"

Bu sözler bir sıkılmanın, öfkelenmenin ve normal düzeyi aşmış bir gülünçlüğe düşenlerin durumuna şaşmanın ifadesidir. Bu noktada iğrençliklerini, onurlarını kurtarma duygusuna kapılıyorlar. Tıpkı bütün gerekçelerini yitirdiklerinde, ellerinde kendilerini savunacak bir kanıt bulunmadığında, kaba kuvvet kullanmaya, korkunç işkenceler uygulamaya başlayan tağutların her zaman yaptığı gibi.

قَالُوا حَرِّقُوهُ وَانصُرُوا آلِهَتَكُمْ إِن كُنتُمْ فَاعِلِينَ ﴿٦٨﴾

68- O zaman soydaşları "Eğer ilahlarınızın tarafını tutacaksanız İbrahim'i ateşe atınız da böylece onları destekleyiniz" dediler.

Şu sözde tanrılara bakın! Kendilerine yararları ya da zararları dokunmuyor da, ne kendilerine ne de kendilerine kullukta bulunanlara yardım edemiyorlar da, kulları onlara yardım ediyor.

"İbrahim'i ateşe atınız."

"Ama bir diğer söz de söylenmiştir. Bu söz, bütün söylenenleri boşa çıkarmıştır. Bütün komploları bozmuştur. Çünkü bu, yüksek bir yerden gelen ve geri çevrilmesi mümkün olmayan bir sözdür.

قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ ﴿٦٩﴾

69- Bunun üzerine biz dedik ki; "Ey ateş, İbrahim'e karşı yakıcılığını yitir, O'na zarar verme."

Ateş de İbrahim'e karşı serin ve zararsız oldu...

Nasıl?..

Niye sadece bunu soruyoruz ki?.. Çünkü bütün varlıklar bu "ol" kelimesi ile varolmuşlar, alemler onunla meydana gelmişler, evrenc egemen olan yasalar onunla yaratılmışlar.

"O'nun, bir şeyin olmasını istedi mi, ona sadece 'ol' demektir, hemen oluverir." (19)

Bu yüzden, "Ateşin canlı bedenleri yaktığı her zaman görülen ve bilinen bir şeydir, peki nasıl oluyor da ateş İbrahim'i yakmaz?" diye sormuyoruz. Çünkü ateşe "yak" diyen bu sefer "serin ve zararsız ol" demiştir. Bu kelime söylenir söylenmez, kastettiği anlam ne olursa olsun hemen gerçekleşir, insanların bu anlamı bilip bilmemeleri, alışık olup olmamaları durumu değiştirmez.

Yüce Allah'ın yaptıklarını insanların yaptıkları ile karşılaştıranlar, "Bu nasıl olur", "Şu nasıl olabilir?" gibi sorular sorarlar. Ama her iki tabiatın farklılığını, her iki tabiatın başvurduğu araçların başkalığını bilenler, kesinlikle böyle sorular sormazlar, gerek bilimsel gerek bilimsel olmayan gerekçeler uydurmaya çalışmazlar. Mesele kesinlikle bu alanla ilgili değildir. İnsanların kullandıkları ölçülere ve kriterlere göre yüce Allah'ın yaptıklarını analiz etme, yorumlama ile ilgili değildir. Bu mucizeleri yüce Allah'ın sınırsız gücüne bırakmanın dışında bu mucizeleri yorumlamak amacı ile başvurulan bütün düşünce sistemleri temelden bozuk sistemlerdir. Çünkü yüce Allah'ın yaptıkları insanların kriterlerine, az ve sınırlı bilgilerine uymaz.

Bize düşen bunun olduğuna inanmaktır. Çünkü bunu yapanın böyle bir şeyi yapmaya gücü yeter. Ama, ne yaptı da ateş serin ve zararsız oldu? Aynı şekilde İbrahim'e ne yaptı ki ateş onu yakmadı?.. İşte Kur'an ayeti buna bir açıklık getirmiyor. Çünkü sınırlı insan aklı ile bunu kavramak mümkün değildir.

Elimizde de Kur'an ayetinden başka kanıt yoktur.

Ateşin İbrahim'e karşı serin ve zararsız olması, her gün değişik şekillerde yaşanan benzeri olaylara bir örnektir sadece. Ama bu geçici ve belirgin örnekte olduğu gibi, insanların duyguları bu olaylar karşısında o kadar sarsılmıyorlar. Fertleri ve toplumları zaman zaman kuşatan sıkıntılı anlar olur, krizler olur. Her şey altüst olur, darmadağın olur, böyle anlarda. Ama çok kısa bir anda, ansızın büyük değişiklikler olur. Ölecekken dirilir, uyuşacakken canlanır. Az önce her tarafı kaplayan bir kötülükten şimdi iyiliğe dönüşmüştür.

"Ey ateş, İbrahim'e karşı yakıcılığını yitir, ona zarar verme" mucizesi kişilerin toplumların ve milletlerin hayatlarında, düşüncelerin inançların ve davet hareketlerinin hayatlarında sık sık gerçekleşmektedir. Bütün söylenenleri geçersiz

19) Yasin Suresi, 82

kılan, tüm planları altüst eden bu kelimenin bir sembolünden başka bir şey değildir. Çünkü bu yüce bir yerden gelen ve geri çevrilmesi mümkün olmayan bir kelimedir.

وَأَرَادُوا بِهِۦ كَيْدًا فَجَعَلْنَٰهُمُ ٱلْأَخْسَرِينَ ﴿٧٠﴾

70- Onlar O'nu tuzağa düşürmek istediler. Biz ise onları en ağır hüsrana uğrattık.

Hz. İbrahim'in çağdaşı olan kralın, Irak Haramilerinin kralı "Nemrut" olduğu, kurmaylarıyla birlikte Allah katından gelen bir azapla yokedildiği rivayet edilmektedir. Bu hikâyenin ayrıntılarına ilişkin çeşitli rivayetler vardır. Ama bunları doğrulayacak bir kanıt yok elimizde. Önemli olan yüce Allah'ın Hz. İbrahim'i aleyhinde kurulmak istenen tuzaktan kurtarmasıdır. Ona tuzak kuranları, eşi görülmemiş bir hüsrana uğratmasıdır.

"Onları en ağır hüsrana uğrattık."

Bu şekilde genel ve belirsiz bir ifadeyle...

وَنَجَّيْنَٰهُ وَلُوطًا إِلَى ٱلْأَرْضِ ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا فِيهَا لِلْعَٰلَمِينَ ﴿٧١﴾

71- Arkasından İbrahim'i, Lût ile birlikte kurtararak onları insanlar için verimli ve bereketli kıldığımız bir bölgeye yerleştirdik.

Burası Hz. İbrahim'in yeğeni Hz. Lût ile birlikte göç ettiği Şam bölgesidir.

Burası uzun bir süre vahyin indiği, İbrahim'in soyundan peygamberlerin gönderildiği bir bölgeydi. Kutsal topraklar, iki haremden biri bu bölgede yeralmaktadır. Kuşaklar boyu süren vahiy ve peygamberlik bereketinin yanında, bol verim ve rızık elde ediliyordu.

وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ إِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً ۖ وَكُلًّا جَعَلْنَا صَٰلِحِينَ ﴿٧٢﴾
وَجَعَلْنَٰهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِمْ فِعْلَ
ٱلْخَيْرَٰتِ وَإِقَامَ ٱلصَّلَوٰةِ وَإِيتَآءَ ٱلزَّكَوٰةِ ۖ وَكَانُوا۟ لَنَا عَٰبِدِينَ ﴿٧٣﴾

72- Üstelik İbrahim'e, İshak'ı ve fazladan bir bağış olarak Yakub'u lütfettik ve hepsini de salih kimseler yaptık.

73- Onları emrimiz uyarınca insanları doğru yola ileten önderler yaptık. Onlara yararlı işler yapmayı, namaz kılmayı, zekât vermeyi vahyettik. Onlar bize kulluk eden kimselerdi.

Hz. İbrahim, vatanını, ailesini ve milletini terketmişti. Yüce Allah bunun yerine vatanından daha hayırlı, bereketli bir yeri vatan olarak ona bahşetti. Ona daha iyi bir aile verdi, oğlu İshak'ı, torunu Yakub'u ona bahşetti. Onun soyundan, kavminden daha kalabalık büyük bir millet meydana getirdi. Onun soyundan, insanları Allah'ın buyruğu ile doğru yola ileten önderler gönderdi. Onlara çeşitli iyilikler yapmalarını, namazı kılmalarını, zekâtı vermelerini, Allah'a boyun eğip kulluk yapmalarını vahyetti. Ne güzel karşılık! Ne güzel öğüt! Yüce Allah'ın İbrahim'e bahşettiği ne güzel bir akibet! Yüce Allah onu darlıkla, meşakkatle sınamıştı, o da bunlara sabretmişti. Akibeti de onun güzel sabrına yaraşır değerde bir akibet olmuştu.

NUH VE LÛT KAVMİNİN HELÂKI

وَلُوطًا ءَاتَيْنَٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَنَجَّيْنَٰهُ مِنَ ٱلْقَرْيَةِ
ٱلَّتِى كَانَت تَّعْمَلُ ٱلْخَبَٰٓئِثَ ۗ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمَ سَوْءٍ فَٰسِقِينَ ۝٧٤
وَأَدْخَلْنَٰهُ فِى رَحْمَتِنَآ ۖ إِنَّهُۥ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ۝٧٥

74- Lût'a da egemenlik ve bilgi verdik. Onu, halkı iğrenç işler yapan o kentten kurtardık. Onlar gerçekten çirkin davranışları huy edinmiş kötü bir toplumdur.

75- Lût'u rahmetimizin kapsamına aldık. O gerçekten salih kullarımızdan biri idi.

Lût peygamberin hikâyesi daha önce ayrıntılı olarak anlatılmıştı. Burada ise bir işaretle yetinilmektedir. Amcası İbrahim'le birlikte Irak'tan Şam'a göçetmiş, Sodom şehrine yerleşmişti. Bu şehrin halkı iğrenç şeyler yapıyorlardı. Açıkça, utanmadan, saklamadan erkeklerle sapık ilişkiye girerlerdi. Bu yüzden yüce Allah, halkı ile birlikte bu şehri yok etmiştir:

"Onlar gerçekten çirkin davranışları, huy edinmiş kötü bir toplumdu."

Yüce Allah, karısı hariç Hz. Lût'u ve bütün ailesini kurtarmıştı.

"Lût'u rahmetimizin kapsamına aldık. O gerçekten salih kullarımızdan biri idi."

Sanki Allah'ın rahmeti, bir sığınaktır, bir korunaktır ve Allah dilediğini buraya almaktadır. Artık o, güvenliktedir, bol nimet içindedir, Allah'ın rahmetine kavuşmuştur.

وَنُوحًا إِذْ نَادَىٰ مِن قَبْلُ فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ فَنَجَّيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥ مِنَ ٱلْكَرْبِ
ٱلْعَظِيمِ ۝٧٦ وَنَصَرْنَٰهُ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ ۚ
إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمَ سَوْءٍ فَأَغْرَقْنَٰهُمْ أَجْمَعِينَ ۝٧٧

76- Nuh'a gelince hani O, daha önce bize yalvarmıştı. Biz de O'nun duasını kabul ederek kendisini ve yakınlarını o büyük afetten kurtardık.

77- Onu ayetlerimizi yalanlayan soydaşlarının şerrinden kurtardık. Onlar gerçekten kötü bir toplumdu. Bu yüzden hepsini sularda boğduk.

Bu da ayrıntıya girmeden yalnızca Hz. Nuh'un kıssasına çok kısa bir işaretten ibarettir. Burada Hz. Nuh'un çağrısına yüce Allah'ın verdiği cevabı ifade etmek için acele ediliyor. Bu olay, "daha önce" yani İbrahim ve Lût'tan önce meydana gelmişti. Bilindiği gibi yüce Allah, karısı hariç, Hz. Lût ve ailesini kurtarmıştı. Nuh kavmini de Tufan göndererek yok etmişti. Bu **"büyük bir afetti."** Hud suresinde Tufan detaylıca anlatılmaktadır.

HZ. DAVUD VE SÜLEYMAN

Arkasından Hz. Davud ve Süleyman peygamberlerin kıssasının bir bölümü ayrıntılı olarak anlatılıyor:

وَدَاوُۥدَ وَسُلَيْمَٰنَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِى ٱلْحَرْثِ إِذْ نَفَشَتْ فِيهِ غَنَمُ ٱلْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَٰهِدِينَ ﴿٧٨﴾ فَفَهَّمْنَٰهَا سُلَيْمَٰنَ وَكُلًّا ءَاتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُۥدَ ٱلْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَٱلطَّيْرَ وَكُنَّا فَٰعِلِينَ ﴿٧٩﴾ وَعَلَّمْنَٰهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَّكُمْ لِتُحْصِنَكُم مِّنۢ بَأْسِكُمْ فَهَلْ أَنتُمْ شَٰكِرُونَ ﴿٨٠﴾ وَلِسُلَيْمَٰنَ ٱلرِّيحَ عَاصِفَةً تَجْرِى بِأَمْرِهِۦٓ إِلَى ٱلْأَرْضِ ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا فِيهَا وَكُنَّا بِكُلِّ شَىْءٍ عَٰلِمِينَ ﴿٨١﴾ وَمِنَ ٱلشَّيَٰطِينِ مَن يَغُوصُونَ لَهُۥ وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا دُونَ ذَٰلِكَ وَكُنَّا لَهُمْ حَٰفِظِينَ ﴿٨٢﴾

78- Davud ve Süleyman'a gelince, hani onlar geceleyin yabancı bir koyun sürüsünün içine dalarak ekinini mahvettiği bir tarlanın davasını hükme bağladıklarında verdikleri hükmün tanığı olmuştuk.

79- Davud'un verdiği bu hükmü, Süleyman'ın kavrayıp onaylamasını sağladık. Her ikisine de egemenlik ve bilgi verdik. Allah'ı noksanlıklardan tenzih etme konusunda dağları ve kuşları Davud'a boyun eğdirdik. Biz bunları yaparız.

80- Savaşta düşmanın darbelerinden korunasınız diye Davud'a zırh yapma sanatını öğrettik. Acaba buna şükredecek misiniz ki?

81- Verimli ve bereketli kıldığımız bölgeye doğru akan fırtınayı O'nun buyruğuna verdik. Her şey bizim bilgimizin kapsamı içindedir.

82- Ayrıca O'nun hesabına derin sulara dalan ve başka işler yapan bazı şeytanları da Süleyman'ın emrine verdik. Biz onları gözetim altında tutuyorduk.

Hz. Davud ve Hz. Süleyman'ın hüküm verdikleri tarla hakkındaki rivayetler şu açıklamaları içermektedir: İki adam Davud peygamberin yanına gelir. Biri tarla, yani bahçe sahibidir. Söylendiğine göre üzüm bağı imiş. Diğeri de sürü sahibidir. Tarla sahibi, "Bu adamın sürüsü bir gece boyunca tarlamda kaldı ve geride bir şey bırakmadı" der. Davud peygamber tarla sahibinin, zararına karşılık sürüyü almasına karar verir. Bunun üzerine sürü sahibi Hz. Süleyman'a gider ve Hz. Davud'un verdiği kararı anlatır. Hz. Süleyman babasının yanına gelir ve "Ey Allah'ın peygamberi hüküm senin verdiğin gibi değildir" der. Hz. Davud "Peki nasıldır?" der. Hz. Süleyman "sürüyü tarla sahibine ver, tarlayı da sürü sahibine ver, ellerindekilerden yararlansınlar, ta ki eski durumlarına gelene

kadar. Sonra onları sahiplerine geri ver. Tarla sahibi tarlasını, sürü sahibi de sürüsünü alsın" der. Hz. Davud "Doğrusu, senin verdiğin hükümdür" der ve Hz. Süleyman'ın hükmünü uygular.

Gerek Hz. Davud'un, gerekse Hz. Süleyman'ın verdiği hükümler kendi görüşlerinden kaynaklanan içtihatlardı. Yüce Allah her ikisinin de verdiği kararı görüyordu. Hz. Süleyman'a daha doğru bir karar ilham etti. Meselenin en doğru tarafını kavrayacak bir anlayış verdi.

Hz. Davud, karar verirken sadece tarla sahibinin uğradığı zararı gözönünde bulundurmuştur. Bu, adalettir kuşkusuz. Ama Hz. Süleyman'ın verdiği karar adaletin yanında, yapıcı olmayı, onarmayı da içermektedir. Bu kararda, adalet yapmak ve onarmak amacı ile başvurulan bir unsurdur. İşte bu, yapıcı ve sürükleyici şekliyle canlı ve pratik adalettir. Bu, yüce Allah'ın dilediğine bahşettiği sezgiden kaynaklanan bir ufuk genişliğidir.

Kuşkusuz hem Hz. Davud'a hem de Hz. Süleyman'a iktidar ve bilgi verilmişti.

"Her ikisine de egemenlik ve bilgi verdik."

"Hz. Davud'un verdiği kararda bir yanlışlık yoktu. Ama Hz. Süleyman'ın verdiği karar daha doğruydu. Çünkü bu karar yüce Allah'tan gelen ilhamdan kaynaklanıyordu.

Ardından surenin akışı onlardan herbirine bahşedilen nitelikleri sunuyor. Önce babadan başlıyor.

"Allah'ı noksanlıklardan tenzih etme konusunda dağları ve kuşları Davud'a boyun eğdirdik."

"Savaşta düşmanın darbelerinden korunasınız diye Davud'a zırh yapma sanatını öğrettik. Acaba buna şükredecek misiniz ki?"

Davud peygamber -selâm üzerine olsun- mezmurları ile bilinirdi. Bunlar Allah'ı eksikliklerden uzak tutma, onu tesbih etme amacı ile okunan ilahilerdi. Bunları yanık sesi ile okurdu ve sesi çevresinde yankılanırdı. Dağlar ve kuşlar ona katılırdı.

Kulun kalbi Rabb'ine bağlanınca, bütün varlıklarla ilişki kurduğunu hisseder, varlığın kalbi onunla birlikte çarpar. Türleri ve cinsleri birbirinden ayıran, aralarına sınırlar ve perdeler koyan farklılıkları ve ayrılıkları düşünmekten kaynaklanan engeller, perdeler ortadan kalkar. O zaman vicdanları ve gerçeklikleri evrenin vicdanı ve gerçekliği ile buluşur.

Kimi coşkunluk anlarında insan ruhu bütünün içinde kaybolduğunu, bütünü kapsadığını hisseder. O zaman kendisinin, dışında da birtakım şeylerin var olduğunu, ya da kendisinin çevresinden ayrı bir varlık olduğunu hissetmez. Çünkü çevresinde yeralan her şeye kendi içinde erimiştir. O çevrenin varlığında kaybolmuştur.

Kur'an ayetinden, Davud peygamberin (Allah'ı tesbih etmeyi içeren) mezamirini okurken düşünüyoruz. Ayrı, belirgin ve farklı varlığını unutmuş, kendinden geçmiştir. Ruhu, yüce Allah'ın evrene, evrenin safhalarına, içinde yeralan

canlı cansız varlıklara yansıyan gölgesinde kaybolmuştur. O'nun titreşimlerini hissetmektedir. Karşılıklı iletişim içindedirler. Adeta bütün evren, koro halinde yüce Allah'ın ululuğunu dile getirmekte, onu tesbih edip övgüyle anmaktadır.

"Evrendeki her varlık O'nu överek tesbih eder, fakat siz bu varlıkların tesbihlerini anlayamazsınız." (20)

Evrende yeralan varlıkların yüce Allah'ı övgü ile tesbih etmelerini, ancak engellerden mesafelerden soyutlanan ve bütünüyle yüce Allah'a yönelen varlıkların ruhları ile birlikte hareket edenler anlar.

"Allah'ı noksanlıklardan tenzih etme konusunda dağları ve kuşları Davud'a boyun eğdirdik."

"Biz bunları yaparız."

Yüce Allah'ın yapamayacağı hiçbir şey yoktur. Ve hiçbir şey O'nun isteğine karşı çıkamaz. İnsanların böyle bir şeye alışık olmaları ya da olmamaları durumu değiştirmez.

"Savaşta düşmanın darbelerinden korunasınız diye Davud'a zırh yapma sanatını öğrettik. Acaba buna şükredecek misiniz ki?"

Birbirine girmiş halkalar şeklinde zırh yapma sanatıdır bu. Bundan önce zırhlar, tek parça halinde ve içinde hareket etme imkânı kısıtlı olarak yapılırlardı. Bu şekilde birbirine girmiş halkalardan oluşan zırhlar hem daha kullanışlı hem daha hafiftirler. Bununla anlaşılıyor ki, yüce Allah'ın öğretmesi sonucu bu tür zırhları ilk icad eden Hz. Davud'dur. Yüce Allah, Davud peygambere, insanları savaşta koruyacak bu zırhların yapımını öğretmekle insanlara büyük iyilikte bulunmuştur.

"Savaşta düşmanın darbelerinden korunasınız diye."

Bu yüzden yüce Allah, insanlara yönelik bir direktif ve teşvik amacı ile bir soru soruyor:

"Acaba buna şükredecek misiniz ki?"

Uygarlık keşiflerden sonra adım adım gelişme kaydetmiştir. Aniden ortaya çıkmamıştır. Çünkü yeryüzünün halifeliği insana bırakılmıştır. Allah tarafından kendisine bahşedilen kavrama yeteneğine bırakılmıştır, her gün adım adım gelişsin diye. Hayatını bu adımlara uydursun diye... Yeni bir sistem uyarınca hayatı yeni baştan düzenlemek insan için kolay bir şey değildir. Çünkü insan bu durumlarda derinden sarsılır. Gelenekleri, alışkanlıkları değişiktir. Güven içinde ve huzurlu bir şekilde hareket edip üretim yapabileceği dengeli bir hayata kavuşması zaman gerektirir. Bu yüzden yüce Allah'ın hikmeti, her yeni düzenlemenin ardından uzun ya da kısa bir istikrar döneminin olmasını öngörmüştür.

Günümüzde insanların içinde bulunduğu stresin ilk kaynağı, peşpeşe ve hızlıca gelişen bilimsel ve toplumsal sarsıntılardır. Bu sarsıntılar o kadar hızlı gelişmektedirler ki, insanlara bir istikrar dönemi bırakmıyor, insan ruhuna yeni duruma göre şekillenme, yeni durumdan yararlanma fırsatı tanımıyor.

20) İsra Suresi, 44

BOLLUKLA SINAMA

Bu Davud peygamberin durumu. Süleyman peygambere bahşedilen mucizeler ise daha olağanüstü şeylerdir.

"Verimli ve bereketli kıldığımız bölgeye doğru akan fırtınayı O'nun buyruğuna verdik. Her şey bizim bilgimizin kapsamı içindedir."

"Ayrıca O'nun hesabına derin sulara dalan ve başka işler yapan bazı şeytanları da Süleyman'ın emrine verdik. Biz onları gözetim altında tutuyorduk."

Hz. Süleyman hakkında çeşitli rivayetler, yorumlar ve söylentiler dilden dile dolaşmaktadır. Çoğu da İsrailiyattan (yahudi efsaneleri), hayal ürünü hikâyelerden ve dayanaksız vehimlerden kaynaklanmaktadır. Ama biz bu bataklığa girmiyoruz. Kur'an ayetlerinin bu konuda belirledikleri sınırda duruyoruz. Çünkü Hz. Süleyman'ın -selâm üzerine olsun- kıssası ile ilgili bunun dışında doğruluğu tartışılmaz bir kanıt mevcut değildir.

Burada Kur'an ayeti rüzgârın -kasırganın- Hz. Süleyman'ın emrine verildiğini ifade etmektedir. Yüce Allah'ın bereketli kıldığı bölgeye doğru onun emri ile estiğini vurgulamaktadır. Bu bölge büyük bir ihtimalle Şam bölgesidir. Nitekim İbrahim kıssasında Şam bölgesi bu nitelikle anılmıştı. Şu halde rüzgârın Süleyman peygamberin emrine verilişi nasıl gerçekleşmişti?

Rüzgârda uçan bir halı hikâyesi vardır; söylendiğine göre Hz. Süleyman yakınları ile birlikte bu halıya biner ve çok kısa bir zamanda Şam'a uçardı. Bu ise, aşağı yukarı bir aylık bir mesafe idi. Sonra aynı şekilde geri dönerdi. Bu rivayet "Sebe" suresinde yeralan **"Sabah gidişi bir aylık mesafe, akşam dönüşü bir aylık mesafe olan rüzgârı Süleyman'a boyun eğdirdi"**[21] ayetine dayandırılmaktadır.

Ama Kur'an-ı Kerim'de, o rüzgârda uçan halıya ilişkin herhangi bir açıklama yeralmıyor. aynı şekilde doğruluğu tartışma götürmez herhangi bir eserde de bundan söz edilmiyor. Dolayısı ile uçan halı meselesini kabul etmemiz için elimizde bir kanıt yoktur.

Şu halde en iyisi, rüzgârın Hz. Süleyman'ın emrine verilişini, Allah'ın emri ile gidiş gelişi bir ay süren mübarek topraklara yöneltilişi şeklinde yorumlamamızdır. Peki nasıl? Daha önce de söylediğimiz gibi, dilediğini yapabilen ilahi gücün yaptıkları hakkında "nasıl" diye sorulmaz. Çünkü evrensel yasaların yaratılışı ve yönlendirilişi, dilediğini yapabilen ilahi güce özgü şeylerdir. Varlıklar alemine egemen olan evrensel yasaların çok azı insanlar tarafından bilinmektedir. Bu yüzden insanlar tarafından bilinmeyen birtakım evrensel yasaların olması ve bu yasaların belirtilerinin Allah'ın izni ile ortaya çıkması ihtimal dahilindedir.

"Her şey bizim bilgimizin kapsamı içindedir."

Burada kastedilen sonsuz ilimdir, insanlarınki gibi sınırlı ilim değildir.

Denizin ve karanın derinliklerine dalıp, gizli hazinelerini Süleyman için çıkarmak ve bunların dışında onun için daha başka işleri yapmak üzere cinlerin

21) Sebe Suresi, 12

onun emrine verilmesi de öyle... Cinler tamamen gizli yaratıklardır. Kur'an ayetleri cin adı verilen ve bize görünmeyen bir varlık türünden söz etmektedir. İşte yüce Allah onların bir kısmını, onun adına denizin ve karanın derinliklerine dalsınlar ve bunun dışında daha başka işler de yapsınlar diye Hz. Süleyman'ın emrine vermiştir. Onları bozulmaktan ve kulunun buyruğunun dışına çıkmaktan korumuştur. Çünkü yüce Allah kulları üzerinde ezici güce sahiptir. Onları, dilediği zaman, dilediği gibi, dilediği kimselerin emrine verir.

Ayetlerin gölgesindeki bu güvenli noktada duruyor ve israiliyata dalmıyoruz.

Yüce Allah Davud ve Süleyman peygamberleri -selâm üzerlerine olsun- bollukla denemiş, nimetle onları imtihan etmişti. Hz. Davud'u yargı ile imtihan etmişti. Hz. Süleyman'ı ise, Sâd suresinde de değinileceği gibi, çalımlı atlarla imtihan etmişti. Şu halde yeri gelmeden bu imtihanın ayrıntısına geçmeyelim ve sonucu özetlemekle yetinelim. Kuşkusuz Hz. Davud ve Hz. Süleyman nimetle denenme karşısında sabretmişlerdi. İmtihan esnasında yaptıkları hatadan dolayı Allah'dan bağışlanma diledikten sonra, imtihanı başarı ile geçmişlerdi. Her ikisi de Allah'ın nimetlerine karşılık ona şükreden kimselerdi.

HZ. EYYÜP VE DARLIKLA SINAMA

Şimdi de Eyyüb peygamberin -selâm üzerine olsun- kıssasında somutlaşan darlıkla imtihana geçiyoruz.

وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ أَنِّي
مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿٨٣﴾ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ
فَكَشَفْنَا مَا بِهِ مِن ضُرٍّ ۖ وَآتَيْنَاهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُم
مَّعَهُمْ رَحْمَةً مِّنْ عِندِنَا وَذِكْرَىٰ لِلْعَابِدِينَ ﴿٨٤﴾

83- Eyyüb'e gelince hani O "Bir derde yakalandım, sen ise merhametlilerin en merhametlisisin" diye Rabb'ine seslenmişti.

84- Biz de duasını kabul ederek pençesine düştüğü derdi giderdik. Ayrıca karşılıksız rahmetimizin bir eseri olarak ve bize kulluk edenlerin her zaman anacakları bir örnek olsun diye eski ailesini kendisine bir kat fazlası ile yeniden bağışladık.

Hz. Eyyüb'ün hikâyesi, sıkıntıyla imtihana ilişkin hikâyelerin en etkileyici olanı, en korkunç olanıdır. Kur'an ayetleri ayrıntıya girmeden genel çizgileri ile işaret ediyor. Burada da Hz. Eyyüb'ün duasını ve yüce Allah'ın duaya verdiği karşılığı sunuyor. Çünkü bu sureye egemen olan hava, yüce Allah'ın peygamberlerine yönelik rahmetinin, imtihan anında onları koruyuşunun yansıtıldığı havadır. Bu imtihanın, Hz. İbrahim, Lût ve Nuh peygamberlerin -selâm üzerlerine olsun- kıssalarında değinildiği gibi, milletlerinin onları yalanlaması veya Hz. Davud ve Süleyman'ın -selâm üzerlerine olsun- kıssalarında değinildiği gibi bol nimetin verilmesi ya da Hz. Eyyüb'ün -selâm üzerine olsun- durumunda olduğu gibi sıkıntı şeklinde olması farketmez.

Hz. Eyyüb -selâm üzerine olsun- burada dua ediyor ama, içinde bulunduğu durumu abartmıyor:

"Bir derde yakalandım."

Rabbini de sıfatı ile nitelendiriyor.

"Sen ise merhametlilerin en merhametlisisin, diye Rabb'ine seslenmişti."

Yüce Allah'ın verdiği musibete sabrettiği için durumunu değiştirmesini istemiyor. Ona karşı takındığı edep ve haya tavrından dolayı bir şey önermiyor. Bu, musibetten dolayı içi sıkılmayan, asırlardır bir örnek olarak dilden dile dolaşan bir dertten duyduğu ızdırabı dışa vurmayan, sabırlı bir kulun örneğidir.

Hattâ Rabb'inden, başındaki musibeti kaldırmasını istemeye utanıyor. Onun kendi durumunu bildiğine güvenerek, bu yüzden istekte bulunmaya gerek olmadığını düşünerek işi O'na bırakıyor.

Hz. Eyyüb'ün Rabb'ine bu bağlılık duygusu ve bu edep tavrı içinde yöneldiği anda hemen karşılık veriliyor, o anda Allah ona rahmetini gönderiyor, imtihan sona eriyor.

"Biz de duasını kabul ederek pençesine düştüğü derdi giderdik. Ayrıca karşılıksız rahmetimizin bir eseri olarak ve bize kulluk edenlerin her zaman anacakları bir örnek olsun diye eski ailesini kendisine bir kat fazlası ile yeniden bağışladık."

Bedenindeki hastalık gideriliyor, eski sağlığına kavuşuyor. Ailesine yönelik musibet kaldırılıyor, kaybettiklerine karşılık yenileri bahşediliyor, benzerleri ile rızıklandırılıyor. Denildiğine göre, oğullarını kaybetmiş Allah da ona iki misli evlat bahşetmişti. Ya da ona oğullar ve torunlar vermişti.

"Karşılıksız rahmetimizin bir eseri olarak."

Çünkü her nimet Allah katından gelen bir rahmet, O'nun bahşettiği bir iyiliktir

"Bize kulluk edenlerin her zaman anacakları bir örnek olsun diye."

Bu olay onlara Allah'ı ve O'nun tabi tuttuğu imtihanı hatırlatır. Hem imtihan anında, hem de imtihandan sonra kullarına yönelik rahmetini hatırlatır. Kuşkusuz Hz. Eyyüb'ün tabi tutulduğu imtihan bütün insanlığa bir örnektir. Onun sabrında bütün insanlık için bir ibret dersi vardır. Kuşkusuz Eyyüb peygamber, bakışların hayranlıkla yöneldiği sabrın, edebin ve güzel akibetin parlak ufkudur. [22]

İmtihan olayı sözkonusu edilmişken, "kulluk yapanlar"a işaret edilmesinin özel bir anlamı var. Çünkü imtihanlarla ve musibetlerle karşı karşıya kalanlar kulluk yapanlardır. İbadetin, inanç sisteminin ve imanın insana getirdiği yükümlülükler, ağır birer imtihandırlar. Bu ciddi bir iştir, oyun değildir. İnanç sistemi bir emanettir, onu koruyabilecek, yükümlülüklerini yerine getirmeye hazır

22) Hz. Eyyüb'un başına gelen musibete ilişkin çeşitli söylentiler, değişik rivayetler vardır. Hattâ tiksindirici bir hastalığa yakalandığı, bu yüzden halktan tecrid edilip şehrin dışına çıkarıldığı da rivayet edilmektedir. Bunun hiçbir dayanağı yoktur. Peygamberlik görevi ile birlikte tiksindirici hastalık olmaz. Kur'an ayetinden anlaşılıyor ki, Hz. Eyyüb ailesi ve kendisi açısından bir sıkıntıya düşmüş, bu da bir imtihandır.

güvenilir kişilerden başkasına verilmez. İnanç dudaklardan dökülen bir sözden ibaret değildir. Her dileyenin dilediği gibi ileri sürdüğü bir iddia değildir. Dolayısıyla ibadet edenlerin imtihanı başarıyla geçmeleri için sabretmeleri bir zorunluluktur.

وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا ٱلْكِفْلِ ۖ كُلٌّ مِّنَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٨٥﴾
وَأَدْخَلْنَٰهُمْ فِى رَحْمَتِنَآ ۖ إِنَّهُم مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٨٦﴾

85- İsmail'i, İdris'i ve Zülkifl'i de hatırla. Bunların her üçü de sabırlı kimselerdi.

86- Her üçünü de rahmetimizin kapsamına aldık. Onlar gerçekten salih kullarımızdandı.

Bu, peygamberlerin kıssalarındaki sabır unsuruna işaret ediyor.

Hz. İsmail, Rabb'inin kendisinin kurban edilmesi emrine karşı sabretmiş ve Rabb'inin emrine teslim olarak şöyle demişti:

"Babacığım sana emredileni yap, inşeallah beni sabredenlerden bulacaksın."[23]

İdris peygambere -selâm üzerine olsun- gelince. Daha önce de belirttiğimiz gibi, ne zaman ve nerede yaşadığı bilinmiyor. Onun ölümünden sonra Mısırlılar'ın ibadet ettikleri insanlara ziraat ve sanatı öğreten ilk öğretmendir diye çeşitli efsaneler çıkardıkları "Oziris" olduğu söylenmektedir. Ama bu görüşü doğrulayacak bir kanıt yok elimizde. Şu halde onun da sabırda çeşitli örnekleri bulunan, örnek gösterilecek kişilerden olduğunu, bu yüzden Allah'ın kalıcı kitabında kendisinden söz edilmeyi hakettiğini bilmemiz gerekir.

Zülkifl'e gelince, onun da yaşadığı zamanı ve yeri belirleyemiyoruz. İsrailoğullarına gelen peygamberlerden biri olduğuna ilişkin görüş daha çok tercih edilmektedir. Ayrıca onun İsrailoğullarının salihlerinden olduğu, İsrailoğullarına gelen peygamberlerden biri ile, ölümünden sonra üç şarta bağlı olarak onun yerine İsrailoğullarının başına geçmek üzere sözleştiği söylenmektedir. Bu üç şart; geceleri namaz kılmak, gündüzleri oruç tutmak, hüküm verirken kızmamaktı. O da verdiği sözü tutmuş, bu yüzden -sözünün sahibi anlamında- "Zülkifl" adı verilmiştir. Ne var ki bu, dayanaksız bir söylentiden başka bir şey değildir. Şu halde Zülkifl için sabırlılık niteliğinin kesinlik kazanması için Kur'an ayetine bakmamız gerekir:

"Her üçünü de rahmetimizin kapsamına aldık."

Surenin akışı içinde onlardan söz edilmesinin maksadı da buydu.

BALIĞIN KARNINDAKİ HAYAT

Ardından balık sahibi (Zunnun) Hz. Yunus -salât ve selâm üzerine olsun- kıssası yer alıyor:

وَذَا ٱلنُّونِ إِذ ذَّهَبَ مُغَٰضِبًا فَظَنَّ أَن لَّن نَّقْدِرَ عَلَيْهِ
فَنَادَىٰ فِى ٱلظُّلُمَٰتِ أَن لَّآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنتَ سُبْحَٰنَكَ إِنِّى

23) Saffat Suresi, 102

كُنتُ مِنَ الظَّٰلِمِينَ ﴿٨٧﴾ فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ وَنَجَّيْنَٰهُ مِنَ
ٱلْغَمِّ ۚ وَكَذَٰلِكَ نُنجِى ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٨﴾

87- Zunnun'a (Yunus'a) gelince hani o öfke içinde yurdundan ayrılırken artık bizim kendisini sıkıntıya uğratmayacağımızı sanmıştı. Fakat sonra karanlıklar içinde "Senden başka ilah yoktur, sen her türlü noksanlıktan münezehsin, ben gerçekten bir zalim oldum" diye bize seslendi.

88- Bunun üzerine duasını kabul ederek kendisini içine düştüğü sıkıntıdan kurtardık. İşte mü'minleri böyle kurtarırız.

Hz. Yunus'un kıssası da surenin akışı ile ahenk oluşturmak için kısa ve çarpıcı işaretler şeklinde yeralıyor. Kıssanın ayrıntıları ise Saffat suresinde sunuluyor. Ne var ki, bu işaretlerin anlaşılması için biraz açıklamada bulunmamız zorunludur.

Hz. Yunus'un -balık sahibi- diye adlandırılması, balık tarafından yutulup sonra dışarı atılmış olmasındandır. Hikâye şöyledir: Hz. Yunus Allah tarafından bir şehre peygamber olarak gönderilir. Halkı Allah'a çağırır. Halk bu çağrıya olumsuz tepki gösterir. Karşı çıkar. Bunun üzerine Hz. Yunus'un canı sıkılır, öfkelenerek onları terkeder. Onları davet ederken karşı karşıya kaldığı zorluklara sabretmez. Ve yüce Allah'ın yeryüzünü ona dar etmeyeceğini sanır. Yeryüzü geniştir, şehirleri çoktur. Yeryüzünde birçok millet yaşamaktadır. Bunlar davete olumsuz tepki gösterip karşı çıkıyorlarsa, yüce Allah onu bir diğer topluma gönderecektir diye düşünür.

"Bizim kendisini sıkıntıya uğratmayacağımızı sanmıştı."

Yani "onu sıkmayacağımızı sanmıştı" sözünün anlamı budur.

Hz. Yunus'u -selâm üzerine olsun- kabaran öfkesi, boğulacak gibi artan can sıkıntısı, bir deniz kıyısına sürüklemişti. Orada demirlenmiş bir gemi bulur ve biner gemiye. Az sonra yükünün ağırlığından dolayı gemi batacak gibi olur. Bunun üzerine geminin tayfaları "diğer yolcuların boğulmaktan kurtulmaları için içlerinden birini denize atmaktan başka seçenek yoktur" derler. Kura çekerler, kura Hz. Yunus'a çıkar. Tutup atarlar veya kendisi atlar. Bu sırada bir balık tarafından yutulur. Böylece sıkıntısı kat kat artar, dayanılmaz bir sıkıntıya düşer. Karanlıklar içindeyken, balığın karnındayken, denizin ve gecenin karanlıkları içindeyken, **"Senden başka ilah yoktur, sen her türlü noksanlıktan münezzehsin, ben gerçekten bir zalim oldum"** diye Rabb'ine seslenmişti. Yüce Allah hemen duasına karşılık vermiş, içinde bulunduğu sıkıntıdan kurtarmıştı. Balık onu denizin kıyısına atmış ve Saffat suresinde ayrıntılı olarak anlatılan olaylar meydana gelmişti. Bu surenin akışı için bu kadarlık bir açıklamayı yeterli buluyoruz.

Hz. Yunus'un kıssasının bu bölümünde dikkate alınması gereken uyarılar, yaklaşımlar vardır. Bunlara kısaca değinmek istiyoruz.

Hz. Yunus -selâm üzerine olsun- peygamberliğin yükümlülüklerine sabre-

dememiş, miletinin inanmaması yüzünden canı sıkılmıştı. Davet sorumluluğunu bir kenara bırakmış, öfkeyle bulunduğu yeri terketmişti. Göğsü daralmış ve canı sıkılmış olarak çekip gitmişti. Bunun üzerine yüce Allah onu öyle bir sıkıntıya sokmuştu ki, yalanlayanların verdiği sıkıntılar bunun yanında çok basit kalırdı. Eğer Rabb'ine dönmeseydi, kendisine, davetine ve görevine karşı haksızlık ettiğini, zulüm işlediğini itiraf etmeseydi, yüce Allah onu bu sıkıntıdan kurtarıp düze çıkarmayacaktı. Ama ilahi güç onu korumuş ve kendisini kuşatan sıkıntıdan kurtarmıştı.

Davetçilerin, insanları çağırdıkları inanç sisteminin yükümlülüklerine katlanmaları zorunludur. insanların bu inancı yalanlamalarına, bu inanç uğruna kendilerine eziyet etmelerine sabretmelidirler. Doğru ve güvenilir olduğu halde, insanın yalanlanması gerçekten de insanın zoruna gider. Ama bu da peygamberlerin gerektirdiği yükümlülüklerden birisidir. Bu yüzden davet yükünü omuzlayanların sabırlı olmaları, zorluklara katlanmaları bir kaçınılmazlıktır. Kararlı olmaları, direnmeleri zorunludur. Daveti tekrarlamaları, yeniden anlatmaları, tekrar baştan almaları gerekmektedir.

İstedikleri kadar reddedilsinler, yalanlansınlar, inatçılıkla, burun kıvırmakla karşılaşsınlar; ruhların ıslah olmasından, kalplerin olumlu tepki göstermesinden ümitlerini kesmeleri doğru değildir. Şayet yüz kere uğraştıkları halde insanların kalplerine ulaşamamışlarsa, yüzbirinci kere de ulaşabilirler. Eğer bu bir kez de sabrederlerse, sürekli uğraşırlarsa, karamsarlığa düşmezlerse, kalplere giden yollar önlerine açılacaktır.

Davetin yolu kolay ve tehlikesiz değildir. Kalplerin davete olumlu karşılık vermeleri o kada çabuk ve rahat olmaz. Çünkü kalpler üzerine çöreklenmiş yığınlarca ağırlık vardır. Batılın, sapıklığın, gelenek ve göreneklerin, düzen ve rejimlerin bir sürü kalıntısı vardır. Bu kalıntıları, bu artıkları bertaraf etmek, her türlü yolu deneyerek kalpleri diriltmek, kalplerde uyarılmaya müsait bütün noktaları uyarmak kaçınılmazdır. İletişimi sağlayacak kanallara yüklenmek zorunludur. Direnilirse, sabredilirse, ümitsizliğe düşülmezse, bu uyarıcı dokunuşlardan biri hedefe varabilir. Uyarıcı dokunuş hedefine varır varmaz, o bir anda insanın iç yapısını altüst edebilir, tamamen değiştirilebilir. Zaman zaman insan dehşete kapılabilir. Çünkü bir kere uğraştığı halde bir sonuç alamamıştır. Sonra birdenbire rastgele gerçekleşen dokunuşlardan biri insanın iç yapısındaki hedefine ulaşır ve en ufak bir çaba sonucu insanın duygularını harekete geçirebilir. Oysa daha önce ne zahmetler çekilmişti.

Bu durumu benim gözümde canlandıran en iyi örnek, verici istasyonu bulmak için uğraşılan radyo alıcısıdır. Çok kere ibreyi hareket ettirirsin, götürür getirirsin, buna rağmen bir türlü istasyonu bulamazsın. Oysa sen istasyonun yerini bulmak için büyük özen gösteriyorsun, yerini de doğru tespit ediyorsun, ama bulamıyorsun. Fakat rastgele yaptığın bir el hareketi sonucu, verici dalgayı yakalıyorsun, sesleri, nağmeleri alıyorsun.

İnsan kalbi radyo alıcısına benzer. Bunun için davetçiler, ufukların ötesinden, kalplerden gelen sinyalleri almak için, ibreyi sürekli çevirmelidirler. Çün-

kü bin kere denedikten sonra bir kere de uyarıcı dokunuş verici istasyona ulaşabilir.

İnsanlar çağrısına olumlu karşılık vermiyorlar diye davetçinin öfkelenmesi, insanlardan uzaklaşması son derece kolay bir şeydir. Bu, rahatlatıcı bir davranıştır. Öfkeyi dindirir, sinirleri yatıştırır. Peki davet ne olacak? Çağrıyı yalanlayan ve karşı çıkan insanları terkedip gitmenin sonucu ne elde edecektir davetçi?

Aslolan davadır, davetçinin şahsı değil. Davetçinin canı sıkılabilir. Ama sıkıntısını yenmeli ve yoluna devam etmelidir. En iyisi sabretmesi ve insanların sözlerinden dolayı sıkılmamasıdır.

Davetçi kudret elinde bir araç niteliğindedir. Allah, insanlara sunulmak üzere gönderdiği mesajını daha iyi gözetir, daha iyi korur. Şu halde davetçi her türlü şartlarda ve her ortamda görevini yapmalı, gersini Allah'a bırakmalıdır. İnsanları gerçeğe iletmekse Allah'ın elindedir.

Kuşkusuz Hz. Yunus'un kıssasında, davetçiler için çıkarılması gereken dersler vardır.

Hiç kuşkusuz Hz. Yunus'un Rabb'ine dönmesinde, zulmettiğini itiraf etmesinde, dava adamları için üzerinde düşünülmesi gereken ibret noktaları vardır.

Kuşkusuz yüce Allah'ın Hz. Yunus'a yönelik rahmeti ve karanlıklar içinde pişmanlığını dile getirdiği duasına olumlu karşılık vermesi mü'minler için bir müjde niteliğindedir.

"İşte mü'minleri böyle kurtarırız."

RAHMETİN KUŞATICILIĞI

Arkasından Zekeriyya ve Yahya peygamberlerin -selâm üzerlerine olsun- hikâyesine yönelik bir işaret ve yüce Allah'ın Zekeriyya'nın duasına verdiği olumlu karşılık yeralıyor:

وَزَكَرِيَّآ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥ رَبِّ لَا تَذَرْنِى فَرْدًا وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْوَٰرِثِينَ ﴿٨٩﴾
فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ وَوَهَبْنَا لَهُۥ يَحْيَىٰ وَأَصْلَحْنَا لَهُۥ
زَوْجَهُۥٓ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ يُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْخَيْرَٰتِ
وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا ۖ وَكَانُوا۟ لَنَا خَٰشِعِينَ ﴿٩٠﴾

89- Zekeriyya'yı da hatırla. Hani O Rabb'ine "Ya Rabb'i, beni tek, evlatsız bırakma, gerçi en hayırlı mirasçı sensin, her şey sonunda sana kalacaktır" diye seslendi.

90- Biz de duasını kabul ederek kendisine Yahya'yı armağan etmiş, eşini geçimli ve doğurgan yapmıştık. Bütün bu peygamberler iyi işler yapmaya koşarlar, umut ve korku içinde bize dua ederler, bize gönülden saygı beslerlerdi.

Hz. Yahya'nın -selâm üzerine olsun- doğumu hikâyesi, Meryem ve Al-i İmran surelerinde ayrıntılı olarak yeralmıştı. Burada ise bu hikâye, surenin genel akışı ile ahenk oluşturacak şekilde sunuluyor. Hikâye Hz. Zekeriyya'nın duası ile başlıyor.

"Ya Rabb'i beni tek, evlatsız bırakma."

Arkasından hemen mabede geçiyor. Hz. Zekeriyya İsrailoğulları arasında Hz. İsa'nın doğumundan önce ibadet için ayrılan mabedin işleri ile uğraşırdı. Hz. Zekeriyya inancın ve malın gerçek varisinin yüce Allah olduğunu unutmuş değildir.

"Gerçi en hayırlı mirasçı sensin."

O sadece kendisinden sonra ailesinin dinini ve malının idaresini en güzel şekilde üstlenecek soyundan birini istiyordu. Çünkü yaratıklar yeryüzünde ilahi güce perde niteliğindedirler.

Hz. Zekeriyya'nın duasına doğrudan doğruya ve çabucak karşılık veriliyor:

"Biz de duasını kabul ederek kendisine Yahya'yı armağan etmiş, eşini geçimli ve doğurgan yapmıştık."

Çünkü karısı kısırdı, doğum yapacak durumda değildi. Surenin akışı bütün bu ayrıntıları özetliyor ve en kısa yoldan yüce Allah'ın duaya verdiği karşılığı sunuyor:

"Bütün bu peygamberler iyi işler yapmaya koşarlar."

Bu yüzden yüce Allah da dualarına çabuk karşılık veriyor.

"Umut ve korku içinde bize dua ederler."

Allah'ın hoşnutluğunu umarak, öfkesinden korkarak yalvarıyorlardı. Çünkü kalpleri yüce Allah'a sağlam bir şekilde bağlıydı. Sürekli onunla iletişim halindeydi.

"Bize gönülden saygı beslerlerdi."

Ne büyüklük taslarlardı, ne de zorbalık yaparlardı.

Zekeriyya da, eşinde ve Yahya da bulunan bu olumlu niteliklerden dolayı, ebeveyn, iyi bir oğulla ödüllendirilmeyi hakediyor. Bu mübarek aile yüce Allah'ın rahmetine kavuşuyor.

وَالَّتِيٓ أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهَا مِن رُّوحِنَا
وَجَعَلْنَاهَا وَابْنَهَآ ءَايَةً لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿٩١﴾

91- Irzına dokundurtmayan Meryem'e gelince ona ruhumuzdan bir soluk üfleyerek kendisini ve oğlunu tüm insanlar için gücümüzün sınırsızlığını kanıtlayan bir mucize yaptık.

Ayetin orjinalinde Hz. Meryem'in adı geçmiyor. Çünkü amaç, peygamberlik zinciri içinde onun oğlunu anmaktır. O da surenin akışı içinde oğluna tabi olarak yeralmaktadır. Ve oğlu ile ilgisi bulunan, niteliklerine değinilmektedir.

"Irzına dokundurtmayan."

Onu koruyan ve her türlü ilişkiden sakınan... Ayette korumak anlamına gelen "ihsan" kelimesi genelde evlilik için kullanılır. Çünkü evlilik kadını fuhuştan korur. Ama burada ise asıl anlamında kullanılmıştır. Bu ise, meşru olsun gayri meşru olsun her türlü ilişkiden korunmak demektir. Bu, aynı zamanda yahudilerin, Hz. Meryem'in, kendisi ile birlikte mabedin işlerine bakan Yusuf en-Neccâr'la ilişki kurduğu yolunda çıkardıkları dedikoduları reddeden, Hz. Meryem'i temize çıkaran bir açıklamadır. Bugün elde bulunan İnciller de Hz. Meryem'in Yusuf en-Neccâr'la evlendiği ama ilişki kurmadığı yazılmaktadır.

Kuşkusuz Hz. Meryem mahrem yerini korumuştu.

"Ona ruhumuzdan bir soluk üfledik."

Buradaki üfleme geneldir ve tahrim suresinde olduğu gibi yeri belirlenmiyor. Bu konuda, Meryem suresinde açıklamada bulunmuştuk. Şu anda ele aldığımız ayetin gölgesindeki yolculuğumuzu sürdürmek için ayrıntıya girmiyoruz, sözü uzatmıyoruz. Ayetle birlikte, gerçekleştirmek istediği hedefe doğru yol alıyoruz.

"Kendisini ve oğlunu tüm insanlar için gücümüzün sınırsızlığını kanıtlayan bir mucize yaptık."

Daha önce bu mucizenin benzeri görülmemişti. Halen de görülmüş değildir. Bütün insanlık tarihinde sadece bir kere gerçekleşen bir mucizedir bu. Çünkü bunun gibi bir tek örnek, insanların kuşaklar boyu üzerinde düşünmeleri, evrensel kanunları yaratan ama hareketlerini bu kanunlarla sınırlı tutmayan ve dilediğini yapabilen kudret elini kavramaları için yeterlidir.

Peygamberlerden, onların tabi tutuldukları imtihanlardan ve yüce Allah'ın onlara yönelik rahmetinden örnekleri kapsayan bu açıklamanın sonucunda, bu örneklerin sunuluşu ile amaçlanan hedefe ilişkin geniş bir değerlendirme yeralıyor:

إِنَّ هَٰذِهِۦٓ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَأَنَا۠ رَبُّكُمْ فَٱعْبُدُونِ ﴿٩٢﴾

92- İşte bu oluşturduğunuz ümmet, tek bir ümmettir, Rabb'iniz de benim. Öyleyse sırf bana kulluk ediniz.

Sizin şu ümmetiniz, peygamberler ümmeti tek bir ümmettir. Tek bir inanç sistemine uymaktadır. Tek bir hareket metodunu izlemektedir. O da sadece Allah'a yönelmektir, başkasına değil.

Yeryüzünde tek bir ümmet. Gökte tek bir Rabb. O'ndan başka ilah yoktur. O'nun dışında kulluk edilecek tanrı yoktur.

Tek bir kanun doğrultusunda hareket eden tek bir ümmet. Yerde ve gökte yürürlükte olan tek bir iradeye şahitlik eden tek bir ümmet...

Bu noktada sunduğumuz bu açıklama, bütün surenin etrafında döndüğü eksenle buluşuyor. Birlikte tevhid inancını vurguluyorlar. Evrene egemen yasalarla, varlıklar alemini yönlendiren kanunlarla birlikte tevhid inancına şahitlik ediyorlar.

Yaratıcının birliğine şahitlik eden evrensel yasalar ile, yüce Allah'ın ümmetin ve inanç sisteminin birliğine şahitlik eden peygamberleri davetçiler olmak üzere göndermesine ilişkin yasanın sunulmasından sonra yeralan surenin bu son bölümünde, ayetlerin akışı, kıyametin bir sahnesini ve şartlarını sunuyor. Bu sahnede, Allah'a ortak koşanların ve Allah'a ortak koşulan düzmece tanrıların akibetleri gözlemleniyor. Yüce Allah'ın uygulama ve planlama açısından eşsizliği ön plana çıkıyor.

Sonra yeryüzüne varis olmaya ilişkin ilahi yasa açıklanıyor, bu arada Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- peygamberliğinde somutlaşan yüce Allah'ın rahmeti ifade ediliyor.

Bu noktada Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- onlardan uzak durması, onları akibetleri ile başbaşa bırakması, haklarında verilecek hükmü Allah'a bırakması emrediliyor. Onların Allah'a ortak koşmalarına, getirdiği ayetleri yalanlamalarına, alaya almalarına karşı Allah'dan yardım istemesi, onları oyun ve eğlence bataklığında bırakması emrediliyor. Çünkü hesaplaşma günü yakındır.

TEVHİD TEMELİNE DAYALI ÜMMET

وَتَقَطَّعُوٓا۟ أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ ۖ كُلٌّ إِلَيْنَا رَٰجِعُونَ ﴿٩٣﴾

93- Fakat insanlar inanç birliğinden ayrılarak çeşitli gruplara bölündüler. Ama hepsi sonunda bize döneceklerdir.

Peygamberler ümmeti, tek bir inanç sistemine, tek bir millete dayalı tek bir ümmettir. Bu ümmetin temelini tevhid gerçeği oluşturmaktadır. Varlık alemini yönlendiren yasalar sistemi buna şahitlik etmektedir. Daha başlangıçtan itibaren gelmiş geçmiş bütün peygamberler herhangi bir değişiklik yapmadan, insanları bu gerçeğe davet etmişlerdir.

Ama, her milletin kapasitesi, her kuşağın gelişmişliği; insanlığın kavrayışının ve deneyiminin gelişmesi; yükümlülük alma ve kanunlara uyma olgunluğu, deneyimler, kuşaktan kuşağa gelişme kaydeden hayat ilişkileri ve araçları ile orantılı olarak tevhide dayalı hayat sistemlerinde bazı eklemeler, ayrıntılar olabilir.

Peygamberlerin tek bir ümmet olmasına, peygamberlerin insanlara sundukları mesajların temel dayanakları bir olmasına rağmen, peygamberleri izleyenler birbirleri ile ilişkilerini koparmış, herbiri bir tarafa çekilmiştir. Aralarında tartışmalar başgöstermiş, birçok konuda görüş ve inanç ayrılığına düşmüşler, aralarında bitmez tükenmez bir düşmanlık, bir kin almış yürümüştür. Bütün bunlar, aynı peygamberi izleyen toplumlar arasında meydana gelmiş, bu toplumlar inanç sistemi adına birbirlerini öldürecek duruma gelmişlerdir. Oysa inanç sistemi birdir. Bütün peygamberlerin ümmeti bir tek ümmettir.

Bunlar dünyada birbirleri ile ilişkilerini koparmışlar. Ama ahirette topluca Allah'ın huzuruna dönecekler.

"Ama hepsi sonunda bize döneceklerdir."

Çünkü dönüş sadece O'nadır. Onları hesaba çekecek O'dur. Doğru yolda ya da sapıklıkta oluşlarını O bilir.

فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ ۖ وَإِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ ﴿٩٤﴾

94- Kim mü'min olarak yararlı ameller işlerse emeği gözardı edilmez. Biz onu mutlaka yazıya geçiririz.

İşte, iş ve karşılığı hakkında yürürlükte olan ilahi kanun budur. İman temeline dayandığı sürece yapılan hiçbir iyi iş inkâr edilemez, örtbas edilmez. Çünkü Allah katında yazılıdır bu. Ve orada olduğu gibi kaydedilir, bir tarafının zayi olması, kaybolması mümkün değildir.

Şu halde iyi bir işin değerinin olabilmesi için, daha doğrusu iyi bir işin varolabilmesi için iman kaçınılmazdır. İmanın meyve vermesi için, daha doğrusu imanın gerçekten varolabilmesi için iyi işler yapmak bir zorunluluktur.

İman hayatın temel dayanağıdır. Çünkü iman, insan ile varlık alemi arasında gerçek bir bağdır. İçinde yeralan canlı cansız yaratıklarla birlikte varlıklar alemini tek ve ortaksız yaratıcısına bağlamaktadır. Varlıklar alemini yüce yaratıcının istediği biricik yasaya döndürmektedir. Binanın kurulabilmesi için temelin atılmış olması bir kaçınılmazlıktır. Kastedilen bina salih ameldir. Salih amel de kendisi için kaçınılmaz olan temele dayanmadımı yıkılması kesindir.

Salih amel imanın meyvesidir. İmanın varlığının ve canlılığının vicdanda yer etmesi için salih amel gereklidir. İslâm özü itibariyle harekete dönük bir inanç sistemidir. Vicdanda varlığı gerçekleşince anında salih amel olarak dışa yansır. Vicdanda yereden imanın, gözlemlenen görüntüsüdür salih amel. Derinlere kök salmış bir gövdenin olgunlaşmış meyvesidir.

Bu yüzden Kur'an-ı Kerim ne zaman iş ve karşılığını sözkonusu etse, sürekli iman ile salih ameli birlikte ifade eder. Çünkü hareketsiz, uyuşuk, iş görmez ve meyve vermez bir imanın karşılığı olmaz. Başlı başına ve imana dayanmayan amel de olmaz.

İmandan kaynaklanmayan iyi bir hareket, tesadüfen gerçekleşmiş, köksüz bir harekettir. Çünkü bu hareket belirli bir sistemle ilişkili değildir, her zaman yürürlükte olan bir yasa ile bağlantısı yoktur. Bu hareket olsa olsa, varlık aleminde iyi bir iş yapmak için gerekli olan temel bir etkenden bağımsız bir arzudur, bir ihtirastır. Bu temel, salih amel işlenmesini isteyen ilaha iman etmektir. Çünkü bu, evrende sağlam bir yapı kurmanın, iyi bir iş becermenin aracıdır. Yüce Allah'ın bu hayat için belirlediği olgunluk noktasına ulaşmak için bir araçtır. Belli bir hedefi olan, bu hayatın hedefi ve gidiş yönü ile ilgisi bulunan bir harekettir bu. Geçici bir eğilim değildir. Beklenmeyen bir heyecan, rastgele savurulmuş bir söz, evrenin ve evrene hükmeden yasa sisteminin yöneldiği taraftan kopuk bir yöneliş değildir.

Dünyada adilce bir karşılık görmüş olsa da, işin gerçek karşılığı ahirette verilir. Dolayısı ile kökten yok edilme cezasına çarptırılan şehirlerin halkları, kesinlikle yaptıklarının karşılığını son olarak vermek üzere tekrar toplanacaklardır. Dönüp toplanmaları mümkün değildir. Kesinlikle döneceklerdir.

وَحَرَامٌ عَلَىٰ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿٩٥﴾

95- Yok ettiğimiz kentlerin halklarının hesap vermek üzere bize dönmemeleri imkânsızdır.

"Hepsi sonuçta bize döneceklerdir" dedikten sonra ayetlerin akışı bu şehirleri ayrıca sözkonusu etmektedir. Çünkü onların dünyada yok edilmeleri, artık işlerinin bittiği, hesaplarının bütünüyle görüldüğü düşüncesini uyandırabilir. Bu yüzden bu şehirlerin halklarının Allah'ın huzurunda toplanacakları, O'na dönecekleri kesin bir ifadeyle vurgulanmaktadır. Dönmeme olayının imkânsızlığı, kesin bir ifade ile ve böyle bir şeyin olması haramdır şeklinde dile getirilmektedir. Bu cümle oldukça ilginç ve alışılmadık bir yapıya sahiptir. Bu yüzden tefsirciler bunu yorumlamaya kalkmış ve cümledeki "Lâ" edatının fazla olduğunu söylemişlerdir. Buna göre ayet bu şehirlerin yok edildikten sonra tekrar kurulmalarının ya da kıyamet gününde battıkları yerden çıkmalarının imkânsızlığını ifade etmektedir. Bunların ikisi de dayanaksız yorumlardır. Ayeti açık anlamını gözönünde bulundurarak yorumlamak doğrudur. Çünkü bu durumda daha önce de söylediğimiz gibi, surenin akışı içinde belli bir hedefi olur ayetin.

YE'CUC İLE ME'CUC VE KIYAMET

Ardından kıyamet sahnelerinden biri sunuluyor. Ayeti kerime sahneyi kıyametin yakınlığını ifade eden belirtilerden biri ile açıyor. Bu belirti Ye'cuc ve Me'cuc'un ortaya çıkmasıdır.

حَتَّىٰ إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُم
مِّن كُلِّ حَدَبٍ يَنسِلُونَ ﴿٩٦﴾ وَاقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ
فَإِذَا هِيَ شَاخِصَةٌ أَبْصَارُ الَّذِينَ كَفَرُوا يَا وَيْلَنَا قَدْ
كُنَّا فِي غَفْلَةٍ مِّنْ هَٰذَا بَلْ كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٩٧﴾ إِنَّكُمْ
وَمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنتُمْ لَهَا
وَارِدُونَ ﴿٩٨﴾ لَوْ كَانَ هَٰؤُلَاءِ آلِهَةً مَّا وَرَدُوهَا
وَكُلٌّ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٩٩﴾ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَهُمْ
فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُم
مِّنَّا الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ ﴿١٠١﴾
لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا وَهُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ أَنفُسُهُمْ

خَٰلِدُونَ ۝ لَا يَحۡزُنُهُمُ ٱلۡفَزَعُ ٱلۡأَكۡبَرُ وَتَتَلَقَّىٰهُمُ
ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ هَٰذَا يَوۡمُكُمُ ٱلَّذِي كُنتُمۡ تُوعَدُونَ ۝
يَوۡمَ نَطۡوِي ٱلسَّمَآءَ كَطَيِّ ٱلسِّجِلِّ لِلۡكُتُبِ كَمَا بَدَأۡنَآ
أَوَّلَ خَلۡقٖ نُّعِيدُهُۥۚ وَعۡدًا عَلَيۡنَآۚ إِنَّا كُنَّا فَٰعِلِينَ ۝

96- Sonunda Ye'cuc ile Me'cuc'un önündeki set yıkıldığında bunlar bütün tepelerden akarak her tarafa yayılırlar.

97- Gerçek vaadin (kıyamet gününün) eşiğine gelindiğinde kâfirlerin bakışları dehşetten donakalır ve "Eyvah halimize! Biz bu anın geleceğinden gafil yaşadık, biz gerçekten zalimlerden olduk" derler.

98- Siz ve Allah'ı bir yana bırakarak taptığınız sözde ilahlar, cehennem odunusunuz. Hepiniz oraya gireceksiniz.

99- Eğer o taptıklarınız, gerçekten ilah olsalardı, cehenneme girmezlerdi. Oysa hepsi sürekli olarak orada kalacaklardır.

100- Onlar orada hırıltılı sesler çıkararak inleyeceklerdir ve kulakları hiçbir ses işitemeyecektir.

101- Daha önce akibetlerinin iyi olacağını takdir ettiğimiz kimselere gelince, onlar cehennemden uzak tutulacaklardır.

102- Onlar cehennem ateşinin uğultusunu duymazlar ve ebedi olarak canlarının çektiği nimetler içinde kalırlar.

103- Onları o en büyük korku ürkütmez. Melekler kendilerini "Bugün, size vaktiyle vadedilen gündür" diyerek karşılarlar.

104- O gün göğü, yazılı sayfaların dürüldüğü gibi düreriz. Varlıkları ilk başta nasıl yarattıksa, onları aynı şekilde yeni baştan diriltiriz. Bu yerine getirmeyi üstlendiğimiz bir sözdür. Biz onu mutlaka yaparız.

Kehf suresinde yeralan Zülkarneyn hikâyesinde Ye'cuc ve Me'cuc 'dan söz ederken, şunları söylemiştik: Surenin akışının Ye'cuc ve Me'cuc'un ortaya çıkışı ile bağlantılı olarak ifade ettiği yüce Allah'ın vaadi yaklaştı. Belki de bu olay Tatarların saldırıları ve doğuyu batıyı istila etmeleri, ülkeleri ve tahtları yerle bir etmeleri ile gerçekleşmiştir. Çünkü Kur'an-ı Kerim Hz. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- yaşadığı günlerden beri "kıyamet yaklaştı" demektedir. Ne var ki, yüce Allah'ın vaadinin yaklaşması, kıyamet için belirli bir zamanı ifade etmez. Çünkü zamanın Allah katındaki hesabı insanlarınkinden farklıdır.

"Rabb'inin katındaki bir gün, sizin saydığınız bin yıl gibidir." [24]

Amaç, o günün gelişini tasvir etmektir. Yeryüzünde yaşanan ve insanlarca seyredilen sahneler gibi basitleştirerek sunmaktır. Bu sahnede Ye'cuc ve Me'cuc her tepeden hızla ve büyük bir kargaşa ile boşalıyor gibi canlandırılmaktadır. Bu da Kur'an-ı Kerim'de insanların gözleriyle gördükleri sahneleri kullanarak, onları yeryüzü sahnelerinden yola çıkarak ahiret sahnelerini düşünmeye yönelt me amacı ile başvurulan bir yöntemdir.

Burada sunulan bu sahnede ani baskına uğrayanların şaşkınlıkları apışıp

24) Hacc Suresi, 47

kalmaları özellikle belirginleşiyor:

"Kâfirlerin bakışları dehşetten donakalır."

Ansızın yakalandıkları bu korkudan dolayı hareketsiz kalmış, kıpırdamıyor bile gözleri. Manzaranın iyice canlandırılması ve belirginleştirilmesi için "şahısatün" yani "gözleri açıp hiç kıpırdamama" kelimesi kullanılıyor.

Sonra ayetlerin akışı durumlarını anlatıyor ve konuşmaları ön plana çıkarılıyor. Böylece sahneye bir canlılık katılıyor, öylece sunuluyor:

"Eyvah halimize! 'Biz bu anın geleceğinden gafil yaşadık, biz gerçekten zalimlerden olduk, derler."

Bu, ansızın korkunç gerçekle karşı karşıya kalan şaşkın insanın panik halini tasvir etmektedir. Şaşırmış, gözleri faltaşı gibi açılmış kıpırdamıyor bile. Ahlıyor, vahlıyor, feryat ediyor. Suçunu itiraf ediyor, pişman oluyor. Ama iş işten geçtikten sonra...

Bu panik içinde bu dehşet anında suçlarını itiraf eder etmez, onlar hakkında geri çevrilmesi sözkonusu olmayan hüküm veriliyor:

"Siz ve Allah'ı bir yana bırakarak taptığınız sözde ilahlar, cehennem odunusunuz. Hepiniz oraya gireceksiniz."

Sanki hemen o anda hesaba çekilmek üzere yüce Allah'ın huzurunda toplanıyorlar. Düzmece tanrıları ile birlikte cehenneme sürükleniyorlar. Oraya adeta fırlatılıyorlar. Yumuşak davranma, acıma yok onlara. Tohum saçılır gibi cehenneme atılıyorlar adeta. Bu sırada düzmece tanrıları hakkında ileri sürdükleri görüşlerin yalan bir iddia olduğuna ilişkin bir kanıtla karşı karşıya getiriliyorlar. Onlara gözle görülen realiteden bir kanıt gösteriliyor.

"Eğer o taptıklarınız, gerkçekten ilah olsalardı, cehenneme girmezlerdi."

Ahirette meydana geliyormuş gibi dünyada gözler önüne serilen bu sahneden elde edilen bu kanıt, vicdanları harekete geçirmeye yönelik bir kanıttır. Sonra ayetlerin akışı onların fiilen cehenneme sürüklenişlerini anlatmaya devam ediyor ve oradaki yerlerini ve durumlarını tasvir ediyor. Çok zor bir durum içinde bulunduklarından durumu kavramaları mümkün değildir.

"Oysa hepsi sürekli olarak orada kalacaklardır."

"Onlar orada hırıltılı sesler çıkararak inleyeceklerdir ve kulakları hiçbir ses işitemeyecektir."

Mü'minlerin bütün bu akibetlerinden kurtulmuş olduklarını görmek için bunları bir kenara bırakıyoruz. Daha önce yüce Allah mü'minlere iyilikte bulunmuş, kurtuluş ve başarı takdir etmişti.

"Daha önce akibetlerinin iyi olacağını takdir ettiğimiz kimselere gelince onlar cehennemden uzak tutulacaklardır."

"Onlar cehennem ateşinin uğultusunu duymazlar ve ebedi olarak canlarının çektiği nimetler içinde kalırlar."

Ayette geçen "hasiseha" uğultusu kelimesi, musiki vurgusu ile anlamını tasvir eden kelimelerdendir. Bu kelime vurgusu ile ateşin alev alev yanarken çıkardığı

sesi aktarmaktadır. O korkunç sesi canlandırmaktadır. Hiç kuşkusuz bu, insanı ürperten, tüyleri diken diken eden bir sestir. Bu yüzden daha önce kendilerine iyilik bahşedilenler, fiilen bu ateşi tatmak bir yana, yanarken çıkardığı sesten, müşrikleri dehşete düşüren bu büyük panikten kurtulmuşlardır. Canlarının istediği gibi güvenli bir ortamda ve her türlü nimet içinde yaşıyorlar. Melekler onları sevgi ile karşılıyorlar. Bu korkunç ve dehşet verici ortamda içlerine güven duygusunu akıtmak için onlara eşlik ediyorlar.

"Onları o en büyük korku ürkütmez. Melekler kendilerini 'Bugün, size vaktiyle vaadedilen gündür' diyerek karşılarlar."

Sahne evrenin alacağı son şekli gözler önüne seren bir tablo ile son buluyor. Bu da böylesine zorlu bir günde hem kalplerin duyduğu dehşeti, hem de evrenin alacağı şekli tasvir ediyor:

"O gün göğü, yazılı sayfaların dürüldüğü gibi düreriz."

Sayfaları biriktirip onlara bekçilik yapan birinin, sayfalarını dürmesi gibi gökler dürülüveriyor. İş artık bitmiştir. Sahnenin sunulması da tamamlanıyor. İnsanın şimdiye kadar görüp alıştığı evren dürülüp bir kenara bırakılıyor. Yeni bir dünya, yeni bir evren kuruluyor.

"Varlıkları ilk başta nasıl yarattıksa, onları aynı şekilde yeni baştan diriltiriz. Bu yerine getirmeyi üstlendiğimiz bir sözdür. Biz onu mutlaka yaparız."

YERYÜZÜNÜN GERÇEK VARİSLERİ

Evrenin ve canlıların ahiretteki akibetlerini tasvir eden bu sahneden sonra surenin akışı, yeryüzüne varis olmaya ilişkin yüce Allah'ın koyduğu kanunu, bunun yanında yeryüzü varisliğinin hayatta Allah'a kulluk yapanlara ait olduğunu açıklıyor. İki sahne arasındaki ilgi ve bağ gayet açıktır.

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ ﴿١٠٥﴾

105- Andolsun ki, nezdimizdeki saklı belgelerden sonra peygamberlere indirdiğimiz kutsal kitaplara da "Ancak salih, yapıcı kullar yeryüzünün varisleri olabilirler" diye yazdık.

Ayetin orjinalinde geçen Zebur, bizzat Hz. Davud'a gelen kitaptır. Ki bu durumda da zikirden maksat, Zebur'dan önce indirilen Tevrat olur. Ya da her kitap için kullanılan bir niteliktir. Çünkü Zebur asıl kitabın bir bölümü anlamına gelir. Eksiksiz sistemi, kusursuz mercii, yüce Allah'ın varlık alemine egemen kıldığı tüm yasaları kapsamına alan zikrin, levh-i mahfuzun bir bölümü anlamına gelir.

Her neyse, yüce Allah'ın **"Andolsun ki, nezdimizdeki saklı belgelerden sonra peygamberlere indirdiğimiz kutsal kitaplarda da yazmıştık."** sözünün amacı, yüce Allah'ın yeryüzüne varis olmaya ilişkin olarak belirlediği kanunu açıklamaktır.

"Ancak, salih, yapıcı kullar yeryüzünün varisleri olabilirler."

Şu halde nedir bu varislik? Allah'ın salih kulları kimlerdir?

Yüce Allah Hz. Adem'i -selâm üzerine olsun- yeryüzünü imar etmesi, islah

etmesi, geliştirmesi, kalkındırması, içindeki değerli madenleri ve enerji kaynaklarını kullanması, yeraltı ve yerüstü zenginliklerini çıkarması ve bunlar aracılığı ile yüce Allah'ın kendisi için belirlediği olgunluk derecesine ulaşması için halife tayin etmiştir.

Yüce Allah, bu dünyada onun doğrultusunda hareket etmesi amacı ile insan için eksiksiz bir hayat sistemi belirlemiştir. Bu sistem iman ve salih amel temeline dayanır. İnsanlara gönderilen söz ilahi mesaj da bu sistemin ayrıntılı şeklidir. Yüce Allah insana değer kazandıran, saygınlığını koruyan kanunlar koymuştur. Böylece adamları arasında denge ve ahenk sağlamıştır.

Bu sistemde sırf yeryüzünün imarı, zenginlik kaynaklarının çıkarılması ve enerji kaynaklarından yararlanılması hedeflenmez. Bunun yanısıra insanın budünya hayatında kendisi için takdir edilen kemal (olgunluk) noktasına erişmesi için insanın iç dünyasının da gözetilmesi bir hedeftir. Böylece insan, materyalist dış görünüşe önem veren uygarlığın kıskacında hayvanlık düzeyine inmekten, insanlığından ödün vermekten kurtulur. Aynı zamanda yeraltı ve yerüstü zenginlik kaynaklarından da en iyi şekilde yararlanır.

Bu dengeli ve uyumlu hayata ulaşmak için yol alındığında, terazinin kefelerinden biri ağır basarken, biri hafif kalabilir. Yeryüzüne zorbalar, zalimler ve tağutlar egemen olabilirler. Kan emiciler, barbarlar ve saldırganlar yeryüzünü istila edebilirler. Kimi zaman yeryüzünün enerji kaynaklarını ve güçlerini maddi açıdan iyi kullanan kâfirler, günahkârlar üstünlük sağlayabilirler. Ama bunlar, yolda karşılaşılan deneyimlerden başka bir şey değildirler. En sonunda yeryüzünün egemenliği iman ile salih amele birlikte sahip bulunan salih kulların eline geçecektir, yeryüzüne onlar varis olacaklardır. Onlar iç dünyalarında olsun, yaşayışlarında olsun iman ile salih amel unsurlarını birbirinden ayırmazlar.

Tarihin hangi döneminde olursa olsun kalpte yer eden iman ile onun dışa yansıması olan pratik hareket bir millette birlikte bulununca o millet yeryüzünde önderliği elde eder, şu yeryüzüne varis olur. Ama bu iki temel unsur birbirinden ayrılınca terazi sarsılır, denge bozulur. Maddi araçları ellerinde bulunduranlar kimi zaman yeryüzünde üstünlük sağlayabilirler. Bu durum, mü'min görünenlerin maddi araçları ellerine geçirmeye eğilimli olmadıkları, mü'minlerin kalplerinin insanı salih amel işlemeye, yeryüzünü kalkındırmaya ve yüce Allah'ın insana yüklediği halifelik görevinin gereklerini yerine getirmeye iten gerçeklerden yoksun oldukları zamanlarda sözkonusu olur.

İman sahiplerinin imanlarının gereklerini yerine getirmekten başka seçenekleri yoktur. Bu da salih amel işlemektir. Allah'ın vaadini gerçekleştirmek ve O'nun konumunu uygulamak için halifeliğin gereklerini yerine getirmektir. Yüce Allah'ın konumu şudur.

"Ancak salih, yapıcı kullar yeryüzünün varisleri olabilirler."

"İman edenler, imanlarının gereği olan davranışları sergileyenler. İşte onlar salih kullardır.

KUR'ANIN MÜ'MİNLERE MESAJI

En sonunda sure, giriş kısmındaki musiki vurguya benzer etkinliğe sahip bir mesajla son buluyor.

إِنَّ فِي هَٰذَا لَبَلَاغًا لِّقَوْمٍ عَابِدِينَ ﴿١٠٦﴾ وَمَا
أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ ﴿١٠٧﴾ قُلْ إِنَّمَا يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ
إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٠٨﴾ فَإِن تَوَلَّوْا فَقُلْ آذَنتُكُمْ
عَلَىٰ سَوَاءٍ ۖ وَإِنْ أَدْرِي أَقَرِيبٌ أَم بَعِيدٌ مَّا تُوعَدُونَ ﴿١٠٩﴾
إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ مِنَ الْقَوْلِ وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ ﴿١١٠﴾ وَإِنْ أَدْرِي
لَعَلَّهُ فِتْنَةٌ لَّكُمْ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿١١١﴾ قَالَ رَبِّ احْكُم
بِالْحَقِّ ۗ وَرَبُّنَا الرَّحْمَٰنُ الْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ﴿١١٢﴾

106- Hiç kuşkusuz bu Kur'da Allah'a kulluk edenler için yeterli olacak nitelikte bilgi ve mesaj vardır.

107- Biz seni tüm alemlere rahmet olarak gönderdik.

108- Müşriklere de ki; "Bana ilahınızın tek Allah olduğu vahyolundu. Siz bu ilkeyi benimseyip müslüman oluyor musunuz?"

109- Eğer bu çağrıma sırt çevirirlerse onlara de ki; "Bana gelen mesajı duyurarak bu konuda sizi kendimle eşit bilgi düzeyine erdirdim. Size yöneltilen tehdit yakın mıdır, yoksa uzak mıdır, onu bilemem."

110- "Hiç kuşkusuz Allah, açıkça söylediğiniz sözleri bildiği gibi içinizde sakladığınız duyguları da bilir."

111- "Bilemem; belki de azabınızın ertelenmesi sizin sınavdan geçirilmeniz ve belirli bir sürenin sonuna kadar dünya nimetlerinden yararlandırılmanız içindir."

112- Peygamber dedi ki; "Ya Rabb'i, benim ile müşrikler arasındaki davayı hak ilkesi uyarınca hükme bağla. Sizin düzmece iddialarınız ve asılsız yakıştırmalarınız karşısında tek sığınağım, son derece merhametli olan Rabb'imin yardımıdır."

"Hiç kuşkusuz bu Kur'anda, Allah'a kulluk edenler için yeterli olacak nitelikte bilgi ve mesaj vardır."

Kuşkusuz bu Kur'anda ve onun evren ve hayattan, insanların dünya ve ahiretteki akibetlerinden, iş ve karşılığı kurallarından gözler önüne serdiği ilahi kanunlar... Evet bunda, Allah'ın yol göstericiliğini algılayacak kapasiteye sahip kimseler için bir açıklama ve yeterli bir kanıt vardır. Yüce Allah bunları **"Kulluk edenler"** diye isimlendiriyor. Çünkü ibadet eden biri, Allah'dan korkan ve algılamaya, düşünmeye ve yararlanmaya hazır bir kalbe sahiptir.

Kuşkusuz yüce Allah, tüm insanları doğru yola iletsin diye onlara yönelik bir rahmet olarak göndermiştir peygamberini. Ama doğru yolu bulmaya hazır

ve yetenekli olanlardan başkası da hidayete eremez. Ama Allah'ın rahmeti hem mü'minler hem de mü'min olmayanlar için gerçekleşir.

Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- getirdiği hayat sistemi, tüm insanlık için mutluluk kaynağı, onları bu hayatta kendileri için belirlenen kemal noktasına ulaştıran bir sistemdir.

Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- sunduğu bu mesaj insanlığın akli olgunluğa eriştiği bir dönemde gelmiştir. Her kuşaktan, gelecek her nesilden akılların anlayacağı, insanlık hayatının değişmez temellerin kapsayıcı ve değişen ihtiyaçlara cevap veren bir kitap olarak gelmiştir. Kuşkusuz insanların değişen ihtiyaçlarını ancak yüce Allah bilebilir. Çünkü yarattıklarını en iyi o bilir. O latiftir, her şeyden haberdardır.

Bu kitap değişen insanlık hayatı için kalıcı bir sistemin temellerini koymuştur. Sürekli gelişen ve değişen hayatın ihtiyaç duyduğu ikinci derecede hükümlerin çıkarılmasını, aynı şekilde bu hükümlerin hayat ve ortamın koşullarına uygun şekilde uygulama yöntemlerini belirlemeyi de insana bırakmıştır. Ama belirlenen bu hüküm ve yöntemler kalıcı sistemin ilkeleri ile çelişmemelidir.

Kur'an-ı Kerim düşünme hakkını ve akla düşünme imkânı tanıyan bir toplumu garanti etmekle, insan aklına hareket özgürlüğü tanımıştır. Hayat için belirlediği sistemin sınırları içinde özgürlüğünü kullanmasını öngörmüştür. İnsan hayatının gelişmesi, ilerlemesi ve insan hayatı için bu dünyada belirlenen kemal noktasına erişmesi için bu husus gereklidir.

Bugüne kadar insanlığın geçirdiği deneyimler, yüce Allah'ın koyduğu bu sistemin insanlığın her alanda attığı tüm adımlardan önde olduğunu, bundan böyle de önde olacağını göstermiştir. Tüm bağlantıları ile birlikte insan hayatının bu sistemin gölgesi altında sürekli gelişme kaydetmesi mümkündür. Bu sistem her zaman insanlığa yol göstericilik yapar. Onu geriden izlemez. Onu durdurmaz, geride kalmaya zorlamaz. Çünkü bu sistem her zaman insanlığın adımlarını geride bırakır. İnsanlığın en mükemmel gelişmesini dahi kapsayacak genişliğe sahiptir.

Bu sistem, insanlığın gelişme ve ilerleme isteklerine olumlu karşılık verirken ne şekilde olursa olsun bireysel ya da toplumsal açıdan hiçbir enerjiyi baskı altında tutmaz. İnsanlığı emeğinin ürünlerinden ve kendi çabası ile geliştirdiği hayatın güzelliklerinden yararlanmaktan yoksun bırakmaz.

Bu sistemin değeri, dengeli ve uyumlu oluşundan kaynaklanmaktadır. Ruhsal açıdan yükselmek için bedene işkence etmeyi öngörmez. Bedensel arzuları tatmin etmek için de ruhu ihmal etmez. Toplumun yada devletin çıkarı uğruna bireyin enerjisini, bozulmamış fıtri arzularını sınırlandırmaz. Toplumsal hayatı olumsuz yönden etkileyecek ya da toplumu bir ferdin veya fertlerin arzularını tatmin aracı kılacak şekilde ferdi, azgın ihtirasları, sapık istekleri ile başbaşa bırakmaz.

İslâm sisteminin insanın omuzlarına yüklediği bütün yükümlülüklerde insanın enerjisinin kapasitesi ve yararı gözönünde bulundurulmuştur. Ayrıca in-

san bu yükümlülükleri yerine getirmesinde kendisine yardımcı olacak yetenek ve güçlerle donatılmıştır. Ayrıca bu yükümlülükler insana çekici ve sevimli gelecek niteliklere sahip kılınmışlardır. Zaman zaman insan bu yükümlülükler uğruna çeşitli sıkıntılara, acılara katlansa da bu yükümlülükler onun isteklerinden birini karşılamaktadır, onun sahip olduğu enerjilerden birinin işler hale gelmesini sağlamaktadır.

Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- getirdiği bu din, toplumu için ondan sonra da tüm insanlık için rahmet kaynağı olmuştur. Bu dinin ilkeleri ilk önceleri insanlığın vicdanına yabancı gelmişti. Çünkü bu ilkelerle pratik hayatın ve ruhsal hayatın realitesi arasında büyük bir mesafe vardı. Ama insanlık bu dinin geldiği günden itibaren adım adım bu ilkelerin ufuklarına doğru yol almıştır. Bu ilkelere olan yabancılığı duygularından silinmiştir. Başka isimler altında da olsa bu ilkelere göre hayatını biçimlendirmiş, bu ilkeleri uygulamıştır.

İslâm, ırk ve bölgesel farklılıkların potasında eridiği insanlığın birliği ilkesine çağırmak için gelmiştir. Tüm insanlığı tek bir inanç ve tek bir toplumsal düzen etrafında birleştirmek için gelmiştir. İşte bu, o gün için insanlığın vicdanına, düşüncesine ve pratik yaşayışına yabancı bir çağrıydı. Eşraf takımından olanlar kendilerini kölelerinkinden farklı bir tabiata sahip kişiler sayıyorlardı. Ama aynı insanlık onüç küsur asırdır İslâmın belirlediği çizgiye ulaşma çabasındadır. Fakat ikide bir ayakları kayıp yoldan sapıyor. Bunun nedeni eksiksiz İslâmın aydınlığında yok olmasıdır. Şu da var ki, kuru bir iddia ve sözde de kalsa İslâm sisteminin kimi yönlerini benimsemiş bulunmaktadırlar. Buna rağmen Avrupa ve Amerika'da toplumlar halâ İslâmın bin üçyüz küsur senedir savaş açtığı ırkçılığı ısrarla sürdürmektedirler.

İslâm, tüm insanların kanun ve yargı önünde eşitliklerini sağlamak için gelmiştir. İslâmın bu çağrıyı, yaptığı günlerde insanlar birtakım sınıflara ayrılmışlardı, her sınıfın da ayrı bir kanunu vardı. Daha doğrusu kölelik ve derebeylik dönemlerinde efendinin arzusu bir kanundu. İşte bu ilerici ve çağlar üstü sistemin insanları yargı önündeki mutlak eşitlik ilkesine çağırması insanlığa tuhaf geliyordu. Ama bakın aynı insanlık, teorik de olsa İslâmın bin üçyüz küsur seneden beri pratikte uyguladığı bu ilkeyi adım adım benimseme çabası içindedir.

Bunların dışında Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- getirdiği dinin insanlık için rahmet kaynağı olduğunu ve Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- alemlere rahmet olarak gönderildiğini gösteren birçok kanıt vardır. Bu rahmet, ona inanan ve inanmayan herkesi kapsamaktadır. Çünkü bütün insanlık, isteyerek veya istemeyerek bilinçli ya da bilinçsiz Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- getirdiği sistemden etkilenmiştir. Bu rahmetin gölgesi halâ devam etmektedir. Gölgesinde dinlenmek, kavurucu dünya çölünde, özellikle günümüzde huzur veren meltemlerin esintisini, kokusunu almak isteyenler bu rahmete koşabilirler.

Bugün insanlık her zamankinden çok bu rahmeti ve esenliği duyumsamaya muhtaçtır. Çünkü insanlık, büyük bir bunalım ve şaşkınlık içinde yaşamakta-

dır. Materyalizmin bataklığında savaşların cehenneminde kıvranıp durmaktadır. Kalpler ve ruhlar kaskatı kesilmiştir.

KUR'ANIN MÜŞRİKLERE MESAJI

Rahmetin anlamı iyice belirginleştirilip vurgulandıktan sonra Hz. Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- kendisini yalanlayan ve alaya alanlara karşı, alemlere rahmet kaynağı olan mesajını açıklaması emrediliyor:

"Müşriklere de ki; "Bana ilahınızın tek Allah olduğu vahyolundu. Siz bu ilkeyi benimseyip müslüman oluyor musunuz?"

Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- insanlığa sunduğu mesajda yeralan ve insanlık için bir rahmet olan unsur budur. Bu, insanlığı cahiliye kuruntularından, putçuluğun ağırlıklarından, vehim ve hurafenin baskısından kurtaran mutlak tevhittir. Hayat bu sağlam temele dayandırılır. Böylece varlık alemi ile insan hayatı arasında ilişki kurulur. Apaçık evrensel yasalar ve değişmez ilahi kanunlar uyarınca. Arzular, ihtiraslar ve sınırsız isteklere göre değil. Bu sayede insanların başlarının dik olmaları, bir ve ezici güce sahip Allah'dan başkasının önünde eğilmemeleri garantilenmiş olur.

İşte rahmete giden yol:

"Müslüman oluyor musunuz?"

Hz. Peygamberin, -salât ve selâm üzerine olsun- kendisini yalanlayan ve alaya alanlara yöneltmesi istenen tek soru budur.

"Eğer bu çağrına sırt çevirirlerse, onlara de ki; 'Bana gelen mesajı duyurarak bu konuda sizi kendimle eşit bilgi düzeyine erdirdim."

Yani getirdiğim mesajın içeriğini artık biliyorsunuz. Dolayısıyla ben ve siz bilgi açısından aynı durumdayız. "İlan etmek" kelimesi barış dönemini bitirip savaşı başlatmak, karşı tarafa savaşın başladığını ve artık barışın sözkonusu olmadığını ifade etmek için kullanılır. Burada ise; -Bu sure Mekki olduğu ve henüz savaş emri verilmediği için- kastedilen Hz. Peygamberin onlardan vazgeçtiğini, onları bildikleri akibetleri ile başbaşa bıraktığını, bu tavırlarının sonucundan korkuttuğunu bildirmesidir. Artık bir mazeretleri kalmamıştır. Şu halde ne olduğunu çok iyi bildikleri tutumlarının cezasını çekmelidirler.

"Size yöneltilen tehdit yakın mıdır, yoksa uzak mıdır, onu bilemem."

Ben size her şeyi açıkladım. Ama tehdit edildiğiniz azabın ne zaman gerçekleşeceğini bilemem. Bu, yüce Allah'a özgü gaybın, kapsamında olan bir şeydir ve Allah'dan başkası bilemez bunu. Çünkü dünya ve ahirette uğrayacağınız azabı ancak O bilir. O sizin gizlediklerinizi de açığa vurduklarınızı da bilir. Sizin hiçbir şeyiniz O'na gizli değildir.

"Hiç kuşkusuz Allah, açıkça söylediğiniz sözleri bildiği gibi içinizde sakladığınız duyguları da bilir."

Sizin durumunuz her yönüyle O'na açıktır. Size azap edeceği zaman, durumunuzun gizlisini de açığını da bildiğinden dolayı azap edecektir. Azabınızı ertelerse, bu ertelemenin hikmetini de ancak O bilir.

"Bilemem; belki de azabınızın ertelenmesi sizin sınavdan geçirilmeniz ve

belirli bir sürenin sonuna kadar dünya nimetlerinden yararlandırılmanız içindir."

Bu geciktirme ile yüce Allah'ın neyi irade ettiğini bilemem. Belki de, O, bu geciktirmenin sizin için bir imtihan ve deneme aracı olmasını diliyor. Sizi bir süre oyalanasınız diye bırakıyor. Sonra o güçlü ve etkin yakalayışı ile yakalar sizi.

Bu şekilde bilmediğini ifade etmekle son derece etkileyici bir uyarı yöneltmektedir gönüllerine. Böylece her türlü ihtimali düşünmelerini, ansızın kendilerini yakalayacak dehşetin korkusunu içlerinde taşımalarını sağlıyor. Gönüllerini nimetlerle oyalanmanın getirdiği boşvermişlikten uyarıyor. Belki de bunun ötesinde bir imtihan ve deneme unsuru yatmaktadır fikrini uyandırıyor. Ne zaman geleceği ve nasıl geleceği belli olmayan bir azabı düşünmek, insan ruhunun sürekli korku içinde bulunması, sinirlerin gergin olması ve her an için perdenin kalkıp örtülü gaybın ortaya çıkacağı beklentisi içinde olması için yeterlidir.

İnsan kalbi, Allah'a özgü gaybın kapsamında kendisini bekleyen akibetten habersiz olabilir. Dünya nimetleri, oyun eğlence insanı aldatabilir. İnsan gözü önüne çekilmiş perdenin ötesinde kendisini bekleyen bir akibetin olduğunu ve ne zaman gerçekleşeceği bilinmeyen bu akibeti ancak yüce Allah'ın bildiğini, ancak O'nun bu akibeti ortaya çıkaracağını unutabilir.

İşte bu uyarı kalpleri uyanıklığa çağırmakta ve iş işten geçmeden, henüz zaman varken kendilerine bir fırsat vermektedir.

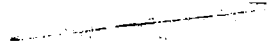
Bu noktada Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- Rabb'ine yönelmektedir. Emaneti yerine getirmiş ve mesajı ulaştırmıştır. Her şeyi açıkça duyurmuş, musibetin ansızın gelip çatmasından sakındırmıştır... Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- burada Rahman olan Rabb'ine yöneliyor ve kendisi ile akibetlerinden habersiz alaya alanlar arasındaki meseleyi hakka göre çözümlemesini istiyor. Onların tuzaklarına ve yalanlamalarına karşı Rabb'inin yardımını istiyor. Çünkü sadece O'ndan yardım istenir.

"Peygamber dedi ki; 'Ya Rabb'i, benim ile müşrikler arasındaki davayı hak ilkesi uyarınca hükme bağla. Sizin düzmece iddialarınız ve asılsız yakıştırmalarınız karşısında tek sığınağım, son derece merhametli olan Rabb'imin yardımıdır."

Büyük rahmet sıfatının burada anılmasının, özel bir anlamı vardır. Çünkü peygamberi alemlere rahmet olarak gönderen O'dur. Ama yalanlayanlar onu yalanladılar, alaycılar onunla dalga geçtiler. Şu halde O, peygamberine rahmet etmeyi, onların nitelendirmelerine karşılık O'na yardım etmeyi üzerine almıştır.

Bu etkileyici bölümle sona eriyor sure. Nitekim bunun gibi etkileyici bir girişle başlamıştı. Böylece surenin başı ile sonu, etkileyici, güçlü ve derin bir musiki vurguya sahip olmakla birbirlerini bütünlemektedirler.

ENBİYA SURESİNİN SONU

Hacc Suresi
22

Mekke Döneminde İndi
(Altı Ayeti Medine'de İndi)
Ayet Sayısı: 78

Bismillahirrahmanirrahim

Bu surenin bir bölümü Mekke'de, bir bölümü de Medine'de inmiştir. Bu husus surenin ayetlerinden anlaşılmaktadır. Özellikle savaş iznine, [1] ve suça denk bir ceza ile karşılık vermeye [2] ilişkin ayetlerin Medine'de indikleri kesinlik kazanmıştır. Çünkü müslümanlara savaş izni ve kısas uygulama yetkisi ancak hicretten sonra, Medine'de bir İslâm devletinin kurulması ile verilmiştir. Bundan önceki uygulamaya gelince; Medineliler kendisine biat edip, Minâ'daki kâfirlere saldırma eğiliminde olduklarını belirtince Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- şu cevabı vermiştir:

"Böyle yapmam emredilmedi." Medine bir İslâm yurdu haline gelince de yüce Allah müşriklerin müslümanlara yönelik baskılarını, işkencelerini bertaraf etmek, inanç özgürlüğünü ve mü'minlerin ibadet etme serbestilerini savunmak amacı ile savaşı emretmişti.

Bu sureye Mekke'de inen surelerin ele aldıkları konular, o surelerin atmosferi egemendir. Tevhid, kıyamet olayından korkutma, ölümden sonra dirilişi ispat etme, şirki inkâr etme gibi konuların, kıyamet sahnelerinin, evrenin her tarafına serpiştirilen ilahi mucizelerin yanısıra, savaş izni dini şiarların korunması, saldırıya uğrayan düşmanı püskürtmek üzere zafer sözü verilmesi, Allah yolunda cihadın emredilmesi gibi Medine'de inen surelerin ele aldığı konular da bu surede göze çarpmaktadır.

Surenin tüm havasına egemen olan gölgenin, güç, şiddet, sertlik ve korku, bunun yanısıra sakındırma, korkutma, Allah'dan korkma duygusunu harekete geçirme, korkudan titreme ve teslim olma gölgesi olduğu gayet açıktır.

Bu gölgeler sunulan sahnelerde, verilen örneklerde göze çarpmaktadır.

Örneğin, ölümden sonra dirilişin canlandırıldığı sahne, insanı tiril tiril titreten, son derece sert ve dehşet verici bir sahnedir:

1) Hac Suresi, 38-41 2) Hac Suresi 60

"Ey insanlar Rabb'inizden korkunuz. Çünkü kıyamet anının sarsıntısı müthiş bir olaydır."

"O sarsıntı ile karşılaştığınız gün bütün çocuk emziren kadınlar memedeki çocuklarını bir yana bırakıverirler, bütün hamile kadınlar çocuklarını düşürürler, insanları sarhoş gibi görürsün, oysa sarhoş değildirler, ama Allah'ın azabı ağırdır." (3)

Kafirlerin gördüğü azabın canlandırıldığı sahne de öyle...

"Kâfirler için ateşten elbiseler biçilmiştir. Başlarından aşağıya kaynar sular dökülür. Bu kaynar sular karın boşluklarındaki organlarını ve derilerini eritir. Ayrıca onlar için demirden kamçılar hazırlanmıştır. Onlar çektikleri acının baskısı altında cehennemden her çıkmak istediklerinde "Kavurucu azabı tadınız" diye paylanarak oraya geri püskürtülürler." (4)

Allah'a ortak koşanların durumu için de şu örnek verilir.

"Kim Allah'a ortak koşarsa sanki gökten yere düşmüş de kuşlara yem olmuş ya da rüzgâr tarafından sürüklenerek ıssız bir köşeye atılmış gibi olur." (5)

Allah'ın yardımından ümidini kesenin tavrı da şu şekilde dile getirilir:

"Kim dünyada ve ahirette Allah'ın kendisine yardım etmeyeceği vehmine (sanısına) **kapılırsa evinin tavanına bağlayacağı bir ipi boğazına geçirdikten sonra onu kessin ve arkasından baksın bakalım, bu girişim umutsuzluktan kaynaklanan öfkesini giderebiliyor mu?"** (6)

Zalimliklerinden dolayı yerle bir edilen şehirlerin gözler önüne serildiği sahne ise şu şekilde sunulmaktadır:

"Halkı zalim olan nice kenti yokettik. Yapılarının duvarları yere inen tavan yıkıntılarının üzerine çökmüştür. Nice su kuyularını kullanan kalmamış, nice korunaklı köşkleri ıssız kalmıştır. (7)

Bütün bu sert ve korkunç sahneler, emir ve yükümlülüklerin kuvvetliliği, güç kullanarak savunma yapmanın gerekçesi, yüce Allah'ın yardım ve hükümranlıkla ilgili vaadinin desteklenmesi gibi konuların etrafında yoğunlaşmaktadır. Buradan hareketle yüce Allah'ın karşı konulmaz gücünden buna karşın Allah'a ortak koşulan düzmece tanrıların zayıflığından söz ediliyor:

Birincisi için şöyle deniyor:

"Saldırıya uğrayan mü'minlere savaşma izni verilmiştir. Çünkü onlar zulme uğramışlardır. Hiç kuşkusuz Allah'ın onlara yardım etmeye gücü yeter."

"Onlar sırf 'Rabb'imiz Allah'dır dediler diye haksız yere yurtlarından çıkarıldılar. Eğer Allah bir kısım insanları diğer bir bölümü aracılığı ile savmasaydı nice manastır, havra ve içlerinde Allah'ın adı çokça anılan cami yıkılıp giderdi. Kim Allah'a yardım ederse bilsin ki, Allah da mutlaka kendisine yardım edecektir. Hiç şüphesiz Allah güçlü ve üstün iradelidir."

"Onlar ki, eğer biz kendilerini yeryüzünde egemen kılarsak namazı kılarlar, zekâtı verirler, iyiliği emrederek kötülükten sakındırırlar. Her şeyin akibeti

3) Hac Suresi 1-2 4) Hac Suresi 19-22 5) Hac Suresi 31 6) Hac Suresi 15 7) Hac Suresi 45

Allah'a aittir." [8]

İkincisi için de şu açıklama yer alıyor:

"Ey insanlar, size bir örnek verildi, şimdi onu dinleyiniz: Allah'ı bir yana bırakarak yalvardığınız sözde ilahlar var ya, onların hepsi biraraya gelseler bir sinek bile yaratamazlar. Buna karşılık eğer sinek onların vücudundan son derece küçük bir parça kapıp götürse onu onun ağzından geri alamazlar. Demek ki, kovalayan da aciz, kovalanan da!"

"Onlar Allah'ın ululuğunu gerektiği gibi kavrayamamışlardır. Hiç kuşkusuz Allah güçlüdür ve üstün iradelidir." [9]

Bunlardan sonra da Allah'dan korkmaya, O'nun adını duyar duymaz içten içe ürpermeye, korku ve teslimiyet duygularını harekete geçirmeye ilişkin bir çağrı yer alıyor. Sure bu çağrı ile başlıyor, surenin akışı içinde de bu çağrı yer yer yinelenmektedir.

"Ey insanlar, Rabb'inizden korkunuz. Çünkü kıyamet anının sarsıntısı müthiş bir olaydır." [10]

"Bu böyledir. Kim Allah'ın emrettiği ibadet biçimlerine saygı gösterirse, hiç kuşkusuz bu saygı kalplerdeki takvadan kaynaklanır." [11]

"İlahınız tek ilahtır. Yalnız O'na boyun eğiniz. Ey Muhammed, alçak gönüllü saygılıları müjdele. Onlar ki, yanlarında Allah'ın adı anıldığında kalpleri ürperir." [12]

"Bu hayvanların ne etleri ve ne de kanları Allah'a ulaşacaktır. Allah'a ulaşacak olan şey, sadece gönlünüzdeki Allah saygısıdır, takvadır. [13]

Bütün bu açıklamalar, evren ve kıyamet sahneleri, geçmiş milletlerin harap olmuş yurtları, bunun yanısıra iman, takva, alçak gönüllülük ve teslimiyet duygularını harekete geçirme amacı ile sunulan ibret dersleri, tabloları ve düşündürücü görüntüleri içeren örnekler sunulurken yer alıyor. İşte bütün surede yaygın olan gölge budur. Surenin ayırıcı özelliği de budur.

SURENİN ANA KONULARI

Surenin akışı dört bölüm halinde sürmektedir:

Birinci bölüm, genel bir çağrı ile başlıyor. Tüm insanların Allah'dan sakınması ve kıyamet sarsıntısından korkması için yapılan bir çağrıdır bu. Kıyamet sarsıntısının etrafa yaydığı dehşet de tasvir ediliyor. Oldukça şiddetli ve korkutucu bir dehşet... İşte bu dehşetin gölgesinde, bir bilgiye dayanmaoan, Allah hakkında tartışmaya girmenin, ayrıca izleyicilerini kesinlikle sapıklığa sürükleyen tüm şeytanlara uymanın ne denli çirkin bir davranış olduğu ortaya konuluyor. Sonra insanın cenin halinden ve bitkilerin yaşayışında gerçekleşen hayatın evrelerinden, ölümden sonra dirilişin kanıtları çıkarılarak gözler önüne serilmektedir. Böylece bütün canlılar arasındaki bu yakınlık vurgulanmaktadır. Buradan hareketle de hiçbir değişikliğe uğramadan sürekli tekrarlanan bu hayat evreleri ile yüce Allah'ın gerçeğin ta kendisi olduğu, ölüleri O'nun dirilttiği, O'nun her şeye gücünün yettiği, kıyametin kesinlikle kopacağı ve bunda kuşkuya yer ol-

8) Hac Suresi 39-41 9) Hac Suresi 73-74 10) Hac Suresi, 1
11) Hac Suresi, 32 12) Hac Suresi 34-35 13) Hac Suresi 37

madığı, ayrıca yüce Allah'ın kabirlerdeki ölüleri dirilteceği gerçekleri arasında ilgi kurulmaktadır... Bütün bunların her zaman için yürürlükte olan kanunlar olduğu, varlıklar alemine egemen olan evrensel yasalar sistemine bağlı değişmez gerçekler olduğu vurgulanmaktadır. Arkasından ayetlerin akışı, evrenin özünde ve varlıklar aleminin düzeninde değişmez bir yere sahip bulunan bunca kanıttan sonra bir bilgiye, bir kılavuza ve aydınlatıcı bir kitaba dayanmaksızın Allah hakkında ileri geri konuşup tartışma yapanların tavrının çirkinliğini dile getirmektedir. Bunun yanında inanç sistemini kâr zarar hesabına dayandırmanın, sıkıntı anında Allah'a yönelmekten kaçınmanın, O'nun korumasından başkasına sığınmanın, Allah'ın yardımından ve zaferinden ümitsizliğe düşmenin çirkinliği de vurgulanmaktadır. Birinci bölüm; doğru yola ya da sapıklığa iletmenin Allah'ın elinde olduğu, yüce Allah'ın kıyamet günü değişik inanç sistemlerine bağlı kimseler arasındaki sorunu çözümleyip haklı ile haksızı ortaya çıkaracağı gerçeğinin vurgulanması ile sona eriyor. Bu noktada, nimetler içindeki mü'minlerin yeraldığı sahnenin yanında kâfirlerin azaplarına ilişkin son derece şiddetli bir sahne de sunuluyor.

İkinci bölüm, kâfir olup insanları Allah'ın yolundan ve Mescidi Haram'ı ziyaret etmekten alıkoyanlardan söz etmekle birinci bölümün sonuç kısmına bağlanmaktadır. Bu bölümde insanları Mescidi Haram'ı ziyaret etmekten alıkoyma eylemi kınanmaktadır. Çünkü yüce Allah burayı tüm insanlara özgü kılmıştır. Bu konuda orada ikamet edenlerle oradan geçenler arasında bir fark yoktur. Buradan hareketle de Kâ'be'nin kuruluş hikâyesinin bir bölümü, bunun yanısıra Hz. İbrahim'e binayı tevhid temeli üzerine kurması ve orayı şirkin pisliğinden temizlemesi direktifinin verilmesi anlatılıyor. Bu arada zaman zaman Hac'la ilgili bazı sembolik kurallar, bunun ötesinde kalplerdeki Allah'dan korkma duygusunun harekete geçirilmesi sözkonusu ediliyor ve esas amacın bu olduğu vurgulanıyor. Bu bölüm, **"Rabb'imiz Allah'tır"** demekten başka hiçbir suçları bulunmayan mü'minlerin aleyhine başlatılan düşmanlıktan ve dinin önem verdiği şiarları, ibadetleri korumak amacı ile mü'minlere savaş izninin verilmesi bölümleri ile son buluyor.

Üçüncü bölüm, önceki milletlerden Allah'ın peygamberlerini yalanlayanların yalanlamalarından, bununla birlikte Allah'ın peygamberlerini yalanlayanların harap olmuş yurtlarından ve zalimlerin başlarına yıkılan şehirlerin yerle bir ediliş sahnelerinden örnekler içermektedir. Bütün bunlar yüce Allah'ın davet hareketleri için belirlediği yasayı açıklamak, ayrıca karşılaştığı engellemeler ve itirazlar üzerine peygamberi yüreklendirmek ve müslümanların kaçınılmaz akibetten emin olmalarını sağlamak amacı ile sunulmaktadır. Ayrıca şeytanın Resul ve nebilere çeşitli komplolar kurması, buna karşın yüce Allah'ın davasını güçlendirmesi ve ayetlerini sağlam delîllerle açıklaması böylece mü'minlerin kesin bir şekilde inanmalarını, zayıf ve büyüklük taslayanlarınsa kanmalarını sağlaması da bölümün içerdiği konular arasında yeralmaktadır.

Son bölüm ise, saldırıya uğrayıp da düşmanı püskürtmek üzere harekete geçenlere yüce Allah'ın verdiği yardım sözünü içermektedir. Bu sözden sonra

evrenin her köşesinde yeralan ilahi gücün kanıtları sunulmaktadır. Bunun yanısıra, müşriklerin dayandıkları düzmece tanrıların güçsüzlüğünü sergileyen son derece küçümseyici bir sahne yeralıyor. Bölüm, onunla birlikte de sure, Rabb'lerine kulluk etmeleri, Allah için gereği gibi cihad etmeleri ve Allah'ın dostu Hz. İbrahim'den beri yürürlükte olan inanç sistemlerinin yükümlülüklerini yerine getirirken sadece Allah'a sarılmaları hakkında tüm mü'minlere yönelik bir çağrı ile sona eriyor.

Böylece surenin konuları böylesine bir ahenkle peşpeşe akıp gidiyorlar.

DEHŞET VERİCİ KORKUTMA

Şimdi birinci bölümü ayrıntılı olarak açıklamaya başlayalım.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ ۚ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ
عَظِيمٌ ﴿١﴾ يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ
وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَىٰ وَمَا هُم
بِسُكَارَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ ﴿٢﴾

1- Ey insanlar Rabb'inizden korkunuz. Çünkü kıyamet anının sarsıntısı müthiş bir olaydır.

2- O sarsıntı ile karşılaştığınız gün bütün çocuk emziren kadınlar memedeki çocuklarını bir yana bırakıverirler, bütün hamile kadınlar çocuklarını düşürürler, insanları sarhoş gibi görürsün, oysa sarhoş değildirler. Ama Allah'ın azabı ağırdır.

Oldukça şiddetli, son derece korkunç bir giriş. Dehşetinden, kalplerin tiril tiril titrediği bir sahne... Tüm insanlara yönelik kapsamlı bir çağrı ile başlıyor:

"Ey insanlar."

Onları Allah'dan korkmaya çağırıyor.

"Rabb'inizden korkunuz."

Ayrıca onları o zorlu günün dehşetinden sakındırıyor.

"Çünkü kıyamet anının sarsıntısı müthiş bir olaydır."

Bu şekilde genel bir korkutma ile başlıyor. Ve belirsiz bir ifade kullanılıyor. Bu belirsizlik etrafa dile getirilmesi oldukça güç bir dehşet havası yayıyor. Şöyle deniyor: Bir sarsıntı... Ve bu sarsıntı "büyük bir şeydir." Hiçbir açıklama, hiçbir tanım yapılmıyor...

Sonra ayrıntıya geçiliyor. Birdenbire korkutmanın sınırlarını aşıyor. Daha dehşet verici oluyor. Bir de bakıyoruz, yavrusunu bir kenara bırakan tüm emzikli anaları kapsayan bir sahne ile karşı karşıyayız. Bakıyorlar ama bir şey göremiyorlar. Hareket ediyorlar ama bilinçli değil. Bu sahne öte taraftan karşı karşıya kaldığı dehşetin yarattığı korkunun etkisi ile karınlarındakileri düşüren

hamile kadınları da kapsıyor. Bir de sarhoş insanlar yeralıyor sahnede. Ama aslında sarhoş değildirler. Boş ve baygın bakışlarından, yürürken sağa sola yalpalayışlarından sarhoş gibi görünüyorlar. Sürekli dalgalanıp duran yoğun bir kalabalığın yer aldığı bir sahnedir bu. Daha okunur okunmaz gözler bu sahneyi görecek gibi oluyor. Bu arada insan düşüncesi de o andan itibaren sahnenin etkisine girmiştir. Ama gözle görülür derecede somutlaşan bu dehşet onu da şaşkına çeviriyor. Artık korku doruklara çıkmış gibidir. Bu eni boyu ölçülemeyen canlı bir dehşettir. Sadece insanların ruhları üzerinde bıraktığı etki ile ölçülebilir. Emzirdikleri yavrularını unutan analar üzerindeki etkisi ile bilinir. Oysa analar, insanın aklını başından alıp götüren dayanılmaz bir dehşetle karşı karşıya kalmadıkları sürece, ağızları memelerinde olan yavrularını unutmazlar. Bu dehşetin boyutları karınlarındakileri düşüren hamile dişiler, sarhoş olmadıkları halde sarhoş gibi görünen insanlar üzerindeki etkisi ile değerlendirilebilir:

"Ama Allah'ın azabı ağırdır."

Hiç kuşkusuz bu, çok şiddetli etkiye sahip, şu kalpleri tiril tiril titretecek kadar korkunç bir giriştir.

Bu dehşet verici korkunun gölgesinde Allah hakkında ileri geri konuşan, tartışmaya giren, içinde Allah korkusunun duygusu uyanmayan birtakım kimselerin olduğu anlatılıyor.

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَٰدِلُ فِى ٱللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَٰنٍ مَّرِيدٍ ۝

كُتِبَ عَلَيْهِ أَنَّهُۥ مَن تَوَلَّاهُ فَأَنَّهُۥ يُضِلُّهُۥ وَيَهْدِيهِ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ۝

3- Kimi insanlar doğru bir bilgiye dayanmaksızın Allah hakkında tartışırlar ve her şarlatan şeytana uyarlar.

4- Bu şeytana ilişkin kesinleşmiş hükme göre kim onun peşinden giderse kendisini doğru yoldan saptırarak alevli ateşin azabına sürükler.

Allah hakkında tartışmaya girmek, ister varlığı, ister birliği, ister gücü, ister bilgisi, ister sıfatlarından birisi hakkında olsun... Evet bütün insanları bekleyen ve Allah korkusundan ve O'nun hoşnutluğundan başka bir yolla kurtuluş imkânı bulunmayan bu korkunun gölgesinde böyle bir tartışmaya girmek... İnsanı tiril tiril titreten, insanın ödünü koparan bu korkunun zararından sakınmayan akıl ve kalp sahibi birinin böyle bir tartışmaya girmesi son derece tuhaf bir tutum olarak beliriyor.

Keşke bu tartışma bir bilgiye, kesin bir ilme dayansaydı! Ama ne gezer! Bilgisizce girişilen bir tartışmadır bu. Kanıttan yoksun ileri geri konuşmaktan başka bir şey değildir. Şeytana uymaktan kaynaklanan sapıkça bir tartışmadır. İnsanların bir grubu heva ve hevesi doğrultusunda Allah hakkında tartışmaya girer.

"Ve her şarlatan şeytana uyarlar."

Haddi aşan, gerçeğe karşı çıkan ve şımarık olanlar şeytanın peşine takılırlar.

"Bu şeytana ilişkin kesinleşmiş hükme göre kim onun peşinden giderse ken-

disini doğru yoldan saptırarak alevli ateşin azabına sürükler."

Şeytanın kendi izleyicilerini hidayetten ve doğruluktan saptırması, onları alevli ateşe sürüklemesi, önceden planlanmış bir kaçınılmazlıktır. Ayet onları alaya alarak şeytanın izleyicilerini alevli ateşe sürükleyişini, "kılavuzluk etme' "yol göstericilik yapma" şeklinde ifade ediyor.

"Alevli ateşin azabına sürükler."

İnsanı yokluğa, sapıklığa ve felâkete sürükleyen şu yol göstericiliğe bakın!..

YARATILIŞ... DİRİLİŞ VE ALLAH GERÇEĞİ

Yoksa insanlar ölümden sonra dirilişin gerçekleşmesinden kuşku mu duyuyorlar? Kıyamet sarsıntısının olup olmayacağından şüpheleniyorlar mı? Tekrar hayata dönmekten kuşku duyuyorlarsa, ilk defa hayatın nasıl ortaya çıktığına bakıp düşünsünler. Kendi iç dünyalarına, çevrelerindeki dünyaya baksınlar. O zaman bu işin son derece kolay ve alışılmış olduğunu dile getiren birçok kanıtla karşılaşacaklardır. Ne var ki, iç dünyalarındaki ve çevrelerindeki kanıtları görüp düşünmeden geçip gidenler de kendileridir...

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِن كُنتُمْ فِى رَيْبٍ مِّنَ ٱلْبَعْثِ
فَإِنَّا خَلَقْنَٰكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِن
مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ ۚ وَنُقِرُّ فِى
ٱلْأَرْحَامِ مَا نَشَآءُ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ
لِتَبْلُغُوٓا۟ أَشُدَّكُمْ ۖ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ وَمِنكُم
مَّن يُرَدُّ إِلَىٰٓ أَرْذَلِ ٱلْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنۢ بَعْدِ عِلْمٍ
شَيْـًٔا ۚ وَتَرَى ٱلْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَآ أَنزَلْنَا عَلَيْهَا ٱلْمَآءَ
ٱهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنۢبَتَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍۭ بَهِيجٍ ۝

5- Ey insanlar, eğer öldükten sonra dirileceğinizden kuşkunuz varsa, biliniz ki, gücümüzü kanıtlamak için sizi önce topraktan, sonra spermadan, sonra embriyodan, sonra yapısı belli-belirsiz bir çiğnemlik et parçasından yarattık. Size belirtmek için dilediğimizi belli bir sürenin sonuna kadar rahimlerde tutarız. Sonra da sizleri çocuk olarak meydana çıkarırız. Böylece yetişip ergenlik çağına gelirsiniz. Kiminizin erken yaşta canı alınır ve kiminiz de ömrünün en kötü dönemine kadar yaşatılır ki, bilirken bir şey bilmez olur.

Yeryüzünü de kupkuru görürsün. Fakat biz oraya su gönderdiğimizde titreşir, kabarır ve her gözalıcı bitkinin çiftini yetiştirir.

Diriliş daha önce varolan bir hayatın tekrar verilmesidir. Şu halde diriliş -insanların ölçülerine göre- hayatı ilk defa gerçekleştirmekten daha kolaydır. Gerçi

Allah'ın gücüne göre kolay şey, zor şey olmaz. Çünkü ilk defa yapmak da tekrarlamak gibi, onun iradesinin yönelişinin eseridir.

"Onun işi, bir şeyin olmasını istedi mi, ona sadece "ol" demektir, hemen oluverir." [14]

Ne var ki, Kur'an insanları kendi ölçülerine, mantıklarına ve kavrama yeteneklerine göre zorunlu tutuyor ve kalplerini heran karşılaştıkları, yaşadıkları ve görüp bildikleri şeylere yöneltiyor. Basiretli bir gözle, açık bir kalple, kavrayan bir duyarlılıkla bakacak olurlarsa bu da olağanüstü olaylardan biridir. Ama bu olağanüstü olayı gördükleri halde, heran karşılaştıkları halde bilinçli bir şekilde bakmıyorlar, dikkat etmiyorlar.

Ya bu insanlar nedirler? Neyin nesidirler? Nereden gelmişlerdir? Nasıl oldular? Hangi evrelerden geçtiler?

"Sizi önce topraktan yarattık."

İnsan şu dünyanın çocuğudur. Onun toprağından çıkmış, onun toprağından oluşmuş, onun toprağında hayatını sürdürmüştür. İnsanın bedeninde yer alan her elementin aynısı anası sayılan toprakta mevcuttur. Ama yüce Allah'ın insanın içine yerleştirdiği ve ruhundan bir soluk olarak üflediği o latif sır hariç. İnsan bunun sayesinde toprakta yeralan elementlerden farklı bir özellik kazanır. Ama özü, iskeleti ve yiyecekleri ile topraktan bir parçadır. Bütün elementleri bu toprakta somutlaşmıştır.

Ama toprak nerede insan nerede? Şu basit ve bilinçsiz atomlar nerede? Aktif ve algılayan, etkileyen ve etkilenen, ayaklarını yere basarken kalbi ile göklere doğru yükselen, düşüncesi ile aralarında toprak da olmak üzere, tüm maddenin ötesinde dolaşan bu mükemmel yaratık nerede?

Kuşkusuz bu, derinliği ve boyutları uzun mesafeleri kapsayan olağanüstü bir değişimdir. Aynı zamanda ölüleri diriltmekten aciz olmayan ilahi güce tanıklık etmektedir. Çünkü bu olağanüstü yaratığı topraktan ilk defa vareden O'dur.

"Sonra spermadan, sonra embriyodan, sonra yapısı belli-belirsiz bir çiğnemlik et parçasından yarattık. Size belirtmek için dilediğimiz belli bir sürenin sonuna kadar rahimlerde tutarız. Sonra da sizleri çocuk olarak meydana çıkarırız."

Basit ve cansız toprak elementleri ile canlı sperma hücrelerinden oluşan meni arasındaki mesafe korkunçtur. Bu dönüşümün evrelerinde büyük bir sır yatmaktadır; hayat sırrı... Milyarlarca senedir süren bu sır hakkında insanlar halâ kayda değer bir şey bilmemektedirler. Milyarlarca senedir heran basit elementlerden canlı hücrelere doğru gerçekleşen bu sayısız dönüşümler hakkında doyurucu bir şey bilmemektedirler. Bütün bu olup bitenleri gözlemlemek ve onaylamaktan başka bir şey gelmiyor ellerinden. İnsan bu konuda oldukça istekli de olsa hayatın yaratılış ve ortaya çıkış sırrını keşfedemez. Her defasında bir imkânsızlıkla karşı karşıya kalır.

14) Yasin Suresi, 37

Bunun yanında bir de insan menisinin pıhtılaşmış kana, pıhtılaşmış kanın bir çiğnem ete, bir çiğnem etin de insana dönüşmesi sırrı var!

Nedir meni? Erkeğin suyudur. Bu suyun bir damlasında binlerce sperma var. Bunlar arasında bir tanesi rahimdeki suda bulunan kadın yumurtasını döller. Onunla bütünleşir ve rahmin duvarına yapışıp kalır.

Sperma tarafından döllenen bu yumurtada... Her şeye gücü yeten kudretin, onu kendi iradesi ile oraya yerleştiren gücün yardımı ile rahmin duvarına asılı kalan bu küçücük noktada... Evet bu küçücük noktada ilerde oluşacak insanın tüm özellikleri, bedensel özellikleri, uzunluğu, kısalığı, şişmanlığı-zayıflığı, çirkinliği-güzelliği, hastalığı-sağlığı bir bir mevcuttur. Bu noktacıkta insanın sinirsel, akli ve ruhsal özellikleri de yatmaktadır; eğilimleri, ihtirasları, karakterleri-yönelişleri, saplantıları-yetenekleri gibi...

Kim düşünebilir ya da doğrulayabilir ki, bütün bunlar o rahmin duvarına asılıp kalan küçücük noktada yeralıyor? Bu küçücük ve zayıf noktanın şu mükemmel ve herbiri diğerinden farklı bir varlık olan insan olduğunu kim düşünebilir? Hiçbir zaman yeryüzünde birbirine tıpatıp benzeyen iki insan görülmüş değildir.

Sonra pıhtılaşmış kandan, bir çiğnem ete dönüşüm... Bu katılaşmış kan parçasıdır. Ne bir özelliği ne de bir biçimi vardır? Sonra yaratılıyor ve şekil alıyor. Kemiklerden bir iskelete dönüşüyor, bunlara da et giydiriliyor. Ya da eğer insana dönüşmesi takdir edilmemişse rahim tarafından dışarı atılıyor.

"Size belirtmek için."

Burada, bir çiğnem et ile çocuk arasında bir istasyon var. Ayetin akışı bu ara cümlecik ile bu istasyonda duruyor.

"Size belirtmek için."

Bir çiğnem etteki işaretleri açıklamak münasebeti ile ilahi gücün kanıtlarını size açıklamak için... Bu da Kur'an-ı Kerim'deki edebi ahenk yöntemine uygun olarak ifade ediliyor.

Ayet, ceninin geçirdiği evrelerle birlikte akışını sürdürüyor.

"Dilediğimizi belli bir sürenin sonuna kadar rahimlerde tutarız."

"Yüce Allah tamamlanmasını dilediklerini, zamanı gelinceye kadar rahimlerde tutar.

"Sonra da sizleri çocuk olarak meydana çıkarırız."

Şu ilk evre ile son evre arasındaki korkunç mesafeye bakın!

Bu mesafe zaman itibariyle alışılageldiği şekliyle dokuz aya denk düşmektedir. Ama meninin özellikleri ile çocuğun özelliklerinin farklılığı bakımından bundan çok daha uzun bir mesafedir. Gözle görülmeyen sperma ile birtakım organlara karakteristik çizgilere ve niteliklere, sıfat ve yeteneklere, eğilim ve ihtiraslara sahip mükemmel bir yaratık olan insan arasındaki mesafe korkunçtur.

Bilinçli bir düşünce bu mesafeyi ifade etmeye kalkışamaz. Sadece her şeye gücü yeten ilahi kudretin yaptıkları karşısında defalarca ve ürpererek durur, dü-

şünür.

Sonra ayetlerin akışı, bu çocuğun ışığı gördükten sonra geçirdiği evreleri anlatmaya başlıyor. Gözlerden uzak bunca dehşet verici mucizenin gerçekleştiği o gizli dünyadan ayrılıyor.

"Böylece yetişip ergenlik çağına gelirsiniz."

Bedensel, akli ve ruhsal gelişmenizi tamamlarsınız. Ayrıcalıklar bakımından yeni doğmuş bir çocuk ile gelişmesini tamamlamış insan arasında öylesine büyük farklar var ki, bunlar zamanla ifade edilen mesafelerin çok üstündedirler. Ne var ki, harikalar yaratan ilahi gücün eliyle gerçekleşmektedir. Yeni doğan çocuğa gelişmiş bir insanın özellikleri ve yeteneklerini yerleştiren ve zamanı gelince yeteneklerin ortaya çıkmasını sağlayan O'dur. Aynı şekilde rahmin duvarına asılıp kalan o küçücük noktaya bir çocuğun özelliklerini yerleştiren de O'dur. Halbuki bu nokta bayağı bir su'dan başka bir şey değildir.

"Kiminizin erken yaşta canı alınır ve kiminiz de ömrünün en kötü dönemine kadar yaşatılır ki; bilirken bir şey bilmez olur."

Ölen her canlı, eninde sonunda varacağı akibete doğru yol alır. Ama ömrün en düşük zamanına kadar yaşayanın durumu ise, her zaman üzerinde düşünmeye açık bir sayfadır. Çünkü böyle birisi, bilgi sahibi, güçlü, bilinçli ve olgun bir duruma ulaştıktan sonra yeniden çocuklaşıyor. Hafızası, bilinci ve bilgisi açısından bir çocuktur artık. Planlama ve değerlendirmesinde bir çocuk gibi davranır. Bir çocuk gibi küçücük bir şeyden dolayı mutlu olur, yine en basit bir şey ağlatır onu. Hafıza bakımından çocuktur, hiçbir şey tutamaz aklında. Unutkandır, hiçbir şey hatırlayamaz. Çocuklar gibi olayları ve deneyimleri ayrı ayrı ele alır, aralarında bir ilgi kuramaz. Duygu ve bilinç olarak bir sonuca ulaşamaz. Çünkü daha sonucu getirmeden başını unutur:

"Ki bilirken bir şey bilmez olur."

Böylece düşündüğü, yorumlar yaptığı, batıla uyarak Allah ve sıfatları hakkında gereksiz tartışmalara girdiği aklından ve bilincinden bu bilgi çıkar gider.

Ayeti kerime, insanda meydana gelen yaratma ve diriltme sahnelerini sunduktan sonra toprakta ve bitkilerde meydana gelen yaratma ve diriltme sahnelerini sunmaya başlıyor.

"Yeryüzünü de kupkuru görürsün. Fakat biz oraya su gönderdiğimizde titreşir, kabarır ve her gözalıcı bitkinin çiftini yetiştirir."

Sönüp kurumaya yüz tutmak hayatla ölüm arasında bir aşamadır. Sudan önce yerde böyle olur. Çünkü su hayat ve canlılar için vazgeçilmez bir unsurdur. Toprağın üzerine su indiği zaman **"harekete geçer ve kabarır."** Son derece ilginç bir hareket. Bilimsel çalışmalardan yüzlerce yıl önce Kur'an-ı Kerim bunu ortaya koyuyor. Çünkü kurumuş toprak üzerine su iner inmez sarsılarak harekete geçer. Suyu içer ve kabarır. Gelişerek bitkiler için hayat elverişli hale gelir.

"Her gözalıcı bitkinin çiftini yetiştirir."

Hayatın gizlendikten sonra ortaya çıkması, kurumaya yüz tuttuktan sonra canlanması kadar güzel bir şey var mıdır?

Kur'an-ı Kerim bütün canlı varlıklar arasındaki yakınlıktan bu şekilde söz eder. Onları, ayetlerin birinde topluca dile getirir. Hiç kuşkusuz bu, canlılar arasındaki bu güçlü yakınlığa dikkat çekmek için başvurulan son derece ilginç bir yöntemdir. Bu aynı zamanda hayat unsurunun birliğini, hayat, toprak, bitkiler, hayvan ve insanlar arasında oraya buraya yönelten iradenin birliğini göstermektedir.

ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّهُ يُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَأَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝٦

وَأَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَن فِي الْقُبُورِ ۝٧

6- Bunlar gösteriyor ki, Allah gerçektir, O ölüleri diriltir, gücü her şeye yeter.

7- Ve kıyamet anı kesinlikle gelecektir, bunda kuşku yoktur, Allah mezarlardaki ölüleri diriltecektir.

Bu... Yani insanın topraktan yaratılması, ceninin birtakım oluşu evrelerinden geçmesi, cocuğun hayat evrelerini birer birer aşması, kurumaya yüz tuttuktan sonra topraktan hayatın filizlenmesi... Yüce Allah'ın gerçeğin ta kendisi oluşu ile bağlantılıdır... Şu halde sürekli geçerli olan bir yasadır ve koyduğu yasaları bozmayan, onları değiştirmeyen yaratıcının gerçekliğinden kaynaklanmaktadır. Hayatın bu yönde bir gelişme göstermesi, bu evrelerden geçmesi, hayatı sürükleyen, programını düzenleyen aşamalarını belirleyen iradeyi göstermektedir. Çünkü yüce Allah'ın gerçeğin ta kendisi oluşu ile bu süreklilik, bu kalıcılık ve bu sınırlandırılmaz yöneliş arasında sağlam bir ilişki vardır:

"O ölüleri diriltir."

Çünkü ölüleri diriltmek, yeniden hayat vermektir. İlk defa hayatı vareden O'dur. İkinci defa vareden de O'dur.

"Allah, mezarlardaki ölüleri diriltecektir."

Hakettikleri karşılığı alsınlar diye. Yaratılışın hikmeti ve planı bu dirilişi zorunlu kılmaktadır çünkü.

Ceninin, sonra çocuğun ışığı görmeden önce geçtiği bütün bu evreler gösteriyor ki, bu evreleri planlayan irade insanı kemal yurdunda kendisi için mümkün olan mükemmellik derecesine yükseltmek istemektedir. Çünkü insan şu dünya hayatında bu mükemmellik noktasına ulaşamıyor. Bir noktaya kadar gelip duruyor, sonra gerilemeye başlıyor:

"Ki, bilirken bir şey bilmez olur."

Şu halde insanın tam eksiksizlik derecesine ulaşması için ahiret yurdunun olması kaçınılmazdır.

İnsanın geçtiği bu evreler iki yönden dirilişe kanıtlık oluşturmaktadır. Birincisi, bu evreler gösteriyor ki, ilk defa yaratan tekrar yaratabilir. İkincisi, bu evreleri planlayan irade insanın mükemmelleşmesini ahiret yurdunda tamamlamaktadır. Böylece yaratma ve yeniden yaratma yasaları, hayat ve diriliş yasaları, hesaplaşma ve yapılanların karşılık görmesine ilişkin yasalar aynı amaç doğrultusunda buluşuyor, hepsi de varlığı hakkında tartışma sözkonusu olmayan, her şeye gücü yeten ve her şeyi planlayan yüce yaratıcının varlığına tanık-

lık ediyor.

BİLGİSİZCE TARTIŞMAK VE KAVURUCU AZAP

Birbirini destekleyen, bütünleyen bunca kanıta rağmen halâ Allah hakkında tartışmaya giren birtakım kimseler vardır:

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَٰدِلُ فِى ٱللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى
وَلَا كِتَٰبٍ مُّنِيرٍ ۝٨ ثَانِىَ عِطْفِهِۦ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ لَهُۥ
فِى ٱلدُّنْيَا خِزْىٌ وَنُذِيقُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ۝٩ ذَٰلِكَ
بِمَا قَدَّمَتْ يَدَاكَ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ۝١٠

8- İnsanlar arasında öylesi var ki, doğru bir bilgiye dayanmaksızın, yol göstereni ve aydınlatıcı bir kitabı olmaksızın Allah hakkında tartışmaya girişir.

9- Bu tartışma sırasında küstahça gerdan kırar. Amaç, başkalarını Allah yolundan saptırmaktır. Böylesini dünyada rezil edeceğimiz gibi kıyamet günü de ona kavurucu azabı tattırırız.

10- O gün ona "Bu ceza, vaktiyle kendi ellerinle işlediğin günahların karşılığıdır; Allah kullarına asla haksızlık etmez" denecektir.

Bunca kanıttan sonra Allah hakkında tartışmaya girmek oldukça tuhaf ve yakışıksız bir tutum olarak beliriyor. Peki tartışma bilgisizce başlatılsa ne olur? Hiçbir kanıta dayanmasa, bir bilgiye uymasa, kalbi ve aklı aydınlatan, gerçeği ortaya koyan, insanı tartışma götürmez bilgiye ulaştıran bir kitaptan kaynaklanmasa durum ne olur?

Kur'an ifadesi insanların içinde bulunan bu sınıfın bir tablosunu çiziyor. Bu tabloda bir kibirlilik durumu, bir böbürlenme göze çarpıyor.

"Küstahca gerdan kırar."

Bir tarafına yüklenerek yan durur. Bu adam gerçeğe dayanmadığı için onun yerini kibir ve böbürlenme ile doldurmaya çalışıyor.

"Amacı, başkalarını Allah yolundan saptırmaktır."

Kendisi yapmakla yetinmez, başkalarını da sapıklığa sürükler.

Sapan ve saptıran bu kibirin burnunun sürtmesi, kırılması gerekir.

"Böylesini dünyada rezil edeceğiz."

Rezil rüsva olmak kibirliliğe karşılıktır. Yüce Allah sapan ve saptıran kibirlilerin, gururlananların -bir süre bekletse de- kibirini kırmadan, onların burunlarını sürtmeden bırakmaz. Kimi zaman daha çok rezil olsunlar, iyice horlansınlar diye biraz süre tanır onlara. Ama ahiret azabı çok şiddetlidir, daha acıdır.

"Kıyamet günü de ona kavurucu azabı tattırırız."

Bir anda ileriye dönük bu tehdit gözle görülen bir realiteye dönüşüyor. Hem de ayetlerin akışındaki ufacık bir yönelme ile. Anlatım üslubundan doğrudan hitap üslubuna geçmek suretiyle:

"Bu ceza, vaktiyle kendi ellerinle işlediğin günahların karşılığıdır; Allah kullarına asla haksızlık etmez."

Sanki o anda yakıcı azapla birlikte azarlanıyor, kınanıyor gibi...

MENFAATÇI YAKLAŞIMLAR

Surenin akışı şimdi de insanlar arasında bir diğer örneği sunuyor. Her ne kadar o günkü davet hareketi bu örnekle karşı karşıya kalmışsa da bu örneğin her kuşakta yeniden yaşandığını görmek mümkündür. Bu tip insanlar inanç sistemini kâr-zarar terazisinde tartarlar. Onlar inancı pazarda alınabilecek bir meta sanırlar:

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ ۖ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ ۖ وَإِنْ
أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ۚ
ذَٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ﴿١١﴾ يَدْعُو مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُ
وَمَا لَا يَنفَعُهُ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ ﴿١٢﴾ يَدْعُو لَمَن ضَرُّهُ
أَقْرَبُ مِن نَّفْعِهِ ۚ لَبِئْسَ الْمَوْلَىٰ وَلَبِئْسَ الْعَشِيرُ ﴿١٣﴾

11- İnsanlar arasında öylesi de var ki, sınırlı ve somut bir amaç uğruna Allah'a kulluk eder. Eğer işleri iyi giderse hoşnut olur. Fakat eğer sınav amaçlı bir sıkıntı ile karşılaşırsa yüzgeri eder, sırt çevirir. Böylesi hem dünyayı hem de ahireti kaybeder ki, işte apaçık hüsran budur.

12- Allah'ı bir yana bırakarak kendisine ne zarar ve ne de fayda dokunduramayan sözde ilahlara yalvarır. İşte koyu sapıklık budur.

13- O, zararı faydasından daha yakında olana yalvarır. Böylesi ne fena bir destekçi ve kötü bir yandaştır.

İnanç sistemi mü'minin hayatında değişmez odak noktasıdır. Çevresindeki dünya sarsılır, ama o bu nokta üzerinde değişmeden durur. Olaylar ve etkenler çeker, ama o, sarsılmayan bir kayaya yapışmıştır. Çevresindeki tüm dayanaklar devrilir ama o, devrilmeyen ve yıkılmayan bir temele dayanmıştır.

İşte mü'minin hayatında inanç bu kadar önemlidir. Bu yüzden mü'min inanç sistemine yapışmalı, ona dayanmalı, ona güvenmeli, inancında bir sarsıntı geçirmemeli, inanca karşılık bir ödülün beklentisi içinde olmamalıdır. Çünkü inancın kendisi bir ödüldür. İnanç kendisine sığınılan bir korunak, yaslanılan bir dayanaktır. Evet, inanç kalbin ışığa açık olmasının, doğru yolu bulmaya istekli olmasının ödülüdür. Bu yüzden yüce Allah bu kalbi korumak, ona güven vermek için inanç sistemini bahşetmiştir. İnanç bir ödüldür, çevresindeki şaşkınların çaresizliğini, esen rüzgârlara kapılıp gitmelerini, kasırgaların onları savurup atmalarını, bunalımların baskısı altında inlediklerini gördükçe mü'minler bu ödülün değerini kavrarlar. Öte taraftan mü'minlerin inançları sayesinde kalpleri huzura ermiştir. Ayakları güvenle yere basar, vicdanları rahattır. Her zaman Allah'la ilişki içindedirler ve bu ilişkiden mutluluk duyarlar.

Ama ayetin değindiği bu gruba mensup insanlar ise, inanç sistemine pazarda alınıp satılan bir meta gözüyle bakarlar:

"Eğer işleri iyi giderse hoşnut olur."

"Yani "iman iyidir. Baksana yarar sağlıyor. Sütü arttırıyor, ziraatı geliştiriyor, ticareti kârlı kılıyor, sürümü garantiliyor" der.

"Fakat eğer sınav amaçlı bir sıkıntı ile karşılaşırsa yüzgeri eder, sırt çevirir. Böylesi hem dünyayı hem de ahireti kaybeder."

Başına gelen musibetten dolayı dünyayı kaybeder, çünkü sabretmez, kararlılık göstermez, bu musibet karşısında Allah'a dönmez. Yüzüstü döndüğü, ahiret inancını yitirdiği, kendisini düze çıkaracak doğru yoldan saptığı için ahireti de kaybeder.

Kur'an-ı Kerim'in ifade tarzı, onun Allah'a yönelik ibadetini **"bir yol kenarındaymış gibi"** şeklinde tasvir etmektedir. Bu ibadet inanca dayanmamakta, bu yüzden o kişi sürekli ve kalıcı olarak ibadet etmemektedir. Kur'an-ı Kerim bu tip insanların ibadetini daha ilk dokunuşta yere yıkılacak gibi dengesiz duran bedensel bir hareket gibi tasvir ediyor. Bunun için bir fitne ile karşı karşıya kalınca hemen yüzüstü yere kapanıyor. Dengesiz durduğu için yere yuvarlanması kolay oluyor.

Ticarette kâr-zarar hesabını yapmak doğru ve yararlı bir davranıştır. Ama inanç için böyle bir yaklaşım içinde olmak doğru değildir. Çünkü inanç gerçektir ve sırf bunun için kabul edilir. Aydınlığı ve hidayeti algılamaya müsait bir kalbin olumlu tepkisi sonucu gerçekleşir bu. Zaten böyle bir kalp algıladığı şeye şöyle veya böyle tepki göstermek zorundadır. İnanç sistemi, özünde taşıdığı iç güven, huzur ve hoşnutluk itibariyle kendi karşılığını da beraberinde taşımaktadır. Bu yüzden inanca karşılık dışardan bir başka ödül istenmez.

Mü'min, yol göstericiliğine, yakınlığından ve himayesinden duyduğu iç huzura şükretmek amacı ile Rabb'ine ibadet eder. Bunun dışında bir ödül varsa, iman ve ibadetin üzerine yüce Allah'ın kendisine yönelik bir lütfudur.

Mü'min ibadet ettiği ilahını denemez. O daha baştan itibaren Rabb'inin takdir ettiği her şeyi kabullenmiştir. Rabbinin kendisini denemeye tabi tuttuğu her şeye teslim olmuştur. Daha baştan itibaren darlığa da bolluğa da uğramayı hoşnutlukla kabul etmiştir. Ama bu, pazarda satıcı ile alıcı arasında gerçekleşen bir alışveriş sözleşmesi değildir. Bu, yaratılmışın yaratıcısına, hakkında karar verme yetkisine sahip, varlığının temel kaynağı Rabb'ine teslim olmasıdır.

Fitne anında yüzüstü yere kapanan kişi, kuşkusuz büyük bir kayba uğrar.

"İşte apaçık hüsran budur."

İç huzurunu, güvenini, kararlılığını, hoşnutluğunu kaybeder. Bunun yanında mal, evlat, sağlık ayrıca yüce Allah'ın kullarını denediği ve hayat için önem taşıyan değerler konusunda da büyük kayba uğrar. Yüce Allah bağlılıklarını, imtihan karşısındaki sabırlarını, uğruna kendilerini adamalarını, kaza ve kederini karşılama biçimlerini denemek için bu konularda kullarını imtihan eder. Musibet anında yüzüstü yere kapanan kişi ayrıca ahireti de kaybeder. Ahiretteki nimetleri, Allah'ın yakınlığını ve hoşnutluğunu kaybeder. Ama ne büyük kayıp!

Bir yarın kenarındaymış gibi Allah'a ibadet eden kişi nereye yönelecek? Al-

lah'dan uzaklaşıp nereye meyledecek?

"Allah'ı bir yana bırakarak kendisine ne zarar ve ne de fayda dokundura-mayan sözde ilahlara yalvarır."

İlk cahiliye döneminde olduğu gibi bir heykele, bir puta dua eder, ona yalvarır. Ya da insanların sadece Allah'a yönelmekten, O'nun belirlediği yol ve sisteme uymaktan saptıkları her zaman ve mekanda geçerli olan diğer cahiliye sistemlerinde olduğu gibi bir şahsa ya da yöne veya çıkara ibadet eder. Peki bütün bunlar nedir? Bu, duaların karşılık gördüğü biricik merciden sapmadır:

"İşte koyu sapıklık budur."

Budur doğru yoldan ve hidayetten uzak olanın en somut ifadesi:

"O, zararı faydasından daha yakında olana yalvarır."

Bir puta ya da şeytana veya insanoğlundan herhangi bir dayanağa dayanır, ona ibadet eder. Oysa bunların hiçbiri insana zarar veya fayda verme gücüne sahip değildir. Hatta zarara neden oluşturmaları daha yakın bir ihtimaldir. Bu yüzden zararı yararından yakındır. Bu tutumun vicdanda meydana getirdiği zarar; kalbin paramparça olması, çeşitli kuruntuların ve zilletin baskısı altında ezilmesi şeklinde somutlaşır. Ayrıca pratik hayatında da çeşitli zararlara uğrar. Sapıklık ve kayba uğramanın ardından ahirette göreceği azap da bunu ifade etmesi açısından yeterlidir:

"Böylesi ne fena bir destekçidir."

İnsana ne zarar ne de yarar dokundurma gücüne sahip olmayan şu zayıf yaratık...

"Kötü bir yandaştır."

İnsanın zarara uğramasına neden olan... Bu dost ve yoldaşın bir heykel, bir put olması ile birtakım insanların her zaman ve her yerde tanrı ya da yarı tanrı edindikleri bir insan olması farketmez.

MÜ'MİNİN MÜKAFATI

Yüce Allah mü'minler için dünya hayatının tüm nimetlerinden daha iyi şeyler biriktiriyor. Mü'minler bir musibet veya imtihan esnasında dünya hayatının tüm nimetlerini kaybetseler de bu yüzden zarara uğramazlar:

إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿١٤﴾

14- Allah, iman edip iyi ameller işleyenleri altlarından çeşitli ırmaklar akan cennetlere yerleştirir. Hiç kuşkusuz Allah istediğini yapar.

Şu halde bir musibete uğrayan, bir imtihana tabi tutulan kişi sabretmeli, sarsılmamalıdır. Allah'ın rahmetine, yardımına, zararı giderebileceğine, onun yerine bir ödül verebileceğine olan güvenini sürdürmelidir.

Ama yüce Allah'ın dünya ve ahiretteki yardımına olan güvenini yitiren; imtihanın en zorlu anında, sıkıntının en dayanılmaz noktasında Allah'ın yardımın-

dan ümit kesen biri, artık istediğini yapabilir, dilediği tarafa gidebilir. Fakat bu, içinde bulunduğu sıkıntıyı gidermeyecektir, başındaki musibeti değiştirmeyecektir.

مَن كَانَ يَظُنُّ
أَن لَّن يَنصُرَهُ ٱللَّهُ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ
إِلَى ٱلسَّمَآءِ ثُمَّ لْيَقْطَعْ فَلْيَنظُرْ هَلْ يُذْهِبَنَّ كَيْدُهُۥ مَا يَغِيظُ ﴿١٥﴾

15- Kim dünyada ve ahirette Allah'ın kendisine yardım etmeyeceği vehmine (sanısına) kapılırsa evinin tavanına bağlayacağı bir ipi boğazına geçirdikten sonra onu kessin ve arkasından baksın bakalım, bu girişin umutsuzluktan kaynaklanan öfkesini giderebiliyor mu?

Bu, insanın içindeki kini ve bu kinin neden olduğu davranışları sergileyen son derece hareketli bir sahnedir. Allah ile bir bağı bulunmayan insanın, bir zarara uğradığında, iç sıkıntısının doruklara ulaştığı anı somutlaştırmaktadır.

Sıkıntı anında Allah'ın yardımından ümidini kesen biri, ışığın geleceği bütün yolları, huzur veren tüm esintileri ve bütün kurtuluş ümitlerini yitirir. Sıkıntının korkunç baskısı altına girer. İçindeki bunalım dayanılmaz hale gelir. Üstelik bunlar musibetin, bunalımın etkisini gittikçe de arttırır.

Yüce Allah'ın dünya ve ahirette kendisine yardım etmeyeceğini sanan kimse göğe bir ip uzatsın da bu ipe asılsın ya da boğsun kendini. Sonra ipi kessin de yere düşsün yahut nefesini kessin boğulsun. Sonra da baksın bu planı öfkesini giderecek mi?

Ne yazık ki, Allah'ın yardımına ümit bağlanmadığı sürece musibetlere, imtihanlara katlanmak mümkün değildir. Allah'a yönelinmedikçe kurtuluş yolu yoktur. Zararı atlatmak imkânsızdır. Allah'dan yardım istenmedikçe kurtuluş mücadelesi vermek mümkün değildir Karamsarlıktan kaynaklanan hiçbir hareket verimli olmaz, sıkıntıyı arttırmaktan başka bir işe yaramaz... Zihninin bu sıkıntıyla daha çok uğraşmasına, Allah'ın yardımı gelmediği için bu sıkıntıyı gidermekten aciz olmasına neden olur. Şu halde sıkıntıya düşenler, Allah'ın ruhundan bir soluk getiren bu esintiyi duymak için bu ışık yolunu sürekli açık bulundurmalıdırlar...

KUR'AN VE BÜYÜK MAHKEME

Doğru yolda ve sapıklıkta olmanın neden olduğu bu tür durumları ayrıca hidayet ve sapıklık örneklerini açıklamak için yüce Allah bu Kur'anı indirmiştir. Kalplerini bu Kur'anın mesajını algılayacak şekilde açık tutanlar onunla yollarını bulsunlar diye... Yüce Allah hidayeti onlara nasip eder böylece...

وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَٰهُ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ وَأَنَّ ٱللَّهَ يَهْدِى مَن يُرِيدُ ﴿١٦﴾

16- Biz Kur'anı işte böyle açık ayetler halinde indirdik. Hiç kuşkusuz Allah istediği kimseyi doğru yola iletir."

Yüce Allah'ın iradesi hidayet ve sapıklığın sürekli yarış içinde olmalarını öngörmüştür. Bu yüzden hidayeti isteyen birisi için yüce Allah'ın iradesi, bu

konudaki yasası uyarınca o kişinin hidayete ermesi şeklinde gerçekleşir. Sapıklığı isteyen için de öyle. Ama burada yalnızca hidayet üzere bulunma durumunun sözkonusu edilmesi, doğru yolda olan bir kalbin ihtiyaç duyduğu şekilde ayetlerin anlamlarının açıklanması nedeniyledir.

Ama farklı inançlara sahip değişik topluluklara gelince; onların arasındaki sorunu kıyamet günü yüce Allah çözümleyecektir. Çünkü bu toplulukların bağlı bulundukları inanç sistemlerindeki hak ve batıl, hidayet ve sapıklık unsurlarını en iyi O bilir.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئُونَ وَالنَّصَارَىٰ
وَالْمَجُوسَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا إِنَّ اللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿١٧﴾

17- Mü'minler, yahudiler, sabiiler, hristiyanlar, ateşe tapanlar ve Allah'a ortak koşanlar var ya, Allah kıyamet günü bunlar hakkındaki ayırdedici hükmünü verecektir. Hiç kuşkusuz Allah her şeyin tanığıdır.

Bu topluluklar daha önce tanıtılmıştır. Burada ise, yüce Allah'ın dilediğini doğru yola ilettiğini, kimin doğru yolda, kimin sapıklıkta olduğunu bildiğini, herkesi O'nun hesaba çekeceğini, en sonunda O'na dönüleceğini, O'nun her şeyi gördüğünü vurgulamak amacı ile sözkonusu ediliyorlar.

İnsanlar düşünceleri, istekleri ve eğilimleri ile yöneldikleri halde, onların dışındaki tüm evren fıtratı gereği yaratıcısına yönelir, O'nun koyduğu yasalara boyun eğer, O'na yönelip secde eder.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَن
فِي السَّمَاوَاتِ وَمَن فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ
وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَابُّ وَكَثِيرٌ مِّنَ النَّاسِ وَكَثِيرٌ
حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَن يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن مُّكْرِمٍ
إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ ﴿١٨﴾

18- Göklerdeki ve yerdeki tüm varlıkların, güneşin, ayın, yıldızların, dağların, ağaçların, hayvanların ve çok sayıda insanın Allah'a secde ettiklerini, O'nun buyruğuna boyun eğdiklerini görmüyor musun? Birçok sayıdaki insan da azaba çarpılmayı haketmiştir. Allah'ın alçalttığı kimseye hiç kimse onur kazandıramaz. Hiç şüphesiz Allah dilediğini yapar.

İnsan kalbi bu ayeti düşündüğü zaman, daha önce kavradığı kavramadığı yığınlarca yaratık, bildiği bilmediği bir sürü yıldız ve gezegenin, insanın üzerinde yaşadığı şu dünyada yeralan dağlar, ağaçlar ve hayvanların... Bütün bunların hep birlikte ürpererek Allah'a secde ettiklerini, başkasına değil sadece O'na

yöneldiklerini; birlikte ve uyum içinde yalnızca O'na yöneldiklerini görür... Ama insan hariç, Bu birlikten ayrılan sadece O'dur.

"Birçok sayıdaki insan da azaba çarpılmayı haketmiştir."

Bu birlik ve beraberlik içinde hareket eden kafilede insanın aykırı davrandığı göze çarpmaktadır.

Burada azabı hakedenin aşağılanmayı da hakettiği vurgulanmaktadır..

"Allah'ın alçalttığı kimseye hiç kimse onur kazandıramaz."

Allah'ın bahşettiğinden başka onur, onun verdiğinden başka üstünlük yoktur. Kuşkusuz boyun eğilecek biricik ilah olan Allah'dan başkasına boyun eğen, alçalır aşağılanır.

ALLAH HAKKINDA ÇATIŞAN GRUPLARIN SONU

Ardından kıyamet sahnelerinden biri yer alıyor. Bu sahnede üstünlük ve alçaklık unsurları son derece gerçekçi bir tabloda, şu anda gözönünde canlanıyormuş gibi belirginleşmektedir.

هَٰذَانِ خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي
رَبِّهِمْ ۖ فَالَّذِينَ كَفَرُوا قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِّن نَّارٍ يُصَبُّ
مِن فَوْقِ رُءُوسِهِمُ الْحَمِيمُ ﴿١٩﴾ يُصْهَرُ بِهِ مَا فِي بُطُونِهِمْ
وَالْجُلُودُ ﴿٢٠﴾ وَلَهُم مَّقَامِعُ مِنْ حَدِيدٍ ﴿٢١﴾ كُلَّمَا أَرَادُوا
أَن يَخْرُجُوا مِنْهَا مِنْ غَمٍّ أُعِيدُوا فِيهَا وَذُوقُوا عَذَابَ
الْحَرِيقِ ﴿٢٢﴾ إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ
أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا ۖ وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ﴿٢٣﴾

19- Karşımızda Allah konusunda çatışan, iki çelişik inançlı insan kesimi, iki karşıt grup var. Bunlardan biri olan kâfirler için ateşten elbiseler biçilmiştir. Başlarından aşağıya kaynar sular dökülür.

20- Bu kaynar sular karın boşluklarındaki organlarını ve derilerini eritir.

21- Ayrıca onlar için demirden kamçılar hazırlanmıştır.

22- Onlar çektikleri acının baskısı altında cehennemden her çıkmak istediklerinde "kavurucu azabı tadınız" diye paylanarak oraya geri püskürtülürler.

23- Buna karşılık Allah, iman edip iyi ameller işleyenleri, altlarından çeşitli ırmaklar akan cennetlere yerleştirir. Orada altın bilezikler ve inciler takınırlar. Giydikleri elbiseler ipekten olur.

Son derece sert, gürültülü, hareket dolu, ifadenin ahenginin uyanmasını sağ-

layacak şekilde uzanıp giden, hayallerle içiçe bir sahnedir... Bu sahne yenilenip dururken insan hayali, hızına ayak uyduramıyor adeta.

İşte bunlar ateşten elbiselerdir. Kesilmiş biçilmiş duruyorlar. Bu da kaynar sudur. Başlardan aşağıya dökülüyor. Bu kaynar su başlardan aşağıya döküldüğünde deriyi, içindekilerle birlikte karınları yakıyor, haşlıyor. Bu da ateşte kızgın hale getirilmiş demirden bir kırbaç, su da gittikçe şiddetlenen, insan gücünü aşan azaptır... **"Kâfirler"** kavurucu sıcaktan, kaynar sudan, büyük acı veren darbelerden bunalıyorlar. Bakın işte, oldukça sert bir şekilde geri çevriliyor, azar işitiyorlar.

"Kavurucu azabı tadınız."

İnsan hayali bu sahneleri birinci halkasından son halkasına kadar izliyor. Bu azaptan kurtulma girişimleri ile sert bir şekilde geri çevrilme halkasına gelince yeni baştan sunmaya başlıyor:

İnsan hayali, bir başka tarafa yönelmedikçe ayetlerin sunduğu yeni bir konuya geçmedikçe bu sert ve sürekli yenilenen sahneyi izlemekten kendini alamıyor. Konunun özü şudur: İki hasım var, Rabb'leri hakkında çekişiyorlar. Rabb'lerini inkâr edenlerin korkunç akibetlerini az önce izlemiştik. Rabb'lerine iman edenler ise, altlarında ırmaklar akan cennetlerdedirler. Giysileri de ateşten değil, ipektendir. Bunun üzerine altından ve inciden süsler asarlar. Yüce Allah onlara sözün en güzelini göstermiş, en beğenilen yola iletmiştir onları. Konuşmalarında veya yollarında bile bir zorlukla karşılaşmazlar. Buna göre güzel söze, övünülen yola iletilmek de bir nimettir. Bu yüzden nimet sahnesinde; güven, kolaylık ve başarı nimetlerinin yeraldığı sahnede sözkonusu ediliyorlar.

İşte Allah hakkında çekişen tarafların sonu. Bir grup şurda, diğeri de şurdadır. Şu halde apaçık ayetlerle yetinmeyen, bir bilgiye, bir kılavuza, aydınlatıcı bir kitaba dayanmaksızın Allah hakkında tartışmaya girenler bu akibetin üzerinde düşünsünler.

وَهُدُوٓا۟ إِلَى ٱلطَّيِّبِ مِنَ ٱلْقَوْلِ ۖ وَهُدُوٓا۟ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْحَمِيدِ ﴿٢٤﴾

24- Onlar güzel söze yöneltilmişler ve övgüye lâyık yola iletilmişlerdir.

HAC İÇİN GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Önceki ders, Allah hakkında çekişenlerin akibetlerinin tasviri, kâfirler için hazırlanan kavurucu cehennem sahnesi ve mü'minlerin kavuştukları nimetler sahnesi ile sona ermişti.

Bu sonuçla da yeni dersle birleşiyor. Burada kâfirlerden, insanları Allah'ın yolundan ve Mescidi Haram'ı ziyaret etmekten alıkoyanlardan sözediliyor. Mekke'de İslâm çağrısına karşı koyanlar, insanları İslâmı kabul etmekten alıkoyanlar onlardı. Hz. Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- ve mü'minlere karşı çıkan, onların Mescidi Haram'a girmelerine engel olanlar onlardı.

Bundan dolayı da, yüce Allah'ın Hz. İbrahim'e -selâm üzerine olsun- binanın yapımına başlamasını ve insanları bu evi ziyaret etmeye çağırmasını em-

rettiği gün bu mescidin üzerine kurulduğu temelden söz ediliyor. Hz. İbrahim'e -selâm üzerine olsun- bu evi tevhide dayandırması, şirki oradan uzaklaştırması ve burayı yerli yabancı, orada ikamet eden etmeyen, oradan geçmekte olan herkese özgü kılması, hiç kimsenin oraya girmesine engel olmaması ve kimsenin onu sahiplenmesine izin vermemesi emredilmişti.

Ders içinde sık sık hac esnasında yerine getirilen ibadetlere, şiarlara, bunların ötesinde kalplerin Takva, Allah'ı zikretme ve O'na bağlı olma duyguları ile harekete geçirilmesine değiniliyor. Ve nihayet ders, insanları mescide gelmekten alıkoyan, mescidin dayandığı temeli değiştiren düşmanların saldırısından Mescidi Haram'ı korumanın zorunluluğuna dikkat çekiyor. İnancı korumanın gerektirdiği sorumlulukları yerine getirdikleri sürece yüce Allah'ın mescidi savunanlara yardım edeceğine işaret ederek son buluyor.

GÜVENLİ VE EVRENSEL BELDE

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمَسْجِدِ
الْحَرَامِ الَّذِي جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَاءً الْعَاكِفُ فِيهِ
وَالْبَادِ وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِإِلْحَادٍ بِظُلْمٍ نُذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٥﴾

25- Kâfirlere, insanları Allah'ın yolundan ve gerek Mekke yerlilerinin gerekse dışardan gelen herkesin ziyaretine eşitçe açtığımız Mescidi Haram'a (Kâ'be'ye) girmekten alıkoyanlara gelince kim orada zalimce bir tutum takınarak Allah'ın emirlerini çiğnerse kendisine acıklı bir azap tattırırız.

Bunlar Kureyş kabilesine mensup müşriklerin yaptıklarıydı. İnsanları Allah'ın dinine girmekten alıkoymak -ki bu Allah'a ulaştıran yoldur. İnsanlar için belirlediği metoddur, kulları için seçtiği sistemdir- müslümanların hac ve umre yapmalarına engel olmak -nitekim Hudeybiye antlaşmasının imzalandığı yıl da böyle yapmışlardı.- Oysa yüce Allah Mescidi Haram'ı insanlar için bir barış ve güvenlik yurdu kılmıştır, huzur beldesi olmasını dilemiştir. Bu konuda Mekke'de ikamet edenlerle, oradan geçen yabancılar arasında bir fark yoktur. Çünkü burası Allah'ın bütün kullarının eşit olduğu Allah'ın evidir. Onlardan hiçbiri bu evi sahiplenemez, hiç kimse ayrıcalıklı değildir.

"Gerek Mekke yerlilerinin gerekse dışardan gelen herkesin ziyaretine eşitçe açtığımız Mescidi Haram."

Yüce Allah'ın dokunulmaz evi için koyduğu bu sistem, insanların dokunulmaz bölgeler icad etmek amacı ile yaptıkları tüm girişimleri geride bırakan bir uygulamadır. Burada silahlar bırakılır, düşmanlar birbirlerinden emin olurlar. Burada kan dökülmez, herkes barınacağı bir yer bulur burada. Ama bu herhangi bir insanın lütfu değildir. Tüm insanların eşit olduğu evrensel bir haktır.

Mekke'de sahiplerinin oturmadığı evlerin üzerinde kişisel mülkiyetin caiz olup olmadığı konusunda fıkıh bilginleri arasında görüş ayrılıkları vardır. Ayrıca kişisel mülkiyeti doğru bulanlar arasında bu evlerin kiraya verilip verilme-

yeceği konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. İmam Şafii -Allah rahmet etsin- Hz. Ömer'in -Allah ondan razı olsun- Safvan b. Ümeyye'den Mekke'de bir evi dört bin dirheme alıp orasını hapishane yaptığını delil göstererek Mekke'de ev alma, miras bırakma ve kiraya verme görüşünü benimsemiştir. İshak b. Raheveyhi -Allah rahmet etsin- Mekke'de ev miras bırakmayı kiraya vermeyi doğru bulmamış ve şöyle demiştir: Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- Ebu Bekir ve Ömer -Allah onlardan razı olsun- vefat ettiklerinde Mekke'deki bütün evler sahipsizdi. İhtiyacı olan otururdu. İhtiyacı olmayan da başka bir ihtiyaç sahibine devrederdi. Abdürrezzak Mücahit'ten, o da babasından Abdullah b. Ömer'in -Allah ondan razı olsun- şöyle dediğini rivayet eder:

Mekke'deki evleri satmak, kiraya vermek helal değildir. Yine Abdürrezzak İbn-e Cureye'den şöyle rivayet eder: Ata haremdeki evleri kiraya vermeyi yasaklamıştı. Bana haber verildiğine göre Hz. Ömer Hacıların gelip avlularında barınmaları için, evlere kapı yapılmasını yasaklamıştı. İlk defa evine kapı yapan da Süheyl B. Amr'dı. Hz. Ömer bunun nedenini sormak üzere kendisine bir mektup gönderince şu cevabı vermişti: "Ey mü'minlerin emiri, bana mühlet tanı. Ben ticaretle uğraşan biriyim. Yük hayvanlarımı barındırmak için iki kapı yapmak istedim. Bunun üzerine Hz. Ömer "Sana izin verilmiştir" der. Abdürrezzak Ma'mer'den o da Mansur'dan o da Mücahit'ten Hz. Ömer'in şöyle dediğini rivayet eder: "Ey Mekkeliler evlerinizi kapı vurarak kapatmayın, yabancılar diledikleri zaman gelip konaklayabilsinler" İmam Ahmet -Allah rahmet etsin- bütün kanıtları birleştirerek ortayolu tutmuş ve Mekke'de ev alınabileceğini, miras da bırakılacağını ama kiraya verilemeyeceğini söylemiştir.

Böylece İslâm bir barış bölgesi, bir güvenlik yurdu, tüm insanlara açık bir insanlık evi oluşturmakla bütün sistemleri farklı bir şekilde geride bırakmıştır:

Kur'an-ı Kerim bu dosdoğru sistemi çarpıtmak isteyenleri acıklı bir azapla tehdit ediyor.

"Kim orada zalimce bir tutum takınarak Allah'ın emirlerini çiğnerse kendisine acıklı bir azap tattırırız."

Peki böyle bir şeyi isteyene ve yapana ne oluyor ki buna yelteniyor? Kur'an'ın ifade tarzı sakındırmanın etkisini arttırmak, kararlılığı daha iyi vurgulamak için sırf böyle bir şeyi istemekle bile onları azapla tehdit ediyor. Bu da Kur'an-ı Kerim'deki ifade tarzının inceliklerindendir.

Ayetteki "İnne" edatının haberinin telaffuz edilmemesi de ifade tarzının inceliklerinden biridir. Burada onlara ne yapılacağından, durumlarının ne olacağından ne gibi bir cezaya çarptırılacaklarından sözedilmiyor. Sanki bu özelliklerinin sözkonusu edilmesi, diğer bütün özelliklerine değinilmesine gerek bırakmıyor gibi. Bu, onların durumunu ve akibetlerini ortaya koyuyor çünkü.

KÂ'BE'NİN YAPILIŞ AMACI VE HAC

Ardından surenin akışı, müşriklerin ele geçirdikleri, içinde putlara ibadet ettikleri, Allah'ın bir ve ortaksız olduğuna inanan ve şirkten arınan kimselerin ziyaret etmesine engel oldukları bu dokunulmaz evin ilk defa nasıl kurulduğuna değiniyor. Rabb'inin direktifi ve yol göstericiliği ile Hz. İbrahim'in -selâm

üzerine olsun- bu evi kurmasına, ev kurulurken dayandığı temele, tevhid temeline, evin kuruluş amacına, yani tek ve ortaksız Allah'a kulluk yapmaya, bu evin ziyaretçilere ve Allah için orada ibadet edenlere ayrılmış olduğuna değiniyor.

وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَٰهِيمَ مَكَانَ ٱلْبَيْتِ أَن لَّا تُشْرِكْ بِى شَيْـًٔا
وَطَهِّرْ بَيْتِىَ لِلطَّآئِفِينَ وَٱلْقَآئِمِينَ وَٱلرُّكَّعِ ٱلسُّجُودِ ﴿٢٦﴾
وَأَذِّن فِى ٱلنَّاسِ بِٱلْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ
ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِن كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ﴿٢٧﴾ لِّيَشْهَدُوا۟ مَنَٰفِعَ لَهُمْ
وَيَذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ فِىٓ أَيَّامٍ مَّعْلُومَٰتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم
مِّنۢ بَهِيمَةِ ٱلْأَنْعَٰمِ ۖ فَكُلُوا۟ مِنْهَا وَأَطْعِمُوا۟ ٱلْبَآئِسَ
ٱلْفَقِيرَ ﴿٢٨﴾ ثُمَّ لْيَقْضُوا۟ تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا۟ نُذُورَهُمْ
وَلْيَطَّوَّفُوا۟ بِٱلْبَيْتِ ٱلْعَتِيقِ ﴿٢٩﴾

26- Hani İbrahim'e Beytullah'ın yerini gösterdik ve kendisine şöyle dedik; "Bana hiçbir şeyi ortak koşma ve bu evimi tavaf edenler, ayakta dikilenler, rükua ve secdeye varanlar için temiz tut."

27- İnsanlara haccı ilân et. Gerek yaya olarak ve gerekse uzak yolları aşarak yorgun develer üzerinde sana gelsinler.

28- Gelsinler de çeşitli yararlarını gözleri ile görsünler ve Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği hayvanları belirli günlerde kurban ederken O'nun adını ansınlar. Bu hayvanların etinden hem kendiniz yiyiniz, hem de sıkıntı içinde bulunan yoksullara yediriniz.

29- Sonra kirlerini giderip temizlensinler, adaklarını yerine getirsinler ve bu tarihi evi (Kâ'be'yi) tavaf etsinler.

Şu halde bu ev ilk andan itibaren tevhid için kurulmuştur. Yüce Allah yerini Hz. İbrahim'e -selâm üzerine olsun- göstermiş, mülkiyetini üzerine almış ve bu temele dayalı olarak kurmasını emretmiştir.

"Bana hiçbir şeyi ortak koşma."

Çünkü burası Allah'ın evidir, başkasının değil... Ayrıca hacılar ve orada namaz kılanlar için temizlenmesini emretmiştir:

"Tavaf edenler, ayakta dikilenler, ve secdeye varanlar için temiz tut."

Bu ev onlar için kurulmuştur çünkü. Allah'a ortak koşanlar, O'ndan başkasına kulluk ederek yönelenler için değil.

Sonra kendisine gösterilen temel üzerine evin kuruluşunu tamamladıktan sonra yüce Allah evin kurucusu İbrahim'e, insanları hacca, Allah'ın dokunulmaz evini ziyaret etmeye çağırmasını emrediyor. İnsanların O'nun bu çağrısına olumlu karşılık vereceklerini, her taraftan eve akın edeceklerini, kimisinin yaya

kimisinin de binek sırtında uzak yoldan çağrısına koşacağını vadetmişti.

"İnsanlara haccı ilan et. Gerek yaya olarak ve gerekse uzak yolları aşacak yorgun develer üzerinde sana gelsinler."

Kuşkusuz yüce Allah'ın vaadi Hz. İbrahim'in yaşadığı günlerde gerçekleşmişti. Bugün de yarın da böyle olacaktır. İnsanlar gruplar halinde bu dokunulmaz eve yönelecekler, onun çevresinde dönmeye koşacaklar. Zengin olan, binek bulabilen, ona binerek gelir. Değişik araçlara binip oraya koşarlar. Fakirler, yoksullar da, ayaklarıyla gelirler. Binlerce yıldan beri Hz. İbrahim'in -selâm üzerine olsun- insanlara duyurduğu Allah'ın davetine koşmak üzere binlerce insan uzak yerlerden akın ederler buralara.

Bu noktada surenin akışı hac esnasında uygulanan bazı işaretlere ve bu işaretlerle gözetlenen hedefe değiniyor.

"Gelsinler de çeşitli yararlarını gözleri ile görsünler ve Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği hayvanları belirli günlerde kurban ederken O'nun adını ansınlar. Bu hayvanların etinden hem kendiniz yiyiniz hem de sıkıntı içinde bulunan yoksullara yediriniz."

"Sonra kirlerini giderip temizlensinler, adaklarını yerine getirsinler ve bu tarihi evi (Kâ'be'yi) tavaf etsinler."

Hacıların gördüğü birçok yararlı şeyler vardır. Bir kere hac bir mevsim, bir kongredir. Hac bir ticaret ve ibadet mevsimidir. Toplanma ve tanışma kongresidir. Dünya ve ahiretin buluştuğu, aynı şekilde inanca ilişkin uzak-yakın anıların buluştuğu bir farzdır. Ticaret ve pazar esnafı hac döneminde oldukça hareketli, bol sürümlü bir mevsim yaşarlar. Çünkü bu dönemde bu dokunulmaz evin çevresine, dünyanın dört bir yanından, birçok ürün gelir. Her taraftan, her kafileden akın eden hacılar, değişik mevsimlerin yaşandığı farklı ülkelerden birçok ürünler sunarlar. Ama bu farklı mevsilerde yetişen ürünler bir mevsimde bu kutsal evin çevresinde toplanır. Bu haliyle hac bir ticaret mevsimi, ürünlerin sergilendiği bir panayırdır. Her sene kurulan uluslararası bir pazardır.

Bir ibadet mevsimidir hac. Orada ruhlar arınır. Allah'ın dokunulmaz evinin çevresinde Allah'a yakınlığı hisseder. Parlak ve güzel hayaller gibi canlanan hatıralar bu evin çevresinde uçuşur, mü'minler kendinden geçer, huzura kavuşurlar.

Önce, ciğerparesi İsmail'i ve annesini bu evin yanına bırakıp ürperen, sızlayan kalbi ile Rabb'ine yönelen Allah'ın dostu İbrahim'i -selâm üzerine olsun- canlandırır hayalinde.

"Ey Rabb'imiz, ben ailemin bir bölümünü senin dokunulmaz evinin, (Kâ'be'nin) yanıbaşındaki bitkisiz, kıraç bir vadiye yerleştirdim. Ey Rabb'imiz, bunu namazı kılsınlar diye böyle yaptım. Buna göre insanlardan bir bölümünün gönüllerinde onlara karşı özlem uyandır ve onlara rızık olarak çeşitli meyvalar bağışla, umulur ki, sana şükrederler. [15]

15) İbrahim Suresi, 37

Hacer canlanır bu sefer hayalinde... Hem kendisi hem de süt emen yavrusu için bu kavurucu sıcağın altında bu evin çevresinde su aramaya çıkıyor. Susuzluktan bitkin düşmüş bir halde safa ile merve arasında koşup duruyor. Dayanacak hali kalmamış ama yavrusunun çaresizliği karşısında yerinde duramıyor yine su aramaya koşuyor. Yedinci turun sonunda artık bütün ümidi kırılmıştır. Ama bir de bakıyor ki, çaresiz yavrucağın ayaklarının altından su fışkırıyor... Zemzem... Ümitsizlik ve kuraklık çölünde rahmet kaynağı...

Yine İbrahim'in -selâm üzerine olsun- hayali canlanıyor... Bir rüya görmüş İbrahim. Ciğerparesini kurban etmekte tereddüt etmiyor. İşte bu mü'mince itaat tavrı ile o erişilmez ufka yükseliyor:

"İbrahim ona, 'Yavrum, dedi, ben uykuda görüyorum ki, seni kesiyorum; düşün, bak ne dersin"?

Hz. İsmail, memnuniyetle ve uysallıkla karşılar babasını:

"Babacığım, sana emredileni yap, inşallah beni sabredenlerden bulacaksın dedi."

Birden bu evlat kurbanı meselesinde yüce Allah'ın rahmeti beliriyor:

"Biz ona 'İbrahim' diye seslendik. 'Sen rüyayı doğruladın, işte biz güzel davrananları böyle mükafatlandırırız. Gerçekten bu apaçık bir imtihandı. Ve fidye olarak ona büyük bir kurban verdik." (16)

Bu sefer Hz. İbrahim ve İsmail'in -selâm üzerlerine olsun- hayalleri birlikte canlanıyor. Birlikte evin temellerini yükseltiyorlar. Allah'a yönelik bir yakarış ve bir ürperti içindedirler.

"Ey Rabb'imiz, ikimizi de sana teslim olanlardan eyle, soyumuzdan da sana teslim olan bir ümmet çıkar, bize ibadet yollarımızı göster, tövbemizi kabul buyur. Hip şüphesiz sen tövbeleri kabul edensin ve çok merhametlisin." (17)

Bu hayaller ve anılar bu şekilde peşpeşe sıralanıp gidiyor. Sonra Abdülmuttalib'in hayali canlanıyor... Şayet Allah kendisine on tane erkek çocuk bağışlayacak olursa onuncusunu kurban etmeye söz verir. Bu onuncu çocuk Abdullah'tır.Abdülmuttalip verdiği söze bağlı bir insandır. Kavmi de ona oğlu yerine fidye olarak bir hayvanı kurban etmesini önerir. Abdülmuttalip Kâ'be'nin çevresinde kura çekiyor, her seferinde kura Abdullah'a çıkıyor, fidye artıyor. Ta ki, onuncu çekilişte fidye sayısı yüz deveye ulaşana kadar. Bu öteden beri uygulanan diyetin miktarıdır. Böylece fidyesi kabul olunur, develer kurban edilir. Abdullah kurtulur. Yeryüzünde yüce Allah'ın en üstün kulu, Allah'ın peygamberi Muhammed'i -selâm üzerine olsun- Amine'nin rahmine bırakmak için kurtulur, sonra ölür. Sanki yüce Allah onu sırf bu biricik, onurlu ve büyük amacı gerçekleştirsin diye kurban edilmekten kurtarmıştır.

Sonra hayaller ve anılar peşpeşe sıralanıp gidiyor. Allah'ın peygamberi Muhammed -salât ve selâm üzerine olsun- çocukluğunu, gençliğini, bu yerde, bu evin çevresinde geçiyor. Mübarek elleriyle karataşı (Hacarülesved) yerine koyuyor. Böylece kabileler arasında çıkmak üzere olan büyük bir fitneyi önlüyor.Na-

16) Saffat Suresi, 102-107 17 Bakara Suresi, 128

maz kılması... Kâ'be'nin çevresinde dönmesi... İnsanlara hitap etmesi... İbadet için bir köşeye çekilmesi canlanıyor. Zihinde canlıymış gibi adım atması, Hz. Peygamberin vicdanda olduğu gibi somutlaşması anılar dönemine dalmış hacıyı alıp engin ufuklara yükseltiyor. Onun saygıdeğer arkadaşlarının adımları, hayalleri bu yerlerde, bu evin çevresinde uçuşup duruyor. Kulaklar işitecek gibi oluyor seslerini. Nerdeyse gözle görülecekler.

Bunların yanısıra hac, dünyanın dört bir yanından gelen müslümanların katıldığı bir kongredir. Ataları İbrahim'in döneminden bu yana zamanın derinliklerine kök salmış asıllarını bulurlar bu kongrede.

"Allah sizi gerek daha önceki kutsal kitaplarda, gerekse elinizdeki Kur'an'da 'müslüman' olarak adlandırdı. [18]

Orada topluca bağlandıkları ekseni bulurlar. Hep birlikte yöneldikleri, topluca buluştukları şu kibledir eksenleri... Altında toplandıkları sancaklarını bulurlar. Tek ve değişmez inanç sancağıdır bu. Irk, renk ve ülke farklılıkları bu sancağın altında kaybolur gider. Bir zaman için farkında olmadıkları gerçek güçlerini bulurlar. Milyonların kenetlenmesinden, birleşmesinden kaynaşmasından doğan güçtür bu. Şayet bu milyonlar tek ve değişmez sancağın inanç ve tevhid sancağının altında toplanacak olurlarsa hiçbir kuvvet karşılarına dikilemez.

Hac, bir tanışma, danışma, hareket çizgilerini uyuşturma, güçleri birleştirme, mal, bilgi ve deneyim alışverişinde bulunma kongresidir. Bu kongrede, Allah'ın gölgesi altında, onun evinin yakınında, uzak-yakın itaatlerin, eski-yeni anıların gölgesinde, en uygun yerde, en uygun atmosferde ve en uygun zamanda o günkü birlik ve beraberlik halindeki İslâm aleminin toplumsal hayatı için birtakım düzenlemeler yapılır.

Yüce Allah **"Gelsinler de çeşitli yararlarını gözleri ile görsünler"** buyuruyor. Buna göre her kuşak kendi şartları, ihtiyaçları, deneyimleri ve hayatın zorlukları doğrultusunda yarar sağlar. Bunlar yüce Allah'ın müslümanlara haccı farz kıldığı ve Hz. İbrahim'e -selâm üzerine olsun- insanları bu evi ziyaret etmeye çağırmasını emrettiği gün irade ettiği bazı hususlardır.

Surenin akışı hacda yapılan bazı özel ibadetlere, şiarlara ve bunlarla gözetilen hedeflere işaret ederek sürüyor.

"Ve Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği hayvanları belirli günlerde kurban ederken O'nun adını ansınlar."

Bununla bayram ve teşrik günleri kesilen kurbanlar kastediliyor. Kur'an-ı Kerim kurban kesilirken Allah'ın isminin anılmasını öncelikle vurguluyor. Çünkü hava ibadet havasıdır, kurbandan maksat Allah'a yakınlaşmadır. Bu yüzden kurban kesme olayında Allah'ın adının anılması daha bir belirginleştiriliyor. Sanki, kurban kesmenin asıl hedefi budur, kurbanın kendisi hedef değildir, denmek isteniyor.

Kurban İsmail'in -selâm üzerine olsun- fidye ile kurtuluşunun anısıdır. Kurban Allah'ın ayetlerinden birinin Allah'ın kulları İbrahim'le İsmail'in Allah'a

18) Hac Suresi, 78

yönelik itaatlerinden birinin anısıdır. Bunun ötesinde bir sadakadır, fakirleri doyurmak suretiyle Allah'a yakınlaşma aracıdır. Ayette işaret edilen hayvanlar ise, deve, sığır, koyun ve keçidir.

"Bu hayvanların etinden hem kendiniz yiyin, hem de sıkıntı içinde bulunan yoksullara yediriniz."

Kurban bayramında kesilen kurbandan yenmesine ilişkin emir, bu etten yemenin serbestliğine işaret etmek ya da yemeye teşvik etmek amacına yöneliktir. Ama fakiri doyurmaya ilişkin emir, bu eylemin bir zorunluluk olduğunu göstermektedir. Belki de kurban sahibinin de kestiğini yemesinden maksat, bu etin temiz ve güzel olduğunu fakirlere göstermektir.

Kurban kesmekle birlikte ihramda bulunma süresi sona eriyor. Artık hacı saçını kesebilir ya da kısaltabilir. Koltuk altlarını tıraş edebilir. Tırnaklarını kesebilir, banyo yapabilir. Ama bunlar ihramlıyken yasaktır. Ayet buna şu şekilde değinmektedir:

"Sonra kirlerini giderip temizlensinler, adaklarını yerine getirsinler."

Buradaki adak, haccın zorunluluklarından, biri olan kurbandan ayrı olarak adanan hayvanlardır.

"Ve bu tarihi evi (Kâ'be'yi) tavaf etsinler."

Bununla kastedilen arafat dönüşü yapılan tavaftır. Ve bu hac ibadetinin son şiarıdır. Ama veda tavafından ayrıdır.

Ayette geçen "Beytulatik" bu dokunulmaz mescittir; Kâ'be'dir. Allah onu korumuştur ve hiçbir zorba onu yıkamayacaktır. İbrahim peygamberin -selâm üzerine olsun- döneminden beri hep ayaktadır, bundan böyle de ayakta bayındır kalacaktır.

İşte, dokunulmaz evin, kutsal Kâ'be'nin kuruluş hikâyesi.. Ve işte bu evin dayandığı temel... Yüce Allah bu evi tevhid temeline dayalı olarak kurmasını ve şirkten arındırmasını emretmiştir dostu İbrahim'e. İnsanları Allah'ın adını anmak -düzmece tanrıların adını değil- onun rızık olarak bahşettiği çeşitli hayvanlardan dolayı şükretmek için bu evi ziyaret etmeye çağırmasını emretmiştir. İnsanlar gelsinler Allah'ın rızık olarak bahşettiği hayvanlardan yesinler, Allah adına -başkasının adına değil- fakirleri doyursunlar diye. Burası dokunulmaz evdir. Allah'ın koyduğu dokunulmaz prensiplerdendir. Bunun yanında kanın dokunulmazlığı, antlaşma ve sözleşmelerin saygınlığı barış ve güvenliğin korunması da gözetilmesi gereken hususlardır.

ذَٰلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ
حُرُمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُ عِندَ رَبِّهِ ۗ وَأُحِلَّتْ لَكُمُ
الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ ۖ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ
مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ ﴿٣٠﴾

حُنَفَآءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِۦ ۚ وَمَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ
مِنَ ٱلسَّمَآءِ فَتَخْطَفُهُ ٱلطَّيْرُ أَوْ تَهْوِى بِهِ ٱلرِّيحُ فِى مَكَانٍ سَحِيقٍ ﴿٣١﴾

30- İşte böyle. Kim Allah'ın yasaklarına saygı gösterirse bu tutum Rabb'inin katında kendisi için hayırlıdır. Tek tek sayılarak yasaklananlar dışındaki bütün hayvanlar size helâl kılındı. Artık o pis putlardan ve yalan sözden kaçınınız.

31- Allah'ın birliğini onaylayan kimseler olunuz, O'na ortak koşmayınız. Kim Allah'a ortak koşarsa sanki gökten yere düşmüş de kuşlara yem olmuş ya da rüzgâr tarafından sürüklenerek ıssız bir köşeye atılmış gibi olur.

Allah'ın koyduğu yasaklara saygı göstermek, onları önemsemek, onları çiğnememeyi gerektirir. Allah katında budur iyilik. Vicdan ve duyu alemi için, hayat ve pratik dünya için iyiliktir. Çünkü Allah'ın yasaklarını çiğnemekten kaçınan vicdan, kötülüklerden arınan bir vicdandır. Allah'ın koyduğu yasakların gözetildiği bir hayat insanların azgınlık ve düşmanlıktan emin oldukları bir hayattır. Bu hayatta insanlar huzur ortamında, barış yurdunda, güvenlik bölgesinde yaşarlar.

Müşrikler -Bahira, Saibe, Vasile ve Hami- gibi birtakım hayvanların etlerini yasaklayıp onlara dokunulmazlık tanımış olsalar bile bunlar, Allah'ın koyduğu yasaklar değildir. Üstelik onlar böyle yapmakla Allah'ın yasaklarını çiğniyorlar. -Çünkü ayet, Allah'ın yasakladıklarının dışında hayvanların helâl oluşundan söz ediyor- Allah'ın yasakladıkları ise, murdar, kan, domuz eti ve Allah'dan başkası için kesilen diğer hayvanlardır. **"Tek tek sayılarak yasaklananlar dışındaki bütün hayvanlar size helal kılındı."**

Bununla Allah'dan başka hiç kimsenin birtakım yasaklar tesis etmemesi, Allah izin vermedikçe hiç kimsenin kanun koymaması, Allah'ın şeriatının dışında herhangi bir düzmece yasa ile insanları yönetmemesi kastediliyor.

Hayvanların helal oluşunun belirtilmesi münasebetiyle putların pisliğinden uzak durulması emrediliyor. Müşrikler bu putlar için kurban keserlerdi. Ve bu davranışları bir pislikti. İnsan ruhu için bir pislik, bir lekedir. Allah'a ortak koşmak vicdanı yaralayan kalpleri kirleten bir pisliktir. Vicdanların ve kalplerin temizliğini, arılığını, lekeler. Pisliğin giysi ve yerleri lekelediği gibi.

Çünkü şirk, Allah'a iftira etmektir, yalan söylemektir. Bu yüzden yüce Allah her türlü yalan sözü söylemekten sakındırıyor.

"Artık o pis putlardan ve yalan sözden kaçınınız."

Ayet, yalan sözü, Allah'a ortak koşma eylemi ile birlikte sözkonusu etmekle yalan sözün kötülüğünü daha bir vurgulamaktadır. İmam Ahmed Fatik el-Esedil'den şöyle rivayet eder:

Resulullah -salât ve selâm üzerine olsun- "Haydi sabah namazı" dedi. Namazı bitirdikten sonra ayağa kalktı ve şöyle buyurdu: "Yalan şahitlik ulu ve üstün iradeli Allah'a ortak koşmakla bir tutuldu" sonra bu ayeti okudu."

Yüce Allah insanların her türlü şirkten uzaklaşmalarını, tüm yalan sözlerden kaçınmalarını, dosdoğru ve katışıksız tevhid çizgisini izlemelerini istiyor:

"Allah'ın birliğini onaylayan kimseler olunuz, O'na ortak koşmayınız."

Sonra ayet son derece sert bir sahneyi canlandırıyor. Bu sahnede, ayakları tevhidin ulu ufuklarından kayan, şirkin bataklığına doğru yuvarlanan birinin durumu tasvir ediliyor. Ve bu adam birdenbire kayboluyor, dağılıp gidiyor, bundan önce hiç olmamış, yaşamamış gibi...

"Kim Allah'a ortak koşarsa sanki gökten yere düşmüş de kuşlara yem olmuş ya da rüzgâr tarafından sürüklenerek ıssız bir köşeye atılmış gibi olur."

Bu, çok yüksek bir yerden boşluğa doğru yuvarlanmanın sahnesidir! **"Sanki gökten düşüyor gibi."**

Bir göz açıp kapama anı gibi kısa bir zamanda paramparça oluyor. "Kuşlara yem olmuş."

Ya da rüzgâr alıp onu gözden uzak bir yere savuruyor. **"Ya da rüzgâr tarafından sürüklenerek ıssız bir köşeye atılmış gibi olur."**

Uçsuz bucaksız bir boşlukta, yuvarlanıp gider.

Burada, dikkati çeken şey, sahnenin sertliğinin, ifadedeki "fa" harfi ile sağlanan hızlı sıralanışın yanında hareketin çabukluğudur. Özellikle gökten boşluğa doğru düşen adamın kuşlar tarafından kapılıp götürülmesini dile getiren ifade bunun en somut örneğidir. Bu da Kur'an-ı Kerim'de başvurulan tasvirli ifade tarzının örneklerinden biridir.

Aslında bu, Allah'a ortak koşanların durumunu dile getiren gerçek bir tablodur. Onlar da imanın yüce ufuklarından yokluğa, uçsuz bucaksız bir boşluğa doğru yuvarlanırlar. Çünkü insanın kendine güven duymasını sağlayan sağlam temeli kaybederler. Bu temel tevhiddir. Sığınabilecekleri güvenlik yurdunu yitirirler. Dolayısıyle sınırsız arzular, bitmez tükenmez ihtiraslar kapıp götürür onları. Rüzgârın sürüklemesi gibi asılsız kuruntular, karanlık bir boşluğa doğru sürükler onları. Çünkü sağlam bir kulpa bağlanmamışlar, sarsılmaz bir temele; kendilerini içinde yaşadıkları varlıklar alemine bağlayacak bir temele dayanmamışlar.

ALLAH'IN EMİRLERİNE SAYGI GÖSTERENLER

Arkasından surenin akışı Allah'ın koyduğu yasaklardan sakınmalarını onları çiğnemekten kaçınmak suretiyle bu yasaklara önem vermelerini, Allah'ın belirlediği şiarlara saygı göstermelerini istiyor. Bunlar hacda kesilen kurbanlardır. Semizleştirmek, fiyatlarını yükseltmek suretiyle gereken değeri vermek gerekir.

ذَٰلِكَ ۖ وَمَن يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقْوَى الْقُلُوبِ

﴿٣٢﴾ لَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ مَحِلُّهَا إِلَى الْبَيْتِ الْعَتِيقِ ﴿٣٣﴾

32- Bu böyledir. Kim Allah'ın emrettiği ibadet biçimlerine saygı gösterirse hiç kuşkusuz bu saygı kalplerdeki takvadan kaynaklanır.

33- Kurbanlık hayvanlar belirli bir süreye kadar size yararlı olur, sonra varacakları yer o tarihi evdir. (Beytullah'tır.)

Ayet, hacıların kestiği kurban ile kalplerde yer eden takva duygusunu birbirine bağlıyor. Çünkü hacda yerine getirilen özel ibadetlerin ve şiarların esas gayesi kalplerde takva (Allah korkusu) duygusunu uyandırmaktır. Zaten hac mevsiminde yerine getirilen özel ibadetler ve şiarlar evin Rabb'ine yönelişden, O'na itaat etmeyi somutlaştıran sembolik davranışlardan başka bir şey değildir. Bu davranışlar, özünde Hz. İbrahim'den bu yana yaşanan anıları barındırmaktadır; Allah'a itaat etme, O'na dönme, bu müslüman ümmet ortaya çıktıktan bu yana somutlaşan Allah'a yönelişin anıları. Dolayısıyla hac mevsiminde yerine getirilen özel ibadetler, uygulanan sembolik davranışlar dua ile, namaz ile aynı değere sahiptirler.

İhramlı günlerin bitmesi ile birlikte kurban edilmek üzere getirilen bu hayvanlardan sahipleri yararlanabilir. Gerektiğinde biner, gerektiğinde sütünü sağar, içer. Ta ki, yerine, yani bu kutsal eve ulaşana kadar. Sonra bu kurbanları keser ve onlarla fakirleri doyurur.

Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- döneminde müslümanlar kurban seçimine büyük özen gösterirlerdi. En semizini, en pahalısını seçerlerdi. Bununla da Allah'ın şiarlarını yücelttiklerini, O'ndan korktuklarını vurgulamış olurlardı. Abdullah b. Ömer -Allah onlardan razı olsun- şöyle rivayet eder; Hz. Ömer'e soylu bir deve hediye edildi. Değeri de üçyüz dinardı. Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- yanına gelerek "Ya Resulullah bana soylu bir deve hediye edildi. Değeri de üçyüz dinardır. Onu satıp yerine bir başka deve veya sığır alabilir miyim? dedi. Peygamberimiz: "Hayır onu kurban et" dedi.

Hz. Ömer kendisine hediye edilen ve üçyüz dinar değer biçilen bu soylu devenin parasını almak istemiyordu. Esas amacı onu satıp yerine daha çok deve veya sığır kurban etmekti. Ama Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- değerinin yüksekliğinden ve güzelliğinden dolayı o soylu deveyi kurban etmesini istemiş, onu satmasını hoş karşılamamıştı. Halbuki Hz. Ömer'in almak istediği hayvanların eti daha fazla olurdu. Ama şuur açısından değerleri azdır. Çünkü önemli olan duygulardaki değerdir. **'Şüphesiz ki bu kalplerin takvasındandır."**

Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- Hz. Ömer'e "O değerli deveyi kurban et" derken bu anlamı vurgulamak istemişti. Evet o değerli deveyi kurban etmesini istemişti, başkasını değil.

ALLAH'IN ADI ANILDIĞINDA KALBİ ÜRPERENLER

Kur'an-ı Kerim kurbanların değişik toplumlarda yaygın olduğunu dile getirmektedir. Ama İslâm, kurban ibadetini gerçek merciine, yani yüce Allah'a yöneltmiştir.

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا لِّيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ
عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّن بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ ۗ فَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ
فَلَهُ أَسْلِمُوا ۗ وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ ﴿٣٤﴾ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ

وَالصَّابِرِينَ عَلَىٰ مَا أَصَابَهُمْ وَالْمُقِيمِي الصَّلَوٰةِ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣٥﴾

34- Biz her ümmete kurban kesmeyi, ibadet olarak emrettik. Amaç, Allah'ın insanlara rızık olarak sunduğu hayvanları keserken O'nun adını anmaktır. İlahınız tek ilahtır, yalnız O'na boyun eğiniz. Ey Muhammed, alçak gönüllü saygılıları müjdele.

35- Onlar ki, yanlarında Allah'ın adı anıldığında kalpleri ürperir, başlarına gelen belalara karşı sabrederler, namaz kılar ve kendilerine verdiğimiz rızıkların bir bölümünü Allah yolunda harcarlar.

İslâm duygu ve yönelişleri birleştirir ve hepsini birlikte Allah'a yöneltir. Bu yüzden bilinç ve uygulamayı, enerji ve ibadeti, hareket ve alışkanlıkları bu biricik noktaya yöneltmeye çalışır. Böylece tüm hayat onun boyası ile boyanır.

Bu noktadan hareketle Allah'dan başkası adına kesilen hayvanlar haram kılınmış, üzerlerine Allah'ın adının anılması zorunluluğu getirilmiştir. Amaç, Allah'ın adının anılmasını en belirgin hedef yapmaktır. Sanki bu hayvanlar Allah'ın adını anmak için kesilirler:

"Biz her ümmete kurban kesmeyi, ibadet olarak emrettik. Amaç, Allah'ın insanlara rızık olarak sunduğu hayvanları keserken O'nun adını anmaktır."

Bunun üzerine ilahlığın tek ve ortaksızlığının vurgulanması **"İlahınız tek ilahtır"** ve sadece O'na teslim olunması; **"yalnız O'na boyun eğin"** değerlendirmesi yapılıyor. Kuşkusuz bu baskı ve zorlama ile sağlanan bir teslimiyet değildir. Bu içten gelen ve istekle yerine getirilen bir teslimiyettir.

"Ey Muhammed alçak gönüllü saygılıları müjdele. Onlar ki yanlarında Allah'ın adı anıldığında kalpleri ürperir."

Sadece Allah'ın adının anılması ile vicdanlarını ve duygularını bir ürperme alır.

"Başlarına gelen belalara karşı sabrederler."

Yüce Allah'ın onlar hakkında önceden belirlediği kadere karşı çıkmazlar.

"Namazı kılarlar."

Onlar gerçekten Allah'a kulluk ederler.

"Ve kendilerine verdiğimiz rızıkların bir bölümünü Allah yolunda harcarlar."

Sahip oldukları şeyleri Allah yolunda harcamak konusunda cimrilik yapmazlar.

Bu şekilde inanç ile sembolik ibadetler arasında bir ilgi kuruluyor. Çünkü bu sembolik ibadetler inançtan kaynaklanıp ona dayanmaktadırlar. Sembolik ibadetler, inancın somut ifadesi, onun belirtisidirler. Önemli olan bütün hayatın, hayatta ortaya konan tüm davranışların bu boya ile boyanmasıdır. Böylece hareketle yöneliş birleşmiş olur. İnsan ruhu birbirinden farklı yönler arasında parçalanmamış olur. [19]

Surenin akışı, kurbanlık deve ve sığırların kesilmesi ile yerine getirilen hacca özgü sembolik ibadetleri açıklarken yine bu anlamı ön plana çıkarıyor, onu vurguluyor.

19) Daha geniş bilgi için yazarın "İslâm ve Dünya Barışı" adlı eserinin "İnanç Sistemi ve Hayat" bölümüne bkz.

وَالْبُدْنَ جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ لَكُمْ فِيهَا
خَيْرٌ فَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا صَوَافَّ فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا
فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ كَذَٰلِكَ سَخَّرْنَاهَا لَكُمْ
لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٣٦﴾ لَنْ يَنَالَ اللَّهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلَٰكِنْ
يَنَالُهُ التَّقْوَىٰ مِنْكُمْ كَذَٰلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ
عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ ﴿٣٧﴾

36- Büyükbaş hayvan kurban etmeyi de Allah'ın size emrettiği ibadet biçimlerinden saydık. Onlar size çeşitli yararlar sağlarlar. Ön ayaklarını bağlayarak onları boğazlarken Allah'ın adını anınız. Yanüstü düşüp öldüklerinde, etlerinden hem kendiniz yiyiniz, hem de isteyene ve istemeyene yediriniz. Şükredesiniz diye o hayvanları böylece yararınıza sunduk.

37- Bu hayvanların ne etleri ve ne de kanları Allah'a ulaşacaktır. Allah'a ulaşacak olan şey, sadece gönlünüzdeki Allah saygısıdır, takvadır. Bu şekilde onları yararınıza sunduk ki, sizi doğru yola iletmiş olduğu gerekçesi ile Allah'ın yüceliğini dile getiresiniz. Ey Muhammed, iyi ameller işleyenleri müjdele.

Burada özellikle kurbanlık deve ve sığırlardan sözedilmesi, kurbanlık hayvanların en büyükleri olmalarındandır. Yüce Allah'ın bunlarla insanlar için iyilik dilediği vurgulanıyor. Çünkü canlı iken bunlara binilir, sütleri sağılır. Kurban edilirken de hem fakirlere, dağıtılır, hem de yenilir. Yüce Allah'ın bu hayvanları onlar için bir iyilik aracı kılmasının karşılığıda, üzerlerinde Allah'ın adını anmaları, kesilmek üzere ayakları bağlandığı zaman sadece Allah'a sunmalarıdır.

"Ön ayaklarını bağlayarak onları da boğazlarken Allah'ın adını anınız."

Develer bir ayakları bağlanarak üç ayak üzerinde duracak şekilde kesilirler.

"Yanüstü düşüp öldüklerinde."

Tamamen yere yıkılıp can verince sahiplerinin yemesinde bir sakınca yoktur. Ayrıca istemeyen gözü tok fakirlerle, istemek zorunda kalan fakirler de bunlardan yer. Gerek canlıyken, gerekse kesildikten sonra kendileri için takdir edilen iyiliklere şükretsinler diye yüce Allah bu hayvanları insanların hizmetine vermiştir.

"Şükredersiniz diye o hayvanları böylece yararınıza sunduk."

Mü'minler bu hayvanları kurban etmekle emrolundukları zaman **"Bu hayvanların ne etleri ve ne de kanları Allah'a ulaşacaktır."**

Kuşkusuz kan ve et yüce Allah'a ulaşmaz. Kalplerde yer eden Allah korkusu (Takva duygusu) ve kalplerin yönelişleri O'na ulaşır. Sapık ve iğrenç şirk ba-

taklığına dalmış Kureyş müşriklerinin putlarını, düzmece tanrılarını kurbanların kanlarına bulaştırmaları gibi çirkin şeyler geçerli değildir İslâmda.

"Bu şekilde onları yararınıza sunduk ki, sizi doğru yola ilettiği gerekçesi ile Allah'ın yüceliğini dile getiresiniz."

Yüce Allah kendisinin birliğini size göstermiştir. Sizi kendisine yöneltmiştir. Rabb ile kul arasındaki bağın, hareketle yöneliş arasındaki ilginin gerçeğini kavramanızı sağlamıştır.

"Ey Muhammed, iyi ameller işleyenleri müjdele."

İyi bir düşünceye, iyi bir bilince sahiptirler. En iyi şekilde Allah'a ibadet ederler. Hayatta sergiledikleri tüm davranışlarda Allah'a olan bağlılıklarını her zaman gözönünde bulundururlar.

Böylece, müslümanın hayatı boyunca attığı hiçbir adım, gece-gündüz sergilediği hiçbir hareket yoktur ki, Allah'ı gözetmemiş olsun, kalbi O'nun korkusuyla ürpermemiş olsun, O'na eğilim göstermemiş, O'nun hoşnutluğunu istememiş olsun. Böylece hayat bütünüyle ibadet olur. Yüce Allah'ın kulları yaratmadaki iradesi gerçekleşir. Gökteki bir sebebe bağlı olan yeryüzündeki hayat böyle ıslah olur.

ALLAH İMAN EDENLERLE BERABERDİR

Hac dönemine özgü sembollerle ibadetleri, insanları Allah'ın yoluna girmekten alıkoyanlara karşı savunmak, korumak gerekir. İnsanları Allah'ın yoluna girmekten alıkoyanların inanç ve ibadet özgürlüğüne, mabetlerin ve şiarların kutsallığına saldırmalarına engel olmak bir zorunluluktur. İnanç temeline dayalı, Allah'a bağlı ve insanlık için hem dünya hem de ahiret iyiliğinin garantisi olan hayat sisteminin egemen olması için çalışan, sadece Allah'a kulluk eden mü'minlerin yeryüzünde üstünlük sağlamaları zorunludur.

İşte bunun için yüce Allah, hicretten sonra, müslümanların hem kendilerini hem de inanç sistemlerini tehdit eden ve katlanılmaz boyutlara ulaşan müşrik saldırılarına karşı müslümanlara, savaşma izni vermiş, hem kendileri hem de başkaları için Allah'ın dininin gölgesinde inanç ve ibadet özgürlüğünü sağlamaya çalışmalarını emretmiştir. Ayrıca aşağıdaki ayetlerde açıkladığı şekliyle inanç sistemlerinin öngördüğü yükümlülükleri yerine getirmeleri koşuluyla kendilerine zafer ve üstünlük bahşedeceğine söz vermiştir.

إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ ﴿٣٨﴾
أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ
لَقَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِن دِيَارِهِم بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا
أَن يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ
لَّهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا

أَسْلَمُ لَهُ كَثِيرًا وَلَيَنصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَنصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ
عَزِيزٌ ﴿٤٠﴾ الَّذِينَ إِن مَّكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ
وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنكَرِ وَلِلَّهِ
عَاقِبَةُ الْأُمُورِ ﴿٤١﴾

38- Hiç kuşkusuz Allah mü'minleri destekler, savunur; yine hiç şüphesiz Allah hiçbir emanetine hıyanet edeni ve nankörü sevmez.

39- Saldırıya uğrayan mü'minlere savaşma izni verilmiştir. Çünkü onlar zulme uğramışlardır. Hiç kuşkusuz Allah'ın onlara yardım etmeye gücü yeter.

40- Onlar sırf "Rabb'imiz Allah'dır" dediler diye haksız yere yurtlarından çıkarıldılar. Eğer Allah bir kısım insanları diğer bir bölümü aracılığı ile savmasaydı nice manastır, havra ve içlerinde Allah'ın adı çokça anılan cami yıkılıp giderdi. Kim Allah'a yardım ederse bilsin ki, Allah da mutlaka kendisine yardım edecektir. Hiç şüphesiz Allah güçlü ve üstün iradelidir.

41- Onlar ki, eğer biz kendilerini yeryüzünde egemen kılarsak namazı kılarlar, zekâtı verirler, iyiliği emrederek kötülükten sakındırırlar. Her şeyin akibeti Allah'a aittir.

Kuşkusuz kötülük ve sapıklık güçleri şu yeryüzünde hareket etmektedirler. İyilikle kötülük, hidayetle sapıklık arasındaki savaş ise kesintisiz sürmektedir. Yüce Allah'ın insan türünü yarattığı günden beri iman ve zorbalığın, despotluğun güçleri arasında sürekli bir çarpışma vardır.

Kuşkusuz kötülük özü itibariyle serkeştir, azgındır. Batıl vurucu silahlara sahip olur. Hiçbir şeyden sakınmadan her şeyi ezip geçer. Korkmadan öldürücü darbeler indirir. Eğer insanlar iyiliği örüp, ona yönelecek olurlarsa onları bundan vazgeçirebilir. Kalplerini gerçeğe açacak olurlarsa çeşitli baskı yöntemlerine başvurarak buna engel olabilir. Şu halde imanın, iyiliğin, gerçeğin kendisini baskılardan koruyacak, vazgeçirme girişimlerinden uzak bulunduracak, yolun dikenlerinden ve düşman oklarından sakındıracak bir güce sahip olması kaçınılmazdır.

Yüce Allah imanın, iyiliğin ve gerçeğin zorbalık, kötülük ve batıl güçleri karşısındaki savaşta yalnız kalmalarını ve sadece imanın ruhlardaki gücüne, gerçeğin fıtri üstünlüğüne, iyiliğin kalplerdeki köklülüğüne dayanmalarını istememiştir. Çünkü batılın sahip olduğu maddi güçler kalpleri sarsabilir, ruhları yanıltabilir, fıtratları kararsız kılabilir. İnsan sabrının, direncinin bir sınırı vardır. İnsanın katlanma gücünün kapasitesi sınırlıdır. İnsan gücünün tükendiği belli bir nokta vardır. İnsanların kalplerini ve ruhlarını ve kapasitelerini en iyi yüce Allah bilir. Bunun için mü'minleri imandan vazgeçirme amaçlı baskılarla başbaşa ve yalnız bırakmamıştır. Direniş için hazırlıklı olmalarını, savunmalarını geliştirmelerini, cihat için, araç ve gereç bulundurmalarını emretmiştir. Ancak bu durumda onlara düşmanı püskürtmek için savaş iznini vermiştir.

Savaşa çıkmadan önce onlara, savunmalarını üstlendiğini, kendi himayesinde olduklarını bildirmiştir.

"Hiç kuşkusuz Allah mü'minleri destekler, savunur."

Yüce Allah kâfir oldukları ve ihanet ettikleri için mü'minlerin düşmanlarını sevmediğini, bu yüzden onların kesinlikle yardımsız bırakılacaklarını bildirmiştir:

"Hiç şüphesiz Allah hiçbir emanetine hiyanet edeni ve nankörü sevmez."

Yine yüce Allah mü'minlerin savunmayı hakettiklerine güvenlikte olacaklarına hükmetmiştir. Bunu edebi açıdan, zulme uğramış, saldırgan olmayan ve şımarmayan kişiler oldukları için hakettiklerini ifade etmiştir.

"Saldırıya uğrayan mü'minlere savaşma izni verilmiştir. Çünkü onlar zulme uğramışlardır."

Bunun yanısıra Allah'ın kendilerini koruyacağından ve kendilerine yardım edeceğinden emin olmalarını da vurgulamıştır:

"Hiç kuşkusuz Allah'ın onlara yardım etmeye gücü yeter."

Sonra mü'minlerin savaşa girmeleri için önemli bir gerekçeleri de vardır. Çünkü onlar büyük bir insanlık görevi üstlenmişlerdir. Bu büyük görevin iyiliği sadece kendilerine dokunmaz, bunun yanında bütün mü'min cephe bu iyilikten yararlanır. Bu aynı zamanda inanç ve ibadet özgürlüğünün de garantisidir. Üstelik onlar zulme uğramışlar, haksız yere yurtlarından çıkarılmışlar:

"Onlar sırf 'Rabb'imiz Allah'dır' dediler diye haksız yere yurtlarından çıkarıldılar."

Bu söz; "Rabb'imiz Allah'dır" sözü, söylenen en doğru sözdür. Söylenmesi gereken en gerçek sözdür. Onlar sadece bu sözü söyledikleri için yurtlarından çıkarılmışlar. Çünkü bu söz saldırgan zorbalar açısından, şüpheye yer bırakmayan kesin isyankârlığın ifadesidir. Ama bu, haksızlığa uğrayanlar açısından her türlü kişisel hedeften soyutlanmanın ifadesidir. Onlar yalnız ve yalnız inançlarından dolayı yurtlarından çıkarılmışlar. Şu yeryüzü nimetlerinden biri uğruna başlatılan bir mücadele değildir bu. İnsanların ihtiraslarını kamçılayan, çıkar çatışmalarına neden olan, değişik eğilimlerin, karşıt isteklerin sahnelendiği dünya değerleri için bir çarpışma değildir bu.

Bütün bunların ötesinde genel kural yer alıyor; inancın savunulması gereği evrensel bir kural olarak vurgulanıyor!

"Eğer Allah bir kısım insanları diğer bir bölümü aracılığı ile savmasaydı, nice manastırlar, havra ve içlerinde Allah'ın adı çokca anılan cami yıkılıp giderdi."

Manastırlar, rahiplerin içinde ibadet etmek amacıyla inzivaya çekildikleri yerlerdir. Havralar ise yahudilerin ibadet yerleridir. Mescidler de müslümanların içinde ibadet ettikleri yerlerdir.

Bunların tümü -kutsallıklarına ve Allah'a ibadet için ayrılmış bulunmalarına rağmen- her zaman yıkılma ile karşı karşıya kalırlar. Çünkü batıla göre

buralarda Allah'ın adının anılmış olması bir ayrıcalık sayılmaz. Bazı insanların, bazısının saldırılarını püskürtmelerinin dışında hiçbir şey buraları yıkılma tehlikesinden koruyamaz. Yani inancı koruyanların, inancın saygınlığını tanımayan, inancı benimseyenlere haksızlık eden düşmanları savmaları buraları yıkılmaktan korur. Çünkü batıl şımarıktır. Kendisine saldıran, kendisini püskürten denk bir kuvvetle karşılaşmadıkça azgınlığından vazgeçmez, saldırganlığından geri kalmaz. Hakkın sırf hak oluşu düşmanların ona saldırmasına engel oluşturmaz. Aksine hakkı koruyan, onu savunan bir gücün bulunması zorunluluktur. İnsan bu özelliklere sahip bildiğimiz insan olduğu sürece değişmez genel bir kuraldır bu.

Şu kelimeleri az ama anlamları derin ayetler üzerinde ve bunların ötesinde hem ruhlar dünyasında hem de hayatta yer alan bazı sırların üzerinde durmamız gerekir.

Yüce Allah, müşriklerin savaş açtığı, batıl ehlinin saldırısına uğrayan kimselere kendilerini savunma amacı ile savaşma iznini verirken, "Allah'ın mü'minleri savunacağını ve kendilerine saldıran hain kâfirleri sevmediğini" ifade ederek başlıyor:

"Hiç kuşkusuz Allah mü'minleri destekler, savunur; yine hiç şüphesiz Allah emanetine hiyanet edeni ve nankörü sevmez.

Buna göre yüce Allah mü'minleri düşmanlarına karşı savunacağını garanti etmiştir. Yüce Allah kimi savunursa o, kesinlikle düşmanlarının vereceği zarardan korunmuş demektir. Ve o kesinlikle düşmanından üstündür. Peki niçin onlara savaş izni veriyor? Niye üzerlerine cihad farz kılınıyor? Neden kendilerine savaş izni veriliyor da bu yüzden öldürülüyorlar, yaralanıyorlar, büyük eziyetler, meşakkatler çekiyorlar? Halbuki sonuç bellidir. Ve yüce Allah, hiçbir zorluk, hiçbir meşakkat çekmelerine, büyük fedakârlıklara, dayanılmaz acılara, öldürme ve savaşlara katlanmalarına gerek kalmadan bu akibeti gerçekleştirebilir?

Verilecek cevap şudur: Bu konudaki yüce Allah'ın hikmeti son derece yücedir. En kesin kanıt onun katındadır. Ama insan olarak bizim bu hikmetten kavradığımız, bilgi ve deneyimler sonucu aklımızın ve kavrama yeteneğimizin çıkardığı sonuç şudur: Yüce Allah mesajını yüklenen ve onu koruma pozisyonunda olan kimselerin beceriksiz "tembeller" olmalarını dilememiştir. Büyük bir vurdumduymazlıkla yangelip yatan, bir sıkıntıya uğradıkları ya da bir saldırı ile karşı karşıya kaldıkları zaman, sadece namaz kılmak, Kur'an okumak ve Allah'a dua etmenin dışında hiçbir çaba sarfetmeden gayet kolay biçimde zafer kazanan kimseler olmalarını istememiştir.

Evet, namaz kılacaklardır. Kur'an okumaları, bollukta ve darlıkta dua ederek Allah'a yönelmeleri gerekecektir. Ama tek başına bu tür bireysel ibadetler onların Allah'ın mesajını omuzlamaya lâyık kimseler olmalarını sağlamaz. Bunlar savaş için önceden hazırladıkları azık, çarpışma esnasında kullanmak üzere depoladıkları gıda, batıla karşı koyarken güvenip dayandıkları cephane niteliğindedirler. Bunu, takva, iman ve Allah'a bağlılık duygularıyla arttırırlar.

Yüce Allah, mü'minlere yönelik savunmasının bizzat kendi elleriyle gerçekleşmesini, böylece savaş meydanında olgunlaşmalarını dilemiştir. Çünkü tehlikeyle karşı karşıya kaldığı, savmak ve savunmak durumunda olduğu, saldırgan kuvveti püskürtmek için vargücünü topladığı durumların dışında, insanın bünyesinde yeralan potansiyel enerji her zaman uyanıp harekete geçmez. Bu durumda insanın bedensel yapısında yeralan her hücre rolünü oynamak için kendisine bahşedilen yetenekleri devreye sokar, ortak operasyon için diğer hücrelerle dayanışma içine girer, sahip olduğu yetenekleri son noktaya kadar kullanır, özünde barındırdığı gücü sonuna kadar harcar. Kendisi için takdir edilen en son noktaya, kendisi için hazırlanan kemal derecesine ulaşır.

Allah'ın davasını yüklenen bir ümmetin tüm hücrelerinin uyanması, tüm güçlerinin toplanması, tüm yeteneklerinin işlevini yerine getirir durumda olması, tüm enerjilerinin biraraya gelmesi gerekmektedir. Bu ümmetin gelişmesini tamamlaması, olgunlaşması, bunun sonucunda da o büyük emaneti yüklenip gereğini yapması için bu bir zorunluluktur.

Uğruna hiçbir meşakkat çekilmeyen ve yan gelip yatan tembellerin elde ettiği kolay bir zafer insanın işaret ettiğimiz yetenek ve enerjilerinin ortaya çıkmasına engel olur. Bu durumda bu enerji ve yetenekleri harekete geçiremez, onları kullanamaz.

Bunun yanısıra çabuk ve kolay elde edilen bir zaferin kaybolup gitmesi de kolay olur. Birincisi, böyle bir zaferin değerinin ucuz olması ve uğruna büyük fedakârlıkların çekilmemiş olmasıdır. İkincisi böyle bir zaferi elde edenler, bunu korumak için tüm güçlerini kullanmazlar, onu kazanmak için enerjilerini toplayıp devreye sokmazlar. Onu savunmak için yeteneklerini, enerji ve güçlerini toplayıp harekete geçirmezler.

Kuşkusuz burada zafer ve yenilgiden, hücum ve kaçıştan güç ve zayıflıktan ilerleme ve geriye çekilmekten, ayrıca bunlara eşlik eden duygulardan, arzu ve ızdıraplardan, ferahlık ve hüzünden, huzur ve bunalımdan zayıflığı ve güçlülüğü duyumsamadan kaynaklanan vicdanı bir eğilim, pratik bir alıştırma sözkonusudur. Bunun yanında, inanç ve toplum adına biraraya gelmek, kişisel duygulardan vazgeçmek, savaş anında, öncesinde ve sonrasında eğilimler arasında uyum sağlamak, zayıflık ve güçlülük noktalarını ortaya çıkarmak, her durumu gözönünde bulundurarak işleri planlamak... Evet bütün bunlar, davayı omuzlayan ve gereklerini yerine getirmek ve insanların ona uymasını sağlamak durumunda olan bir toplum için zorunludur.

Bütün bunlar ve bunların dışında sadece yüce Allah'ın bildiği hususlar nedeniyle yüce Allah mü'minlere yönelik savunmasının bizzat onların eliyle gerçekleşmesini ve uğruna hiçbir zorluğa katlanmadan gökten inen bir buluntu olmamasını dilemiştir. [20]

20) Buna rağmen İslâm, savaşı başlı başına bir hedef olarak öngörmez. Ateşkesten ve saldırmazlıktan daha büyük ve daha önemli bir amaç olmadığı sürece savaşa izin vermez. Kur'an-ı Kerim'de yeralan birçok ayette de vurgulandığı gibi İslâm'ın amacı barışı sağlamaktır. Ama haksızlık, zulüm, azgınlık ve düşmanlığın olmadığı bir barış... İnanç ve ibaadet özgürlüğü, yönetiminde ve cezalandırmada adaletli olmak, mal ve serveti, hak ve sorumlulukları adilce paylaşmak, kişisel ve toplumsal olarak Allah'ın belirlediği sınırlar içinde hareket etmek gibi üstün insani değerlere karşı bir saldırı, bir tecavüz sözkonusu

Zulme uğrayan ve "Rabb'imiz Allah'dır" demekten başka suçları olmaksızın haksız yere yurtlarından çıkarılanlara yönelik zafer kimi zaman gecikebilir. Kuşkusuz bu gecikme yüce Allah'ın dilediği bir hikmetten dolayıdır.

Zafer gecikebilir, çünkü ümmet henüz olgunlaşmamıştır, henüz gerekli eğitimi tamamlamamıştır. Bütün enerjilerini biraraya getirmemiştir. Bütün hücreler içlerindeki tüm güç ve yetenekleri son noktasına kadar belirleyip ortaya çıkarmak için henüz biraraya gelip harekete geçmemişlerdir. Bu ümmet bu durumda olduğu halde zafer elde edecek olursa, uzun süre bu zaferi koruyacak güce sahip olmadığından çok çabuk yitirecektir elde ettiği zaferi.

Mü'min ümmet, gücünü son noktasına kadar kullansın, bütün birikimlerini harcasın, üstün ve değerli gördüğü her şeyi feda etsin, bunları Allah yolunda kolay ve ucuz harcamasın diye zafer gecikebilir.

Mü'min ümmet var gücünü denesin ve Allah'ın yardımına dayanılmadığı sürece yalnız başına bu güçlerle zaferin kazanılmayacağını anlasın diye, yüce Allah'ın söz verdiği zafer gecikebilir. Mü'min ümmet elinden gelen her şeyi bu uğurda harcadıktan ve bundan sonrasını Allah'a bıraktıktan sonra yüce Allah'ın verdiği zafer sözü gerçekleşir.

Mü'min ümmet, büyük zorluklar çekerken, acılara katlanırken, bütün gücünü bu uğurda harcarken, Allah'dan başka bir dayanağın olmadığını sıkıntı anında ancak O'na yönelineceğini bizzat yaşarken, Allah'a olan bağlılığı daha bir artsın diye zafer gecikebilir. Çünkü, yüce Allah kendisine izin verip zafere ulaştıktan sonra Allah'ın sistemi doğrultusunda hareket etmesinin ilk garantisi Allah'la kurduğu bu bağdır. Ancak bu şekilde azgınlaşmaz, yüce Allah'ın kendisine zafer bahşetmesine neden olan haktan, adaletten ve iyilikten sapmaz.

Allah'ın verdiği zafer sözü kimi zaman gecikebilir. Çünkü mü'min ümmet giriştiği savaşta, yaptığı fedakârlıklarda, can ve mal konusunda yaptığı harcamalarda bütünüyle Allah için, davası için bunlardan soyutlanmamış olabilir. Bir ganimet için ya da kendisini korumak için veya düşman karşısında kahramanlık ve cesaret gösterisinde bulunmak için savaşıyor olabilir. Oysa yüce Allah cihadın sadece kendisi için, sırf kendi yolunda, ve diğer bütün endişelerden uzak olmasını istiyor. Nitekim, Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- "Bir adam kendini korumak için, bir kahramanlık için, biri de gösteriş için savaşıyor. Bunlardan hangisi Allah yolunda savaşıyor" diye sorulduğunda "Allah'ın sözü en üstün olsun diye savaşan Allah yolunda savaşıyor" diye cevap vermiştir [21]

Mü'min ümmetin savaştığı, kötülüğün bünyesinde, bir iyilik kalıntısı bulunduğu için de zafer gecikebilir. Bu yüzden yüce Allah kötülüğün bütünüyle iyilikten soyutlanmasını, tek başına kötülük olarak kalmasını, içinde bir zerre olduğu zaman... İşte bu değerlerden herhangi birine, herhangi bir şekilde, bir saldırı ve tecavüz ister bir fertten diğerine, ister bir fertten bir topluma, ister bir toplumdan bir ferde ya da topluma, ister bir devletten diğerine yönelik olsun, İslâm bu durumda böyle bir haksızlığa dayanan bir barışa razı olmayacaktır. Çünkü İslâma göre barış saldırmazlık ve statükoyu korumak değildir. İslâm göre barış, yüce Allah'ın kulları için belirlediği sistem dairesinde iyilik ve adaletin gerçekleşmesidir. (Daha geniş bilgi için "İslâm ve Dünya Barışı" kitabına bakınız.)

21) Buhari, Müslim

dahi olsa iyiliğin de yok olmaması için sadece kötülüğün mahvolmasını ister.

Mü'min ümmetin savaş ilan ettiği batıl, olanca çıplaklığı ile halkın görüşünde netleşmediği, çirkefliği bütünüyle bilinmediği için de zafer gecikebilir. Böyle bir durumda mü'min ümmet batıla üstünlük sağlayacak olursa, batılın bozukluğu, yok edilmesinin zorunluluğu konusunda henüz ikna olmamış, bu yüzden batıla yardımcı olan kimi aldanmışlar bulunabilir. Bu durumda gerçeği tam anlamıyla kavrayamamış saf kimselerin gönlünde batıla karşı köklü bir eğilim yeredebilir. Halbuki yüce Allah, bütün insanlar net olarak görene kadar batılın varlığını sürdürmesini ister. Yok olacağı zaman geride hiçbir kalıntı bırakmadan, hiç kimse kendisine hayıflanmadan yok olup gitsin diye.

Ortam henüz mü'min ümmetin temsil ettiği hak, iyilik ve adaletin geleceği açısından uygun olmadığından zafer gecikmiş olabilir. Durum böyle olduğu halde mü'min ümmet zafer elde edecek olursa ortamdan kaynaklanan ve birlikte yapamayacağı bir muhalefetle karşı karşıya kalabilir. Çevresindeki insanların gönülleri zafer kazanan gerçeği kabullenip kalıcılığını isteyecek duruma gelene kadar çekişme sürüp gidecektir.

Bütün bunlar için, bir de yüce Allah'ın bilip de bizim bilmediğimiz birtakım nedenler için zafer gecikebilir. Fedakârlıklar kat kat katlanabilir. Çekilen acılar arttıkça artabilir. Buna rağmen yüce Allah düşmanlarına karşı mü'minleri savunacak, en sonunda zaferi onların lehine gerçekleştirecektir.

Sebepler yerine gelip zaferin bedeli ödendikten, onu saran atmosfer onu kabullenip kalıcılığını sağlayacak duruma geldikten sonra yüce Allah zafer izni verdiği zaman yerine getirilmesi gereken birtakım yükümlülükler, katlanılması gereken birtakım zorluklar vardır.

"Kim Allah'a yardım ederse bilsin ki, Allah da mutlaka kendisine yardım edecektir. Hiç şüphesiz Allah güçlü ve üstün iradelidir."

"Onlar ki, eğer biz kendilerini yeryüzünde egemen kılarsak namazı kılarlar, zekâtı verirler, iyiliği emrederek kötülükten sakındırırlar. Her şeyin akibeti Allah'a aittir."

Kendisine yardım edenlere yardım edeceğine ilişkin yüce Allah'ın verdiği söz, kesin, sağlam, gerçekleşmesi kaçınılmaz ve değiştirilmez bir sözdür. Peki, Allah'a yardım eden dolayısıyla, güçlü, üstün iradeli ve dostlarını yüzüstü bırakmayan ulu Allah'ın yardımını hakedenler kimlerdir? İşte onlar:

"Onlar ki; eğer biz kendilerini yeryüzünde egemen kılarsak."

"Zafer kazanmalarını sağlayıp, durumlarını sağlamlaştırırsak **"namazı kılarlar."**

Allah'a kulluk ederler, O'nunla olan bağlarını güçlendirirler, isteyerek, boyun eğerek ve büyük bir teslimiyet duygusu içinde Allah'a yönelirler.

"Zekâtı verirler."

Malın hakkını verirler. Nefsin cimriliğini yenerler. İhtirastan arınırlar, şeytanın vesvesesine üstün gelirler, toplumsal hayatta meydana gelen boşluğu doldururlar, toplumdaki zayıfları ve muhtaçların sorunlarını üstlenirler, böylece

topluma canlı bir beden niteliğini kazandırırlar. Tıpkı Resulullah'ın -salât ve selâm üzerine olsun- buyurduğu gibi "Birbirlerini sevmede, birbirlerine merhamet etmede, birbirlerine karşı şefkatli davranmada mü'minler bir beden gibidirler. Bu bedenin bir organı ağrıyacak olursa bedenin diğer organları da uykusuzluk ve acı çekmede ona ortak olurlar"...

"İyiliği emrederler."

İyiliğe ve hayra çağırırlar, insanları buna yöneltirler.

"Kötülükten sakındırırlar."

Kötülüğe ve bozgunculuğa karşı direnirler. Böylece, değiştirmeye gücü yettiği halde, iyiliği gerçekleştirmekten geri durmayan müslüman ümmet diye nitelendirilmeyi hakederler.

Yüce Allah'ın insanlık hayatı için öngördüğü hayat sistemine yardım ettikleri, başkasına değil, sadece Allah'a güvenip dayandıkları için Allah'ın yardım ettiği kimseler bunlardır. Bunlardır yüce Allah'ın gerçek ve kesin bir şekilde kendilerine zafer sözünü verdiği kimseler.

Bu, sebepleri ve sonuçları ile varolabilen bir zaferdir. Bu zaferin gerçekleşmesi birtakım yükümlülüklerin yerine getirilmesi, birtakım zorluklara katlanılması şartına bağlıdır. Bundan sonrası Allah'a aittir, nasıl dilerse öyle hareket eder. Dilerse yenilgiyi zafere dönüştürür. Dayanakları yok olduğu, yükümlülükleri yerine getirilmediği için zaferi de yenilgiye dönüştürür.

"Her şeyin akibeti Allah'a aittir."

Kuşkusuz, hakkın, adaletin, iyiliğin, hayrın, özgürlüğün üstün gelmesi ile insanlık hayatında ilahi hayat sisteminin egemen olması ile sonuçlanan bu zaferin; gölgesinde kişisel isteklerin, bireysel çıkarların, arzu ve eğilimlerin barınamadığı böylesine büyük bir zaferin...

Evet böyle bir zaferin sebepleri, bir bedeli, yerine getirilmesi gereken yükümlülükleri, birtakım şartları olacaktır. Hiç kimseye boşuna ve gereksiz yere zafer bahşedilmez. Hedefi ve sonuçları gerçekleşmeyince hiç kimsenin elde ettiği zafer kalıcı olmaz.

Önceki ders, inanç ve inancın sembolik ibadetlerini korumak için savaş iznine ilişkin bir açıklama, bunun yanında inancın yükümlülüklerini yerine getiren ve ilahi sistemi toplum hayatına egemen kılan kimselere yönelik yüce Allah'ın verdiği zafer ile son bulmuştu.

Ayetler mü'min ümmetin yerine getirmesi gereken yükümlülüklerin açıklanmasını bitirince, Hz. Peygamberi -salât selâm üzerine olsun- ilahi gücün elinin kendisine yardım etmek üzere olaylara müdahale ettiğini, düşmanlarını yüzüstü bırakacağını vurgulayarak yüreklendiriyor, güven veriyor. Nitekim ilahi kudret eli bundan önce de kardeşleri olan diğer peygamberlere -selâm üzerlerine olsun- yardım etmek ve kuşaklar boyu gelmiş geçmiş yalanlayanları cezalandırmak için olaylara müdahale etmişti. Böylece müşrikleri geçmiş milletlerin harap olmuş yurtları üzerinde düşünmeye yöneltiyor. Şayet algılayacak ve algıladığını değerlendirecek kalpleri varsa... Çünkü gözler kör olmaz. Aslın-

da kör olan göğüs boşluğunda yeralan kalplerdir.

Arkasından ayetlerin akışı Hz. Peygamberi -salât selâm üzerine olsun- yüce Allah'ın peygamberlerini şeytanın komplolarına karşı koruduğu gibi Allah'ın mesajını yalanlayanların entrikalarına karşı da koruyacağını vurgulayarak kendisine güvenmesini, endişelerden uzaklaşmasını sağlıyor. Allah şeytanın girişimlerini boşa çıkarır, ayetlerini tutarlı ve anlaşılır bir şekilde sunarak dejenere olmamış kalplerin algılayacağı şekilde onları belirginleştirir. Hasta ve kâfir kalplere gelince, onlar akibetlerin en kötüsüne uğrayıncaya kadar içlerinde hep bir kuşku ile yaşarlar.

Şu anda ele almak üzere olduğumuz bu ders, geçen derste açıklanan şekliyle davetçiler üzerine düşeni yerine getirip görevlerini yaptıktan sonra ilahi gücün davetin gidişine yaptığı müdahaleleri ve bunun etkilerini açıklıyor.

TARİHİ HATIRLATMA

وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ
قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودُ ﴿٤٢﴾ وَقَوْمُ إِبْرَاهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ ﴿٤٣﴾
وَأَصْحَابُ مَدْيَنَ وَكُذِّبَ مُوسَىٰ فَأَمْلَيْتُ لِلْكَافِرِينَ ثُمَّ
أَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٤﴾

42- Ey Muhammed, eğer müşrikler seni yalanlıyorlarsa bil ki, Nuh'un soydaşları, Adoğulları ve Semudoğulları da peygamberlerini yalanlamışlardı.

43- İbrahim'in soydaşları, Lût'un soydaşları da öyle.

44-Medyenliler de öyle. Musa'yı da yalanlamışlardı. Ben bütün bu kâfirlere önce mühlet tanıdım, sonra yakalarına yapıştım. Onlara indirdiğim darbe nasıldı?

Son peygamberlikten önce bütün peygamberlik misyonu için geçerli olan değişmez kural; peygamberlerin Allah'ın ayetlerini getirmeleri, buna karşılık yalanlayanların bunları yalan saymalarıdır. Şu halde Hz. Peygamber -salât selâm üzerine olsun- daha önce benzeri görülmemiş, alışılmadık bir mesajla gelmediği için müşriklerin onu yalanlamaları normaldir. Ama sonuç bellidir. Kural her zaman için yürürlüktedir.

"Nuh'un soydaşları, Adoğulları ve Semudoğulları da peygamberlerini yalanlamışlardı."

"İbrahim'in soydaşları Lût'un soydaşları da öyle."

"Medyenliler'de öyle."

Hz. Musa ise özel bir cümle ile sözkonusu ediliyor:

"Musa'yı da yalanlamışlardı."

Bunun ilk nedeni Hz. Musa'nın diğer peygamberler gibi kendi kavmi tarafından değil de Firavun ve kurmayları tarafından yalanlanmış olmasıdır. İkincisi de, Hz. Musa'nın getirdiği ayetleri açıklamak, sayılarını belirtmek,

beraberinde yaşanan olayların önemine işaret etmektir. Bütün bunlardan anlaşılıyor ki, yüce Allah belli bir süre kâfirlere mühlet verir. -Kureyşliler'e mühlet verdiği gibi.- Sonra onları kıskıvrak yakalar, şiddetle cezalandırır. Burada dehşeti ifade etmek, şaşkınlığı dile getirmek için bir soru yöneltiliyor.

"Onlara indirdiğim darbe nasıldı?

Ayette geçen "Nekir" çok katı bir inkâr tavrını ifade etmektedir. Bu da değişime eşlik etmektedir. Bu soruya verilecek cevap ise bellidir. Korkunç bir belirsizlik; ya bir tufan, ya bir yokoluş, ya bir deprem, ya bir kasırga ya da öldürücü bir korku...

Bu geçmiş toplumların yok edilişleri son derece hızlı bir şekilde sunulduktan sonra geçmiş milletlerin yok edilişleri genel olarak anlatılıyor bu sefer:

فَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ فَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ
عُرُوشِهَا وَبِئْرٍ مُّعَطَّلَةٍ وَقَصْرٍ مَّشِيدٍ ﴿٤٥﴾

45- Halkı zalim olan nice kenti yok ettik. Yapılarının duvarları, yere inen tavan yıkıntılarının üzerine çökmüştür. Nice su kuyularını kullanan kalmamış, nice korunaklı köşkleri ıssız kalmıştır.

Zalim oldukları için yok edilen birçok belde vardır. Ayetin ifade tarzı ise onların harap olmuş hallerini son derece hareketli ve oldukça etkin bir sahnede sunmaktadır:

"Yapılarının duvarları, yere inen tavan yıkıntılarının üzerine çökmüştür."

Kurulu çatılar, binanın bitiminde duvarlara dayandırılarak çatılırlar. Duvarlar yıkılınca çatılar da çöker ve üstüne bina yıkılır. Görüntüsü bu kadar ürkütücü, bu kadar iç karartıcı ve bu kadar etkileyici olur. Böyle manzaralar boş insanı ve bayındır hallerini düşünmeye sevkeder. Harap ve terkedilmiş evler son derece ürkütücü olurlar. Bu gibi yerler insanı geçmişi anmaya, olaylardan ibret alıp ürpermeye iter.

Çatıları çökmüş beldelerin yanında, terkedilmiş, kullanılmaz durumda olan kuyular yer alıyor. İnsan bu kuyuların başlarında konaklayanları, gelip geçenleri hatırlıyor birden. Kurumuş ve terkedilmiş bu kuyuların çevresinde hayaletler dolaşıyor.

Öte yandan, terkedilmiş durumdaki harap saraylar, köşkler yeralıyor. Canlı namına bir şey yok buralarda. Anılar, hayaller, karartılar ve hayaletler uçuşup duruyorlar.

Ayetlerin akışı, bu sahneleri sunduktan sonra, kâfir müşriklerin ruhları üzerindeki etkisini ortaya çıkarmak için kınayıcı bir üslupla soruyor.

أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ
قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا أَوْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى
الْأَبْصَارُ وَلَٰكِن تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ ﴿٤٦﴾

46- O müşrikler yeryüzünü gezmiyorlar mı ki, bu sayede kalpleri gördüklerinden ibret alabilsin ve kulakları söylenenleri işitebilecek bir duyarlık kazansın. Çünkü kör olan onların gözleri değildir, fakat göğüs boşluklarındaki kalpleri kördür, duyarsızdır.

Geçmişte cezalandırılmış milletlerin harap olmuş yurtları canlı ve belirgin olarak duruyor. Onlara birtakım mesajlar veriyor, ibret derslerinden söz ediyor. Öğüt veriyor.

"Yeryüzünü gezmiyorlar mı ki?"

Bu yerleri görüp ibret alsalar da, onlara birtakım mesajlar verseydi bu yerler? O son derece anlaşılır ve etkileyici diliyle konuşsaydı, içerdiği, özünde barındırdığı ibret derslerini anlatsaydı?

"Bu sayede kalpleri gördüklerinden ibret alabilsin."

Şaşmaz ve değişmez yasanın izleri niteliğinde olan bu kalıntıların ötesindeki gerçekleri kavrarlardı.

"Ve kulakları söylenenleri işitebilecek bir duyarlık kazansın."

Şu yerle bir olmuş evlerde, kurumuş, kullanılmaz haldeki kuyuların başlarında, terkedilmiş köşklerde yaşayanların başından geçen olayları da işitirlerdi.

Yoksa bunların kalpleri mi yok ki gördükleri halde kavrayamıyorlar? Duydukları halde ders almıyorlar?

"Çünkü kör olan onların gözleri değildir, fakat göğüs boşluklarındaki kalpleri kördür, duyarsızdır."

Ayette özellikle kalplerin yerlerinin belirlenmesine özen gösteriliyor.

"Göğüs boşluklarındaki."

Amaç, daha iyi vurgulamak ve özellikle bu kalplerin körlüğünü kanıtlamaktır.

Eğer bu kalplerin basireti açık olsaydı, bu olayları anar anmaz harekete geçecekti. Anında ibret dersini alacaktı. Geçmiş milletlerin harap olmuş yurtlarının şahsında somutlaşan akibetten ürkerek imana doğru kanat çırpacaktı.

Ne var ki, bu kalpler, geçmiş milletlerin harap olmuş yurtlarına bakıp ibret alacaklarına, imanın ufuklarına doğru kanat çırpacaklarına, o korkunç azaptan korkacaklarına, yüce Allah'ın kendileri lehine belli bir süre ertelediği azabın hemencecik kendilerine isabet etmesini istiyorlar.

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَن يُخْلِفَ اللَّهُ وَعْدَهُۥ ۚ وَإِنَّ يَوْمًا
عِندَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ ﴿٤٧﴾

47- Onlar senden azabımın bir an önce gerçekleşmesini istiyorlar. Oysa Allah sözünden caymaz ve Rabb'inin katındaki bir gün, sizin saydıklarınızdan bin yıl gibidir.

Bu zalimlerin değişmez karakteridir. Önceki zalimlerin yerle bir edildikleri yerleri, harap olmuş yurtlarını görürler, tarihlerini okur, akibetlerini öğrenirler. Buna rağmen yolun sonuna bakmaksızın onların geçtiği yolu izlerler. Önce-

kilerin başlarına gelenleri hatırladıkları an, aynı şeylerin kendi başlarına da gelecceğine ihtimal vermezler. Yüce Allah denemek suretiyle kendilerine süre tanıyınca da büyük bir gurura kapılır, hiçbir sınır tanımayan bir şımarıklıkla azgınlaşırlar. Kendilerini geçmişlerin akibetinden korkutacak biri çıkacak olsa onu alaya alırlar. Sırf şamata olsun diye tehdit edildikleri azabın hemen şimdi başlarına gelmesini isterler!

"Allah sözünden caymaz."

Bu akibet yüce Allah'ın dilediği ve hikmeti doğrultusunda takdir ettiği bir zamanda mutlaka gelecektir. İnsanların azabın acele ile gerçekleşmesini istemeleri, onun gelişini çabuklaştırmaz. Çünkü azabın ertelenmesi ile gözetilen hikmet geçersiz olmasın diye üstelik Allah'ın hesabındaki zaman ölçüsü insanlarınkinden farklıdır.

"Doğrusu Rabb'inin katındaki bir gün, sizin saydıklarınızdan bin yıl gibidir."

Kuşkusuz yüce Allah şu yerle bir edilen şehirlerin çoğuna süre tanımıştı. Ama bir süre tanıma onlar için kaçınılmaz akibetten ve zalimlerin yok edilmesine ilişkin değişmez yasadan kurtuluş anlamına gelmiyordu.

وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ أَمْلَيْتُ لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ أَخَذْتُهَا وَإِلَيَّ الْمَصِيرُ ﴿٤٨﴾

48- Halkı zalim olan nice kente önce mühlet tanıdım, sonra yakasına yapıştım. Sonunda bana dönülecektir.

Öyleyse bu müşriklere ne oluyor ki yüce Allah kendilerine belli bir süre tanıdı diye, azabın çabucak gerçekleşmesini istiyorlar, tehditleri alaya alıyorlar?

PEYGAMBERİN MİSYONU

Geçmiş milletlerin cezalandırıldıkları, yerle bir edildikleri beldelerden gözler önüne serilmesi, yüce Allah'ın yalanlayanlara ilişkin yürürlüğe koyduğu yasanın açıklanması bu noktaya gelince, surenin akışı, insanları uyarması, kendilerini bekleyen akibeti açıklaması için Hz. Peygambere yöneliyor.

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٤٩﴾ فَالَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٥٠﴾ وَالَّذِينَ
سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿٥١﴾

49- De ki; "Ey insanlar, ben sizin için sadece açık sözlü bir uyarıcıyım."

50- "İman edip iyi ameller işleyenler için bağışlanma ve onurlu rızık vardır."

51- "Ayetlerimizi gözden düşürüp etkisiz bırakmak için birbirleri ile kıyasıya yarışanlar ise cehennemliklerdir.

Ayetlerin akışı, bu noktada Hz. Peygamberin -salât selâm üzerine olsun- görevini özellikle 'uyarı' olarak ön plana çıkarıyor:

"Ben sizin için sadece açık sözlü bir uyarıcıyım."

Çünkü Allah'ın ayetlerini yalanlama, O'nun peygamberini alaya alma, sözü edilen azabın çabucak başlarına gelmesini isteme, 'uyarı'yı ön plana çıkarmayı gerektirmektedir. Arkasından onları bekleyen akibeti ayrıntılı olarak anlatmaya başlıyor.

İnananlara, inançlarının gerçekliğine kanıt oluşturan davranışlarda bulunanlara; **"İyi ameller işleyenlere"** gelince; onların alacağı ödül, geçmişte işledikleri günahlara veya kusurlara karşılık Rabb'lerinden **"bağışlanma"** ile başa kakma ve aşağılanma sözkonusu olmayan **"onurlu bir rızık vardır."**

Allah'ın ayetleri kalplere ulaşmasın, insanlık hayatında pratik olarak gerçekleşmesin diye vargüçlerini son noktasına kadar harcayanlara gelince; -Allah'ın ayetleri gerçeği gösteren kanıtlar ile insanlar için belirlediği şeriattır.- Onları yüce Allah cehenneme sahip kılmıştır. Karşı taraftaki bol ve şerefli rızka karşılık şunların sahip olduğu şey ne kadar da kötüdür?

ŞEYTANIN KOMPLOLARI

Peygamberleri aracılığı ile insanlara sunduğu mesajını yalanlayanların yalanmalarından, fonksiyonun yerine getirmesin diye yoluna barikat kuranların barikatlarından, engelleyenlerin engellemelerinden koruyan Allah, onu şeytanın komplosundan, peygamberlerin beşeri özelliklerinden kaynaklanan eğilimlerini kullanarak ona müdahale etme girişimlerinden de korur... Peygamberler şeytanın hilelerine karşı korunmuşlardır. Ne var ki, onlar da insandırlar. Davalarının çabuk yayılması, kısa zamanda zafere ulaşması, yolundaki engellerin bertaraf edilmesi gibi istekler uyanabilir içlerinde. İşte şeytan bu istekleri kullanarak davet hareketini temel prensiplerinden ve ölçülerinden uzaklaştırma girişimlerinde bulunur. Ama Allah şeytanın komplosunu boşa çıkarır, davasını korur, peygamberlerine davasının temel prensiplerini ve ölçülerini gösterir, ayetlerini tutarlı ve anlaşılır kılar, davanın değerlerine ve ölçülerine ilişkin tüm kuşkuları bertaraf eder.

وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّآ إِذَا تَمَنَّىٰٓ أَلْقَى
ٱلشَّيْطَٰنُ فِىٓ أُمْنِيَّتِهِۦ فَيَنسَخُ ٱللَّهُ مَا يُلْقِى ٱلشَّيْطَٰنُ ثُمَّ
يُحْكِمُ ٱللَّهُ ءَايَٰتِهِۦ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٢﴾ لِّيَجْعَلَ مَا يُلْقِى
ٱلشَّيْطَٰنُ فِتْنَةً لِّلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَٱلْقَاسِيَةِ
قُلُوبُهُمْ ۗ وَإِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ لَفِى شِقَاقٍۭ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾ وَلِيَعْلَمَ ٱلَّذِينَ
أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَيُؤْمِنُوا۟ بِهِۦ فَتُخْبِتَ لَهُۥ
قُلُوبُهُمْ ۗ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهَادِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٤﴾

52- Senden önce gönderdiğimiz bütün resuller ve nebiler bir şey dilediklerinde şeytan bu dileklerini mutlaka birtakım beşeri arzular ka-

rıştırdı. Fakat Allah, şeytanın körüklediği bu arzuları her defasında gidererek arkasından ayetlerini pekiştirdi. Allah her şeyi bilir ve her yaptığı yerindedir.

53- Amaç şeytanın körüklediği bu arzular vesilesi ile kalpleri hasta olanları ve katı yürekliler sınavdan geçirmektir. Hiç kuşkusuz zalimler gerçeğe son derece uzak düşen bir ayrılığa saplanmışlardır.

54- Diğer bir amaç, kendilerine bilgi verilenlerin, Kur'anın Rabb'inin gönderdiği bir gerçek olduğunu anlayarak ona inanmaları, ona karşı yürekten saygı duymalarıdır. Hiç kuşkusuz Allah, mü'minleri doğru yola iletir.

Bu ayetlerin indiriliş nedenlerine ilişkin birçok rivayet vardır. Birçok tefsir bilgini de bu rivayetlere değinmiştir. Bu konuda İbn-i Kesir, tefsirinde şöyle der: Bu rivayetlerin tümünün rivayet zincirinde bir kopukluk var. Rivayet zinciri açısından sahih olanına rastlamadım. Kuşkusuz en iyisini Allah bilir."

Bu rivayetler arasında en ayrıntılısı ise, İbn-i Ebi Hatem'in rivayetidir. Şöyle der İbn-i Ebi Hatem. "Bana Musa b. Ebu Musa el-Kufi anlattı, ona da Muhammed b. İshak eş-Şibi anlatmış, ona da Muhammed b. Felic Musa b. Ukbe'den, o da İbn-i Şihab'dan anlatmış: Necm suresi indiği zaman, müşrikler şöyle diyorlardı: Eğer bu adam tanrılarımızı iyilikle anacak olursa, biz de onu ve arkadaşlarını sakince dinleriz. Ne var ki, o dinine karşı çıkan yahudi ve hristiyanlara bizim tanrılarımızı kötüleyip dil uzattığı gibi satışmıyor." Arkadaşlarının uğradığı eziyetler ve müşriklerin yalanlamaları Peygamberimize -salât selâm üzerine olsun- ağır geliyordu. Müşriklerin sapıklıkta direnmelerine de üzülüyordu. Bu yüzden doğru yolu bulmalarını çok istiyordu. Yüce Allah Necm suresinde şöyle buyurmuştu:

"Gördünüz mü o Lât ve Uzza"yı ve üçüncüleri olan öteki put Menat'ı? Demek erkek size, kadın Allah'a mı? [22]

Yüce Allah bu putlardan söz ederken şeytan da şöyle birsöz söyledi:

"Kuşkusuz onlar ulu kuğulardır. Onların aracılığı umulur."

Bu sözler şeytanın düzmesi, onun bir şaşırtmacasıydı. Bu sözler derhal bütün Mekkeli müşriklerin kalplerinde yer etmişti, dilden dile dolaşıyordu. Bununla birbirlerini müjdeliyorlardı. "Muhammed ilk dinine, kavminin dinine döndü" diyorlardı. Peygamberimiz -salât selâm üzerine olsun- Necm suresinin sonuna gelince secdeye gitti. Onunla birlikte orada bulunan bütün müslümanlar ve müşrikler de secdeye gittiler. Ama önde gelenlerden Velid b. Mugire secdeye gitmedi. O da avucuna toprak doldurup ona secde etti. Her iki grup da, toplulukların Hz. Peygamberle -salât ve selâm üzerine olsun- birlikte secdeye kapanmasına şaşırıyordu. Müslümanlar ise, müşriklerin inanmadıkları, ikna olmadıkları halde secde etmelerine bir anlam verememişlerdi.

Müslümanlar; şeytanın müşriklere duyurduğu sözleri işitmemişlerdi. Müşrikler şeytanın kendilerine duyurduğu bu sözlerle peygamberin kendilerine eğilim gösterdiğini sanmışlardı. Yine şeytan onları, bu sözleri Hz. Peygamberin sure içinde okuduğuna inandırmıştı. Onlar da tanrılarına saygılarını ifade etmek için secdeye gitmişlerdi. Bu sözler kısa sürede halk arasında yayılmıştı. Şeytan

22) Necm Suresi, 19-21

Habeşistan'a, orada bulunan müslümanların kulağına kadar götürmüştü bu sözleri. Osman b. Ma'zun ve arkadaşları, Mekkeliler'in topluca müslüman olduklarını, peygamberle birlikte namaz kıldıklarını duymuşlardı. Velid b. Muğire'nin de avuçlarına doldurduğu toprağa secde ettiğini, müslümanların artık Mekke'de güven içinde yaşadıklarını haber almışlardı. Bu yüzden beklemeden Mekke'ye geri dönmüşlerdi. Ama yüce Allah şeytanın sözlerini geçersiz kılmış, silip atmış, ayetlerini sağlamlaştırmıştı. Onları bu furyadan korumuştu.

"Senden önce gönderdiğimiz bütün resuller ve nebiler bir şey dilediklerinde şeytan bu dileklerine mutlaka birtakım beşeri arzular karıştırırdı. Fakat Allah, şeytanın körüklediği bu arzuları her defasında giderek arkasından ayetlerini pekiştirirdi. Allah her şeyi bilir ve her yaptığı yerindedir."

"Amaç şeytanın körüklediği bu arzular vesilesi ile kalpleri hasta olanları ve katı yürekliler sınavdan geçirmektir. Hiç kuşkusuz zalimler gerçeğe son derece uzak düşen bir ayrılığa saplanmışlardır."

Yüce Allah, hükmünü bildirip şeytanın uydurması olan sözleri silince müşrikler tekrar eski sapıklıklarına dönüp yeniden müslümanlara düşmanlık yapmaya başladılar, onlara baskı yaptılar..."

İbn-i Kesir der ki; İmamı Beğavi, İbn-i Abbas'ın ve Muhammed b. Ka'b el Kurezi'nin bir de onların dışındakilerin sözlerinden oluşan bir grup rivayeti derledikten sonra şu soruyu yöneltir: Yüce Allah peygamberinin -salât ve selâm üzerine olsun- yanılmazlığını (masumluğun) garantilemiş olmasına rağmen böyle bir şey nasıl olabilir? Sonra insanların bu soruya verdikleri cevapları aktarır. Bunlara göre, bu sözleri şeytan müşriklerin kulaklarına fısıldamıştır. Onlar da bu sözleri Hz. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- söylediğini sanmışlardır. Oysa mesele kesinlikle böyle değildir. Bu şeytanın bir telkiniydi... Peygamberimizden kaynaklanmıyordu. Her şeyin en iyisini Allah bilir.

Buhari, İbn-i Abbas'ın şöyle dediğini rivayet eder: Onun arzusuna yani konuştuğu zaman şeytan onun sözlerine kendi sözlerini karıştırır. Allah da şeytanın sözlerini siler.

"Ayetlerini pekiştirir.

İbn-i Cerir (Temenna" (arzuladı) "Telâ" (okudu) anlamına alır ve "Bu sözün en yaklaşık yorumu budur" der!

İşte, Garanik (Kuğular) hadisi olarak bilinen rivayetlerin özü bundan ibarettir... Bu hadis, senet zinciri açısından dayanaksızdır. Hadis bilginleri "Bu hadisi, sahih hadisleri biraraya getiren hiçbir rivayet zinciri ile de rivayet etmemiştir" derler. Ebubekir el-Bezzar: "Bu hadisi, sözünü etmeye değer güvenilir ve kesintisiz bir rivayet zinciri ile Peygamberimizden aktaran birini bilmiyoruz" der. Ayrıca bu hadis, konu itibariyle de İslâm inancının temel özelliklerinden biri olan peygamberin masumluğuna -yanılmazlığına- da ters düşmektedir. Çünkü peygamber, Allah'tan aldığı mesajı insanlara duyururken şeytanın bu mesaja kendi sözlerini karıştırma girişimlerinden korunmuştur.

Oryantalistler ve bu dine dil uzatanlar bu hadisi dillerine dolamış, her tara-

fa yaymışlardır. Çevresinde bir laf kalabalığı oluşturmuşlardır. Ama bu sözlerin hiçbiri tartışılacak tutarlılıkta değildir. Daha doğrusu tartışma konusu edilmeleri bile doğru değildir.

Üstelik ayetlerin kendisi de böyle bir şeyin ayetlerin nüzul sebebi oluşunu ihtimal dışı bırakmakta ve bu ayetlerin Peygamberimizle -salât ve selâm üzerine olsun- sınırlı tek bir olaya işaret ediyor olmasını çürütmektedir. Çünkü ayetler bunun, tüm peygamberleri ve onların üstlendikleri peygamberlik görevini kapsayan genel bir kural olduğunu vurgulamaktadır:

"Senden önce gönderdiğimiz bütün resuller ve nebiler bir şey dilediklerinde şeytan bu dileklerine mutlaka birtakım beşeri arzular karıştırırdı. Fakat Allah, şeytanın körüklediği bu arzuları her defasında gidererek arkasından ayetlerini pekiştirirdi."

Şu halde bununla, birer insan olmaları nedeniyle bütün peygamberler arasında ortak olan ve fakat peygamberler için öngörülen masumluk -yanılmazlık- sıfatı ile çelişmeyen bir niteliğe dayalı genel bir hususun kastedilmiş olması gerekir.

Allah'ın yorumu ile yapmaya çalıştığımız açıklama budur. Ama ne istediğini en iyi Allah bilir. Biz sadece beşeri kavrama yeteneğimiz oranında onun sözlerini yorumlamaya çalışıyoruz.

Peygamberler -salât ve selâm üzerlerine olsun- ilahi mesajı (risalet) insanlara duyurmakla görevlendirildikleri zaman, en çok istedikleri şey, insanların bu çağrının etrafında toplanmaları, Allah katından kendilerine sunulan bu iyiliği kavrayıp ona uymalarıdır. Ne var ki, davetin önünde birçok engel vardır. Peygamberler birer insandırlar ve yaşama süreleri de sınırlıdır. Bunu algılıyorlar, biliyorlar. Bu yüzden insanların en kestirme yoldan çağrılarına koşmalarını içtenlikle isterler. Örneğin insanların terkedemedikleri gelenek ve göreneklere, atalarından miras kalan alışkanlıklara bir süre ses çıkarmamayı isterler. Böylece onların doğru yola girebileceklerini umarlar. Doğru yola geldikten sonra onları bu terkedilmesi güç alışkanlıklardan vazgeçirmek kolay olur diye düşünürler. Örneğin içlerinde İslâma eğilim duygusunu uyandıracak şekilde insanlara himayeci bir yaklaşımla gereğinden fazla üzerlerine düşüp onları kayıracak olurlarsa, aşamalı olarak onları inanç sisteminin bütününü kabullenmeye götüreceklerini düşünürler. Bundan sonra sağlıklı bir eğitim sürecinden geçecek olurlarsa, eski alışkanlıklara olan eğilimlerini bir kenara bırakacaklarını ümid ederler.

Davanın yayılması ve zafere ulaşmasına ilişkin bu gibi beşeri istek ve eğilime benzer daha neler isterler neler! Bu istekleri yüce Allah'ın kendi davasının eksiksiz temelleri doğrultusunda, duyarlı, titiz ölçüleri uyarınca hareket etmesini, bundan sonra dileyenin mü'min, dileyenin de kâfir olmasını öngören iradesini açıklayana kadar sürer. Çünkü davanın her şeyi her yönüyle değerlendiren ilahi ölçüdeki gerçek değeri, insanların eksik ve yanlış değerlendirmelerinin çok üstündedir.

Davaya mensup kişiler daha yolun başında iken bozguna uğrasalar bile davet hareketi kendisi için belirlenen bu prensiplere göre ve bu ölçüler uyarınca

yoluna devam etmelidir. Davanın prensiplerine ve ölçülerine sıkı sıkıya sarılmak, onlara kararlı bir şekilde ve titizce uymak bu kişilerin ya da onlardan daha hayırlı olanların eninde sonunda davaya bağlanmalarının garantisidir. Böylece dava sağlam ve yıpranmamış bir örnek olarak kalıcılığını sürdürür, sağa sola yalpalamadan, hiçbir eğrilik göstermeden dosdoğru yoluna devam eder.

Şeytan, insanın yapısından kaynaklanan bu doğal istekleri, ayrıca bu isteklerin fiili tercümanı konumunda olan kimi davranış ve sözler aracılığı ile, davaya komplo kurmak, onu temelden değiştirmek ve onun hakkında gönüllerde kuşkular uyandırmak için iyi bir fırsat bulur. Ama yüce Allah şeytanın komplosunu boşa çıkarır, sergilenen davranışlar ya da söylenen sözler hakkında kesin ve çözüme bağlayıcı hükmünü verir. Peygamberlere de yüce Allah'ın çözüme bağlayıcı, kesin hükmünü insanlara açıklamaları, ayrıca davanın yayılması hakkında görüş bildirirken yaptıkları hataları da açıkça duyurmaları yükümlülüğünü getirir. Nitekim Hz. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- kimi davranışlarında ve kimi eğilimlerinde böyle yanılgılar olmuş, yüce Allah da bunları Kur'an-ı Kerim'de açıkça duyurmuştur...

Bu şekilde yüce Allah şeytanın komplosunu boşa çıkarır ve ayetlerini açık ve tutarlı olarak ortaya koyar. İzlenmesi gereken doğru çizgi hakkında kafalarda bir kuşku bırakmaz.

"**Allah, her şeyi bilir ve her yaptığı yerindedir.**"

Ama kalplerinde münafıklıktan ve sapıklıktan kaynaklanan bir hastalık bulunanlar, bir de inatçı kâfirlerden katı kalpli olanlar böylesi durumları tartışma, demogoji ve gruplaşmalar için malzeme yaparlar.

"**Hiç kuşkusuz zalimler gerçeğe son derece uzak düşen bir ayrılığa saplanmışlardır.**"

Bilgi ve marifet verilmiş kimselere gelince, onların kalpleri yüce Allah'ın açıklaması ve çözüme bağlayıcı hükmü ile yetinir, tatmin olur:

"**Hiç kuşkusuz Allah, mü'minleri doğru yola iletir.**"

Hz. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- hayatında ve İslâma davet hareketinin tarihinde bunun gibi birçok örnek görüyoruz. İmam İbn-i Cerir'in -Allah rahmet etsin- de işaret ettiği olay ise bu konuda herhangi bir yorum yapmamıza gerek bırakmamaktadır.

En güzel örneği İbn-i Ümmü Mektum'un -Allah ondan razı olsun- kıssasında görüyoruz. Bu gözleri görmez, bu yoksul adam geliyor Hz. Peygamberin yanına ve şöyle diyor: "Ey Allah'ın peygamberi, Allah'ın sana öğrettiği şeyleri bana da oku, bana da öğret." Bu sözleri birkaç kere tekrarlıyor. Ama Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- o sırada Velid b. Mugire ile ilgileniyor, onun İslâma gelmesini sağlamaya çalışıyordu. Yanında da Kureyş'in ileri gelenleri vardı. İbn-i Ümmü Mektum da Hz.Peygamberin bu işle ilgilendiğini bilmiyordu. En sonunda Hz. Peygamber ısrarlarına karşı sıkılır, yüzünü asarak ona sırtını çevirir. Bunun üzerine yüce Allah şu ayeti indirir ve bu ayetlerle Hz. Peygamberi bu davranışından dolayı çok sert bir dille azarlar.

"Surat astı ve döndü, kör geldi diye. Ne bilirsin belki o arınacak? Yahut öğüt dinleyecek de öğüt kendisine yarayacak. Kendisini öğüte muhtaç görmeyene gelince; sen ona yöneliyorsun. Onun arınmasından sana ne? Fakat koşarak sana gelen, Allah'dan korkarak gelmişken, sen onunla ilgilenmiyorsun. Hayır, olmaz böyle şey, bu Kur'an bir öğüttür, dileyen onu düşünüp öğüt alır.[23]

Bununla yüce Allah İslâma çağrı hareketini, ince ölçüleri ve gerçek değerleri üzerine oturtmuştur. Peşlerinde giden halk yığınları da İslâma girerler diye, Kureyş önderlerinin doğru yolu bulmalarına ilişkin peygamberinin içinden gelen arzunun neden olduğu yanlış uygulamayı da düzeltmiş ve şu gerçeği vurgulamıştır: Davanın, özenle belirlenmiş prensipleri doğrultusunda şaşmadan hareket etmesi şu ileri gelenlerin müslüman olmasından daha önemlidir. Böylece şeytanın bu gedikten inancın temellerine nüfuz etmesine ilişkin planlarını altüst etmiş, ayetlerini sağlam ve tutarlı bir şekilde açıklamıştır. Mü'min gönüllerdeki huzursuzluk da bu açıklama ile dinmiştir.

Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- bu olaydan sonra İbn-i Ümmü Mektum'a -Allah ondan razı olsun- Büyük değer vermiş ve her gördüğünde "Rabb'imin beni azarlamasına neden olan kişi hoşgeldin" der ve "bir isteğin var mı?" diye sorarmış. İki defa da kendi yerine Medine'de onu görevli bırakmıştır.

Böyle bir olayı da İmam Müslim sahih hadisleri derlediği kitabında aktarır: Bize Ebubekir b. Ebu Şeybe anlattı, ona da Muhammed b. Abdulah el-Esedi İsrail'den, o da Mikdam b. Şureyh'den, o da babasından, Sa'd b. Ebu Vakkas'ın şöyle dediğini anlatmış:

Bir ara altı kişi birlikte Resulullah'ın -salât ve selâm üzerine olsun- yanında bulunuyorduk. Müşrikler Peygamberimize "Şunları yanından kov ki, bize karşı gelme cüretinde bulunmasınlar" dediler. Sa'd diyor ki, o sırada, Peygamberimizin yanında bulunan altı kişiden biri ben, biri İbn-i Mes'ut, Huzeyl kabilesinden bir adam, Bilal ve bir de ismini hatırlayamadığım iki adam vardı. Bunun üzerine Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- içinde yüce Allah'ın geçmemesini dilediği düşünceler geçti ve bu önerilerini benimser gibi oldu. Bunun üzerine yüce Allah şu ayeti indirdi:

"Sırf Rabb'lerinin rızasını dileyerek sabah, akşam O'na yalvaranları yanından kovma." [24]

Böylece yüce Allah davanın kendine özgü değerlerle ve ince ölçüleri doğrultusunda hareket etmesini sağlamıştır. Açılan bu gedikten inancın temellerine nüfuz etmeye ilişkin şeytanın planlarını altüst etmiştir. Bu gedik, Kureyş'in ileri gelenlerinin, Peygamberin yanına gelirlerken şu fakirler, yanında bulunmasınlar diye belirttikleri isteklerini yerine getirmeye yönelik beşeri bir eğilimin varlığında somutlaşmıştı. Oysa davanın değerleri bu ileri gelenlerden, müslüman oluşları ile birlikte binlerce insanın müslüman oluşundan, davanın yayılmasında onlarla güç kazanmasından daha önemlidir. Nitekim Hz. Peygamber de bunu istemişti. Ama Allah gerçek güç kaynağının ne olduğunu en iyi biliyordu.

23) Abese Suresi, 1-12, 24) En'am Suresi, 52

Bu da hiçbir şahsın arzusuna ya da geçerli bir töreye aldırış etmeksizin belirlenen yolda dosdoğru yürümekti.

Hz. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- halasının kızı Zeynep binti Cahş -Allah ondan razı olsun- ile ilgili mesele az önce sunulan iki örneği destekler mahiyette ve aynı amaca yöneliktir. Hz. Peygamber Zeyneb'i, Zeyd b. Harise ile evlendirmişti. Bilindiği gibi Peygamberimiz, Hz. Zeydi peygamberlikten önce evlad edinmişti. Bu yüzden Zeyd'e "Zeyd b. Muhammed" denirdi. Yüce Allah bu bağlılığı bu soya katımı kesmek istedi. Bu nedenle, **"Evlatlık edindiklerinizi babalarına nisbet ederek çağırın; bu, Allah'ın yanında daha adaletlidir"** [25] buyurdu. Yine şöyle buyurdu:

"Allah evlatlıklarınızı da sizin öz oğullarınız kılmadı." [26]

Hz. Zeyd, Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- en sevdiği insanlardan biriydi. Bu yüzden, onu halası kızı Zeynep bint Cahş'la evlendirmişti. Ama bu evlilik yürümedi, birlikte hayatlarını sürdüremediler. Cahiliye döneminde Araplar evlatlık edinen kişinin evlatlığının boşadığı kadınla evlenmesini uygun görmezlerdi. Yüce Allah bir insanın babasından başkasına nispet edilmesini geçersiz saydığı gibi bu geleneği de geçersiz kılmıştır. Bu amaçla Zeyd boşadıktan sonra Zeyneb'i kendisiyle evlendireceğini, böylece bu geleneği yıkacağını peygamberine bildirmiştir. Ne var ki, Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- yüce Allah'ın kendisine haber verdiği şeyi saklıyordu. Her ne zaman Zeyd, kendisine Zeynep'le beraberliğinin zorluğunu şikayet ediyorsa "Karını bırakma" diyordu. Bu sözleri ile, Zeyd boşadıktan sonra Zeynep'le evlenmesinden dolayı halktan gelecek olumsuz tepkiyi gözönünde bulunduruyordu. Bu amaçla yüce Allah'ın açığa çıkmasını takdir ettiği olayı Zeyd eşini boşayana kadar içinde sakladı. Bunun üzerine yüce Allah bu konuda vahiy göndererek, Hz. Peygamberin içinden geçenleri, açıklamış ve bu konudaki hükmünün dayanmasını istediği temelleri vurgulamıştır.

"Allah'ın nimet verdiği, senin de kendisine nimet verdiğin kimseye; "Karını bırakma, Allah'dan kork" diyordun, fakat Allah'ın açığa vuracağı şeyi içinde gizliyordun, insanlardan çekiniyordun; oysa asıl çekinmene lâyık olan, Allah idi. Zeyd, o kadından ilişiğini kesince biz onu sana nikahlâdık ki, evlatlıkları, kadınları ile ilişkilerini kestikleri zaman o kadınlarla evlenmek hususunda mü'minlere bir güçlük olmasın. Allah'ın buyruğu her zaman yerine getirilmiştir." [27]

Hz. Aişe, -Allah ondan razı olsun- "şayet Hz. Muhammed -salât ve selâm üzerine olsun- yüce Allah'ın kendisine vahyettiği herhangi bir şeyi gizleseydi **"Allah'ın açığa vuracağı şeyi içinde gizliyordun, insanlardan çekiniyordun; oysa asıl çekinmene lâyık olan, Allah idi"** ayetini gizlerdi" derken doğruyu söylüyordu.

Yüce Allah şeriatını bu şekilde uygulamış, böyle sağlamlaştırmıştır. Evlatlığının boşadığı kadınla evlenmesine ilişkin toplumdan gelecek olumsuz tepkiden dolayı peygamberinin kafasını meşgul eden şeyleri ortaya çıkarmıştır. Şeytanın bu gediği kullanarak kargaşa çıkarmasına imkân vermemiştir. Kalplerinde has-

25) Ahzab Suresi, 15 26) Ahzab Suresi, 4 27- Ahzab Suresi, 37

talık bulunanları, kalpleri taşlaşmış olanları; bu olayı tartışma ve demogoji malzemesi olarak kullanıp durmak üzere kendi hallerinde bırakmıştır.

DAVANIN SIHHATİ VE DAVETÇİNİN TUTUMU

Bu ayetlerin tefsiri hakkında benimsediğimiz görüş budur. Kuşkusuz doğruya ileten, doğru yolu gösteren yüce Allah'dır.

Peygamberlerden sonra kimi dava adamlarının gayretkeşliği, heyecanlılığı davanın yayılıp başarıya ulaşması konusunda duydukları aşırı istek onları davanın temel ilkelerinden saymadıkları bazı hususları görmezlikten gelerek bazı şahıslara veya gruplara yaklaşmaya, davadan kaçıp düşman kesilmesinler diye onlara şirin görünmeye yöneltebilir.

Yine bu duygular onları davanın ince ve duyarlı ölçüleriyle davanın belirlenmiş doğru ve dengeli hareket metodu ile uyuşmayan kimi araçlara, kimi yöntemlere başvurmaya itebilir. Bunu da davanın daha çabuk başarıya ulaşması, daha çabuk yayılması ihtirası ile ve "davanın çıkarını gerçekleştirme" amacına yönelik bir içtihad olarak yapabilirler. Oysa davanın gerçek çıkarı, az çok, sağa sola sapmadan belirlenen metod doğrultusunda hareket etmektir. Sonuçların ne olacağı ise Allah'ın bilgisine özgü gaybın kapsamındadır. Şu halde davet yükünü omuzlayanların ilerde elde edilecek sonuçların hesabını yapmaları doğru değildir. Onlara düşen, davet hareketinin açık, net, anlaşılır ve ince metodu doğrultusunda yol almak, bu tarz doğru bir hareketin sonuçlarını da Allah'a bırakmaktır. En sonunda iyilikten başka bir şeyle karşılaşmayacaklardır.

Bakın işte Kur'an, şeytanın onların bu tür isteklerini kullanarak davanın özüne nüfuz etmek için tetikte beklediği konusunda onları uyarıyor. Gerçi yüce Allah peygamber (nebi) ve elçilerini (Resul) korumuş, bu yüzden şeytanın onların bu fıtri eğilimlerini kullanarak davanın temeline nüfuz etmesine imkân vermemiştir. Ama dava adamları korunmuş değildirler. Bu yüzden, bu açıdan şiddetli bir uyarıya, ileri düzeyde bir sakınmaya muhtaçtırlar. Davanın başarısı için içten gelen istekleri, "Davanın çıkarı" dedikleri şeye yönelik hırsları şeytanın kullanabileceği bir gedik olabilir endişesi ile sürekli uyanık olmalıdırlar. Aslında dava adamlarının lugatında "Davanın Çıkarı" diye bir kelimenin olmaması gerekir. Çünkü bu kaygan bir zemindir, ayakların kaymasına neden olur. Dava adamlarının kişisel çıkarları kullanarak etkilemesi üçleşince, şeytanın kullanmasına müsait açık bir kapı olur. "Davanın çıkarı" zamanla davetçilerin ibadet ettiği bir puta dönüşür, bu yüzden asıl davet metodunu da unuturlar. Davetçiler davanın metodu doğrultusunda hareket etmeli, sırf bu metodu gözetmelidirler. Bunun sonucunda dava ve davetçiler, büyük bir tehlike de sezmiş olsalar bile bu çizgiden sapmamalı, hiçbir tarafa yönelmemelidirler. Onların sakınmak zorunda oldukları tek tehlike, herhangi bir nedenden dolayı davanın hareket metodundan az veya çok sapmaktır. Çünkü davanın çıkarını en iyi Allah bilir, onlar bundan sorumlu değildirler. Onların tek bir sorumlulukları vardır; hareket metodundan sapmamak, yoldan ayrılmamaktır.

YALANLAYICILAR ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Bu ayetler ve bu ayetlerin içerdiği Allah'ın davasının şeytanın komplosundan korunmasına ilişkin hususlar üzerine, bu gerçekleri kabul etmeyen kâfirlerin bozguna uğrayacakları ve onları aşağılayıcı bir azabın beklediği ile ilgili bir değerlendirme yer alıyor:

وَلَا يَزَالُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فِى مِرْيَةٍ مِّنْهُ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ
ٱلسَّاعَةُ بَغْتَةً أَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَقِيمٍ ﴿٥٥﴾
ٱلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟
ٱلصَّٰلِحَٰتِ فِى جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٥٦﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟
وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا فَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٥٧﴾

55- Kâfirler ise ansızın kıyamet günü ile karşı karşıya kalıncaya ya da "ertesi olmayan" o son günün azabına uğrayıncaya kadar Kur'an hakkında sürekli kuşku beslerler.

56- O gün kesin egemenlik Allah'ın tekelindedir. Onlar hakkında hükmünü verir. İman edip iyi ameller işleyenler nimet cennetlerine girerler.

57- Kâfir olup ayetlerimizi yalanlayanları ise onur kırıcı bir azap bekliyor.

Kur'an'ın bütününü kabul etmeyen kâfirlerin durumu bundan ibarettir. Surenin akışı bu duruma, onların şeytanın peygamber ve elçilerin isteklerine karıştırmak istediği kendi planlarına karşı takındıkları tavrı anlattıktan sonra yer veriyor. Çünkü her iki durum birbirinin aynısı ve birbiriyle bağlantılıdır. Onlar Kur'an hakkında hep bir kuşku içindedirler. Bu kuşkuları nedeniyle kalplerine Kur'anın aydınlığının yansımamış olması, içindeki gerçek ve doğru şeyleri kavramamış olmalarındandır.

"Kâfirler ise ansızın kıyamet günü ile karşı karşıya kalıncaya ya da 'ertesi olmayan, o son günün azabına uğrayıncaya kadar."

Yani kıyamet kopana kadar bu durumları devam eder. Kıyametin koptuğu günün, devamı olmayan gecesiz bir gün olarak nitelendirilmesi, konuya özel bir gölge yansıtmaktadır. Gerçekten bu günün devamı yoktur, çünkü son gündür.

Bugün mülk sadece Allah'ındır. Hiç kimse herhangi bir şeye sahip değildir. Hatta insanların yeryüzünde görünürde kendilerine ait mülkler sandıkları şeyler bile hiç kimseye ait değildir. O gün egemenlik de tek başına Allah'a aittir. O gün her grup hakkındaki belirlenmiş hükmünü verir.

"İman edip iyi ameller işleyenler nimet cennetlerine girerler."

"Kâfir olup ayetlerimizi yalanlayanları ise onur kırıcı bir azap bekliyor."

Allah'ın dinine komplo hazırlamanın cezası budur. Budur Allah'ın açık ve anlaşılır ayetlerini yalanlamanın cezası. Ve Allah'a itaat etmekten, O'na kayıt-

sız şartsız teslim olmaktan kaçınmanın, burun kıvırıp büyüklük taslamanın onur kırıcı cezası budur.

MUHACİRLERE VE DAVETÇİLERE YÖNELİK İŞARETLER

Önceki ders, her şeyin mülkiyetinin bütünüyle Allah'a ait olduğu günde mü'minlerin ve yalanlayanların uğrayacakları akibetlere ilişkin bir açıklama ile son bulmuştu. Bu açıklama, yüce Allah'ın peygamberlerine yardım ettiğinin, insanlara sunmalarını istediği çağrısını koruduğunun, bu çağrıya inananları ödüllendirip yalanlayanları da cezalandırıldığının vurgulandığı ayetlerin akışı içinde yer almıştı.

Şimdi de bu ders, inanç sistemlerini ve ibadetlerini korumak, kendilerine yönelik zalimce saldırıları bertaraf etmek amacı ile daha önce savaşma izni verilmiş muhacirlerden söz ederek başlıyor. Kuşkusuz onlar, haksız yere yurtlarından çıkarılmışlardı ve "Rabb'imiz Allah'dır demekten başka suçları yoktu. Bu arada onlara, geride bıraktıkları evlere ve mallara karşılık olarak hazırlanan ödüller de açıklanıyor.

Sonra, haksızlığa uğrayan ve bu haksızlığa aynen karşılık veren, ardından zorbalık ve düşmanlıkla karşılık görenlere ilişkin genel bir hüküm şeklinde genel bir nitelikten söz ediliyor. Bu arada vurgulu bir tarzda yüce Allah'ın onlara yardım edeceği vaadediliyor.

Bu güvenilir vaadin üzerine, ilahi gücün belirtilerinin gözler önüne serilmesi şeklinde bir değerlendirme yapılıyor ve bu güvenilir vaadin gerçekleşmesini bu gücün garanti ettiğine işaret ediliyor. Bunlar evrenin safhalarında, varlıklar alemine hükmeden yasalar sisteminde belirginleşen evrensel kanıtlardır. Bu kanıtlar, kendilerini savunan, yapılan haksızlığa aynen karşılık veren, ardından saldırganlıkla karşılık gören mazlumlara yönelik Allah'ın yardımının değişmez evrensel bir yasa olduğunu ve bu yasanın olağanüstü varlıklar alemine hükmeden yasalar sistemi ile bağlantılı olduğunu gösteriyor...

Bu noktada Hz. Peygambere -salât selâm üzerine olsun- hitap ediliyor ve her ümmetin bir hayat sisteminin olduğu, her ümmetin kendi sistemini uygulamakla yükümlü bulunduğu ve her ümmetin bu sisteme göre şekillendiği anlatılıyor. Bunların kendisini müşriklerle mücadelesinden alıkoymaya çalışacakları, kendini hareket metodundan saptırmaları için onlara fırsat vermemesi bildiriliyor. Eğer onlar kendisi ile tartışmayı sürdürecek olurlarsa onları Allah'a havale etmesi emrediliyor. Aralarında çekişip durdukları şeyler hakkında, kıyamet günü hükmünü bildirecektir O. Çünkü O her grubun dayandığı sistemi en iyi bilendir. Göklerde ve yerde olanları O bilir.

Bu arada, yüce Allah'ın doğruluğunu belgeleyen herhangi bir kanıt indirmediği, ayrıca bir bilgiye de sahip olmadıkları ibadet şekillerine, kalplerinin katılığına, kendilerine Allah'ın ayetlerini okuyanları ezecek kadar gerçeği dinlemekten hoşlanmadıklarına dolaylı olarak değiniliyor. Hak davetçilerini yakalayıp ezmeye ilişkin arzularına karşılık ayeti kerime onları ateşle tehdit ediyor. Burası yüce Allah'ın onlar için belirlediği akibettir. Burayı onlara söz vermiştir ve bu söz kesinlikle gerçekleşecektir.

Ardından tüm insanlara yönelik genel ve kapsamlı bir açıklama ile Allah'-dan başka dua ederek yardım istedikleri kimselerin güçsüzlüklerini duyuruyor. Dua edip yalvardıkları düzmece tanrıların güçsüzlüklerini, son derece küçük düşürücü, ama abartısız bir tabloda, kendine özgü sunuş yöntemi ile bu küçük düşürücü güçsüzlüğü somutlaştırarak tasvir ediyor. Bu, sineklerle başedemeyen, sineklerin kendilerinden kapıp götürdüğü şeyi kurtarma gücüne sahip olmayanların yer aldığı tablodur. Müşriklerin iddialarına bakılırsa bu zavallılar bir de tanrı (!) olacaklar.

Onunla birlikte de bu süre, yükümlülüğünü yerine getirmesi için mü'min ümmete yönelik bir hitap ile sona eriyor. Mü'min ümmetin yerine getirmesi gereken yükümlülük, insanlığa yol göstericilik yapma, onlara önder olma yükümlülüğüdür. Bu yükümlülüğü yerine getirmek için, secdeler, ibadet ve iyi işler yaparak hazırlanırlar. Namaz kılarak, zekât vererek ve Allah'a bağlanarak yardım isterler...

وَٱلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوٓا۟ أَوْ مَاتُوا۟
لَيَرْزُقَنَّهُمُ ٱللَّهُ رِزْقًا حَسَنًا ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهُوَ خَيْرُ
ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٥٨﴾ لَيُدْخِلَنَّهُم مُّدْخَلًا يَرْضَوْنَهُۥ ۗ وَإِنَّ ٱللَّهَ
لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴿٥٩﴾

58- Allah yolunda yurtlarından göçettikten sonra öldürülenlere ya da ölenlere gelince Allah onlara rızıkların en güzelini sunacaktır. Hiç kuşkusuz Allah rızık sunanların en hayırlısıdır.

59- O, onları kesinlikle hoşnut olacakları bir yere yerleştirecektir. Hiç kuşkusuz Allah her şeyi bilir ve yumuşak tutumludur.

Allah yolunda hicret etmek; aile, memleket, vatan, geçmişte yaşanan anılar, mal ve diğer hayat nimetleri gibi kişinin arzuladığı, değer verdiği, üzerine düştüğü her şeyden soyutlanmakdır. Allah'ın hoşnutluğunu elde etmek ve yeryüzünde bulunan her şeyden daha iyi olan O'nun katındaki iyiliklere kavuşmak amacı ile inancı tüm bunlara tercih etmektir.

Hicret, Mekke fethedilmeden, bir İslâm devleti kurulmadan önce geçerliydi. Fetihten sonra artık hicrete gerek kalmamıştır. Peygamber Efendimizin de -salât ve selâm üzerine olsun- belirttiği gibi cihad etmek ve İslâmı uygulamak için hareket etmek vardır. Kim Allah yolunda cihad eder, Allah'ın dinini insanların hayatına egemen kılmak için salih amel işlerse bu yaptığı da hicret hükmündedir, hicretin sevabı ona da vardır.

"Allah yolunda yurtlarından göçettikten sonra öldürülenlere ya da ölenlere gelince Allah onlara rızıkların en güzelini sunacaktır."

İster şehit olarak Allah'a kavuşsunlar, ister yataklarında can vererek O'na kavuşsunlar, farketmez, mutlaka hicretlerinin sevabını alacaklardır. Çünkü Allah yolunda yurtlarını ve mallarını bırakıp çıkmışlardı, her türlü sonuca hazırlanmışlardı. Herhangi bir yolla hicretleri esnasında şehadetin kokusunu almışlar-

dı. Hayatın bütün nimetlerini feda etmiş, Allah için bütün bunlardan soyutlanmışlardı. Bu kayıplarına karşılık olarak da yüce Allah onlar için büyük bir ödül garantiliyor:

"Allah onlara rızıkların en güzelini sunacaktır. Hiç kuşkusuz Allah rızık sunanların en hayırlısıdır."

Bu, geride bıraktıkları her şeyden daha üstün, daha değerli bir rızıktır.

"O, onları kesinlikle hoşnut olacakları bir yere yerleştirecektir."

Çünkü Allah'ı hoşnut ederek yurtlarından çıkmışlardı. Allah da onları hoşnut olacakları bir yere yerleştireceğini vadediyor. Hiç kuşkusuz yüce Allah'ın onların hoşnutluğunu gözetmesi, onlara yönelik büyük bir lütfun belirtisidir. Çünkü onlar kuldurlar, O ise onların yüce yaratıcıdır.

"Hiç kuşkusuz Allah her şeyi bilir ve yumuşak tutumludur."

ALLAH'IN EZİLENLERE YARDIMI

Onların uğradığı zulmü ve işkenceyi bilir. Bir de hoşlarına giden şeyleri de bilir, yaptıklarının karşılığı olarak onlara bahşeder. Halimdir, insanlara süre tanır. Sonra zalimlere hakettikleri cezayı verir.

İnsanlardan haksızlığa uğrayanlar ise, sabredemezler, yumuşaklık gösteremezler. Hemen haksızlığı bertaraf ederler. Uğradıkları eziyetin karşılığını verirler. Ama eğer saldırganlar bu tepkiye rağmen haksızlıktan vazgeçmez, mazlumlara yönelik zulüm ve saldırılarına yeniden başlarlarsa, bu durumda yüce Allah zalimlere karşı mazlumlara yardım etmeyi, onlara zafer vermeyi garanti ediyor.

ذَٰلِكَ وَمَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِ
ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ لَيَنصُرَنَّهُ اللَّهُ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٦٠﴾

60- Bu böyledir. Kim kendine haksızlık yapanlara gördüğü haksızlık kadar karşılık verdikten sonra saldırıya uğrarsa, Allah kendisine kesinlikle yardım eder. Hiç şüphesiz Allah bağışlayıcıdır, affedicidir.

Ama bu yardımın şartı; yapılan harekete mukabil uğranılan saldırıya karşılık olmasıdır, düşmanlık ve zulüm için olmamasıdır. Uğranılan zarara karşılık vermek ve bundan fazlasını yapmamaktır bunun şartı.

Yapılan saldırıya benzer bir saldırı ile karşılık verme ilkesi üzerine yüce Allah'ın affedici ve bağışlayıcı olduğu değerlendirmesi yapılıyor. Çünkü O affetme ve bağışlama gücüne sahiptir. Oysa insanlar affetmek ve bağışlamaktansa kısas uygulamayı, saldırıya karşılık vermeyi tercih ederler. Bu durum onların insan oluşlarından kaynaklanmaktadır. Ayrıca yüce Allah onlara yardım da eder.

Bunun ardından surenin akışı, uğradığı zarara benzer bir zararla karşılık veren buna rağmen ikinci kez saldırıya uğrayan kimselere yönelik yüce Allah'ın verdiği yardım sözü ile yüce Allah'ın evrene egemen kıldığı büyük yasalar sistemini birbirine bağlıyor. Çünkü bu evrensel yasalar sistemi, yüce Allah'ın verdiği sözü tuttuğuna tanıklık etmektedir. Ayrıca her zaman yürürlükte olan bu yasaların şaşmadan işlediklerini de göstermektedir. Bu da gösteriyor ki, yüce

Allah'ın mazlumlara verdiği zafer, değişmez ilahi yasalardan biridir.

ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ
فِي اللَّيْلِ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿٦١﴾

61- Bu böyledir. Allah geceyi gündüze dönüştürür, gündüzü de geceye dönüştürür. Hiç şüphesiz Allah her şeyi işitir ve her şeyi görür.

İnsanların sabah-akşam, yaz-kış gördükleri bir tabiat fenomenidir bu. Gün batımında gece gündüzün içine girer, onu kaplar. Gün doğarken de gündüze giren gece kışla birlikte bir uzun olur. Geceye giren gündüz de yazın başlaması ile eskisinden daha uzun olur. İnsanlar bu harika tabiat olayını; gecenin gündüze girişini ve gündüzün geceye girişini her zaman görüyorlar. Ama sık sık görmekten ve artık alışmış olmaktan dolayı bunun arka planındaki yasanın titizliğini ve değişmezliğini unutuyorlar. Bu yasanın bir kez şaşırdığı ya da duraksadığı görülmüş değildir. Bu da şu koskoca evreni bu yasalar doğrultusunda yöneten ve her yaptığı yerinde olan ilahi güce tanıklık etmektedir.

İşte surenin akışı, insanların farkına varmadan geçip gittikleri, ama her gün tekrarlanan bu evrensel olaya dikkatleri çekiyor. Amaç, insanların basiretlerini açmak, bir yandan gündüzü dürerken, bir yandan gece perdesini indiren ilahi kudret elini bilinç planında algılamalarını sağlamaktır. İlahi el bu evrensel mucizeyi şaşırtıcı bir dikkat içinde şaşmadan değişmez bir süreklilik içinde gerçekleştirmektedir. Aynı şekilde, haksızlığa uğrayan ve kendisine yönelik saldırıyı bertaraf edenlere yönelik Allah'ın yardımı da, gecenin gündüze girdirilmesi ve gündüzün geceye girdirilmesi gibi her zaman için yürürlükte olan ve değiştirilmesi sözkonusu olmayan bir yasadır. Böylece yüce Allah zorbaların egemenliğini yokedip yerine adaletli olanların egemenliğini yerleştirir. Bu da diğeri gibi insanların farkında olmadıkları evrensel bir yasadır. Nitekim insanlar evrenin safhalarına serpiştirilmiş ilahi gücün kanıtlarının da farkına varmadan geçip gitmektedirler.

Bu da, yüce Allah'ın gerçeğin kendisi oluşu ile bağlantılıdır. Çünkü bu evrenin düzenine "gerçek" egemendir. Allah'dan başka her şey boştur, şaşırır, değişir ve süreklilik veya kalıcılık göstermez.

ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ
وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿٦٢﴾

62- Bu böyledir. Allah gerçektir ve onların Allah dışındaki imdada çağırdıkları düzmece ilahlar asılsızdır. Allah yüce ve uludur.

Bu da, gerçeğin ve adaletin üstünlük sağlaması, zafer kazanması buna karşın batılın ve saldırganlığın hezimete uğraması için yeterli bir nedendir, yeterli bir garantidir. Bu, aynı zamanda evrensel yasaların sürekliliğinin ve kalıcılığının, değişmezliğinin ve şaşmazlığının garantisidir. İşte gerçeğin zafere ulaşıp zulüm ve despotluğun yenilgisi de bu tür yasalardan biridir.

Yüce Allah, tağutlardan daha yücedir, zorbalardan daha büyüktür.

"Allah yüce ve uludur."

Bu yüzden azgınlığın, zorbalığın üstünlük taslamasına, zulmün devam etmesine fırsat tanımaz.

EVRENİN HARİKA İŞLEYİŞİ

Ayetlerin akışı, her an için insanların gözleri önüne serilmiş bulunan evrensel sahnelerdeki ilahi gücün kanıtlarını sunmaya devam ediyor.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَتُصْبِحُ الْأَرْضُ
مُخْضَرَّةً ۗ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿٦٣﴾

63- Allah'ın gökten su indirdiğini ve bu sayede yeryüzünün yemyeşil olduğunu görmüyor musun? Hiç kuşkusuz Allah lâtiftir ve her şeyden haberdardır.

Gökten suyun inmesi, ardından bir gecede yerin yemyeşil görünmesi, sürekli yaşanan, pratikte görülen bir olaydır. Fakat alışkanlık bu olayın büyüklüğünü gölgelemektedir. İnsanın algılama yeteneği açılınca, duyguları uyanınca yeryüzünde gerçekleşen bu sahne insanın gönlünde değişik duygular uyandırır. İnsan kalbi, bazan kara toprağın bağrından henüz çıkmış, küçücük bir bitki fidanına baktığı zaman onun yeşilliğini ve tazeliğini bu çekici ve göz alıcı varlığa büyük bir aldırmazlıkla gülümseyen ve neşesinden nerdeyse nur fışkıracak olan küçük çocuklara benzediğini hisseder.

Bu olayı bu şekilde algılayan birisi şu değerlendirme cümlesinde ne demek istendiğini de kavrayabilir.

"Hiç kuşkusuz Allah latiftir ve her şeyden haberdardır."

Bu ifadedeki latifliği, derinliği, bu duyarlığın çeşitli boyutlarını, bu sahnenin gerçekliğini ve tabiatını kavrayabilir. Gerçekten de bu sessiz ve yumuşak yeşerme; şu küçücük bitkinin toprağın bağrından sessizce ve yumuşakça yeşermesi, ilahi lütfun somut göstergesidir. Çünkü bu bitkicik son derece zayıf, cılız ve güçsüzdür. Onu havaya doğru çeken, yerin cazibesinden, toprağın ağırlığından kurtarıp şefkatle yukarıya doğru yükselten ilahi kudrettir. Suyun belli bir ölçü içinde, uygun bir zamanda ve ihtiyaç duyulduğu kadar inmesi olayındaki planlama ilahi bilginin eseridir. Suyun toprak tarafından emilmesi, canlı bitki hücrelerinin suyu emip, ışığa, havaya doğru yükselmeleri de ilahi bilginin kontrolünde gerçekleşmektedir.

Su Allah'ın göğünden O'nun yerine inmektedir. Bu sayede orada hayat başlar, yiyecekler ve zenginlik kaynakları bollaşır. Gökte ve yerde bulunan her şeyin sahibi yüce Allah'tır. Ama O gökte ve yerde bulunan hiçbir şeye muhtaç değildir. Yine Allah, canlıları ve bitkileri su ile rızıklandırır. Fakat O ne suya ne de rızıklandırdıklarına muhtaçtır!

لَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٦٤﴾

64- Göklerde ve yerde bulunan tüm varlıklar O'nundur. Hiç kuşkusuz Allah zengindir ve övgüye layıktır.

Yüce Allah gökte ve yerde bulunan hiç kimseye veya hiçbir şeye muhtaç değildir. O her şeyden mustağnidir. Nimetlerine karşılık O'dur övülen... Verdiği rızıklara karşı O'na şükredilir. Ve O herkesin övgüsünü haketmiştir.

İNSANA BAHŞEDİLEN NİMETLER

Surenin akışı birkez daha, her an için insanların gözlerinin önüne serilmiş bulunan ilahi gücün kanıtlarını sunmaya başlıyor.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ وَالْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ
بِأَمْرِهِ وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ
إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿٦٥﴾

65- Görmüyor musun ki, Allah yeryüzündeki tüm varlıkları ve emri uyarınca denizde yüzen gemileri yararınıza sundu. O yeryüzüne düşmesin diye göğü askıda tutuyor. O ancak O'nun izni ile yere düşer. Hiç şüphesiz Allah, insanlara karşı şefkatli ve merhametlidir.

Şu yeryüzünde nice enerji kaynakları, nice zengin maden yatakları vardır ki, yüce Allah bunları insanların emrine vermiştir. Buna rağmen insan yüce Allah'ın kudret elinden ve gece-gündüz değiştirdiği nimetlerinden habersizdir.

Gerçekten yüce Allah yeryüzünde bulunan her şeyi insanın emrine ve yararına sunmuştur. Evreni yönlendiren yasalar sistemini insanın yaratılışına ve gücüne uygun niteliklerine sahip kılmıştır. Şayet insanın fıtratı ve bedensel yapısı şu yeryüzüne egemen olan yasalara uygun olmasaydı, şu yeryüzünden ve içindeki nimetlerden yararlanması bir yana, yaşaması mümkün olmayacaktı. Eğer insanın organik yapısı dünya atmosferinin basınç derecesine dayanacak durumda olmasaydı, dünyanın havasını solumaya, yiyeceklerini yemeye, suyunu içmeye uygun olmasaydı, bir saniye bile yaşayamazdı. Eğer insanın yoğunluğu veya yerin yoğunluğu, üzerinde bulunanlardan farklı olsaydı, insan yeryüzünde iki ayağı üzerinde dengede duramazdı. Ya havada uçacaktı, ya da toprağa gömülecekti. Eğer yeryüzünde hava olmasaydı, ya da hava bugünkünden daha yoğun veya daha hafif olsaydı, şu insan denen yaratık boğulacaktı, en azından hayatın temel maddesi olan havayı teneffüs etmekte güçlük çekecekti. Buna göre içindeki her şeyle birlikte tüm yeryüzünün insanların emrine girmesini, insanın dünya ve içindekilerden yararlanmasını kolaylaştıran, yeryüzüne egemen olan yasalar ile insan türünün fıtratı arasındaki uyumdur. Kuşkusuz bu da Allah'ın işidir.

Yüce Allah insana yeryüzünde bulunan zenginlik kaynaklarını bulup kullanmasına yarayacak güç ve yetenekler vermiştir. Bunun yanında yeryüzüne de gizli, açık, yeraltı ve yerüstü zenginlik kaynaklarını yerleştirmiştir. İnsanoğlu bu kaynakları birer birer ortaya çıkarıp kullanmaktadır. Yeni hazineler fışkırmaktadır. Zenginlik kaynaklarının biteceğinden korktuğu anda yeni bir kaynak çıkıyor karşısına. Bakın işte günümüzde daha petrol ve benzini maden kaynakları tükenmeden, atom enerjisi, hidrojen enerjisi ortaya çıktı. Gerçi insanlık daha

ateşle oynayan bir çocuk gibi bunlar aracılığı ile hem kendini hem de başkalarını yakabilmektedir. Ama yüce Allah'ın hayat için belirlediği sistemi bulduğu gün, yeryüzünün enerji ve zenginlik kaynaklarını yeryüzünün kalkınmasına, onarımına yöneltecektir ve yüce Allah'ın dilediği gibi yeryüzünde Allah'ın halifeliği görevini yürütecektir!

"Emri uyarınca denizde yüzen gemileri yararınıza sundu."

Gemilerin denizde yüzmesini sağlayan evrensel yasaları O yaratmıştır. Bu evrensel yasaları nasıl belirleyeceğini, nasıl emrine alacağını, nasıl yararlanacağını insana O öğretmiştir. Şayet denizin ya da geminin özelliği, şimdikinden farklı olsaydı, yahut insanın kavrama yetenekleri şimdiki gibi olmasaydı, bugün olanlardan hiçbiri olmayacaktı.

"O yeryüzüne düşmesin diye göğü askıda tutuyor."

Şu evreni kendisi için seçtiği düzene uygun olarak yaratan O'dur, bu yasalar sistemini evrene egemen kılan da O'dur. Yıldızlar ve gezegenler bu yasalar uyarınca dizilmektedirler. Düşmekten ve çarpışmaktan korunmaktadırlar.

Evren düzeninin üzerine yapılan tüm astronomik yorumlar, bu düzenin yaratıcısının meydana getirdiği sistemi düzenleyen yasaları yorumlamaktan öteye geçmiyor... Gerçi bazıları bu açık gerçeği gözardı ediyor ve evrensel düzeni yorumladığı zaman kudret elini bu evrenden uzaklaştıracağını, izlerini silebileceğini sanıyor. Bu ilginç bir kuruntudur, düşünce planında içine düşülen tuhaf bir sapıklıktır. Astronomik teoriler, evrenin görünen kısmını yorumlamaya ilişkin olarak ortaya atılan varsayımlardır, bunlar doğru da olabilirler yanlış da. Bugün kanıtlanır, yarın yeni bir varsayımla çürütülebilirler. Bu yüzden doğru da olsa bir kanun üzerine yapılan yorum kanun koyucunun varlığını yok saymaya neden oluşturmaz. Bu kanunun işleyişinde onun etkinliğini görmezlikten gelmeyi gerektirmez.

Yüce Allah, kendi eseri olan kanunun işleyişi sonucu **"düşmesin diye göğü askıda tutuyor."**

Ama **"izin verdiği gün gök düşer."**

Bu da bir hikmet uyarınca hareket eden yasanın yeni bir hikmet uyarınca işlevini görmekten geri kaldığı gün meydana gelir.

HAYATIN TEMEL KURALI

Burada surenin akışı, evrenden iç aleme geçmekle ilahi gücün kanıtlarını ve yasal sisteminin özenliliğini sunmaya son veriyor. İnsanın dünyasında hayat ve ölüme hükmeden yasaları sunuyor:

وَهُوَ الَّذِي أَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ إِنَّ الْإِنسَانَ لَكَفُورٌ ﴿٦٦﴾

66- Sizi yaratan, sonra öldüren ve sonra tekrar diriltecek olan O'dur. Hiç kuşkusuz insan pek nankördür.

Hayatın ilk defa ortaya çıkması bir mucizedir. Bu mucize sabahtan akşama kadar her hayatın varlığında yinelenip durmaktadır. Bu mucizenin sırrı da latif ve hep gizli bir sırdır. İnsan aklı bu sırrı, derinliğine tasavvur etmeye çalı-

şirken hep şaşkına dönmüştür. Bilinmezliği karşısında apışıp kalmıştır. Ama sürekli düşünmeye ve irdelemeye müsait bitmez tükenmez bir alandır bu.

Ölüm de insan aklının derinliğine tasavvur edemediği bir başka sırdır. Çok kısa bir zamanda, aniden olup bitmektedir. Ölümün mahiyeti ile hayatın mahiyeti arasındaki mesafe büyük ve alabildiğine geniş bir mesafedir. Burası da düşünme, irdeleme için uygun ve uçsuz bucaksız bir alandır.

Ölümden sonraki hayat... O da bilinmez gaybın kapsamındadır. Ama hayatın ilk kez ortaya çıkması, onun için de kanıt oluşturmaktadır. Burası da düşünmek ve ibret almak için alabildiğine geniş bir alandır...

Ama ne yazık ki, şu insan denen yaratık bu kanıtlar ve sırlar üzerinde düşünmüyor, gereken sonuçları çıkarmıyor:

"Hiç kuşkusuz insan pek nankördür."

Yüce Allah, haksızlığa uğrayan ve kendisine yönelik saldırıyı bertaraf eden mazlumlara yönelik yardımının vurgulandığı, onlara yönelik zafer vadinin pekiştirildiği bir sahnede bunca kanıtı sunuyor, kalpleri onlara yöneltiyor. Bunu da Kur'an-ı Kerim'in evrensel sahneleri kalpleri harekete geçirmek için kullanmaya, yaratılıştaki hak ve adalet yasalarını, evren ve varlık yasalarına bağlamaya ilişin yöntemi doğrultusunda gerçekleştiriyor.

MÜŞRİKLERE KARŞI TAKINILACAK TAVIR

Ayetlerin akışı, olağanüstü evrenin görkemli sahnelerinde yeralan ilahi kudretin kanıtlarını sunmada bu kesin ve sonuca bağlayıcı noktaya varınca, hitabı Hz. Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- yöneltiyor, müşriklere ve tartışmalarına aldırış etmeden kendi yolunu izlemesini istiyor. Yüce Allah'ın kendisi için seçtiği tebliğ etmesi ve bizzat kendisinin de uyması zorunluluğunu getirdiği hayat sistemini tartışma konusu yapmalarına, dillerine dolamalarına fırsat vermemesini istiyor.

لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ فَلَا يُنَازِعُنَّكَ فِي الْأَمْرِ
وَادْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدًى مُّسْتَقِيمٍ ﴿٦٧﴾ وَإِن جَادَلُوكَ
فَقُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٦٨﴾ اللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
فِيمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٦٩﴾ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي
السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَٰلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧٠﴾

67- Biz her ümmet için uygulayacakları ayrı ibadet biçimleri belirledik. O halde müşrikler bu konuda seninle kesinlikle tartışmamalıdırlar. Sen insanları Rabb'ine çağır. Hiç kuşkusuz sen doğru yoldasın.

68- Eğer onlar seninle tartışmaya girerlerse de ki; "Allah, yaptıklarınızı çok iyi bilir."

69- "Allah, kıyamet günü görüş ayrılığına düştüğünüz konulara ilişkin hükmünü verecektir."

70- Allah'ın gökte ve yerde bulunan her şeyi bildiğini bilmiyor musun? Bunların hepsi (O'nun katındaki) bir kitapta kayıtlıdır. Bu, Allah için kolay bir iştir.

Her toplumun kendine özgü bir hayat tarzı, düşünce ve yaşam biçimi, inanç sistemi ve yöntemi vardır. Bu sistem de yüce Allah'ın etki ve tepkileri doğrultusunda karakterleri ve kalpleri yönlendirmede uyguladığı yasalara boyun eğmektedir. Bu yasalar değişmez, her zaman yürürlükte olan, son derece titiz ve ince ayarlanmış yasalardır. Hidayete erdirici belgelere, evrene ve insanın iç dünyasına yerleştirilen kanıtlara kalbini açan bir ümmet, bir toplum, Allah'ı bilmeye ve O'nun buyruklarına uymaya zorlayan evrensel yasaları algılamak suretiyle Allah'ı bulmuştur. Ama kalbini bu belgelere ve kanıtlara kapalı tutan bir ümmet sapık bir ümmettir, doğru yola ve doğru yola erdirici belgelere karşı çıktığı oranda sapıklığı artan bir ümmettir.

Böylece yüce Allah her ümmete, yerine getirilecek bir ibadet biçimi, uyulacak bir hayat sistemi belirlemiştir. Şu halde Hz. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- müşriklerin demogojileri ile uğraşmasına bir neden yoktur. Çünkü onlar kendi istekleri ile doğru yola götürücü yol işaretlerini görmezlikten gelip sapıklığa ileten yol işaretlerine uyuyorlar. Bu yüzden yüce Allah, Peygamberine -salât selâm üzerine olsun- müşriklerin kendi işini dillerine dolamalarına, hayat sistemi hakkında kendisi ile tartışmalarına fırsat vermemesini emrediyor. Aynı zamanda müşriklerin sataşmalarına, kendi hayat sistemini tartışma konusu yapmalarına aldırış etmeden kendisi için belirlenen hareket metodunu izlemesini emrediyor. Çünkü doğru hayat sistemi kendisinin uyduğu hayat sistemidir.

"Sen insanları Rabb'ine çağır. Hiç kuşkusuz sen doğru yoldasın."

Şu halde Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- kendi hayat sistemine, kendi hareket yöntemine dosdoğru uymaya baksın. Kendi hayat sistemine dosdoğru uyması, doğru yolda olduğunun belirtisidir. Eğer insanlar kendisiyle tartışmak istiyorlarsa sözü kısa tutmalıdır. Zaman ve emek kaybetmeye gerek yoktur çünkü.

"Eğer onlar seninle tartışmaya girerlerse de ki; 'Allah, yaptıklarınızı çok iyi bilir."

Gerçeği öğrenmek isteyen, kanıtlar elde ederek gerçeği araştıran, dolayısıyla doğru yolu bulmaya yatkın kalplerle yapılan tartışma yerinde bir davranıştır. İç ve dış alemlerde yer alan ve bir çoğu gözlerin ve kalplerin yararına sunulan bunca belgeye ve bunca kanıta rağmen büyüklük taslayan, sapıklıkta ısrar eden gönüllerle tartışmaya girmek doğru değildir. Onların durumunu Allah'a bırakmak gerekir. Yüce Allah ibadet biçimleri ve hayat sistemleri ile bunların izleyicileri arasındaki sorunu kesin olarak çözümleyecektir.

"Allah, kıyamet günü görüş ayrılığına düştüğünüz konulara ilişkin hükmünü verecektir."

Bu hükümü, hiç kimse tartışma konusu yapamaz. Çünkü o gün tartışmaya yer yoktur. İnsanların görüş ve inanç ayrılıklarını kökten çözümleyen bu son hükme karşı çıkmak mümkün değildir.

Yüce Allah eksiksiz bir bilgiye dayanarak hükmeder. Hiçbir sebebi, hiçbir kanıtı gözardı etmez. Davranış ve bilinç planında meydana gelen hiçbir hareket O'na gizli kalamaz. Gökte ve yerde olan her şeyi bilen O'dur. Herkesin hareketlerini ve niyetlerini bilgisiyle kuşatmıştır:

"Allah'ın gökte ve yerde bulunan her şeyi bildiğini bilmiyor musun? Bunların hepsi (O'nun katındaki) bir kitapta kayıtlıdır. Bu, Allah için kolay bir iştir."

Gökte ve yerde olan hiçbir şey yüce Allah'ın eksiksiz bilgisine gizli değildir. O'nun bilgisi, unutturan ve silen etkenlerden etkilenmez. Bu, her şeye ait bilgileri kapsayan, içeren bir kitaptır.

İnsan aklı, gökte ve yerde bulunan bazı şeyleri düşünmekle -yalnızca düşünmekte- gözlemlenebilen alemde ve vicdan aleminde yeralan bunca nesneyi ve şahısları, davranış ve niyetleri, düşünce ve hareketleri kuşatan Allah'ın ilmini tasavvur etmekte bile yetersiz kalır, acze düşer. Ama bütün bunlar, Allah'ın gücü ve ilmi karşısında gayet basit şeylerdir:

"Bu, Allah için kolay bir iştir."

Yüce Allah Peygamberine -salât ve selâm üzerine olsun- müşriklerin kendi dosdoğru hayat sistemini tartışma konusu yapmalarına fırsat vermemesini emrettikten sonra, müşriklerin hayat sistemlerindeki yamukluğu, zayıflığı, bilgisizliği ve hakka zulüm etme savına dayanmışlığını ortaya koyuyor. Bu yüzden onların Allah'ın yardımından ve desteğinden yoksun olduklarını, dolayısıyla zaferden yoksun kalacaklarını vurguluyor.

وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَٰنًا
وَمَا لَيْسَ لَهُم بِهِۦ عِلْمٌ ۗ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِن نَّصِيرٍ ﴿٧١﴾

71- Müşrikler, Allah'ı bir yana bırakarak haklarında hiçbir destekleyici delil indirilmemiş ve mahiyetlerine ilişkin hiçbir şey bilmedikleri sözde ilahlara tapıyorlar. Zalimler hiçbir destekçi bulamazlar.

Gücünü Allah'dan almadıktan sonra hiçbir rejimin, hiçbir kanunun gücü, yaptırımı olmaz. Yüce Allah bir şeye kendi katından güç, kuvvet vermemişse o iş zayıftır, basittir. Gücün temel unsurlarından yoksundur.

Şu müşrikler de putlardan, heykellerden ya da insan veya şeytanlardan birtakım düzmece tanrılara kulluk ediyorlar. Halbuki bu düzmece tanrılara yüce Allah kendi katından hiçbir güç vermemiştir. Bu yüzden güçten yoksundurlar. Üstelik müşrikler bu düzmece tanrılara, kendilerini ikna eden bir bilgi ve kanıt sebebiyle de kulluk etmiyorlar. Sadece kuruntulara ve hurafelere uyuyorlar. Sığınabilecekleri bir yardımcıları da yoktur. Her şeyden üstün ve her şeye gücü yeten Allah'ın yardımından yoksundurlar.

Şaşırtıcı olan Allah'ı bir yana bırakıp kendilerine hiçbir güç, hiçbir yetki indirilmeyen varlıklara kulluk etmeleri ve bu konuda hiçbir bilgiye de sahip olmamalarına rağmen, hak çağrısına kulak vermemeleri, yapılan çağrıyı kabul et-

mek amacı ile düşünmemeleridir. Üstelik günahlarından dolayı gurura kapılmaları ve nerdeyse kendilerine Allah'ın ayetlerini okuyan kimsenin üzerine atılıp parçalayacak gibi olmalarıdır.

وَإِذَا تُتْلَىٰ
عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِ الَّذِينَ كَفَرُوا
الْمُنكَرَ يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِالَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ
آيَاتِنَا ۗ قُلْ أَفَأُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكُمُ ۗ النَّارُ
وَعَدَهَا اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ۖ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٧٢﴾

72- Kâfirlere açık anlamlı ayetlerimiz okunduğunda içlerinde kabaran öfkeyi ve nefreti yüzlerinden okuyabilirsin. Neredeyse ayetlerimizi okuyanların üzerlerine çullanacak gibi olurlar. Onlara de ki; "Size bu öfkenizden daha kötüsünü haber vereyim mi?: Cehennem ateşi! Allah onu kâfirler için hazırladığını bildirmiştir. Ne kötü bir akibettir o!"

Onlar kanıta kanıtla karşılık vermiyorlar, delili delille çürütmüyorlar. Kanıt karşısında çaresiz kalınca, delile yenik düşünce kaba kuvvete, saldırganlığa başvuruyorlar. Bu, tağutların değişmez özelliğidir. Ruhlarında bir inatçılık vardır. Saldırgan bir karaktere sahip olurlar. Gerçek söze kulak vermezler. Çünkü onlar bu sözü kaba kuvvetle savunmaktan başka ellerinden bir şeyin gelmediğini çok iyi bilirler.

Bu yüzden Kur'an-ı Kerim onlara tehditle, azapla karşılık veriyor:

"De ki; 'Size bu öfkenizden daha kötüsünü haber vereyim mi?"

Bu inkarcı tavrınızdan, bu saldırgan karakterinizden, daha kötüsünü haber vereyim mi?

"Cehennem ateşi."

Bu, saldırganlığa ve inkarcılığa son derece uygun bir cevaptır.

Sonra yüce ufuklardan tüm insanlara yönelik, genel ve kulakları çınlatan bir duyuru yer alıyor. Düzmece tanrıların, insanların Allah'ı bir yana bırakıp ibadet ettikleri tüm sahte tanrıların ne kadar zayıf oldukları duyuruluyor. Bunlar arasında şu zalimlerin yardım istedikleri, şu despotların dayandıkları düzmece tanrılar da yeralıyor. Bu düzmece tanrıların zayıflıkları gözlerin gördüğü, kulakların duyduğu, somut bir örnekle duyuruluyor. Son derece canlı, hareketli gözlerin ve kalplerin rahatlıkla algıladıkları bir sahnede tasvir ediliyor. Bu sahne, o düzmece tanrıların zayıflıklarını oldukça aşağılayıcı bir tarzda canlandırıyor. Bu haliyle sahne göz kamaştırıcı bir örnek niteliğinde beliriyor.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُ ۚ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ
مِن دُونِ اللَّهِ لَن يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوِ اجْتَمَعُوا لَهُ ۖ وَإِن يَسْلُبْهُمُ

اَلذُّبَابُ شَيْـًٔا لَّا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ۚ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ ﴿٧٣﴾

73- Ey insanlar, size bir örnek verildi, şimdi onu dinleyiniz: Allah'ı bir yana bırakarak yalvardığınız sözde ilahlar var ya, onların hepsi biraraya gelseler bir sinek bile yaratamazlar. Buna karşılık eğer sinek onların vücudundan son derece küçük bir parça kapıp götürse onu, onun ağzından geri alamazlar. Demek ki kovalayan da aciz, kovalanan da!

Bu, evrensel bir çağrıdır. Gür sadalı bir duyurudur bu.

"Ey insanlar."

İnsanlar bu çağrıya koşup toşlandıkları zaman genel bir örnekle karşı karşıya oldukları duyuruluyor. Bu, özel bir durum ya da beklenmedik bir münasebet değildir.

"Size bir örnek verildi, şimdi onu dinleyiniz."

Bu örnek bir yasa koyuyor, bir gerçeği vurguluyor.

"Allah'ı bir yana bırakarak yalvardığınız sözde ilahlar var ya, onların hepsi biraraya gelseler bir sinek bile yaratamazlar."

Allah'ı biryana bırakıp da putlardan ve heykellerden, şahıs ve değerlerden ya da rejimlerden yalvarıp yakardığınız, Allah yerine yardım istediğiniz düzmece tanrıların tümü **"Biraraya gelseler bir sinek bile yaratamazlar."**

Sinek küçücük zayıf bir yaratıktır. Ama bu düzmece tanrılar, biraraya gelseler birbirleriyle yardımlaşsalar bile bir sinek yaratamazlar.

Bir sineği yaratmak, bir fiil, bir deve yaratmak gibi imkânsızdır. Çünkü sinek de o esrarengiz sırrı, hayat sırrını içermektedir. Bu bakımdan sineğin yaratılışının imkânsızlığı devenin ya da filin yaratılışının imkânsızlığı ile eşittir. Kur'anın olağanüstü ifade tarzı örnek olarak küçücük, zayıf sineği seçiyor. Çünkü bir sineği yaratamamanın verdiği eziklik, bir deveyi ya da fiili yaratamamanın verdiği eziklikten daha derin ve insan üzerinde daha büyük etki bırakır. Ama bu gerçek ayette doğrudan ifade edilmiyor. İşte bu da Kur'anın olağanüstü ifade tarzının göz kamaştırıcı örneklerinden biridir.

Ardından bu aşağılayıcı zayıflığı belirginleştirmek için daha geniş bir adım atılıyor.

"Buna karşılık eğer sinek onların vücudundan son derece küçük bir parça kapıp götürse onu onun ağzından geri alamazlar."

İster put olsun, ister heykel olsun, ister şahıs olsun, bu düzmece tanrılar sineğin kendilerinden kapıp götürdüğü bir şeyi geri alamazlar. Nice güçlü insanlar vardır ki, kendisini ısırıp kaçan sineğe engel olamazlar. Burada sinek özellikle seçilmiştir, çünkü küçücük ve zayıftır. Sinek aynı zamanda en tehlikeli hastalıkların mikrobunu taşıyan, insanın en değerli organlarını alıp götüren bir varlıktır. İnsanın gözlerini, organlarını, hayatı ve ruhları alıp götürür. Sinek, verem, tifo, dizanteri ve ophtalmi denen göz hastalığı mikrobunun taşıyıcısıdır. Bu zayıflığına ve küçüklüğüne rağmen insandan bir daha geri getirilmesi mümkün olmayan şeyleri alıp götürür.

Bu da Kur'anın olağanüstü ifade yönteminin kullandığı bir diğer gerçektir. Şayet "Bir yırtıcı hayvan onlardan bir şey kapıp götürseydi bunu geri alamazlardı" denseydi, bu ifade zayıflıktan çok güçlülüğü vurgulayacaktı. Sonra yırtıcı hayvan sineğin insandan alıp götürdüğü şeyden daha büyük şeyler kapıp götürmez. Ama gerçekten Kur'anın ifade tarzı olağanüstüdür.

Bu tasvirli ve canlı örnek şu değerlendirme ile bitiyor.

"Demek ki kovalayan da aciz, kovalanan da."

Bu değerlendirme cümlesi verilen örneğin etkisini, gönüllere ve bilinçlere verdiği mesajı pekiştirmek amacı ile yeralıyor.

Hem de en uygun şartlarda... Bilinçlerde düzmece tanrıların zayıflığı, onur kırıcı basitliği canlanmışken Allah, son derece kötü değerlendirmelerine yönelik kınayıcı bir üslupla, yüce Allah'ın dilediğini yapan gerçek gücü sunuluyor ve O'nun gerçek ilah olduğu vurgulanıyor.

مَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَقَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٧٤﴾

74- Onlar Allah'ın ululuğunu gerektiği gibi kavrayamamışlardır. Hiç kuşkusuz Allah güçlüdür ve üstün iradelidir.

Allah'ı gereği gibi değerlendiremediler. Çünkü onlar, biraraya gelseler bile bir sinek yaratamayacak olan güçsüz, zavallı düzmece tanrıları O'na ortak koşuyorlar. Bu düzmece tanrıların sinek yaratmaları bir yana, sinek kendilerinden bir şey kapıp götürse onu bile geri alamazlar.

Allah'ı gereği gibi değerlendiremediler. Onlar yüce Allah'ı gücünün eserlerini, yarattıklarının sahip oldukları gözalıcı güzellikleri gördükleri halde, basit bir sineği bile yaratamayan kimseleri O'na ortak koşuyorlar.

Allah'ı gereği gibi değerlendiremediler. Çünkü her şeyden üstün ve her şeye gücü yeten Allah'ı bırakıp, sineğin kendilerinden kapıp götürdüğü bir şeyi, geri almaktan aciz, çaresiz düzmece tanrılardan yardım istiyorlar.

Hiç kuşkusuz bu ifade, titreyip boyun eğmeye uygun bir ortamda bir gerçeği vurgulayan ve yerleştiren bir ifadedir.

Burada yüce Allah'ın güçlü ve üstün olduğundan söz ediliyor ve O'nun peygamberlerine gönderdiği elçileri melekler arasından, insanlara gönderdiği elçileri de insanlar arasından seçtiği ve bu seçimin bir bilgiden, bir kudretten kaynaklandığı dile getiriliyor.

ٱللَّهُ يَصْطَفِى مِنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ ٱلنَّاسِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌۢ
بَصِيرٌ ﴿٧٥﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ۗ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٧٦﴾

75- Allah, meleklerden de elçiler seçer, insanlardan da. Hiç kuşkusuz Allah her şeyi işitir, her şeyi görür.

76- O, onların önlerindekileri (geleceklerini) de bilir, arkada bıraktıklarını (geçmişlerini) de. Olup biten her şeyin son mercii O'dur.

Meleklerin ve peygamberlerin seçimi her şeye üçü yeten, her şeyden üstün cenabı Allah'dan kaynaklanmaktadır. Her şeye gücü yeten ve her şeyden üstün zat tarafından gönderilmiştir Hz. Muhammed. Kendisini seçen ve kendisini seçkin kılan her şeye gücü yeten ve her şeyden üstün olan zatın verdiği bir yetkiyle gelmiştir. Şu zayıf çaresiz, beceriksiz ve gülünç düzmece tanrılara güvenip dayananlar onun gibi olabilirler mi?..

"Hiç kuşkusuz Allah her şeyi işitir, her şeyi görür."

"O işitir, görür ve bilir.

"O, onların önlerindeki (geleceklerini) de bilir, arkada bıraktıklarını (geçmişlerini) de."

Bu, kapsamlı ve eksiksiz bir bilgidir. Görülen-görülmeyen, uzak-yakın, hiçbir şey bu bilginin dışında değildir.

"Olup-biten her şeyin son mercii O'dur."

Son hüküm O'nun elindedir. Egemenlik ve planlama O'nun tekelindedir.

Müşriklerin dini sembollerindeki temelsizliğin ve zayıflığın, ibadetlerdeki eksiklik ve bilgisizliğin ortaya çıktığı bu noktada, hitap müslüman ümmete yöneltiliyor ve davasının yükümlülüklerini yerine getirmesi, köklü ve sağlam hayat sistemine sağa sola sapmadan uyması isteniyor.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱرْكَعُوا۟ وَٱسْجُدُوا۟ وَٱعْبُدُوا۟
رَبَّكُمْ وَٱفْعَلُوا۟ ٱلْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٧٧﴾ وَجَٰهِدُوا۟ فِى ٱللَّهِ
حَقَّ جِهَادِهِۦ ۚ هُوَ ٱجْتَبَىٰكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِى ٱلدِّينِ مِنْ حَرَجٍ ۚ
مِّلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَٰهِيمَ ۚ هُوَ سَمَّىٰكُمُ ٱلْمُسْلِمِينَ مِن قَبْلُ
وَفِى هَٰذَا لِيَكُونَ ٱلرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا۟ شُهَدَآءَ
عَلَى ٱلنَّاسِ ۚ فَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱعْتَصِمُوا۟
بِٱللَّهِ ۖ هُوَ مَوْلَىٰكُمْ ۖ فَنِعْمَ ٱلْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ ٱلنَّصِيرُ ﴿٧٨﴾

77- Ey insanlar, ruküa varınız, secde ediniz, Rabb'inize kulluk ediniz ve iyi işler yapınız ki, kurtuluşa ve mutlu sona eresiniz.

78- Allah'ın rızası uğrunda gerektiği gibi cihad ediniz. O sizi bu görevi yapmak üzere seçti. Din konusunda size hiçbir zorluk yüklemedi. Atanız İbrahim'in dinidir bu. Allah sizi gerek daha önceki kutsal kitaplarda gerekse elinizdeki Kur'anda "müslüman" olarak adlandırdı. Amaç, Peygamberin size tanık ve canlı örnek olması, sizin de diğer insanlara tanık ve canlı örnek olmanızdır. Öyleyse namazı kılınız, zekâtı veriniz ve Allah'a sımsıkı bağlanınız. Sizin efendiniz, koruyucunuz O'dur. O ne güzel efendi ve ne güzel destekleyicidir!

Bu iki ayette yüce Allah'ın bu ümmet için belirlediği hayat sisteminin temel unsurları biraraya getiriliyor. Bu ümmetin yerine getirmesi zorunlu olan yükümlülükleri özetleniyor, kendisi için öngörülen mevki belirleniyor ve yüce Allah'ın dilediği sisteme uyduğu sürece geçmiş, şimdiki zaman ve geleceğe doğru uzanmış kökleri sağlamlaştırılıyor.

Önce, mü'minlerin ruku ve secde etmelerine ilişkin emirle başlıyor ayetler. Bunlar namazda yeralan temel ve belirgin hareketlerdir. Namazı belirgin bir tabloya dönüştürmek için onun yerine ruku ve secde dile getiriliyor. Böylece namaz ifade içinde açık bir harekete dönüşüyor. Hareketli bir sahne, gözle görülen bir ibadet biçimi olarak çiziliyor. Çünkü bu tür bir ifade tarzı daha etkin ve duyguları harekete geçirme bakımından daha güçlüdür. [28]

Ardından ibadet etmeye ilişkin genel bir emir yeralıyor. Bu ise, namazdan daha kapsamlıdır. Çünkü Allah'a ibadet etmek, bütün farzları kapsar, bunun yanında kişinin Allah'a yöneldiği her davranışı, her hareketi, her iç yönelişi içine alır. Kalp Allah'a yöneldiği zaman insanın her hareketi hayatta ibadete dönüşebilir. Hatta insanın hayatın nimetlerinden aldığı lezzetler bile en ufak bir ilgi ile insanın iyilik hanesine yazılan ibadetlere dönüşür. Bu nimetleri veren Allah'ı anmaktan ve bu hareketle O'na itaat etmeye, o'na kulluk etmeye niyet etmekten başka bir şey yapması gerekmiyor. Bunu yapmakla her şey ibadete, sevap hanesine yazılan iyiliğe dönüşür. Aslında işin özünde bir değişiklik olmuş değildir. Değişen amaç ve niyettir.

Son olarak namaz ve ibadet şeklinde somutlaşan kul ile Allah arasındaki ilişkilere değinmenin ardından insanlararası ilişkilerde iyiliğin gözetilmesine ilişkin genel kurallar yeralıyor.

Belki kurtulurlar diye müslüman ümmete bu ilkeyi yerine getirmeleri emredilmektedir. Evet bunlar insanın kurtuluşunu sağlayan nedenlerdir. İbadet insanı Allah'a bağlar, böylece hayatı sağlam bir temele, sonuca götürücü bir yola dayanmış olur. İyilik yapmak da hayatın dengeli bir şekilde yürümesine, iman temeline ve niyetin temizliğine dayalı bir toplumsallığa, hayatın biçimlenmesine kaynaklık eder.

Müslüman ümmet, Allah'a bağlılığı ve hayatının dengeliliği bakımından bu düzeye ulaşınca, hem vicdanı, hem de hayatı doğru bir yön izler, dengeli bir nitelik kazanır.

"Allah rızası uğrunda gerektiği gibi cihad ediniz."

Bu, ince genel ve kapsamlı bir ifadedir. Son derece önemli bir yükümlülüğü tasvir etmektedir. Bu yükümlülük, bunca meşakkati, bunca hazırlığı, bunca donanımı gerektirecek kadar önemlidir.

"Allah'ın rızası uğrunda gerektiği gibi cihad ediniz."

Allah yolunda cihad, genel bir yükümlülüktür. Düşmanla cihadı, nefisle cihadı, kötülük ve bozgunculukla cihadı, hepsini birden kapsar.

28) Daha geniş bilgi için yazarın "Kur'anda Edebi Tasvir" adlı kitabının "Kur'an Yöntemi" adlı bölümüne bkz.

"Allahın rızası uğrunda gerektiği gibi cihad ediniz."

O bu önemli emaneti yüklenmeniz için sizi tercih etti. Kulları arasında bu görev için sizi seçti:

"O sizi bu görevi yapmak üzere seçti."

Bu seçim sorumluluğu daha da arttırmaktadır. Bu görevi boşvermeye, bu sorumluluktan kaçmaya imkân bırakmıyor. Hiç kuşkusuz bu, yüce Allah'ın bu ümmete bahşettiği bir lütuftur. Bu lütfa, şükrederek, görevlerini gereği gibi yerine getirerek karşılık vermeleri gerekir.

Bu yükümlülük Allah'ın rahmeti ile kuşatılmıştır.

"Din konusunda size hiçbir zorluk yüklemedi."

Bu dinin öngördüğü tüm yükümlülüklerde, yerine getirilmesini istediği tüm ibadetlerde, belirlediği tüm kanunlarda insanın fıtratı ve gücü gözönünde bulundurulmuştur. Bütün bunlar insanın fıtratına cevap verecek nitelikte olmaları, insanın enerjisini harekete geçirecek mahiyette olmaları, bu enerjiyi kalkınma ve yükselmeye yöneltecek özelliklere sahip olmaları, insanın enerjisini sıkıştırılmış buhar gibi hapsetmemeleri ya da ne yaptığını bilmez hayvanlar gibi başıboş salıvermemeleri gözönünde bulundurulmuştur.

Bu sistem insanlığın geçmişinin derinliğine kök salmış, sağlam bir sistemdir. Bu sistem geçmişle şimdiki zamanı birbirine bağlar.

"Atanız İbrahim'in dinidir bu."

Bu, tevhid kaynağıdır. Halkaları Hz. İbrahim'in -selâm üzerine olsun- döneminden bu yana birbirine bağlı olarak sürüp gelmektedir. Bu bağlılık hiçbir yerde kesilmez. Hz. İbrahim'den sonra gelen peygamberler arasındaki boşluklar gibi inancın işaretlerinin kaybolduğu boşluklar bu bağlılığın kopmasına neden olmaz.

Yüce Allah bu muvahhid (yani Allah'ın tek ilah olduğunu kabul eden) ümmeti müslüman diye adlandırmıştır. Bu ümmeti daha önce de böyle adlandırmıştır, Kur'anda da böyle adlandırmıştır.

"Allah sizi gerek daha önceki kutsal kitaplarda gerekse elinizdeki Kur'anda 'müslüman' olarak adlandırdı."

İslâm, yüz ve kalbin tek ve ortaksız olan Allah'a teslim olması demektir. Müslüman ümmet, kuşaklar boyu, gelmiş geçmiş peygamberler ve gönderilen dinlerden bu yana hep bir sisteme uymuştur. Bu durum Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- ümmetine, emanetin ona teslim edilmesine, insanlığın önderliğinin onun eline verilmesine kadar sürmüştür. Böylece yüce Allah'ın dilediği şekliyle bu ümmetin geçmişi, şimdiki zamanı ve geleceği birbirine bağlanmıştır.

"Amaç, Peygamberin size tanık ve canlı örnek olması, sizin de diğer insanlara tanık ve canlı örnek olmanızdır."

Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- bu ümmete şahitlik etmektedir, onun hareket metodunu ve yönelişini belirlemektedir, doğrusunu, yanlışını

belirlemektedir. Bu ümmet de aynı şekilde diğer insanlara şahitlik etmektedir. Bu da, peygamberinden sonra insanlığı yönetmesi, şeriatının öngördüğü ölçülerle onlara önderlik etmesi, onları eğitmesi, evren ve hayat hakkındaki düşüncelerini şekillendirmesi anlamına gelir. Kuşkusuz bu da ancak, köklü, sağlam bağlarla geçmişe bağlı ve Allah tarafından seçilmiş sistemlerine güvenmeleri ile mümkün olur.

Kuşkusuz bu ümmet, bu ilahi sisteme sarıldığı ve pratik hayatında uyguladığı sürece insanlığa önderlik yapmıştır. Ama bu sistemden saptığı ve yükümlülüklerini yerine getirmediği zaman yüce Allah onu önderlik makamından, kafilenin sonunda kuyrukluk düzeyine indirmiştir ve halâ da öyledir. Yüce Allah'ın kendisi için seçtiği bu sorumluluğu yeniden yüklenmediği sürece de hep böyle kalacaktır.

Bu sorumluluk düşünce ve hareket yoğunluğunu, her türlü hazırlığı gerektiren bir sorumluluktur. Bu yüzden, Kur'an namaz kılmalarını, zekât vermelerini, Allah'a sarılmalarını emrediyor.

"Öyleyse namazı kılınız, zekâtı veriniz ve Allah'a sımsıkı bağlanınız. Sizin efendiniz, koruyucunuz O'dur. O ne güzel efendi ve ne güzel destekleyicidir!"

. Namaz, güçsüz ve fani kişinin güç ve azığın kaynağına bağlanmasıdır. Zekât da toplumu birbirine bağlamaktadır. Toplumun ihtiyaçlarını giderip bozgunculuğu önleyen bir işlevi yerine getirmektedir.

Allah'a sarılmak ise, kul ile Rabb arasındaki kopmak nedir bilmeyen sağlam bir kulptur.

Bu hazırlıklar sayesinde bu ümmet yüce Allah'ın kendisi için seçtiği insanlığa önderlik görevini yerine getirebilir. İnsanların yeryüzündeki gücün kaynağı olarak bildikleri maddi enerji ve zenginlik kaynaklarından kaynaklanabilir. Kur'an-ı Kerim müslüman ümmetin bu özelliğini kulakardı etmiyor, tersine onu bu göreve hazırlanmaya çağırıyor. Ama, tükenmez güç, enerji ve azıkları toplaması şartıyla. Bütün bunlara ancak Allah'a inananlar sahip olabilirler, bunlarla hayatı iyiliğe, doğruluğa ve yüceliğe yöneltirler.

Bu ilahi sistemin değeri, insanlığı adım adım şu yeryüzünde kendisi için belirlenen kemal olgunluk düzeyine doğru götürmesindedir. Hayvanlarda olduğu gibi insanlığı sırf birtakım lezzetlere ve nimetlere yöneltmekle yetinmez.

Kuşkusuz yüce insanlık değerleri maddi hayatın yeterliliğine dayanırlar, ama bu ilk basamakta durmamalıdırlar. Aynı şekilde İslâm insanlık için dosdoğru önderliğin himayesinde, Allah'ın sistemine dayalı, O'nun gölgesinde dengeli bir hayat öngörmektedir.

HAC SURESİNİN SONU

Mü'minun Suresi
23

Mekke Döneminde İndi
Ayet Sayısı: 118

Bismillahirrahmanirrahim

Bu sure "mü'minlerin" suresidir. Surenin adı bunu gösteriyor, konusu bunu vurguluyor. Sure mü'minlerin nitelikleri ile başlıyor. Ve ayetlerin akışı zaman zaman buradan hareketle insanın iç ve dış aleminde yeralan imanın kanıtlarını sunuyor. Sonra da gerçek imanı tanıtıyor. Nitekim Hz. Nuh'tan -selâm üzerine olsun- Hz. Muhammed'e -salât ve selâm üzerine olsun- kadar gelmiş geçmiş tüm peygamberler bu gerçeği sunmuşlardır. Bu arada sure iman gerçeği etrafında Allah'ın ayetlerini yalanlayanların yaydığı kuşkulara, yaptıkları itirazlara, karşı çıkışlara değiniyor. Yalanlayanlar bu tavırlarında son derece ileri gitmişlerdi. Buna karşılık peygamberler Rabb'lerinden yardım istemişler, bunun üzerine yüce Allah yalanlayanları yok etmiş, mü'minleri de kurtarmıştır. Daha sonra surenin akışı -peygamberlerden sonra- bu tek ve değişmez gerçek hakkında insanların düştükleri görüş ve inanç ayrılıklarına değiniyor. Buradan hareketle de müşriklerin Hz. Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- karşı takındıkları tavıra değiniyor ve hiçbir haklı sebebe dayanmayan bu olumsuz tavrı kınıyor. Sure, kıyamet sahnelerinden biriyle sona eriyor. Bu sahnede yalanlamanın akibetini görüyor ve bu kuşkulu tavırdan dolayı azarlanıyorlar. Sahne bir değerlendirme ile bitiyor. Bu değerlendirmede hiçbir şekilde şirk bulaşmamış, mutlak tevhid vurgulanıyor ve rahmet ve bağışlanma istenerek yüce Allah'a yöneliniyor.

Kısacası bu, "mü'minlerin" suresidir, ya da bütün gerekleri, bütün kanıtları ve bütün nitelikleri ile "iman" suresidir. Surenin konusu ve ana ekseni imandır çünkü.

SURENİN ANA TEMALARI

Surenin akışı dört bölüm halinde sürüyor.

Birinci bölüm; mü'minlerin kurtulduklarının vurgulanması ile başlıyor: **"Mü'minler kurtuluşa, mutluluğa ermişlerdir."** Ardından kurtuldukları tescil edilen bu mü'minlerin nitelikleri açıklanıyor. Bunun ardısıra insanın iç ve dış

aleminde yeralan imanın kanıtları gözler önüne seriliyor. Sonra, ilk yaratılışından itibaren dünya hayatının sonuna kadar insan hayatının geçtiği evreler sunuluyor. Bu sunuşta, ana rahmindeki ceninin geçtiği evreler uzun uzadıya anlatılırken, diğer aşamaların anlatımı kısa tutuluyor. Arkasından, insanlığın hayat çizgisi kıyamet günündeki diriliş anına kadyar izleniyor. Bundan sonra insan hayatından, göğün yaratılışında, suyun indirilişinde çeşitli bitki ve meyvelerin yeşermesinde yeralan evrensel kanıtlara, oradan da insanın yararına sunulan hayvanlara, insanın binmek suretiyle yararlandığı hayvanlara ve gemilere geçiliyor.

İkinci bölümde ise; insanın iç ve dış aleminde yeralan iman kanıtlarının sunulmasından imanın gerçek mahiyetinin sunulmasına geçiliyor. İmanın gerçeği birdir ve istisnasız tüm peygamberler bu gerçek noktasında eksiksiz bir uyum oluşturmuşlardır.

"Ey soydaşlarım Allah'a kulluk ediniz, ondan başka bir ilahınız yoktur." [1]

Bunu Nuh peygamber -selâm üzerine olsun- söylemişti. Ondan sonra, Hz. Muhammed'e -salât ve selâm üzerine olsun- kadar gelen bütün peygamberler, aynı gerçeği tekrarlamışlardı. Buna karşılık Allah'ın ayetlerini yalanlayanların itirazları da hep aynı olmuştur.

"Soydaşlarının önde gelen kâfirleri dediler ki; "Bu adam tıpkı sizin gibi bir insandır, üzerinizde üstünlük kurmak istiyor. Eğer Allah dileseydi, bize bir melek gönderirdi. Onun söylediklerini eski atalarımızdan hiç duymamıştık." [2]

Yine onlar şu itirazı da yapmışlardır.

"O sizi, ölüp toprak ve kemik olduktan sonra yeniden diriltileceksiniz diye mi korkutuyor?" [3]

Sonuç ise, sürekli olarak peygamberlerin yardımını isteyerek Rabb'lerine sığınmaları ve yüce Allah'ın peygamberlerine olumlu karşılık verip yalanlayanları yok etmesi şeklinde gerçekleşmiştir. Bölüm bütün peygamberlere yönelik bir çağrı ile sona eriyor:

"Ey peygamberler, temiz yiyeceklerden yiyiniz ve iyi ameller işleyiniz. Hiç kuşkusuz ben sizin neler yaptığınızı bilirim."

"Sizin de bir parçasını oluşturduğunuz şu ümmet, tek bir ümmettir, ben de sizin Rabb'inizim. Öyleyse sırf benden korkunuz." [4]

Üçüncü bölüm, peygamberlerden sonra insanların görüş ve inanç ayrılığına düşmelerinden, peygamberlerin getirdiği bu tek ve değişmez gerçek etrafında birbirleriyle çekişmelerinden söz ediyor.

"Fakat insanlar bu inanç birliğini yıkarak çeşitli gruplara ayrıldılar. Her grup kendi inanç sistemi ile övündü." [5]

Yüce Allah'ın nimetle kendilerini denediğinden habersiz oluşlarına, içinde bulundukları rahat ortamdan dolayı büyüklük kompleksine kapılmalarına de-

1) A'raf Suresi, 59 2) Mü'minun Suresi, 24 3) Mü'minun Suresi, 35 4) Mü'minun Suresi, 51-52
5) Mü'minun Suresi, 53

ğiniliyor. Bunun yanında mü'minler Rabb'lerinden duydukları korku ile titriyorlar, O'na kulluk ediyorlar, O'na ortak koşmuyorlar. Her zaman Rabb'lerinden korkuyor, azabından sakınıyorlar. **"Ve onlar ki, Rabb'lerine dönecekler diye kalpleri ürpererek verdikleri şeyi verirler.** (6) Bu noktada, Allah'ın sınanmasından habersiz ve içinde bulundukları bol nimetli rahat ortamdan dolayı büyüklük kompleksine kapılanların azaba çarptırıldıkları, bu yüzden avazları çıktığı kadar bağırdıkları gürkü durumları, bir sahnede canlandırılıyor. Buradan hareketle de azarlanıyor, kınanıyorlar, **"Vaktiyle ayetlerimiz size okunduğunda yüzünüzü arkanıza çevirirdiniz."** (7)

Surenin akışı, her yönüyle güvenilir olan peygamberlerine karşı takındıkları bu tuhaf tutumlarını kınıyor. Oysa peygamber tanımadıkları yabancı biri değildir, onu çok iyi tanıyorlar. Onlara gerçeği getirmiş buna karşılık bir ücret de istememiştir. Şu halde neden peygamberi ve getirdiği hak içerikli mesajı inkâr ediyorlar. Onlar göklerde ve yerde bulunanların mülkiyetinin Allah'a ait olduğunu kabul ediyorlar. Göklerin ve yerin yönetiminin, Rabb'lığının O'nun elinde olduğunu, göklerde ve yerde bulunan her şeye egemen olduğunu itiraf ediyorlar. Bu kabullenme ve itirafa rağmen ölümden sonra dirilişi inkâr ediyorlar.Yüce Allah'ın çocuklarının olduğunu ileri sürüyorlar. O'na birtakım düzmece tanrıları ortak koşuyorlar. **"O onların koştukları ortaklardan münezzehtir."** (8)

Son bölüm, onları şirkleri ve iddiaları ile başbaşa bırakıp hitabı, Hz. Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- yöneltiyor ve kötülüğe daha güzel bir tavırla karşılık vermesini(9), şeytanların kötülüğünden Allah'a sığınmasını, müşriklerin söylediklerine öfkelenmemesini, canını sıkmamasını istiyor. Bu kıyamet sahnesinin yanında bir de orada müşrikleri bekleyen azap, aşağılanma ve azarlanma durumu tasvir ediliyor. Sure; yüce Allah'ın şirkten uzak ve eksikliklerden uzak olduğunun vurgulandığı bir ifadeyle son buluyor. **"Egemenliğin ortaksız sahibi ve gerçek olan Allah, her türlü noksanlıklardan münezzehtir; O'ndan başka ilah yoktur ve yüce Arş'ın sahibidir."** (10)

Surenin başında mü'minlerin kurtulduklarına ilişkin olarak yeralan açıklamaya karşılık olarak, surenin sonunda kâfirlerin kurtuluşa ermeyeceklerine ilişkin bir ifade yeralıyor.

"Kim kanıtlayıcı bir delile dayanmadığı halde Allah'ın yanısıra başka bir ilaha taparsa onun hesabını Rabb'i görecektir. Hiç kuşkusuz kâfirler iflah olmazlar." (11)

Surenin sonunda rahmet ve bağışlama dileyerek Allah'a yönelinmesini isteyen bir ifade de yeralıyor:

"De ki; "Beni affeyle, bana merhamet et, sen merhamet edenlerin en iyisisin." (12)

Surenin havası bütünüyle açıklama ve vurgulama havasıdır. Sakin bir tartışmanın, vicdani bir mantığın, düşünce ve vicdana mesajlar veren psikolojik

6) Mü'minun Suresi, 60 7) Mü'minun Suresi, 66 8) Mü'minun Suresi, 59

9) Bu sure Mekke'de inmiştir. O zaman henüz müslümanlara saldırıya silahla karşılık verme emri verilmemişti.

10) Mü'minun Suresi, 116 11) Mü'minun Suresi, 117 12) Mü'minun Suresi, 118

dokunuşların yeraldığı bir atmosferdir bu. Sureye egemen olan gölge de yine surenin konusunun yansıttığı gölgedir. İman... Çünkü surenin başında yeralan sahne, namazdaki iç ürperme sahnesidir: **"Onlar ki, huşu içinde namaz kılarlar."**[13] **Surenin ortasında mü'minlerin niteliklerine ilişkin şu ifade yeralıyor. "Ve onlar ki, Rabb'lerine dönecekler diye kalpleri ürpererek verdikleri şeyi verirler."** [14]

Vicdanı uyarma amacı ile yeralan psikolojik dokunuşlarda ise şöyle denmektedir. **"Gözü, kulakları ve gönülleri yaratıp size veren O'dur. Ne kadar az şükrediyorsunuz."** [15]

Surenin tümü bu latif imani gölge ile gölgelenmiştir.

MÜ'MİNLERİN ÖZELLİKLERİ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ① الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ②
وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ③ وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ ④
وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ⑤ إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ
أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ⑥ فَمَنِ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ
ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ⑦ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ
رَاعُونَ ⑧ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ⑨
أُولَٰئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ ⑩ الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ⑪

1- Mü'minler kurtuluşa, mutluluğa ermişlerdir.
2- Onlar ki, huşu içinde namaz kılarlar.
3- Onlar ki, boş ve yararsız şeylerle ilgilenmezler.
4- Onlar ki, zekâtı aksatmaksızın, tam olarak verirler.
5- Onlar ki, edep yerlerini sakınırlar.
6- Onlar yalnız eşleri ve cariyeleri dışında mahrem yerlerini herkesten korurlar. Bu iki durumda ayıplanmaları sözkonusu değildir.
7- Bunların ötesine geçmek isteyenler, yasal sınırı aşmış olurlar.
8- Onlar ki, uhdelerine verilen emanetleri korurlar ve sözlerini tutarlar.
9- Onlar ki, namazlarını aksatmaksızın kılarlar.
10- İşte onlar "varis"lerdir.
11- Yani "Firdevs" cennetinin mirasçılarıdırlar, sürekli olarak orada kalacaklardır.

Bu gerçek bir vaaddir. Daha doğrusu mü'minlerin kurtuluşa erdiklerine ilişkin pekiştirilmiş bir kararın. Bu Allah'ın verdiği bir sözdür ve Allah sözünden

13) Mü'minun Suresi, 2 14) Mü'minun Suresi, 60 15) Mü'minun Suresi, 78

dönmez. Bu Allah'ın verdiği bir karardır, bu kararı hiç kimse geri çeviremez. Hem dünya hem ahiret kurtuluşu... Mü'min ferdin ve mü'min toplumun kurtuluşu... Mü'minin kalbi ile hissettiği, pratik hayatında doğruluğunun kanıtlarını gözlemlediği kurtuluşu... Bu kurtuluş insanların bildiği tüm anlamları içerir, bunun yanında yüce Allah'ın sadece mü'min kullarına özgü kıldığı ama diğer insanların bilmediği anlamları da içerir.

Peki yüce Allah'ın kendileri hakkında bu belgeyi yazdığı, bu sözü verdiği, kurtulduklarına ilişkin bu duyuruyu yaptığı mü'minler kimlerdir?

Yeryüzünde kendilerine iyilik, zafer, mutluluk, başarı ve iyi bir geçim öngörülen mü'minler kimlerdir? Kendilerine ahiret hayatında başarı, kurtuluş, sevap ve hoşnutluk yazılan, bunun yanında dünya ve ahirette sadece yüce Allah'ın bildiği daha nice iyilikler vadedilen mü'minler kimlerdir?"

Kimdir bu varisler? Firdevs cennetine varis olup orada sonsuza kadar kalacak olan mü'minler?

İşte onlar, surenin açılış ayetinden sonra nitelikleri ayrıntılı olarak sunulan şu kimselerdir?

"Onlar ki, huşu içinde namaz kılarlar."

"Onlar ki, boş ve yararsız şeylerle ilgilenmezler."

"Onlar ki, zekâtı aksatmaksızın, tam olarak verirler."

"Onlar, yalnız eşleri ve cariyeleri dışında mahrem yerlerini herkesten korurlar. Bu iki durumda ayıplanmaları sözkonusu değildir."

"Bunların ötesine geçmek isteyenler, yasal sınırı aşmış olurlar."

"Onlar ki, uhdelerine verilen emanetleri korurlar ve sözlerini tutarlar."

"Onlar ki, namazlarını aksatmaksızın kılarlar."

Peki bu niteliklerin değeri nedir? Bu niteliklerin değeri en yüce ufuklarda, müslümanın kişiliğini çizmesindedir. Allah'ın peygamberi, onun yarattıklarının en hayırlısı, Rabb'i tarafından en güzel şekilde terbiye edilen ve yüce kitab'ında: **"Kuşkusuz sen yüce bir ahlâk üzeresin"**[16] diye ahlâkının yüceliğine şahitlik edilen Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- yeraldığı ufuktur bu. Nitekim Hz. Aişe'ye -Allah ondan razı olsun- ahlâkı sorulmuş o da "O'nun ahlâkı Kur'andı" demiş, sonra da bu surenin **"Mü'minler kurtuluşa, mutluluğa ermişlerdir"** ayetinden **"onlar ki, namazlarını aksatmaksızın kılarlar"** ayetine kadar okumuş ve "işte böyleydi Resulullah" demişti. [17]

Bir kez daha soruyoruz... Bizzat bu niteliklerin değeri nedir? Fert ve toplum hayatında, insan türünün hayatında ne gibi bir değer vardır bu niteliklerin?

"Onlar ki, huşu içinde namaz kılarlar." Kalpleri namazda, Allah'ın huzurunda bulunmanın heybeti ile titrer. Bu yüzden durulur ve derinden ürperir. Bu ürperti oradan organlara, duygu ve hareketlere yansır. Allah'ın huzurunda O'nun ululuğuna bürünür ruhları. Zihinlerini kurcalayan tüm uğraşlar kaybolur. Allah'ın ululuğunun bilincine vardıkları onunla konuşmanın verdiği huzuru hissettikleri için başka bir şeyle uğraşmazlar. Bu kutsal huzurdayken, çevrelerinde

16) Kalem Suresi, 4 17) Nesai rivayet etmiştir.

bulunan, akıllarında yereden her şey bir kenara çekilir, kaybolur. Allah'dan başkasını görmezler. Sadece O'nu hissederler. Ancak namazdaki sözlerin anlamlarından zevk alırlar. Vicdanları her türlü kirden arınır. Her türlü leke silinir gider. Allah'ın ululuğu karşısında bunun dışında hiçbir şey barınmaz içlerinde. İşte bu noktada boşlukta yüzen zerre, ana kaynağı ile buluşur. Şaşkın ruh yolunu bulur, ürkek kalp sığınağını tanır. Bu anda Allah'a bağlanamayan bütün değerler, eşyalar ve şahıslar küçülür gider.

"Onlar ki, boş ve yararsız şeylerle ilgilenmezler." Boş sözlerden, boş hareketlerden, boş ilgi ve düşüncelerden kaçınırlar. Çünkü mü'minin kalbini boş şeylerden, oyun ve eğlenceden, gereksiz ve yakışıksız şeylerden alıkoyan uğraşları vardır. Allah'ı anmak, O'nun ululuğunu tasavvur etmek, O'nun iç ve dış alemde yeralan ayetlerini kavramaya çalışmak gibi uğraşları vardır. Evrensel sahnelerin herbiri, insan aklını bütünüyle kaplayacak niteliktedir. İnsanın düşüncesini uğraştıracak, vicdanını harekete geçirecek özelliktedir. Sonra, mü'minin kalbinin inancın yükümlülükleri gibi uğraşıları da var. Kalbi arındırmak, ruhu ve vicdanı temizlemek gibi uğraşıları vardır. Hayat tarzında yerine getirmesi gereken sorumlulukları, imanın öngördüğü yüce hayat düzeyini koruma çabaları vardır. İyiliği emretmek, kötülükten sakındırmak, toplumsal hayatı bozulmaktan ve sapıklıktan korumak gibi yükümlülükleri vardır. İnancını korumak, zafere ulaştırmak ve her zaman üstün tutmak için cihad etmek, düşmanların komplolarına karşı gece gündüz uyanık bulunmak gibi görevleri vardır... Bunlar hiçbir zaman bitmeyen, sonu gelmeyen sorumluluklardır. Mü'min bunları görmezlikten gelemez, kendini bunlara karşı sorumsuz sayamaz. Bunların hepsi de farzdır, ya farz-ı ayn ya da farz-ı kifayedir. Bütün bu görev ve yükümlülükler insanın tüm emeğini, tüm ömrünü kaplayacak yeterliliktedir. İnsanın gücü, enerjisi sınırlıdır. Bu güç ve enerji ya insan hayatını iyileştiren, geliştirip kalkındıran bir yönde harcanacak ya da gereksiz şeyler uğruna, boşu boşuna, oyun ve eğlence için harcanacaktır. Oysa mü'min inancının gereği olarak bu enerjiyi yapıcı bir amaçla dünyanın kalkınma ve ıslahı için harcamak zorundadır.

Bu durum mü'minin kimi zaman dinlenmeyeceği anlamına gelmez. Fakat bu başka, gereksiz ve yakışıksız davranışlar, boş ve anlamsız hareketler başkadır.

"Onlar ki, zekâtı aksatmaksızın, tam olarak verirler." Allah'a yöneldikten, hayatta boş ve anlamsız şeyleri yapmaktan kaçındıktan sonra... Zekât kalp ve malın temizliğidir: Kalbin cimrilikten temizlenmesi, kişinin bencillikten kurtulmasıdır, şeytanın fakirlik konusunda verdiği vesveselere üstün gelmesidir. Allah katındaki karşılık ve mükafata güvenmesidir. Mal için temizliktir zekât. Geri kalanını temiz ve helal kılar. Zorunlu durumların dışında artık hiç kimsenin hakkı yoktur bu malda. Bu mal etrafında herhangi bir kuşku, herhangi bir dedikodu çıkarılamaz. Zekât, toplumun bir kesimi, her şeyden mahrum, yoksulluk içinde yaşarken diğer kesiminin bolluk içinde tantanalı bir hayat yaşamasından dolayı meydana gelen dengesizliğe karşı koruyucu bir kalkandır. Zekât bütün fertler için toplumsal bir güvencedir. Çaresizlerin toplumsal garantisidir. Çözülmeye

ve dağılmaya karşı toplumun sigortasıdır.

"Onlar ki, edep yerlerini sakınırlar."

Bu ruhun, yuvanın ve çevrenin temizliğidir. Nefsin, ailenin ve toplumun arınmasıdır. Bu temizlik ve arınma; mahrem yerleri helâl olma yanların bulaşıp kirletmesine, kalbin helâl olmayan şeylere ilgi duymasına, toplumda şehvet ve arzuların hesapsız bir şekilde başını alıp gitmesine, ailenin ve soyun bozulmasına karşı korunmakla sağlanır..

Şehvet ve arzuların bir sınır tanımadan başını alıp gittiği bir toplum çözülme ve bozulma ile karşı karşıya kalmış bir toplumdur. Çünkü orada yuvanın güvenliği, ailenin dokunulmazlığı yok demektir. Aile, toplum binasını oluşturan ilk ve temel birimdir. Çocuğun doğup geliştiği yuvadır. Yuvanın ve gelişme ortamının sağlıklı olması, anne-babanın birbirlerine güven duyup bu yuvayı ve içindeki yavruları gözetmesi için bu ortamın güvenli, sağlam ve temiz olması kaçınılmazdır.

İçinde şehvetin hiçbir sınır tanımadan kol gezdiği bir toplum, insanlık basamaklarından aşağıya doğru yuvarlanan pis bir toplumdur. insanlık düzeyinin yüksekliğini gösteren şaşmaz ölçü, insanın iradesine hükmedip ona üstünlük sağlamasıdır. Fıtri istekleri temiz ve verimli bir yöne kanalize edilmesidir. Artık çocuklar dünyaya geliş yollarından dolayı kınanmazlar, çünkü bu temiz ve bilinen bir yoldur. Bu yolda her çocuk babasını tanır. Döllenme dürtüsü ile dişinin önüne gelen erkekle çiftleştiği, insanlık düzeyinden çok aşağı hayvanlarınki gibi bir durum sözkonusu değil. Çünkü burada yavru nasıl türediğini, nereden geldiğini bilemez.

Burada Kur'an-ı Kerim erkeğin, hayatın tohumlarını ekeceği uygun ve helâl yerleri gösteriyor. **"Onlar, yalnız eşleri ve cariyeleri dışında mahrem yerlerini herkesten korurlar. Bu iki durumda ayıplanmaları sözkonusu değildir."** Eşler meselesi şüphe götürmeyen, tartışmayı gerektirmeyen bir meseledir. Çünkü bu yasal ve bilinen bir kurumdur. Sahip olunan cariyeler meselesine gelince; bu konuda biraz açıklamada bulunmak gerekir.

Fi Zilâl-il Kur'an'da (C.I sh.248) kölelik meselesi hakkında geniş açıklamalarda bulunduk. Orada şöyle demiştik. İslâm'ın geldiği zamanlarda kölelik kurumu evrensel bir kurumdu, savaş esirlerinin köleleştirilmesi uluslararası boyutta geçerliliği olan bir uygulamaydı. İslâm, karşısına maddi güçleriyle dikilen düşmanları ile amansız bir savaşa tutuşmuşken, tek taraflı olarak bu uygulamaya son veremezdi. Düşmanlarının elinde bulunan esir müslümanlar köleleştirilirken, düşmanlarından esir düşenleri serbest bırakamazdı. Ama -savaş esirlerinin dışında- İslâm köleliğin bütün kaynaklarını kurutmuştur. Böylece insanlık için esirler meselesinde uluslararası boyutta bağlayıcılığı olan bir uygulamanın başlatılmasına imkân sağlamıştır.

Bundan dolayı İslâm ordusunun eline kadın esirler geçtiğinde, misillemede bulunma kuralı bu kadınların köleleştirilmesini öngörüyordu. Ayrıca nikâhlı eşlerin düzeyine çıkmamaları da bu kuralın gereğiydi. Bu yüzden İslâm, sadece onlara sahip olanların onlardan yararlanmasına izin verdi. Bunun yanında kö-

leleri özgür bırakmak için İslâm'ın öngördüğü birçok sebepten herhangi biri yerine gelir gelmez bunların serbest bırakılmasını öngörüyordu.

Belki de bu yararlanmada bizzat bu kadın esirlerin fıtrî ihtiyaçları gözönünde bulundurulmuştur. Böylece bu ihtiyaçlarını neslin karışmasına neden olan pis ve kural tanımaz yollardan tatmin etmelerine engel olunmuş olur. Nitekim, günümüzde köleliğin kaldırılmasına ilişkin antlaşmalardan sonra bile savaş esiri kadınlarla İslâm'ın sevmediği bu ahlâksız ilişkiye girilmektedir. Bu durum Allah'ın izni ile özgürlüklerine kavuşana kadar sürmektedir. İslâm'da cariyenin özgürlüğüne kavuşmasının birçok yolu vardır. Eğer efendisinden bir çocuk doğurur ve efendisi ölürse cariye özgürlüğüne kavuşur. Efendisi isteyerek veya bir günahına kefaret ederek serbest bıraktığında yine özgürlüğüne kavuşur. Cariye belli bir meblağ mal karşılığında serbest bırakılması için anlaşır ve bu malı efendisine öderse serbest kalır. Yine cariyenin yüzüne tokat vuracak olursa bunun kefareti cariyenin serbest bırakılmasıdır. [18]

Kısacası savaş esirlerinin köleleştirilmesi bir döneme özgü bir zorunluluktu. Kölelik kurumu, savaş esirlerinin köleleştirilmesini öngören bir dünyada misillemede bulunma kuralının bir sonucuydu. Kesinlikle İslâmın toplumsal düzeninin bir parçası değildir.

"Bunların ötesine geçmek isteyenler, yasal sınırı aşmış olurlar." Eşlerin ve cariyelerin fazlasını isteme için hiçbir yol açık değildir artık. Bunun ötesine geçmek isteyen normal sınırı aşmış, serbest bölgeyi geçip harama düşmüştür. Nikâh veya cihadla haketmediği ırzlara tecavüz etmiştir. Burada yasak bir bölgede gezdiğinin bilincinde olan kişi bozulur. Bir güvencesi ve garantisi kalmadığı için aile de bozulur. Bağları koptuğu, temeli dağıldığı için toplum düzeni de bozulur. İşte İslâmın üzerine titrediği, özenle korumak istediği bunlardır.

EMANETE VE SÖZE BAĞLILIK

'Onlar ki, uhdelerine verilen emanetleri korurlar ve sözlerini tutarlar." Fert olarak emanetlerine ve sözlerine bağlı kalırlar. Toplum olarak da öyle.

Gerek ferdin, gerekse toplumun boynuna yüklenmiş birçok emanet vardır. En başta da fıtrat emaneti gelir. Yüce Allah onu varlık bütününe egemen olan yasalar sistemi ile uyumlu ve aynı doğrultuda yaratmıştır. O da bu varlığın bir parçasıdır, birlikte yüce yaratıcının varlığına ve birliğine tanıklık oluşturmaktadırlar. Çünkü fıtrat içten gelen bir sezgi ile hem kendisine hem de varlık bütününe egemen olan yasalar sisteminin birliğini ayrıca bu sistemi belirleyip bu varlığı yönlendiren iradenin birliğini bilir. Mü'minler bu büyük emaneti gözetirler ve fıtratlarının bu doğrultudan sapmasına izin vermezler. Yaratıcının varlığına ve birliğine tanıklık eden bu emaneti her zaman korurlar. Bundan sonra bu büyük emaneti izleyen diğer emanetler gelir.

Aynı şekilde bağlı kalınması gereken ilk antlaşma da fıtrat antlaşmasıdır. Bu antlaşmayı yüce Allah, insan fıtratı ile kendi varlığına ve birliğine iman etmesi şartı ile gerçekleştirmiştir. Bütün sözleşme ve antlaşmalar bu ilk antlaşmaya dayanır. Bu yüzden mü'min yaptığı bütün sözleşmelerde Allah'ı şahit tutar.

18) Kölelik konusunda Muhammed Kutub'un "İslâm'ın Etrafındaki Şüpheler" kitabına bakınız.

O'na bağlılık içinde Allah korkusunu gözönünde bulundurur.

Müslüman toplum bütün emanetlerinden sorumludur. Yüce Allah'la yaptığı sözleşmeden, bu sözleşmenin öngördüğü yükümlülüklerden sorumludur. Ayeti kerime sözü kısa ve tüm emanet ve sözleşmeleri kapsayacak şekilde genel tutuyor. Mü'minleri emanetlerine ve antlaşmalarına bağlı kimseler olarak tanımlıyor. Bu onların her zamanki nitelikleridir. Emanetler yerine getirilmediği, antlaşmalar gözetilmediği toplumda yeralan herkes, bu kuralları sosyal hayatın temeli olarak görmediği sürece toplum hayatı doğru ve sağlıklı bir görünüm arzedemez. Güven ve huzurun yaygınlaşması için bu ilkelere bağlılık bir zorunluluktur.

"Onlar ki, namazlarını aksatmaksızın kılarlar." Tembellikten dolayı namazlarını geçirmezler, namazı kılma konusunda ihmalkâr davranmazlar. Nasıl kılınması gerekiyorsa öyle kılarlar, namazı kısaltmazlar. Tam vaktinde, farzıyla, sünnetiyle, eksiksiz kılarlar. Bütün kuralları, bütün hareketleri yerine getirirler. Canlı ve gönüllerini bütünüyle namazın anlamı ile doldurarak kılarlar. Bu duygu ile vicdanları harekete geçer. Namaz; kalp ile Rabb arasında bir bağdır. Bu bağı korumayan birisinin, vicdanın doğruluğundan kaynaklanan bir duyguyla kendisi ile insanlar arasındaki bağları gerçek anlamda koruması beklenemez. Mü'minlerin nitelikleri namazla başlayıp namazla bitiyor. Bu da namazın iman binasındaki önemli yerini göstermektedir. Çünkü namaz Allah'a ibadetin, o'na yönelişin en büyük ve eksiksiz şeklidir.

Bu özellikler, kurtuldukları tescil edilen mü'minlerin kişiliklerini belirlemektedir. Bu özellikler, mü'min kitlenin özelliklerinin ve hayat türünün belirlenmesinde etkin rol oynarlar. Bu özelliklere sahip mü'min kitlenin hayatı, erdemli ve yüce Allah'ın onurlandırıp kemal aşamalarından geçmesini istediği insana yakışır bir hayattır. Yüce Allah insanların hayvanlar gibi yaşamalarını, onlar gibi yiyip eğlenmelerini istememiştir.

İnsanoğlu için planlanan tam olgunluk düzeyi bu dünya hayatında gerçekleşmediği için yüce Allah, yollarından sapmadan hareket eden mü'minlerin kendileri için takdir edilen hedefe firdevs cennetinde ulaşmalarını dilemiştir. Burası yok olmanın sözkonusu olmadığı sonsuzluk yurdudur, korkusuz güvenin, bitmeyen sürekliliğin yurdudur.

"İşte onlar "varis"lerdir."

Yani "Firdevs" cennetinin mirasçılarıdırlar, sürekli olacak orada kalacaklardır."

Yüce Allah'ın mü'minler için yazdığı kurtuluşun zirvesi burasıdır. Bunun ötesinde gözlerin ya da hayallerin uzandığı bir zirve yoktur.

DOĞUM VE AHİRET ARASINDA

Surenin akışı mü'minlerin niteliklerini saymaktan bizzat insanın hayatındaki, varoluşunun ve gelişiminin evrelerindeki imanın kanıtlarını sunmaya geçiyor. Önce insanın varoluşunun ilk ve temel aşamasını sunuyor. Ahirette meydana gelen dirilişle de son buluyor. Ama akış içinde iki hayat arasında bir ilgi kuruluyor.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ مِن سُلَالَةٍ مِّن طِينٍ ﴿١٢﴾
ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ ﴿١٣﴾ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً
فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا
فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ
اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ﴿١٤﴾ ثُمَّ إِنَّكُم بَعْدَ ذَٰلِكَ لَمَيِّتُونَ ﴿١٥﴾
ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ ﴿١٦﴾

12- Andolsun ki, biz insanı süzme çamurdan yarattık.
13- Sonra sperma halinde korunaklı bir yuvaya yerleştirdik.
14- Sonra spermayı embriyoya dönüştürdük. Arkasından embriyoyu et parçasına dönüştürdük, arkasından et parçasından kemikler yarattık, arkasından kemiklere et giydirdik. Sonra onu başka bir yaratığa dönüştürdük. Yaratıcıların en güzeli olan Allah ne yücedir!
15- Sonra siz, bunun ardından öleceksiniz.
16- Sonra siz, kıyamet günü, yeniden diriltileceksiniz.

Bu varoluşun evrelerinde, bu evrelerin bu kadar düzenli olarak birbirini izlemesinde, bu olayın sürekli aynı tarzda devam etmesinde en başta yaratıcının varlığına, sonra da bu varoluşta ve bu varoluşun yönelişinde bir amaç ve planlamanın olduğuna tanıklık eden kanıtlar vardır. Bu, tesadüfen meydana gelmiş geçici bir olay değildir. Bu varoluşun plansız,hedefsiz kör bir rastlantı sonucu gerçekleşip de bu sapmaz çizgiyi yanılmadan, hiç şaşmadan izlemesi, akla ve düşünceye göre başka yollar da izlemesi mümkünken hep bu yolu takip etmesi imkânsızdır. İnsanın varoluşunun izlenmesi mümkün olan birçok yoldansa, bu yolu izlemesi varlık bütününü yönlendiren yaratıcı iradenin öngördüğü bir amaca, bir plana dayanmaktadır.

Nitekim bu varoluş evrelerinin bu şekilde, ince, düzenli ve değişmez bir süreklilikle peşpeşe sunulması gösteriyor ki, varlık bütününün gelişmesini planlayan yaratıcıya inanmak ve önceki bölümde açıkladığı mü'minlerin hayat sistemine uymak, her iki hayatta, dünya ve ahiret hayatında bu varoluş için planlanan tam olgunluk düzeyine ulaşmak için izlenmesi gereken tek yoldur. İşte surenin iki bölümünü birleştiren eksen budur.

"Andolsun ki, biz insanı süzme çamurdan yarattık." Bu ayet insanın varoluşunun evrelerine işaret ediyor, ama bir açıklama getirmiyor. İnsanın zincirleme olarak gelişen evrelerden geçerek çamurdan insana dönüştüğünü ifade etmektedir. Çamur varoluşun ilk kaynağıdır. Veya ilk evresidir. İnsan ise, son evresidir. Biz bu gerçeği Kur'andan öğreniyoruz. Bu yüzden insanın varoluşunu veya canlıların meydana gelişini ele alan bilimsel teorilerden bu gerçeği doğrulayıcı kanıtlar bulma gereğini duymuyoruz.

Kur'an-ı Kerim, bu gerçeği yüce Allah'ın yaratması üzerine düşünmek, çamurdan insana doğru bir silsile şeklinde gerçekleşen uzun dönüşümü kavramaya çalışmak için bir fırsat olarak değerlendirilsin diye vurguluyor ve zincirleme olarak gelişen bu evreleri ayrıntılı olarak açıklamaya çalışmıyor. Çünkü Kur'anın varmak istediği hedefler içinde buna yer yoktur. Fakat bilimsel teoriler, çamur ile insan arasındaki evrim zincirinin halkalarına ulaşmak için insanın varoluşu ve gelişimi için belirli aşamaları ispat etme çabası içindedirler. Bunlar -Kur'an-ı Kerim'in ayrıntısına girmediği- bu çabalarında yanılabilirler veya doğruyu bulabilirler. Dolayısıyla Kur'an-ı Kerim'in vurguladığı değişmez gerçekle, zincirleme gerçeği ile bilimsel teorilerin bu zincirin halkalarını araştırma çabalarını birbirine karıştırmamalıyız. Çünkü bunlar yanılmaları ve doğruyu bulmaları aynı oranda mümkün olan çabalardır. Bunlar bugün ispat ettiklerini, insanın elindeki araştırma yöntemleri ve yolları geliştikçe yarın çürütebilirler.

Kur'an-ı Kerim kimi zaman bu gerçeği kısaca ifade ederek şöyle der:

"İnsanı yaratmaya çamurdan başladı."[19] Ama insanın geçtiği evrelere işaret etmez. Bu konuda başvurulacak en ayrıntılı ayet, insanın çamurdan bir evreler zincirinden geçirilerek yaratıldığına işaret eden bu ayettir. Diğer ayet ise oradaki özel bir münasebetten dolayı bu evreleri özetlemektedir.

İNSANIN YARATILIŞI

Peki insan süzme çamurdan nasıl yaratılmış? Çünkü Kur'anda bundan söz edilmiyor. Az önce de söylediğimiz gibi bu husus Kur'anın varmak istediği hedeflerden biri diğildir. Bu evrelerin halkaları bilimsel teorilerin söyledikleri gibi olabilir de olmayabilir de. Bu evreler henüz bilinmeyen başka bir yolla da tamamlanıyor olabilir. İnsanların henüz keşfedemedikleri başka etkenler ve sebepler sözkonusu olabilir. Ama Kur'anın insana bakışı ile bilimsel teorilerin bakışı arasındaki yol ayrımı; Kur'anın insanı onurlandırdığı, onda Allah'ın ruhundan bir soluk olduğunu vurguladığıdır. İşte süzme çamurun insana dönüşmesini, birtakım özellikler bahşederek insan olarak belirip hayvandan farklı olmasını sağlayan bu ilahi soluktur. Bu noktada İslâmın görüşü materyalistlerin görüşünden kesin şekilde ayrılmaktadır. Kuşkusuz en doğrusunu söyleyen ulu Allah'dır.[20]

İnsan türünün varoluşunun aslı budur, insan türü süzme çamurdan yaratılmıştır. Bundan sonra tek bir insanın fert olarak meydana gelmesi ise, bilinen bir yolla gerçekleşmektedir.

"Sonra sperma halinde korunaklı bir yuvaya yerleştirdik." İnsan türü süzme çamurdan meydana gelmiştir. Ama fertlerin tekrarı ve çoğalmasına gelince, yüce Allah'ın yasası bu işin erkeğin sülbünden çıkıp kadının rahmine yerleşen bir damla su kanalı ile gerçekleşmesini öngörmüştür. Bir damlacık su... Hayır! Daha doğrusu bu bir damlacık su'da yeralan onbinlerce hücreden tek bir hücre... **"korunaklı bir yuvaya"** yerleşiyor. Bir çanak gibi koruyucu nitelikli olan kalça kemikleri arasında yeralan rahime yerleşiyor. Bu kemikler, onu bedenin hareketleri ile meydana gelen sarsıntılardan, sırta ve karna gelen yumruklardan, tekmelerden, titreme ve etkilerden korur.

19) Secde Suresi, 7

20) Muhammed Kutub'un "Materyalizm ile İslâm Arasındaki İnsan" adlı kitabına bakınız. Daruş-şuruk

Kur'an-ı Kerim rahime yerleşmiş bu spermayı insanın varoluşunun evrelerinden biri, varlığı itibariyle insanın varlığının bir uzantısı olarak ifade ediyor. Kuşkusuz bu, bir gerçeğin ifadesidir. Ama insanı düşünmeye iten olağanüstü bir gerçektir. Çünkü bu güçlü kuvvetli insan, bütün unsurları ile, bütün özellikleri ile bu spermanın şahsında özetlenmiştir, onun içine yerleştirilmiştir. Nitekim cenin halindeyken bu olağanüstü özet yoluyla varoluşunu tamamlamaktadır.

Embriyo'dan kan pıhtısına dönüşür. Erkeğin sperması kadının yumurtası ile birleşince başlangıçta annenin kanı ile beslenen küçücük bir nokta olarak rahmin duvarına yapışır.

Rahmin duvarına yapışmış bu küçücük nokta büyüyüp pıhtılaşmış ve karışmış kana dönüşünce, kan pıhtısından bir çiğnem et haline gelir.

Bu yaratık, bu değişmez, sapmaz ve şaşmaz çizgiyi izleyerek yoluna devam eder. Sırası belirlenmiş bu düzenli hareket bir an bile sekteye uğramaz. Planlama ve takdir arasındaki yolunu izleyen, ilahi yasadan kaynaklanan gizli güçle bu hücre kemik aşamasına gelir. **"Arkasından et parçasından kemikler yarattık."** Sonra kemiklere et giydirilmesi aşamasına gelir. **"Arkasından kemiklere et giydirdik."** Burada insan Kur'an-ı Kerim'in ceninin oluşumuna ilişkin olarak ortaya koyduğu gerçek karşısında dehşete kapılıyor. Bu gerçek bu denli ayrıntılı ve dikkatli bir tarzda ancak anatomi biliminin gelişmesi ile ve son dönemlerde öğrenilmiştir. Buna göre kemik hücreleri, et hücrelerinin aynısıdır. Yine kanıtlanmıştır ki, cenin de ilk önce kemik hücreleri oluşur. Kemik hücreleri ortaya çıkmadıkça ve ceninin kemik iskeleti tamamlanmadıkça bir tek et hücresine rastlanmaz. Bu Kur'an ayetinin tescil ettiği bir gerçektir. **"Arkasından et parçasından kemikler yarattık, arkasından kemiklere et giydirdik."** Her şeyi bilen ve her şeyden haberdar olan Allah eksikliklerden uzaktır. **"Sonra onu başka bir yaratığa dönüştürdük."** İşte ayırıcı ve belirgin özelliklere sahip insan budur. Çünkü bedensel evreleri bakımından insan cenini, hayvan ceninine benzer. Ne var ki, insan cenini bir başka tarzda yaratılır ve belirgin, gelişmeye müsait bir varlığa dönüşür. Ama hayvan cenini, insan cenininin belirginleştiği gelişme ve olgunlaşma özelliklerinden uzak hayvan mertebesinde kalır.

İnsan cenini belli özekliklerle donatılmıştır. Daha sonra onu insan olma yoluna yönelten bu özelliklerdir. Çünkü insan cenini, ceninin geçtiği evrelerin sonunda **"Başka bir yaratılışla"** varedilir. Öte yanda hayvan cenini hayvansal evrelerin sınırında durur. Çünkü hayvan cenini insanınkine benzer özelliklerle donatılmamıştır. Bu yüzden, hayvanın hayvanlık mertebesini aşması, materyalist teorilerin ileri sürdüğü gibi mekanik bir evrimleşme ile insanlık düzeyine çıkması mümkün değildir. Çünkü insan ile hayvan birbirlerinden farklı özelliklere sahip iki ayrı türdürler. Süzme çamurun insana dönüşmesini sağlayan ilahi solukla birbirlerinden ayrılırlar. Bunun yanında ilahi soluktan kaynaklanan ve insan cenininin **"bir başka yaratılışla"** oluşmasını sağlayan belli özellikler açısından da farklılık arzederler. Ne var ki, insan ile hayvan sadece hayvansal oluşumun noktasında birbirlerine benzerler. Sonra hayvan, hayvan olarak yerinde kalır ve bunun ötesine geçmez. Ama insan bir başka yaratma ile kendisi için belirle-

nen tam olgunluk düzeyine erişecek duruma getirilir. Kuşkusuz bunu kendisine özgü özellikler aracılığı ile gerçekleştirir. Bu özellikleri yüce Allah ona, önceden belirlenmiş bir plan uyarınca bahşetmiştir. Hayvan türünden insan türüne doğru gerçekleşmiş mekanik bir evrim sonucu kazanmış değildir bu özellikleri.[21]

"Yaratıcıların en güzeli olan Allah ne yücedir!" Allah'ın dışında bir yaratıcı yoktur. Bu yüzden ayette geçen "en güzel" sıfatı, birkaç kişi arasından birinin daha iyi yarattığını vurgulamak amacı ile yeralmıyor. Bu, sadece yüce Allah'ın yaratmasındaki tartışmasız güzelliği vurgulamak içindir.

"Yaratıcıların en güzeli olan Allah ne yücedir!" İnsan fıtratına, değişmez, sapmaz ve şaşmaz yasa doğrultusunda bu evreleri geçme gücünü veren Allah her şeyden yücedir... Bu güç sayesinde insan, son derece titiz bir düzen içinde kendisi için belirlenen, planlanan olgunluk mertebelerinin zirvesine ulaşır.

Bir insan, insanın doğrudan müdahalesi olmaksızın otomatik olarak hareket eden bir alet icadettiği zaman, insanlar "Bilimin Mucizeleri" diye bu aletin karşısında dehşete kapılırlar. Halbuki bu nerde ceninin geçtiği aşamalardaki, geçirdiği evrelerdeki, yaşadığı dönüşümlerdeki hareketi nerde? Üstelik bu aşamaların herbiri özellik bakımından birbirinden çok farklıdır ve cenin bu aşamalarda mahiyet itibariyle büyük bir değişiklik yaşar. Ne yazık ki, insanlar bu olağanüstülükler karşısında gözlerini yumarak, kalplerini kilitleyerek geçip gidiyorlar. Çünkü uzun süre aşina oluşları bu olayın olağanüstülüğünü, harikalığını unutmalarına neden olmuştur. İnsan denen bu karmaşık organizmanın bütün özellikleri, karakterleri ve çizgileri ile bu gözle görülmeyen küçücük noktada gizli olduğunu, bu özelliklerin, karakter ve çizgilerin cenin evrim aşamalarında geliştiklerini, açılıp hareket ettiklerini, cenin değişik bir yaratılış evresinden geçince de apaçık belirginleştiklerini, çocuğun şahsında bir kez daha belirginleşip dile geldiğini, her çocuğun insan olmanın genel yeteneklerine sahip olmakla beraber ayrıca kendine özgü yeteneklere sahip olduğunu, bu yeteneklerin bütünüyle sözkonusu ufacık noktada gizli olduğunu düşünmek... Evet her saniye tekrarlanıp duran bu büyük gerçeği sadece düşünmek, kalplerin kilitlerinin bu olağanüstü, bu şaşırtıcı planın önünde açılması için yeterlidir.

Sonra surenin akışı yolculuğun aşamalarını, varoluşun evrelerini tamamlamak üzere çizgisini sürdürüyor. Çünkü yeryüzünde ortaya çıkan insan hayatı yeryüzünde bitmiyor. Çünkü yeryüzü menşeli olmayan bir diğer unsur karışmış yapısına. Gelişim çizgisine katılan bir başka unsur vardır. İçine üflenen o yüce soluk, hayvani bedenin hedefinden başka bir hedef öngörmüştür onun için. Ona

21) Evrim teorisi çelişkili bir temele dayanır. Çünkü bu teori bir yandan insanın hayvanın evrimleşmesinin sonucu meydana geldiğini ileri sürerken bir yandan da hayvanın insan derecesine yükselecek özelliklere sahip olduğunu iddia etmektedir. Ama gözönündeki realite hayvan insan ilişkisi üzerine geliştirilen bu yorumu yalanlamakta ve hayvanın bu tür özelliklere sahip olmadığını ortaya koymaktadır. Hayvan sürekli olarak hayvan türünün gelebildiği en son sınırda durur ve bu noktayı aşmaz. Ama hayvanın buraya kadar ki, evrimleşmesi Darwin'in söylediği gibi de olabilir, başka bir yolla da olabilir. Ama insan kendine özgü belli özelliklere sahip olmakla hep farklı bir tür olarak kalır. Onu insan kılan bu özelliklerdir. Otomatik bir evrimin sonucu meydana gelmiş değildir. Bu, ona bir başka güç tarafından bir hedefe yönelik olarak bahşedilmiş bir yetenektir.

et ve kanın basit akibetinin dışında bir akibet hazırlamıştır. Bu soluktan dolayı insanın gerçek olgunluğu, bu dünya hayatında tamamlanmıyor. İnsanın olgunluğu bir başka aşamada yepyeni bir hayatta ancak gerçekleşebiliyor:

"Sonra siz, bunun ardından öleceksiniz."

"Sonra siz, kıyamet günü, yeniden diriltileceksiniz."

Bu, dünya hayatının sonu olan ölümdür. Dünya ile ahiret arasındaki ara dönemdir. Şu halde ölüm insan varoluşunun gelişiminin evrelerinden biridir, evrelerin sonu değildir.

Sonra diriliş, insan varoluşunun, gelişiminin son evre habercisi... Bundan sonra eksiksiz bir hayat başlar. Bu hayat yeryüzü menşeli eksikliklerden, et ve kanın zorunluluklarından, korku ve sıkıntıdan, dönüşüm ve gelişimlerden uzaktır. Çünkü bu, insan için planlanan tam olgunluğun zirvesidir. Ama bu olgunluk, olgunluğa götüren yolu izleyenler içindir. Ama dünya hayatını kapsayan aşamada hayvanların düzeyine yuvarlananlar, diğer hayatta en aşağı dereceye yuvarlanacaklardır. Çünkü bunlar insanlıklarını kaybetmişler, cehennem yakıtı, tutuşturulmak için odun haline gelmişler, yakıtı insan ve taş olan cehennemi haketmişlerdir. Bu tür insanlarla taşlar arasında hiçbir fark yoktur.

DIŞ ALEMDEN İMAN MESAJLARI

Surenin akışı burada iç alemde yeralan imanın kanıtlarını sunmaktan dış alemde yeralan imanın kanıtlarını sunmaya geçiyor. Bu kanıtları insanlar her zaman görüyor ve biliyorlar.Ne yazık ki, bu kanıtların verdikleri mesajın farkına varmadan geçip gidiyorlar.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ
سَبْعَ طَرَآئِقَ وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ غَافِلِينَ ﴿١٧﴾
وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَآءِ مَآءً بِقَدَرٍ فَأَسْكَنَّاهُ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّا عَلَىٰ
ذَهَابٍ بِهِۦ لَقَٰدِرُونَ ﴿١٨﴾ فَأَنشَأْنَا لَكُم بِهِۦ جَنَّٰتٍ مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَٰبٍ
لَّكُمْ فِيهَا فَوَٰكِهُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿١٩﴾ وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِن طُورِ
سَيْنَآءَ تَنۢبُتُ بِٱلدُّهْنِ وَصِبْغٍ لِّلْءَاكِلِينَ ﴿٢٠﴾ وَإِنَّ لَكُمْ
فِي الْأَنْعَٰمِ لَعِبْرَةً نُّسْقِيكُم مِّمَّا فِي بُطُونِهَا وَلَكُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ كَثِيرَةٌ
وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٢١﴾ وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ ﴿٢٢﴾

17- Üstünüzde birinden diğerine geçilebilen yedi katman yarattık. Biz yarattıklarımızı başıboş bırakmayız.

18- Biz gökten belirli miktarda su yağdırarak onu yerin yüzeyinde durdurduk. Hiç şüphesiz onu geri götürmeye de gücümüz yeter.

19- Bu su sayesinde sizin için hurma ve üzüm bağları yarattık. Bu bağlarda size yararlı birçok meyvalar yetişir, onları yiyiyorsunuz.

20- Yine su sayesinde asıl kaynağı Tur-ı Sina olan ve yiyenlere yağ ve katık sağlayan ağacı da yarattık.

21- Büyükbaş hayvanlarda sizin için alınacak dersler vardır. Karınlarındaki sütten size içiriyoruz. Onlardan başka birçok yararlar sağlıyorsunuz ve etlerini yiyorsunuz.

22- Onların sırtlarında ve gemilerde taşınıyorsunuz.

Surenin akışı, bu kanıtları sunarken hepsini birbirine bağlıyor. Bu bağlantıyı ilahi güce kanıt oluşturmaları, aynı şekilde ilahi planlamaya tanıklık etmeleri açısından kuruyor. Çünkü bu kanıtlar yapıları, görevleri ve amaçları açısından birbirleriyle uyum oluşturmaktadırlar. Hepsi aynı yasaya boyun eğer, görevlerinde hep birbirlerine yardımcı olurlar. Hepsinde yüce Allah'ın onurlandırdığı insanoğlunun payına bir hesap vardır.

Bunun için surenin akışı içinde bu evrensel sahnelerle insan varoluşunun evreleri arasında ilgi kuruluyor.

"**Üstünüzde birinden diğerine geçilebilen yedi katman yarattık. Biz yarattıklarımızı başıboş bırakmayız.**"

Ayette geçen "**Taraik**" kelimesi üstüste veya ardarda yeralan katmanlar anlamındadır. Bununla yedi yörünge veya güneş sistemi gibi yedi yıldız sistemi de kastedilmiş olabilir. Ya da yedi gaz kütlesidir kastedilen. Astronomi bilginlerine göre yıldız kümeleri bunlardan meydana gelmektedir. Her halukârda bunlar, insanın üstünde yeralan gök cisimleridirler. Yani bunlar düzen itibariyle uzay boşluğu içinde yerden daha yukardadırlar. Yüce Allah bunları bir plan ve hikmet uyarınca yaratmıştır. Onları bir yasa doğrultusunda dağılmaktan korumuştur. "**Biz yarattıklarımızı başıboş bırakmayız.**"

"**Biz gökten belirli miktarda su yağdırarak onu yerin yüzeyinde durdurduk. Hiç şüphesiz onu geri götürmeye de gücümüz yeter.**"

İşte bu noktada sözkonusu yedi katman yeryüzüne bağlanıyor. Çünkü su gökten iniyor ve bu katmanlarla da ilgisi vardır. Suyun gökten inmesine imkân veren, evrenin yapısına hükmeden düzenin bu tarzda belirlenmiş olmasıdır.

Yeraltı sularının yağmurla gelen yerüstü sularından kaynaklandığı, bunların toprağın içine sızdığı ve orada korunduğu teorisi henüz yenidir. Daha yakın bir zamana kadar yeraltı suları ile yerüstü suları arasında bir ilgi olmadığı sanılıyordu. Ama bakın Kur'an-ı Kerim bu gerçeği 1300 sene önce ortaya koymuştur.

"**Biz gökten belirli miktarda su yağdırırız.**"

Bir hikmet, bir plan uyarınca indirdik. Ne her tarafı kaplayıp altüst edecek kadar çok, ne de kuraklığa ve susuzluğa yolaçacak kadar az, ne de hiçbir şey yaramayacak şekilde zamansız indirdik.

"**Onu yerin yüzeyinde durdurduk.**" Gökten inen suyun yeryüzünde durması, ana rahmine yerleşen sperma hücresinin plazmasına ne kadar da benziyor.

"**Korunaklı bir yuvaya yerleştirdik.**" Ana rahmine yerleşen embriyo ile toprak tarafından emilen su, Allah'ın planlaması uyarınca hayatın ortaya çıkması

na kaynaklık oluşturmaktadırlar. Bu da Kur'anın tasvir yöntemi doğrultusunda sahneler arasındaki ahenge güzel bir örnek oluşturmaktadır.

"Hiç şüphesiz onu geri götürmeye de gücümüz yeter." Sert tabakalardaki yarıklardan yerin alt katmanlarına kadar inen su, kayaların içindeki oyuklarda korunur. Ya da bunun dışındaki sebeplerden dolayı gökten inen su kaybolur gider. Kuşkusuz suyun o toprakta durmasını sağlayan güç, onun dağılmasını, ortadan kaybolmasını da sağlayabilir. Bu sadece Allah'ın bir lütfudur, insanlara bahşettiği bir nimettir.

Ve hayat su'dan doğar!

"Bu su sayesinde sizin için hurma ve üzüm bağları yarattık. Bu bağlarda size yararlı birçok meyvalar yetişir, onları yiyorsunuz."

Hurma ve üzüm bağları sudan meydana gelen hayatın bitkiler aleminden seçilen iki örneğidir. -Nitekim insanlar da sperma plazmasından meydana gelmişler ve böylece sudan meydana gelen hayatın insanlık alemindeki örneğini oluşturmuşlardır.- Hurma ve üzüm bağları o zamanlar Kur'ana muhatap olan insanların bildikleri iki örnektir. Bunlar kendileri gibi sudan meydana gelen birçok bitkiye işaret etmektedirler.

Diğer türler adına da zeytin ağacı seçiliyor.

"Yine su sayesinde asıl kaynağı Tur-ı Sına olan ve yiyenlere yağ ve katık sağlayan ağacı da yarattık." [22]

Zeytin ağacı yağı ile, meyvesi ile, odunu ile insanların en çok yararlandığı bir ağaçtır. Arap memleketlerine bu ağacın yetiştiği en yakın yer Kur'an-ı Kerim'de sözü edilen kutsal vadinin yanında yeralan Tur-ı Sına'dır. Özellikle zeytin ağacının yetiştiği bu bölgenin anılması bu yüzdendir. İşte bu ağaç burada toprağa yerleşmiş sudan yetişiyor, onunla yaşıyor.

Bitkiler aleminden hayvanlar alemine geçiyor surenin akışı.

"Büyükbaş hayvanlarda sizin için alınacak dersler vardır. Karınlarındaki sütten size içiriyoruz. Onlardan başka birçok yararlar sağlıyorsunuz ve etlerini yiyorsunuz."

"Onların sırtlarında ve gemilerde taşınıyorsunuz."

Bu yaratıklar, yüce Allah'ın gücü ve planlaması, bu büyük evrende görev ve özellikleri paylaştırması uyarınca insanın yararına sunulmuşlardır. Bunlarda, açık bir kalple, yanılmaz bir duyu ile bakan, bunların ötesindeki hikmet ve planlamayı düşünenler için alınacak ibretler vardır. Onlar küçük ve büyükbaş hayvanların karnından çıkan ve insanların içtiği latif ve kolay yutulan süte bakıp ibret dersleri çıkarmaya çalışırlar. Hayvanın yiyip sindirdiği çeşitli gıdaların süt denilen akıcı, kolay yutulan, latif bir maddeye dönüşümünü görüp ibret alırlar. **"Onlardan başka birçok yararlar sağlıyorsunuz."** Önce genel bir ifade kullanılıyor, ardından bu yararlardan ikisi anılıyor. **"Ve etlerini yiyorsunuz. Onların sırtlarında ve gemilerde taşınıyorsunuz."** Deve, sığır, koyun ve keçi gibi hayvanların etini yemek insanlara helaldir. Ama onlara eziyet etmek, organla-

22) Burada geçen "Esbağa" kelimesi katık anlamındadır. Katık, boya gibi lokmaya sürüldüğü için bu kelime kullanılmıştır.

rını kesmek helâl değildir, Çünkü onların etini yemek hayat düzeni için zorunlu olan bir yararı gerçekleştirir. Eziyet etmek, organlarını kesmek ise, kalbin katılığını, fıtratın bozulmuşluğunu ifade etmektedir. Bu davranışların canlılara bir yararı da yoktur çünkü.

Surenin akışı, insanın hayvanlara binmesi ile gemiye binmesini birbirine bağlıyor. Çünkü hayvanlar ve gemi, bütün yaratıkların görevlerini düzenleyen, varlıklarını birbirleriyle ahenkli kılan yüce Allah'ın evrensel düzeninin emrinde hareket etmektedirler. Çünkü suyun ve gemilerin bu özelliklere sahip olması, sonra su ve gemileri saran atmosferin bu mahiyette olması geminin batmadan suyun yüzeyinde kalmasını sağlamaktadır. Bu üç unsurdan birinin yapısı bozulsa ya da ufak bir değişikliğe uğrasa insanlığın eskiden beri bildiği deniz taşımacılığının yapılması imkânsız hale gelirdi ve denizcilik halâ bütünüyle bu unsurlara dayanmaktadır.

Evrende yeralan bunca iman kanıtı, anlayıp kavrayacak şekilde düşünenlerin dikkatine sunulmuştur. Bunlar ayrıca surenin birinci ve ikinci bölümü ile de ilgilidirler, surenin akışı içinde her iki bölümle de uyum oluşturmaktadırlar.

Bu derste insanın iç ve dış alemde yeralan iman kanıtlarının sunulmasından bütün peygamberlerin getirdiği iman gerçeğinin sunulmasına geçiliyor. Hz. Nuh'tan -selâm üzerine olsun- bu yana, peyamberlerin birbirinin ardısıra gelmiş olmasına, birden çok risaletin (mesajın) gönderilmiş olmasına rağmen, insanlık tarihi boyunca hiç değişmeyen bu gerçeği, insanların nasıl karşıladıkları açıklanıyor. Birden peygamberler kafilesini ya da ümmetini seyrediyor gibi oluyoruz. Hepsi de insanlara aynı anlama gelen, aynı hedefe yönelik aynı sözleri söylüyorlar. Bu sözleri birbirine o kadar benziyor ki, Arapça tercümeleri bile aynı oluyor. Oysa her peygamber gönderildiği toplumun dili ile bu gerçeği ifade etmiştir. Yani bu gerçek değişik dillerden sunulmuştur. Hz. Nuh'un -selâm üzerine olsun- söylediği sözü, ondan sonra gelen her peygamber aynı ifadelerle, aynı kelimelerle söylemiştir. İnsanlar da hep aynı cevabı vermişlerdir. Aradan yüzyıllar geçmesine rağmen kullanılan sözcükler bile aynıdır.

HZ. NUH VE SOYDAŞLARI

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ
غَيْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن قَوْمِهِ مَا هَٰذَا
إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُرِيدُ أَن يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ
لَأَنزَلَ مَلَائِكَةً مَّا سَمِعْنَا بِهَٰذَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾ إِنْ
هُوَ إِلَّا رَجُلٌ بِهِ جِنَّةٌ فَتَرَبَّصُوا بِهِ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٢٥﴾

23- Biz Nuh'u soydaşlarına peygamber olarak gönderdik. O dedi ki; "Ey soydaşlarım, Allah'a kulluk ediniz, O'ndan başka bir ilahınız yoktur. Allah'dan korkmaz mısınız?"

24- Soydaşlarının önde gelen kâfirleri dediler ki; "Bu adam tıpkı sizin gibi bir insandır, üzerinizde üstünlük kurmak istiyor. Eğer Allah dileseydi, bize bir melek gönderirdi. Onun söylediklerini eski atalarımızdan hiç duymamıştık."

25- "Bu adam bir deliden başka bir şey değildir. Bir süre için onu gözetim altında tutunuz."

"Ey soydaşlarım, Allah'a kulluk ediniz, O'ndan başka bir ilahınız yoktur." Değişmeyen gerçek söz. Varlık bütünü buna dayanır. Varlıklar aleminde yeralan her şey buna tanıklık etmektedir. **'Allah'dan korkmaz mısınız?"** Diğer tüm gerçeklerin dayandığı bu ilk ve temel gerçeği inkâr etmenin akibetinden korkmaz mısınız? Apaçık gerçeği inkâr etmekle ne büyük bir cinayet işlediğinizin, bu cinayetin ardından ne kadar acıklı bir azabı hakettiğinizin farkında değil misiniz?

Ne var ki, kavminin ileri gelenleri bu sözü tartışma konusu yapmıyorlar, bu sözün kanıtlarını incelemiyorlar, kendi kişilikleri ve kendilerini davet edenin kişiliği ile ilgili dar bakış açısından kurtulamıyorlar, kişilerden ve benliklerden soyutlanmış bu büyük gerçeği gözlemleyebilecekleri engin ufuklara yükselemiyorlar... Varlık bütününün dayandığı varlıklar aleminde yeralan her şeyin tanıklık ettiği bu büyük gerçeği bir yana bırakıyor. Hz. Nuh'un kişiliğini gündeme getiriyorlar.

"Soydaşlarının önde gelen kâfirleri dediler ki; 'Bu adam tıpkı sizin gibi bir insandır, üzerinizde üstünlük kurmak istiyor. Eğer Allah dileseydi, bize bir melek gönderirdi. Onun söylediklerini eski atalarımızdan hiç duymamıştık.'"

Kavmi işte bu daracık, bu küçücük açıdan bakıyor bu büyük davaya. Şu halde bu davanın tabiatını kavrayamazlar, bu davanın gerçekliğini göremezler. Küçük ve basit kişilikleri bu davanın özünü perdeliyor, davanın unsurlarını görmelerini önlüyor. Onunla kalpleri arasında engel oluşturuyor. Onların gözünde sorun, kendilerinden hiçbir ayrıcalığı bulunmayan, kendilerine üstünlük sağlamak isteyen, konumlarından üstün bir konum elde etmek isteyen, aralarından çıkmış bir adamın sorunudur.

Kendilerince Nuh'un ulaşmaya çalıştığını sandıkları, bu yüzden peygamberlik iddiasına başvurduğunu düşündüklerini, bu yere gelmesini önlemek üzere gösterdikleri bu basit tepki yüzünden, sadece Hz. Nuh'un üstünlüğünü inkâr etmekle kalmıyorlar, kendilerinin de mensubu bulundukları insanlığın üstünlüğünü reddediyorlar. Yüce Allah'ın bu türe verdiği onuru tepiyorlar, şayet yüce Allah mutlaka bir peygamber gönderecekse, onu insanlardan seçmesini çok görüyorlar:

"Eğer Allah dileseydi, bize bir melek gönderirdi."

Bunun nedeni, insanı yüceler alemine bağlayan, insanlar arasından seçilmiş kimselerin bu yüce mesajı algılamalarını, ona güç yetirmelerini, onu diğer kardeşlerine aktarmalarını, onları bu mesajın aydınlık kaynağına ulaştırmalarını sağlayan o yüce soluğu ruhlarında bulmamalarıdır.

Bu yüzden meseleyi alışılmış geçmişe havale ediyorlar,düşünüp inceleyen

akla değil.

"Onun söylediklerini eski atalarımızdan hiç duymamıştık."

Geleneğin fikir hareketine, kalp özgürlüğüne baskın çıktığı her durumda bu tür örneklere sürekli rastlanır. Böyle durumlarda insanlar, realitenin ışığında doğru bir sonuca ulaşmak için karşılarındaki önermeleri düşünüp incelemektense, geçmişin tozlu raflarında dayanabilecekleri, geçmişte yaşanan bir örnek, bir belge araştırırlar. Eğer bu ilk örneği bu belgeyi bulmazlarsa, bu önermeyi ve sonuçlarını kabul etmezler.

Bu inatçı ve uyuşuk toplumlara göre, bir kere olan bir şey, ikinci bir sefer de olabilir. Ama eğer daha önce olmamışsa, o şeyin şu anda olması imkânsızdır. Böylece hayat donuklaşır, hareketsiz hale gelir. **"Eski atalarımız"** dedikleri belli bir kuşağın çizgisine çakılıp kalır.

Keşke bunlar taşlaşmış, donuklaşmış olduklarını bilselerdi! Tersine onlar, özgürlük ve serbestlik hareketinin davetçilerini delilikle suçluyorlar. Oysa bu davetçiler, onları incelemeye, düşünmeye çağırıyorlar. Kalpleri ile varlık bütününde dile gelen iman kanıtları arasındaki engelleri kaldırmaya davet ediyorlar. Ama onlar bu çağrıya, inatlaşma ile suçlama ile karşılık veriyorlar:

"Bu adam bir deliden başka bir şey değildir. Bir süre için onu gözetim altında tutunuz."

Yani ölüp gidene kadar bekleyin. O zaman ondan ve davasından, yeni sözlerle kafanızı çelmesinden kurtulursunuz.

Bu durumda Hz. Nuh -selâm üzerine olsun- bu donmuş ve taşlaşmış kalplere gidecek bir yol bulamaz. Alaya almalarından, işkencelerinden kaçıp sığınacağı bir yerde kalmamıştır. Ancak bir ve ortaksız Rabb'ine yönelir. Karşılaştığı yalanlamayı ona şikayet eder. Bu yalanlamadan dolayı ondan yardım ister.

قَالَ رَبِّ انْصُرْنِي بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٢٦﴾

26- Nuh "Ya Rabb'i, onların bu yalanlamaları karşısında bana yardım et" dedi.

Canlılar bu şekilde donuklaşınca, hayat ileriye doğru belirlenen olgunluk yolunda ilerleyemez, yola dikilen engellerden dolayı hareket edemez hale gelince... Böyle bir durumda ya bu taşlaşmışlık parçalanacak ya da hayat olduğu gibi kalacaktır. Nuh kavminin başına birincisi geldi. Çünkü onlar henüz insanlık hayatının şafağı sayılan bir zaman diliminde ve henüz yolun başındaydılar. Bu yüzden yüce Allah onların yok edilmesini, insanlığın yolunun açılmasını dilemiştir.

فَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنِ اصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا
وَوَحْيِنَا فَإِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ فَاسْلُكْ فِيهَا مِنْ
كُلٍّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ مِنْهُمْ
وَلَا تُخَاطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُغْرَقُونَ ﴿٢٧﴾

27- O'na vahiy yolu ile bildirdik ki: "Bizim gözlerimiz önünde ve vahyimiz uyarınca bir gemi yap. Emrimiz gelip de tandır kaynamaya (her yandan sular fışkırmaya) başlayınca her canlı türünün birer çifti ile boğulacağına ilişkin hükmümüzün kesinleştiği kimse dışında kalan aile bireylerini gemiye bindir. Zalimler konusunda bana başvurma; çünkü onlar kesinlikle boğulacaklardır."

Yüce Allah'ın yasası, insanlık hayatı kendisi için belirlenen yolda devam etsin diye yolun taşlaşmış engellerden temizlenmesini öngörmüştür. Hz. Nuh -selâm üzerine olsun- döneminde insanlık kokuştuğu için, zayıf gövdeli, henüz yeni yetişmiş bir ağaç gibi bir hastalığa yakalanmış olduğu için, gelişip büyüyemediği için, kuruyup solmaya yüz tuttuğu için, üstelik bu durumdan kurtulamadığı için bu hastalığa bir ilaç gerekliydi. O da her şeyi silip süpüren, her şeyi önüne katıp götüren, toprağı yıkayıp temizleyen Tufandır. Sağlıklı hayat tohumunun yeniden yeşermesi, tertemiz gelişmesi, belirlenen süreye kadar boy salıp büyümesi için bu gerekliydi.

"Ona vahiy yolu ile bildirdik ki; "Bizim gözlerimiz önünde ve vahyimiz uyarınca bir gemi yap." Tufandan kurtulmak, yeniden yeşermesi için sağlıklı hayat tohumunu korumak için bir araçtır gemi. Yüce Allah Hz.Nuh'un gemiyi bizzat kendi elleriyle yapmasını dilemiştir. Çünkü insanın sebeplere ve araçlara sarılması, gücünü son noktasına kadar harcaması zorunludur. Ancak bu şekilde Rabb'inin desteğini kazanabilir. Çünkü Allah, yan gelip yatan, rahatını bozmayan, sadece bekleyen ve beklemekten başka bir şey yapmayıp tembel tembel oturanlara destek vermez, onlara yardım etmez. Sonra yüce Allah Hz. Nuh'un -selâm üzerine olsun- insanlığın ikinci babası olmasını dilemişti. Bu yüzden emrini yerine getirmesi için kendi gözetiminde ve gemi inşasına ilişkin öğrettikleri doğrultusunda Hz. Nuh'u sebeplere sarılmaya yöneltmiş, yüce iradesi bu yolla gerçekleşmişti.

Yüce Allah, hastalıklı yeryüzünü temizlemek amacı ile başlatılacak kapsamlı operasyon için bir de işaret belirlemişti onun için. **"Emrimiz gelip de tandır kaynamaya (her yandan sular fışkırmaya) başlayınca."**[23] Su fışkırmaya başlayınca, bu Nuh'un harekete geçmesi için bir işaret olacak ve derhal hayatın tohumlarını gemiye yükleyecektir. **"Her canlı türünün birer çiftini gemiye al."** Hayvan türlerinden, kuş ve bitkilerden, Nuh döneminde bilinen ve insanoğlunun yararına sunulan her türden... **"Boğulacağına ilişkin hükmümüzün kesinleştiği kimse dışında kalan aile bireylerini gemiye bindir."** Onlar kâfirlerdir. Allah'ın ayetlerini yalanlayan kimselerdir. Bu yüzden yüce Allah'ın daha önce verilmiş sözünün yürürlüğe konmuş yasasının aleyhlerinde işlemesini haketmişlerdir. Bu yasa Allah'ın ayetlerini yalanlayanların yok edilmesini öngörür.

Hz. Nuh'a yönelik son emir de aleyhlerinde hüküm verilmiş kimseler hakkında -en yakın akrabaları dahi olsa- tartışmaya girmemesi, kurtarmaya çalışmamasıdır.

"Zalimler konusunda bana başvurma; çünkü onlar kesinlikle boğulacaklardır."

23) Ayette geçen "Tennur" ocak, tandır, fırın anlamına gelir.

Bir dostun ya da yakının hatırı için Allah'ın yasası hiç kimseye tölerans tanımaz, tek ve doğru yolundan sapmaz.

Burada, bundan sonra Nuh kavminin başına ne geldiği ayrıntılı olarak anlatılmıyor. Kuşkusuz sorun çözümlenmiştir. **"Onlar kesinlikle boğulacaklardır"** kararı gerçekleşmiştir. Ama surenin akışı Hz. Nuh'a -selâm üzerine olsun- nimetlerine karşılık Rabb'ine nasıl şükredeceğini, lütuf ve bağışına karşılık nasıl hamdedeceğini, yolunu göstermesini nasıl isteyeceğini öğreterek yoluna devam ediyor.

فَإِذَا ٱسْتَوَيْتَ أَنتَ وَمَن مَّعَكَ عَلَى ٱلْفُلْكِ فَقُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى
نَجَّىٰنَا مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٨﴾ وَقُل رَّبِّ أَنزِلْنِى مُنزَلًا مُّبَارَكًا
وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْمُنزِلِينَ ﴿٢٩﴾

28- Ey Nuh, sen ve beraberindekiler gemiye yerleştiğinizde "Bizi zalim soydaşlarımızdan kurtaran Allah'a hamdolsun" dedi.
29- Yine de ki; "Ya Rabb'i, beni bereketli bir yere indir. Sen kullarını en iyi yerlere konduransın."

Hz. Nuh'tan Allah'a böyle hamdetmesi, ona bu şekilde yönelmesi, onu sıfatları ile bu şekilde nitelendirmesi, kullara yönelik mucizelerini böyle dile getirmesi isteniyordu. Kullar, en başta da başkalarına örnek olması gereken peygamberler böyle eğitilir.

Sonra kıssanın bütünü ve ilahi güç ve hikmetin kanıtı adına içerdiği genel çizgileri üzerine şu değerlendirme yapılıyor.

إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ وَإِن كُنَّا لَمُبْتَلِينَ ﴿٣٠﴾

30- Bu olayda alınacak birçok dersler vardır. Biz Nuh'u ve soydaşlarını bu yolla sınavdan geçirmiş olduk.

İmtihanın çeşitli şekilleri ve amaçları vardır. Sabır için imtihan edilir, şükür için imtihan edilir, sevap için imtihan edilir, yönlendirme, eğitme, arındırma ve sağlamlaştırma için imtihan edilir. Nuh kıssasında da hem kendisinin, hem kavminin hem de soyundan gelenlerin geçtiği çeşitli imtihan şekilleri yeralmaktadır.

DEĞİŞMEZ TARİHİ GERÇEKLER

Surenin akışı tarih boyunca tek ve değişmez bir mahiyet arzeden peygamberlik olgusu ile sürekli yinelenen yalanlama reaksiyonunun yeraldığı sahnelerden bir diğerini sunmakla devam ediyor.

ثُمَّ أَنشَأْنَا مِنۢ بَعْدِهِمْ قَرْنًا ءَاخَرِينَ ﴿٣١﴾ فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ
رَسُولًا مِّنْهُمْ أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ أَفَلَا تَتَّقُونَ
﴿٣٢﴾ وَقَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِلِقَآءِ ٱلْءَاخِرَةِ

وَأَتْرَفْنَاهُمْ فِي الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا مَا هَٰذَآ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ
مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُونَ ﴿٣٣﴾ وَلَئِنْ أَطَعْتُم بَشَرًا مِّثْلَكُمْ إِنَّكُمْ إِذًا
لَّخَٰسِرُونَ ﴿٣٤﴾ أَيَعِدُكُمْ أَنَّكُمْ إِذَا مِتُّمْ وَكُنتُمْ تُرَابًا وَعِظَٰمًا
أَنَّكُم مُّخْرَجُونَ ﴿٣٥﴾ هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ لِمَا تُوعَدُونَ ﴿٣٦﴾ إِنْ هِيَ
إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٣٧﴾ إِنْ هُوَ
إِلَّا رَجُلٌ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ لَهُ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٣٨﴾ قَالَ رَبِّ
انصُرْنِي بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٣٩﴾ قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لَّيُصْبِحُنَّ نَٰدِمِينَ ﴿٤٠﴾
فَأَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ بِالْحَقِّ فَجَعَلْنَاهُمْ غُثَآءً فَبُعْدًا لِّلْقَوْمِ الظَّٰلِمِينَ ﴿٤١﴾

31- Onların ardından başka bir kuşak ortaya çıkardık.

32- Onlara da "Allah'a kulluk ediniz, O'ndan başka bir ilahınız yoktur. Allah'dan korkmaz mısınız" diyen kendilerinden bir peygamber gönderdik.

33- Soydaşları arasındaki ahiret buluşmasını yalanlayan ve kendilerine bol nimet verdiğimiz için baştan çıkan öncü kâfirler dediler ki; "Bu adam tıpkı sizin gibi bir insandır, sizin yediğinizden yiyor ve sizin içtiğinizden içiyor."

35- "O sizi, ölüp toprak ve kemik olduktan sonra yeniden diriltileceksiniz diye mi korkutuyor?"

36- "Heyhat, heyhat! Gerçekten ne kadar uzak bir korkutmadır bu!"

37- "Hayat, bu dünyadaki hayatımızdan ibarettir. Kimimiz ölürüz, kimimiz yaşarız. Yeniden diriltileceğimiz sözkonusu değildir!"

38- "Bu adam, kesinlikle Allah'a iftira eden, Allah adına yalan söyleyen biridir. Ona inanmamız sözkonusu değildir."

39- O peygamber "Ya Rabb'i, bunların yalanlamaları karşısında bana yardım et."

40- Allah "Onlar yakında pişman olacaklardır" dedi.

41- Derken ansızın hakettikleri müthiş bir gürültüye tutuluverdiler de kendilerini sel süprüntüsüne dönüştürdük. Kahrolsun zalimler güruhu!

Bu surede sunulan peygamber kıssaları, hikâye anlatmak, olayları ayrıntılı biçimde aktarmak amacı ile yeralmıyorlar. Bütün peygamberlerin getirdikleri tek sözü, ayrıca topluca gördükleri aynı tepkiyi vurgulamak amacı ile yeralıyor bu kıssalar. Bu yüzden önce Hz. Nuh'dan başlanıyor, amaç başlangıç noktasını belirlemektir. Hz. Musa ve Hz. İsa -selâm üzerlerine olsun- ile de son buluyor. Bununla da son peygamberden önceki bitiş noktası vurgulanıyor. Başlangıçla bitiş noktası arasındaki halkaların benzerliğinin vurgulanması amacı ile bu uzun

silsilenin ortasında yeralan peygamberlerin ismi geçmiyor. Her halkada o biricik söz ve değişmeyen tepkiden söz ediliyor sadece. Çünkü kıssaların sunulması ile güdülen amaç budur.

"Onların ardından başka bir kuşak ortaya çıkardık." Bunların kim oldukları belirtilmiyor. Genel kanıya göre bunlar Ad ve Hud kavimleridir.

"Onlara da "Allah'a kulluk ediniz, O'ndan başka bir ilahınız yoktur, Allah'dan korkmaz mısınız" diyen kendilerinden bir peygamber gönderdik."

Daha önce Hz. Nuh'un söylediği sözlerin aynısını söylüyor bu peygamber. Kuşakların konuştukları dillerin farklı olmasına rağmen bu konuşma aynı kelimelerle aktarılıyor.

Peki bu sözlere nasıl bir cevap vermişlerdi? Aşağı yukarı aynı cevap.

"Soydaşları arasındaki Ahiret buluşmasını yalanlayan ve kendilerine bol nimet verdiğimiz için baştan çıkan öncü kâfirler dediler ki; "Bu adam tıpkı sizin gibi bir insandır, sizin yediğinizden yiyor ve sizin içtiğinizden içiyor."

"Eğer kendiniz gibi bir insana itaat edecek olursanız, kesinlikle hüsrana uğrarsınız."

Her zaman tekrarlanan bu itiraz peygamberin insan oluşuna yönelik bir itirazdır. Bu itirazın kaynağı, büyüklük taslayan şımarıkların kalpleri ile insanı yüce yaratıcıya bağlayan yüce soluğun birbirinden kopuk olmasıdır.

Bolluk içinde yüzüp şımarmak fıtratı dejenere eder, duyguları taşlaştırır, mesajları algılayacak insanın içindeki açık noktaları kapatır. Kalpler algılayan, etkilenen ve tepki gösteren bu keskin duyarlılığı yitirirler. Bu yüzden İslâm, lüks ve konfor içinde şımarıkça bir hayat sürdürmeye savaş açar. Toplumsal hayatını, müslümanlar arasında lüks içinde yüzen şımarıklara varlık hakkı tanımayan bir temele dayandırır. Çünkü onlar kokuşmuş bataklık gibidirler. Çevrelerini bulaştırırlar. Çok geçmeden haşereler türer, solucanlar yüzer içinde.

Ayrıca burada bu rahatlık düşkünü şımarıklar, ölüp çürüdükten sonra tekrar dirilmeyi de inkâr ediyorlar. Kendilerine tuhaf sayılan bu olayı haber veren peygambere de şaşırıyorlar.

"O sizi, ölüp toprak ve kemik olduktan sonra yeniden diriltileceksiniz diye mi korkutuyor?"

"Heyhat, heyhat! Gerçekten ne kadar uzak bir korkutmadır bu!"

"Hayat, bu dünyadaki hayatımızdan ibarettir. Kimimiz ölürüz. Kimimiz yaşarız. Yeniden diriltileceğimiz sözkonusu değildir."

Bu gibi insanlar hayatın büyük hikmetini kavrayamazlar, uzaktaki hedefine ulaşsın diye hayatın evrelerini yönlendiren planın inceliklerini göremezler. Halbuki bu hedef bu dünya hayatında tam anlamıyla gerçekleşmez. İyilik dünya hayatında gerçek karşılığını asla göremez, kötülük de öyle. Her ikisi de gerçek karşılıklarını öbür dünyada görürler. Orada salih mü'minler ideal hayatın zirvesine ulaşırlar. Orada bir korku, bir meşakkat duymazlar. Allah dilemedikçe bu hayatın değişmesi, sona ermesi sözkonusu olamaz. Fıtratları dejenere olmuş, tersyüz olmuş şımarıklar da aşağılık bir hayat düzeyine yuvarlanırlar ve

orada insanlıklarını yitirirler. Taşlara veya taş gibi şeylere dönüşürler.

Bu gibi adamlar bu tür incelikleri kavrayamazlar, surede sunulan hayatın ilk evrelerinin, daha sonra gerçekleşecek evrelerin kanıtı olduğunun farkına varmazlar. Bu evreleri planlayan gücün sanıldığı gibi insan hayatını ölüm ve çürüme aşamasında durdurmayacağı sonucunu çıkarmazlar. Bu yüzden şaşırıyorlar, tekrar dirileceklerinden söz eden peygamberi tuhaf karşılıyorlar. Bilgisizce bir tutumla ölümden sonraki dirilişe ihtimal vermiyorlar. Dünya hayatının dışında bir hayatın olmadığını ve sadece bir kere öleceğini ahmakça iddia ediyorlar. Bir kuşak ölür, arkasından bir başka kuşak yaşar. Ölenlerse, kemik ve toprak yığınına dönüşüp giderler.

Bu tuhaf adamın söylediği gibi bir daha dirilip yaşama nerde? Olacak iş değil! Sözünü ettiği ölümden sonra diriliş olayının gerçekleşmesi mümkün değildir. Çürüyüp sadece kemikleri kalacak, toz toprak olacaklar (!)

Onlar bu bilgisizliği, hayatın ilk evrelerinde ortaya çıkan ilahi hikmeti düşünmekten uzaklığın bu kadarıyla yetinmiyorlar. Bu cahilliklerini bu noktada durdurmuyorlar. Üstelik peygamberlerini Allah'a iftira atmakla suçluyorlar. Daha önce tanımadıkları Allah'ı şimdi hatırlıyorlar. O da peygamberi suçlamak için:

"Bu adam, kesinlikle Allah'a iftira eden, Allah adına yalan söyleyen biridir. Ona inanmanız sözkonusu değildir."

Bu durumda peygamber, daha önce Hz. Nuh'un yaptığı gibi Rabb'inden yardım istemekten başka çözüm bulamıyor, hem de Hz. Nuh'un yardım isterken kullandığı ifadenin aynısı ile:

"O peyamber "Ya Rabb'i, bunların yalanlamaları karşısında bana yardım et."

İşte o zaman, toplum kendisi için belirlenen süreyi tamamlayınca, inat, gaflet ve yalanlamanın ardından içlerinde bir iyilik umudu da kalmayınca Allah'ın cevabı gerçekleşiyor:

"Allah "Onlar yakında pişman olacaklardır" dedi."

Ama o zaman pişmanlık fayda vermeyecektir. Tövbeleri işe yaramayacaktır.

"Derken ansızın hakettikleri müthiş bir gürültüye tutuluverdiler de kendilerini sel süprüntüsüne dönüştürdük. Kahrolsun zalimler güruhu."

Ayette geçen "Gusa" sel sularının önünde biriken kırık dökük otlar, hiçbir işe yaramayan, bir değeri olmayan, aralarında bir ilgi de bulunmayan çerçöp yığını demektir. Bunlarda, yüce Allah'ın kendilerini onurlandırdığı özelliklerden soyutlandıkları, dünya hayatındaki varlıkların hikmetinden habersiz oldukları, yüceler alemi ile ilgilerini kestikleri için içlerinde saygı duyulacak bir unsur kalmamıştır, sel sularının önündeki çerçöp yığınına dönüşmüşler, bir değer, bir özen gösterilmeden bir kenara atılmışlardır. Bu da Kur'anın incelikli ifade tarzının erişilmez örneklerinden biridir.

Onlar bu aşağılanmışlığın üstüne bir de Allah'ın rahmetinden kovuluyorlar, insanların ilgisinden uzaklaştırılıyorlar.

"Kahrolsun zalimler güruhu."

Hem pratik hayatta, hem de vicdan aleminde hayattan ve anılardan silinsinler.

ALLAH'IN YÜRÜRLÜKTEKİ TOPLUM YASASI

Bundan sonra surenin akışı çağlar boyu gelmiş geçmiş kuşakları sunmak üzere devam ediyor.

ثُمَّ أَنشَأْنَا مِنۢ بَعْدِهِمْ قُرُونًا ءَاخَرِينَ ﴿٤٢﴾
مَّا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَـْٔخِرُونَ ﴿٤٣﴾ ثُمَّ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا
تَتْرَا ۖ كُلَّمَا جَآءَ أُمَّةً رَّسُولُهَا كَذَّبُوهُ فَأَتْبَعْنَا بَعْضَهُم بَعْضًا
وَجَعَلْنَٰهُمْ أَحَادِيثَ ۖ فَبُعْدًا لِّقَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٤٤﴾

42- Onların ardından başka kuşaklar ortaya çıkardık.
43- Hiç bir ümmet, ecelini ne öne alabilir ve ne de erteleyebilir.
44- Sonra ardarda peygamberlerimizi gönderdik. Hangi ümmete peygamberi geldi ise onu yalanladılar. Biz de onları birbiri peşisıra yokederek tarihi olaylara dönüştürdük. Kahrolsun inanmayanlar güruhu!

Bu şekilde genel bir ifade ile davetin tarihi özetleniyor, başında Nuh ve Hud'un bulunduğu, sonunda da Musa ve İsa'nın yeraldığı uzun zaman içinde her zaman yürürlükte olan Allah'ın yasası açıklanıyor. Buna göre her kuşak yaşama süresini doldurup gidiyor: **"Hiç bir ümmet, ecelini ne öne alabilir ve ne de erteleyebilir."** Ama hepsi de peygamberlerini yalanlıyorlar. **"Hangi ümmete peygamberi geldi ise onu yalanladılar."** Yalanlayanlar gönderilen peygamberleri yalanladıkça Allah'ın yasası uyarınca cezalandırılıyorlar: **"Bizde onları birbiri peşisıra yok ettik."** Yok edildikleri yerlerde, harap olmuş yurtlarında, gördüklerinden ders çıkarmasını bilenler için somut ibret tabloları kaldı.

"Hepsini tarihi olaylara dönüştürdük." Kuşaklar boyu bu efsaneleri dilden dile dolaşıp duruyor.

Bu hızlı tempolu ve özet sunuş, mü'min olmayan bu toplumların rahmetten uzak olmaları, kovulmaları, gözlerden ve gönüllerden uzak olmaları temennisi ile sona eriyor. **"Kahrolsun inanmayanlar güruhu."**

KALIPLAŞMIŞ SÖZLER

Ardından sunuş ahengine uyması, belirlenen hedefe yönelik olması amacı ile peygamberlik misyonu ile buna karşı olan insanların yalanlamaları konusu etrafında Musa peygamberin kıssası da özet olarak yeralıyor.

ثُمَّ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ وَأَخَاهُ هَٰرُونَ بِـَٔايَٰتِنَا وَسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٤٥﴾ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ
وَمَلَإِيْهِۦ فَٱسْتَكْبَرُوا۟ وَكَانُوا۟ قَوْمًا عَالِينَ ﴿٤٦﴾ فَقَالُوٓا۟ أَنُؤْمِنُ
لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا وَقَوْمُهُمَا لَنَا عَٰبِدُونَ ﴿٤٧﴾ فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُوا۟ مِنَ ٱلْمُهْلَكِينَ ﴿٤٨﴾

45- Sonra Musa ile kardeşi Harun'u ayetlerimiz ile ve açık kanıtla destekli olarak gönderdik.

46- Firavun ile onun önde gelen adamlarına. Fakat onlar büyüklük kompleksine kapılarak iman etmeye yanaşmadılar. Zaten onlar kendilerini beğenmiş kimselerdi.

47- Onlar dediler ki: "Kendimiz gibi birer insan olan şu iki adama mı inanacağız ki, onların soydaşları bize tapıyorlar?"

48- Onları yalanladılar ve bu yüzden yok edildiler.

Burada da peygamberlerin birer insan oluşuna ilişkin itiraz ön plana çıkıyor **"Kendimiz gibi birer insan olan şu iki adama mı inanacağız."**

Bir de İsrailoğullarının Mısır'daki durumlarını ortaya koyan şu özel noktayı da ekliyorlar. **"Onların soydaşları bize tapıyorlar."** Bizim emirlerimize uyup, bize boyun eğiyorken... Firavun ve kurmaylarına göre bu durum Musa ve Harun'un küçümsenmesi için bir nedendir.

Musa ve Harun'un getirdiği ayetlere, ellerinde bulunan belgelere gelince, bunların yeryüzünün çirkefine batmış, batıl rejimlerinin esiri olmuş, ucuz değerlerin peşine takılmış bu körelmiş kalplere etki etmeleri imkânsız bir şeydir.

Burada Meryemoğlu İsa'ya, annesine, yaratılışındaki belirgin mucizeye kısaca işaret ediliyor. Tıpkı Hz.Musa'nın gösterdiği mucizeler gibi yalanlayanlar Hz. İsa'nın yaratılışındaki mucizeyi de yalanlıyorlar.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾

وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ ءَايَةً وَءَاوَيْنَاهُمَا إِلَىٰ رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ ﴿٥٠﴾

49- Soydaşları doğru yolu bulsunlar diye Musa'ya kitap verdik.

50- Meryemoğlu İsa ile annesini gücümüzün bir kanıtı olarak ortaya çıkardık. Onları yaşamaya elverişli ve akarsulu bir tepeye yerleştirdik.

Bu ayette işaret edilen tepenin neresi olduğuna ilişkin değişik rivayetler vardır. Nerede bu yer?.. Mısır'da mı? Şam'da mı? Yoksa Kudüs'te mi? Buralar Meryem'in oğluyla birlikte gittiği yerlerdir. Kitaplarında da yazıldığı gibi Hz. İsa çocukluğunda buralara annesiyle birlikte gitmiştir. Ama buraları yer olarak belirlemek önemli değildir. Amaç yüce Allah'ın temiz, taze hoş kokulu bitkilerin bulunduğu, suların aktığı, gözetip korundukları bir yerde onları barındırdığına işaret etmektedir.

Peygamberlik zincirinin bu halkasına ulaşılınca, hitap peygamberler ümmetine yöneltiliyor.Aynı zamanda ve aynı bölgede toplanmış, hep birlikte dinliyorlar gibi... Çünkü onları birbirine bağlayan tek ve değişmez gerçek karşısında zaman ve mekana bağlı farklılıklar bir anlam ifade etmez.

يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا

إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٥١﴾ وَإِنَّ هَٰذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ ﴿٥٢﴾

51- Ey peygamberler, temiz yiyeceklerden yiyiniz ve iyi ameller iş-

leyiniz. Hiç kuşkusuz ben sizin neler yaptığınızı bilirim.
52- Sizin de bir parçasını oluşturduğunuz şu ümmet, tek bir ümmettir, ben de sizin Rabb'inizim. Öyleyse sırf benden korkunuz.

Bu çağrı peygamberlere -selâm üzerlerine olsun- yöneliktir ve gerçeklerden habersiz olanların inkâr ettikleri beşeri özelliklerini ön plana çıkarmaktadır. **"Temiz yiyeceklerden yiyiniz."** Yemek, insan olmanın genel özelliklerinden biridir. Ama temiz şeylerden yemek insanı yücelten, arındıran yüceler alemine bağlayan özel bir durumdur.

Bu aynı zamanda yeryüzünü düzeltmelerine ilişkin bir çağrıdır: **"İyi ameller işleyiniz."** Çalışmak da insan olmanın doğal sonuçlarından biridir. Fakat iyi ve yararlı işler yapmak, seçkin ve salih kulların ayırıcı özelliğidir. Böylece hayatta tutunacakları bir dal, gözetleyecekleri bir hedefleri olur. Kendilerini yüceler alemine bağlayacak bir amaç uğruna çalışırlar.

Peygamberden insanlığından soyutlanması istenmez. Ondan istenen, bir ferdi olduğu insanlık alemini yüce Allah'ın kendileri için belirlediği ulu ve aydınlık ufka yükseltmesidir. Yüce Allah peygamberleri bu ufka götüren önderler ve üstün örnekler kılmıştır. Bundan sonra yüce Allah ince ve duyarlı terazisiyle onların yaptıklarını değerlendirir. **"Hiç kuşkusuz ben sizin neler yaptığınızı bilirim."**

Peygamberlerin getirdiği gerçeğin, peygamberlerin belirginleştikleri tabiatın, onları gönderen yaratıcının ve hep birlikte yöneldikleri hedefin birliği karşısında zamanın uzunlukları, mekanın boyutları ortadan kalkar.

"Sizin de bir parçasını oluşturduğunuz şu ümmet, tek bir ümmettir, ben de sizin Rabb'inizim. Öyleyse sırf benden korkunuz."

Surenin bu üçüncü dersi, peygamberler topluluğundan sonra insanların içine düştükleri durumun tasviri ile başlıyor. Son peygamber de onları bu durumda bulmuştu. Daha önce gelmiş bütün peygamberlerin getirdiği tek gerçek etrafında görüş ve inanç ayrılığına düşmüş, birbirleriyle çekişir durumdaydılar.

Son Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- getirdiği gerçeğin farkında olmayışlarını, içinde bulundukları durumun akibetini düşünmelerine engel olan sapıklıklarını tasvir ediyor. Öte tarafta mü'minler Allah'a kulluk ediyorlar. İyi ve yararlı işler yapıyorlar. Buna rağmen karşılaşacakları akibetten korkuyorlar. Rabb'lerine dönecekler diye kalpleri titriyor. Böylece mü'minin şahsında somutlaşan sürekli uyanıklık ve sakınma tablosu ile kâfirin şahsında somutlaşan sapıklık ve gaflet tablosu karşılıklı olarak yeralıyor.

Sonra, surenin akışı içinde onlarla birlikte değişik gezintilere çıkılıyor. Bir keresinde tutumları kınanıyor. Kuşkuları gözler önüne seriliyor bir keresinde. Bir diğer sefer, hem iç alemlerinde, hem de dış alemde yeralan iman kanıtlarına değinilerek vicdanları uyarılmak isteniyor. Bir de kabullendikleri gerçeklere değinilerek bunlar birer belge olarak önlerine çıkarılıyor.

Ders içinde yeralan bu gezintiler onların kaçınılmaz akibetleri ile başbaşa bırakılmaları ile sona eriyor. Ardından hitap Hz. Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- yöneltiliyor ve kendi yolunu izlemesi, onların inat etmelerine öfkelenmemesi, kötülüğü iyilikle savması, onların göz göre göre sapıklığa sürük-

leyen şeytanlardan Allah'a sığınması isteniyor.

İNANÇ BİRLİĞİ VE PARÇALANMA

فَتَقَطَّعُوٓا۟ أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ زُبُرًا ۖ كُلُّ حِزْبٍۭ بِمَا لَدَيْهِمْ
فَرِحُونَ ﴿٥٣﴾ فَذَرْهُمْ فِى غَمْرَتِهِمْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٥٤﴾ أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُم
بِهِۦ مِن مَّالٍ وَبَنِينَ ﴿٥٥﴾ نُسَارِعُ لَهُمْ فِى ٱلْخَيْرَٰتِ ۚ بَل لَّا يَشْعُرُونَ ﴿٥٦﴾

53- Fakat insanlar bu inanç birliğini yıkarak çeşitli gruplara ayrıldılar. Her grup kendi inanç sistemi ile övündü.

54- Bir süre için onları gafletleri ve sapıklıkları ile başbaşa bırak.

55- Onlar sanıyorlar mı ki, kendilerine verdiğimiz servetle ve evlatlarla,

56- Onların iyiliklerine koşuyoruz? Aslında onlar işin farkında değildirler.

Peygamberler -selâm üzerlerine olsun- aynı sözleri söyleyen, aynı ibadeti yapan, aynı hedefe yönelen tek bir ümmet olarak gelip gitmişlerdi. Oysa insanlar onlardan sonra birbirleriyle çekişen, aynı sistem ve aynı yolda buluşmaları mümkün olmayan gruplara bölünmüşlerdi.

Kur'anın olağanüstü ifade tarzı onların birbirleri ile çekişmelerini son derece sert ve somut bir ifadeyle dile getiriyor. Peygamberlerin getirdiği gerçeği o kadar çekiştirdiler ki, adeta çeşitli parçalara böldüler, herbiri bir taraftan tutup, parçaladılar. Ve her grup elinde kalan parçayı alıp yoluna devam etti. Hiçbir şeyi düşünmeden, hiçbir şeye bakmadan elindeki parçadan memnun yoluna devam etti. Yoluna devam etti ve herhangi bir esintinin duygularına girebileceği, aydınlatıcı bir ışığın nüfuz edebileceği tüm açıklıkları kapattı. Her grup elinde bulunanla oyalanarak, uğraşarak sapıklık içinde yaşadı. Bu öyle bir sapıklıkta ki, can veren herhangi bir esinti, aydınlatan herhangi bir ışık onlara etki edemedi.

Onların durumu bu şekide tablolaştırıldığı sırada hitap Hz.Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- yöneltiliyor.

"Bir süre için onları gafletleri ve sapıklıkları ile başbaşa bırak."

Bırak onları sapıklıkları ile, sahip oldukları şeylerle gafilce oyalansınlar, belirlenmiş süresi dolup kaçınılmaz sonları beklenmedik bir sırada ortaya çıkana kadar.

Daha sonra onları ayıplamaya, gafilliklerinden dolayı onları alaya almaya başlıyor. Çünkü bir süre kendilerine zaman tanınmasını deneme döneminde kendilerine mal ve evlat verilmesini, kendilerinin iyilikte öncelikli oldukları, nimet ve bolluk içinde sürekli kalacaklardır şeklinde yorumluyorlar:

"Onlar sanıyorlar mı ki, kendilerine verdiğimiz servetle ve evlatlarla."

"Onların iyiliklerine koşuyoruz."

Mal ve evladı onları denemek için veriyoruz. Onları imtihan ediyoruz.

"Aslında onlar işin farkında değildirler."

Mal ve evlat bağışının ardındaki karanlık akibetin, örtülü kötü geleceğin farkında değiller.

MÜ'MİNLERİN ÜSTÜN KARAKTERİ

Sapık kalplerin gaflet ve sapıklık tablosunun yanında mü'min kalplerin uyanıklık ve sakınma tablosu yeralıyor.

إِنَّ الَّذِينَ هُم مِّنْ خَشْيَةِ رَبِّهِم مُّشْفِقُونَ ﴿٥٧﴾ وَالَّذِينَ هُم بِآيَاتِ
رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٨﴾ وَالَّذِينَ هُم بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾
وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوا وَّقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ
﴿٦٠﴾ أُولَٰئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ ﴿٦١﴾

57- Onlar ki, Rabb'lerinin korkusu ile titriyorlar.
58- Ve onlar ki, Rabb'lerinin ayetlerine inanıyorlar.
59- Ve onlar ki, Rabb'lerine ortak koşmuyorlar.
60- Ve onlar ki, Rabb'lerine dönecekler diye kalpleri ürpererek verdikleri şeyi verirler.
61- İşte onlar iyiliklerde yarışanlar ve bu yarışı önde bitirenlerdir.

Burada imanın kalp üzerindeki etkisi kendini gösterir. Bu etki, duyarlılık, incelik, çekingenlik, eksiksize ulaşma isteği, görev ve sorumlulukları yerine getirme ve sonuçları hesaplama şeklinde belirir.

İşte bu mü'minler ürpererek, sakınarak, Rabb'lerinden korkarlar. Hem onlar Rabb'lerinin gönderdiği ayetlere inanıyorlar, O'na ortak koşmuyorlar. Ayrıca onlar görev ve sorumluluklarını da yerine getiriyorlar. Güçleri yettiği, ellerinden geldiği oranda Rabb'lerine itaat ediyorlar. Bütün bunlara rağmen onlar **"Ve onlar ki, Rabb'lerine dönecekler diye kalpleri ürpererek verdikleri şeyi verirler."** Bütün güçlerini harcamış olmalarına rağmen Allah'ın verdiği nimetler karşısında bunun yetersiz olduğunu az bir şey olduğunu bilirler.

Hz. Aişe'nin -Allah ondan razı olsun- şöyle dediği rivayet edilir. "Ya Resulullah **"Rabb'lerine dönecekler diye kalpleri ürpererek verdikleri şeyi verirler"** ayetinde kastedilenler, hırsızlık yapan, zina eden, içki içen, bununla beraber ulu Allah'dan korkan kimseler midir? diye sordum." Hayır ey doğru sözlü kişinin (Sıddık'ın kızı). Burada kastedilen, namaz kılan, oruç tutan, Allah yolunda mali harcamada bulunan beraberinde de her şeyden üstün ve her şeyden güçlü olan Allah'dan korkandır" dedi.[24]

Mü'min kalp Allah'ın elini üzerinde hisseder. Her nefesinde her çırpıntısında Allah'ın nimetlerini düşünür. Bu yüzden bütün ibadetlerini küçümser, Allah'ın nimetleri ve bağışları karşısında O'na itaat amacı ile yerine getirdiği yükümlülükleri az görür. Aynı zamanda o her zerresi ile yüce Allah'ın büyüklüğünün, ululuğunun bilincindedir. Duyuları ile çevresinde olup biten her şeyde Allah'ın elini gözetler. Bu yüzden ürperir, heyecanlanır. O'nun hakkını eksik

24) Tirmizi

verdiğini, ibadet ve itaatte üstüne düşeni gereği gibi yerine getirmediğini, duygularını ve düşüncesini onu bilmekle, O'na şükretmekle doldurmadığını düşünerek Allah'la buluşmaktan korkar çekinir.

İşte iyilik yapmak için yarışanlar bunlardır. İyiliğe koşan, bu çabuklukla, bu uyanıklıkla, bu bilgi ile, çalışma ve bu itaatle onu elde edenler bunlardır. Yoksa sapık bir hayat yaşadıkları halde, kendilerine nimet bahşedildiğini sanan, iyilik yapılmak istendiğini düşünen kimseler öyle değil... Bunlar azgın bir iştahla yavaş yavaş tuzağa yaklaşan ve hiçbir şeyden haberi olmayan ava benzerler. Toplum için de bu kuşun benzerleri çoktur, rahatlık saptırır onları, içinde yüzdükleri nimetle oyalanırlar, zenginlik azgınlaştırır onları, gurur aldatır, sonunda da kaçınılmaz akibetle yüzyüze kalırlar.

İNSANIN KAPASİTESİ

İslâmın, müslüman kalbine kazandırdığı bu uyanıklık, imanın kalplere yerleşir yerleşmez uyandırdığı bu duygu, insanın gücünü aşan bir olay, insanın kapasitesinin üstünde bir yükümlülük değildir. Bu, Allah'ı bilmekten, O'na bağlılığın bilincine varmaktan, O'nun gizli açık gözetimini düşünmekten kaynaklanan bir duyarlılıktır. İçinde bu aydınlatıcı ışık parlayınca, insanın gücünün kaldırabileceği bir sorumluluktur bu.

وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَلَدَيْنَا كِتَابٌ يَنطِقُ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٢﴾

62- Biz herkese taşıyabileceği kadar yük yükleriz. Bizim katımızda, gerçeği olduğu gibi söyleyen bir kitap vardır. Onlara asla haksızlık edilmez.

Yüce Allah insanların kapasitelerine ilişkin kesin bilgi uyarınca belirler sorumlulukları. İnsanları yapabildikleri şeylerden hesaba çeker. Güç yetiremeyecekleri şeyi yüklemek veya yaptıkları bir şeyi geçersiz saymak suretiyle onlara haksızlık etmez. Yaptıkları her şey **"gerçeği söyleyen"** bir defterde yazılıdır ve hesapları ona göre yapılır. Bunları eksiksiz olarak ve açıkça ortaya koyar. Çünkü Allah hesapları en iyi şekilde görür.

Gafillerse, hiçbir şeyin farkında değiller, çünkü kalpleri haktan sapmıştır. Onun diriltici aydınlığını algılamamıştır. Çünkü başka şeylerle oyalanmaktadır, bir bataklıkta çırpınıp durmaktadır. Nihayet dehşetle yüz yüze gelirler, acıklı bir azap görürler, bununla birlikte azarlanıp horlanırlar.

بَلْ قُلُوبُهُمْ فِي غَمْرَةٍ مِّنْ هَٰذَا وَلَهُمْ أَعْمَالٌ مِّن
دُونِ ذَٰلِكَ هُمْ لَهَا عَامِلُونَ ﴿٦٣﴾ حَتَّىٰ إِذَا أَخَذْنَا مُتْرَفِيهِم بِالْعَذَابِ
إِذَا هُمْ يَجْـَٔرُونَ ﴿٦٤﴾ لَا تَجْـَٔرُوا الْيَوْمَ إِنَّكُم مِّنَّا لَا تُنصَرُونَ ﴿٦٥﴾
قَدْ كَانَتْ آيَاتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ تَنكِصُونَ ﴿٦٦﴾
مُسْتَكْبِرِينَ بِهِ سَامِرًا تَهْجُرُونَ ﴿٦٧﴾

63- Fakat kâfirlerin kalpleri, mü'minlerin bu davranışlarından tamamen habersizdir. Onların, bunlar dışında, birtakım kötü işleri var ki, sürekli olarak onlarla meşguldürler.

64- Ama onların azılı elebaşlarının yakasına azabımızla yapıştığımızda hemen feryadı basarlar.

65- "Bugün boşuna feryad etmeyiniz, bizden yardım göremeyeceksiniz."

66- "Vaktiyle ayetlerimiz size okunduğunda yüzünüzü arkanıza çevirirdiniz."

67- "Ayetlerimize dudak bükerek gizli toplantılarınızda saçmalıyordunuz."

İçinde bulundukları durumu bırakmamalarının nedeni, insanın gücünü aşan bir sorumluluk yüklenmiş olmasından değildir. Asıl neden, kalplerinin sapıklık içinde yüzmesi, Kur'anın getirdiği gerçeği görmemesidir. Sonra onlar Kur'anın belirlediği hareket metodunun dışında bir yol izlemektedirler. **"Onların, bunlar dışında, birtakım kötü işleri var ki,"** ardından, birdenbire beklenmedik bir felâketle karşı karşıya kalışlarını sergileyen sahne canlandırılıyor. **"Ama onların azılı elebaşlarının yakasına azabımızla yapıştığımızda hemen feryadı basarlar."** İnsanlar arasında en fazla eğlenceye dalanlar, sapıtanlar, sonucu düşünmeden sorumsuz bir hayat sürdürenler kendilerine verilmiş bol nimetlerden dolayı şımaranlardır.

İşte bakın onlar, kendilerini kıskıvrak yakalamış olan azap karşısında şaşkına dönmüş, avazları çıktığı kadar bağırıp feryat ediyorlar. Yardım istiyorlar, merhamet dileniyorlar. (Bu durum, daha önceki şımarıklıklarına, gafletlerine, büyüklük taslamalarına, gurura kapılmalarına karşılıktır). Sonra bakın, şimdi de eziyet görüyorlar, azar işitiyorlar. **"Bugün boşuna feryad etmeyiniz, bizden yardım göremeyeceksiniz."**

Artık sahne karşımızdadır. Onlar eziyet görüyor, azar işitiyorlar. Kurtuluştan ümit kesiyorlar, yardım görebilecekleri biri de yok. Bunun yanında daha önce sapıklıklarına dalıp gittikleri hayatları hatırlatılıyor kendilerine. **"Vaktiyle ayetlerimiz size okunduğunda yüzünüzü arkanıza çevirirdiniz."**

Size okunanlar bir tehlikeymiş, siz de ondan kaçıyormuşsunuz gibi, ya da hoş olmayan, bir şeyden sakınıyormuşsunuz gibi geri geri kaçıyordunuz. Bu gerçeği kabullenmiyor, büyüklük taslıyordunuz. Buna ek olarak bir de Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- ve onun getirdiği gerçeği duyduğunuzda kötü sözler söylediğiniz, gece toplantılarınızda çirkin laflar edip, ona hakaret ederdiniz. Geceleri Kâ'be'deki putların etrafında halka oluşturup toplandıkları zaman ağızlarından çirkin ve kaba sözler dökülürdü. İşte Kur'an bu tavırlarından dolayı hesaba çekilişlerini bir sahne şeklinde canlandırıyor. Onlar feryad edip, yardım istiyorlar. Fakat onlara o çirkin gece toplantıları, o pis konuşmaları hatırlatılıyor. Ama olay öylesine canlandırılıyor ki, şu anda meydana geliyormuş gibi seyrediyorlar, olayı yaşıyorlar. Bu da kıyamet sahnelerini gözle görülen realite gibi canlandıran Kur'anın eşsiz ifade tarzının örneklerinden biridir.[25]

Müşrikler meclislerinde gece toplantılarında Hz. Peygambere -salât ve se-

25) Yazarın "Kur'anda Edebi Tasvir" kitabının "Edebi Tasvir" bölümüne bakınız.

lâm üzerine olsun- ve Kur'an-ı Kerim'e saldırırlarken cahilliğin neden olduğu büyüklük kompleksinin somut birer örneğiydiler. Bu tipler gerçeğin değerini anlayamazlar, çünkü bunların basiretlei kapanmıştır, birer kördürler bunlar. Gerçeği alay konusu etmek, eğlenmek hatta itham etmek için ele alırlar. Bu tiplere her zaman rastlanır. Arap cahiliyesi her zaman ve her yerde görülen çeşitli cahiliye düşünce ve toplumlarının yalnızca bir örneğidir. Şu anda da vardır, bundan sonra da varolacaktır cahiliye.

NEDEN İNKÂR YOLU

Surenin akışı, onları ahirette gerçekleşen azarlanma sahnesinden alıp yeniden dünyaya getiriyor; o tuhaf tutumlarının nedenini sormak şaşırtıcılığını vurgulamak için... Güvenilir peyamberin kendilerine sunduğu gerçeğe inanmalarına engel olan neydi? İçlerini kemiren kuşku neydi ki doğru yola giremediler? Gerçeğe sırt çevirmelerinin, gece toplantılarında kötü sözler sarfetmelerinin gerekçesi neydi? Oysa Hz. Peygamberin kendilerine sunduğu katışıksız gerçekti, onları doğru yola iletmek istiyordu.

أَفَلَمْ يَدَّبَّرُوا الْقَوْلَ أَمْ جَاءَهُمْ
مَا لَمْ يَأْتِ آبَاءَهُمُ الْأَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾ أَمْ لَمْ يَعْرِفُوا رَسُولَهُمْ فَهُمْ لَهُ
مُنْكِرُونَ ﴿٦٩﴾ أَمْ يَقُولُونَ بِهِ جِنَّةٌ بَلْ جَاءَهُمْ بِالْحَقِّ وَأَكْثَرُهُمْ
لِلْحَقِّ كَارِهُونَ ﴿٧٠﴾ وَلَوِ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ
السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ بَلْ أَتَيْنَاهُمْ بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَنْ
ذِكْرِهِمْ مُعْرِضُونَ ﴿٧١﴾ أَمْ تَسْأَلُهُمْ خَرْجًا فَخَرَاجُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَهُوَ
خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿٧٢﴾ وَإِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٧٣﴾
وَإِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ عَنِ الصِّرَاطِ لَنَاكِبُونَ ﴿٧٤﴾

68- Acaba onlar Kur'anı incelemediler mi? Yoksa onlara, eski atalarına gelmemiş olan bir mesaj mı geldi?

69- Yoksa peygamberlerini tanıyamadılar da bu yüzden mi ona karşı çıkıyorlar?

70- Yoksa onun deli olduğunu mu söylüyorlar. Hayır, O onlara gerçeği getirdi ve onların çoğu gerçekten hoşlanmıyorlar.

71- Eğer gerçek onların keyfi arzularına uysaydı, göklerin, yerin ve gökler ile yerde bulunan canlı-cansız tüm varlıkların düzeni ve dengesi bozulurdu. Aslında onlara nam ve şan bağışladık. Fakat onlar kendi nam ve şanlarına sırt dönüyorlar.

72- Yoksa sen onlardan ücret mi istiyorsun ki? Oysa Rabb'inin sana vereceği ücret daha üstündür. O rızık verenlerin en iyisidir.

73- Aslında sen onları doğru yola çağırıyorsun.

74- Ama ahirete inanmıyorlar doğru yolun uzağına düşüyorlar.

Kuşkusuz Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- getirdiği hak içerikli mesajını düşünenler, iyice inceleyenler ondan vazgeçmezler, ona sırt çeviremezler. Çünkü onun getirdiklerinde bir güzellik, bir bütünlük, bir ahenk ve bir çekicilik vardır. Fıtratla uygunluk vardır. Vicdanı uyandıran, harekete geçiren unsurlar vardır. Kalbin gıdası, düşüncenin azığı, yönelişin görkemlisi ondadır. Sistemin tutarlı ve dengelisi, yaşamının adil ve sağlamı onun içinde yeralır. Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- getirdiği din'de fıtratın tüm unsurlarını harekete geçiren, onları besleyen, ihtiyaçlarına cevap veren, özellikler mevcuttur. Şu halde **"Kur'anı incelemediler."** Ondan yüz çevirmelerinin sırrı budur demek ki. Çünkü onlar bu dinin üzerinde düşünmüyorlar.

"Yoksa onlara, eski atalarına gelmemiş olan bir mesaj mı geldi?" Bir peygamberin gelmesi ya da bu peygamberin onlara tevhid gerçeğini anlatması, hem onların hem de atalarının alışık olmadıkları garip bir olay mı. İşte peygamberliğin tarihi, birçok peygamberin ardarda geldiğini ve bu peygamberlerin kavimlerine tek ve değişmez gerçeği sunduklarını kanıtlamaktadır.

"Yoksa peygamberlerini tanıyamadılar da bu yüzden mi ona karşı çıkıyorlar?" Bu mudur yüz çevirmelerinin ve Allah'ın gönderdiği peygamberi yalanlamalarının sebebi? Ama onlar peygamberlerini gerçekten tanıyorlar? Kişiliğini, soyunu çok iyi biliyorlar. Herkesten çok onun niteliklerini biliyorlar; doğruluğunu güvenilirliğini biliyorlar. Bu yüzden henüz peygamberlikle görevlendirilmemişken O'na güvenilir kişi anlamında "el-emin" lâkabını takmışlardı.

"Yoksa onun deli olduğunu mu söylüyorlar."

Gerçi aralarında kimi aptallar böyle diyorlardı. Ama onlar hayatı boyunca en ufak bir yanılgısına tanık olmadıkları bu kişinin kusursuz bir akla sahip olduğundan şüphe etmiyorlardı.

Bu kuşkularından herhangi birinin dayanağının olması imkânsızdı. Bu tutumlarının tek nedeni büyük bir çoğunluğun hak'tan hoşlanmamasıydı. Çünkü bu, hayatlarının dayanağı olan batıl değerleri ortadan kaldırıyor, övünüp durdukları ve vazgeçemedikleri arzuları ile çatışıyordu.

"Hayır, O onlara gerçeği getirdi ve onların çoğu gerçekten hoşlanmıyorlar."

Hak, ihtiraslarla, arzularla birlikte hareket etmez, onlara uymaz. Göklerle yerin dayanağı haktır. Evrensel yasalar sistemi hak ilkesine göre düzenlenmiştir. Evrene, evrenin içindeki canlı cansız tüm varlıklara egemen olan kanunlar hak ilkesi doğrultusunda işlerler:

"Eğer gerçek onların keyfi arzularına uysaydı, göklerin, yerin ve gökler ile yerde bulunan canlı-cansız tüm varlıkların düzeni ve dengesi bozulurdu."

Hak birdir ve kalıcıdır. İhtiraslar ve arzular ise, hem çok hem de değişkendir. Bütün evren bu bir ve kalıcı hakka göre yönlendirilir. Bu yüzden evrene egemen olan yasalar sistemi geçici heveslere uymaz. Gelip geçici arzulara göre değişmez evrensel kanunlar. Şayet evren geçici heveslere, değişken arzulara uyacak olsaydı, evrenin düzeni bozulurdu. Onunla birlikte insanlar da bozulurdu. De-

ğer yargıları ve hayat biçimleri bozulurdu. Ölçü ve kriterler dengesiz ve tutarsız olurdu. Kızgınlık, hoşnutluk, nefret, kin, arzu, korku, zindelik ve yılgınlık gibi arzular, heyecanlar, tepkiler ve üzüntüler arasında gidip gelirdi. Maddi evrenin yapısı ve hedefine yönelişi, sağlam bir temele, değişmesi yalpalaması ve sapması sözkonusu olmayan belirlenmiş bir metoda dayalı bir kalıcılığı, dengeliliği ve sürekliliği gerektirir.

Evrenin yapısının ve yönlendirilişinin dayanağı olan bu büyük ilkeden hareketle İslâm, insanlığın hayatını yönlendiren kanunları belirleme işini evren düzeninin bir parçası olarak öngörmüştür. Evreni yönlendiren ve tüm parçaları arasında bir ahenk oluşturan el, insanlık hayatı için gerekli olan kanunları da koyar. İnsanlar evrenin bir parçasıdırlar ve onun büyük yasasına boyun eğerler. Bu yüzden tüm evrene egemen olan kanunları koyan ve evreni böylesine olağanüstü bir ahenkle yönlendiren kimse, evrenin bir parçası olan insanların hayatı için gerekli olan kanunları da koymalıdır. Böylece insanların hayat düzeni değişken arzulara uymaktan; dolayısıyla bozulup sapmaktan kurtulmuş olur. **"Eğer gerçek onların keyfi arzularına uysaydı, göklerin, yerin ve gökler ile yerde bulunan canlı-cansız tüm varlıkların düzeni ve dengesi bozulurdu."** Evren ve içindekiler bölünmez bir bütün olan gerçeğe uyarlar, yönlendirme yetkisini elinde bulunduran yüce Allah'a boyun eğerler.

Kendisine İslâm dini gönderilen bu ümmet de, toplumlar içinde İslâmın varlığında somutlaşan hakka uymalıdır. İslâm gerçeğin kendisi olmakla beraber, onlar için bir şeref, bir anılma unsurudur. Eğer İslâm olmasaydı insanlık aleminde onların adı sanı anılmazdı. **"Aslında onlara nam ve şan bağışladık. Fakat onlar kendi nam ve şanlarına sırt dönüyorlar."**

Kendilerine İslâm gönderilene kadar insanlık tarihinde Araplar'ın adı sanı anılmazdı. İslâm'a bağlı kaldıkları sürece de kuşakların kulaklarında onların namı, şanı yankılanıyordu. Ama İslâm'dan kopunca da küçülüverdiler, önemsizleştiler. Ne kervanda ne de kafilede yeraldılar.[26] Tekrar İslâma; kendilerine nam ve şan kazandıran dine dönmedikleri sürece de kayda değer bir ünleri olmayacaktır!..

Gerçeğe çağırılmaları, buna karşın yüz çevirip gerçeği sunan peygamberi mesnetsiz şeylerle suçlamaları münasebetiyle yeniden değinilen bu hususun ardından surenin akışı tutumlarını kınamaya ve güvenilir peygamberin kendilerine sunduğu gerçekten kendilerini alıkoyabilecek kuşkularını tartışmaya başlıyor.

"Yoksa sen onlardan ücret mi istiyorsun."

Doğru yola girmeleri ve öğrettiğin gerçekler karşılığında bir ücret istiyorsun da onun için mi kaçıyorlar? Oysa sen onlardan herhangi bir şey istemiş değilsin. Çünkü Rabb'inin katındaki ödül onların verebileceklerinden daha hayırlıdır. **"Oysa Rabb'inin sana vereceği ücret daha üstündür. O rızık verenlerin en iyisidir."** Kuruması, sonunun gelmesi sözkonusu olmayan dolaysız ilahi kaynağa bağlı bulunan bir peygamberin zayıf, yoksul, muhtaç insanlardan ne

26) Arapça'da bu deyim suya sabuna dokunmayan, önemli bir etkinliği bulunmayan silik ve önemsiz kişiler için kullanılır. (Çev.)

tür bir beklentisi olabilir? Onlardan ne elde etmek isteyebilir? Dilediğine bol, dilediğine az veren yüce Allah'ın katındaki nimetlere göz koyan, gönüllerini o nimetlere yönelten peygamber izleyicileri şu yeryüzü nimetlerinden hangisini arzulayabilirler, hangisine kapılabilirler? Dikkat edin, kalp Allah'a bağlandığı gün, içindeki canlı cansız varlıklarla birlikte tüm evren küçülür, önemsizleşir.

Sen sadece onların adil ve dengeli hayat sistemine ulaşmalarını istiyorsun. **"Aslında sen onları doğru yola çağırıyorsun."** Bu yol, onları fıtratların hükmeden yasalar sistemine ulaştırır. Onları varlık bütününe bağlar. Sapmaz bir çizgide varlığın yaratıcısına doğru yol alan varlık kafilesine katar onları.

Ne yazık ki, onlar -ahirete inanmayan herkes gibi- ilahi metodun dışına çıkıyorlar, yoldan sapıyorlar. **"Ama ahirete inanmıyorlar, doğru yolun uzağına düşüyorlar."** Eğer doğru yola girmiş olsalardı, kalpleri ve akılları ile insanı ahirete, insan için mümkün olan kemal noktasının gerçekleşmesine ve belirlenmiş adaletin yerini bulmasına imkân veren aleme inanmaya zorlayan varoluşun evrelerini izlerlerdi. Çünkü ahiret, yüce Allah'ın bu varlık alemini yönlendirilmesi için seçtiği evrensel yasalar sisteminin halkalarından biridir.

Şu ahirete inanmayanlar, şu yoldan sapanlar var ya, ne nimetle sınama ne de yoklukla sınama fayda vermez onlara. Eğer bir nimet geçse ellerine. **"Eğer biz onlara acısak da başlarındaki sıkıntıyı gidersek yine azgınlıkları içinde debelenmeye ısrar ederler."** Ama başlarına bir musibet gelse, kalpleri yumuşamaz, vicdanları uyanmaz, Allah'a dönmezler, bu sıkıntıyı gidermesi için O'na yalvarmazlar. Kıyamet günü o korkunç azaba çarptırılana kadar bu tutumlarını sürdürürler. O zaman da şaşırıp kalırlar, hiçbir yerden de ümitleri olmaz.

وَلَوْ رَحِمْنَٰهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِم مِّن ضُرٍّ لَّلَجُّوا۟ فِى طُغْيَٰنِهِمْ
يَعْمَهُونَ ﴿٧٥﴾ وَلَقَدْ أَخَذْنَٰهُم بِٱلْعَذَابِ فَمَا ٱسْتَكَانُوا۟ لِرَبِّهِمْ
وَمَا يَتَضَرَّعُونَ ﴿٧٦﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِم بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ
إِذَا هُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ ﴿٧٧﴾

75- Eğer biz onlara acısak da başlarındaki sıkıntıyı gidersek yine azgınlıkları içinde debelenmeye ısrar ederler.

76- Biz onların yakalarına azapla yapıştık. Fakat ne Rabb'lerine boyun eğdiler ve ne de O'na yalvardılar.

77- Ama ağır bir azabın kapısını yüzlerine açtığımızda kurtuluş ümitlerini yitirerek ne yapacaklarını şaşırırlar.

Bu insanlar arasında katı kalpli, Allah'dan habersiz, ahiret gerçeğini yalanlayan bir zümrenin genel niteliğidir. Hz. Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- karşı koyan müşrikler de bu zümredendirler.

Musibet anında, zarara uğrama sırasında boyun bükmek, yakarmak Allah'a dönmenin, O'ndan başka bir sığınak, bir korunak olmadığının bilincine varmanın kanıtıdır. Kalp bu tarzda Allah'a bağlandığı an, incelir, yumuşar. Uya-

nır, gerçekleri algılar. İşte bu duyarlılık kalbi gafletten ve zilletten koruyan, onu gözetleyen bir bekçidir. Bu durumda kalp imtihandan yararlanır, musibetten ders alır, olumlu sonuçlar çıkarır. Fakat buna rağmen sapıklığını sürdürür çirkefte bocalamaya devam ederse, artık ondan ümit kesilir, düzelmesi beklenmez. Ahiret azabı ile başbaşa bırakılır. Bu azaba beklemediği bir sırada yakalanınca elleri çaresizlikten yana düşer, karamsarlığa kapılır, şaşkına döner, kurtuluş ümidini yitirir.

SOMUT KANITLAR

Daha sonra surenin akışı, kendi iç alemlerindeki ve kendilerini kuşatan dış alemdeki iman kanıtları karşısında vicdanları uyanır diye müşriklerle yeni bir gezintiye çıkıyor.

وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَ لَكُمُ السَّمْعَ
وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ ۖ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾ وَهُوَ الَّذِي
ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٩﴾ وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي
وَيُمِيتُ وَلَهُ اخْتِلَافُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٨٠﴾

78- Gözü, kulakları ve gönülleri yaratıp size veren O'dur. Ne kadar az şükrediyorsunuz!

79- Sizi yeryüzüne yerleştiren O'dur ve O'nun huzurunda toplanacaksınız.

80- Sizi yaratan ve öldüren O'dur. Gecenin ve gündüzün birbirini izlemesi O'nun uygulamasıdır. Hiç düşünmeyecek misiniz?

Şayet insan, kendi yaratılışını, organik yapısını, kendisine verilen duyu ve organları, bahşedilen yetenek ve güdüleri gereği gibi inceleyip düşünecek olursa, kesinlikle Allah'ı bulur. Onun biricik yaratıcı olduğunu kanıtlayan bu mucizelerin kılavuzluğu ile O'na doğru yol alır. Çünkü Allah'ın dışında hiç kimse bu olağanüstü yaratılışı büyük, küçük hiçbir varlıkta gerçekleştiremez.

Örneğin sadece şu kulak, nasıl çalışır? Sesleri nasıl algılar ve nasıl ayırır birbirinden? Sonra şu göz kendi kendine nasıl görür? Işıklar ve şekilleri nasıl algılar? Sonra şu kalp denen şey nedir? Nasıl kavrar? Eşyayı, şekilleri, anlamları, değerleri, duygu ve düşünceleri nasıl değerlendirir?

Sırf bu duyu ve güçlerin özelliklerini, çalışma şekillerini öğrenmek insanlık aleminde mucize düzeyinde bir keşif olarak nitelendirilmektedir. Yaratılışları ve yapıları itibariyle insanın içinde yaşadığı evrenin özellikleriyle bu tarzda bir ahenk nasıl oluşmuştur. Bu ahenk öylesine ince planlanmış ki, evrenin veya insanın tabiatına olan oranlarından biri bozulacak olursa duyu ve organlar arasındaki bağ kopacaktır. Kulak hiçbir sesi, göz hiçbir ışığı algılayamayacaktır. Ne var ki, her şeyi düzenleyip yönlendiren güç, insanın yapısı ile insanın içinde yaşadığı evrenin yapısı arasında bir ahenk oluşturmuştu. Duyu ve organlar arasındaki bağ bu şekilde sağlanmıştır. Buna rağmen, insan, nimete karşılık şükretmez. "**Ne kadar az şükrediyorsunuz.**" Şükür, nimeti vereni bilmekle, O'nun sıfatlarını üstün saymakla başlar. Sonra sadece O'na kulluk etmekle somutla-

şır. O birdir, sanatındaki izler O'nun birliğine şahitlik etmektedir. Ardından duyu ve güçlerin hayat ve nimetlerden zevk almada kullanılması gelir, ama kulluk edenin, her hareketinde, her zevkinde Allah'ı düşünmesi, O'na şükretmesi şartıyla.

"Sizi yeryüzüne yerleştiren O'dur."

Size kulak, göz ve kalp bahşettikten sonra, sizi yeryüzüne halife yapan, bu halifelik için zorunlu olan yetenek ve enerjiyi veren O'dur. **"Ve O'nun huzurunda toplanacaksınız."** Bu halifelik, görevini yerine getirirken yaptığınız iyilik ve kötülükler, yapıcılık ve bozgunculuklar, hidayet ve sapıklıklar hususunda sizi sorgulayacaktır. Çünkü siz boşuna yaratılmamışsınız, başı boş bırakılmamışsınız. Tamamen bir hikmet, bir plan ve bir kader doğrultusunda yaratılıp yeryüzüne halife kılınmışsınız.

"Sizi yaratan ve öldüren O'dur." Hayat ve ölüm, her an meydana gelen iki olaydır. Ama Allah'dan başka hiç kimse öldürme ve yaratma gücüne sahip değildir. Örneğin -yaratıkların en üstünü olan- insan bir tek hücrede hayatı meydana getirme gücünden yoksundur. Aynı şekilde herhangi bir canlının hayatına gerçek anlamda son verme gücünden de yoksundur. Hayatı bahşeden kimse, sırrını da O bilir. Hayatı verip alma gücüne O sahiptir. İnsanlar hayatın yok edilmesine kimi zaman aracı ve sebep olabilirler. Fakat gerçekte canlıyı hayattan yoksun bırakan onlar değildirler. Yoksa yaratan ve öldüren Allah'dır. O'ndan başkası değil.

"Gecenin ve gündüzün birbirini izlemesi O'nun uygulamasıdır." Ölüm ve hayatın peşpeşe meydana gelmesi gibi, gece ile gündüzün birbirinin ardından geçip gitmesini yönlendiren O'dur. Bu yetki ve güç O'na aittir. Gece ve gündüzün bu tarzda gerçekleşmesi tıpkı ölüm ve hayat gibi evrensel bir yasadır. Ölüm ve hayat ruhlara ve bedenlerle ilgiliyken, gece ve gündüz, evren ve uzayla ilgilidir. Canlı bir varlıktan hayat unsurunu çekip çıkardığı zaman, bedeni sönüp hareketsiz kaldığı gibi, yeryüzünden aydınlığı giderip sönük ve hareketsiz kalmasını da gerçekleştirir. Sonra hayat ve ışık ortaya çıkar. Ölüm ve karanlığın yerini bunlar alır. Bu düzen Allah dilemedikçe aksamadan, kesintiye uğramadan sürüp gider... **"Hiç düşünmeyecek misiniz?"** Bütün bunları planlayan yaratıcıya, hayat ve evreni yönlendirme işine tek başına sahip olan ortaksız hükümrana şahitlik eden bunca kanıtı düşünüp kavramıyor musunuz?

MÜŞRİKLERİN ÇİRKİN SÖZLERİ

Kendilerine sunulan bunca kanıttan ve ayetten sonra, ölümden sonra diriliş ve hesaplaşma konusunda neler söylediklerini anlatmak için surenin akışı onlara hitap etmeyi, onlarla tartışmayı bırakıyor, onların sözlerini aktarıyor.

بَلْ قَالُوا مِثْلَ مَا قَالَ الْأَوَّلُونَ ﴿٨١﴾ قَالُوا أَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا
تُرَابًا وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٨٢﴾ لَقَدْ وُعِدْنَا نَحْنُ
وَآبَاؤُنَا هَٰذَا مِن قَبْلُ إِنْ هَٰذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٨٣﴾

81- Tersine onlar daha önceki sapıkların dediklerini söylediler.
82- "Biz ölüp de toprak ve kemik olduktan sonra yeniden mi diriltileceğiz?"
83- "Bu tehdit şimdi bize yöneltildiği gibi daha önce atalarımıza da yöneltilmişti. Bu eskilerin masallarından başka bir şey değildir."

Yüce Allah'ın planlamasını, yaratılıştaki hikmetini dile getiren bu ayetlerden ve kanıtlardan sonra onların bu sözleri oldukça tuhaf ve çirkin olarak beliriyor. İnsan hareketlerinden ve eylemlerinden sorumlu olsun diye kendisine kulak, göz ve kalp bahşedilmiştir. Bu bağışların bir diğer gerekçesi de insanın yapıcılığının ve bozgunculuğunun karşılığını görmesidir. Hesaplaşma ve yapılanların karşılık görmesi ise, ancak ahirette tamamlama ile gerçekleşebilir. Görülen odur ki, yapılanların karşılık görmesi yeryüzünde gerçekleşmiyor. Çünkü bu olay, öte dünyadaki hesaplaşma anına bırakılmıştır.

Yaratan ve öldüren Allah'dır. Ölümden sonra dirilişin zor bir tarafı da yoktur. Her an hayat unsuru yol almakta, Allah'dan başka hiç kimsenin bilmediği bir yerden ortaya çıkmaktadır.

Bunların da kavrama yeteneklerinin Allah'ın hikmetini ve yeniden diriltmeye olan gücünü kavramaya yetmemesi bir yana, kalkıp sözü edilen ölümden sonra dirilişi ve yapılanların karşılık görmesini alaya almaları ne tuhaftır. Güya bu tür şeyler daha önce atalarına da söylenmiş ama bir türlü gerçekleşmemiş.

"Bu tehdit şimdi bize yöneltildiği gibi daha önce atalarımıza da yöneltilmişti. Bu eskilerin masallarından başka bir şey değildir."

Ölümden sonra diriliş yüce Allah'ın planı ve hikmeti uyarınca belirlediği zamanda gerçekleşecektir. Bu süre, insanlar arasında herhangi bir kuşağın isteğine ya da gerçekleri göremeyen, gafil bir toplumun alaya almasına cevap vermek için ne öne alınır, ne de geciktirilir.

ŞİRKİN MANTIĞI

Arap müşrikleri bir inanç karmaşası içindeydiler. Yüce Allah'ı inkâr etmezlerdi. O'nun göklerin ve yerin sahibi olduğunu, gökleri ve yeri O'nun yönlendirdiğini, göklere ve yere egemen olduğunu inkâr etmezlerdi. Buna rağmen onlar yüce Allah'a birtakım düzmece tanrıları ortak koşarlardı ve Zümer süresinde geçtiği gibi şöyle derlerdi: **"Biz bunlara bizi Allah'a yaklaştırsınlar diye ibadet ediyoruz."** Birde Allah'ın kızlarının olduğunu ileri sürerlerdi. Hiç şüphesiz, yüce Allah onların nitelendirmelerinden uzaktır.

Surenin akışı burada, onların içinde bulundukları inanç karmaşasını ortadan kaldırmak ve şayet fıtrat doğrultusunda hareket edip yoldan sapmamış olsalardı, kabullendikleri gerçeklerin kendilerini zorlayacağı saf tevhide döndürmek için razı olacakları gerçeklerle karşılarına çıkıyor.

قُل لِّمَنِ الْأَرْضُ وَمَن فِيهَا إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٤﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ
قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٨٥﴾ قُلْ مَن رَّبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ
الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿٨٦﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٨٧﴾ قُل

مَنْ بِيَدِهِۦ مَلَكُوتُ كُلِّ شَىْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ
إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٤﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّىٰ تُسْحَرُونَ ﴿٨٥﴾

84- Onlara de ki, "Eğer biliyorsanız, söyleyiniz, yeryüzü ve üzerindeki tüm varlıklar kimindir?"

85- Sana "Allah'ındır" diyecekler. De ki; "Siz kafanızı çalıştırmayacak mısınız?"

86- Onlara de ki; "Yedi göğün ve yüce Arş'ın Rabb'i kimdir?

87- Sana "Bunlar Allah'ındır" diyecekler.De ki; "Siz hiç O'ndan korkmaz mısınız?

88- Onlara de ki; "Eğer biliyorsanız, söyleyiniz; tüm varlıkların egemenliği, elinde olan, her şeyi koruyup gözeten, fakat koruyanı ve işine karışanı olmayan kimdir?"

89- Sana "Bu yetki Allah'a aittir" diyecekler. De ki; "O halde nasıl oluyor da yanıltılıyorsunuz?"

Bu diyalog, hiçbir mantığa sığmayan, hiçbir akla dayanmayan, inanç karmaşalarının boyutlarını gözler önüne sermektedir; İslâm'ın doğuşu sırasında Arap yarımadasındaki müşriklerin inançlarının çarpıklığının, bozulmuşluğunun boyutlarını ortaya koymaktadır.

"Onlara de ki; "Eğer biliyorsanız, söyleyiniz, yeryüzü ve üzerindeki tüm varlıklar kimindir?" Bu, yerin ve içinde bulunanların mülkiyetine ilişkin bir sorudur!

"Allah'ındır" diyecekler. Buna rağmen onlar bu gerçeği hatırlamıyorlar ve Allah'dan başkasına ibadet ederek yöneliyorlar: **"De ki; "Siz kafanızı çalıştırmayacak mısınız?**

"Onlara de ki; "Yedi göğün ve yüce Arş'ın Rabb'i kimdir?" Bu soruda her şeyi planlayan, yedi göğü ve yüce Arş'ı yönlendiren Rabb'lık makamına ilişkindir. Yedi gök; yedi yörünge veya yedi yıldız kümesi yahut yedi galaksi ya da yedi alem veya bir diğer yedi gök cisimi olabilir. Şu halde kimdir yedi göğün ve yüce Arş'ın Rabb'i? **"Sana "Bunlar Allah'ındır" diyecekler."** Yine de onlar Arş'ın sahibinden korkmazlar, yedi göğün Rabb'inden sakınmazlar. Yere atılmış, kendi kendine ayakta duramayan basit, değersiz, putları O'na ortak koşarlar. **"De ki; "Siz hiç O'ndan korkmaz mısınız?"**

"Onlara de ki; "Eğer biliyorsanız, söyleyiniz; tüm varlıkların egemenliği elinde olan, her şeyi koruyup gözeten, fakat koruyanı ve işine karışanı olmayan kimdir?"

Bu da, egemenlik, otorite ve yetki ile ilgili bir sorudur. Hükümranlık yetkisine sahip, her şeyden üstün ve egemen olana ilişkin bir sorudur.Kimdir gücüyle dilediğini koruyan, kimseye ihtiyacı olmayan, kimsenin onu korumasına imkân bulunmayan, kullarından birine bir kötülük dilediğinde, o kulu kurtaracak hiçbir güç bulunmayan kimdir?

"Sana "Bu yetki Allah'a aittir" diyecekler." Peki niye Allah'a kuluk yapmaktan kaçınıyorlar? Ne oldu akıllarına ki, sapıtıyorlar, büyülenmiş gibi çarpık düşüncelere kapılıyorlar. **"De ki; "O halde nasıl oluyor da yanıltılıyorsunuz?"**

Dikkat edin! Bu ancak büyülenmiş kimselerin başına gelen bir inanç karmaşası ve çarpıklığıdır.

NİHAİ SÖZ

Hz. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- getirdiği tevhidin gerçekliğini, buna karşılık müşriklerin Allah'a yaptıkları çocuk ve ortak yakıştırmasının çürüklüğünü vurgulamak amacı ile, bu tartışmadan hemen sonra son derece uygun bir anda şu açıklama yer alıyor.

بَلْ أَتَيْنَاهُم بِالْحَقِّ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٩٠﴾ مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِن وَلَدٍ
وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَٰهٍ ۚ إِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَٰهٍۭ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا
بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٩١﴾ عَالِمِ الْغَيْبِ
وَالشَّهَادَةِ فَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٩٢﴾

90- Aslında biz onlara gerçeği sunduk, fakat onlar yalan söylüyorlar.

91- Allah evlat edinmemiştir ve O'nun yanısıra bir başka ilah yoktur. Yoksa her ilah, kendi yaratıklarını otoritesi altına alıp bir yana gider ve biri öbürüne karşı üstünlük kurmaya çalışırdı. Allah onların bu asılsız yakıştırmalarından münezzehtir.

92- O görünmeyeni de görüneni de bilir. O onların koştukları ortaklardan münezzehtir.

Bu açıklama, farklı ifade yöntemlerine sahip. Hem onlarla tartışmayı kesiyor, hem de katmerli yalanlarını yüzlerine çarpıyor: "**Aslında biz onlara gerçeği sunduk, fakat onlar yalan söylüyorlar.**" Arkasından onların yalan söyledikleri hususlar ayrıntılı olarak sunuluyor: "**Allah evlat edinmemiştir ve O'nun yanısıra birbaşka ilah yoktur.**"

Sonra onların iddialarını çürüten kanıt yer alıyor; şirk inancındaki basitlik ve imkânsızlık unsuru tasvir ediliyor: "**Yoksa her ilah, kendi yaratıklarını otoritesi altına alıp bir yana gider.**" Her tanrı yarattığını ayırır, onu özel bir yasa ile yönlendirirdi; o zaman evrenin her bir parçasının, ya da yaratıklardan her bir grubun kendine özgü bir yasası olurdu. Her parçayı ve her grubu yönlendiren genel bir yasa etrafında birleşmezlerdi. "**Biri öbürüne karşı üstünlük kurmaya çalışırdı.**" Diğerlerine galip gelmek, egemenlik kurmak ve evrenin yönlendirmesini elinde bulundurmak için üstünlük sağlamaya çalışırdı. O zaman da ancak bir yasa, bir yönlendirme ve bir planlama ile ayakta kalabilen, düzeni sağlanan evrenden eser kalmazdı.

Bu tabloların hiçbiri evrende mevcut değildir. Evrenin biçiminin birliği yaratıcısının birliğine, kendisine egemen olan yasalar sisteminin birliği de planlayıcısının birliğine,tanıklık etmektedir. Evrenin her parçası, evrende yeralan her şey birbirleriyle uyum içindedirler. Bir çatışmanın, bir zıtlaşmanın, bir karmaşanın olduğu görülmemiştir.

"**Allah onların bu asılsız yakıştırmalarından münezzehtir.**"

"O görünmeyeni de görüneni de bilir." Dolayısıyla Allah'dan başkasına ait, onun yarattıklarından ayrı yaratıklar yoktur; bu yüzden Allah'ın bilmediği, ama, o düzmece tanrıların bildiği ayrı varlıklar sözkonusu değildir. **"O onların koştukları ortaklardan münezzehtir."**

DUA VE YARDIM

Bu noktada, surenin akışı, onlara hitap etmekten, onlarla tartışmaktan ve içinde bulundukları durumu anlatmaktan vazgeçip Hz. Peygamberc -salât ve selâm üzerine olsun- yöneliyor; Rabb'ine yönelmesini, o kavime benzememesi için Rabb'ine sığınmasını emrediyor. (Yüce Allah'ın onlara vadettiği azabın bir kısmının gerçekleştiğini görse bile) Aynı şekilde şeytanların kötülüklerinden Allah'a sığınmasını, karamsarlığa kapılmamasını söylediklerine karşı canının sıkılmamasını istiyor.

قُلْ رَّبِّ إِمَّا تُرِيَنِّي
مَا يُوعَدُونَ ﴿٩٣﴾ رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِي فِي الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٩٤﴾
وَإِنَّا عَلَىٰ أَن نُّرِيَكَ مَا نَعِدُهُمْ لَقَادِرُونَ ﴿٩٥﴾ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ
أَحْسَنُ السَّيِّئَةَ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ ﴿٩٦﴾ وَقُل رَّبِّ أَعُوذُ بِكَ
مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ ﴿٩٧﴾ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَن يَحْضُرُونِ ﴿٩٨﴾
حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ ﴿٩٩﴾

93- De ki; "Ya Rabb'i, eğer onların tehdit edildikleri azabı eğer mutlaka bana göstereceksen."

94- "Ya Rabb'i, beni zalimler arasında bırakma."

95- Onlara yönelttiğimiz tehdidin gerçekleştiğini sana göstermeye elbette gücümüz yeter.

96- Sana yaptıkları kötülüğü en iyi davranışla karşıla. Biz onların asılsız yakıştırmalarını herkesten iyi biliyoruz.

97- De ki; "Ya Rabb'i, şeytanların kışkırtmalarından sana sığınırım."

98- "Onların yanımda olmalarından da sana sığınırım, ya Rabb'i."

99- Sonunda onlardan biri ölümün eşiğine geldiğinde der ki; "Ya Rabb'i, beni geri çeviriniz."

Acıklı azaba çarptırılacak veya kendilerine vadedilen musibetin bir kısmı gerçekleşecek olursa, yüce Allah'ın Hz. Peygamberi onlarla birlikte, azaba uğratmayacağı, onu kurtaracağı kesindir. Fakat bu dua, sakınma duyusunu arttırmak, ondan sonra gelecek nesillerin Allah'ın planından emin olmalarını, her zaman uyanık olmalarını, sürekli O'nun himayesine sığınmalarını sağlama amacına yöneliktir.

Hiç kuşkusuz yüce Allah, daha Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- hayatta iken zalimlere vadettiği azabı gerçekleştirebilir.

"Onlara yönelttiğimiz tehdidin gerçekleştiğini sana göstermeye elbette gü-

cümüz yeter."

Nitekim Bedir savaşından sonra büyük fetihte onlara yönelttiği tehdidin bir kısmını peygamberine göstermiştir.

Ne var ki, Mekke döneminde inen bu surenin inişi sırasında uygulanan davet metodu; kötülüğü iyilikle savmak, Allah'ın buyruğu gelene kadar sabretmek ve işi Allah'a bırakmak şeklindeydi:

"Sana yaptıkları kötülüğü en iyi davranışla karşıla. Biz onların asılsız yakıştırmalarını herkesten iyi biliyoruz."

Hz. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- Allah tarafından korunduğu halde şeytanların vesveselerinden ve telkinlerinden Allah'a sığınması da,sakınmayı, Allah'a sığınma duygusunu arttırma, aynı şekilde önderi ve örneği bulunduğu ümmetine her an için şeytanların vesveselerinden Allah'a sığınmalarını öğretme amacına yöneliktir. Kaldı ki, peygamber, sırf vesvese ve telkinlerinden değil, şeytanların yaklaşmasından bile Allah'a sığınmakla emrolunmaktadır.

"Onların yanımda olmalarından da sana sığınırım, Ya Rabb'i."

Şeytanların yaklaşmalarından Allah'a sığınma ölüm döşeğinde olabilir. Surenin akışı içinde bu ayetin ardından gelen şu ayet bu anlamı desteklemektedir. **"Sonunda onlardan biri ölümün eşiğine geldiğinde"** Kur'an-ı Kerim'deki anlam ve çağrışım uyuşması yöntemi uyarınca bu yorum mümkündür.

KABİRDEN CEHENNEME YOLCULUK

Surenin bu son dersinde tekrar müşriklerin akibetinden söz ediliyor. Bu korkunç akibet, kıyamet sahnelerinin birinde gözler önüne seriliyor. Sahne dünyada gerçekleşen ölüm olayı ile başlıyor. Öbür dünyada sura üflenmesinden sonra da sona eriyor. Ardından sure tek ve ortaksız ilahlığın vurgulanması, Allah'la birlikte başka ilahların da bulunduğunu iddia edenlerin uyarılması ve bunların az önce işaret edilen akibetle korkutulması ile son buluyor.

Surenin sonunda Hz. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- bağışlamasını ve rahmetini istemek üzere Rabb'ine yönelmesini isteyen bir ifade yeralıyor. Hiç kuşkusuz yüce Allah merhamet edenlerin en iyisidir.

لَعَلِّيٓ أَعْمَلُ صَٰلِحًا فِيمَا تَرَكْتُ كَلَّآ ۚ إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَآئِلُهَا ۖ وَمِن
وَرَآئِهِم بَرْزَخٌ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ۝١٠٠

100- "Ki, ihmalkâr davrandığım konularda iyi ameller işleyeyim." Asla. Bu söz, boş yere söylenmiş yararsız bir lâftır. Yeniden dirilecekleri güne kadar onların önünde geçit vermez bir engel vardır.

Bu, ölüm sahnesidir. Ölümle karşı karşıya kalınırken duyulan pişmanlığın, tövbe etmenin ifadesidir. Kaçırılan fırsatları değerlendirmek, geride bırakılan mal ve evladı yapıcı ve yararlı yollarda kullanmak için yeniden dünya hayatına dönme özlemidir. Sahne adeta şu anda yaşanıyormuş gibi, seyirciler tarafından izleniyormuş gibi sergileniyor. Bu yüzden cevap da istek sahibine değil seyirci-

lere veriliyor.

"Asla. Bu söz, boş yere söylenmiş yararsız bir lâftır."

Anlamsız bir sözdür bu. Ötesinde bir amaç yok. Bu yüzden ne sözü ne de söyleyeni dikkate almamak gerekir. Korkudan söylenmiş bir sözdür bu. İçten gelerek, pişmanlık duyularak söylenmiş değildir. Sıkıntı anında söylenmiş bir sözdür. Kalpte bu sözü destekleyen samimi duygular yoktur.

Bununla da ölüm sahnesi sona eriyor. Artık bu sözleri söyleyen kişi ile dünya arasına, bütün engeller yerleştirilmiştir. İş sonuçlanmış, bütün bağlar koparılmıştır. Kapılar kapatılmış, perdeler indirilmiştir.

"Yeniden dirilecekleri güne kadar onların önünde geçit vermez bir engel vardır."

Şimdi onlar ne dünyalıdırlar ne de ahiretlidirler. İkisinin arasındaki bu ara yerdedirler. Ve bu durumları dirilecekleri güne kadar bu şekilde sürecektir.

Sonra surenin akışı o güne dönüyor, o günü tasvir ediyor, gözler önüne seriyor.

فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ ﴿١٠١﴾

101- Sura üflendiği zaman, o gün artık aralarında soy bağı kalmaz ve birbirlerine hal-hatır sormazlar.

Bütün bağlar bütün ilgiler kesilmiştir. Dünyadaki geçerli değerleri şimdi geçersizdir. **"O ün aralarında soy bağı kalmaz."** Korkudan dona kalmışlar, çıt çıkmıyor. Sessizce duruyorlar, bir tek laf etmiyorlar: **"Ve birbirlerine hal-hatır sormazlar."**

Ardından hesapları görme ve tartma olayı çok çabuk ve özetle sunuluyor.

فَمَن ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٢﴾ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ
فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ ﴿١٠٣﴾
تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ ﴿١٠٤﴾

102- Kimlerin tartıları ağır gelirse onlar kurtuluşa ermişlerdir.
103- Kimlerin tartıları hafif kalırsa onlar kendilerini mahvetmişlerdir, çünkü sonsuza dek cehennemde kalacaklardır.
104- Orada ateş yüzlerini yalar, bu yüzden dudakları kasılacağı için dişleri sırıtır.

Öbür dünyada amellerin terazi ile tartılma olayı; Kur'anın tasvirli ifade yöntemi uyarınca sunuluyor; anlamlar elle tutulur gibi somutlaşıyor, sahneler adeta canlıymış gibi sergileniyor.[27]

Ateşin yüzleri yalaması, bu durumda dişlerin sırıtarak ortaya çıkması, şeklinin çirkinleşmesi, renginin bozulması sahnesi, iç karartıcı, sıkıntı verici ve acı bir sahnedir.

Şu tartıları hafif gelenler, her şeylerini kaybetmişlerdir. Bir kere kendileri-

27) Daha geniş bilgi için yazarın "Kur'anda Edebi Tasvir" kitabının "Edebi Tasviri" bölümüne bakınız.

ni kaybetmişlerdir. İnsan kendini de kaybettikten sonra neye sahip olabilir ki? Nesi var artık? Kendisini bile kaybetmiş, kişiliğini kaybetmiştir, bundan önce hiç varolmamış gibi.

Burada bir olayı anlatma üslubu bir yana bırakılıyor, doğrudan hitap üslubuna geçiliyor. Bu sayede -bunca korkunçluğuna rağmen- adeta elle tutulacak olan somut azap, işittikleri azarın, kınamanın, ayıplamanın yanında çok basit kalıyor. Ve biz sanki şu anda seyrediyor gibiyiz, uzayıp giden o karşılıklı konuşmayı gözlerimizle görüyor gibiyiz.

أَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٠٥﴾

105- Ayetlerimiz size okunduğunda onları yalanlıyordunuz, öyle değil mi?

Bu soruyu işittikten sonra kendilerine konuşma izni verildiğini, isteklerini ifade etmelerine müsaade edildiğini sanıyorlar? Suçlarını itiraf etmelerinin ricalarının kabulünde etkili olacağını düşünmüş olmalılar.

قَالُوا رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ ﴿١٠٦﴾ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَالِمُونَ ﴿١٠٧﴾

106- Cehennemlikler derler ki; "Ey Rabb'imiz, kötü arzularımıza yenik düşerek sapık bir topluluk olduk."

107- "Ey Rabb'imiz, bizi buradan çıkar, eğer eski tutumumuza dönersek biz gerçekten zalim oluruz."

Bu itirafta acı ve bedbahtlık unsuru ön plana çıkmaktadır... Fakat onlar hadlerini aşmış, terbiyesizlik yapmış gibiler. Çünkü onlara soruya cevap vermenin dışında bir şey söyleme izni verilmemiştir. Daha doğrusu, bu soru kınamak için sorulmuş, bu soruya cevap vermeleri istenmemiştir. Bu yüzden çok sert ve acı bir azar işitiyorlar.

قَالَ اخْسَئُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ ﴿١٠٨﴾

108- Allah, der ki; "Kesin sesinizi ve sürünün orada; bana bir şey söylemeyin."

Susun, konuşmayın, basit ve aşağılık kimseler gibi kesin sesinizi. Çünkü siz, şu anda içinde bulunduğunuz acıklı azabı, aşağılayıcı bedbahtlığı haketmişsiniz.

إِنَّهُ كَانَ فَرِيقٌ مِنْ عِبَادِي يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ ﴿١٠٩﴾ فَاتَّخَذْتُمُوهُمْ سِخْرِيًّا حَتَّىٰ أَنْسَوْكُمْ ذِكْرِي وَكُنْتُمْ مِنْهُمْ تَضْحَكُونَ ﴿١١٠﴾

109- Hani vaktiyle kullarımın bir bölümü 'Ey Rabb'imiz, biz sana inandık, bizi affeyle, bize merhamet et, sen merhamet edenlerin en iyisisin' diyorlardı."

110- "Siz onları alaya alıyordunuz. Sonunda bu tutumunuz beni anmayı size unutturdu, artık onlara hep gülüyordunuz."

Sizin suçunuz sadece kâfir olmanız değildir. Sadece kâfir olmanız bile büyük bir suçtur, ama siz beyinsizlikte ve küstahlıkta o kadar ileri gittiniz ki, Rabb'lerinden bağışlanma ve merhamet dileyen mü'minleri alaya aldınız, onlara güldünüz. Bu da sizi Allah'ı hatırlamaktan alıkoydu. Sizi, varlık aleminin sayfalarına serpiştirilmiş iman kanıtlarını düşünmekten, onları etüd etmekten uzaklaştırdı. Şimdi bakın bakalım bugün siz nerdesiniz, o alaya aldığınız, üzerlerine güldüğünüz kimseler nerdedir?

إِنِّي جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوا أَنَّهُمْ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿١١١﴾

111- "Bugün ben onlara sabretmelerinin karşılığını verdim, şimdi onlar kurtuluşa, mutluluğa ermişlerdir."

Bu sert ve aşağılayıcı karşılıktan nedenlerinin açıklanmasından ve bu açıklamaların içerdiği rezil edici, ayıplayıcı ifadelerden sonra yeni bir diyalog başlıyor.

قَالَ كَمْ لَبِثْتُمْ فِي الْأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ ﴿١١٢﴾

112- Allah, cehennemliklere der ki; "Siz yeryüzünde kaç yıl yaşadınız?"

Hiç kuşkusuz yüce Allah yeryüzünde kaç yıl kaldıklarını biliyor. Ama bu sorunun amacı yeryüzünü küçümsemek, günlerini azımsamaktır. Nitekim onlar bu kısa hayata karşılık ebedi hayatı satmışlardı. Ama onlar şimdi o hayatın kısalığını, önemsizliğini çok iyi anlıyorlar. Ümitsizliğe kapılıyor, canları sıkılıyor. Bu yüzden dünyada kaldıkları günlerin hesabını yapamıyor, ne kadar kaldıklarını söyleyemiyorlar.

قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ فَاسْأَلِ الْعَادِّينَ ﴿١١٣﴾

113- Cehennemlikler derler ki; "Orada ya bir gün, ya da bir günden daha az yaşadık, saymış olanlara sor."

Bu cevap sıkıntının, ümitsizliğin, karamsarlığın, çaresizliğin ifadesidir.

Onlara şu cevap verilir. Siz şu anda karşılaştığınız hayata oranla çok kısa bir süre kaldınız. Eğer iyi değerlendirebilirseniz bunu anlarsınız.

قَالَ إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا لَوْ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١٤﴾

114- Allah, onlara der ki; "Orada az bir süre kaldınız. Keşki bunu vaktiyle bilmiş olsaydınız."

Sonra yeniden onların rezil edilmelerine, ahireti yalanlamalarına karşılık olarak azarlanmalarına dönülüyor. Bu arada ilk yaratılıştan itibaren gözetilen gizli hikmet kendilerine gösteriliyor.

أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴿١١٥﴾

115- Sizi boşuna yarattığımızı ve huzurumuza döndürülmeyeceğinizi mi sandınız?

Ölümden sonra dirilişin hikmeti, yaratılışın hikmetinin gereğidir. İlk defa yaratılış gerçekleşirken dirilişin hesabı da yapılmış, meydana gelmesi planlanmış, hedefi belirtilmiştir. Ölümden sonra diriliş, varoluş evrelerinin zinciri için-

de bir halkadır. Varoluş bu halka ile olgunluğun zirvesine ulaşır, bununla tamamlanır. Bu gerçeğin ancak, basiretleri körelmiş, önlerine perdeler gerilmiş, beyinsizler farkında olmaz. Bunlar yüce Allah'ın yaratılışta gözettiği büyük hikmet üzerinde düşünmezler. Oysa bu hikmet evrenin sayfalarında son derece belirgindir. Varlık bütününün her yanına serpiştirilmiştir.

EGEMENLİK ALLAH'INDIR

Ve bu "İman" suresi, *imanın en başka gelen ilkesinin* vurgulanması ile sona eriyor. Allah'ın birliği ilkesinin yerleştirilmesi ile noktalanıyor. Bu arada surenin başında yeralan mü'minlerin kurtuluşa erdiklerine ilişkin açıklamaya karşılık surenin sonunda Allah'a ortak koşanların uğradıkları büyük zarar duyuruluyor. Bunun yanında rahmet ve bağışlama istemek üzere Allah'a yönelinmesi isteniyor. Çünkü O merhamet edenlerin en merhametlisidir.

فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ ٱلْمَلِكُ ٱلْحَقُّ ۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ رَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْكَرِيمِ ﴿١١٦﴾ وَمَن يَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ لَا بُرْهَٰنَ لَهُۥ بِهِۦ فَإِنَّمَا حِسَابُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿١١٧﴾ وَقُل رَّبِّ ٱغْفِرْ وَٱرْحَمْ وَأَنتَ خَيْرُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿١١٨﴾

116- Egemenliğin ortaksız sahibi ve gerçek olan Allah, her türlü noksanlıktan münezzehtir; O'ndan başka ilah yoktur ve yüce Arş'ın sahibidir.

117- Kim kanıtlayıcı bir delile dayanmadığı halde Allah'ın yanıstra başka bir ilaha taparsa onun hesabını Rabb'i görecektir. Hiç kuşkusuz kâfirler iflah olmazlar.

118- De ki; "Beni affeyle, bana merhamet et, sen merhamet edenlerin en iyisisin."

Bu değerlendirme, az önce sunulan kıyamet sahnesinden, bu sahneden önce surenin içerdiği diyaloglardan, gerekçelerden, kanıtlardan ve açıklamalardan sonra yeralıyor. Hiç kuşkusuz bu değerlendirme surenin tüm içeriğinin doğal ve mantıklı bir sonucudur. En başta yüce Allah'ın onların söylediklerinden ve yakıştırmalarından uzak olduğuna tanıklık ediyor. Onun hükümdar, gerçek egemen olduğunu vurguluyor. Ondan başka ilahın olmadığını, otorite, egemenlik ve üstünlük niteliklerine sahip olduğunu dile getiriyor: **"Ve yüce Arş'ın sahibidir."**

Allah'la birlikte herhangi bir kimsenin ilahlığına ilişkin bütün iddialar, geçerliliği bulunmayan, mesnetsiz iddialardır. Bu iddiaların evrensel bir kanıtı yoktur, fıtratın mantığına uymazlar, akli bir dayanakları da yoktur. Bu iddiaların sahibi Rabb'inin huzurunda hesap verecektir. Sonuç ise bellidir **"Hiç kuşkusuz kâfirler iflah olmazlar."** Bu, yürürlükte olan ve asla değişmeyen bir yasadır. Nitekim mü'minlerin kurtuluşu da büyük yasanın bir kuralıdır.

Kimi zamanlarda, insanların gördüğü şekliyle kâfirlerin elde ettikleri nimetler, bol rızıklar, sahip oldukları güç ve egemenlik gerçek değerlerin terazi-

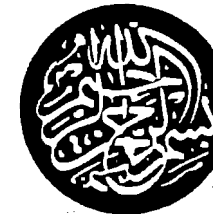
sinde kurtuluş sayılmazlar. Bu bir imtihandır, yavaş yavaş bir akibete doğru sürüklenmedir, dünyada yüklenilen bir sorumluluktur. Bazıları bu dünyada hesap vermeden kurtulup gidiyorlarsa, asıl hesap ahirette görülür. Ahiret varoluş aşamalarının son bölümüdür. Allah'ın takdir ve planlamasında apayrı bir şey değildir. Bu yüzden ahiret zorunludur. Olayları gereği gibi değerlendiren tutarlı bir düşünce ahireti kaçınılmaz görür.

."Mü'minler" suresinin son ayeti, Allah'dan rahmet ve bağışlama istemesine ilişkin bir direktiftir.

"De ki; "Beni affeyle, bana merhamet et, sen merhamet edenlerin en iyisisin."

Burada surenin başı ile sonu mü'minlerin kurtuluşu, kâfirlerinse kaybedişleri hususu etrafında buluşuyor. Yine, surenin başında yeralan namazdaki iç ürpertisi ile, sonunda vurgulanan şekliyle Allah'a yönelinirken duyulan ürperti aynı noktada buluşuyor. Böylece surenin başı ile sonu imanın gölgesinde güzel bir ahenk oluşturuyor.

MÜ'MİNUN SURESİNİN SONU

Nur Suresi
24

Medine Döneminde İndi
Ayet Sayısı: 64

Bismillahirrahmanirrahim

Bu, Nûr suresidir... Burada nûr yüce Allah'ın zatı ile bağlantılı olarak anılıyor:

"Allah göklerin ve yerin nurudur."

Yine bu surede nur, kalpler ve ruhlar üzerindeki etkileriyle, dışa yansıyan görüntüleriyle sözkonusu ediliyor. Bu etkiler, bu surenin yapısının temelini oluşturan davranış ve ahlâk kurallarında somutlaşmaktadır. Bunlar bireysel, ailesel ve toplumsal davranış ve ahlâk kurallarında somutlaşmaktadır. Bunlarla kalp aydınlanır, hayat aydınlanır. Hayat, bu evrensel ve kapsamlı nura bağlanır. Ruhların nuru, kalplerin parlaklığı, vicdanların şeffaflığı hep bu büyük nurdan kaynaklanır.

Sure kesin ve kuvvetli bir duyuru ile başlıyor. Bu duyuru surenin içerdiği vurgulu direktiflere, surede farz kılınan birtakım cezai yaptırımlara, yükümlülüklere, davranış ve ahlak kurallarına ilişkindir.

"Bu indirip hükümlerini farz kıldığımız bir suredir. Öğüt alasınız diye onda apaçık ayetler indirdik.".

Bu orjinal başlangıç, Kur'an'ın insan hayatında ahlak unsuruna verdiği önemin, bu unsurun İslâm inancındaki, İslâm'ın insan hayatına ilişkin düşüncesindeki derinliğinin ve köklülüğünün boyutlarını göstermektedir.

Bu surenin etrafında döndüğü eksen, terbiye, eğitim eksenidir. Bu amaçla kullanılan yöntemler kimi zaman cezai yaptırımlara varacak kadar sertleşir, kimi zaman da vicdani dokunuşlar düzeyinde incelir yumuşar. Böylece kalp Allah'ın nuruna, evrenin katmanlarına, hayatın aşamalarına serpiştirilen Allah'ın ayetlerine bağlanır. Bu sertliğin de yumuşaklığın da hedefi birdir. Vicdanların eğitimi, terbiyesi, duyguların harekete geçirilmesi; hayat için ahlaki kriterlerin

yerleştirilmesi... Böylece vicdan şeffaflaşır, uçacak kadar hafifleşir ve Allah'ın nuruna bağlanır. Bireysel davranış kuralları, ev ve aile içi davranış kuralları, toplum ve yönetimle ilgili davranış kuralları bir tek noktadan Allah inancından kaynaklanmaları, tek bir nura, Allah'ın nuruna bağlı olmaları bakımından birbirlerine karışıp bir bütün oluştururlar. Bunlar özleri itibariyle nurdurlar, şeffaflıktırlar, aydınlıktırlar, temizliktirler. Bu eğitimin, bu terbiyenin unsurları göklerde ve yerdeki nurun ilk kaynağından gelir. Bu göklerde ve yerdeki, kalp ve vicdanlardaki, nefis ve ruhlardaki karanlıkları aydınlatan Allah'ın nurudur.

NUR SURESİ

Surenin akışı bu temel eksen etrafında beş bölüm şeklinde gelişir:

Birinci bölüm: aynı zamanda surenin başlangıcı olan kesin ve katı duyuruyu içermektedir. Bunu zina suçuna verilecek cezayı belirleyen, bu eylemin iğrençliğini vurgulayan zina edenlerle müslüman toplumun ilişkisini kesen, bunların birbirleri ile hiçbir ilgilerinin olamayacağını, birbirlerinden sayılamayacaklarını vurgulayan bir ifade izliyor.Sonra birine asılsız zina suçlamasında bulunmanın cezası ve cezanın bu denli sert oluşunun nedeni açıklanıyor.Karşılıklı lanetleşme ile karı-kocanın birbirinden ayrılışları tescil edildikten sonra eşlerin zina suçuna isnat etme cezasına çarptırılmamaları belirtiliyor. Sonra Hz. Aişe'ye yapılan iftira olayı ve bunun hikayesi yeralıyor. Bu bölüm, pis erkeklerle, pis kadınların, temiz erkeklerle temiz kadınların birbirlerine uygun olduklarını vurgulayan her iki grubun kendi aralarındaki ilişkilerini açıklayan bir ifade ile son buluyor.

İkinci bölüm; suçtan korunmanın nefisleri tahrik edici ve baştan çıkarıcı nedenlerden uzak durmanın yöntemlerini ele alıyor. Bu amaçla evlere girip çıkma kurallarına, evlere girmek için ev halkından izin istemeye, gözü haramdan sakındırmaya, süs eşyalarını yabancılara göstermeyi yasaklamaya ilişkin bir ifadeyle başlıyor. Bu arada cariyeleri nikahlamayı teşvik ediyor, genç kızları fuhuşa itmekten sakındırıyor. Bütün bunlar, vicdan ve bilinç aleminde temizliği ve iffetliliği garantileyen korunma yöntemleridir. Hayvansal eğilimleri harekete geçiren, tahrik edici ve baştan çıkarıcı nedenlere karşı direnen, sakınmak isteyen, temiz kalmak isteyen, sinirleri baskı altında tutan tüm etkenleri bertaraf eder bu yöntemler.

Üçüncü bölüm; surenin kapsadığı davranış kurallarının tümünü bir araya getirerek, hepsini Allah'ın nuruna bağlamaktadır. Bu arada imar edilmiş evlerin en temiz olanlarından söz ediyor. Allah'ın evlerini imar eden de bu nurdur. Karşı tarafta ise, kafirler ve onların yalancı parıltılardan oluşan seraba ya da kat kat karanlığa benzeyen amelleri yer alıyor.Son ufukları kaplayan Allah'ın nurunu gözler önüne seriyor. Bu nur, bütün yaratıkların Allah'ı tesbih edişinde,bulutların istenen yöne doğru kolaylıkla akıp gitmesinde, gece ve gündüzün dönüşümlü olarak gerçekleşmesinde, her canlının su'dan yaratılmasında, bununla beraber şekillerinin, görevlerinin, tür ve cinslerinin farklılığında belirginleşmektedir. Bütün bunlar gözlerin ve basiretlerin görüp yararlı sonuçlar çıkarmaları için evrenin sayfalarına yerleştirilmişlerdir.

Dördüncü bölüm; münafıkların Hz. Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- karşı itaat ve hükümde takanmaları gereken edep tavrından yoksun oluşlarından söz ediyor. Bu arada mü'minlerin Hz. peygambere -sâlat ve selâm üzerine olsun- karşı takındıkları içten gelen edep tavrını, itaatı tasvir ediyor. Bunun için de onlara yeryüzü halifeliğini, dinlerinin kökleşip egemenlik sağlamasını, kafirlere karşı zafer kazanmalarını vadediyor.

Ardından beşinci bölüm; tekrar, akraba ve dostların ev içinde izin istemede ve misafirlikte uyacakları davranış kurallarını ele alıyor. Bunun yanında müslümanların, bir aile niteliğindeki müslüman toplumun aile reisi ve terbiye edicisi durumundaki Hz. peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- karşı takınacağı edep tavrını açıklıyor.

Sure, yüce Allah'ın göklerde ve yerde bulunan her şeyin sahibi olduğuna, insanların pratik hayatlarını ve içlerinde gizledikleri duyguları bildiğine, ayrıca insanların O'na döneceklerine, onları bu bilgisine göre hesaba çekeceğine ve O'nun herşeyi bildiğine ilişkin bir duyuru ile noktalanıyor.

Şimdi ayrıntılı açıklamaya geçelim.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورَةٌ أَنزَلْنَاهَا وَفَرَضْنَاهَا وَأَنزَلْنَا فِيهَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لَّعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ①

1- Bu indirip hükümlerini farz kıldığımız bir suredir. Öğüt alasınız diye onda apaçık ayetler indirdik.

Bütün Kur'an'da benzeri bulunmayan bir giriş... Bu başlangıç ifadesinde yeni olan (farz kıldığımız) kelimesidir. Bundan amaç -bildiğimiz kadarıyla- surede yer alan tüm kuralların aynı düzeyde ele alınmalarını vurgulamaktır. Buna göre surede yer alan davranış ve ahlak kurallarının farzlığının derecesi, yaptırım ve cezaların farzlığının derecesi ile aynıdır. Bu davranış ve ahlak kuralları fıtratın özünde mevcutturlar. Ama insanlar aldatıcı ve saptırıcı duyguların etkisi ile bunları unutmuşlardır. İşte bu apaçık ayetler onlara bu kuralları hatırlatmakta, onları fıtratın açık ve yalın mantığına döndürmektedir.

ZİNA VE CEZASI

Bu kuvvetli, açık ve kesin girişi, zina suçunun cezasının açıklanması, bu eylemi yapanla müslüman ümmet arasındaki tüm bağları ve ilişkileri koparan bu eylemin iğrençliğinin vurgulanması izliyor

الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ ۖ وَلَا تَأْخُذْكُم
بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۖ وَلْيَشْهَدْ
عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ ② الزَّانِي لَا يَنكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً
وَالزَّانِيَةُ لَا يَنكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ ۚ وَحُرِّمَ ذَٰلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ ③

2- Zina eden kadın ve erkeğin herbirine yüzer sopa vurunuz. Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, O'nun dini konusunda onlara acımayınız. Onların ceza görmesine mü'minlerden bir grup da şahit olsun.

3- Zina eden erkek, ancak zina eden ya da Allah'a ortak koşan bir kadınla evlenebilir. Zina eden kadınla da ancak zina eden ya da Allah'a ortak koşan bir erkek evlenebilir. Bu tür evlilikler mü'minlere yasaklanmıştır.

Zina eden erkek ve kadının cezası İslâm'ın ilk dönemlerinde Nisa suresinde belirtildiği şekilde idi.

"Zina suçu işleyen kadınlarınızın aleyhinde dört kişinin şahitliklerine başvurunuz. Eğer dört kişi aleyhte şahitlik ederse o kadınları ölünceye kadar ya da Allah kendileri hakkında başka bir yol gösterinceye kadar evlerinizden dışarı salmayınız" (1)

O zaman zina eden kadının cezası, eve hapsedilmek ve kabahatini yüzüne vurmak suretiyle eziyet etmekti. Zina eden erkeğin cezası ise, kabahatini yüzüne vurup utandırmaktı.

Sonra yüce Allah Nur suresinde zina suçunun cezasını belirten ayeti indirdi. Bu, yüce Allah'ın daha önce Nisa suresinde işaret ettiği **"çözüm yolu"** idi.

Celde; değnekle vurma, zina eden bekar erkek ve kadınların cezasıdır. Bunlar evlilik aracılığı ile korunmamış kimselerdir. Müslümanlar, ergenlik çağına ulaşmış, akıllı ve özgür oldukları sürece bu ceza uygulanır kendilerine. Muhsan ise, geçerli bir nikah sonucu daha önce cinsel ilişkide bulunmuş özgür ve erginlik çağına ulaşmış müslümandır. Böyle biri zina yaptığında cezası, taşlanarak öldürülmedir. (Recimdir).

Zina edenin taşlanarak öldürülmesi (Recm edilmesi) peygamberimizin - salât ve selâm üzerine olsun- fiili uygulaması ile kesinleşmiştir. Değnekle vurma ise Kur'an ayetiyle kesinleşmiştir. Kur'an ayeti genel ve toplu bir ifadeye sahip olmakla beraber, peygamberimizin sadece zina eden iki evli insanı taşlatarak öldürttüğü (Recm ettirdiği) için bununla değnekle dövme cezasının evli olmayanlara özgü olduğu anlaşılmıştır.

Zina eden evlilere (muhsan olanlara) hem değnekle dövme, hem de taşlayarak öldürme cezalarının birlikte uygulanması konusunda fıkhi bazı görüş ayrılıkları mevcuttur. Fıkıhçıların çoğunluğuna göre, değnekle dövme ve taşlayarak öldürme cezaları birlikte uygulanmaz. Bunun gibi, evli olmayan biri zina ettiğinde değnekle dövme cezası ile birlikte sürgün edilip edilmeyeceği, yine özgür olmayanlara uygulanacak zina cezası etrafında fıkıhçılar arasında birtakım görüş ayrılıkları vardır. Bunlar uzun görüş ayrılıklarıdır, biz bunların ayrıntısına girmiyoruz. Fıkıh kitaplarındaki yerlerine bakılabilir. Fakat biz konuları bu kanunun hikmeti ile birlikte yolumuza devam ediyoruz. Görüyoruz ki,bekarın cezası değnekle dövme, evlininki ise, taşlanarak öldürülmedir. Çünkü geçerli bir nikah sonucu daha önce cinsel ilişkide bulunmuş özgür ve ergenlik çağına ulaşmış bir müslüman, doğru ve temiz yolu tanımış ve denemiş birisidir. Böyle birinin bu doğru ve temiz yolu bırakarak zinaya yeltenmesi fıtratının bozulmuşlu-

1) Nisa Suresi, 15

ğunu, sapıklığını göstermektedir. Bu kişi, deneyimsiz, aldanmış, cinsel arzunun baskısı ile bunalmış bekarın aksine sert bir şekilde cezalandırılmayı haketmiştir. Sonra eylemin tabiatında bir başka farklılık daha vardır. Çünkü başından evlilik geçmiş birisi bu konuda deneyim sahibidir. Bu yüzden daha çok zevk alır, bekarın aldığı zevkten kat kat fazlası ile tatmin olur. Bu açıdan da daha şiddetli cezalandırılmayı hakeder.

Kur'an-ı Kerim burada -az önce değindiğimiz gibi- yalnızca bekara uygulanacak cezadan söz ediyor, bu cezanın kesinlikle uygulanmasını, hoşgörülü ve gevşek davranılmamasını belirtiyor.

"Zina eden kadın ve zina eden erkeğin her birine yüzer sopa vurunuz. Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, O'nun dini konusunda onlara acımayınız. Onların ceza görmesine mü'minlerden bir grup da şahit olsun."

Bu ayet, cezanın uygulanmasını, bu suçu işleyenlere uygulandığında acıma duygusuna yer verilmemesini, Allah'ın dininin hükümleri ve hakkı yerine getirilirken yumuşak davranılmamasını, cezaları uygulamamaya yeltenilmemesini, hem bu suçu işleyenler hem de seyredenler üzerinde daha etkili ve caydırıcı olması için bu cezanın bir grup mü'minin huzurunda herkese açık bir yerde uygulanmasını son derece kesin bir şekilde ifade etmektedir.

Sonra bu eylemin iğrençliğini, tiksindiriciliğini daha bir arttırmakta ve bu suçu işleyenlerle müslüman toplum arasındaki tüm bağları kesip atmaktadır.

"Zina eden erkek, ancak zina eden ya da Allah'a ortak koşan bir kadınla evlenebilir. Zina eden kadınla da, ancak zina eden ya da Allah'a ortak koşan bir erkek evlenebilir. Bu tür evlilikler, mü'minlere yasaklanmıştır.

Şu halde bu suçu işleyenler mü'minken işlemezler. Olsa olsa imandan veya imani duygulardan uzak bir psikolojik durumda olabilirler. Bu suçu işledikten sonra da, mü'min bir nefis, bu iğrenç işi yapmak suretiyle imanın dışına çıkmış bir nefisle nikah bağı ile bir arada bulunmak istemez. Bu bağdan nefret eder, tiksinir. Bu yüzden İmam Ahmed, bu iğrenç pisliği temizleyen tevbe olayı gerçekleşmediği sürece zina eden bir erkekle, iffetli bir kadının, aynı şekilde iffetli bir erkekle zina eden bir kadının nikah bağı ile biraraya gelmelerinin haram olduğunu söylemiştir. Her halu-kârda bu ayet, mü'min bir erkeğin tabiatının zina eden bir kadınla nikahlanmaktan, yine mü'min bir kadının tabiatının da zina eden bir erkekle nikahlanmaktan iğrendiğini ifade etmektedir. Nitekim nikah bağının gerçekleşmemesi istenirken kullanılan " yasak edilmiştir" kelimesi bu yasağın şiddetini, kesinliğini vurgulamaktadır.

"Bu tür evlilikler mü'minlere yasaklanmıştır."

Bununla, insanlar arasında yer alan bu kirli zümre ile tertemiz müslüman toplum arasındaki tüm bağlar kesilip atılıyor.

Bu ayetin indiriliş sebebi ile ilgili olarak şöyle bir olay anlatılır: Mersed b.

Ebi Mersed adında biri Mekke'den Medine'ye bazı esirler taşıyordu [2] Mekke'de Inak adında bir fahişe vardı. Bu kadın Mersed'in dostuydu. Mersed Mekke'de bir esire, kendisini Medine'ye taşımaya söz vermişti. Mersed diyor ki, mehtaplı bir gecede Mekke'deki duvarlardan birinin gölgesine gelmiştim. O sırada Inak geldi ve duvarın dibindeki karartıyı farketti. Biraz daha yaklaşınca beni tanıdı, "Sen Mersed misin?" dedi. "Evet dedim. "Merhaba, hoşgeldin, haydi geceyi bizde geçirelim" dedi. Ben de "ey Inak, Allah zinayı haram etti" dedim. Bunun üzerine "Ey çadırdakiler, bu adam esirlerinizi kaçırıyor" diye bağırdı. Sekiz adam peşime düştü. Ben bir bahçeye girdim,bir mağara veya oyuk karşıma çıktı. Ben de girdim. Beni kovalayanlar da geldiler, hatta başımda dikildiler. Sonra üstüme işediler, sidikleri başıma dökülüyordu. Fakat yüce Allah beni görmelerine engel oldu. Sonra geri döndüler. Ben de arkadaşımın yanına döndüm ve onu götürdüm. Ağır birisiydi Izhır denilen yere gelince iplerini çözdüm. Nihayet onun da yardımıyla kendisini Medine'ye getirebildim. Daha sonra Hz. peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- yanına gidip "Ya Resulullah Inakı nikahlayayım mı?" dedim. Bu soruyu iki defa sordum. Resulullah sustu ve herhangi bir şey söylemedi. Sonra şu ayet indi:

"Zina eden erkek, ancak zina eden ya da Allah'a ortak koşan bir kadınla evlenebilir. Zina eden kadınla da ancak zina eden ya da Allah'a ortak koşan bir erkek evlenebilir. Bu tür evlilikler mü'minlere yasaklanmıştır."

Bunun üzerine Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- "Zina eden bir erkek ancak zina eden veya müşrik olan bir kadınla evlenebilir. Onunla evlenme" buyurdu. [3]

Bu rivayet tevbe etmediği sürece bir mü'minin zina eden bir kadınla, aynı şekilde mü'min bir kadının zina eden bir erkekle evlenmesinin yasak olduğunu ifade etmektedir. İmam Ahmed bu düşüncededir. Onun dışındakiler başka görüşleri benimsemişlerdir. Fıkıh kitaplarından bu ihtilaflı mesele araştırılabilir. Kısacası zina suçu, işleyenin müslüman toplumdan uzaklaştırılmasına, onunla müslüman toplum arasındaki tüm bağların koparılmasına neden olmuştur. Bu bile son derece acı, değnekle döver gibi hatta ondan daha etkili toplumsal bir cezadır.

İslam, bu iğrenç ve pis eylem için son derece katı ve caydırıcı cezalar belirlerken insanın fıtratından kaynaklanan içgüdüleri gözardı etmiyor, onlara savaş açmıyor. İslâm, insanların bu eğilimleri önleme gücüne sahip olmadıklarını, üstelik bu eğilimleri köreltip öldürmenin insana bir yarar sağlamadığını gözönünde bulundurur. Yüce Allah'ın insanların bünyelerine yerleştirdiği, hayata hükmeden büyük yasanın bir parçası kıldığı,hayatın sürmesi ve insanın halife seçildiği dünyanın kalkınması için bir araç kıldığı doğal görevlerini durdurmaya çalışmaz.

İslâm, bir bedeni diğerinden ayırmayan, bir aile ve bir yuva kurmayı düşün-

2) Esirlerden maksat, kendi imkânları ile hicret edemeyen ve müşrikler tarafından Mekke'de alıkonulan güçsüz mü'minler olabilir.

3) Ebu Davud, Nesai ve Tırmizi rivayet etmişlerdir.

meyen kaba bedensel arzunun tatmin olması ile birlikte son bulan bir hayatı kurmayı hedefleyen hayvansal eğilimlere savaş açar. İslâm, cinsel hayatı yüce insani duygulara dayandırmak ister. Bununla iki bedeni, iki nefsi, iki kalbi, iki ruhu daha kapsamlı bir ifadeyle iki insanı buluşturur, kaynaştırır. Bu iki insanı birbirine bağlayan ortak hayatları, ortak istekleri, ortak acıları ve ortak gelecekleridir. Bu iki insan beklenen nesilde buluşurlar, birbirlerinden ayrılmayan anne-babanın himayesindeki ortak yuvada yetişen yeni kuşakla bütünleşirler.

Bu yüzden İslâm, hayvansal bir sapma olan zinayı sert bir şekilde cezalandırır. Bu sapma yukarıda saydığımız tüm anlamları bir kenara atar, tüm hedefleri yok eder. İnsanı; dişiler ve erkekler arasında bir fark gözetmeyen hayvana dönüştürür. Artık bütün düşüncesi bir süre için et ve kanın açlığını gidermektir. Tatmin olup ayrıldıktan sonra, bu zevkin ötesinde hayatın sürmesi için bir yapıcılık, yeryüzünü kalkındırmak sözkonusu değildir. Ne bir üreticilik ne de üretim arzusu yoktur. Hatta gerçek ve yüce bir sevgi duygusu da yoktur bu eylemin gerisinde. Çünkü sevgi sürekliliği gerektiren bir karaktere sahiptir. Bu, birçoklarının bir terane gibi tutturup aşk sandıkları bireysel ve kopuk bir heyecandır. Daha doğrusu bu, kimi zamanlarda insani sevgi kisvesine büründürdükleri hayvansal bir heyecandır.

İslâm, insanın fıtri isteklerine savaş açmaz, onları iğrenilmesi gereken bir şey olarak da görmez. Yalnızca onları bir sisteme oturtur, temizler. Onları hayvansallık düzeyinin üstüne çıkarır. Kişisel ve toplumsal davranış kurallarının bir çoğunun etrafında döndüğü bir eksen olacak kadar yüceltir. Fakat zina -özellikle fuhuş- bu fıtri eğilimi ruhsal inceliğinden yüce arzulardan, insanlığın uzun tarihi boyunca cinsellik üzerine oluşturulmuş tüm edep kurallarından soyutlayıp, hayvanlardaki gibi çıplak, kaba ve çirkin hale sokar. Hatta hayvanlarınkinden daha çok iğrençleştirir. Çünkü birçok hayvan ve kuş çiftleri,düzenli eşleşme hayatı içinde birbirlerinden ayrılmadan, kimi insan topluluklarında yaygın olan zinanın -özellikle fuhuşun- azdırdığı cinsel anarşizmden uzak bir hayat yaşarlar.

İşte, İslâmı zina suçunu sert bir şekilde cezalandırmaya iten etken, insan hayatında meydana gelen bu cinsel yozlaşmadır. Bunun yanında, bu suçtan söz edilir edilmez insanların aklına gelen; neslin karışması, kin ve nefretin yayılması, huzurlu ve güvenli aile ortamının tehdit olması gibi birçok toplumsal zarar da bu hususta etkili olmuştur. Bu sebeplerden herbiri zina cezasının son derece sert olması için yeterlidir.Fakat en büyük sebep; insan fıtratının yakalandığı bu hayvansal sapmayı bertaraf etmek; cinsellik üzerine oluşmuş insani edep kurallarını korumak; süreklilik ve kalıcılık esasına dayalı ortak evlilik hayatı gibi insan hayatının üstün hedeflerini korumaktır. Benim düşünceme göre, en önemli neden budur. Çünkü bu neden arkaplanda kalan diğer nedenlerin tümünü kapsar niteliktedir.

Bununla beraber İslâm, bu eylemin gerçekleşmesine engel oluşturacak cezanın da ancak, şüpheden uzak, kesin durumlarda gerçekleşmesini sağlayacak koruyucu önlemler almadıkça şiddetli ceza uygulamasına gitmez. Çünkü İslâm

eksiksiz bir hayat sistemidir. Sadece cezai yaptırımlara dayanmaz. İslâm, tertemiz bir hayatın nedenlerini yaygınlaştırma esasına dayanır. Bundan sonra bu kolaylaştırıcı nedenlere sarılmaktansa, zorlanmadan, kendi isteğiyle çamura batmayı tercih edenleri cezalandırır.

İşte bu surede, değindiğimiz koruyucu önlemlerden birçok örnek yer almaktadır. Surenin akışı içinde yeri geldikçe bunları ele alacağız.

Bütün bu önlemlere rağmen yine de bu suç işlenecek olursa, İslâm çıkış yolu olduğu sürece cezayı uygulamama yönüne gider. Bunun dayanağı da Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- şu sözüdür: "Elinizden geldiğince müslümanlara ceza uygulamamaya bakın. Eğer bir çıkış yolu varsa bırakın gitsin. Çünkü İmamın suçu bağışlayarak yanılması, cezayı uygulayarak yanılmasından daha iyidir."[4] Bu yüzden İslâm, bu suçun işlendiğini gözleriyle gördüklerini söyleyen dört güvenilir şahidin şahitlik etmesini ya da doğruluğunda şüphe bulunmayan samimi bir itirafı zorunlu görür.

Uygulama imkanı olmadığı için bunların hiç kimseyi suç işlemekten caydırmayan hayali cezalar olduğu düşünülebilir. Fakat az önce de söylediğimiz gibi İslâm binasını cezai yaptırımlara dayandırmaz. Suça iten nedenlerden korunma, nefislerin arındırılması, vicdanların temizlenmesi, ayrıca kalplerde uyandırdığı duyarlılık esasına dayandırır. Bu sayede insanlar, suçu işleyen kişi ile müslüman toplum arasındaki tüm bağların kopmasına neden olan bu suçu işlemekten sakınırlar. Bu yüzden işledikleri suçla övünen, bu suçu son derece kaba ve iğrenç bir yöntemle birçok kişinin görebileceği bir şekilde işleyenleri cezalandırır. Ya da kendilerine ceza verilmesi suretiyle arınmak isteyenlere uygular bu cezayı. Nitekim Maiz ve dostu Gamidiye'ye kendi istekleri ile bu ceza uygulanmıştır. Bunlardan herbiri Hz.Peygamber'e gelerek ısrarla kendilerini cezalandırmak suretiyle temizlemesini istemişlerdir Peygamberimiz defalarca duymazlıktan gelerek bunlardan yüz çevirdiği halde, dört defa bu suçu işlediklerini itiraf etmişlerdi. Bundan sonra cezayı uygulamaktan başka seçenek kalmamıştı. Çünkü suçu üstlenme hiçbir şüpheye yer kalmayacak şekilde Peygamberimiz'e ulaşmıştır. Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- şöyle buyurmuştur:Cezaları kendi aranızda bağışlayın. Çünkü bana ulaşan cezayı uygulamak gerekir."[5]

Mesele kesinlik kazanınca ve hakim durumdan haberdar olunca, cezayı uygulamak zorunlu hale gelir. Gevşek davranmak, Allah'ın dininin hükümlerini uygularken suçluya acımak olmaz. Bu durumda zina suçunu işleyenlere acımak, topluma, insani edep kurallarına, insanlığın vicdanına haksızlık olur. Bu acıma, yapmacık bir acımadır. Çünkü yüce Allah kullarına daha çok acır. O bunu seçmiştir onlar için. Allah ve peygamberi bir hüküm koyunca, artık mü'min bir erkek ve mü'min bir kadın için bu konuda seçme hakkı kalmaz. Çünkü yüce Allah kullarının çıkarını, onların tabiatlarını daha iyi bilir. Şu halde bilir bilmez konu-

4) Tirmizi, Hz. Aişe (Allah ondan razı olsun)'nin hadisinden alınıştır.

5) Ebu Davut, Kitabul Hudud (Cezalar Kitabı), Devlet başkanının bilgisine ulaşmamış cezaları bağışlamaya ilişkin bölüm.

şan ukalaların cezaların ağırlığından, sertliğinden söz etmeleri anlamsızdır. Bu ceza ne kadar sert ve ağır olsa da, içinde zinanın yaygınlaştığı, fıtratın bozulduğu, çamura battığı, ilkel hayvanlık düzeyine yuvarlandığı bir toplumu bekleyen akibetten daha yumuşaktır.

Sadece zina suçuna verilecek cezayı ağırlaştırmak, toplumsal hayatın korunması, toplumun teneffüs ettiği havanın temizliği için yeterli değildir. Ayrıca İslâm -daha önce de söylediğimiz gibi- tertemiz bir hayat meydana getirmek için cezai yaptırımlara dayanmaz. İslâm bu konuda koruyucu önlemler almaya hayatın tüm havasını suç kokusundan arındırmaya önem verir.

Bu yüzden zina cezasından sonra, zina edenlerin müslüman ümmetin bünyesinden koparılmaları hükmünü getiriyor. Arkasından, toplumsal atmosferden suçun gölgesini uzaklaştırmak amacı ile bir diğer adım daha atarak yoluna devam ediyor ve kesin bir kanıt olmaksızın hiçbir şeyden habersiz iffetli kadınlara iftira atıp zina suçu isnat edenleri ağır şekilde cezalandırıyor.

وَٱلَّذِينَ يَرْمُونَ ٱلْمُحْصَنَٰتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا۟ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَآءَ فَٱجْلِدُوهُمْ
ثَمَٰنِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا۟ لَهُمْ شَهَٰدَةً أَبَدًا ۚ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ۝

4- İffetli kadınlara zina etmekle suçladıktan sonra, bu konuda dört şahit gösteremeyenlere seksen sopa vurunuz ve artık şahitliklerini hiç kabul etmeyiniz. Onlar yoldan çıkmış kimselerdir.

İffetli, köle olmayan evli, dul veya bekar kadınları kesin bir kanıt olmaksızın zina etmekle suçlayan dilleri serbest bırakmak, suçsuz bir erkek veya suçsuz bir kadını bu iğrenç suçla lekelemek isteyen, sonuçta da elini kolunu sallayarak gezen iftiracılara geniş bir imkan hazırlar. Bir süre sonra toplum ırzı kirletilmiş, adı lekelenmiş olarak günlerini geçirir. Toplumda yer alan her fert zina etmekle suçlanmış ya da suçlanma tehditi ile karşı karşıya bırakılmış olur. Her eş eşinden kuşkulanır hale gelir. Her erkek soyundan kuşku duyar. Aileler çökme tehdidi ile karşı karşıya kalır. Bu ise, dayanılmaz bir kuşkunun, stresin, yiyip bitiren bir şüphenin egemen olduğu bir durumdur.

Sonra zina ile suçlamanın sık sık duyulması, bu suçu işlemekten çekinenleri toplumsal atmosferin bütünüyle kirlendiği sonucuna götürebilir. Bu yüzden çekinenler bu suçu işlemeye yeltenirler, sık sık duyulmasından dolayı suçun iğrençliği hafifler duygularında. Kendisinden başka daha birçok kimsenin bu suçu işlediğini düşünür.

Bu yüzden toplum bu kirli, bu kötülüğü işlemeye teşvik eden ortamda günlerini geçirirken yalnızca zina suçunu cezalandırmak bu suçun meydana gelmesini önlemek için yeterli değildir.

İşte bunun için ve ırzları tecavüzden sahiplerini de başlarına gelen bu iğrenç felaketten korumak için... Kur'an-ı Kerim zina yapmakla suçlamanın cezasını da oldukça ağırlaştırmış, zina suçuna verilen cezaya yakın bir durum olarak öngörmüştür. Böyle bir şeyi yapmaya yeltenenlere seksen sopa vurulmasını, bunun

yanında şahitliklerinin geçersiz sayılmasını, fasıklıkla damgalanmalarını emretmiştir. Birincisi bedensel bir cezadır. İkincisi ise, toplumsal düzeyde bir uslandırma yöntemidir. Bu iftirayı atanın sözünün boşa gitmesi şahitliğinin kabul edilmemesi, toplum içinde itibarının düşmesi, sözüne güvenilmeyen biri olarak halk arasında gezmesi yeterlidir. Üçüncüsü ise, dinidir. Böyle birisi imandan sapmış, doğru yoldan çıkmıştır. Ancak birini zina yapmakla suçlayan kişi, suçun işlendiğini gören dört şahit getirirse, veya kendisi görmüşse eğer üç şahit daha getirirse, o zaman söylediği doğru kabul edilir ve suçu işleyene zina cezası uygulanır.

Müslüman toplumun, gerçekleşmemiş, zina yaptı suçlaması karşısında sessiz kalmakla uğradığı zarar, bu suçlamanın yaygınlaşması, buna müsaade edilmesi, gittikçe yaygınlaşmasından çekinilmemesi, toplum içinde bu suçun yasak olduğunu en azından çok sık işlenmediğini sanan birçok iftiracının bu suçu işlemeye teşvik edilmesi durumunda uğradığı zarar kadar değildir. Bunun yanında onurlu özgür erkeklerle onurlu özgür kadınların uğradığı iğrenç iftiralar, insanlık hayatına ve ailelerin güvenliğine yönelik yıkıcı etkenler de cabası...

Birine zina suçlamasında bulunan iftiracı maddi cezaya çarptırılmakla beraber, tevbe etmediği sürece cezai yaptırım hep tepesinin üstünde asılı kalır:

إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝

5- Yalnız bu iftira suçunun arkasından tevbe ederek tutumlarını düzeltenler bu hükmün kapsamı dışındadırlar. Çünkü Allah affedicidir, merhametlidir.

Fıkıh bilginleri, bu ayetin hangi durumları verilen hükmün dışında tuttuğu konusunda birbirlerinden farklı görüşlere sahiptirler. Bu, sadece son cezayı mı kapsıyor ve sadece fasıklık sıfatını mı kaldırıyor? Buna rağmen şahitliğinin kabul edilmemesi sürecek mi? Yoksa tevbe etmesiyle birlikte şahitlikleri geçerli mi olacak? İmam Malik, Ahmed ve Şafii, iftiracı tevbe ettiği andan itibaren şahitliği geçerli olur ve fasıklık sıfatı kalkar düşüncesindedirler. İmam Ebu Hanife ise: "Bu ayetteki istisna eydatı son cümleye yöneliktir, bu yüzden zina suçlamasında bulunan kişi tevbe ettiği zaman fasıklık niteliği kalkar ama şahitliğinin geçersizliği devam eder" demiştir. Şa'bi ve Dahhak: Tevbe etse bile şahitliği kabul edilmez. Ancak zina suçlamasında bulunurken iftira attığını itiraf ederse, bu durumda şahitliği kabul edilir, düşüncesindedirler.

Ben bu sonuncu görüşü tercih ediyorum. Çünkü burada tevbenin yanında, iftiraya uğrayanın iftiracının açık itirafı ile aklanmasının duyurulması zorunluluğu getiriliyor. Ancak bununla zina suçlamasının son etkisi de silinmiş olabilir. Zina suçlamasında bulunan kişi delil yetersizliğinden dolayı cezaya çarptırılmıştır denemez. Bu suçlamayı duyan hiç kimsenin içinde "Bu söylenti belki de doğrudur ama suçlayan geri kalan şahitleri bulamamıştır" düşüncesi uyanmaz. Bu şekilde iftiraya uğramış kişinin ırzı aklanmış ve yasal açıdan sonra düşünce açısından da itibarı iade edilmiş olur. Sonra, yaptığı iftirayı itiraf ederek tevbe

eden ayrıca cezasını da çeken iftiracının itibarına zarar verecek bir durum da kalmamış olur.

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنفُسُهُمْ
فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ۝٦
وَالْخَامِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِن كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ۝٧ وَيَدْرَؤُا
عَنْهَا الْعَذَابَ أَن تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ ۝٨
وَالْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِن كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ ۝٩
وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ ۝١٠

6- Eşlerini zina etmekle suçlayan ve bu konuda kendilerinden başka şahit gösteremeyen erkekler, eğer Allah hakkı için doğru söyledikleri ne ilişkin dört kez yemin ederlerse, tek başlarına yaptıkları bu şahitlik, dört şahitlik yerine geçer.

7- Beşinci keresinde de "Eğer yalan söylüyorsam, Allah'ın lanetine uğrayayım" demeleri gerekir.

8- Fakat suçlanan kadının "Allah hakkı için kocam yalan söylüyor" diye kendi adına dört kez şahitlik etmesi, kendisini cezaya çarpılmaktan kurtarır.

9- Böyle bir kadının beşinci defasında da "Eğer kocamın söylediği doğru ise Allah'ın laneti üzerime olsun" demesi gerekir.

10- Eğer Allah'ın size yönelik lütfu ve merhameti olmasaydı, eğer O tövbelerin kabul edicisi ve hikmet sahibi olmasaydı, acaba haliniz ne olurdu?

Bu ayetlerde durumun dikkat etmeyi gerektiren özelliği, konunun özenliliği gerektiren kaygan zemini gözönünde bulundurularak eşler için kolaylıklar getirilmiştir. Koca,karısının bu suçu işlediğini gördüğü halde kendisinden başka şahit getiremezse, bu durumda dört defa karısının zina ettiğine ilişkin iddiasının doğru olduğuna Allah adına yemin eder. Bu yeminler şahitlik olarak nitelendirilmiştir, çünkü kendisi tek şahittir. Bunu yaptıktan sonra karısının mihrinin tutarını öder ve kararından dönmemek üzere boşar. Kadın da zina cezasını yani taşlanarak öldürülmeyi hakeder. Ancak kadın kendisine zina cezasının uygulanmamasını isterse, bu durumda kocasının hakkında söyledikleri şeyler de yalan söylediğine dört kere Allah adına yemin eder. Beşincisinde de eğer kocası doğru kendisi de yalan söylüyorsa Allah'ın öfkesinin üzerine olması hususunda yemin eder. Böylecekadına zina cezası uygulanmaz ve karşılıklı lanetleşme ile kocasından kesin şekilde boşanır. Eğer hamile ise çocuk kocasının değil, kendisinin adını alır. Bundan sonra çocuğa zina suçlamasında bulunulamaz, kim böyle bir suçlamada bulunursa cezalandırılır.

Böyle kolaylaştırma ve yumuşatma, durum ve şartların gözönünde bulundurulması hususu üzerinde şu değerlendirme yapılıyor:

"Eğer Allah'ın size yönelik lütfu ve merhameti olmasaydı, eğer O tövbelerin kabul edicisi ve hikmet sahibi olmasaydı, acaba haliniz ne olurdu?"

Bu yumuşatmalarda ve günaha bulaştıktan sonra gerçekleşen tevbe olayında somutlaşan Allah'ın rahmeti ve onlara yönelik iyiliği olmasaydı ne olacaktı. Bu hususta bir açıklama yer almıyor. Allah'tan korkanlar sakınsın diye mesele bu tarzda kapalı ve ürkütücü bir durumda bırakılıyor. Ama ayet, bu durumda büyük bir kötülüğün olacağına işaret etmektedir.

Bu hükmün indiriliş sebebine ilişkin doğruluğundan şüphe edilmeyen çeşitli rivayetler mevcuttur.

"İffetli kadınları zina etmekle suçladıktan sonra, bu konuda dört şahit gösteremeyenlere seksen sopa vurunuz ve artık şahitliklerini hiç kabul etmeyiniz" ayeti indiği zaman Ensarın önderi Sa'd b. Ubade -Allah ondan razı olsun- "Bu ayet bu şekilde mi indi ey Allah'ın Peygamberi"? dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz "Ey Ensar topluluğu, önderinizin ne dediğini duymuyor musunuz?" dedi. Onlar da şu karşılığı verdiler: "Ey Allah'ın Peygamberi, onun kusuruna bakma. Çünkü o kıskanç bir adamdır. Allah'a andolsun ki, bugüne kadar sadece bakire kadınlarla evlenmiştir. Aşırı derecede kıskanç birisi olduğundan dolayı onun boşadığı bir kadınla bizden hiç kimse evlenmeye cesaret edememiştir." Ardından Sa'd şöyle dedi: "Vallahi, ya Resulullah, ben bu ayetin, bu hükmün doğru olduğunu ve bunun Allah'tan geldiğini biliyorum. Fakat ben bir adamın kınanmış kötü bir kadınının bacaklarını ayırıp üstüne abandığını gördüğün halde, dört şahit getirmeyene kadar ona dokunamayacağıma, karışamayacağıma hayret ediyorum. Oysa Allah'a andolsun ki, ben şahit getirene kadar adam işini bitirir." İbni Abbas diyor ki, bunun üzerinden çok zaman geçmemişti ki, Hilal b. Ümeyye [6] geldi. Hilal yatsı zamanı tarlasından dönmüş evine gelmişti. O sırada karısının yanında bir adam bulmuş, cinsel ilişkide bulunduklarını gözleriyle görmüş, kulaklarıyla işitmişti. Sabaha kadar bu adama ilişmemişti. Sabah olunca erkenden Hz. Peygambere gelip: "Ya Resulullah, ben yatsı zamanı karımın yanına geldiğimde yanında bir adam buldum, cinsel ilişkide bulunduklarını gözlerimle gördüm, kulaklarımla işittim" dedi. Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- dediklerinden hoşlanmadı ve bu durum onun canını sıktı. Bunun üzerine Ensar toplanarak "Sa'd b. Ubade'nin dedikleri başımıza geldi.Şimdi Resulullah Hilali cezalandıracak ve insanlar içinde onun şahitliğini geçersiz sayacak" dediler. Hilal ise, "Allah'a andolsun ki, ben yüce Allah'ın bir çözüm yolu göstereceğini umuyorum" dedi. Sonra da gelip Resulullah'a şöyle dedi: "Ya Resulullah, ben söylediklerimden dolayı canının sıkıldığını görüyorum, fakat Allah biliyor ki, ben doğru söylüyorum... Allah'a andolsun ki, Hz. Peygamber Hilal'e seksen sopa vurulmasını istemek üzereyken vahiy geldi. Vahyin gelişini renginin kaçmasından anlamışlardı. (Yani vahiy kesilene kadar onunla konuşmadılar) O sırada şu ayet inmişti: **"Eşlerini zina etmekle suçlayan ve bu konuda kendilerinden başka şahit gösteremeyen erkekler, eğer Allah hakkı için doğru söylediklerine ilişkin dört kez yemin ederlerse, tek başlarına**

6) Hilal b. Ümeyye Tebük seferine katılmayan üç kişiden biridir.

yaptıkları bu şahitlik, dört şahitlik yerine geçer."

Bunun üzerine Hz. Peygamber sevindi ve "Müjdeler olsun ya Hilal yüce Allah seni kurtardı ve sana bir çözüm yolu gösterdi" dedi. Hilal "Ben her şeyden üstün ve ulu olan Rabbimden bunu umuyordum" dedi. Daha sonra Hz. Peygamber "O kadını çağırın" dedi. Kadını çağırdılar o da geldi. Hz. Peygamber bu ayeti kendilerine okudu, onları uyardı, ahiret azabının dünya azabından daha şiddetli olduğunu haber verdi. Bunun üzerine Hilal:"Ya Resulullah ben onun hakkında doğru söylüyorum" dedi. Kadın ise, "Hayır, yalan söylüyor" dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- Arkadaşlarına "Bunları aralarında lanetleştirin" dedi. Hilal'e "şahitlik et" dediler. Hilal dört defa, doğru söylediğine Allah adına yemin ederek şahitlik etti. Beşincisinde de "Ey Hilal, Allah'tan kork. Çünkü dünya azabı ahiret azabına göre hafiftir. Bu söylediklerin ise sana azabı gerektirecek şeylerdir" dedi. Hilal ise, "Allah'a andolsun ki, yüce Allah bunun için dayak cezasını vermediği gibi, ahirette de azap etmez" dedi. Ve beşinci seferde, eğer yalan söylüyorsam Allah'ın laneti üzerime olsun, dedi. Sonra kadına "Onun yalan söylediğine ilişkin dört defa Allah adına yemin ederek şahitlik et" denildi. Beşincisinde "Allah'tan kork. Çünkü dünya azabı ahiret azabına göre daha hafiftir. Çünkü bu söylediklerin, sana ahirette azap edilmesini gerektirecek şeylerdir" denildi. Kadın bir süre durakladı suçunu itiraf edecek gibi oldu. Sonra "Vallahi akrabalarımı utandıramam" dedi. Ve beşinci kere "Eğer yalan söylüyorsam ve o da doğru söylüyorsa Allah'ın laneti üzerime olsun" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- onları birbirinden ayırdı. Ayrıca çocuğun bir babaya nispet edilmemesine, boşanma ve ölüm dışındaki bir nedenden dolayı ayrıldıkları için Hilal'in kadına ev ve nafaka temin etmek zorunda olmadığına karar verdi. Sonra şöyle buyurdu: "Eğer kadının doğurduğu çocuk kızıl saçlı, kalçaları zayıf ve ince bacaklı ise, çocuk Hilal'dendir... Eğer esmer, kıvırcık saçlı, iri cüsseli kalın bacaklı ve dolgun kalçalı ise çocuk sözü edilen kişidendir. Daha sonra kadın esmer, kıvırcık saçlı, iri cüsseli, kalın bacaklı ve dolgun kalçalı bir çocuk doğurdu. Bunun üzerine Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- "Eğer yeminler olmasaydı bu kadına başka türlü davranırdım" buyurdu.

Böylece bu hüküm, fiilen yaşanmış pratik bir durumu karşılamak için inmiştir. Hem olaya muhatap olmuş kişiyi hem de müslümanları zor durumda bırakmış bir sorunu çözümlemiştir. Nitekim bu olay Peygamberimizin de canını sıkmış ve bir çözüm yolu bulamamıştı. Buhari'nin rivayetinde de denildiği gibi, Hilal b. Ümeyye'ye "Ya bunu kanıtlarsın, ya da sırtına sopa vururum" demişti. Hilal de "Ya Resulullah birimiz karısının üstünde bir adam görse, şahit aramaya mı koşar?" demişti.

Biri çıkıp da şöyle bir soru sorabilir: Yüce Allah zina suçlamasına ilişkin genel hükmünü koyarken böyle bir problemin çıkacağını bilmiyor muydu? Yüce Allah bu istisnai hükmü neden böylesine zor ve içinden çıkılmaz bir durumdan sonra indirdi?

Bu soruya verilecek cevap şudur: Evet yüce Allah biliyordu. Ne var ki, onun hikmeti, bir hükmü ihtiyaç duyulduğu zaman indirmeyi öngörmüştür. Böyle bir durumda insanlar indirilen hükmü daha istekli karşılarlar. Bu hükümde somutlaşan yüce Alah'ın hikmetini, kendilerine yönelik lütfunu daha iyi kavrarlar. Bu hükümden sonra şu değerlendirmenin yer alması da bu yüzdendir:

"Eğer Allah'ın size yönelik lütfu ve merhameti olmasaydı, eğer O tövbelerin kabul edicisi ve hikmet sahibi olmasaydı, acaba haliniz ne olurdu?"

İslâm'ın ve Peygamberin eğitim yönteminin bu Kur'an aracılığı ile insanlığa neler kazandırdığını, onları hangi yüce ufuklara çıkardığını son derece heyecanlı kıskanç, galeyana gelmeden önce uzun boylu düşünmeyen gayretkeş arap insanını ne hale getirdiğini görmemiz için, bu olay üzerinde kısaca durmak istiyoruz. Birine zina suçlamasında bulunan ve bunu da dört şahit göstererek kanıtlayamayan kişiyi cezalandırmayı öngören bu hüküm indiği zaman bu, tipik Arap insanının zoruna gidiyor, kabullenemiyor. Öyle ki Sa'd b. Ubade "Ya Resulullah, ayet bu şekilde mi indi?" diye sorma gereğini duyuyor. Aslında Sa'd bu soruyu sorarken ayetin o şekilde indiğinden kesinlikle emindir. Ne var ki, O, bu soruyu, yatağında bilinen bir durum karşısında bu ayetin içerdiği hükme boyun eğmede nefsinin ne kadar zorlanacağını ifade etmek için soruyor. O bu düşüncenin acılığını, dayanılmazlığını şu şekilde ifade ediyor: "Vallahi, ya Resulullah, ben bu ayetin, bu hükmün doğru olduğunu ve bunun Allah'tan geldiğini biliyorum. Fakat ben, bir adamın kınanmış, aşağılık bir kadının bacaklarını ayırıp üstüne abandığını gördüğüm halde, dört şahit getirmedikçe ona dokunamayacağıma, karışamayacağıma hayret ediyorum. Oysa Allah'a andolsun ki, ben şahit getirene kadar adam işini bitirir."

Çok geçmeden Sa'd b. Ubade'nin düşünmek bile istemediği bu acı olay... Evet çok geçmeden bu düşünce gerçekleşti... İşte şu adam karısının biriyle yattığını gözleriyle gördüğü, kulaklarıyla duyduğu halde, Kur'an'ın bu hükmünden kaynaklanan bir engelden dolayı bir şey yapamıyor. Duygularına, törelerine, Arap toplumunun katı ve köklü mantığına galip geliyor; kanında baş gösteren galeyanı, duygularında kopan fırtınayı, kabaran sinirlerini frenliyor. Bütün bunlara karşılık Allah'ın ve Peygamberinin hükmünü bekleyerek sabrediyor. Ve bu hiç kuşkusuz dayanılmaz, zor bir durumdur. Ne var ki, islâmi eğitim, hem kişisel hem de hayata ilişkin meselelerde hükmün Allah'a ait olması için kişileri bu zor ve dayanılmaz duruma katlanmaya hazırlamıştır.

Peki bu nasıl mümkün olmuştur?.. Onlar yüce Allah'ın kendileri ile beraber olduğunu, O'nun himayesinde olduklarını, yüce Allah'ın kendilerini gözettiğini, O'nun zor ve dayanılmaz bir yükümlülük yüklemeyeceğini, kesinlikle bildikleri için bu durumun gerçekleşmesi mümkün olmuştur. Onlar her zaman Allah'ın gölgesinde yaşıyorlardı. O'nun ruhundan teneffüs ediyorlardı. Çocukların merhametli ve sorumlu bir aile reisine baktıkları gibi O'na bakarlardı, onun hükümlerini beklerlerdi.

İşte, Hilal b. Ümeyye, karısının bir adamla yattığını gözleriyle görüyor, ku-

laklarıyla işitiyor, ama yalnızdır. Gelip Resulullah'a şikayet ediyor. Fakat Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- ona Allah'ın verdiği cezayı uygulamaktan başka çıkar yol bulamıyor ve "Ya bunu kanıtlarsın, ya da sırtına sopa vururum" diyor. Ama Hilal b. Ümeyye yüce Allah'ın kendisine sopa vurulmasına müsaade edeceğini düşünmüyor, çünkü iddiasında doğrudur. Evet, işte yüce Allah eşlerin durumunu ilgilendiren istisnai hükmünü indiriyor. Hz. Peygamber de Hilal'i bununla müjdeliyor. O da Rabbine güvenen ve doğruluğundan emin bir edayla: "Ben her şeyden üstün ve ulu olan Rabbimden bunu umuyordum" diyor. Bu yüce Allah'ın rahmetinden, gözetiminden ve adaletinden emin olmanın ifadesidir. En çok da yüce Allah'ın kendileri ile beraber olduğunun, oları kendi başlarına bırakmadığının, O'nun yanında, O'nun himayesinde olduklarının bilincinde olmanın verdiği güven duygusunun ifadesidir. İşte onları Allah'ın hükmüne uymaya, O'na teslim olmaya, O'nu benimsemeye yönelten iman budur.

İFK OLAYI VE İFTİRA

Birine zina suçlamasında bulunmanın hükmü açıklandıktan sonra, zina suçlamasında bulunmaya bir örnek veriliyor, bu davranışın iğrençliği, adiliği ortaya konuyor. Bu suçlama, Peygamberin tertemiz ve saygın ailesine yöneliktir. Suçlanan, Allah katında insanların en saygını Hz.Peygamberin ırzıdır, şerefidir, Allah'ın Peygamberinin yanında insanların en saygını arkadaşı Ebubekir Sıddık'ın (Allah ondan razı olsun)namusudur. Allah Peygamberinin,hakkında "sadece iyiliğini biliyorum" şahitliğinde bulunduğu Safvan b. Muattal'ın namusudur, şerefidir... Ve bu olay müslümanları tam bir ay uğraştırır.

Bu sözünü ettiğimiz,ulu ve üstün düzeyde ele alınan olay ifk (iftira)olayıdır:

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنكُمْ ۚ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُم ۖ
بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۚ لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُم مَّا اكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ ۚ وَالَّذِي
تَوَلَّىٰ كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١﴾ لَّوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ
وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا هَٰذَا إِفْكٌ مُّبِينٌ ﴿١٢﴾ لَّوْلَا جَاءُو
عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ ۚ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا بِالشُّهَدَاءِ فَأُولَٰئِكَ عِندَ اللَّهِ
هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٣﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ فِي الدُّنْيَا
وَالْآخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِي مَا أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٤﴾ إِذْ تَلَقَّوْنَهُ
بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُم مَّا لَيْسَ لَكُم بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ
هَيِّنًا وَهُوَ عِندَ اللَّهِ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ وَلَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُم مَّا يَكُونُ لَنَا

أَنْ تَكَلَّمَ بِهٰذَا سُبْحٰنَكَ هٰذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ ﴿١٦﴾ يَعِظُكُمُ اللّٰهُ
أَنْ تَعُودُوا لِمِثْلِهِ أَبَدًا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٧﴾ وَيُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ
الْآيَاتِ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ
الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا
وَالْآخِرَةِ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ
اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللّٰهَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿٢٠﴾
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ وَمَنْ يَتَّبِعْ
خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَوْلَا فَضْلُ
اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَى مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يُزَكِّي
مَنْ يَشَاءُ وَاللّٰهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢١﴾ وَلَا يَأْتَلِ أُولُوا الْفَضْلِ مِنْكُمْ
وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبٰى وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي
سَبِيلِ اللّٰهِ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَكُمْ
وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٢﴾ إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ
الْمُؤْمِنَاتِ لُعِنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ
﴿٢٣﴾ يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا
كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ يَوْمَئِذٍ يُوَفِّيهِمُ اللّٰهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللّٰهَ
هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ ﴿٢٥﴾ الْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ
وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ أُولٰئِكَ مُبَرَّءُونَ
مِمَّا يَقُولُونَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٢٦﴾

11- O ağır iftirayı ortaya atanlar, sizden bir gruptur. Bu olayı kendiniz için kötü bir şey sanmayınız. Tersine o sizin için iyidir. O grubun içinde bulunan herkes payına düşen günahın cezasını görecektir. Suçun büyük bölümünü omuzlarında taşıyan o grubun elebaşısı ise büyük bir azaba çarpılacaktır.

12- O iftirayı işittiğinizde erkek-kadın bütün mü'minlerin, kendileri hakkında hüsnü-zan besleyerek, özlerine leke kondurmaya yanaşmayarak "Bu apaçık bir iftiradır" demeleri gerekmez miydi?

13- Bu konuda dört şahit göstermeleri gerekmez miydi? Madem ki, bu şahitleri gösteremediler, o halde onlar Allah katında yalancıların ta kendileridirler.

14- Eğer dünyada ve ahirette Allah'ın size yönelik lütfu ve merhameti olmasaydı, yoğun dedikodu yaptığınız bu iftiradan dolayı büyük bir azaba çarpılırdınız.

15- Hani bu iftirayı dilden dile yayıyordunuz. Hakkında hiçbir bilgiye sahip olmadığınız bu söylentiyi rastgele ağızlarınızda geveliyordunuz. Yaptığınız kötülüğü önemsiz sanıyordunuz. Oysa o, Allah katında ağır bir suçtu.

16- Onu işittiğiniz zaman "Bu konuda konuşmak bize yakışmaz. Haşa Allah'a! Bu ağır bir iftiradır" demeniz gerekmez miydi?

17- Allah size öğüt veriyor ki, eğer mü'min iseniz böyle bir hataya bir daha asla düşmeyesiniz.

18- Allah, aynı zamanda, size ayetlerini ayrıntılı biçimde açıklıyor. Allah her şeyi bilir ve her yaptığını yerinde yapar.

19- Mü'minler arasında ahlâksızlığın ve edepsizliğin yayılmasını isteyenleri gerek dünyada ve gerekse ahirette acıklı bir azap beklemektedir. Allah bilir, oysa siz bilmezsiniz.

20- Eğer Allah'ın size yönelik lütfu ve merhameti olmasaydı, eğer o son derece esirgeyen ve acıyan olmasaydı, acaba haliniz ne olurdu?

21- Ey mü'minler, sakın şeytanın izinden gitmeyiniz. Kim şeytanın izinden giderse bilsin ki, o edepsizliği, ahlâksızlığı ve çirkin davranışları emreder. Eğer Allah'ın size yönelik lütfu ve merhameti olmasaydı hiçbiriniz asla kötülüklerden arınamazdı. Ama Allah dilediği kimseleri kötülüklerden arındırır. Allah her şeyi işitir, her şeyi bilir.

22- Aranızdaki erdemli ve varlıklı kimseler yakınlarına, yoksullara ve Allah yolunda yurtlarından göçedenlere yardım etmeyeceklerine yemin etmesinler. Allah sizi affetsin istemez misiniz? Allah affedicidir, merhametlidir.

24- O gün dilleri, elleri ve ayakları işledikleri kötülük konusunda aleyhlerinde şahitlik edecektir.

25- O gün Allah onlara haketlikleri cezayı tam olarak verecek ve onlar Allah'ın, apaçık "gerçek" olduğunu anlayacaklardır.

26- Kötü kadınlar, kötü erkeklere ve kötü erkekler, kötü kadınlara yakıştıkları gibi, temiz kadınlar, temiz erkeklere ve temiz erkekler, temiz kadınlara yakışırlar. Temizler, kötülerin kendilerine yönelik dedikodularından uzaktırlar. Bunları, Allah'ın bağışlayıcılığı ve onurlu rızık beklemektedir.

Bu olay... İftira olayı... Tüm insanlık tarihinin en temiz ruhlarına dayanılmaz acılar çektirmiş; uzun tarihi boyunca müslüman ümmetin geçtiği deneyimlerin en meşakkatlisini tattırmış; Hz. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- kalbini, sevdiği eşi Hz. Aişe'nin -Allah ondan razı olsun- kalbini, Hz. Ebu-

bekir Sıddık ve karısının -Allah onlardan razı olsun- kalbini ve Safvan b. Muattal'ın kalbini tam bir ay dayanılmaz kuşkuların, sıkıntı ve acıların ipine bağlamış, onlara ızdırap çektirmiştir.

Şu halde bırakalım da Hz. Aişe -Allah ondan razı olsun- bu acıların hikayesini anlatsın, bu ayetlerin sırlarını ortaya koysun.

Zühri, Urve ve başkalarına dayanarak Hz. Aişe'nin -Allah ondan razı olsun- şöyle dediğini rivayet eder:

"Resulullah -salât ve selâm üzerine olsun- bir yolculuğa çıkmak istediğinde kadınları arasında kura çekerdi. Kura kime çıkarsa onu birlikte götürürdü. Yine bir sefere [7] çıkmak üzereyken aramızda kura çekti. Kura bana çıktı. Ben de örtünme ayetinin inmesinden sonra gerçekleşen bu sefere onunla beraber katıldım. Ben bir hevdec içinde deveye bindirilip indiriliyordum. Yola devam ettik. Hz. Peygamber bu savaşı bitirdikten sonra geri döndü. Medine'ye yaklaşmıştık. Bir gece yola çıkma emrini verdi. Yolculuk emri verildiği sırada ben kalktım, ordunun konakladığı yeri geçip ihtiyacımı giderdim. İşimi bitirince ordunun yanına döndüm o sırada göğsüme dokundum. Gerdanlığımın kopup düştüğünü farkedince üzüldüm, geri dönüp aramaya koyuldum. Gerdanlığı aramak epey zamanımı aldı. Bu sırada bana yardımcı olanlar gelip hevdecimi deveye yüklerler ve beni hevdecin içinde sanırlar. O zamanlar kadınlar hafiftiler, vücutları etli ve ağır değildi. Çünkü o zamanlar az yemek yerdik. Bu yüzden onlar da hevdeci kaldırıp deveye yüklerken, hafifliğine şaşırmamışlardı. Üstelik ben oldukça gençtim. Deveyi kaldırıp yola çıkarlar. Ben de o sırada gerdanlığımı buldum. Ama ordu hareket etmişti artık. Ben konaklama yerine geldiğimde kimseyi bulamadım. Daha önce bulunduğum yerde tek başıma beklemeye koyuldum. Onların benim kaybolduğumun farkına varıp geri döneceklerini sanıyordum. Orada öylece oturuyorken uyku ağır bastı ve uyudum. Safvan b. Muattal es-Selemi (elzekvani) ordunun gerisinden gelirdi. Bütün gece yol almıştı. Benim bulunduğum yere gelince uyuyan bir insan karartısı görmüştü. Yanıma gelmiş, görünce de beni tanımıştı. Beni örtünme ayeti inmediği zamanlarda görürdü. Beni tanıyıp şaşkınlıktan "innalillah ve inna ileyhi raciun"demesiyle uyandım. Hemen başörtümle yüzümü örttüm. Allah'a andolsun ki, benimle bir tek kelime konuşmadı. Beni gördüğü-zaman şaşırmışlığın ifadesi olarak söylediği "innalillahi ve inna ileyhi raciun"dan başka ondan tek bir söz duymadım. Devesinden indi ve onu çöktürdü. Ön ayaklarına basarak binmemi sağladı. Deveyi önden çekerek yola koyuldu. Nihayet orduya konakladığı bir yerde yetiştik. Bundan sonra benim hakkımda çıkardıkları dedikodudan helak olanlar oldu. Günahın büyüğünü de Abdullah b. Ubey b. Selul üstlendi. Sonra Medine'ye geldik. Orada bir ay hasta yattım. Halk iftiracıların sözleriyle kaynıyordu. Benimse, hiçbir şeyden haberim yoktu. Acılar içindeyken beni kuşkulandıran olay, hastalandığım zamanlarda Hz. Peygamber'den -salât ve selâm üzerine olsun- gördüğüm iltifatı göremeyişimdi. Hz. Peygamber yanıma gelir, selâm verir ve "Hastanız nasıl?"

7) Bu, tercih edilen görüşe göre Hicri beşinci senede meydana gelen Beni Mustalik savaşıdır.

deyip çıkar giderdi... Sadece bu tavrı beni kuşkulandırırdı. Ben, iyileşmekle beraber henüz tam kendime gelemediğim bir sırada olup bitenden haberdar oldum. Bir ara ben ve Ümmü Mistah Menasi denen yere doğru yola çıktık. Burası ihtiyacımızı gidermek amacı ile kullandığımız bir yerdi. Ancak geceleri oraya gidebilirdik. O zamanlar henüz tuvalet edinmemiştik. Tıpkı açık arazide ihtiyacını gideren ilk Araplar gibi davranıyorduk. Ben ve Ümmü Mistah oraya doğru yol aldık. -Bu kadın Ebu Rahm, b. Muttalib, b. Abdimenaf'ın kızıydı. Annesi de Sahr b. Amir'in kızıydı ve Ebubekir Sıddık'ın -Allah ondan razı olsun- teyzesiydi.- ihtiyacımızı giderip dönünce, Ümmü Mistah'ın ayağı eteğine takılıp sendeledi. Bunun üzerine "Mistah kahrolsun" dedi. Ben de: Ne kötü söz söyledin. Bedir savaşına katılmış birine mi beddua ediyorsun?" dedim. O da "Vay başıma gelenler, onun ne söylediğini duymadın mı?" dedi. Ben "Ne söylüyor?" diye sordum. Bunun üzerine çıkarılan o asılsız dedikoduyu (ifk) dillerine dolayanların sözlerini bana anlattı. Bunları duyunca hastalığım bir kat daha arttı. Evime döndüğüm zaman Resulullah da eve geldi ve "Hastanız nasıl?" dedi. Ben de "İzin ver anne-babamın yanına gideyim"dedim. Ben bu haberi bir de onlardan duymak istiyordum. Bana izin verdi. Kalktım anne-babamın yanına gittim. Anneme: "Anneciğim, insanlar neler konuşuyorlar?" dedim. Annem "Yavrum, aldırma. Allah'a andolsun ki, kocası tarafından sevilen durumu parlak olan, bununla beraber çekemeyenleri olan çok az kadın vardır ki, hakkında dedikodu çıkarılmasın" dedi. "Subhanallah, insanlar böyle mi konuşuyor" dedim. O gece sabaha kadar ağladım. Gözyaşlarım hiç dinmedi, gözüme uyku girmedi. Sonra hep ağlamaya devam ettim. Resulullah -salât ve selâm üzerine olsun- Ali b. Ebutalip ve Usame b. Zeyd'i -Allah ondan razı olsun- çağırıp eşinden ayrılması hususunda görüşlerine başvurdu. Usame bildiği şekliyle Hz. Peygamber'in ailesinin temizliğini, onlar hakkında beslediği derin sevgiyi belirterek olumlu yönde görüş bildirdi ve "Ya Resulullah eşini bırakma, Allah'a andolsun ki, onun hakkında iyilikten başka bir şey bilmiyoruz" dedi. Ali b. Ebutalip ise; "Ya Resulullah, Allah seni sıkıntıya sokmaz. Onun dışında birçok kadın vardır. Cariyeden sor, o sana bildiklerini anlatır" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- Berire'yi çağırdı[8] ve "Ey Berire, onda seni kuşkulandıracak bir şey gördün mü?" diye sordu. Berire: "Hayır, seni hak Peygamber olarak gönderen Allah'a andolsun ki, henüz çok genç olduğu için hamur yoğururken uyuklamasından ve bu yüzden hamurunu evin içindeki koyunlara yedirmesinden başka ayıplanacak bir davranışına rastlamadım" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- kalktı ve Abdullah b. Ubey b. Selul'un kendisine eziyet ettiğini belirterek bu sıkıntıdan kurtarılmasını istedi. Minberde iken şöyle dedi: "Eşim hakkında dedikodular çıkararak bana eziyet eden bu adamı kim başımdan savacak? Allah'a andolsun ki, eşim hakkında iyilikten başka bir şey bilmiyorum. Sözünü ettikleri adamın da sadece iyiliğini bi-

8) İmam Kayyım el-Cevziye araştırmış ve görüşüne başvurulan cariyenin Berire olmadığını belirlemiştir. Çünkü Berire bu olaydan sonra uzun bir süre özgürlüğü karşılığında sözleşme yapmış ve özgür bırakılmıştır. İmam Ali (K.V.) "Cariyeden sor. O sana bildiklerini anlatır" demiş. Rivayet edenler de cariyeyi Berire sanmış ve onun adını vermişler.

liyorum. Bensiz evine girmiş değildir."Bunun üzerine Sa'd b. Muaz -Allah ondan razı olsun- kalktı ve "Ya Resulullah, Allah'a andolsun ki, ben seni ondan kurtarırım. [9]) Eğer bu adam Evs kabilesine mensup biri ise, boynunu vururuz. Eğer Hazreçli kardeşlerimizden biri ise, ne emredersen, emrini yerine getiririz" dedi. Bu sözlerden sonra Hazreç kabilesinin büyüğü Sa'd b. Ubade -Allah ondan razı olsun- kalktı. Sa'd b. Ubade iyi bir insan olmasına rağmen bu sefer tarafgirlik duygusuna yenik düştü ve öfkeyle, Sa'd b. Muaz'a şöyle dedi: "Allah'a andolsun ki, yalan söylüyorsun. Ne onu öldürebilirsin ne de buna gücün yeter." Sonra Sa'd b. Muaz'ın amca çocuğu olan Usayd b. Hudayr -Allah ondan razı olsun- kalktı ve "Allah'a andolsun ki, asıl sen yalan söylüyorsun. Onu mutlaka öldürürüz. Sana gelince, sen bir münafıksın ve münafıkları savunuyorsun"dedi. Bunun üzerine iki taraf -Evs ve Hazreç- ayaklandılar ve neredeyse savaşacak hale geldiler.Resulullah da minberde onları susturmaya çalışıyordu. Sonunda sustular. Resulullah da minberden indi. O gün gözyaşlarım dinmeden hep ağladım. Gözüme uyku girmedi. O gece de hep ağladım, gözyaşlarım hiç dinmedi, gözüm uyku tutmadı. Anne ve babam da hep yanımdaydılar. İki gece ve bir gündüz durmadan ağlamıştım. Öyle ki, ağlamakla ciğerimi parçalayacak sanmıştım. Annem ve babam yanımda iken ve ben de ağlamaya devam ediyorken Ensar'dan bir kadın eve girmek için izin istedi. İzin verdiler. O da gelip, benimle beraber ağlamaya başladı. Biz bu durumdayken Resulullah içeri girdi. Selam verdi, oturdu. Hakkımda çıkarılan dedikodudan bu yana yanımda hiç oturmamıştı. Bir ay beklemiş, ama hakkımda kendisine vahiy inmemişti. Otururken şehadet getirdi ve şöyle dedi: "Senin hakkında şöyle şöyle sözler bana ulaştı. Şayet suçsuz isen, kuşkusuz yüce Allah seni temize çıkaracaktır. Ama eğer bir günaha yeltenmişsen Allah'dan af dile, O'na tövbe et. Çünkü kul günahını itiraf edip Allah'a tövbe ederse, yüce Allahda onun tövbesini kabul eder." Resulullah sözlerini bitirince gözyaşlarım kurudu, bir damla bile kalmadığını hissettim. Babama "Benim yerime Resulullah'a cevap ver" dedim. Babam da "Allah'a andolsun ki, Resulullah'a ne diyeceğimi bilmiyorum" dedi. Bu sefer Annem'e söyledim, "Benim yerime Resulullah'a ne diyeceğini bilmiyorum" dedi. Ben o zaman henüz çok genç olduğum için Kur'an'dan çok ayet ezbere bilmezdim. Şöyle dedim: Allah'a andolsun ki, insanların konuştuğu şeyi sizin de duyduğunuzu biliyorum. Bu, içinizde yer etmiş,size "Ben suçsuzum" desem, bana inanmayacaksınız. Yok, eğer Allah'ın işlemediğimi bildiği günahı işlediğimi söylersem bana inanacaksınız. Vallahi sizinle kendim için Yusuf'un babasından başka örnek bulamıyorum. Şöyle demişti Yusuf'un babası:

"Bana düşen yaman bir sabırdır. Anlattıklarınız karşısında Allah'ın

9) İbn-i İshak'ın rivayetinde bu ve önceki sözleri söyleyenin Useyd b. Hudeyr olduğu belirtilmektedir. İmam İbn-i Kayyım el-Cevziye "Zadul mead" adlı eserinde Sa'd b. Muaz'ın Beni Kureyza savaşından sonra vefat ettiğini yazmaktadır. Bu ise İfk olayından önce gerçekleşmiştir. Buna göre o sözleri söyleyen Useyd b. Hudeyr'dir. İmam İbn-i Hazm da Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'nin Hz. Aişe'den yaptığı rivayete dayanarak aynı şeyleri söylemektedir. Bu rivayette Sa'd b. Muaz'ın adı geçmiyor.

yardımına sığınıyorum." [10]

Sonra yüzümü döndüm ve yatağıma uzandım. Allah'a andolsun ki, ben suçsuz olduğumu biliyordum ve yüce Allah'ın suçsuzluğumu bildireceğinden emindim. Ama ben, yüce Allah'ın hakkımda okunan bir vahiy indireceğini sanmazdım. Durumumun, yüce Allah'ın hakkımda okunacak bir vahiy indirmeyecek kadar önemsiz olduğunu düşünüyordum. Fakat ben, Resulullah'ın Allah tarafından suçsuzluğumu gösteren bir rüya göreceğini umuyordum. Vallahi daha Hz.Peygamber yerinden kalkmamıştı ve evde bulunanlar daha dışarı çıkmamışlardı ki, yüce Allah Peygamberine -salât ve selâm üzerine olsun- vahiy indirdi. Vahiy gelirken ortaya çıkan belirtiler yine başgösterdi. Sonra yüzü sevinçten parladı ve güldü. "Ey Aişe, Allah'a hamdet. Kuşkusuz Allah seni temize çıkardı" dedi. Annem de "Kalkıp Resulullah'ın yanına git" dedi. Ben de "Allah'a andolsun ki kalkıp gitmem. Ve Allah'tan başkasına da hamdetmem.Çünkü benim suçsuzluğumu vahiyle bildiren O'dur" dedim. Yüce Allah **"O ağır iftirayı atanlar, sizden bir gruptur"** diye başlayan on ayeti indirmişti. Yüce Allah benim suçsuzluğumu ortaya koyan bu ayetleri indirince, akrabalıktan ve fakir oluşundan dolayı Mistah b. Esase'ye mali yardımda bulunan babam Ebubekir -Allah ondan razı olsun- "Allah'a andolsun ki, Aişe'ye -Allah ondan razı olsun- attığı iftiradan sonra Mistah'a hiçbir zaman mali yardımda bulunmayacağım" dedi. Bunun üzerine yüce Allah şu ayeti indirdi:

"Aranızdaki erdemli ve varlıklı kimseler yakınlarına, yoksullara ve Allah yolunda yurtlarından göç edenlere yardım etmeyeceklerine yemin etmesinler. Affetsinler, işlenen kusurları görmezden gelsinler. Allah sizi affetsin, istemez misiniz? Allah affedicidir, merhametlidir."

Bunun üzerine babam Ebubekir -Allah ondan razı olsun- "Evet, vallahi ben, Allah'ın beni affetmesini isterim" dedi. Mistah'a yaptığı yardımı tekrar başlattı ve "Bu yardımı hiçbir zaman kesmeyeceğim" dedi. Hz. Aişe -Allah ondan razı olsun- devamla diyor ki, Resulullah -salât ve selâm üzerine olsun- benim hakkımda ne düşündüğünü Zeynep binti Cahş'a şu sözlerle sormuştu: "Ya Zeyneb ne biliyorsun, ne gördün?" O da "Ya Resulullah -salât ve selâm üzerine olsun- ben kulağımı ve gözümü korurum. Vallahi onun hakkında iyilikten başka bir şey bilmiyorum" demişti. Zeynep Hz. Peygamber'in eşleri arasında benimle rekabet eden biriydi. Allah onu günaha bulaşmaktan korumuştu. Kardeşi Himne ise,onun adına mücadele ediyordu. O da ağır iftirayı dillerine dolayanlar içinde helâk oldu. [11]

Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- aile fertleri, Ebubekir -Allah ondan razı olsun- ve aileleri, Safvan b. Muattal ve diğer müslümanlar tam bir ay boyunca böylesine boğucu bir havada, hakkında bu ayetlerin indiği bu büyük iftira yüzünden korkunç acıların gölgesinde yaşamışlardı.

10) Yusuf Suresi 18

11) İbn-i Şihab diyor ki:Bu gruba ilişkin haberler bundan ibarettir. Buharî ve Zehri'den rivayet ettiler. Aynı şekilde İbn-i İshak da ufak bir değişiklikle yine Zehri'den rivayet etmiştir.

İnsan, Hz. Peygamber'in -salât ve selâm üzerine olsun- hayatındaki bu acı dönemin korkunç tablosu ile en yakın eşi Aişe'nin -Allah ondan razı olsun- çektiği derin ve iç yakıcı acıları karşısında büyük üzüntüye kapılıyor, hüzünleniyor. Üstelik iftiraya uğrayan Hz. Aişe henüz onaltı yaşında genç bir kadındır. Ayrıca bu yaştaki insanlar son derece ince bir duyarlılığa, berrak ve şeffaf bir duygusallığa sahip olurlar.

İşte bu iyi yürekli, bu tertemiz Aişe... Suçsuzluğuna, vicdanının parlaklığına, düşüncesinin temizliğine rağmen... Evet işte bu Aişe, en üstün varlığı hususunda iftiraya uğruyor, şerefine dil uzatılıyor. Üstelik Aişe, Ebubekir Sıddık'ın kızıdır, temiz ve ulu bir yuvada yetişmiştir. Emanetine dil uzatılıyor, ama kendisi Haşimoğullarının zirvesi Muhammed b. Abdullah'ın eşidir. Eşine olan bağlılığı noktasında, sadakati noktasında, iftiraya uğruyor. Ve o ulu kalbin nazlı ve yakın sevgilisidir İmanına dil uzatılıyor.Halbuki o, gözünü bu hayata açtığı andan itibaren islâmın kucağında yetişmiştir. Üstelik Allah'ın Peygamberinin eşidir.

İşte o iftiraya uğruyor. Halbuki suçsuzdur, tertemizdir, hiçbir şeyden haberi yoktur. Hiçbir tedbire başvuramıyor, hiçbir taraftan bir beklentisi de yok. Allah'tan başka suçsuzluğunu ortaya koyacak hiç kimse bulamıyor. Hz. Peygamberin rüyasında, kendisinin atılan iftiradan uzak ve suçsuz olduğunu görmesini bekliyor. Ne var ki vahiy, yüce Allah'ın dilediği bir hikmetten dolayı tam bir ay gecikiyor. Ama Aişe -Allah ondan razı olsun- bu dayanılmaz acılar içinde kıvranıyor.

Aman Allah'ım, hele haberi Ümmü Mistah'tan duyduğu zamanki hali.. O hasta haliyle, ateşler içinde kıvranırken annesine dayanılmaz bir ıstırapla "Subhanallah, insanlar böyle mi konuşuyorlar?"derkenki durumu...Bir diğer rivayete göre, annesine "babam bunu biliyor mu?"diye sorar. Annesi "Evet" diye cevap verir, sonra "Ya Resulullah da biliyor mu?"deyince, annesi yine "Evet" diye cevap verince dünyası yıkılır.

Ne dayanılmaz bir acı!İman ettiği peygamberi, sevdiği kocası Resulullah gelmiş, kendisine şöyle diyor: "Senin hakkında şöyle şöyle sözler ulaştı bana. Suçsuz isen, kuşkusuz yüce Allah seni temize çıkaracaktır. Ama eğer bir günaha yeltenmişsen Allah'tan af dile, O'na tövbe et. Çünkü kul günahını itiraf edip Allah'a tövbe ederse, yüce Allah da onun tövbesini kabul eder." Peygamberin kendisinden kuşkulandığını, suçsuzluğundan emin olamadığını, ama suçlamada da bulunmadığını bilir. Çünkü Rabbi henüz kendisine haber vermemiştir. Aişe'nin bildiği ve fakat kanıtlayamadığı suçsuzluğunu ortaya koyamamıştır.

Kendisini seven ve baş köşesine oturtan bu ulu kalp tarafından suçlanmış bir durumda günlerini geçiriyor.

İşte Ebubekir Sıddık -Allah ondan razı olsun-vakarlılığı, duyarlılığı ve iyi yürekliliği ile birlikte acılar içinde kıvranıyor. Namusuna dil uzatılıyor, kendisini seven ve kendisine güvenen arkadaşı, inandığı ve sıkı sıkıya bağlı bir kalple doğruladığı, ona inanmak için bunun dışında bir kanıta ihtiyaç duymadığı peygamberi Muhammed'in eşi olan kızına büyük bir iftira atılıyor. İçinde duyduğu

bu dayanılmaz acı dilinden dökülüyor. Aslında sabırlı, Allah'a bağlı ve acılara karşı dayanıklı bir kişidir:"Allah'a andolsunki, biz cahiliye döneminde bile böyle bir suçlamaya uğramadık. islâmda mı bu suçlamayı kabulleneceğiz?" diyor. Bu sözler, alabildiğine acı yüklüdür. Öyle ki, acılar içinde kıvranan hasta kızı "benim yerime Resulullah'a cevap ver" dediğinde, sessiz ve derin bir acıyla şöyle demişti. "Allah'a andolsun ki, Resulullah'a -salât ve selâm üzerine olsun- ne diyeceğimi bilmiyorum."

Ümmü Ruman (Ebubekir Sıddık'ın eşi) -Allah ondan razı olsun- büsbütün yıkılmış, hasta ve ağlamaktan neredeyse ciğeri parçalanacak olan kızının karşısında duygularına hakim oluyor ve "Yavrucuğum, aldırma, Allah'a andolsun ki, kocası tarafından sevilen, durumu parlak olan, bununla beraber çekemeyenleri olan çok az kadın vardır ki, hakkında dedikodu çıkarılmasın" diyor. Ama Aişe "Benim yerime Resulullah'a cevap ver" dediğinde bu kararlılıktan eser kalmıyor, o da kocası gibi "Allah'a andolsun ki, Resulullah'a ne diyeceğimi bilemiyorum" diyor.

Sonra iyi kalpli, Allah yolunda cihad eden tertemiz bir müslüman olan Safvan b. Muattal, o da Peygamberinin karısına hiyanet etmekle suçlanıyor. Bununla da müslümanlığına, güvenirliliğine, şerefine ve itibarına kısacası bir sahabinin değer verdiği her şeye dil uzatılıyor. Üstelik kendisi tamamen suçsuzdur. Böylesine zalim, böylesine haksız bir suçlama ile karşı karşıyadır. Oysa böyle bir şeyi düşünmek istemez. "Sübhanallah, asla bir kadının omuzunu açmış değilim diyor. Hasan b. Sabit'in bu ağır iftirayı yaydığını biliyor. Bu yüzden kafasına bir kılıç indirip neredeyse öldürecek şekilde yaralamaktan kendini alamıyor. Bu durum yasak olduğu halde, müslüman bir kişiye kılıç çekmesine neden oluyor. Demek ki, duyduğu acı gücünü aşıyor. Yaralı nefsini kontrol edemiyor.

Sonra Resulullah -salât ve selâm üzerine olsun- Allah'ın peygamberi, Haşimoğullarının zirvesi... Evet işte onun eşine dil uzatılıyor. Hem de hangisine? Kalbinde bir kız, bir eş ve bir sevgili olarak baş köşeye oturmuş Aişe'ye... Yatağının temizliğine iftira atılıyor. Oysa o temizdir ve temizlik her davranışına yansımaktadır. İşte onun çiğnenmesi yasak olan iffetine dil uzatılıyor. Halbuki o, ümmetinin iffetini korumakla yükümlüdür. Ve O Rabbinin kendisini koruması hususunda iftiraya uğruyor. Halbuki o, her türlü kötülükten korunmuş bir peygamberdir.

İşte, bu peygamberin her şeyine dil uzatılıyor. Aişe'ye iftira atıldığı zaman; yatağına namusuna, kalbine ve peygamberliğine dil uzatılıyor. Bir Arabın, bir peygamberin değer verdiği her şeye dil uzatılıyor. İşte o, bütün bu hususlarda iftiraya uğramışken, Medine'de tam bir ay insanlar bu konuyu konuşuyor. Ama bütün bunlara dur diyemiyor. Yüce Allah da gördüğü bir hikmetten dolayı, hakkında hiçbir açıklama indirmeden bu işin bir ay sürmesini diliyor. Ama Hz. Muhammed bir insandır. Bu acı durum karşısında her insanın duyduğu ızdırabı o da duyuyor. Utanç duyuyor, kalbinin acılarla kıvrandığını hissediyor. Bunun da ötesinde elem verici bir yalnızlık çekiyor.

Yolunu aydınlatmasına alışık olduğu Allah'ın nurundan uzak bulunmanın verdiği yalnızlık duygusunun acısını çekmektedir. Eşinin suçsuzluğunu gösteren birçok belirtiye rağmen şüphe kalbini kemirmektedir. Ama o, bu belirtilerle tatmin olmuyor. Medine'deki bu dedikodu furyası da almış başını gidiyor. Küçük eşini seven ama insan olmanın gerektirdiği duyguları bir tarafa atamayan kalbi şüphelerden acı duyuyor. Fakat bu şüpheleri kovamıyor. Çünkü o da nihayet bir insandır.Yatağına dokunulmasına tahammül edemeyen bir kocadır. Kalbine yerleşen en ufak bir şüpheyi son derece önemseyen bir erkektir. Bu konuda bir insanın kapılacağı duygulara o da kapılıyor, o da her insan gibi tepki gösteriyor.

İşte, bu yük ağır geliyor kendisine, yalnız başına çekemiyor. Bu yüzden sevgisi kalbine yakın olan Usame b. Zeydi ve amcası oğlu, destekçisi Ali b. Ebu Talib'i çağırıyor. Bu özel işi için onların görüşlerine başvuruyor. Ali'ye gelince, o Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- soyundandır. Bu yüzden sorun karşısında çok duyarlıdır. Ayrıca amcası oğlu ve güvencesi olan Hz. Muhammed'in kalbini sıkan acı ve sıkıntıdan da etkilenmektedir. Bu yüzden Allah seni sıkıntıya sokmaz şeklinde görüş bildiriyor. Ayrıca Hz. Peygamber'in -salât ve selâm üzerine olsun-kalbinin huzura kavuşması ve kararsızlık derdinden kurtulması için bir de cariyeden sorması yönünde görüş belirtiyor. Hz. Usame ise, Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- eşine duyduğu sevgiyi ve ayrılık düşüncesinin ne kadar zor geleceğini bildiği için, bildiği şekliyle mü'minlerin anasının temizliği ve utanmaz iftiracılığın yalancılığı doğrultusunda görüş bildiriyor.

Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- bir insanın hırsı ile, yine bir insanın sıkıntısı ile Usame'nin sözlerinden ve cariyenin şahitliğinden destek buluyor, güç alıyor. Bu güçle mescitte insanların karşısına çıkıyor. Namusuna dil uzatanları, eşine iftira atanları, hiç kimsenin bir kötülüğünü görmediği üstün nitelikli müslümanlardan birine iftira atanları şikayet ediyor... Bunun üzerine, Peygamberin mescidinde, Peygamberin huzurunda oldukları halde Evs ve Hazreç kabileleri arasında küfürleşmeler, sataşmalar başlıyor. Bu da o garip dönemde müslüman toplumu kuşatan havanın niteliğini gösteriyor. Önderliğin kutsallığı yara almıştır. Bu durum Hz. Peygamberi -salât ve selâm üzerine olsun- son derece etkiliyor. İşini kolaylaştıran nur da bir türlü yolunu aydınlatmıyor. Sonra kalkıp bizzat Aişe'ye gidiyor, halkın konuştuklarını ona açıyor, doğru ve rahatlatıcı cevabı ondan istiyor.

Acılar bu şekilde zirveye ulaşınca, Rabbi kendisine acıyor; tertemiz ve doğru sözlü Aişe'nin suçsuzluğunu bildiren ayetleri indiriyor, Peygamberin temiz ve üstün ailesini aklıyor. Bu ağır iftirayı dillerine dolayan münafıkları ortaya çıkarıyor, böylesine önemli bir meselede müslüman toplumun izleyeceği doğru yolu gösteriyor.

Nitekim Aişe -Allah ondan razı olsun- indirilen bu ayetler hakkında şöyle demişti: "Allah'a andolsun ki, ben suçsuz olduğumu biliyordum ve yüce Allah'ın suçsuzluğumu bildireceğinden emindim. Ama ben yüce Allah'ın hakkım-

da okunan bir vahiy indireceğini sanmazdım. Yüce Allah'ın hakkımda okunacak bir vahiy indirmeyecek kadar durumumun önemsiz olduğunu düşünüyordum. Fakat ben, Resulullah'a Allah tarafından suçsuzluğumu kanıtlayan bir rüya gösterileceğini umuyordum."

Ne var ki, olayın akışından da anlaşılacağı gibi bu mesele Hz. Aişe'nin meselesi değildir, sırf onun şahsını ilgilendiren bir olay değildir. Bu olay onu aşmış, Hz. Peygamberin şahsını ve o günkü toplum içindeki görevini ilgilendirmiştir. Daha doğrusu Rabbine olan bağlılığını ve peygamberliğini ilgilendirmiştir. Bu büyük iftira olayı, sadece Hz. Aişe'ye yönelik bir iftira değildir. Peygamberinin ve kurucusunun şahsında inanç sistemine yönelik bir iftiradır. Bu yüzden yüce Allah bu asılsız sorunu çözümlemek, planlı komployu başarısız kılmak, İslâma ve İslâm'ın peygamberine karşı başlatılan savaşa müdahale etmek, ayrıca bütün bunların ötesinde yer alıp da yüce Allah'dan başkasının bilmediği yüce hikmeti ortaya koymak için ve vahiy gönderiyor, ayet indiriyor:

"O ağır iftirayı ortaya atanlar,sizden bir gruptur. Bu olayı kendiniz için kötü bir şey sanmayınız. Tersine o sizin için iyidir. O grubun içinde bulunan herkes payına düşen günahın cezasını görecektir. Suçun büyük bölümünü omuzlarında taşıyan o grubun elebaşısı ise büyük bir azaba çarpılacaktır."

Bu iftirayı ortaya atan bir kişi ya da birkaç kişi değildir. Onlar aynı amaç için örgütlenmiş bir "grup"tur. Bu büyük iftirayı ortaya atan sadece Abdullah b. Ubey b. Selul değildir. O sadece işin önemli kısmını üstlenmiştir. O yahudi veya münafık grubun temsilcisidir. Bu grup İslâma karşı açıkça savaşamadığı için İslâm perdesinin arkasına saklanıp gizlice İslâma komplolar düzenliyordu. Bu iftira olayı ise, öldürücü komplolarından sadece biridir. Sonra müslümanlar da oyunlarına geldiler. Mihne binti Cahş, Hassan b. Sabit ve Mistah b. Esase gibi bazı müslümanlarda bu iftira olayına bulaştılar. Fakat planın aslı, kişisel olarak çarpışma alanında gözükmeyen uyanık komplocu ibni Selul'un başını çektiği gruba aitti. Kendisini sorumlu kılacak ve cezalandırılmasını gerektirecek şekilde açıktan açığa konuşmuyordu. Bunu, güvendiği ve aleyhinde şahitlik etmeyeceğini bildiği kişilere gizlice söylüyordu. Bu plan, Medine'yi tam bir ay boyunca sarsacak ve en temiz, en muttaki bir toplumda dillerde günlerce dolaşacak kadar ustaca ve profesyonelce hazırlanmıştı.

Ayetlerin akışı, olayın önemini ortaya koymak, köklerinin derinliğini, bunun da ötesinde İslâm ve müslümanlara bu denli ince düşünülmüş sağlam ve aşağılık komplolar düzenleyen komplocu grubu ortaya çıkarmak için bu gerçeği vurgulamakla başlıyor.

Arkasından beklemeden, müslümanların bu komplonun akibetinden, emin olmalarını sağlayan bir ifade yer alıyor:

"Bu olayı kendiniz için kötü bir şey sanmayınız. Tersine o sizin için iyidir."

İyidir. Çünkü, Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- ve aile fertlerinin

şahsında İslâma komplo kuranları ortaya çıkarmıştır... Çünkü zina suçlamasında bulunmayı yasaklamanın ve bu suçlamada bulunanı Allah'ın belirlediği cezaya çarptırmanın zorunlu olduğunu müslüman topluma göstermiştir... Çünkü şayet suçsuz ve iffetli mü'min kadınlara serbestçe zina suçlamasında bulunulacak olursa, toplumu saracak olan tehlikenin, boyutlarını ortaya koymuştur. Aksi taktirde bunlar bir noktada durmayacak en şerefli makamlara ulaşacak, en üstün değerlere uzanacaklardır. Artık toplumun korunacak bir tarafı, sakınılacak bir yönü kalmaz. Toplum utanma duygusunu yitirir.

Şu halde yüce Allah'ın -bu münasebetle- bunun gibi önemli bir olay karşısında müslüman toplumun izleyeceği doğru metodu göstermesi bir iyiliktir.

Hz. Peygamberin, aile fertlerinin ve bütün müslümanların çektiği acılar ise, deneyimden geçmenin ücreti, imtihanın vergisi ve görevi yerine getirmenin gereğidir.

Bu büyük iftiraya bulaşanlar ise olaydaki payları oranında cezaya çarptırılacaklardır

"O grubun içinde bulunan herkes payına düşen günahın cezasını görecektir."

Herbiri, günahları oranında, Allah katında kötü bir akibetle karşılaşacaklardır. Ne kötü bir kazançtır bu. Şu halde bu, hem dünyada, hem de ahirette cezalandırılmalarını gerektiren bir günahtır:

"Suçun büyük bölümünü omuzlarında taşıyan o grubun ele başısı ise büyük bir azaba çarpılacaktır."

Bu büyük azap, onun bu büyük iftiradaki büyük payına karşılıktır.

Suçun büyük kısmını üstlenen, bu girişime öncülük eden, büyük çapta olayın yaygınlaşmasını sağlayan, münafıklığın başı, entrikanın bayraktarı Abdullah b. Ubey b. Selul'dur. Eğer yüce Allah onun hareketlerini kontrol etmeseydi, dinini korumasaydı, peygamberini sakınmasaydı, müslüman toplumu gözetmeseydi Selul öldürücü noktayı iyi seçmişti. Rivayete göre Safvan b. Muattal mü'minlerin anasının içinde bulunduğu hevdeçle önlerinden geçerken, önde gelen taraftarları arasında bulunan İbni Selul, "Bu kadın kim?" diye sormuş. Onlar da "Aişe'dir" demişler. Bunun üzerine "Vallahi ne Aişe ondan kurtulmuş, ne o Aişe'den kurtulmuştur.Peygamberinizin karısı bir adamla sabaha kadar beraber olmuş, şimdi de o adam onun devesini çekiyor" demiş.

Bu son derece iğrenç bir sözdür. Abdullah b. Selul bu sözü münafık grubu aracılığı ile ve türlü dolambaçlı yollarla yaymaya başladı. Doğrulanmadığı ve tüm belirtiler böyle bir şeyi yalanladığı halde Medine bu iğrenç söylentiyle çalkalanmaya başladı. Hatta çekinmeyen bazı müslümanlar bile bu olayı dillerine doladılar. Tam bir ay bu konuyu konuştular. Oysa daha duyulur duyulmaz itibar edilmemesi, reddedilmesi gereken iğrenç bir yalandı bu.

İnsan dehşete kapılıyor -bugün bile- nasıl olur da o günkü müslüman toplum havasında böyle bir yalan ilgi görebiliyor, gündemde kalabiliyor? Toplumun

bünyesine nasıl bu kadar büyük bir etki yapabiliyor, tartışmasız olarak yeryüzünün en temiz ve en büyük kişileri olan insanlara büyük acılar çektirebiliyor?

Hiç kuşkusuz bu, Hz. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- o günkü müslüman toplumun ve İslâmın giriştiği bir savaştı. Bu savaş son derece çetindi. Belki de Hz. Peygamberin zaferle çıktığı, büyük acılarının üstesinden geldiği, kişiliğinin vakarını, kalbinin yüceliğini ve sabrının güzelliğini koruduğu en çetin savaştı bu. Bu büyük iftiranın gündemde olduğu süre içinde sabrının tükendiğini, dayanma gücünün zayıfladığını gösteren tek bir söz işitilmemişti kendisinden. Oysa bu sırada çektiği acılar belki de hayatı boyunca karşılaştığı acıların en büyüğüydü. Bu iftiranın yayılması ile İslâmın karşı karşıya kaldığı tehlike tüm tarihi boyunca atlattığı en şiddetli tehlikeydi.

Şayet o gün her müslüman kalbine danışsaydı, işin içinden çıkacak, olumlu bir sonuç alacaktı. Fıtratının mantığına başvursaydı takınılacak doğru tavrı bulacaktı. İşte Kur'an, müslümanların sorunları karşılarken, o konuda hüküm vermek için ilk adım atılırken bu yönteme başvurmaları direktifini veriyor.

"O iftirayı işittiğinizde erkek-kadın bütün mü'minlerin kendileri hakkında hüsnü-zan besleyerek özlerine leke kondurmaya yanaşmayarak 'Bu apaçık bir iftiradır' demeleri gerekmez miydi"

Evet uygun olanı buydu... Erkek-kadın bütün mü'minlerin kendileri hakkında hüsnü-zan beslemeleri, böyle bir bataklığa gireceklerine ihtimal vermemeleri daha doğru bir tutumdu. Peygamberlerinin tertemiz karısı ile kardeşleri mücahid sahabi de onlardandılar. Şu halde onlar hakkında hüsnü-zan beslemeleri daha iyi olacaktı. Çünkü kendilerine yakışmayan bir tavır Hz.Peygamberin karısına, hakkında iyilikten başka bir şey bilinmeyen arkadaşına da yakışmazdı. Nitekim Ebu Eyyub halid b. Zeyd el-Ensari ve karısı -Allah onlardan razı olsun- böyle yapmışlardı. İmam Muhammed b. İshak'ın rivayetine göre: Ebu Eyyub'un karısı Ümmü Eyyub "Ya Ebu Eyyub, insanların Aişe -Allah ondan razı olsun- hakkında neler söylediklerini duydun mu?" der. Ebu Eyyub "Evet, duydum, ama yalandır. Sen böyle bir şey yapar mıydın ey Ümmü Eyyub?" der. Ümmü Eyyub "Hayır vallahi böyle bir şey yapmazdım" der. Bunun üzerine Ebu Eyyub "Oysa Allah'a andolsun ki Aişe senden hayırlıdır" der. İmam Mahmud b. Ömer ez-Zemahşeri "el-Keşşaf" adlı tefsirinde Ebu Eyyub el-Ensarinin Ümmü Eyyub'a şöyle dediğini nakleder: "Neler konuşuluyor görüyor musun?" Ümmü Eyyub "Şayet sen Safvan'ın yerinde olsaydın, Resulullah'ın -salât ve selâm üzerine olsun- ırzına, namusuna kötü gözle bakar mıydın?"diye sorar. Ebu Eyyub "Hayır" der. Ümmü Eyyub: "Ben de Aişe'nin, -Allah ondan razı olsun- yerinde olsaydım Resulullah'a ihanet etmezdim. Oysa Aişe benden, Safvan da senden hayırlıdır" der.

Bu iki rivayet,bazı müslümanların kendilerine gelip, kalplerine çözüm için başvurduklarını, Aişe'ye ve müslümanlardan birine tartışmaya bile değmeyen ufak bir kuşkudan dolayı yakıştırılan Allah'a isyan, peygamberine ihanet ve fuhuş bataklığına yuvarlanma cürmünün işlenmiş olmasına ihtimal vermediklerini göstermektedir.

Olaylar karşısında Kur'an'ın uygulanmasını istediği yöntemin ilk adımı budur. Subjektif ve vicdani delille ilgili bir adım. Bu yönteme göre atılacak ikinci adım ise, objektif bir delil ve pratikte değeri olan bir belge istemektir:

"Bu konuda dört şahit göstermeleri gerekmez miydi? Madem ki, bu şahitleri gösteremediler o halde onlar, Allah katında yalancıların ta kendileridirler."

Makamların en üstünü, ırzların en temizi aleyhinde ortaya atılan bu furya bu kadar kolay, bu kadar rahat geçmemeliydi. Ortada bir kanıt bir tesbit yokken bu şekilde yayılmamalıydı. Bir gören, bir delil olmaksızın dillerde dolaşmamalıydı, ağızlarda gevelenmemeliydi?

"Bu konuda dört şahit göstermeleri gerekmez miydi?"

Bunu yapmadıklarına göre, yalancıdırlar onlar. Katında hiçbir sözün çarpıtılmadığı, hiçbir hükmün değişmediği, hiçbir kararın bozulmadığı yüce Allah nezdinde yalancıdırlar. Bu, onların hiçbir zaman aklanamayacakları, cezasını çekmekte kurtulamayacakları kalıcı, gerçek ve sürekli bir damgadır.

Bu iki adımdan... İşi kalbe havale etme, çözüm için vicdana başvurma adımı ile belge ve kanıtla ispat etme adımından... Evet,o büyük iftira olayında müslümanlar bu iki adımdan habersizdiler. Hz. Peygamberin ırzını dillerine dolayanları kendi hallerine bıraktılar. Oysa bu büyük ve korkunç bir olaydı. Şayet yüce Allah'ın onlara yönelik lütfu olmasaydı bütün toplum büyük bir felakete uğrayacaktı. İşte yüce Allah, bu acı dersten sonra bir daha asla böyle bir şey yapmamaları konusunda onları uyarıyor:

"Eğer dünyada ve ahirette Allah'ın size yönelik lütfu ve merhameti olmasaydı, yoğun dedikodu konusu yaptığınız bu iftiradan dolayı büyük bir azaba çarpılırdınız."

Yüce Allah bu olayı yeni oluşmuş müslüman toplum hesabına acı bir ders olarak saydı. Onlara lütfunu ve merhametini göstererek çetin azabına çarptırmadı çünkü bu büyük bir azabı gerektiren bir eylemdir. Hz. Peygambere eşine, dostuna ve hakkında iyilikten başka bir şey bilmediği arkadaşına çektirdikleri azaba uygun bir azap. Müslüman toplum içinde yayılan ve yaygınlaşan kötülüğe, toplum hayatının dayanağı olan tüm kutsal değerlere bulaşan kötülüğe uygun bir azap. Münafık grubun bir ay boyunca mü'minlerin Rabblerine, peygamberlerine ve sıkıntıyla, kararsızlıkla ve bir türlü tatmin olmayan bir şaşkınlıkla kıvranan şahıslarına olan güvenlerini sarsmak suretiyle İslâm inanç sistemini temelinden sökmek için kurdukları iğrenç komploya uygun bir azap. Ne var ki, yüce Allah'ın lütfu acı bir dersten sonra yeni oluşmuş topluma ulaşıyor, rahmeti bu hatayı işleyenleri kuşatıyor...

Kur'an-ı Kerim dizginlerin koptuğu, ölçülerin bozulduğu, değerlerin karıştığı, temellerin ortadan kaybolduğu bu dönemin bir tablosunu çiziyor:

"Hani bu iftirayı dilden dile yayıyordunuz. Hakkında hiçbir bilgiye, sahip olmadığınız bu söylentiyi rastgele ağızlarınızda geveliyordunuz. Yaptı-

ğınız kötülüğü önemsiz sanıyordunuz. Oysa O, Allah katında ağır bir suçtu."

İçinde hafifliğin şımarıklığın, sakınmazlığın, en önemli ve en tehlikeli konuları laubalilikle özensizlikle ele alma unsurlarının ön plana çıktığı bir tablodur bu.

"Hani bu iftirayı dilden dile yayıyordunuz."

Düşünmeden, ölçüp biçmeden, doğruluğunu araştırmadan, dikkatle bakmadan bir dil diğerinden alıyordu Sanki sözler kulaklara uğramıyordu, kafalarına girmiyordu, kalplerde değerlendirilmiyordu. **"Hakkında hiçbir bilgiye sahip olmadığınız bu söylentiyi rastgele ağızlarınızda geveliyordunuz."**

Ağzınızla söylüyordunuz, bilincinizle, aklınızla ve kalbinizle değil. Zihinlerde yer etmeden, akıllar tarafından algılanmadan ağızlarda gevelenen sözlerdir bunlar. **"Yaptığınız kötülüğü önemsiz sayıyordunuz."**

Resulullah'ın namusuna dil uzatmayı onun eşinin ve ailesinin kalbini acılarla kıvrandırmayı, cahiliye döneminde bile namusuna dil uzatılmayan Ebubekir Sıddık'ın -Allah ondan razı olsun- ailesini lekelemeyi, mücahid bir sahabiyi suçlamayı, Hz. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- masumluğuna, Rabbi ile olan bağlılığına ve Rabbinin ona yönelik gözetimine dokunmayı, bunları itham etmeyi **"Önemsiz sanıyordunuz"... "Oysa O Allah katında ağır bir suçtur."** Allah katında ağır ve önemli olan şeylerse, dağları yerinden oynatan yeri-göğü titreten ulu ve korkunç şeylerdir.

Aslında kalpler duyar duymaz bu dedikodudan kaçmalıydılar, bunu konuşmaktan bile kaçınmalıydılar, böyle bir şeyin sözkonusu edilmesine karşı çıkmalıydılar, peygamberini böyle bir duruma düşürmekten Allah'ı tenzih etmeliydiler, bu iftirayı bu temiz ve ulu atmosferden uzak bulundurmalıydılar.

"Onu işittiğiniz zaman 'Bu konuda konuşmak bize yakışmaz. Haşa Allah'a! Bu ağır bir iftiradır' demeniz gerekmez miydi?"

Bu mesaj kalplerin derinliklerine kadar nüfuz edince onları iyice sarsıyor; yeltendikleri suçun büyüklüğünün, yaptıkları işin iğrençliğinin farkına varmalarını sağlıyor. Tam bu sırada bir daha böylesine korkunç bir eyleme yeltenmemelerine ilişkin bir uyarı yer alıyor.

"Allah size öğüt veriyor ki, eğer mü'min iseniz, böyle bir hataya bir daha asla düşmeyesiniz."

"Size öğüt veriyor." Etkin bir terbiye metoduyla... Hem de dinleyip itaat etmeye, önemsemeye son derece uygun bir ortamda...Bunun yanında bir daha böyle bir şeye yeltenilmemesine ilişkin ifade de uyarı anlamını içermektedir. **"Böyle bir hataya bir daha asla düşmeyesiniz diye Allah size öğüt veriyor."**

Bunun yanında imanlarını bu öğütten yararlanmaya bağlamayı da gözardı etmiyor: **"Eğer mü'min iseniz."**

Çünkü bu işin iğrençliği bu şekilde kendilerine gösterilmişken ve bu tarzda uyarılmışlarken mü'minlerin böyle bir suçu yeniden işlemeleri buna rağmen

mü'minlik sıfatını korumaları mümkün değildir: **"Allah, aynı zamanda size ayetlerini ayrıntılı biçimde açıklıyor."**

Ortaya atılan bu büyük iftira olayında açıkladığı, bu olayın arka planındaki komployu ortaya çıkardığı ve bu olay esnasında işlenen suç ve hataları gözler önüne serdiği gibi: **"Allah her şeyi bilir ve her yaptığını yerinde yapar."**

Nedenleri, niyetleri amaç ve hedefleri bilir. Kalplere giden yolları, nefislerin dönemeçlerini bilir. Bunları tedavi etmeyi, işlerini planlamayı, kendileri için yararlı olan düzenleme ve sınırlandırmaları hikmetle ve yerinde yapar.

İFTİRANIN KALINTILARI

Sonra ayetlerin akışı bu iftira olayı ve geride bıraktığı izleri üzerine bir değerlendirmeyle sürüyor; böyle bir şeye bir daha yeltenilmemesi uyarısını yineleyerek. Allah'ın lütfunu ve rahmetini hatırlatarak hiçbir suçları bulunmayan iffetli mü'min kadınlara zina suçlamasında bulunanları tehdit ederek yoluna devam ediyor. Bunun yanında ruhları bu savaşın bıraktığı izlerden arındırıyor, onları dünyanın değişik koşullarından uzaklaştırıyor, yeniden eski saflığına ve parlaklığına kavuşturuyor. Nitekim bu durum, o iftirayı dillerine dolayanlarla birlikte hareket eden akrabası Mistah b. Esase'ye karşı Hz. Ebubekir'in -Allah ondan razı olsun- tutumunda somutlaşmaktadır.

"Mü'minler arasında ahlaksızlığın ve edepsizliğin yayılmasını isteyenleri gerek dünyada ve gerekse ahirette acıklı bir azap beklemektedir. Allah bilir oysa siz bilmezsiniz."

İffetli kadınlara zina suçlamasında bulunanlar -özellikle Hz. Peygamberin saygın ailesine dil uzatmaya cüret edenler- mü'min kitlenin iyiliğe, iffet ve temizliğe olan bağlılığını sarsmak; fuhuş yapmaktan sakınma duygusunu ortadan kaldırmak için çalışıyorlar. Bunu da fuhşun toplumda yaygın olduğu havasını meydana getirmek yoluyla önce nefislerde daha sonra da pratikte fuhşu yaygınlaştırmak için yapıyorlar.

Bu da eğitim sisteminin bir yönüdür, korunma amaçlı uygulamalardan biridir. Hiç kuşkusuz bu, insan ruhundan her yönüyle haberdar olmaya,duygu ve yönelişlerini ortaya çıkaracak yolu bilmeye dayalı bir yöntemdir: Bu yüzden şu değerlendirme yer alıyor: **"Allah bilir oysa siz bilmezsiniz."**

İnsanı yaratandan başka onun ruhunun özelliklerini kim bilebilir? İnsan denen varlığın davranış ve özelliklerini kim planlayabilir onu var edenden başka? Her şeyi bilen ve her şeyden haberdar olan yüce Allah'tan başka kimdir görülen, görülmeyen her şeyi bilen ve bilgisinden gizli hiçbir şey bulunmayan?

Bir kez daha mü'minlere yüce Allah'ın kendilerine yönelik lütfu ve rahmeti hatırlatılıyor.

"Eğer Allah'ın size yönelik lütfu ve merhameti olmasaydı, eğer o son derece esirgeyen ve acıyan olmasaydı, acaba haliniz ne olurdu?"

Çünkü olay büyüktür, işlenen suç, ağır bir suçtur, bu olayın özünde taşıdığı kötülük bütün müslüman topluma zarar verecek boyuttadır. Ama Allah'ın lütfu

ve rahmeti, onlara yönelik şefkati ve gözetimi onları bu kötülükten korumuştur. Bu yüzden yüce Allah'ın bu lütfu ve merhameti tekrar tekrar hatırlatılıyor. Böylece Allah (C.C), müslümanların hayatını kapsayan bu önemli deneyimle onları eğitiyor..

Şayet yüce Allah'ın kendilerine yönelik lütfu ve rahmeti olmasaydı, bu büyük kötülüğün bütün topluma bulaşacağı somut olarak anlatıldıktan sonra, bu davranışların şeytanın adımlarını izleme olarak tasvir edileceği belirtiliyor. Oysa, hem kendilerinin hem de babalarının ezeli düşmanının adımlarını izlememeleri gerekirdi.Bu arada şeytanın kendilerini sürüklemek istediği benzeri bir gizli kötülüğe karşı uyarılıyorlar:

"Ey mü'minler, sakın şeytanın izinden gitmeyiniz. Kim şeytanın izinden giderse bilsin ki, o edepsizliği, ahlaksızlığı ve çirkin davranışları emreder. Eğer Allah'ın size yönelik lütfu ve merhameti olmasaydı, hiçbiriniz asla kötülüklerden arınamazdı. Ama Allah dilediği kimseleri kötülüklerden arındırır. Allah her şeyi işitir, her şeyi bilir."

Şeytanın önden gidip mü'minlerin de onun adımlarını izlemesi gerçekten kınanacak bir tablodur. Kaldı ki, insanlar arasında şeytandan kaçmaları, onun uğursuz yolundan başka bir yol izlemeleri gerekenler kendileridir. Bu tablo oldukça çirkindir, mü'minin tabiatı böyle bir şeyi reddeder, kaçar, vicdanı böyle bir durum karşısında sarsılır, hayali titrer. Bu tablo ve mü'minin bu tablo ile karşı karşıya kalırken ki durumu içlerinde uyanıklık, sakınma ve duyarlılık unsurlarını harekete geçirecek şekilde canlandırılıyor:

"Kim şeytanın izinden giderse bilsin ki, o edepsizliği, ahlâksızlığı ve çirkin davranışları emreder."

Bu büyük iftira olayı da, şeytanın bu işe bulaşan mü'minleri sürüklediği çirkin davranışların bir örneğidir. Son derece tiksindirici ve iğrenç bir örneğidir.

Hiç kuşkusuz insan zayıf bir yaratıktır. Çeşitli ihtirasların, iç dürtülerin çekişmesine açıktır. Bu yüzden her zaman, kirli işlere bulaşır. Ama Allah'ın lütfu ve merhameti kendisine ulaşırsa bu durumdan kurtulur. Bu ise, Allah'a yönelip onun belirlediği hareket sistemine uyduğu zaman mümkündür.

"Eğer Allah'ın size yönelik lütfu ve merhameti olmasaydı, hiç biriniz asla kötülüklerden arınamazdı. Ama Allah dilediği kimseleri kötülükten arındırır."

Çünkü kalbi aydınlatan Allah'ın nuru onu temizler, kötülüklerden arındırır. Eğer Allah'ın lütfu ve rahmeti olmasaydı hiç kimse arınamaz, kötülüklerden temizlenemezdi. Allah her şeyi işitir, her şeyi bilir. Bu yüzden arınmayı hakedeni arındırır, içinde iyilik ve hakka yatkınlık olduğunu bildiği kimseyi kötülüklerden temizler. **"Allah her şeyi işitir, her şeyi bilir."**

Kötülüklerden arınma ve temizlenmeden söz edilmesi üzerine, işledikleri suç ve günahlardan dolayı Allah'tan bağışlanma diledikleri gibi bazı mü'minlerin diğer bazı mü'minleri hoşgörülü davranmasına ve hatalarını bağışlamasına

ilişkin bir çağrı yeralıyor!

"Aranızdaki erdemli ve varlıklı kimseler yakınlarına, yoksullara ve Allah yolunda yurtlarından göçedenlere yardım etmeyeceklerine yemin etmesinler, affetsinler, işlenen kusurları görmezden gelsinler. Allah sizi affetsin, istemez misiniz? Allah affedicidir, merhametlidir."

Hz. Aişe'nin -Allah ondan razı olsun-suçsuzluğunu ifade eden ayetlerin inişinden sonra bu ayet, Hz. Ebubekir -Allah ondan razı olsun- hakkında inmiştir. Hz. Ebubekir, aynı zaman akrabası olan Mistah b. Esase'nin bu iftirayı yayma işine bulaşanlardan olduğunu öğrenmişti. Mistah muhacirlerin fakirleri arasında yer alıyordu. Hz. Ebubekir de kendisine yardım ediyordu. Bu olay üzerine bir daha Mistah'a yardımda bulunmayacağına yemin etmişti.

Bu ayet, hem Ebubekir'e, hem de diğer mü'minlere kendilerinin hata işlediklerini sonra da Allah'ın kendilerini bağışlamasını arzuladıklarını hatırlatıyor. Şu halde, kendileri için arzuladıkları şeyi aralarındaki ilişkilerde de uygulasınlar. Suç işlemiş olsalar bile, kötülük yapsalar bile hakeden birine yönelik iyiliği kesmeye yemin etmesinler.

Bu noktada, Allah'ın nuru ile arınmış tertemiz ruhların ulaştığı yüksek ufuklardan birine yükseliyoruz. Bu, Ebubekir Sıddık'ın -Allah ondan razı olsun- ruhunda parlayan bir ufuktur. İftira olayının kalbinin derinliklerine etki ettiği, Ebubekir... Ailesine ve namusuna yönelik suçlamanın acısına katlanan Ebubekir... Evet bu Ebubekir, Rabbinin bağışlamaya ilişkin çağrısını duyar duymaz, vicdanı bu imalı soruyu algılar algılamaz!..

"Allah sizi affetsin, istemez misiniz?" Hem en acıların üstüne çıkıyor, insanın duygularına ve toplumun mantığına baskın çıkıyor. Ruhu şeffaflaşıyor, Allah'ı çağrısını eksiksiz bir iç huzuru ve onayı ile olumlu karşılıyor: "Evet, vallahi yüce Allah'ın beni bağışlamasını isterim" diyor ve daha önce Mistah'a yaptığı mali yardımı tekrar başlatıyor. Daha önce "Bir daha ona asla yardım etmeyeceğim" diye yaptığı yemine karşılık "Vallahi bu yardımı hiç kesmeyeceğim" diye yemin ediyor.

Böylece yüce Allah bu büyük kalbin acılarını dindiriyor, savaşın geride bıraktığı lekeleri yıkıyor, temizliyor, hep temiz arı, duru ve Allah'ın nuru ile aydınlansın diye.

BAĞIŞLAMANIN NİTELİĞİ

Yüce Allah'ın mü'minlere hatırlattığı bu bağışlama, iffetli kadınlara zina suçlamasında bulunma ve edepsizliğin mü'minler arasında yaygınlaşmasına neden olacak davranışlarda bulunma suçundan pişmanlık duyup tövbe edenler içindir. Ama İbni Ubeyye gibi ığrenç bir tutumla ve ısrarla iffetli kadınlara zina suçlamasında bulunanlara hoşgörülü davranılmaz, bunlar bağışlanmazlar da. Şahitsizlik yüzünden dünyada ceza yemekten yakalarını kurtarsalar bile, ahirette onları Allah'ın azabı beklemektedir. O gün azaba çarptırılmaları için şahide de gerek yoktur.

"Namuslu, saf ve mü'min kadınları zina etmekle suçlayan iftiracılar dünyada ve ahirette Allah'ın lanetine uğrarlar. Onlar ağır bir azaba çarpılacaklardır."

"O gün dilleri, elleri ve ayakları işledikleri kötülük konusunda aleyhlerinde şahitlik edecektir."

"O gün Allah onlara hakettikleri cezayı tam olarak verecek ve onlar Allah'ın apaçık, "gerçek" olduğunu anlayacaklardır."

Ayetin ifade tarzı bunların suçlarını son derece ağır ve iğrenç bir suç olarak nitelendiriyor. Hiçbir şeyden haberi olmayan, iftiraya karşı kendilerini koruyamayan iffetli mü'min kadınlara iftira atmak şeklinde tasvir ediyor. Oysa bu kadınlar suçsuzluğun verdiği güvenle tedbir alma gereğini duymuyorlar. Çünkü onlar sakınmaya gerektirecek bir suç işlemiş değiler. Bu suçta iğrençlik ve kalleşlik somutlaşmaktadır. Bu yüzden suçlular lanetle cezalandırılıyorlar. Allah'ın laneti üzerlerinedir. Allah hem dünyada hem de ahirette onları rahmetinden kovmuştur. Arkasından bu çarpıcı sahne canlandırılıyor: **"O gün dilleri, elleri ve ayakları işledikleri kötülük konusunda aleyhlerinde şahitlik edecektir."** Bir zamanlar suçsuz, iffetli ve mü'min kadınları zina yapmakla suçladıkları gibi, o zamanında birbirlerini hakka göre suçlayacaklar. Kur'an'ın tasvirli ifade tarzındaki edebi ahenk yöntemi uyarınca bu iki olgu etkin sahnede birbirlerine karşılık olmak için yer alıyorlar.

"O gün Allah onlara hakettikleri cezayı tam olarak verecektir." Onları adil bir cezaya çarptıracaktır. O gün daha önce kuşkulandıkları şeyden emin olacaklardır. **"Onları Allah'ın apaçık "gerçek" olduğunu anlayacaklardır."**

Yüce Allah'ın fıtrata yüklediği ve insanların pratik hayatında gerçekleştirdiği iradesinin ne kadar adil olduğunun açıklanması ile Hz. Aişe'ye yönelik büyük iftira olayını konu alan bölüm sona eriyor. Yüce Allah'ın bu adil iradesine göre kötü nefisle kaynaşır. Eşler arasındaki ilişkiler bu temele dayanır. Eğer Hz. Aişe -Allah ondan razı olsun- onların suçladıkları tipten bir kadın olsaydı, yeryüzündeki en temiz nefsi, Hz. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- payına düşmezdi

"Kötü kadınlar, kötü erkeklere ve kötü erkekler kötü kadınlara yakıştıkları gibi, temiz kadınlar temiz erkeklere ve temiz erkekler temiz kadınlara yakışırlar. Temizler kötülerin kendilerine yönelik dedikodularından uzaktırlar. Bunları, Allah'ın bağışlayıcılığı ve onurlu rızık beklemektedir."

Kuşkusuz Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- Hz. Aişe'yi -Allah ondan razı olsun- büyük aşkla sevmişti. Şayet Hz. Aişe bu büyük sevgiyi hakedecek temiz bir kadın olmasaydı, yüce Allah onu kötülüklerden koruduğu peygamberine sevdirmezdi.

Şu temiz erkeklerle temiz kadınlar, fıtratları ve özellikleri bakımından **"kötülerin kendilerine yönelik dedikodularından uzaktırlar"** söylenen şeylerin onlara bulaşması mümkün değildir.

"Bunları, Allah'ın bağışlayıcılığı ve onurlu rızık beklemektedir." Yaptıkları hatalardan sonra bağışlanma ve onurlu rızıkla rızıklandırılmaları, onların yüce Allah'ın katındaki onurlu makamlarını göstermektedir.

Böylece Hz. Aişe'ye yönelik büyük iftiraya ilişkin konu sona eriyor. Bu olay, müslüman toplumun, sıkıntıların en büyüğünü, imtihanların en etkileyicisini çekmelerine neden olmuştu. Bu, peygamberin yuvasının temizliğine, yüce Allah'ın onu koruyacağına, evinde temiz ve onurlu unsurlardan başkasını barındırmayacağına güvenme konusunda yaşanan bir imtihandı. Yüce Allah bunu müslüman toplumun eğitimi için kullanmıştı. Böylece toplum şeffaflaşmış, incelmiş ve nur suresinde somutlaşan nurdan ufuklara yükselmişti.

İSLAMIN EĞİTİM METODU

Daha önce de söylediğimiz gibi İslâm, temiz toplumunu kurarken sırf cezai yaptırımlara dayanmaz. Her şeyden önce korunma ilkesine dayanır. İslâm fıtri içgüdülere karşı savaş açmaz. Tersine, onları düzene koyar, onlar için suni, tahrik edici etkenlerden uzak, temiz bir ortam garantiler.

Bu açıdan İslâmın eğitim sistemine egemen olan fikir, sapma imkânlarını en aza indirme, fitneye sürükleyen nedenleri bertaraf etme, insanı tahrik eden, baştan çıkaran sebeplerin önüne geçme, bunun yanında yasal ve temiz yollarla doğal tatminin önündeki engelleri de ortadan kaldırmadır.

Buradan hareketle islâm, evlere çiğnenmesi doğru olmayan bir dokunulmazlık getirmiştir. Böylece insanlar, izin vermedikçe, girmelerine müsaade edilmedikçe yabancı kimselerin aniden evlerine girme durumu ile karşı karşıya kalmazlar. Yabancı gözlerin, kendilerinden habersiz evlerin gizliliklerini ve evde bulunan kimselerin ayıp yerlerini görmeleri korkusunu yaşamazlar. Bunun yanında erkek ve kadınların gözlerini haramdan sakınmalarını, şehevi duyguları tahrik etmemek için süslerini göstermemelerini öngörür.

Yine buradan hareketle İslâm, yoksul erkek ve kadınların evlenmelerini kolaylaştırır. Çünkü evlenmek suretiyle oluşan korunma, yetinmenin gerçek garantisidir. Aynı şekilde İslâm, zinanın kolay ve rahatça işlenmesinin önüne geçmek için kölelerin fuhşa yöneltilmelerini yasaklar. Çünkü bu kötü eylemin kolay ve rahatça işlenmesi yüzünden fuhuş yaygınlaşır.

Şu halde İslâmın koyduğu koruyucu garantilere ayrıntılı olarak bir gözatalım.

EVİN FONKSİYONU

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّىٰ تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا
عَلَىٰ أَهْلِهَا ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾
فَإِن لَّمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ

وَإِنْ قِيلَ لَكُمُ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَىٰ لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
عَلِيمٌ ﴿٢٨﴾ لَّيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ
فِيهَا مَتَاعٌ لَّكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٢٩﴾

27- Ey mü'minler kendi evlerinizin dışındaki evlere izin alıp halkına selam vermeden girmeyiniz. Böyle davranmak sizin için daha hayırlıdır. Ola ki düşünür sebebini anlarsınız.

28- Eğer kapısını çaldığında evde hiç kimse yoksa size izin verilmedikçe içeriye girmeyiniz. Eğer size "geri dönün" denirse geri dönünüz. Böylesi, sizin için daha onurlu bir harekettir. Hiç kuşkusuz Allah, ne yaparsanız onu bilir.

29-Şenlik olmayan ve içinde eşyanızın bulunduğu evlere izinsiz girmenizin hiçbir sakıncası yoktur. Allah sizin gerek açığa vurduğunuz ve gerekse gizli tuttuğunuz bütün duygularınızı bilir.

Yüce Allah, evleri, insanları sığındığı, ruhların huzura kavuştuğu nefislerinin tatmin olduğu, ayıp ve görülmesi yasak olan yerlerinin açığa çıkması bakımından güven duydukları,sinirleri tahrip eden sakınma ve korunma yükünü üzerlerinden attıkları meskenler kılmıştır.

Herhangi bir kimsenin ancak ev halkının bilgisi ve izni ile, yine onların istedikleri bir zamanda ve insanları karşılamak istedikleri bir durumda girebildiği güvenli ve dokunulmaz yerler olmadıkları sürece evler bu özelliklerini koruyamazlar.

Çünkü yabancı kimselerin izinsiz girip evlerin dokunulmazlıklarını çiğnemeleri, ev halkından bazı kimselerin ayıp yerlerini görmelerine neden olabilir. Şehevi duyguları tahrik eden durumlarla karşılaşabilirler. Bu da;ani karşılaşmalar ve kısa bakışların tekrarlanıp kasıtlı bakışlara dönüşmesinden kaynaklanan günahı işlemek için bir fırsat oluşturur. Beklenmeyen ve kasıtlı olmayan karşılaşmaların uyandırdığı eğilimlerin harekete geçirdiği bu duygular, birkaç adım sonra günahkar ilişkilere ya da psikolojik komplekslere ve sapıklıklara kaynaklık eden yasak şehevi tatmin yollarına dönüşür.

Cahili Araplar döneminde evlere pervasızca ve adeta saldırarak girerlerdi. Bir ziyaretçi eve girer sonra da "Girdim" derdi. O sırada ev sahibi ile eşi başkasının görmemesi gereken bir durumda olabilirlerdi. Kadın çıplak olabilirdi veya ayıp yerleri açıkta olabilirdi. Erkekde öyle. Bu ise, can sıkıcı ve yaralayıcı bir davranıştı. Evlerin güvenliğini ve huzurunu bozardı. Ayrıca baştan çıkarıcı şeyleri görmesi sonucu nefisleri şurda burda fitneye düşürürdü.

Bütün bunlardan dolayı yüce Allah, müslümanları bu yüksek edep kuralı ile edeplendirmiştir. İzin isteyerek evlere girmeleri, ev halkına selam verip güven ortamını oluşturmaları, evlere girmeden önce içerdekilerin endişelerini giderme kuralını getirmiştir:

"Ey mü'minler kendi evlerinizin dışındaki evlere izin alıp halkına se-

lam vermeden girmeyiniz."

Ayetin orijinalinde izin isteme ifadesi yerine yakınlık oluşturma ifadesi kullanılıyor. Bu ise, izin istemedeki kibarlığı ve gelenin giriş nezaketini ima etmektedir. Böylece ev halkında ona karşı bir yakınlık ve onu karşılamaya hazırlanma isteği uyanır. Kuşkusuz bu, ruhların durumlarını gözetmeye, insanların kendi evlerindeki koşullarını ve bu koşullara eşlik eden zorunlu durumları değerlendirmeye ilişkin son derece nazik ve kibar bir yaklaşımdır. Çünkü evlerde öyle durumlar olur ki, bu yüzden ev halkının gece veya gündüz gelenler karşısında zor duruma düşmeleri ve mahçup olmaları doğru değildir.

İzin istendikten sonra evde, ev halkından bir kimse bulunabilir de, bulunmayabilir de. Eğer evde kimse yoksa, izin istendikten hemen sonra eve dalmak doğru değildir. Çünkü evlere izinsiz girilmez.

"Eğer kapısını çaldığınız evde hiç kimse yoksa size izin verilmedikçe içeriye girmeyiniz."

Kapısını çaldığınız evde ev halkından birisi varsa bile sadece kapıyı çalmakla eve girmek doğru değildir. Çünkü kapıyı çalmak, girmek için izin istemektir. Ev halkı izin vermezse yine de girilmez, oyalanmadan ve beklemeden geri dönmek gerekir.

"Eğer size 'geri dönün' denirse geri dönünüz. Böylesi sizin için daha onurlu bir harekettir."

Kırılmadan ve ev halkının size kötü davrandıklarını, sizden nefret ettiklerini düşünmeden geri dönünüz. Çünkü insanların birtakım sırları ve mazeretleri olur. Bu yüzden her zamanki koşulların ve durumların değerlendirilmesi kendilerine bırakılmalıdır.

"Hiç kuşkusuz Allah,ne yaparsanız onu bilir."

Allah kalplerin gizli yönlerinden haberdardır, kalplerdeki itici ve tahrik edici duyguları bilir.

Fakat otel, pansiyon ve misafirlere ayrılmış evlere, izin istediğinizde bu sizin ihtiyacınızı gidermenize engel oluşturacaksa, o zaman bu tür yerlere izinsiz girmenizde bir sakınca yoktur.

"Şenlik olmayan ve içinde eşyanızın bulunduğu evlere izinsiz girmenizin hiçbir sakıncası yoktur. Allah sizin gerek açığa vurduğunuz ve gerekse gizli tuttuğunuz bütün duygularınızı bilir."

Şu halde mesele, yüce Allah'ın gizli açık tüm duygularınızı bilmesi ve, gizli açık sizi gözetmesi ile ilişkilidir. Bu gözetim kalplerin itaatinin ve üstün edep kuralını örnek edinmelerinin garantisidir. Yüce Allah bu kuralı, insanın her eğilimi için eksiksiz bir sistem belirleyen kitabında vurgulamıştır.

Kur'an hayat sistemidir. Bu yüzden sosyal hayatın ayrıntı sayılan bu yönünü de kapsar, özenle ele alır. Çünkü Kur'an insan hayatını hem bütün hemde parça olarak düzenler. Bu düzenleme, hayatın ayrıntıları ile yüce ve bütünsel düşünce arasında bir ahengin oluşması içindir. Evlere izin alarak girmek bir mesken,bir barınak olarak evlerin dokunulmazlıklarını gerçekleştirir. Bu ev halkı üzerinde ani baskına uğrama endişesini, sürpriz gelişlerin meydana getirdiği sıkıntıyı ve ayıp yerlerinin ortaya çıkması ile yaşanacak korkuyu giderir. Hiç kuşkusuz, avret (görünmesi istenmeyen ayıp şeyler) kavramı ol-

dukça geniştir. Bununla, söylenir söylenmez zihinde uyanan olguların dışındaki şeyler de kastedilmiştir. Burada sadece bedensel ayıp kastedilmiyor, bunun yanında ev halkının, hazırlanmadan, süslenmeden, etrafa çeki düzen vermeden insanların sürpriz gelişleri ile görmelerini istemedikleri yiyecek, giyecek ve eşyalara ilişkin ayıplar da kastediliyor. ayrıca insanların gizli kalmasını istedikleri psikolojik duygular ve durumlar da sözkonusudur. Hangi biriniz, etkin bir duygulanmadan dolayı ağlayacak kadar zayıf bir durumdayken ya da tahrik edici bir nedenden dolayı son derece öfkeliyken yahut yabancılardan sakladığı bir dertten acı çekiyorken insanların kendisini görmesini ister?

İşte Kur'an'ın belirlediği hayat sistemi bu yüce davranış kuralını, evlere izin isteyerek girme kuralını, koyarken bütün bu incelikleri gözetmiştir. Bunun yanında elde olmayan sürpriz bakışların, ani karşılaşmaların gerçekleşme imkanını da en aza indirmiştir. Çünkü bu, bakış ve karşılaşmalar gizli şehvet ve arzuları uyandırır. İlişkiler ve buluşmalar onlardan kaynaklanır. Hiç kuşkusuz bunları şeytan planlar ve koruyucu gözlerin ve uyanık kalplerin gaflet anında insanı, orada burada bu tür sapık ilişkilere yöneltir.

Bu ayetlerin inmesi ile birlikte ilk defa bu edep kuralına muhatap olan mü'minler bunun bilincine varmış ve en başta da Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- bu kuralı uygulamıştır.

Ebu Davud ve Nesai, Ebu Amr el-Evzai'nin Kays b. Sa'd b. Ubade'den rivayet ettiği şu hadisi naklederler: "Resulullah bizi evimizde ziyaret etti ve "Es selamu aleyküm ve rahmetullah" dedi. Sa'd sessizce selamını aldı. Kays diyor ki: "Resulullah'a izin vermeyecek misin?" dedim. Sa'd "Bırak bize çok selam versin" dedi. Resulullah tekrar "Es-selamu aleyküm ve rahmetullah" dedi. Sa'd yine sessizce selamını aldı. Resulullah bir daha "Es-selamu aleyküm ve rahmetullah" dedi ve geri döndü. Sa'd hemen arkasından koşup "ya Resulullah ben senin selamını duyuyor ve sessizce cevap veriyordum.Amacım bize çok selam vermeni sağlamaktı" dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz Sa'd'la birlikte geri döndü. Sa'd yıkanmasını istedi, Peygamberimiz de yıkandı. Sonra Sa'd ona zaferan (sarı) ya da Vers (kırmızı) renkli bir elbise verdi. Peygamberimiz elbiseye büründü, sonra ellerini kaldırıp şöyle dedi: "Allah'ım salat ve selamını Sa'd b. Ubade'nin soyu üzerine indir."

Ebu Davud Huzeyl'den şöyle rivayet eder: Bir adam geldi -Osman diyor ki, "o adam Sa'd idi"- Resulullahın kapısının tam karşısında durdu ve içeri girmek için izin istedi. O sırada kapının karşısında duruyordu. -Osman diyor ki, "kapının tam karşısında dikilmişti"- Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- "Böyle mi yaparsın?" veya "Böyle mi? Asıl bakmak için izin istenir" dedi.

Ebu Davud Rabi'den şöyle rivayet eder: Amiroğullarından bir adam Resulullah'a gelip eve girmek için izin istedi ve "gireyim mi?" dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- hizmetçisine "Git şu adama nasıl izin isteyeceğini, "esselamu aleyküm, girebilir miyim?" demesini öğret" dedi. Adam Peygamberimizin sözlerini işitti ve "Esselamu aleyküm, girebilir miyim?" dedi. Peygamberimiz izin verdi o da eve girdi.

Muğire'nin, Muğire de mücahid'in şöyle dediğini anlatır. İbn-i Ömer bir

işten geliyordu. Susuzluktan kavrulmuştu. Kureyşli bir kadının çadırının yanına geldi ve "Esselamu aleyküm, girebilir miyim?" dedi. Kadın "güvenle gir" dedi. İbn-i Ömer sözlerini tekrarladı, kadın da aynı cevabı verdi. Bu arada İbn-i Ömer ileri geri gidip geliyordu. Kadına "gir de" dedi. Kadın da "gir"dedi. O da girdi.

Ata b. Rabah İbni Abbas'tan şöyle rivayet eder. Dedim ki: Aynı evde benimle beraber kalan ve aynı odada kalan yetim kız kardeşlerimin yanına girmek için izin istemem gerekiyor mu? "Evet" dedi. Bana ruhsat vermesi için tekrar sordum, kabuletmedi ve "onları çıplak görmek ister misin"? dedi. "Hayır"dedim. "O halde yanlarına girerken izin iste" dedi. Tekrar sordum. Bu sefer "Allah'a itaat etmek ister misin" dedi. "Evet" dedim. "O halde izin iste" dedi.

Bir sahih hadiste Resulullah'ın -salât ve selâm üzerine olsun- erkeğin ansızın evine gelmesini yasakladığı anlatılır. Bir rivayete göre de "Geceleyin haber vermeden evine girmesini yasaklamıştır."

Bir başka hadiste Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- bir yolculuktan dönerken Medine'ye gündüz geldiği, ama şehre girmeyip dışında konakladığı ve "yatsıya kadar -yani gündüzün sonuna kadar- bekleyin, dağınık saçlar taransın, görünmeyen yerlerdeki kıllar da temizlensin öyle girelim" dediği anlatılır.

İşte yüce Allah'ın kendilerine öğrettiği ve Allah'ın nuru ile aydınlanan parlak ve yüce edep kuralı sayesinde Hz. Peygamberin ve arkadaşlarının duyguları bu kadar kibar, bu kadar ince bir düzeye ulaşmıştı.

Bu gün, biz de müslümanız, ne var ki, bu inceliklere karşı duyarlılığımız kalmamış,kabalaşmıştır. Adam kalkar gündüzün veya gecenin herhangi bir saatinde kardeşinin evine gelir,kapıyı çalar, çalar, çalar. Ev halkı kapıyı açmak zorunda kalana kadar asla geri dönmez. Evde telefon da olabilir. Gelmeden önce, bu yolla izin isteyebilir veya durumun gelmesine uygun olup olmadığını öğrenebilir. Ama o buna aldırmaz, zamansız ve yersiz baskın yapmayı tercih eder. Sonra gelenekler de misafirin geri çevrilmesini hoş karşılamaz. Çünkü gelmiştir artık. Ev halkı bu beklenmeyen ve habersiz gelişten hoşnut olmasalar bile içeri almak zorunda kalırlar.

Bugün biz de müslümanız, ama herhangi bir yemek saatinde kardeşimizin kapısını çaldığımızda, şayet bize yemek verilmeyecek olursa, bozuluruz. Aynı şekilde gece geç saatte kapılarını çaldığımızda eğer yatıya alıkoymazlarsa yine bozuluruz. Hiçbir zaman özürlerini takdir etmeyi, onlara hak vermeyi düşünmeyiz.

Bunun nedeni İslâm edebi ile edeplenmemiş olmamızdır, arzularımızı Hz. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- getirdiği davranış kurallarına uydurmamamızdır, yüce Allah'ın doğruluklarını belgeleyecek hiçbir kanıt indirmediği yalan yanlış geleneklere kul-köle olmamızdır.

Bazan bizim dışımızda, İslâm inancını benimsemeyen birtakım insanlar görürüz. Bunlar dinimizin kişisel edep olması, hayat tarzında uyulacak kurallar ol-

ması için getirdiği görgü kurallarına benzer davranışları korudukları zaman bu gördüklerimiz bazen hoşumuza gider, bazen de onları yadırgarız. Ama köklü dinimizi öğrenmeye, ona güven içinde sığınmaya çalışmayız.

FİTNENİN YOKEDİLİŞİ

Evlere izin isteyerek girme kuralından sonra -ki bu duyguların arınması ve beklenmeyen fitne nedenlerinden sakınılması için kural haline getirilmiş korunma amaçlı bir uygulamadır- fitnenin önü alınıyor, yolu kapatılıyor. Tahrik edici fitne yerlerine bakmanın ve baştan çıkarıcı anlamlı hareketlerin etkisiyle oluşan fitnenin önüne geçiliyor.

قُل لِّلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَٰلِكَ
أَزْكَىٰ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٣٠﴾ وَقُل لِّلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ
مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ
إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ
وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ
أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ
أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ
أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ
الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَىٰ عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ
بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ
جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣١﴾

30- Mü'min erkeklere gözlerini harama bakmaktan sakındırmalarını ve mahrem yerlerini korumalarını söyle. Bu onlar için en güvenceli arınma yoludur. Hiç şüphesiz onlar ne yaparsa Allah ondan haberdardır.

31- Mü'min kadınlara de ki; gözlerini harama bakmaktan sakındırsınlar, mahrem yerlerini korusunlar. Kendiliğinden görünenleri dışındaki süslerini teşhir etmesinler. Baş örtülerinin uçlarını yaka altlarına kadar sarkıtsınlar.Süslerini ve cazibelerini kocalarından, babalarından, kayınbabalarından, özoğullarından, üvey oğullarından, erkek kardeşlerinden, erkek kardeşlerinin oğullarından, kızkardeşlerinin oğullarından, müslüman kadınlardan, elleri altındaki kölelerden, cinsel arzuları sönmüş erkek hizmetçilerden, kadınların avret yerlerinin henüz farkında olmayan erkek çocuklarından başka hiç kimseye göstermesinler. Ya-

bancı bakışlardan gizledikleri süsleri ve cazibeleri belli olsun diye ses çıkaracak adımlarla yürümesinler.

Ey mü'minler, hepiniz tövbe ederek Allah'a yöneliniz ki, kurtuluşa eresiniz.

İslâm, şehevi duyguların tahrik olmadığı kan ve etten kaynaklanan dürtülerin galeyana gelmediği tertemiz bir toplum kurmayı hedefler. Çünkü sürekli baştan çıkarılma, tahrik edilme durumları ile karşı karşıya kalma; giderilmeyen, hiçbir durumda tatmin olmayan şehevi doyumsuzlukla sonuçlanır... Davet-kâr bir bakış, baştan çıkarıcı bir hareket, gösterişli bir takı ve çıplak bir beden... Bütün bunlar bu çılgın hayvani doyumsuzluğu azdırmaktan, sinir ve irade dizgininin elden çıkmasına neden olmaktan başka sonuç doğurmazlar. Bundan sonra, ya hiçbir sınır tanımayan cinsel anarşizm, ya da baştan çıkarılmasına, tahrik edilmesine rağmen tatmin olmasına engel olmanın doğurduğu sinirsel hastalıklar, psikolojik kompleksler... Bu ise hiç kuşkusuz işkence kadar acı verir insana...

Her türlü pislikten arınmış bir toplum kurmak için islâmın başvurduğu yöntemlerden biri, bu kışkırtıcı ve baştan çıkarıcı davranışların önüne geçmek, iki cins arasındaki derin fıtri arzuyu, doğal gücünde ve yapay kışkırtmalarla harekete geçirmeksizin sağlıklı halinde bırakmak ve bu arzuyu güvenilir ve temiz bir yerde tatmin etmektir.

Bir zamanlar, karşı cinslerin serbestçe bakışıp konuşmalarının, rahatça birarada bulunmalarının, zevkle oynaşmalarının, baştan çıkarıcı gizli yerleri kolaylıkla görebilmelerinin, insanların deşarj olmalarını, rahatlamalarını, tutsak arzularının serbestçe tatmin olmalarını, onların içe kapanmaktan, ruhsal komplekslerden korunmalarını, cinsel baskının şiddetinin ve onun ötesinde güven vermeyen olumsuz tepkilerin hafiflemesini sağlayacağı düşüncesi yaygınlaşmıştı.

Bu düşünce özellikle Freud'inki[12] insanın kendisini hayvandan ayrılmasını sağlayan özelliklerden soyutlanması, çamura batmış hayvansallık düzeyine indirilmesi temeline dayalı bazı materyalist teorilerin yayılmasının ardından yaygınlaşmıştı. Ne var ki, bu düşünceler teorik birer varsayımdan öteye geçememişlerdir. Her türlü toplumsal, ahlaki, dini ve insani bağdan soyutlanmışlığın, serbestliğin son noktasına kadar sağlandığı ülkelerde bu teorilerle çelişen, onları temelden çürüten olayları bizzat gözlerimle gördüm.

Evet, açılıp saçılmaya, bütün şekil ve görünümleri ile karşı cinslerin beraberliğine tek bir engellemenin sözkonusu olmadığı ülkelerde, bütün bu uygulamaların cinsel isteklerin düzene girmesini, terbiye edilmesini sağlamadığını gördüm. Tersine bütün bu serbestliklerin,dinmeyen, tatmin olmayan çılgın bir doyumsuzluğa, cinsel saldırganlığa, cinsel açlığa dönüşmüş olduğuna şahit oldum. Cinsel ilişkilerin sınırlandırılmasından, yasaklanmasından, karşı cinse duyulan ilginin engellenmesinden kaynaklandığı kabul edilen psikolojik hastalıklara, komplekslere şahit oldum. Her türlü cinsel sapıklığın rahatça sergilenmesine rağmen, bu tür hastalıkların çok yaygın olduğunu gördüm. Hiç kuşkusuz bu,

12) Daha geniş bilgi için Muhammed Kutub'un "İslâm ve Materyalizm Arasında İnsan" kitabının "Cinsellik Problemi" bölümüne bakabilirsiniz.

herhangi bir bağ kabul etmeyen, bir sınır tanımayan, karşı cinslerin tam anlamıyla birbirlerine karışmış olmalarının, her şeyin serbest olduğu iki cins arasındaki arkadaşlığın, yollarda gezinen çıplak vücutların, baştan çıkarıcı hareketlerin, davetkâr bakışların, uyarıcı sürtünmelerin ürünüdür. Ancak gözle görülen realitenin temelden yalanladığı bu teorileri yeniden gözden geçirme gereğini dile getiren olayları ve kanıtları bütün çıplaklığı ile burada sergileme imkanına sahip değiliz.

Erkek ve kadın arasındaki fıtri eğilim, bedenin organik yapısında yer alan köklü bir eğilimdir. Çünkü yüce Allah, yeryüzündeki hayatın devamını ve insanın yeryüzündeki halifeliği gerçekleştirmesini bu eğilime bağlamıştır. Bu, sürekli bir eğilimdir, bir süre tatmin olsa da tekrar kendini gösterir. Bu eğilimi her zaman kışkırtmak azgınlığını arttırır, onu tatmin etmek için somut bir saldırganlığa iter. Eğer tatmin olmazsa tahrik olmuş sinirler yorulur. Bu ise, sürekli işkence etmek kadar acı verir insana. Davetkâr bir bakış insanı tahrik eder, baştan çıkarıcı bir hareket tahrik eder, bir gülücük tahrik eder, erkekle kadın arasındaki bu eğilimi çağrıştıran bir sözlü vurgu tahrik eder... Güvenli yol ise, bu eğilimi doğal sınırları içinde bırakacak şekilde bu tür tahrik edici davranışları azaltmak sonra da bu eğilimi doğru yoldan tatmin etmektir. İşte İslâmın seçtiği yöntem budur. Bunun yanında karakteri terbiye etme, insan enerjisini hayat için gerekli olan başka alanlarda harcama, tek çıkış yolunun bu tatmin şekli olmaması için sırf et ve kanın dürtülerine cevap vermek amacı ile kullanılmaması da islâmın bu konuda seçtiği yöntemin bir gereğidir.

Sunulan şu iki ayette, iki yönlü baştan çıkarılma, sapma ve fitneye düşme olasılığını en aza indirmenin örnekleri yer almaktadır.

"Mü'min erkeklere gözlerini harama bakmaktan sakındırmalarını ve mahrem yerlerini korumalarını söyle. Bu, onlar için en güvenceli arınma yoludur. Hiç şüphesiz onlar ne yaparsa Allah ondan haberdardır."

Erkekler açısından gözleri harama bakmaktan sakındırmak ruhsal bir edeptir. Yüzlerde ve bedenlerdeki güzellikleri ve baştan çıkarıcı unsurları görme arzusunu yenme girişimidir. Sonra, tahrik olma ve günaha girme pencerelerinden ilkini kapatma eylemidir. Zehirli okun hedefine ulaşmasını önleme amaçlı pratik bir çabadır.

Mahrem yerleri korumak da gözleri harama bakmaktan sakındırmanın doğal sonucudur. Ya da iradeyi kontrol altında tutmanın, denetim mekanizmasını uyarmanın ve daha ilk aşamasında olan cinsel arzuyu yenmenin ikinci adımıdır. Bu yüzden iki adım, sebep ve sonuç olmaları ya da hem vicdan aleminde hem de pratikte birbirlerini izleyen ve birbirlerine son derece yatkın iki adım olmaları itibariyle bir ayette birlikte sözkonusu ediliyorlar.

"Bu onlar için en güvenceli arınma yoludur." Duygularının temizlenmesi için en güvenceli yoldur. Bu duyguların yasal ve temiz yolun dışında şehevi azgınlıklarla kirlenmemesi, aşağılık hayvani düzeye yuvarlanmaması için en garantili yoldur. Bu yol toplum için, saygınlığının ve şerefinin ayrıca teneffüs etti-

ği havanın korunması için en temiz yoldur.

Onlara bu korunma yöntemini gösteren yüce Allah, onların ruhsal ve fıtri birleşimlerini bilir, ruhlarının ve organlarının hareketlerinden haberdardır. **"Hiç şüphesiz onlar ne yaparsa Allah ondan haberdardır."**

"Mü'min kadınlara da de ki; gözlerini harama bakmaktan sakındırsınlar, mahrem yerlerini korusunlar."

Erkeklerin içlerindeki gizli fitne unsurlarını uyaracak cezbedici kaçamak ya da baştan çıkarıcı anlamlı bakışlarını göndermesinler. Tertemiz bir ortamda fıtri isteklere cevap vermek için gerekli olan helal ve iyi yolun dışında mahrem yerlerini açmasınlar. Böylece bu yolla dünyaya gelen çocuklar toplum ve hayatla karşı karşıya kalırken utanç duymazlar.

"Kendiliğinden görünenleri dışındaki süslerini teşhir etmesinler."

Kadın için süslenmek helaldir. Bu kadının fıtratından gelen bir isteğe cevap niteliğindedir. Bütün kadınlar güzel olmaya, güzel görünmeye meraklıdırlar. Süslenme kavramı ise, çağdan çağa değişir. Ama süslenmenin fıtrattaki esası tek ve değişmezdir. O da güzel olma, güzelliği tamamlama ve bunu erkeklere gösterme isteğidir.

İslâm bu fıtri isteğe karşı çıkmaz. Sadece onu düzene koyar, kontrol altına alır. Onu hayatı paylaştığı erkeğe doğru yöneltir, başkasının göremediği şeyleri sadece ona gösterir. Bir sonraki ayette sözkonusu edilen ve bu süsleri görmekle içlerinde şehevi duygular uyanmayan, mahrem olmayan akrabalarında bu erkekle birlikte bazı şeyleri görmelerinde bir sakınca yoktur.

Fakat yüz ve ellerde, kendiliğinden görünen süslerin açıkta olmaları caizdir. Çünkü Hz.Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- Hz. Ebubekir'in -Allah ondan razı olsun- kızı Esma'ya "Ya Esma, bir kadın hayız (aybaşı hali) görmeye başlayınca (Buluğ çağına gelince) -yüz ve ellere işaret ederek- bunların dışında herhangi bir yerinin görünmesi doğru değildir"[13] demekle el ve yüzün görünmesinin caiz olduğunu vurgulamıştır.

"Başörtülerinin uçlarını yaka altlarına kadar sarkıtsınlar."

Ayette geçen "Ceyb" elbisenin göğüs kısmındaki açıklıktır.

"Khimar "ise; baş boyun ve göğüs örtüsüdür. Bu, kadınların baştan çıkarıcı yerlerini örtmeleri, aç bakışları sunmamaları içindir. Kasıtsız ve ani bakışlar da bunun içindedir. Şayet kadının baştan çıkarıcı ve uyarıcı yerleri açıkta olursa, Allah'tan korkanlar bu kasıtsız ve ani bakışın devam etmesnden veya tekrarlanmasından sakınsalar bile, meydana gelişinden sonra içlerinde gizli bir arzu kalır.

Kuşkusuz yüce Allah, kalplerin bu tür bir bela ile denenmesini, sınanmasını istemez.

Süs ve güzelliği göstermeye ilişkin fıtri isteklerine rağmen bu yasaklamayla karşı karşıya kalan ve kalpleri Allah'ın nuru ile aydınlanan mü'min kadınlar yasağa uyma hususunda hiçbir tereddüt göstermediler. Cahiliye döneminde kadın -bugünkü modern ca-

13) Ebu Davud rivayet etmiş ve "mürsel" bir hadistir demiştir.

hiliyede olduğu gibi- göğsünü pervasızca açarak erkekler arasında dolaşırdı. Çoğu zaman boynu saç uçları ve kulaklarındaki küpeleri de görülürdü. Yüce Allah kadınların baş örtülerinin uçlarını boyun ve göğüslerinin üstüne kadar sarkıtmalarını, kendiliğinden görünen kısmı dışındaki süslerini göstermemelerini emredince Hz. Aişe'nin -Allah ondan razı olsun- anlattığı durumu aldılar. "Allah ilk hicret eden kadınlara rahmet etsin. **"Baş örtülerinin uçlarını yaka altlarına kadar sarkıtsınlar"** ayeti inince fistanlarını parçalayıp onunla örtündüler"[14] Safiye binti Şeybe şöyle der: Hz. Aişe'nin -Allah ondan razı olsun- yanında bulunduğumuz bir sırada, bazı kadınlar Kureyş kadınlarından ve onların üstünlüklerinden söz ettiler. Bunun üzerine Hz. Aişe, şöyle dedi. "Kureyş kadınlarının üstünlüğü inkâr edilmez, ama Allah'a andolsun ki, Ensar kadınlarından daha iyi Allah'ın kitabını tastik edene, indirilen hükümlere daha iyi inanana rastlamadım. Nur suresindeki **"Baş örtülerinin uçlarını yaka altlarına kadar sarkıtsınlar"** ayeti inince kocaları, yanlarına dönüp yüce Allah'ın indirdiği ayeti okudular. Her koca, karısına, kızına, bacısına ve yakınlarına, bu ayeti okuyordu. Onlardan hiçbiri, Allah'ın kitabında indirdiği ayetleri dastik etmek ve imanını vurgulamak için fistanını başına sarmadan yerinden kalkmadı. Sanki başlarında bir karga varmış gibi örtünerek Hz. Peygamberin arkasında yer aldılar."[15]

Kuşkusuz İslâm, müslüman toplumun zevkini yükseltmiş, güzelliğe karşı olan duyarlılığını arındırmıştı. Artık güzellikle istenen hayvansal özellik değildi. istenen ve anlaşılan insani yöndü. Bedensel çıplaklığın güzelliği, hayvansal bir güzelliktir. Her ne kadar bir ahenk ve bir bütünleşme sözkonusu olsa da, insan bu güzelliğe hayvansal bir duyguyla saldırır. Ama haya unsurunun egemen olduğu güzellik ise, tertemiz bir güzelliktir. Bu, güzelliği zevkini yücelten, onu insana yaraşır bir duruma getiren, algıda ve hayalde onu temizlik ve arınmışlık duyguları ile kuşatan bu haya duygusudur.

Bugün, genel zevkin büyük düşüş kaydetmesine, hayvansal karakterin açık saçıklık, çıplaklık ve hayvanlar gibi azgınlaşma eğiliminin bu zevke galip gelmesine rağmen, İslâm mü'min kadınların saflarında aynı yüceliği yaşatmaktadır. Çünkü onlar açılıp saçılan, hayvanın hayvana kur yaptığı gibi kadınların erkeklere kur yaptığı bir toplumda kendi istekleri ile vücutlarındaki baştan çıkarıcı yerleri örtüyorlar.

Hiç kuşkusuz bu utanma, bu sakınma duygusu fert ve toplumun korunma yöntemlerinden biridir. Bu yüzden Kur'an, fitneden emin olunduğu durumlarda bu korunma yönteminin terkedilmesinde bir sakınca görmez. Bu yüzden cinsel bir arzuyla yaklaşmayan, şehevi duyguları uyanmayan, yakın akrabaları bu yasaklamanın dışında tutar. Kur'an'ın genel yasaklamanın dışında tuttuğu yakın akrabalar şunlardır:

Babalar ve oğullar, eşlerin babaları ve oğulları, kardeşler ve onların oğulları, kızkardeşlerin oğulları... Mü'min kadınlar da yasaklamanın dışındadırlar: **"müslüman kadınlardan..."** Fakat müslüman olmayan kadınlar güzelliklerini ve cazibelerini görmemelidirler. Çünkü bu kadınlar eğer müslüman kadınların tahrik edici yerlerini ve ayıp yerlerini görürse gidip kocalarına, kardeşlerine ve yakınlarına anlatırlar. Buhari ve Müslim'de yer alan bir hadiste şöyle buyurulmaktadır. "Bir kadın kocasına bir başka kadının güzelliklerini görüyormuş gibi anlatmasın." Müslüman kadınlar ise güvenilir kimselerdir. Ko-

14) Buhari 15) Ebu Davud

calarına, bir müslüman kadının bedenini ve süslerini anlatmalarına dinleri engel olur. Aynı şekilde **"elleri altındaki köleler"** de bu yasaklamanın dışında tutuluyor. Bununla sadece cariyeler kastediliyor denmiştir. Erkek köleler de buna dahildir. Çünkü erkek köle efendisi olan kadına karşı cinsel arzu duymaz diyenler de olmuştur. Birincisi daha tutarlıdır. Çünkü erkek köle bir dönem özel bir statüye sahip olsa bile bir insandır, onun da içinde insana özgü şehevi duygular uyanır. Ayrıca **"cinsel arzuları sönmüş erkek hizmetçiler"** de bu yasağın dışında tutuluyor. Bunlar delilik, bunaklık, erkeklikten mahrum bulunma iktidarsızlık gibi erkeğin kadını arzulamasına engel olan birtakım nedenlerden dolayı kadınlara karşı cinsel istek duymayan erkeklerdir. Bu durumda baştan çıkarılma, günah işleme korkusu olmaz. Bir de **"kadınların avret yerlerinin henüz farkında olmayan erkek çocuklar"** bu yasağın dışında tutuluyor.Bunlar, kadınların bedenlerini görmekle cinsel istekleri uyanmayan, çocuklardır. Ama her şeyin farkında oldukları zaman, erginlik çağına ulaşmamış olsalar bile cinselliğin bilincine varınca onlar da yasağın kapsamına alınıp, istisna edilen grubun dışında tutulurlar.

Eşlerin dışında sayılan bu grupların, göbek altından diz kapağının altına kadar olan kısmın dışında kadının vücudunu görmelerinde ne kendileri ne de kadın için bir sakınca yoktur. Çünkü örtünmeyi gerektiren fitne unsuru ortadan kalkmıştır. Koca ise karısının tüm vücudunu istisnasız görebilir.

Bu uygulamanın amacı korunma olduğu için, ayet fiilen türlerini göstermeseler bile mü'min kadınların saklı süslerini açığa çıkaracak, gizli cinsel istekleri harekete geçirecek, uyuyan duyguları uyaracak davranışlarda bulunmalarını da yasaklıyor:

"Yabancı bakışlardan gizledikleri süsleri ve cazibeleri belli olsun diye ses çıkaracak adımlarla yürümesinler."

Hiç kuşkusuz bu, insanın psikolojik yapısına, etki ve tepkilerine ilişkin derin bilginin ifadesidir. Çünkü kimi zaman şehvetin uyanması bakımından hayal kurmak gözle görmekten daha etkili olur. Kadının ayakkabısını, elbisesini ya da takısını görmekle, bizzat kadının vücudunu görmekten daha çok şehevi duyguları uyanan birçok insan vardır. Yine karşılarındaki kadından çok, hayallerinde canlandırdıkları kadının sureti karşısında cinsel istekleri uyanan birçok insan vardır. Bunlar günümüzde psikiyatristlerce bilinen psikolojik hastalıklardır. Kadının takılarının çıkardığı sesleri duymak, süründüğü kokuları uzaktan almak, birçok erkeğin duygularını galeyana getirir, sinirlerini harekete geçirir, karşı koyamadıkları azgın bir fitneye düşürür. İşte Kur'an bütün bunların önüne geçiyor, yollarını tıkıyor, çünkü Kur'an yüce yaratıcının katından inmiştir. O bilir, yarattıklarını . O latiftir, her şeyden haberdardır.

En sonunda bütün kalpler Allah'a döndürülüyor; bu ayetler inmeden önce işledikleri suçlara karşılık tövbe kapısı açık tutuluyor.

"Ey mü'minler hepiniz tövbe ederek Allah'a yöneliniz ki, kurtuluşa eresiniz."

Bununla, Allah'ın gözetimine, şefkat ve himayesine, Allah bilinci ve Allah korkusu gibi hiçbir şeyin kontrol edemediği bu derin fıtri eğilim karşısındaki zayıflıklarından ötürü yüce Allah'ın insanlara yönelik yardımına ilişkin duyarlılık harekete geçiriliyor.

CİNSEL EĞİLİMİN DOĞAL TATMİNİ

Buraya kadar mesele psikolojik açıdan ve korunma amaçlı olarak ele alınıyordu. Ne var ki, cinsel eğilim gerçek ve reel bir eğilimdir. Bu yüzden bu eğilimin yapıcı ve pratik bir çözümle tatmin edilmesi kaçınılmazdır. Bu pratik çözüm; evliliği kolaylaştırmak ve bu amaçla karşılıklı yardımlaşmadır. Bunun yanında cinsel birleşmeye giden diğer yolları son derece daraltmak veya tamamen kapatmaktır:

وَأَنكِحُوا الْأَيَامَىٰ مِنكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ ۚ إِن
يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ ۗ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٢﴾
وَلْيَسْتَعْفِفِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّىٰ يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ ۗ
وَالَّذِينَ يَبْتَغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ
فِيهِمْ خَيْرًا ۖ وَآتُوهُم مِّن مَّالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ ۚ وَلَا تُكْرِهُوا فَتَيَاتِكُمْ
عَلَى الْبِغَاءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِّتَبْتَغُوا عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۚ
وَمَن يُكْرِههُّنَّ فَإِنَّ اللَّهَ مِن بَعْدِ إِكْرَاهِهِنَّ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٣﴾

32- Aranızdaki bekârlar ile iyi davranışlı köle ve cariyelerinizi evlendiriniz. Eğer bunlar fakir iseler, Allah'ın lütfu ile zenginleşirler. Allah'ın nimeti boldur ve O her şeyi bilir.

33- Evlenme imkanı bulamayanlar, Allah'ın lütfu ile kendilerini zenginleştirene kadar namuslu kalmaya özen göstersinler, zinadan kaçınsınlar. Ödeyecekleri belirli bir bedel karşılığında özgürlüklerine kavuşmak üzere sizinle sözleşme yapmak isteyen elinizin altındaki köleler ile, kendilerinde iyi insan olma belirtileri gördüğünüz taktirde sözleşme yapınız. Allah'ın size bağışladığı servetinizden onlara yardım ediniz. Namuslu kalmak isteyen cariyelerinizi dünyalık çıkarlarınız uğruna fuhuşa zorlamayınız. Kim onları zorlarsa bilsin ki, uğradıkları zorlamadan sonra Allah onlar hakkında affedicidir ve merhametlidir.

Ödeyecekleri belirli bir bedel karşılığında özgürlüklerine kavuşmak üzere sizinle sözleşme yapmak isteyen elinizin altındaki köleler ile, kendilerinde iyi insan olma belirtileri gördüğünüz takdirde sözleşme yapınız. Allah'ın size bağışladığı servetinizden onlara yardım ediniz.

Namuslu kalmak isteyen cariyelerinizi dünyalık çıkarlarınız uğruna fuhuşa zorlamayınız. Kim onları zorlarsa bilsin ki, uğradıkları zorlamadan sonra Allah onlar hakkında affedicidir ve merhametlidir.

Hiç kuşkusuz evlilik, fıtri, cinsel eğilimleri tatmin etmenin doğal yoludur. Bu derin eğilimlerin tertemiz hedefidir, evlilik. Bu yüzden hayatın kendi doğallığı ve kolaylığı içinde akıp gitmesi için evliliğe giden yoldaki engelleri bertaraf etmek gerekir. Ailenin kurulmasına,nefislerin korunmasına giden yolda yer alan

en önemli engel mali engeldir. İslâm, her şeyi, her yönüyle ele alan bir düzendir. Bu yüzden ortamını oluşturmadan, sebeplerini hazırlamadan ve normal yapıya sahip fertler için kolaylaştırıcı önlemler almadan iffeti koruma zorunluluğunu getirmemiştir. Bunu sağladıktan sonra artık zorlama olmaksızın, bilerek, temiz ve kolay yoldan sapandan başkası fuhuş işleme gereğini duymaz.

Bunun için yüce Allah müslüman topluma, helal nikaha giden yoldaki mali engelleri ortadan kaldırmalarını emrediyor:

"Aranızdaki bekarlar ile iyi davranışlı köle ve cariyelerinizi evlendiriniz. Eğer bunlar fakir iseler, Allah'ın lütfu ile zenginleşirler."

Ayette geçen Eyama kelimesi her iki cinsten bekar olanlar anlamına gelir. Burada özellikle, köle olmayan erkek ve kadınlar kastediliyor. Çünkü bundan sonra köleler de ayrıca sözkonusu ediliyorlar. **"İyi davranışlı köle ve cariyelerinizi evlendiriniz."**

Bundan sonraki ifadedende anlaşılacağı gibi hepsinin sorunu yoksulluktur: **"Eğer bunlar fakir iseler Allah'ın lütfu ile zenginleşirler."**

Bu toplumun onları evlendirmesine yönelik bir emirdir. Ancak çoğu alimler buradaki emrin teşvik amaçlı olduğu görüşündedirler. Bunun için de Hz. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- döneminde birçok bekarın olmasını, buna rağmen evlendirilmemelerini delil göstererek "şayet bu ayetteki emir bir zorunluluğu ifade etseydi Hz. Peygamber bu bekarları evlendirirdi" derler. Biz bu ayetteki emrin yerine getirilmesi gereken bir görev olduğu düşüncesindeyiz. Kuşkusuz devlet başkanının bekarları evlenmeye zorlaması anlamında değil. Bu görev, evlenmek isteyenlere yardım etmeyi üstlenmesi ve pratik korunma, ayrıca İslâm toplumunu fuhuştan arındırma yöntemlerinden biri olması bakımından korumalarını sağlaması anlamındadır. Hiç kuşkusuz İslâm toplumunu fuhuştan arındırmak, yerine getirilmesi zorunlu olan bir vaciptir. Vacibi yerine getirmek için gerekli olan yöntem de vaciptir.

Bununla beraber, şu noktayı da vurgulamamız gerekir: Her şeyi her yönüyle çözümleyen bir düzen olması nedeniyle İslâm, ekonomik (zorluklar) temelden çözümler, normal fertlerin, para kazanmalarını, rızıklarını elde etmelerini, devlet bütçesinden yardıma ihtiyaç duymayacak duruma gelmelerini sağlar. ancak bazı özel durumlarda devlet bütçesinden bazı yardımlarda bulunmayı zorunlu görür. İslâm ekonomik düzeninde aslolan her ferdin kendi geliri ile kendi kendine yeterli duruma gelmesidir. İslâm ekonomi düzeni bu yardımlar esasına dayanmaz.

Bundan sonra İslâm toplumunda yine de kişisel gelirleri evlenmeleri için yeterli olmayan fakir bekarlar bulunursa, toplumun onları evlendirmesi gerekir. Erkek köle ve cariyeler de öyle... Şu kadarı var ki, köle ve cariyelerin evlenmelerini sağlama işi güçleri yettiği sürece efendilerine aittir.

Kadın ve erkekler evlenecek durumda olduktan, ayrıca buna istekli de olduktan sonra fakirlik unsuru evlilik için engel oluşturmamalıdır. Çünkü rızıklar

Allah'ın elindedir. Onlar tertemiz iffetlilik yolunu tercih ettikleri sürece yüce Allah onları zenginleştirmeyi garantilemiştir. **"Eğer bunlar fakir iseler Allah'ın lütfu ile zenginleşirler."** Bu doğrultuda Hz.Peygamber de şöyle buyurmaktadır: "Üç kişiye yardım etmeyi yüce Allah üzerine almıştır. Allah yolunda cihad eden kişi, karşılığını ödemek koşulu ile özgürlük için sözleşme yapan köle, bir de iffetini koruyarak evlenmek isteyen bekar?" [16]

Toplumun bekarları evlendirme beklentisi içinde olunduğu sıralarda, yüce Allah evlilikle onları zenginleştirene kadar ne kadar namuslu kalmaya özen göstermeleri emrediliyor:

"Evlenme imkanı bulamayanlar, Allah lütfu ile kendilerini zenginleştirene kadar namuslu kalmaya özen göstersinler, zinadan kaçınsınlar."... **"Allah'ın nimeti boldur ve O her şeyi bilir."** İffetli kalmak isteyeni sıkıntıya sokmaz Çünkü O, onun niyetini ve iyi davranışlı olanı bilir.

İşte İslâm problemi bu şekilde pratik olarak karşılıyor, evlenecek durumda olan kişiye, mali bakımdan yetersiz de olsa evlenmesi için uygun bir ortam hazırlıyor. Bilindiği gibi mal, çoğu zaman evliliğin önünde aşılması son derece güç olan bir engeldir.

Toplumda kölelerin varlığı, ahlaki düzeyin düşüklüğüne uygun bir husus olması, yine kölenin insanlık onuruna ilişkin duyarlılığının zayıf olması nedeniyle zinanın rahat ve serbestçe işlenmesine yardımcı bir konuda olması, ayrıca İslâm düşmanlarının müslüman esirleri köleleştirmelerine karşılık olarak o toplumda kölelerin varlığının bir zorunluluk olması nedeniyle, İslâm fırsat doğdukça kölelerin özgür olmaları için ortam oluşturmaya çalışıyordu. Dünya düzeyinde köleliğin kalkmasını sağlayacak koşullar oluşana kadar... Bu yüzden özgürlüğünü elde etmek için sözleşme yapmak isteyen köleye olumlu karşılık verilmesini zorunlu kıldı. Köle, belli bir miktar mal ödeyip özgürlüğünü satın alabilir böylece.

"Ödeyecekleri belirli bir bedel karşılığında özgürlüklerine kavuşmak üzere sizinle sözleşme yapmak isteyen elinizin altındaki köleler ile, kendilerinde iyi insan olma belirtileri gördüğünüz taktirde sözleşme yapınız.

Bu işin zorunluluğu (vacipliği) konusunda fıkıh bilginleri arasında görüş ayrılıkları vardır. Biz köle ile sözleşme yapılmasının zorunluluğu düşüncesindeyiz. Çünkü İslâmın özgürlüğe, insanlık onuruna ilişkin başlıca hareket çizgisine paralel bir görüştür bu. Sözleşme yapıldıktan sonra artık kölenin malı kendisine aittir. Ödemesi gereken bedeli biriktirebilmesi için yaptığı işin ücretini de alır. Ayrıca zekât gelirinden de kendisine bir pay vermek gerekir. **"Allah'ın size bağışladığı servetinizden onlara yardım ediniz."** Ama bu, efendisinin kölede iyi bir nitelik görmesi şartına bağlıdır. Bu iyi nitelik öncelikle müslümanlıktır, sonra da para kazanabilme yeteneğidir. Özgür kaldıktan sonra insanlara yük olmaması içindir bu şart. aksi takdirde köle, yaşayabilmek için, istediğini alabil-

16) Tirmizi ve Nesai

mek için, en aşağılık yollara başvurur. İslâm karşılıklı dayanışmaya dayalı bir düzendir, aynı zamanda gerçekçi bir düzendir de. önemli olan "köle özgürlüğüne kavuştu" demek değildir. İsimlerin, ünvanların değişmesi önemli değildir. Önemli olan pratikte yaşanan gerçek durumdur. köle serbest kaldıktan sonra, mal kazanma yeteneğine sahip olmadığı, insanlara yük olmaktan kurtulmadığı, yani biçimsel özgürlükten daha pahalı, daha ağır şeyleri satmak suretiyle yaşamak için pis yollara düşmekten kurtulmadığı sürece gerçek anlamda özgür olamaz. İslâm, toplumu arındırmak için köleyi serbest bırakır, yeniden ve daha şiddetli, daha tehlikeli bir şekilde kirletmek için değil. [17]

Bazı kölelerin fuhuş bataklığına düşmesi, toplumda kölelerin bulunmasından daha tehlikelidir. Cahiliye döneminde herhangi bir adamın cariyesi olsaydı, onu zina yapmaya gönderirdi, bunun karşılığında ondan belli bir miktar haraç alırdı. -İşte bu günümüzde de bilinen fuhuş şeklidir- İslâm, müslüman toplumu arındırmak isteyince genel anlamda zinayı yasakladı. Bu durumu da özel bir ifadeyle özel olarak hükme bağladı.

"Namuslu kalmak isteyen cariyelerinizi dünyalık çıkarları uğruna fuhuşa zorlamayınız. Kim onları zorlarsa bilsin ki, uğradıkları zorlamadan sonra Allah onlar hakkında affedicidir ve merhametlidir."

Cariyelerini bu kötülüğü işlemeye zorlayanların böylesine iğrenç bir yolla dünya malı kazanmak amacı ile fuhuş işlemek için onları tehdit edenlerin bu davranışı yasaklanıyor. Kendi istekleri dışında zorlanmaları durumunda zorlanan cariyelere bağışlanma ve merhamet sözü veriliyor.

Süddi diyor ki, "Bu ayet münafıkların elebaşısı abdullah b. Ubeyy b. Selul hakkında inmiştir. Abdullah b. Ubeyy b. Selul'un Muaze adında bir cariyesi vardı. Kendisine misafir geldiği zaman onları onurlandırmak için cariyenin misafirlerle cinsel ilişkide bulunmasını isterdi. Cariye gidip bu durumu Hz. Ebubekir'e şikayet etti. Hz. Ebubekir de durumu Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- açtı. Bunun üzerine Peygamberimiz cariyenin alıkonmasını emretti. Abdullah b. Ubeyy b. Selul bağırıp çağırarak:"Bizi kim Muhammed'den kurtaracak, cariyelerimizi elimizden alıyor?" dedi. İşte yüce Allah bu ayeti onlar hakkında indirdi."

İffetli kalmak istedikleri halde, basit bir dünyalık karşılığı cariyelerin fuhuşa zorlanmasına ilişkin bu yasaklama, Kur'an'ın İslâm toplumunu arındırma, cinsel birleşmenin iğrenç yollarını kapatma stratejisinin bir parçasıdır. Çünkü fahişelerin varlığı, kolaylığından dolayı çoğu insanı zinaya sürükler. Ama insan eğer fuhuş yoluyla tatmin olmazsa, temiz ve insana yaraşır yolda tatmin olmaya yönelecektir.

Fahişelerin, emniyet subapı olduğuna, onurlu aileleri koruduğuna, çünkü evlilik zorlaştığı zaman bu fıtri ihtiyacı, bu iğrenç yöntemle karşılamaktan başka çözüm olmadığına, aksi taktirde doyumsuz kişilerin aç kurtlar gibi temiz ırz-

17) Kölelik düzeni, savaş esirlerinin köleleştirilmesini yasaklayan uluslararası anlaşmalarla birlikte ortadan kalkmıştır. Çünkü İslâmda kölelik düzeni geçiciydi ve benzeri ile karşılık verme ilkesinden kaynaklanıyordu.

lara saldıracaklarına ilişkin söylentilerin hiçbir değeri yoktur.

Hiç kuşkusuz bu tür bir düşünce sebep ve sonuçlarınyerlerini değiştirmenin ürünüdür. Çünkü cinsel eğilim temiz, arı yeni kuşaklar aracılığı ile hayatın sürekliliği amacına yönelik olmalıdır. Bunun için toplumlar, fertlerin makul birhayat sürmesine ve evlenmesine elverecek şekilde ekonomik sistemlerini düzeltmelidirler. Bundan sonra yine de kural dışı durumlar başgösterecek olursa, bunlar da özel yöntemlerle çözümlenmelidir. Bunun içinde fahişelere ihtiyaç olmadığı gibi, toplumun duyup görebileceği bir şekilde cinselliğin ağırlığını hafifletmeye ya da fazlalıkları atmak isteyen herkesin istediği zaman uğrayabildiği iğrenç yerler açmaya gerek yoktur.

Böyle bir pisliğin yayılması için ekonomik sistem ıslah edilmelidir. Böylece ekonominin bozukluğu, insanlığın aşağılık birer portresi şeklinde olan genel iğrenç yerlerin açılmasına neden oluşturmamış olur.

Yeri göğü bağlayan, insanlığı Allah'ın nuru ile aydınlanan parlak ufuklara yükselten İslâmın, her şeyi her yönüyle çözümleyen tertemiz ve iffetlilik unsurunu ön planda tutan sistemiyle yaptığı budur işte.

Bu bölüm üzerine, Kur'an'ın konu ve atmosferle uyum oluşturan bir niteliğinin vurgulanması suretiyle bir değerlendirme yapılıyor:

وَلَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ ءَايَٰتٍ مُّبَيِّنَٰتٍ وَمَثَلًا مِّنَ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٣٤﴾

34- Biz size gerçekten ayrıntılı açıklamalar içeren ayetler, sizden önce yaşamış milletlerin hayatlarından alınmış örnekler ve kötülükten uzak durmak isteyenler için öğütler indirdik."

Bu Kur'an ayrıntılı açıklamalar içeren ayetlerden oluşur. Kapalılığa kasıtlı yoruma ve belirlenmiş hareket metodundan sapma eğilimlerine yol verilmez Kur'an'da.

Bu Kur'an, Allah'ın hayat sisteminden sapan,böylece de uğursuz bir akibete uğrayan geçmiş toplumların akibetlerinden örnekler içerir.

Bu Kur'an Allah'ın gözetiminin bilincinde olan, bu yüzden korkup dosdoğru hayat sistemine uyan, böylece de kötülüklere bulaşmayan müttakiler için öğütler içerir.

Bu bölümün içerdiği hükümlerle, kalpleri bu Kur'an'ı indiren Allah'a bağlayan bu değerlendirme birbirleri ile güzel bir ahenk oluşturmaktadır.

Surede yer alan bundan önceki iki derste, ayetlerin akışı, insanın en kı tı,en kaba yönlerini inceltmek, arındırmak ve nurlu ufuklara yükseltmek için e alıp tedavi etmek şeklinde idi. Et ve kanın ihtirasını, göz ve cinsel organlar şehvetini, tahrik ve teşhircilik eğilimini, öfke ve kin dürtüsünü tedavi ediyord Fuhuşun nefiste, hayatta ve günlük konuşmalarda yaygınlaşmasını önlüyord Zina cezasını, mesnetsiz zina suçlamasında bulunmanın cezasını sert ve sıkı u gulamakla, hiçbir şeyden haberi olmayan iffetli mü'min kadınlara zina suçları

sında bulunmanın en iğrenç, en aşağılık örneklerini sunmakla tedavi ediyordu. Çeşitli korunma yöntemlerini devreye sokarak; evlere girmek için izin istemek, bakışları harama bakmaktan sakındırmak, süsleri saklamak, baştan çıkarıcı ve şehevi duyguları uyarıcı davranışları yasaklamak suretiyle tedavi ediyordu. Sonra evlilikle, fuhuşu önlemekle, kölelere özgürlük kazandırmakla tedavi ediyordu. Bütün bunlar kan ve etten kaynaklanan dürtülerin önünü kapamak, nefislere iffet, üstünlük, şeffaflık ve aydınlık yöntemlerini hazırlamak içindi.

Yine surenin akışı, geçen iki derste Hz. Aişe'ye yönelik o büyük iftira olayından sonra geride kalan kin ve öfkeleri, kriterlerin karışmışlığını ve ruhların içine düştüğü sıkıntıları tedavi ediyordu. Artık Peygamberimizin Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- nefsi tatmin olmuş, sakinleşmiştir. Hz. Aişe'nin -Allah ondan razı olsun- nefsi durulmuş, memnun olmuştur. Hz. Ebubekir'in -Allah ondan razı olsun- nefsi daha hoşgörülü, bağışlayıcı ve arınmıştır. Safvan b. Muattal'ın -Allah ondan razı olsun- nefsi yüce Allah'ın şahitliği ve aklaması ile huzur bulmuştur, ikna olmuştur. Müslümanların nefisleri böyle bir iftiraya bulaşmaktan pişman olmuş, tövbe etmişlerdir. Çünkü içine düştükleri bataklığı görmüş, ondan kurtulmuşlardı. Rabblerinin kendilerine yönelik lütfuna, rahmetine ve yol göstericiliğine karşılık şükrederek ona dönmüşlerdi.

İşte bu eğitimle, bu donatımla, bu yönlendirme ile insanın bünyesi tedavi edilmiştir. Bu sayede nurla aydınlanmış, aydınlık ufuklara yükselmiştir. Göklerin ve yerin ufuklarındaki o büyük nuru görmüştür. Bütünüyle aydınlık, bütünüyle nur olan o alemdeki her tarafı kaplayan her tarafı bürüyen bol nimetleri algılayacak yeteneğe sahip olmuştur.

اَللّٰهُ نُوْرُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ مَثَلُ نُوْرِهٖ
كَمِشْكٰوةٍ فِيْهَا مِصْبَاحٌ ۭ اَلْمِصْبَاحُ فِيْ زُجَاجَةٍ ۭ اَلزُّجَاجَةُ كَاَنَّهَا
كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُّوْقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُّبٰرَكَةٍ زَيْتُوْنَةٍ لَّا شَرْقِيَّةٍ
وَّلَا غَرْبِيَّةٍ ۙ يَّكَادُ زَيْتُهَا يُضِيْۗءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ۭ نُوْرٌ عَلٰي نُوْرٍ ۭ
يَهْدِي اللّٰهُ لِنُوْرِهٖ مَنْ يَّشَاۗءُ ۭ وَيَضْرِبُ اللّٰهُ الْاَمْثَالَ لِلنَّاسِ ۭ
وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ ۝

35-Allah göklerin ve yerin nurudur. O'nun nuru, içinde kandil yanan bir projektöre benzer, kandil bir fanus içindedir ve bu fanus sanki inci gibi parıldayan bir yıldızdır. Bu kandil yakıtını, bereketli bir zeytin ağacının yağından sağlar. Ağaç, ne doğuya ve ne de batıya bakmayan ve bu yüzden sürekli güneş alan bir arazide yetiştiği için yağın, hiç ateşe değmese bile kendiliğinden tutuşup ışıyacak kadar saftır. O nur üzerine nurdur. Allah dilediği kimseleri bu nura iletir. Allah insanlara somut örnekler verir. Allah her şeyi bilir.

Bu dehşet verici ayet, adeta insana huzur veren, insanı aydınlatan bir nur fışkırtıyor. Bu nur bütün evreni kaplıyor; bütün duyguları, bütün organları etkiliyor, bütün köşelere, bütün dönemeçlere akıyor: Koskoca evren göz kamaştırıcı bir nur denizinde yüzüyor, yudumluyor, bütün perdeler kalkıyor, kalpler şeffaflaşıyor, ruhlar kanatlanıyor. Her şey bu engin okyanusta yüzüyor; her şey bu nur denizinde temizleniyor, her şey kirinden ve ağırlıklarından arınıyor. Bu bir serbestlik, dilediğince kanat çırpmadır. Bakışma ve bilişmedir. Kaynaşma ve yakınlaşmadır. Sevinç ve coşkudur. İçindeki canlı cansız tüm varlıklarla evren artık her türlü bağdan ve sınırdan kurtulmuş bir nur haline gelmiştir. Baştan başa nur olan bu evrende gökleryerle, canlılar cansız varlıklarla, uzaklar yakınlarla birleşmiştir. Bu evrende vadiler yollarla, gizlilikler açıklıklarla,duygular kalplerlebuluşmuştur.

"Allah göklerin ve yerin nurudur."

Göklerin ve yerin yapısı ve düzeni bu nura dayanır. Varlıklarının özünü bahşeden, onların hareket tarzlarını belirleyen sistemi koyan bunurdur. Son zamanlarda insanlar-atomun parçalanmasından sonra- ellerindeki maddenin, ışık enerjisinden başka hiçbir dayanakları, ışık enerjisinden başka bir "madde"likleri bulunmayan hareketli ışınlara dönüşmesi ile birlikte bu büyük gerçeğin bir yönünü kavrama imkanına kavuştular. Çünkü maddenin özünü oluşturan atom, nötron ve elektronlardan oluşur. Atomun parçalanması ile birlikte bu nötron ve elektronlar özü itibariyle nur olan ışın dalgaları halinde dağılırlar. Oysa insan kalbi bilimden asırlar önce bu büyük gerçeği kavramıştı. Şeffaflaşıp kanatlandığı, nurdan ufuklara doğru yol aldığı her seferinde kavramıştı bu gerçeği. Hiç kuşkusuz Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- kalbi bu gerçeği tam ve her yönüyle kavramıştı. Taif'ten dönerken ellerini insanlardan silkeleyip ve Rabbine yönelirken bu nuru ifade etmişti:

"Allah'ım karanlıkları aydınlattığın, dünya ve ahiret işlerini onunla düzenlediğin yüzünün nuruna sığınırım." İsra ve Miraç yolculuğu dönüşünde de bu nuru ifade etmişti. Hz. Aişe "Rabbini gördün mü?" diye sorduğunda "O nurdur, nasıl görebilirim ki?" diye cevap vermişti.

Ne var ki insanın bünyesi uzun süre bu sürekli kaynayan, her tarafı bürüyen nuru algılamaya güç yetiremez. Uzun süre bu uzak ufku seyredemez. Bu yüzden ayeti kerime bu engin gösterdikten sonra mesafesini yaklaştırmaya başlıyor. Yakın ve somut bir örnekle onu insanın sınırlı kavrama yeteneğiniilgi alanına yaklaştırıyor:

"Onun nuru, içinde kandil yanan bir projektöre benzer, kandil fanus içindedir ve bu fanus sanki inci gibi parıldayan bir yıldızdır. Bu kandil yakıtını, bereketli bir zeytin ağacının yağından sağlar. Ağaç ne doğuya ne de batıya bakmayan ve bu yüzden sürekli güneş alan bir arazide yetiştiği için yağı, hiç ateşe değmese bile kendiliğindentutuşup ışıyacak kadar saftır. O nur üzerine nurdur."

Bu, sınırsız bir tabloyu insanın sınırlı kavrama yeteneğine yaklaştırmak

amacıyla verilen bir örnektir. Özünü kavramaktan yoksun olana algıladığı şeyin küçük bir örneğini çizmektir bu. İnsanın boyutlarını ve çaresiz kavrama yeteneğini aşan engin ufukları izleyememesi gerçeği karşısında bu örnek, nurun mahiyetini, özelliğini insanın kavrayışına yaklaştırmaktadır.

Göklerin ve yerin genişliğinden ışık sızdırmayan bir duvarda, projektör işlevi gören küçücük oyuğa geçiliyor. Bu oyuğa kandil konur, böylece ışığı yoğunlaşır, sıklaşır, daha güçlü ve daha parlak olur.

"İçinde kandil yanan bir projektör gibi."

"Kandil bir fanus içindedir."

Bu fanus onu rüzgârdan korur, ışığını parlatır, daha aydınlık ve daha gür görünür.

"Bu fanus sanki inci gibi parıldayan bir yıldızdır."

Bizzat *kendisi* de şeffaf ince, parlak ve aydınlatıcıdır. Burada düşünce, küçük bir modele takılıp kalmasın diye; küçük bir fanustan büyük bir yıldıza yükselirken örnekle gerçek, modelle asıl birleşiyor. Çünkü bu model, zihinleri büyük ve asıl gerçeğe yaklaştırsın diye gösterilmiştir. Bu kısa ayrılıktan sonra ayetin akışı tekrar modele, yani kandile dönüyor..

"Bu kandil yakıtını bereketli bir zeytin ağacının yağından sağlar."

Zeytin yağının ışığı, bu ayete ilk defa muhatap olanların bildiği en parlak ışıktı.Ancak sırf bunun için seçilmemiştir bu örnek. Aynı zamanda bu bereketli ağacın yaydığı kutsallık havası da ön planda tutulmuştur. Bu Tur dağındaki vadinin kutsallığıdır ve burası Arap yarımadasına zeytin ağacının yetiştiği en yakın bölgedir. Kur'an-ı Kerim'de buna ve çevresine yaydığı kutsallık havasına işaret edilir:

"Asıl kaynağı Tur-i sina olan ve yiyenlere yağ ve katık sağlayan ağacı da yarattık."

Zeytin ağacı oldukça verimli ve uzun ömürlü bir ağaçtır. İnsanlar bu ağacın her şeyinden yağından, odunundan, yapraklarından ve meyvesinden yararlanırlar. Bir kez daha asıl ve büyük gerçeği hatırlatmak için küçük modelden uzaklaşılıyor. Bu ağaç bilinen anlamda bir ağaç değildir. Bir yere ve bir yöne bağlı değildir. Ve sırf yaklaştırma amaçlı soyut bir örnektir.

"Bu ağaç ne doğuya ne de batıya bakar."

Yağı da görülen ve bilinen yağlardan değildir. Bu, değişik ve ilginç bir yağdır.

"Yağı hiç ateşe değmese bile kendiliğinden tutuşup ışıyacak kadar saftır."

Şu halde bu yağ bizzat şeffaflıktır, başlı başına bir parlaklıktır, bu yüzden neredeyse yakmadan tutuşup ışıyacaktır.

"Ateşe değmese bile"

"O nur üzerine nurdur."

Ve biz yolculuğun sonunda derin ve engin nura yeniden dönüyoruz.

Bu, göklerin ve yerin karanlıklarını aydınlatan Allah'ın nurudur. Ve biz bu nurun mahiyetini ve boyutunu kavrayamayız. Sadece kalpleri ona bağlama, onu görmelerini sağlama çabaysıdır bizimki.

"Allah dilediği kimseleri bu nura iletir."

Kalplerini açıp onu görenleri bu nura iletir. Çünkü bu nur gökleri ve yeri kaplamıştır. Göklerde ve yerde her zaman fışkırmaktadır. Bu nur hiç eksik olmaz göklerde ve yerde. Kesilmez, sınırlandırılmaz ve gizlenmez bu nur. Bir kalp ne zaman bu nura yönelmek isterse onu görür. Bir yol şaşkını, ne zaman bu ışığın farkına varırsa yolunu bulur, bu nura bağlanırsa Allah'ı bulur.

Yüce Allah'ın kendi nuru için verdiği örnek, insanların kavrayışlarını bu nur yaklaştırmanın bir yoludur. Çünkü yüce Allah insanların kapasitelerini bilir.

"Allah insanlara somut örnekler verir. Allah her şeyi bilir."

Bu engin nur, gökleri ve yeri kaplayan, göklerde ve yerde çağlayan bu nur, kalplerin Allah'la buluştuğu, O'a kavuştuğu, O'nu anıpkorktuğu, O'nun için her şeyden soyutlandığı, onu hayatın tüm nimetlerine tercih ettiği Allah'ı evlerinde belirginleşir, billurlaşır.

فِي بُيُوتٍ أَذِنَ اللَّهُ أَن تُرْفَعَ
وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ ﴿٣٦﴾
رِجَالٌ لَّا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ
وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ
﴿٣٧﴾ لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِ وَاللَّهُ يَرْزُقُ
مَن يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٨﴾

36- Bu projektör, Allah'ın yüceltilmelerini ve içlerinde adının anılmasını emrettiği evlerde yanar. Bu evlerde birtakım kimseler sabah ve akşam Allah'ı her tür noksanlıktan tenzih ederler.

37- Bu kimseleri ne ticaret, ne alış-veriş Allah'ı anmaktan, namazı kılmaktan ve zekâtı vermekten alıkoymaz. Onlar kalplerin hoplayacakları ve gözlerin donakalacağı bir günün dehşetinden korkarlar.

38- Amaçları, Allah'ın kendilerini işledikleri amellerin en güzel karşılığı ile ödüllendirmesi ve lütfu ile bundan da daha fazlasını vermesidir. Allah dilediği kimselere hesapsız rızık bağışlar.

Kur'an'ın birbirinin aynısı ya da yakın özelliklere sahip sahneleri sunmada başvurduğu uyumlu hale getirme yöntemi uyarınca, oradaki kandil sahnesi ile buradaki Allah'ın evleri sahnesi arasında tasviri bir bağ kuruluyor. Bir projektör içinde nura parlayan kandil ile Allah'ın evlerinde nurla parlayan kalpler arasında da benzeri bir bağ vardır.

"Allah bu evlerin yüceltilmesini emretmiştir."

Allah'ın izni uygulanması gereken bir emirdir. Dolayısıyla bu evler, yücel tilmiş, onarılmışlardır. Temiz ve yücedirler. Bu evlerin yüceltilmelerine ilişkin sahne ile göklerde ve yerde parıldayan nur, ifade içinde birbirlerine uygun düşüyor. Aynı şekilde bu evlerin üstün mahiyetleri, nurun parlakv e aydınlık mahiyetiyle anlam itibariyle uygunluk oluşturmaktadır. Bu evler yücelik duygusu ile, yüceltme ile, içlerinde *Allah'ın adı* anılsın diye kurulmuşlardır.

"Allah bu evlerde adının anılmasını emretmiştir."

Bu evlerde, aydınlık, temiz, titreyerek Allah'ı tesbih eden, ürpererek namaz kılan kalpler toplanır. Bu evlerde buluşan, biraraya gelen **"kimseleri ne ticaret, ne alış-veriş Allah'ı anmaktan, namazı kılmaktan ve zekâtı vermekten alıkoyamaz."**

Ticaret ve alışveriş para kazanma ve servet biriktirme içindir. Fakat onlar bunlarla uğraşmakla beraber, namaz kılmak suretiyle Allah'ın hakkını, zekât vermek suretiyle de kulların hakkını ödemekten geri kalmazlar.

"Onlar kalplerin hoplayacakları ve gözlerin donakalacağı bir gücün dehşetinden korkarlar."

Korkudan, sıkıntıdan ve ızdıraptan dolayı bir türlü sakinleşmezler, yerlerinden fırlarlar. Onlar böylesine dehşetli bir günün azabından korktukları için ne ticaret ne de alış-veriş onları Allah'ı anmaktan alıkoyamaz.

Bu etkin korkuya rağmen onlar Allah'ın sevabına umut bağlarlar.

"Amaçları Allah'ın kendilerini işledikleri amellerin en güzel karşılığı ile ödüllendirmesi ve lütfu ile bundan da daha fazlasını vermesidir."

Onların Allah'ın lütfuna yönelik bu ümmetleri karşılıksız kalmayacaktır.

"Allah dilediği kimselere hesapsız rızık bağışlar."

Sınırsız ve de kayıtsız lütfundan bağışlar.

Göklerde ve yerde belirginleşen, Allah'ın evlerinde billurlaşan ve iman ehlinin kalplerinde parıldayan bu nura karşılık surenin akışı bir diğer ortamı gözler önüne seriyor. İçinde hiçbir aydınlık bulunmayan kapkaranlık bir ortamdır bu. Burası güvenlikten yoksun, korkunç bir ortamdır. Bu ortamda her şey boşunadır hiçbir fayda sağlamaz. İşte burası kâfirlerin yaşadığı küfür ortamıdır.

وَالَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَعْمَٰلُهُمْ كَسَرَابٍۭ بِقِيعَةٍ
يَحْسَبُهُ ٱلظَّمْـَٔانُ مَآءً حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَهُۥ لَمْ يَجِدْهُ شَيْـًٔا وَوَجَدَ ٱللَّهَ
عِندَهُۥ فَوَفَّىٰهُ حِسَابَهُۥ ۗ وَٱللَّهُ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿٣٩﴾ أَوْ كَظُلُمَٰتٍ فِى
بَحْرٍ لُّجِّىٍّ يَغْشَىٰهُ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِۦ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِۦ سَحَابٌ ظُلُمَٰتٌۢ
بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ ۚ إِذَآ أَخْرَجَ يَدَهُۥ لَمْ يَكَدْ يَرَىٰهَا ۗ وَمَن لَّمْ يَجْعَلِ ٱللَّهُ لَهُۥ نُورًا فَمَا لَهُۥ مِن نُّورٍ ﴿٤٠﴾

39- Kâfirlerin amelleri ise engin çellerdeki serap gibidir. Susuz kimse onu su zanneder, fakat oraya varınca hiçbir şey bulamaz. Kâfir karşısında Allah'ı bulur. O da hesabını eksiksiz olarak görür. Zaten Allah'ın hesaplaşması çabuktur.

40- Kâfirlerin amellerinin bir başka benzeri engin bir denizin karanlıklarıdır. Bu denizi üstüste binen dalgalar ve dalgaları da bulut örter. Orada karanlıklar üstüste binmiştir. Öyle ki insan elini uzatsa onu farkedemez bile. Allah'ın nur vermediği kimsenin nuru olamaz.

İfade kâfirlerin durumlarını ve akibetlerini hareket ve canlılık dolu iki ilginç sahnede canlandırıyor.

Birinci sahne onların amellerini geniş ve açık bir arazide yanıltıcı bir şekilde parıldayan bir serap şeklinde canlandırıyor. Bu serap susuz kişiyi kendine doğru çekiyor. O da kendisini bekleyen akibetten habersiz olarak oraya doğru koşuyor.Aniden sahne hareketleniyor. Şu serabın peşinde koşan adam, su içmek umuduyla yola düşen susuz... Orada kendisini bekleyen akibetten habersiz kişi... İstediği yere ulaşıyor ama beklediğini bulamıyor... Aniden aklına bile getirmediği şaşırtıcı, tüm bağları koparan, insanı iliklerine kadar titreten korkunç bir şeyle karşılaşıyor.

"Kâfir karşısında Allah'ı bulur."

İnkâr ettiği,reddettiği hasım kesildiği, düşmanlık yaptığı Allah'ı orada kendisini bekler durumda bulur. İnsanoğlundan bir düşmanı bile bu şekilde karşısına çıksaydı yine de çok korkacaktı. Peki şu şaşkın gafil ve hazırlıksız adam güçlü öç alıcı ve her şeye gücü yeten Allah'ı karşısında bulunca ne yapar?

"O da hesabını eksiksiz görür."

Bu sürpriz ve ani buluşmaya uygun düşecek şekilde, beklemeden ve çabucak görür hesabını.

"Zaten Allah'ın hesaplaşması çabuktur."

Bu ifade insanı şaşkına uğratan korkunç sahneye uygun bir değerlendirmedir.

İkinci sahnede, az önceki yanıltıcı parıltıdan sonra ortalığı karanlık kaplıyor. Engin bir denizdeki dehşet verici korku somutlaştırılıyor. Üstüste binen dalgalar, onları da örten bulut... Böylece karanlıklar birbirine biniyor. Öyle ki, insan elini gözünün önüne uzatsa korku ve karanlığın şiddetinden onu farketmez bile.

Hiç kuşkusuz küfür yüce Allah'ın evrende çağlayan nurundan kopuk bir karanlıktır. Kalbin en yakın, en basit bir hidayet belirtisini göremediği bir sapıklıktır. Huzur ve güvenin bulunmadığı korkulu bir ortamdır.

"Allah'ın nur vermediği kimsenin nuru olmaz:"

Allah'ın nuru kalp için hidayettir, basiret açıklığıdır, fıtratın Allah'ın göklere ve yere egemen kıldığı evrensel yasalar sistemine bağlanmasıdır, yine fıtratın gökleri ve yeri bürüyen Allah'ın nuru ile buluşmasıdır. Kim bu nura bağlanmamışsa o, dağılması sözkonusu olmayan bir karanlık içindedir, huzur ve güvenden yoksun karanlık bir ortamdadır, dönüşü olmayan bir sapıklık için-

dedir. İşin sonu insanı yok olmaya, azaba sürükleyen boş bir seraptır. Çünkü inanç sistemine dayanmayan amelin geçersiz olması sonucu, imansız iyilik de olmaz. Gerçek yol göstericilik, Allah'ın yol göstericiliğidir. Esas nur Allah'ın nurudur.

İnsanlık alemindeki küfrün, sapıklığın ve karanlığın canlandırıldığı bu sahneyi, uçsuz bucaksız evrendeki imanın, hidayet ve aydınlığın gözler önüne serildiği sahne izliyor. Bu sahnede canlısı ve cansızıyla tüm varlıklar; insanlar, cinler, melekler, yıldızlar, canlılar, cansızlar Allah'ı tesbih eder durumda sunuluyorlar. Birden varlıklar alemi karşılıklı tesbih sesleri ile çınlıyor, hem de derin düşünüldüğü zaman vicdanı titreten son derece etkileyici bir sahnede...

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالطَّيْرُ صَافَّاتٍ
كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٤١﴾

41- Göklerdeki ve yerdeki tüm varlıkların ve havada süzülen kuşların Allah'ı noksanlıklardan tenzih ettiklerini görmüyor musun? Bu varlıkların tümü, Allah'a nasıl dua edeceğini, O'nu nasıl noksanlıklardan tenzih edeceğini bilir. Allah da onların ne yaptıklarını bilir.

Şu uçsuz bucaksız evrende insan tek başına değildir. Çevresinde sağında, solunda, üstünde, altında,bakışının ve hayalinin uzandığı her yerde, farklı özelliklere, değişik görüntü ve şekillere sahip yüce Allah'ın yarattığı kardeşleri, yoldaşları vardır. Bu varlıklar farklı özellik ve yapılara sahip olmakla beraber Allah'ı anma noktasında buluşurlar, O'na yönelirler. O'nu överek noksanlıklardan tenzih ederler.

"Allah da onların ne yaptıklarını bilir."

Kur'an insanı, çevresinde yer alan Allah'ın sanatına, göklerde ve yerde yarattıklarına bakmaya yöneltiyor. Çünkü bu varlıklar Allah'ı överek noksanlıklardan tenzih ediyorlar, ondan korkuyorlar. Yine Kur'an insanların özellikle her gün gördükleri bir sahneye dikkatlerini çekiyor. Bu, havada saf tutarak süzülen ve Allah'ı överek noksanlıklardan tenzih eden kuşların sahnesidir.

"Bu varlıkların tümü, Allah'a nasıl dua edeceğini, O'na nasıl noksanlıklardan tenzih edeceğini bilir."

Sadece insandır, Rabbini noksanlıklardan tenzih etmeyen. Oysa varlıklar içinde öncelikli olarak Allah'a inanması, O'nu noksanlıklardan tenzih etmesi, O'na yalvararak dua etmesi gereken insanoğludur.

Evren tümüyle bu sahnede ürpererek yaratıcısına yönelen, onu överek tesbih eden, O'na dua eden bir durumda canlandırılıyor. Aslında evren özü, yapısı itibariyle, kendisine hükmeden yasalarda somutlaşan yüce yaratıcının iradesine uyması itibariyle de sahnede canlandırıldığı durumdadır.

İnsan şeffaflaştığı zaman, duygularıyla algıladığı bu sahneyi görür gibi kavrar. Bu evrenin Allah'ın tesbih edişinin yankılarını, çınlamalarını işitir. Bütün varlıkların bu duaya, bu fısıltıya katıldığını işitir. İşte Muhammed b. Abdullah

-salât ve selâm üzerine olsun- yürürken ayaklarının altındaki çakıl taşlarının Allah'ı tesbih edişlerini bu şekilde işitirdi. Bu yüzden Hz. Davud -salât ve selâm üzerine olsun- zeburu okurken dağlar ve kuşlar koro halinde ona katılırdı.

وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ﴿٤٢﴾

42- Göklerin ve yerin egemenliği Allah'ın tekelindedir ve herkes Allah'a dönecektir.

O'ndan başkasına yönelinmez. O'nun dışında sığınak yoktur, O'nunla buluşmaktan kaçmak mümkün değildir, O'nun cezasından kurtuluş yoktur. Ve dönüş Allah'adır.

İnsanların farkına varmadan geçip gittikleri evrensel sahnelerden biri daha. Bu sahnede göz zevkine hitap eden, kalplere yönelik ibret dersleri vardır. Allah'ın sanatını ve ayetlerini nur, hidayet ve iman kanıtlarını etraflıca düşünmeye uygun bir ortam.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُزْجِي سَحَابًا ثُمَّ
يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَامًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ
وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ جِبَالٍ فِيهَا مِنْ بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ
وَيَصْرِفُهُ عَنْ مَنْ يَشَاءُ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ ﴿٤٣﴾

43- Görmüyor musun ki, Allah bulutları oradan oraya sürüyor, sonra birleştiriyor, Sonra üstüste yığıp yoğunlaştırıyor. Arkasından aralarından yağmur yağdığını görürsün. Yine Allah gökten dağlar gibi dolu yüklü bulutlar indiriyor. Bu doluyu dilediklerinin başına yağdırıyor ve dilediklerinden uzak tutuyor. Bulutlardan çıkan şimşeğin parıltısı, gözleri kamaştırır.

Sahne yavaş yavaş ve uzatılarak sunuluyor. Birleşip toplanmadan önce parçalar etraflıca düşünülsün isteniyor. Bütün bunlar, kalbe dokunmaya, onu uyarmaya, düşünüp ibret almaya, gördüklerinin ötesinde Allah'ın sanatını algılamasını sağlamaya ilişkin hedefi gerçekleştirme amacı ile sunuluyorlar.

Kuşkusuz Allah'ın eli bulutları toplar ve onları bir yerden başka bir yere sürükler. Sonra onları birleştirip yoğunlaştırır. Böylece üstüste yığılırlar. Ağırlaştığı zaman sular çıkar, sağanak ve iri taneli yağmurlar yağdırır. Bu halleriyle dağlar kadar görkemli, onlar kadar heybetlidirler. İçlerinde küçük sert kar taneleri (dolu) vardır. Bulutların dağlara benzediğini en iyi uçak yolcuları görür. Uçak yükselip bulutların üstünden veya arasından geçtiği zaman, iriliğiyle, uçurumlarıyla, iniş ve çıkışlarıyla gerçek bir dağ manzarasıyla karşı karşıya kalınır. Hiç kuşkusuz bu, uçağa binmediği sürece insanın göremeyeceği bir gerçeği tasvir eden bir ifadedir.

İşte bu bulut dağları, Allah'ın evrene egemen kıldığı yasası uyarınca Allah'ın emrine boyun eğerler. Yüce Allah bu yasası uyarınca dilediğinin üstüne yağmur yağdırır, dilediğini de bundan yoksun bırakır. Bu büyük sahnenin sonu

ise şöyle bağlanıyor:

"Bulutlardan çıkan şimşeğin parıltısı, gözleri kamaştırır."

Hiç kuşkusuz bu ifade, tasvirde uygunluk yöntemi uyarınca uçsuz bucaksız evrendeki büyük nurun oluşturduğu atmosferle ahenk sağlamak için yer alıyor.

KAİNATIN İŞLEYİŞİNDEKİ DÜZENLİLİK

Ardından evrensel sahnelerin üçüncüsü yer alıyor. Gece ve gündüz sahnesi.

يُقَلِّبُ اللَّهُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ ﴿٤٤﴾

44- Allah, geceyi gündüze ve gündüzü geceye dönüştürür. Hiç kuşkusuz dikkatli gözlemcilerin bu olaydan alacakları dersler vardır.

Gece ve gündüzün bu şaşmaz ve değişmez düzen içinde dönüşümünü, evreni yönlendiren yasanın çalışma şeklini ve Allah'ın sanatını düşünmek kalbi uyandırır, duyarlılığını arttırır. İşte Kur'an alışkanlığın derin etkisini giderdiği bu sahnelere kalbi yöneltiyor. Amaç, kalbin her zaman taze bir duyarlılıkla, her zaman zinde bir heyecanla evrene dikkatle yönelmesini sağlamaktır. İnsanoğlu gece ve gündüz mucizesini ilk defa düşününce kimbilir ne duygulara kapılmıştır. Ve bu mucize hiç değişmeden sürmektedir. Güzelliğinden ve göz alıcılığından hiçbir şey kaybetmemiştir. Fakat paslanan ve uyuşan insan kalbidir. O'dur heyecanını yitiren. Onlar tazeyken ya da bizim duygularımız henüz pörsümemişken karşılaştığımızda kalbimizin tarifsiz duygulara kapılmasına neden olan nice mucizenin farkında olmadan geçip gittiğimizde hayatımızın ne kadar önemli bir yönünü yitirmiş oluruz, nice güzellikler kaçırmış oluruz?

Kur'an uyuşmuş duyarlılığımızı canlandırıyor, uyumuş duygularımızı uyandırıyor. Sıcaklığını yitirmiş, donmuş kalplerimize dokunuyor. Yorgun vicdanımızı harekete geçiriyor, evreni ilk defa gözlemlediğimizde içinde bulunduğumuz duyarlılığı taze tutarak gözlemleyelim diye. Evrende meydana gelen her olayı etraflıca düşünelim diye. Ötesindeki gömülü sırrı, gizli büyüyü araştıralım diye. Çevremizdeki her şeyde faaliyet gösteren Allah'ın elini gözetleyelim diye. Onun sanatındaki hikmeti düşünelim, varlığın katmanlarına yerleştirilmiş ayetlerinden ibret dersleri alalım diye.

Hiç kuşkusuz yüce Allah, varlık alemine her baktığımızda onu bizim için hazırlamakla, bizi de ilk defa görüyormuş gibi duygulanacak, zevk alacak yeteneklere sahip kılmakla bize lütufta bulunmuştur. Biz sayısız kere evrenle karşı karşıya kalırız. Her seferinde de sanki ilk defa görmüş gibi oluruz. Onu görmenin verdiği zevki her seferinde de taptaze hissederiz.

Hiç kuşkusuz varlık alemi güzeldir, göz kamaştırıcıdır, görkemlidir. Bizim fıtratımızla varlık aleminin fıtratı birbirleriyle uyuşmaktadır. Çünkü bizim fıtratımız da onun geldiği kaynaktan alır varlığını, O'nun dayandığı yasalar sistemine o da dayanır. Bu yüzden varlık aleminin vicdanı ile ilişki kurmak bize bir yakınlık, güven, bağlılık, tanışıklık ve kayıp ya da görülmeyen bir yakınla buluşmanın verdiği sevince benzer bir sevinç duygusunu bahşeder.

Varlık aleminde Allah'ın nurunu buluruz. Çünkü Allah göklerin ve yerin nurudur. Açık bir duygu ile, uyanık bir kalp ile ve planın özüne nüfuz eden derin bir düşünce ile varlık alemini gözlemlediğimizde, aynı anda hem dış alemde hem de içimizde Allah'ın nurunu görürüz.

Bu yüzden Kur'an bizi defalarca uyarıyor.Bunca güzelliğin farkına varmadan gözü kapalı geçip gitmeyelim diye duygularımızı ve ruhumuzu değişik göz kamaştırıcı varlık sahnelerine yöneltiyor. Ki şu yeryüzündeki yolculuğumuza asılsız ya da gülünç sayılacak kadar az bir azıkla çıkmayalım...

HAYATIN KAYNAĞI

Surenin akışı evrensel sahneleri sunmaya ve dikkatimizi bu sahnelere çekmeye devam ediyor. Bu amaçla hayatın tek bir kaynaktan ve aynı tabiattan meydana gelişini, kaynak ve tabiat birliğine rağmen değişik şekillerde ortaya çıkmasını sunuyor.

وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِّن مَّاءٍ فَمِنْهُم مَّن يَمْشِي عَلَىٰ بَطْنِهِ وَمِنْهُم مَّن يَمْشِي عَلَىٰ رِجْلَيْنِ وَمِنْهُم مَّن يَمْشِي عَلَىٰ أَرْبَعٍ يَخْلُقُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٥﴾

45- Allah bütün canlıları sudan yarattı. Bu canlıların kimi karnı üzerinde sürünür. Kimi iki ayakla yürür. Kimisi de dört ayakla yürür. Allah dilediği gibi yaratır. Hiç kuşkusuz Allah'ın gücü her şeye yeter.

Kur'an-ı Kerim'in bu denli basit bir şekilde dile getirdiği bu önemli gerçek; yani bütün canlıların sudan yaratıldığı gerçeği, tüm canlıların organik yapılarındaki temel unsurun birliğini,onun da su olduğunu ifade ediyor olabilir. Ya da modern bilimin kanıtlamaya çalıştığı şekliyle hayatın denizde başladığı, sözü itibariyle sudan kaynaklandığı, sonra çeşitli şekillere ve türlere ayrıldığı düşüncesini ifade ediyor olabilir.

Ne var ki, biz, Kur'an'ın ifade ettiği kesin gerçekleri değişmeye ve çürütülmeye açık, bilimsel teorilerle yorumlamamaya ilişkin tutumumuz uyarınca Kur'an'ın verdiği bu işarete herhangi bir şey eklemek istemiyoruz. Kur'an'ın dile getirdiği tartışılmaz gerçeğin doğruluğunu kabul etmekle yetiniyoruz. Buna göre, yüce Allah canlıların tümünü su'dan yaratmıştır. Bu yüzden tüm canlılar aynı kaynaktan gelirler. Yine -gözle de görüldüğü gibi- tüm canlılar değişik şekillere sahiptirler, karnı üzerinde sürünen sürüngenler, iki ayak üzerinde yürüyen kuşlar ve insanlar, dört ayak üzerinde yürüyen hayvanlar gibi. Bütün bunlar kuşkusuz Allah'ın koyduğu yasalar ve onun iradesi ile meydana gelmektedir, tesadüfen ya da kendiliğinden olmuş değildir.

"Allah dilediği gibi yaratır."

Bir şekle ya da bir modele bağlı değildir. Çünkü evreni yönlendiren yasa ve düzenlemeler, serbest iradenin sonucu ve hoşnutluğu ile yerleştirilmişlerdir:

"Hiç kuşkusuz Allah'ın gücü her şeye yeter."

Şekilleri ve hacimleri soy ve türleri, biçim ve renkleri birbirinden farklı olan, bununla beraber tek bir kaynaktan gelen canlıları etraflıca düşünmek, insanı amaçlı bir planın, ne yaptığını bilen bir iradenin sözkonusu olduğunu kabullenme, tesadüf ve kendi kendine varolma düşüncesini reddetme sonucuna götürür. Yoksa hangi rastlantıdır, bütün bu planları düzenleyen? Bunca ölçüyü ve dengeyi belirleyen hangi tesadüftür? Hiç kuşkusuz her şeyi yaratan sonra da her yaratığa yolunu gösteren, her şeyden üstün ve her yaptığını yerinde yapan ulu Allah'ın sanatıdır bu.

Büyük evrensel sahnelerdeki nur ortamında çıkılan bu görkemli gezintiden sonra surenin akışı asıl konusuna; Kur'an-ı Kerim'in kalplerini arındırmak parlatmak, Allah'ın göklerdeki ve yerdeki nuruna bağlamak amacı ile müslüman toplumu eğittiği insanlararası davranış kurallarını belirleme konusuna dönüyor.

Geçen derste ne ticaretin ne de alış-verişin Allah'ı anmaktan, namaz kılmaktan ve zekât vermekten alıkoyamadığı kimselerden bir de kâfirlerden onların amellerinden, karşılaşacakları akibetten ve içinde bulundukları üstüste binmiş karanlıktan söz edilmişti.

Şimdi de bu derste, Allah'ın ayrıntılı biçimde açıklanmış ayetlerinden yararlanmayan, onlar aracılığı ile gerçeği kavramayan münafıklardan söz ediliyor. Bunlar müslüman görünüyorlar ama, Peygamber efendimize -salât ve selâm üzerine olsun- uyma, onun verdiği hükümden hoşnut olup benimsemeye ilişkin mü'minlerin takındığı edep tavrını takınmıyorlar. Bunlarla gerçek mü'minler arasında bir karşılaştırma yapılıyor. Bu mü'minlere yüce Allah yeryüzü halifeliğini, dinlerinin egemenliğini vadetmiştir. Onlara güvenli bir yurt sözü vermiştir. Bu, onların Allah ve Hz. Peygambere karşı takındıkları edep tavrının, Allah ve Peygambere itaat etmelerinin karşılığıdır. Kâfirlerin amansız düşmanlıklarına rağmen budurum gerçekleşecektir.

لَقَدْ أَنزَلْنَآ ءَايَٰتٍ مُّبَيِّنَٰتٍ ۚ وَٱللَّهُ يَهْدِى مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤٦﴾

46- Biz gerçekten ayrıntılı açıklamalar içeren ayetler indirdik. Allah, dilediği kimseleri doğru yola iletir."

Allah'ın gözler önüne serilmiş ve ayrıntılı biçimde açıklanmış ayetleri, Allah'ın nurunu belirginleştiriyor, onun yol göstericiliğinin kaynağını ortaya koyuyor, iyiyi-kötüyü, temizi-pisi belirliyor. Hiçbir karışıklığa, hiçbir kapalılığa meydan vermeyecek şekilde İslâmın eksiksiz ve incelikli hayat sistemini açıklıyor, Allah'ın yeryüzündeki hayat için koyduğu hükümleri kuşkudan ve anlaşılmazlıktan uzak bir şekilde belirliyor, insanlar bu hükümlere uydukları zaman, açık sağlam ve tutarlı bir kanuna uymuş olurlar. Bu kanun karşısında haklı hakkının kaybolacağından korkmaz. Bu kanunun egemenliği sırasında hak ile batıl, helal ile haram birbirine karışmaz.

"Allah dilediği kimseleri doğru yola iletir."

Allah'ın iradesi serbesttir ve hiçbir şekilde sınırlandırılamaz. Bununla beraber yüce Allah doğru yola girmek için bir metod belirlemiştir. Bu metoda yöne-

len, onu izleyen Allah'ın yol göstericiliği ve nuru ile karşılaşır. Buna sarılır ve -Allah'ın iradesiyle- belirlenen hedefe ulaşana kadar bu yolda yürür. Kim de bu metodun dışına çıkar, ona sırt verirse yol gösterici nuru kaybeder, sapıklık yoluna dalar gider. Tabii ki, yüce Allah'ın hidayet ve sapıklığa ilişkin iradesi uyarınca.

Bu ayrıntılı açıklamalar içeren ayetlere rağmen, insanlar arasında bu gruba, münafık grubuna, rastlanır. Bunlar müslüman görünmekle beraber İslâmın belirlediği davranış kurallarına uygun bir edep tavrını takınmayan kimselerdir:

وَيَقُولُونَ ءَامَنَّا بِاللَّهِ
وَبِالرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٌ مِّنْهُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ
وَمَآ أُو۟لَٰٓئِكَ بِٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِذَا دُعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ
إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٤٨﴾ وَإِن يَكُن لَّهُمُ ٱلْحَقُّ يَأْتُوٓا۟ إِلَيْهِ
مُذْعِنِينَ ﴿٤٩﴾ أَفِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَمِ ٱرْتَابُوٓا۟ أَمْ يَخَافُونَ أَن يَحِيفَ
ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولُهُۥ ۚ بَلْ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٥٠﴾

47- Bazı kimseler "Allah'a ve Peygamber'e inandık ve direktiflerine uymayı kabul ettik" derler. Fakat bazıları bu sözlerinden sonra sırt çevirirler. Bunlar mü'min değildirler.

48- Aralarındaki davalarda Allah'ın ve Peygamberin vereceği hükme uymaya çağırıldıklarında bir bölümünün bu çağrıya yüz çevirdiğini görürsün.

49- Eğer davanın haklı tarafı iseler, Peygamber'e tam bir teslimiyetle koşa koşa gelirler.

50- Acaba kalplerinde hastalık mı var? Yoksa Peygamber'in gerçekten peygamber olup olmadığı hususunda kuşkulu mudurlar? Yoksa Allah'ın ve Peygamber'in kendilerine haksızlık edeceğinden mi korkuyorlar. Hayır, aslında onlar zalimdirler.

Gerçek iman kalbe yerleşince, etkisi anında davranışlara yansır. İslâm harekete dönük bir inanç sistemidir, edilgenliğe katlanamaz. Bu yüzden bilinç dünyasında gerçekleşir gerçekleşmez, anlamını dış alemde gerçekleştirmek, kendisini hareket ve pratik alemde amel olarak göstermek için derhal harekete geçer. İslâmın açık ve anlaşılır eğitim sistemi; inanca ve inancın öngördüğü davranış kurallarına ilişkin gizli bilincin pratik ve uygulamalı harekete dönüşmesi; bu hareketin de değişmez bir alışkanlığa veya kanuna dönüşmesi esasına dayanır. Bununla beraber, sürekli canlı ve asıl kaynağa bağlı kalması için, her davranışta baştaki itici bilincin canlı tutulmasını öngörür.

Bu münafıklar da **"Allah'a ve Peygambere inandık ve direktiflerine uymayı kabul ettik"** diyorlardı. Bunu ağızlarıyla söylüyorlardı ne var ki, bu sözlerin içerdiği anlam davranışlarına yansımıyordu. Tam tersine bir davranış ser-

gileyerek hareketleriyle söylediklerini yalanlıyorlardı.

"Bunlar mü'min değildirler."

Çünkü mü'minlerin hareketleri sözlerini doğrular. Aynı zamanda iman, kişinin eğleneceği, sonra da iddia edip yoluna devam edeceği bir oyun değildir.İman: ruhun şekillenmesi, kalbin bir özellik kazanmasıdır. Ve iman, pratik alemde hareket demektir. İmanın gerçeği vicdanda yer edince nefsin geri dönmesi mümkün olmaz.

Şu mü'minlik iddiasında bulunanlar, Allah'tan getirdiği şeriat uyarınca Hz. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- hükmüne başvurmaya çağrıldıkları zaman iddialarının tam tersi bir tavır takınıyorlardı.

"Aralarındaki davalarda Allah'ın ve Peygamberin vereceği hükme uymaya çağrıldıklarında bir bölümünün bu çağrıya yüz çevirdiğini görürsün."

Aslında onlar Allah ve Peygamberinin hak'tan ayrılmayacaklarını, ihtirasların peşinde gitmeyeceklerini, sevgi ve kızgınlıklardan etkilenmeyeceklerini biliyorlardı. Fakat insanlardan bu gruba mensup olanlar, hakkın gerçekleşmesini istemezler, adaletin yerine getirilmesinin doğuracağı sonuca katlanmazlar. Bu yüzden Hz. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- hükmüne başvurmaktan kaçınıyorlardı, sorunu ona götürmek istemiyorlardı. Bununla beraber, başgösteren sorunda haklı taraf kendileri olsaydı, isteyerek ve boyun eğerek Peygamber efendimizin -salât ve selâm üzerine olsun- hükmüne koşarlardı. Çünkü onlar Peygamber efendimizin -salât ve selâm üzerine olsun- hiçbir zaman haksızlığa meydan vermeyen, kimsenin hakkını yemeyen Allah'ın şeriatı uyarınca haklılıkları doğrultusunda karar vereceğinden emindirler.

Mü'min olduğunu iddia eden sonra da bu kaypak tutumu sergileyen grup her zaman ve her yerde karşılaşılan münafıkların tipik bir örneğidir. Bu münafıklar, açıktan açığa kâfir olduklarını söylemezler, müslüman görünürler. Ancak aralarında Allah'ın şeriatının yürürlükte olmasından Allah'ın kanununun hükmetmesinden memnun olmazlar. Bu yüzden Allah'ın ve Peygamberinin hükmüne başvurmaya çağırıldıkları zaman burun kıvırırlar, mazeretler uydururlar:

"Bunlar mü'min değildirler."

İman kalplerinde yer etmemiştir. Allah'ın ve Peygamberinin hükmünü içlerine sindirememişlerdir. Ancak Allah'ın şeriatına başvurmada, O'nun kanununu uygulamada bir çıkarları varsa o zaman seve seve buna razı olurlar.

Allah'ın ve Peygamberinin hükmünden memnun olmak, gerçek imanın kanıtıdır. İman gerçeğinin kalbe yerleştiğini haber veren göstergedir. Allah ve Peygamberine -salât ve selâm üzerine olsun- karşı takınılması zorunlu olan edep tavrıdır. Çünkü İslâm edebi ile edeplenmemiş, kalbi de iman nuru ile aydınlanmamış, içi kapkaranlık edepsiz kimselerden başkası Allah'ın ve Peygamberinin hükmünden kaçmaz.

Bunun için bu davranışlarının üzerine kalplerindeki hastalığı tescil eden,

kuşku duymalarını şaşırtıcı bulan, tuhaf tutumlarını kınayan sorularla bir değerlendirme yapılıyor.

"Acaba kalplerinde hastalık mı var? Yoksa Peygamberin gerçekten peygamber olup olmadığı konusunda kuşkulu mudurlar? Yoksa Allah'ın ve Peygamberin kendilerine haksızlık edeceğinden mi korkuyorlar?"

Birinci soru tescil etmek, vurgulamak içindir. Çünkü hasta bir kalbin bu tür bir tutum sergilemesi her zaman beklenir. Fıtratı dejenere olmadığı sürece bir insanın bu kadar derin bir sapıklığa yuvarlanması mümkün değildir. Fıtratı doğal eğiliminden uzaklaştıran, imanın gerçeğinden zevk almasını ve kendisi için belirlenen hareket çizgisini izlemesini önleyen kalpteki bu hastalıktır.

İkinci soru, tutumun şaşırtıcılığını vurgulamak içindir. Acaba onlar, inandıklarını iddia ettikleri Allah'ın hükmünden mi şüphe duyuyorlar?Acaba bu hükmün Allah'dan geldiğinden mi şüphe duyuyorlar? Yahut bu hükmün adaleti yerine getirme yeterliliğine sahip olup olmadığı konusunda mı kuşku içindedirler? Her iki durumda da bu mü'minlerin yolu değildir.

Üçüncü soru, bu tuhaf tutumlarını kınamak ve duyulan şaşkınlığı vurgulamak içindir. Acaba onlar Allah ve Peygamberinin -salât ve selâm üzerine olsun- kendilerine haksızlık yapacaklarından mı korkuyorlar? Kuşkusuz bir insanın içinde böyle bir endişenin yeretmesi şaşırtıcı bir şeydir. Çünkü her şeyin yaratıcısı ve her şeyin Rabbi Allah'tır. Peki yüce Allah'ın hükmederken yarattığı herhangi birine karşı diğer birini kayırması mümkün müdür?

Hiç kuşkusuz, birilerine karşı bazılarını kayırma kuşkusundan uzak tek hüküm Allah'ın hükmüdür. Çünkü Allah adildir ve hiç kimseye haksızlık etmez. Bütün yaratıklar onun katında eşit durumdadırlar. Onlardan birisine bir diğerinin çıkarı için haksızlık etmez. Onun hükmü dışındaki bütün hükümler haksızlık edebilirler, zanni altındadırlar. Çünkü insanlar kanun koyarlarken ve hükmederlerken çıkarlarını gözönünde bulundurma eğiliminden kurtaramazlar kendilerini. Gerek fert, gerek sınıf, gerek devlet olarak hükmetmeleri bu gerçeği değiştirmez.

Bu fert kanun koyduğu zaman, bir fert bir konuda hükmettiği zaman, koyduğu kanunla, verdiği hükümle kendini ve çıkarını korumayı gözönünde bulundurması kaçınılmazdır. Bir sınıf diğer bir sınıf için, bir devlet diğer bir devlet için, bir pakt için kanun koyduğu zaman da durum bundan ibarettir. Ama Allah kanun koyduğu zaman herhangi bir kimsenin korunması, herhangi bir kimsenin çıkarının gözönünde bulundurulması, sözkonusu olamaz. Ve bu, mutlak adaletten ibaret olur? Allah'ın kanun koyuculuğu dışında hiçbir kanun koyucu buna güç yetiremez, onun hükmünden başka hiçbir hüküm bunu gerçekleştiremez.

Bu yüzden Allah'ın ve Peygamberinin hükmünden memnun olmayanlar zalim kimselerdir. Adaletin gerçekleşmesini, hakkın egemen olmasını istemezler. Aslında onlar Allah'ın hükmü ile haksızlığa uğrayacaklarını düşünmezler ve O'nun adaletinden de kesinlikle kuşku duymazlar.

"Hayır, aslında onlar zalimdirler."

Gerçek mü'minlere gelince, onlar Allah'a ve Peygamberine -salât ve selâm üzerine olsun- karşı bundan farklı bir edep tavrı takınırlar. Aralarında başgösteren sorunların çözümü için Allah'ın ve Peygamberin hükmüne başvurmaya çağrılınca daha değişik bir şey, mü'minlere yakışan, kalplerin nurla aydınlandığını gösteren bir söz söylerler:

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۚ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥١﴾

51- Aralarındaki davalarda Allah'ın ve Peygamberin vereceği hükme uymaya çağırılan mü'minlerin söyleyebilecekleri tek söz "Duyduk ve uyduk" sözüdür. İşte mutlu sona erenler onlardır.

Bu tereddütsüz, tartışmasız ve kıvırmasız duyup itaat etmenin ifadesidir. Gerçek hükmün Allah ve Peygamberin hükmü olduğuna, gerisinin ihtiraslardan kaynaklandığına olan kesin inancın oluşturduğu duyup itaat etmenin ifadesidir. Bu tavır Allah'a kayıtsız şartsız teslim olmaktan kaynaklanır. Hayatı bahşeden ve hayat üzerinde dilediği uygulamada bulunma yetkisine sahip Allah'a... Mü'minlerin sergilediği bu tavır, yüce Allah'ın insanlar için dilediği şeyin, onların kendileri için istedikleri şeyden daha hayırlı olduğuna olan güvenin ifadesidir. Çünkü yaratan Allah yarattığını daha iyi bilir.

"İşte mutlu sona erenler onlardır."

Evet, onlar mutlu sona ulaşırlar, çünkü işlerini planlayan, ilişkilerini düzenleyen, ilmine ve adaletine göre aralarında hükmeden yüce Allah'dır. Dolayısıyla bunların; işlerini kendileri gibi insanların planladığı, ilişkilerini düzenlediği, aralarında çok az bir bilgiye sahip yetersiz kimselerin hükmettiği insanlardan daha iyi bir durumda olmaları kaçınılmazdır. Evet onlar mutlu sona ulaşırlar. Çünkü onlar, eğrilik büğrülük bulunmayan biricik hayat sistemine uyarlar, bu sistemin gerçekliğinden emindirler, onu izler, belirlediği sınırları çiğnemezler. Busisteme uymaları sayesinde enerjilerini boşuna tüketmezler, çeşitli ihtiraslar peşinde güçlerini, enerjilerini dağıtmazlar, doymak bilmeyen şehvetlerin, dinmeyen arzuların peşinde sürüklenmezler. İşte Allah'ın koyduğu hayat sistemi önlerinde değişmeden,net ve anlaşılır bir şekilde duruyor.

وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللَّهَ وَيَتَّقْهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿٥٢﴾

52- Allah'a ve Peygambere itaat edenler, Allah'dan korkup buyruklarını çiğnemekten kaçınanlar var ya, işte kurtuluşa erenler onlardır.

Önceki ayette hükümlere teslim olmaktan, bu hükümlere kayıtsız şartsız uymaktan söz ediliyordu. Şimdi ise, tüm emir ve yasaklamalara topluca uyulmasından söz ediliyor. Bunun yanında Allah korkusundan, takvadan söz ediliyor. Takva, korkudan daha geneldir. Takva, Allah'ın gözetimidir. Büyük küçük her işte, Allah'dan korkmanın yanında O'nun bilincinde olmak, zatının vakarı adına

O'nun hoşlanmadığı şeyden sakınmak, O'nu yüceltmek ve O'ndan utanmaktır. Allah'a ve Peygamberine itaat edenler, Allah'dan korkup O'ndan sakınanlar varya, işte kurtuluşa erenler onlardır. Hem dünyada hem de ahirette kurtulmuşlardır. Bu sözü Allah vermiştir ve Allah sözünden dönmez. Onlar kurtuluşu haketmişlerdir. Pratik hayatlarında bunun nedenleri vardır. Çünkü Allah'a ve Peygamberine itaat etmek yüce Allah'ın sonsuz bilgisi ve hikmeti doğrultusunda insanlar için belirlediği sağlam ve tutarlı hayat sistemine uymayı gerektirir. Bu da doğal olarak dünya ve ahiret kurtuluşuyla sonuçlanır. Allah korkusu ve takva, Allah'ın sistemine uyulmasını garantileyen bekçilerdir. Bu bekçiler, insanları kendilerine çeken saptırıcı yolları gösterir, insanların sapmalarına, bu yollara girmelerine engel olur.

Allah'dan korkmak ve O'ndan sakınmakla beraber Allah'a ve Peygamberine ibadet etmek üstün nitelikli bir edep tavrıdır. Kalbin Allah'ın nuru ile aydınlanmışlığının, O'na bağlanmışlığının, O'nun görkeminin bilincine varmışlığının boyutunu gösterir. Bu aynı zamanda mü'min kalbin onurunu ve üstünlüğünü gösterir. Çünkü Allah'a ve Peygambere itaat ilkesine dayanmayan, O'ndan kaynaklanmayan her uyma hareketi onurlu kişinin reddedeceği, mü'min karakterin kaçınıp, mü'min vicdanın tepeden bakacağı aşağılayıcı, onur kırıcı bir zillettir. Çünkü gerçek mü'min tek ve ezici güce sahip Allah'dan başkasının önünde baş eğmez.

MÜNAFIKLARIN DÖNEKLİĞİ

Mü'minlerin iyi edep tavırları ile mü'min olmadıkları halde mü'minlik iddiasında bulunan münafıkların kötü edep tavırları karşılıklı olarak sergilendikten sonra münafıklardan söz eden konunun tamamlanmasına dönülüyor.

وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ أَمَرْتَهُمْ لَيَخْرُجُنَّ قُلْ
لَا تُقْسِمُوا طَاعَةٌ مَعْرُوفَةٌ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٥٣﴾
قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ
مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا وَمَا
عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٥٤﴾

53- Ey Muhammed, münafıklar kesin kesin bir dille yemin ederek kendilerine emir verecek olursan savaşa çıkacaklarını söylerler. Onlara de ki; "Yemin etmeyiniz. İtaatkârlığınız bellidir. Hiç kuşkusuz Allah, ne yaptığınızdan haberdardır."

54- Onlara de ki, "Allah'a itaat ediniz, Peygambere itaat ediniz. Eğer bu çağrıya yüz çevirirseniz, biliniz ki, Peygamber kendi görevinden sorumlu olduğu gibi, siz de kendi görevinizden sorumlusunuz. Peygambere düşen, sadece ilahi mesajı açık bir dille duyurmaktır."

Münafıklar Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- eğer kendilerine savaşa çıkma emrini verecek olursa mutlaka savaşa çıkacaklarına yemin ederlerdi. Allah da onların yalan söylediklerini biliyordu. Bu yüzden ayıplayarak, yeminlerini alaya alarak şöyle buyuruyor.

"Onlara de ki: Yemin etmeyiniz, itaatkârlığınız bellidir."

Yemin etmeyiniz, çünkü nasıl itaat ettiğiniz bellidir. Bu sözleriniz ciddiye alınmaz, bu yüzden yemine veya pekiştirmeye gerek yoktur. Tıpkı yalancılığı ile ünlü birinin yalan söylediğini gördüğünüzde "Doğru söylediğin konusunda bana yemin etme. Çünkü hiçbir delile gerek olmadan her şey apaçık ortadadır" demeniz gibi.

Alay ve kınamanın üzerine şu değerlendirme yapılıyor.

"Allah ne yaptığınızdan haberdardır."

Yemine, pekiştirmeye gerek yok. Allah sizin itaat etmeyeceğinizi, savaşa çıkmayacağınızı biliyor.

Bu yüzden ayetlerin akışı dönüyor ve onları itaate, gerçek itaate çağırıyor, bilinen sözde davranışlara değil.

"Onlara de ki:"Allah'a itaat ediniz, Peygambere itaat ediniz."

"Eğer bu çağrıya yüz çevirirseniz."

Burun kıvırırsanız, münafıklığınızı sürdürürseniz,doğru yola girmezseniz.

"Biliniz ki, peygamber kendi görevinden sorumludur."

Peygamber Allah'dan aldığı mesajı insanlara ulaştırmaktan sorumludur. Nitekim bu görevini yerine getiriyor da.

"Siz de kendi görevinizden sorumlusunuz."

Sizin göreviniz de Allah'a ve Peygambere itaat etmeniz, samimi olmanızdır. Ama siz yan çizdiniz, görevinizi yerine getirmediniz.

"Eğer O'na itaat ederseniz doğru yolu bulursunuz."

Mutluluğa ve kurtuluşa ulaştıran dengeli ve tutarlı hayat sistemini bulursunuz.

"Peygambere düşen, sadece ilahi mesajı açık bir dille duyurmaktır."

O sizin imanınızdan sorumlu değildir. Sizin yan çizmenizin suçu ona ait değildir. Tersine yaptığınızdan siz sorumlusunuz, yan çizmenizden, isyan etmenizden, Allah'ın ve Peygamberinin emrine muhalefet etmenizden dolayı siz cezalandırılacaksınız.

GERÇEKLEŞECEK OLAN VAAD

Münafıkların durumu sunulduktan ve bu sonuçlandırıldıktan sonra surenin akışı onları kendi hallerine bırakıyor ve itaatkâr mü'minlere dönüyor, içten gelen itaatkârlıklarının, hafekete dönüşen imanlarının kıyametteki hesaplaşmadan önce bu dünyadaki mükâfatını açıklıyor.

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ

وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ
مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ
مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَنْ كَفَرَ
بَعْدَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٥٥﴾

55- Allah, aranızdaki iman edip iyi ameller işleyenlere, kendilerini tıpkı daha önceki mü'minler gibi yeryüzünde egemen kılacağını, kendileri için seçtiği dinlerini sarsılmaz temellere oturtacağını ve korkularını güvene dönüştüreceğini vadetti. Çünkü onlar bana kulluk ederler, hiçbirşeyi bana ortak koşmazlar. Bu aşamadan sonra kâfir olanlara gelince, onlar yoldan çıkmışların ta kendileridirler."

Bu, yüce Allah'ın Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- ümmetinden iyi ameller işleyen mü'minlere kendilerini yeryüzüne egemen kılacağına, kendileri için seçtiği dinlerini, hayat sistemlerini sarsılmaz temellere oturtacağına ve korkularını güvene dönüştüreceğine ilişkin vaadidir. Bu, Allah'ın vaadidir. Allah'ın vaadi ise, gerçektir. Allah'ın vaadi yerine gelir. Ve Allah vaadinden dönmez. Peki bu imanın ve yeryüzüne egemen olmanın gerçek mahiyeti nedir?

Kuşkusuz Allah'ın vaadinin gerçekleşmesine gerekçe olan iman gerçeği, insanın tüm hareketlerini içine alan, tüm hareketlerini yönlendiren büyük bir gerçektir. Bu iman bir kalbe yerleşir yerleşmez tümü de Allah'a yönelik olmak üzere derhal çalışma, hareket, onarma ve inşa etme şeklinde kendini açığa vurur. Bunu yapan kişi Allah'dan başkasını memnun etmeyi düşünmez. Bu, Allah'a itaat etmenin, büyük-küçük her konuda onun emrine kayıtsız şartsız teslim olmanın ifadesidir. Bu durum gerçekleştikten sonra nefiste bir arzu, kalpte bir ihtiras ve Hz. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- yüce Allah'dan getirdiği mesaja uymaktan başka fıtratta bir eğilim kalmaz.

Bu iman; nefsin düşüncelerinden, kalbinin duygularından, ruhun özlemlerinden, fıtratın eğilimlerinden, bedenin faaliyetlerinden, organların işleyişlerinden, ailesinde ve insanlar arasında Rabbine yönelik tavırlarına kadar, insanı her yönüyle kaplar. Bütün bunlarda insanın Allah'a yönelmesini sağlar. Bu husus yüce Allah'ın mü'minleri yeryüzüne egemen kılmasının, dini sağlam temellere oturtmasının ve korkuların güvene dönüşmesinin gerekçesi olarak aynı ayetteki şu cümlede somutlaşmaktadır.

"Bana kulluk ederler, hiçbir şeyi bana ortak koşmazlar."

Şirkin farklı şekilleri ve türleri vardır. Bir hareket veya bir düşünceyle Allah'dan başkasına yönelmek Allah'a ortak koşmanın türlerinden biridir.

Bu iman eksiksiz bir hayat sistemidir. Allah'ın emrettiği her şeyi içerir. Sebepleri oluşturma, hazır bulunmak, sebeplere sarılma, yeryüzündeki büyük emaneti, yeryüzüne egemen olma emanetini yüklenmeye hazırlıklı olmak gibi yüce

Allah'ın emrettiği hususları kapsamına alır.

Peki yeryüzüne egemen olmanın gerçek mahiyeti nedir?..

Kuşkusuz bu, salt bir hükümranlık, üstünlük, galiplik ve hakimiyet değildir. Bu egemenlik saydığımız tüm unsurları ıslah etme, onarma, yapma, yüce Allah'ın insanların uyması için belirlediği hayat sisteminin gerçekleşmesi ve bu yolla yeryüzünde kendisi için takdir edilen ve yüce Allah'ın kendisine bahşettiği onura yaraşan olgunluk düzeyine ulaşma uğruna kullanılması şartına bağlıdır.

Yeryüzüne egemen olma; onarma ve ıslah etme gücüne sahip olmadır, yıkma ve bozmaya değil. Adalet ve huzuru sağlama imkânına sahip bulunmadır, zulüm ve baskıya değil. İnsanlığı ve insanlık düzenini üstün bir düzeye ulaştırmaktır, fert ve toplum olarak insanlığın hayvanlık düzeyine yuvarlanmasına neden olmak değil.

İşte bu egemenlik, yüce Allah'ın iyi işler yapan mü'minlere vaadettiği bir hususdur. Yüce Allah'ın istediği sistemi kursunlar, O'nun dilediği adil düzeni uygulasınlar ve yüce Allah'ın yarattığı günden itibaren kendilerine belirlediği olgunluk düzeyine insanlığı ulaştırsınlar diye onları da yeryüzüne egemen kılacağını söz vermiştir. Sırf bir hükümranlık kurup yeryüzünde bozgunluk yapan, yeryüzünde fuhuş ve zorbalığı yaygınlaştıran, insanlığı hayvanlık düzeyine indirenler, yeryüzüne Allah tarafından egemen kılınmış kimseler değildirler. Onlar elde ettikleri bu yetki ile sınanmaktadırlar. Ya da yüce Allah'ın planladığı bir hikmet uyarınca başlarına musallat oldukları kimseler onların hükümranlıklarına girmekle sınanmaktadırlar.

Yeryüzüne egemen olmanın gerçek mahiyetine ilişkin bu anlayışın delili arkasından gelen yüce Allah'ın şu sözüdür:

"Kendileri için seçtiği dinlerini sarsılmaz temellere oturtacağını vaadetti."

Dinin yeryüzünde sağlam temellere oturması; kalplere yerleşmesi, hayatı düzenleyip yönlendirecek konuma gelmesi ile gerçekleşir. Şu halde yüce Allah onları yeryüzüne egemen kılmayı ve kendileri için seçtiği dinin hükümran olmasını vaadetmiştir. Dinleri ise; ıslah etmeyi emrediyor, yeryüzü kaynaklı ihtirasların üstüne çıkmayı emrediyor, yeryüzünün imar edilmesini emrediyor. Bütün eylemlerde Allah'a yönelmeyi emretmekle beraber, yüce Allah'ın yeryüzüne yeraltı ve yerüstü zenginliklerinden ve enerji kaynaklarından yararlanmayı emrediyor.

"Korkularını güvene dönüştüreceğini vaadetti."

Önceleri müslümanlar çok korkuyorlardı, can güvenlikleri yoktu. Silahlarını hiç bırakmıyorlardı. Bu durum Hz. Peygamberin, -salât ve selâm üzerine olsun- İslâm toplumunun ilk temelini oluşturan, Medine'ye hicret edişinin sonrasına kadar devam etti.

Bu ayet hakkında Reb'i b. Enes, Ebu Aliye'den şöyle rivayet eder: Peygamber efendimiz ve arkadaşları on yıl kadar insanları bir ve ortaksız ilah olan Al-

lah'a, sadece O'na kulluk sunmaya çağırıyorlardı. Bu işi de büyük bir gizlilik içinde yürütüyorlardı. Çünkü korkuyorlardı ve henüz savaşmakla da emrolunmamışlardı. Daha sonra Medine'ye hicret emri verildi. Medine'ye gidince yüce Allah savaşmalarını emretti. Çünkü orada da korku içindeydiler ve sabah akşam silahlarını beraberlerinde taşıyorlardı. Yüce Allah'ın dilediği kadar bu duruma sabrettiler. Sonra arkadaşlarından biri Peygamber efendimize -salât ve selâm üzerine olsun- "Ya Resulullah, hep böyle korku içinde mi yaşayacağız? Güven içinde dolaştığımız, silahlarımızı bıraktığımız bir gün görmeyecek miyiz?" dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- "Biraz daha sabredeceksiniz, ondan sonra herhangi biriniz, tek bir demir parçası bile bulunmayan büyük bir kalabalık arasında oturabilecektir" buyurdu. Daha sonra yüce Allah bu ayeti indirdi. Allah Peygamberini Arap Yarımadası'na egemen kıldı. Böylece güvenli bir ortama kavuşup silahlarını bıraktılar. Sonra yüce Allah Peygamberini -salât ve selâm üzerine olsun- katına aldı. Hz. Ebubekir, Ömer ve Osman dönemlerinde de güven içinde yaşadılar. Daha sonra ne olduysa oldu, Allah tekrar içlerine bir korku saldı. Güvenlik amacıyla korumalar ve bekçiler edindiler. Tutumlarını değiştirdiler, Allah da durumlarını değiştirdi."

"Bu aşamadan sonra kâfir olanlara gelince onlar yoldan çıkmışların ta kendileridirler."

Allah'ın belirlediği şartın, verdiği sözün, yaptığı sözleşmenin dışına çıkmışlardır. Kuşkusuz Allah'ın verdiği söz bir kere gerçekleşti. Müslümanlar Allah'ın koştuğu şartı yerine getirirlerse Allah'ın verdiği söz her zaman için gerçekleşir, yerine gelir. Allah'ın koştuğu şart şudur:

"Bana kulluk ederler, hiçbir şeyi bana ortak koşmazlar."

Ne bir düzmece tanrıyı ne de bir istek ve arzuları bana ortak koşarlar. Gereği gibi inanır, iyi işler yaparlar. Yüce Allah'ın bu vaadi, kıyamete kadar bu ümmetten Allah'ın belirlediği şartı yerine getiren herkes için geçerlidir. Allah'ın koştuğu veya yüklediği sorumluluklardan herhangi birinin gecikmesi yüzünden zafer, yeryüzüne egemen olma, dinin, hayat sisteminin sağlam temellere dayanması ve korkuların güvene dönüşmesi uzun zaman alabilir. Böylece İslâm ümmeti musibetlerden yararlanır, imtihanı başarıyla geçer. Korku duyar, bu yüzden güvenlik ister. Aşağılanır, bu yüzden onur ve üstünlük ister. Başkalarının hükümranlığına maruz kalır bu yüzden Allah adına yeryüzüne egemen olmayı arzular... Bütün bunlar yüce Allah'ın dilediği yöntemlerle, yine yüce Allah'ın koştuğu şartlara bağlı olarak gerçekleşir. Böylece yüce Allah'ın değişmez vaadi yerine gelir. Yeryüzü menşeli güç odaklarının hiçbiri bu vaadin gerçekleşmesine engel olamaz.

Bunun için, yüce Allah'ın vaadi üzerine namaz kılmaya, zekât vermeye ve itaat etmeye ilişkin bir emirle, bir de Peygamberimiz ve ümmetinin, kendilerine ve yüce Allah'ın kendileri için seçtiği dine karşı savaşan kâfirlerin gücünü abartmamalarına ilişkin bir değerlendirme yer alıyor:

وَأَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا الزَّكَوٰةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٥٦﴾ لَا تَحْسَبَنَّ
الَّذِينَ كَفَرُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَأْوَىٰهُمُ النَّارُ وَلَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٥٧﴾

56- Namazı kılınız,zekâtı veriniz ve Peygambere itaat ediniz ki, Allah'ın rahmetinden pay alabilesiniz.

57- Kâfirlerin yeryüzündeki güçlerinin karşı konulmaz olduğunu sanmayınız. Onların varacakları yer cehennemdir. Orası ne kötü bir varılacak yerdir!..

İşte hazırlık budur... Allah'a bağlanarak, namaz kılmakla kalbi güçlendirmek, cimriliği aşarak, zekât vermek suretiyle de nefis ve toplumu arındırmaktır. Peygambere itaat etmek, verdiği hükümden memnun olmaktır. Büyük-küçük her işte Allah'ın şeriatını uygulamaktır. Yüce Allah'ın insan hayatı için seçtiği sistemi yürürlüğe koymaktır.

"Ki, Allah'ın rahmetinden pay alabilesiniz."

Yeryüzünde bozulmaktan, düşkünlükten, korkudan, bunalımdan ve sapıklıktan ahirette de ilahi kızgınlıktan, azap ve cezadan kurtulmak suretiyle Allah'ın rahmetinden pay alabilesiniz.

Siz Allah'ın belirlediği hayat sistemine uyduğunuz ve O'na bağlı kaldığınız sürece kâfirlerin hiçbir gücü size üstünlük sağlayamaz. Onlar yeryüzünde egemenlik kurmanıza engel olamazlar. Onların görünürdeki güçleri yolunuza dikilemez. Siz imanınız sayesinde güçlüsünüz. Toplumsal düzeniniz ve sahip olduğunuz sayınızla güçlüsünüz. Gerçi maddi açıdan onlar kadar kalabalık olmayabilirsiniz ama, cihad eden mü'min kalpler harikalar, olağanüstülükler başarırlar.

İslâm, hiç kuşkusuz büyük bir gerçektir. Bu ayetlerde yer alan Allah'ın vaadinin gerçekliğini görmek isteyenler bu gerçeği olanca derinliği ile algılamalıdırlar. İnsanlık tarihine bakıp yüce Allah'ın bu vaadini doğrulayan örnekleri araştırıp görmelidirler. Onun hakkında kuşkuya düşmeden ve herhangi bir durumda bu vaadin gecikmesi yüzünden sarsılmadan, bu vaadin tüm şartlarını gerçek mahiyetiyle kavrarlar.

Bu ümmet ne zaman Allah'ın belirlediği hayat sistemine uymuşsa, bu sistemi hayatına egemen kılmışsa, her işte onun egemenliğini kabul etmişse, o zaman yeryüzüne egemen olmaya, dinin ve hayat sisteminin sağlam temellere oturmasına ve korkuların güvene dönüşmesine ilişkin Allah'ın vaadi gerçekleşmişti. Ne zaman da bu sistemden ayrılmış, mutlaka kafilenin gerisine düşmüştür, aşağılanmıştır. Dinin insanlık üzerinde kurduğu egemenliğine son verilmiş, hayattan uzaklaştırılmıştır. Her yönden korkulu bir hayata mahkûm olmuş, düşmanlara yem olmuştur.

Dikkat edin, Allah'ın vaadi her zaman geçerlidir ve Allah'ın koyduğu şart bellidir. Şu halde, vaadin gerçekleşmesini isteyen Allah'ın koştuğu şartı yerine getirsin. Allah'dan daha iyi sözünde kim durabilir?

AİLE İLE İLGİLİ HÜKÜMLER

İslâm eksiksiz bir hayat sistemidir, insan hayatının tüm evrelerini, tüm aşamalarını, tüm ilişkilerini ve bağlantılarını, tüm hareket ve durgunluklarını düzenler. Bu yüzden genel ve büyük yükümlülüklerin açıklanmasını üstlendiği gibi, küçük günlük davranış kurallarının açıklanmasını da üstlenir. Bunlar arasında bir uyum oluşturur ve son aşamada hepsini yüce Allah'a yöneltir.

Bu sure, sözünü ettiğimiz uyuma bir örnek oluşturmaktadır. Evlere girmek için izin istenmesi kuralının yanında bazı cezai yaptırımları da içerir. Öte yandan varlık aleminde çıkılan büyük bir gezintiye yer verir. Sonra surenin akışı dönüp Allah ve Peygamberinin hükmüne başvurma konusunda müslümanların takındıkları güzel ve örnek tavırla, münafıkların takındıkları kötü tavırdan söz eder. Bir yandan da yüce Allah'ın yeryüzüne egemen kılmaya, korkularını güvene dönüştürmeye ve egemenliklerini pekiştirmeye ilişkin mü'minlere yönelik gerçek vaadine değinir. İşte bu derste de Peygamber efendimizin -salât ve selâm üzerine olsun- meclisinde izin isteyerek konuşmaya başlamanın yanında ev içinde odalara girmek için izin isteme kuralına dönülüyor. Peygamber efendimize hitap ederken veya kendisini çağırırken takınılması zorunlu olan edep tavrının yanında akraba ve arkadaşlar arasındaki ziyaret ve yemek adabını düzenliyor. Bütün bunlar büyük-küçük, hayatın her alanında Kur'an tarafından eğitilen müslüman cemaatin uyguladığı ve ilişkilerini ona göre düzenlediği davranışlardır.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لِيَسْتَـْٔذِنكُمُ ٱلَّذِينَ مَلَكَتْ
أَيْمَٰنُكُمْ وَٱلَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا۟ ٱلْحُلُمَ مِنكُمْ ثَلَٰثَ مَرَّٰتٍ ۚ مِّن قَبْلِ
صَلَوٰةِ ٱلْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُم مِّنَ ٱلظَّهِيرَةِ وَمِنۢ بَعْدِ
صَلَوٰةِ ٱلْعِشَآءِ ۚ ثَلَٰثُ عَوْرَٰتٍ لَّكُمْ ۚ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ
جُنَاحٌۢ بَعْدَهُنَّ ۚ طَوَّٰفُونَ عَلَيْكُم بَعْضُكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ
كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْـَٔايَٰتِ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٨﴾
وَإِذَا بَلَغَ ٱلْأَطْفَٰلُ مِنكُمُ ٱلْحُلُمَ فَلْيَسْتَـْٔذِنُوا۟ كَمَا ٱسْتَـْٔذَنَ
ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ ءَايَٰتِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ
عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٩﴾

58- Ey Mü'minler, elinizin altındaki köleler ve hizmetçiler ile aranızdaki henüz ergenlik çağına girmemiş gençler, günün şu üç vaktinde, yani sabah namazından önce, öğle sıcağında soyunduğunuz saatlerde ve yatsı namazından sonra odanıza girerken sizden izin istesinler. Bu

vakitler mahrem yerlerinizin açık olabileceği vakitlerdir. Bu vakitler dışında ne sizin için ve ne de onlara bir sakınca yoktur. Birbirinizin odalarına rahatça girebilirsiniz. İşte Allah size ayetlerini böylesine ayrıntılı biçimde açıklar. Allah her şeyi bilir ve O'nun her işinin, her buyruğunun mutlaka bir gerekçesi vardır.

59- Çocuklarınız ergenlik çağına girince günün saydığımız vakitlerinde odanıza girerken tıpkı kendilerinden büyüklerin yaptıkları gibi izin istesinler. İşte Allah size ayetlerini böylesine ayrıntılı biçimde açıklar. Allah her şeyi bilir ve O'nun hiçbir işi, hiçbir buyruğu sebepsiz değildir.

Surede daha önce evlere girmek için izin istemeye ilişkin hükümler yer almıştı. Burada ise ev içinde odalara girmek için izin istemeye ilişkin hükümlere yer veriliyor. Çünkü kölelerden oluşan hizmetçiler ve henüz büluğ çağına ermemiş gençlerin evlere girmek için izin istemeleri gerekmez. Ancak evdekilerin avret yerlerinin ortaya çıkabileceği üç vakitte izin istemeleri gerekir. Bu vakitler; birincisi, sabah namazı öncesidir. Bu sırada insanlar gece elbisesi içinde olurlar ya da bu elbiseleri çıkarıp normal elbiselerini giymektedirler. İkincisi, öğle uykusuna daldıkları zamandır. Bu sırada insanlar normal elbiselerini çıkarıp rahatlamak için uyku elbisesini giyerler. Üçüncüsü, yatsı namazı sonrasıdır. Aynı şekilde insanlar o sırada günlük elbiselerini çıkarıp gece elbiselerini giyerler.

Bunlar avret yerlerinin ortaya çıkabildiği vakitler olarak nitelendirilmişlerdir. Bu üç vakitte hizmetçiler ve henüz büluğ çağına girmemiş çocuklar ev halkının avret yerlerini görmemeleri için evlere girerken izin istemelidirler. Birçokları, ev hayatlarında bu edep kuralından habersizdirler. Bunun psikolojik, sinirsel ve ahlaki etkilerini önemsemezler. Hizmetçilerin efendilerinin avret yerlerine ilgi duymadıklarını, erginlik çağından önce çocukların bu tür görüntülerin farkına varmadıklarını sanırlar.Oysa günümüzde psikoloji biliminin ilerleme kaydetmesinden sonra psikologlar, küçük yaşta çocukların gördüğü bazı sahnelerin, onların tüm hayatlarını etkilediğini, tedavisi güç, psikolojik ve sinirsel hastalıklara yakalanmalarına neden olduğunu söylemektedirler.

İşte her şeyi bilen ve her şeyden haberdar olan yüce Allah mü'minleri bu edep kuralları ile eğitirken; sinirleri sağlam, içi huzurlu, duyguları edepli, kalpleri arınmış, düşünceleri kötülüklerden uzak bir ümmet oluşturmak istiyor.

Ayet özellikle bu üç vakti belirliyor çünkü, bu vakitler her zamandan çok mahrem yerlerin açık olabilecekleri vakitlerdir. Ayrıca zorluk çıkarmamak için hizmetçi ve çocukların her zaman için izin istemeleri zorunluluğunu da getirmiyor. Çünkü yaşlarının küçüklüğü, ya da hizmet görmeleri nedeniyle evlere sık sık girip çıkmak durumunda kalırlar.

"Birbirinizin odalarına rahatça girebilirsiniz."

Böylece hem mahrem yerlerinin görünmesi önlenmiş oluyor, hem de büyüklerde olduğu gibi her zaman için izin isteme zorunluluğu getirilmeyerek evin iç düzeninde bir zorluğun, bir meşakkatin oluşmasına meydan verilmemiş oluyor.

Ancak küçükler erginlik çağına girince, daha önce geçen izin isteme kuralını içeren ayetin genel hükmü uyarınca her zaman için izin istemeleri gereken yabancıların durumuna düşerler.

Bunun üzerine de şu değerlendirme yapılıyor

"Allah her şeyi bilir ve O'nun her işinin, her buyruğunun mutlaka bir gerekçesi vardır."

Çünkü burası yüce Allah'ın insan ruhuna ve onu ıslah edecek davranış kurallarına ilişkin sonsuz bilgisinin; yine ruhların ve kalplerin tedavisine yönelik hikmetinin geçerli olduğu bir alandır.

Aynı şekilde fitne ve şehevi duyguların harekete geçmesini önlemek amacıyla bundan önce kadınların süslerini gizlemelerine ilişkin bir emir yer almıştı. Burada ise, surenin akışı dönüyor ve içlerinde erkeklerle birleşme arzusu kalmayan, şehevi duyguları sönmüş bulunan yaşlı kadınları bu kuralın dışında tutuyor:

وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ اللَّاتِي
لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ
غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ وَأَنْ يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَهُنَّ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٦٠﴾

60- Evlenme ümidi olmayan, doğurganlık çağını geride bırakmış yaşlı kadınların, süslerini göstererek erkeklerin ilgisini çekme amacı taşımamak şartı ile ev dışında giyilecek elbiselerini giymemelerinin sakıncası yoktur. Fakat kapalı giyim konusunda titiz davranmaları kendileri için daha iyidir. Allah her sözü işitir ve her şeyi bilir.

Şu halde mahrem yerlerinin ortaya çıkmaması, süslerinin görünmemesi şartıyla evlenme ümidi kalmamış, doğurganlık yaşını geride bırakmış yaşlı kadınların ev dışında giyilmesi gereken bol elbiselerini giymemelerinin sakıncası yoktur. Ne var ki, ev dışında giyilen bol elbiselerini giymeleri daha iyidir. Bu ise, iffetli kalmaya özen gösterme şeklinde tanımlanıyor. Yani iffetliliği istemek ve onu tercih etmek olarak nitelendiriliyor. Çünkü açıklıkla fuhuş arasında bir bağ vardır. Bu husus, fuhuş işleme imkanını en aza indirgemeye, nefislerle tahrik edici unsurları birbirinden uzak bulundurmaya ilişkin İslâmın bakış açısının bir gereğidir.

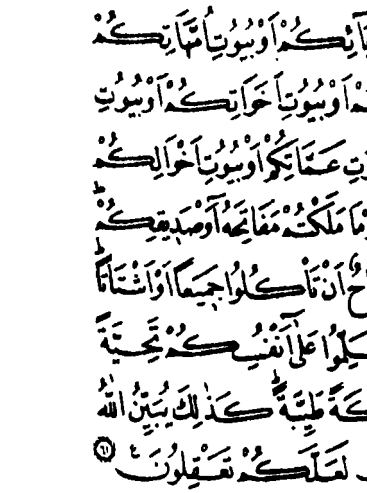
"Allah her sözü işitir ve her şeyi bilir."

İşitir ve bilir... Dillerin söylediklerini, kalplerde depreşen duyguları işitir, bilir... Buradaki sorun vicdandaki niyet ve duyarlılık unsurudur çünkü.

TOPLUMSAL İLİŞKİLER

Sonra surenin akışı akraba ve arkadaşlar arasındaki ilişki ve bağları düzenlemekle devam ediyor.

لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ
حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَنْ تَأْكُلُوا

61- Körlerin, topalların ve hastaların anahtarları kendilerine emanet edilmiş evlere girip yemek yemekten çekinmeleri gereksizdir. Sizler de evlatlarınızın, babalarınızın, atalarınızın, erkek kardeşlerinizin, kız-kardeşlerinizin, amcalarınızın, halalarınızın, dayılarınızın, teyzelerinizin, arkadaşlarınızın evlerinin veya anahtarları yanınızda bulunan evlerin yemeklerinden yiyebilirsiniz. Gerek birarada ve gerekse ayrı ayrı yemek yemenizin sakıncası yoktur. Şenlikli evlere girdiğinizde Allah tarafından yasallaştırılmış kutlu ve hoşnutluk uyandırıcı bir esenlik dileği olmak üzere içerdeki dindaşlarınıza selâm veriniz. Allah size ayetlerini düşünesiniz diye böyle açıklar.

Rivayete göre önceleri müslümanlar sözü edilen evlerde izin istemeye gerek duymadan yemek yerlerdi, aralarındaki fakirlerden kör, topal ve hastalar da kendilerine eşlik ederdi. Daha sonra **"birbirinizin mallarını haksız yollardan yemeyin"** [19] ayeti inince bu evlerde yemek yemekten sakındılar, kör, topal ve hasta fakirler de ev sahipleri çağırmadıkça ya da izin vermedikçe onlarla birlikte yemekten çekindiler, çünkü yüce Allah'ın emirlerine uyma konusunda son derece duyarlıydılar. Yüce Allah'ın yasakladığı bir şeyi işlemekten daima kaçınırlardı. Uzakta da olsa sakıncalı bir şeye eğilim göstermekten korkarlardı. Bunun üzerine yüce Allah bu ayeti indirdi ve kör, hasta, topal, akraba ve benzeri ihtiyaç sahiplerinin bir akrabanın evinde yemesi konusunda duyulan endişeyi kaldırdı. Ancak bu, evsahibinin karşı çıkmamasına, ayrıca "ne zarar ver ne de zarara uğra" ile "Gönül hoşnutluğu olmadığı sürece bir müslümanın malını yemek helaldeğildir" [20] genel kuralları uyarınca ev sahibinin zarara uğramaması şartlarına bağlıdır.

Bu ayet yasa koyan bir ayet olduğu için, sözlü ifadenin, konu düzenlemesinin ve sıralamasının hiçbir kuşkuya ve kapalılığa yer vermeyecek şekilde özenle

19) Bakara, 138

20) Şafii rivayet etmiş ve kölenin özgürlüğünü elde etmesi için efendisi ile yaptığı sözleşme konusunda söylediği bir sözde bu hadise dayanmıştır.

seçildiğini ayrıca sözkonusu edilen akrabaları yakınlık derecesine göre sıralandığını görüyoruz. Ayet oğulların ve eşlerin evlerinden başlıyor, ama bunları sözlü olarak ifade etmiyor. Tersine ayetin orijinalinde **"Evleriniz"** diyor. Bu ifadenin kapsamına oğul ve eşlerin evleri girer. Çünkü oğulun evi babanın evidir, eşin evi de kocasınındır. Bunu babaların sonra anaların evleri izliyor. Sonra kardeşlerin, sonra kızkardeşlerin, sonra amcaların, sonra halaların, sonra dayıların, sonra teyzelerin evleri sıralanıyor. Bunlara bir de kişinin malını korumakla görevli bekçi ekleniyor. O da anahtarını yanında bulundurduğu evlerde normal bir şekilde ve yemek ihtiyacını aşmayacak oranda yemek yiyebilir. Bunlara arkadaşların evleri de ekleniyor. Amaç, arkadaşlar arasındaki bağı, akrabalık bağına katmaktır. Ama karşı tarafa eziyet vermemek, onları zarara uğratmamak şartıyla. Bilindiği gibi arkadaşlarının kendi yiyeceklerinden izin istemeye gerek duymadan yemeleri diğer arkadaşı memnun eder.

Yemek yenebilecek evler açıklandıktan sonra, yemek yenebilecek durum açıklanıyor.

"Gerek bir arada ve gerekse ayrı ayrı yemek yemenizin sakıncası yoktur."

Cahiliye döneminde bazıları yalnız başına yemek yememeyi gelenek haline getirmişti. Adam beraber yemek yiyeceği birisi olmasaydı yemeğini yemezdi. Yüce Allah bu ağır ve sıkıntı verici durumu ortadan kaldırdı. Meseleyi her türlü zorlamadan kurtararak basitleştirdi. Ayrı ayrı ya da beraber yemek yenebileceğini bildirdi.

Yemek yenebilecek durumun açıklanmasından sonra da yemek yenebilecek evlere giriş kuralları açıklanıyor:

"Şenlikli evlere girdiğinizde Allah tarafından yasallaştırılmış, kutlu ve hoşnutluk uyandırıcı bir esenlik dileği olmak üzere içerdeki dindaşlarınıza selâm veriniz."

Bu, ayette sözü edilen kimseler arasındaki bağın güçlülüğünü dile getiren son derece latif bir ifadedir. Çünkü akrabalık ve arkadaşlık adına onlara selâm veren kişi aslında kendisine selâm vermektedir. Onlara yönelik olarak dile getirdiği kutlu ve hoşnutluk uyandırıcı dilek Allah katından bir esenliktir. O ruhu taşımakta, o kokuyu yaymaktadır. Onları kopması mümkün olmayan sağlam bir iple birbirine bağlamaktadır.

Böylece büyük-küçük her konuda mü'minlerin kalpleri Rabblerine bağlanmaktadır.

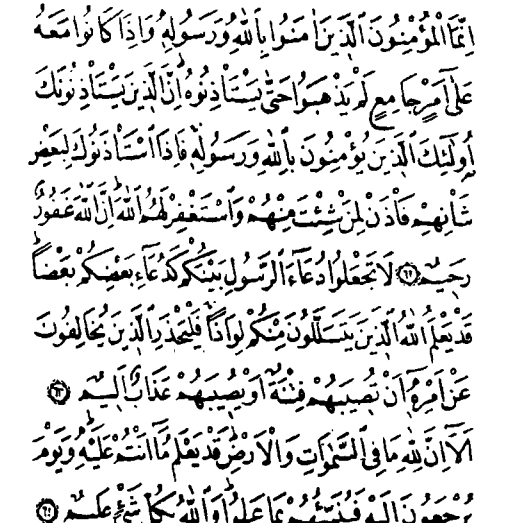
"Allah size ayetlerini düşünesiniz diye böyle açıklar."

İlahi hayat sisteminin dayandığı ince planı ve hikmeti kavrayasınız diye...

HZ. PEYGAMBERİN KONUMU

Surenin akışı akraba ve arkadaşlar arasındaki ilişkilerin düzenlenmesinden, başkanı ve önderi Allah'ın peygamberi Hz. Muhammed -salât ve selâm üzerine olsun- olan büyük ailenin, yani müslümanlık ailesinin iç ilişkilerini düzenleme-

ye ve aile başkanı Hz.Peygamberin meclisinde müslümanların takınacağı edep kurallarını açıklamaya geçiyor.

62- Mü'minler öyle kimselerdir ki, Allah'a ve Peygambere inanırlar; bunun yanısıra herhangi bir kamu görevini yerine getirmek üzere Peygamberin yanında bulunduklarında O'ndan izin almaksızın biryere gitmezler.

Ey Muhammed, ortak görev yerinden ayrılacakları zaman senden izin isteyenler var ya, onlar Allah'a ve Peygambere inanan kimselerdir. Öyleyse böyleleri herhangi bir işleri için senden izin istediklerinde içlerinden dilediklerine izin ver ve onlar adına Allah'dan af dile. Hiç kuşkusuz Allah affedicidir ve merhametlidir.

63- Peygamberi çağırırken O'na, birbirinize seslendiğiniz gibi seslenmeyiniz. (Ya da Peygamber sizi çağırdığında O'nun çağrısını, aranızda birbirinize yönelttiğiniz çağrılarla bir tutmayınız.) Allah, arkadaşlarını siper ederek gizlice Peygamberin yanından sıvışanları iyi bilir. O'nun emrini çiğneyenler ya başlarına bir belâ gelmesinden ya da acıklı bir azaba çarpılmaktan korkmalıdırlar.

64- Haberiniz olsun ki, göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'a aittir. O, kullarının ne yaptıklarını ve ne düşündüklerini bilir. O'nun huzuruna çıkarıldıkları gün herkese yaptıklarını haber verecektir. Allah her şeyi bilir.

İbn-i İshak bu ayetlerin indiriliş sebebi hakkında şunları rivayet eder: "Hendek savaşında Kureyşliler'in vediğer müşrik kabilelerin toplanıp Medine'ye saldırma kararını işitince Peygamberimiz, Medine'nin çevresinde hendek kazılmasını kararlaştırdı. Müslümanları sevap kazanmaya teşvik etmek için bizzat kendisi de çalıştı. Onunla birlikte diğer müslümanlar da yoğun bir tempoyla çalıştılar. Ve çalışmalarını aksatmadan sürdürdüler. Ancak münafıklar Peygamberimi-

zin -salât ve selâm üzerine olsun- ve müslümanların bu çalışmasında ağır davranıyorlardı, kaytarıyorlardı. Kolay işlerle oyalanıyorlardı. Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- haberi ve izni olmadan evlerine gidiyorlardı. Öte yandan müslümanlardan birinin de mutlaka yerine getirmesi gereken bir işi olsaydı gidip Peygamberimizden izin alır, işini görürdü. İşini gördükten sonra da, iyiliğe, olan arzusu ve sevap düşüncesi ile eski işine dönerdi.

Bunun üzerine yüce Allah onlar hakkında bu ayeti indirdi. Daha sonra yüce Allah, işten kaytaran ve Hz. Peygamberin izni olmadan evlerine giden münafıkları kastederek: **"Peygamberi çağırırken ona birbirinize seslendiğiniz gibi seslenmeyiniz."** ayetini indirdi.

İndiriliş sebebi ne olursa olsun bu ayetler toplum ile önderik arasındaki kişisel ve emir komuta ile ilgili davranış kurallarını içermektedir. Bu kurallar, toplumun sımsıcak duygularından ve vicdanının derinliklerinden coşkunlukla kaynaklanmadıkları sürece toplumsal hayat düzenli bir şekilde yürümez. Bu şekilde toplumun sıcak duygularından ve vicdanının derinliklerinden kaynaklanan davranış kuralları toplumun hayatında yer edip vazgeçilmez bir geleneğe, her zaman uygulanan bir kanuna dönüşürler. Aksi taktirde hiçbir sınır tanımayan bir başı bozukluk, bir anarşizm egemen olur topluma.

"Mü'minler öyle kimselerdir ki, Allah'a ve Peygambere inanırlar."

Ağızları ile inandıklarını söyleyen, ancak söyledikleri sözün gereği olan davranışları pratik hayatlarında gerçekleştirmeyen, Allah'a ve Peygamberine itaat etmeyen kimseler mü'min değildirler.

"Bunun yanısıra herhangi bir kamu görevini yerine getirmek üzere Peygamberin yanında bulunduklarında O'ndan izin almaksızın bir yere gitmezler."

Kamu görevi, toplumun genelini ilgilendiren bir iş, bir savaş, bir danışma gibi toplumsal katılımı gerektiren önemli görevlerdir. Bu yüzden önderleri müsaade etmedikçe mü'minler bu görevi bırakıp bir tarafa gitmezler. İş çığırından çıkıp ciddiyetten uzak, düzensiz bir başıbozukluğa dönüşmesin diye.

Bu şekilde inanan ve bu tür bir edep tavrı takınan mü'minler zorunlu olmadıkları sürece kamu görevini bırakıp izin istemezler. Çünkü onların imanı ve edebi toplumun zihnini uğraştıran ve genel dayanışmayı gerektiren bir kamu görevini terketmeye engeldir. Bununla beraber Kur'an, izin verip vermeme yetkisini toplumun önderi olan Hz. Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- bırakıyor. Bu arada izin istemeyi serbest bırakmasını da istiyor:

"Herhangi bir işleri için senden izin istediklerinde dilediklerine izin ver."

Bundan önce münafıklara izin verdiği için yüce Allah Peygamberimizi -salât ve selâm üzerine olsun- azarlamış ve şöyle buyurmuştu.

"Allah affetsin seni, kimlerin doğru söylediği belli oluncaya ve kimlerin

yalancı olduğunu belirleyinceye kadar niçin onlara izin verdin." (21)

Böylece izin yetkisini bütünüyle ona bırakıyor, dilerse izin verir, dilemezse vermez. Aynı zamanda izin verememenin neden olduğu sakıncaları da bertaraf ediyor. Çünkü bazı sorunlu durumlar başgösterebilir. İzin verip vermeme arasındaki yararı dengelemek için değerlendirme yetkisi öndere kalıyor. Toplumsal yönetimle ilgili bu meselede, düşüncesi doğrultusunda son sözü söylemek ona bırakılıyor.

Bununla beraber zorlukların üstesinden gelmenin ve kamu görevini bırakmamanın daha uygun olduğuna işaret ediliyor. İzin istemenin veya çekip gitmenin; özür belirtenler için Peygamberin Allah'dan onlar için bağışlama dilemesini gerektiren bir husus, bir hata olduğu vurgulanıyor.

"Onlar adına Allah'dan af dile. Hiç kuşkusuz Allah affedicidir ve merhametlidir."

Böylece mü'minin vicdanı bir kayda bağlanıyor. Kendisini izin istemeye zorlayan nedenlerin ağır baskısı ile karşı karşıya kalsa bile izin istemez.

Buradan hareketle izin istenirken ve her durumda peygambere saygı gösterilmesi gerektiği vurgulanıyor. Müslümanların birbirlerine seslenirken yaptıkları gibi ona adı ile "Ya Muhammed" veya künyesi ile "Ya Ebal'Kasım" diye seslenmemeleri isteniyor. Yüce Allah'ın onu onurlandırdığı, saygın kıldığı gibi "Ya Nebiyallah, Ya Resulullah" diye seslenmelidirler.

"Peygamberi çağırırken O'na birbirinize seslendiğiniz gibi seslenmeyiniz. Ya da Peygamber sizi çağırdığında onun çağrısını, aranızda birbirinize yönelttiğiniz çağrılarla bir tutmayınız."

Kalplerin Peygamber efendimize -salât ve selâm üzerine olsun- yönelik saygı duygusu ile dolması bir zorunluluktur. Bu saygı onunla ilgili her söze, ona yönelik her hitaba yansımalıdır. Bu hususa dikkat çekilmesi gereklidir. Çünkü eğiticiye saygı duyulmalıdır. Ve önderin heybeti olmalıdır. Onun son derece alçak gönüllü ve yumuşak, biri olması onların onun eğiticiliğini unutup, birbirlerine seslenir gibi ona seslenmeleri ayrı ayrı şeylerdir. Eğitimcinin eğittiği kişilerin duygularında üstün bir yeri olmalı ve onunla konuşurken, yanında bulunurken bu saygı ve büyüklük sınırını aşmamalıdırlar.

Ardından ayet kaytaran ve izinsiz çekip giden münâfıkları uyarıyor. Bunlar birbirlerinin arkasına saklanarak birbirlerini işten alıkoyuyorlardı. Oysa Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- görmese bile Allah onları görüyordu.

"Allah arkadaşlarını siper ederek gizlice Peygamberin yanından sıvışanları iyi bilir."

Bu, saklanarak meclisten sıvışmayı, kaytarmayı tasvir eden son derece ince bir ifadedir. Bu ifadede, biriyle karşılaşmaktan duyulan korku, davranışın bayağılığı ve bu harekete eşlik eden duygular somutlaşmaktadır.

"O'nun emrini çiğneyenler ya başlarına bir belâ gelmesinden yada acıklı bir

21) Tevbe, 43

azaba çarptılmaktan korkmalıdırlar."

Bu, korkunç bir uyarıdır, dehşet verici bir tehdittir. Şu halde Hz. Peygamberin - salât ve selâm üzerine olsun- emrini çiğneyenler, onun izlediği hayat sisteminden başka bir sisteme uyanlar, bir yarar elde etmek ya da bir zarardan sakınmak amacı ile mü'minlerin safından gizlice sıvışıp gidenler korkmalıdırlar. Ölçülerin karışmasına, dengelerin bozulmasına, toplumsal düzenin altüst olmasına, hak ile batılın, iyi ile kötünün, birbirine karışmasına, toplumsal hayatın ve kurumların dejenere olmasına, can güvenliğinin kalmamasına, kişileri bağlayan bir sınırın bulunmamasına, iyiliğin kötülükten ayırdedilmemesine neden olan bir belânın başlarına gelmesinden korkmalıdırlar. Kuşkusuz bu, toplumun tüm fertleri açısından bedbahtlığın egemen olduğu bir dönemdir.

"Ya da acıklı bir azaba çarptırılmaktan korkmalıdırlar."

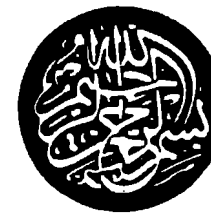
Hem dünyada hem de ahirette, Allah'ın emrini çiğnemenin, O'nun insanlık hayatı için seçtiği sisteme uymamanın cezası olarak büyük bir azaba çarptırılmaktan korkmalıdırlar.

Bu uyarı, beraberinde de bu süre, mü'min kalplere ayrıca sapık kalplere yönelik yüce Allah'ın kendilerini gördüğüne, yaptıklarını gözettiğine, içlerinde saklayıp dışa vurmadıkları duygu ve düşünceleri bildiğine ilişkin bir hatırlatma ile son buluyor.

"Haberiniz olsun ki, göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'a aittir. O kullarının ne yaptıklarını ve ne düşündüklerini bilir. O'nun huzuruna çıkarıldıkları gün herkese yaptıklarını haber verecektir. Allah her şeyi bilir."

Böylece nur suresi kalpleri ve gözleri Allah'a bağlamakla; O'ndan duyulan korku ve takvayı hatırlatmakla son buluyor. Çünkü en son güvence budur. Budur yüce Allah'ın bu surede yerine getirilmesini zorunlu kıldığı ve hepsinin aynı düzeyde olduğunu vurguladığı emir ve yasakların, ahlâk ve davranış kuralların gözetleyicisi,bekçisi...

NUR SURESİNİN SONU

Furkan Suresi
25

Mekke Döneminde İndi
Ayet Sayısı: 77

Bismillahirrahmanirrahim

Bu sure Mekkede indi. Bütünü ile Mekkeli müşrikler ile, onların inatçılıkları ile, ileri-geri sözleri ile, katı ön yargıları ile, batıl'ı savunan tartışmaları ile, doğru yolunun üzerine dikilip bu yolun yolcularına geçit vermemekte direnişleri amansız mücadeleye girişen Peygamberimizi teselli etmek, yalnızlık duygusun, gidermek, yüreklendirmek ve psikolojik yönden desteklemek amacı ile gelmiş gibidir.

Bu yüzden kimi ayetlerinde yüce Allah'ın, Peygamberimizi kuşatan okşayışının somutlaştığını görürüz. Bu ayetlerde sanki yüce Allah, Peygamberimizin yaralarını, sancılı yerlerini yumuşak bir dokunuşla okşar gibidir. Bu ayetleri okurken onun gönlüne su serptiğini, içine güven ve rahatlık akıttığını; kayırma, sevgi ve sempati meltemleri ile yüzünü yelpazelediğini hissediyoruz.

Surenin başka ayetlerinde sapık, inkarcı, sözden anlamaz, Allah'a ve Peygamber'e ters düşen insanlığa karşı verilen amansız savaşın somut sahneleri ile yüzyüze geliyoruz. Bu savaşın karşı cephesini oluşturan insanlığın mücadelesi sert, yola gelmezliği, körükörüne, küstahlığı arsızca, katılığı pervasızcadır; açık sözlü, belirgin ve güneş kadar parlak gerçeğe karşı direnişi keçiler gibidir.

İşte bu insanlar Kur'an-ı Kerim hakkında şöyle diyorlar:

"Kafirler 'Şu Kur'an, Muhammed'in uydurduğu bir yalandır. Bu uydurma işinde kendisine yardım eden başkaları da vardır' dediler."

"Yine onlar 'Bu Kur'an, eski milletlerin masallarıdır. Peygamber onu adamlarına kopya ettirmiştir ve bu kopyalar sabahları ve akşamları kendisine okunmaktadır' dediler.[1]

Ayni adamlar Peygamberimize şöyle dil uzatıyorlar:

"Bu zalimler, müminlere 'Sizler, büyülenmiş, aklı dengesi bozuk bir ada

1) Furkan Suresi, 4-5

mın peşinden gidiyorsunuz" dediler.[2]

"Allah bu adamı mı peygamber olarak gönderdi."[3]

Bununla da yetinmiyorlar. Küstahlıklarını daha ileri boyutlara vardırarak yüce Allah hakkında şu hayasız sözleri söylemekten çekinmiyorlar:

"Onlara Rahman'a secde edin" denildiğinde 'Rahman da ne oluyor? Senin secde etmemizi emrettiğin ilaha secde eder miyiz hiç' derler. Bu çağrın nefretlerini daha da arttırır."[4]

Başka zaman da bilinen keçi inatlılıklarını sözlere dökmektedirler:

"Bizimle karşılaşacaklarını beklemeyenler 'bize melekler gönderilmeli değil miydi, ya da doğrudan doğruya Rabb'imizi görmeli değil miydik' dediler."[5]

Bir de bakarsınız Peygamberimizin, gözlerine az gelen mal varlığını dillerine dolayarak şöyle diyorlar:

"Ya da kendisine bir hazine verilseydi veya ürünleri ile beslenebileceği bir bahçesi olsaydı"[6]

Bir başka günde Kur'an-ı Kerim'in iniş biçimlerine karşı çıkarak ukalalık yapıyorlar:

"Kafirler 'Kur'an, Muhammed'e bir defada topluca indirilseydi ya' dediler"[7]

Yaptıkları sadece bu kadar değil tabii. Yalanlamaları, alaycılıkları, arsız sataşmaları, iğrenç iftiraları da işin cabası.

Peygamberimiz bütün bu küstahlıklara göğüs gererken, onlara karşı yiğitçe direnirken yalnızdır, kimsesizdir, mevkiden ve mali imkanlardan yoksundur. Rabb'ine karşı son derece edeplidir. Ona hiç bir çare önermeye kalkışmaz. O'nun dergahına yönelerek hoşnutluğunu dilemekten başka yaptığı bir şey yoktur. O'nun dışında hiç bir şeyde gözü yoktur. Bu dünyayı umursamayışını şöyle dile getiriyor:

"Sen bana kızmadıktan sonra hiç bir şey umurumda değil. Ben senden hoşnudum, yeter ki sen de benden hoşnut ol.[8]

İşte burada, bu surenin ayetlerinde yüce Allah, Peygamberimizi bağrına basıyor, onun yaralarını-berelerini sarıyor, teselli ediyor, gönlünü alıyor; soydaşlarının kabalıklarından, edepsizliklerinden, küstahça sözlerinden çektiği acıyı yumuşatıyor, hafifletiyor. Çünkü onlar, yaratıcıları, besleyicileri, büyütücüleri, tüm evrenin hakimi, tasarlayıcısı ve çekip çeviricisi olan Allah'a da küstahça davranıyorlar. Böyle olunca kendisine karşı yaptıkları küstahlıkları umursamamalıdır. Okuyoruz:

"Onlar, Allah'ı bir yana bırakarak kendilerine ne fayda ve ne de zarar vermeye güçleri yetmeyen sözde ilahlara taparlar. Her kafir, Rabb'inin düşmanlarının destekçisidir.[9]

2) Furkan Suresi, 4) Furkan Suresi, 60 6) Furkan Suresi, 8
3) Furkan Suresi, 41 5) Furkan Suresi, 21 7) Furkan Suresi, 32
8) Peygamberimiz bu sözleri Taif'te uğradığı kötü muamelenin arkasından Rabb'ine seslenirken söylüyordu.
9) Furkan Suresi, 55

Kafirler, Allah'ı bir yana bırakarak hiç bir şey yaratamayan, kendileri birer yaratık olan, kendilerine ne zarar ve ne de fayra dokunduramayan; öldürmeye, yaşatmaya ve yeniden diriltmeye güçleri yetmeyen ilahlar edindiler.[10]

"Onlara 'Rahman'a secde edin' denildiğinde 'Rahman da ne oluyor' derler."[11]

Yüce Allah, Peygamberimizi, kafirlerin alaycı sözler konusunda onların çamurlarda debelendikleri düşük düzeyi tasvir ederek teselli ediyor. Okuyalım:

"İhtiraslarını ilah edinen kimseyi görüyor musun? Onu doğru yola iletme sorumluluğunu sen mi üstleneceksin?"

"Yoksa sen onların çoğunun kulaklarının işittiğini ve düşünebildiklerini mi şanıyorsun? Onlar hayvanlar gibidirler. Hatta hayvanlardan bile daha sapık yoldadırlar."[12]

Bu arada yüce Allah, tartışma ve susturucu deliller gösterme kavgasında Peygamberimize yardım ve destek vadediyor. Okuyoruz:

"Müşrikler ne zaman karşısına saçma bir itirazla çıkarlarsa biz sana gerceği ve en susturucu açıklamayı sunarız."[13]

Bütün bu mücadelelerin sonunda yüce Allah, Peygamberimize, peygamberlerini yalanlayan eski toplumların, Musa'nın ve Nuh'un soydaşlarının, Adoğullarının, Semudoğullarının, kuyunun yuttuklarının ve bunlar arasında yaşamış sapık milletlerin toptan yokedilişlerini somutlaştıran sahneleri sunuyor.

Bunun yanısıra biribirine bağlı bir kaç Kıyamet sahnesinde sözkonusu inkarcıların acı sonları da Peygamberimizin gözleri önüne seriliyor. Okuyoruz:

"O yüzüstü süründürülerek cehenneme atılacak olanlar var ya, en kötü yer onların yeri ve en sapık yol onların yoludur."[14]

"Aslında onlar Kıyamet gününü yalanlamışlardır. Biz de Kıyamet gününü yalanyalanlara çılgın alevli bir ateş hazırladık."

"Bu ateş onları uzaktan görünce onun uğultusu ve öfkeli solumaları kulaklarına gelir."

"Zincirlerle elleri, ayaklarına bağlanmış olarak bu ateşin dar yerine atıldıklarında ise orada "yokolma"yı imdada çağırırlar."

"Kendilerine 'Bu gün bir kere yokolmayı değil, bir çok kez yokolmayı imdada çağırınız' diye seslenilir."[15]

"O gün her zalim, öfkesinden parmaklarını ısırarak şöyle der; 'Keşki Peygamber'in yoldaşı olsaydım."

"Evyah, keşki falancıyı dost edinmeseydim."[16]

Yüce Allah, Peygamberimizin yüreğine su serpmek amacı ile şu tarihi gerçeği de vurguluyor: O'nun başına gelenler, kendisinden önceki bütün peygamberlerin de başlarından geçmiştir. Okuyoruz:

10) Furkan Suresi, 3
11) Furkan Suresi, 60
12) Furkan Suresi, 44-45
13) Furkan Suresi, 33
14) Furkan Suresi, 34
15) Furkan Suresi, 11-14
16) Furkan Suresi, 27-28

"Senden önceki gönderdiğim bütün peygamberler de herkes gibi yemek yerler ve çarşıda-pazarda gezerlerdi."[17]

"Ey Muhammed, biz böylece her peygamberin karşısına azılı günahkar bir düşman çıkardık. Senin Rabbin yeterli bir yol gösterici ve yardım edicidir."[18]

Öteyandan yüce Allah, Peygamberimize sabırlı olmasını, sıkıntılara dirençle katlanmasını; delilleri güçlü, kanıtları, vicdanları derinden etkileyen elindeki Kur'anda kafirlere karşı sürekli mücadele etmesini emrediyor. Okuyoruz:

"O halde sakın kafirlerin uzlaşma önerilerini kabul etme; Kur'ana dayanarak olanca gücünle onlarla mücadele et."[19]

Bu sürekli mücadelenin sıkıntılarına katlanabilmesi için kendisine verilen öğüt, yüce Allah'a dayanmasıdır. Okuyoruz:

"Sen ölümsüz diri olan Rabb'ine güven; O'nu överek her türlü noksanlıktan tenzih et. Kullarının günahlarından O'nun haberdar olması yeterlidir."[20]

Sure, böyle bir anlatım süreci içinde akıp gidiyor. Kimi yerinde yüce Allah, Peygamberimizi teselli ediyor, ona moral veriyor, kanat geriyor, sevgi sunuyor; kimi yerinde de Peygamberimizin müşriklerden gördüğü kabalıklar ve çektiği sıkıntılar gözler önüne seriliyor; buna karşılık ezici iradeli, yüce Allah'ın ağır suçluları tepeleyen ağır cezaları ile toplu yoketmeleri sahneye çıkıyor.

Nihayet surenin sonuna yaklaştığımızda ılık esintili bir meltem rüzgarı yüzümüzü okşuyor, burnumuza bahar çiçeklerinin kokusu geliyor, ruhumuza ruh katılıyor, içimiz güvenle ve huzurla doluyor. Çünkü "Rahman'ın has kulları"-'nın tablosu ile yüzyüze geliyoruz. Okuyalım:

"Rahman'ın has kulları o kimselerdir ki, onlar yeryüzünde yumuşak adımlar atarak yürürler ve kendini bilmezler onlara sataştıklarında yumuşak sözlerle karşılık verirler."[21]

"Rah'man'ın bu has kulları" bu inkarcı, sapık, keçi inatlı ve acımasız insan yığınlarına karşı girişilen yorucu "cihad" savaşının potasında pişerek saflaşan, arınan kıymetli madenler gibidirler. Sanki onlar dikenli "insanlık" ağacının iyiyi sembolleştiren, iştah açıcı, tatlı, çekici, gizli meyvalarıdırlar.

Sure, tüm insanlığın, yüce Allah'ın nazarında hiç bir önemi olmadığını eğer Rabb'lerinin dergahına yönelerek dua eden mümin kalpler olmasa, bütün bu iki ayaklı yığınların hiç bir değer taşımayacağını açıklayarak sona eriyor. Okuyoruz:

"De ki; Eğer yalvarmanız, kulluğunuz olmasa Rabb'in size ne diye değer versin? Sizler Allah'ın ayetlerini yalanladığınız için azap, hiç yakanızı bırakmayacaktır."[22]

SURENİN ANA TEMALARI

İşte surenin çağrışım sistemi budur. Çevresinde döndüğü ana eksen ve işlediği konuda budur. Bu konu bir bütündür. Bölümlere ayrılması zordur. Bununla

17) Furkan Suresi, 20
18) Furkan Suresi, 30
19) Furkan Suresi, 52
20) Furkan Suresi, 58
21) Furkan Suresi, 63
22) Furkan Suresi, 77

birlikte konuyu işleme kolaylığı sağlayabilmek bakımından onu dört "aşama"-'ya ayırabiliriz.

İlk aşama da, yüce Allah'ı noksan sıfatlardan tenzih ederek, O'na hamdederek ve O'nun birliğini dile getirerek söze giriliyor. Yüce Allah, tüm insanlara ve cinn'lere uyarıcı bir mesaj oluşturan bu Kur'anı, sevgili kulu Hz. Muhammed'e indirdi diye noksan sıfatlardan tenzih ediliyor. Göklerdeki ve yerdeki, canlı-cansız tüm varlıkların egemeni olan, evreni hikmeti ile takdiri ile çekip çeviren yüce Allah'ın birliği dile getiriliyor, O'nun evladı ve ortağı olmadığı belirtiliyor.

Arkasından buna rağmen müşriklerin O'nun dışında hiç bir şey yaratamayan, tersine kendileri de birer yaratık olan başka ilahlar edindikleri anlatılıyor. Müşriklerin yüce Allah'a yönelik bu asılsız yakıştırmaları, onların Peygamberimizin canını sıkan saçma sözlerinden önce açıklanıyor. Hani müşrikler, Peygamberimizin kendilerine duyurduğu ilahi mesajı yalanlıyorlar, O'nun kendi kafasından uydurduğu bir iftira olduğunu, eskilerin masallarından yazıya geçirilmiş kopyalardan ibaret olduğunu iddia ediyorlar ya. Yine bu adamlar Peygamberimizin bir "insan" oluşuna, diğer insanlar gibi yiyip içmesine ve çarşı-pazarda gezmesine itiraz ediyorlar, böyle olacağına kendilerine melek kökenli bir peygamber gönderilmesini, yada Peygamberimize gökten hazine indirilmesini ya da beslenme ihtiyacını karşılayacak bir bahçesi olması gerektiğini öneriyorlar ve Peygamberimizi büyücüler tarafından çarpılmış dengesiz bir kişi olarak niteliyorlar ya. İşte yüce Allah, onların Peygamberimize yönelik bu utanmaz hakaretlerinden önce bizzat yüce Allah'a yönelttikleri inkarcı iddiaları gündeme getiriyor. Böylece Peygamberimizin kişiliğine ve misyonuna yönelik hakaretleri O'nun ruhunda doğurduğu burukluk yatıştırılmaya, başitleştirilmeye çalışılıyor.

İşte yüce Allah, bu gerekçe ile bu ilk "aşama"nın başlangıcında müşriklerin sapık düşüncelerini, onların Kıyamet gününü inkar ettiklerini ilan ediyor. Arkasından kendileri için kavurucu alevli bir cehennem hazırladığını, buraya elleri ayaklarına zincirlenmiş olarak dar bir yerden atılacaklarını haber veriyor.

Bu sayfanın karşısında ise müminlerin cennetteki tablosu sunuluyor. Bu tabloya göre **"Cennetlikler, orada her şeyi bulurlar ve orada sürekli kalacaklardır."**

Ayetler, tekrar müşriklere dönerek onları "Büyük toplantı günü"nde canlandıran sahneyi sunuyor. Bunlar bu sahnede dünyadayken yüce Allah'ı bir yana bırakarak taptıkları düzmece ilahla karşılaşıyorlar. Fakat düzmece ilahlar, müşrikleri yüzüstü bırakıyorlar, onların kendilerini ilahlaştırmış olmalarını, yüce Allah'ın ortakları olduklarına ilişkin iddialarını onaylamıyorlar. Bu "aşama" Peygamberimize yöneltilen bir "teselli" ile noktalanıyor. Bu teselliде bütün Peygamberlerin kendisi gibi, yemek yiyen, çarşıda-pazarda dolaşan normal birer "insan" oldukları vurgulanıyor.

İkinci "aşama" müşriklerin, yüce Allah'ın karşısına çıkacaklarına ilişkin yalanlamaları ile söze giriyor, onların "Bize melekler gönderilmeli değil miydi, ya da doğrudan doğruya Rabb'imizi görmeli değil miydik" biçimindeki küstahça

sözleri aktarılıyor[23] Bu arada zamanlar dürülerek ansızın melekler ile karşı karşıya gelecekleri an somut bir sahne olarak gözlerimizin önüne getiriliyor. Bunun amacı Peygamberimizin yüreğine su serpmektir. Okuyoruz:

"O gün kafirler için çetin bir gün olacaktır."

"O gün her zalim, öfkesinden parmaklarını ısırarak şöyle der; 'Keşki Peygamber'in yoldaşı olsaydım."

"Eyvah, keşki falancayı dost edinmeseydim."[24]

Peygamberimizin yüreğine su serpen bu açıklamalara gerçekten ihtiyacı vardır. Çünkü bu adamlar, Kur'ana kulaklarını tıkıyorlar. Peygamberimizde onların bu boykotunu, bu yüz çevirmelerini Allaha şikayet ediyor. Adamlar Kur'anın iniş biçimine itiraz ederek şöyle diyorlar:

Kur'an, Muhammed'e bir defada topluca indirilseydi ya"[25]

Bu itirazlarını kendilerini canlandıran bir Kıyamet sahnesi izliyor. Bu sahnede onların yüzüstü süründürülerek "Büyük toplantı" yerine götürülmelerini izliyoruz. Oysa onlar Kıyamet gününü yalanlamışlardı. Bunun yanısıra onlardan önce yaşamış ve Peygamberlerini yalanlamış olan Musa'nın ve Nuh'un soydaşları; Adoğulları, Semudoğulları, kuyunun yuttukları ve bunlar arasındaki dönemlerde gelip geçmiş nice inkarcı kuşaklar gibi toplumların acı sonları tasvir ediliyor. Bu adamların vaktiyle Hz. Lut'un soydaşlarının yaşadıkları kentin yıkıntılarını gezip gördükleri halde bu acı olaydan ders almayışlarına hayret ediliyor. Böylece bu küstahların Peygamberimize yönelik dil uzatmalarının, onların **"Allah, bu adamı mı, peygamber olarak gönderdi"[26]** biçimindeki sözlerinin acısı hafifletiliyor. Arkasından bu alaycılıklarına karşılık verilerek yerin dibine batırılıyorlar; hayvanlar düzeyinde oldukları, hatta hayvanlardan bile daha aşağılık varlıklar oldukları belirtiliyor. Okuyalım:

"Onlar hayvanlar gibidirler. Hatta hayvanlardan bile daha sapık yoldadırlar."[27]

Surenin üçüncü aşaması ise evrensel sahneler arasında yapılan bir gezidir. Bu gezi "gölge" tablosu ile başlıyor, gecenin gündüzü kovalaması olgusu ile devam ediyor. Arkadan canlılık kaynağı suyun müjdecileri olan "bulutlar" olgusuna ve insanlığın sudan yaratıldığı gerçeğine dikkatlerimiz çekiliyor. Durum böyleyken müşrikler, yüce Allah'ı bir yana bırakarak kendilerine hiç bir faydası ve zararı olamayan düzmece ilahlara tapıyorlar. Rabb'lerine ve yaratıcılarına kafa tutuyorlar. "Gerçek" Allah'a kulluk etmeye çağrıldıklarında yüzkızartıcı bir küstahlıkla **"Rahman da ne oluyor? Senin secde etmemizi emrettiğin İlah'a, secde eder miyiz hiç?"[28]** diyorlar. Oysa **"Gökteki gezegenlere yörüngeler belirleyen, arada ışık kaynağı olan güneşi ve aydınlık saçan ayı yaratan O'dur. Düşünmek ya da şükretmek isteyenler için gece ile gündüzü birbirine ardışık yapan da O'dur."[29]** Fakat bütün bunlara rağmen sözü edilen müşrikler ne düşünüyorlar ve ne de şükrediyorlar.

23) Furkan Suresi, 21
24) Furkan Suresi, 26-28
25) Furkan Suresi, 32
26) Furkan Suresi, 41
27) Furkan Suresi, 44
28) Furkan Suresi, 60
29) Furkan Suresi, 61-62

Surenin dördüncü ve sonuncu "aşama"sında ise bize yüce Allah'ın önünde secdeye kapanan, O'na kulluk eden "has kulları" tanıtılıyor. Bu yüce sıfatı hangi gerekçeler sayesinde hakkettikleri belirtiliyor. Arkasından bu "has kullar"ın yolunu izlemek isteyenlerin önüne tevbe kapısı açılıyor. Bu "has kullar"ın, imanın ve Allah'a kulluk etmenin getirdiği yükümlülükleri sabırla göğüsledikleri vurgulanıyor. Okuyoruz:

"İşte onlar sabretmiş olmalarının karşılığı olarak özel cennet odaları ile ödüllendirilirler. Bu odalarda esenlik dilekleri ve selamla karşılanırlar"[30]

Surenin sonunda şu çarpıcı gerçekle karşı karşıya getiriliyoruz: Eğer şu yoldan çıkmış, şu sapık, şu Allah'ın ayetlerini yalan sayan, şu inkarcı yığınlar arasında sözü geçen itaatkar, Allah'ı tanıyan, O'nun emirlerinin gereğini yerine getiren seçkin ve duyarlı kalpler bulunmasaydı, yüce Allah'ın nezdinde tüm "insanlığın" hiç bir değeri olmazdı.

Bu genel küçümseme ve paylama ifadesinde, müşriklerin Peygamberimize yaptıkları hakaretleri ve eziyetleri hafife indiren, önemsizleştiren, yüreklere su serpici bir mesaj vardır. Bu mesaj, surenin çağrışım sistemi ve kendine özgü havası ile uyuştuğu gibi, Kur'an'da gördüğümüz "edebi uyum" sanatının bir yansıması olarak surenin konusu ve amaçları ile de uyuşur.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا ۝١

الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُ

شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا ۝٢

وَاتَّخَذُوا مِن دُونِهِ آلِهَةً لَّا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ

وَلَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ

مَوْتًا وَلَا حَيَاةً وَلَا نُشُورًا ۝٣

1- Eğri ile doğruyu birbirinden ayıran Kur'anı, tüm insanları ve cinnleri uyarsın diye kulu Muhammed'e indiren Allah'ın şanı yücedir.
2- O ki, göklerin ve yerin egemenliği O'nun tekelindedir; hiç evlat edinmemiştir; egemenlikte ortağı yoktur; O her şeyi yaratmış ve bir ön-tasarıya göre düzenlenmiştir.
3- Müşrikler Allah'ı bir yana bırakarak hiç bir şey yaratamayan kendileri birer yaratık olan, kendilerine ne zarar ve ne de fayda dokunduramayan; öldürmeye, yaşatmaya ve yeniden diriltmeye güçleri yetmeyen ilahlar edindiler.

Surenin temel konusunu sezdiren bir başlangıçla karşı karşıyayız. Bu ana konu şu ilkeleri içeriyor: Kur'an, yüce Allah tarafından indirilmiştir. Peygamberimiz bütün insanlığa gönderilmiştir. Yüce Allah tektir, oğul ve ortak edin-

30) Furkan Suresi, 75

miş olması sözkonusu bile edilemeze. Bütün evren O'nun mülkiyeti ve O'nun hikmete dayalı, ön tasarılı yönetimi altındadır. Bütün bunlara rağmen müşrikler O'na ortaklar koşuyorlar, iftiracılar O'na asılsız sıfatlar yakıştırıyorlar, kçi inatlılar O'nun hakkında tartışmalara giriyor ve haddini bilmezler O'na dil uzatıyorlar. Şimdi okuduğumuz ayetleri teker teker irdeleyelim:

"Eğri ile doğruyu biribirinden ayıran Kur'anı, tüm insanları ve cinnleri uyarsın diye kulu Muhammed'e indiren Allah'ın şanı yücedir."

Ayetin orijinalinde geçen "Tebareke" kelimesi 'Tefaale" kalıbında, "bereket" kökünden türemiş bir kelimedir. Fazlalık, sürekli çoğalma, tükenmezlik ve yücelik anlamlarını birarada ifade eder. Ayette yüce Allah'ın adı doğrudan doğruya geçmiyor, onun yerine "Kur'an'ı indiren" sıfatı kullanılıyor. Böylece Kur'an ile yüce Allah arasında sıkı bir bağ olduğu vurgulanıyor, okuyucunun dikkati bu sıkı ilişki üzerinde yoğunlaştırılıyor. Çünkü bu surenin tartışma konusu, Peygamberimizin peygamberliğinin doğruluğu ile Kur'anın Allah tarafından indirildiği gerçeğidir.

Burada Kur'an, "ayırıcı", "ayıraç" (furkan) adı ile anılıyor. Çünkü bu kitap doğru ile eğriyi (Hak ile batıl'ı) ve doğruyol ile sapık yolu biribirinden ayırır. Hatta o, yaşama tarzları ile insanlık tarihinin dönemlerini de biribirlerinden ayırdeden bir kriter işlevi görür. Çünkü Kur'an, gerek vicdanlara egemen olan değerler sistemi anlamında ve gerekse pratik hayata yansıyan somut uygulamalar anlamında belirgin ve kendine özgü bir hayat tarzının ana hatlarını çizer. Öyle ki, bu hayat tarzı, insanlığın daha önce tanıdığı diğer hayat tarzları ile karıştırılamaz. Yine bu kitap, insanlık tarihinin daha önceki hiç bir dönemi ile karıştırılamayacak olan, hem duygu ve hem de pratik uygulamalar düzeyinde kendine özgü olan ayrı bir tarih dönemini temsil eder. İşte Kur'an bu geniş ve yaygın anlamda bir "ayırdedici", bir "ayıraç"tır. O insanlık tarihinin çocukluk dönemini noktalayıp olgunluk çağını başlatan, somut olağanüstü mucizeler dönemini kapatarak akla dayalı mucizeler çağını açan, yerel ve süreli peygamberlikler dönemini sona erdirip evrensel, sürekli peygamberlik misyonunu başlatan, "tüm insanlar ve cinnler için uyarıcı" olan bir ayıraç, bir kriter, bir tarih çizgisidir.

Burada Peygamberimiz, onurlandırma ve yüceltilme amacı taşıyan bir yerde "Allah'ın kulu" sıfatı ile nitelendiriliyor. Nitekim Mirac'a çıkarılması amacı ile gece yolculuğuna çıkarıldığını anlatan ayette de ayni sıfatla nitelendirilmişti. "İsra" suresinde geçen o ayeti birlikte okuyoruz:

"Kulu Muhammed'i, bir gece, Mescid'i Haram'dan (Kabeden) yola çıkararak, kendisine bazı mucizelerimizi, olağanüstülüklerimizi gösterelim diye çevresini kutsal kıldığımız Mescid-i aksaya (Kudüse) ulaştıran Allah her türlü noksanlıktan uzaktır.(31)

Ayni yaklaşımla yüce Allah'a dua edişi, ona yakarışı anlatılırken de bu sıfatla anılmıştı. Cinn suresindeki o ayeti de birlikte okuyoruz:

"Allah'ın kulu Muhammed, O'na dua etmeye durduğunda müşrikler sanki bir keçenin tüyleri gibi kenetlenerek çevresini sararlardı."(32)

31) İsra Suresi, 1 32) Cinn Suresi, 19

İşte Peygamberimiz Kur'anın kendisine indirildiğinin belirtildiği burada, "Kehf" suresinin benzer bir yerinde olduğu gibi "Allah kulu" sıfatı ile nitelendirilerek anılıyor. Kehf suresinin o ayeti de şöyle idi:

"Hiç bir çarpık yeri olmayan bu tutarlı Kitab'ı (Kur'anı) kulu Muhammed'e indiren Allah'a hamdolsun."(33)

Okuduğumuz ayetlerde Peygamberimizin kulluk niteliğinin vurgulanması, bu "makam"ın yüce bir makam olduğunu ve bir insanın tırmanabileceği en yüksek doruk olduğunu kanıtlar. Bu nitelendirmede şu gizli mesaj da vardır: İnsan ne kadar yükselirse yükselsin, Allah'ın kulu olma niteliğini aşamaz, bu makama bir başka rütbe ekleyemez. Bu durumda ilahlık makamı, her türlü kuşkudan, her türlü ortaklık ve benzerlik yakıştırmasından arınmış bir yalınlıkla yüce Allah'a "özgü" olarak kalır. Çünkü Miraca çıkmak üzere girişilen gece yolculuğu gibi, yüce Allah'a dua etmek ve O'nunla "söyleşmek" gibi ve yüce Allah'tan vahiy yolu ile mesaj almak gibi ayrıcalıklı "makam"lar ve durumlar, öteden beri kimi peygamber bağlılarının ayaklarını kaydırmıştır. Yüce Allah'a oğul yakıştırma masalları ya da ilahlık-kulluk ilişkisi temeline dayanmayan başka ilişkilerin bazı peygamberlere yakıştırılması, hep bu ayrıcalıklı "makam" dan kaynaklanmıştır. İşte Kur'an-ı Kerim, bundan dolayı burada Peygamberimizin "kul olma" vasfını vurgulamakta, kulluğu insanların en seçkin simalarının en son yükselebilecekleri doruk olarak tanıtmaktadır.

Okuduğumuz ayetlerde Kur'anın Peygamberimize indirilişinin amacı, **"tüm insanları ve cinnleri uyarmak"** olarak gösteriliyor. Bu ayetin Mekkede indiğini bildiğimize göre bu ifade, Peygamberimizin misyonunun daha ilk günlerinden itibaren evrensel nitelikli olarak ortaya çıktığını kanıtlar. Buna göre bazı müslüman olmayan sözde "tarihçiler"in bu konuya ilişkin iddiaları asılsızdır. Onların ileri sürdüklerine göre İslam, önce "yöresel" bir din olarak doğmuş, geniş alanlara yayıldıktan sonra milletlerarası, ya da "evrensel" olma amacına yönelmiştir. Oysa bu ayetten anlaşılıyor ki, islamiyet daha doğarken "evrensel" bir misyon olarak doğmuştur. Sistemin karakteristik yapısı evrenseldir, kullandığı yöntemler tam anlamı ile "tüm insanlığa" yönelik yöntemlerdir, amacı da tüm insanlığı bir çağdan başka bir çağa, bir hayat tarzından başka bir hayat tarzına geçirmektir. Bu çağ atlatma hamlesi, yüce Allahın, tüm insanları ve cinnleri uyarsın diye sevgili kulu, Hz. Muhammed'e indirdiği Kur'an aracılığı ile gerçekleşecektir. Görülüyor ki, Peygamberimizin Mekkede müşriklerin sert direnişi, yalanlamaları ve inkarcılıkları ile boğuştuğu zor günlerde bu dinin "evrenselliği" kesin bir dille açıklanmaktadır.

Doğru ile eğriyi biribirinden ayıran Kur'anı, sevgili kulu Muhammed'e indiren Allah'ın şanı yücedir.

"O ki, göklerin ve yerin egemenliği O'nun tekelindedir; hiç evlat edinmemiştir; egemenlikte ortağı yoktur; O her şeyi yaratmış ve bir ön-tasarıya göre düzenlemiştir."

İlk ayette olduğu gibi burada da yüce Allah'ın adı açık açık anılmıyor, bu-

33) Kehf Suresi, 1

nun yerine bir sıfat kullanılıyor. Böylece burada dikkatlerimiz, burada vurgulanmak istenen sıfat üzerinde yoğunlaştırılıyor. Tekrar okuyalım:

"O ki, göklerin ve yerin egemenliği O'nun tekelindedir."

Yani göklerin ve yerin her anlamdaki egemenliği, gerek mülkiyet ve üstünlük anlamındaki egemenliği, gerek önceden tasarlama ve yönetme anlamındaki egemenliği, gerekse değiştirme ve yenileştirme anlamındaki egemenliği O'nun tekelindedir. Devam ediyoruz:

"O hiç evlat edinmemiştir."

Üreme, yüce Allah'ın hayatın devamı için yarattığı doğal kanunlardan biridir. Oysa yüce Allah'ın varlığı geçiçi değil, kalıcı ve süreklidir. O'nun gücü her şeye yeter, hiç bir şeye muhtaç değildir. Devam edelim:

"Egemenlikte ortağı yoktur."

Göklerde ve yerdeki bütün varlıklar ve gelişmeler ortada bir karar birliğinin, bir yasal birliğinin, bir yönetim birliğinin olduğunu kanıtlar. Devam ediyoruz:

"O her şeyi yaratmış ve bir ön tasarıya göre düzenlemiştir."

Yüce Allah, bu koca evrendeki her varlık biriminin hacmini, biçimini, fonksiyonunu, işini, zamanını, yerini, diğer varlıklarla uyumlu ilişkisini düzenlemiştir.

Gerek evrenin kendisinin ve gerekse evrende yeralan tüm varlıkların bileşimleri; insanı gerçekten hayrete düşürür, "rastlantı" düşüncesini kökünden çürütür. İnsanoğlunun bilgisi geliştikçe, evrenin yasalarına, işleyişine ve varlık birimlerine egemen olan uyumun yeni örneklerini keşfettikçe bu çarpıcı ayetin anlamını daha iyi anlıyor, onun kapsamını kavramaya çalışanın ufku biraz daha genişliyor. Tekrarlayalım:

"O her şeyi yaratmış ve bir ön tasarıya göre düzenlemiştir."

Bakın Newyork bilimler akademisinin eski başkanlarından O'Crasy Morisson "İnsan Yalnız Değildir" adlı eserinde ne diyor?[34]

"İnsanı dehşete düşüren bir başka nokta, tabiatın bu günkü biçimde düzenlenmiş olması, bu düzenin bu kadar üstün bir inceliğe ermiş olmasıdır. Mesela yer kabuğu şimdikinden bir kaç metre daha kalın olsaydı, karbondioksid'in oksijen atomlarından birini emecek, bunun sonucunda bitkilerin yaşaması mümkün olmayacaktı.

Eğer atmosfer, şimdikinden daha kalın olsaydı, atmosfer dışında yanan milyonlarca meteor, yerkürenin değişik yerlerine çarpacaktı. Bu meteorlar altı mil ile kırk mil arasında değişen bir hızla düşerler. Bu durumda yanabilen her şeyi tutuşturabilirlerdi. Eğer bu meteorlar kurşun hızı ile düşseler yere çakılırlar ve bundan korkunç sonuçlar doğardı. Eğer kurşun hızından doksan kat daha hızla düşen bir meteor parçası insana çarparak geçse sadece ısı etkisi ile onu paramparça ederdi.

Atmosfer, gerektiği kadar kalındır. Bu ölçülü kalınlık, bitkilerin muhtaç oldukları kimyasal etkili ışınları sızdırmaya elverişlidir. Ayrıca mikropları öldü-

34) Bu eser Salip, Feleki tarafından "Bilim İmana Çağırıyor" adı altında arapçaya çevrilmiştir.

rür ve besinlerin gelişmesine imkan verir. Üstelik eğer insan gereğinden daha uzun bir süre güneşte kalmazsa bu ışınlardan zarar görmez. Uzun yüzyıllardan beri yeryüzü, çoğu zehirli olan gazlar yaydığı halde hava kirlenmiyor, temiz kalabiliyor, insanın yaşaması için gerekli olan dengeli oranını koruyabiliyor. Bu büyük dengeyi yerkabuğunu saran su kütleleri, okyanuslar sağlıyor. Hayat, besin maddeleri, yağmurlar, yaşamaya uygun iklim, bitkiler ve son olarak insanın kendisi varlıklarını bu su kitlesine borçludurlar."

Yazar, kitabının bir başka bölümünde şöyle diyor:

"Eğer havadaki oksijenin oranı şimdiki gibi yüzde yirmibir değil de yüzde elli, ya da daha yüksek olsaydı, dünyadaki bütün yanabilen maddeler her an tutuşabilirlerdi. O zaman çakan şimşekten çıkan ilk kıvılcım bir ağaca çarpsa bütün bir ormanı patlamaları küle çevirirdi. Buna karşılık eğer havadaki oksijenin oranı yüzde on'a, ya da daha aşağıya düşse belki hayat, uzun yüzyıllar içinde kendini bu şartlara adapte ederdi, ama bu durumda şimdi insanın varlığına alıştığı uygarlık imkanlarının bir çoğundan mesela ateşten-yoksun olurduk."

Yazar, adı geçen eserinin üçüncü bölümünde ise şöyle diyor:

"Tabiatta ne hayret verici bir denge,bir denetim mekanızması vardır. Bu denge sert kabuklu hayvanların döneminden beri her hangi bir hayvan türünün dünyaya egemen olmasına meydan vermemiştir. Hiç bir hayvan türü ne kadar yırtıcı, ne kadar iri gövdeli ve ne kadar kurnaz olursa olsun dünyayı ele geçirememiştir. Yalnız insan bitkilerin ve hayvanların yaşama alanlarını değiştirerek bu doğal dengeyi bozmuştur. Fakat çok geçmeden hayvan, böcek ve bitki kaynaklı çeşitli afetlere uğrayarak bu yanlış uygulamanın ağır cezasını çekmiştir.

Şimdi anlatacağımız olay, bu kuralların insan varlığı açısından ne kadar önemli olduklarının canlı örneğidir.

Birkaç yıl önce Avustralya'da erozyonu önleme amacı ile başka yerden getirtilen kaktüs türünde bir bitki geliştirildi. Fakat bu bitki türü o kadar hızlı bir şekilde yayıldıki çok geçmeden tüm İngilterenin yüzölçümüne eş bir alan kapladı. Şehirlilerin de, köylülerin de hayatlarını zorlaştırmaya başladı, ekinleri yoketti, tarıma darbe indirdi. Ama Avusturyalılar yine de bu bitkinin hızlı yayılışını önleyecek bir çare bulamadılar. Tüm Avusturya hiç bir engel tanımadan yayılışını sürdüren, bu yabancı kaynaklı başıboş bitki ordusunun istilasına uğrama tehlikesi ile karşıkarşıya kaldı.

Bunun üzerine böcek uzmanları dünyanın çeşitli yerlerinde yaptıkları araştırmalar sonunda sadece bu kaktüs bitkisi üzerinde yaşayan, sırf onun yapraklarını yiyerek beslenen bir böcek buldular. Bu böcek hızlı ürüyordu. Ayni zamanda Avustralyada, düşmanı olan bir başka böcek türü yoktu. Bu yüzden çok geçmeden sözkonusu kaktüs türü bitkinin yayılmasını durdurdu. Arkasından kendi üremesi de yavaşladı. Günün birinde sözkonusu kaktüs türü bitkinin, sürekli yayılışını önlemeye yetecek kadar az bir nesli kaldı.

Görüldüğü gibi tabiatta her zaman kurallar ve dengeler egemendir ve dengeler her zaman faydalıdır.

Sıtma hastalığının taşıyıcısı olan sivrisinek neden bütün dünyaya yayılmayı başaramadı? Oysa atalarımız ya onun aşıladığı hastalıktan ölüyor, ya da aşıladığı mikroba karşı bağışıklık kazanıyorlardı. Ayni soruyu sarı hummayı yayan sinek için sorabilirz. Oysa bu sinek bir zamanlar o kadar kuzeye doğru ilerledi ki, bir mevsimde Newyork şehrine kadar sokulabilmişti. Soğuk bölgelerde sık rastlanan sinek türleri için ayni sözü söylebeliriz. Niçin gece sineği asıl yurdu olan sıcak bölgeler dışında yaşayacak biçimde gelişerek insan türünü kökünden yokedebilecek bir etkinlik düzeyine erememiştir? Düne kadar insan koleranın, vebanın ve daha bir çok öldürücü mikrobun karşısında herhangi bir koruyucu önlemden yoksundu. Koruyucu aşılardan tamamen habersiz bir cahillik dönemi yaşıyordu. Bütün bunları hatırladığı takdirde bu aleyhte faktörlere rağmen insan soyunun varlığının devam etmesinin gerçekten hayret verici bir olgu olduğunu anlamakta gecikmez.

Böceklerin, insanlar gibi akciğerleri yoktur. Solunumlarını borucuklar aracılığı ile gerçekleştirirler. Fakat böcekler gelişip vucudları irileşince söz konusu borucuklar irileşen vucudları oranındaki oksijen akışını sağlayamazlar. Bu yüzden tabiatta bir kaç santimden uzun böcek türüne rastlanmaz. Böceklerin kanatları da fazla uzamaz. İşte böceklerin organik yapılarının bu özellikleri ve solunum yollarının sınırlı fonksiyonu yüzünden iri gövdeli bir böcek türünün varlığı mümkün değildir. Bu sınırlı gelişmişlik düzeyi tüm böcek türlerini frenlemiş, onlara dünyaya egemen olma imkanı vermemiştir. Eğer bu doğal engel olmasaydı, yeryüzünde insan soyu varolamazdı. Arslan kadar iri bir eşek arısı ile ya da o kadar kocaman bir örümcek ile normal bir insanın karşılaştığını düşününüz. Acaba o insanın hali nice olur?

Bunlar dışında hayvan fizyolojisinde öyle müthiş, öyle şaşırtıcı düzenlemeler var ki, pek az insan bunların farkındadır. Ama eğer bu düzenlemeler olmasaydı, hiç bir hayvan, hatta hiç bir bitki varlığını sürdüremezdi.

Görülüyor ki, insan bilgisi gün geçtikçe yüce Allah'ın yaratıklarına ilişkin tasarlayıcılığının hayret verici yeni bir belirtisini, evrene ilişkin ince bir düzenlemesini keşfediyor; böylece O'nun sevgili "kul"una indirdiği Kur'anda yeralan **"O her şeyi yaratmış ve bir ön-tasarıya göre düzenlemiştir."** şeklindeki buyruğunun her gün yeni bir anlamını kavramaktadır.

Gerçek böyle olmakla birlikte şu müşrikler bütün bunlardan hiç bir şey anlamıyorlar. Okuyalım:

"Müşrikler Allah'ı bir yana bırakarak hiç bir şey yaratamayan, kendileri birer yaratık olan, kendilerine ne fayda ve ne de zarar dokunduramayan; öldürmeye, yaşatmaya ve yeniden diriltmeye güçleri yetmeyen ilahlar edindiler."

Görüldüğü gibi, müşriklerin sözde ilahları, bütün ilahlık vasıflarından soyutlanıyorlar. Çünkü **"Onlar hiç bir şey yaratamıyorlar."** Oysa Allah her şeyi yaratmıştır. Üstelik onların **"kendileri birer yaratıktır."** Eğer put ve heykel türü şeyler ise onları kendilerine tapanlar "yaratıyor" yani yapıyor. Eğer bu düzmece ilahlar melek, cinn, insan, taş ve ağaç ise o zaman onları yüce Allah

"yaratıyor" yani yoktan varediyor. Yine bu düzmece ilahlar, değil bağlılarına **"bizzat kendilerine ne fayda ve ne de zarar dokunduramazlar."** Kendisine faydası olmayanın, zararlı olması kolay olabilir. Fakat bu düzmece ilahların buna bile güçleri yetmez. "Zarar vermek" bir insanın kendine kolaylıkla yapabileceği bir şey olduğu için ayette "fayda"nın önüne geçirilmiştir. Arkasında sadece yüce Allah'ın tekelinde olan vasıflara tırmanılıyor. Okuyoruz:

"Öldürmeye, yaşatmaya ve yeniden diriltmeye güçleri yetmeyen ilahlar edindiler."

Bu düzmece ilahla ne diriyi öldürebilirler, ne yeni bir canlı meydana getirebilirler ve ne de ölüyü diriltebilirler. Peki geride ne kaldı? Hangi ilahlık sıfatına sahiptirler? Şu müşrikler hangi kuşkuya kapılarak bu putları ilah ediniyorlar?

Sözkonusu olan açık ve koyu bir sapıklıktır. İnsan bu kadar sapıtınca Peygamberimiz hakkında o adamların ileri sürdükleri saçma iddiaları ağzına alabilir. Bu sözler onlara çok görülmez. Çünkü Peygamberimize yönelik bu iddiaların daha çirkinlerini, daha ağza alınmazlarını yüce Allah hakkında ileri sürmüşlerdir. Bir insanın yüce Allah'a ortak yakıştırmasından daha çirkin bir iddia olabilir mi? Nitekim Peygamberimiz "En büyük günah nedir?" sorusuna "seni yaratan Allah'a eş koşmaktır." diye cevap vermiştir.(35)

MÜŞRİKLERİN KÜSTAHÇA TAVIRLARI

Yüce Allah'a yönelik bu edep dışı iddiaların sunulmasından sonra Peygamberimize yöneltilen küstahça iddialar gündeme getiriliyor, hemen arkasından bunların ne kadar saçma ve ne kadar yalan sözler olduğu vurgulanıyor. Okuyoruz:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوٓا۟
إِنْ هَٰذَآ إِلَّآ إِفْكٌ ٱفْتَرَىٰهُ وَأَعَانَهُۥ عَلَيْهِ قَوْمٌ ءَاخَرُونَ ۖ فَقَدْ
جَآءُو ظُلْمًا وَزُورًا ﴿٤﴾ وَقَالُوٓا۟ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ٱكْتَتَبَهَا
فَهِىَ تُمْلَىٰ عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٥﴾ قُلْ أَنزَلَهُ ٱلَّذِى يَعْلَمُ
ٱلسِّرَّ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٦﴾

4- Kafirler "Şu Kur'an, Muhammed'in uydurduğu bir yalandır. Bu uydurma işinde kendisine yardım eden başkaları da vardır" dediler. Onlar gerçekten zulüm işlemişler ve yalan söylemişlerdir.
5- Yine onlar "Bu Kur'an, eski milletlerin masallarıdır. Muhammed onu adamlarına kopya ettirmiştir ve bu kopyalar sabahları ve akşamları kendisine okunmaktadır" dediler.
6- Onlara de ki; "Bu Kur'anı, göklerin ve yerin sırlarını bilen Allah indirdi. Hiç kuşkusuz O, affedicidir ve merhametlidir."

Kureyşli kafirlerin bu sözleri söylemelerinden daha koyu bir yalan düşünülemez. Çünkü onlar bu sözlerin bir takım asılsız yakıştırmalar olduklarını herkesten iyi bilirler. Bu asılsız yakıştırmaları halk arasında yayan kabile şefleri,

35) Buhari, Müslim

Peygamberimiz tarafından okunan şu Kur'anın "İnsan sözü" olmadığını bilmiyor olamazlar. Onların dil ve ifade zevkleri bu gerçeği görmelerini sağlayacak düzeyde yüksektir. Böyle olduğu içindir ki, Kur'anın etkisine kapılmaktan kendilerini kurtaramamışlardır. Üstelik onlar Peygamberimizi, Peygamber olmadan önce yalan söylemez, hiç kimseyi aldatmaya kalkışmaz, özü-sözü doğru, "güvenilir" bir kişi olarak tanıyorlardı. Böyle bir adam Allah hakkında nasıl yalan söyleyebilir, nasıl O'na söylemediği bir sözü yakıştırabilirdi?

Fakat onlar kör inatları ve din önderi sayılmalarına dayanan sosyal mevkilerini yitirme korkuları yüzünden bu düzenbazlıklara başvuruyorlar ve halk arasında böyle ulu-orta iddialar yayıyorlardı. Çünkü cahil halk, edebi değeri olan sözle böyle olmayan sözü biribirinden ayıramaz, edebi sözün de edebilik derecesini belirleyemezdi. İşte halkın bu bilgisizliğinden güç alan mevki düşkünü kabile şefleri şöyle diyorlardı:

"Şu Kur'an, Muhammed'in uydurduğu bir yalandır. Bu uydurma işinde kendisine yardım eden başkaları da vardır."

Söylendiğine göre Kureyşli şefler "başkaları" derlerken arap asıllı olmayan üç kadar köleyi kasdediyorlardı. Onlara göre Peygamberimiz bu yabancı kölelerin yardımı ile Kur'anı uyduruyordu. Bu tartışma konusu edilmeye değmez, tutarsız ve boş bir sözdür. Çünkü bir insan, başkalarının yardımı ile bu Kur'anın benzerini düzebiliyordu. O halde onun bir benzerini ortaya koymalarına ne engel vardı? Niçin kendilerine bu yolda yardım edecek kimselerin yardımı ile bu Kitabın bir başka benzerini düzerek Peygamberimizin bu en büyük kozunu elinden almıyorlardı. Oysa Peygamberimiz bu konuda onlara meydan okuyor, onlar ise bu meydan okumaya karşılık veremiyorlardı.

Böyle olduğu içindir ki, bu tutarsız sözlerine karşılık verilmiyor, kendileri ile bu konuda tartışmaya girilmiyor. Bunun yerine açık ve değişmez sıfatları yüzlerine çarpılıyor:

"Onlar zulüm işlemişler, yalan söylemişlerdir."

Yaptıkları iş hem gerçeğe karşı, hem Peygamberimize karşı ve hem de kendilerine karşı zalimliktir. Sözleri, yalan olduğu, aslı-astarı bulunmadığı besbelli olan bir uydurmadır.

Daha sonra yine Peygamberimize ve Kur'ana ilişkin saçma iddialarının aktarılmasına devam ediliyor. Okuyalım:

"Yine onlar 'Bu Kur'an, eski milletlerin masallarıdır. Muhammed onu adamlarına kopya ettirmiştir ve bu kopyalar sabahları ve akşamları kendisine okunmaktadır.' dediler."

Bu sözleri söylerken Kur'anda rastladıkları eski milletlerle ilgili hikayelere dayanıyorlardı. Kur'an, bu eskilerle ilgili hikayeleri, okuyanların ders almalarını, geçmişten ibret almalarını sağlamak için, insanları eğitmek ve yönlendirmek amacı ile anlatıyordu. İşte onlar bu doğru hikayelere "Eski milletlerin masalları" diyorlardı. İddialarına göre Peygamberimiz bu hikayelerin derlenip yazıya geçirilmesini sağlamış, arkasından da sabahları ve akşamları onların ken-

dişinc okunmasını istemişti. Hani okuması, yazması olmayan bir "ümmi" idi ya. Sonra da kendisine anlatılan bu hikayeleri anlatıyor ve onları tutup Allah'a yakıştırıyordu!

Bu sözler, onların hiç bir temele dayanmayan ve dolayısıyle tartışma konusu edilmeye değmez tutarsız iddiaların bir uzantısıdır. Çünkü Kur'an'da anlatılan hikayeler çarpıcı bir ahenk gösterirler. Bu hikayeler ile asıl sözün konusu arasında sıkı bir uyum vardır. Hikayeler o konunun doğruluğunu gösteren somut kanıtlar olarak sunulurlar. Hikayelerin amaçları ile içinde anlatıldıkları surenin ilgili bölümünün amaçları arasında da denge ve örtüşme görülür. Bütün bu özellikler bu hikayelerde bir amacın derin bir tasarlayıcılığın ve ince bir esprinin varlığını kanıtlar. Oysa bu niteliklere, bir ana fikir etrafında örülmemiş olan, belirli bir amaç taşımayan, sadece insanları oyalamak ve boş zamanlarını doldurmak için anlatılan eski masallarda rastlayamayız.[36]

Bu adamlar "Kur'an eski milletlerin masallarıdır" derken sözünü ettikleri masalların çok eski yıllara ait olduğunu vurgulamak istemiş olmalıdırlar. Buna göre Peygamberimiz onları kendiliğinden bilemez. Bunun için masal hafızlarının, yani bu masalları kuşaktan kuşağa aktaran kimselerin onları, ona anlatıp belletmeleri gerekir. İşte su saçma iddiaların sahiplerine verilen cevap, bu espriye dayanıyor. Onlara şöyle deniyor: Muhammed'e bu masalları belleten zat,bütün bilginlerden daha bilgindir. Çünkü o sırların tümünü bilir. Ne eskilere ne yenilere ilişkin bir olayı, ne de bir bilgi O'ndan gizli kalamaz. Okuyalım:

"Onlara de ki; 'Bu Kur'anı, göklerin ve yerin sırlarını bilen Allah indirdi. Hiç kuşkusuz O, affedicidir ve merhametlidir."

Masal hafızlarının, masal aktarıcılarının bilgisi nerede, bu geniş kapsamlı bilgi nerede? Göklerin ve yerin esrarı yanında eskilerin masallarının lafı mı olur? Uçsuz-bucaksız okyanusun içinde küçücük bir noktanın ne yeri olabilir?

Ama o adamlar, Peygamberimiz hakkında bu tutarsız iddiaları ileri sürmekle büyük bir suç işliyorlar. Bundan da önemlisi yüce Allah'ın yaratıkları olduklarını unutarak O'na ortak koşmakta ısrar ediyorlar. Fakat bütün bunlara rağmen tevbe kapısı açıktır, günahtan dönmek mümkündür. Çünkü göklerin ve yerin sırlarını bildiği gibi, o edepsizlerin iftiralarını ve dalaverelerini de iyi bilen yüce Allah, bağışlayıcı ve merhametlidir. Okuyoruz:

"Hiç kuşkusuz O, affedicidir ve merhametlidir."

YİNE ESKİLERİN SÖZLERİ

Daha sonraki ayetlerde müşriklerin Peygamberimize ilişkin ileri-geri sözlerinin, O'nun bir insan olmasına yönelik cahilce itirazlarının ve Peygamberlik görevi konusundaki katı önerilerinin sunulmasına devam ediliyor. Okuyoruz:

وَقَالُوا مَالِ هَٰذَا الرَّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشِي فِي
الْأَسْوَاقِ لَوْلَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُونَ مَعَهُ نَذِيرًا ۝

36) Daha geniş bilgi için yazarın "Kur'anda Edebi Tasvir" adlı eserinin "Kur'anda Hikaye" başlıklı bölümüne başvurabilirsiniz. -Daruşşuruk-

أَوْ يُلْقَىٰٓ إِلَيْهِ كَنزٌ أَوْ تَكُونُ لَهُۥ جَنَّةٌ يَأْكُلُ مِنْهَا ۚ وَقَالَ
ٱلظَّٰلِمُونَ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَّسْحُورًا ۝٨ ٱنظُرْ كَيْفَ
ضَرَبُوا۟ لَكَ ٱلْأَمْثَالَ فَضَلُّوا۟ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا ۝٩
تَبَارَكَ ٱلَّذِىٓ إِن شَآءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِّن ذَٰلِكَ جَنَّٰتٍ
تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ وَيَجْعَل لَّكَ قُصُورًا ۝١٠

7- Yine onlar dediler ki; "Bu ne biçim Peygamberdir ki, bizim gibi yemek yiyor ve çarşıda-pazarda geziyor? Ona, kendisi ile birlikte uyarma görevi yürüten bir melek indirilseydi ya."

8- "Ya da kendisine bir hazine verilseydi veya ürünleri ile beslenebileceği bir bahçesi olsaydı." Bu zalimler, müminlere "Sizler, büyülenmiş, aklı dengesi bozuk bir adamın peşinden gidiyorsunuz" dediler.

9- Senin hakkında ne yakışıksız benzetmeler düzdüklerini görüyor musun? Onlar sapmışlardır ve doğru yolu bir türlü bulamıyorlar.

10- Eğer dilerse sana onların sözünü ettiklerinden daha iyisini, yani altlarından çeşitli nehirler akan cennetleri verebilen ve senin için köşkler hazırlayabilen Allah'ın şanı yücedir.

Bu nasıl bir Peygamberdir ki, herkes gibi yemek yiyor ve çarşıda-pazarda dolaşıyor? Nasıl bir peygamberdir ki, tıpkı öbür normal insanların yaptıklarını yapıyor? Bu itiraz, insanların tüm peygamberler hakkında öne sürdükleri ortak bir itirazdır. Evet filanca oğlu falanca, çevresindekilerin yakından tanıdıkları, nasıl yaşadığını iyi bildikleri, herkes gibi yiyip içen ve sıradan insanlarınkine benzer bir hayat yaşayan bir adam, nasıl olur da yüce Allah'tan vahiy alan bir peygamber olabilir? Nasıl olurda yeryüzü dışında başka bir alemle ilişki kurup o alemden mesaj alabilir? Oysa o adam, "onlardan biri"dir, onlar gibi etten ve kemikten yapılmış, onlar gibi damarlarında kan dolaşan bir insandır. Oysa o alemden, onlara vahiy gelmiyor; kendilerinden hiç bir üstünlüğü olmayan bu adamın vahiy yolu ile ilişki kurduğu o alem hakkında onların hiç bir bilgileri yoktur!

Meseleye bu açıdan bakınca tuhaf ve garip görülebilir. Fakat başka bir açıdan bakınca normal ve anlaşılabilir olduğu görülür. Şöyle ki: Yüce Allah, şu insana öz ruhundan bir soluk üflemiş ve bu ilahi soluk sayesinde diğer canlılara göre ayrıcalıklı bir konum kazanarak "insan" olmuş ve arkasından yeryüzü halifeliğine atanmıştır. Ama bu insan, bilgisi sınırlı, tecrübesi kısıtlı, başarma araçları yetersiz bir canlıdır. Yüce Allah'ın onu bu ağır halifelik görevinde desteksiz, yolunu aydınlatacak bir kılavuzdan yoksun bırakması sözkonusu değildir. Zaten diğer canlılar karşısında ayrıcalığını oluşturan o yüce "soluk" sayesinde ona kendisi ile ilişki kurma yeteneğini bağışlamıştır. Buna göre yüce Allah'ın, bu canlı türü arasında ilahi mesaj almaya yetenekli olan, ruhi yapısı bu özellikle donanmış olan bir "ferd"i seçmesi tuhaf değildir. Bu seçkin ferde, hemcinsleri-

nin yollarını şaşırdıkları her dönemde doğru yolu gösterecek ilkeleri vahyetmesi, yardıma muhtaç oldukları her çıkmazda onlara kılavuzluk elini uzatması son derece normaldir.

Bazı yönleri ile tuhaf görülmekle birlikte başka açıdan bakınca son derece normal olduğu farkedilecek olan bu destek, aslında yüce Allah'ın insan soyuna yönelik bir onurlandırmasıdır. Fakat bazıları ne bu "insan" denen varlığın değerini kavrayabiliyorlar ve ne de yüce Allah'ın onun hesabına dilediği onurluluğun özünün farkındadırlar. Onlar bu bilinçsizlikleri yüzünden bir "insan"ın yüce Allah ile ilişki kurmasını, O'ndan vahiy yolu ile mesaj almasını, Allah'ın insanlara seslenen elçisi olmasını inkar ediyorlar, **"Ona kendisi ile birlikte uyarma görevi yürüten bir melek indirilseydi ya"** gibi sözlerle meleklerin, peygamberlik görevine daha öncelikle layık adaylar olduklarını düşünüyorlar. Oysa yüce Allah, insanoğlu önünde meleklere sedce ettirdi. Çünkü insanoğluna, meleklere üstünlük sağlayan nitelikler armağan etmiştir. Bu nitelikler, o yüce ve onurlandırıcı "soluk"tan kaynaklanan yeteneklerdir.

Öteyandan insanlara kendi aralarından bir elçi gönderilmesinin kolayca kavranabilecek gerekçeleri, ilahi hikmetleri vardır. Çünkü o "insan" hemcinslerinin duygularını paylaşır, onların algılarını tadar, onların psikolojik deneyimlerini yaşar, acılarını ve umutlarını kavrar, içgüdülerini ve özlemlerini tanır, ihtiyaçlarını ve bağımlılıklarını yakından bilir. Bu yüzden yetersizliklerini ve kusurlarını hoş görür, güçlenmelerini ve yükselmelerini gönülden diler; onları adım adım ileriye götürürken psikolojik faktörlerini, nelerden etkilendiklerini ve nelere nasıl tepki gösterdiklerini başka bir canlı türüne göre çok daha iyi değerlendirir. Sebebine gelince eninde-sonunda o da onlardan biridir, yüce Allah'tan gelen mesajın kılavuzluğu ve desteği ile hemcinslerini Allah'a ulaştıran yolda iletmeye çalışmakta, bu yolda belirecek engelleri bertaraf etmeye çalışmaktadır.

Ayrıca hemcinslerinden olan bir peygamber, insanlar için özendirici ve cesaretlendirici bir örnek oluşturur. Çünkü bu seçkin insan onlardan biridir. Onları yavaş yavaş, adım adım ileriye götürmesi mümkündür. Yüce Allah'ın insanlara farz kıldığı davranışları ve yükümlülükleri, uygulamalarını istediği ahlak modelini, gözleri önünde hayata yansıtır. Kendi kişiliği ile tanımını üstlendiği inanç sisteminin canlı tercümanı odur. Onun hayatı, hareketleri, tutum ve davranışları diğer insanların önlerine açılmış bir kitap sayfası oluşturur. İnsanlar bu sayfayı satır satır okurlar, cümlelerinin anlamlarını aşama aşama özümlerler. Onu yanıbaşlarında gördükleri için vicdanlarında onu taklit etmeye, ona özenip onun gibi olmaya ilişkin güçlü bir heves uyanır. Kendileri gibi bir insanda somutlaşan sözkonusu hayat biçimini, hiç bir zaman yapamayacakları, özü itibari ile düzeylerini aşan bir yaşama tarzı olarak algılamazlar. Ama eğer başlarındaki Peygamber bir melek olsaydı onun davranışlarını düşünce süzgecinden geçirmeye kalkışmazlar, onu taklit etmeye, ona özenmeye girişmezlerdi. O zaman şöyle düşünürlerdi: Her şeyden önce onun yapısı bizimkinden farklıdır. Buna göre davranışlarının da bizimkilerden farklı olması normal ve kaçınılmazdır. Bizim ona benzemeyi ummamız, onun örneğini kendi pratik hayatımıza yansıt-

maya özenmemiz yersizdir, yaratılışımızın çapını aşan bir hayaldir.

Bu durum, her şeyi yaratan ve yarattığı her şeyi bir ön-tasarıya göre düzenlemiş olan yüce Allah'ın bir hikmetidir. İnsanlığa önderlik etmek üzere, bu görevi başarı ile yerine getirmek üzere "insan"dan peygamber seçmiş olması, yüce Allah'ın üstün hikmetlerinden biridir. Buna karşılık Peygamberin "insan" kökenli olmasına itiraz etmek, bu yolla yüce Allah'ın insanı onurlandırdığını anlamamak demek olduğu gibi, ayni zamanda bu ilahi hikmetten de habersiz olmak demektir.

Müşriklerin Peygamberimize yönelik bir başka aptalça itirazları da şu idi: Şu Peygamberin çarşıda-pazarda dolaşıp geçimini sağlamaya çalışması olacak şey midir? Allah onun geçimini karşılasa ya! Çalışmadan, alın teri dökmeden ona bol mal bağışlasa ya! **"Ya da ona bir hazine verilse, o da olmazsa kendisine ürünleri ile rahat rahat beslenebileceği bir bahçe bağışlansa ya!"**

Oysa yüce Allah, Peygamberinin bir hazineye konmasını, ya da ürünleri ile rahatça beslenebileceği bir bahçesi olmasını uygun görmemiştir. Çünkü yüce Allah, Peygamberin, ümmeti için tam anlamı ile canlı bir örnek olmasını istemiştir. Buna göre Peygamber, bir yandan o kadar olağanüstü derecede önemli olan peygamberlik görevinin gereklerini yerine getirirken, öteyandan tıpkı ümmetinin her ferdi gibi geçimini sağlamak için çalışacak, ter dökecektir. Yüce Allah böyle olmasını istemiştir. Böyle istemiştir, çünkü o peygamberin ümmetinin geçimini emeği ve alınteri ile kazanan her hangi bir ferdi, şöyle konuşmaya kalkışmasın: Efendim, Peygamber'in geçimi sağlanmıştı, hayat kavgasının sıkıntısını çekmemişti. Bu yüzden kendini inancına, peygamberlik görevine ve bu görevini yükümlülüklerine adayabildi. Benim katlandığım sıkıntıların hiç birine katlanmadı, benim önüme dikilen engellerin hiç biri onun önünde yoktu.

Yüce Allah, Peygamberimizin çevresindeki hiç kimsenin bu tür bahaneler ileri sürmekte haklı olmasını istememişti. İşte herkes görsün ki, Peygamber bir yandan geçimini sağlamak için çalışırken, ter dökerken, öbür yandan Peygamberlik görevini yerine getirmek için çalışıyor. Buna göre ümmetinin hiç bir ferdi bu yüce görevin omuzlarına yükleyeceği zorluklardan kaçınamazdı, Peygamberin kendisine önereceği görevleri yapmamak için ileri süreceği hiçbir haklı mazereti olamazdı. Çünkü önderinin oluşturduğu somut örnek önünde duruyordu!

Daha sonraki dönemlerde Peygamberimizin bol malı da oldu. Bunun hikmeti de, denenmenin öbür boyutunda başarısını kanıtlaması, örnek olma fonksiyonunu tamama erdirmesidir. Çünkü, bu mal, Peygamberimizi ana görevinden alıkoyamamış, O'nu peygamberliğini ihmale sürükleyememişti. O mala kavuştuğu günlerde yağmur yüklü bir bulut gibi cömertti. Böylece servet sınavını başarı ile aşarak dünya malının insanların gözündeki değerini düşürdü. Ayni zamanda artık hiç kimse şöyle diyemezdi: Evet, Muhammed, kendini Peygamberlik görevine adadı. Çünkü yoksuldu, kendisini meşgul edecek; vaktini alacak malı yoktu. Öyle değil. İşte eline bol mal geçtiği günler oldu. Fakat eskisi gibi çağrı görevini yürütmeye devam etti. Tıpkı yoksulluk günlerindeki gibi in-

sanları gerçeğe çağırmayı sürdürdü.

Ayrıca ölümlü ve güçsüz insan, kalıcı ve güçlü yüce Allah ile ilişki kurunca malların, hazinelerin, bahçelerin ne anlamı olur? İnsan her şeyin yoktan varedicisi azın ve çoğun bağışlayıcısı olan yüce Allah ile bağlantı kurduktan sonra şu yeryüzü ile bütün üzerindekiler, hatta tümü ile yaratıklardan oluşan şu koca evrenin ne değeri olabilir ki? Fakat Peygamberimizin soydaşları o günlerde henüz bu gerçeği kavrayamamışlardı. Ayeti okuyoruz:

"Bu zalimler 'sizler büyülenmiş akli dengesi bozuk bir adamın peşinden gidiyorsunuz' dediler."

Bu son derece çirkin ve zalimce bir sözdür. Kur'an, müşriklerin bu iğrenç sözünü burada olduğu gibi Isra suresinde de aynı ifadeler ile aktarmış; arkasından burada da orada da ona ayni cevabı vermiştir. Bu cevabı okuyoruz:

"Senin hakkında ne yakışıksız benzetmeler düzdüklerini görüyor musun? Onlar sapmışlardır ve bir türlü doğru yolu bulamıyorlar."(37)

Bu surenin ikisi de biribirine yakın konuları, işliyorlar genel havaları da biribirine yakındır. Müşriklerin bu çirkin sözü söylemekteki amaçları Peygamberimize hakaret etmek, O'nu küçük düşürmekti. Çünkü O'nu normal insanların söylemedikleri tuhaf sözler söyleyen, büyü yüzünden aklı dengesi bozulmuş bir adama benzetiyorlardı. Fakat ayni zamanda O'nun söylediklerinin normal, alışılagelmiş, sıradan insan konuşması düzeyinde sözler olmadığının farkına vardıklarını da çıtlatmış oluyorlardı. Onlara verilen cevap, bu tutumlarının şaşırtıcı olduğu mesajını duyurmaktadır. Okuyalım:

"Senin hakkında ne yakışıksız benzetmeler düzdüklerini görüyor musun?"

Onlar seni kimi zaman büyü yolu ile çarpılmış bir hastaya benzetiyorlar, kimi zaman seni uydurmacılıkla suçluyorlar, kimi zaman da bir masal rivayetçisi olduğunu ileri sürüyorlar. Bunların hepsi sapıklıktır, gerçeği kavramaktan uzaklaşmaktır; **"Onlar sapmışlardır"** doğruya ulaştıran, hedefe vardıran bütün doğru yolları yitirmişlerdir; **"Doğru yolu bir türlü bulamıyorlar."**

Bu tartışma, müşriklerin dünya nimetlerine ilişkin düşüncelerinin ve önerilerinin gülünçlüğünü, anlamsızlığını açıklayarak noktalanıyor. Hani onlar Peygamberimize bir hazine verilmesine, yada ürünleri ile rahatça beslenebileceği bir bahçe armağan edilmesini öneriyorlardı ya. Hani bu dünya mallarını değerli sayarak eğer gerçekten peygamber ise bunların Allah tarafından Peygamberimize sunulması gerektiğini düşünüyorlardı ya. Oysa yüce Allah eğer dilerse müşriklerin önerdikleri bu dünya nimetlerinden daha üstününü Peygamberimize bağışlayabilir. Okuyoruz:

"Eğer dilerse sana onların sözünü ettiklerinden daha iyisini, yani altlarından çeşitli nehirler akan cennetleri verebilen ve senin için köşkler hazırlayabilen Allahın şanı yücedir."

Fakat yüce Allah, Peygamberimize bu cennetlerden ve bu köşklerden daha üstün bir ödül vermeyi dilemiştir. Bu ödül cennetlerin ve köşklerin bağışlayıcısı

37) İsra Suresi, 47-48

ile ilişki halinde olmaktır; O'nun koruyuculuğunun, gözetiminin, yönlendiriciliğinin ve başarıya erdiriciliğinin bilincinde olmaktır; bu kutsal ilişkinin hazzını tadmaktır. Hiç bir nimetin, küçük-büyük hiçbir somut ödülün vereceği bu ilişkinin hazzına yaklaşamaz. Fakat şu müşrikler bu hazzı kavramaktan yada onun tadını yaşamaktan ne kadar da uzaktırlar!

Müşriklerin gerek yüce Allah'a ve gerekse Peygamberimize yönelik küstahça sözlerinin her türlü ölçüyü aştığının vurgulandığı bu noktada onların kafirliklerinin ve sapıklıklarının başka boyutuna parmak basılıyor. Bu adamlar Kıyamet gününü yalan sayıyorlar. Bu yüzden hiçbir zalimlikten, hiç bir iftiradan çekinmiyorlar. Çünkü yüce Allah'ın karşısına çıkacakları ve bütün bu zalimliklerinin, bütün bu iftiralarının hesabını verecekleri bir günün geleceğine ihtimal vermiyorlar. Aşağıdaki ayetlerde bu inkarcılar bir Kıyamet sahnesinde calandırılıyorlar. Bu Kıyamet sahnesi en katı kalpleri ürpertecek, en donuk duyguları sarsacak derecede korkunçtur. Adamlar kendilerini bekleyen bu tüyler ürpertici akıbetin yanısıra müminleri bekleyen mutlu son hakkında da karşılaştırmalı bilgi veriliyor. Okuyalım:

بَلْ كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ وَأَعْتَدْنَا لِمَنْ كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا ﴿١١﴾
إِذَا رَأَتْهُمْ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ سَمِعُوا لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا ﴿١٢﴾
وَإِذَا أُلْقُوا مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مُقَرَّنِينَ دَعَوْا هُنَالِكَ ثُبُورًا ﴿١٣﴾
لَا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُورًا وَاحِدًا وَادْعُوا ثُبُورًا كَثِيرًا ﴿١٤﴾
قُلْ أَذَٰلِكَ خَيْرٌ أَمْ جَنَّةُ الْخُلْدِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ كَانَتْ
لَهُمْ جَزَاءً وَمَصِيرًا ﴿١٥﴾ لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ خَالِدِينَ
كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ وَعْدًا مَسْئُولًا ﴿١٦﴾

11- Aslında onlar Kıyamet gününü yalanlamışlardır. Biz de Kıyamet gününü yalanlayanlara çılgın alevli bir ateş hazırladık.
12- Bu ateş onları uzaktan görünce onun uğultusu ve öfkeli solumaları kulaklarına gelir.
13- Zincirlerle elleri, ayaklarına bağlanmış olarak bu ateşin dar yerine atıldıklarında ise orada "yokolma"yı imdada çağırırlar.
14- "Kendilerine "Bu gün bir kere yokolmayı değil, bir çok kez yokolmayı imdada çağırınız" diye seslenilir."
15- De ki; "Bu mu iyidir, yoksa Allah'tan korkanlara vaadedilen, onlar için ödül ve barınak olarak hazırlanan ebedi cennet mi?"
16- Onlar orada dilledikleri her şeyi bulurlar. Orada sürekli kalacaklardır. Bu Rabb'inin gerçekleştirilmesi istenmiş vaadidir.

Evet bu adamlar aslında Kıyamet gününü yalan saydıkları için kafirlikte ve sapıklıkta bu kadar ileri gitmişlerdir. Burada kafirlikte ve sapıklıkta vardıkları noktanın uzaklığı ve aşırılığı vurgulanmakta, belirginliği ve somutluğu dikkat-

lerimizi çeksin diye daha önceki kafirlik ve sapıklık derecelerinden ayrılmaktadır. Okuyoruz:

"Aslında onlar Kıyamet gününü yalanlamışlardır."

Arkasından bu aşırı iğrençliği işleyenleri bekleyen korkunç akıbet açıklanıyor. Bu tüyler ürpertici akıbet önceden hazırlanmış, yakacağı mücrimleri dört gözle bekleyen bir alev çukurudur. Okuyoruz:

"Biz de Kıyamet gününü yalanlayanlara çılgın alevli bir ateş hazırladık."

Bilindiği gibi aslında canlı ve somut olmayan nesneleri, kavramları ve psikolojik durumları sanki canlı şeylermiş gibi tanımlayıp somutlaştırma anlamına gelen "teşhis" sanatı, edebi sanatlardan biridir. Kur'an'da sık sık rastlanan bu sanat, gözler önüne serilen somut tabloları ve sahneleri "veciz"liğin doruk noktasına yüceltirken ayni zamanda bu tablolara ve sahnelere "hayat" unsurunu katar.[38]

İşte burada bu sanatın çarpıcı bir örneği ile karşı karşıyayız. Gözlerimizin önüne çılgın alevli bir ateş sahnesi dikiliyor. Bu ateşin çıtırdayan alevlerine can yürümüştür! Bu yüzden bu ateş çevresine bakıyor ve sözkonusu Kıyamet günü yalanlayıcılarını görüveriyor! Onları uzaktan farkediyor. Onları farkeder-etmez uğuldanmaya ve homurdanmaya başlıyor. Onlarda bu uğultuları ve homurtuları, işitiyorlar. Alevleri yüzlerine doğru dalgalanıyor. Öfkesi kabardıkça homurtularının tonu da yükseliyor. Artık somut bir felaketten başka bir şey değildir. Onlar ise ona doğru yürüyorlar. Ayakları ve kalpleri titreten ne korkunç bir sahne!

İşte şimdi yanına varıyorlar. Fakat bu canavarın ağzına düşerken serbest değiller ki! Onunla boğuşup pençesine düşmüyorlar ki, onun tarafından kovalanıp sonunda pes etmiyorlar ki! Tersine onun ağzına tutulup atılıyorlar. zincirlenmiş olarak, zincirlerle elleri ayaklarına bağlanmış olarak ağzına bırakılıyorlar. Ayrıca daracık bir deliğinden içine bırakılıyorlar. Böylece acıları ve sıkıntıları arttığı gibi oradan kaçma imkanları da ortadan kalkıyor. Aha işte onlar kurtulma umudunu yitirmişler ve acılar içinde kavruluyorlar. Başka çareleri kalmadığı için yokolmayı diliyorlar. Okuyalım:

"Zincirler ile elleri ayaklarına bağlanmış olarak bu ateşin dar yerine atıldıklarında ise orada yokolmayı imdada çağırırlar."

Bu gün bu korkunç acıdan kurtulabilmek için "yokoluş" tek özlem, tek kaçacak deliktir. Ama o ne! Bu dualarının karşılığı geliyor kulaklarına. Kendilerini maskaraya alan, duaları ile alay eden acı bir cevaptır bu. Okuyoruz:

"Bu gün bir kere yokolmayı değil, bir çok kez yokolmayı imdada çağırınız."

Bir kere yokolmak yaramaz işinize, yetmez size.

Bu acıklı ve korkunç durumda kötülüklerden sakınanlar için, Rabb'lerinden korkanlar ve O'nun karşısına çıkacaklarını hatırdan çıkarmayanlar için, Kıyamet gününe inananlar için hazırlanan akıbet sunuluyor. Yalnız bu sunuşun dili de alaycı ve iğneleyicidir. Okuyoruz:

38) Daha geniş bilgi için yazarın "Kur'anda Edebi Tasvir" adlı eserinin "Hayalde Canlandırma ve Somutlaştırma" başlıklı bölümüne bakabilirsiniz. -Daruşşuruk-

"De ki; 'Bu mu iyidir, yoksa Allah'tan korkanlara vadedilen, onlar için ödül ve barınak olarak hazırlanan ebedi cennet mi?"

Onlar orada diledikleri her şeyi bulurlar. Orada sürekli kalacaklardır. Bu Rabb'inin gerçekleştirilmesi istenmiş vaadidir."

Acaba o dayanılmaz acı mı iyidir, yoksa ebedi cennet mi? Yüce Allah orayı kötülükten sakınanlara vadetmiş, kendilerine burayı isteme hakkını, bu cayılmaz vaadin gerçekleşmesini isteme yetkisini bağışlamış ve orada canlarının çektiği her şeyi isteme ayrıcalığı ile donatmıştır. Bu iki tablonun bu iki durumun karşılaştırılacak yanı yoktur; ama burada vaktiyle Peygamberimizle küstahca alay eden o şaşkınlara yönelik acı bir alay ile karşıkarşıyayız.

Ayetlerin devamında, inkarcıların yalanladıkları bir başka Kıyamet sahnesi sunuluyor. Hani şu sözkonusu müşriklerin sahnesi. Bu şaşkınlar, düzmece ilahları ile biraraya getirilmişler. Tapanları ile tapılanları ile hepsi yüce hakimin huzuruna dikilmişler. Kendilerine soruluyor, onlar da cevap veriyorlar. Okuyoruz:

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ
وَمَا يَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ فَيَقُولُ ءَأَنتُمْ أَضْلَلْتُمْ عِبَادِي
هَٰؤُلَاءِ أَمْ هُمْ ضَلُّوا السَّبِيلَ ﴿١٧﴾ قَالُوا سُبْحَانَكَ مَا كَانَ
يَنبَغِي لَنَا أَن نَّتَّخِذَ مِن دُونِكَ مِنْ أَوْلِيَاءَ وَلَٰكِن مَّتَّعْتَهُمْ
وَآبَاءَهُمْ حَتَّىٰ نَسُوا الذِّكْرَ وَكَانُوا قَوْمًا بُورًا ﴿١٨﴾ فَقَدْ
كَذَّبُوكُم بِمَا تَقُولُونَ فَمَا تَسْتَطِيعُونَ صَرْفًا وَلَا
نَصْرًا وَمَن يَظْلِم مِّنكُمْ نُذِقْهُ عَذَابًا كَبِيرًا ﴿١٩﴾

17- Rabb'in, müşrikler ile onların Allah'ı bir yana bırakarak taptıkları düzmece ilahlarını biraraya topladığı gün, düzmece ilahlara "Şu kullarımı siz mi saptırdınız, yoksa kendileri mi yoldan çıktılar?" der.

18- Düzmece ilahlar derler ki; "Sen her türlü noksanlıktan münezzehsin! Senin dışında başka korucular ve dayanaklar edinmek bize yakışacak bir tutum değildir. Fakat sen onlara ve atalarına o kadar bol nimetler verdin ki; sonunda seni anmayı unutarak yokedilmeyi hakkeden bir topluluk oldular."

19- Bunun üzerine Allah, müşriklere der ki; "İşte düzmece ilahlarınız, sizin sözlerinizi yalanladılar. Artık ne azabımı başınızdan savabilirsiniz ve ne size yardım edecek birini bulabilirsiniz. Aranızdaki zalimlere büyük bir azap taddıracağız."

Müşriklerin yüce Allahı bir yana bırakarak taptıkları bu düzmece ilahlar putlar olabilir, melekler ya da cinnler olabilir, Allah dışındaki başka ilahlar olabilirler. Hiç kuşkusuz yüce Allah herşeyi biliyor. Fakat yine hepsi biraraya getirildikleri bu büyük alanda sorguya çekiliyorlar. Bu soruşturmada teşhir etme, rezil

etme ve azarlama amacı vardır ki, bu bile başlıbaşına korkunç bir azaptır. Düzmece ilahların cevapları yüce Allah'a sığınmak, yapılan iftiranın yakışıksızlığını açıklamak ve "ilahlık" iddiası karşısında ilgisizlik belirtmek olur. Onlar yüce Allah dışında dost ve yandaş olarak sayılmış olmayı bile içlerine sindiremediklerini söyleyecekler ve bütün suçu kendilerini putlaştıran inkarcı cahillerin üzerine yıkacaklardır. Okuyalım:

"Düzmece ilahlar derler ki, 'Sen her türlü noksanlıktan münezzehsin! Senin dışında başka koruculer ve dayanaklar edinmek bize yakışacak bir tutum değildir. Fakat sen onlara ve atalarına o kadar bol nimetler verdin ki, sonunda seni anmayı unutarak yokedilmeyi hakeden bir topluluk oldular."

Bu uzun süreli ve miras yolu ile gelen nimetler, nimetlerin bağışlayıcısını tanımayan, O'na yönelmeyen ve şükretmeyen bu nankörleri azdırmış, nimetlerin sahibini hatırlamaktan alıkoymuştur. Böylece kalpleri çoraklaşmış, kurumuştur. Tıpkı ne bir hayat, ne bir bitki ve ne de meyva içermeyen çorak bir toprak gibi. Aslında bu kimseleri tanımlayan kavram "yokolmak" anlamındadır, fakat bu kavramı ifade etsin diye kullanılan sözcük "çoraklık" ve "boşluk" anlamlarını da çağrıştırıyor. Kalplerin çoraklığı ile hayatın boşluğu, hiçliği yani.

Bu noktada yüce Allah sözü edilen "cahil tapanlar"a sesleniyor, onları ağır ve aşağılayıcı bir dille azarlıyor.

"Bunun üzerine Allah, müşriklere der ki; 'İşte düzmece ilahlarınız, sizin sözlerinizi yalanladılar. Artık ne azabını başınızdan savabilirsiniz ve ne de size yardım edecek birini bulabilirsiniz."

Yani ne azabı baştan savabilmek var, ne yardım görmek.

Tam da Ahiretteki toplantı sahnesindeyken ayetin son cümleciklerinde ansızın dünyaya dönülüyor ve gerçekleri yalanlayanlara indirilen süpriz bir şamar gibi şu sert uyarı yöneltiliyor. Okuyoruz:

"Aranızdaki zalimlere büyük bir azap tattıracağız."

Kur'anın üslubu böyledir. Mesaj almaya elverişli hale gelen kalpleri, hemen o anda yakalayıverir. Burada kalpler az önceki korkunç Kıyamet sahnesinin henüz etkisi altındalarken sıcağı sıcağına sert bir uyarıya muhatap ediliyorlar.

Artık müşrikler iftiraların, yalanlamaların, alayların, Peygamberimizin insan kökenli oluşuna, herkes gibi yiyip içip, çarşıda pazarda dolaşmasına yönelik itirazların sonunu görmüşler. Bu "son"un ne olduğunu Peygamberimiz de görmüş. İşte sözün bu noktasında yüce Allah, Peygamberimize dönerek O'nu teselli ediyor, okşuyor. O'na diğer peygamberlerden farklı olmadığını, hepsinin ayni yollardan geçtiklerini hatırlatıyor. Okuyalım:

وَمَآ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ إِلَّآ إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ
ٱلطَّعَامَ وَيَمْشُونَ فِى ٱلْأَسْوَاقِ ۗ وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ
لِبَعْضٍ فِتْنَةً أَتَصْبِرُونَ ۗ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا ﴿٢٠﴾

20- Senden önceki gönderdiğim bütün peygamberler de herkes gibi yemek yerler ve çarşıda-pazarda gezerlerdi. Sizleri biribirleriniz aracılığı ile sınavdan geçiriyoruz. Acaba karşılaştığınız sıkıntılara katlanabilecek misiniz diye. Hiç şüphesiz Rabb'in her şeyi görür.

Eğer bir itiraz varsa bu, Peygamberimizin kişiliğine yönelik bir itiraz değildir, yüce Allah'ın yasasına yönelik bir itirazdır. Bu yasa tasarlanarak ve bilerek yürürlüğe konmuştur, belirli bir amacı vardır. Okuyalım:

"Sizleri biribirleriniz aracılığı ile sınavdan geçiriyoruz."

Yüce Allah'ın hikmetini, tasarısını, planını kavrayamayanlar bu yasaya itiraz edecekler; yüce Allah'a, O'nun hikmetine ve desteğine güvenenler bu itirazlara karşı sabredecekler; ilahi çağrı yoluna devam edecek; insanlar aracılığı ile ve insan -işi yöntemlerle kavga verecek, yenecek ve kararlı direnişçiler bu sınavdan alınlarının akı ile çıkacaklardır. Okuyoruz:

"Acaba karşılaştığınız sıkıntılara katlanabilecek misiniz diye. Hiç şüphesiz senin Rabbin her şeyi görür.

Yüce Allah karakterleri, kalpleri, varılacak "son"ları, amaçları görür. Ayetin son cümleciğinde yeralan **"senin Rabbin"** biçimindeki tamlama ılık meltemler yayan bir sıcaklık taşır. Peygamberimizin teselli edildiği, gönlünün alındığı, okşandığı, kucaklandığı ve yakına alındığı bu noktada, çağrışımı ve gölgesi ile kendisine moral ve cesaret aşılamaktadır. Hiç şüphesiz yüce Allah, kalplerin giriş kanallarını herkesten iyi görür.

Surenin bu "aşama"sının başlangıcı ilk "aşama"nın başlangıcına benziyor. İlk aşamanın girişinde olduğu gibi müşriklerin yüce Allah'a yönelik küstahça iddiaları ile Peygamberimize ilişkin basmakalıp itirazları ve sözde önerileri aktarılıyor. Yalnız önce Peygamberimize yönelik iddiaları gündeme getirilerek kendisi teselli ediliyor, gönlü alınıyor. Ayrıca müşriklere bu ileri-geri sözleri yüzünden uğrayacakları ceza hemen açıklanıyor. Aşağıdaki sözlerine karşılık olarak yapılan bu ceza açıklaması biribirine bağlı bir dizi Kıyamet sahnesinde somutlaştırılarak yapılıyor:

"Bize melekler gönderilmeli değil miydi, ya da doğrudan doğruya Rabbimizi görmeli değil miydik."

Sonra onların Kur'anın indirilişine ilişkin basmakalıp itirazları sunuluyor, hemen arkasından Kur'anın niçin peyderpey indirildiği anlatılıyor daha sonra Peygamberimize müşriklerin kendisi ile girişeceği her tartışmada yardım edebileceğine ilişkin güvence veriliyor. Okuyalım:

"Müşrikler ne zaman karşına saçma bir itirazla çıkarlarsa biz sana gerçeği ve susturucu açıklamayı sunarız."

Arkasından Peygamberimize ve müşriklerin kendilerine, daha önce Peygamberlerini yalanlayan toplumların yokediliş sahneleri sunuluyor, bu arada Hz. Lut'un soydaşlarının yokedilişlerine dikkatler özellikle çekiliyor. Yolları bu yıkık kentin yakınından geçtiği halde bu kalıntılardan ders çıkarmamaları, bu enkazın acı anlamının kalplerini etkilememesi yadırganıyor. Bütün bunların

arkasından Peygamberimizin şahsına yönelik alayları ve görevine ilişkin küstahça dil uzatmaları sergileniyor. Bu sergilemeyi sert bir değerlendirme, bu arsız sözlerin sahiplerini aşağılayan, yerin dibine batıran bir yorum izliyor. Okuyoruz:

"Onlar hayvanlar gibidirler. Hatta hayvanlardan bile daha sapık yoldadırlar.

وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْنَا الْمَلَائِكَةُ
أَوْ نَرَىٰ رَبَّنَا ۗ لَقَدِ اسْتَكْبَرُوا فِي أَنفُسِهِمْ وَعَتَوْ عُتُوًّا كَبِيرًا
﴿٢١﴾ يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلَائِكَةَ لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُجْرِمِينَ وَيَقُولُونَ حِجْرًا
مَّحْجُورًا ﴿٢٢﴾ وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً
مَّنثُورًا ﴿٢٣﴾ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ
مَقِيلًا ﴿٢٤﴾ وَيَوْمَ تَشَقَّقُ السَّمَاءُ بِالْغَمَامِ وَنُزِّلَ الْمَلَائِكَةُ
تَنزِيلًا ﴿٢٥﴾ الْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ لِلرَّحْمَٰنِ ۚ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى
الْكَافِرِينَ عَسِيرًا ﴿٢٦﴾ وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ يَقُولُ
يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا ﴿٢٧﴾ يَا وَيْلَتَىٰ لَيْتَنِي
لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا ﴿٢٨﴾ لَّقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي ۗ
وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنسَانِ خَذُولًا ﴿٢٩﴾

21- Bizimle karşılaşacaklarını beklemeyenler "bize melekler gönderilmeli değil miydi, ya da doğrudan doğruya Rabb'imizi görmeli değil miydik" dediler. Onlar büyüklük kompleksine kapılarak azginlıkta son derece ileri gitmişlerdir.

22- Melekleri görecekleri gün var ya, o gün o günahkarlara müjdeli bir haber verilecek değildir. Melekler onlara "Sizler aftan ve cennetten mahrumsunuz" derler.

23- Onların yapmış olduklarını ele alarak onları havada uçuşan toza dönüştürürüz.

24- O gün cennetlikler en iyi yerlerde oturacaklar, en güzel şekilde dinleneceklerdir.

25- O gün gök parçalanarak beyaz bulut kümelerine dönüşür ve melekler bölük bölük inerler.

26- Gerçek egemenliğin, Rahman olan Allah'ın tekelinde olacağı o gün kafirler için çetin bir gün olacaktır.

27- O gün her zalim öfkesinden parmaklarını ısırarak şöyle der; "Keşki Peygamber'in yoldaşı olsaydım."

28- "Eyvah, keşki falancayı dost edinmeseydim!"

29- "Bana Kur'anın mesajı geldikten sonra o beni Allah'ı anmaktan alıkoydu. Zaten şeytan, insanı ayarttıktan sonra yüzüstü bırakır."

Müşrikler Yüce Allah ile karşılaşacaklarını "beklemezler." Yani bu karşılaşmaya hazırlıklı değildirler, onu hesaba katmazlar, hayatlarını ve davranışlarını bu olguya göre düzenlemezler. Bu yüzden yüce Allah'tan çekinmezler, ürkmezler, kalplerinde O'nu yücelten bir bilincin izine rastlanmaz. Bu umursamazlığın sonucu olarak her türlü ileri-geri sözü rahatlıkla söylerler, yüce Allah ile karşılaşacağının bilincinde olanların akıllarının ucundan geçmeyecek saygısız düşünceleri hiç çekinmeden dile getirirler. Okuyoruz:

"Bizimle karşılaşacaklarını beklemeyenler 'Bize melekler gönderilmeli değil miydi, ya da Rabbimizi doğrudan doğruya görmeli değil miydik' derler."

Bu adamlar Peygamberin "insan" kökenli oluşunu yadırgıyorlardı. Benimsemeye çağırdıkları ilkelere inanabilmeleri için kendilerine ya Peygamberin peygamberliğini onaylayacak meleklerin inmesini ya da doğrudan doğruya yüce Allah'ı görebilmeyi istiyorlardı. Bu istek yüce Allah'a yöneltilmiş bir küstahlıktı. Ancak yüce Allah'ın yüceliğini kalplerinde hissetmeyen, O'nun ululuğunu gerektiği gibi değerlendiremeyen, saygısız cahiller bu tür saçmalıklar geveleyebilir, böylesine ileri-geri sözler söyleyebilirlerdi. Yoksa yüce Allah'ın ululuğu, ezici idaresi ve ölçüler-üstü büyüklüğü yanında onlar kim oluyorlardı? Onlar yüce Allah'ın engin mülkü ve sayıya gelmez yaratıkları içinde küçücük bir toz parçasından başka ne idiler ki? Onlara düşen tek şey yüce Allah'a bağlanmak, bu "iman" aracılığı ile O'nun katında değer aramaktı. Bu yüzden bu ayet noktalanmadan kendilerine hakkettikleri cevap yetiştiriliyor. Bu cevapta takındıkları küstahça tavrın nereden kaynaklandığı açığa vuruluyor. Okuyoruz:

"Onlar büyüklük kompleksine kapılarak azgınlıkta son derece ileri gitmişlerdir."

Bu şaşkınlar kendilerini dev aynasında görmüşler. Bu yüzden büyüklük taslayarak azgınlığın doruğuna çıkmışlardır. Kendilerine yönelik aşırı "bencil" değerlendirme yanılgısından ötürü gerçek değerleri bilememişler, onlara layık oldukları önemi verememişlerdir. Sırf kendilerini görmüşler, bu yanıltıcı egoizm kompleksi gözlerinde büyümüş, şişmiş, bakışlarını köretmiştir. Bu yüzden şu koca evrende o kadar önemli bir varlık olduklarını sanmışlar ki, iman etmeleri ve gerçekleri onaylamaları için yüce Allah'ın kendilerine doğrudan doğruya görünmesini istemeye hakları olduğu sanısına kapılmışlardır!

Arkasından bu şaşkınlarla gerçekten ve ciddi biçimde alay ediliyor. Çünkü melekleri görecekleri günün dehşeti kendilerine haber veriliyor. Bilindiği gibi melekleri görmek, iki küstahça isteklerinin göreceli olarak daha az küstahça olanı idi. Onlara verilen bilgiye göre melekleri, ancak korkunç ve dehşet dolu birgünde görebileceklerdi. O gün kendilerini katlanamayacakları ve kurtulamayacakları bir azap bekleyecekti. O gün, hesaplaşma ve ceza biçme günü olacaktı. Okuyalım:

"Melekleri görecekleri gün var ya, o gün günahkarlara müjdeli bir haber

verilecek değildir. Melekler onlara 'sizler aftan ve cennetten mahrumsunuz' derler.

Onların yapmış olduklarını ele alarak onları havada uçuşan toza dönüştürürüz."

Şimdi yaptıkları önerinin gerçekleşeceği gün, yani **"melekleri görecekleri gün"**, o gün günahkarlara herhangi bir sevindirici haber değil, azap haberi verilecektir. Aman Allahım, onların dünyadaki basmakalıp deyimlerine ne acı bir cevap verilecektir. Onlara **"sizler aftan ve cennetten mahrumsunuz"** denecektir. Bu sözün bir benzeri, onların dünyadayken kullandıkları basmakalıp bir deyimdi. Bu deyim kötülükten ve düşmanlardan kaçınma dileğini açığa vururdu, onlar düşmanlarından uzak kalmayı, onların zararlarından sakınmayı istedikleri zaman bu sözü söylerlerdi. Fakat bu sözü söyledikleri günler nerede, şimdi yüzyüze geldikleri dehşet nerede! Ayrıca yapacakları dua da onları kurtaramaz, çarpılacakları azabı başlarından savamaz. Okuyoruz:

"Onların yapmış olduklarını ele alarak onları havada uçuşan toza dönüştürürüz."

İşte böylece, her şey bir anda olup bitiyor. Kuranın hayalde canlandırma ve somutlaştırma uslubu uyarınca insan hayalı "amalleri ele alma" ve "ufalayıp havaya saçma" eylemlerini ardarda izliyor[39] Bir de bakıyorsunuz ki, bu müşriklerin dünya hayatları sırasında işledikleri iyilikler havada uçuşan birer toz kırıntısıdır. Çünkü bu iyiliklerin temeli iman değildi. İman olacak ki, kalp yüce Allah'a bağlanacak. İman olacak ki, "iyi işler" belirlenmiş bir program ve amaçlanan bir yaşama biçimi olacak. Yoksa bu iyi işler, amaçsız rastlantılar, geçici iç eğilimler, saman alevi gibi çabucak paslayıp sönen amaçsız ve kısa ömürlü hevesler olurlar. Bir programla bütünleşmemiş tek bir davranışın, belli amaçlı bir zincirin halkası olmayan kopuk bir hareketin hiç bir değeri yoktur.

İslama göre insanın varlığı, hayatı ve davranışları tümü ile şu evrenin özü ile, bu evrende egemen olan yasalar bütünü ile ilişkilidir. İnsanın kendisi ve davranışları da dahil olmak üzere bunların hepsi de yüce Allah'a bağlıdır. Buna göre hayatı ile kendisini evrenle bütünleştiren bu ana eksenden kopunca kaybolmuşluğun hiçliğin boşluğuna yuvarlanır. Artık ne önemi kalır ne de değeri. İşlediği amellerinin de değeri ve karşılığı olmaz. Hatta bu amellerin varlığı ve kalıcılığı da bulunmaz.

İman, insanı Rabbine bağlayan biricik bağdır. İnsanın davranışlarına değer ve önem kazandıran, insanın kendisine şu evren bütünü içinde yer sağlayan bu bağdır.

İşte bu yüzden sözkonusu müşriklerin amelleri anlatıldığı biçimde yok olur. Kur'an-ı Kerim, bu kesin yokoluşu hayalimizde canlanan, son derece somut bir şekilde tasvir ediyor. Tekrarlıyoruz:

"Onların yapmış olduklarını ele alarak onları havada uçuşan toza dönüştürürüz."

Bu noktada dikkatlerimiz öbür tarafa çevriliyor. Orada cennetin yerlileri olan

39) Daha geniş bilgi için yazarın "Kur'anda Edebi Tasvir" adlı eserinin "Hayal ve Somutlaştırma" başlıklı bölümü ile yine yazarın "Kiyamet Sahneleri" adlı eserine bakabilirsiniz. -Daruşşuruk-

müminler ile gözgöze geliyoruz. Böylece sahneler arasındaki paralellik, simetri gerçekleşmiş oluyor. Okuyalım:

"O gün cennetlikler en iyi yerlerde oturacaklar, en güzel şekilde dinleneceklerdir."

Burada cennetlikler yerleşmiş olarak, huzur içinde ve serin gölgelikler altında dinlenirken tasvir ediliyorlar. Cennetliklerdeki bu "istikrar" cehennemliklerdeki havada dağılan tozların "uçarı"lığının ve "huzur" da insana küçük dilini yutturan sürekli "endişe"nin karşıtıdır.

Kafirler, yüce Allahın ve meleklerin bulut katmanları arasından süzülerek yanlarına gelmelerini öneriyorlardı. Bu önerilerde yahudi masallarının izlerini bulmak mümkündür. Bu masalların tasvirlerine göre yahudilerin "ilah"ı kendilerine bulutlar arasında yada bir ateş sütunu içinde görülüyordu!

Bu noktada dikkatlerimiz başka bir sahneye çevriliyor. Bu sahne, müşriklerin meleklerin yanlarına inmelerine ilişkin önerilerinin gerçekleşeceği gün somutluk kazanacak olan bir sahnedir. Okuyoruz:

"O gün gök parçalanarak beyaz bulut kümelerine dönüşür ve melekler bölük bölük inerler.

Gerçek egemenliğin, Rahman olan Allah'ın tekelinde olacağı o gün kafirler için çetin bir gün olacaktır."

Bu ayette, Kur'anda yeralan çok sayıdaki benzerlerinde olduğu gibi "o gün" meydana gelecekleri belirtilen büyük kozmik olaylar anlatılıyor. Bu olaylar görünür evrenin parçalarını, burçlarını, galaksilerini, gezegenlerini ve yıldızlarını birarada tutan düzenin bozulacağını; bu kozmik varlıkların yapılarının, biçimlerinin ve bağlantılarının alt-üst olacağını haber verirler. Bu çarpıcı gelişmeler, şu "alem"in sonu olacaktır. Bu başdöndürücü değişmeler sadece yeryüzünde görülmeyecek, yıldızları, gezegenleri ve galaksileri de etki alanları içine alacaklardır. Çeşitli surelerde yeralan ilgili ayetleri okuyarak bu başdöndürücü "değişim"in görüntülerini gözlerimizin önüne getirmemiz yerinde olur. Şimdi bu seçme ayetleri birlikte okuyoruz:

"Güneş, sönüp büzüldüğü zaman"

"Yıldızlar kararıp parçalandığı zaman"

"Dağlar yürütüldüğü zaman"

"Doğurmak üzere olan gebe develer başıboş bırakıldığı zaman"

"Vahşi hayvanlar biraraya getirildiği zaman"

"Denizler kabardığı zaman"(40)

"Gök yarıldığı zaman."

"Yıldızlar parçalanıp dağıldığı zaman"

"Denizler kabarıp taştığı zaman"

"Mezarlar deşildiği zaman."(41)

40) Tekvir Suresi, 1-6 41) İnfitar Suresi, 1-4

"Gök yarıldığı ve yaratılışı uyarınca Rabbine boyun eğdiği zaman."

"Yeryüzü genleştiği, içindeki her şeyi dışarıya atıp boşaldığı ve yaratılışı uyarınca Rabbine boyun eğdiği zaman."(42)

"Gök yarılıp da erimiş yağ gibi sıvılaştığı zaman."(43)

"Yeryüzü şiddetli bir sarsıntıya tutulduğu, dağlar, parçalanıp havada uçuşan toz bulutlarına dönüştüğü zaman"(44)

"Sura ilk kez üflenince, dünya ve dağlar yerlerinden oynatılarak biribirine çarpılınca. İşte o zaman beklenen olay olmuştur. Gök yarılmıştır, o gün O dengesini yitirmiştir."(45)

"O gün gök erimiş madene dönüşür. Dağlarda atılmış pamuk gibi olur."(46)

"Yer, o müthiş sarsıntı ile sarsıldığı ve bağrında taşıdığı yükleri dışarıya attığı zaman."(47)

"O gün insanlar ateş çevresinde çırpınıp öbek öbek dökülen pervane kümeleri gibi olurlar. Dağlar da atılmış renkli yün gibi olurlar."(48)

"Ey Muhammed, göğün koyu bir duman salarak insanları kuşattığı günü bekle. Bu acı bir azaptır."(49)

"O gün yer ve dağlar sarsılır; dağlar gevşek kum tepelerine dönüşürler."(50)

"Gök, o günün dehşeti ile parçalanır."(51)

"Yer parçalanıp parçaları biribirine çarptığı zaman."(52)

"Göz kamaştığı, ay karardığı ve güneş ile ay birleştiği zaman."(53)

"Yıldızların ışığı söndüğü, gök yarıldığı ve dağlar pamuk gibi atıldığı zaman."(54)

"Ey Muhammed, sana dağlara ilişkin soru sorarlar. De ki; 'Rabb'in onları ufalayıp havada savurur. Yerlerini dümdüz ve çırılçıplak bir alana dönüştürür. O alanda hiç bir engebe, hiç bir tümsek göremezsin."(55)

"Sen dağları görünce onların yerlerinden hiç kımıldamadıklarını sanırsın. Oysa onlar bulutlar gibi hareket ederler."(56)

"O gün dağları yerlerinden söküp yürütürüz de sen yeryüzünü çıplak ve dümdüz görürsün."(57)

"O gün yer, başka bir yere ve gökler de başka göklere dönüştürülürler."(58)

"O gün göğü yazılı safyaların dürüldüğü gibi düreriz."(59)

Bütün bu ayetler bize evrenimizin sonunun "korkunç" olacağını bildiriyor. Yer sansıntıya tutulup parçalanacak ve parçaları içiçe geçecek, dağlar paramparça olacak. Denizler kabarıp taşacak. Bu "taşma" ya sıkışma sonucunda suların çoğalması ile ya da suyun atomlara ayrılarak ateşe dönüşmesi ile olacak.

42) İnşikak Suresi, 1-5
43) Rahman Suresi, 37
44) Vakıa Suresi, 4-6
45) Hakka Suresi, 13-16
46) Mearic Suresi, 8-9
47) Zilzal Suresi, 1-2
48) Karia Suresi 4-5
49) Duhan Suresi 10-11
50) Müzemmil Suresi, 14
51) Müzemmil Suresi, 18
52) Fecr Suresi, 7-9
53) Kıyamet Suresi, 7-9
54) Murselât Suresi, 8-10
55) Taha Suresi, 105-107
56) Neml Suresi, 88
57) Kehf Suresi 47
58) İbrahim Suresi, 48
59) Enbiya Suresi, 104

Bu arada yıldızlar kararıp sönecek, gök yarılıp parçalanacak, gezegenler parçalanıp boşluğa dağılacak. Gök cisimleri arasındaki uzaklıkların dengesi bozularak, bunun sonucu olarak güneş ile ay birleşecek; gök, bir keresinde "duman" gibi görünecek başka bir keresinde ise kıpkızıl ateşe dönüşecektir. Daha bunlara benzer bir çok evrensel dehşet sahnesi yaşanacaktır.

Bu surede ise yüce Allah, müşrikleri göğün parçalanıp beyaz bulut kümelerine dönüşeceği olgusu ile korkutuyor. Bu bulutlar, o günkü korkunç patlamaların buharlarından oluşmuş buğu katmanları olabilirler. O gün melekler, kafirlerin yanına inerler, böylece bir bakıma dünyadaki önerileri gerçekleştirilmiş olur. Ne var ki, bu iniş, Peygamber'in söylediklerini onaylamak için değil, Rabb'lerinin bu kafirlere yönelik azabını uygulamak içindir. Bu yüzden:

"O gün kafirler için çetin bir gün olacaktır."

Çünkü o günün onlar için bir çok korkunç sahneleri ve türlü türlü azapları vardır. Peki, durum böyleyken bu şaşkınlar hangi akla hizmet ederek yanlarına meleklerin inmesini öneriyorlar? Meleklerin yanlarına ancak böylesine zor bir günde ineceklerini hiç düşünmüyorlar mı?

Arkasından o günün bir başka sahnesi sunuluyor. Bu sahne sapık zalimlerin pişmanlıklarını canlandırıyor. Sahnenin sunuluşu uzun sürüyor, filmin geçişi ağırlaştırılıyor. Öyle ki, okuyucu bu sahnenin hiç bitmeyeceğini, sonunun gelmeyeceğini sanıyor. Seyrettiğimiz görüntü pişmanlığın, hayıflanmanın, yazıklanmanın somut bir belirtisi olarak parmaklarını ısıran zalimin görüntüsüdür. Okuyalım:

"O gün her zalim, öfkesinden, parmaklarını ısırarak şöyle der; 'Keşki Peygamberin yoldaşı olsaydım.

Eyvah, keşki falancayı dost edinmeseydim.

Bana Kur'anın mesajı geldikten sonra o beni Allah'ı anlamaktan alıkoydu. Zaten şeytan, insanı ayarttıktan sonra yüzüstü bırakır."

Zavallının çevresindeki her şey susuyor. Duyulan tek ses, onun yanık sesi, onun hayıflanan iniltileridir. Feryadının uzun havalı melodisi, bu pişmanlık sahnesini uzatıyor ve etkisine derinlik kazandırıyor. Öyle ki, bu ayetlerin okuyucusu da dinleyicisi de sanki bu pişmanlığa, bu hayıflanmaya, bu yazıklanmaya katılır gibi olmaktadırlar.

Evet **"O gün her zalim öfkesinden parmaklarını ısırır."**

Ona ısırmak için tek elin parmakları yetmiyor; bir o elin parmaklarını bir bu elin parmaklarını ısırıyor, ya da her iki elinin parmaklarını birlikte ısırıyor. Parmak ısırmakta somutlaşan pişmanlığının ateşi o kadar yüksektir. "Öfkeden parmak ısırmak" bilinen bir harekettir. Burada psikolojik bir durumu sembolize etmekte, onu somut bir ifadeye kavuşturmaktadır. Devam ediyoruz:

"Keşki Peygamber'in yoldaşı olsaydım' der."

Keşki Peygamber'in yolunu izleseydim, O'ndan ayrılmasaydım, O'nun peşini bırakmasaydım! Adam bu sözleri kim için söylüyor? Kim için olacak. Peygamberliğini inkar ettiği, Allah tarafından peygamber olarak gönderildiğini bir

türlü içine sindiremediği Peygamber'imiz için söylüyor! Devam edelim:

"Eyvah, keşki falancayı dost edinmeseydim."

Adam "falancayı" diyor, belirsizlik yansıtan bir ifade kullanıyor. Amaç, Peygamber'in yolundan alıkoyan, yüce Allah'ı anmaktan uzaklaştıran bütün dostları ve arkadaşları akla getirmemizi sağlamaktır.(60) Devam ediyoruz:

"Bana Kur'anın mesajı geldikten sonra O beni Allah'ı anmaktan alıkoydu."

Buna göre o insanı yoldan çıkaran şeytanın kendisi idi, ya da şeytanın çömezi idi. Devam edelim:

"Zaten şeytan, insanı ayarttıktan sonra yüzüstü bırakır."

Şeytan insanı perişanlıklara sürükler. Ciddi dostluğun gerekli olduğu yerde, kara günde sıkıntı zamanında insanı yüzüstü bırakır.

Kur'an-ı Kerim, bu tüyler ürpertici sahneler aracılığı ile, böylece müşriklerin kalplerini sarmaya çalışıyor. Aslında bu sahneler, onlara korkunç gelecekleri somutlaştırıyor, bu geleceği kendilerine görünür bir realite olarak sunuyordu. Oysa onlar henüz şu dünyada yaşıyorlar, yüce Allah ile karşılaşacaklarını yalanlıyorlar, son derece küstahça O'nun yüceliğine dil uzatıyorlar, O'na saygısız öneriler sunuyorlardı. Onlar böyle yapadursunlar, orada kendilerini tüyler ürpertici dehşet ile kaçan fırsatların arkasından duyulan, acı pişmanlık beklemektedir.

Ayetler, müşriklere bu çetin günlerinde yaptırdıkları gezintiden sonra onları tekrar dünyaya döndürüyor. Burada Peygamberimize karşı takındıkları tutum ve Kur'anın indiriliş biçimine yönelik itirazları gözden geçiriliyor. Bu gezinin sonunda yeniden diriliş ve büyük toplantı gününe ilişkin bir sahnede canlandırılıyorlar. Okuyoruz:

وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ
إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَٰذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا ﴿٣٠﴾ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا
لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِّنَ الْمُجْرِمِينَ ۗ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا ﴿٣١﴾
وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً
وَاحِدَةً ۚ كَذَٰلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ ۖ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا ﴿٣٢﴾

60) Bize ulaşan bazı bilgilere göre bu ayetlerin iniş sebebi şudur: Müşriklerin Ukbe b. Ebu Muit, Peygamberimiz ile sık sık görüşür, sohbet ederdi. Adam, bir gün Peygamberimizi evine çağırmıştı. Peygamberimiz, ona Kelime-i şahadet getirmedikçe yemeğini yemeyeceğini söyledi. Bunun üzerine adam Kelime-i Şahadet getirdi.

Adamın arkadaşı olan Ubeyy b. Halef onu paylayarak "Sen dininden mi döndün?" dedi. Adam dedi ki; "Vallahi hayır, dinimden dönmedim; Muhammed konuğumdu ve yemeğimi yemek istemiyordu, ondan utandığım için isteği üzerine Kelime-i Şahadet getirdim." Bunun üzerine Ubeyy, adama "Hayır, Muhammed'in yanına varıp başını çiğnemedikçe ve yüzüne tükürmedikçe seninle aramız düzelmez" dedi. Adam da Darünnedve'ye vardı, orada Peygamberimizi secdeye varmış durumda yakaladı ve Ubeyy'in kendisinden istediklerini yaptı.

Bunun üzerine Peygamberimiz, adama "Eğer seninle Mekke dışında karşılaşırsam kesinlikle kafanı kılıcımla uçuracağım" dedi. Bir süre sonra Bedir Savaşı sırasında Peygamberimizin emri üzerine Hz. Ali, adamı öldürdü.

وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا ﴿٣٣﴾
الَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ أُولَٰئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٣٤﴾

30- Peygamber "Ya Rabbi, soydaşlarım bu Kur'anı boykot ettiler." dedi.
31- Ey Muhammed, biz böylece her Peygamberin karşısına azılı günahkar bir düşman çıkardık. Rabb'in senin için yeterli bir yol gösterici ve yardım edicidir.
32- Kafirler "Kur'an, Muhammed'e bir defada topluca indirilseydi ya" dediler. Oysa biz senin moralini güçlendirmek, azmini pekiştirmek için onu böylesine bölüm bölüm indirdik ve ağır ağır okuduk.
33- Müşrikler, ne zaman karşısına saçma bir itirazla çıkarlarsa biz sana gerçeği ve en susturucu açıklamayı sunarız.
34- O yüzüstü süründürülerek cehenneme atılacak olanlar var ya, en kötü yer onların yeri ve en sapık yol onların yoludur.

Müşrikler yüce Allah'ın Peygamberimize kendilerini uyarsın, gözlerini açsın diye gönderdiği bu Kur'anı boykot ettiler. Ona kulaklarını tıkadılar. Çünkü bu kitabın onları kendine çekeceğinden, kalplerinin onun etkisine karşı direnemeyeceğinden korktular. Onu boykot ettiler. Şu anlamda ki, onu inceleyip içerdiği gerçeği kavramaktan, onun ışığında doğru yolu bulmaktan kaçındılar. Onu boykot ettiler. Yani onu hayatlarının anayasası yapmadılar. Oysa Kur'an, bir hayat sistemi olmak üzere geldi, amacı hayatı en doğru yola iletmekti. Okuyoruz:

"Peygamber 'Ya Rabbi, soydaşlarım bu Kur'anı boykot ettiler' dedi."

Hiç kuşkusuz yüce Allah, müşriklerin Kur'an'a karşı takındıkları katı tutumu biliyor. Fakat Peygamberimiz, bunu bile bile yüce Allah'a dert yanıyor, sığınıyor. Elinden gelen her şeyi yaptığına Allah'ı şahit tutuyor. O elinden geleni yaptı, ama soydaşları bu Kur'an'a ne kulak astılar ve ne de onun anlamı üzerinde kafa yordular.

Bunun üzerine yüce Allah, Peygamberimizi teselli ediyor, ona gönlünü rahatlatacak sözler söylüyor. Şöyle ki, bu durum kendisinden önceki bütün peygamberlerin de başına gelmiştir, ortada değişmez bir yasa vardır. Her Peygamberin, kendilerine gelen doğru yol kılavuzluğunu reddeden ve insanları Allah yolundan alıkoyan azılı düşmanları olmuştur. Fakat yüce Allah, her zaman peygamberlerini zafer yoluna iletmiş, aşırı günahkar düşmanları karşısında galip getirmiştir. Okuyoruz:

"Ey Muhammed, biz böylece bir peygamberin karşısına azılı günahkar bir düşman çıkardık. Rabb'in senin için yeterli bir yol gösterici ve yardım edicidir."

Hiç kuşkusuz yüce Allahın her işinde engin bir hikmet vardır. Neden derseniz, Peygamberlerin ve hak davaların karşılarına düşmanların dikilmesi ve bu düşmanların onlara savaş açmaları davayı pekiştirir, onun özüne yaraşan bir ciddiyet damgası ile damgalar. Dava adamlarının yollarını kesmeye yeltenen azılı günahkarlarla savaşmaları gerçi kendilerine sıkıntılar yükler ve savundukları davaya da sekte vurur. Fakat bu savaş, gerçek dava ile sahte davaları biribirinden

ayırır. Bu savaş, davanın gerçek taraftarlarını ayıklayarak sahtekarları uzaklaştırır. Savaş kızışınca davanın yanında sadece sağlam ve samimi müminler kalır. Bunlar kısa vadeli ganimet peşinde fırsatçılar değillerdir. Tek amaçları davalarının zaferidir, ve bu zaferin ardındaki asıl bekledikleri de yüce Allah'ın hoşnutluğudur.

Eğer davalar kolay ve sıkıntısız olsalardı, hep gül döşeli düz yollar boyunca ilerleseler di, karşılarına düşmanlar ve muhalifler dikilmeseydi, önlerine yalanlayıcılar ve inatçı karşıtlar çıkmasaydı, o zaman herkesin dava adamı olması kolay olurdu, o takdirde gerçek dava ile batıl davalar biribirine karışır, bunun sonuçunda belirsizlik ve kargaşa meydana gelirdi.

Fakat davaların karşısına düşmanların dikilmesi, bu davaların zaferi uğruna savaşmayı kaçınılmaz kılar. O zaman da acılar ve fedakarlıklar davaların yolazığı olurlar. Gerçek ciddi ve inanmış dava adamlarından başka hiç kimseler böylesine zor günlerde savaşmazlar, mücadele etmezler, acılara ve fedakarlıklara katlanmazlar. Böyle zor günlerin dostları davalarını rahata, şahsi çıkarlara, dünya hayatına ilişkin amaçlara, hatta hayatın kendisine tercih eden kimselerdir. Bu yiğit müminler davalarının gerektirdiği durumlarda davaları uğruna can vermekten bile çekinmezler. Bu acı savaşın sıkıntılarına ancak hamuru en pişkin olanlar, imanı en güçlü olanlar, yüce Allah'ın vereceği ödüle en fazla göz dikenler ve insanlar eli ile gelecek çıkarları en çok küçümseyenler katlanabilirler.

Bu savaş kızıştıkça hak dava ile batıl davalar biribirinden ayrılır, saflar berraklaşır, kimlerin güçlü, kimlerin zayıf oldukları açığa çıkar. İşte o zaman hak dava, girdiği sınavı başarı ile geride bırakan, inancının faturasını gözünü kırpmadan ödeyen kararlı taraftarlarının omuzlarında yoluna devam eder. Bu kimseler zaferin getireceği yükümlülükleri ve sorumlulukları üstleneceklerin güvenilebilecek kimselerdir. Onlar bu zaferin pahalı faturasını ödeyerek onu kazanmışlar, sadık ve fedakar kişiler olarak, zafere giden yolun en ağır çilelerin göğüs germişlerdir. Geçirdikleri deneyler ve katlandıkları çileler, davalarını dikenler ve kayalıklar arasından nasıl ilerleteceklerini kendilerine öğretmiştir. Bakılar ve korkular, tüm enerjilerini ve güçlerini bilemiştir. Güç stokları artmış bilgi birikimleri gelişmiştir. Bütün bu avantajlar kıvançta ve tasada, sancağın ellerinde taşıdıkları davaları hesabına hazine değerinde birer birikimdir.

Genellikle halk çoğunlukları, azılı günahkarlar ile dava adamları arasında savaşta tarafsız ve ilgisiz kalırlar. Fakat dava adamlarının safında acılar ve fedakarlıklar birikimi kabardıkça, buna rağmen dava adamları inançlarına bağlılıklarından hiç bir şey kaybetmeksizin yollarına devam ettikçe o zamana kadar bu kavgayı uzaktan seyreden halk yığınları şöyle demeye başlarlar: "Çektikleri bunca acılara, katlandıkları bunca fedakarlıklara rağmen bu adamları davalarına bağlı tutan güç nedir? Her halde savundukları dava feda ettikleri değerlerden daha üstün, daha pahalı bir değer taşımaktadır. Böyle demeseler bile kafalarında buna yakın düşünceler doğar. İşte o zaman bu seyirci yığınlar, davaya yönelirler. Bağlılarının gözünde hayatın bütün amaçlarına, hatta ha

tın kendisine karşı baskın çıkan bu üstün değeri tanımaya, ne olduğunu anlamaya çalışırlar. İşte o zaman kalabalıklar uzun bir seyircilik döneminden sonra akın akın bu inanç sisteminin saflarına katılmaya koşarlar.

Bütün bu gerekçelerledir ki, yüce Allah her peygamberin karşısına azılı günahkar bir düşmanın dikilmesine meydan vermiştir, günahkarların hak davanın karşısına çıkmalarına izin vermiştir. Çünkü o zaman hak davanın savunucuları, günahkarlarla savaşa tutuşacaklar, başlarına ne gelirse gelsin yollarına devam edeceklerdir. Bu kavganın sonucu çok önceden, planlanmıştır, bellidir, yüce Allah'a güvenenler bu sonucun ne olduğu konusunda hiç bir zaman kuşkuya düşmezler. Bu eğri-doğru kavgasının sonucu hakkı bulmak ve hak uğruna zafere ermektir.

Okuyoruz:

"Rabb'in senin için yeterli bir yol gösterici ve yardım edicidir."

Öteyandan azılı günahkarın, peygamberlerin yolu üzerine dikilmeleri son derece doğaldır. Çünkü hakka ilişkin çağrının gelişi rastgele değildir, o tam zamanında ortaya çıkar, her hangi bir toplumda ya da tüm insanlığın yaşayışında beliren bunalımı, kargaşayı gidermek için meydana çıkar. Kalplerde, rejimlerde ve kurumlarda başgösteren yozlaşmayı tedavi etmeyi amaçlar. Bu kargaşanın, bu yozlaşmanın, bu bunalımın arkasında işte o azılı günahkarlar vardır. Onlar bu sosyal ve ruhi hastalıkları bir yandan geliştirirler, öte yandan da koz olarak kullanırlar. Karakterleri bu bozuk düzenden hoşlanır, ihtirasları kirli hava soluyarak yaşamayı sürdürür, varlıklarını borçlu oldukları sahte değer yargıları böylesine bunalımlı ortamlarda ancak ayakta durabilir.

Bu yüzden bu azılı günahkarların, Peygamberlerin karşılarına dikilerek varlıklarını ve nefes alıp verebilmeleri için gerekli olan bu pis havanın sürekliliğini savunmaları son derece doğaldır. Bilindiği gibi bazı böcekler içacıcı gül kokularından boğulurlar, ancak pislikler içinde yaşayabilirler. Bazı kurtçuklar temiz akarsulara düşünce ölürler, ancak bataklıklardaki pis su birikintileri içinde yaşayabilirler. İşte günahkarlar da tıpkı böyledirler. İşte bundan dolayı bu azılı günahkarların hak çağrısına düşman olmaları, onunla ölüm-kalım savaşına girişmeleri son derece doğaldır. En sonunda hak davanın zafere ulaşması da en az o kadar doğaldır. Çünkü bu dava hayatın doğal çizgisine paralel bir yol izliyor; bu dava, yüce Allah ile ilişki kurduğu yüce ve aydınlık ufka yöneliktir ve ancak o ufkun dolaylarında yüce Allah'ın kendisi için belirlediği olgunluğa, yetkinliğe erebilir. Tekrarlıyoruz:

"Rabb'in senin için yeterli bir yol gösterici ve yardım edicidir."

Daha sonra bu azılı günahkarların Kur'an'ın çağrısına karşı dile getirdikleri saçma görüşmelere değiniliyor ve bu görüşlere cevap veriliyor. Okuyalım:

"Kafirler 'Kur'an, Muhammed'e bir defada topluca indirilseydi ya' dediler. Oysa biz senin moralini güçlendirmek, azmini pekiştirmek için onu böylesine bölüm bölüm indirdik ve ağır ağır okuduk."

Bu Kur'an, yeni bir ümmet yetiştirmek, yeni bir toplum oluşturmak ve yeni

bir düzen kurmak için geldi. Eğitim ise önce zamanı, sonra söz yolu ile meydana getirilecek etki ve tepkiyi, son olarak bu sözel etki ve tepkiyi pratik hayata yansıtacak somut hareketleri gerektiren bir süreçtir. İnsan psikolojisi, bir kitabı okumakla akşamdan sabaha şipşak değişmez. Bu kitap istediği kadar mükemmel, geniş kapsamlı ve yeni bir sistem içermiş olsun. İnsandan beklenebilecek reaksiyon günden güne bu yeni sistemin belli bir tarafının etkisi altına girmek, adım adım onun merdiveninin basamaklarını çıkmak, önerdiği yükümlülükleri üstlenmeye aşama aşama alışmaktadır. Bu takdirde insan yeni sistemden ürküp kaçmaz. Bu sistemin bir porsiyonunu yiyip besinini aldığı her gün, ertesi gününün porsiyonunu yiyip beslenmesini geliştirmeye daha hazırlıklı hale gelir, böylece gün geçtikçe onu iştahı daha çok çeker, lezzetini damağında daha kuvvetli olarak hisseder. Buna karşılık eğer yeni sistem, bir anda insanın omuzlarına yüklenirse bu yük ona ağır, taşınmaz ve katlanılmaz gelir.

Kur'an-ı Kerim, hayatın her alanını kapsayan eksiksiz yöntemleri ve uygulama programları getirdi. Bunun yanısıra insan fıtratı ile uyumlu ve bu insanın yaratıcısının bilgisine dayanan eğitim programları, uygulama yöntemleri de getirdi. Bu yüzden bu kitap müslüman toplumun somut ve canlı ihtiyaçlarına cevap vermek üzere geldi, o toplumun doğuşuna ve gelişmesine ayak uydurdu; bu ilahi eğitim sisteminin ışığı altında ilerleyen bu toplumun günden güne gelişen yeteneklerine paralel bir iniş çizgisi izledi.

Başka bir deyimle Kur'an bir eğitim programı, bir pratik hayat sistemi olmak üzere geldi. Yoksa sırf entellektüel bir haz duymak, sırf bilgi edinmek için okunan bir kültür eseri olmak için gelmedi. O harfi harfine, kelimesi kelimesine, bütün hükümleri ile uygulanmak üzere geldi. Ayetleri "gündelik emirler listesi" olmak üzere geldi. Müslümanlar bu emirleri anında, sıcağı sıcağına alarak hemen gereklerini yerine getireceklerdi. Tıpkı bir askerin karargahında, ya da savaş alanında aldığı gündelik "savaş direktifleri" gibi. Üstelik müslüman bu emirleri içine sindirecek, onları kavrayacak ve uygulamaya can atacak, onların içeriği uyarınca yeniden yapılanacak kişiliğin de onların damgasını taşıyacaktır.

Bundan dolayı Kur'an-ı Kerim, her konuya ilişkin ayrıntılı açıklamalarla inmiştir. Yöntemine ilişkin öncelikli, ilk açıklaması Peygamberimizin kalbine yöneliktir, O'nu çetin yolculuğu boyunca desteklemeyi, bu yolculuğun her aşamasını bölüm bölüm, hüküm hüküm onunla birlikte aşmayı amaçlar. Okuyoruz:

"Oysa biz senin moralini güçlendirmek ve azmini pekiştirmek için onu böylesine bölüm bölüm indirdik ve ağır ağır okuduk."

Buradaki "ağır ağır okuma"nın anlamı, yüce Allah'ın hikmeti, insanların kalplerinin ihtiyaçlarına ve kabul etmeye dönük yeteneklerine ilişkin bilgisi uyarınca izlenen sürekli ve aşamalı iniş sürecidir.

Kur'an-ı Kerim, bu yöntemi sayesinde insan vicdanını değiştirme alanında olağanüstü başarılar kazanmıştır. Kur'anın mesajını parça parça, fakat sürekli akan bir suyu yudumlar gibi algılayan vicdanlar günden güne artan bir ivme ile ondan etkilenmişler, aşama aşama onun damgasını kişiliklerine basmışlardır.

Fakat zamanla müslümanlar Kur'anın bu pratiğe dönük, aşamalı eğitim yöntemini gözardı etmişlerdir. Bu kutsal kitabı sırf bir kültür geliştirme kaynağı, ya da yanık seslerle okunan bir "ibadet rehberi" saymaya yönelmişlerdir. Onu bir eğitim programı, kişiliği değiştirip biçimlendirme kılavuzu, eyleme ve uygulamaya yön verecek bir hayat sistemi olarak kabul etme bilincinden uzaklaşmışlardır. Bu yanılgıya düşünce artık Kur'andan yararlanamaz olmuşlardır. Çünkü bu kutsal kitabın her şeyi bilen ve her şeyden haberdar olan yüce Allah tarafından belirlenen yönteminden sapmışlardır.

Okuduğumuz ayetlerin akışında Peygamberimize moral verilmeye, gönlüne güven duygusu aşılanmaya devam ediliyor. Müşrikler önüne ne zaman yeni bir tartışma kapısı açarlarsa, ne zaman karşısına yeni bir itirazla dikilirlerse en susturucu delille desteklenecek, karşısındakilerin sözde önerilerinin çürütüleceği belirtiliyor. Okuyalım:

"Müşrikler ne zaman karşısına saçma bir itirazla çıkarlarsa biz sana gerçeği ve en susturucu açıklamayı sunarız."

Müşrikler, tartışmalarında batıl, çürük delillere dayanırlar. Oysa yüce Allah, onların batıl, eğri delillerine gerçek deliller ile karşılık verir ve onların saçma önerilerine öldürücü darbe indirir. Kur'an-ı Kerim'in asıl amacı gerçeği açıklığa kavuşturmaktır, yoksa sırf tartışmayı kazanmak, eğrilik yanlılarını yenilgiye uğratmak değildir. Çünkü gerçek, özü itibarı ile güçlüdür, belirgindir, batıldan ayırdedilmesi zor değildir.

Yüce Allah, Peygamberimize, soydaşları ile arasında çıkacak her tartışmada yardım edeceğini vadediyor. Çünkü o hakkı savunuyor ve yüce Allah, kendisini batılın tozunu dumana katan hakla destekliyor. Buna göre müşriklerin tartışmalar, yüce Allah'ın yetkin delilleri karşısında hiç ayakta durabilir mi? Onların batıl davaları, yüce Allah tarafından indirilen hakkın ezici gücü önünde dayanabilir mi?

Bu gezinti müşriklere ilişkin başka bir Kıyamet sahnesi ile noktalanıyor. Bu sahnede müşrikler yüzüstü süründürülerek cehenneme sevkedilirler. Bu ceza, onların hakka karşı başkaldırmalarına, sonuçsuz tartışmalarında tersine çevrilmiş kriterler ve mantık önermeleri kullanmalarına uygun düşen bir karşılıktır. Okuyoruz:

"O yüzüstü süründürülerek cehenneme atılacak olanlar var ya, en kötü yer onların yeri ve en sapık yol onların yoludur."

"Yüzüstü süründürülme" eyleminde aşağılanmak, horlanmak, hakarete uğratılmak ve tersine çevrilmek vardır. Bu uygulama, müşriklerin böbürlenmelerinin, büyüklük taslamalarının ve gerçeğe sırt çevirmelerinin karşılığıdır. Yüce Allah, bu sahneyi Peygamberimizin gözleri önüne sermekle kendisini müşriklerden çektiği sıkıntılar karşısında teselli ediyor. Ayni sahneyi müşriklerin gözleri önüne sermenin amacı ise onları acı gelecekleri konusunda uyarmaktır. Bu sahnenin sırf gözler önüne serilişi bile onların kof gururunu sarsıcı, inatlarını kırıcı ve tüylerini ürpertici bir niteliğe sahiptir. Gerçekten bu korkutucu uyarı-

lar onları bir süre için yıldırıyor. Fakat bir süre sonra bu sarsıntının etkisinden sıyrılarak toparlanıyorlar ve eski inatçı tutumlarını devam ettiriyorlardı.

Sonra surenin akışı onları Allah'ın ayetlerini yalanlayan geçmiş milletlerin harap olmuş yurtlarında bir gezintiye çıkarıyor:

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى الْكِتَٰبَ وَجَعَلْنَا مَعَهُۥٓ
أَخَاهُ هَٰرُونَ وَزِيرًا ﴿٣٥﴾ فَقُلْنَا ٱذْهَبَآ إِلَى ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا
بِـَٔايَٰتِنَا فَدَمَّرْنَٰهُمْ تَدْمِيرًا ﴿٣٦﴾ وَقَوْمَ نُوحٍ لَّمَّا كَذَّبُوا
ٱلرُّسُلَ أَغْرَقْنَٰهُمْ وَجَعَلْنَٰهُمْ لِلنَّاسِ ءَايَةً ۖ وَأَعْتَدْنَا
لِلظَّٰلِمِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٣٧﴾ وَعَادًا وَثَمُودَا۟ وَأَصْحَٰبَ ٱلرَّسِّ
وَقُرُونًۢا بَيْنَ ذَٰلِكَ كَثِيرًا ﴿٣٨﴾ وَكُلًّا ضَرَبْنَا لَهُ ٱلْأَمْثَالَ
وَكُلًّا تَبَّرْنَا تَتْبِيرًا ﴿٣٩﴾ وَلَقَدْ أَتَوْا عَلَى ٱلْقَرْيَةِ ٱلَّتِىٓ
أُمْطِرَتْ مَطَرَ ٱلسَّوْءِ ۚ أَفَلَمْ يَكُونُوا۟ يَرَوْنَهَا ۚ بَلْ كَانُوا۟
لَا يَرْجُونَ نُشُورًا ﴿٤٠﴾

35- Andolsun ki, biz Musa'ya Kitabı (Tevratı) gönderdik ve kardeşi Harun'u da yanına yardımcı olarak verdik.
36- Onlara "Ayetlerimizi yalanlayan soydaşlarımızı uyarmaya gidin" dedik. Sonra o toplumu kökten yakettik.
37- Nuh'un soydaşlarını da yokettik. Onlar peygamberlerini yalanlayınca kendilerini suda boğduk, böylece onları diğer insanların ibret alacakları acı bir örneğe dönüştürdük ve zalimler için acıklı bir azap hazırladık.
38- Adoğullarını, Semudoğullarını, kuyunun yuttuklarını ve bunlar arasındaki dönemlerde yaşamış bir çok kuşakları da yokettik.
39- Hepsine bir çok uyarıcı örnekler gösterdik. Sonra da hepsini kökten yokettik.
40- Ey Muhammed, senin hemşehrilerin, bela yağmuruna tutulmuş olan o kente uğradılar. Acaba orayı görmüyorlar mıydı? Hayır, aslında onlar yeniden dirileceklerini beklemiyorlardı.

Bunlar, Allah'ın ayetlerini yalanlayanların akibetini bir film şeridi gibi kısa sürede gözler önüne seren örneklerdir.

Örneğin Hz. Musa, kendisine kitap veriliyor ve onunla birlikte kardeşi Harun da bir vezir, bir yardımcı olarak gönderiliyor. "**Ayetlerimizi yalanlayan soydaşlarınıza**" karşı çıkmakla görevlendiriliyor. Öte yandan Firavun ve kurmayları, Allah'ın ayetlerini yalanlıyorlardı. Musa ve Harun'un kendilerine peygamber olarak gönderilmelerinden önce de tavırları buydu, çünkü Allah'ın ayetleri her zaman ortadadır. Peygamberler bu ayetleri sadece gafillere hatırlatır. Ko-

nunun akışı içinde ikinci ayet daha bitmeden onların akibetleri kısaca fakat sert bir ifadeyle canlandırılıyor: **"Sonra o toplumu kökten yokettik."**

Şunlar da Nûh peygamberin kavmi: **"Peygamberleri yalanlayınca kendilerini suda boğduk."** Halbuki onlar sadece Nuh peygamberi yalanlamışlardı. Ama Nuh peygamber -selam üzerine olsun- onlara hep peygamberin kendi kavminc sunduğu değişmez ve tek inanç sistemini getirmiştir. Bu yüzden Nuh peygamberi yalanladıkları zaman, bütün peygamberleri yalanlamış oldular: **"Böylece onları diğer insanların ibret alacakları acı bir örneğe dönüştürdük."** Örneğin; Nuh kavminin yaşadığı Tufan olayı, üzerinden bunca zaman geçmiş olmasına rağmen unutulmamıştır. Düşünen, düşündüğünden yararlı sonuç çıkaran bir kalbe sahip olan herkes, bu olaya baktığında mutlaka ondan ibret alır. **"Ve zalimler için acıklı bir azap hazırladık."** Bu azap hazırdır, bir daha yeniden hazırlama gereği duyulmaz. Burada zalim yerine "zalimler" kelimesi önplana çıkıyor. Amaç onların bu niteliklerini vurgulamak; azaba çarptırılmalarının sebebini açıklamaktır. Mesela Ad ile Semud kavimleri, Eshab-ı Ress[61] ve bir de bu arada geçen yüzyıllar. Bütün bu toplumlar kendilerine birçok örnekler gösterilmiş olmasına rağmen bu acıklı akibeti hakketmişlerdi. Çünkü söylenenleri düşünmemiş, yokolmaktan, yerle bir edilmekten korkmamışlardı.

Hz. Musa ve Nuh kavimlerinden, Ad, Semud ve Ashab-ı Ress toplumlarından ve bunlar arasındaki dönemlerden, bir de bela yağmuruna tutulan toplumdan -Lut kavmi- sunulan örneklerin hepsi aynı noktada birleşmektedir. Bunların tümü aynı hayat tarzını sürdürüyor ve değişmeyen aynı akıbete uğruyorlar. **"Hepsine birçok uyarıcı örnekler gösterdik"** öğüt alsınlar, ibret dersi çıkarsınlar diye. **"Sonra da hepsini kökten yokettik."** Allah'ın peygamberlerini ve bu peygamberlerin sundukları ayetleri yalanlamanın sonu, yerle bir edilmedir, unufak olmadır, yok edilmedir. Ayetlerin akışının bu örnekleri sunarken böylesine hızlı bir üslubu seçmesi, o toplumların etkileyici akibetlerini bir an önce gözler önünde canlandırma amacına yöneliktir. Bu örneklerin sonunda ise, Lut kavminin azaba uğramış, harap olmuş yurtları örnek veriliyor. Kureyşliler yaz mevsiminde Şam'a yaptıkları ticaret amaçlı yolculuklarında Sodom şehrinin kalıntıları arasında, bu toplumun uğradığı akıbeti olanca dehşetiyle görüyorlardı. Yüce Allah lavlardan ve taşlardan oluşan volkanik bir yağmurla onları yoketmiş, yurtlarını yerle bir etmişti. Ardından ayet, Kureyşlilerin olaylardan ders almadığını, olaylardan etkilenmediğini, çünkü onların ölümden sonra dirilişin gerçekleşebileceğini beklemediklerini, Allah'ın huzuruna çıkacaklarını ummadıklarını vurguluyor. Hiç şüphesiz bu, kalplerin katılaşmasına, canlılığını yitirip normal işlevini yerine getirimez hale gelmesine neden olmuştur. İşte, olumsuz davranışlarının, kendilerine sunulan mesajdan yüz çevirmelerinin, Kur'an ve Hz. Peygamberi -salat ve selam üzerine olsun- alaya almalarının asıl kaynağı budur.

Bu hızlı sunuştan sonra, müşriklerin peygamberimizi -salat ve selam üzerine olsun- alaya almalarından söz ediliyor. Bundan önce de Rablerine dil uzatma-

61) Kör kuyu, yani duvarları örülmemiş kuyu. Burada sözü edilenlerin Yemame kasabasında yaşadıkları ve kendilerine gönderilen peygamberi öldürdükleri söylenmiştir. İbni Cerir bunların Buruc Suresinde sözü edilen ve aralarındaki mü'minleri ateşe atarak yakan Ashab-ı Uhdud oldukları görüşünü benimsemiştir.

ları, Kur'anın indiriliş şekline karşı çıkışları anlatılmıştı. Bir de kendilerinin kıyamet gününde toplanmaları esnasında oluşturdukları dehşet verici sahneler ve kendileri gibi Allah'ın peygamberlerini yalanlayan toplumların bu dünyada harap olmuş, azaba uğramış yurtları sunulmuştu. Bütün bunlar, müşriklerin peygamberimizi alaya almaları, ona karşı küstahça bir tutum sergilemeleri anlatılmadan önce, peygamberimizin -salat ve selam üzerine olsun- gönlünü hoş tutma amacı ile yer alıyorlar. Bunun ardından müşriklere yönelik tehdit, horlama ve hayvanlardan daha aşağı bir düzeye indirme anlamlarını içeren bir değerlendirme yapılıyor.

وَإِذَا رَأَوْكَ إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا
أَهَٰذَا الَّذِي بَعَثَ اللَّهُ رَسُولًا ﴿٤١﴾ إِن كَادَ لَيُضِلُّنَا عَنْ
آلِهَتِنَا لَوْلَا أَن صَبَرْنَا عَلَيْهَا ۚ وَسَوْفَ يَعْلَمُونَ حِينَ
يَرَوْنَ الْعَذَابَ مَنْ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٤٢﴾ أَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ
إِلَٰهَهُ هَوَاهُ أَفَأَنتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا ﴿٤٣﴾
أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ ۚ إِنْ هُمْ إِلَّا
كَالْأَنْعَامِ ۖ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٤٤﴾

41- Onlar seni her gördüklerinde "Allah, bu adamı mı peygamber olarak gönderdi?" diye mutlaka alaya alırlar.
42- "Eğer biz ilahlarımıza ısrarla bağlılığımızı sürdürmeseydik, az kalsın bu adam bizi onlardan vazgeçirecekti" derler. Yakında azabımızı gördüklerinde kimin yolunun sapık olduğunu öğreneceklerdir.
43- İhtiraslarını ilah edinen kimseyi görüyor musun? Onu doğru yola iletme sorumluluğunu sen mi üstleneceksin?
44- Yoksa sen onların çoğunun kulaklarının işittiğini ve düşünebildiklerini mi sanıyorsun? Onlar hayvanlar gibidirler. Hatta hayvanlardan bile daha sapık yoldadırlar.

Hz. Muhammed -salat ve selam üzerine olsun- peygamberlikte görevlendirilmeden önce toplum içinde bilinen ve tanınan bir kişiydi. Mensup olduğu aileden dolayı toplum içinde saygın bir yere sahipti. Haşimoğulları arasında saygınlığın zirvesindeydi. Bilindiği gibi Haşimoğulları da Kureyş kabilesinin en saygın koluydu. Yine peygamberimiz, -salat ve selam üzerine olsun- sahip olduğu ahlak açısından da toplumda saygın bir yere sahipti. Aralarında ona "güvenilir kişi" anlamında "el-Emin" adını vermişlerdi. Peygamber olarak görevlendirilmeden çok önce Hacer'ul Esved'in Ka'be'deki yerine yerleştirilmesi sorununda hakemlik görevini yapmıştı. Aynı şekilde, birgün Safa tepesine çıkıp onları çağırdığında ve "şu dağın arkasında harekete geçmek üzere bir süvari ordusunun beklediğini haber versem inanır mısınız?" diye sorduğunda "Evet inanırız, çünkü sen bizim aramızda hiçbir zaman yalan söylemekle suçlanmış biri değilsin" demişlerdi.

Ama ne zamanki peygamber olarak görevlendirildi, onlara bu yüce Kur'anı getirdi, o zaman tavırlarını değiştirerek, onu alaya almaya ve "**Allah bu adamı mı peygamber olarak gönderdi?**" demeye başladılar. Küçük düşürücü, alaycı ve çirkin bir sözdür bu. Acaba bu tutumları, onun saygın şahsının ve getirdiği kitabın küçümsemeyi hakettiğine inandıklarından mı kaynaklanıyordu? Kesinlikle hayır. Bu tutumları, peygamberimizin etkili kişiliğinin ve Kur'anın karşı konulmaz etkisini azaltmak amacı ile önde gelen Kureyşlilerin hazırladığı iğrenç bir planın uzantısıydı. Sosyal kurumlarını, ekonomik yapılanmalarını tehdit eden ve onları bu kurum ve yapıların temeli olan inanç sistemlerindeki asılsız hurafe ve efsanelerden uzaklaştırmaya çalışan bu yeni davet hareketine karşı, direnme amacı ile başvurdukları yöntemlerden biriydi.

Bu yüzden kendilerini her yönüyle tehdit eden bu yeni davete karşı, sağlam ve sonuç alıcı stratejiler belirlemek amacıyla konferanslar, toplantılar düzenlerlerdi. İşte bu toplantılarda, kendilerinin de yalan olduğundan kuşku duymadıkları, bu tür yöntemlere başvurmayı kararlaştırırlardı.

İbn-i İshak diyor ki; En yaşlıları olan Velid b. Mugire Kureyş kabilesinin önde gelenleri ile durum değerlendirmesi yapmak üzere bir toplantı düzenlemişti. Hac mevsimi de yaklaşmıştı. Toplantıda Velid b. Mugire böyle demişti: "Ey Kureyşliler! İşte hac mevsimi de yaklaştı. Araplar akın akın gelecekler. Bu arada (peygamberimizi kastederek) arkadaşınızın da durumdan haberdar olacaklar. Bu yüzden onun hakkında ortak bir görüş benimseyin. Onun hakkında birbirinizi yalanlar türden birbirinizin sözlerini çürütecek şekilde çelişik görüşler ileri sürmeyin." Şu halde ey Ebu Abduşşems! Sen bir görüş belirle, onu söyleyelim" dediler. Velid "Hayır siz söyleyin, ben dinleyeyim" dedi. "O bir kahindir diyelim" dediler. Velid "Hayır vallahi o bir kahin değil. Biz kahinleri gördük. Onun söyledikleri kahinlerin mırıldamalarına, oluşturdukları ses uyumlarına benzemiyor" dedi. "Şu halde delidir diyelim" dediler. Velid "O deli değildir. Delileri, cinnler tarafından çarpılmış mecnunları gördük, onları tanıdık. Delilerin boğulmalarına, çırpınmalarına, vesveselerine benzer bir davranışı yok" dedi. Öyleyse "Şairdir diyelim" dediler. "Hayır o şair değildir. Çünkü biz şiiri biliriz. Recezini, Hezecini, Karidini, Makbudunu, Mebsutunu[62] kısacası şiirin her türünü tanırız. Onun söyledikleri, şiirin hiçbir çeşidine benzemiyor" dedi. "Şu halde sihirbazdır diyelim" dediler. Velid "Hayır O sihirbaz değildir. Sihirbazları ve yaptıkları sihri gördük. Onun sözleri sihirbazların üfürüklerine, düğümlerine benzemiyor" dedi. Peki ne önerirsin, ya Ebu Abduşşems? dediler. "Allah'a andolsun ki, onun sözlerinde bir parlaklık vardır. Gövdesi sağlamdır, dalları ise, olgun meyveler taşıyor. Bu yüzden onun hakkında ne söylerseniz söyleyin, çok geçmeden bu dediklerimizin doğru olmadığı ortaya çıkacaktır. Dolayisiyle onun hakkında en uygunu sihirbazdır demektir. Büyüleyici sözler söylediğini, bununla baba ile oğulu, kardeşle kardeşi, karı ile kocayı, kişiyle aşiretini birbirinden ayırdığını söylemektir" dedi. Bu öneriyi kabul ederek dağıldılar. Gidip hac için Mekke'ye gelenlerin yollarına oturdular. Teker teker herkesi peygamberimize karşı uyardılar, O'nun durumunu anlattılar.

62) Şiirde Aruz vezninin kalıpları.

Peygamberimiz aleyhinde müşriklerin kurduğu bu komplo, ona karşı giriştikleri mücadelede izlemek üzere benimsedikleri bu strateji, Mekke toplumunun peygamber efendimiz karşısında çaresiz bir duruma düştüklerini gözler önüne serdiği gibi, onların bu arada peygamberimizin sunduğu mesajın gerçek olduğunu bildiklerini de ortaya koyuyor. Dolayisiyle Hz. peygamberi alaya almaları, küçümseyen, çekemeyen, tuhaf bulan bir tutumla **"Allah bu adamımı peygamber olarak gönderdi?"** demeleri, aralarında uygulamak üzere kararlaştırdıkları stratejinin bir parçasıydı. Yoksa bu tutumları, içlerinde yereden gerçek bir bilinçten kaynaklanmıyordu. Amaçları bu yöntemle halk kitlelerinin gözünde peygamberimizin değerini düşürmekti. Kureyş seçkinleri halk kitlelerinin inancının, kendi dini kontrolleri ve tasarrufları altında kalmalarına özen gösteriyorlardı. Ancak bu tasarruf yetkisinin gölgesinde sosyal kurumlarını, ekonomik sistemlerini koruyabilirlerdi. Kureyş seçkinlerinin bu tutumu, her zaman ve her yerdeki hak davalarına ve davetçilerine düşman olanların sergilediği tutumun aynısıdır.

Görünürde onu alaya almalarına, küçümsemelerine rağmen, sarfettikleri sözler onların peygamberimizin kişiliğinden, ortaya koyduğu delilden ve kendilerine sunduğu Kur'andan etkilenmiş olduklarını gösteriyor. Nitekim şöyle demişlerdi:

"Eğer biz ilahlarımıza ısrarla bağlılığımızı sürdürmeseydik az kalsın bu adam bizi onlardan vazgeçirecekti!"

Kendi itirafları ile de anlaşılıyor ki, peygamberimizin -salat ve selam üzerine olsun- daveti karşısında kalpleri sarsılmıştı. Şayet onun sunduğu mesajın etkisine karşı direnmeyip, ilahlarına bağlılıkta ısrar etmeselermiş, dinlerini korumaya, dolayisiyle sosyal statülerini ve ekonomik ayrıcalıklarını korumaya yönelik aşırı hırslarına rağmen neredeyse düzmece ilahlarını ve bu ilahlara sundukları kulluk görevlerini bir yana bırakacaklarmış. Sabır, ancak güçlü bir cazibeye karşı aynı çetin bir direnme durumunda söz konusu olur. Onlar doğru yolu bulmayı, hidayete ermeyi gerçekleri yanlış değerlendirdikleri, değerleri kötü belirledikleri için sapma şeklinde nitelendiriyorlar. Ne var ki, onlar, düzmece ilahlarına körü körüne bağlanmakta ısrar ettikleri, gerçeklere karşı inatçı bir tutum sergiledikleri için peygamber efendimizin kişiliğini ve davasını küçümser görünüyorlar. Ancak buna rağmen, Hz. Peygamberin, -salat ve selam üzerine olsun- davası, kişiliği ve sunduğu Kur'an karşısında kalplerinin geçirdiği sarsıntıyı gizlemiyorlar. Bu yüzden bekletilmeden kısa ve ürkütücü bir tehditle karşı karşıya bırakılıyorlar:

"Yakında azabımızı gördüklerinde kimin yolunun sapık olduğunu öğreneceklerdir."

Kendilerine sunulan Kur'anın, doğru yolu mu yoksa sapık yolu mu gösterdiğini öğrenirler. Ne yazık ki, bu gerçeği öğrenmenin yarar sağlamadığı bir sırada, azapla yüz yüze geldikleri zaman, öğrenirler. Bu azabı, Bedir savaşında olduğu gibi bu dünyada görmeleri veya hesaplaşma gününde tadacakları gibi ahirette görmeleri arasında onlar açısından bir fark yoktur.

Bu noktada hitap peygamber efendimize -salat ve selam üzerine olsun- yö-

neltiliyor. Müşriklerin inatçılıklarına, serkeşliklerine ve kendisini alaya almalarına karşı O'na destek veriliyor, moral empoze ediliyor. Çünkü O, davasını sunarken bir kusur işlememiştir. Onları ikna etmek amacı ile bir takım deliller sunarken hata etmemiştir. Onların kendisine dil uzatmalarını haklı kılacak, hiçbir kusuru olmamıştır. Tam tersine sorun onlardan kaynaklanıyor. Çünkü onlar kişisel arzularını ilah edinip ona ibadet ediyorlar. Herhangi bir belgeye, bir kanıta başvurma gereğini bile duymuyorlar. Kişisel arzusunu putlaştırıp ona ibadet eden birine, Hz. peygamber ne yapabilir ki?

"İhtiraslarını ilah edinen kimseyi görüyor musun? Ona doğru yola iletme sorumluluğunu sen mi üstleneceksin?"

Bu son derece ilginç bir ifadedir. Bütün değişmez ölçüleri, bilinen kriterleri, yerleşmiş ölçüleri çiğneyen, bir kimsenin dışa vurmuş ruhsal durumunu çok derin bir örnekle gözler önüne seriyor. Bu adam bütünüyle arzusuna boyun eğiyor, ihtirasların tutsağı oluyor, kendi şahsına ibadet ediyor. Bir ilah haline getirip ibadet ettiği, boyun eğdiği azgın ihtirası ile çatışıyorsa, hiçbir ölçüye uymuyor, hiçbir sınır tanımıyor, hiçbir mantık kuralını dinlemiyordur.

Yüce Allah bu tip insanların durumu ile ilgili olarak kuluna -peygamberimize- son derece yumuşak bir uslupla sevgiyle ve şefkatle hitap ediyor: **"Görüyor musun?"** Hiçbir mantığa uymayan, hiç bir kanıta dayanmayan ve gerçeğe değer vermeyen bu prototipl, ibret verici ve ifade etme bakımından çarpıcı bir tabloda canladırılıyor. Amaç bu tip bir insanın doğru yolu bulmamasından dolayı peygamberimizin duyduğu üzüntüyü giderip gönlünü hoş tutmaktır. Çünkü böyle biri doğru yolu bulamaz, hidayete eremez. Bu yüzden peygamberin onun durumu ile ilgilenmesi, onunla uğraşması uygun değildir:

"Onu doğru yola iletme sorumluluğunu sen mi üstleneceksin?"

Ardından ayetlerin akışı, arzularına kulluk eden, şehvetlerinin buyruğuna giren, kişiliklerine, istek ve ihtiraslarına ibadet ettikleri için delilleri ve gerçekleri reddeden, bu tipleri horlamak amacı ile bir adım daha atıyor. Burada onları işitemeyen ve düşünemeyen hayvanlarla aynı düzeyde değerlendiriyor. Ardından son adımı da atıyor ve onları hayvanlık düzeyinden alıp daha alçak, daha aşağılık bir düzeye yuvarlıyor:

"Yoksa sen onların kulaklarının işittiğini ve düşünebildiklerini mi sanıyorsun? Onlar hayvanlar gibidirler. Hatta hayvanlardan bile daha sapık yoldadırlar."

İfadeye kesinlikten sakınan ve insaflı bir hava egemendir. Çünkü **"onların çoğu"** deniyor ve suçlama hepsini kapsayacak şekilde genelleştirilmiyor. Çünkü aralarında azınlık durumunda olan bir grup doğru yola girmeye eğilim gösteriyor, gerçek karşısında durup düşünüyor. Ancak, kişisel arzusunu buyruğuna itaat edilen bir ilah haline getiren, akılları hayrete düşüren kanıtlardan habersiz olan çoğunluk ise hayvanlar gibidir. Çünkü, düşünme, kavrama ve bunun sonucunda bilinçli olarak tavır takınma yeteneğine sahip olmaktan, ikna edici belge ve delil karşısında durup kabul edebilmekten başka, insanı hayvandan ayıran hiçbir özellik yoktur. Daha doğrusu insan, bu özelliklerinden yoksun olduğu

zaman kesinlikle hayvandan daha aşağı bir düzeye iner. Çünkü hayvan yüce Allah'ın kendisine bahşettiği içgüdü yeteneği ile yolunu bulur ve görevini eksiksiz olarak, doğru bir şekilde yerine getirir. Ama insan yüce Allah'ın kendisine bahşettiği bu özellikleri bir kenara bırakıyor ve düşünme yetisini kaybederek hayvandan bile daha aşağı bir düzeye düşüyor.

"Onlar hayvanlar gibidirler. Hatta hayvanlardan bile daha sapık yoldadırlar."

Böylece müşriklerin peygamberimizi -salat ve selam üzerine olsun- alaya almaları üzerine, alaycıları çok şert, küçümseyici ve önemsemez bir uslupla insanlık sınırının dışına çıkaran, bu değerlendirme yapılıyor.

Böylece surenin ikinci bölümü de sona eriyor.

Bu bölümde, evrensel sahnelerde ve evrenin uçsuz bucaksız alanlarında bir gezinti başlatmak için müşriklerin sözleri ve peygamber efendimizle -salat ve selam üzerine olsun- giriştikleri tartışmalar bir kenara bırakılıyor; peygamber efendimizin kalbi bu olağanüstü evrensel sahnelere yöneltiliyor, duyguları oraya bağlanıyor. Bu bağlılık için, müşriklerin neden olduğu küçük sıkıntıları aklından çıkarması ve kalbini bu uçsuz bucaksız, engin ufuklara açması yeterlidir. Bu ufukların görkemi karşısında komplocuların tuzakları, mücrimlerin düşmanlıkları çok küçük kalır, önemsizleşir.

Kur'an-ı Kerim kalpleri ve akılları sürekli bu evrensel sahnelere yöneltir; bu göz kamaştırıcı manzaralar ile akıllar ve kalpler arasında bir bağ kurar. Duygularını, taze ve açık bir bilinçle bu olağanüstülükleri duyumsayabilmesi için onları sürekli uyanık tutar. Böylece evrende yankılanan sesleri ve yansıyan ışınları algılar; onlardan etkilenir, olumlu tepki gösterir. Her bir zerresine yerleştirilmiş her yönüne serpiştirilmiş ve tüm ayrıntıları adeta bir sayfa gibi sergilenmiş olağanüstü ayetleri, muçizeleri algılamak üzere, evren boyutunda yolculuğa çıkar. Evrende, herşeyi planlayan yüce yaratıcının elini görür. Gözün görebildiği, duyularının algıladığı ve kulağının duyduğu herşeyde bu elin izlerini farkeder. Bütün bunları, düşünüp faydalı sonuçlar çıkarmak için bir araç olarak kullanır. Yüce Allah'ın sanatı ile bağlantı kurarak yüce Allah'a ulaşır.

İnsan, bu evrende gözü ve kalbi açık, duygu ve ruhu uyanık, düşünce ve fikri Allah'a bağlı olarak yaşadığı zaman hayatı, yeryüzünün değersiz ideallerinin üstüne çıkar. Böylece dünya görüşü daha bir berraklaşır ve hayat düzeyide yükselir. Her saniye evrenin, ufukların sınırladığı yerküreden çok daha engin olduğunu, gördüğü herşeyin değişmez tek bir iradeden kaynaklandığını, tek bir yasaya bağlı olduğunu, tek bir yaratıcıya yöneldiğini, kendisinin de yüce Allah'a bağlı birçok yaratıktan biri olduğunu, elinin dokunduğu herşeyde Allah'ın yaratıcılığının olduğunu hisseder.

Bir takva duygusu, bir yakınlık duygusu, bir güven duygusu, onun duygu dünyasında birbirine karışır; ruhunu kuşatır; dünyasını imar eder Allah'la buluşana kadar, bu gezegende çıktığı yolculuğunda şeffaflıktan sevgi ve güvenden bir damga vurur dünyasına. Ve insan dünya gezegeninde çıktığı bu yolculuğun yüce Allah'ın sanatının eseri bir şenlik havası içinde, yüce yaratıcının güzel ve

uyumlu bir tarzda hazırladığı sofrada tamamlar.

Bu derste surenin akışı, Allah'ın elinin gayet kolay ve planlı bir şekilde uzatıp kısalttığı latif gölge sahnesinden, gece sahnesine; gecedeki uyku ve dinlenmeye, daha sonra gündüz sahnesine; gündüzün yaşanan hareketlilik ve canlılığına geçiyor. Oradan rahmetin ve ölülere hayat veren suyun müjdecisi olan rüzgarların sahnesine geçiyor. Peşinden biri tatlı, diğeri acı iki denizin sahnesine geçiyor, denizlerin arasında bir engel var ve fakat suları birbirine karışmıyor. Daha sonra ise gökten inen suyun sunulduğu sahneden, meni suyuna geçiyor. Bir de bakıyoruz ki, bu meni hayat sürdüren bir insana dönüşüvermiş. Oradan göklerin ve yerin altı gün içinde yaratıldığı sahneye geçiyor. Sonra da göklerdeki yıldız kümelerinin, yörüngelerin, oradaki ışık saçan cisimlerin, aydınlatıcı ay'ın gösterildiği sahneye geçiyor. Oradan ise ilk yaratılıştan bu yana hep birbirlerini izleyen gece ve gündüz sahnesine geçiyor.

Çeşitli mesajlar içeren bu sahnelerin gösterimi sırasında, kalp uyandırılıyor ve akla, yüce Allah'ın sanatını gereği gibi düşünmesi uyarısında bulunuyor. Onun gücü ve planlayıcılığı hatırlatılıyor. Bu arada müşriklerin Allah'a ortak koşmalarının kendilerine bir yarar veya zarar dokunduramayan sahte ilahlara ibadet etmelerinin tuhaflığı gözler önüne seriliyor. Onların gerçek Rablerini bilmeyişleri, ona dil uzatmaları, kafirlik, inatçılık ve nankörlük gösterileri sergileniyor. Allah'ın ayetlerinden ve Allah'ın yarattığı evrensel sahnelerden sunulan bu sergi arasında müşriklerin bu davranışları çok tuhaf, çok anlamsız ve şaşılmaya değer olarak beliriyor.

Şu halde yaratan, yoktan vareden ve şekil veren yüce Allah'ın bizi davet ettiği hayat boyu süren şenlikten anlar yaşayalım.

أَلَمْ تَرَ إِلَىٰ رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ الظِّلَّ وَلَوْ شَاءَ لَجَعَلَهُ سَاكِنًا ثُمَّ جَعَلْنَا
الشَّمْسَ عَلَيْهِ دَلِيلًا ﴿٤٥﴾ ثُمَّ قَبَضْنَاهُ إِلَيْنَا قَبْضًا يَسِيرًا ﴿٤٦﴾

45- Rabbinin gölgeyi nasıl uzattığını görmüyor musun? Eğer dileseydi onu hareketsiz kılardı. Sonra da güneşi onun belirleyici göstergesi yaptık.
46- Sonra onu yavaş yavaş kısaltarak kendimize çektik.

Koyu ve latif bir gölgenin yeraldığı sahne, yorgun ve bitkin kimseleri rahatlatır, dinlendirir, onlara güven verir. Sanki bu gölge, yatıştıran, teselli eden bir rahmet eli gibi ruhlara ve bedenlere rahmet estirir, acıları ve elemleri dindirir, yorgun ve bitkin kalbi sakinleştirir, ona huzur verir. Acaba yüce Allah, karşılaştığı bunca alay ve küçümsemeden sonra kulunu -peygamberimizi-gölge sahnesine yöneltirken, bunu mu hedefliyordu? Henüz eziyetlere, saldırılara ve alaya almalara karşılık vermeye izin verilmemişken, Mekke'de mü'min bir azınlığa karşılık kendisine karşı direnen, aleyhinde komplolar kuran, büyüklük taslayan, kafirliğini sürdüren müşrik bir çoğunluk içinde giriştiği bu zorlu savaşta yorgun kalbini okşayıp dinlendirirken bunu mu kastediyordu? Şüphesiz peygamber efendimize -salat ve selam üzerine olsun- inen bu Kur'an huzur veren bir

meltem idi. Böyle yalanlama, inkar ve isyan kokan bir ortamda, sunulan dinlendirici bir gölge, hiç kuşkusuz hayat veren bir unsurdu. Böylece -özellikle yakıcı çöl kuraklığına- gölge sahnesi bu surenin ruhuyla, sureden yansıyan huzur verici gölgelerle, yumuşak esintilerle ahenk oluşturuyor.

İfade gölge sahnesini canlandırırken, arka planda yüce Allah'ın planlayıcı elinin gölgeyi şefkatle uzattığını, merhametle kısalttığını gösteriyor:

"Rabbinin gölgeyi nasıl uzattığını görmüyor musun?"

"Sonra onu yavaş yavaş kısaltarak kendimize çektik."

Gölge, gündüz güneş ışınlarına engel olan cisimlerin yansıttıkları hafif karanlıktır. Gölge yerin hareketi ile birlikte güneşe karşı, gün boyu hareket eder. Bunun sonucu yeri, uzunluğu ve şekli değişir durur. Güneş aydınlığı ile, sıcaklığı ile ona yol gösterir, alanını, uzunluğunu ve kısalığını belirler. Uzanırken, kısalırken gölgenin adımlarını izlemek insanın içine bir ferahlık, bir huzur verir. Ayrıca latif ve hoş bir uyarı da verir. Çünkü gölge, latif ve herşeye gücü yeten, yoktan vareden yaratıcının, sanat izlerini taşır. Sonra gölge ve batmak üzere olan güneşin yeraldığı sahne. Bu sırada gölge uzadıkça uzar, güneş kaybolmak üzereyken gölgenin boyu gittikçe uzanır. Sonra bir anda. Evet bir anda, insan hiç birini göremez olur. Güneş ufukta gizlendikten sonra gölge de kaybolmuştur. Sence nereye kayboldu?. Daha önce onu uzatan gizli el, şimdi de onu alıp götürmüştür. Her tarafı kaplayan koyu karanlık içinde kaybolup gitmiştir. Gecenin gölgesi ve karanlığı içinde eriyip gitmiştir.

Hiç kuşkusuz bu, yüce Allah'ın güçlü ve latif elidir. Ne var ki, insanlar çevrelerindeki evrende bu elin sanatını izlemekten habersizdirler. Hiç yorulmadan herşeyi evirip çeviren bu elin sanatını görmüyorlar.

"Eğer dileseydi onu hareketsiz kılardı." Gölgenin böylesine latif bir şekilde hareket etmesini sağlayan, gözle görülen evrenin bu uyumlu yapısıdır, güneş sisteminin bu ahenkli dolaşımıdır. Şayet bu uyumlu sistemde en ufak bir değişiklik olsaydı, bu değişikliğin etkisi mutlaka gördüğümüz gölgeye yansıyacaktı. Eğer dünya hareket etmeseydi, dünya üzerindeki cisimlerin gölgeleri de uzanıp kısalmayacaktı. Eğer dünya bugünkünden daha yavaş veya daha hızlı hareket etseydi, buna paralel olarak gölge de daha yavaş veya daha hızlı uzanıp kısalacaktı. Kısacası gölgenin oluşmasını ve gördüğümüz bu özelliklere sahip olmasını sağlayan, gözlemlenen evrenin bu sistem içindeki uyumlu hareket tarzıdır.

Hergün gördüğümüz, ama farkında olmadan geçip gittiğimiz bu tabiat olayına dikkat çekilmesi, vicdanlarımızda evrenin sürekli canlı tutulmasına, çevremizdeki evren aracılığı ile bilincimizin taze tutulmasına, aynı şekilde olağanüstü evrensel sahnelerin üzerimizde bıraktığı etkilere uzun süre görmeden dolayı alışık olmanın kaybettirdiği duyarlılığımızın uyarılmasına ilişkin, Kur'ana özgü sunuş yönteminin bir yönüdür. Akılların ve kalplerin bu ilginç ve göz kamaştırıcı evrenle bağlantı kurmalarına yönelik Kur'anın öngördüğü hedefin bir parçasıdır.

Gölge sahnesinden, herşeyi örten gecenin, sessiz, sakin, uykunun; gündüz ve içindeki hareket ve canlılığın yer aldığı sahneye geçiliyor:

وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الَّيْلَ لِبَاسًا وَالنَّوْمَ سُبَاتًا وَجَعَلَ النَّهَارَ نُشُورًا ﴿٤٧﴾

47- O, sizin için geceyi örtü, uykuyu dinlenme fırsatı ve gündüzü çevreye dağılıp çalışma zamanı yaptı.

Gece eşyaları ve canlıları örter. Dünya, karanlığı ile bir elbiseyi andıran geceye bürünür. Geceleyin hareket kesilir, canlılık durur. İnsanlar ve tüm hayvan türleri uykuya çekilir. Uyku aynı zamanda duygu, düşünce ve bilincin donuklaşmasıdır. Bu yüzden uyku bir dinlenme fırsatıdır. Sonra sabah, yavaş yavaş soluklanır, ağarır ve sonunla birlikte hareket başlar. Gün boyu hareket canlılığını sürdürür. Şu halde gündüz, bu küçük ölümden bir çeşit diriliştir. Böylece yeryüzünün güneş sistemi içindeki kesintisiz dolaşımı ile birlikte her defasında gerçekleşen bu diriliş ve dağılıp çalışma ile dünya üzerindeki hayat sürüp gider. İnsanlar hergün, bir an olsun şaşmayan, uyuklamayan yüce Allah'ın olağanüstü planlamasını kanıtlayan, bu mucizenin farkında olmadan geçip giderler.

BEDENLERİ DİRİLTEN HAYAT

Sonra yağmurların ve onların etrafa saçtıkları hayatın müjdecisi rüzgar olayı anlatılıyor:

وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا ﴿٤٨﴾ لِنُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا وَنُسْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَا أَنْعَامًا وَأَنَاسِيَّ كَثِيرًا ﴿٤٩﴾

48- O, rüzgarları rahmetinin öncesinde müjde habercisi olarak gönderdi. Size gökten arı su indirdik.
49- Amacımız, bu su sayesinde ölü bir yöreyi diriltmek, yarattığımız çok sayıda hayvanın ve insanın su ihtiyacını karşılamaktır.

Yeryüzündeki hayat, ya doğrudan doğruya ya da çaylar ve nehirler gibi yeryüzü sularına ya da kaynaklar, çeşmeler, kuyular gibi yerin katmanlarına sızan yeraltı sularına, dolaylı olarak yağmur sularına dayanır. Ne varki, hayatları doğrudan doğruya yağmur sularına bağlı olanlar, yağmur sularında somutlaşan ilahi rahmeti doğru ve eksiksiz bir şekilde algılarlar. Yağmur yağarken onlar hayatlarının bütünüyle ona bağlı olduğunu bilirler. Bu yüzden bulutları sürükleyen rüzgarları beklerler. Onunla sevinirler. Şayet yüce Allah'ın kalplerini imana açtığı kimseler olsalardı, rüzgarda somutlaşan Allah'ın rahmetini hissederlerdi.

Ayet-i kerime **"Amacımız, bu su sayesinde ölü bir yöreyi diriltmek, yarattığımız çok sayıda hayvanın ve insanın su ihtiyacını karşılamaktır."** şeklinde suda ki hayat unsuruna işaret ederken **"Size gökten arı su indirdik."** ifadesiyle de temizlik ve arınma anlamlarını önplana çıkarıyor. Böylece hayatın üzerine özel bir gölge, temizlik gölgesi yansıtılıyor. Çünkü yüce Allah ölü yöreleri diriltten, çok sayıda insan ve hayvanın su ihtiyacını karşılayan arı su ile yerin yüzeyini yıkarken temiz ve kötülüklerden arınmış bir hayatı bahşediyor.

Ayetlerin akışı bu noktaya varınca, evrensel sahnelerin sunuluşundan kalp-

leri ve ruhları arındırmak için gökten inen Kur'ana dikkat çekiliyor. Bedenleri dirilten su'dan dolayı sevindikleri halde ruhları dirilten Kur'andan dolayı sevinmeyişleri vurgulanıyor:

وَلَقَدْ صَرَّفْنَاهُ بَيْنَهُمْ
لِيَذَّكَّرُوا فَأَبَىٰ أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا ﴿٥٠﴾ وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا
فِي كُلِّ قَرْيَةٍ نَّذِيرًا ﴿٥١﴾ فَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدْهُم بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا ﴿٥٢﴾

50- İnsanlar düşünüp ders alsınlar diye biz bu gerçeği onlara çeşitli şekillerde anlattık. Fakat onların çoğu ısrarla nankörlüklerini sürdürdüler.
51- Eğer dileseydik her şehre ayrı bir uyarıcı gönderirdik.
52- O halde sakın kafirlerin uzlaşma önerilerini kabul etme; Kur'an'a dayanarak olanca gücünle onlarla mücadele et.

"İnsanlar düşünüp ders alsınlar diye biz bu gerçeği onlara çeşitli şekillerde anlattık.(63) Bu gerçeği çeşitli şekillerde, değişik yöntemler kullanarak, çeşitli alanlara dikkatleri çekerek sunduk. Onunla duygularına, kavrayışlarına, ruhlarına, zihinlerine hitap ettik. Her kapıdan ruhlarına nüfuz ettik. **"Düşünüp ders alsınlar diye"** vicdanlarını harekete geçirecek her yönteme başvurduk. Şu halde mesele gereğinden fazla hatırlatmada bulunmayı gerektirmiyor. Çünkü Kur'anın onları yöneltmeye çalıştığı gerçek fıtratlarında, özlerinde saklıdır. Ama bir ilah haline getirdikleri kişisel arzuları bu gerçeği unutturmuştur onlara **"Fakat insanların çoğu ısrarla nankörlüklerini sürdürürler."**

Şu halde Hz. peygamberin -salat ve selam üzerine olsun- görevi ağır ve meşakkatlidir. Çünkü O, çoğunluğu kişisel arzusuna, ihtirasına uyup sapıtan, iman kanıtları gözlerinin önünde bulunduğu halde yüzçevirip kafirliği tercih eden tüm insanlığı karşılamaktadır. **"Eğer dileseydik her şehre ayrı bir uyarıcı gönderirdik."**

Dolayısiyle zorluklar bölünür, görev kolaylaşırdı. Ama yüce Allah bu görev için yalnız bir kulunu seçti; onu peygamberlerin sonuncusu olarak görevlendirdi. Bütün beldelerin uyarılmasını ona yükledi. Amaç, son risaletin tek elde toplanması, değişik beldelerde ayrı ayrı peygamberlerin aracılığı ile farklı dillerde anlatılmamasıdır. Bu amaçla yüce Allah son peygambere, bu beldelerin halkları ile cihad ederken ona dayanması için Kur'anı indirdi.

"O halde sakın kafirlerin uzlaşma önerilerini kabul etme; Kur'an'a dayanarak olanca gücünle onlarla mücadele et."

Kuşkusuz bu Kur'anda birgüç ve insanların duygularına egemen olma özelliği vardır. Kur'an insan üzerinde derin bir etkiye sahiptir. Karşı konulmaz bir

63) Bazı tefsirciler, ayetin orjinalinde geçen "sarrafnahu" kelimesindeki zamirin ifadede yer alan en yakın isim olması ve bu konuda Kur'andan da söz edilmemesi nedeniyle "su"ya dönük olduğunu kabul etmişler. Ancak biz bu zamirin Kur'ana dönük olduğunu düşünüyoruz. Çünkü "ve cahidhum bihi" cümlesinde Kur'an kastediliyor. Zaten su ile de cihad edilmez. Dolayisiyle bu ikinci zamir Kur'ana dönük olabildiğine göre birincisi de ona dönüktür. Bu gözönünde bulundurulan gizli bir münasebetle Kur'anın birçok yerinde rastlanan dikkat çekme örneklerinden biridir. Buradaki munasebet ise, temizleyici ve canlandırıcı suyun indirilişidir. Bu da zihinleri arındırıcı ve diriltici Kur'anın indirilişine çevirir. Nitekim bu sure de bütünüyle bu anlam etrafında yoğunlaşmaktadır.

cazibesi vardır Kur'anın. O'nun bu cazibesi insanların kalplerinde büyük bir sarsıntı meydana getirir. Onların ruhlarını şiddetle sarsar. Bu yüzden uzun süre onun etkisinde kalırlar ve kendilerini bundan alamazlar.

Kureyş kabilesinin önde gelenleri, kitlelere **"Bu Kur'anı dinlemeyin; gürültü yapın, belki böylece onu bastırırsınız"**[64] derlerdi. Bu sözler, hem onların hem de onlara uyanların bu Kur'anın etkisinden dolayı içlerinde oluşan derin endişenin ifadesidir. Çünkü Kureyş'in seçkinleri halk kitlelerinin gece ile sabah arasında Muhammed b. Abdullah'ın -salat ve selam üzerine olsun- okuduğu bir-iki ayetin veya bir-iki surenin etkisinde kalarak adeta büyülendiklerini görüyorlardı. Ruhların ona doğru aktığının, kalplerin ona eğilimli olduğunun farkındaydılar.

Kureyş kabilesinin ileri gelenleri, bağlılarına, taraftarlarına bunları söylerken, kendileri bu Kur'anın etkisinden kurtulabilmiş değildiler. Eğer onlar ruhlarının derinliklerinde bu korkunun neden olduğu sarsıntıyı hissetmiş olmasaydılar bu emri vermezlerdi, bu uyarıyı toplum içinde bu kadar yaygınlaştırmazlardı. Hiç kuşkusuz onların bu sözleri, Kur'anın üzerindeki derin etkisini en güzel şekilde ifade etmektedir.

İbn-i İshak der ki; Bana Muhammed b. Müslim b. Şihab ez-Zehri anlattı. Ona da şöyle anlatılmış: Ebu Süfyan b. Harb, Ebu Cehil b. Hişam ve Zühreoğullarının müttefiki Ahnes b. Şüreyk b. Ömer b. Vehb es-Sakafi bir gece evinde namaz kılan Resulullah'ı dinlemeye gittiler. Her biri peygamberimizi dinleyebileceği bir yere oturdular. Birbirlerinin oturduğundan habersizdiler. Sabah olup oradan ayrılana kadar onu dinlediler. Yolda birbirleri ile karşılaştılar ve bu yaptıklarından dolayı birbirlerini kınadılar ve birbirlerine bir daha böyle birşey yapmamaları "eğer insanlardan biri, bizi görecek olursa içine kuşku düşer" uyarısında bulundular. Sonra da dağıldılar. Ertesi gecesi herbiri tekrar eski yerine gelip onu dinlemeye koyuldu. Sabah olunca da oradan ayrıldılar. Ertesi gece herbiri tekrar eski yerine gelip onu dinlemeye koyuldu. Sabah olunca da oradan ayrıldılar. Ama yine birbirleri ile karşılaştılar. Yine, birgün önce birbirlerine söyledikleri sözleri tekrarladılar. Sonra da dağıldılar. Üçüncü gece yine herbiri eski yerine gelip onu dinlemeye koyuldu. Gün ağarınca da oradan ayrıldılar. Tekrar yolda birbirleriyle karşılaştılar. Birbirlerine "Bir daha dönmemek üzere sözleşmeyinceye kadar ayrılmayalım" dediler. Bir daha gelip onu dinlemek üzere birbirlerine söz vererek dağıldılar.

Güneş doğduktan sonra Ahnes b. Şüreyk, bastonunu alarak Ebu Süfyanın evine gitti. "Ya Ebu Hanzale, Muhammed'den dinlediklerin hakkında ne düşünüyorsun?" dedi. Ebu Süfyan "Ya Ebu Sa'lebe, Allah'a andolsun ki, ondan bildiğimiz bazı şeyler duydum; Bunun yanında ne anlama geldiğini, ne kastedildiğini bilmediği bazı şeyler de duydum" dedi. Ahnes "Andolsun ki, ben de öyle" dedi.

Sonra oradan ayrılıp Ebu Cehil'in yanına gitti. Evine girerek "Ya Ebul hakem, Muhammed'den duyduklarının hakkında ne düşünüyorsun?" dedi. Ebu Cehil "Ne duydum ki?" Biz ve Abdulmenafoğulları şeref konusunda çekişiyorduk. Onlar yemek yedirdiler biz de yedirdik. Onlar bir sorumluluk aldılar biz de al-

64- Fussilet Suresi, 26

dık. Onlar yoksullara birşeyler verdiler, biz de verdik. Bu durum diz dize oturup eşit düzeye gelene kadar sürdü. Bizle onlar iki yarış atı gibi çekişiyorduk. Sonra kalkıp 'Bizim bir peygamberimiz var, ona gökten vahiy geliyor' dediler. Peki biz ne zaman böyle bir imkan elde edeceğiz? Allah'a andolsun ki, hiçbir zaman ona inanmayacağız, onu doğrulamayacağız" dedi.

'Bunun üzerine Ahnes yanından kalkıp gitti.'

İşte böyle, ruhları Kur'ana doğru kayıp ona yenik düşmesin diye, içlerinden gelen derin isteği bastırmaya çalışıyorlardı. İnsanlar onları büyülenmiş gibi görecek olurlarsa liderlik fonksiyonları sarsılacaktı. Bu endişe sebebiyle bir daha Kur'anı dinlememek üzere sözleşmemiş olsalardı, hergün gelip bu Kur'anı dinlemekten kendilerini alamazlardı.

Hiç şüphesiz Kur'an-ı Kerim yalın ve fıtrı gerçeği içermektedir. Bu da insan kalbini doğrudan asıl kaynağa bağlar. Çünkü insan kalbinin bu coşkun kaynağa karşı dürması, tazyikli akıntısına engel olması çok zordur. Öte yandan Kur'an-ı Kerim bazı kıyamet sahnelerini, geçmiş milletlere ilişkin kimi hikayeleri, somut gerçekleri ifade eden evrensel sahneleri, geçmiş milletlerin harap olmuş yurtlarında bazı manzaraları, son derece güçlü ve etkili teşhis ve temsil örneklerini içermektedir. Bütün bunlar kalpleri derinden sarsıyorlar. Bir kalbin bunlara karşı duyarsız kalması imkansızdır. Bazan Kur'anın bir tek suresi bile insanın ruhsal ve bedensel yapısını derinden sarsar. İnsan ruhunu tam techizatlı bir ordunun bile başaramayacağı şekilde her yönüyle kontrolüne alır.

Şu halde yüce Allah'ın peygamberine -salat ve selam üzerine olsun- kafirlerin isteklerine uymamasını, onların uzlaşma önerilerini kabul etmemesini, davetini gevşetmemesini, bu Kur'ana dayanarak mücadeleye girişmesini emretmesinde şaşılacak birşey yok. Çünkü Hz. peygamber -salat ve selam üzerine olsun- kafirlerle mücadele ederken insan bünyesinin karşı koyamadığı, karşısında hiçbir tartışma ve mantık oyunlarının tutunamadığı bir güce dayanmaktadır.

AKILLARI DURDURAN BİR OLAY

Bir gerçeğe dikkat çekme amaçlı bu kısa ayrılıktan sonra ayetlerin akışı evrensel sahnelere dönüyor; rahmetin müjdecisi rüzgarların ve arı suyun yer aldığı sahne ile suyu tatlı ve acı olan denizlerin ve bunlar arasındaki aşılmaz engellerin yer aldığı sahne sonunda değerlendirme yapılıyor:

وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هَٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَٰذَا
مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَحْجُورًا ﴿٥٣﴾

53- O, birinin suyu tatlı ve içmeye elverişli ve öbürününkü acı ve tuzlu olan iki denizi birbirine saldı, fakat bu iki tür suyun birbirine karışmasını önleyen bir engel, aşılmaz bir set koydu.

Yüce Allah birinin suyu tatlı ve içmeye elverişli, öbürünün suyu acı ve tuzlu iki denizi birbirine saldı. Bunlar akıyor ve birbirleriyle karşılaşıyorlar. Ama birbirlerine karışıp yok olmuyorlar. Çünkü yüce Allah'ın yarattığı şekliyle herbiri-

sinin özlerinden kaynaklanan bir engel, aşılmaz bir duvar vardır aralarında. Bilindiği gibi nehir yataklarr genellikle deniz yüzeyinden yüksekte olur. Bu yüzden tatlı su ırmakları suyu tuzlu olan denizlere dökülür. Bazı istisnalar dışında bunun tersi görülmemiştir. Bu ince planlama sayesinde daha büyük ve daha geniş olan denizler, insan, hayvan ve bitkilerin hayat kaynağı olan nehirlere taşmazlar. Böylesine düzenli ve sürekli işleyen bu planlama kendiliğinden ortaya çıkmış bir tesadüf olamaz. Bütün bunlar evreni bir amaç için yaratan ve evrene hükmeden ince ve sağlam yasaları, bu amacı gerçekleştirecek özelliklere sahip kılan yüce yaratıcının iradesi ile meydana gelmektedir.

Evrene hükmeden yasalarda okyanusların tuzlu sularının nehirlere ve karaya taşmaması gözönünde bulundurulmuştur. Bu husus, yeryüzündeki suları etkileyen ve büyük ölçüde kabarmalarını sağlayan ayın çekim gücünün neden olduğu (med-cezir) gel git olayı için de geçerlidir.

"İnsan yalnız değildir" (İlim iman etmeye çağırıyor) kitabının yazarı şöyle der:

"Ay bize 240.000 mil uzaklıktadır. Günde iki kere gerçekleşen med olayı bize ayın varlığını gayet latif bir şekilde hatırlatır. Ayın çekim gücü sonucu okyanuslarda meydana gelen kabarma bazı yerlerde yaklaşık olarak 18 m'ye kadar çıkar. Hatta ay çekimi sonucu yer kabuğu bile günde iki kere dışa doğru birkaç santim kayar. Bütün bunlar bir dereceye kadar bize düzenli görülür. Ve biz, bütün okyanusun düzeyini birkaç metre kabartan ve son derece sert görünen yer kabuğunu birkaç santim dışa doğru kaydıran korkunç gücü kavrayamayız.

"Merih gezegeninin de bir ayı vardır. Küçük bir ay. Bu ay sadece gezegene 6000 mil uzaklıktadır. Bunun gibi dünyamızın uydusu olan ay da şu andaki uzaklığı yerine söz gelimi 50.000 mil uzaklıkta olsaydı, ay çekimi sonucu sularda meydana gelen kabarma o kadar güçlü olurdu ki, deniz yüzeyinin altında bulunan bölgeler günde iki defa, dağları aşındıracak güçte tazyikli bir suyun altında kalacaktı. Bu durumda belki de gerekli çabuklukta derinliklerden yükselen dağlar olmayacaktı. Bu basınç sonucu yer kabuğu çatlayacak, havadaki kabarma hergün kasırgaların kopmasına neden olacaktı.

"Dağların tamamen silindiğini varsayarsak, o zaman bütün yerküresinin üstündeki suyun derinliği bir buçuk mil dolaylarında olacaktır. O zaman da hayat, muhtemelen uçsuz bucaksız bir okyanusun derinliklerinde bulunacaktı.

Ne var ki, bu evreni yönlendiren el, iki denizi salıvermiş, ama bu iki denizin arasına hem onların hem de evrenin yapısından kaynaklanan aşılmaz bir engel koymuştur. Her yönüyle uyum içinde hareket eden evrenin planları, her işini yerinde ve bir hikmete göre yapan, herşeyi hikmetle yönlendiren yüce yaratıcının eliyle önceden belirlenmiş, özenle düzenlenmiş olarak uygulanmaktadır.

Gökten yağan su'yun, deniz ve nehir sularının yer aldığı sahneden insan hayatının kaynağı olan meni (nufte) suyunun sunulduğu sahneye geçiliyor.

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا ۗ وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا ﴿٥٤﴾

54- O sudan insanı yarattı ve bu insandan suyun taşıyıcısı erkek ile akrabalığın sürdürücüsü olan dişiyi meydana çıkardı. Rabbinin gücü herşeye yeter.

İşte bu sudan yaratılır cenin. Erkeği soyun taşıyıcısı, dişisi de akrabalığın sürdürücüsüdür. Çünkü dişilik insanlar arasında akrabalığın kurulmasını sağlayan bir unsurdur.

Bu sudan meydana gelen insan hayatı, gökten inen sudan meydana gelen hayattan daha büyük ve daha ilginçtir. Çünkü erkeğin menisinin bir damlasında yeralan onbinlerce sperma hücresinden bir tanesinin ana rahminde kadının yumurtacığı ile birleşmesi, bu komple ve birleşik bir yapıya sahip yaratığın, yani insanı, yani tartışmasız tüm canlı varlıkların en mükemmel olanını meydana getiriyor.

Birbirine benzeyen sperma hücrelerinden ve yumurtacıklardan son derece şaşırtıcı bir yöntemle erkek ve dişiler meydana gelir. İnsanoğlu bunun sırrını kavramış değildir. İnsanoğlunun sahip olduğu bilgi bu olayı kontrol edebilme, nedenlerini bulup çıkarma gücünden yoksundur. Binlerce sperma hücresi arasında herhangi bir hücrede erkek ve dişi olmasını sağlayan belirgin özellikleri önceden belirlemek mümkün değildir. Buna rağmen belirlenen sürecin sonunda şu erkek oluyor, şu da kadın oluyor:

"Rabb'inin gücü herşeye yeter".

İşte onun sonsuz gücünün bir yönü bu olağanüstü, bu hayret verici olayda kendini gösteriyor.

Şayet insanoğlu kendisinin yaratıldığı bu suyu inceleyecek olursa şaşkınlıktan başı dönecektir. Bütün cinslerin kalıtımsal özelliklerini, anne-babanın ve onların ailelerinin özelliklerini taşıyan son derece ince, planlı ve ilginç bir damlacıkta olgun insanın tüm özelliklerinin gizli olduğunu görünce dehşete kapılacaktır. Bu hücreler taşıdıkları bu özellikleri erkek ve cenine taşırlar. Bunların herbiri de kudret elinin kendisi için öngördüğü karakter ve hedef doğrultusunda hayat yolculuğuna devam eder.

İşte bu küçük hücrelerde gizli bulunan kalıtımsal özelliklere ilişkin olarak **"İnsan Yalnız Değildir"** kitabında yer alan bazı açıklamalar:

"Erkek ya da dişi bütün hücreler kromozomlar ve genler (kalıtım taşıyıcıları) içerir. Koromozom geni içeren küçük ve sönük bir çekirdektir. Genler kesin olarak herhangi bir canlının ya da insanın temel özelliklerini belirleyen başlıca etkenlerdir. Stoplazma ise, kromozom ve genleri kapsayan hayret verici kimyasal birleşimlerdir. Kalıtım taşıyıcıları olan genler, yeryüzünde yaşayan bütün insanların kişisel özelliklerinden, ruhsal durumlarından, renklerinden ve cinslerinden sorumlu olmalarına rağmen son derece ufaktırlar. Şayet hepsi bir araya getirilirse, bir yere konulsa hacmi bir yüzük taşının hacminden daha az olur.

"Bu son derece küçük ve ancak mikroskopla görülebilen genler, bütün insanların, hayvanların ve bitkilerin karakterlerinin, özelliklerinin mutlak anahtarlarıdır. İki milyar insanın kişisel özelliklerini kapsayan bir yüzük kaşı hiç kuşkusuz küçük hacimli bir yerdir. Bununla beraber bu saydıklarımız tartışma götürmez gerçeklerdir.

"Cenin nütfeden (protoplazmadan) cinsiyetinin ortaya çıkmasına doğru bir düzen içinde aşamalı olarak gelişimini tamamlarken tescil edilmiş bir tarihi anlatır. Bu tarih genlerdeki ve stoplazmadaki atomların diziliş şekli ile korunur ve dile getirilir.

"Genlerin bütün canlıların yapısında yeralan soya çekim hücrelerindeki atomların en küçük mikroskobik dizilişinden ibaret olduklarını görmüştük. Bu şekliyle genler, yaratılış projesinin, geride kalanların ve bütün canlı varlıkların özelliklerinin korunduğu bir arşiv niteliğindedir. Genler en ince ayrıntısına kadar bütün bitkilerin köklerine, gövdelerine, yapraklarına, çiçeklerine ve meyvelerine egemendir. Başta insan olmak üzere bütün hayvanların şeklini, kabuklarını, kıllarını ve kanatlarını belirler."

Yaratıcı ve planlayıcı ilahi gücün hayata bahşettiği akıl almaz olağanüstülüklerden bu kadarını sunmakla yetiniyoruz. **"Rabb'inin gücü herşeye yeter."**

KAFİRLERİN TUHAF TUTUMLARI

Böyle bir ortamda. Yaratma ve en ince ayrıntısına kadar planlamanın egemen olduğu böyle bir havada. Gökten inen sudan ve meni suyundan meydana çıkarılan, bir hücreden bütün ayırıcı özellikleri ve soya çekim unsurları ile bir erkek, bir diğer hücreden de ayırıcı özellikleri ve soya çekim unsurları ile bir dişi meydana getirecek özelliklerle donatılan böyle bir hayat karşısında. Evet böyle bir atmosferde Allah'tan başkasına yönelik ibadet tuhaf, çirkin ve insan fıtratının tiksindiği bir davranış olarak beliriyor. İşte bu yüzden burada müşriklerin Allah'tan başkasına yönelik ibadetleri sunuluyor:

وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُهُمْ
وَلَا يَضُرُّهُمْ ۗ وَكَانَ ٱلْكَافِرُ عَلَىٰ رَبِّهِۦ ظَهِيرًا ﴿٥٥﴾

55- Onlar, Allah'ı bir yana bırakarak kendilerine ne fayda ve ne de zarar vermeye güçleri yetmeyen sözde ilahlara taparlar. Her kafir Rabb'inin düşmanlarının destekçisidir.

"Her kafir Rabb'inin düşmanlarının destekçisidir."

Mekke müşrikleri dahil her kafir, kendisini yaratan, şekil veren Rabbi'ne savaş açmaktadır. Allah'la savaşamayacak, ona karşı duramayacak kadar küçük ve önemsiz olmasına rağmen bu nasıl olur? Allah'ın dinine karşı bir savaştır bu. Allah'ın insan hayatı için belirlediği sistemin aleyhine savaş açmaktır. Buradaki ayet, kafirin suçunun iğrençliğini ve ürkütücülüğünü önplana çıkarmak için onun davranışını, Rabb'ine ve efendisine karşı bir savaş olarak tasvir ediyor.

Kafir, Allah'ın peygamberine -salat ve selam üzerine olsun- ve onun risaletine karşı savaşırken aslında Rabb'ine karşı savaşmaktadır. Şu halde peygamberin onunla bir alıp veremeyeceği yoktur. Çünkü bu savaş Allah'a karşı başlatılan bir savaştır. Bu savaşta yüce Allah peygamberini korumayı, onu zafere götürmeyi garantilemektedir. Ardından yüce Allah kulunu rahatlatıyor, ona moral

veriyor; omuzlarına binmiş yükü hafifletiyor; mü'minleri müjdelemeye kafirleri uyarmaya ve kendisine verilen Kur'ana dayanarak kafirlerle mücadele etmeye ilişkin görevini yerine getirdiği zaman mücrimlerin düşmanlığının, kafirlerin inatçılığının kendisine bir zarar vermeyeceğini bildiriyor. Çünkü, aslında Allah'a düşmanlık yapan kendi karşıtlarıyla girişliği savaşı, onun adına yüce Allah yürütüyor. Şu halde Rabb'ine Hz. peygamber -salat ve selam üzerine olsun- güvenip dayanmalıdır. Hiç şüphesiz kulların günahlarını en iyi yüce Allah bilir!

وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٥٦﴾ قُلْ مَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ
مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَن شَآءَ أَن يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلًا ﴿٥٧﴾ وَتَوَكَّلْ
عَلَى ٱلْحَىِّ ٱلَّذِى لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِۦ ۚ وَكَفَىٰ بِهِۦ بِذُنُوبِ
عِبَادِهِۦ خَبِيرًا ﴿٥٨﴾

56- Ey Muhammed, biz seni sırf müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik.
57- Bu duyurma görevim karşılığında sizden herhangi bir ücret istemiyorum. Tek isteğim, dileyenlerinizi Rabb'lerine götüren yola girmeleridir.
58- Sen ölümsüz, diri olan Rabb'ine güven; onu överek her türlü noksanlıktan tenzih et. Kullarının günahlarından O'nun haberdar olması yeterlidir.

Bununla peygamberimizin görevi, müjdeleme ve uyarma olarak belirleniyor. Daha sonraları Medinede olduğu gibi, Mekkedeyken müjdeleme ve uyarma özgürlüğünü garanti altına almak için müşriklere savaş açmakla henüz emrolunmamıştı. Hiç kuşkusuz bu da, yüce Allah'ın bildiği bir hikmete dayanıyordu. Ancak tahminimize göre, bu yeni inanç sisteminin hedef aldığı, üzerinde yoğunlaştığı kişiler bu dönemde eğitiliyorlardı, hazırlanıyorlardı. Bu inancın ruhlarında yaşaması, hayatları bu inancın temsil etmeleri isteniyordu. Böylece islamın hükmettiği, yer yönüyle egemen müslüman toplumun çekirdeği olmaları, kureyşin islama girmesini önleyecek, kalplerini ona kilitli tutmalarına neden olacak şekilde aralarında husumetlerin, kan davalarına girmemesi isteniyordu. Çünkü yüce Allah, onların bir bölümünün hicretten önce, bir bölümünün de Mekke fethinden sonra islama girmelerini takdir etmişti. Bunlar da Allah'ın izni ile bu kalıcı inanç sisteminin güçlü çekirdek kadrosunu oluşturmuşlardı.

Bununla beraber, Mekkede olduğu gibi peygamberliğin özü; Medine'de de müjdeleme ve uyarı olarak kaldı. Savaş, davetin özgürce yütürülmesini önleyen maddi engellerin kaldırılması, mü'minlerin inançlarından dolayı baskı altında tutulmalarına engel olunması için bir araç olarak öngörülüyordu. Dolayisiyle bu hüküm hem Mekke'de, hem de Medine'de geçerliliğini korumuştur.

"Ey Muhammed, biz seni sırf müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik."

"De ki; Bu duyurma görevim karşılığında sizden herhangi bir ücret istemiyorum. Tek isteğim, dileyenlerinizin Rabb'lerine götüren yola girmeleridir."

Hz. Peygamberin -salat ve selam üzerine olsun- islama girenlerden almak istediği bir ücret, elde etmek istediği herhangi bir çıkar söz konusu değildir. Müslümanların ona verdikleri bir haraç, ona sundukları bir adak, ya da kurban yoktur. Bir insan diliyle söylediği, kalbiyle inandığı birkaç kelimeyle müslüman topluma katılır. İşte islamın ayırıcı özelliği, islamın yegane özelliği, kehanetinin ücretini alan bir kahinin yaptığı aracılığın karşılığını alan bir aracının olmayışıdır. İslamda "Giriş vergisi" yoktur. Dinin sınırlarını öğrenmek, kutsanmak ya da dine kabul edilmek için bir bedel ödemek söz konusu değildir. İşte bu dinin sadeliği ve iman ile kalbi birbirinden ayıran her türlü engelden, kul ile Rabbi arasına giren aracılardan ve kahinlerden uzaklığı. Hz. peygamberin bu müjdeleme ve uyarının karşılığında almak istediği tek ücret vardır. O da doğru yola giren kişinin Allah'ı bulması ve gösterdiği gerçekler sayesinde Rabb'ine yaklaşmasıdır. **"Tek istediğim, dileyenlerinizin Rabb'lerine götüren yola girmeleridir."** Onun istediği tek ücret budur. Allah'ın kullarından birinin Rabb'ine giden yolu bulması, O'nun hoşnutluğunu istemesi, O'nun yolunu araştırması, gerçek efendisine, dostuna yönelmesi Hz. peygamberin tertemiz kalbini memnun eder, onun seçkin vicdanını rahatlatır.

"Sen ölümsüz diri olan Rabb'ine güven, O'nu överek her türlü noksanlıktan tenzih et."

Allah'ın dışındaki herşey ölüdür. Çünkü onun dışındaki herşey günden güne ölüme yaklaşmaktadır. Sonunda ölümsüz olan Allah'tan başka hiç birşey kalmaz. Eninde sonunda hayattan ayrılacak olan bir ölümlüye dayanıp güvenmek, yıkılmaya yüz tutmuş bir duvara dayanmak, az sonra kaybolacak bir gölgeye sığınmak gibidir. Bu yüzden sadece her zaman diri olan ve kesinlikle yok olmayan Allah'a güvenilir, O'na dayanılır: **"O'nu överek her türlü noksanlıktan tenzih** et." Ancak kullarına sayısız nimetler veren, onlara bol bağışta bulunan yüce Allah'a hamdedilir. Şu halde ne müjdelemenin ne de uyarmanın bir yarar sağlamadığı kafirlerin durumunu ölümsüz, diri olan Allah'a bırak. Çünkü O, onların günahlarını bilir ve hiçbir şey ona saklı kalamaz: **"Kullarının günahlarından O'nun haberdar olması yeterlidir."**

Yüce Allah'ın herşeyden eksiksiz olarak haberdar oluşu ve herşeye tam karşılığını verme gücüne sahip olduğu dikkatlere sunulduğu sırada yüce Allah'ın gökleri ve yeri yaratmasından, arşa egemen oluşundan söz ediliyor.

الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا
بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ الرَّحْمَٰنُ فَاسْأَلْ بِهِ خَبِيرًا ۝

59- O gökleri, yeryüzünü ve ikisi arasındaki tüm varlıkları altı günde yarattı, sonra Arşa kuruldu. O'nun rahmeti boldur. Onu bir bilene sor.

Yüce Allah'ın gökleri ve yeri yarattığı günler kesinlikle bizim dünyamızın günlerinden farklıdır. Çünkü bizim günlerimiz güneş sisteminin bir yansımasıdır, göklerin ve yerin yaratılışından sonra meydana gelmiş uzaydaki dolaşımın ölçüleridir. Bu günler, dünyanın güneş karşısında kendi etrafında dönüşünün

süresine ayarlıdırlar. Yaratılış "ol" kelimesinde sembolleşen ilahi iradenin yönelişinden başka birşey gerektirmez. Bu irade gerçekleşir gerçekleşmez, varoluş tamamlanır **"Hemen oluverir"** Belki de, sözü edilen altı gün, süresini Allah'tan başka kimsenin bilmediği onun günleridir. Bu süre içinde bugünkü şeklini alana kadar göklerde ve yerde ardarda çeşitli evreler gerçekleşmiştir. Arşa kurulma ise, üstünlük ve egemenlik anlamındadır. "Sonra" sözcüğü zamana ilişkin bir sıralama ifade etmez. Bu sadece dereceye, üstünlük ve egemenlik derecesine işaret etmektedir.

Üstünlük ve egemenlikle beraber büyük ve sonsuz bir rahmet vardır: **"O'nun rahmeti boldur"** Rahmetin yanında da herşeyden haberdar olma yeralır. **"O'nu bir bilene sor"** Bu, hiçbir şeyin saklı kalmadığı mutlak haberdarlıktır. Allah'tan sorduğun zaman, bilen birine sormuş olursun. Çünkü yerde ve gökte hiçbir şey O'ndan gizlenemez.

Buna rağmen şu küstahlar, peygambere dil uzatan şu suçlular, Rahmana kulluk etmeye ilişkin çağrıyı küçümseme ile, alaya alma ile karşılık veriyorlar:

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اسْجُدُوا لِلرَّحْمَٰنِ قَالُوا وَمَا الرَّحْمَٰنُ أَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا وَزَادَهُمْ نُفُورًا ﴿٦٠﴾

60- Onlara "Rahman'a secde edin" denildiğinde "Rahman da ne oluyor?" senin secde etmemizi emrettiğin ilah'a secde eder miyiz hiç? derler. Bu çağrın nefretlerini daha da arttırır.

Bu ukalalığın, küstanlığın iğrenç bir tablosudur. Bu tablo, burada peygamber efendimize -salat ve selam üzerine olsun- yönelik küstahlıklarına, dil uzatmalarına bayalığını vurgulamak için gözler önüne seriliyor. Bir kere onlar Rabb'lerine karşı gereken saygıyı göstermiyorlar, O'nun yüce zatı hakkında böylesine yakışıksız sözler sarfedebiliyorlar. Şu halde bu insanların peygamber hakkında yakışıksız sözler sarfetmeleri mi tuhaftır? Onlar yüce Allah'ın adından nefret ediyorlar ve "Rahman" ismini bilmediklerini iddia ediyorlar. Küstahlıkta, edepsizlikte bir adım daha atarak **"Rahman da ne oluyor?"** diye soruyorlar. Allah'a dil uzatmayı, onun adını küçümsemeyi, yalancı müseyleme'yi **(müseylemetu'l kezzab'l)** kastederek Yemame'dekinden başka Rahman tanımıyoruz diyecek kadar ileri götürüyorlar.

Bu küstahlıklarına, ukalalıklarına yüce Allah'ın ululuğunun, büyüklüğünün vurgulanması ile karşılık veriliyor. Bu iddiaları ve edepsizlikleri Allah'ın noksan sıfatlardan uzak oluşundan, yüceliğinden, yarattığı evrenin görkeminden ve bu görkemli evrende O'nu hatırlatan olağanüstü ayetlerinden söz edilerek cevaplandırılıyor.

تَبَارَكَ الَّذِي
جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا وَقَمَرًا مُنِيرًا ﴿٦١﴾
وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يَذَّكَّرَ
أَوْ أَرَادَ شُكُورًا ﴿٦٢﴾

61- Gökteki gezegenlere yörüngeler belirleyen, orada ışık kaynağı olan güneşi ve aydınlık saçan ayı yaratan Allah'ın şanı yücedir.
62- O, düşünmek ya da şükretmek isteyenler için gece ile gündüzü birbirine ardışık yapmıştır.

Ayetin orjinalinde geçen "Burçlar" genel kanıya göre yıldız ve gezegenlerin uğrak noktaları, onların ürperti veren yörüngeleridir. Bu yörüngelerin görkemi düşünce planında müşriklerin "Rahman da ne oluyor?" sözlerindeki küçümsemeye karşılık olarak yer alıyor. İşte bu yörüngeler hem duygu açısından hem de realitede onun büyük, ürperti verici ve görkemli yaratıklarının bir parçasıdır. Bu yörüngelerde dolaşan güneş, ışık kaynağı olarak adlandırılmaktadır. Çünkü güneş, hem dünyamıza hem de başka gezegenlere ışık saçar. Bu yörüngelerde bir de yol gösterici latif bir aydınlık saçan Ay yeralmaktadır.

Bunun yanısıra gece, gündüz ve bunların birbirine ardışık olmalarının sahnesi sunuluyor. Gece ve gündüz sürekli yenilenen, ama insanların farkında olmadıkları, unuttukları olağanüstü mucizelerdir. **"Düşünmek ya da şükretmek isteyenler"** için bu mucizeler de yeterlidirler. Şayet insanlar gece ve gündüzü dönüşümlü olarak yaşamasalardı, gece ve gündüz birbirine ardışık olarak gerçekleşmeselerdi, yeryüzünde hayat ne insanlar, ne hayvanlar ne de bitkiler için mümkün olmazdı. Hatta gece ve gündüzün süreleri bile değişik olsaydı yine de yaşamak zorlaşırdır.

"İnsan yalnız değildir" (İlim iman etmeye çağırıyor) kitabında şu açıklamalar yer alıyor:

"Dünya, kendi ekseni etrafında yirmidört saatte bir kere döner. Bu yaklaşık olarak saatte bin mil hıza eşittir. Şimdi dünyanın saatte sadece yüz mil yaptığını varsayalım. Neden olmasın? Bu taktirde gecemiz ve gündüzümüz şimdikinden on kat daha uzun sürecektir. Bu durumda kızgın yaz güneşi hergün bitkilerimizi yakacaktır. Geceleri de yeryüzündeki tüm bitkiler donacaktı."

Gökleri ve yeri yaratan, herşeyi yaratıp hareketlerini bir ölçüye göre planlayan Allah herşeyden yücedir. Gökte yörüngeler vareden, bu yörüngelere ışık kaynağı güneşi ve aydınlık saçan Ay'ı yerleştiren Allah, onların yakıştırmalarından uzaktır, yücedir.

"O düşünmek ya da şükretmek isteyenler için gece ile gündüzü birbirine ardışık yapmıştır."

Furkan Suresinin bu son bölümünde **"Rahman'ın Kulları"** belirgin nitelikleriyle, kendilerine özgü tavırlar ile önplana çıkıyorlar. Hidayetle sapıklık, inatçı ve bedbaht insanlıkta bu insanlığa hidayet mesajını taşıyan peygamberler arasındaki uzun savaşın sonunda insanlığın özetiymiş, bu uzun ve yorucu cihadın taze meyvesiymiş, bunca inkarcılıkla, bunca katılıkla ve yüz çevirmelerle karşılaşmalarına rağmen hidayet mesajını taşıyan dava erlerine yönelik güven verici bir teselliymiş gibi beliriyorlar.

Geçen derste müşriklerin "Rahman" ismini bilmezlikten gelmelerine, onu inkar etmelerine değinilmişti. Buna karşılık Rahman'ın has kulları onu biliyorlar, tanıyorlar. Ona bağlanmayı, O'na kul olmayı hakkediyorlar. İşte onlar, ayırıcı

nitelikleri ile, ruhları, davranışları ve hayat biçimleri ile yüce Allah'ın yeryüzünde kendilerine değer vermesini, kendilerini gözetip korumasını hakkediyorlar. Çünkü eğer aralarında Rahman'ın bu has kulları olmasa ve eğer bu kullar yakararak, dua ederek ona yönelmezlerse bütün insanlar, Allah katında bir değer ifade etmeyecek kadar önemsizleşirlere.

وَعِبَادُ الرَّحْمَٰنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا ﴿٦٣﴾

63- Rahman'ın has kulları o kimselerdir ki, onlar yeryüzünde yumuşak adımlar atarak yürürler. Kendini bilmezler onlara sataştıklarında yumuşak sözlerle karşılık verirler.

İşte Rahman'ın has kullarının başta gelen özellikleri; onlar yeryüzünde rahat ve yumuşak adımlar atarak yürürler. Yürürken kendilerini zorlamazlar, yapmacık hareketlerde bulunmazlar. Ne kibirlenirler ne de böbürlenirler. Ne burunları havada yürürler ne de kabararak veya şişerek yürürler. Çünkü insanın sergilediği tüm davranışları gibi yürüyüşü de onun kişiliğinin ve içindeki duygularının göstergesidir. Normal, kendine güvenen, kararlı ve ciddi bir ruh, bu özelliklerini sahibinin yürüyüşüne de yansıtır. Böylece normal, kendinden emin, ciddi ve kararlı yürür. Bu yürüyüşte saygınlık, rahatlık, ciddiyet ve güçlülük göze çarpar. Yoksa **"yeryüzünde yumuşak adımlar atarak yürürler"** Onların ölü gibi, boynu bükük, omuzları sarkık, sallanarak yürüdükleri anlamına gelmez. Nitekim takva sahibi ve salih bir kişi olduğunu göstermek isteyen bazı insanlar bu tarz bir yürüyüşü seçerler. Oysa peygamber efendimiz -salat ve selam üzerine olsun- yürüdüğü zaman canlı ve dik yürürdü. İnsanlar içinde en hızlı yürüyeni, en güzel ve en rahat yürüyeniydi. Ebu Hureyre şöyle der: Peygamber efendimizden -salat ve selam üzerine olsun- daha güzel birini görmedim. Sanki yüzünde güneş parlıyordu. Ondan daha hızlı yürüyeni de görmedim. Yürürken önünde yer bükülür gibiydi. Biz onunla yürürken çok zorlanırdık ama o, hiç aldırmazdı." Ali b. Ebu Talip -Allah ondan razı olsun- şöyle der: Resulullah yürürken yukarıdan iniyormuş gibi yürürdü. Bir keresinde de şöyle demişti: Yokuş yukarı çıkarken bile başaşağı iniyormuş gibi yürürdü. Bu ise, kararlı, gayretli ve cesur insanların yürüyüşüdür.(65)

Rahman'ın bu has kulları ciddilikleri, vakurlukları, kararlılıkları ve içlerindeki büyük ideallerle uğraşıyor olmaları nedeniyle ahmakların ahmaklıkları ile, kendini bilmezlerin beyinsizlikleri ile ilgilenmezler. Akıllarını, vakitlerini ve emeklerini beyinsizlerle, ahmaklarla tartışmakla, onlarla kavga etmekle, dolaşmakla uğraştırmazlar, boşuna harcamazlar. Aptallarla beraber olmaktan, gereksiz davranışlarda bulunmaktan uzak dururlar: **"Kendini bilmezler onlara sataştıklarında yumuşak sözlerle karşılık verirler"** Güçsüz olduklarından değil elbette, tenezzül etmemekten, çaresizlikten değil üstünlük duygusundan dolayı yumuşak davranırlar. Boş şeylerden, aptalca işlerden daha önemli, daha onurlu ve daha üstün değerlerle ilgilenen onurlu bir insanın vaktini ve emeğini uygun olmayan bir işte harcamasını istemedikleri için yumuşak sözlerle karşılık verirler.

Bu Rahman'ın has kullarının gündüz insanlarla beraber oldukları zamanki

65- İbn-i Kayyim el Cevziyye'nin "Zad'ul Mead" adlı eserinden.

durumları geceleri ise, takva, Allah'ın gözetimini ve ululuğunu düşünme, onun azabından korkma duyguları ile geçirirler:

وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا ﴿٦٤﴾ وَالَّذِينَ يَقُولُونَ
رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا
﴿٦٥﴾ إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٦٦﴾

64- Onlar geceleri Rabblerine secde ederler ve onun huzurunda ayakta dikilirler.
65- Onlar derler ki; Ey Rabbimiz, cehennem azabını bizden uzak tut, çünkü cehennemin azabı sürekli bir afettir.
66- Orası ne fena bir konut ve ne fena bir barınaktır.

Buradaki ifade tarzı, gecenin bir bölümünde insanlar uykudayken Rahman'ın kullarının hareketlerini tasvir amacı ile namazdan secde ve kıyam (ayakta dikilme) hareketlerini önplana çıkarıyor. Bu insanlar Rabblerine secde ederek, O'nun huzurunda ayakta dikilerek geceliyorlar. Sadece Rabblerine yöneliyor, yalnız O'nun için kıyamda duruyorlar. Sırf O'na secde ediyorlar. Bu insanlar, tatlı ve rahat uykudan daha yararlı, daha dinlendirici bir şeyle uğraşıyorlar, Rabb'lerine yönelmekle, ruhlarını ve organlarını O'na bağlamakla uğraşıyorlar. İnsanlar uykudayken onlar rabblerinin huzurunda ayakta dikiliyorlar, secde ediyorlar. İnsanlar yere çakılıp kalırken onlar ulu ve kerem sahibi Rahman'ın arşını görüyorlar.

Onlar Rabb'lerinin huzurunda ayakta dikilirken, secdeye varırken, Rahman'ın arşını görürken kalpleri takva ile, cehennem azabı korkusu ile dolar ve şöyle derler: **"Ey Rabbimiz, cehennem azabını bizden uzak tut, çünkü cehennemin azabı sürekli bir afettir. Orası ne fena bir konut ve ne fena bir barınaktır."** Onlar cehennemi görmemişler ama cehennemin varlığına inanırlar. Kur'an-ı Kerimde anlatıldığı ve Hz. peygamberin tasvir ettiği şekliyle cehennemi kafalarında canlandırırlar. İşte bu samimi korku köklü imanın ve içten gelen doğrulamanın meyvesidir.

Onlar cehennem azabını kendilerinden uzak tutsun diye ürpererek yakararak Rabb'lerine yönelirler. Geceler boyunca Rabb'lerine secde etmelerine, onun huzurunda dikilmelerine güvenmezler. Kalpleri Allah korkusu ile dolduğu için amellerini ve ibadetlerini az görürler. Bunları ateşten kurtulmanın garantisi, güvencesi olarak görmezler. Yüce Allah'ın lutfu, hoşgörüsü, bağışlaması ve merhameti yetişip cehennem azabını uzaklaştırmasa hiçbir şekilde kurtulamayacaklarını bilirler.

Ayetin ifade biçimi öyle bir hava estiriyor ki, sanki cehennem herkesin önüne serilmiş, tüm insanlığın yolunu kesmiş, ağzını açmış, herkesi yutacak gibi. Kollarını uzatmış, uzak-yakın herkesi yakalayacak gibi geceleri Rabb'lerine secde eden, O'nun huzurunda ayakta dikilen Rahman'ın has kulları da korkuyorlar, ürperiyorlar, bu azabı kendilerinden uzak tutması bu azapla karşılaşmaktan, bu azaba uğramaktan kurtarması için Rabb'lerine yalvarıyorlar.

Onlar korkudan ve dehşetten Rabb'lerine yalvarırlarken ağızlarından dökü-

len kelimeler de titriyor: "**Çünkü cehennemin azabı sürekli bir felakettir.**" Yani kalıcı bir azaptır, değişmez sahibinden ayrılmaz ve azalmaz. İşte bu azabı korkunç kılan, dehşet verici ve iğrenç kılan da bu özelliğidir: "**Orası ne fena bir konut ve ne fena bir barınaktır.**" İnsanın mesken edinip oturduğu cehennemden bir yer var mıdır? Ve acaba ateşte durulur mu? Gece-gündüz ateş içinde kıvranırken barınmak mümkün mü?

MÜ'MİNLERİN YAŞAM KURALLARI

Rahman'ın bu kulları, günlük hayatlarında kararlı, dengeli ve ölçülü davranışa örnek oluştururlar:

وَالَّذِينَ إِذَا أَنفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَٰلِكَ قَوَامًا ﴿٦٧﴾

67- Onlar harcamalarında ne savurganca ve ne de eli-sıkıca davranmayarak bu iki karşıt kutup arasında ölçülü bir tutum benimserler.

Bu, islamın fert ve toplumların hayatında gerçekleştirmek istediği eğitim ve yaşamada gözönünde bulundurduğu özelliğidir. İslam bütün binasını denge ve ölçü esaslarına dayandırır.

Müslüman -İslamın sınırlı ferdi mülkiyeti tanımış olmasına rağmen- kapitalist toplumda ve her alanda ilahi şeriatı hayatına egemen kılmayan diğer toplumlarda olduğu gibi kendi malını dilediği gibi harcama özgürlüğüne sahip değildir. Müslüman savurganlıkla eli sıkılık arasında bir ortayol benimsemekle yükümlüdür. Savurganlık kişiyi, toplumu ve malı bozar. Eli sıkılık ise hem sahibinin hem de çevresindeki toplumun bu maldan yararlanmasına engel olur, malı hapseder. Çünkü mal toplumsal hizmetler için kullanılması gereken toplumsal bir araçtır. Gerek savurganlık gerekse eli sıkılık hem toplumsal ortamda hem de ekonomik alanda büyük sarsıntılara, karışıklıklara neden olurlar. Malı hapsetmek krizlere yol açar, sınırsız ve hesapsız şekilde serbest bırakmak da öyle. Bunun yanında kalpler ve ahlak da bozulur.

İslam hayatın bu yönünü düzenlerken önce ferdin ruhsal durumundan işe başlıyor. Bu yüzden dengeli ve ölçülü davranmayı imanın bir özelliği olarak vurguluyor:

"**Bu iki karşıt kutup arasında ölçülü bir tutum benimserler.**"

Rahman'ın has kullarının bundan sonraki özellikleri, Allah'a ortak koşmamaları, adam öldürmekten ve zina etmekten kaçınmalarıdır. Acıklı azabı gerektiren bütün kötülüklerden, büyük günahlardan uzak durmalarıdır:

وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ
الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ يَلْقَ
أَثَامًا ﴿٦٨﴾ يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا
﴿٦٩﴾ إِلَّا مَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ

سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ ۗ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٧٠﴾ وَمَن تَابَ
وَعَمِلَ صَالِحًا فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مَتَابًا ﴿٧١﴾

68- Onlar Allah'ın yanısıra başka bir ilaha yalvarmazlar. Allah'ın yasakladığı cana, sebepsiz yere kıymazlar ve zina etmezler. Bu suçları işleyenler cezalarını görürler.
69- Kıyamet günü azapları kat kat olur ve horlanmış olarak ebediyyen bu azabın pençesinde kalırlar.
70- Yalnız tevbe edip iyi ameller işleyenler hariç. Allah, böylelerinin kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah affedicidir ve merhametlidir.
71- Kim tevbe eder de arkasından iyi amel işlerse o kimse kararlı bir pişmanlıkla Allah'a yönelmiş olur.

Allah'ın bir ve ortaksız olduğunu kabul etmek islam inanç sisteminin temelini oluşturur; bu ilke açık, doğru ve sade bir inanç ile hayat için uygun olan bir düzene dayanaklık oluşturması mümkün olmayan kapalı, karışık ve girift bir inanç arasındaki yolların ayrılış noktasıdır.

Haksız yere cana kıymaktan sakınmak, insan hayatının dokunulmaz kabul edildiği bir değer ifade ettiği güvenli ve huzurlu bir toplumsal hayat ile kimsenin can güvenliğinin bulunmadığı, hiçbir amelin ve yapıcılığın huzur vermediği, ormanlara ve mağaralara özgü hayat arasındaki yolayırımını belirleyen bir özelliktir.

Aynı şekilde zina yapmaktan kaçınmak da, insanın çirkin hayvansal duyguların üstüne çıktığının bilincinde olduğu, karşı cinsle birleşmesinin kan ve etin açlığını gidermekten daha üstün bir hedefinin olduğunu düşündürdüğü temiz bir hayat ile erkek ve dişilerin sözü edilen açlığı tatmin etmekten başka birşey düşünmediği aşağılık ve çirkin bir hayat arasındaki yolların ayrılış noktasıdır.

Bu üç nitelik Allah'ın onurlandırdığı insana yakışır bir hayat ile, ucuz, çirkin ve hayvanlık düzeyindeki aşağılık bir hayat arasındaki yolların ayrılış noktasını belirledikleri için, yüce Allah bunları Allah katında yaratıkların en üstünü ve en onurluları olan Rahmanın has kullarının özellikleri arasında sayıyor ve bunların üzerine son derece sert bir tehdit içeren bir değerlendirme yapıyor: **"Bu suçları işleyenler cezalarını görürler."** Yani azaba çarptırırlar. Bu azap da arkasından gelen şu ifadeyle açıklığa kavuşturuluyor: **"Kıyamet günü azapları kat kat olur ve horlanmış olarak ebediyyen bu azabın pençesinde kalırlar."** Onlar sadece kat kat arttırılmış bir azaba çarptırılmazlar. Bunun yanında horlanırlar da. Bu ise daha şiddetli ve daha öldürücü bir azaptır.

Arkasından, tevbe, gerçek iman ve salih bir amelle bu kötü akibetten kurtulmak isteyenler için tevbe kapısı açık bulunduruluyor **"Yalnız kurtulmak isteyenler için tevbe edip iyi ameller işleyenler hariç."** Tevbe edip salip ameller işleyen mü'minlere tevbe etmeden işledikleri kötülüklerin iyiliklere çevirileceği ve bunlara yeni iyiliklerin ekleneceği va'dediliyor: **"Allah böylelerininin kötülüklerini iyiliklere çevirir."** Bu yüce Allah'ın bir lutfu ve bağışıdır. Doğru yolu bulup sapıklıktan dönmekten, Allah'ın koruduğuna girmekten, çöllerden başıboş gezindikten sonra onar sığınmaktan başka kulun amelleri içinde bunu kar-

şılayacak bir iyiliği yoktur: **"Allah affedicidir ve merhametlidir."**

Tevbe kapısı her zaman açıktır. Vicdanını uyandıran, geri dönüp sığınmak isteyen herkes bu kapıdan girebilir. Kim olursa olsun ve ne kadar günah işlemişse işlesin oraya yönelen hiç kimse engellenmez, hiçbir sığınmacının yüzüne kapatılmaz.

Taberani Ebu'l Mugiyre'den, o da da Safvan b. Ömer'den, o da Abdurrahman b. Cübeyr'den, o da Ebu Ferva'dan şöyle rivayet eder: Ebu Ferve peygamber efendimize -salat ve selam üzerine olsun- gelerek "Büyük, küçük bütün günahları işleyen, yapmadığını bırakmayan birini gördün mü? Böyle birinin tevbesi kabul olur mu?" dedi. Peygamber efendimiz -salat ve selam üzerine olsun. "Bundan sonra iyi ameller işle, kötülükleri de terket. Yüce Allah bütün kötülüklerini iyiye çevirir" dedi. Ebu Ferve "Peki yaptığım haksızlıklar, işlediğim günahlar da mı?" dedi. Peygamberimiz "Evet" dedi. Bunun üzerine Ebu Ferve gözden kaybolana kadar tekbir getirerek yürüdü.

Tevbe etmenin kuralı ve şartı da şu şekilde belirleniyor. **"Kim tevbe eder de arkasından iyi amel işlerse o kimse kararlı bir pişmanlıkla Allah'a yönelmiş olur"** Tevbe etmek; pişman olmakla, günahtan vazgeçmekle başlar; tevbenin gerçek olduğunu, içten olduğunu kanıtlayan salih amelle sonuçlanır. Salih amel, aynı zamanda günahtan vazgeçmekle ruh'ta meydana gelen boşluğu dolduran pozitif bir karşılıktır. Çünkü günah bir ameldir, bir harekettir. Bu yüzden yerini karşıt bir hareketle doldurmak gerekir. Aksi taktirde günahtan vazgeçtikten sonra meydana gelen boşluğu hisseden ruh, bu etkiyle hatalara sürüklenir. Bu da Kur'anın olağanüstü eğitim sisteminin gözalıcı belirtisidir. Hiç kuşkusuz bu sistem insan psikolojisine ilişkin derin bilgiye dayanmaktadır. Yaratıcıdan daha iyi kim bilebilir yarattıklarını? O yücedir, eksikliklerden münezzehtir.

Bu ara açıklamadan sonra ayetlerin akışı yeniden "Rahman'ın has kullarının" özelliklerini sunmaya başlıyor.

وَٱلَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ ٱلزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا۟ بِٱللَّغْوِ مَرُّوا۟ كِرَامًا ﴿٧٢﴾

72- Yine onlar yalanın semtine yanaşmazlar. Kötülükler ile karşılaştıklarında yanlarından onurlarına toz kondurmadan geçip giderler.

Yalanın semtine yanaşmamaları, ifadesinden ilk etapta akla gelen yakın anlam yalan şahitlikte bulunmamaları olabilir. Çünkü bu tür bir davranış, hakların kaybolması, zulmün desteklenmesi anlamına gelir. Bunun anlamı, her türlü ve her çeşit yalanın sözkonusu olduğu bir mecliste, bir ortamda bulunmaktan kaçınma, butür meclisleri ve ortamları görmeye yanaşmama da olabilir. Bu ikincisi daha etkin ve daha realistçedir. Aynı şekilde onlar ruhlarını ve ideallerini boş ve anlamsız uğraşılardan da korurlar: **Kötülükler ile karşılaştıklarında yanlarından onurlarına toz kondurmadan geçip giderler."** Böyle şeylerle ilgilenmezler, bu tür şeylere kulak vererek ruhlarını kirletmezler. Böyle şeylere katılmak bir yana, görmekten, yakınından geçmekten bile kaçınırlar, onurlarını korurlar. Çünkü mü'minin boş ve gereksiz şeylerden çok daha önemli işleri vardır. Onun kendini

eğlenceye, oyuna vermesini gerektirecek kadar boş vakti yoktur. Onun inancı, davası, kişisel yükümlülükleri ve hayattaki sorumlulukları yeterince kendisini uğraştırmaktadır.

Onların özelliklerinden biri de uyarıldıkları zaman hemen kendilerine gelmeleridir, nasihat edildikleri zaman ders almaya yatkın olmalarıdır; kalplerinin Allah'ın ayetlerine karşı açık olmasıdır, o ayetleri anlayarak, ibret alarak ağılamalarıdır. وَالَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخِرُّوا عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا ﴿٧٣﴾

73- Onlara Allah'ın ayetleri hatırlatıldığında bu ayetler karşısında kör ve sağır kesilmezler.

Bu ifadeden, duymayan, görmeyen, bir hidayete ya da nura uymayan kör ve sağırlar gibi düzmece ilahlarına, sapık inançlarına, batıl düşüncelerine körü körüne sarılan müşriklere yönelik bir kınama anlaşılmaktadır. Duymadan, görmeden, düşünmeden yüzüstü birşeye kapanma hareketi, körlerin gafletliğini, körlüğünü ve dar düşünceliğini tavsir etmektedir. Rahman'ın kulları ise, inanç sistemlerinin dayandığı gerçeği ve Allah'ın ayetlerinin içerdikleri doğru mesajı bilinçli olarak, görerek kavrıyorlar. Dolayısiyle anlayarak, yüzüstü kapanarak bağlanmazlar. Eğer inançlarına sarılıp O'nun tarafını tutuyorlarsa bu, bağlandığı inancı bilen, kavrayan ve gözleriyle gören birinin taraftarlığıdır.

NESİL GÜVENLİĞİ

Son olarak Rahman'ın bu kulları, geceler boyunca Rabb'lerine secde etmekle, onun huzurunda ayakta dikilmekle, ayrıca bütün bu niteliklere sahip olmakla yetinmezler. Bunun yanısıra kendilerinden sonra, bağlı bulundukları hayat sistemine uyan bir neslin gelmesini, kendileri gibi inanan göz aydınlığı olacak eşlerinin olmasını kalplerinin onlarla huzura kavuşmasını, bu sayede "Rahman'ın kullarının" sayılarının artmasını isterler. Ve yine yüce Allah'ın kendilerini Allah'tan korkanlara O'ndan sakınanlara iyi birer öncü kılmasını umarlar.

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا ﴿٧٤﴾

74- Onlar "Ey Rabbimiz, bize gözümüzün aydınlığı olacak eşler ve çocuklar bağışla; bizi kötülüklerden sakınanların öncüleri yap" derler.

İşte bu, imandan kaynaklanan derin fıtri bilinçtir. Allah'a giden yolun yolcularının çoğalmasına ilişkin istektir. En başta da evlat ve eşlerin bu yolda olmasına ilişkin köklü duygudur bu. Çünkü insanların birinci derecede sorumlu oldukları bunlardır. İnsan ilkin bu emanetten sorguya çekilecektir. Ayrıca bu, bir mü'minin iyiliğe öncülük ettiğini, Allah'ın yolunu izlemek isteyenlerin kendisinin etrafında toplandıklarını görmek istemesidir. Yoksa burada bir üstünlük duygusu, bir büyüklük kompleksi söz konusu değildir. Çünkü kervan hep birlikte Allah'a doğru yol almaktadır.

Rahman'ın kullarının alacağı ödüle gelince, bu açıklamanın sonunda ödül şu şekilde belirtiliyor.

أُولَٰئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا
وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا ﴿٧٥﴾ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٧٦﴾

75- İşte onlar sabretmiş olmalarının karşılığı olarak özel cennet odaları ile ödüllendirilirler. Bu odalarda esenlik dilekleri ve selamla karşılanırlar.
76- Orada sürekli kalacaklardır. Orası ne güzel bir konut ve ne güzel bir barınaktır.

Ayetin orjinalinde geçen "el-Gurfeh" kelimesinden maksat cennetin kendisi olabileceği gibi cennette özel bir yerde olabilir. Nitekim yeryüzünde insanlar da misafir ağırlamak istediklerinde gelenekler icabı evlerinin en güzel ve en uygun odasını seçerler. İşte nitelikleri ve özellikleri biraz önce anlatılan bu saygın konuklar özel cennet odalarında esenlik dilekleri ve selamla ağırlanırlar. Bu, onların işaret edilen niteliklerini ve özelliklerini ısrarla korumalarının, sabretmelerinin ödülüdür. Bu ifadenin kullanılmasının özel bir anlamı vardır. Çünkü nitelikleri ve özellikleri tavizsiz sürdürme kararı nefsin istek ve arzularına, dünya hayatının aldatmacalarına ve düşük içgüdülerine karşı sabretmeyi gerektirir. Mücadeleyi, çabayı doğru yolda sürdürmek ancak sabırla mümkündür. Bu durumda gösterilen sabır, yüce Allah'ın bu Furkanda (eğri ile doğruyu birbirinden ayıran bu Kur'anda) vurgulamasını hakkedecek kadar önemlidir.

Rahman'ın has kullarının, çok fena bir konut, çok kötü bir barınak olduğu için yüce Allah'a yalvararak kendilerinden uzak tutmasını istedikleri cehenneme karşılık yüce Allah onları cennetle ödüllendiriyor. **"Orada sürekli kalacaklardır. Orası ne güzel bir konut ve ne güzel bir barınaktır."** Allah dilemedikçe kimse onları oradan çıkarmaz. Onlar orada konaklamanın, barınmanın en iyisini yaşarlar.

YALANLAYICILARIN SONU

Buraya kadar, insanlığın süzülmüş bir özeti niteliğinde olan, Rahman'ın kullarının özellikleri tavsir edildi. Furkan Suresi, göğe yönelen bu seçkin insanlar olmasa geriye kalan insanların yüce Allah katında hiçbir değer ifade etmediklerini vurgulayarak sona eriyor. Allah'ın ayetlerini yalanlayanlara gelince azaba çarptırılmaları kaçınılmaz olmuştur.

قُلْ مَا يَعْبَؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا
دُعَاؤُكُمْ ۖ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا ﴿٧٧﴾

77- De ki; "Eğer yalvarmanız, kulluğunuz olmasa Rabbim size ne değer versin? Sizler Allah'ın ayetlerini yalanladığınız için azap hiç yakanızı bırakmayacaktır."

Bu, surenin konusuna ve genel akışına uygun bir sonuç, kavminden gördüğü inatçılık, inkarcılık ve dil uzatmalar karşısında peygamberimizi -salat ve selam üzerine olsun- teselli etmeyi, onu güçlendirmeyi hedefleyen surenin

atmosferine uygun bu ifadedir. Aslında kavmi peygamberimizin -salat ve selam üzerine olsun- konumunu çok iyi biliyorlardı. Ama onlar ısrarla ve inatla batıl ve saçma inançlarına bağlı kalmayı sürdürdüler. Hem Hz. Peygamberin kavmi ne değer ifade eder ki? Şayet Allah'a yalvaran, Rahmanın kullarının O'nan yalvarıp yakardığı gibi O'na yakaran mü'min azınlık olmasa şu bütün insanlığın ne önemi var ki?

Onlar ve tüm insanlığı kapsayan şu yeryüzü, dehşet verici evren boşluğunda yüzen bir zerreden başka nedirler ki? Bütün insanlık şu yeryüzündeki birçok canlı türünden sadece bir türdür. Yeryüzünde yaşayan milletlerden bir millet, bir milletin içindeki herhangi bir kuşak, sayfalarının sayısını ancak yüce Allah'ın bildiği koca evren kitabının içinde yer alan bir tek sayfa değil midir?

Buna rağmen insan kibirlenir, böbürlenir, kendini birşey sanır. Yüce yaratıcısına dil uzatacak kadar küstahlaşır, büyüklük kompleksine kapılır. Oysa insan basit ve önemsiz bir varlıktır. Zayıf ve güçsüzdür. Her yönüyle yetersiz ve noksandır. Ancak yüce Allah'a bağlanır, O'ndan güç alıp, doğru yolu izlerse, o zaman yüce Allah'ın terazisinde bir ağırlık olur. Terazide Rahman'ın meleklerinden daha büyük değer ifade eder. Hiç kuşkusuz bu, insanı onurlandıran, meleklerin O'na secde etmesini emreden yüce Allah'ın O'na yönelik bir lutfudur. Rabbini tanısın, O'na bağlansın, O'na kulluk etsin, meleklerin kendisine secde etmesini hakkeden bu özelliklerini korusun diye. Aksi taktirde insan bir atık, bir kayıptan başka bir anlam ifade etmez. Bu durumda tüm insan türü teraziye konulacak olsa terazinin kafesinde değer ifade edecek bir ağırlık oluşturmaz.

"De ki; Eğer yalvarmanız, kulluğunuz olmasa Rabbim size ne diye değer versin?" Bu ifadede peygamber efendimize -salat ve selam üzerine olsun- yönelik bir dayanak, bir destek anlamı var "De ki; Rabbim size ne diye değer versin?" Ama ben O'nun yanında ve O'nun himayesindeyim. O, benim Rabb'imdir, ben O'nun kuluyum. O'na inanmadan, O'nun has kullarına katılmadan, ne değeriniz olabilir ki? Siz cehennem yakıtısınız?

"Sizler Allah'ın ayetlerini yalanladığınız için azap, hiç yakanızı bırakmayacaktır.

FURKAN SURESİNİN SONU

Şuara Suresi
26

Mekke Döneminde İndi
(Son 3 ayeti Medine'de İndi)
Ayet Sayısı: 227

Bismillahirrahmanirrahim

Ta, sin, mim.

"Bu ayetler, açık anlamlı Kitabın ayetleridir."

"Ey muhammed, onlar mü'min olmuyorlar diye neredeyse canına kıyacaksın."

"Eğer dilesek, onlara gökten bir mucize indiririz de, karşısında boyunları eğik kalır."

"Onlar, son derece merhametli olan Allah'ın kendilerine gönderdiği her yeni uyarıya, burun kıvırarak sırt çevirirler."

"Onlar yalanladılar. Fakat, alay konusu ettikleri gerçeklerin somut olayları ile yakında yüzyüze geleceklerdir."

"Onlar yeryüzüne bakarak, orada ne kadar yararlı bitki türleri yarattığımızı görmezler mi?"

"Hiç kuşkusuz bunda, üstün gücümüzü kanıtlayan bir ayet vardır, ama onların çoğu inanmazlar."

"Hiç kuşkusuz senin Rabb'in üstün iradeli ve merhametlidir."(1)

Bu surenin temel konusu, bütün Mekke döneminde inen surelerin temel konularının aynısıdır... Akide konusu.. Ana ilkeleriyle özetlenmiş akide...

Allah'ı bir olarak kabul etmek: **"Sakın Allah'ın yanısıra başka bir ilaha yalvarma; yoksa azaba çarpılanlardan olursun."**(2)

Ahiretten korkmak: **İnsanların yeniden dirilecekleri gün beni mahcup etme."**

"Ki, o gün insana ne malı ve ne de evlatları yarar sağlamaz."

1) Şuara suresi 1-9
2) Şuara suresi 213

"Yalnız temiz kalple Allah'ın huzuruna gelen kurtulur."[3]

Allah'ın elçisi Hz. Muhammed'e -salat ve selam üzerine olsun- gönderilen vahyin doğruluğunu tasdik etmek: **"Hiç kuşkusuz Kur'an, Rabin tarafından indirilmiştir.**

"Onu "güvenilir ruh" (Cebrail) indirdi."

"Senin kalbine; uyarıcılardan biri olasın diye."[4]

İlahi mesajı yalanlamanın akibetinden sakındırma, bu akibetin ya dünyada yalanlayanları yok edecek bir azap veya kafirleri bekleyen ahiret azabı şeklinde gerçekleşeceğine dikkat çekme gibi konular, bu surede ana temayı oluşturmaktadır. **"Onlar yalanladılar. Fakat alay konusu ettikleri gerçeklerin somut olayları ile yakında yüzyüze geleceklerdir"**[5]

"Yalnız iman edip iyi ameller işleyenler, sık sık Allah'ı ananlar ve zulme uğradıklarında zalimlere karşı koyanlar böyle değildirler. Zalimler ne acı bir akibetle yüzyüze geleceklerini yakında anlayacaklardır.[6]

Bu ana konulara ilave olarak Hz. Resulun -salat ve selam üzerine olsun- teselli edilmesine, kendisini ve Kur'anı yalanlayan müşriklere karşı sabretmesinin gerektiğine dikkat çekilmektedir. **"Ey Muhammed, onlar mü'min olmuyorlar diye neredeyse canına kıyacaksın."**[7]

Surede, müşriklerin saldırılarına ve zulümlerine karşı mü'minlerin kalbleri huzura kavuşturulmakta, sabretmeleri gerektiği telkin edilmekte, zalimler kendilerine ne kadar zulüm ve işkence yapsalar da, kendilerinden önceki mü'minlerin direnip, sebat ettikleri gibi, bu akideye bağlılıkta direnmeleri gerektiği aşılanmaktadır.

Bu surenin omurgasını; surenin bütün içinde yüzseksen ayeti kapsayan kıssalar oluşturmaktadır. Zaten sure, girişi ve yorumu ile bu kıssalardan ibarettir. Kıssalar, girişler ve yorumlar burada eksiksiz, uyumlu bir bütünlük meydana getirmektedir. Bu bütünlük ve uyum, surenin konusu içinde ifade edilmekte, çeşitli usluplarla ortaya konmakta ve tek bir hedefte buluşmaktadır.. Bu nedenle her kıssanın ancak bu amaçları yansıtan bölümü veya bölümleri sergilenmektedir.

Uyarma ve yalanlama ile yalanlamayı izleyen azap havası, surenin bütününü kuşattığı gibi, kıssaları da kuşatmaktadır. Çünkü sure, Kureyş'in Allah'ın elçisi Hz. Muhammed'i -salat ve selam üzerine olsun- yalanlamasını, uyarılarını alaya alışını, Allah'ın ayetlerinden yüz çevirmelerini Hz. Muhammed'in kendilerini onunla tehdit ettiği azabın hemen gelmesini istemeleri, vahiy ve Kur'an hakkında ileri-geri söz söylemelerini, Kur'an'ın şeytanlar tarafından telkin edilen bir büyü veya şiir olduğunu iddia etmelerini karşılamakta ve onların iddialarına cevap vermektedir!

Sure, bu açıdan bakıldığında, giriş, kıssaları ve yorumu ile tek bir bölümden oluşmaktadır. Bu nedenle sureyi dizilişine göre, bölümlere veya maddelere ayıracağız. Burada seçilen kıssalara geçmeden önce girişle söze başlayacağız.

3) Şuara suresi 87-89
4) Şuara suresi 192-194
5) Şuara suresi 6
6) Şuara suresi 227
7) Şuara suresi 3

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

طسٓمٓ ۝١ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ۝٢

1- Ta, sin, mim.

2- Bu ayetler, açık anlamlı Kitabın ayetleridir.?

Burada verilen kopuk harfler, bu surenin de bir bölümünü oluşturduğu apaçık Kitabın ayetlerine dikkat çekmek içindir. Bu harfler, vahyi yalanlayanların elleri altında olmalarına rağmen onlar bu harflerden bu apaçık Kitabın bir benzerini yapamamaktadırlar. Surede, bu Kitaptan yoğun biçimde söz edilmektedir. Girişinde sonucunda, bu kitaptan bahsedilmektedir. Zaten Kur'an'da bu kopuk harfler ile başlayan bütün surelerin özelliği budur.

Bu uyarıdan sonra müşriklerin tutumlarına üzülen, kendisini ve Kur'an-ı Kerim'i yalanlamalarına içerleyen Allah'ın elçisi Hz. Muhammed'e -salat ve selam üzerine olsun- hitap ediliyor. Kendisi teselli ediliyor, yüklendiği işi kolaylaştırılıyor. Onlar için üzülmemesi gerektiği belirtiliyor. Çünkü yüce Allah dileseydi, zorla iman etmelerini, zorla imana boyun eğmelerini sağlayabilir, kaba kuvvetle iman etmelerini garanti edecek bir ayet (mucize) gönderebilirdi.

لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَّفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ۝٣

إِن نَّشَأْ نُنَزِّلْ عَلَيْهِم مِّنَ السَّمَاءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ ۝٤

3- Ey Muhammed, onlar mü'min olmuyorlar diye neredeyse canına kıyacaksın..

4- Eğer dilesek onlara gökten bir mucize indiririz de karşısında boyunları eğik kalır.

Ayetlerin ifade uslubunda Hz. Peygamber -salat ve selam üzerine olsun- onların iman etmemelerine sıkıldığından ve üzüldüğünden azarlanıyor gibidir. İfade de bu özellik vardır.

"Ey Muhammed, onlar mü'min olmuyorlar diye neredeyse canına kıyacaksın."

Ayeti kerimede geçen "Bahi'un-nefs" kavramı kendisini öldürmek demektir. Bu ifade Resulullah'ın -salat ve selam üzerine olsun- onların ilahi mesaj yalanlamalarına ne kadar üzüldüğünü tasvir etmektedir. Zira o bu yalanlamadan sonra onların başına gelecekleri kesin biçimde bilmektedir. Bu nedenle onlar adına içi yanmaktadır. Çünkü onlar, kendisinin ailesi, aşireti ve milletidir. İçi daralmaktadır. Bu durumda Rabbi ona acımakta, öldürücü üzüntüsünü hafifletmektedir. İşini kolaylaştırmakta ve ona demektedir ki: Onları imana getirmek senin görevin ve yükümlülüğün değildir. Eğer onları imana zorlamak isteseydik, biz zorlayabilirdik. Onun karşısında imandan başka bir çareye başvuramayacakları mağlup edici bir ayet indirirdik. Böyle bir durumda onların boyun eğiş halleri, somut bir tablo halinde ayette ifadesini bulmaktadır. **"Eğer dilesek onlara**

gökten bir mucize indiriz de karşısında boyunları eğik kalır." Boyunları bükülmüş, eğilmiş vaziyettedir. Sanki bu onların kendilerinden ayrılmayan halleridir. Hep böyle kalıp duracaklardır!

Fakat yüce Allah, bu son peygamberliğin yanında bir de mağlup edici bir ayetin (mucizenin) olmasını dilememiştir. Yüce Allah bu son risaletin mucizesi olarak Kur'an'ı vermiştir. Eksiksiz bir hayat programı olarak Kur'an'ı her yönden mucize olan Kur'anı:

1- Kur'an, ifade yapısı ve edebi ahengi ile bir mucizedir. Çünkü pek çok özellikleri, değişmeyen ve farklılık göstermeyen bir düzeyde ve bir noktada bütünleştirmeye dayanmaktadır. İnsanın işleri ve eylemlerinde ise durum değişiklik ve farklılık göstermektedir. Bir tek insanın işinde yükselme, alçalma, güçlenme, zayıflama rahat biçimde gözlemlenmekte, durum değişmektedir. Halbuki bu Kur'anı'n ifadeye ilişkin özellikleri tek bir uyuma ve tek bir düzeye dayanmaktadır. Üstelik bu uyum ve düzey hiç değişmeyen bir sabitliğe sahiptir. Bu da halleri değişikliğe uğramayan kaynağının değişmezliğini ortaya koymaktadır.

2- Kur'an, düşünce yapısı, bölümlerinin ahengi ve mükemmelliği ile de mucizedir. Orada ne bir eksikliğe ne de bir tesadüfe yer yoktur. Bütün buyrukları ve yasamaları aynı noktada buluşmakta, uyum içine girmekte ve birbirini tamamlamaktadır. İnsan hayatını bütün olarak ele almakta, kuşatmakta, ihtiyaçlarına cevap vermekte ve yönlendirmektedir. Bu kuşatıcı, kapsamlı programın en ufak bir bölümü diğer bölümü ile çelişmemekte ve insanın fıtratına herhangi bir noktada aykırı düşmemektedir. Onun ihtiyaçlarına cevap vermekten aciz kalmamaktadır. Bütün direktifleri ve yasamaları tek bir eksene, tek bir kulpa bağlanmaktadır. Bunlar arasında öyle bir uyum var ki, insanın sınırlı deneyiminin bu noktaya ulaşması mümkün değildir. Bunu ortaya koymak için sınırsız yer ve zamanın sınırları ile sınırlandırılmamış bir bilgi ve deneyime ihtiyaç vardır. İşte ancak böyle bir bilgi ve deneyimle mesele bu ölçüde kuşatılabilir ve ancak onunla bunun gibi bir düzenleme yapılabilir.

3- Kalpler ve ruhlara rahatlıkla ulaşması, alıcı cihazlarına dokunması, kapalı olan cihazlarına, etkilenme ve sinyallere karşılık verme hassasiyetini kazandırması, ruhların ve kalblerin açmazlarını ve problemlerini hayret verici bir kolaylık ve çabuklukla çözmesi, onları kendi metoduna uygun biçimde, karmaşıklığa, dolaylı anlatıma ve demagojiye baş vurmadan, basit dokunuşlarla eğitmesi ve yönlendirmesi ile de Kur'an bir mucizedir.

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'i bu son risaletin mucizesi kılmayı dilemiştir. İnsanların boyunlarını büken, başeğmelerini sağlayan ve onları teslim olmaya zorlayan, maddi güce dayalı bir mucize ile bu son dini desteklemeyi dilememiştir. Çünkü bu son din, bütün milletlere, bütün kuşaklara açıktı. Herhangi bir yerde ve zaman diliminde yaşayan kapalı bir risalet değildir. Bu nedenle son dinin mucizesinin de yakın-uzak bütün ümmetlere ve kuşaklara açık olması uygun düşüyordu. Maddi olan harikalar ise, ancak kendisini görenlerin boyunlarını bükmelerini, sağlamaktadır. Bundan sonra ise dilden dile dolaşan bir hikaye olmakta, gözle görülen bir gerçek olmaktan çıkmaktadır. Kur'an ise, işte şimdi

üzerinden tam onüç asırdan fazla bir zaman geçmesine rağmen bütün insanlığa açık bir kitaptır. Belirlenmiş bir hayat programıdır. Bugün yaşayan insanlar eğer onu kendilerine rehber seçerlerse, hayatlarını onun ilkeleri üzerinde kurabilirler. Bu durumda Kur'an onların bütün ihtiyaçlarına cevap verebilecektir. Onları daha güzel bir dünyaya, daha yüce ufuklara, daha örnek bir sonuca götürecektir. Bizden sonraki insanlar da onda bizim görmediğimiz pekçok şeyi göreceklerdir. Zira Kur'an'ın metodu, her isteyene ihtiyacı kadar vermektir. Doğal olarak onun kaynağı kurumaz. Sürekli yenilenir. Ne yazık ki, insanlar bu yüce ve büyük hikmeti yeterince anlayamamışlardır. Bu nedenle kendilerine gönderilen bu yüce Kur'an'dan zaman zaman yüz çevirmişlerdir:

وَمَا يَأْتِيهِم مِّن ذِكْرٍ مِّنَ الرَّحْمَٰنِ مُحْدَثٍ إِلَّا كَانُوا عَنْهُ مُعْرِضِينَ ۝

5- Onlar son derece merhametli olan Allah'ın kendilerine gönderdiği her yeni uyarıya burun kıvırarak sırt çevirirler.

Burada Yüce Allah'ın "Rahman" ismi anılarak bu Kur'an'ı onlara göndermekle insanlara ne denli büyük rahmet ve lütufta bulunduğuna işaret edilmektedir. Onların bu rahmet kaynağından yüz çevirişleri ise, bütün çirkinliği ile ortaya çıkmaktadır. Çünkü onlar, bu rahmet kaynağına aşırı derece muhtaç oldukları halde kendilerine gönderilen rahmetten yüzçeviriyor, onu red ediyor ve kendilerini ondan mahrum ediyorlar!

Allah'ın kitabından ve rahmetinden böylece yüz çevirişleri verildikten sonra Allah'ın azabı ve cezasına ilişkin bir tehdit yeralıyor:

فَقَدْ كَذَّبُوا فَسَيَأْتِيهِمْ أَنبَٰٓؤُا مَا كَانُوا بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ۝

6- Onlar yalanladılar. Fakat, alay konusu ettikleri gerçeklerin somut olayları ile yakında yüzyüze geleceklerdir.

Bu, öz biçimde ifade edilen kapalı ve korkunç bir tehdittir. Ayetin ifade tarzında onların kendilerine yöneltilen tehditlerle alay etmelerine uygun düşen alaylı bir ifade yer almaktadır." **"Alay konusu ettikleri gerçeklerin somut olayları ile yakında yüzyüze geleceklerdir."**

Kendisi ile alay ettikleri azabın haberleri kendilerine gelecektir! Aslında onlar asla bu konuya ilişkin haberler alamayacaklardır. Sadece azabın kendisini tadacaklardır. Bu haberleri, onların kendileri oluşturacaklar. İnsanlar onların başına gelenleri birbirlerine aktaracaklardır. Onlar tehditleri alay aldıkları için, bu korkunç tehdit ile birlikte kendileri ile alay edilmektedir!

Onlar olağanüstü bir mucize istiyorlar. Ama etraflarını kuşatan, Allah'ın çarpıcı ayetlerinden habersiz duruyorlar. Halbuki bunlar açık bir kalb, görebilen bir duygu için yeterlidir. Bu hayret verici evrenin her sayfası, her tablosu, kalbleri yatıştıran, huzura kavuşturan bir mucizedir.

أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الْأَرْضِ كَمْ أَنۢبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ
زَوْجٍ كَرِيمٍ ۝ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ۝

7- Onlar yeryüzüne bakarak orada ne kadar yararlı bitki türleri yarattığımızı görmezler mi?

8- Hiç kuşkusuz bunda, üstün gücümüzü kanıtlayan bir ayet vardır, ama onların çoğu inanmazlar.

Cansız topraktan, canlı bitkiyi çıkarma, dişili-erkekli onu çift nitelikte yaratma, bazı bitki türlerinin erkeklerini-dişilerini ayrı bitki (botanik) dünyasının çoğunda olduğu gibi bazı türlerinin erkeğini-dişisini bir arada bulundurma, bir tek dalın üzerinde hem dişiliğin organlarını, hem de erkekliğin organlarını bir arada yaratma mucizesi... Evet işte bu mucize yeryüzünde gözlerinin önünde her an yaşanmakta, gözlenmektedir. **"Görmüyorlar mı?"** Mucize o kadar açıktır ki, görmekten başka bir çaba sarfetmeye gerek yoktur.

Kur'an-ı Kerim'in eğitim metodu, kalb ile bu evrenin manzaraları arasında bir bağ kurar. Sönmüş duyguları, soğuk zihni ve kapalı kalbi uyarır. Hepsini her yerde insanın etrafında serpiştirilmiş olan Allah'ın üstün sanatına yöneltir. İnsanın diri bir kalb ile bu canlı evrene yönelmesini, üstün sanatında Allah'ın kudretini görmesini, eşsiz sanatına her yönelişinde O'nun kudretini hissetmesini, yarattığı her varlık ile bir ilişki kurmasını sağlar. Gecenin ve gündüzün her anında onun kendisini gözetlediği bilincini sağlar. Kendisinin, onun yaratıklarına bağlı, bütün yaratıklara hükmeden değişmez yasalara bağımlı kullarından biri olduğunu, bu evrende, özellikle hilafet görevini üstlendiği bu yeryüzünde kendisinin özel bir görevi olduğunu anlamasını kolaylaştırır.

"Onlar yeryüzüne barakak orada ne kadar yararlı bitki türleri yarattığımızı görmezler mi?"

İnsan, yüce kerem sahibi Allah'tan gelen hayatı taşıdığı için onurludur. Değerlidir. Ayeti kerimenin sözleri insanın gönlüne, Allah'ın sanatını; layık olduğu biçimde saygı, içtenlik ve coşkulu bir şekilde karşılamak gerektiğini ona karşı saygısız, vurdumduymaz ve aldırmaz bir tavır içine girilmemesi gerektiğini aşılamaktadır: **"Hiç kuşkusuz bunda üstün gücümüzü kanıtlayan bir ayet vardır"** Onlar ayetler, mucizeler istemektedir. Fakat onların çoğu bu ayetlere inanmamaktadır. **Ama onların çoğu inanmazlar"!**

Surenin girişi, her mucizenin sunuluşundan sonra tekrar edilen yorum cümlesi ile sona ermektedir: وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ۝٩

9- Hiç kuşkusuz senin Rabb'in üstün iradeli ve merhametlidir.

Allah, "Aziz" dir. Mucizeler, ayetler yaratabilecek, azabı yakın sayanları cezalandırabilecek güce ve kudrete sahiptir. "Merhamet sahibidir" Ayetlerini, mucizelerini ortaya koyar. Kalbi doğru olanlar O'na inanır. Bu ayetleri yalanlayanları ise, hemen cezalandırmaz. Onlara zaman tanır. Kendilerine bir uyarıcı gönderir. Aslında kainattaki ayetler o kadar boldur ki, başka bir uyarıcı göndermeye bile ihtiyaç bırakmamaktadır. Fakat Allah'ın rahmeti, görmelerini sağlamak, aydınlatmak, uyarıp sakındırmak ve müjdelemek için peygamberler göndermeyi gerekli görmüştür.

Bu surede yer alan Hz. Musa'nın -selam üzerine olsun- kıssasının bu bölü-

mü surenin konusu ve yönelişi ile tam bir uyum sağlamaktadır. Zira bu surede peygamberliğe inanmayanların sonları açıklanmakta, müşriklerin yüz çevirişleri ve yalanlamaları nedeniyle peygamberin -salat ve selam üzerine olsun- karşılaştığı sıkıntılar dolayısı ile telkin edilmekte, sabretmesi gerektiği aşılanmakta, yüce Allah'ın, onun çağrısını ve bu çağrıya inananları, onlar maddi kuvvetten soyutlanmış, düşmanları güçlü, yeryüzünde iktidar sahibi zorbalar da olsalar, kendilerine işkence ve ceza da etseler yine onları koruduğu açıklanmaktadır. Bu surenin indiği sırada müslümanlar Mekke'de gerçekten zor şartlar altında sıkıntılı bir hayat yaşıyorlardı. Zaten Kur'an-ı Kerim'deki kıssalar, Kur'an eğitiminin vasıtalarından biri olarak verilmişlerdir.

Şimdiye kadar Hz. Musa -selam üzerine olsun- kıssasının bazı bölümleri Bakara, Maide, A'raf, Yunus, İsra, Kehf ve Taha surelerinde ele alınmıştı. Bazı surelerde ise sadece bir takım işaretlerde bulunulmakla yetinilmişti.

Bu bölümlerin ve işaretlerin ele alındığı her yerde mutlaka surenin konusu ile veya ele alındıkları ortamla ilgili olarak tam bir uyum gözlenmiştir. Nitekim bu surede de durum aynıdır. Kıssaların bu bölümleri, anlatım ile hedeflenen konunun tasvirine katkıda bulunmuştur.[8]

Kıssanın burade ele alınan bölümü, peygamberlik ve yalanlama bölümüdür. Firavunun ve taraflarının bu yalanlamalarının Hz. Musa ve onunla beraber olan inananlarla karşı komplolara başvurmalarının cezası olarak boğulmaları. Hz. Musa ve İsrailoğullarının zalimlerin tuzağından kurtulmaları... Nitekim bu da yüce Allah'ın bu surede müşriklere ilişkin sözünü doğrulamaktadır.

"Yalnız iman edip iyi ameller işleyenler, sık sık Allah'ı ananlar ve zülme uğradıklarında zalimlere karşı koyanlar böyle değildirler. Zalimler ne acı bir akıbetle yüzyüze geleceklerini yakında anlayacaklardı.[9]

"Nitekim onlar kendilerine gelen gerçeği, Kur'an'ı derhal yalanladılar. Fakat alay konusu ettikleri gerçeklerin haberleri ilerde kendilerine gelecektir. [10]

Kıssanın bu bölümü, kesik kesik tablolar halinde verilmektedir. Her tablo ile diğeri arasında bir boşluk vardır. Bu boşluk bir sahnenin perdesinin kapanması ve diğerinin perdesinin açılması kadar bir zaman dilimini doldurmaktadır. Bu, Kur'an'ın kıssayı sergileme metodunda bilinçli olarak seçilen edebi bir özelliktir.[11]

Burada yedi tablo yer almaktadır:

Birincisi: Seslenme, peygamberlik verme, vahiy ve Hz. Musa -selam üzerine olsun- ile Rabbi arasında geçen diyalog sahnesidir.

İkincisi: Hz. Musa'nın Firavun ve hanedanı ile yüzyüze gelmesi tablosudur. Bu yüzyüze gelmede Hz. Musa peygamberlik mesajı ile Asa ve Bembeyaz El mucizelerini ortaya koymaktadır.

Üçüncüsü: Komplo, büyücülerin toplanması ve büyük yarışmaya insanların seyirci olarak katılmasının sağlanması tablosudur.

8) Geniş bilgi için Taha suresinin sözü geçen hikayelerin anlatıldığı bölüme bakınız. C.7. S.
9) Şuara suresi, 227 10) En'am suresi 5
11) Bkz. 'Kur'an da Edebi Tasvir" kitabının "Kur'an da Kıssa" bölümü -Daruşşuruk-

Dördüncüsü: Büyücülerin Firavun'un huzurunda ücret ve mükafat konusunda tatmin edici anlaşma yapmaları tablosudur.

Beşincisi: Yarışmanın yapıldığı, büyücülerin iman ettiği, Firavun'un öfke ile dolu olarak tehdit savurduğu tablodur.

Altıncısı: İki bölümü bulunan bir tablodur. Tablonun birinci bölümü, yüce Allah'ın Hz. Musa'ya kullarını geceden yola koymasını vahyetmesidir. İkinci bölümü ise Firavun'un hızla şehirlere yayılan haberler gönderip İsrailoğullarını takip etmek için ordular toplamalarını istemesidir.

Yedincisi: Deniz önünde karşılaşmaları tablosudur. Bu tablonun sonunda deniz kapanıyor, zalimler boğuluyor ve inananlar kurtuluyor.

Bu tablolar A'raf, Yunus ve Taha surelerinde de verilmişti. Fakat her yerde tablonun ortama uygun düşecek tarafı, yönelişine uygun düşecek bir yolla aktarılmıştır. Her bir surede belli noktalar üzerinde yoğunlaşılmıştır.

Mesela A'raf suresinde kıssa Hz. Musa ile Firavun'un yüzleşmesi tablosu ile başlamış ve bu tablo özet halinde verilmiştir. Büyücüler tablosu ve sonucu kısa halde geçilmiştir. Bundan sonra Firavun ve hanedanının komplolarına geniş yer verilmiştir. Bu yarışmadan sonra ve boğulma ve kurtuluş tablosundan önce, Hz. Musa'nın Mısırda ikamet edişi ve bu sırada gösterdiği mucizeleri anlatılmıştır. Denizi geçtikten sonra İsrailoğullarının hayatı uzun uzadıya bölümler halinde sunulmuştur. Halbuki burada Hz. Musa ile Firavun arasında Allah'ın birliği ve peygambere vahiy bildirmesi üzerinde tartışmanın yer aldığı sahne geniş tutulmuştur. Zaten bu surede peygamberimiz -salat ve selam üzerine olsun- ile müşrikler arasında asıl tartışma konusu da budur.

Yunus suresinde karşılaşma tablosu özet halinde verilmiş, Asa ve El mucizelerine değinilmemiştir. Yarışma tablosu özet olarak sunulmuştur. Burada ise bu ikisine geniş yer verilmiştir.

Taha suresinde Hz. Musa ile Rabbi arasında diyalog tablosuna geniş yer verilmiş, karşılaşma ile yarışma tablolarından sonra İsrailoğullarına yolculuklarında uzun boylu arkadaşlık yapılmıştır. Burada ise boğulma ve kurtuluş tablolarının ötesine geçilmemektedir.

Kur'an surelerinde çok sık yer almalarına rağmen kıssaların sunuluşunda asla bir tekrara rastlamıyoruz. Sunulan bölümlerin seçilişindeki bu zenginlik, her bölümün tabloları, her tablonun seçilen tarafı ve sunuluş tarzı. Bütün bunlar kıssaları her yerde yeni kılmakta ve bulundukları yerle uyum içine girmelerini sağlamaktadır.

وَإِذْ نَادَىٰ رَبُّكَ مُوسَىٰٓ أَنِ ٱئْتِ
ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠﴾ قَوْمَ فِرْعَوْنَ ۚ أَلَا يَتَّقُونَ ﴿١١﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّيٓ
أَخَافُ أَن يُكَذِّبُونِ ﴿١٢﴾ وَيَضِيقُ صَدْرِي وَلَا يَنطَلِقُ لِسَانِي
فَأَرْسِلْ إِلَىٰ هَٰرُونَ ﴿١٣﴾ وَلَهُمْ عَلَيَّ ذَنۢبٌ فَأَخَافُ أَن يَقْتُلُونِ ﴿١٤﴾

قَالَ كَلَّا فَاذْهَبَا بِآيَاتِنَا إِنَّا مَعَكُم مُّسْتَمِعُونَ ﴿١٥﴾ فَأْتِيَا
فِرْعَوْنَ فَقُولَا إِنَّا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦﴾ أَنْ أَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿١٧﴾

10- Hani Rabb'in Musa'ya şöyle seslenmişti, "Şu zalim topluma git.
11- Firavun'un soydaşlarına 'Onlar hiç mi başlarına geleceklerden korkmuyorlar?
12- Musa dedi ki: "Ya Rabbi, onlar beni yalanlayacaklar diye korkuyorum".
13- Bu yüzden canım sıkılır ve öfkemden dilim tutulur. Onun için Harun'a da peygamberlik görevi ver.
14- Hem onların bana isnat ettikleri bir suç var, bu gerekçe ile beni öldürürler diye korkuyorum.
15- Allah dedi ki; "Hayır, korkma, İkiniz birlikte ayetlerimizle gidiniz. Biz sizinle birlikteyiz ve söylenecek her sözü işitirlz."
16- Firavun'un yanına vararak ona deyiniz ki; "Biz bütün alemlerin Rabb'i olan Allah'ın peygamberleyiriz.
17- İsrailoğullarının bizimle birlikte buradan ayrılmalarına izin ver.

Bu kıssalarda peygamberimize -salat ve selam üzerine olsun- hitab edilmektedir. Nitekim surenin başında ona şöyle seslenilmişti.

"Ey Muhammed, onlar mümin olmuyorlar diye neredeyse canına kıyacaksın."

"Eğer dilesek onlara gökten bir mucize indiririz de karşısında boyunları eğik kalır."

"Onlar, son derece merhametli olan Allahın kendilerine gönderdiği her yeni uyarıya burun kıvırarak sırt çevirirler."

"Onlar yalanladılar. Fakat alay konusu ettikleri gerçeklerin somut olayları ile yakında yüzyüze geleceklerdir.

Şimdi de ilahi mesajdan yüz çeviren, onu yalan sayan ve alaya alanların haberleri, başlarına gelenler açıklanarak anlatılmaktadır.

İşte bu birinci tablodur. Hz. Musa'nın -selam üzerine olsun- peygamberlikle görevlendirilmesi tablosu. Bu tablo o toplumun niteliğini ortaya koymakla başlıyor. **"Zalim toplum"** Onlar kafirlik ve sapıklıkla kendilerine zulmetmişlerdir. Erkek çocuklarını boğazlamak, kadınlarını dul bırakmakla ve onları alaya alıp cezalandırmakla israiloğullarına zulmetmişlerdir. Bu nedenle nitelikleri önce veriliyor. Sonra kim oldukları belirleniyor. **"Firavun toplumu"** Sonra Hz. Musa onların işine hayret ettiği gibi her insan da hayret ediyor. **Sakınmazlar mı?** Rabblerinden korkmazlar mı? Zulümlerinin cezasından endişe etmezler mi? Sapıklıklarından vazgeçmezler mi? Onların işleri gerçekten hayret edilecek, gerçekten hayretlik bir iştir! Onların durumunda olan her zalimin hali de onlarınkinden farklı değildir?

Hz. Musa -selam üzerine olsun- Firavun ve hanedanını yeni tanıyor değildi. Onların halini daha önceden biliyordu. Firavun'un zulmünü, azgınlığını ve taşkınlığını çok iyi biliyordu. Yüklendiği görevin ağırlığını üstlendiği yükümlülüğün büyüklüğünü de kavrıyordu. Bu nedenle Rabbine zayıflığını ve yetersizliğini dile getirdi. Tabii ki, yükümlülükten kaçmak veya mazeret ileri sürmek için değil. Öylesine zor bir yükümlülükte yardım ve destek istemek için böyle bir dilekte bulunuyordu.

"Musa dedi ki: Ya Rabbi, onlar beni yalanlayacaklar diye korkuyorum." "Bu yüzden canım sıkılır ve öfkemden dilim tutulur" Onun için Harun'a da peygamberlik görevi ver."

"Hem onların bana isnat ettikleri bir suç var, bu gerekçe ile beni öldürürler diye korkuyorum."

Hz. Musa'nın -selam üzerine olsun- bu sözünün aktarılmasından anlaşılıyor ki, Onun bu korkusu sırf yalanlanma korkusu değildi. Onun korkusu bu yalanlamanın, canının sıkıldığı, dilinin dönmediği ve açıklama imkanı bulamadığı, bu yalanmayı eleştirip çürütme olanağının olmadığı bir sırada meydana gelmesi endişesinden kaynaklanıyor. Zira onun dilinde biraz tutukluk vardı. Taha suresinde bu dile getirilmişti. **"Dilimin düğümünü çöz. Böylece söyleyeceklerimi anlayabilsinler."**[12] İşte bu tutukluk, tabiatıyle insanın canının sıkılmasına neden olabilir. Sözle tepki gösteremeyen insanın canı sıkılır. Heyecan arttıkça tutukluk da artar. Buna bağlı olarak insanın içi de daha fazla daralır. Böyle sürüp gider. Bu bilinen bir haldir. Hz. Musa buradan kalkarak, peygamberlik görevi gereği Firavun gibi zalim ve zorba ile yüzyüze konuşurken dilinin tutulmasından korkmuştur. Zayıflığını ve peygamberliğini tebliğ etme konusunda taşıdığı endişesini Rabbine açmıştır. Görev ve yükümlülükte her hangi bir eksikliğin meydana gelmesini önlemek için. Kardeşi Harun'a da vahyetmesini, peygamberlikte kendisine ortak yapmasını dilemiştir. Yükümlülükten kaçmak ve mazeret ileri sürmek için değil. Çünkü Harun'un dili daha açık. Bu nedenle daha rahat biçimde sözle tepki gösterebilirdi. Hz. Musa'nın dilinde tutukluk olursa veya içi daralırsa, Hz. Harun tartışma, delilleri sıralama ve açıklama görevini üstlenecekti. Hz. Musa Taha suresinde ifade edildiği gibi, dilindeki bu düğümün çözülmesi için Rabbine dua etmişti. Yalnız görevi hakkı ile yerine getirmedeki titizliği nedeniyle kardeşi Harun'un kendisine destekçi ve yardımcı olmasını dilemiştir.

"Hem onların bana isnat ettikleri bir suç var, bu gerekçe ile beni öldürürler diye korkuyorum" Ayetinde de durum aynıdır. Hz. Musa'nın burada korkudan söz etmesi O'nun kaçınmasından dolayı değildir. Bu korkunun Hz. Harun'un peygamber olarak görevlendirilmesi ile ilgisi vardır. Eğer onu öldürecek olurlarsa Hz. Harun onun yerini doldurur. Ondan sonra peygamberlik görevini sürdürür. Herhangi bir aksaklığa meydan vermeden Rabb'inin kendisine emrettiği biçimde görevi yerine getirir.

Burada önemli olan davetçi değil, davetin kendisidir. Alınan önlem dava içindir. Birinci ayetteki önlem Rabb'inin mesajını açıklama ve savunma durumunda dilinin tutulması halinde etkili olacak ve davanın zayıf ve kısır bir halde gösterilmesi engellenecektir. Kendisinin öldürülmesine karşı alınan önlemi ifade eden ayet ise, O'nun öldürülmesi halinde Rabb'inin kendisine yüklediği görevin yerine getirilmemesi endişesini dile getirmektedir. Zira O, bu görevin yerine getirilmesini ve süreklilik kazanmasını çok arzu etmektedir. Yüce Allah'ın üzerine titreyerek yetiştirdiği ve kendisine elçi olarak seçtiği Hz. Musa'ya -selam üzerine olsun- yakışan da budur.

12) Taha süresi, 27-28

Rabbi Onun şiddetli arzusunu, duyarlığını ve ihtiyatlı davranışını bildiğinden istediklerini kendisine vermiştir. Korktuğu konularda onu emin kılmıştır. Buradaki anlatımda Allah'ın O'nun duasını kabul edişi Hz. Harun ile buluşması aşamaları özet olarak geçmektedir. Yüce Allah'ın Hz. Musa'nın gönlünü tatmin ettiği, korkularını kökten silip attığı zaman diliminde, bir taraftan da Hz. Harun ve Hz. Musa'nın birlikte kerem sahibi Rabb'lerinin emirlerini almaya başladıkları sahnesi günyüzüne çıkmaktadır. Burada aslında kuşku giderme amacı ile kullanılan bir söz bütün endişeleri yok etmeye yetmiştir. Söz "Hayır" sözüdür!

"Allah dedi ki; Hayır korkma. İkiniz birlikte ayetlerimizle gidiniz. Biz sizinle birlikteyiz ve söylenecek her sözü işitiriz."

Firavun'un yanına vararak ona deyiniz ki: "Biz bütün alemlerin Rabbi olan Allah'ın peygamberleriyiz."

"İsrailoğullarının bizimle birlikte buradan ayrılmalarına izin ver."

Hayır, asla için daralmayacak ve dilin tutulmayacak. Hayır, onlar seni öldürmeyecek. Bunların hepsini kafandan sil. Sen ve kardeşin gidiniz: **"Ayetlerimizle gidiniz"** Daha önce Hz. Musa, Asa ve Beyaz El mucizelerini gözleriyle görmüştü. Burada bu iki mucizeye özet olarak yer verilmiştir. Zira bu surede özellikle Firavunla yüzleşme, büyücülerin tutumu, boğulma ve kurtulma tabloları üzerinde yoğunlaşılmaktadır. Gidiniz **"Biz sizinle birlikteyiz ve söylenecek her sözü işitiriz"** Ne büyük kuvvet! Ne büyük otorite! Ne büyük koruma, gözetme ve güven! Yüce Allah her zaman ve her yerde onlarla ve her insanla beraberdir. Özellikle kastedilen beraberlik yardım ve destek beraberliğidir. Bu beraberlik kulak verme ve dinleme şeklinde verilmektedir. Bu ise, hazır olmanın ve dikkat etmenin en yüksek derecesidir. Dikkatli korumanın ve yardım için hazır olmanın, Kur'an'ın ifade metodu olan tasvire uygun olarak, kinaye biçiminde ifade edilmesidir.

Gidiniz, **"Firavun'un yanına varınız"**; endişeye ve tereddüte kapılmadan görevinizi ona haber veriniz, **"Biz bütün alemlerin rabbi olan Allah'ın peygamberleriyiz."** deyiniz. Aslında onlar iki kişiler. Fakat ikisi birlikte uyarıcı görevi yerine getirmeye, aynı mesajı iletmeye gidiyorlar. Onların ikisi elçidir. Alemlerin Rabbinin elçileri. İlahlık iddiasında bulunan ve milletine: **"Ben sizin Benden başka bir ilahınızın olduğunu bilmiyorum"**[13] diyen Firavun'un karşısındadırlar. İşte bu, ilk andan itibaren tevhid gerçeğinin, hiçbir korkuya ve aşamalı anlatıma yer vermeden tek ve açık bir ifade ile yüzyüze ortaya konmasıdır. Zira bu, idare etmeyi ve aşamalı olarak gitmeyi kaldırmayan tek bir gerçektir.

Hz. Musa'nın -selam üzerine olsun- Kur'an'daki kıssasında yer alan bu ve benzeri ifadeler açıkça gösteriyor ki: Hz. Musa Firavun ve milletine gönderilen, onları dinine çağırmak, peygamberliğinin yoluna uymalarını istemek için görevlendirilen bir elçi değildi. Diledikleri gibi Rablerine kulluk yapmaları için İsrailoğullarını serbest bırakmalarını istemek amacıyla bir elçi olarak gönderilmişti.

13) Kasas suresi, 38

İsraioğulları, ataları İsrailden bu yana bir din sahibi bulunuyorlardı. İsrail, Hz. Yusuf'un babası Hz. Yakup idi. Bu din, onların vicdanlarında yozlaşmış, inançları bozulmuştu. Yüce Allah onlara Hz. Musa'yı kendilerini Firavun'un zulmünden kurtarsın ve onları Tevhid Dinine göre tekrar eğitsin diye göndermiştir.

Buraya kadar biz, peygamber olarak gönderme, vahiy ve yükümlülük tablosunun önündeydik. Fakat birden perde iniyor. Şimdi kendimizi karşılaşma tablosunun önünde görüyoruz. Burada Kur'an'ın sunuş metodunda izlediği sanat prensibine bağlı olarak, iki tablo arasında kendiliğinden anlaşılabilecek bölüm kısaltılmıştır.

قَالَ أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ ﴿١٨﴾
وَفَعَلْتَ فَعْلَتَكَ الَّتِي فَعَلْتَ وَأَنتَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿١٩﴾
قَالَ فَعَلْتُهَا إِذًا وَأَنَا مِنَ الضَّالِّينَ ﴿٢٠﴾ فَفَرَرْتُ مِنكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ
فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٢١﴾ وَتِلْكَ نِعْمَةٌ
تَمُنُّهَا عَلَيَّ أَنْ عَبَّدتَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿٢٢﴾

18- Firavun dedi ki: "Biz seni çocukken yanımıza alarak büyütmedik mi? Ömrünün birçok yılını aramızda geçirmedin mi?"

19- Sonunda o ağır suçu işledin. Sen o sırada bir kafirdin.

20- Musa dedi ki: "O suçu işlediğim sırada ben henüz doğru yolu bulmuş değildim."

21- Bu yüzden sizden korkunca yanınızdan kaçtım. Sonra Rabb'im bana hikmet bağışlayarak beni peygamberlerinden biri yaptı.

22- O' nimet diye başıma kaktığın şeye israiloğullarını köleleştirmenin sonucudur.

Hz. Musa böylesine ciddi ve büyük bir iddia ile karşısına çıkıp **"Biz bütün alemlerin Rabbi olan Allah'ın peygamberiyiz"** deyip **"İsrailoğullarının bizimle birlikte buradan ayrılmalarına izin ver"** gibi büyük bir istekte bulununca Firavun hayretini gizlememiştir. Zira o son olarak Hz. Musa'yı sandık içinde denizde yakaladıkları günden itibaren sarayında yetişen bir üvey evlat olarak görmüştü[14] Onun israiloğullarından biriyle dövüşen bir kıptiyi öldürdükten sonra kaybolup gittiğini hatırlıyordu.[15] Bir rivayete göre Hz. Musa'nın öldürdüğü bu kıpti Firavununun uzaktan akrabasıydı. Firavun'un Hz. Musa'dan son ayrıldığı zaman ile on sene sonra Hz. Musa'nın bu büyük dava ile karşısına çıkması arasındaki süre o kadar uzundur ki, işte bu nedenle Firavun aşağılamadan, alaya almadan ve hayretini dile getirmeden edememiştir:

"Firavun dedi ki: "Biz seni çocukken yanımıza alarak büyütmedik mi? Ömrünün bir çok yılını aramızda geçirmedin mi?

"Sonunda o ağır suçu işledin. Sen o sırada bir kafirdin."

14) Daha geniş bilgi için "Fizilal-il Kur'an" da "Taha Suresi"ne bakabilirsiniz.
15) Bu olay Kasas Suresinde anlatılıyor.

Gördüğün terbiyenin, yanımızda ufacık bir bebekken gördüğün ilginin karşılığı bu mudur? Bu iyiliklerin karşılığı bugün bağlı bulunduğumuz dine karşı çıkman mıdır? Evinde yetiştiğin kralın karşısına çıkman ve başka bir tanrıya çağırman mıdır?!

Sana ne oldu böyle? Daha önce aramızda uzun bir süre yaşadığın halde bugün iddia ettiğin bu davadan hiç söz etmemiştin. Bu büyük işin önsözü sayılabilecek hiçbir iddiada bulunmamıştın?!

Burada Firavun Hz. Musa'ya Kıpti'nin öldürülmesi olayını da korkunç bir ifade ve abartma ile anlatıyor. **"Sonunda o ağır suçu işledin"** Çirkin ve iğrenç olan o işi de yapmıştın ki, bu olayı açık sözlerle dile getirmek uygun düşmez! Bu eylemi yaparken **"Sen o sırada bir kafirdin"** O gün sözünü ettiğin alemlerin Rabbini tanımıyordun. O sırada alemlerin Rabbinden söz etmiyordun!

Böylece Firavun kesin bir cevap niteliği taşıdığını ve Hz. Musa'nın -selam üzerine olsun- karşısında bir cevap bulamayacağını, karşısında dirençemeyeceğini sandığı bütün delillerini ileri sürmüş, özellikle öldürme olayını burada bir kez olarak kullanmaya çalışmıştır. Sözlerinin gerisinde onu bununla tehdit etmiş ve kısas cezasına çarptırılabileceğine ima etmiştir.

Yüce Allah'ın duasını kabul ettiği, dilinin tutukluğunu giderdiği Hz. Musa açılıyor ve cevap veriyor.

"Musa dedi ki; O suçu işlediğim sırada ben henüz doğru yolu bulmuş değildim.

"Bu yüzden sizden korkunca yanınızdan kaçtım. Sonra Rabbim bana hikmet bağışlayarak beni peygamberlerinden biri yaptı."

O nimet diye başıma kaktığın şey de israiloğullarını köleleştirmenin sonucudur."

Ben bu suçu işlerken henüz cahildim. Milletime olan bağlılığım ve tutkunluğum ile hareket ediyordum. Rabbimin bana verdiği hikmet ile bugün tandığım inanç bağını o sırada henüz esas almıyordum. **"Bu yüzden sizden korkunca yanınızdan kaçtım"** Başıma bir iş gelmesinden korktuğum için. Fakat yüce Allah bana iyilik diledi, bana hikmet bağışladı, **"Beni peygamberlerinden biri yaptı"**. Ben bu işi yapan kişi değilim. Ben **"peygamberler kervanından"** sadece bir kişiyim.(16)

Sonra Hz. Musa Firavun tarafından kendisinin aşağılamasına karşılık olarak bir aşağılama ile cevap veriyor, fakat gerçeği dile getiriyor. **"O nimet diye başıma kaktığın şey de İsrailoğullarını köleleştirmenin sonucudur."**

Bebekken senin evinde eğitilmiş olmam, senin İsrailoğullarını köle edinmen, erkek çocuklarını öldürmenden kaynaklanıyor. Bu insafsız uygulama yüzünden annem beni sandukaya koymak ve sandukayı suya bırakmak zorunda kalmıştı.

16) İfadedeki edebi uyum açısından bakıldığında suredeki kafiye harfinin önlerinde bir uzatma harfi bulunan "mim" veya "nun" olduğu görülmektedir. Bu nedenle **"sen de peygamberlerden birisin"** (minel-Mürselin) ifadesi musiki tonu açısından suredeki genel havaya uymaktadır. **"Beni bir elçi yaptı"** (Ecealane rasulen) denmiş olsaydı bu uyum olmayacaktır. Bununla birlikte özel bir mana da ifade edilmiştir ki bu da, kendisinin pekçok peygamberlerden biri olduğu, bu çağrısında yalnız olmadığı, ve hayret edilecek bir işi yapmadığıdır. Böylece ifadedeki edebi ve dini uyum bütünleşmiştir.

Siz de beni buldunuz. Böylece ben senin evine gelip burada büyüdüm. Annebabamın evinden mahrum kaldım. Bunu mu başıma kakıyorsun? Bu mudur büyük lütfun?

Bu sırada Firavun -sözü değiştirerek Hz. Musa'ya davasının özünü sormaya yönelmiştir. Fakat yüce Allah hakkında bilmezlikten gelerek, alaya alarak ve edepsizlik ederek soru yöneltmiştir:

قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ الْعَٰلَمِينَ ﴿٢٣﴾

23- Firavun, "alemlerin Rabb'i dediğin nedir?" dedi.

Firavun -Allah cezasını versin- soruyor: Ben kendisinin elçisiyim dediğin Alemlerin Rabbi de kimdir? Bu ancak sözü temelden red eden sözü ve söyleyeni aşağılayan, meseleyi bütünü ile hayretle karşılayıp düşünülmesini bile imkansız gören, söz konusu yapılmasının doğru olmadığını kabul etmiş birinin yaklaşımı olabilir.

Hz. Musa -selam üzerine olsun- ona cevap veriyor. Allah'ın görülen bütün evrenin ve içindekilerin Rabbi olduğunu, Rablık sıfatının herşeyi kuşattığını dile getiriyor:

قَالَ رَبُّ السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۖ إِن كُنتُم مُّوقِنِينَ ﴿٢٤﴾

24- Musa "Eğer kesin gerçeği öğrenmek istiyorsanız, O göklerin, yerin ve bu ikisi arasındaki bütün varlıkların Rabbidir" dedi.

Bu cevap Firavunun bilmezlikten gelişini karşılayan ve ağzını kapatan bir cevaptır. Ey Firavun, yüce Allah senin gücünün ve ilminin ulaşamayacağı bu dehşet verici evrenin Rabbidir, sahibidir. Firavun'un iddiası bu milletin ve Nil vadisinin bu bölümünün tanrısı olduğuna ilişkindi. Bu ise, göklerin, yerin ve ikisi arasındaki varlıkların içinde toz tanesi veya zerre kadar küçük ve sözü bile edilmeye değmez bir mülk demekti. Aynı şekilde Hz. Musa'nın -selam üzerine olsun- cevabı da Firavun'un iddiasını küçümsüyor, asılsız olduğunu ortaya koyuyor, dikkatlerini bu korkunç evrene yöneltiyor ve bunun Rabbinin kim olabileceği üzerinde düşünmesini sağlamaya çalışıyordu.. İşte Alemlerin Rabbi O'dur.. Bu yönlendirmeden sonra Hz. Musa'nın sözü şöyle hikaye ediliyor : "Eğer kesin gerçeği öğrenmek istiyorsanız" İşte sadece bu kesin anılmaya ve tasdik edilmeye layıktır, uygundur.

Firavun etrafındakilere dönüyor, onların bu söze hayretlerini izhar etmelerini istiyor. Veya, apaçık, rahat anlaşılabilen gerçek sözlerin kalblere ulaşmasından endişe eden, zalimlerin, zorbaların geleneğine uygun olarak Hz. Musa'nın sözlerinden etkilenmemelerini sağlamaya çalışıyor.

قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُۥٓ أَلَا تَسْتَمِعُونَ ﴿٢٥﴾

25- Firavun çevresindekilere "dediklerini duyuyor musunuz?" dedi.

Şimdiye kadar duymadığımız ve tanımadığımız hiç kimsenin söylemediği bu ilginç ve hayret verici söze kulak veriyor musunuz?

Bu sırada Hz. Musa zaman kaybetmeden ona ve etrafındakilere tekrar saldırarak Alemlerin Rabb'inin başka bir sıfatından söz ediyor.

قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ ءَابَآئِكُمُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٦﴾

26- Musa: "O hem sizin hem de sizden önceki atalarınızın Rabbidir" dedi.

Bu sıfat Firavun'a iddiasına ve konumuna yönelik daha büyük bir darbe indirmektedir. Açık açık belirtiyor ki, Alemlerin Rabbi, firavunun da Rabbidir. Firavun onun kullarından biridir. Yoksa kendisi milletine karşı iddia ettiği gibi bir ilah falan değildir. Onun milletinin rabbi de O'dur. Firavun iddia ettiği gibi onların ilahı değildir? Önceki atalarının Rabbi de Allah'tır. Firavunun ilahlığına gerekçe yapmaya kalkıştığı veraset sistemi kuru bir iddiadır. Öteden beri Alemlerin Rabbi Allah'tan başkası değildi!

Açıklama Firavun için öldürücü bir darbe oldu. Etrafında bulunan kabinesiyle bunu sessiz biçimde dinlemesi mümkün olmamıştır. Hemen böyle bir sözle ortaya çıkan adamı delilikle itham etmeye kalkmıştır:

قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمُ ٱلَّذِىٓ أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ ﴿٢٧﴾

27- Firavun çevresindekilere: "Size peygamber olarak gönderilen bu adam kesinlikle bir delidir" dedi.

Size peygamber olarak gönderilen bu adam elçiniz.. diyerek bizzat peygamberlik meselesini hafife almak ve bu aşağılama ile kalbleri onu tasdik etmekten uzaklaştırmak istemektedir. Onu kabul etmek ve olabileceğini itiraf etmek için böyle demiyor. Hz. Musa'yı -selam üzerine olsun- delilikle itham ediyor ki, Firavunun dinini ve siyasal konumunu kökten tehdit eden, eleştiren, insanları kendi rabbleri ve önceki atalarının rabbi olan Allah'a çağıran sözlerinin etkisini yok etsin.

Yalnız, bu aşağılama ve bu iftira Hz. Musa'nın azmini kesmiyor. Yoluna devam ediyor. Azgınların ve zorbaların tahtını sarsan gerçek sözlerini haykırmaya devam ediyor.

قَالَ رَبُّ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَآ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾

28- Musa, "Eğer düşünme yeteneğiniz varsa anlarsınız ki, O doğunun, batının ve bu ikisi arasındaki bütün varlıkların Rabb'idir. dedi.

Doğu ve Batı hergün gözler önünde serili bulunan iki olgu, iki görüntüdür. Sürekli tekrarlandıkları ve alışılageldikleri için kalbler onlara dikkat ile yönelmez. Bu sözcükler doğuşa ve batışa işaret ettikleri gibi, doğuş ve batış yerlerine de işaret edebilirler. Firavun ve benzeri zorbalar, zalimler bu dehşet verici büyük olayların kendi kontrollerinde olduklarını iddia etmeye cesaret edemezler. Öyleyse bu iki hükmeden, onları gecikmeksizin ve belirlenen süresinden geri kalmaksızın sürekli bir şekilde meydana getiren kimdir? Soğuk olan kalbler bu yönlendirme ile birden sarsılmakta, uykuda olan akıllar birden uyanmaktadırlar. Hz. Musa -selam üzerine olsun- onların duygularını harekete geçirmekte ve onları düşünmeye, değerlendirmeye çağırmaktadır, **"Eğer düşünme yeteneğiniz varsa"**

Gayri meşru idareler, ulusların uyanmasından, kalblerin dirilmesinden korktukları kadar hiçbir şeyden korkmazlar. Uyanıklığa ve bilinçli harekete çağrı yapan davetçilerden rahatsız oldukları kadar kimseden rahatsız olmazlar. Uykudaki vicdanları sarsmaya çalışanları cezalandırdıkları kadar kimseyi cezalandırmazlar. İşte bunun içindir ki, Firavun az önceki sözleriyle kalblerin tellerine dokunan Hz. Musa'ya karşı öfkelenip heyecana kapılmıştır. Sert bir tehdit, apaçık bir saldırı ile, onunla konuşmasını kesiyor. Bu yöntem, güvendikleri dalların kırıldığı ve delillerin aleyhlerine döndüğü sırada bütün tağutların, zalim iktidar sahiplerinin başvurdukları bir yoldur:

قَالَ لَئِنِ اتَّخَذْتَ إِلٰهًا غَيْرِي لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُونِينَ ﴿٢٩﴾

29- Firavun "Eğer benden başka bir ilah edinirsen yemin ederim ki, seni hapse attırırım" dedi.

İşte gerekçe ve işte sebep. Zindanda bulunanların arasına katma tehdidi! Zindan ondan uzakta değildir. Ve o, ilk suçsuz zindana gönderilen kişi olmayacaktır! Bu aynı zamanda acizliğin delilidir. Atak halde bulunan gerçek karşısında batılın zayıflığını kavramanın işaretidir. Eski-yeni bütün azgınların değişmez çehresi ve şaşmayan yoludur!

Şu kadar var ki, bu tehdit Hz. Musa'nın ödünü koparacak değildi. Allah'ın elçisi olduğu, Allah onunla ve kardeşi ile birlikte olduğu halde nasıl korkabilirdi? İşte o firavunun kapatıp rahatlamak istediği noktaya tekrar parmak basıyor. Yeni bir söz ve yeni bir delille tekrar bu konuya dönüyor.

قَالَ أَوَلَوْ جِئْتُكَ بِشَيْءٍ مُبِينٍ ﴿٣٠﴾

30- Musa "Sana doğru söylediğimi kanıtlayan apaçık bir delil göstersem de mi? dedi.

Yani ben sana peygamber olduğumu doğrulayan apaçık bir delil göstermiş olsam da mı beni zindana atılanlardan edeceksin? Bununla Firavun, Hz. musa'nın daha önceki sözlerini dinleyen kabine önünde zor duruma düşürülmüştür. Eğer bu aşamada onun apaçık deliline kulak vermeyi red etse, bu onun delilinden korktuğu anlamına gelecekti. Halbuki az önce o Hz. Musa'nın deli olduğunu iddia etmişti. Bu nedenle Firavun kendisini ondan delilini istemeye mecbur hissetmişti.

قَالَ فَأْتِ بِهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٣١﴾

31- Firavun "Eğer doğru söylüyorsan kanıtını göster bakalım" dedi.

Eğer iddianda doğru-dürüst isen veya elinde apaçık bir delil bulunduğuna ilişkin sözlerin doğru ise.. Yani o hâlâ Hz. Musa hakkında kuşkular yaymaya çalışıyor. O'nun delilinin topluluğun kalbi üzerinde bir etki bırakmasından korkuyor.

Burada Hz. Musa maddi olan iki mucizesini ortaya atmıştır. Onları Firavun'un meydan okuyuşu son haddine varmadan çıkarmamıştır.

فَأَلْقٰى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُبِينٌ ﴿٣٢﴾ وَنَزَعَ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ لِلنَّاظِرِينَ ﴿٣٣﴾

32- Bunun üzerine Musa elindeki değneği yere attı, değnek o anda sahici bir yılan oluverdi.

33- Ve elini yeninin altından çıkardı; bakanlar, onun ak bir parıltı saçtığını gördüler.

Buradaki ifade, Asa'nın bilfiil hayat dolu bir ejderhaya dönüştüğünü, elini kaldırdığında gerçekten bembeyaz olduğunu göstermektedir. Ayetin **"O anda o"** ifadesi bunun gösteriyor. Yani burada mesele büyüde olduğu gibi hayalde canlandırılmış değildi. Büyü ise, eşyanın tabiatını değiştirmez Duyu organlarına gerçekliği olmayan şeyleri hayal ettirir.

İnsanın akıl erdiremediği biçimde meydana gelen hayat mucizesi her an gerçekleşen bir mucizedir. Fakat insanlar, sürekli tekrarladığı ve alıştıkları için ona gerekli ilgiyi göstermezler. Veya bu değişikliğin meydan okuma şeklinde gerçekleştiğini görmedikleri için onun üzerinde kafa yormazlar. Bu tablodaki mucize ise bambaşkadır. Hz. Musa -selam üzerine olsun- bu iki mucizeyi Firavunun yüzüne çarpmaktadır. Bu ise sarsıcı ve ürkütücü bir sahnedir.

Firavun, mucizenin büyüklüğünü ve güçlülüğünü hissetmiş, hemen karşısına geçip direnmeye, onu etkisiz hale getirmeye çalışmıştı. Bu arada kendi durumunun kritikliğini ve milletin kendi etrafından dağılmasına az kaldığını da kestiriyordu. Hz. Musa'dan ve taraftarlarından korktuklarını ileri sürerek bu sarsıcı mucizenin etkisinden kurtulmalarını sağlamaya çalışıyordu.

قَالَ لِلْمَلَإِ حَوْلَهُۥٓ إِنَّ هَٰذَا لَسَٰحِرٌ عَلِيمٌ ﴿٣٤﴾ يُرِيدُ أَن يُخْرِجَكُم
مِّنْ أَرْضِكُم بِسِحْرِهِۦ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿٣٥﴾

34- Bunun üzerine Firavun, çevresindeki seçkin yakınlarına dedi ki, "bu adam bilgili bir büyücüdür"

35- Sizi büyücülüğü ile yurdunuzdan çıkarmak istiyor. Peki ne buyuruyorsunuz?"

Firavunun bu sözlerinden anlaşılıyor ki, o, buna büyü adını verse de mucizenin büyüklüğünü kabul ediyordu. Çünkü o, bu mucizenin sahibini "bilgin" bir büyücü olarak niteliyordu. Yine anlaşılıyor ki, o milletin bu mucizeden etkilenmesinden endişe ediyor ve bu nedenle onları kışkırtıyordu. **"Sizi büyücülüğü ile yurdunuzdan çıkarmak istiyor"** Ayrıca burada Firavunun kendisini onlara ilah olarak takdim ettiği millete karşı ne kadar güçsüz, iradesiz, hale gelip yıkıldığı, zillete düştüğü açığa çıkmaktadır. Şimdi milletin emrini beklemekte ve onlara danışmaktadır: **"Ne buyuruyorsunuz?"**. Firavun kendisine uyanların buyurmalarını beklediği sırada, onlar kendisine secde ediyorlardı!

Bu ayaklarının altındaki yerin sarsıldığını hisseden azgın iktidar sahiplerinin değişmez karakteridir. O zamana kadar zorbalıkla işleri yönetirken kritik durumlarda yumuşarlar. Çizmeleri ile ezip geçtikleri uluslara sığınırlar. Daha önce kendi arzularını dikta ile kabul ettirirken, böyle durumlarda göstermelik olarak halka danışırlar. Tehlikeli bölgeyi geçinceye kadar böyle davranırlar. İşlerini düzeltince bir de bakarsın ki, onlar aynı zorbalar, diktatörler ve aynı za-

limlerdir!

Firavun'un oyununa gelen, hiçbir sağlıklı temele dayanmayan, iktidarlarında da ona ortak olan, kendilerini Firavun'un taraftarı ve yakınları haline getirip nüfuz ve otorite sahibi kılan mevcut statükonun değişmeden devam etmesinde kendilerinin büyük yararı bulunan kodamanlar Firavuna yol göstermişlerdir. Bunlar halk kitlelerinin Hz. Musa'nın iki mucizesini görüp onun sözüne kulak verdikleri taktirde Hz. Musa ve İsrailoğullarının kendi toprakları üzerinde bile kendilerine galip geleceğinden endişe etmişlerdir.. İmkanları birleştirip hazırlık yapıldıktan sonra Hz. Musa'nın büyüsüne aynen onunkisi gibi bir büyü ile karşılık verilmesini önermişlerdir.

قَالُوٓا۟ أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَٱبْعَثْ فِى ٱلْمَدَآئِنِ حَٰشِرِينَ ﴿٣٦﴾ يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَحَّارٍ عَلِيمٍ ﴿٣٧﴾

36- Dediler ki; "Onu kardeşi ile birlikte oyala ve adam toplayacak elçilerini bütün kentlere gönder.
37- Bütün bilgili büyücüleri bulup sana getirsinler.

Yani sen o'na ve kardeşine bir süre tanı. Bu arada Mısır'ın bellibaşlı şehirlerine elçiler gönder. Profesyonel büyücüleri toplasınlar. Sonra bu büyücüler ile Musa arasında bir büyü yarışması düzenle.

Bu sahnenin perdesi burada kapanıyor. Perde açıldığında mesajı alan büyücülerin kafile kafile geldiklerini, bu yarış için halk kitlelerinin toplandıklarını görüyoruz. Halk kitlelerine büyücüleri desteklemeleri aşılanıyor. Onların ardında ise, iktidar sahipleri yer alıyor. Hak ile batılın veya iman ile isyanın yarış alanı hazırlanıyor.

فَجُمِعَ ٱلسَّحَرَةُ لِمِيقَٰتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿٣٨﴾ وَقِيلَ لِلنَّاسِ هَلْ أَنتُم مُّجْتَمِعُونَ ﴿٣٩﴾
لَعَلَّنَا نَتَّبِعُ ٱلسَّحَرَةَ إِن كَانُوا۟ هُمُ ٱلْغَٰلِبِينَ ﴿٤٠﴾

38- Bir süre sonra büyücüler belirli bir günün kararlaştırılan saatinde biraraya geldiler.
39- Halka da dediler ki, haydi toplanın bakalım.
40- Toplanın da eğer büyücüler galip gelirlerse onların peşinden gideriz.

İfadeden halk kitlelerinin nasıl dolduruşa getirilip duygularının sömürüldüğü kendiliğinden ortaya çıkıyor. **"Halka da dediler ki, haydi toplanın bakalım"**

"Toplanın da eğer büyücüler galip gelirlerse onların peşinden gideriz ()

Büyücülerin İsrailoğullarından olan Musa'ya karşı zaferlerini gözetlemek için toplanır mısınız? Sakın o günden geri kalalım demeyin! Halk kitleleri sürekli olarak bu tür işler için toplatılırlar. Bu halk kitleleri zalim yöneticilerinin kendilerini aldattıklarını, kendileriyle oynadıklarını, bu tür yarışlar, törenler ve toplantılar ile kendilerini meşgul ettiklerini, böylece kendilerine uygulanan zulüm, baskı ve kötü hayat şartlarını unutturmak istediklerini anlamazlar. İşte Mısırlılar da bu şekilde toplandılar. Büyücüler ile Hz. Musa -selam üzerine olsun- arasındaki yarışı seyretmek için!

Sonra yarışma öncesinde gerçekleşen büyücülerin Firavun huzurundaki sahnesi geliyor. Galip geldikleri taktirde alacakları ücret ve mükafatı dolgun buluyorlar. Firavun onlara bol bol ücret sağlayacağını ve şerefli tahtının yakınlarından olacaklarına söz veriyor!

فَلَمَّا جَآءَ ٱلسَّحَرَةُ قَالُوا۟ لِفِرْعَوْنَ أَئِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نَحْنُ ٱلْغَٰلِبِينَ ﴿٤١﴾ قَالَ نَعَمْ
وَإِنَّكُمْ إِذًا لَّمِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿٤٢﴾

41- Büyücüler gelince Firavun'a "Eğer biz yenecek olursak herhalde bize bir ödül verilecek değil mi? dediler.
42- Firavun evet, yakın adamlarım arasına gireceksiniz, dedi.

İşte burada azgın Firavun'un kendilerinden destek aldığı ücretli topluluğun asıl kimliği de ortaya çıkıyor. Bunlar bütün ustalıklarını, maharetlerini kendilerini bekleyen ücret karşılığında satıyorlar. Bunların inançla, hiçbir ilgileri yoktur. Sorunla da ilgileri bulunmuyor. Ücret ve çıkar dışında, kendilerini ilgilendiren bir olay yoktur. İşte her yerde ve her zaman zalim, azgın iktidar sahiplerinin kullandıkları kişiler de bu tür kişilerdir!

Şimdi onlar insanları aldatmak için sergiledikleri oyunlarının, ustalıklarının ve emeklerinin karşılığını alacaklarını sağlama bağlamış bulunuyorlar. İşte Firavun da onlara ücretin fazlasını söz veriyor. Her birinin kendisinin yakınları arasına gireceklerini söz veriyor. Ki o hem kraldır hem de ilahlık iddiasında bulunan bir azgındır.

Sonra büyük yarışma ve onu izleyen büyük gelişmeler sahnesi geliyor.

قَالَ لَهُم مُّوسَىٰٓ أَلْقُوا۟ مَآ أَنتُم مُّلْقُونَ
﴿٤٣﴾ فَأَلْقَوْا۟ حِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ وَقَالُوا۟ بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ إِنَّا لَنَحْنُ
ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿٤٤﴾ فَأَلْقَىٰ مُوسَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِىَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ ﴿٤٥﴾
﴿٤٦﴾ فَأُلْقِىَ ٱلسَّحَرَةُ سَٰجِدِينَ ﴿٤٧﴾ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٨﴾
رَبِّ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ﴿٤٩﴾ قَالَ ءَامَنتُمْ لَهُۥ قَبْلَ أَنْ ءَاذَنَ لَكُمْ ۖ إِنَّهُۥ لَكَبِيرُكُمُ
ٱلَّذِى عَلَّمَكُمُ ٱلسِّحْرَ ۖ فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ۚ لَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُم
مِّنْ خِلَٰفٍ وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥٠﴾ قَالُوا۟ لَا ضَيْرَ ۖ إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا
مُنقَلِبُونَ ﴿٥١﴾ إِنَّا نَطْمَعُ أَن يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطَٰيَٰنَآ أَن كُنَّآ أَوَّلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٥٢﴾

43- Musa, "Ne atacaksanız atın, hünerinizi gösterin bakalım" dedi.
44- Büyücüler, "Firavun'un ululuğuna andolsun ki, üstün gelen taraf biz olacağız" diyerek iplerini ve değneklerini attılar.

45- Arkasından Musa değneğini atınca, değnek büyücülerin bütün göz boyayıcılıklarını yutuverdi.

46- Bunun üzerine bütün büyücüler secdeye kapandılar.

47- Ve "bütün varlıkların Rabbine inandık.

48- Musa ile Harun'un Rabbine dediler.

49- Firavun, "ben izin vermeden O'na inandınız, öyle mi? Hiç kuşkusuz O size büyücülüğü öğreten elebaşınızdı. Ama yakında başınıza neler geleceğini öğreneceksiniz. Andolsun ki, sağlı-sollu birer el ve ayağınızı kesecek ve arkasından hepinizi asacağım" dedi.

50- Büyücüler de dediler ki, "zararı yok, nasıl olsa Rabb'imize döneceğiz.

51- Bizler ilk inananlar olduğumuz için Rabb'imizin kusurlarımızı bağışlayacağını umarız."

Sahne normal ve sakin bir şekilde başlıyor. Baştan beri Hz. Musa'nın üzerinde bulunduğu gerçeğe tam güveni olduğu, meydanları dolduran, elde ettikleri maharetin en üstün marifetlerini ortaya koymaya hazırlanan büyücülerin topluluklarından, arkalarında yer alan Firavun ve yandaşlarından ve onların etraflarını kuşatan saptırılmış, aldatılmış, halk kitlelerinden etkilenmediği anlaşılıyor. Hz. Musa'nın bu kendine güveni önce sözü onlara bırakmasında ortaya çıkıyor.

Musa, Ne atacaksanız atın, hünerinizi gösterin bakalım dedi.

İfadenin kendisinde bile, bir aşağılama ve hafife alma olduğu gözlenmektedir. **"Ne atacaksanız atın, hünerinizi gösterin dedi"** Aldırmadan önemsemeden, herhangi bir sınır koymadan.

Büyücüler, maharetlerinin en büyük kozlarını, tuzaklarının en büyüklerini ortaya koydular. Firavunun adı ve şerefi ile meydana atıldılar.

"Büyücüler, "Firavun'un ululuğuna andolsun ki, üstün gelen taraf biz olacağız" diyerek iplerini ve değneklerini attılar".

Onların iplerinin ve sopalarının ne oldukları burada A'raf ve Taha surelerinde anlatıldığı gibi anlatılmıyor. Böylece Hakka duyulan güven ve sebatın gölgesi olduğu gibi korunuyor. Hemen Hak ile batıl arasındaki yarışmanın sonucuna geçiliyor. Zira bu surenin asıl amacı budur.

"Arkasından Musa değneğini atınca, değnek büyücülerin bütün göz boyayıcılıklarını yutuverdi."

Büyücülerin ileri gelenlerinin beklemedikleri dehşet verici olay meydana geliyor. O güne kadar içinde yaşadıkları ve tam anlamı ile öğrendikleri sanatlarının en büyük ürününü ortaya koymaya çalışmışlar, büyücülerin yapabileceklerinin en büyüğünü yapmışlardı. Üstelik onlar büyük bir gruptu. Her yerden toplatılıp getirilen büyük bir topluluktu. Musa ise tekti. Yanında sadece Asası vardı. Buna rağmen Asası onların uydurduklarını birden yutuvermişti. Yutuvermek, yemenin en çabuk şeklidir. Onlar şimdiye kadar büyüde göz boyamanın esas olduğunu biliyorlardı. Fakat şimdi bu Asa onların iplerini ve sopalarını gerçek-

ten yutuyordu. Hiçbir izleri kalmıyordu. Eğer Hz. Musa'nın yaptığı da büyü olsaydı, onlara ve insanlara Hz. Musa'nın yılanının onları yuttuğu hayal halinde gösterildikten sonra ipleri ve sopaları ortada kalırdı. Fakat onlar bakıyorlar ve bunların izlerine bile rastlamıyorlardı!

İşte bu durumda artık tartışma götürmeyen apaçık gerçeğe boyun eğmemek için kendilerine hakim olamıyorlar. Çünkü onlar herkesten daha çok onun gerçek olduğunu biliyorlardı:

"Bunun üzerine bütün büyücüler secdeye kapandılar."

"Ve bütün varlıkların Rabb'ine inandık"

"Musa ile Harun'un Rabb'ine dediler."

Onlar az önce paralı askerlerdi. Ustalıklarına karşı Firavun'dan karşılık bekliyorlardı. Bir inanç ve problem sahibi değillerdi. Yalnız kalblerine dokunan gerçek onları birden değiştirmişti. Benliklerini titreten bir sarsılıştı bu. Birden onları herşeyden vazgeçirmişti. Ruhlarının derinliklerine, kalblerinin merkezine ulaşmıştı. Oranın üzerini kaplayan sapıklığın tortularını silip götürmüştü. Onları tertemiz yapıp diriltmiş, Hakka boyun eğer hale getirmiş, imanla onarmıştı. Hem de kısa bir zaman diliminde. Bir de bakıyoruz ki, onlar gayri ihtiyari secdeye kapanıyorlar. Dilleri depreniyor. Apaçık yakın bir ifade ile iman gerçeğini haykırıyorlar.

"Ve bütün varlıkların Rabb'ine inandık."

"Musa ile Harun'un Rabb'ine dediler."

İnsanın kalbi gerçekten hayret edilecek bir varlıktır. Merkezine ulaşan tek bir dokunuş bile onu kökten değiştirebilir. Allah'ın peygamberi -salat ve selam üzerine olsun- doğru söylemiştir: "Her kalb Rahman'ın iki parmağı arasındadır. Dilerse onu düzeltir (doğrultur) dilerse eğriltir (saptırır)"[18] İşte bu şekilde paralı asker olan büyücüler, mü'minlere, seçkin mü'minlere dönüştüler. Hem de yığınlarca halk kitlelerinin, Firavun'un ve kurmaylarının gözleri önünde ve işitecekleri bir şekilde.. Azgın, zalim bir iktidarın karşısında apaçık iman etmelerinin ne gibi sonuçları ve cezaları olacağını düşünmeden, zorba iktidar sahibinin ne söyleyeceğine, ve ne yapacağına aldırmadan, bu imana gelmeyi gerçekleştirdiler.

Bu beklenmedik değişikliğin Firavun ve kurmayları üzerinde şok etkisi yapmış olması gerekir. Firavun'un piyonları halk kitlelerini toplamış, onları bu yarışı izlemek için toplarlarken onları hazırlamış, şartlandırmışlardı. İsrailoğullarından olan Musa'nın büyücü olduğu, büyüsü ile kendilerini yurtlarından çıkarmak istediği, iktidar ve yönetimi kendi kavmine vermek istediği, Firavun tarafından toplanan büyücülerin onu mağlup edecekleri ve onun tezini çürütecekleri yalanına inanmaya hazır hale getirilmişlerdi.. Sonra bu halk kitleleri işte görüyorlar ki, büyücüler Firavun'un adı ve şerefi ile atacaklarını atıyorlar. Halbuki onlar az önce ona hizmet etmek için gelen, onun ücretinde gözü olan ve onun şerefi ile işe koyulan paralı askerleriydi!

18) Buhari-Müslim

Bu, Firavun'un tahtını tehdit eden bir değişiklikti. Zira bu tahtın üzerinde kurulduğu dini efsaneyi (mitolojiyi) ilahlık veya tanrıların oğlu olma efsanesini tehdit ediyordu. Bazı asırlarda bu tür dini efsaneler yaygınlık kazanmıştır. Bunlar da işte o dindeki büyücülerdi. Büyücülük kutsal bir meslekti. Bu sanat, ülke çapında, sadece tapınakların kahinlerine serbestti. İşte onlar da şimdi Alemlerin Rabbine, Musa ve Harun'un Rabbine iman ediyorlardı. Halk kitleleri inançları noktasında kahinlerin peşinde giderlerdi. Kahinler de böylece onları oyalarlardı. Artık Firavun'un tahtının dayanağı sadece bire inmişti. Bu da kaba kuvvetti. Bu kaba kuvvet ise, inanç olmadan bir tahtı ayakta tutamaz ve bir rejimi koruyamaz.

Biz Firavun ve etrafındaki kurmaylarının bu korku ve endişelerinin nedenini kestirebiliyoruz. Yeter ki, bu gerçeği doğru anlayıp değerlendirebilelim. Kahin ve büyücü olarak gelip böyle açık, net, etkileyici, bir biçimde iman etmeleri, kabul ederek ve gönülden boyun eğip bağlanarak, secdeye kapanmadan edemeyen bu kitlenin iman etmelerini düşündüğümüzde, Firavun ve kurmaylarının korkusunu haklı buluruz.

İşte bu sırada Firavun'un cinleri tepesine çıkmıştır. Öfke dolu tehdidini savurmuş, işkence ve intikama başvurmuştur. Öncelikle büyücüleri Musa ile işbirliği yaparak kendisine ve milletine karşı komplo düzenlemekle suçlamıştır!

"Firavun "Ben izin vermeden O'na inandınız, öyle mi?" Hiç kuşkusuz O size büyücülüğü öğreten elebaşınızdı. Ama yakında başınıza neler geleceğini öğreneceksiniz. Andolsun ki, sağlı-sollu birer el ve ayağınızı kesecek ve arkasından hepinizi asacağım dedi."

"Ben size izin vermeden ona inandınız öyle mi? Siz ona inandınız dememiş, onların bu hareketini kendisi izin vermeden Musa'ya teslim olma şeklinde değerlendirmiştir. Bu iradesine sahip, hedefini bilen, sonucu kendisi hazırlayan, herşeyini kendisi planlayan birinin manevralarına benzer bir hareket tarzıdır. Onun kalbi büyücülerin kalbine dokunan mesajı hissetmemiştir. Zaten zorbaların, zalimlerin kalbleri ne zaman bu tür aydınlatıcı dokunuşları hissetmiştir ki? Sonra o, bu tehlikeli dönüşümü etkisiz bırakmak için, büyücüleri anında suçlamaya başlıyor. **"Hiç kuşkusuz o size büyücülüğü öğreten elebaşınızdı."** Bu gerçekten hayret edilecek suçlamadır. Yegane yorumu da şu olabilir: Aynı zamanda kahin olan bu büyücülerden bazıları, Firavun onu evlat edindiği için sarayda Musa'nın eğitimini üstlenmişlerdi. Veya Hz. Musa'nın bazen tapınaklarda onlarla başbaşa kaldığı oluyordu. İşte Firavun, Hz. Musa ile büyücüler arasındaki bu uzak ilişkiye sığınıyor. Ayrıca bu ilişkiyi de ters yüz ediyor: **"O sizin öğrencinizdir"** diyeceği yerde **"O sizin elebaşınızdır"** diyor. Böylece halk kitlelerinin gözünde işin önemini ve dehşetini arttırmaya çalışıyor!

Tehditlerini savurduktan sonra mü'minleri bekleyen acımasız işkence ile korkutmağa başlıyor.

"Ama yakında başınıza neler geleceğini öğreneceksiniz. Andolsun ki, sağlı-sollu birer el ve ayağınızı kesecek ve arkasından hepinizi asacağım" dedi.

İşte bütün zorbaların tahtının ve şahsının tehlikede olduğunu hissettiklerinde başvurdukları aptalca çözüm budur. Kalbleri ve vicdanları titremeden öfke, katıyüreklilik ve iğrençlikle bu cinayete başvururlar. Bu, söylediklerini anında uygulayabilme gücü olan azgın ve zorba, Firavun'un sözüdür.. Peki bu söz karşısında aydınlığı gören, inanmış kesimin sözü ne olacak bakalım!

Bu, Allah'ı bulan ve bu buluştan sonra artık neleri kaybedeceğine kulak vermeyen, bunlara aldırmayan kalbin sözüdür. Allah ile temasa geçen, izzetin zevkine eren kalp artık azgın iktidar sahiplerine değer vermez. Ahireti kazanma peşinde olan kalbi, bu dünya işlerinin ne azı, ne de çoğu ilgilendirmez.

"Büyücüler dediler ki, zararı yok. Nasıl olsa Rabb'imize döneceğiz."

"Bizler ilk inananlar olduğumuz için Rabb'imizin kusurlarımızı bağışlayacağını umarız."

Zararı yok. Sağlı sollu birer el ve ayağımızın kesilmesi önemli değil. Asılmanın ve işkencenin önemi yok. Öldürüleceğimize ve şehid edileceğimize aldırış etmiyoruz. Önemi yok, çünkü biz Rabbimize dönüyoruz.. Artık biz Rabbimize döndükten sonra bu yeryüzünde ne olursa olsun. Bizi ilgilendiren, olmasını umduğumuz tek şey: **"Rabbimizin günahlarımızı bağışlamasıdır." "Müminlerin ilkleri olduğumuz için"** Herkesten önce bu mesaja sarıldığımız için.

Aman Allah'ım! İman vicdanları aydınlatınca, ruhları coşturunca gönüllere huzur doldurunca, çamur balçığını yücelerin yücesine yükseltince, kalbleri zenginlik, bolluk ve azık ile doyurunca ne dehşet verici güce dönüşüyor, yeryüzündeki herşeyi ne kadar değersiz, basit ve önemsiz hale getiriyor.

Anlatımın seyri içinde bu parlak edebi güzelliğin üzerine, perde kapanıyor. Daha fazla birşey anlatılmıyor. Böylece sahnenin hayranlık veren güzelliği ve derin etkisi olduğu gibi kalıyor. Bu anlatım ile Mekke'de zorluğa, sıkıntıya ve işkenceye katlanan, bunlara göğüs geren ruhlar, gönüller eğitiliyordu. Azgınlığa, zulme ve işkenceye karşı koyan her inanç sahibi de onunla eğitilir.

Bundan sonra ise yüce Allah inanan kullarını yönlendiriyor. Firavun ise, komplosunu hazırlıyor ve bütün ordularını topluyor.

وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي إِنَّكُم مُّتَّبَعُونَ ﴿٥٢﴾
فَأَرْسَلَ فِرْعَوْنُ فِي الْمَدَآئِنِ حَٰشِرِينَ ﴿٥٣﴾ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ لَشِرْذِمَةٌ
قَلِيلُونَ ﴿٥٤﴾ وَإِنَّهُمْ لَنَا لَغَآئِظُونَ ﴿٥٥﴾ وَإِنَّا لَجَمِيعٌ حَٰذِرُونَ ﴿٥٦﴾

52- Arkasından Musa'ya "Bana inanan kullarımı geceleyin yola çıkar; sizi takip edecekler" diye vahyettik.
53- Firavun asker toplamakla görevli adamlarını şehirlere saldı.
54- Toplanan askerlerine dedi ki, "Bu adamlar, bir avuçluk, az sayıda bir topluluktur.
55- Fakat bizi öfkelendiriyorlar.
56- Biz ihtiyatlı bir toplumuz.

Olaylar ve zaman açısından bir boşluk var burada. Bunlar bu sırada ele alınmıyor. Bu yarıştan sonra Hz. Musa ve İsrailoğulları Mısır'da bir süre yaşadılar. Yüce Allah Hz. Musa'ya milletinin göçmesini bildirmeden önce A'raf suresinde anlatılan diğer mucizeler de[20] bu süre içinde meydana gelmişti. Fakat buradaki ayetler onlara değinmiyor ki, surenin konusuna ve asıl yönelişine uygun düşen sonuca ulaşsın.

Bu sırada yüce Allah Hz. Musa'ya Allah'ın kullarını geceden yola koymasını, planlamasını ve düzenlemesini tamamladıktan sonra onların geceden göç etmelerini sağlamasını bildirmiştir. Firavun'un kendilerini izleyeceğini haber vermiş ve milletini deniz kenarına doğru harekete geçirmesini emretmiştir. (Herhalde bu deniz kenarı Suveyş körfezinin göller bölgesi ile buluştuğu yerdir.)

Firavun İsrailoğullarının aniden kaçtıklarını öğrenmişti. "Genel Seferberlik" diye adlandırılabilecek bir hal ilan etti. Şehirlere elçiler gönderdi. Kendisine ordular toplamalarını istiyordu. Hz. Musa ve milletini yakalamak onların planlarını başlarına geçirmek istiyordu, fakat o bu planın, plan sahibi olan yüce Allah tarafından planlandığını bilmiyordu!

Firavun'un kuklaları ona asker toplamaya koyulmuşlardı!.. Yalnız böyle bir toplama hareketi Firavun'un korktuğunu, Hz. Musa ve onunla birlikte olanların güçlülüğünü ve büyük bir tehlike olduklarını, bu nedenle sözde ilah bir kralın böyle bir genel seferberliğe girişmeye gereksinim duyduğu imajını verebilir. Öyleyse mü'minlerin halini basite indirgemek gerekmektedir.

"Bu adamlar, bir avuçluk, az sayıda bir toplulukturlar"

Öyleyse onların işleriyle bu kadar ilgilenilmesinin, onlar için bu kadar kalabalık güçlerin toplanmasının ne anlamı var. Halbuki onlar bir avuç kadar insandır!

"Fakat bizi öfkelendiriyorlar"

Onları öfkelendiren, harekete geçiren ve kin beslemeye neden olan sözlere ve eylemlere girişmektedirler.

Öyleyse her halde onların bir önemi vardır ve onlar bir tehlikedir! İşbirlikçiler istedikleri kadar "bu önemli değil" desinler. Biz yine de onları gözetlemeliyiz.

"Biz ihtiyatlı bir toplumuz"

Onların tuzaklarına karşı uyanık, çalışmalarına karşı ihtiyatlı olmalıyız. İşlerin dizginlerini sıkı tutmalıyız!

Bu inanç sahibi mü'minler karşısında zorbalığa başvuran batılın değişmeyen, sürekli şaşkınlığıdır!

Son sahneye geçmeden önce, Firavun ve kurmaylarının içinde yüzdükleri bol nimetlerin arasından çıkarılmalarını ne gibi bir sonucun izlediği öncelikle belirtiliyor. Ezilmiş olan İsrailoğullarının onlara varis oldukları haber veriliyor:

فَأَخْرَجْنَاهُم مِّن جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٧﴾ وَكُنُوزٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٥٨﴾ كَذَٰلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا بَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿٥٩﴾

20) Fizilal-il Kur'an C.4 S. 539-548 Dünya Yay.

57- Böylece biz, Firavun ve soydaşlarını bahçelerden ve pınarbaşlarından çıkardık.

58- Hazinelerden ve konforlu köşklerden de.

59- Böylece bunlara, İsrailoğullarını mirasçı kıldık.

Onlar Hz. Musa ve milletinin peşine düşmüşlerdi. Onların izlerini sürmüşlerdi. İşte bu onların son çıkışları oldu. İçinde yaşadıkları bağlardan-bahçelerden, ırmakların, yer altı zenginlik kaynaklarından ve güzel yerleşim bölgelerinden bu şekilde çıkarılmışlardı. Bundan sonra o nimetlere tekrar dönemediler! Bu nedenle onların mü'minlerin izlerini sürerek peşlerine düşmelerinin sonu öncelikle belirtiliyor. Zulmün, şımarmanın ve temelli azgınlığın cezası anında belirtilmiş oluyor böylece.

"Böylece bunlara, İsrailoğullarını mirasçı kıldık."

İsrailoğullarının kutsal topraklara göç ettikten sonra tekrar Mısır'a Mısır'ın yönetimine ve Firavun ile milletinin hazinelerine varis oldukları bilinmiyor. Bu nedenle Kur'an'ı yorumlayan bilginler: Onlar Firavun ve kurmaylarının sahip olduklarının bir benzerine varis oldular. Yani onlar bunların sahip oldukları bahçeler, ırmaklar, hazineler ve güzel yerleşim bölgeleri türünden nimetlere sahip oldular" demişlerdir.

Arada verilen bu açıklamadan sonra kesinlik ifade eden son sahne geliyor.

فَأَتْبَعُوهُم مُّشْرِقِينَ ﴿٦٠﴾

فَلَمَّا تَرَٰٓءَا ٱلْجَمْعَانِ قَالَ أَصْحَٰبُ مُوسَىٰٓ إِنَّا لَمُدْرَكُونَ ﴿٦١﴾ قَالَ كَلَّآ

إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ ﴿٦٢﴾ فَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنِ ٱضْرِب بِّعَصَاكَ

ٱلْبَحْرَ فَٱنفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَٱلطَّوْدِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٦٣﴾ وَأَزْلَفْنَا ثَمَّ

ٱلْءَاخَرِينَ ﴿٦٤﴾ وَأَنجَيْنَا مُوسَىٰ وَمَن مَّعَهُۥٓ أَجْمَعِينَ ﴿٦٥﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا ٱلْءَاخَرِينَ ﴿٦٦﴾

60- Firavun ile soydaşları gün doğar-doğmaz İsrailoğullarının ardına düştüler.

61- İki topluluk birbirlerini gördüklerinde Musa'nın taraftarları "Eyvah, yakalandık" dediler.

62- Musa "Hayır endişelenmeyin, Rabb'im benimle birliktedir, O bana bir çıkış yolu gösterecektir" dedi.

63- O sırada Musa'ya; "Değneğinle denize vur" diye vahyettik. Bunun üzerine deniz yarılarak içinde oniki yol açıldı. Denizin her parçası yüce bir dağ gibi oldu.

64- Arkadan gelenleri oraya yaklaştırdık.

65- Musa ile yanındakilerin tümü ile kurtardık.

66- Arkasından öbürlerini suda boğduk.

Hz. Musa, yüce Allah'ın bildirmesi ve planlaması ile onun kullarını geceden yola koymuştu. Firavun'un oyunu ve şımarıklığı nedeniyle Firavun'un askerleri sabahleyin onların peşine düştüler. İşte şimdi sahne sonuna doğru yaklaşıyor. Savaş hazırlığı zirvesine ulaşıyor.. Hz. Musa ve milleti denizin önünde, yanlarında gemileri yok. Oraya dalma imkanları da yok. Silahlı da değiller. Firavun'un kendilerini arayan, acımasız tepeden silahlı askerleri de bulundukları yere yaklaşmış durumdalar!

İçinde bulundukları durumun bütün şartları gösteriyor ki: Önlerinde deniz, arkalarında düşman olduğu halde artık kurtuluşları imkansız.

'İki topluluk birbirlerini gördüklerinde Musa'nın taraftarları "Eyvah yakalandık" dediler."

Artık felaket zamanı, gelip çattı. Birkaç dakika daha geçer geçmez, ölüm üzerlerine saldıracak, artık ne kurtarıcı ne de yardımcı bulma imkanı var!

Fakat Rabbinden vahiy alan Hz. Musa, bir an dahi şüpheye düşmüyor. Bütün kalbi ile Rabbine güveniyor. Yardım edeceğine kesin inanıyor. Kurtuluşa kesin gözü ile bakıyor. Nasıl meydana geleceğini bilmese de kendisini yönlendiren ve koruyan Allah olduktan sonra bunun gerçekleşmesi gerekir.

"Musa, hayır endişelenmeyin, Rabb'im benimle birliktedir. O bana bir çıkış yolu gösterecektir dedi."

Hayır. Sert bir biçim ve kesinlikle. Hayır, bize yetişemeyecekler. Hayır, biz yok edilmeyeceğiz. Hayır, biz tuzağa düşmeyeceğiz. Hayır, biz ezilmeyeceğiz: **"Hayır, Rabb'im benimle birliktedir, O bana bir çıkış yolu gösterecektir"** Bu kesinlik, azim ve inançla.

Son anda umutsuzluk ve felaket gecesinde aydınlatıcı ışıklar yayılıyor. Hiç umulmadık bir biçimde kurtuluş yolu açılıyor.

"O sırada Musa'ya 'Değneğinle denize vur' diye vahyettik".

Anlatımın içinde Hz. Musa Asa'sı ile denize vurdu denecek kadar bile bir zaman dilimi ayrılmıyor. Zaten vurduğu anlaşılıyor. Hemen sonuç veriliyor.

"Bunun üzerine deniz yarılarak içinde oniki yol açıldı. Denizin her parçası yüce bir dağ gibi oldu."

Mucize meydana geldi. İnsanların imkansız dediği şey, gerçekleşti. İnsanlar bunu söylerken, Allah'ın yasasını sürekli tekrar olunan ve alışageldikleri şeylere göre değerlendirmektedirler. Yasaları yaratan yüce Allah, dilediğinde iradesine uygun olarak onları işletme gücüne sahiptir.

Mucize meydana geldi. Suyun iki dalgası arasında bir yol açıldı. Su yolun her iki tarafında büyük dağ gibi durdu. Ve İsrailoğulları yola girdiler.

Firavun ve askerleri, bu harika sahne ve hayret verici olay karşısında apışıp kaldılar. Şaşkın halde durup izlediler.

Orada şaşkın halde uzun boylu durmuş olması gerekir ki, askerlerine bu açılan hayret verici yoldan İsrailoğullarını izlemeye koyulmalarını emretmeden Hz. Musa

ve milletinin denize açılan yoldan tamamen karşıya geçtiğini görebilsin.

Allah'ın planı tamamlandı. İsrailoğulları karşı sahile çıktılar. Bu arada Firavun ve askerleri bütünü ile suyun dalgaları arasında kaldı. Zaten yüce Allah bu sırada onları kesinleşmiş akibetlerine yaklaştırmıştı.

"Arkadan gelenleri, oraya yaklaştırdık."

"Musa ile yanındakileri tümü ile kurtardık."

"Arkasından öbürlerini suda boğduk."

Zaman içinde bu bir ibret oldu. Asırlarca kendisinden söz edildi. Peki buna çok insan iman etti mi?

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٦٧﴾

67- Kuşku yok ki, bu olaydan alınacak dersler vardır. Fakat insanların çoğu buna inanmadı.

Harika olaylar, mucizeler insanların zorunlu olarak boyun eğmelerini sağlasalar da hemen kesin biçimde iman etmelerini sağlamazlar. Çünkü iman ancak kalblerin doğruya ulaşması ile mümkündür.

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٦٨﴾

68- Ve yine kuşku yok ki, senin Rabb'in üstün iradeli ve merhametlidir.

Bu, surede ayetlerin ve yalanlamanın sergilenmesinden sonra yapılan alışılagelen yorumdur...

Hz. Musa'nın -selam üzerine olsun- Firavun ve hanedanı ile ilgili kıssası böylece anlatılıp bu son ile neticelendi. Bu kıssada ezilen, sıkıntılarla boğuşan mü'minlere müjde veriliyordu. Nitekim o sırada Mekke'de yaşayan mü'min azınlık da bu durumdaydı. Yine bu kıssada müşriklerin, tutumları Mekke'li müşriklerin tutumlarına benzeyen, zalimlerin-zorbaların yok edilişi de işleniyordu.

Şimdi bu kıssayı Hz. İbrahim -selam üzerine olsun- ve milletinin kıssası izliyor. Peygamberimize -salat ve selam üzerine olsun- bu kıssayı müşriklere anlatması emrediliyor. Çünkü onlar Hz. İbrahim'in varisleri, izcileri ve O'nun ezeli dini üzerinde olduklarını ileri sürüyorlardı. Halbuki onlar Allah'a ortak koşuyorlardı.

Yüce Allah'ın kutsal Evinde, Beytu'l-Haram'da, tapmak amacıyla putlar heykeller dikiyorlardı. Halbuki bu evi Hz. İbrahim sırf Allah'a kulluğun simgesi olarak yapmıştı.. Onlara Hz. İbrahim'in haberini anlat ki, buradan kendi düşüncelerinin gerçek yüzü ortaya çıksın.

Bu suredeki kıssalar, tarihsel çizgiyi izlemiyor. Çünkü burada özellikle onların ders alınacak yönlerine dikkat çekiliyor. A'raf suresi gibi yerlerde ise tarihsel çizgi esas alınmıştı. Çünkü orada yeryüzünün mirasının sıra ile kimlere geçtiği sergileniyor. Hz. Adem -selam üzerine olsun- döneminden bu yana peygamberlerin birbirini izlediği belirtiliyordu. Onun için A'raf suresinde geçen kıssalar, cennetten atılış döneminden ve beşeriyet hayatının başlangıcından bu yana geçen tarihsel çizgiyi izliyorlardı.

Hz. İbrahim -selam üzerine olsun- kıssasının burada verilen bölümü; milletine peygamber olarak gönderilişini, onlarla inanç sistemi üzerine tartışmasını, sahte tanrıları red edişini, kulluk ilkesini esas alarak Allah'a yönelişini ve Ahiret Gününü hatırlatmasını içeren bölümdür. Bunun hemen ardından mükemmel bir kıyamet sahnesi yer alıyor. Burada kullar, sahte tanrıları red ediyorlar. İçinde bulundukları sosyal şartların kendilerini Allah'a ortak koşmaya götürmüş olmalarına pişman oluyorlar. Sanki onlar şimdiden bil-fiil olarak oraya varmış bulunuyorlar! İşte müşrikler için kıssanın ders alınacak yanı da burasıdır. Onun için burada Tevhid inancının ilkelerine, şirk inancının bozukluklarına ve kıyamet gününde müşrikleri bekleyen akibete geniş yer veriliyor. Zira hikayenin ağırlık noktası budur. Bunun dışında kalan yerler ise, başka surelerde geniş olarak ele alındığı için es geçilmiştir.

Hz. İbrahim kıssasının, Bakara, En'am, Hud, İbrahim, Hicr, Meryem, Enbiya ve Hacc surelerinde bazı bölümleri geçmişti. Her surede surenin ana temasına uygun düşen bölümler ele alınmıştır. Konusuna, atmosferine ve çağrışımlara uygun kısımlar verilmişti.

Bakara Suresinde Hz. İbrahim'in İsmail ile birlikte Ka'beyi bina etmesi, Kutsal bölgeyi güvenli kılması için Allah'a dua etmesi, Ka'be'ye ve Ka'be'yi yapana varis olmanın ancak Müslümanlar yani onun dinini izleyenler için söz konusu olabileceği, kuru bir soybağı iddiası ile ona varis olunamayacağı ele alınıyor. Bunlar İsrailoğullarının aykırı davranışları, sürülmeleri ve lanete uğramaları nedeniyle Hz. İbrahim'in dinine ve Ka'besine ancak Müslümanların varis olabileceğini ortaya koymak için anlatılıyordu.

Dirilten ve öldüren, güneşi doğudan doğduran, Allah'ın sıfatları konusunda büyük iddialarda bulunan kafir kıralla tartışması, güneşi batıdan doğdurması, kırala meydan okuyuşu ve kafir olan kıralın bunun karşısında apışıp kalması ele alınıyordu.

Rabbinin ölüleri nasıl dirilttiğini, bunu kendisine göstermesini istemesi, Rabb'inin ona dört kuş kesip onların parçalarını da dağlar üzerine koymasını emretmesi, sonra onları gözlerinin önünde diriltmesi ve kuşların hızla gelişini görmesi anlatılıyordu.

Bu her iki olay da, surede yüce Allah'ın öldürmeye ve dilitmeye gücünün yettiğinden ve onun ayetlerinden söz edilirken ele alınıyordu.

En'am suresinde Hz. İbrahim Rabbini aramasından ve yıldızları, Ay'ı, Güneş'i ve evrenin sahnelerini izledikten sonra Rabbini bulmasından söz ediliyordu. Bu da inanç üzerinde, Allah'ın evrendeki ayetleri ve bu ayetlerin onların eşsiz yaratıcısının, yoktan var edicisinin üzerinde yoğunlaşan bir açıklama ile ele alınıyor.

Hud suresinde Hz. İshak ile müjdelenmesi bölümü yer alıyordu. Bu da Hz. Lut'un kıssası sırasında ele alınmıştı. Hani Hz. Lut'un milletini yok etmekle görevli olan melekler yolda Hz. İbrahim'e uğramışlardı. Bu bölümde de yüce Allah'ın seçilmiş kullarını koruduğu, dininden sapanları ise, yok ettiği anlaşı-

lıyordu.

İbrahim suresinde, ailesini yerleştirdiği çorak vadiyi kutsal Ka'be'nin himayesinde tutması için Rabb'ine niyazda bulunuşu, yaşlılığına rağmen Hz. İsmail ve Hz. İshak'ı kendisine bahşettiğinden Rabb'ine şükredişi, kendisine ve neslinе namazı sürekli gereği gibi kılmayı nasib etmesini dileyişi, duasını kabul buyurması kıyamet gününde kendisini, anne-babasını ve bütün mü'minleri bağışlaması için niyazda bulunması anlatılmıştı. Zaten surenin ana konusu bütün peygamberlerin aynı mesajı getirdikleri ve bu mesajın da Tevhid olduğunu peygamberlerin mesajlarını yalan sayanların ise bütünü ile bir kitle olduklarını ortaya koymaktı. Peygamberlerin mesajı küfür cehenneminde ve inkar çölünde serin gölgelikli bir ağaçtı!

Hicr suresinde de aynı Hud suresindeki bölüm biraz detaylı olarak ve Yüce Allah'ın inanan kullarına merhameti, günahkar, isyankar kullarına azabının hatırlatılması şeklinde ele alınmıştı.

Meryem suresinde Hz. İbrahim'in yumuşak bir tutumla babasına gelişi ve babasının onu kaba bir şekilde katı yüreklilik ile reddedişi, babasından ve kavminden ayrılışı, Hz. İsmail ve Hz. İshak'ın ona bağışlanışı anlatılmıştı. Bu da yüce Allah'ın seçilmiş kullarını koruduğundan söz eden, bütün atmosferini merhamet, sevgi ve yumuşaklığın kuşattığı bir surede ele alınmıştı.

Enbiya suresinde Hz. İbrahim'in babasını ve milletini ilahi mesaja çağırması, onların putlarını horlaması ve bu putları kırması, ateşe atılması, ateşin Allah'ın emri ile serinlik ve esenlik veren bir bahçeye dönüşmesi, kendisinin kardeşinin oğlu Lut ile bu ülkeden kurtularak bütün insanlar için kutsal kılınan yurda ulaşması anlatılıyordu. Bu da peygamberler kervanını anlatan, yüce Allah'ın bu kervanı koruduğunu, onların da ortağı olmayan tek Allah'a kulluğa çağırdıklarını sergileyen bir konumda veriliyordu.

Hacc suresinde ise Ka'be'yi tavaf edenler ve oraya sığınanlar için temizlemesi gerektiğine ilişkin bir işaret yer alıyordu.

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ إِبْرَٰهِيمَ ﴿٦٩﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٧٠﴾

69- Ey Muhammed, o müşriklere İbrahim'in olayını da anlat.

70- Hani İbrahim, babası ile soydaşlarına, "Neye tapıyorsunuz?" dedi.

Varisi olduklarını ve dinine bağlı olduklarını söyledikleri Hz. İbrahim'in haberini onlara oku. Oku da Hz. İbrahim'in Mekke'deki müşriklerin kendilerine taptıkları bu putların benzerlerine kulluk ettikleri için, babası ve milleti ile nasıl bir mücadeleye girdiğini, Allah'a ortak koştukları için babasına ve milletine karşı çıkışını, içinde bulundukları sapıklıktan nasıl tiksindiğini, hayretler içinde onlara nasıl **"Siz neye tapıyorsunuz?"** şeklinde olumsuz sorular yönelttiğini görsünler.

قَالُوا نَعْبُدُ أَصْنَامًا فَنَظَلُّ لَهَا عَٰكِفِينَ ﴿٧١﴾

71- Onlar da "Putlara tapıyoruz ve biz tapınmayı hep sürdüreceğiz" dediler.

Onlar heykellerine ilah adını veriyorlardı. Onların bunlara heykel deyişinden anlaşılıyor ki, onlar bu heykellerini taştan yontulmuş olduklarını inkar ede-

miyorlardı. Fakat onlar bununla beraber bu heykellere yöneliyorlardı. Ve onlara tapmaya özen gösteriyorlardı. Bu ise aptallığın en son derecesidir. Yalnız, bir inanç sistemi saptıktan sonra bu inanç sahipleri neye taptıklarını, nasıl düşündüklerini ve nasıl bir görüşe bağlandıklarını bir türlü anlayamazlar!

Burada Hz. İbrahim -selam üzerine olsun- onların uyuşan kalblerini uyandırıyor, düşünmeden ve anlamadan yaptıkları bu aptallıklara sapmalarına neden olan donuk akıllarını uyarıyor.

قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَكُمْ إِذْ تَدْعُونَ ﴿٧٢﴾ أَوْ يَنفَعُونَكُمْ أَوْ يَضُرُّونَ ﴿٧٣﴾

72- İbrahim dedi ki, "O putlar, kendilerini imdada çağırdığınızda sesinizi işitirler mi?"

73- "Ya da size yarar veya zarar dokundurabiliyorlar mı?"

Yani kendisine tapılan bir ilahın en asgari özelliği, kendisine kulluk yapan ve dua eden kulları gibi işitmesidir. Eğer bunlar duymayan sağır varlıklar ise, nasıl zarar veya fayda verebilirler? Onlar ne bunu ne diğerini iddia edebilirler?!

Onlar bu konuda hiçbir cevap vermiyorlar. Zira Hz. İbrahim'in bunu aşağılama ve kınama ifade etmesi için sorduğundan kuşku duymuyorlar. Onun dediklerini çürütecek bir delil de bulamıyorlar. Konuştukları takdirde ise, düşünmeden ve anlamadan, taklitçileri uyutan bağlayan donuklukları ortaya çıkarıyorlardı.

قَالُوا بَلْ وَجَدْنَا آبَاءَنَا كَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٧٤﴾

74- Onlar, "Hayır ama, atalarımızın böyle yaptıklarını gördük" dediler.

Bu heykeller, işitmez, zarar vermez, fayda vermez. Fakat biz atalarımızın onlara yöneldiklerini gördük. Biz de onlara yönelerek tapmaya başladık. Bu utandıran bir cevaptır. Yalnız müşrikler onu söylemekle utanmıyorlar. Nitekim Mekke'deki müşrikler de böyle yapmaktan utanmıyorlardı. Ataların bir işi yapmaları onu araştırmadan doğru kabul etmenin garantisi sayılıyordu. Hatta bu anlayış İslam'ın önünde en büyük engellerden biriydi. Müşrikler atalarının dininden dönemiyor, bu atalara bağlılıktan vazgeçemiyor ve onların sapıklıkta olduklarını bir türlü kabul edemiyorlardı. Halbuki, bu aklı başında birisi için doğru değildi. İşte tıpkı bu şekilde boş, kof sözler ve değerler, gerçeğin, hakkın karşısında durur. İnsanlar, akli ve vicdani yönden dondurulup saptırılarak uyuşturuldukları dönemlerde, bu kof şeyleri hakka tercih eder hale gelirler. Bu nedenle kendilerini şiddetli bir şekilde sarsacak bir uyarana ihtiyaç duyarlar ki, özgürlüğe bağımsızlığa ve düşünmeye yönelebilsinler.

Bu donma karşısında Hz. İbrahim -selam üzerine olsun- sabrına ve yumuşaklığına rağmen onları sert bir biçimde sarsmaktan, heykellere, bu tür değerlerle kendisine tapılmasına izin verilen bozuk inançlara karşı düşmanlığını ilan etmekten başka çare bulamamıştır!

قَالَ أَفَرَأَيْتُم مَّا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٧٥﴾ أَنتُمْ وَآبَاؤُكُمُ الْأَقْدَمُونَ ﴿٧٦﴾ فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّي إِلَّا رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿٧٧﴾

75- İbrahim dedi ki, "Nelere taptığınızı görüyor musunuz?"

76- "Gerek sizin ve gerekse eski atalarınızın."

77- "O putlar, benim düşmanlarımdırlar. Benim tek dostum alemlerin Rabb'i olan Allah'tır."

İşte bu şekilde babası ve milleti taptıklarına tapmaya devam ettikleri müddetçe inancıyla onlardan ayrılmasına, onların ilahlarına ve inançlarına karşı, hem kendisinin hem de milletinin eski ataları olmalarına rağmen, düşmanlığını açıkça ilan etmekten çekinmemiştir!

Kur'an böylelikle mü'minlere de öğretiyordu ki, inanç konusunda ne millete ne de babaya hoş görünmek yoktur. En başta gelen bağ, inanç bağıdır. En başta gelen değer iman değeridir. Bunların dışında kalan bütün bağlar ona bağlıdır. Onlar neredeyse bunlar da oradadır.

Hz. İbrahim onların ve önceki atalarının taptıkları tanrılardan sadece birini hariç tutmuştu: **"O putlar benim düşmanlarımdırlar. Benim tek dostum alemlerin Rabb'i olan Allah'tır"** Zira milletin inancı bozulup değişmeden önce, eski atalarından Allah'a tapanlar da olabilirdi. Ayrıca onlardan Allah'a taptığı halde onunla birlikte başka sahte ilahlara da tapanlar olabilirdi. Bu durumda Hz. İbrahim'in bir ilahını hariç tutması ihtiyatlı oluşundan ve sözünü bilinçli ve dikkatli kullanmasından kaynaklanmış olur. Zaten Hz. İbrahim -selam üzerine olsun- gibi bir zata, inançtan ve inanç sisteminin en hassas konusu olan ilahtan söz ederken böyle dikkatli bir ifade kullanması yakışırdı.

Sonra Hz. İbrahim -selam üzerine olsun- Rabb'ini, alemlerin Rabb'ini tanıtıyor. Her yerde ve her zaman onunla bir bağı bulunduğunu ifade ediyor. Böylece biz de onda sağlam bir yakınlığı, huzur veren bir bağı, her hareket ve seslenmenin, her ihtiyaç ve amacın gerçekleşmesinin Allah'ın elinde olduğu bilincinin hakim olduğunu görüyoruz.

الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ ﴿٧٨﴾ وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ ﴿٧٩﴾ وَإِذَا
مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ﴿٨٠﴾ وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ ﴿٨١﴾
وَالَّذِي أَطْمَعُ أَن يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ ﴿٨٢﴾

78- O beni yaratan ve doğru yola iletendir.

79- O beni doyuran ve içirendir.

80- Hastalığımda beni iyileştiren O'dur.

81- O, beni öldürecek ve sonra yeniden diriltecek olandır.

82- Hesaplaşma günü günahlarımı affedeceğini umduğum da O'dur.

Hz. İbrahim'in Rabbini tanıtması ve O'nunla olan bağının tasvirinde geniş bilgi vermesi onun bütün bir varlığı ile Rabb'i ile beraber yaşadığını göstermektedir. Güven içinde onun hakkında bilgi edindiğini, sevgi dolu olarak O'na yöneldiğini, görüyormuş gibi tanıttığını, kalbi, vicdanı ve bütün organları ile

Rabb'inin kendisine verdiği nimetlerin ve üstünlüklerin etkisini hissettiğini ortaya koymaktadır.

Hz. İbrahim'in sözü Kur'an'da aktarılırken kullanılan o güzel nağme bu havanın yayılmasına, bu çağrışımın yapılmasına; engin, yumuşak, tatlı, güzel etkinin her tarafı kuşatmasına yardım etmektedir.

"O beni yaratan ve doğru yola iletendir."

Beni bilmediğim halde kendi bildiği gibi yaratan O'dur. O benim ne olduğumu, nasıl oluştuğumu, görevlerimi, duygularımı, şimdiki halimi ve geleceğimi daha iyi bilir. **"O beni doğru yola iletendir."** Gireceğim yolu o gösterir, yaşayacağım yaşam tarzını o belirler. Sanki Hz. İbrahim -selam üzerine olsun- yaratan ve şekil veren kudret sahibinin elinde her şekle girebilen gevşek bir hamur olduğunu, kendisine dilediği şekli dilediği biçimi verebileceğini hissediyor. Bu ise, gönül huzuru ile, rahatlıkla, güvenle ve sarsılmaz bir imanla kayıtsız-şartsız teslim olmak demektir.

"O, beni doyuran ve içirendir."

"Hastalığımda beni iyileştiren O'dur."

Bu, koruyucu, şefkatli, sevgi dolu, doğrudan yanında olmanın, güvencenin kendisidir. Hz. İbrahim onu hem hastalığında hem de sağlığında hissetmektedir. Peygamberliğin yüce edebini takınmaktadır. Hastalığını Rabb'ine nisbet etmemektedir. Hasta etme ve sağlığa kavuşturmanın Rabb'inin dilemesine bağlı olduğunu bile bile Rabbi'nden sırf nimet ve lutufta bulunma açısından söz etmektedir. Kendisini yediren, içiren, kendisine şifa veren Rabb'ini anmaktadır. Kendisini sınavdan geçiren Rabb'inin sınavdan geçirişini söz konusu etmemektedir.

"O, beni öldürecek ve sonra yeniden diriltecek olandır."

Bu, ölüme karar verenin, Allah olduğuna iman etmektir. Teslimiyet ve engin bir gönül rızası içinde kıyamet gününe ve dirilişe iman etmektir.

"Hesaplaşma günü günahlarımı affedeceğini umduğum da O'dur."

Rabb'ini bu şekilde tanıyan, bu anlayışla onun bilincinde olan, gönlünün derinliklerinde bu yakınlığı hisseden, hem Nebi, hem Rasul olan Hz. İbrahim'-in -selam üzerine olsun- en büyük umudu.. Evet en büyük arzusu kıyamet gününde Rabb'inin onun günahlarını bağışlamasıdır. O kendi nefsini temize çıkarmamaktadır. Kendisinin bir günahı (suçu) olmasından endişe etmektedir.

Ameline güvenmemektedir. Kendi yaptıkları ile bir mükafatı hak ettiği kanısında değildir. Ancak O, Rabbinin lutfundan umutludur. Rahmetini ummaktadır. Affedilmesine ve günahlarının bağışlanmasına yönelik arzusunu kamçılayan tek sebep de budur.

İşte bu, takva bilinci, edep bilinci ve sakınma bilincidir. Bu aynı zamanda Allah'ın nimetlerini sağlıklı bir biçimde değerlendirme bilincidir. Ayrıca kulun amelinin değerini de ortaya koymaktadır. Allah'ın nimetleri gerçekten büyük mü büyük. Kulun ameli ise sönük mü sönüktür.

Böylece Hz. İbrahim Rabbinin niteliklerini verirken sağlıklı inancın ana ilkelerini özetlemektedir. Alemlerin Rabb'ı olan Allah'ı bir kabul etme, yeryüzünde insanın hayatına ilişkin en ince meselelere varıncaya kadar beşerin bütün tasarruflarını onun belirlediğini kabul etme, ölümden sonra diriltme ve hesaba çekme, Bunlar hem Hz. İbrahim'in milletinin hem de Mekke'li müşriklerin inkar ettiği olgulardır.

Sonra içini Allah'a açan tövbekar Hz. İbrahim, geniş ve uzun bir duaya başlıyor. Tam bir iman ve içten boyun eğiş ile Rabbine yöneliyor.

رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ ﴿٨٣﴾
وَاجْعَل لِّي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ ﴿٨٤﴾ وَاجْعَلْنِي مِن وَرَثَةِ جَنَّةِ
النَّعِيمِ ﴿٨٥﴾ وَاغْفِرْ لِأَبِي إِنَّهُ كَانَ مِنَ الضَّالِّينَ ﴿٨٦﴾ وَلَا تُخْزِنِي يَوْمَ
يُبْعَثُونَ ﴿٨٧﴾ يَوْمَ لَا يَنفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ ﴿٨٨﴾ إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٩﴾

83- Ya Rabbi, bana yararlı bilgi ve egemenlik ver ve beni iyi kullarının arasına kat.

84- İlerdeki kuşaklar arasında doğruluğun sözcüsü olmamı nasip eyle.

85- Beni bol nimetli cennette sürekli kalanlardan eyle.

86- Babamı affeyle. Çünkü o sapıklardandır.

87- İnsanların yeniden dirilecekleri gün beni mahcup etme.

88- Ki, o gün, insana ne mal ve ne de evlatları yarar sağlamaz.

89- Yalnız temiz kalple Allah'ın huzuruna gelen kurtulur.

Bütün bir duanın içinde yeryüzünün, dünyanın nimetlerinden hiçbiri yer almıyor. Hatta vücud sağlığı bile. Bu yüce ufuklara yönelen bir duadır. Arınmış duygular onu harekete itmektedir. Allah'ı tanıyan ve bu nedenle onun dışındaki herşeyi değersiz, basit gören verdiklerinin tadını damağında hissettiği için daha fazlasını isteyen, tadına vardığı ve dilediği ölçüde korku ve ümit hali içinde derinleşen bir kalbin duasıdır.

"Ya Rabbi, bana yararlı bilgi ve egemenlik ver ve beni iyi kullarının arasına kat."

Sağlıklı değerler ile saçma değerleri birbirinden ayırmamı sağlayacak ve beni daha kalıcı gerçeklere ulaştıracak bir yolun başına getirecek olan hikmeti ver bana.

"Beni iyi kullarının arasına kat."

Bu sözü yumuşak huylu, içini Allah'a açan, şerefli peygamber Hz. İbrahim söylüyor. Bu ne alçak gönüllülük! Bu ne hassasiyet! Bu ne kusur işlemekten endişe etme duygusu! Bu ne kalbleri evirip-çeviren Allah korkusu! Allah'ın salih kullarına katılmaya karşı bu ne büyük arzu! Rabb'inin, kendisini iyi işlerde başarılı kılması yasıtası ile salih kullara katması konusunda ne coşkun bir beklenti bu!

"İlerdeki kuşaklar arasında doğruluğun sözcüsü olmamı nasip eyle"

Süreklilik isteğinin kendisini sürüklediği bir duadır bu. Kendi soyu ile değil, inancı ile sürekli olmayı istiyor. Rabbinden diliyor ki, ilerdeki kuşaklara doğru bir söz nasip etsin. Kendilerini Hakk'a, gerçeğe çağırsın. Arı, duru ve kolay olan Hz. İbrahim dinine çağırsın. Herhalde bu Hz. İbrahim'in başka yerde yaptığı duanın aynısıdır. Nitekim Hz. İbrahim oğlu Hz. İsmail ile birlikte Ka'be'nin duvarlarını yükseltirken şöyle diyordu: "Hani İbrahim ile İsmail Ka'benin duvarlarını yükseltirlerken şöyle dua etmişlerdi: "Ey Rabbimiz, yaptığımızı kabul et. Hiç şüphesiz sen herşeyi işiten ve bilensin. Ey Rabbimiz, ikimizi de sana teslim olanlardan eyle, soyumuzdan da sana teslim olan bir ümmet çıkar, bize ibadet yollarımızı göster, tevbelerimizi kabul buyur. Hiç şüphesiz sen tevbeleri kabul edensin ve çok merhametlisin. Ey Rabbimiz, içlerinden onlara senin ayetlerini okuyacak, kitabı ve hikmeti öğretecek, kendilerini kötülüklerden arıtacak bir peygamber gönder. Hiç şüphesiz sen azizsin ve hikmet sahibisin."

Yüce Allah O'nun isteğini yerine getirdi. Duasını kabul etti. İlerideki kuşaklar arasında doğruluğun sözcüsü yaptı. O kuşaklar arasından insanlara Allah'ın ayetlerini okuyan, onlara kutsal kitabı ve hikmeti öğreten, ruhlarını kötülüklerden arındıran peygamber gönderdi. Onun isteğinin kabul edilmesi binlerce sene sonra gerçekleşmişti. Bu, insanlara göre hesaplandığında, uzun bir zaman olsa da, Allah katında belirlenen bir zamandır. Hikmeti gereği olarak bu zaman geldiğinde kabul edilen dua bu zamanda gerçekleşir.

"Beni bol nimetli cennette sürekli kalanlardan eyle."

Daha önce de, kendisini salih amellere muvaffak etmek suretiyle salih kullarına katmasını Rabbinden dilemişti. Zaten salih ameller, kendisini onların saflarına götürüp katacaktı. Nimet cenneti ise Allah'ın salih kullarının varacakları cennettir.

"Babamı affeyle. Çünkü o sapıklardandır".

Hz. İbrahim -selam üzerine olsun- babasından o kadar ağır sözler işitmesine ve ağır tehdidine maruz kalmasına rağmen ona böyle davranıyor. Çünkü daha önce babasını bağışlanması için ona dua edeceğine söz vermişti. Böylece sözünü yerine getirdi. Kur'an'ı Kerim'in başka ayetlerinde akraba bile olsalar müşrikler için af dilemenin caiz olmadığı açıklanmıştır. Hz. İbrahim'in babası için af dilemesinin ona verdiği bir sözden kaynaklandığı ifade edilmiştir. **"Fakat babasının bir Allah düşmanı olduğunu kesinlikle anlayınca onunla ilişkisini kesti"**[21] Yakınlığın, soy yakınlığı değil, inanç yakınlığından ibaret olduğunu anlamıştır.. Bu da, islami eğitimin apaçık ilkelerinden biridir. Herşeyin başında gelen bağ, Allah yolundaki bağlılığın sembolü olan inanç bağıdır. İnsanoğlunun iki bireyi arasında, inanç temeline dayanmadan herhangi bir bağ oluşturulamaz. Bu bağ çözüldükten sonra diğer bağlar kendiliğinden çözülür. İnsanlar birbirlerinden öyle uzak düşerler ki, artık hiçbir bağ, hiçbir yakınlık fayda vermez.

"İnsanların yeniden dirilecekleri gün beni mahcup etme."

21) Tevbe suresi 114

"Ki, o gün insana ne malı ve ne de evlatları yarar sağlamaz".

"Yalnız temiz kalple Allah'ın huzuruna gelen kurtulur."

Hz. İbrahim'in -selam üzerine olsun- "**İnsanların yeniden dirilecekleri gün beni mahcup etme**" sözünden O'nun ahiret gününün korkusunu ne derece hissettiğini, Rabbinden ne kadar utandığını, O'nun huzurunda rezil olmaktan ne kadar endişe ettiğini, O'nu gereği gibi tanımamaktan ne derece korktuğunu anlayabiliyoruz. Halbuki o şerefli bir peygamberdir. Ayrıca "**Ki, o gün insana ne malı ve ne de evlatları yarar sağlamaz. Yalnız temiz kalple Allah'ın huzuruna gelen kurtulur**" sözlerinden kıyamet gününün gerçeğini ne ölçüde anladığını, değerlerin gerekliliğini nasıl kavradığını fark ediyoruz. Buna göre, kıyamet gününde, samimiyet, kalbin tamamını Allah'a açma samimiyeti, kalbi her türlü yabancı duygudan, hastalıktan, başka amaçtan arındırma, onu şehevi ihtiraslardan ve sapmalardan temizleme, Allah'ın dışındaki şeylere bağlılıktan özgür kılma samimiyeti dışında başka hiçbir değer yoktur. İşte kalbe, değer ve itibar kazandıran temizlik, selamet budur. "**Ki o gün insana ne malı ve ne de evlatları yarar sağlamaz.**" Yeryüzünde insanların, köpeklerin leşlere saldırdığı gibi üzerine atıldıkları bu geçici, kof değerler o gün hiçbir yarar sağlamaz ve ahiret terazisinde hiçbir ağırlık sahibi olmaz!

Tam bu esnada Hz. İbrahim'in kendisinden sakındığı kıyamet sahnelerinden biri sergilenmektedir. Sanki gözlerinin önünde. Ona bakıyor ve gerçekten görüyor. Sonra ürkek bir içtenlikle Rabb'ine yöneliyor, duasını yapıyor:

وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٩٠﴾ وَبُرِّزَتِ الْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ ﴿٩١﴾
وَقِيلَ لَهُمْ أَيْنَمَا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٩٢﴾ مِن دُونِ اللَّهِ هَلْ يَنصُرُونَكُمْ
أَوْ يَنتَصِرُونَ ﴿٩٣﴾ فَكُبْكِبُوا فِيهَا هُمْ وَالْغَاوُونَ ﴿٩٤﴾ وَجُنُودُ
إِبْلِيسَ أَجْمَعُونَ ﴿٩٥﴾ قَالُوا وَهُمْ فِيهَا يَخْتَصِمُونَ ﴿٩٦﴾ تَاللَّهِ إِن كُنَّا
لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٩٧﴾ إِذْ نُسَوِّيكُم بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٩٨﴾ وَمَا أَضَلَّنَا
إِلَّا الْمُجْرِمُونَ ﴿٩٩﴾ فَمَا لَنَا مِن شَافِعِينَ ﴿١٠٠﴾ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ ﴿١٠١﴾
فَلَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٢﴾

90- O gün, cennet, kötülüklerden sakınanların yakınına getirilir.

91- Cehennem de sapıkların gözleri önünde dikilir.

92- Sapıklara denir ki; "Hani vaktiyle taptığınız sözde ilahlar.

93- "Allah'ı bir yana bırakarak ilah edindiğiniz putlar? Şimdi size yardım edebiliyorlar, ya da kendilerini kurtarabiliyorlar mı?"

94- Düzmece ilahlar ile sapıklar başaşağı cehenneme atılırlar.

95- Şeytanın bütün askerleri de.

96- Orada birbirleri ile tartışmaya tutuşarak derler ki,

97- "Vallahi bizler apaçık bir sapıklığa saplanmıştık."

98- "Çünkü sizleri alemlerin Rabb'ine denk tutmuştuk."

99- "Bizi ağır suçlular yoldan çıkarmışlardır."

100- "Şimdi bizim bir şefaatçimiz yok."

101- "Cana yakın bir dostumuz da yok."

102- "Ah keşki, bir daha dünyaya dönebilsek de mü'minlerden olsak."

Cennet yaklaştırıldı ve Rabb'inin azabından endişe eden takva sahiplerine gösterildi. Cehennem sapıkların gözlerinin önüne getirildi. Yolu şaşıran, kıyamet gününü yalan sayan, zalimler için ortaya kondu. Onlar şimdi Cehhennem'in bir sahnesi üzerinde duruyorlar. Azarlamaları, feryatları işitiyorlar. Pat pat aşağı cehenneme atılmadan önce bunları seyrediyorlar. Bu duruş sırasında Allah'ın dışında taptıkları ilahdan sorguya çekiliyorlar. Bu konu, Hz. İbrahim ile milletinin kıssası. Hz. İbrahim ile onlar arasında, onların taptıkları tanrılar hakkında meydana gelen tartışma ile atbaşı gitmektedir. Onlar bugün sorguya çekiliyorlar. **"Sapıklara denir ki, hani vaktiyle taptığınız sözde ilahlar? Allah'ı bir yana bırakarak ilah edindiğiniz putlar?** Onlar neredeler? **"Şimdi size yardım edebiliyorlar, ya da kendilerini kurtarabiliyorlar mı?** Onlardan bir cevap alınmaz. Onların cevap vermeleri zaten beklenmez de. Bu, azarlama ve kınama amacı ile yöneltilen bir sorudur. **"Düzmece ilahlar ile sapıklar başaşağı cehenneme atılırlar. Şeytanın bütün askerleri de".** Pat pat! Kelimelerin ses tonlarından onların, itişme, kakışma, çaresiz ve düzensiz olarak ateşe düşme, gürültülerini sanki duyar gibi oluyoruz. Pat pat seslerinden kaynaklanan başaşağı düşüş seslerini işitiyor gibiyiz. Tıpkı bir nehrin göçerttiği bir yarın arkasından toprak yığınlarının yıkılması gibi. Bu, taşıdığı anlamı kendi sestonu ile canlandıran bir sözcüktür. Onlar şaşkınlar, sapıklardır. Onlarla birlikte bütün sapıklar pat pat oraya dökülecekler dir. Onlar ve **"Şeytanın bütün askerleri de"** Aslında hepsi de İblis'in askerleridir. Bu, önce bir ayrıntıyı ifade edip sonra genel ifadeye varma sanatıdır.

Sonra Cehennemde onlara kulak veriyoruz. Onlar ilah diye taptıkları putlara diyorlar ki, **"Vallahi bizler apaçık bir sapıklığa saplanmıştık. Çünkü sizleri alemlerin Rabb'ine denk tutmuştuk."** Allah'a taptığımız gibi sizlere de taptık; ya Allah ile birlikte vaya O'nu bir yana bırakarak. Şimdi zaman ve fırsat geçtikten sonra onlar böyle alıkoyanlara atıyorlar. Sonra ayrılıyorlar. "Artık iş işten geçmiştir", bunu anlıyorlar. Bundan sonra sorumlulukların yükümlülüklerin sonucunu paylaştırmanın bir yararı yok. **"Şimdi bizim bir şefaatçimiz yok. Cana yakın bir dostumuz da yok."** Ne yardımcı, aracı olabilecek ilahları ne de fayda verecek dostlar var artık. Geçmiş için bir aracı koymak mümkün olmadığına göre, acaba tekrar dünyaya dönüp orada kaçırdığımız fırsatları değerlendiremez miyiz? **"Ah keşki bir daha dünyaya dönebilsek de mü'minlerden olsak."** Bu bir temenni, dilek olmaktan öteye geçmiyor. Bu kıyamet günüdür. Artık ne dönüş ne de aracılık yok!

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٠٤﴾

103- Kuşku yok ki, bu olaydan alınacak dersler vardır. Onların çoğunluğu inanmamış kimselerdi.

104- Ve yine kuşku yok ki, senin Rabb'in üstün iradeli ve merhametlidir.

Bu, daha önce bu surede anlatılan Ad, Semud ve Lut kavminin sonlarının sergilenişinden sonra verilen yorumun aynısıdır. İlahi mesajları yalan sayanların başına gelenleri anlatılan her ayetten sonra da bu yorum yer almıştır. Kıyamet sahnelerinden biri olan bu sahne surenin akışı içinde ilahi mesajı yalan sayanların dünyadaki akibetleri yerine verilmiştir. Zira bununla Hz. İbrahim'in ve bütün bir şirkin sonu tasvir ediliyor. Surenin bütün kıssalarında asıl ders ve ibret alınacak nokta da budur. Kur'an'daki kıyamet sahneleri somut bir realite gibi sunulur. Okundukları zaman sanki gözler onları seyreder, duygular onları hisseder, vicdanları onlarla sarsılır, titrer. Tıpkı insanların gözlerini faltaşı gibi açan, dikkatle seyredilen cezalandırma, yok etme örnekleri gibi.

Anlatım tarihsel açıdan Hz. Musa'nın kıssasını ele aldıktan sonra Hz. İbrahim'in kıssasına geçtiği gibi Hz. İbrahim'in kıssasından da Hz. Nuh'un kıssasına geçiyor. Tarihsel açıdan geriye gidiyor. Burada tarihsel çizgiyi izlemek amaçlanmamıştır. Amaç şirk ve ilahi mesajı yalanlamanın sonucundan alınacak ibrettir, derstir.

Hz. Nuh'un kıssası da Hz. Musa ve Hz. İbrahim'in kıssaları gibi Kur'an'ın değişik surelerinde ele alınmaktadır. Daha önce A'raf suresinde bu kıssa peygamberler ve peygamlerlikler tarihinin seyir çizgisi içinde ele alınmıştı. Hz. Adem'in Cennet'ten yeryüzüne indirilişinden bu yana gelen peygamberlerin mesajları tarih süreci içinde ele alınırken bu kıssaya kısaca yer verilmişti. Hz. Nuh'un milletini tevhide çağrısı, dehşet verici bir günün azabına karşı onları uyarması, milletinin kendisini sapıklıkla itham etmesi, milletinin kendileri gibi bir insanı Allah'ın elçi olarak kendilerine göndermesine hayret edişi, Hz. Nuh'u yalanlamaları ve bu nedenle boğulmaları ile Hz. Nuh ve onunla birlikte iman edenlerin kurtuluşu detaylara inilmeksizin anlatılmıştı.

Hz. Nuh hikayesi Yunus Suresinde kısaca sunulmuştu. Peygamberliğinin son dönemleri, milletinin meydan okuyuşu ve onu yalanlamaları, kendisinin ve yanında bulunan inanmışların kurtuluşu, diğerlerinin ise boğdurulmaları kısaca verilmişti.

Hud suresinde ise, Tufan, gemi ve Tufandan sonrası ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştı. Boğulanlar arasında bulunan oğlu hakkında Rabb'ine dua edişi, tevhid inancı etrafından kendisi ile milleti arasında meydana gelen tartışması geniş biçimde açıklanmıştı.

Hz. Nuh'un kıssası, Mü'minun suresinde de anlatılmıştı. Orada Hz. Nuh'un milletini bir olan Allah'ı tanımaya çağırışı, onların ise, onun kendileri gibi bir insan olması, kendileri üzerine bir üstünlük kurmak istediği, Allah bir elçi göndermek istediğinde bir meleği elçi olarak gönderebileceği gerçekleri ile red

edişleri ve onu bunlardan dolayı delilik ile suçlayışları, sonra Hz. Nuh'un Rabbine yönelerek yardımını dileyişi anlatılmış ve gemi ve tufan'a kısa bir işarette bulunulmuştu.

Bu kıssa genellikle Ad, Semud, Lut toplumu, Medyen halkı kıssalarının sıralandığı bir dizi kıssa içinde ele alınmaktadır. Bu surede de aynı yöntem izlenmiştir. Kıssanın burada ele alınan kısmı ise özellikle Hz. Nuh'un kendi toplumunu Allah'tan korkmaya çağırması, doğru yola gelmelerine karşılık kendilerinden hiçbir ücret talep etmeyeceğini açıklaması, İleri gelenlerin kendilerinden tiksindiği fakir mü'minleri yanından kovmayı red etmesi bu sorun aynı zamanda Hz. Muhammed'in -salat ve selam üzerine olsun- Mekke'de tıpkısı ile karşılaştığı bir meseleydi, kendisini toplumundan uzaklaştırmasını Rabb'ine niyazda bulunması, yüce Allah'ın O'nun bu dileğini kabul ederek ilahi mesajı yalan sayanları suda boğması, inananları ise kurtarması, üzerinde yoğunlaşmaktadır.

"Nuh'un soydaşları peygamberlerini yalanladılar."

İşte bu sondur. Kıssanın sonu. Önce onunla başlamaktadır ki, ta baştan onu ön plana çıkarsın. Sonra detaylara iniyor.

Hz. Nuh'un toplumu Hz. Nuh'tan başkasını yalanlamadıkları halde onların peygamberleri yalanladıkları ifade ediliyor. Çünkü öz itibariyle peygamberlik birdir. Allah'ı birleme çağrısıdır. Sadece O'na kulluk mesajıdır. Bu ilkeyi yalanlayan biri bütün peygamberleri yalanlamış olur. Zira bu onların hepsinin çağrısıdır. Kur'an da bu gerçeği vurgular ve onu pekçok yerde değişik biçimlerde ifade eder. Çünkü bu, İslam inancının ana ilkelerinden biridir. Bütün ilahi çağrılar onu içerir. Bu ilkeye göre insanlar iki kampa ayrılır: Mü'minler kampı, kafirler kampı. Tarihteki bütün peygamberliklerde ve bütün asırlarda bu kamplar varlığını sürdürmüşlerdir. Buna göre müslüman bakar ki, Allah tarafından gönderilen her dine ve her inanç sistemine inanan ümmet kendisinin de ümmetidir. Tarihin ta ilk şafağından tevhidin son dini islamın parlamasına kadar bütün dönemlerde bu gerçek hiç değişmemiştir. Diğer kamp ise, her milletin ve dinin kafirleridir. Buna göre mü'min bütün peygamberlere iman eder, peygamberlerin hepsine saygı gösterir. Çünkü onların hepsi bir olan mesaja, tevhid mesajına çağıran elçilerdir.

Müslümanın değer yargılarına göre insanlık ırklara, renklere ve vatanlara göre kamplara ayrılamaz. Sadece doğruluk, gerçek taraftarı, yanlışlık ve eğrilik taraftarı diye kamplara ayrılırlar. Müslüman, her yerde ve her zaman hak taraftarlarının yanında haksızlığın karşısındadır. Müslümanın bilincinde değerler, ırk, renk, dil, vatan, günlük hayattaki ve tarihin derinliklerine gömülmüş yakınlıklar tutkusu, asabiyatının üstüne çıkar. Yükselir, sadece bir değer oluşturur. Bu da herkesin kendisinden sorgulandığı ve hepsinin ona göre değerlendirildiği iman değeridir.

كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٠٥﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ نُوحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٠٦﴾ إِنِّي لَكُمْ
رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٠٧﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٠٨﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ

عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٠٩﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١١٠﴾

105- Nuh'un soydaşları peygamberlerini yalanladılar.

106- Hani kardeşleri Nuh, onlara dedi ki, Siz hiç Allah'tan korkmaz mısınız?

107 "Ben size gönderilmiş, güvenilir bir Allah elçisiyim."

108- "Öyleyse Allah'tan korkunuz ve çağrıma uyunuz."

109- "Ben bu çağrı hizmetime karşılık sizden herhangi bir ücret istemiyorum, benim çabamın karşılığını verecek olan alemlerin Rabb'idir."

110 "O halde Allah'tan korkunuz ve çağrıma uyunuz."

Hz. Nuh'un, milleti tarafından red edilen, yalan sayılan çağrısı budur işte. Halbuki Hz. Nuh onların kardeşiydi. Kardeşliğin gereği barışa, tatmine, imana ve tasdiğe götürmesiydi. Yalnız onun toplumu bu bağa dikkat edip değer vermedi. **Siz hiç Allah'tan korkmaz mısınız?** İşlediğinizin cezasından korkmaz mısınız? Kalbleriniz Allah korkusunu ve ürpertisini hissetmez mi? dediğinde, kardeşleri olan Hz. Nuh'un çağrısına karşı kalbleri yumuşamadı.

Takvaya dikkat çekip ona yönlendirmek bu surede sürekli biçimde vurgulanıyor. Yüce Allah Hz. Musa'yı Firavun ve milletine bir elçi olarak gönderdiğinde O'nu takvaya çağırmakla görevlendirmişti. Hz. Nuh da milletini ona çağırdı. Hz. Nuh'tan sonra gelen peygamberlerin hepsi de milletlerini Allah'tan korkmaya çağırdılar.

"Ben size gönderilmiş güvenilir bir Allah elçisiyim."

Hainlik yapmam. Aldatmam. Hile yapmam. Açıklanması istenen yükümlülüklerde hiçbir şeyi ne arttırırım ne de eksiltirim.

"O halde Allah'tan korkunuz ve çağrıma uyunuz."

Böylece onlara tekrar Allah'tan korkmayı hatırlatıyor. Bu sefer bu korkuyu belirliyor ve onu yüce Allah'a izafe ediyor. Bununla onların kalbleri itaate ve teslim oluşa doğru hareketlendirilmek isteniyor.

Sonra onlara dünya ve nimetleri konusunda güvence veriyor. Onları Allah'ın dinine çağırmakla kendisi bir çıkar sağlayacak değildir. Kendilerine doğru yolu gösterdiği için bir ücret, bir mükafatta istememektedir. Mükafatını, insanları dinine çağırmakla yükümlü tutan alemlerin Rabb'inden talep etmektedir. Bu çağrı karşılığında hiçbir ücret istenmediğine dikkat çekilmesi sağlıklı bir çağrının sürekli olarak ücretsiz olması gerektiğini ortaya koymaktadır. İşte bu, İslam dininin çağrısı ile, insanların alışageldiği diğer çağrılar arasındaki temel farklardan biridir. Diğer sözde dini çağrılarda, kahinler ve din adamları insanların mallarını ceplerine indirmek için, dini, bir sömürü aracı olarak kullanırlar. Kahinler ve dini asıl amacından saptırmış olan din adamları sürekli olarak çeşitli yollarla malları sömürmenin kaynaklarından biri olmuşlardır. Gerçek anlamdaki Allah'a çağrı ve bu çağrının öncüleri ise, daima çıkardan uzak duran salt kimselerdir. Doğru yola çağırma karşılığında ücret almazlar. Onların üc-

retlerini vermek alemlerin Rabb'inin işidir.

Burada insanlara ücret ve sömürü açısından güvence verildikten sonra tekrar takva ve itaat istenmektedir kendilerinden: "**Allah'tan korkunuz ve çağırıma uyunuz**". Yalnız buna rağmen onlar kendisine hayret verici bir itirazla karşılık veriyorlar. Bu, insanlığın her peygambere karşı ileri sürdüğü tarih boyunca tekrarlanan bir itirazdır.

قَالُوٓا۟ أَنُؤْمِنُ لَكَ وَٱتَّبَعَكَ ٱلْأَرْذَلُونَ ﴿١١١﴾

111- Soydaşları, "peşinden gelenler aramızdaki ayak takımı iken hiç biz sana inanır mıyız" dediler.

Onlar ayak takımı derken fakirleri kastediyorlar. Fakirler, peygamberlere ve peygamberliklere, imana ve teslim oluşa herkesten önce sahiplenenlerdir. Boş bir böbürlenme, çıkar, makam ve statüko, bunlardan kaybedecekleri hiçbir şey onları "doğruyol" dan alıkoyamaz. Bu nedenle onlar hemen kabul edenler ve herkesten önce ilahi mesaji sahiplenenlerdir. İleri gelen bürokratları, teknokratları, aristokratları ise büyüklükleri böbürlenmeleri, sahte yapılanmalara dayalı, kuruntu ve efsane destekli, din maskesine bürünmüş çıkarları onları hep geri bırakır. Kıpırdanmalarını engeller.

Sonra onlar, arı-duru tevhid'in sonuçta kendilerini diğer insan kitleleriyle eşit duruma getirmesini, bütün sahte değerleri ayak altına alışını kabul edemezler. Zira tevhid inancında sadece bir değer bayraklaştırılır. Bu da iman ve iyi işler (amel-i salih) yapmaktır. Bu herhangi bir topluluğu yükseltecek, diğerlerini alçaltacak tek değerdir. Bütün insanlar artık bir ölçüye göre, inanç sistemi ve onun dürüst bir yaşantı kriteri ile değerlendirilirler, tartılırlar.

Onun içindir ki, Hz. Nuh onlara verdiği cevapta değişmez değerleri belirlemekte, peygamberin uzmanlık alanını sınırlandırmakta, insanların işlerini ve hesaba çekilişlerini ise Allah'a havale etmektedir. İşlediklerine göre onları sorguya çekecek kimsenin Allah olduğunu dile getirmektedir.

قَالَ وَمَا عِلْمِى بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١١٢﴾ إِنْ حِسَابُهُمْ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّى لَوْ تَشْعُرُونَ ﴿١١٣﴾ وَمَآ أَنَا۠ بِطَارِدِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٤﴾

112- Nuh dedi ki; "Onların neler yaptıklarını ben bilemem."

113- "Onların hesabını görmek, sadece Rabb'ime düşer. Keşke bu gerçeğin bilicinde olsanız."

114- "Mü'minleri yanımdan kovmak bana yakışmaz."

Aristokratlar, ileri gelenler, sürekli olarak fakirler hakkında şu kanıya sahiptir: Fakirlerin alışkanlıkları ve ahlakları seçkinlerin hoşuna gitmez. Nezaket sahibi, ince ruhlu, tatlı zevkleri bulunan yüksek tabakanın bulunduğu ortamlarda onlara katlanmak mümkün değildir. Hz. Nuh onlara diyor ki: Ben insanlardan iman dışında başka birşey istemiyorum. Onlar ise iman etmiş bulunuyorlar. Bundan önce yaptıkları ise Allah'a havale edilmiştir. Bunları tartacak ve değerlendirecek, iyiliklerine ve kötülüklerine göre onları cezalandıracak, ödüllendi-

recek olan da O'dur. Allah'ın değerlendirmesi en sağlıklı değerlendirmedir: **"Keşke bu gerçeğin bilicinde olsanız"**, keşki Allah'ın terazisinde ağır basan gerçek değerleri anlasaydınız. Benim görevim sadece uyarmaktan ve gerçeği açıkça ortaya koymaktan ibarettir. إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿١١٥﴾

115- "Ben sadece açık sözlü bir uyarıcıyım."

Hz. Nuh -selam üzerine olsun- apaçık delilini ve sağlıklı mantığını onlara yönelttiğinde, onlar, apaçık delil ve red edilmesi mümkün olmayan delille O'nunla tartışmayı sürdürmekten aciz kalarak, azgınların, gayr-i meşru otoritelerin, delil açısından sıkıştıklarında, kesin delil aleyhlerine döndüğünde başvurdukları yönteme başvurdular. Maddi kaba kuvvet ile tehdit etmeye başladılar. Zaten gayr-i meşru otoriteler, delil açısından sıkıştırıldıkları, kesin delilin kendilerini aciz bıraktığı her yerde ve her zamanda böyle tehdit yoluna başbaşvurmuşlardır. قَالُوا لَئِن لَّمْ تَنتَهِ يَا نُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمَرْجُومِينَ ﴿١١٦﴾

116- Soydaşları; Ey Nuh, eğer bu dediklerinden vazgeçmezsen taşa tutulup öldürülenlerden olacaksın" dediler.

Burada azgın iktidar sahipleri çirkin yüzlerini gösteriyorlar, sapıklık kaba kuvvetini ortaya koyuyor. Hz. Nuh'da katı, kuru, donuk kalblerin yumuşamayacağını öğreniyor.

Bunun üzerine Hz. Nuh biricik dosta, eşsiz yardımcıya yöneliyor. Zaten inananlar için ondan başka sığınak da yok. قَالَ رَبِّ إِنَّ قَوْمِي كَذَّبُونِ ﴿١١٧﴾ فَافْتَحْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا وَنَجِّنِي وَمَن مَّعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾

117- Bunun üzerine Nuh dedi ki: "Ya Rabbi, soydaşlarım beni yalanladılar."

118- "Onlar ile aramdaki meseleyi sen kesin çözüme bağla; beni ve yanımdaki mü'minleri kurtar."

Aslında Hz. Nuh'un Rabb'i, toplumunun O'nu yalanladığını biliyor. Yalnız bu, üzüntüsünü, şikayetini, yardımcıya, destekçiye bildirme türünden bir ifadedir. İnsaf talebinde bulunmaktır. İşi, sahibine havale etmektedir: **Onlar ile aramdaki meseleyi sen kesin çözüme bağla.** İsyanın ve yalanlamanın son sınırını belirliyor: **Beni ve yanımdaki mü'minleri kurtar.**

Yüce Allah, azgın iktidar sahipleri tarafından taşa tutularak öldürülmekle tehdit edilen peygamberinin isteğini kabul etmiştir. Çünkü O, insanları Allah'tan korkmaya, elçisine itaat etmeye çağırmakta, buna karşılık bir ücret talep etmemekte, mal ve makam peşinde koşmamaktadır. فَأَنجَيْنَاهُ وَمَن مَّعَهُ فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ ﴿١١٩﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا بَعْدُ الْبَاقِينَ ﴿١٢٠﴾

119- Bunun üzerine Nuh'u ve yanındakileri dolu bir gemiye bindirerek kurtardık.

120- Bunun arkasından dışarda kalanları suda boğduk.

İşte böyle kısa bir özet ile insanlığın şafağında iman ile tuğyan (azgınlık, isyankarlık, zorbalık) arasındaki savaşın son aşaması tasvir edilmiştir. Uzun boylu insanlık tarihi içinde yer alacak, gelecekteki bütün hak ile batıl kavgalarının sonu da böylece belirlenmiş olmaktadır.

Sonra bu surede üstün güç ve merhamet sahibi Allah'ın olağanüstü olayın tekrar yorumuna ver verilmektedir.

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٢١﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٢٢﴾

121- Kuşku yok ki, bu olaydan alınacak dersler vardır. Onların çoğunluğu inanmamış kimselerdi.

122- Ve yine kuşku yok ki, senin Rabb'in üstün iradeli ve merhametlidir.

Hud kavmi, Ahkaf'ta yaşıyordu. Ahkaf Yemen tarafında Hadramut yakınlarında bulunan kum tepecikleridir. Bunlar tarih süreci içinde Nuh kavminden sonra gelmişlerdir. Onlar yeryüzünün inkarcılarını temizleyen Tufan'dan bir süre sonra kalbleri sapıklığa yönelmiş topluluklardan biriydiler.

Bu kıssa, A'raf suresinde detaylı olarak verilmişti. Hud suresinde de, Mü'minun suresinde ise, Hz. Hud'un ve Ad'ın ismine yer verilmeden ele alınmıştı. Bu surede ise kıssanın iki ucu arasındaki bölümü özetlenmiştir. Kıssanın bir ucu Hz. Hud'un toplumunu ilahi mesaja çağırması diğer ucu bu toplumun, ilahi mesajı yalan sayanlarının uğradığı akibettir. Bu kıssa da Hz. Nuh'un toplumunun kıssası gibi başlamaktadır.

كَذَّبَتْ عَادٌ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٢٣﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾ إِنِّي لَكُمْ
رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٢٥﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٢٦﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ
مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٢٧﴾

123- Adoğulları da peygamberlerini yalanladılar.

124- Hani kardeşleri Hud, onlara dedi ki, "Siz hiç Allah'tan korkmaz mısınız?"

125- "Ben size gönderilmiş, güvenilir bir Allah elçisiyim."

126- "Öyleyse Allah'tan korkunuz da, çağrıma uyunuz."

127- "Ben bu çağrı hizmetime karşılık sizden herhangi bir ücret istemiyorum, benim çabamın karşılığını verecek olan alemlerin Rabb'idir."

Bu her peygamberin söylediği değişmeyen sözdür. Allah'tan korkma ve elçisine itaat etme çağrısı, insanların ellerinde bulunan dünya hayatının mallarına, nimetlerine gönül bağlamama, yeryüzünün geçici değerlerinin üzerine çıkma, Allah'ın katındaki değerli, üstün mükafatına göz dikme, yönelme bayrağının açılması; işte bütün peygamberlerin mesajı.

Sonra bu toplumun özel durumuna ve uygulamalarına yöneliyor. Sırf gücü ile övünmek, zenginliğini ilan etmek, bina yapımında yoğunlaşmak ve yüksek-lere çıkmak, lüks, burjuva hayat için inşaat sektörüne yönelmeleri eleştiriliyor.

Aynı şekilde, bu dünyanın imkanlarına sahip oldukları, burada büyük güçlere sahip oldukları için böbürlenip, Allah'ın gözetlemesinden ve korkusundan habersiz bir hayata yönelmeleri de tenkit ediliyor.

أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ آيَةً تَعْبَثُونَ ﴿١٢٨﴾ وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ ﴿١٢٩﴾

128- "Sizler her yüksek tepeye gösteriş amaçlı bir anıt dikerek boş işlerle mi oyalanıyorsunuz.?"

129- "Hiç ölmemek ümidi ile sağlam köşkler mi yapıyorsunuz?

Ayet-i kerimenin metninde geçen "Riğ" sözcüğü yeryüzünün yüksek yerleri demektir. Öyle anlaşılıyor ki, onlar yeryüzünün yüksek yerlerine binalar yapıyorlardı. Uzaktan bakan onları bir işaret biçiminde görüyordu. Bundan amaç da, güçlerini ve ustalıklarını ortaya koyup, bununla böbürlenip övünmekti. Bu nedenle Kur'an onların bu eylemlerini "boş bir eylem" olarak nitelemiştir. Eğer onlar bu binaları yolculara kılavuzluk yapmak ve yönlerini belirlemelerini sağlamak için yapmış olsalardı, kendilerine **"Boş işlerle mi oyalanıyorsunuz?"** denmezdi. Bu direktif de, çabaların, ustalıkların ve malların yararlı ve zorunlu olan işlerde harcanması gerektiğine dikkat çekmekte, sırf üstünlüğünü ve ustalığını ortaya koymak amacı ile lüks ve zinet için harcanmaması gerektiğine parmak basmaktadır.

"Hiç ölmemek ümidi ile sağlam köşkler mi yapıyorsunuz?"

Ayetinden anlaşılıyor ki, Ad kavmi sanayi uygarlığında önemli bir yere ulaşmıştı. Dağları yontmak, saraylar yapmak, yüksek tepelere, dağlara işaretler yerleştirmek için fabrikalar kurabilecek düzeye gelmişlerdi. Bu öyle bir dereceye varmış ki, toplum, bu fabrikaların ve bunların vasıtaları ile yapmış oldukları saldırılarından koruyabileceklerine inanır olmuşlardı.

Hz. Hud, toplumun yaşadığı hayatı kınamaya devam ediyor:

وَإِذَا بَطَشْتُم بَطَشْتُمْ جَبَّارِينَ ﴿١٣٠﴾

130- "Birini yakalayınca zorbaca yakalıyorsunuz."

Onlar katı kalbli, sert yapılı taşkın insanlardır. Tuttukları zaman koparırlar. Yakaladıkları zaman katı yürekle, kaba davranmakta bir sakınca görmezler. Tıpkı sahip oldukları maddi kaba kuvvetle övünen zorbalar gibi.

Burada Hz. Hud, onları Allah'tan korkmaya ve elçisine itaat etmeye çağırmaktadır ki, bu kaba, zalim, zorba karakterin önüne geçsin:

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٣١﴾

131- "Allah'tan korkunuz da çağrıma uyunuz."

Hz. Hud burada onlara Allah'ın nimetlerini hatırlatıyor. İstifade ettikleri, birbirlerine karşı övünç aracı yaptıkları zorbalıklarına alet ettikleri nimetlerini. Bu durumda onların öğüt almaları ve şükretmeleri gerekirdi. Kendilerine verilen nimetlerin ellerinden alınma endişesine kapılmaları, boşu boşuna, zalimce, çirkin bir şımarıklık ile saçıp-savurmaları nedeniyle cezalandırılma hissini içlerinde duymaları gerekirdi!

وَاتَّقُوا الَّذِي أَمَدَّكُم بِمَا تَعْلَمُونَ ﴿١٣٢﴾ أَمَدَّكُم بِأَنْعَامٍ وَبَنِينَ ﴿١٣٣﴾ وَجَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٣٤﴾ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٣٥﴾

132- "Size bildiğiniz nimetleri bağışlayan Allah'tan korkunuz."

133- "O size davar sürüleri ile evlatlar bağışladı."

134- "Bahçeler ve pınarlar armağan etti."

135- "Sizin hesabınıza 'büyük gün' ün azabından endişe ederim.

Böylece önce onlara özet halinde nimeti ve nimet vereni hatırlatıyor:

"Size bildiğiniz nimetleri bağışlamıştır."

Bu gözlerinin önünde bir şeydi. Biliyorlar, tanıyorlar ve içinde yaşıyorlar. Sonra meseleyi biraz açıyor. **"O size davar sürüleri ile evlatlar bağışladı. Bahçeler ve pınarlar armağan etti."** Bunlar o sırada bilinen, alışılagelen nimetlerdi. Aynı zamanda her dönemdeki nimetlerdir. Sonra onları büyük bir günün azabından sakındırıyor. Bu azaba düşmelerine dayanamadığı için şefkat örneği oluyor. Zira o da kendilerinin kardeşi ve onlardan biridir. Bu günün kuşkusuz azabının onlara dokunmamasını şiddetle arzu etmektedir.

Ne var ki, bu hatırlatma ve korkutma, kurumuş, katılaşmış, donuklaşmış kalblere ulaşıp bir etki gösteremiyor. Bakıyoruz ki, saçma sapan sözlerde, inatçılıkta ve alaycılıkta ısrar ediyorlar:

قَالُوا سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَوَعَظْتَ أَمْ لَمْ تَكُن مِّنَ الْوَاعِظِينَ ﴿١٣٦﴾

136- Adoğulları dediler ki, "İster öğüt ver, ister öğüt verenlerden olma, bizim için birdir."

Bu aşağılama, kaba söz ve yüreksizlik ifade eden bir sözdür. Gerisindeki donukluğu, kireçlenmeyi ve taklide dayanmayı ele vermektedir.

إِنْ هَٰذَا إِلَّا خُلُقُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٣٧﴾ وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿١٣٨﴾

137- "Bu uygulamalarımız, eski atalarımızdan bize gelen gelenekler den başka birşey değildir."

138- "Bizim azaba çarpılmamız sözkonusu değildir."

Hz. Hud'un reddettiği ve kendilerinin içinde bulundukları halin delili, bu yaptıklarının daha öncekilerin ahlakı ve yolu olmasıdır. Onlar, öncekilerin yolunda giderler! Sonra onlar, kendilerinden öncekilerin azaba düşme ihtimalini red ederler! **"Bizim azaba çarpılmamız sözkonusu değildir."** Burada sure, onlar ile peygamberleri arasında geçen tartışmanın tamamını ve detayını vermiyor. Birden işin sonuna adım atıyor!

فَكَذَّبُوهُ فَأَهْلَكْنَاهُمْ ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٤٠﴾

139- Böylece peygamberlerini yalanladılar. Biz de onları yokettik. Kuşku yok ki, bu olaydan alınacak dersler vardır. Onların çoğu inanmamış kimselerdir.

140- Ve yine kuşku yok ki, senin Rabb'in üstün iradeli ve merhametlidir.

İki kısa cümle ile iş bitiyor. Zorba olan Ad toplumunun defteri dürülüyor. Yaptıkları fabrikalar kapanıyor. İçinde yaşadıkları bol nimetler: sürüler, hayvanlar, bağlar-bahçeler, su kaynakları ve kendilerine verilen çocuklar birden sona eriyor!

Ad toplumundan sonra nice milletler bu şekilde düşünmeye başlamış, bu türden nimetlerle övünmüş, uygarlıkta ilerledikçe Allah'tan uzaklaşmış, insanın artık Allah'a ihtiyacı olmadığını sanmaya başlamıştır. Kendisini korumak için başkasının yok oluşuna neden olan etkenleri kullanmış ve düşmanlarının başına gelenlerin kendisinin de başına geleceğini düşünmemiştir. Bu yolda sabah-akşam dolu dizgin ilerlerken bir de bakar ki, hangi yola girerse girsin, altından ve üstünden azabın üzerine gelmekte olduğunu görür.

كَذَّبَتْ ثَمُودُ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٤١﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ صَالِحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٤٢﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٤٣﴾
فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٤٤﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٤٥﴾

141- Semudoğulları da peygamberlerini yalanladılar.

142- Hani kardeşleri Salih onlara dedi ki, siz hiç Allah'tan korkmaz mısınız?

143- "Ben size gönderilmiş güvenilir bir Allah elçisiyim."

144- "Öyleyse Allah'tan korkunuz da çağrıma uyunuz."

145- "Ben bu çağrı hizmetime karşılık sizden herhangi bir ücret istemiyorum; benim çabalarımın karşılığını verecek olan, alemlerin Rabb'idir."

Bu bütün peygamberlerin sürekli tekrarladıkları çağrının kendisidir. Kur'an-ı Kerim kasıtlı olarak, her peygamberin toplumuna söylediği sözün ifadesini aktarırken hep bir sözü kullanmaktadır. Böylece peygamberliğin öz ve metod (yol) olarak bir olduğunu, üzerinde bina edildiği ana ilkenin temelde bir olduğunu ifade etmek istiyor. Bütün peygamberlerin ana mesajı: Allah'a iman, Alla'tan korkma, Allah tarafından görevlendirilen peygambere itaat etmektir.

Sonra Semud kavminin özel şartlarına değinilip, şartlarının ve konumlarının gereği olan meseleler ele alınmaktadır. Semud kavmi Şam ile Hicaz arasında yer alan Hicr bölgesinde yaşıyorlardı. Peygamberimiz -salat ve selam üzerine olsun- Tebuk savaşında Ashabı ile birlikte onların harap edilen yurtlarından geçmiştir. Hz. Salih, onların bu nimetlerden yararlandıktan sonra uygulamalarına, tutumlarına göre sonuçta hesaba çekileceklerini belirtiyordu:

أَتُتْرَكُونَ فِي مَا هَاهُنَا آمِنِينَ ﴿١٤٦﴾ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٤٧﴾ وَزُرُوعٍ
وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَضِيمٌ ﴿١٤٨﴾ وَتَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا فَارِهِينَ ﴿١٤٩﴾

146- "Siz bu dünyada hep güven içinde yaşatılacağınızı mı sanıyorsunuz?"

147- "Bahçeler ve pınarlar arasında"

148- "Ekinler ve olgun tomurcuklar hurmalar arasında"

149- "Dağları maharetle oyup alımlı köşkler yapıyorsunuz?"

Onlar kardeşleri Salih'in tasvir ettiği güzel hayat şartları içinde yaşıyorlar. Yalnız bu güzel hayatın farkında değiller. Bu nimetleri kimin kendilerine bağışladığını düşünmüyorlar? Kaynağını ve geliş yerini araştırmıyorlar. Bu nimetleri kendilerine veren nimet sahibine şükretmiyorlar. Allah'ın peygamberi bu güzel nimetleri onların gözleri önüne getiyor ki, üzerinde düşünsünler, değerlerini anlasınlar, onların yitirilmesinden endişe etsinler.

Hz. Salih'in onlara ilettiği mesajda, gaflet içindeki kalpleri uyandıran, arzularını ve korkularını uyaran dokunuşlar yer almaktadır: **Siz bu dünyada hep güven içinde yaşatılacağınızı mı sanıyorsunuz?** Yani siz zannediyormusunuz ki, şu içinde bulunduğunuz nimet, bolluk, rahat, sukunet ve huzur içinde sürekli bırakılacaksınız? Bu kısa ve özlü ifadenin içerdiği mesaj: kapsamlılığı ve genişliğiyle bütün bu güzel şartlarda güven içinde yaşayacağınızı, yitirme korkusu, soyulma endişesi ve değişiklik ürperişi ile karşılaşmadan, herşeyin böyle devam edip gideceğini mi sanıyorsunuz!?

Bütün bu bağların-bahçelerin, kaynakların-ırmakların, çeşit çeşit ekinlerin, güzel salkımlı kolay hazmedilen ürünlerin, sanki hazmedilmiş, midelerde, ayrıca hazmedilmesine ihtiyaç kalmamış hurmaların içinde böylece bırakılacağınızı mı sanıyorsunuz? Büyük bir ustalık ve üstün bir sanatla kayalarda yonttuğunuz evlerde, mutluluk ve sevinç içinde kendi halinize bırakılacağınızı mı zannediyorsunuz?

Onların kalplerine bu uyarıcı dokunuşlarla dokunduktan sonra Hz. Salih onları takva'ya, itaate hak ve doğruluktan uzak, bozgunculuk ve kötülüğe eğilimli zalim iktidar sahiplerine karşı çıkmaya çağırıyor.

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٥٠﴾ وَلَا
تُطِيعُوا أَمْرَ الْمُسْرِفِينَ ﴿١٥١﴾ الَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿١٥٢﴾

150- "Allah'tan korkunuz da çağrıma uyunuz."

151- "Aranızdaki azıtmışların emirlerine uymayınız."

152- "Onlar yeryüzünde kargaşa çıkarırlar, hiçbir bozukluğu düzeltmezler."

Ne var ki, bu dokunuşlar ve çağrılar koflaşmış, katılaşmış olan bu kalplere ulaşıp, tesir etmiyor. Onlara kulak vermiyorlar. Ve yumuşamıyorlar.

قَالُوا إِنَّمَا أَنتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ ﴿١٥٣﴾ مَا أَنتَ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا فَأْتِ بِآيَةٍ إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿١٥٤﴾

153- Semudoğulları dediler ki; "Sen büyüye çarpılmış birisin."

154- "Sen sadece bizler gibi bir insansın. Eğer doğru söylüyorsan bize bir mucize göster."

Sen ancak bilmedikleri şeyleri saçmalayıp duran akılları büyülenmiş (beyin-

leri yıkanmış)lerden birisin. Sanki Allah yoluna çağırmak sırf delilerin yapabileceği bir çağrıdır!

"Sen sadece bizler gibi insansın." İşte ne zaman bir peygamber gelirse insanlığın aklına takılan şüphelerden biri de budur. İnsanlığın peygambere ilişkin düşüncesi sürekli olarak böyle sakat olmuştur. Peygamberin neden bir insan olarak gönderildiğini hikmetini, sırrını bir türlü kavramamıştır. Bunun insanlık için büyük bir şeref olduğunu anlamamıştır. İçlerinden peygamberlerin seçilmesiyle bu peygamberlerin insanlığı hidayet ve aydınlık kaynağına ulaştırmada öncülük ve önderlik yapacaklarını bilememişlerdir.

Peygamber gökten haber getirdiği, insanlara kapalı olan dünyadan gaybi haberler getirdiği için insan onun diğer insanlardan başka, farklı bir varlık olarak düşünmüş veya öyle olmaları gerektiği kanısına varmıştır. Çünkü insanlık tarih boyunca yüce Allah'ın bu peygamberlikle insana ne büyük bir değer verdiğini anlamamıştır. Ve yine insan anlamamıştır ki, yeryüzünde yaşadığı halde, yediği, içtiği, uyuduğu, evlendiği, çarşıda-pazarda dolaştığı, diğer insanların taşıdığı ve yaşadığı bütün diğer duyguları ve zaafları bünyesinde barındırdığı halde yüceler alemi ile sıkı ilişki içinde bulunabilir. Dünyada normal bir insan olarak yaşarken bu büyük sır ile irtibatını sürdürebilir.

İnsanlık nesil, nesil, kuşak kuşak peygamberden, onun gerçekten Allah tarafından gönderilen bir elçi olduğunu gösteren harika bir mucize istemiştir. Eğer doğru söylüyorsan bize bir mucize göster. İşte aynı bu anlayıştan kalkarak Semud toplumu da bu mucizeyi istemiştir. Yüce Allah da kulu Salih'in' bu isteğini kabul etmiş ve O'na dişi bir deve şeklinde bu mucizeyi vermiştir. Biz bu dişi deveyi önceki tefsir yazarlarının yaptığı gibi tanıtmaya dalmayacağız. Zira onu nitelemede kendisine dayanacağımız sağlıklı bir bilgi kaynağı yoktur elimizde. Bu nedenle onun Semud toplumunun istediği biçimde bir harika olduğunu söylemekte yetiniyoruz.

قَالَ هَٰذِهِ نَاقَةٌ لَّهَا شِرْبٌ وَلَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿١٥٥﴾ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٍ
فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥٦﴾

155- "İstediğiniz mucize işte şu dişi devedir. Su içme sırası bir gün onun ve belli bir günde sizindir."

156- "Ona bir kötülük dokundurmayınız. Yoksa Büyük Gün'ün azabına çarpılırsınız."

Hz. Salih onlara dişi deveyi getirdi. İçtikleri suyun bir gün kendilerine bi gün de dişi deveye ait olması şartiyle. Ne onlar dişi devenin gününü zorla elin den alacaklar. Ne de dişi deve onların gününü ellerinden alacaktı. Ne günle birbirine karışacak ne de içtikleri. Hz. Salih bu deveye hiç bir şekilde kötülü yapmamaları uyarısında bulunmuştu. Yoksa dehşet verici bir günün azabı ker dilerini yakalayacaktı.

Peki harika bir mucize inatçı bir kavme ne gibi bir yarar sağlamıştı. Kof kalı lere iman doldurmamış, karanlık ruhları aydınlığa çıkarmamıştı. Kendilerini ma

lup etmesine ve kendilerine meydan okumasına rağmen, onlar verdikleri sözde durmamışlar ve şartlarını yerine getirmemişlerdi.

فَعَقَرُوهَا فَأَصْبَحُوا نَادِمِينَ ﴿١٥٧﴾

157- Buna rağmen devenin ayaklarını keserek onu cansız yere devirdiler. Fakat hemen pişman oldular.

Ayet-i kerimede geçen Akr: Boğazlamak demektir. Semud milletinden bu deveyi boğazlayanlar yeryüzünde bozgunculuk yapan, onun düzelmesini istemeyenlerdi. Daha önce Hz. Salih kendilerini böyle bir işten sakındırmış ve uyarmıştı. Fakat onlar uyarıdan korkmadılar. Bu nedenle suçları herkese genelleştirildi. Bu büyük günah yüzünden hepsi cezalandırıldılar.

Millet bu işi yaptığına pişman oldu. Fakat iş işten geçtikten ve uyarı gerçekleştikten sonra:

"Arkasından azâb, yakalarına yapıştı."

Burada atmosferin hız ve aceleyi gerektirmesinden dolayı bu azabın türü bile belirtilmemiştir.

فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ
أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٥٨﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٥٩﴾
كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٦٠﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطٌ أَلَا
تَتَّقُونَ ﴿١٦١﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٦٢﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٦٣﴾
وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٤﴾

158- Arkasından azab, yakalarına yapıştı. Kuşku yok ki, bu olaydan alınacak dersler vardır. Onların çoğunluğu inanmamış kimselerdi.

159- Ve yine kuşku yok ki, senin Rabb'in üstün iradeli ve merhametlidir.

160- Lut'un soydaşları da peygamberlerini yalanladılar.

161- Hani kardeşleri Lut, onlara dedi ki; "Siz hiç Allah'tan korkmaz mısınız?

163- "Öyleyse Allah'tan korkunuz da çağrıma uyunuz."

164- "Ben bu çağrı hizmetime karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum, benim çabalarımın karşılığını verecek olan alemlerin Rabb'idir."

Hz. Lut'un kıssası bu arada yer alıyor. Tarih süreci içindeki yeri ise, Hz. İbrahim'in kıssasının yanı idi. Yalnız, daha önçe de belirttiğimiz gibi bu surede tarihi süreç gözetilmemiştir. Gözetilen sadece peygamberliğin, metodun (yolun) ve yalan sayanların akibetinin, yani inananların kurtuluşu ve ilahi mesajı yalan sayanların akibetinin değişmediği ilkesini yerleştirmektir.

Hz. Lut kavmini eleştirirken, Hz. Nuh, Hz. Hud, ve Hz. Salih'in başladığı yerden başlıyor. Onların patavatsızlığını eleştiriyor. Kalplerinde takva bilincini harekete geçirmeye çalışıyor. Onları imana ve itaate çağırıyor. Doğru yolu gös-

terdiği için onların mallarını cebine indirmeyeceğine ilişkin kendilerine temin veriyor. Sonra tarihte kendilerinin de belirgin haline gelen sapıklık ürünü günahlarını eleştiriyor:

أَتَأْتُونَ الذُّكْرَانَ مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٥﴾ وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُمْ
مِنْ أَزْوَاجِكُمْ ۚ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ ﴿١٦٦﴾

165- "Sizler erkekler ile cinsel ilişki kuruyorsunuz, öyle mi?"

166- "Buna karşılık Rabb'inizin sizin için eş olarak yarattığı kadınları bırakıyorsunuz? Sizler doğal sınırları çiğneyen, sapık bir toplumsunuz."

Ürdün Vadisinde bulunan çeşitli kentlerde yaşayan Lut kavminin bu tiksindirici günahı cinsel sapıklıktı. Kadınları bırakıp erkeklere yönelmekti. Bu cinsel sapıklık, fıtrata aykırı çirkin bir sapma idi. Yüce Allah kadını ve erkeği temiz kılmış ve herbirini eşine karşı eğilimli yaratmıştır ki, üreme yolu ile hayatın devam etmesine ilişkin dilemesi ve hikmeti gerçekleşsin. Üreme ise ancak kadın-erkek buluşması ile mümkündür. Buna göre kadın-erkek arasındaki bu eğilim, evrende işleyen genel yasalardan biridir. Bu yasa ile evrendeki herkes, ve herşey yüce Allah'ın bu varlık alemini idare eden iradesinin, dilemesinin gerçekleşmesi için gerçek bir ahenk ve yardımlaşma içine girmektedir. Erkeğin erkeğe gitmesinin ise hiçbir hedefi yoktur. Bir amaç gerçekleştirmez. Bu, evrenin fıtratına ve yapısına da paralel düşmez. Böyle sapık bir ilişkiden birilerinin zevk alması da ayrıca hayret vericidir. Kadın-erkeğin buluşma esnasında duyduğu zevk ise Allah'ın dilemesinin gerçekleşmesi için fıtrata yerleştirilmiş bir vasıtadan öteye geçmez. Demek ki, Lut kavminin bu çirkin fiilinin, evrenin yasasına aykırı olduğu açıktı. Bu nedenle söz konusu sapıklıktan vazgeçmek veya yok olmaktan başka çareleri yoktu. Zira onlar hayatın rotasından çıkmış, fıtrat kervanından ayrılmışlardı. Çünkü varlıklarının hikmeti olan evlenme ve çocuk sahibi olma yolu ile hayatlarını sürdürmekten soyutlanmışlardı. Hz. Lut onları bu sapıklıkları bırakmaya çağırıp, Rabb'lerinin kendileri için yaratmış olduğu eşlerini terketmelerini, fıtrata karşı gelmelerini ve bunda gizli olan hikmetin sırlarını çiğnemelerini eleştirdiğinde... anlaşıldı ki, onlar, hayat kervanına ve fıtrat yasasına dönüş yapmaya hazır değiller:

قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَا لُوطُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمُخْرَجِينَ ﴿١٦٧﴾

167- Soydaşları "Ey Lut, eğer bu dediklerinden vazgeçmezsen kesinlikle seni buradan süreceğiz" dediler.

Hz. Lut, onların arasında yabancı bir insandı. Amcası Hz. İbrahim'in, babasından ve milletinden ayrılıp vatanını ve yurdunu terk ettiğinde onunla birlikte buraya gelmişti. Hz. İbrahim ve onunla birlikte iman eden bir avuç inanmış insanla beraber Ürdün'ü geçmişti... Sonra bu toplumla birlikte yaşamaya başlamıştı. Nihayet yüce Allah onu bu adamlara peygamber olarak gönderdi ki, içinde bulundukları bataklıktan onları kurtarsın. Bir de baktı ki, sağlıklı fıtratın tertemiz biçimine çağırmayı bırakmadığı taktirde kendisini aralarından sü-

rüp çıkarmakla tehdit ediyorlar.

Bu durumda yaptıkları işten, içinde bulundukları sapıklıktan tiksindiğini, nefret ettiğini açıkça ifade etmekten başka çaresi kalmamıştır.

قَالَ إِنِّي لِعَمَلِكُم مِّنَ الْقَالِينَ ﴿١٦٨﴾

168- Lut dedi ki: Ben sizin bu sapık davranışınızdan tiksinenlerdenim.

Ayet-i kerimede geçen "kaliy" sözcüğü aşırı biçimde tiksinmek demektir. Hz. Lut bu sözü tiksinerek ve nefret ederek onların yüzüne vurmuştur. Sonra Rabbi'ine yönelerek kendisini ve ailesinin bu beladan kurtarmasını dilemiştir.

رَبِّ نَجِّنِي وَأَهْلِي مِمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٩﴾

169- "Ya Rabbi, beni ve ailemi bunların sapık davranışlarının yaygın cezasından kurtar."

Kendisi onların fiilini istememektedir. Dürüst fıtratı ile onların bu yaptıklarının alçaltıcı, mahvedici bir iş olduğu hissetmektedir. Kendisi de onların içinde yaşamaktadır. Rabb'ine yönelmekle, kendisini ve ailesini, milletini yakalayacak felaketten kurtarması için niyazda bulunmaktadır.

Yüce Allah da Elçisinin duasını kabul buyurmaktadır:

فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ ﴿١٧٠﴾ إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ ﴿١٧١﴾

170- Biz de Lut'u ve ailesini kurtardık.

171- Ailesinden sadece yaşlı bir kadın, sapıklar arasında kaldı.

Bu yaşlı kadın başka surelerde belirtildiği gibi Hz. Lut'un karısıdır. Bu kadın gerçek bir cadıydı. Toplumun bu tiksindirici fiilini onaylıyor ve onu yapmaları için yardımcı oluyordu!

ثُمَّ دَمَّرْنَا الْآخَرِينَ ﴿١٧٢﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم مَّطَرًا فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنذَرِينَ ﴿١٧٣﴾

172- Sonra geride kalanları yokettik.

173- Onların başlarına müthiş bir yağmur yağdırdık. Uyarıcıları umursamayanların başlarına yağan yağmur ne fenadır.

Bir rivayete göre onların kasabaları yerin dibine geçirildi. Üzerini su kapladı. Bu kasabalardan biri Sodom'dur.. Sodom'un Ürdün'deki Ölü Deniz'in altında kaldığı sanılıyor.

Bazı jeoloji bilginleri, Ölü Deniz'in altında daha önceleri yerleşme bölgesi olan bazı şehirlerin bulunduğunu doğrulamaktadır. Bazı arkeoloji bilginleri Deniz'in yanında bir kalenin kalıntılarını, bu kalenin yanında ise, kurbanların kesildiği bir mezbahanın kalıntılarını ortaya çıkarmışlardır.

Ne olursa olsun, Kur'an-ı Kerim, Lut kasabalarının haberini ve bu apaçık sözünü bu şekilde vermeyi yeterli görmüştür.

Şimdi de onların bu şekilde cezalandırılmalarından sonra yer yer tekrar edilen yorum geliyor:

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم
مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧٤﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٧٥﴾ كَذَّبَ أَصْحَابُ لْئَيْكَةِ
الْمُرْسَلِينَ ﴿١٧٦﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ
أَمِينٌ ﴿١٧٨﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٧٩﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ
إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٨٠﴾

174- Kuşku yok ki, bu olaydan alınacak dersler vardır. Onların çoğunluğu inanmamış kimselerdir.

175- Ve yine kuşku yok ki, senin Rabb'in üstün iradeli ve merhametlidir.

176- Eyke halkı da peygamberlerini yalanladılar.

177- Hani Şuayb, onlara dedi ki; "Siz hiç Allah'tan korkmaz mısınız?"

178- "Ben size gönderilmiş, güvenilir bir elçiyim."

179- "Öyleyse Allah'tan korkunuz da çağrıma uyunuz."

180- "Ben bu çağrı hizmetime karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum; benim çabalarımın karşılığını verecek olan, alemlerin Rabb'idir."

İşte Hz. Şuayb'ın kıssası, bu surenin diğer kıssaları gibi ibret dersi bağlamında burada yer almaktadır. Tarihi süreç içindeki yeri ise Hz. Musa'nın kıssasından öncedir. Eykeliler-genellikle- Medyen halkıdır. Eyke; Sık birbirine girmiş (balta girmemiş) ağaçlık demektir. Öyle anlaşılıyor ki, Medyen'in etrafı böyle uzayıp giden ağaçlıklarla çevriliydi. Medyen'in coğrafi konumu ise, Akabe Körfezi civarında Hicaz ile Filistin arasına düşmektedir.

Hz. Şuayb da bütün peygamberlerin kavimlerine hitap ettiği noktadan çağrıya başlamıştır. İnanç sisteminin temeli, ücret almaktan sakınma meselelerinden işe koyulmaktadır. Daha sonra onların özel konumlarına ilişkin sorunlara yönelmektedir.

أَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا
مِنَ الْمُخْسِرِينَ ﴿١٨١﴾ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ﴿١٨٢﴾ وَلَا تَبْخَسُوا
النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿١٨٣﴾

181- "Ölçme işlemlerinizde dürüst olunuz, eksik ölçenlerden olmayınız."

182- "Tartma işlemlerinde doğru ve duyarlı terazi kullanınız."

183- "Halkın mallarına düşük değer biçmeyiniz, yeryüzünde kargaşa çıkarıp dirliği bozmayınız."

Bu milletin karakteri de, A'raf ve Hud surelerinde ifade edildiği gibi ölçüde ve tartıda hile yapmalarıydı. Haklarından daha fazlasını zorla ve gasbederek almalarıydı; İnsanlara haklarından daha az vermeleriydi; ucuza alıp fahiş

fiyatla satmalarıydı. Öyle anlaşılıyor ki, onlar ticaret kervanlarının geçtiği bir kavşakta bulunuyorlar, ticaret borsalarına hükmediyorlardı. Peygamberleri, onlardan bütün işlemlerinde adalet ve doğruluğu ilke edinmelerini istiyordu. Zira sağlam bir sistemin ardından iyi ilişkiler devreye girer. İnsan bu inanca rağmen, insanlarla ilişkilerinde Hak ve adaletten sapamaz.

Sonra Hz. Şuayp, onların içlerinde takva duygularını harekete geçirmeye çalışır. Onlara bir olan, bütün kuşakları ve önce geçen toplumların hepsini yaratan Allah'tan korkmalarını hatırlatıyor.

وَاتَّقُوا الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالْجِبِلَّةَ الْأَوَّلِينَ ﴿١٨٤﴾

184- "Sizi ve sizden önceki kuşakları yaratan Allah'tan korkunuz."

Onlar ise hemen kendisine, karmakarışık, saçma sapan şeyler söyleyen, büyülenmiş biri yaftasını yapıştırdılar.

قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ ﴿١٨٥﴾

185- Eykeliler dediler ki; "Sen büyüye çarpılmış birisin."

Hemen peygamberliğini inkar ettiler. Sen de bizim gibi bir insansın dediler. Böyle bir insan, onların anlayışında peygamber olamazdı. Bu nedenle söylediği şeyler konusunda onu yalancılıkla itham ettiler.

وَمَا أَنْتَ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا وَإِنْ نَظُنُّكَ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿١٨٦﴾

186- "Sen de sadece bizler gibi bir insansın. Senin kesinlikle yalan söylediğin kanısındayız."

İddiasında doğru sözlü biriyse kendilerini korkutup durduğu azabı hemen getirmesi, gökten parçalar düşürmesi, göğü üzerlerine yığması, parça parça düşürmesi için kendisine meydan okumaya kalktılar.

فَأَسْقِطْ عَلَيْنَا كِسَفًا مِنَ السَّمَاءِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿١٨٧﴾

187- "Eğer doğru söylüyorsan başımıza gökten parçalar yağdır."

Bu, aşağılayan, alaya alan ve patavatsız hareket eden bir insanın meydan okuyuşudur. Peygamberimize meydan okuyan müşriklerin tutumlarını andırmaktadır.

قَالَ رَبِّي أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨٨﴾

188- Şuayb "Rabbim neler yaptığınızı herkesten iyi bilir."

Anlatımda mesele detaylandırılmadan, uzatılmadan hemen sonuca geçilmektedir.

فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمْ عَذَابُ يَوْمِ الظُّلَّةِ إِنَّهُ كَانَ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٨٩﴾

189- Eykeliler, Şuayb'i yalanladılar. Bunun üzerine "Yakar bulut günü" nün azabı yakalarına yapıştı. O gerçekten müthiş bir günün azabı idi.

Rivayete göre, nefesleri tıkayan, göğüsleri daraltan aşırı, boğucu bir sıcaklık kendilerini yakalamıştı. Sonra bir bulut göründü kendilerine. Onun gölgesine sığındılar. Orada serinlik gördüler. Sonra birden bu bulut, her tarafı titreten,

her yanda yankılanan çığlığa dönüştü. Bu çığlık onları ürküttü ve yerle bir etti.

İşte buna "Yakar bulut günü" adı verildi, işte gölgelik bu bilinen günün temel özelliği oldu!

Sonra bu surede yer yer tekrarlanan yorum cümlesi geliyor.

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٩٠﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٩١﴾

190- Kuşku yok ki, bu olaydan alınacak dersler vardır. Onların çoğunluğu inanmamış kimselerdi.

191- Ve yine kuşku yok ki, senin Rabb'in üstün iradeli ve merhametlidir.

Bu suredeki kıssalar böylece sona eriyor. Hemen ardından son yorum geliyor.

Kıssalar sona erdi. Bunların hepsi de peygamberlerin ve peygamberliklerin kıssasını: Yakalanma ve yüz çevirme, meydan okuyuş ve ceza kıssasını sunmaktadır.

Bu kıssalar surenin girişinden sonra başlamışlardı. Giriş bölümünde Hz. peygamberin -salat ve selam üzerine olsun- ve Kureyş müşriklerinin özel durumu ele alınıyordu. Onlardan söz ediliyordu:

Ey Muhammed, onlar mümin olmuyorlar diye neredeyse canına kıyacaksın.

Eğer dilesek onlara gökten bir mucize indiririz de karşısında boyunlar eğik kalır.

Onlar son derece merhametli olan Allah'ın kendilerine gönderdiği her yeni uyarıya burun kıvırarak sırt çevirirler.

Onlar yalanladılar. Fakat alay konusu ettikleri gerçeklerin somut olayları ile yakında yüzyüze geleceklerdir.(22)

Sonra kıssalar anlatıldı. Bunların hepsi de kendilerine gelen haberleri alaya alan bir topluluğun tipik örnekleriydi!

Kıssalar sona erdikten sonra, anlatımın seyri, surenin giriş bölümünde ele alınan konuya tekrar döndü. Bu son yoruma yer verildi. Burada Kur'an'dan söz ediliyor. O'nun Alemlerin Rabb'i olan Allah tarafından gönderildiği pekiştiriliyor. Asırlar önce meydana gelen bu kıssalar da bu gerçeği pekiştirmektedir. Kur'an onları Alemlerin Rabb'i olan Allah'tan alıp getirmektedir. İsrailoğulları (Yahudi) bilginlerinin bu peygamberin ve onun okuduğu Kur'an'ın haberini biliyorlardı. Zira bu konu hakkında eski kutsal kitaplarda bilgi verilmişti. Ancak müşrikler apaçık delillere karşı inat ediyorlardı. Onun bir büyü veya şiir olduğunu iddia ediyorlardı. Eğer Arapça konuşmayan yabancı birine bu Kur'an inseydi, o da tutup bunu onların diliyle kendilerine okusaydı yine iman edecek değillerdi. Zira onları imandan alıkoyan delil yetersizliği değil inatlarıydı! Bu Kur'an'ı Hz. Muhammed'e -salat ve selam üzerine olsun- getiren, kahinlere haber getiren şeytanlar değildi. Kur'an aynı zamanda şiir de değildi. Çünkü bunun değişmez bir yolu (uslubu) vardı. Halbuki şairler tepkilerine ve arzularına göre her sahada dolaşırlar. Bu Allah tarafından müşriklere bir hatırlatma, bir öğüt olarak gönderilen Kur'an'dan başkası değildi. Yüce Allah onla-

22) Şuara suresi, 3-6

rı cezalandırmadan önce böylece kendilerini uyarıyordu. Kendisi ile alay ettiklerinin haberi gelmeden önce onlara öğüt veriyordu. **"Zalimler ne acı bir akibetle yüzyüze geleceklerini yakında anlayacaklardır.**(23)

وَإِنَّهُۥ لَتَنزِيلُ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٩٢﴾ نَزَلَ بِهِ ٱلرُّوحُ ٱلْأَمِينُ ﴿١٩٣﴾
عَلَىٰ قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ ٱلْمُنذِرِينَ ﴿١٩٤﴾ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُّبِينٍ ﴿١٩٥﴾

192- Hiç kuşkusuz Kur'an, Rabb'in tarafından indirilmiştir.

193- Onu "güvenilir ruh" (cebrail) indirdi.

194- Senin kalbine; uyarıcılardan biri olasın diye.

195- Açık, yalın bir arapça ile

Ruhu'l-emin Cebra'il'dir -selam üzerine olsun-. Bu Kur'an Allah katından peygamberimizin -salat ve selam üzerine olsun- kalbine indiren O'dur. Cebrail indirdiği şeyde güvenilir bir elçidir, Onu sağlam biçimde korur. Kur'an'ı peygamberin kalbine indirmiş o da onu doğrudan doğruya almış ve onun doğrudan, en güzel şekilde anlamıştır. Kur'an'ı onun kalbine indirmiştir ki, apaçık arapça bir dille uyaranlardan olsun. Arapça peygamberin toplumunun dilidir. Onunla kendilerine hitap ediyor ve onlara bu dille Kur'an okuyordu. Aslında onlar bir insanın neler söyleyebileceğini ve bu Kur'an'ın insan sözü türünden bir söz olmadığını kavrıyorlardı. Kendi dilleriyle de olsa, Kur'an'ın nazmı (düzeni, dizilişi) manaları, metodu, ahengi ve uyumu ile O'nun beşeri olmayan bir kaynaktan geldiği kesinlik kazanmıştı. Özdeki bu delilden dıştaki başka bir delile geçiyor.

وَإِنَّهُۥ لَفِى زُبُرِ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٩٦﴾ أَوَلَمْ يَكُن لَّهُمْ ءَايَةً أَن يَعْلَمَهُۥ عُلَمَٰٓؤُا۟ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٩٧﴾

196- Kur'an'ın temel ilkeleri, daha önceki ümmetlerin kutsal kitaplarında da yer almıştı.

197- İsrailoğulları bilginlerinin bu Kur'an'dan haberdar olmaları müşrikler için bir delil değil mi?

Daha önceki kutsal kitablarda ve kendisine indirilmiş olan Kur'an'ı Kerim'de peygamberimizin sıfatları belirtildiği gibi, ona inen inanç sisteminin ana ilkeleri de belirtilmişti. Bu nedenle İsrailoğullarının (yahudilerin) bilginleri bu peygamberliği bekliyorlardı. Bu peygamberin gelişini gözlüyorlardı. Gelmesinin yakın olduğunu hissediyorlardı. Selman-ı Farisi ve Abdullah ibni Selam'ın -Allah her ikisinden de razı olsun- ifade ettikleri gibi, Yahudiler aralarında bu gelecek peygamberden söz ediyorlardı. Bu konudaki haberler de kesinlik ifade edecek kadar sağlam ve sabittir.

Müşrikler delilin zayıflığından, belgelerin yetersizliğinden değil, sırf büyüklük tasladıkları ve inat ettikleri için karşı koyuyor ve dikiliyorlardı. Eğer onlara Arapça bilmeyen yabancı biri gelip onlara arapça bir Kur'an okusaydı dahi, onlar yine kendisine inanmaz, onu tasdik etmez ve bunun kendisine vahyedildiğini kabul etmezlerdi. Büyüklük taslayanların hayranlık duydukları böyle bir delil olsaydı dahi onların tutumu değişmeyecekti.

23) Şuara suresi, 227

وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَىٰ بَعْضِ الْأَعْجَمِينَ ﴿١٩٨﴾ فَقَرَأَهُ عَلَيْهِم مَّا كَانُوا بِهِ مُؤْمِنِينَ ﴿١٩٩﴾

198- Eğer biz Kur'an'ı ana dili arapça olmayan birine indirseydik de,

199- Onu o müşriklere okusaydı ona yine inanmazlardı.

Bununla Hz. Peygambere -salat ve selam üzerine olsun- moral verilmekte, bütün delillere karşı onların nasıl inatlaşıp, büyüklük tasladıkları tasvir edilmektedir. Sonra ilahi mesajı yalanlamanın onların üzerine, inatları ve büyüklük taslamaları nedeniyle yazıldığı ve bu tutumun onlardan ayrılmayacağı belirtiliyor. Yalanlamaya yöneldikleri için iş böylece sonuçlanmıştır. Sanki onların kalpleri mühürlenmiştir. Onlar gaflet içinde işin gelişmelerinden habersiz haldeyken azap gelip kendilerini yakalayıncaya kadar bu mühür kalkmayacaktır. Pişmanlığın faydası yoktur.

كَذَٰلِكَ سَلَكْنَاهُ فِي قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ ﴿٢٠٠﴾ لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ حَتَّىٰ يَرَوُا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ ﴿٢٠١﴾ فَيَأْتِيَهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٠٢﴾

200- Böylece inanmamayı ağır suçluların kalplerine aşıladık.

201- Onlar acıklı azabı görmedikçe ona inanmazlar.

202- O azapla hiç farkında olmadıkları bir sırada, ansızın yüzyüze gelirler.

Ayetin ifadesi, yalanlamanın onlardan ayrılmamasının somut bir şeklini çizmektedir. Onlara demektedir ki, yalanlamanın şekli böyledir. İnanmamanın ve Kur'an'ı yalanlamanın şekli budur. Kalplerinizde onu bu şekilde düzenledik ve öyle geçirdik. Oradan geçtikçe kalbiniz onu hemen yalanlar. Ve kalblerinizde bu hal böyle sürüp gider: "**Onlar acıklı bir azabı görmedikçe**" "**O azapla hiç farkında olmadıkları bir sırada, ansızın yüzyüze gelirler.**" Gerçekten de onların bazıları ölmek veya öldürülmekle bu dünyadan ayrılıncaya kadar bu hal üzere kaldılar. Buradan da acıklı azaba yöneldiler. İşte ancak bu zaman diliminde ayrıldılar.

فَيَقُولُوا هَلْ نَحْنُ مُنظَرُونَ ﴿٢٠٣﴾

203- O zaman "Acaba bize mühlet verilir mi?" derler.

Bize bir fırsat daha verilir mi acaba? Kaçırdığınız fırsatları değerlendirelim bu seferde. **Ama nerde o fırsatlar!** Halbuki onlar alaylı, patavatsız, içinde yüzdükleri nimetlerle övünerek Allah'ın azabının çabuk gelmesini istiyorlardı. Duyuları köreliyordu. Bu nimetlerin içinden alınıp azaba ve cezaya atılacaklarını hayli uzak bir ihtimal olarak görüyorlardı. Onların durumları bol nimet içindeki adamların durumları gibiydi. Nimetin ellerinden alınışı akıllarına gelmez. Durumlarının değişebileceğini ne az hatırlarlar. Ayetler onları bu gafletten uyandırıyor. Acele gelmesini istedikleri azap geldiği zamanki hallerini tasvir ediyor.

أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿٢٠٤﴾ أَفَرَأَيْتَ

إِنْ مَتَّعْنَاهُمْ سِنِينَ ﴿٢٠٥﴾ ثُمَّ جَاءَهُمْ مَا كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿٢٠٦﴾ مَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يُمَتَّعُونَ ﴿٢٠٧﴾

204- Onlar azabımızın bir an önce gerçekleşmesini mi istiyorlar?

205- Baksana, eğer onları yıllarca refah içinde yaşatsak da,

206- Sonra tehdit edildikleri azap başlarına gelse;

207- Yaktiyle refah içinde geçirdikleri hayat kendilerine hiçbir fayda sağlamaz.

Böylece bir tarafa azabın acele gelmesini istemeyi, diğer tarafa ise cezanın mutlaka gerçekleştiği anı koyuyor. Bir bakıyorsun onların içinde yaşadıkları nimet yılları sanki hiç yokmuş gibi birden hesaptan düşüyor. Onlara hiçbir yararı olmuyor. Azaplarını hafifletmiyor.

Sahih hadiste buyuruluyor ki: Kıyamet günü kafir getirilir, bir kere ateşe sokulur. Sonra ona denir ki: Hiç iyi günün oldu mu? Hiçbir nimetten yararlandığın oldu mu? Allah'a yemin ederek: Hayır, ya Rabbi der. Sonra dünyada en büyük sıkıntıya düşen adam getirilir. Bir kere cennetin boyası ile boyanır. Sonra ona: Hayatında hiç zorlukla karşılaştın mı? diye sorulur. O da Allah'a yemin ederek Hayır ya Rabbi der[24]

Sonra bu ayıranın, yok oluşun başlangıcı olabileceğine dikkat çekiliyor. Allah'ın merhameti gereği olarak, halkına imanın delillerini hatırlatacak bir elçi gönderilmeden hiçbir şehrin yok edilmeyeceği ifade ediliyor.

وَمَا أَهْلَكْنَا مِن قَرْيَةٍ إِلَّا لَهَا مُنذِرُونَ ﴿٢٠٨﴾ ذِكْرَىٰ وَمَا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٢٠٩﴾

208- Yok ettiğimiz her ülkeye mutlaka uyarıcılar gönderdik.

209- Amaç başlarına gelecekleri kendilerine önceden haber vermektir. Biz zalim değiliz.

Yüce Allah, yaratılış sırasında bütün bir insanlıktan, kendisini birlemeleri ve kendisine kulluk yapmaları hususunda söz almıştır. Zaten insan bizzat yaratılışı (fıtratı) gereği yaratıcı ve bir olan Allah'ın varlığını hisseder. Yeter ki fıtratları bozulmasın ve sapmasın[25] Yüce Allah imanın delillerini evrene serpiştirmiştir. Bu delillerin hepsi de bir olan yaratıcıyı göstermektedir. İnsanlar yaratılış sırasındaki sözleşmeyi unutup ve imanın delillerinden habersiz hale geldiğinde kendilerine bir peygamber gelir. Unuttuklarını kendilerine hatırlatır. Habersiz kaldıkları konular karşısında onları uyarır. Peygamberlik bir hatırlatmadır. Unutanların hatırına getirir. Habersizleri uyandırır. Bu da Allah'ın adalet ve merhametinin bolluğundandır. **"Biz zalim değiliz"** Buna rağmen şehirlerin halklarını yok etmiş ve cezalandırmışsak artık onlara zulmetmiş olmayız. Zira doğruluk çizgisinden ve iman yolundan ayrılmalarının bir cezası olarak kendilerini bu şekilde cezalandırıyoruz.

وَمَا تَنَزَّلَتْ بِهِ الشَّيَاطِينُ ﴿٢١٠﴾ وَمَا يَنبَغِي لَهُمْ وَمَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٢١١﴾ إِنَّهُمْ عَنِ السَّمْعِ لَمَعْزُولُونَ ﴿٢١٢﴾

24) Bu hadisi İbn-i Kesir Tefsirinde rivayet etmiş ve "Sahih Hadis'te şöyle denmiştir" diye vermiştir.
25) Bkz. Fizilal-il Kur'an 5. cilt S. 9 (Dünya yay.)

210- Kur'an, şeytanlar tarafından indirilmiş değildir.

211- Bu onların sıfatları ile bağdaşmaz. Zaten onlar bunu yapamazlar da.

212- Çünkü onların vahyi işitmeleri engellenmiştir.

Önceki gezide Kur'an'ın Alemlerin Rabb'i tarafından gönderildiği Ruhul Emin (Cebrail) tarafından getirildiği belirtilmiş buna ilave olarak onların Kur'an'ı yalanladıkları, kendilerinin tehdit edildiklerini azabın hemen gelmesini istedikleri ifade edilmişti.. İşte şimdi Kur'an'ın şeytanlar tarafından kahinlere dikta edilen bir kitab olduğuna ilişkin iddiaları red ediliyor. Bu toplumda insanlar sanıyorlardı ki, şeytanlar onlara gaybten haberler getirirler, kulaktan dolma bilgiler edinerek bu konuda ileriye dönük kehanetlerde bulunabilirler.

İnsanları doğru yola, yanlışlarını düzeltmeye ve iman etmeye çağıran Kur'an'ın şeytanlarla ilgisi olamazdı. Çünkü şeytanlar sapıklığa bozgunluğa ve küfre çağırırlar.

Sonra şeytanlar Kur'an'ı getirebilecek güce de sahip değiller. Onların Allah'tan vahiy işitmesi, almaya çalışması engellenmiştir. Onu sadece Ruhl Emin olan Cebrail Alemlerin Rabbinin izni ile getirebilir. Bu şeytanların yapabileceği bir iş değildi.

Burada hitap peygamberimize -salat ve selam üzerine olsun- yöneltiliyor. Şirkten en uzak insan olmasına rağmen ondan sakındırılıyor ki, diğer insanların haydi haydi uzak durmalarını gerektiği ifade edilsin. Yine peygamberimize en yakın çevresini uyarması emrediliyor, sürekli olarak kendisini koruyan ve düşünen Allah'a tevekkül etmesi isteniyor.

فَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ فَتَكُونَ مِنَ
الْمُعَذَّبِينَ ﴿٢١٣﴾ وَأَنذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ ﴿٢١٤﴾ وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ
لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢١٥﴾ فَإِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢١٦﴾
وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ ﴿٢١٧﴾ الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ ﴿٢١٨﴾
وَتَقَلُّبَكَ فِي السَّاجِدِينَ ﴿٢١٩﴾ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٢٢٠﴾

213- Sakın Allah'ın yanısıra başka bir ilaha yalvarma; yoksa azaba çarpılanlardan olursun.

214- Öncelikle en yakın akrabalarını uyar.

215- Sana uyan mü'minlere karşı alçak gönüllülük kanatlarını indir.

216- Eğer hemşehrilerin sana karşı gelirlerse onlara "Ben sizin yaptıklarınızdan uzağım" de.

217- Üstün iradeli ve merhametli olan Allah'a dayan.

218- O seni namaza durduğunda görür.

219- Secde edenler ile birlikte eğilip dikildiğini de görür.

220- Hiç kuşkusuz O, herşeyi işitir ve herşeyi görür.

Allah ile beraber başka bir ilaha yöneldiğinde -böyle birşey imkansızdır, ama meseleyi anlamak için öyle düşünelim- azaba çarptırılacaklar arasında peygamberimizin de yer alacağı belirtildiğine göre artık varın başkasını siz düşünün! Peygamber olmayan insanlar böyle bir işe yöneldiklerinde nasıl azaptan kurtulacaklardır?! Orada hiçbir kayırma da söz konusu olmayacaktır. Bu büyük günahı, işlediği taktirde peygamberin üzerinden dahi bu azabın kaldırılması mümkün olmaz!

Peygamberin -salat ve selam üzerine olsun- kendisini uyardıktan sonra, ailesini uyarması da emrediliyor ki, başkasına ders olsun. İman etmeyip şirkte direttikleri taktirde azabın bunları da tehdit ettiği böylece ifade edilmiş oluyor. **"Öncelikle en yakın akrabalarını uyar"** Rivayetlerin belirttiğine göre bu ayet indirildiğinde peygamberimiz -salat ve selam üzerine olsun- Safa tepesine gelip üzerine çıktı. Sonra "Hele gelin Hele gelin" diye çağırdı. Bazıları kendileri geldiler. Bazıları da elçilerini gönderdiler. Böylece insanlar toplandı. Peygamberimiz orada konuşmaya başladı. "Ey Abdulmuttalip oğulları! Ey Fihoğulları! Ey Lüey oğulları! Ben şimdi size dağın öbür yamacında düşman süvarilerinin bulunduğunu ve size saldırmak istediklerini söylesem bana inanır mısınız? diye sordu. Evet, dediler. Sonra ilave etti "Ben şiddetli bir azaptan önce size gönderilmiş bir uyarıcıyım". Ebu Leheb söze karıştı ve "Gün boyunca ağzın kurusun. Sırf bunun için mi bizi çağırdın" dedi? Bunun üzerine yüce Allah Ebu Leheb'in iki eli kurusun. Kuru du da" suresini gönderdi.(26)

Hz. Aişe anlatıyor: "Yakın akrabanı uyar" ayeti geldiğinde Allah'ın elçisi -salat ve selam üzerine olsun- kalktı ve "Ey Muhammed'in kızı Fatıma, Ey Abdulmuttalib'in kızı Safiye, Ey Abdulmuttalip oğulları, Ben Allah'ın huzurunda sizi kurtaramam. Malımdan dilediğiniz kadar isteyebilirsiniz.(27)

Müslim ve Tirmizi kendi rivayet zincirlerine dayanarak Ebu Hureyre'nin şöyle dediğini naklediyorlar: Bu ayet indiğinde peygamberimiz -salat ve selam üzerine olsun- Kureyş kabilesini genel ve özel isimleriyle çağırdı ve şöyle buyurdu: Ey Kureyşliler kendinizi ateşten kurtarınız. Ey Ka'boğulları, canımızı ateşten kurtarınız. Ey Muhammed'in kızı Fatıma! Kendini ateşten kurtar! Allah'a yemin ederim ki, ben Allah'ın huzurunda size hiçbir yönden faydalı olamam. Yalnız siz benim akrabamsınız. Sizin akrabalık haklarınızı sonuna kadar gözeteceğim.

Bu ve benzeri hadisler peygamberimizin -salat ve selam üzerine olsun- olayı nasıl algıladığını, yakın akrabasına nasıl anlattığını onların işlerinden ellerini çektiğini, ahiret konusunda onların durumlarını Rabblerine havale ettiğini, yaptıklarını, ettiklerinin kendilerine fayda vermediği, bir sırada akrabası olmalarının bir yarar sağlamayacağını, Allah'ın elçisi olmasına rağmen bu durumda Allah katında kendileri için birşey yapamayacağını açıklıyor. İşte bütün açıklığı ve netliği ile, Allah'ın yüce elçisi dahi olsa kul ile Allah arasında hiçbir vasıtayı kabul etmeyen İslam budur.

26) Buhari, Müslim
27) Müslim kendi rivayet zincirine dayanarak

Aynı şekilde yüce Allah, peygamberine, kendisi aracılığı ile Allah'ın davasına gönül verip kabul eden inanmışlara nasıl davranacağını da açıklıyor:

"Sana uyan mü'minlere karşı alçak gönüllük kanatlarını indir."

Bu yumuşaklık, alçak gönüllük ve merhamet somut şekillenmiş bir halde veriliyor. Kanatları germe halinde veriliyor. Tıpkı konmak isteyen kuşun iki kanadını yere germesi gibi. İşte peygamberimiz de -salat ve selam üzerine olsun- hayatı boyunca mü'minlere karşı böyle davranmıştır. O'nun ahlakı Kur'an'dı. O Kur'an'ı Kerim'in canlı eksiksiz bir tercümanıydı.

Yüce Allah, peygamberine isyankarlara karşı nasıl davranacağını da açıklamıştı. Onları Rabb'lerine havale edecek ve onların yaptıklarından el etek çekecekti.

"Eğer hemşehrilerin sana karşı gelirlerse onlara 'Ben sizin yaptıklarınızdan uzağım' de."

Bu, Mekke'de peygamber -salat ve selam üzerine olsun- müşriklere karşı savaşmakla emredilmeden önce böyleydi.

Sonra peygamberi -salat ve selam üzerine olsun- Rabbine yöneltiyor. Sürekli yakın ilişki ve koruma bağını O'nunla oluşturuyor.

"Üstün iradeli ve merhametli olan Allah'a dayan".

"O seni namaza durduğunda görür "

"Secde edenler ile birlikte eğilip di ildiğini de görür."

"Hiç kuşkusuz O, herşeyi işitir ve herşeyi görür."

Onları isyanları ile başbaşa bırak. Onların yaptıklarından uzaklaş. Rabbine yönel. Ona dayan. Bütün işlerinde O'ndan yardım dile. Bu surede yüce Allah iki yerde tekrar şu iki sıfatla nitelendiriliyor. Kuvvet ve merhamet. Sonra peygamberin -salat ve selam üzerine olsun- kalbi, yakınlık ve içtenliği hissediyor. Tek başına namaza dururken Rabbi kendisini görüyor. Secdeye kapanan topluluğun arasında da görüyor. Yalnızken de görüyor. Namaz kılan topluluğun içinde onlara direktif verirken, onları düzene koyarken, onlara imamlık yaparken, onları bir halden bir hale sokarken de hep görüyor. Hareketlerini de duruşlarını da görüyor. Dualarını da niyazlarını da işitiyor: **"O herşeyi işitir ve herşeyi görür."**

Buna göre, ifadede, koruma, yakınlık hesaba katma ve yardım etme gibi unsurları içeren bir içtenlik var. Böylece Hz. peygamber -salat ve selam üzerine olsun- Rabbinin koruması altında, himayesinde ve en yakın ilişki içinde olduğunu hissediyordu. Bu yüce içtenlik atmosferi içide yaşıyordu.

Surenin son gezintisi de yine Kur'an hakkındadır. Birinci seferinde onun Alemlerin Rabbi tarafından indirildiği ve onu Ruh-ul Emin'in getirdiği pekiştiriliyordu. İkincisinin de onu şeytanların indirmiş olma iddiası çürütüldü. Bu seferde ise şeytanların Hz. Muhammed -salat ve selam üzerine olsun- gibi güvenilir, doğru sözlü, iyi bir yol izleyen insanlarla ilişki kurmadıkları, onların ancak her yalancı, günahkar ve sapık insana gelip gittikleri belirtiliyor, yani onlar, şeytanların telkinlerini alan ve onları şişirerek, gizemlilik kazandırarak yaymaya çalışan kahinlere gelip giderler.

هَلْ أُنَبِّئُكُمْ عَلَىٰ مَن تَنَزَّلُ الشَّيَاطِينُ ﴿٢٢١﴾ تَنَزَّلُ عَلَىٰ كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ ﴿٢٢٢﴾ يُلْقُونَ السَّمْعَ وَأَكْثَرُهُمْ كَاذِبُونَ ﴿٢٢٣﴾

221- Şeytanların kime ineceğini size söyleyeyim mi?

222- Onlar ne kadar aşırı yalancı ve günah düşkünü varsa onlara inerler.

223- Onlar, çoğunluğu yalancı olan şeytanların söylediklerine kulak verirler.

Arap toplumunda cinlerin kendilerine haber getirdiklerini iddia eden kahinler vardı. İnsanlar bunlara sığınıyor ve onların haberlerine güveniyorlardı. Bunların çoğu yalancıydı. Onlara inanmak ise, kuruntulara ve yalanlara paçayı kaptırmaktı. Herhalde kahinler insanları doğru yola çağırmıyorlardı, Allah'tan korkmalarını istemiyorlardı. Onları imana iletmiyorlardı. İnsanları Kur'an- Kerim ile sağlıklı bir hayat yoluna çağıran peygamberimiz ise -salat ve selam üzerine olsun- onlar gibi bir insan değildi.

Onlar bazan Kur'an'a şiir diyorlardı. Hz. peygamberin de -salat ve selam üzerine olsun- şair olduğunu söylüyorlardı. Bununla beraber, insanların kalplerine inen, duygularını harekete geçiren, karşı koyamayacakları bir şekilde onların iradelerine egemen olan eşine asla rastlamadıkları bu sözü nasıl karşılayacaklarını kestirmemenin şaşkınlığı içindeydiler.

Bu suredeki Kur'an ayetleri Hz. Muhammed'in -salat ve selam üzerine olsun- yolu ve Kur'an yolunun asla şairlerin yolu ve şiir yolu ile ilgisi olmadığını açıklıyorlardı. Çünkü bu Kur'an apaçık bir yol izliyordu. Belirlenmiş bir amaca çağrı yapıyordu. Dosdoğru bir yolla bu amacına doğru ilerliyordu. Peygamber -salat ve selam üzerine olsun- bugün söylediğiyle yarın çelişmiyordu. Değişen arzulara ve duygusal tepkilere bağlı bir yol izlemiyordu. Bir çağrı üzerinde ısrar ediyor, bir inanç üzerinde yoğunlaşıyor, zikzakları olmayan bir yolda ilerliyordu. Şairler ise böyle değildir. Şairler değişebilen tepkiler ve duygusal hareketlerin esiridirler. Duyguları onlara hakim durumdadır. Bu da onları diledikleri gibi bu duyguları ifade etmeye iter. Aynı şeyi bir zaman siyah görürken başka bir zaman beyaz görürler. Bazı mutlu oldukları zaman bir söz söylerler. Öfkelendiklerinde ise başka bir söz söylerler. Sonra onlar aynı düzeyde durmayan oynak karakterlerin sahibi kimselerdir!

Bunun yanında kuruntudan dünyalar yaparak bu dünyalarda yaşarlar. Bazı işleri ve sonuçları hayal ederler. Sonra onları yaşanan bir gerçek olarak hayal eder ve ondan etkilenirler. Eşyanın hakikatına, gerçeklerine çok az ilgi duyarlar. Zira onlar hayallerinde, içinde yaşadıkları başka bir realite oluştururlar.

Belli bir davası olan ve bu davasını realite dünyasında, insanların yaşadığı dünyada gerçekleştirmek isteyen insan ise böyle değildir. Dava sahibinin bir hedefi, bir programı, bir yolu vardır. Açık göz, açık kalb, uyanık akıl ile programına göre yolunda ilerlemeye devam eder. Kuruntuya razı olmaz. Rüyalarla yaşamaz. İnsanlar dünyasında bir realiteye dönüşmedikleri müddetçe hayallerle yetinmez. Onlarla tatmin olmaz.

Buna göre peygamberin -salat ve selam üzerine olsun- programı ile şairlerin

programı birbirine taban tabana zıttır. Bu konuda hiçbir kuşku da yok. Olay apaçık ve net olarak ortadadır.

وَالشُّعَرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ ﴿٢٢٤﴾ أَلَمْ تَرَ
أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ ﴿٢٢٥﴾ وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ ﴿٢٢٦﴾

224- Şairlere gelince ancak amaçsız, havai insanlar onların peşinden gider.

225- Görmüyormusun ki, onlar her vadiye dalarlar.

226- Ve yapmadıklarını söylerler.

Onlar karakterlerine ve arzularına uyarlar. Bu nedenle arzu ve isteklerine esir olan şaşkınlar onların peşlerine takılırlar. Zira bunların hiçbir amaçları ve hiçbir programları yoktur.

Şairler, söz, düşünce ve bilincin her vadisine takılırlar. Zira bunların hiçbir amaçları ve hiçbir programları yoktur.

Şairler söz, düşünce ve bilincin her vadisine takılırlar. Her zaman diliminin, üzerlerindeki etkilerine gösterecekleri tepkilere göre, herhangi bir baskı atmosferinde oradan oraya takılıp giderler.

Şairler yapmadıkları şeyleri söylerler. Zira kendi hayallerinin ve duygularının ürünü olan dünyalarda yaşarlar. Kendilerine çekici gelmeyen gerçek hayatın bu hayal ürünü dünyalarını tercih ederler! Bu nedenle çok şeyi söylerler. Fakat onları yapmazlar. Çünkü bunları kuruntu alemlerinde yaşarlar. İnsanların görülen dünyalarında bunların bir gerçekliği, bir pratiği yoktur.

İslam yapısı hayat pratiğinde uygulanmaya müsait, hazır, eksiksiz bir hayat programıdır. İslam gizli olan vicdanlardan hayatın görülen bütün uygulamalarına varıncaya kadar herşeyi kuşatan geniş kapsamlı bir harekettir. İslamın bu tabiatı, şairlerin insanlık tarafından bilinen genel karakteri ve tabiatıyla uyuşmaz. Çünkü şair iç aleminde bir takım ütopyalar yaratır ve onlarla tatmin eder kendisini. İslam ise, hayallerin gerçekleşmesini ve onların gerçekleştirilmesi için çalışmayı gerektirir. Bütün duyguları realite aleminde üstün bir örnek olarak gerçekleştirmeye çalışır.

İslam insanların hayatın gerçeklerini olduğu gibi karşılamayı onlardan kaçıp ütopya türü hayallere yönelmemeyi tercih eder, sever. Eğer bu gerçekler, onların hoşuna gitmiyorsa, uyguladıkları programa uygun düşmüyorsa, islam bu durumda insanların onları değiştirmelerini ve istediği programı gerçekleştirmelerini öngörür.

Bu nedenle islam, insanların uçup giden kuruntulara, hayallere mümkün ölçüde kapılmamalarını, onların kökünü kazımalarını ister. İslam insanın bu gücünü yüce hayallerin gerçekleştirilmesi uğrunda harcamasını öngörür. Yüce ve geniş kapsamlı programını gerçekleştirme uğrunda bütün enerjisini harcaması gerektiğini belirtir.

Bununla beraber islam, ayetlerin yüzeysel olarak ele alınışı halinde anlaşılacağı gibi şiire ve sanatın kendisine karşı savaş açmaz. Belki ayetlerin yüzeysel olarak değerlendirilmesiyle böyle bir yargıya varabilirse de gerçek öyle değildir. İslamın karşı koyduğu savaştığı şey, şiir ve sanatın izlediği yol ütopyaların yolu: sınırsız arzuların hiçbir ilkeye bağlı olmayan tepkilerin yolu. İnsanları tasavvurlarını gerçekleştirmekten alıkoyan ütopyaların yolu.

Ruh, islam'ın yoluna girip oraya yerleştiğinde, şiiri ve sanatı ile islami prensiplerle yetiştiğinde, olgunlaştığında ve aynı zamanda realite dünyasında bu tertemiz duyguları gerçekleştirmeye çalıştığında kuruntulara dayalı dünyalar yaratıp bunların içinde yaşamakla yetinmediğinde, hayatın realitesini, çarpık, geri kalmış ve çirkin halde yüzüstü bırakmadığında;

Ruhun islami bir amaca yönelik değişmez bir programı bulunduğunda, dünyaya bakıp onu islam açısından islamın ışığında değerlendirdiğinde; sonra da bunların hepsini şiir ve sanat ile ifade ettiğinde;

İşte bu durumda islam şiire soğuk bakmaz, sanata karşı savaşmaz. Belki ayetleri yüzeysel olarak değerlendirdiğimizde böyle bir bakış açısı ilk etapta göze çarpar ama gerçekten öyle değildir.

Kur'an-ı Kerim kalpleri ve akılları bu evrenin harika sanat güzelliklerine ve insan ruhunun derinliklerine yöneltir. Dikkatlerini bu alanlara çeker. Bunlar ise şiir ve sanatın ana malzemesidir. Kur'an'ı Kerim maddi ve manevi varlıkların güzellikleri önünde bir takım duruşlar yapar ki, şeffaflıkta, etkilemede bu sanat üstünlükleri ve güzelliklerini bir bütün olarak sergilemede hiç bir şiir Kur'an'ın bu tesbitlerine ulaşamaz.

Bu nedenle Kur'an-ı Kerim şairlerin bu genel karakterinde bir istisna da yapar. Hükmünü mutlak olarak vermez.

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا وَانْتَصَرُوا
مِنْ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ ﴿٢٢٧﴾

227- Yalnız iman edip iyi ameller işleyenler, sık sık Allah'ı ananlar ve zulme uğradıklarında zalimlere karşı koyanlar böyle değildirler. Zalimler ne acı bir akibetle yüzyüze geleceklerini yakında anlayacaklardır.

İşte bunlar şairlerin o genel karakteri dışındadırlar. Bunlar iman etmiş ve kalpleri inanç sisteminin gerçekleriyle dolmuştur. Hayatları bir yola, programa göre doğrulmuştur. İyilikler yapmışlardır. Bütün güçlerini, enerjilerini, güzel iyi işlere yöneltmişlerdir. Soyut düşüncelerle ve hayallerle yetinmemişlerdir. Zulme uğradıktan sonra zafere kavuşmuşlardır. Böylece bağlandıkları, inandıkları, gerçeğin zafere ulaşması için bütün enerjilerini harcayacakları bir mücadele ortamı içine girmişlerdir.

Peygamberimiz -salat ve selam üzerine olsun- döneminde, şirk ve müşriklerle girişen, savaş meydanlarında islam inanç sistemini ve bu inancın sahibini savunan şairler arasında, Hasan İbni Sabit, Ka'b İbni Malik ve Abdurrahman İbni Revaha'yı da görüyoruz. Allah hepsinden razı olsun. Bunlar Medine'li müslü-

man şairlerdi. Abdullah İbni Zeba'ri ve Ebu Süfyan İbni Haris İbni Abdulmuttalib de bu şairler arasında bulunuyorlardı. Bu son ikisi cahiliye dönemlerinde peygamberimiz -salat ve selam üzerine olsun- hicvediyorlardı. Müslüman olduklarında güzel müslümanlar oldular. Peygamberimize övgüler, methiyeler yazdılar ve islamı savundular.

Buhari de yer almıştır ki: Peygamberimiz -salat ve selam üzerine olsun- Hasan İbni Sabit'e "Hicvet onları. Cebrail seninle beraberdir" demiştir.

Abdurrahman İbni Ka'b babasından aldığı rivayette babasının peygamberimize -salat ve selam üzerine olsun- "Yüce Allah şairler hakkında indirecekleri-ni indirdi, artık bu işi bırakayım" dediğinde peygamberimiz -salat ve selam üzerine olsun- "Mü'min hem kılıcı, hem diliyle savaşır. Canımı elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, dil ile onlara söylediğiniz her söz yayından fırlayan bir ok gibi onlar üzerinde etki yapmaktadır.[28]

İslam şiirinin ve islam sanatının kapsamı, zamanın şartlarına ve ihtiyaçlarına uygun olarak gerçekleşen bu örnekler, çok daha geniş bir alana yayılmaktadır. Şiirin veya sanatın hayatın herhangi bir alanına ilişkin islami bir düşünceden, yaklaşımdan kaynaklanmış olması islamın hoş göreceği bir şiir veya sanat olması için yeterlidir.

Bu şiir veya sanatın bir savunma, bir saldırı olması doğrudan islama çağrıda bulunması, onu yüceltmesi, islamın önemli günlerine ve erlerine övgüde bulunması zorunlu değildir.. İslami bir şiir olması için bir şiirin ille de bu konularda yazılmış olması zorunlu değildir.

Müslümanın bilinciyle bütünleşmiş bir bakışla, gelen geceyi ve yayılan sabahı seyretmek, bu sahneleri insanın iç aleminde Allah'a bağlar. İşte öz itibari ile islami şiir de budur.

Bir aydınlanma veya Allah'a bağlanma veyahut Allah'ın yarattığı bu varlıkla ilişkiye geçme anı, islamın sıcak bakacağı bir şiirin yazılmasına yeterli olacaktır.

Bu konuda yol ayrılmıştır. İslamın, hayatın bütününe, hayatın içindeki ilişkilere ve bağlara ilişkin kendisine mahsus bir bakış açısı vardır. İşte bu bakış açısından kaynaklanan her şiir, islamın hoş göreceği, sıcak bakacağı şiirdir.

Sure şu gizli ve özlü tehdit ile sona eriyor.

"Zalimler ne acı bir akibetle yüz yüze geleceklerini yakında anlayacaktır."

Müşriklerin inatlarını ve büyüklük taslayışlarını, Allah'ın cezasına ilişkin sözüne aldırmayışlarını, azabın hemen gelmesini isteyişlerini tasvir etmeyi, ayrıca peygamberlikler ve asırlar boyunca ilahi mesajı yalan sayanların akibetlerini gözönüne sermeyi kapsayan sure burada noktalanıyor.

Sure, bu korkunç tehdit ile sona eriyor. Zaten bu tehdit surenin konusunu özetliyor. Sanki bu, zalimlerin değişik şekillerde somutlaşan bünyesini şiddetli bir şekilde sarsan hayalin canlandırıp beklediği ürpertici son dokunuştur.

ŞUARA SURESİ VE 7. CİLDİN SONU

28) İmam Ahmet rivayet etmiştir.

İÇİNDEKİLER

İSRA SURESİ/7
İsra ve miraç mucizesi/10
İnsanlığa sunulan mucize/13
İsrailoğulları/15
Kur'an ve hidayet/19
Evren ve insan/21
Üstünlük ve horlanmışlık/26
Yaşam ilkeleri ve inanç sistemi/28
Allah'ın kuşatıcılığı/31
Akraba bağları/31
Ortayol/32
Fakirlik kaygısı ve iğrenç fiiller/33
Zinaya yaklaşmayın/34
Can emniyeti/35
Yetim malı ve ahde vefa/38
Ölçü ve tartıda dürüstlük/39
Şüphelerden arınmış metod/40
Duyguların terbiyesi/41
Allah'ın yüceliği ve insanın küstahlığı/43
Göremeyen gözler ve algılayamayan kalpler/45
Dirilişi yalanlayanlar/48
Mü'minlerin ahlakı/50
Müşriklere meydan okuma/51
İnsanlığın belirlenen akibeti/52
Kaçınılmaz sonun tasviri/53
Yüceler aleminden mesajlar/56
Nankör insan/58
İnsana sunulan ikram/60
Hesap günü/62
Peygamberin kişiliği/62
Tasarlanan oyunlar/64
Hakkın zaferi, batılın yıkılışı/67
Kur'an gönüllere şifadır/70
İnsan fıtratı/71
Ruh ve İnsan/71
Kur'an mucizesi/73
İnkarcıların inatları/75
İnsanın cimriliği/78
Mucizeler ve donuk kalpler/78
Hayatı kuşatan mucize/80
Allah'ın güzel isimleri/82
İSRA SURESİNİN SONU/83
*
KEHF SURESİ/85
Düşünce ve bakış açısının metodu/86
Surenin ana konuları/89
Dünyadaki sınav/92
Ashabı kehf hikayesine giriş/93
Hicret ve rahmet/93
Gaybi bilinç/102
Hikaye üzerinde bir değerlendirme/103
Kalıcı ve geçici değerler/104
Mü'min ve kafirlerin akibeti/107
Kalıcı iyiliklerin mükafatı/113
15. Cüz Sonu-16. Cüz Başlangıcı/128
KEHF SURESİNİN SONU/143
*
MERYEM SURESİ/145
MERYEM SURESİNİN SONU/188
*
TAHA SURESİ/189
Kur'an'ın fonksiyonu/191
Hz. Musa ve peygamberliği/194
Allah'ın Hz. Musa ile söyleşisi/200
Davete ilişkin ilahi talimat/209
İman ile azgınlığın karşılaşması/219
Hz. Musa ve kavminin kurtuluşu/229
TAHA SURESİ ve 16. Cüz'ün sonu/251
*
ENBİYA SURESİ ve 17. Cüz'ün Başlangıcı/253
Gafiller ve yaklaşan kıyamet/257
Cahili Araplar İnsanlığa ne verebilir/262
Akide ciddiyeti gerektirir/264
Ölüyü diriltecek olan kimdir/268
Putperestlerin dedikodusu/270
Gökler ve yeri biz ayırdık/272

Hiç kimse ölümsüz değildir/275
Kafirlerin, peygamberi ve vahyi alaya alması/277
Çağrıya kulak tıkayanlar/280
Ve hesap günü/281
Peygamberler zinciri/282
Nuh ve Lut kavminin helakı/291
Hz. Davud ve Süleyman/292
Bollukla sınama/295
Hz. Eyyüb ve darlıkla sınama/296
Balığın karnındaki hayat/298
Rahmetin kuşatıcılığı/301
Tevhid temeline dayalı ümmet/304
Ye'cuc ile Me'cuc ve kıyamet/306
Yeryüzünün gerçek varisleri/309
Kur'an'ın mü'minlere mesajı/311
Kur'an'ın müşriklere mesajı/314
ENBİYA SURESİNİN SONU/315
*
HACC SURESİ/317
Surenin ana konuları/319
Dehşet verici korkutma/321
Yaratılış...Diriliş ve Allah gerçeği/323
Bilgisizce tartışmak ve kavurucu azap/328
Menfaatçi yaklaşımlar/329
Mü'minin mükafatı/331
Kur'an ve büyük mahkeme/332
Allah hakkında çatışan grupların sonu/334
Hac için genel bir değerlendirme/335
Güvenli ve evrensel belde/336
Ka'benin yapılış amacı ve hac/337
Allah'ın emrine saygı gösterenler/344
Allah'ın adı anıldığında kalbi ürperenler/345
Allah iman edenlerle beraberdir/348
Tarihi hatırlatma/356
Peygamberin misyonu/359
Şeytanın komploları/360
Davanın sıhhati ve davetçinin tutumu/367
Yalanlayıcılar üzerine bir değerlendirme/368
Muhacirlere ve davetçilere yönelik işaretler/369
Allah'ın ezilenlere yardımı/371
Evrenin harika işleyişi/373
İnsana bahşedilen nimetler/374
Hayatın temel kuralı/375
Müşriklere karşı takınılacak tavır/376
HACC SURESİ'NİN SONU ve 17. Cüz Sonu/385
*
MÜ'MİNUN SURESİ ve 18. Cüz/387
Mü'minlerin özellikleri/390
Emanete ve söze bağlılık/394
Doğum ve ahiret arasında/395
İnsanın yaratılışı/397
Dış alemden iman mesajları/400
Hz. Nuh ve soydaşları/403
Değişmez tarihi gerçekler/407
Allah'ın yürürlükteki toplum yasası/411
Kalıplaşmış sözler/411
İnanç birliği ve parçalanma/414
Mü'minlerin üstün karekteri/415
İnsanın kapasitesi/416
Neden inkar yolu/418
Somut kanıtlar/422
Müşriklerin çirkin sözleri/423
Şirkin mantığı/424
Nihai söz/426
Dua ve yardım/427
Kabirden Cehenneme yolculuk/428
Egemenlik Allah'ındır/432
MÜ'MİNUN SURESİNİN SONU/433
*
NUR SURESİ/435
Nur suresi/436
Zina ve cezası/437
İfk olayı ve iftira/449
İftiranın kalıntıları/464
Bağışlamanın Niteliği/466
İslamın eğitim metodu/468
Evin fonksiyonu/468
Fitnenin yokedilişi/472
Cinsel eğilimin doğal tatmini/479
Kainatın işleyişindeki düzenlilik/492
Hayatın kaynağı/493
Münafıkların dönekliği/499
Gerçekleşecek olan vaad/500
Aile ile ilgili hükümler/505
Toplumsal ilişkiler/507
Hz. Peygamberin konumu/509
NUR SURESİNİN SONU/513
*
FURKAN SURESİ/515
Surenin ana temaları/518
Müşriklerin küstahça tavırları/527
Bedenleri dirilten hayat/560
Akılları durduran bir olay/563
Kafirlerin tuhaf tutumları/566
Mü'minlerin yaşam kıyasları/573
Nesil güvenliği/576
Yalanlayıcıların sonu/577
FURKAN SURESİNİN SONU/578
*
ŞUARA SURESİ/579
ŞUARA SURESİ ve
7. CİLDİN SONU/641

في ظلال

القرآن